

**Міністерство освіти і науки України
Університет митної справи та фінансів**

**СУЧАСНА
МИТНА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ**

**Дніпро
2024**

УДК 339.543(031)
С 89

Рекомендовано до друку Вченою радою
Університету митної справи та фінансів
(протокол № 12 від 27 травня 2024 р.)

Рецензенти:

Т.О. Коломоєць, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, заслужений юрист України, декан юридичного факультету Запорізького національного університету.

О.П. Рябченко, доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри фінансового та податкового права Державного податкового університету.

Сучасна митна енциклопедія / за заг. ред. Д.В. Приймаченка, В.В. Ченцова.

С 89 Дніпро : УМСФ, 2024. 620 с. (Серія : «Митна політика»)
ISBN 978-966-328-222-0

Сучасна митна енциклопедія є науковим виданням, до якого у систематизованому вигляді увійшли статті присвячені міжнародним митним актам та стандартам, національному законодавству в сфері митної справи, основним поняттям в галузі митного регулювання та митного права тощо. Підґрунтям для видання стали наукові здобутки його авторів, сучасне міжнародне й національне митне законодавство та практика його застосування.

Для науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти, практичних працівників митних органів, суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, широкого кола читачів.

УДК 339.543(031)

ISBN 978-966-328-222-0

© Університет митної справи та фінансів, 2024

СЕРІЯ «МИТНА ПОЛІТИКА»

(серію засновано Університетом митної справи та фінансів у 2017 р.)

Редакційна колегія:

Віктор Ченцов, д.і.н., д. наук з держ упр., професор, заслужений діяч науки і техніки України, перший проректор Університету митної справи та фінансів, голова редколегії;

Ігбал Бабаєв, д.т.н., професор, заступник Голови Державного митного комітету Азербайджану (Республіка Азербайджан);

Іван Бережнюк, д.е.н., професор, начальник Хмельницької митниці;

Девід Віддоусон, PhD, професор, Міжнародна мережа митних університетів (INCU) (Австралія);

Лотар Геллерт, д.ю.н., професор, Німецький урядовий університет державного управління (Федеративна Республіка Німеччина);

Айварс Крастиньш, д.е.н., професор, экс-керівник Митної служби Латвії, експерт ВМО (Латвія);

Анатолій Макаренко, к.ю.н., віце-президент ВГО АППУ з питань митної політики, заслужений економіст України, экс-керівник Державної митної служби України;

Павло Пашко, д.е.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри економіки та бізнес-технологій Національного авіаційного університету;

Дмитро Приймаченко, д.ю.н., професор, проректор з наукової роботи Університету митної справи та фінансів;

Веслав Чижович, д.н. у галузі митної політики та митного права, проф., державний службовець і громадський діяч, экс-керівник Митної служби Польщі (Республіка Польща).

**У СЕРІЇ «МИТНА ПОЛІТИКА»
ВИЙШЛИ ДРУКОМ:**

2017

Разумей Г.Ю., Разумей М.М. Аналіз ризиків у митній справі : навч. посіб. Дніпро : УМСФ, 2017. 245 с.

2018

Сучасний стан та перспективи розвитку митних правовідносин в Україні : кол. моногр. / за заг. ред. Д.В. Приймаченка. Дніпро : ВД «Гельветика», 2018. 272 с.

Прокопенко В.В. Виконання митних формальностей при переміщенні товарів через митний кордон України різними видами транспорту : монографія. Дніпро : УМСФ, 2018. 336 с.

2019

Дорофєєва Л.М. Європейський вектор розвитку української митниці : монографія. Дніпро: УМСФ, 2019. 336 с.

Історія митної діяльності: Україна в міжнародних митно-торговельних мережах: навч. посіб. / К.М. Колесников (кер. авт. кол.), Л.І. Адашис, Д.В. Архірейський, О.О. Дячок, Д.О. Бочаров, О.В. Морозов, В.В. Ченцов, С.В. Шуляк ; за ред. Л.В. Деркача, В.В. Ченцова. Дніпро : УМСФ, 2019. 282 с.

Білак Н.І., Прокопенко В. В. Переміщення товарів, які містять об'єкти права інтелектуальної власності, через митний кордон України : монографія. Дніпро : УМСФ, 2019. 192 с.

2020

Поліщук О.В., Разумей Г.Ю., Разумей М.М.Управління ризиками у сфері митного контролю : навч. посіб. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2020. 218 с.

Князєв В.С. Зберігання та розпорядження майном, що перейшло у власність держави: митно-правовий аспект : монографія. Одеса : ВД «Гельветика», 2020. 334 с.

Перепьолкін С.М. Міжнародне митне право у сучасному вимірі: теоретичний, методологічний та прикладний аспекти : монографія. Дніпро : УМСФ, 2020. 360 с.

2021

Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності : навч. посіб. / кол. авт. ; за ред. А.О. Мінченка Дніпро : УМСФ, 2021. 164 с.

2022

Макаренко А.В., Приймаченко Д.В. Попередні рішення в сфері митної справи : монографія. Дніпро : УМСФ, 2022. 173 с.

Білак Н.І. Правове регулювання процедури безоплатної передачі установам виконання покарань та слідчим ізоляторам майна, яким митні органи набули права розпорядження : монографія. Дніпро : УМСФ, 2022. 116 с.

2023

Customs Service against contraband. Свідчення з України : монографія / О.В. Бєвза, ОМ. Вєтушенко, Л. М. Дорофєєва [та ін.] ; за заг. ред. Д.В. Приймаченка, В.В. Ченцова. Дніпро : УМСФ, 2023. 252 с.

АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ

Бабенко Людмила Володимирівна, к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку, аналізу і оподаткування Університету митної справи та фінансів. **Бережнюк Іван Григорович**, д.е.н., професор, радник митної служби I рангу, начальник Хмельницької митниці. **Борисенко Ольга Петрівна**, д.н.держ.упр., професор, професор кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів. **Вакульчик Олена Михайлівна**, д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку, аудиту, аналізу і оподаткування Університету митної справи та фінансів. **Валігура Володимир Андрійович**, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія Західноукраїнського національного університету. **Варава Володимир Вікторович**, к.ю.н., доцент, доцент кафедри оперативного-розшукової діяльності Дніпровського державного університету внутрішніх справ. **Ветушенко Олена Миколаївна**, сертифікований GСМС експерт з питань безпеки. **Гармаш Євген Васильович**, к.ю.н., доцент, проректор з навчальної роботи, Університету митної справи та фінансів. **Гарчаківський Святослав Дем'янович**, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія Західноукраїнського національного університету. **Горященко Юлія Григорівна**, д.е.н., доцент, професор кафедри підприємництва та економіки підприємства Університету митної справи та фінансів. **Гребельник Олександр Петрович**, д.е.н., професор, професор кафедри митної справи та товарознавства Державного податкового університету. **Гуцул Інна Анатоліївна**, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія Західноукраїнського національного університету. **Дорофєєва Лілія Максимівна**, д.ю.н., професор, професор кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права Ужгородського національного університету, радник митної служби I рангу, начальник юридичного управління Закарпатської митниці. **Жадько Костянтин Степанович**, д.е.н., професор, завідувач кафедри підприємництва та економіки підприємства Університету митної справи та фінансів. **Івашова Людмила Миколаївна**, д.н. держ. упр., професор, професор кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів. **Льченко Вікторія Миколаївна**, к.е.н., доцент, доцент кафедри підприємництва та економіки підприємства Університету митної справи та фінансів. **Калашникова Ольга Леонідівна**, д.філ.н., професор, завідувач кафедри експертизи культурних цінностей та дизайну Університету митної справи та фінансів. **Квеліашвілі Ірина Миколаївна**, д.н. держ. упр., професор, професор кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів. **Ковальов Віктор Георгійович**, к.н. держ. упр., доцент, доцент кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів. **Коновалов Юрій Олександрович**, головний державний аудитор Управління Західного офісу Державної аудиторської служби України в Хмельницькій області. **Коросташова Ірина Миколаївна**, к.ю.н., доцент, доцент кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів. **Крисовата Катерина Вікторівна**, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія Західноукраїнського національного університету. **Крисоватий Андрій Ігорович**, д.е.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач кафедри фінансів ім. С.І. Юрія Західноукраїнського національного університету. **Кузьменко Альбіна Ігорівна**, к.т.н., доцент, завідувач кафедра транспортних технологій та міжнародної логістики Університету митної справи та фінансів. **Лабенська Лілія Леонідівна**, к.ю.н., доцент, доцент кафедри міжнародного права Університету митної справи та фінансів. **Легеза Євген Олександрович**, к.ю.н., доцент, доцент кафедри публічного та приватного права Університету митної справи та фінансів. **Легка Оксана Володимирівна**, д.ю.н., професор, професор кафедри міжнародного права Університету митної справи та фінансів. **Лихолат Олена Анатоліївна**, д.біол.н., професор, професор кафедри психології Університету митної справи та фінансів. **Ліпинський Владислав Віталійович**, д.ю.н., професор, директор ННІ права та міжнародно-правових

відносин Університету митної справи та фінансів. **Лютіков Павло Сергійович**, д.ю.н., професор, професор кафедри публічного та приватного права Університету митної справи та фінансів. **Мазур Анатолій Васильович**, к.ю.н., доцент, доцент кафедри публічного та приватного права Університету митної справи та фінансів. **Мартинюк Володимир Петрович**, д.е.н., професор, професор кафедри адміністративного та фінансового менеджменту Національного університету «Львівська політехніка». **Морозов Олег Вікторович**, д.і.н., доцент, завідувач кафедри історії та теорії держави і права Університету митної справи та фінансів. **Олексієнко Роман Юрійович**, к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності Університету митної справи та фінансів. **Пашко Даляна Василівна**, д.е.н., доцент. **Пашко Павло Володимирович**, д.е.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри економіки та бізнес-технологій Національного авіаційного університету. **Перепьолкін Сергій Михайлович**, д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права Університету митної справи та фінансів. **Петруня Юрій Євгенович**, д.е.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності Університету митної справи та фінансів. **Попель Сергій Анатолійович**, к.е.н., завідувач відділу розвитку митної справи Науково-дослідного інституту фінансової політики Державного податкового університету. **Приймаченко Дмитро Володимирович**, д.ю.н., професор, проректор з наукової роботи Університету митної справи та фінансів. **Разживін Віталій Миколайович**, к.е.н., субкоординатор Кластеру продовольчої безпеки та засобів до існування по сходу України. **Разумей Галина Юріївна**, к.н.держ. упр., доцент кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів. **Разумей Максим Миколайович**, к.н.держ. упр., старший викладач кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів. **Руда Тетяна Василівна**, к.е.н., с.н.с., доцент кафедри економічної теорії, підприємництва та торгівлі Хмельницький національний університет. **Сидорович Олена Юріївна**, д. е. н., професор, професор кафедри фінансів ім. С.І. Юрія Західноукраїнського національного університету. **Сідляр Вікторія Володимирівна**, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія Західноукраїнського національного університету. **Стрижак Ія Володимирівна**, к.ю.н., доцент, доцент кафедри міжнародного права Університету митної справи та фінансів. **Філатов Віктор Вікторович**, к.ю.н., доцент, доцент кафедри публічного та приватного права Університету митної справи та фінансів. **Філянїна Людмила Анатоліївна**, к.ю.н., доцент, доцент кафедри міжнародного права Університету митної справи та фінансів. **Фрадинський Олександр Анатолійович**, к.е.н., доцент, старший науковий співробітник, доцент кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку Хмельницького національного університету. **Ченцов Віктор Васильович**, д.і.н., д.н.держ.упр., професор, заслужений діяч науки і техніки України, перший проректор Університету митної справи та фінансів.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

Адміністрація судноплавства – Державна служба морського і внутрішнього водного транспорту та судноплавства України.

АРМА – Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів.

АСУР – автоматизована система управління ризиками Державної митної служби України.

БЕБ – Бюро економічної безпеки.

ВАТ – відкрите акціонерне товариство.

ВМО – Всесвітня митна організація.

ВООЗ – Всесвітня організація охорони здоров'я.

ВПС – Всесвітній поштовий союз.

ВРУ – Верховна Рада України.

ГАТТ – Генеральна угода з тарифів й торгівлі.

ГКУ – Господарський кодекс України.

ГС – Гармонізована система опису та кодування товарів.

ДБР – Державне бюро розслідувань.

Державіаслужба – Державна авіаційна служба України.

Держекоінспекція – Державна екологічна інспекція України.

Держекспортконтроль - Державна служба експортного контролю України.

Держлікслужба – Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками.

Держмитком – Державний митний комітет України.

Держмитслужба – Державна митна служба України.

Держприкордонслужба – Державна прикордонна служба України.

Держпродспоживслужба – Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів.

Держрибагентство – Державне агентство України з розвитку меліорації, рибного господарства та продовольчих програм.

Держспецзв'язок – Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України

ДПС – Державна податкова служба України.

ЄАІС – Єдина автоматизована інформаційна система Державної митної служби України.

Єврокомісія – Європейська комісія.

ЄЕС – Європейське економічне співтовариство.

ЄС – Європейський Союз (Євросоюз).

ЗЕД – зовнішньоекономічна діяльність.

ЗСУ – Збройні сили України.

ЗУ – Закон України.

КАСУ – Кодекс адміністративного судочинства України.

ККУ – Кримінальний кодекс України.

КМУ – Кабінет Міністрів України.

КПКУ – Кримінальний процесуальний кодекс України.

КТМУ – Кодекс торговельного мореплавства України.

КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення.

МВС – Міністерство внутрішніх справ України.

МВФ – Міжнародний валютний фонд.

МЗС – Міністерство зовнішніх справ.

Міндовкілля – Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України.

Мінекономіки – Міністерство економіки України.

Мінінфраструктури – Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України.

Міноборони – Міністерство оборони України.
Мінфін – Міністерство фінансів України.
Мінцифри – Міністерство цифрової трансформації України.
МК Союзу – Митний кодекс Союзу (Європейський Союз).
МКІП – Міністерство культури та інформаційної політики України.
МКУ – Митний кодекс України.
МОЗУ – Міністерство охорони здоров'я України.
МОНУ – Міністерство освіти і науки України.
МТП – Міжнародна торгова палата.
НБУ – Національний банк України.
НПУ – Національна поліція України .
ООН – Організація Об'єднаних Націй.
ОСЕР – Організація економічного співробітництва та розвитку.
ПАТ – публічне акціонерне товариство.
ПДВ – податок на додану вартість.
ПКУ – Податковий кодекс України.
РМС – Рада митного співробітництва.
РНБОУ – Рада національної безпеки і оборони України.
СБУ – Служба безпеки України.
СОТ – Світова організація торгівлі.
ТОВ – товариство з обмеженою відповідальністю.
ТПП України – Торгово-промислова палата України.
УКТ ЗЕД – Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності.
ЦКУ – Цивільний кодекс України.
ЦНАП – Центр надання адміністративних послуг.
ЮНЕСКО – спеціалізована установа Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури.

ПЕРЕДМОВА

У «Сучасній митній енциклопедії» у рамках наукової серії «Митна політика», заснованої Університетом митної справи та фінансів, висвітлюється сучасний стан формування та реалізації державної митної політики, аналізується механізм правового регулювання в сфері митної справи, розвиток національного митного права, проблеми та здобутки в галузі митного регулювання, а також перспективи подальшого розвитку. У статтях дефініції термінів використовуються у відповідності до міжнародних актів та чинних положень національного митного законодавства, ті з них, що не мають законодавчого визначення, викладені в Енциклопедії в авторській інтерпретації з урахуванням наукових досягнень у досліджуваній царині.

Наразі національна митно-правова наука зазнає істотного оновлення свого змісту через вплив процесів імплементації міжнародних норм та стандартів у національне законодавство, переосмислення пріоритетів у відносинах між державою, суспільством та суб'єктами господарювання, а також євроінтеграційних прагнень України.

Ознайомившись зі змістом Енциклопедії, читач зможе сформуванати комплексне уявлення про основні категорії та інститути в сфері митної справи, поглибити свої знання, підвищити рівень освіченості в механізмах формування та реалізації державної митної політики в сучасних умовах державотворення.

Пропоновані терміни, що становлять основу понятійного апарату в галузі митного регулювання, були підготовлені авторитетними вченими, сферою наукових інтересів яких є проблематика митної діяльності, та практичними працівниками митних органів. Презентовані терміни, поняття і категорії максимально збережені в авторській редакції задля стильового збагачення та змістовного наповнення запропонованої в Енциклопедії митної тематики.

Водночас буде створено онлайн-версію Енциклопедії, куди увійдуть не тільки статті з друкованого видання, а й нові, які будуть готуватись з урахуванням норм чинного та перспективного митного законодавства, відповідати міжнародним тенденціям у сфері митного регулювання, ґрунтуватись на попередніх наукових надбаннях.

Авторський колектив запрошує науковців, практичних працівників митних органів, усіх небайдужих до проблем у галузі митної справи долучитись до наповнення електронної версії Енциклопедії. Переконані, що Енциклопедія сприятиме формуванню цілісного уявлення про процеси, механізми та напрямки розвитку в сфері митного регулювання.

Авторський колектив буде вдячний читачам за відгуки і побажання та врахує їх при підготовці наступних публікацій, присвячених актуальним проблемам митного регулювання.

Редакційна колегія

АВІАЦІЙНИЙ ТРАНСПОРТ (англ. AIR TRANSPORT) – підприємства повітряного транспорту, що здійснюють перевезення пасажирів, вантажів, багажу, пошти, аерофотозйомки, сільськогосподарські роботи, а також аеропорти, аеродроми, аероклуби, транспортні засоби, системи управління повітряним рухом, навчальні заклади, ремонтні заводи цивільної авіації та інші підприємства, установи та організації незалежно від форм власності, що забезпечують роботу авіаційного транспорту (ст. 32 ЗУ «Про транспорт») [1]. В цілому, державне регулювання діяльності в галузі авіації, використання повітряного простору України спрямоване на гарантування безпеки авіації, забезпечення інтересів держави, національної безпеки та потреб суспільства і економіки у повітряних перевезеннях та авіаційних роботах визначається Повітряним кодексом України [2].

Правила повітряних перевезень вантажів (авіаційні правила) прийняті Державіаслужбою встановлюють загальні умови перевезення вантажів **А.т.**, які забезпечують належний рівень безпеки польотів та якості перевезень [3]. Ці авіаційні правила поширюються на всіх суб'єктів авіаційної діяльності та визначають умови повітряних перевезень вантажів і є обов'язковими для виконання усіма суб'єктами авіаційної діяльності.

Правила повітряних перевезень та обслуговування пасажирів і багажу (авіаційні правила) прийняті Державіаслужбою встановлюють загальні умови перевезення пасажирів і багажу повітряним транспортом, забезпечення безпеки польотів та якості обслуговування [4]. Дія цих авіаційних правил поширюється на авіаційних перевізників та інших суб'єктів авіаційної діяльності, діяльність яких пов'язана з перевезенням пасажирів і багажу **А.т.**

А.т. використовується переважно для швидких перевезень на великі відстані. До переваг цього виду транспорту належать: можливість доставки пасажирів та вантажів на великі відстані, а також у райони, які є недоступними чи важкодоступними для інших видів транспорту; велику середню швидкість перевезень, що робить можливим перевезення на велику відстань вантажів, які швидко псуються, а також вантажів, доставка яких є дуже терміною; велику організаційну маневровість та можливість створювати прямі сполучення.

До земель **А.т.** належать землі, надані в користування під: аеропорти, аеродроми, відокремлені споруди (об'єкти управління повітряним рухом, радіонавігації та посадки, очисні та інші споруди), службово-технічні території з будівлями та спорудами, що забезпечують роботу авіаційного транспорту; вертольотні станції, включаючи вертольотодроми, службово-технічні території з усіма будівлями та спорудами; ремонтні заводи цивільної авіації, аеродроми, вертольотодроми, гідроаеродроми та інші майданчики для експлуатації повітряних суден; службові об'єкти, що забезпечують роботу авіаційного транспорту.

Особливості митних формальностей на авіаційному транспорті визначаються гл. 31 МКУ [5] (див. **МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ НА АВІАТРАСПОРТІ**).

Літ.: 1. Про транспорт: Закон України від 10.11.94 р. № 233/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 51. Ст. 446.; 2. Повітряний кодекс України : Закон України від *Відомості Верховної Ради України*, 2011, № 48-49. Ст. 536.; 3. Авіаційні правила «Правила повітряних перевезень вантажів: затверджено наказом Державної авіаційної служби України від 19.11.2021 р. № 1795. *Офіційний вісник України*. 2022. № 7. Ст. 412.; 4. Авіаційні правила «Правила повітряних перевезень та обслуговування пасажирів і багажу: затверджено наказом Державної авіаційної служби України від 26.11.2018 р. № 1239. *Офіційний вісник України*. 2019. № 18. Ст. 626.; 5. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Приймаченко Д.В.

АВТОМАТИЗОВАНА СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ (АСУР) (англ. AUTOMATED RISK MANAGEMENT SYSTEM (ARMS)) – це сукупність програмно-інформаційних комплексів, які забезпечують функціонування системи управління ризиками під час митного контролю та/або митного оформлення товарів, транспортних засобів. АСУР є складовою частиною ЄАІС митних органів. АСУР використовується у митних органах з 2007 р. під час митного контролю та оформлення товарів із застосуванням митної декларації в автоматизованій системі митного оформлення Держмитслужби. Процес автоматизованого управління ризиками здійснюється у два основні етапи: 1) оцінка ризику за кожним профілем ризику; 2) визначення переліку форм контролю в цілому за митною декларацією. На першому етапі для кожного профілю ризику визначається ступінь ризику (під ступенем ризику тут розуміється числове значення у визначених межах, яке показує імовірність порушення митного законодавства в конкретному випадку та, відповідно, передбачає здійснення адекватних даному ризику заходів). Це число визначається по-різному в кожному профілі ризику, залежно від його особливостей. Зокрема, ступінь ризику залежить від комбінації індикаторів, які спрацювали, та їх значень. При оцінці значень індикаторів, за доцільності, застосовуються елементи нечіткої логіки. Наприклад, у випадку перевірки вагових показників товару ступінь ризику може залежати від того, наскільки сильно відрізняється задекларована вага одиниці товару від значення індикатора ризику. АСУР дозволяє враховувати при оцінці ризику попередню поведінку суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності. У базі даних накопичується інформація по так званій позитивній та негативній історії. Використання в системі таких елементів дозволяє із часом автоматично коригувати оцінку ризику залежно від результатів попередніх спрацювань системи. При цьому під спрацюванням системи слід розуміти випадок, коли за результатами оцінки ризику за митною декларацією системою було сформовано рекомендації з виконання митних формальностей. Після перевірки усіх профілів ризику, визначення форм контролю по кожному профілю, здійснюється завершальний етап – формування загального переліку митних формальностей по митній декларації з відповідними коментарями для вказівки інспектору [1]. Перелік митних формальностей містить відомості про: 1) назву митної формальності; 2) підрозділ / посадову особу – ініціатора включення митної формальності до переліку, прізвище, ініціали посадової особи, яка безпосередньо доповнила перелік; 3) підстави включення митної формальності до переліку з відповідними обґрунтуваннями; 4) повідомлення до митної формальності. Таким чином, за результатами аналізу та оцінки ризиків у конкретному випадку переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України АСУР (шляхом здійснення автоматизованого контролю із застосуванням системи управління ризиками) та/або посадові особи митних органів на підставі результатів застосування системи управління ризиками обирають форми та обсяги митного контролю. Прийняття посадовою особою митного органу рішення щодо доповнення/зміни переліку митних формальностей здійснюється шляхом внесення інформації про визначені форми та обсяги митного контролю до АСУР [2].

Застосування АСУР дозволяє митним органам виконувати такі завдання: 1) формування інформаційної бази даних системи управління ризиками митних органів; 2) аналіз, виявлення та оцінка ризиків, у тому числі з використанням інформаційних технологій, що включають систематичне: а) виявлення умов і факторів, що впливають на виникнення ризиків; б) визначення областей ризику; в) визначення критеріїв із заданими наперед параметрами, використання яких дає можливість здійснювати вибір об'єкта контролю, що становить ризик (індикаторів ризику); г) здійснення оцінки імовірності виникнення ризиків та можливої шкоди у разі їх проявлення; 3) розроблення і реалізація практичних заходів з управління ризиками з урахуванням: а) результатів аналізу та оцінки ризиків; б) результатів аналізу необхідних ресурсів та очікуваних результатів реалізації запланованих заходів; 4) аналіз результатів та коригування вжитих заходів з управління ризиками, що включає: а)

здійснення контролю за практичною реалізацією заходів; б) збір, оброблення та аналіз інформації про результати вжитих заходів з метою їх коригування та вдосконалення системи управління ризиками (ч. 1 ст. 363 МКУ) [3].

АСУР забезпечує визначення обсягу та форм митного контролю товарів, транспортних засобів комерційного призначення незалежно від того, якому митному органу подано митну декларацію, для здійснення митних формальностей. **АСУР** функціонує на центральному рівні та передбачає застосування випадкового відбору (ч. 3 ст. 363 МКУ).

Літ.: 1. Несторишен І.В. Автоматизована система аналізу та управління ризиками Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 1 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 592 с.; 2. Про затвердження Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю: наказ Міністерства фінансів України від 31.07.2015 № 684. URL: <https://cutt.ly/iXS3eTG>; 3. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Разумей М.М.

АВТОМОБІЛЬНИЙ ТРАНСПОРТ (англ. MOTOR TRANSPORT) – термін який використовується в МКУ [1] в значенні «автомобільний транспортний засіб» – колісний транспортний засіб (автобус, вантажний та легковий автомобіль, причіп, напівпричіп), який використовується для перевезення пасажирів, вантажів або виконання спеціальних робочих функцій (далі – транспортний засіб) (абз. 4 ст. 1 ЗУ «Про автомобільний транспорт» (далі – Закон) [2]. Загальні технічні вимоги до **Т.з.**, вимоги до їх технічного обслуговування та ремонту, контроль технічного стану **Т.з.**, питання технічної експлуатації **Т.з.**, правового статусу власників, користувачів **Т.з.**, автомобільних перевізників, правила внутрішніх та міжнародних перевезень вантажів та пасажирів, відповідальність суб'єктів та інші питання регламентуються цим Законом, ЗУ «Про дорожній рух» [3] й іншими законодавчими та нормативними актами, наприклад Правилами дорожнього руху [4].

В Законі **Т.з.** за своїм призначенням поділяються на: **Т.з.** загального призначення; **Т.з.** спеціалізованого призначення; **Т.з.** спеціального призначення (ст. 19 Закону). Така класифікація дещо відрізняється від класифікації **Т.з.**, що використовується в митному законодавстві, де розрізняються: **Т.з.** комерційного призначення – будь-яке судно (у тому числі самохідні та несамохідні ліхтери та баржі, а також судна на підводних крилах), судно на повітряній подушці, повітряне судно, автотранспортний засіб (моторні транспортні засоби, причепа, напівпричепа) чи рухомий склад залізниці, що використовуються в міжнародних перевезеннях для платного транспортування осіб або для платного чи безоплатного промислового чи комерційного транспортування товарів разом з їхніми звичайними запасними частинами, приладдям та устаткуванням, а також мастилами та паливом, що містяться в їхніх звичайних баках упродовж їхнього транспортування разом із транспортними засобами комерційного призначення (п. 59 ч. 1 ст. 4 МКУ); **Т.з.** особистого користування - наземні транспортні засоби товарних позицій 8702, 8703, 8704 (загальною масою до 3,5 тони), 8711 згідно з УКТ ЗЕД та причепа до них товарної позиції 8716 згідно з УКТ ЗЕД, плавучі засоби та повітряні судна, що зареєстровані на території відповідної країни, перебувають у власності або тимчасовому користуванні відповідного громадянина та ввозяться або вивозяться цим громадянином у кількості не більше однієї одиниці на кожен товарну позицію виключно для особистого користування, а не для промислового або комерційного транспортування товарів чи пасажирів за плату або безоплатно (п. 60 ч. 1 ст. 4 МКУ).

Порядок переміщення **Т.з.** через митний кордон України визначається МКУ та іншими актами митного законодавства. Зокрема пропуск та оподаткування **Т.з.** особистого користування регламентується гл. 55 МКУ. Особливості митних формальностей щодо **Т.з.**

комерційного призначення визначаються гл. 33 МКУ (див. **МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ НА АВТОМОБІЛЬНОМУ ТРАНСПОРТІ**).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Про автомобільний транспорт : Закон України від 05.04. 2001 р. № 2344-III. (в ред. Закону від 23.02.2006 р . № 3492-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2001, № 22. Ст. 105.; 3. Про дорожній рух : Закон України від 30.06.1993 р. № 3353-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993, № 31. Ст. 338.; 4. Правила дорожнього руху: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 р. № 1306. *Офіційний вісник України*. 2001. № 41. Ст. 1852.

Приймаченко Д.В.

АВТОНОМНЕ МИТО (англ. AUTONOMOUS DUTY) – мито або ставка мита, яка встановлюється державою самостійно, в односторонньому порядку тобто без будь-яких обов'язків перед іншою країною, і застосовується до будь-яких предметів і товарів незалежно від їх походження. Величина **А.м.** може бути змінена відповідно до інтересів країни без узгодження з країнами-партнерами. Даний вид мита, як правило, досягає значних розмірів і є об'єктом дискусій на дво- або багатосторонніх переговорах для отримання поступок в обмін на зниження ставок **А.м.** Предметом таких переговорів є перелік товарів, до яких застосовуються митні тарифи, їх структура, розмір митних ставок, порядок їх застосування. В результаті виникає конвенційне або договірне мито [1].

На ранніх етапах формування митно-тарифної політики, як правило, митний тариф є автономним. Це пов'язане з тим, що: по-перше, через відсутність концепції реалізації зовнішньоекономічної стратегії країна не може визначити пріоритетність застосування тих чи інших регуляторів зовнішньоекономічних відносин; по-друге, основи регулятивності формуються, передусім, на національному рівні, а потім у міру інтегрування на базі міжнародного законодавства; по-третє, першочерговими завданнями стають проблеми пошуку джерел формування бюджету та захисту національного ринку, тобто **А.м.** виконує фіскальну та протекціоністську функції, а вже потім регулятивну; по-четверте, **А.м.** встановлюється з метою максимізації митних ставок не стільки з причини фіску, скільки створення сприятливих умов для проведення майбутніх торгів у сфері регулювання торгових бар'єрів у вигляді митних тарифів.

На перших етапах формування митно-тарифної політики України (1991–1993 та 1994–1996) митний тариф мав автономний характер, а в подальшому у міру запровадження двосторонніх та багатосторонніх договорів мито набуло конвенційної спрямованості.

Літ.: 1. Гребельник О.П. Митна справа: Підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 400 с.

Гребельник О.П.

АВТОНОМНІ СТАВКИ МИТА (англ. AUTONOMOUS RATE OF DUTY) – встановлюються на основі односторонніх рішень державних органів управління країни поза залежністю від існуючих договорів і угод та інших міжнародних зобов'язань. Таке рішення приймається у вигляді закону парламентом (в Україні – ВРУ), а конкретні ставки автономних мит встановлюються відповідним відомством (зазвичай Мінекономіки або Мініфіном) та схвалюються урядом певної країни незалежно від багатосторонніх або двосторонніх актів (договорів) [1]. Розмір мита може змінюватися з урахуванням інтересів держави без узгодження з країнами-партнерами і досягає зазвичай значних розмірів, що використовується під час двосторонніх та багатосторонніх переговорів для отримання поступок в обмін на зниження ставок автономного мита.

А.с.м. – відносяться до розряду складних митних тарифів, що складаються з двох і більше видів митних ставок та поділяються на два види: автономні митні тарифи й автономно-конвенційні митні тарифи. Автономні митні тарифи закріплюють як високі ставки мита (максимальні, або генеральні), так і низькі (мінімальні; преференційні) та встановлюються державами самостійно, без будь якого зв'язку з торговельними зобов'язаннями перед третіми країнами. Автономно-конвенційні митні тарифи містять одну або кілька **А.с.м.** і одну або низку ставок конвенційного мита, які встановлюються на основі торговельних угод, укладених даною державою з іншими країнами як на двосторонній, так і на багатосторонній договірній основі [2]. Ці тарифи дозволяють державі здійснювати диференційовану митну політику, у тому числі й у межах міжнародних митних союзів (наприклад: Європейська економічна спільнота, Митний і економічний союз Центральної Африки, Економічне співтовариство країн Центральної Африки та ін.) [3]. В основу **А.с.м.** покладено принцип, згідно з котрим товар оподатковується тим більшим митом, чим вищий ступінь його промислової обробки. На відміну від автономного тарифу, конвенційний тариф містить перелік ставок мита, що встановлюються в торговельних договорах або угодах між державами для окремих товарів, увезених із митної території однієї договірної держави на митну територію іншої договірної держави.

Залежно від розміру **А.с.м.** поділяються на: «генеральні», або «максимальні» – які є найвищими тарифними ставками, стягнутими тією або іншою країною відповідно до її митного тарифу (застосовується державою до товарів, які вивозяться з країн, із якими дана держава не має договорів, укладених на основі режиму найбільшого сприяння; «мінімальні» – пільгові ставки мита, установлені державами на основі укладених ними торговельних договорів або в односторонньому порядку стосовно всіх товарів або окремих груп товарів як поступка іншій договірній стороні (застосовуються до товарів, якщо не передбачається їх безмитний увіз, котрі походять або ввозяться з країн, що застосовують до держав увозу режиму найбільшого сприяння у митному оподаткуванні); «конвенційні» – установлені для товарів, що походять із країн, які уклали між собою угоду про стягнення більш пільгових митних ставок, а також із країн, на котрі такі угоди поширюються згідно з принципом найбільшого сприяння (застосовуються з метою розширення торговельних відносин з іншими країнами, широко застосовується країнами-членами ЄС і Європейської асоціації вільної торгівлі); «преференційні» – є найбільш пільговими, рекомендуються однією державою (або групою держав) у формі знижок із митного тарифу і не поширюються на треті країни [4].

Приклад встановлення **А.с.м.** в Україні: з 23.04.2014 р. до 01.11.2014 р. впродовж лише 6 місяців було введено у дію автономний преференційний торговий режим із застосуванням автономних ставок мита для українських товарів, що експортувалися до ЄС. За основу введення **А.с.м.** бралися домовленості щодо лібералізації доступу до ринку ЄС у рамках Угоди про асоціацію, зокрема, графік скасування ввізних мит ЄС та домовленості щодо обсягів тарифних квот [5]. При цьому, не зважаючи на те, що діяли **А.с.м.** обсяги тарифних квот залишалися на тому ж рівні, який було визначено положеннями Угоди про асоціацію. Наразі **А.с.м.** в Україні не застосовуються.

Літ.: 1. Івашова Л.М. Автономні ставки мита. Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 1 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2014. 592 с.; 2. Гребельник О.П. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності: підр. К.: Центр навчальної літератури, 2005. 696 с.; 3. Козик В.В., Панкова Л.А., Карпак Я.С. та ін. Зовнішньоекономічні операції і контракти: навч. посіб. 2-ге вид, перероб. і доп. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 608 с.; 4. Новицький В.Є. Міжнародна економічна діяльність України: підр.К.: КНЕУ, 2003. 948 с.; 5. Автономний преференційний торговий режим ЄС для України. URL: <http://surl.li/twbpk>

Івашова Л.М.

АВТОРИЗОВАНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ОПЕРАТОР (АЕО) (англ. AUTHORIZED ECONOMIC OPERATOR) – суб'єкт господарювання, надійний з точки зору здійснення митної діяльності в рамках ЄС та має право користуватися пільгами на території ЄС. Згідно МК Союзу [1], сертифікат АЕО спрощує проходження митних процедур або/та надає право на сприяння в питаннях охорони і забезпечення безпеки. Термін «АЕО» за значенням співпадає з терміном визначеним вітчизняним законодавством у ст. 12 МКУ [2]. Форма концепції партнерства «митниця – бізнес» вперше була окреслена на міжнародному рівні у Міжнародній конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція) [3] шляхом встановлення спеціальних процедур для «уповноважених осіб». Поняття «уповноважені особи», встановлене в Загальному додатку Кіотської конвенції, отримало свій розвиток у Спеціальному додатку Е «Транзит», яким встановлено, що митна служба визнає осіб як уповноважених вантажовідправників або уповноважених вантажоодержувачів після того, як вона переконається, що вони дотримуються певних умов, встановлених законодавством. На основі правил, зазначених в Кіотській конвенції була розроблена більш детальна концепція АЕО, яка закріпилася в системі Рамкових стандартів щодо забезпечення безпеки та сприяння глобальній торгівлі ВМО (SAFE) [4]. Це стало початком активного впровадження програми АЕО (переважно розвиненими країнами). Положеннями Рамкових стандартів ВМО запроваджені принципи й стандарти, що створюють умови для підвищення безпеки міжнародної торгівлі та сприяють безперервному руху товарів впродовж усього безпечного міжнародного ланцюга поставок товарів. І саме в такому контексті в Рамкових стандартах ВМО вводиться поняття «АЕО», в той час, як поняття «уповноважена особа» в Кіотській конвенції розглядається лише в контексті усунення розбіжностей у митних правилах і процедурах договірних сторін. З метою реалізації положень Кіотської конвенції Рамковими стандартами ВМО визначено концептуальні засади функціонування інституту «авторизованого/уповноваженого економічного оператора» та передбачено визнання такого статусу на міждержавному рівні шляхом підписання відповідних угод. Положення Кіотської конвенції і Рамкових стандартів ВМО щодо забезпечення функціонування інституту АЕО імплементовано в митне законодавство ЄС. Метою відповідних програм є максимальне дотримання балансу між інтересами бізнесу і митниці для сприяння міжнародній торгівлі, зменшення необхідних митних процедур, за умови, що особи, які здійснюють такий рух товару, відповідають чітким критеріям безпеки і прозорості ведення бізнесу. У ЄС інститут АЕО був запроваджений з 01.01.2010 р. відповідно до директив Європейської комісії: № 648/2005, 1875/2006, 1192/2008 і 197/2010 [5]. Статус АЕО складається з двох видів уповноважень: надання статусу АЕО для «митного спрощення» та надання статусу АЕО для «безпеки». Перший тип уповноважень дозволяє економічним операторам отримати привілеї у вигляді певних спрощень відповідно до митного законодавства. При отриманні другого типу уповноважень, економічний оператор отримує привілеї у вигляді прискорення проходження процедур, пов'язаних з безпекою і захистом. Обидва типи уповноважень можна отримати одночасно. Статус АЕО за умови виконання положень відповідних статей МК Союзу без шкоди для митного контролю, визнається митними органами усіх держав-членів. Митні органи, ґрунтуючись на визнанні статусу АЕО та за умови виконання вимог, пов'язаних з певним типом спрощення, надають суб'єкту можливість користуватися таким спрощенням. Сертифікат АЕО «Спрощення митних процедур» видається будь-якому суб'єкту господарювання, зареєстрованому на території ЄС, що виконує вимоги митного законодавства, відповідних стандартів ведення обліку, за умови, що цей суб'єкт платоспроможний. Власник даного сертифікату має право на: спрощення митних процедур у відповідності з МК Союзу; менший обсяг митного контролю; пріоритет при проведенні митного огляду; можливість подати запит на проведення митного огляду у певному місці. Сертифікат АЕО «Захист та безпека» видається будь-якому суб'єкту господарювання, зареєстрованому на території ЄС, що виконує вимоги митного законодавства, відповідних

стандартів ведення обліку, за умови, що цей суб'єкт платоспроможний і забезпечує виконання стандартів з захисту та безпеки. Власник даного сертифікату має право на: можливість попереднього повідомлення; зменшений обсяг відомостей у спрощених деклараціях; менший обсяг митного контролю; пріоритет при проведенні митного огляду; можливість подати запит на проведення митного огляду у певному місці. З метою уникнення небажаного дублювання законодавчих норм стосовно міждержавних і європейських сертифікатів охорони або/та безпеки для перевезення вантажів морським, повітряним та наземним транспортом, установи ЄС тісно співпрацюють одна з одною. Результатом такої співпраці стало забезпечення максимальної сумісності законодавчих норм і, відповідно, створення всіх необхідних умов для взаємного визнання сертифікатів.

В МКУ, АЕО – це підприємство-резидент, що виконує будь-яку роль в міжнародному ланцюзі постачання товарів (виробник, експортер, імпортер, митний представник, перевізник, експедитор, утримувач складу) та отримало авторизацію відповідно до вимог цієї глави, набуває статус авторизованого економічного оператора (ч. 1 ст. 12 МКУ). Авторизація АЕО може бути таких типів: про надання права на застосування спрощень (далі – АЕО-С); про підтвердження безпеки та надійності (далі – АЕО-Б). Підприємство самостійно обирає тип авторизації, передбачений цією частиною, та може одночасно мати авторизації обох типів. Авторизація АЕО визнається на всій території України. Визнання митними адміністраціями іноземних держав авторизації АЕО, отриманої підприємствами-резидентами, здійснюється відповідно до міжнародних договорів України. В ч. 3 ст. 12 МКУ визначені критерії авторизації АЕО: 1) дотримання вимог митного та податкового законодавства України, а також відсутність фактів притягнення до кримінальної відповідальності; 2) належна система ведення бухгалтерського обліку, комерційної та транспортної документації; 3) стійкий фінансовий стан; 4) забезпечення практичних стандартів компетенції або професійної кваліфікації відповідальної посадової особи підприємства; 5) дотримання стандартів безпеки та надійності. Авторизація АЕО-С надається за умови підтвердження відповідності підприємства критеріям, визначеним пунктами 1-4. Авторизація АЕО-Б надається за умови підтвердження відповідності підприємства критеріям, визначеним пунктами 1-3 та 5. Умови відповідності підприємства критеріям надання авторизації визначені ст. 14 МКУ.

Для надання авторизації АЕО підприємство подає до Держмитслужби, заяву про надання авторизації А.е.о та анкету самооцінки в порядку, визначеному ст. 19 МКУ. Держмитслужба веде Єдиний державний реєстр АЕО та забезпечує його оприлюднення на своєму офіційному веб-сайті. Рішення про надання, відмову в наданні, зупинення (поновлення), внесення змін, скасування або анулювання авторизації АЕО оформлюється наказом Держмитслужби, яка невідкладно, але не пізніше ніж на наступний робочий день з дня прийняття рішення вносить відомості про надання, скасування або анулювання авторизації АЕО до Єдиного державного реєстру АЕО.

АЕО має право в порядку та на умовах, визначених МКУ, застосовувати такі спрощення: 1) загальна гарантія; 2) загальна гарантія із зменшенням розміру забезпечення базової суми на 50 відсотків; 3) загальна гарантія із зменшенням розміру забезпечення базової суми на 70 відсотків; 4) звільнення від гарантії; 5) самостійне накладання пломб спеціального типу; 6) процедура спрощеного декларування; 7) процедура випуску за місцезнаходженням. АЕО має право застосовувати інші транзитні спрощення, передбачені ст. 91-1 МКУ та спрощення, передбачені міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана ВРУ, у порядку та на умовах, визначених такими міжнародними договорами та законодавством України з питань митної справи. АЕО-С, користується такими перевагами: 1) виконання митних формальностей щодо товарів, транспортних засобів комерційного призначення в першочерговому порядку; 2) зменшення автоматизованою системою управління ризиками форм та обсягів митного контролю під час здійснення

митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення; 3) використання спеціально визначеної (за наявності) смуги руху в пункті пропуску через державний кордон України для переміщення автомобільних транспортних засобів комерційного призначення; 4) використання національного логотипа АЕО. АЕО-Б, користується такими перевагами: 1) отримання від митного органу повідомлення про те, що відповідні товари і транспортні засоби комерційного призначення на основі результатів аналізу ризиків за загальною декларацією прибуття обрано для проведення митного огляду в пункті пропуску (пункті контролю) через державний кордон України до моменту їх переміщення через митний кордон України; 2) виконання митних формальностей щодо товарів, транспортних засобів комерційного призначення в першочерговому порядку; 3) зменшення автоматизованою системою управління ризиками форм та обсягів митного контролю під час здійснення митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення; 4) використання спеціально визначеної (за наявності) смуги руху в пункті пропуску через державний кордон України для переміщення автомобільних транспортних засобів комерційного призначення; 5) використання національного логотипа АЕО (ст. 13 МКУ).

Літ.: 1. European Union (EU). (2013b). Regulation (EU) № 952/2013 of the European Parliament and of the Council of 9 October 2013 laying down the Union Customs Code. *Official Journal of the European Union*. 2013. № L 269. P. 1–101.; 2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.; 3. International Convention on the simplification and harmonization of Customs procedures (as amended) (Revised Kyoto Convention). Kyoto, 26.06.1999 р. URL: <http://surl.li/svqbx>; 4. WCOSAFE Framework of Standards. Brussels, World Customs Organization, 2005. 58 p.; 5. Authorized economic operators – guidelines authorized economic operators – guidelines. URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/system/files/2017-03/aeo_guidelines_en.pdf

Гармаш Є.В., Приймаченко Д.В.

АГЕНТ З МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ (англ. CUSTOMS CLEARANCE AGENT) – це фізична особа-резидент, що перебуває в трудових відносинах з митним брокером і безпосередньо виконує в інтересах особи, яку представляє митний брокер, дії, пов'язані з пред'явленням митному органу, транспортних засобів комерційного призначення, а також документів, потрібних для здійснення їх митного контролю та митного оформлення (ч. 1 ст. 418 МКУ) [1].

А.м.о. має право виконувати свої функції з пред'явлення митному органу товарів, транспортних засобів комерційного призначення, а також документів, потрібних для їх митного контролю та митного оформлення, у будь-якому митному органі України. Основні обов'язки **А.м.о.** оформлення митних декларації різних типів на перевезення вантажу в міжнародному сполученні; перевірка правильності заповнення і комплектності перевізних та супроводжувальних документів; ведення оперативного обліку виробничих показників, перевізної та супровідної документації; видача вантажовідправникам та вантажоотримувачам довідок та оперативної інформації з питань застосування тарифів і митного оформлення перевізних та супровідних документів; отримання платежів за надані послуги; забезпечення дотримання правил з приймання і зберігання грошових коштів; ведення оперативного обліку виручки від надання послуг і складання звітів за встановленою формою про готівкові та безготівкові надходження за звітний період; внесення пропозицій з удосконалення роботи та підвищення культури обслуговування вантажовідправників і вантажоотримувачів; здійснення підбору кадрів, координація роботи персоналу; регулярне проведення технічних навчань з персоналом. Професійні обов'язки **А.м.о.**: підготовка документів, необхідних для митного оформлення; складання та подання митної декларації до

митних органів; робота зі складами митниць; присутність під час здійснення митного оформлення, у випадках, передбачених МКУ [2].

А.м.о. діє від імені та в межах дозволу суб'єкта господарювання (суб'єкта ЗЕД), який здійснює зовнішньоекономічні операції з товарами (послугами) з іноземними суб'єктами господарювання, він виступає посередником між ним та митними органами при здійсненні діяльності, необхідної для митного оформлення.

Інформація, отримана митним брокером та його працівниками – **А.м.о.** від особи, яку представляє митний брокер, у процесі виконання митних формальностей, може використовуватися виключно для цілей виконання цих формальностей.

За розголошення інформації, що становить комерційну таємницю або є конфіденційною, митний брокер та його працівники – **А.м.о.** несуть відповідальність відповідно до закону (ст. 419 МКУ).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України* .2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Kenya Revenue Authority: Customs Agent roles. URL: <https://www.kra.go.ke/tax-experts/about-tax-experts/about-tax-experts/customs-agents-roles>

Гармаш Є.В.

АДВАЛОРНЕ МИТО (АДВАЛОРНА СТАВКА МИТА) (англ. AD VALOREM DUTY (AD VALOREM RATE OF DUTY) – різновид мита при якому митна ставка нараховується у відсотках до митної вартості товарів та інших предметів, які обкладаються митом. Воно аналогічне пропорціональному податку і використовується, як правило, при оподаткуванні товарів, які мають різні якісні характеристики в межах однієї товарної групи, тобто **А.м.**, як правило, оподатковуються диференційовані промислові товари. Його величина прямо пропорційна до ціни. Наприклад, якщо ставка митного тарифу на імпортований товар становить 10%, а вартість партії імпортованих товарів складає 2000 дол. США, то мито буде дорівнювати 200 дол. США. Або, якщо вартість імпортованого товару становить 600 дол. США за одну тону, то митний тариф у такому випадку буде дорівнювати 60 дол. США за тону імпортованого товару. Отже, ціна товару в країні імпорту складе 660 дол. США за одну тону.

Якщо товар оподатковується за адвалорними ставками мита (ст. 279 МКУ) [1], то базою оподаткування митом товарів, що переміщуються через митний кордон України є митна вартість товару. Величина **А.м.** визначається за формулою: $Ma = (Mb \times Cma) : 100$, де Ma – величина мита, яка нараховується за адвалорною ставкою; Mb – митна вартість товару; Cma – адвалорна ставка мита (у відсотках до митної вартості товару) [2].

Одним із факторів поширення **А.м.** мита стало те, що його можна використовувати як засіб захисту надходжень до державного бюджету за умов інфляції, тобто незалежно від темпів інфляції рівень митних надходжень до державної казни залишається незмінним. Так, наприклад, якщо мито складатиме 10% ціни товару, то при ціні товару 100 \$ доходи бюджету становитимуть 10 \$. При збільшенні ціни товару до 200 \$ доходи бюджету зростуть до 20 \$. При падінні ціни товару до 50 \$ – скоротяться до 5 \$. Але незалежно від ціни рівень оподаткування **А.м.** залишається незмінним – 10%. Тому за умов довгострокової тенденції до зростання цін, як правило, спостерігається намагання збільшити в митних тарифах частку **А.м.**. Ця тенденція – характерна для сучасної митної політики більшості економічно розвинутих країн. Іншим фактором, який стимулював застосування **А.м.**, стало підвищення ролі зовнішньої торгівлі. Збільшення обсягів товаропотоку, розширення товарної номенклатури торгівлі зумовило необхідність вироблення простого і разом з тим ефективного способу нарахування митних платежів.

За допомогою адвалорного способу нарахування мита досягається як фіскальний ефект, так і ефект захисту. При цьому простежується певна закономірність, чим вища ставка мита, тим більша вірогідність застосування мита як засобу захисту національного ринку.

Недолік **А.м.** полягає в тому, що йому передує митна оцінка вартості товару. Оскільки ціна товару може коливатися під дією багатьох економічних (обмінний курс, процентна ставка тощо) і адміністративних (митне регулювання, індикативні ціни, поняття мінімальних цін тощо) факторів, то використання **А.м.** є суб'єктивним, і може стати джерелом зловживань. При цьому зловживання можуть бути як з боку суб'єктів ЗЕД, так і з боку адміністративних органів. Імпортер завжди зацікавлений у заниженні вартості товару, оскільки зменшення об'єкта оподаткування мінімізує витрати на митниці, а митні органи завжди мають спокусу завищити вартість імпорту, оскільки в цьому випадку збільшуються доходи держави. Дана суперечність має об'єктивний характер, оскільки її підґрунтям є реалізація економічних інтересів різних суб'єктів митних відносин. Розв'язання даної проблеми полягає в обґрунтуванні та конкретизації такої економічної категорії, як митна вартість.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Гребельник О.П. Митна справа: підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 400 с.

Гребельник О.П.

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ (англ. ADMINISTRATIVE LIABILITY FOR VIOLATION OF CUSTOMS RULES) – це специфічна форма реагування держави в особі митних органів або суду на вчинення правопорушень у сфері митної діяльності, відповідно з якою особи, що скоїли ці проступки, повинні відповісти за свої протиправні діяння і понести за це покарання у встановлених митним законодавством формах і порядку [1].

За своєю сутністю **А.в.** – це реакція держави на шкоду, спричинену митним правопорушенням, державна оцінка порушення митно-правової норми. Метою **А.в.** є охорона та захист суспільних відносин у сфері правового регулювання митної діяльності. а також виховання громадян та посадових осіб у дусі поваги до норм митного права. **А.в.** виконує наступні функції: превентивну (попереджувальну), реалізація якої спрямована на спонукання суб'єктів митно-правових відносин до дотримання вимог митного законодавства, запобігання вчинення правопорушень в подальшому особою, яка раніше вже вчинила порушення митних правил (далі – ПМП) (спеціальна превенція) та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень й попередження вчинення митних правопорушень іншими особами (загальна превенція); охоронну, яка полягає у витісненні та ліквідації суспільних відносин, що не відповідають митно-правовим нормам; репресивну (каральну), яка знаходить свій прояв у тих несприятливих наслідках, які відображені у санкції норм митного права і які повинна зазнавати особа внаслідок скоєного ним ПМП тощо.

А.в. характеризується як загальними ознаками, притаманними юридичній відповідальності так і наявністю особливостей, до яких належать наступні: **А.в.** настає за митні правопорушення, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою кримінальну відповідальність; нормативні підстави **А.в.** (юридичні склади правопорушень) встановлюються виключно МКУ [2]; притягнення до **А.в.** не звільняє осіб, винних у їх скоєнні від обов'язку сплатити митні платежі в повному обсязі; іноземці та особи без громадянства несуть відповідальність за порушення митних правил на загальних підставах, передбачених ст. 459 МКУ; повноваженнями щодо на притягнення до **А.в.** мають керівники митних органів або їх заступники та судді; своє зовнішнє відображення **А.в.** знаходить у деліктних правовідносинах, що складаються між митним органом (посадовою особою) й особою, на яку покладається обов'язок зазнати відповідні обмеження за ПМП; порядок

притягнення до **А.в.** визначається МКУ, а в частині не урегульованій ним, – відповідно до законодавства України про адміністративні правопорушення; для застосування заходів відповідальності законодавством встановлено особливу процесуальну форму її реалізації – провадження в справах про ПМП; засобами реалізації відповідальності є самостійні юридично-репресивні примусові заходи – стягнення, специфічні за своїм змістом і відмінні від заходів кримінального покарання та дисциплінарного впливу; оскарження рішень уповноважених органів щодо притягнення до відповідальності здійснюється в судовому або адміністративному (позасудовому) порядку.

Аналіз ознак **А.в.** дозволяє виділити три підстави, наявність яких може потягти за собою даний вид відповідальності: нормативна підстава, тобто наявність системи норм права, що встановлюють **А.в.** і регулюють її; фактична підстава, якою є протиправне. винне діяння особи, що порушує правові приписи у сфері митної діяльності, тобто ПМП; процесуальна підстава – правозастосовний акт уповноваженого органу щодо накладення стягнення на конкретну особу за конкретне ПМП. Для настання реальної відповідальності необхідно, щоб в наявності були всі три підстави і саме в такій послідовності. Насамперед повинна бути норма митного права, що встановлює обов'язок і санкцію за її невиконання. Потім може виникнути фактична підстава – протиправне діяння. При наявності норми і діяння, що її порушує, уповноважений орган у встановленому законом порядку має право призначити покарання за ПМП шляхом винесення постанови про накладення адміністративного стягнення.

А.в., як правило, пов'язують із застосуванням заходів адміністративного примусу. Проте серед численних заходів адміністративно-примусового характеру (митний контроль, адміністративне затримання, вилучення товарів і документів тощо) тільки адміністративні стягнення виконують функцію покарання і тільки їх застосування тягне настання адміністративної відповідальності. Саме адміністративні стягнення є встановлена державою міра відповідальності за вчинення ПМП. За ПМП можуть бути накладені такі адміністративні стягнення: попередження; штраф; конфіскація товарів, транспортних засобів комерційного призначення - безпосередніх предметів ПМП, товарів, транспортних засобів із спеціально виготовленими сховищами (тайниками), що використовувалися для приховування товарів - безпосередніх предметів ПМП від митного контролю (крім транспортних засобів комерційного призначення, які використовуються виключно для перевезення пасажирів і товарів через митний кордон України за визначеними маршрутами та рейсами, що здійснюються відповідно до розкладу руху на підставі міжнародних договорів, укладених відповідно до закону), а також транспортних засобів, що використовувалися для переміщення товарів – безпосередніх предметів ПМП через митний кордон України поза місцем розташування митного органу (далі – конфіскація) (ст. 461 МКУ). Попередження та штраф можуть застосовуватися тільки як основні адміністративні стягнення за ПМП. Конфіскація може застосовуватися як основне і як додаткове адміністративне стягнення. За одне і те саме ПМП може накладатися тільки основне або основне і додаткове адміністративні стягнення. Якщо статтею, якою встановлюється **А.в.**, передбачається основне і додаткове адміністративні стягнення, застосування лише додаткового адміністративного стягнення без основного не допускається, крім випадку, передбаченого ч. 3 ст. 467 МКУ.

Попередження є офіційним попередженням правопорушника стосовно недопустимості таких діянь у майбутньому. Попередження вноситься у формі постанови про накладення адміністративного стягнення (ст. 463 МКУ). Попередження застосовується в якості самостійного (основного) виду покарання за вчинення незначних порушень у сфері митної діяльності, до осіб, щодо яких відомо, що вони вчинили ПМП вперше. Воно, як і будь-яке стягнення, вноситься в письмовій формі у вигляді відповідної постанови про накладення адміністративного стягнення. За своїм змістом адміністративне стягнення у

вигляді попередження хоча і є мірою покарання морального характеру і є близьким за сутністю до заходів виховного характеру, аніж до каральних санкцій, тем не менш є різновидом саме останніх, оскільки являє собою, по-перше, офіційну оцінку держави діянь правопорушника і, по-друге, тягне за собою настання для нього негативних наслідків. Так при вчиненні однорідного правопорушення у сфері митної діяльності протягом року з моменту винесення постанови про накладення стягнення у вигляді попередження, це діяння буде вважатись вчиненим повторно, що визнається обставиною, що обтяжує відповідальність.

Штраф полягає у покладенні на особу, яка притягується до **А.в.**, обов'язку сплатити до державного бюджету грошові кошти у сумі, яка визначається МКУ залежно від виду та характеру вчиненого правопорушення (ст. 464 МКУ). Юридичний зміст штрафу полягає у наступному: штраф є основним видом адміністративного покарання; являє собою вид стягнення грошового характеру, яке виконує каральну функцію, на відміну від цивільно-правового штрафу, який має компенсаційну природу; нараховується у відносно визначених одиницях – неоподатковуваних мінімумах доходів громадян; застосовується як позасудовому, так і судовому порядку; сума штрафу у повному обсязі підлягає зарахуванню в державний бюджет. Сутність штрафу як адміністративного стягнення полягає в тому, що він закликаний впливати на матеріальні інтереси правопорушника, що робить його досить ефективним засобом примусового впливу на останнього. Саме ця його якість і передбачає включення цього виду покарання до усіх, крім ст. 473, санкцій статей МКУ. Кодекс встановлює або нижню і верхню, або тільки верхню межу розміру штрафу, що дозволяє уповноваженій посадовій особі митного органу чи судді при його застосуванні використовувати принцип індивідуалізації покарання.

Конфіскація полягає у примусовому вилученні товарів, транспортних засобів, зазначених у п. 3 ст. 461 МКУ, і безоплатній передачі їх у власність держави. При цьому моторні транспортні засоби та несамохідні транспортні засоби, що буксируються ними, розглядаються як самостійні об'єкти конфіскації. Конфіскація може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, що визначаються цим МКУ та іншими законами України (ч. 1 ст. 465 МКУ). Аналізуючи юридичну природу даного виду адміністративного стягнення, можна зазначити наступне: конфіскація має майновий характер; конфіскація застосовується незалежно від того, чи є ці товари, транспортні засоби власністю особи, яка вчинила правопорушення (ч. 3 ст. 465 МКУ), на відміну від КУпАП, де вказано, що конфісковано може бути лише предмет, який є у приватній власності порушника (ч. 1 ст. 29), тому даній вид стягнення за ПМП, може бути застосовано як до предметів, що перебувають у власності особи, до якої воно застосовується, такі і до інших осіб, які володіють майном на інших законних підставах, наприклад, правах користування чи розпорядження. Конфісковано може бути також і речі, власника яких не встановлено; конфіскація може бути застосована як основне або додаткове адміністративне стягнення; дане примусове вилучення речей можливе виключно за рішенням суду, що у повній мірі відповідає вимогам ст. 41 Конституції України. Конфіскацію варто відрізнити від вилучення товарів, транспортних засобів і документів як засобів забезпечення провадження в справах про ПМП, застосування якого передбачено ст. 511 МКУ.

Нормами чинного законодавства закріплені фактори та умови, що визнаються обставинами, які повинні бути враховані при притягненні до **А.в.** Перелік зазначених факторів та умов міститься не в МКУ, а в законодавстві України про адміністративні правопорушення, тому при їх застосуванні варто користуватись статтями КУпАП [3]. До таких обставин належать, обставини, що виключають, звільняють, замінюють, пом'якшують чи обтяжують відповідальність. До обставини, що виключають адміністративну відповідальність належать умови і фактори, за наявності яких особа в діяннях якої хоча і є ознаки ПМП, не визнається правопорушенням. Не підлягають адміністративній

відповідальності: особи, які вчинили ПМП з метою усунення небезпеки, яка загрожувала правам і свободам громадян, установленому порядку управління в сфері митної діяльності, якщо ця небезпека за даних обставин не могла бути усунута іншими засобами і якщо заподіяна шкода є менш значною, ніж відвернена шкода (ст. 18 КУпАП); особи, які вчинили протиправне діяння при захисті установленого порядку управління в сфері митної діяльності від протиправного посягання шляхом заподіяння посягаючому шкоди, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони (ст. 19 КУпАП); особи, які знаходилися під час вчинення протиправного діяння в стані неосудності, тобто не могли усвідомлювати свої дії або керувати ними внаслідок хворобливого стану психіки (ст. 20 КУпАП); особи, які вчинили ПМП, передбачені ч. 3 ст. 469, ст. 470, ч. 3 ст. 478, ст. 481 МКУ, внаслідок аварії, дії обставин непереборної сили або протиправних дій третіх осіб, що підтверджується відповідними документами, а також допущення у митній декларації помилок, які не призвели до неправомірного звільнення від сплати митних платежів або зменшення їх розміру, до незабезпечення дотримання заходів тарифного та/або нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, якщо такі помилки не допускаються систематично (ст. 268 МКУ; ч. 1 ст. 460 МКУ).

До обставин, що звільняють від **А.в.** належать умови і фактори, за наявності яких особа хоча й визнається винною у вчиненні правопорушення, передбаченого статтями МКУ, але звільняється від реального виконання покарання за свої протиправні діяння. Варто зазначити, що за цих умов особа вважається правопорушником. Звільняються від відповідальності: іноземці, які згідно з чинним законодавством та міжнародними договорами України користуються імунітетом від адміністративної юрисдикції України (ст. 16 КУпАП); особи, які вчинили правопорушення, яке уповноважена посадова особа визнала як малозначне, тобто таке, що не має значної суспільної небезпеки, не спричинило або нездатне завдати бодай найменшої шкоди суспільним інтересам, правам і свободам громадян, установленому порядку управління в сфері митної діяльності (ст. 22 КУпАП); особи, які уклали мирову угоду з митним органом (компроміс у справі про ПМП), за умови відсутності в діях цієї особи ознак кримінального правопорушення (ст. 521 МКУ).

До обставин, що замінюють **А.в.** на інший вид юридичної відповідальності належать умови і фактори, за наявності яких уповноважена особа може прийняти рішення про доцільність зміни виду відповідальності з метою досягнення більшого попереджувального, виховного або карального впливу на особу правопорушника. **А.в.** може бути замінена на: заходи виховного впливу, що можуть бути застосовані до неповнолітніх у віці від шістнадцяти до вісімнадцяти років (ст. 24-1 КУпАП); кримінальну відповідальність у разі порушення кримінального провадження за матеріалами, отриманими при провадженні справи про ПМП.

Обставини, що пом'якшують відповідальність за ПМП – встановлені ст. 34 КУпАП України фактори і умови, при наявності яких посадова особа митних органів чи суддя можуть призначити менш суворі міри адміністративної відповідальності з тих, що передбачені статтею МКУ. Такими пом'якшувачими обставинами визнаються: щире каяття винного; відвернення винним шкідливих наслідків правопорушення, добровільне відшкодування збитків або усунення заподіяної шкоди; вчинення правопорушення під впливом сильного душевного хвилювання або при збігу тяжких особистих чи сімейних обставин; вчинення правопорушення неповнолітнім; вчинення правопорушення вагітною жінкою або жінкою, яка має дитину віком до одного року. Перелік цих обставин є відкритим, що означає, що уповноважена посадова особа, яка приймає рішення зі справи за ПМП, може визнати пом'якшувачими й обставини, не зазначені в законодавстві, але які, на її думку мають значення при накладенні стягнення. Обставинами, що обтяжують відповідальність за ПМП (ст. 35 КУпАП), визнаються фактори і умови, за наявності яких уповноважена особа може призначити більш суворе покарання з тих, що передбачені статтею МКУ, за якою було

кваліфіковано протиправне діяння. Вчинення ПМП за даних обставин, як правило, свідчить про підвищений ступінь суспільної шкідливості конкретного діяння та про сталу антигромадську позицію правопорушника і його схильність до протиправної поведінки. Обставини, зазначені в ст. 35 КУпАП, є підставою для посилення стягнення лише за умови, що вони не передбачені в якості кваліфікуючої ознаки конкретним юридичним складом ПМП. Перелік даних обставин є вичерпним і розширеному тлумаченню не підлягає. До обставин, що обтяжують відповідальність належать: продовження протиправної поведінки, незважаючи на вимогу посадових осіб митних органів припинити її; повторне протягом року вчинення однорідного ПМП, за яке особу вже було піддано стягненню; вчинення правопорушення особою, яка раніше вчинила злочин; втягнення неповнолітнього в правопорушення; вчинення правопорушення групою осіб; вчинення правопорушення в умовах стихійного лиха або за інших надзвичайних обставин; вчинення правопорушення в стані сп'яніння. Остання обставина може бути визнана обтяжуючою залежно від характеру ПМП.

В повсякденному житті часто зустрічаються випадки вчинення однією особою кількох ПМП (сукупність правопорушень). Й хоча ані в митному, ані в адміністративному законодавстві не визначено поняття сукупності правопорушень, аналіз чинного законодавства дозволяє зробити нам висновок, що сукупністю ПМП буде визнано вчинення особою двох або більше порушень у сфері митної діяльності (окремих юридичних складів), по кожному з яких ще не закінчились строки давнини притягнення до адміністративної відповідальності, і ні за одне з них ще не накладалось стягнення. Сукупність правопорушень варто відрізняти від триваючих та продовжуваних правопорушень та від їх повторності.

Митне законодавство передбачає існування строків давнини притягнення до **А.в.** Якщо справи про ПМП розглядаються митними органами або судами (суддями), адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше ніж через шість місяців з дня виявлення правопорушення. Строк накладення адміністративних стягнень зупиняється на час розгляду таких справ судом. У разі закриття кримінального провадження, але за наявності в діях правопорушника ознак ПМП, адміністративні стягнення може бути накладено не пізніше ніж через три місяці з дня прийняття рішення про закриття кримінального провадження, але не пізніше ніж через два роки з дня вчинення правопорушення. Враховуючи, що митно-правові норми не визначають строк протягом якого особа, щодо якої було винесено постанову про накладення стягнення за ПМП, вважається підданою адміністративному покаранню, варто звернутись до законодавства про адміністративні правопорушення. Відповідно до ст. 39 КУпАП, строк так званого «стану адміністративної караності» триває один рік, по закінченню якого особа вважається як така, що не була піддана адміністративному покаранню. Це своєрідний випробувальний термін, який дозволяє відповісти на питання щодо ефективності застосування стягнення та досягнення мети **А.в.**

Літ.: 1. Адміністративна відповідальність за порушення митних правил: навчальний посібник / за ред. В.В. Ченцова. К.: Істина, 2010. 208 с.; 2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.; 4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. № 51. Ст. 1122.

Приймаченко Д.В.

АДМІНІСТРАЦІЯ МИТНА – див. МИТНА АДМІНІСТРАЦІЯ

АКАДЕМІЯ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (АМСУ) (англ. ACADEMY OF THE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE (ACSU)) – спеціалізований вищий навчальний заклад прямого підпорядкування Держмиткому (1996), Держмитслужбі (1996-2011), МОНУ (2011-

2014). Реорганізована шляхом приєднання до Університету митної справи та фінансів [1]. Місце розташування АМСУ – м. Дніпропетровськ (нині – Дніпро), Україна.

АМСУ при Держмиткомі була заснована на виконання Указу Президента України [2] з метою залучення до професійної освіти фахівців всіх рівнів, враховуючи і керівну ланку. Рішенням Держмиткому АМСУ визначена головною навчально-методичною установою національної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців митної справи. В листопаді 1996 року АМСУ при Держмиткомі була реорганізована в АМСУ відповідно до Указу Президента України «Про Державну митну службу України» [3]. Указом Президента України АМСУ визначено головною навчально-методичною установою національної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців митної справи [4]. Відповідно рішення Уряду АМСУ змінила підпорядкування від Держмитслужби до МОНУ [5]. Згідно до розпорядження КМУ АМСУ, Дніпропетровська державна фінансова академія та Державний аграрний університет повинні були реорганізовані шляхом приєднання до Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету [6]. Розпорядженням Уряду в 2014 році АМСУ та Дніпропетровська державна фінансова академія були реорганізовані шляхом приєднання до Університету митної справи та фінансів [7]. Із дати заснування до дати ліквідації АМСУ діяли такі факультети: юридичний факультет (1997-2014), економічний факультет далі факультет економіки та управління (1997-2014), технічний факультет далі факультет інформаційних та транспортних систем і технологій (1998-2014), факультет післядипломної освіти далі інститут післядипломної освіти (1998-2014) для підвищення кваліфікації митних органів та для здобуття другої вищої освіти. Процес становлення АМСУ тісно пов'язаний із фундатором та Головою Держмиткому, Держмитслужби Деркачем Л.В. (1997-2005). Першим ректором АМСУ був призначений професор Падун П.П. У 2005 році наступним ректором АМСУ став професор Ченцов В.В. (2005-2010). У період з 2011 року по 2012 рік посаду ректора АМСУ обіймав професор Сорока Л.М. У період реорганізації АМСУ із 2012 року до 2014 рік Університет очолювали виконуючі обов'язків ректора професор Петруня Ю.Є. (2012-2013), та професор Ченцов В.В. (2013-2014). Кадровий склад АМСУ за період існування збільшився до 52 докторів наук, професорів, 129 кандидатів наук, доцентів.

Навчальний процес. В 2004 році рішенням Державної атестаційної комісії, АМСУ стала ВНЗ III рівня акредитації, а за рішенням ДАК у 2010 році АМСУ здобула IV рівень акредитації. АМСУ отримала ліцензії та акредитувала 7 спеціальностей: «Правознавство», «Облік та аудит», «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності», «Міжнародна економіка», «Фінанси», «Інформаційні керуючі системи та технології», «Транспортні системи». З 1997 до 2017 року відбір студентів для навчання за бюджетною формою до АМСУ здійснювався за системою направлень на навчання митницями Держмитслужби. Перший набір, 134 курсанти денного відділення та 130 осіб заочного відділення, був здійснений у 1997 році, перші спеціалісти були розподілені між митницями зі складу випускників АМСУ у кількості 117 персон у 2002 році. Починаючи із 2008 року в АМСУ з'явилися студенти, що навчалися за контрактною формою навчання. За час існування АМСУ було підготовлено 5403 фахівця за денною формою, 1021 за заочною формою, 683 митника отримали другу вищу освіту, велика кількість слухачів пройшли підвищення кваліфікації за різними, в тому числі міжнародними програмами.

Наукова діяльність. В 1998 році була відкрита аспірантура з 8 спеціальностей. Основна тематика наукових досліджень: митна політика в Україні (історія та сучасність); правове регулювання та законодавче забезпечення митої справи; проблеми боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил; методологія аналізу проблем зовнішньоекономічної діяльності; методи експертизи та атрибуції культурних цінностей та інші. В 1999 році АМСУ було засновано науковий журнал «Вісник Академії митної служби України». Мова видання українська, Максимальний тираж вісника доходив до 300

примірників. Основним напрямком наукових робіт, які друкувались у віснику традиційно були пов'язані із митною тематикою за такими постійними рубриками як: економіка, техніка, право, історія митної справи, професійна підготовка митників. Починаючи із 2010 року за підтримки Регіонального центру ВМОАпочала видавати «Customs Scientific Journal» – науковий журнал з митної справи та зовнішньоекономічної діяльності. Основними напрямками журналу є проблематика зовнішньоекономічної діяльності, роботи та співпраці митних адміністрацій та суб'єктів господарювання, професійної освіти митного спрямування та впровадження освітніх та інших стандартів ВМО. Періодичність видання – 2 рази на рік. Мова видання – англійська.

Інфраструктура. Започаткування АМСУ проходило в складних умовах. Указом Президента України для навчання майбутніх спеціалістів були передані навчальні корпуси і гуртожитки Українського центрального інституту підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів металургії Міністерства промисловості України до сфери управління Держмиткому [7]. У 1998 році за рішенням КМУ АМСУ суттєво збільшила площу навчальних та житлових корпусів для курсантів. Після прийняття пропозиції Держмитслужби, при погодженні із МОНУ, Дніпропетровської обласною державною адміністрацією, Мінфіном, Мінекономіки було прийнято рішення щодо передачі всього майна та будівель коледжу автоматики та телемеханіки до АМСУ, при цьому фінансування надходило із асигнувань, що отримувалися Держмитслужбою. Важливим фактором залишилося те, що студенти ліквідованого коледжу автоматики і телемеханіки продовжували навчання у коледжі за обраними спеціальностями. На момент реорганізації АМСУ мала закриту територію кампусного типу, по вул. Держинського (нині вул. Володимира Вернадського) що складалася із двох навчальних корпусів гуртожитків, спортивного комплексу, спортивного майданчику, залів для єдиноборств, власного тиру. За межами кампусу знаходився гуртожиток розташований за адресою вул. Баумана (нині вул. Нірінберга) 2, та корпусу юридичного факультету за адресою вул. Рогальова, 8 (нині Крутогорний узвіз, 8).

Міжнародна діяльність. Основними напрямками діяльності закладу була визначена концепція перетворення АМСУ в міжнародний центр митної освіти. У 2004 році АМСУ почала шлях до міжнародної інтеграції шляхом встановлення сталих зв'язків між Киргизьким національним університетом ім. Ж. Баласагіна. Відповідно до умови, що була підписана між керівництвом закладів вищої освіти, АМСУ брала на себе зобов'язання брати студентів із Киргизстану для продовження навчання в Україні. Навчання іноземних студентів здійснювалось відповідно до Угоди про співпрацю між Урядом Республіки Киргизстан і Урядом України в сфері освіти від 23.02.1993 року. Відповідно до зазначеної концепції у 2007 році у співпраці із Генеральним Консульством Республіки Польща у м. Харків в АМСУ був відкритий перший в Дніпропетровському регіоні українсько-польський центр. Для курсантів АМСУ, окрім базових для вивчення мов (англійської, німецької, французької), з'явилася можливість вивчення додаткової іноземної мови в якості факультативу – польської мови. Починаючи із 2008 року почалася кропітка робота щодо визнання АМСУ на міжнародній митній арені, впровадження в навчальний процес професійних стандартів ВМО, результатом якої стало підписання Меморандуму про взаєморозуміння Всесвітньої митної організації та Академією митної служби України в Коста-Ріці. Результатом впровадження Меморандуму про взаєморозуміння стало відкриття Генеральним Секретарем ВМО паном Кунію Мікурія першого в східній Європі та першого на теренах СНД Регіонального навчального центру всесвітньої митної організації на базі АМСУ (26.06.2010 року). Основними критеріями роботи регіонального центру ВМО стало впровадження освітніх стандартів Clіks в освітню діяльність АМСУ та участь курсантів та науковців у програмах PIKARD під егідою ВМО.

Літ.: 1. Деякі питання утворення Університету митної справи та фінансів: розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.09.2014 р. №788-р. *Урядовий кур'єр*. 10.09.2014. №165.; 2. Про створення Академії митної служби України: Указ Президента

України від 11.06.1996 р. №412/96 *Урядовий кур'єр*. 13.06.1996. № 131.; 3. Про Державну митну службу України: Указ Президента України від 29.11.1996 р. №1145. *Урядовий кур'єр*. 05.12.1996 №228.; 4. Про внесення змін і доповнень до Указу Президента України від 29.11.1996 р. №1145: Указ Президента України від 23.03.1998 р. № 216/98. *Офіційний вісник України*. 1998. № 12. Ст. 446.; 5. Деякі питання управління вищими навчальними закладами: розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.11.2011 р. №1191-р. *Урядовий кур'єр*. 14.12.2011. №233.; 6. Деякі питання утворення Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету: розпорядження Кабінету Міністрів України від 26.05.2013 р. №485-р. *Урядовий кур'єр*. 09.07.2013. №120.; 7. Про передачу Українського центрального інституту підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів металургії до сфери управління Держмиткому: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.09. 1996 р. №593-р. *Урядовий кур'єр*. 29.09.1996. № 189.

Разживін В.М., Ченцов В.В.

АКРЕДИТАЦІЯ НА МИТНИЦІ – див. ОБЛІК ОСІБ, ЯКІ ПІД ЧАС ПРОВАДЖЕННЯ СВОЄЇ ДІЯЛЬНОСТІ Є УЧАСНИКАМИ ВІДНОСИН, ЩО РЕГУЛЮЮТЬСЯ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ МИТНОЇ СПРАВИ

АКТ КОМЕРЦІЙНИЙ (англ. ACT COMMERCIAL) – документ, що фіксує факт нестачі або псування вантажу при залізничних та автомобільних перевезеннях у момент його передачі покупцеві (отримувачу). Цей документ складається і підписується комісією до складу якої входять представники покупця з однієї сторони та постачальника, перевізника або іншої компетентної організації (брокерської фірми, контролюючого органу, торгово-промислової палати) з іншої [1].

А.к. – офіційний дво- чи багатосторонній документ, який складається у разі виникнення суперечностей між договірними сторонами при транспортуванні товарів або при виявленні в пункті призначення нестачі, пошкоджень чи псування вантажу. В **А.к.** зазначаються вид, характер, обсяги виявленої невідповідності фактичного стану вантажів до показників, зазначених у документах товарівдантажувача, транспортувальника чи товароодержувача [2]. **А.к.** складається товароодержувачем за участю представника транспортної організації, а в окремих випадках – у присутності відповідних експертів або представників незацікавлених організацій – державних адміністрацій, санепідемстанцій, міліції тощо. Особи які не згодні зі змістом **А.к.**, підписують його із застереженням про незгоду та викладенням своєї думки.

Основними реквізитами **А.к.** є: дата та номер документа; місце приймання вантажу та складання **А.к.**; час початку та закінчення приймання вантажу; прізвища та посади осіб, які приймали участь у складанні **А.к.**; найменування та адреса постачальника; дата та номер документа яким викликався представник постачальника (якщо викликався); номер та дата рахунка-фактури (інвойса) та транспортної накладної; дата відправлення товару й час його прибуття до пункту призначення, час розкриття вагона, контейнера, автофургона; стан пломб, тари та упакування на момент приймання; умови зберігання на складі отримувача до моменту складання **А.к.**; найменування та стан вантажу який пред'являється до огляду (рівень заповнення тари, стан упакування, наявність пакувального ярлика, стан маркування, дата розкриття тари); загальна маса продукції (фактична та за документами), маса кожного місця, в якому виявлена недостача (фактична та зазначена на упакуванні, тарі); спеціальні позначки підприємств, які перевозили вантаж, в транспортних документах при його видачі; кількість товару, якого не вистачає, ціна одиниці та загальна сума вартості товару, якого не вистачає або який зіпсовано [3]. **А.к.** є підставою для формування та подання претензії стороні, що допустила нестачу чи псування вантажу.

Літ.: 1. Івашова Л.М. Акт комерційний. Митна енциклопедія : в 3-х томах. Т. 1 / редкол.: І. Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 592 с.; 2. Козик В.В., Панкова Л.А., Карп'як Я.С. та ін. Зовнішньоекономічні операції і контракти: навч. посіб. 2-ге вид, перероб. і доп. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 608 с.; 3. Бутинець Ф.Ф., Жигалей І.В. Облік зовнішньоекономічної діяльності / за ред. проф. Бутинця Ф.Ф., 3-тє видання. Житомир: ПП „Рута”, 2016. 388 с.

Івашова Л.М

АКТИВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНИЙ БАЛАНС (англ. ACTIVE TRADE BALANCE) – перевищення експорту (вивезення товарів з країни) над імпортом (ввезенням товарів у країну) за певний означений період часу (місяць, квартал, рік тощо). **А.т.б.** вказує на активне (позитивне) сальдо торговельного балансу за якого вартість експорту перевищує вартість імпорту товарів [1].

В основі визначення показників торговельного балансу є дані митної статистики. **А.т.б.** можна розглядати як співвідношення сумарного значення експорту та імпорту за загальними результатами зовнішньоекономічної торгівлі країни, так і як співвідношення показників експорту та імпорту за результатами торгівлі з окремою країною або за окремою групою товарів. **А.т.б.** є свідченням не лише надходжень до країни валютних засобів для оплати міжнародних операцій та формування валютних резервів національного банку країни, а й створює умови для стабільності національної валюти [2].

Величина **А.т.б.** залежить насамперед від спеціалізації та характеру торгових зв'язків країни на міжнародному ринку, забезпеченості власними сировинними ресурсами і засобами виробництва, а також від економічної політики держави, в тому числі податкової й митної політики. В економічній теорії значну увагу вивченню значення **А.т.б.** приділили меркантилісти. За твердженням ранніх меркантилістів **А.т.б.** сприяє багатству та економічній стабільності держави, і для досягнення припливу золотовалютних цінностей держава повинна заохочувати експорт та стримувати імпорт [3].

При стимулюванні експорту використовуються такі заходи як точкова інвестиційна підтримка експортоорієнтованих галузей, субсидіювання експортних операцій, звільнення експортних операцій від оподаткування, незастосування до експортних операцій нетарифних заходів (квотування, ліцензування, сертифікація, заборона вивезення тощо), фінансування виробництва інноваційної продукції. Політику стримування імпорту здійснюють шляхом підвищення рівня оподаткування імпортованих операцій, застосування до імпортованих операцій нетарифних заходів (квотування, ліцензування, сертифікація, заборона ввезення тощо), стимулювання розвитку імпортозаміщеного виробництва.

Літ.: 1. Івашова Л.М., Медвідь Ю.О. Активний торговельний баланс. Митна енциклопедія : в 3-х томах. Т. 1 / редкол.: І. Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2014. 592 с.; 2. Козик В.В., Панкова Л.А., Карп'як Я.С. та ін. Зовнішньоекономічні операції і контракти: навч. посіб. 2-ге вид, перероб. і доп. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 608 с.; 3. Мочерний С.В. та ін.. Економічна енциклопедія: у 3-х томах. Т.1. К.: Видавничий центр «Академія», 2000. 864 с.

Івашова Л.М

АКЦИЗНИЙ ПОДАТОК (англ. ANEXCISE TAX) – непрямий податок на споживання окремих видів товарів (продукції), визначених ПКУ як підакцизні, що включається до ціни таких товарів (продукції) [1]. До підакцизних товарів згідно ПКУ в Україні належать: спирт етиловий та інші спиртові дистилати; алкогольні напої, пиво; тютюнові вироби, тютюн та промислові замінники тютюну; нафтопродукти, скраплений газ; автомобілі легкові, кузови до них, причепа та напівпричепа, мотоцикли, велосипеди з мотором та ін.

Об'єктом оподаткування **А.п.** є: реалізації вироблених або конфіскованих в Україні підакцизних товарів (продукції); обсяги та вартість втрачених підакцизних товарів (продукції); ввезення підакцизних товарів (продукції) на митну територію України [2]. Не підлягають оподаткуванню: операції з вивезення (експорту) підакцизних товарів (продукції) платником податку за межі митної території України. Основні операції з підакцизними товарами, які звільняються від оподаткування: реалізації легкових автомобілів для осіб з інвалідністю, оплата вартості яких здійснюється за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів; реалізації вітчизняними виробниками алкогольних напоїв і тютюнових виробів магазинам безмитної торгівлі; ввезення фізичними особами на митну територію України підакцизних товарів (продукції) в обсягах, що не перевищують норм безмитного ввезення, встановлених МКУ; ввезення підакцизних товарів для офіційного та особистого використання дипломатичними та консульськими представництвами іноземних держав.

База оподаткування залежить від виду ставки **А.п.** Передбачено три види податкових ставок: адвалерні, специфічні, адвалерні та специфічні одночасно (змішані). Адвалерні ставки встановлюються у відсотках до вартості товару з урахуванням ПДВ. Специфічні ставки встановлюються у грошовому виразі на одиницю товару, представлену у фізичних одиницях виміру (кг, л, см³, штуки) та застосовуються до підакцизних товарів (продукції) таких як: спирт етиловий, алкогольні напої, нафтопродукти, скраплений газ, транспортні засоби. Змішані (адвалерні та специфічні) встановлюються одночасно за ставками у відсотках до вартості товару і у твердих сумах з одиниці реалізованого товару (продукції) та застосовуються до тютюнових виробів, тютюну, промислових замінників тютюну. Ставки **А.п.**, визначені в ПКУ, не є постійними, а щорічно переглядаються з урахуванням індексів споживчих цін та цін виробників промислових товарів.

Визначення дати виникнення податкових зобов'язань залежить від виду операцій: для підакцизних товарів, вироблених на митній території України, – дата їх реалізації виробником; щодо зіпсованого, знищеного, втраченого підакцизного товару – дата складання відповідного акту; у разі ввезення підакцизних товарів на митну територію України – дата подання митної декларації. Сума **А.п.** визначається платником податку самостійно, виходячи з об'єктів оподаткування, бази оподаткування та ставок цього податку. Якщо ставку податку встановлено не у гривнях, а в євро, то до бюджету **А.п.** сплачується у гривневому еквіваленті. Певні особливості оподаткування **А.п.** встановлені для алкогольних напоїв та тютюнових виробів. Обов'язковою умовою реалізації таких підакцизних товарів є наявність акцизних марок. Крім того, на підприємствах – виробниках спирту та лікєро-горілочаних виробів або пального з метою забезпечення повноти сплати **А.п.** передбачено створення акцизних складів, де під контролем постійних представників контролюючого органу розпорядник акцизного складу провадить свою господарську діяльність шляхом вироблення, оброблення (перероблення), змішування, розливу, пакування, фасування, зберігання, одержання чи видачі, а також реалізації спирту етилового, горілки та лікєро-горілочаних виробів або пального.

Літ.: 1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.

Вакульчик О.М.

АНТИДЕМПІНГОВЕ МИТО (англ. ANTI-DUMPING DUTY) – різновид особливого виду мита, що встановлюється відповідно до ЗУ «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» у разі ввезення на митну територію України товарів, які є об'єктом демпінгу, що заподіює шкоду або створює загрозу заподіяння шкоди національному товаровиробнику (ч. 4 ст. 275 МКУ) [1]; 2) **А.м.** (попереднє або остаточне) – особливий вид мита, що справляється у разі ввезення на митну територію країни імпорту товару, який є об'єктом застосування антидемпінгових заходів (попередніх або остаточних)

(п. 2 ч. 1 ст. 1 ЗУ «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту») [2]; 3) це додатковий податок на товари що переміщуються через митний кордон країни, у випадках коли їх ціна нижча ніж середньосвітові ціни [3]. Використовується для захисту внутрішнього ринку від коливань цін і для підтримки національного виробника. Механізм використання **А.м.** – це система заходів, пов'язаних з використанням митного тарифу з метою блокування потоку товарів, реалізація яких відбувається за демпінговими цінами. При цьому під демпінгом розуміється продаж значних за обсягами партій товару за цінами, які суттєво нижчі, ніж при звичайних комерційних операціях на внутрішньому ринку (або в країні походження даного товару) і наносять або можуть нанести економічний збиток національній промисловості або суттєво затримати її розвиток.

Для констатації факту демпінгу потрібна наявність двох критеріїв – цінового, або вартісного та критерію економічного збитку. Тому при здійсненні антидемпінгових процедур, насамперед, визначаються поняття «нормальна ціна» і «нормальна вартість». Під «нормальною ціною товару» розуміють ціну, за якою аналогічний товар реалізується на внутрішньому ринку країни-експорту або походження. Якщо продаж аналогічних товарів на ринку країни-експорту або походження відсутній чи неможливо зробити правильне порівняння, то «нормальною» ціною вважається ціна аналогічних товарів, відповідно до якої товари експортуються до інших країн. Якщо і таким шляхом неможливо встановити нормальну ціну, то нею вважається «нормальна вартість», яка отримується шляхом додавання «фактичних» витрат виробництва і помірною обсягу прибутку. Ціни кваліфікуються як демпінгові, якщо різниця між «нормальною» продажною ціною і ціною угоди перевищує встановлений процент, як правило, це 20%.

При визначенні економічного збитку виходять з трьох груп показників: динаміки імпорту і динаміки частки ринку, що належить постачальникам демпінгового товару; співвідношення імпорتنих цін на демпінговий товар і внутрішніх цін на аналогічний товар; вплив імпорту «демпінгового» товару на економічні показники національних підприємств. Перша група показників є основою кваліфікації (визнання факту й оцінки) матеріального збитку. Ці показники вираховуються і враховуються практично в усіх випадках антидемпінгових суперечок, які мають місце, наприклад, у країнах ЄС, при цьому провадження антидемпінгових процедур відбувається при різних кількісних оцінках цих показників. Цінові показники можуть розраховуватись за співвідношенням імпорتنих цін до оптових. Ці показники як додатковий до демпінгової маржі вартісний орієнтир можуть кількісно відрізнитися від показника цінового критерію демпінгу. При розрахунку показників третьої групи береться до уваги вплив імпортного «демпінгового» товару на випуск і реалізацію аналогічної національної продукції, використання виробничих потужностей, запаси продукції, прибуток, доходи від інвестицій, на зайнятість, рух ліквідних засобів та ін. При цьому для врегулювання антидемпінгових суперечностей повинно бути констатовано зниження ефективності роботи національних підприємств (зменшення доходів, скорочення зайнятості). Констатація національними органами окремих країн або наднаціональними органами країн ЄС демпінгової маржі і економічного збитку, здійснена після аналізу наявних даних і консультацій із зацікавленими сторонами, дає змогу приймати економічні санкції проти експортерів. Ці санкції можуть мати різнобічний характер (зниження квоти реалізації на даному ринку, зниження обсягів поставок, добровільне підвищення цін), але одним із найбільш ефективних є оподаткування демпінгового товару антидемпінговим митом [3].

А.м. нараховується в сукупності із звичайним митом. Воно сплачується в розмірі різниці між демпінговою ціною товару і ціною на аналогічний товар на світовому ринку. Такий вид мита нараховується країною незалежно від того, оподатковується даний товар митом відповідно до законодавства країни чи знаходиться у переліку безмитних. В Україні **А.м.** застосовується відповідно до ЗУ «Про захист національного товаровиробника від дем-

пінгового імпорту»: у разі ввезення на митну територію України товарів, які є об'єктом демпінгу і при цьому заподіюється шкода національному товаровиробникові; у разі вивезення за межі митної території України товарів за ціною, істотно нижчою за ціни інших експортерів подібних або безпосередньо конкуруючих товарів на момент цього вивезення, якщо таке вивезення заподіює шкоду [2].

Ставка **А.м.** не може перевищувати різниці між конкурентною оптовою ціною об'єкта демпінгу в країні експорту на момент цього експорту і заявленою ціною при його ввезенні на митну територію України або різниці між ціною об'єкта демпінгу з України і середньою ціною українського експорту подібних чи безпосередньо конкуруючих товарів на той самий період часу [4].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту : Закон України від 22.12.1999 р. № 330-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 9-10. Ст. 65.; 3. Гребельник О.П. Митна справа: підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 400 с.; 4. Митне право: підручник / за заг. ред. О.П. Рябченко, Л.М. Дорофеевої. Луцьк: Вежа-Друк, 2024. 548 с.

Гребельник О.П.

АНАЛІЗ РИЗИКУ (анг. RISK ANALYSIS) – це систематичне використання митними органами наявної у них інформації для визначення обставин та умов виникнення ризиків, їх ідентифікації і оцінки ймовірних наслідків недотримання вимог законодавства України з питань митної справи.

А.р. визначає кількісну міру ризику і потребує врахування джерел визначених ризиків, оцінку їх можливих наслідків для досягнення цілей і судження про ймовірність виникнення наслідків. **А.р.** спирається на використання даних та інформації для обґрунтування наслідків, які можуть виникнути, якщо ризик виникає і/або залишається без уваги. **А.р.** дає змогу зрозуміти, яка ймовірність виникнення події і які потенційні наслідки і їх величини. **А.р.** передбачає вивчення обставин та умов виникнення ризиків, аналіз того, наскільки ймовірно виникнення ризику, які потенційні наслідки виникнення ризику та їх значущість. **А.р.** можна поділити на два взаємодоповнюючі види: якісний і кількісний. **Якісний А.р.** містить у собі визначення всіх можливих ризиків, визначення факторів ризику та етапів процесу діяльності, на яких виникають ризики. **Кількісний А.р.** полягає в кількісному визначенні можливих збитків та розподілі їх за джерелами ризиків. У разі потреби повинні використовуватися комбінації різних методів. Також важливо об'єднати аспекти якісного та кількісного аналізу для досягнення кращих результатів. Різні методи та інструменти процесу **А.р.** визнані стандартом ISO 31010:2009 «Ризик-менеджмент – методи оцінки ризику» [1]. До об'єктів **А.р.** належать: 1) характеристики товарів, транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України; 2) характер зовнішньоекономічної операції; 3) характеристика суб'єктів, що беруть участь у зовнішньоекономічній операції (ст. 362 МКУ) [2]. Результат **А.р.** є основою для розробки профілів ризику або прийняття рішення про необхідність застосування заходів щодо мінімізації ризиків після випуску товарів.

Літ.: 1. Аналіз ризиків у митній справі: навчальний посібник / Г.Ю. Разумей, М.М. Разумей. Дніпро: УМСФ, 2017. 242 с.; 2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Разумей Г.Ю.

АСОЦІАЦІЯ МИТНИХ БРОКЕРІВ УКРАЇНИ (АМБУ) (англ. ASSOCIATION OF CUSTOMS BROKERS OF UKRAINE (ACBU)) – об'єднання підприємств, що засноване в 1995 р. та яке поєднує юридичних осіб, які надають митні брокерські послуги, послуги

митного складу, а також підприємства й організації, вищі навчальні заклади, діяльність яких пов'язана з митним оформленням товарів.

Основна мета діяльності **А.м.б.У.** – забезпечення реалізації та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема, економічних, соціальних, культурних, політичних та інших інтересів членів **А.м.б.У.** у сфері державної митної справи, податкової політики та публічного управління.

Основні напрями діяльності **А.м.б.У.:** забезпечення правової допомоги та юридичного супроводу, інформаційної підтримки з питань, віднесених до мети діяльності Асоціації; підтримка двостороннього інформаційного зв'язку та ділових стосунків з центральними органами виконавчої влади України, насамперед з органами державної влади, що забезпечують формування та реалізацію державної податкової та митної політики; організація та проведення конференцій, семінарів, круглих столів, інших інформаційно-просвітницьких та консультативних заходів за участю митних брокерів, декларантів, інших учасників зовнішньоекономічної діяльності та громадянського суспільства, фахівців органів державної влади і місцевого самоврядування; участь у процесі нормотворчої діяльності, взаємодія з комітетами Верховної Ради України, центральних органів виконавчої влади із зазначених питань; навчання та підвищення кваліфікації осіб, уповноважених на здійснення декларування; співпраця з асоціаціями митних брокерів (агентств) сусідніх країн та з профільними громадськими об'єднаннями України; участь у роботі Пан-європейської асоціації митних брокерів та митних представників «CONFIAD».

Завдяки членству в **А.м.б.У.** учасники отримують: сертифікат члена (асоційованого члена) **А.м.б.У.**; право на використання логотипу та/або фірмового знаку **А.м.б.У.** на своїх бланках, візитних картках, тощо; розмішувати інформацію про компанію, її діяльність та послуги на сайті **А.м.б.У.** в мережі Інтернет; право на безкоштовне навчання працівників на курсах професійної підготовки агентів з митного оформлення; право на безкоштовну участь у семінарах і лекціях з підвищення кваліфікації, які проводить **А.м.б.У.**; знижки на придбання спеціального програмного забезпечення для митних брокерів і декларантів «QD Pro»; знижки на придбання літератури з питань митної справи, що закуповує **А.м.б.У.**; знижки на підписку журналу «Митний брокер» і розміщення в ньому реклами; знижки на експертні послуги ДП «Укрпромзовнішекспертиза»; право брати участь від імені **А.м.б.У.** у роботі консультативно-дорадчих органів, створених при центральних та місцевих органах виконавчої влади; можливість брати участь у формуванні та реалізації державної політики через представників **А.м.б.У.** у консультативно-дорадчих органах (громадських радах, громадських колегіях, радах підприємців тощо), створених при органах законодавчої та виконавчої влади; інші права, повноваження та преференції, визначені Статутом **А.м.б.У.** Членами **А.м.б.У.** є понад 90 юридичних осіб, які надають митні брокерські послуги, послуги митного складу, а також підприємства й організації, діяльність яких пов'язана з митним оформленням товарів, вищі навчальні заклади, які здійснюють підготовку фахівців в сфері митного регулювання та ЗЕД.З більш детальною інформацією про діяльність **А.м.б.У.** можна ознайомитись на її офіційному статі: <https://ambu.org.ua/>

Літ.: 1. Асоціація митних брокерів України. URL: <https://ambu.org.ua/>

Приймаченко Д.В.

АСОЦІАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ АВТОМОБІЛЬНИХ ПЕРЕВІЗНИКІВ УКРАЇНИ (АсМАП України) (англ. ASSOCIATION OF INTERNATIONAL ROAD CARRIERS OF UKRAINE (ASMAPUA) створена в 1991 р. та є договірним об'єднанням, яке створене з метою постійної координації господарської діяльності підприємств, що об'єдналися для роботи, в тому числі в системі МДП, і діє на підставі ЦКУ, ГКУ та інших нормативно-правових актів України.

А.м.а.п. не має в якості основної мети діяльності отримання прибутку і не розподіляє його між учасниками, а виконує функцію гарантійного об'єднання, передбачену Митною конвенцією про міжнародне перевезення вантажів із використанням книжки МДП 1975 року (Конвенція МДП 1975 року) та забезпечує діяльність міжнародної гарантійної ланки на території України. **А.м.а.п.** діє на підставі та у повній відповідності до Конвенції МДП 1975 року і Посібника МСАТ, інших нормативно-правових актів та статуту **А.м.а.п.** Основні завдання **А.м.а.п.**: сприяння учасникам **А.м.а.п.** в здійсненні перевезень вантажів та пасажирів автомобільним транспортом у міжнародному сполученні; забезпечення функціонування та дотримання положень Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенція МДП 1975 року) в Україні; гарантування сплати в державний бюджет митних зборів та платежів за товари, що перевозяться під митним контролем, у випадку їх не доставки до митниці призначення; представлення інтересів своїх учасників в органах державної влади, міжнародних організаціях; захист прав учасників **А.м.а.п.**; забезпечення інформування учасників **А.м.а.п.** з актуальних питань, що стосуються міжнародних автомобільних перевезень. Основні напрями діяльності **А.м.а.п.**: забезпечення функціонування процедури МДП на території України. Впровадження нових та вдосконалення діючих інструментів МДП, розробка та надання учасникам **А.м.а.п.** нових можливостей та логістичних рішень для підвищення ефективності здійснення міжнародних перевезень; надання учасникам **А.м.а.п.** гарантійних документів МДП (книжок МДП, книжок іCarnet, ваучерів TIR+) та контроль за їх використанням; надання послуг транспортним операторам з отримання права здійснювати міжнародні перевезення товарів на умовах Митної конвенції МДП; здійснення моніторингу ризиків при перевезенні товарів з використанням гарантійних документів МДП, в тому числі і за допомогою електронних інструментів (в т.ч. SafeTIR) в режимі реального часу; популяризація застосування та консультування з питань використання програми попереднього електронного інформування про перевезення МДП (TIR-EPD), підтримка користувачів гарантійних документів МДП при здійсненні міжнародних перевезень товарів з використанням програми TIR-EPD; реалізація проектів та програм, які сприяють економічному розвитку учасників **А.м.а.п.**, підвищують ефективність та запобігають збиткам при здійсненні міжнародних автомобільних перевезень товарів та пасажирів; здійснення заходів зі спрощення перетину кордонів та уникнення невинуватених затримок в пунктах пропуску транспортних засобів учасників **А.м.а.п.**; забезпечення моніторингу та оперативного реагування на ризики, що впливають на здійснення підприємницької діяльності перевізників; участь у розробці та вдосконаленні законодавчих та нормативно-правових актів, які регулюють міжнародні перевезення і можуть впливати на фінансове навантаження транспортних операторів; співпраця з органами державної влади та державними контролюючими органами з вдосконалення правової бази, створення рівних конкурентних умов при здійсненні міжнародних перевезень товарів та пасажирів; представлення інтересів учасників **А.м.а.п.** на міжнародному та національному рівнях, в тому числі і в робочих органах ЄЕК ООН, МСАТ, BSECURTA, Федерації роботодавців транспорту України, Федерації роботодавців України, УСПП, Українському Транспортному Союзу, Громадських радах та інших державних і недержавних структурах; сприяння створенню ефективної системи контролю за видачою та використанням дозвільних документів (книжок ЄКМТ, разових дозволів). Здійснення заходів з викорінення корупційних проявів у цій сфері; робота з впровадження регламентів та директив ЄС, в частині, що стосується міжнародних автомобільних перевезень; надання юридичної та консультаційної допомоги учасникам **А.м.а.п.**; надання допомоги учасникам **А.м.а.п.** в оформленні віз, придбанні транспортних засобів та палива, інформування про TIR-паркінги; організація системи підвищення професійного рівня водіїв-міжнародників, менеджерів та керівників транспортних підприємств в Навчально-консультаційному центрі (НКЦ) **А.м.а.п.**; організація та проведення семінарів, конференцій, круглих столів з питань міжнародних автомобільних

перевезень, взаємодія з митними та іншими державними контролюючими органами; підготовка та видання збірників, посібників, нормативної та методичної літератури; інформування учасників **А.м.а.п.** про рішення та рекомендації з питань пов'язаних з транспортом та функціонуванням системи МДП керівних та робочих органів ЄЕК ООН, МСАТ з використанням засобів масової інформації (офіційний сайт, журнали, телепрограми, соціальні мережі); проведення конкурсів, передбачених нормативними документами **А.м.а.п.** серед транспортних операторів-учасників **А.м.а.п.**. Учасниками **А.м.а.п.** можуть бути суб'єкти господарювання всіх форм власності, а також, які мають зареєстровані на них транспортні засоби, ліцензію на надання послуг з міжнародних перевезень вантажів або пасажирів, визнають статут **А.м.а.п.**, сплачують членські внески та інші платежі відповідно до основних принципів діяльності та завдань **А.м.а.п.**. В **А.м.а.п.** встановлюється три категорії учасників: допущені до системи МДП, з правом вирішального голосу (дійсні учасники **А.м.а.п.**); допущені до системи МДП, з правом дорадчого голосу (асоційовані учасники **А.м.а.п.**); з правом дорадчого голосу, без права роботи в системі МДП (асоційовані учасники **А.м.а.п.**). Всі учасники **А.м.а.п.** сплачують членські внески в порядку та розмірах, що розглядаються Радою **А.м.а.п.** та затверджуються Загальними Зборами (Конференцією) учасників **А.м.а.п.**

Управління **А.м.а.п.** здійснюють: Вищий керівний орган **А.м.а.п.** – Загальні Збори (Конференція) учасників **А.м.а.п.**; Рада **А.м.а.п.**; Президент **А.м.а.п.**. Контроль за фінансово-господарською діяльністю **А.м.а.п.** здійснює Ревізійна комісія. Виконавчим органом **А.м.а.п.** є Секретаріат **А.м.а.п.** З 1992 р. **А.м.а.п.** є дійсним членом Міжнародного Союзу автомобільного транспорту (IRU, Женева) та визнана 170 об'єднаннями міжнародних автоперевізників – учасниками Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із використанням книжки МДП 1975 р. у 73 країнах на п'яти континентах. Рішенням КМУ, **А.м.а.п.** надані повноваження гаранта перед Міжнародним Союзом автомобільного транспорту щодо відповідальності українських та іноземних перевізників у зв'язку із застосуванням ними на території України книжок МДП. **А.м.а.п.** об'єднує понад три тисячі транспортних операторів, які використовують для перевезень вантажів та пасажирів понад тридцять тисяч транспортних засобів. З більш детальною інформацією про діяльність **А.м.а.п.** можна ознайомитись на її офіційному статі: <http://www.asmap.org.ua/>

Літ.: 1. Асоціація міжнародних автомобільних перевізників України. URL: <http://www.asmap.org.ua/>; 2. Про заходи щодо забезпечення функціонування в країні системи міжнародних автомобільних перевезень із застосуванням книжки МДП: постанова Кабінету Міністрів України від 24.07.1993 р. № 572. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/572-93-%D0%BF/card6#Public>

Приймаченко Д.В.

АСОЦІАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ ЕКСПЕДИТОРІВ УКРАЇНИ (АМЕУ) (англ. ASSOCIATION OF INTERNATIONAL FREIGHT FORWARDERS OF UKRAINE (AIFFU)) заснована за ініціативою більше 100 транспортних-експедиторських організацій України різних форм власності 27.09.1994 року і є професійним, добровільним, некомерційним об'єднанням міжнародних експедиторів України. **АМЕУ** – національна асоціація Міжнародної федерації експедиторських асоціацій (FIATA).

Метою діяльності **АМЕУ** є координація зусиль експедиторів України для вирішення проблем їх професійної діяльності, які представляють загальний інтерес. Члени **АМЕУ** діють у всіх регіонах України і за кордоном, працюють зі всіма видами транспорту і вантажу, а також, відповідно до доручень вантажовласників, надають їм послуги, пов'язані із зовнішньоторговельними операціями (митне оформлення, фрахт, страхування, стеження і т.д.) при перевезенні експортних, імпорتنих і транзитних вантажів. До діяльності **А.** залучено понад 270 дипломованих фахівця FIATA в області експедиції; 50% українського

імпорту і експорту і більше 70% транзиту здійснюється завдяки і при безпосередній участі членів АМЕУ; АМЕУ маю виключне право поширювати на Україні офіційні міжнародні транспортно-експедиторські документи FIATA (FIATA FCR, FBL, FWB та інші); АМЕУ організовує та проводить семінари з актуальних проблем і питань в міжнародній експедиції, курси підготовки міжнародних експедиторів за стандартами FIATA з видачою диплома FIATA; АМЕУ видає власний інформаційний бюлетень.

Основними задачами АМЕУ є: сприяння в становленні експедиції як новій галузі ринкової економіки в Україні; узагальнення світового досвіду експедиторської діяльності з метою інтеграції України в світовий ринок експедиторських послуг; сприяння підвищенню якості послуг, що надаються у сфері перевезень і транспортно-експедиторського обслуговування в цілому, залучення додаткових об'ємів перевезень через Україну; захист українського ринку транспортно-експедиторських послуг від недобросовісних вітчизняних і іноземних експедиторів; підготовка професійних кадрів і підвищення рівня кваліфікації фахівців експедиторських організацій відповідно до стандартів FIATA; інформаційне забезпечення з питань професійної діяльності; проведення семінарів, нарад, конференцій з питань організації і практики експедиторської діяльності; науково-методичне і правове забезпечення транспортно-експедиторської діяльності, надання членам Асоціації допомоги в отриманні необхідної інформації, видання інформаційних бюлетенів і нормативно-довідкової літератури; захист професійних інтересів членів АМЕУ в органах державної влади і управління, представлення їх на міжнародних конференціях, виставках; встановлення тісних партнерських зв'язків як між членами АМЕУ, так і між ними і їх колегами як в Україні, так і за її межами.

Згідно Статуту АМЕУ структура є такою: Загальні збори членів АМЕУ, що є вищим керівним органом АМЕУ, що приймає рішення з будь-яких питань її діяльності, Правління АМЕУ, що здійснює загальне керівництво діяльністю АМЕУ, Президент АМЕУ, який здійснює загальне керівництво роботою АМЕУ, Ревізійна комісія є контролюючим органом АМЕУ, Виконавча адміністрація є виконавчим органом АМЕУ, який очолює Генеральний директор АМЕУ, Консультативними органами АМЕУ є профільні комітети, робочі групи та інші органи, що можуть створюватися за рішенням Загальних зборів або Правління. Членами АМЕУ є 158 транспортно-експедиторських організацій всіх форм власності - від державної до приватної, в їх числі 47 індивідуальних членів FIATA. З більш детальною інформацією про діяльність АМЕУ можна ознайомитись на її офіційному статі: <https://ameu.org.ua/>

Літ.: 1. Асоціація міжнародних експедиторів України. URL: <https://ameu.org.ua/>

Приймаченко Д.В.

АСОЦІАЦІЯ ТРАНСПОРТНИХ, ЕКСПЕДИТОРСЬКИХ І ЛОГІСТИЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ «УКРЗОВНІШТРАНС» (АСОЦІАЦІЯ «УКРЗОВНІШТРАНС») (англ. ASSOCIATION FOR TRANSPORT, FREIGHT FORWARDING AND LOGISTICS ORGANIZATIONS IN UKRAINE «UKRZOVNISHTRANS») є добровільним об'єднанням юридичних осіб – учасників А., що діють у сфері вантажних та пасажирських перевезень всіма видами транспорту, експедирування, логістики, інфраструктури, туризму, митних та супутніх послуг, що надаються учасниками ланцюга постачання для постійної координації їх господарської діяльності, а також захисту їх прав і свобод, проведення досліджень, задоволення професійних, суспільних, зокрема економічних, соціальних, наукових, просвітницьких, культурних, екологічних та інших інтересів. А. є юридичною особою, що зареєстрована в Україні, яку засновано в 1992 році шляхом об'єднання, внаслідок розпаду СРСР, незалежних регіональних представників Всесоюзного Об'єднання по транспортно-експедиторського обслуговування вантажів зовнішньоторговельного вантажообігу «Союзвнештранс», одного з найбільших на той момент в світі монополістів в галузі експедирування зовнішньо торговельних вантажів.

Однією з найважливіших сфер діяльності А. є вдосконалення професійної підготовки міжнародних експедиторів і фахівців в області транспорту і логістики, а також підвищення кваліфікації та створення продукції, яка відповідає рівню і вимогам міжнародних стандартів, що забезпечують безпеку ланцюга постачання і їх конкурентоспроможності на світовому ринку. Місія А.: застосовувати та вдосконалювати стандарти транспортної, експедиторської та логістичної галузі. Основними цілями А. є: 1. Спрощення процедур торгівлі: підготовка пропозицій по удосконаленню законодавства; підготовка пропозицій по питанням застосування тарифів виходячи із загальних інтересів Учасників А.; участь у міжнародних програмах по спрощенню процедур торгівлі і веденню електронного обміну даними. 2. Підготовка компетентного персоналу: організація і проведення семінарів, конференцій, форумів, консультацій, «круглих столів», зокрема міжнародних; розробка стандартів для проведення сертифікації в зокрема і добровільної; кожні чотири роки удосконалювати підготовку по програмам ФІАТА; надання аналітичної, довідково-методичної та ін. інформації та консультацій по нормам міжнародного і національного права. 3. Використання документів та форм ФІАТА: популяризація та вдосконалення на практиці документів ФІАТА; практичне використання документів та форм ФІАТА. 4. Співробітництво з українськими та міжнародними організаціями: підтримка принципів Глобального договору ООН; представництво та захист інтересів Учасників А. у міжнародних організаціях, органах державної влади та місцевого самоврядування; сприяння виходу Учасників Асоціації на міжнародні ринки, шляхом виконавчих функцій у ФІАТА, ЮНВТО, Глобальному договорі ООН та інших міжнародних асоціаціях та організаціях.

Керівними органами А. є: Загальні Збори Учасників Асоціації - вищий орган управління А., Президент А., який здійснює загальне керівництво роботою А., Рада А., що здійснює загальне керівництво діяльністю А., а також контролює роботу Секретаріату А. та інших органів управління А. у період між проведенням Загальних Зборів, Секретаріат А. організує роботу, направлену на виконання статутних завдань А. Учасником А. є понад 120 суб'єктів господарювання у сфері ЗЕД. З більш детальною інформацією про діяльність А. можна ознайомитись на її офіційному статі: <http://atfl.org.ua/ua>

Літ.: 1. Асоціація «Транспортні, експедиторські і логістичні організації в Україні «Укрзовніштранс». URL: <http://atfl.org.ua/ua>

Приймаченко Д.В.

АТРИБУТИКА МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ (англ. ATTRIBUTES OF CUSTOMS AUTHORITIES OF UKRAINE). Атрибутика (від латин. attributum – придаток, додаток) сукупність зовнішніх ознак належності до чого-небудь, різні символи, які мають загальні риси (прапори, герби, емблеми, кокарди, значки тощо). **А.м.о.У.** згідно МКУ (глава 75, статті 551-554) [1] включає: емблеми та прапори митних органів; формений одяг працівників митних органів; службові посвідчення працівників митних органів; заохочувальні відзнаки митних органів (у вигляді медалей, нагрудних знаків, значків, грамот).

Опис та порядок використання емблеми та прапору митних органів регламентується указом Президента України «Про символіку державної митної служби України» [2]. Згідно з додатком до указу емблемою Держмитслужби є зображення золотого кольору крилатого жезла Меркурія – кадуцея, увінчаного Знаком Княжої Держави Володимира Великого, накладеного на два перехрещених ключі. Емблему вміщено у крузі зеленого кольору, прикрашеному золотим картушем з вісьмома волютами на горизонтальних осях. Висота картуша дорівнює 3/2 діаметра зеленого круга.

Прапор Держмитслужби являє собою прямокутне полотнище зеленого кольору зі співвідношенням сторін 2:3. У верхньому лівому куті полотнища (крижі) зображено Державний Прапор України, а в центрі вільної половини – емблему Держмитслужби. Зображення Державного Прапора України займає четверту частину полотнища, а висота

емблеми Державної митної служби України дорівнює 5/12 висоти полотнища. Штандарт Голови Держмитслужби являє собою зелене квадратне полотнище розміром 90 x 90 см із зображенням у центрі емблеми Держмитслужби. Полотнище по периметру облямовано золотою лиштвою у вигляді орнаменту з дубового і лаврового листя. Сторони штандарта, крім верхнього краю полотнища, прикрашено золотою бахромою.

Митниці, спеціалізовані навчальні заклади та науково-дослідна установа митних органів можуть мати свої емблеми та прапори. Емблема і прапор Держмитслужби є офіційними відмітними символами, що вказують на належність до Держмитслужби. Емблема Держмитслужби встановлюється у службовому кабінеті Голови Держмитслужби, а також використовується на прапорі Держмитслужби, штандарті Голови Держмитслужби, на знаках розрізнення форменого одягу посадових осіб митних органів України, відомчих заохочувальних відзнаках, на бланках службової документації, печатках, транспортних і спеціальних засобах, будинках та спорудах Держмитслужби.

Прапор Держмитслужби встановлюється на будинках і спорудах Держмитслужби України, крім тих, що розташовані в пунктах пропуску через державний кордон України. Працівники митних органів мають формений одяг з відповідними знаками розрізнення, який видається безоплатно. Зразки форменого одягу, норми забезпечення ним та строки його експлуатації визначено затверджені постановою КМУ «Про затвердження опису та зразків форменого одягу посадових осіб Держмитслужби, норм забезпечення форменим одягом і строків його носіння» [3], а правила носіння – «Правилами носіння форменого одягу посадовими особами Державної митної служби України» [4]. Встановлено такі види форменого одягу: парадна; повсякденна. В свою чергу формений повсякденний одяг поділяється на літній та зимовий.

Для заохочення та відзначення особистих досягнень у професійній діяльності, активності та ініціативності, виявлених під час виконання службових обов'язків, посадовим особам встановлюються відомчі заохочувальні відзнаки Держмитслужби: нагрудний знак «За митну безпеку держави», медаль «Ветеран служби», медаль «20 років сумлінної служби», медаль «15 років сумлінної служби», медаль «10 років сумлінної служби», Почесна грамота Державної митної служби України, Грамота Державної митної служби України, Подяка Державної митної служби України [5].

Відзначення відомчими відзнаками, за винятком медалей, здійснюється у більшості випадків у такій послідовності: Подяка, Грамота, Почесна грамота, Нагрудний знак. Також власні заохочувальні нагрудні знаки має Університет митної справи та фінансів, як правонаступник Академії митної служби України, а саме «Золотий знак Академії митної служби України» та «Найкращій наставник».

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Про символіку державної митної служби України: указ Президента України від 27.06.2003 р. № 554/2003. *Офіційний вісник України*. 2003. № 27. Ст. 1315.; 3. Про затвердження опису та зразків форменого одягу посадових осіб Державної митної служби України, норм забезпечення форменим одягом і строків його носіння: затверджено постановою КМУ від 03.03.2021 р. № 165. *Офіційний вісник України*. 2021. № 21. Ст. 937; 4. Про затвердження Правил носіння форменого одягу посадовими особами Державної митної служби України: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 24.06.2021 р. № 368. *Офіційний вісник України*. 2021. № 68. Ст. 4311; 5. Положення про відомчі заохочувальні відзнаки Державної митної служби України: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 27.09.2022 р. № 302. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1283-22#Text>

Морозов О.В., Ченцов В.В.

Б

БАГАЖ НЕСУПРОВОДЖУВАНИЙ – див. НЕСУПРОВОДЖУВАНИЙ ВАНТАЖ

БАГАЖ СУПРОВОДЖУВАНИЙ – див. СУПРОВОДЖУВАНИЙ БАГАЖ

БАР'ЄР МИТНИЙ – див. МИТНИЙ БАР'ЄР

БАРТЕР ТА БАРТЕРНІ ОПЕРАЦІЇ В ГАЛУЗІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (англ. BARTER AND BARTER OPERATIONS IN THE FIELD OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY) являють собою сукупність специфічних операцій між різними господарюючими суб'єктами, в тому числі у зовнішньоекономічній сфері, що передбачають суто натуральний безпосередній експортно-імпорتنний обмін продукцією (товарами або послугами), відбуваючись без прямого використання будь-яких грошово-валютних коштів. Історично прослідковується закономірність, що операції із застосуванням **Б.о.** здебільшого використовуються у випадках, коли спостерігається суттєва нестача грошово-валютних ресурсів, тобто за умов нестабільної економічної ситуації. Ця ситуація, поміж іншого, може супроводжуватися відповідними негативними кризовими явищами в економічній системі, можливим швидким знеціненням грошово-валютних цінностей, купівельно-споживчим ажіотажем та дефіцитом певних товарів, що в результаті може викликати значну недовіру суб'єктів до вітчизняної чи/та іноземної грошових одиниць. За таких умов господарюючим та іншим суб'єктам більш доцільно застосовувати операції з **Б.о.**, тобто товарно-натуральний обмін, оминаючи реальні та потенційні загрози, що несе у собі нестабільність та валютно-курсіві коливання.

Зважаючи на свою сутність і характерні особливості, операції із застосуванням **Б.о.** обов'язково мають передбачати: наявність як мінімум двох суб'єктів угоди; відповідний обумовлений обсяг, характеристики і властивості товарів, що обмінюються; конкретне місце та час здійснення товарообмінної операції. Як правило, у результаті здійснення операції з **Б.о.** відбувається передача відповідних прав власності на товарні об'єкти від одного суб'єкта товарообміну до іншого. Таким чином, новий суб'єкт-правовласник у результаті **Б.о.** отримує повні права власності на обмінені об'єкти **Б.о.**, що передбачає широкі можливості для повноцінного володіння, використання, видозмінення, знищення відповідного товарного об'єкта, а також отримання доходу від здачі його в оренду чи подальшого відчуження [1]. Зважаючи на дану закономірність, необхідно підкреслити, що відповідний товарний об'єкт у результаті **Б.о.**, очевидно, може отримати конкретне грошово-вартісне вираження, якщо у подальшому буде підлягати відчуженню, тобто зміною власника. Проте, важливим є те, що операції із застосуванням **Б.о.**, маючи безпосередню товарно-матеріальну основу, все-таки не виключають обов'язкової можливості кінцевого отримання грошей суб'єктом-власником.

Відповідно до законодавства України, товарообмінна (бартерна) операція у галузі ЗЕД – це один з видів експортно-імпорتنних операцій, оформлених бартерним договором або договором із змішаною формою оплати, яким часткова оплата експортних (імпорتنних) поставок передбачена в натуральній формі, між суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності України та іноземним суб'єктом господарської діяльності, що передбачає збалансований за вартістю обмін товарами, роботами, послугами у будь-якому поєднанні, не опосередкований рухом коштів у готівковій або безготівковій формі [2]. При цьому оцінка товарів за бартерними договорами у зовнішньоекономічній сфері здійснюється з метою створення відповідних прийнятних умов для забезпечення еквівалентності обміну, а також для митного обліку, визначення страхових сум, оцінки претензій, застосування санкцій. Умовою еквівалентності обміну за бартерним договором є обмін товарами (роботами, послугами) за цінами, що визначаються суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності України на договірних

засадах з урахуванням попиту та пропозиції, а також інших факторів, які діють на відповідних ринках на час укладення бартерних договорів. У бартерному договорі зазначається загальна вартість товарів, що імпортуються, та загальна вартість товарів (робіт, послуг), що експортуються за цим договором, з обов'язковим вираженням в іноземній валюті першої групи [2]. Отже, характерною особливістю **Б.о.** необхідно вважати наявність зовнішньоекономічного договору. Незважаючи на специфіку операцій щодо безгрошового обміну товарами, бартерний договір повинен містити у собі фіксовану суму угоди, яка обов'язково зазначається з метою чіткої оцінки та збалансованості обміну, митно-податкового обліку, визначення страхових сум, застосування санкцій, вирішення можливих спорів тощо. У деяких випадках контрактні ціни визначаються суб'єктами ЗЕД України відповідно до індикативних цін.

Важливо відмітити, що подальші розрахунки між суб'єктами ЗЕД щодо покриття претензій та санкцій, як правило, повинні здійснюватися також на безгрошовій основі, тобто, наприклад, за допомогою скорочення обсягів поставки товарів або додатковими поставками на відповідні еквівалентні суми тощо. Очевидно, що однією з обов'язкових умов справедливої оцінки суми угоди для здійснення митно-податкових формальностей та ведення статистичного обліку при використанні **Б.о.** має бути застосування світових цін на відповідні товарно-матеріальні об'єкти бартеру. По суті, використання **Б.о.** може зменшувати кінцеву суму податків, які направляються до державного бюджету, та певні витрати на інші супутні господарські операції, якщо сторони угоди використовують власні договірні ціни, нижчі за середній світовий рівень. Тому контролюючі органи мають приділяти особливу увагу обґрунтованості встановленого рівня договірної ціни на відповідні товари при здійсненні бартерних зовнішньоекономічних операцій. Одним з найбільш суттєвих недоліків **Б.о.** слід також вважати неотримання країнами реальних грошово-валютних коштів, що не дозволяє вважати бартер повноцінно корисним та сприятливим суспільно-економічному розвитку держави.

Літ.: 1. Олексієнко Р.Ю. Митне регулювання прав власності як інструмент забезпечення економічних інтересів держави: Дис. канд. екон. наук за спец. 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, 2012. 252 с.; 2. Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності: Закон України від 23.12.1998 р. № 351-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 5-6. Ст. 44.

Олексієнко Р.Ю.

БЕЗМИТНА ТОРГІВЛЯ – див. МИТНИЙ РЕЖИМ БЕЗМИТНА ТОРГІВЛЯ

БЕЗМИТНЕ ВВЕЗЕННЯ (англ. CUSTOM-FREE IMPORT) – ввезення в країну товарів без справляння митних платежів для заохочення імпорту товарів, вироблених у недостатній кількості всередині країни. Також застосовується як елемент дипломатичних пільг щодо ввезення певних видів товарів дипломатичними представництвами. Термін **Б.в.** можна розділити на переміщення товарів суб'єктами ЗЕД або державними органами та громадянами країни. Чимала кількість пільг при сплаті митних платежів встановлена різними нормативно-правовими актами України. Наше законодавство, крім обмеження щодо кількості товару, що може бути ввезений однією фізичною особою для особистого споживання, також містить обмеження щодо загальної вартості товару, що можна імпортувати без сплати митних платежів [1]. Для використання **Б.в.** громадянин обирає смуги руху: «зелений» або «червоний» коридор у пунктах пропуску через митний кордон. Громадянин, який перетинає митний кордон України не частіше, ніж один раз на три доби (72 години) і перебував за кордоном не менше однієї доби (24 години) може без сплати митних платежів ввезти через

автомобільний чи залізничний пункт пропуску товару, вага якого не перевищує 50 кг, а фактурна вартість – не більша еквіваленту 500 євро. Якщо особа перетинає митний кордон частіше вказаної періодичності, її неоподатковуваний ліміт на імпорт товару – 50 кг і 50 євро. Режим **Б.в.** функціонує також при перетині кордону літаком у ручній поклажі або в супроводжуваному багажі.

Відповідно до положень ст. 374 МКУ [1]: а) звільняються від оподаткування митним платежем товари (за винятком підакцизних), що ввозяться громадянами не частіше одного разу протягом доби через відкриті для повітряного сполучення пункти пропуску через державний кордон України, в супроводжуваному багажі та / або ручній поклажі та сумарна фактурна вартість яких не перевищує 1000 євро; б) оподатковуються ввізним митом за ставкою 10 відсотків фактурної вартості і податком на додану вартість за ставкою, встановленою ПКУ [3] товари (за винятком підакцизних), сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 10000 євро, що ввозяться громадянами на митну територію України у ручній поклажі та / або у супроводжуваному багажі через відкриті для повітряного сполучення пункти пропуску через державний кордон України. Базою оподаткування для таких товарів є частина їх сумарної фактурної вартості, що перевищує еквівалент 1000 євро. Законодавством України передбачено також можливість застосування **Б.в.** як умовного повного та умовного часткового звільнення від сплати ввізного мита. Підставою для такого звільнення є міжнародні конвенції, до яких приєдналася Україна, а також міжурядові угоди про вільну торгівлю.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Митна справа : підруч. / [А.І. Крисоватий, С.Д. Герчаківський, О.Б. Дем'янюк та ін.] ; за ред. А.І. Крисоватого. Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2014. 540 с.; 3. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.

Крисоватий А. І.

БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЯ У МИТНІЙ СПРАВІ (англ. BLOCKCHAIN TECHNOLOGY IN CUSTOMS ACTIVITY) – це інноваційна модель єдиної інформаційної мережі, вдосконалений механізм бази даних, який дозволяє організувати відкритий обмін інформацією у рамках бізнес-мережі. База даних блокчейна зберігає дані в блоках, пов'язаних між собою в ланцюжок. Дані хронологічно послідовні, оскільки не можна видалити або змінювати ланцюжок без консенсусу з боку мережі. В результаті використовувати **Б.т.** можна для створення незмінного або безстрокового реєстру для відстеження замовлень, платежів, рахунків та інших транзакцій. Система має вбудовані механізми, які запобігають несанкціонованому введенню транзакцій та створюють узгодженість у загальному поданні цих транзакцій.

Переваги застосування **Б.т.** у митній справі: прозорість – **Б.т.** забезпечує прозорість та відстежуваність усіх етапів митного оформлення, що може значно зменшити корупцію; ефективність – **Б.т.** може пришвидшити митні процедури за рахунок автоматизації та децентралізації процесів; безпека – **Б.т.** гарантує безпеку та незмінність даних, що робить їх захищеними від фальсифікації; економія – **Б.т.** може допомогти зменшити витрати, пов'язані з митним оформленням, за рахунок автоматизації та оптимізації процесів.

Стратегічною метою партнерських взаємовідносин між митними службами інших країн, іншими державними органами України, українськими та зарубіжними суб'єктами ЗЕД є створення міжнародної бази митної інформації, яка має об'єднувати національні електронні бази даних в єдину інформаційну мережу на основі інноваційної **Б.т.** Це дасть змогу забезпечувати вільний обмін інформацією між усіма суб'єктами [1].

Серед можливостей **Б.т.**: 1. Децентралізація – у блокчейні означає передачу контролю та прийняття рішень від централізованого суб'єкта (окремої особи, організації або їх групи) до розподіленої мережі. Прозорість децентралізованого блокчейну дозволяє нівелювати довіру учасників один до одного. Ці мережі стримують їхню владу або контроль одна над одною, що зберігає функціональні можливості мережі. 2. Незмінність – означає, що дані неможливо змінити. Жоден учасник не може втрутитися у транзакцію після її внесення до Реєстру. Якщо запис містить помилку, для її виправлення необхідно додати нову транзакцію. У мережі буде відображено обидві транзакції. 3. Консенсус – система блокчейну встановлює набір правил, за допомогою яких учасники схвалюють транзакції. Нові транзакції можна реєструвати лише за згодою більшості учасників мережі.

Традиційні технології баз даних створюють низку проблем, пов'язаних з урахуванням фінансових операцій. Розглянемо приклад із перевезення товару через митницю. Кожна митна служба має можливість самостійно реєструвати товарну накладну, але жодної зі сторін не можна довіряти. Одна митниця може легко стверджувати, що він їх не перетнув кордон з одним вантажем, та з однією вагою, а друга митниця може стверджувати, що перетнув з іншим вантажем, та вагою, навіть якщо це не так. Щоб уникнути можливих юридичних проблем, довірена третя сторона повинна контролювати та підтверджувати, що за вантаж, та його вага. Присутність цього центрального органу як ускладнює угоду, та й створює єдину вразливу точку. Від порушень у центральній базі даних постраждають обидві сторони.

Б.т. передбачає такі проблеми шляхом створення децентралізованої, захищеної від несанкціонованого доступу системи для запису операцій. У разі перетину кордону створює єдиний реєстр для однієї митниці та іншої. Усі транзакції мають бути схвалені обома сторонами та автоматично оновлюватись у їх реєстрах у режимі реального часу. Будь-яка невідповідність історії транзакцій позначиться у всьому реєстрі. Ці властивості технології блокчейн зробили її популярною у різних секторах.

Б.т. має значний потенціал для покращення митної справи. Завдяки своїм перевагам, таким як прозорість, ефективність, безпека та економія, блокчейн може допомогти зробити митні процедури більш швидкими, простими та безпечними.

В Україні розпочато роботу з впровадження **Б.т.** в митній справі. У 2019 році Держмитслужба та ДП «Прозорро. Продажі» запустили пілотний проект з використання блокчейна для відстеження переміщення товарів через кордон.

Літ.: 1. Іванов В., Залізко В. Інноваційні засади зміцнення митної безпеки України: теоретичний аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство.* 2019. Випуск 27. Частина 1. С. 58-62.

Гльченко В.М.

БОНДОВИЙ СКЛАД (англ. BOUNDED WAREHOUSE) – склад, що підпорядковується певній митниці, на якому зберігаються імпортовані товари, без сплати мита. Мито сплачується до моменту відправлення товарів із **Б.с.** всередину країни. Період зберігання товарів на **Б.с.** обмежений термінами визначеними відповідними контролюючими органами, після закінчення яких товари переходять у власність держави. Розрізняють **Б.с.** двох типів: митні склади відкритого типу – на них можуть зберігатися будь-які товари, зберігання яких не заборонено законодавством; митні склади закритого типу – можуть зберігатися лише товари, які належать власнику такого складу. Відповідно до митного законодавства України, за своїм правовим статусом, аналогом є митні склади (див. **МИТНИЙ СКЛАД**) та склади тимчасового зберігання (див. **СКЛАД ТИМЧАСОВОГО ЗБЕРІГАННЯ**).

Літ.: 1. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Зовнішньоекономічна діяльність.: Термінологічний словник. К. Кондор, 2006. 168 с.

Попель С.А.

БОНДОВІ ВАНТАЖІ (англ. BONDED CARGO) – товари, що зберігаються на митному складі, які не оформлені відповідно до митних правил, без утримання митних зборів та податків. До таких вантажів не застосовується ліцензування та квотування на період зберігання. **Б.в.** може бути випущений для вільного обігу на територію країни ввезення тільки після сплати митних зборів і виконання всіх митних формальностей.

Літ.: 1. Глосарій. URL: <http://www.usv.com.ua/index.php?id=552>

Попель С.А.

БРОКЕР МИТНИЙ – див. МИТНИЙ БРОКЕР

В

ВАЛЮТНИЙ КОНТРОЛЬ (англ. CURRENCY CONTROL) – це контроль за дотриманням валютного законодавства при здійсненні валютних операцій, а також система заходів, що регулюють операції, пов'язані з переміщенням валютних активів через кордон.

Головна мета **В.к.** – це дотримання валютного законодавства при здійсненні валютних операцій, захист національної валюти, забезпечення стабільності національної валюти та міжнародного платіжного балансу. Усі валютні операції, незалежно від того, здійснюються вони вільно або з дотриманням встановлених валютних обмежень, підлягають **В.к.** Це дозволить грошово-кредитним органам контролювати валютні операції, збирати інформацію про рух валютних потоків і, за необхідності, коригувати грошово-кредитну політику держави.

Основні аспекти **В.к.** включають: 1. Регулювання валютних операцій та управління дотриманням валютного законодавства. Це передбачає встановлення певних правил та обмежень щодо торгівлі грошовими активами як для фізичних, так і для юридичних осіб. 2. Запобігання та попередження незаконного транскордонного переміщення валюти. Валютний контроль призначений для виявлення та запобігання відмиванню грошей, фінансуванню тероризму та іншій незаконній діяльності. 3. Контроль валютних резервів країни. **В.к.** дозволяє регулювати приплив і відтік валюти в країну і з країни з метою забезпечення стабільності національної валюти і підтримки адекватного рівня валютних резервів. 4. Захист національних економічних інтересів. **В.к.** це інструмент захисту національної економіки від негативних зовнішніх факторів, таких як валютні спекуляції, втеча капіталу та інші загрози.

В Україні органами регулювання **В.к.** є НБУ, Мінекономіки, Мінінфраструктури, Держмитслужба, ДПА. Відповідно ЗУ «Про валюту і валютні операції» (ч. 1.ст. 13) [1], НБУ має право встановлювати строки оформлення операцій з імпорту та експорту товарів. Якщо НБУ встановлює граничний термін розрахунків за операціями резидентів при імпорті товарів, їх поставка має відбутися у строк, встановлений у договорі, але не пізніше від дати авансового платежу до граничного терміну розрахунків, встановленого НБУ. Розрахунковий період за операціями з імпорту товарів становить 365 календарних днів [2]. Для операцій з імпорту/експорту товарів, проведених після 4 травня 2022 року, розрахунковий період становитиме 180 календарних днів [3]. У разі здійснення операцій з імпорту товарів банк починає обчислювати розрахунковий період, визначений НБУ, з дати оплати та списує кошти з рахунка клієнта [4, 5].

Отже, унікальність **В.к.** полягає в його здатності регулювати валютні операції, запобігати незаконним потокам іноземної валюти через кордони, підтримувати валютні резерви та захищати економічні інтереси нації на внутрішньому та міжнародному рівнях.

Літ.: 1. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018 р. № 2473-VIII. URL: <http://surl.li/twbux>; 2. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану: Постанова Правління Національного банку України від 02.01.2019 р. № 5. URL: <http://surl.li/twbvg>; 3. Положення про заходи захисту та визначення порядку здійснення

окремих операцій в іноземній валюті.: Постанова Правління Національного банку України від 24.02.2022 р. № 18. URL: <http://surl.li/twbvr>; 4. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX. URL: <http://surl.li/twbwe>; 5. Інструкція про порядок валютного нагляду банків за дотриманням резидентами граничних строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів: Постанова Правління Національного банку України від 02.01.2019 р. № 7. URL: <http://surl.li/twbwx>

Жадько К.С.

ВАЛЮТНИЙ КУРС (англ. EXCHANGE RATE) – це вираз ціни грошової одиниці однієї країни в грошових одиницях іншої. Він відображає взаємодію середовищ національної та світової економіки. Офіційний курс використовується в різних сферах. Він визначається співвідношенням попиту та пропозиції на валютному ринку і є важливим показником для міжнародної торгівлі, інвестицій та економіки в цілому [1].

В.к. характеризується наступними ознаками: 1) гнучкий або плаваючий курс (комерційний курс) – встановлюється вільно на основі попиту та пропозиції на валютних ринках, без втручання центральних банків; 2) фіксований курс (курс НБУ) – офіційно встановлений і підтримується центральним банком через валютні інтервенції; 3) номінальний курс – це ціна однієї валюти, виражена в іншій валюті; 4) реальний курс - номінальний курс, скоригований на різницю в рівнях інфляції в країнах; 5) валютний коридор – діапазон допустимих коливань курсу навколо центральної ставки; 6) девальвація - зниження курсу національної валюти щодо іноземних валют; 7) ревальвація - підвищення курсу національної валюти щодо іноземних валют.

В ЗЕД **В.к.** використовується при купівлі та продажу іноземної валюти у зв'язку з експортом та імпортом товарів чи послуг, надходженням в країну або вивозом за кордон капіталів, кредитів тощо. В діяльності підприємств та обліку **В.к.** використовується для всіх операцій, що здійснюються в іноземній валюті. Важливо враховувати, що **В.к.** може змінюватися в залежності від різних факторів, таких як економічна ситуація, політичні події та інші фактори, що впливають на попит та пропозицію валюти на ринку. **В.к.** впливає на конкурентоспроможність експорту та імпорту країни, потоки капіталу та інвестицій, а також на рівень цін і купівельну спроможність населення.

Регламентує питання встановлення **В.к.** постанова Правління НБУ «Про деяких питаннях установа офіційного курсу гривні до іноземних валют і внесення зміни в Класифікатор іноземних валют і банківських металів» [2]. НБУ встановлює офіційний курс гривні щодня/щомісяця по різних видах іноземних валют згідно із затвердженими переліками, на сторінці офіційного інтернет – представництва НБУ (п. 3 Положення). Принципи формування переліків іноземних валют, по яких курс розраховується щодня/щомісяця, визначені в п. 5 Положення: у перелік іноземних валют, для яких НБУ встановлює офіційний курс гривні щодня, включаються валюти, що входять в 1 групу Класифікатора іноземних валют 1, а також іноземні валюти країн з найбільшим обсягом товарообігу з Україною; у перелік іноземних валют, для яких НБУ встановлює офіційний курс гривні один раз на місяць, включаються валюти (з тих, що не ввійшли в попередній перелік), емітентами яких є країни, що займають місця з 31 по 60 за обсягом товарообігу з Україною; у перелік банківських металів, для яких НБУ щодня розраховує облікову ціну, включаються банківські метали, що входять в 1 групу Класифікатора іноземних валют. [3]. Цей класифікатор розділений на три групи. До 1 групи відносяться конвертовані валюти для здійснення платежів по міжнародних операціях, валюти країн – членів ЄС й банківських металів (наприклад, долар США – код валюти 840, євро – код валюти 978). До 2 групи –

валюти, що не мають широкого поширення (наприклад турецька ліра – код 949). До 3 групи – неконвертовані валюти (наприклад, сірійський фунт – код 760).

Літ.: 1. Офіційний курс гривні до іноземних валют *Національний банк України*: веб-сайт. URL: <http://surl.li/twbtx>; 2. Про деякі питання встановлення офіційного курсу гривні до іноземних валют та внесення зміни до Класифікатора іноземних валют та банківських металів: Постанова Правління Національного банку України від 10.12.2019 р. № 148. URL: <http://surl.li/twbtp>; 3. Про затвердження Класифікатора іноземних валют: Постанова Правління Національного банку України від 04.02.1998 р. № 34. URL: <http://surl.li/twbuh>

Жадько К.С.

ВАЛЮТНІ ОБМЕЖЕННЯ (англ. CURRENCY RESTRICTIONS) – це регулятивні заходи, які застосовуються урядами країн для контролю над рухом валюти всередині країни та через її кордони. Вони можуть мати різні форми та цілі залежно від економічної ситуації та політики конкретної держави.

Характеристика **В.о.:** 1. Обмеження на конвертацію валюти: Уряд може обмежити здатність резидентів конвертувати національну валюту в іноземну та навпаки. Це робиться для захисту резервів іноземної валюти та стабілізації курсу національної валюти. 2. Ліміти на перекази коштів за кордон: Можуть бути встановлені граничні суми або квоти на перекази коштів фізичними та юридичними особами за межі країни. Це допомагає запобігти відтоку капіталу. 3. Вимоги щодо репатріації валютної виручки: Компанії-експортери можуть бути зобов'язані репатріювати певний відсоток своєї іноземної валютної виручки в національну економіку. 4. Обмеження на імпорт/експорт валюти: Фізичним особам може бути заборонено ввозити або вивозити іноземну валюту понад певну суму без спеціального дозволу. 5. Диференційовані вимоги щодо резервів: Банки можуть зобов'язуватися тримати різні резерви для внутрішніх та іноземних валютних депозитів. 6. Податки на валютні операції: Можуть застосовуватися спеціальні податки або стягнення на обмін або переказ валюти.

В.о. НБУ мають важливе значення для стабільності фінансової системи та економіки країни. На початку повномасштабної війни, НБУ встановив фіксований обмінний курс гривні та запровадив адміністративні обмеження. Ці рішення допомогли запобігти паніці, забезпечити стабільну роботу фінансової системи та сприяли адаптації бізнесу та населення до умов війни. Проте системи фіксованого обмінного курсу з суворими обмеженнями обмінного курсу мають переваги та недоліки. Тому НБУ поступово реалізує стратегію послаблення валютних обмежень, підвищення гнучкості обмінного курсу та повернення до цільової інфляції. Це створює необхідні умови для ефективного функціонування валютного ринку та фінансової системи. Перехід до керованої гнучкості валютного курсу є важливим механізмом адаптації економіки до змін внутрішніх і зовнішніх умов. Це дає змогу досягти цілей довгострокового сталого економічного зростання, а також цінової та фінансової стабільності [1]. З метою завершення Банком валютного моніторингу експортних операцій та з метою спрощення повернення в Україну валютної виручки від експортних операцій НБУ уточнив вимоги щодо **В.о.** [2]. Наразі після зарахування коштів, отриманих від нерезидента в рахунок оплати товару, на поточний рахунок резидента в банку підлягають валютному моніторингу на предмет дотримання резидентом терміну розрахунків за експорт товарів, право на завершення господарської операції. Це означає, що для завершення фінансового нагляду експортна виручка з-за кордону має бути перерахована в Україну у формі іноземної валюти. Перекази в гривні не є підставою для завершення банками грошового нагляду [2].

Валютні обмеження зазвичай спрямовані на захист стабільності національної економіки, збереження резервів та запобігання різким коливанням курсів валют. Так, НБУ валютними обмеженнями мінімізує можливості непродуктивного відпливу капіталу з країни, забезпечуючи стійкість української економіки та фінансового ринку. Однак, вони можуть мати і негативні наслідки, як от обмеження міжнародної торгівлі та інвестицій.

Літ.: 1. Стратегія пом'якшення валютних обмежень, переходу до більшої гнучкості обмінного курсу та повернення до інфляційного таргетування НБУ: веб-сайт. URL: <http://surl.li/twbsw>; 2. Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 року № 18: Постанова Правління Національного банку України від 02.09.2022 р. № 197. URL: <http://surl.li/twbsm>

Жадько К.С.

ВАЛЮТНІ ОПЕРАЦІЇ (англ. CURRENCY TRANSACTIONS) – це фінансові трансакції, які пов'язані з обміном однієї валюти на іншу. Вони є необхідним елементом світової економіки і відіграють важливу роль в міжнародній торгівлі, русі капіталу та фінансовому обміні між країнами та юридичними та фізичними особами [1-3].

В.о. класифікуються в залежності від сторін, які беруть участь у операції: 1. Операції між нерезидентами включає: а) міжнародні **В.о.** – купівлю-продаж іноземної валюти, обмін однієї валюти на іншу, підписання інших валютних угод між нерезидентами; б) ЗЕЛ-експорт і імпорт товарів та послуг, оплата експортно-імпорتنих операцій, отримання та надання кредитів, інвестиції в активи та інші операції, пов'язані з міжнародною торгівлею. 2. Операції між резидентами (валютні резиденти – особи або організації конкретної країни, що мають право здійснювати **В.о.**).

В.о. включають обмін валюти в межах країни, операції з купівлі-продажу валюти на внутрішньому ринку, операції з купівлі-продажу іноземної валюти. Торгівля в середині країни, що включає купівлю і продаж товарів та послуг між валютними резидентами, оплату за внутрішньодержавну торгівлю, кредитування місцевих підприємств та підприємств та інші господарські операції. **В.о.** також класифікуються за видами: 1. Конверсійні операції (обмін валют) – обмін однієї валюти на іншу за діючим курсом. Використовуються для розрахунків в міжнародній торгівлі, туризмі тощо. 2. Термінові **В.о.** – купівля або продаж валюти за форвардними контрактами з постачанням та оплатою через певний період часу в майбутньому. 3. Операції спот-купівля або продаж валюти з негайною оплатою та постачанням як правило, через 2 робочі дні. 4. Валютний своп – одночасна операція купівлі однієї валюти за іншу з подальшим зворотним обміном через певний період за курсом, визначеним при першій угоді. 5. Опціони – контракти, що дають право, але не зобов'язання, купити або продати валюту за фіксованим курсом протягом певного періоду. 6. Арбітражні операції – одночасна купівля та продаж тієї самої валюти на різних валютних ринках з метою отримання прибутку від різниці курсів. Контролюють **В.о.** такі державні органи-регулятори як НБУ, ДПС.

В.о. здійснюються банками, компаніями, приватними особами та торговцями на міжбанківському та біржовому ринках. Цікаво відзначити, що класифікація **В.о.** може змінюватися в залежності від правил та регулювання валютного ринку кожної конкретної країни. Регуляторні органи, наприклад НБУ можуть встановлювати обмеження та вимоги для різних **В.о.** [2].

Літ.: 1. Валютний ринок. *Національний банк України*: веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/currency-market>; 2. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018 р. № 2473-VIII. URL: <http://surl.li/twbsg>; 3 Валютні операції. Що це таке та які види бувають? *IdeaBank* (веб-сайт). URL: <http://surl.li/twbrz>

Жадько К.С.

ВАЛЮТНІ УМОВИ КОНТРАКТУ (англ. CURRENCY TERMS OF THE CONTRACT) – це положення, які визначають валюту або валюти, в яких будуть здійснюватися платежі та розрахунки за контрактом.

В.у.к. визначають, яку валюту, в якій сумі і коли експортер отримає, а імпортер, відповідно, сплатить за контрактом за товар і надані послуги. Це важливий аспект

зовнішньоторговельних договорів, який допомагає забезпечити відповідність операцій законодавству.

Основні **В.у.к.**: 1) валютна поправка – умова, що дозволяє змінювати суму платежу відповідно до зміни курсу валюти контракту до іншої валюти (наприклад, долара США або євро). Застосовується для захисту від валютних ризиків; 2) мультивалютний контракт – передбачає використання кількох валют для визначених частин контракту або видів платежів; 3) валюта ціни - валюта, в якій визначена основна ціна контракту; 4) валюта платежу – валюта, в якій фактично мають бути здійснені платежі за контрактом; 5) курс обміну – зафіксований обмінний курс між валютою ціни та валютою платежу, якщо вони відрізняються; 6) валютний базис – визначення порядку валютних взаєморозрахунків між контрагентами; 7) контракти в СПЗ (спеціальні права запозичення МВФ) – ціни/платежі визначаються в розрахунковій валюті МВФ; 8) терміни платежу вказують, коли має бути здійснена оплата (наприклад, негайно, через певний термін після поставки тощо); 9) спосіб платежу і форма розрахунків описує, як саме відбудеться оплата (банківський переказ, акредитив, готівка тощо) [1, 2].

В.у.к. важливі для врахування ризиків зміни обмінних курсів, полегшення розрахунків та підвищення передбачуваності грошових потоків контракту. Можуть варіюватися в залежності від типу контракту та специфікацій угоди. Важливо, щоб обидві сторони узгодили ці умови перед підписанням контракту [3].

Літ.: 1. Валютний контроль при виконанні зовнішньо економічних договорів. *Дія Бізнес*. URL: https://export.gov.ua/138-valiutnii_kontrol_pri_vikonanni_zovnishnoekonomichnikh_dogovoriv; 2. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018 р. № 2473-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>; 3. Жадько К.С., Майорова І.М., Андрусенко Г.М. Митні інновації в сучасній поставці товарів за системою «точно в термін». *Науковий погляд: економіка та управління*. 2016. № 2. С. 32-44.

Жадько К.С.

ВАЛЮТНІ ЦІННОСТІ (КОШТИ) (англ. CURRENCY VALUABLES (FUNDS)– матеріальні об’єкти, визначені законодавством України про валютне регулювання як засоби валютно-фінансових відносин [1].

Відповідно до митного законодавства **В.ц.** це: а) валюта України - грошові знаки у вигляді банкнотів, казначейських білетів, монет та в інших формах, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території України, а також вилучені з обігу або такі, що вилучаються з нього, але підлягають обмінові на грошові знаки, які перебувають в обігу; б) іноземна валюта - іноземні грошові знаки у вигляді банкнотів, казначейських білетів, монет, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території відповідної іноземної держави, а також вилучені з обігу або такі, що вилучаються з нього, але підлягають обмінові на грошові знаки, які перебувають в обігу; в) платіжні документи та цінні папери (акції, облігації, купони до них, векселі (тратти), боргові розписки, акредитиви, чеки, банківські накази, депозитні сертифікати, інші фінансові та банківські документи), виражені у валюті України, в іноземній валюті або банківських металах; г) банківські метали - золото, срібло, платина, метали платинової групи, доведені (афіновані) до найвищих проб, у зливках і порошках, що мають сертифікат якості, а також монети, вироблені з дорогоцінних металів [2].

Літ.: 1. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV. *Офіційний вісник України*. 1999. № 24. Ст. 1087; 2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Приймаченко Д.В.

ВАНТАЖ ЕКСПРЕС-ПЕРЕВІЗНИКА (англ. CARGO OF EXPRESS-CARRIER) – консолідовані за єдиним транспортним документом міжнародні експрес-відправлення чи міжнародні експрес-відправлення, що не ввійшли до складу цих консолідованих міжнародних експрес-відправлень за своїм характером, розмірами або з інших причин, що переміщуються (пересилаються) експрес-перевізником через митний кордон. Таким єдиним транспортним (перевізним) документом може бути авіаційна вантажна накладна (Air Waybill), автомобільна вантажна накладна (CMR), коносамент (Bill of Lading) тощо (ст. 4 МКУ) [1].

В.е.п. декларується шляхом подання митної декларації за формою єдиного адміністративного документа для декларування товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України декларантами (крім громадян) на: товари, митна вартість яких перевищує суму, еквівалентну 150 євро; товари, які підлягають державному експортному контролю та переміщення яких через митний кордон України згідно із законодавством потребує надання відповідного дозволу чи висновку; товари, які ввозяться на митну територію України і підлягають державній реєстрації відповідно до законодавства; товари, які поміщуються в митні режими митного складу, вільної митної зони, безмитної торгівлі, переробки на митній території України, переробки за межами митної території України та після перебування у таких митних режимах поміщуються в інші митні режими; товари незалежно від їх митної вартості за бажанням декларанта або уповноваженої ним особи. Необхідно зазначити, що всі товари, які переміщуються (пересилаються) у якості **В.е.п.** через митний кордон України у міжнародних експрес-відправленнях, декларуються шляхом подання митному органу: 1) митної декларації за формою єдиного адміністративного документа у разі: надходження на адресу декларанта підакцизних товарів; надходження на адресу декларанта (крім громадянина) в Україну в одному **В.е.п.** чи пересилання декларантом (крім громадянина) за межі України встановлених законодавством вимог до товарів; надходження на адресу громадянина в Україну в одному **В.е.п.** від одного відправника товарів, сумарна фактурна вартість яких перевищує суму, еквівалентну 10 000 євро; пересилання громадянином за межі України товарів, сумарна фактурна вартість яких перевищує суму, еквівалентну 10 000 євро; 2) письмової заяви або тимчасового та/або додаткового реєстру міжнародних експрес-відправлень у разі: надходження на адресу декларанта (крім громадянина) в Україну в одному **В.е.п.** від одного відправника товарів, сумарна митна вартість яких не перевищує суми, еквівалентної 150 євро; пересилання декларантом (крім громадянина) за межі України товарів, сумарна митна вартість яких не перевищує суми, еквівалентної 150 євро; 3) тимчасового та/або додаткового реєстру міжнародних експрес-відправлень або митної декларації М-16 у разі надходження на адресу громадянина в Україну в одному **В.е.п.** від одного відправника товарів, сумарна фактурна вартість яких не перевищує суми, еквівалентної 10 000 євро; 4) додаткового реєстру міжнародних експрес-відправлень або митної декларації М-16 у разі пересилання громадянином за межі України товарів, сумарна фактурна вартість яких не перевищує суми, еквівалентної 10 000 євро [2].

Під час ввезення **В.е.п.** для забезпечення проведення аналізу ризиків з метою безпеки та надійності до прибуття **В.е.п.** на митну територію України до митного органу, розташованого в пункті пропуску через державний кордон України, подається загальна декларація прибуття. **В.е.п.** переміщується з митного органу, розташованого в пункті пропуску через державний кордон України, у митний орган, у зоні діяльності якого розташовано центральну сортувальну станцію під митним забезпеченням та/або забезпеченням відправника [3]. Пропуск **В.е.п.** на митну територію України здійснюється відповідно ст. 94 МКУ на підставі поданої експрес-перевізником митної декларації за формою єдиного адміністративного документа для внутрішнього транзиту міжнародних експрес-відправлень, яка одночасно є документом контролю доставки від пункту пропуску

через державний кордон України до центральної сортувальної станції, або митної декларації, передбаченої Конвенцією про процедуру спільного транзиту (далі – Конвенція) [4]. У разі подання експрес-перевізником митної декларації за формою єдиного адміністративного документу для внутрішнього транзиту міжнародних експрес-відправлень, митні формальності щодо **В.е.п.** виконуються згідно з порядком, що визначається Мінфіном [5]. Якщо експрес-перевізник подає митну декларацію, передбачену Конвенцією, митні формальності щодо **В.е.п.** виконуються згідно з положеннями цієї Конвенції та нормативно-правовими актами, розробленими та затвердженими для реалізації її положень.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552. 2. Питання, пов'язані із застосуванням митних декларацій: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 450. *Офіційний вісник України*. 2012. № 40. Ст. 1545; 3. Про оформлення міжнародних поштових та експрес-відправлень і затвердження Змін до Порядку заповнення митних декларацій за формою єдиного адміністративного документу: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 04.01.2023 р. № 6. *Офіційний вісник України*. 2023. № 4. Ст. 389.; 4. Convention on a common transit procedure, 1987. (СТС). URL: <http://surl.li/nreyuz>; 5. Порядок виконання митних формальностей при здійсненні транзитних переміщень: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 09.10.2012 р. № 1066. *Офіційний вісник України*. 2012. № 99. Ст. 4027.

Разумей М.М.

ВАНТАЖІ БОНДОВІ – див. БОНДОВІ ВАНТАЖІ.

ВАНТАЖІ ВВЕЗЕНІ В РАМКАХ ТОРГОВОЇ ОПЕРАЦІЇ (англ. THE CARGO WAS IMPORTED AS PART OF A TRADE TRANSACTION), належать до товарів, які переміщуються через кордон з метою здійснення зовнішньоторговельної діяльності. **В.в.** мають певні характеристики та вимоги [1].

При здійсненні **В.в.** застосовується наступна термінологія: Імпортні вантажі – товари, що ввозяться на територію країни з-за кордону для подальшої реалізації, використання у виробництві або інших цілей. Товарна партія – конкретна одиниця вантажу, що складається з певної кількості товарів одного найменування. Товарно-супровідна документація – рахунки-фактури, специфікації, сертифікати, декларації тощо, що супроводжують вантаж. Митне оформлення - процедура пред'явлення товарів та документів для митного контролю з метою переміщення через кордон. Класифікація товарів – віднесення товарів до певних кодів згідно з УКТ ЗЕД. Нетарифне регулювання – заходи держави щодо обмеження імпорту (ліцензування, квотування, технічні бар'єри тощо). Сплата митних платежів (мито; акцизний податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції); ПДВ із ввезених на митну територію України товарів (продукції), що справляються при імпорті. Належне оформлення ввезених вантажів згідно з митними процедурами та торговельним законодавством є обов'язковим для забезпечення законності торгової операції.

Для цілей торгових операцій, **В.в.** включають різноманітну тару та товарні матеріали які мають наступні характеристики. Контейнери – це спеціальні вироби транспортного обладнання, які призначені для розміщення товарів. Вони мають постійний характер і можуть використовуватися повторно. Контейнери спроектовані так, щоб полегшити перевезення товарів різними видами транспорту без додаткового розвантаження та навантаження. Внутрішній об'єм контейнера становить принаймні один кубічний метр. Піддони – це пристосування, на якому може бути зібрана певна кількість товарів. Вони використовуються для перевезення, вантажно-розвантажувальних робіт та штабелювання за допомогою механічного устаткування. Піддони можуть бути з'єднані між собою розпірками або мати один настил, встановлений на ніжках. Упаковка – це вироби та матеріали, які

служать для упакування, захисту, розміщення та кріплення товарів. Вона може включати різні матеріали, за винятком пакувальних матеріалів, таких як солома, папір, скловолокно тощо. Упаковка використовується для зберігання товарів та забезпечення їх безпеки під час перевезення. Зразки – це вироби, які представляють певну категорію товарів. Вони можуть бути випущені або плануватися до випуску. Зразки не включають ідентичні товари, які ввозяться однією і тією ж особою або відправляються одному й тому ж одержувачеві в таких кількостях, у яких вони вже не є зразками згідно з нормальними торговими звичаями.

Ці характеристики допомагають зрозуміти, які товари можуть бути ввезені в рамках торгової операції та як їх класифікувати. Необхідно відмітити для полегшення переміщення вантажів через кордони створюються різні міжнародні організації, наприклад СОТ чи АТА-карнет.

Літ.: 1. Торгово-промислова палата України. Карнети АТА. Загальні відомості. URL: <https://ata.ucci.org.ua/ua>

Жадько К.С.

ВАНТАЖНА ВІДОМІСТЬ (КАРГО-МАНІФЕСТ) (англ. FREIGHT INFORMATION (CARGO MANIFEST) – термін найчастіше застосовується на авіаційному транспорті– документ, у якому зазначаються номери авіаційних вантажних накладних, кількість вантажних місць, вага товарів, що завантажуються на борт, вивантажуються з борту повітряного судна (далі – ПС), що перебуває під митним контролем, та інші відомості, що використовуються під час переміщення товарів. На підставі **В.в.** та інших товаросупровідних документів, з дозволу митного органу та під його контролем, вивантаження товарів з борту ПС (після закінчення прикордонного контролю) здійснюється уповноваженими представниками аеропорту, перевізника або власника товарів. Уповноважені представники аеропорту, перевізника та митного органу заносять до **В.в.** відомості про вивантаження товарів, що надійшли без документів та про пошкоджені місця. У **В.в.** посадова особа митного органу робить відповідні відмітки, якщо вивантаження з ПС товарів та пошти здійснюється без розміщення на складі. Товари з накладеним митним забезпеченням, які надійшли у спеціалізованих авіаційних контейнерах з пристроями для пломбування, переміщуються на склад із занесенням до **В.в.** даних про їх кількість та номерів накладеного забезпечення. **В.в.** та інші товаросупровідні документи завіряються відбитком штампа «Під митним контролем» посадовою особою митного органу, яка дала дозвіл на вивантаження товарів з борту ПС і перевезення їх на склад. На підставі **В.в.** здійснюється контроль за переміщенням товарів з борту ПС на склад.

Товари, що ввозяться повітряним судном на митну територію України, розміщуються на складі. Вивантаження товарів з борту ПС проводять уповноважені представники міжнародного аеропорту або перевізника після закінчення прикордонного контролю та з дозволу і під контролем митного органу. Для отримання дозволу на вивантаження товарів з ПС командир подає посадовій особі митного органу влади документи, передбачені ст. 335 МКУ [1]. Посадова особа органу влади перевіряє наявність усіх документів, повноту (відповідність) даних, унесених до генеральної декларації, опитує командира щодо наявності на борту ПС товарів, що надійшли без товаросупровідних документів, або наявності документів, що надійшли без товарів. За відсутності зауважень надає дозвіл на вивантаження товарів з ПС та проставляє на генеральній декларації, **В.в.**, авіаційних вантажних накладних та інших товаросупровідних документах відбиток штампа «Під митним контролем». На зазначених документах посадова особа митного органу влади має право робити написи із застереженнями, які регулюють процеси вивантаження товарів та перевезення їх на склад. У разі виявлення під час вивантаження розбіжностей в наявній кількості товарів (місць товарів) з даними, зазначеними у поданих документах, та/або місць із пошкодженою упаковкою посадова особа митного органу робить про це запис у авіаційній вантажній накладній із

зазначенням кількості таких місць та завіряє його особистим підписом і відбитком штампа «Під митним контролем». Відомості про вивантаження з борту ПС товарів, що надійшли без документів, про кількість місць із пошкодженою упаковкою та про перевезення їх на склад вносить уповноважений представник міжнародного аеропорту або перевізника до **В.в.** Ці відомості засвідчуються підписами уповноважених представників міжнародного аеропорту або перевізника, а також посадової особи митного органу.

Товари, що надійшли без документів, розміщуються на складі окремо від інших товарів. Документи, що надійшли без товарів, повертаються уповноваженому представникові перевізника. Товари, що надійшли у спеціалізованих авіаційних контейнерах з пристроями для пломбування й накладеним митним забезпеченням, переміщуються на склад із занесенням до карго-маніфесту даних про кількість і номери накладеного митного забезпечення. У разі вивантаження з борту ПС товарів, які не будуть розміщуватись на складі (поштові відправлення, експрес-відправлення тощо), посадова особа митного органу влади робить про це відмітки в **В.в.** Перевезення товарів на склад проводиться транспортними засобами міжнародного аеропорту або перевізника транспортними коридорами (маршрутами), спеціально встановленими адміністрацією аеропорту та погодженими з митним органом. Уповноважений представник міжнародного аеропорту або перевізника, відповідальний за доставку товарів на склад, у **В.в.** (на авіаційних вантажних накладних або товаросупровідних документах) робить запис «Прийнято до перевезення __ місць та товаросупровідні документи». Запис засвідчується особистим підписом цього представника із зазначенням дати, його посади, прізвища та ініціалів. Один примірник **В.в.** з таким записом залишається у посадової особи митного органу, якою було надано дозвіл на вивантаження товарів з ПС та перевезення їх на склад. Операції з переміщення товарів з борту ПС на склад контролюють посадові особи митного органу, яким було надано дозвіл на вивантаження товарів із ПС та перевезення їх на склад, документально або безпосередньо. Документальний контроль здійснюється шляхом перевірки документів і відомостей про товари, необхідних для такого контролю. Безпосередній контроль здійснюється шляхом особистого супроводження посадовою особою митного органу операцій з вивантаження, переміщення і поміщення товарів з борту ПС на склад. Вивантаження товарів з транспортного засобу міжнародного аеропорту або перевізника для поміщення на склад здійснюється за наявності на відбитка штампа «Під митним контролем», проставленого посадовою особою митного органу, яка контролює поміщення товарів на цей склад. Розпакування й перепакування місць із пошкодженою упаковкою, а також перевірка кількості товарів (місць товарів), щодо яких виявлена невідповідність, проводяться на складі під контролем посадової особи митного органу. Водночас уповноважений представник міжнародного аеропорту, перевізника та/або власника товару складає акт про невідповідність товарів відомостям, зазначеним у документах, необхідних для здійснення їх митного контролю, про пошкодження товарів, їх упаковки чи маркування або про їх втрату, форма якого затверджена Мінфіном [2].

Вивезення товарів за межі складу дозволяється, якщо ці товари: оформлені відповідно до заявленого митного режиму; направляються під митним контролем в інший митний орган для їх подальшого митного оформлення; вивозяться за межі митної території України у разі наявності заборони на їх увезення або відмови інших контролюючих органів у пропуску цих товарів на митну територію України; в інших випадках, передбачених законодавством України, з письмового дозволу керівництва митного органу. Митний орган веде облік товарів, що переміщуються з борту ПС на склад та вивозяться зі складу, і контролює їх переміщення до розміщення в заявлений митний режим із використанням програмного модуля «Митний облік» АСМО «Інспектор». Документи, що були підставою для пропуску товарів через митний кордон України, зберігаються у справах митного органу. Товари, що вивозяться за межі митної території України, розміщуються на складі, з якого здійснюватиметься їх подальше переміщення на борт ПС. Розміщення товарів проводиться з дозволу та під

контролем посадової особи митного органу на підставі авіаційних вантажних накладних і товаросупровідних документів. Документи, що є підставою для розміщення товарів на складі, реєструються митним органом. Підставою для вивезення товарів зі складу для завантаження їх на борт ПС є документи, що свідчать про завершення митного оформлення цих товарів (митна декларація, **В.в.**, авіаційні вантажні накладні, інші товаросупровідні документи). Посадова особа митного органу перевіряє відповідність даних, зазначених у **В.в.**, даним, зазначеним в авіаційних вантажних накладних та товаросупровідних документах. За відсутності зауважень митний орган надає дозвіл на вивезення товарів зі складу для подальшого перевезення їх до борту ПС та проставляє на **В.в.** відбиток штампа «Під митним контролем». З метою контролю процесів вивантаження товарів зі складу та перевезення їх до ПС посадова особа митного органу має право на **В.в.** (авіаційних вантажних накладних) робити написи із застереженнями, які є обов'язковими для виконання всіма особами, які беруть участь у цих процесах. Перевезення товарів проводиться транспортними засобами міжнародного аеропорту або перевізника транспортними коридорами (маршрутами), спеціально встановленими адміністрацією аеропорту та погодженими з митним органом. Після навантаження товарів у транспортний засіб уповноважений представник міжнародного аеропорту або перевізника у **В.в.** або авіаційних вантажних накладних чи товаросупровідних документах робить запис «Прийнято до перевезення ___ місць та товаросупровідні документи». Цей представник засвідчує запис особистим підписом із зазначенням дати, посади, прізвища та ініціалів. Один примірник **В.в.** з таким записом передається посадовій особі митного органу, якою надано дозвіл на вивезення товарів зі складу. Переміщення товарів зі складу в спеціальних авіаційних контейнерах з накладеним митним забезпеченням для навантаження на борт ПС здійснюється із занесенням до **В.в.** даних про кількість і номери накладеного митного забезпечення. Посадова особа митного органу, яка здійснює митне оформлення вибуття ПС, проводить перевірку відповідності товарів (місць товарів) даним, зазначеним у **В.в.**, авіаційних вантажних накладних і товаросупровідних документах. За відсутності зауважень проставляє відбиток особистої номерної печатки на **В.в.** Відбиток особистої номерної печатки на **В.в.** є дозволом на навантаження товарів на борт ПС та вивезення їх за межі митної території України. Документи, що були підставою для пропуску товарів через митний кордон України, зберігаються у справах митного органу. Митний орган здійснює облік товарів, що переміщуються зі складу на борт ПС та вивозяться за межі митного кордону України, з використанням програмного модуля «Митний облік» АСМО «Інспектор».

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Порядок виконання митних формальностей на повітряному транспорті: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 03.08.2018 р. № 671. *Офіційний вісник України*. 2018. № 76. Ст. 2555.

Легеца Є.О.

ВАНТАЖНЕ ВІДПРАВЛЕННЯ (англ. CARGO SHIPMENT) – товари, що надходять в Україну, відправляються за межі України, або переміщуються транзитом через митну територію України на підставі одного договору перевезення. Одержувачем та відправником виступають як фізичні, так і юридичні особи (хоча здебільшого відноситься до фізичних осіб). Особливістю **В.в.** є те, що на момент його прийняття до перевезення одержувач не перебуває в країні відправлення. Останнє відрізняє **В.в.** від ручної поклажі, супроводжуваного і несупроводжуваного багажу. **В.в.** – товари, що надходять в Україну на адресу осіб або відправляються ними за межі України, або переміщуються транзитом митною територією України, крім товарів, що належать громадянам та переміщуються ними у ручній поклажі, супроводжуваному та несупроводжуваному багажі. **В.в.** – транспортні засоби

(номерні вузли чи агрегати), що надходять в Україну на адреси громадян, які не перебували за кордоном, або транспортні засоби (номерні вузли чи агрегати), що відправляються за межі України на адреси фізичних чи юридичних осіб і власники яких не в'їжджають в Україну.

При здійсненні перевезень залізничним транспортом **В.в.** – вантаж прийнятий для перевезення від одного відправника по одній накладній на одній станції відправлення на адресу одного отримувача на одній станції призначення. **В.в.** буває чотирьох типів – по вагонне; дрібне; контейнерне; контрейлерне. Повагонне **В.в.** – вантаж, що пред'явлений за однією накладною та для перевезення якого (через обсяги або характер вантажу) необхідно окремий вагон. Дрібне **В.в.** – вантаж, що пред'явлений по одній накладній, загальна маса бруто якого не перевищує 5000 кг та перевезення якого не вимагає окремого вагона. За згодою між перевізниками, до перевезення у якості дрібного **В.в.** може бути допущено вантаж більшої маси, за умови, що для його перевезення за обсягом не потрібен окремий вагон. Контейнерне **В.в.** – вантаж, що пред'явлений за однією накладною, для перевезення в універсальному середньотоннажному контейнері чи великотоннажному контейнері, або ж перевезення зазначених видів контейнерів у порожньому стані. Контрейлерне **В.в.** – пред'явлений для перевезення по одній вантажній накладній завантажений автопоїзд (повантажений на один або два залізничних вагони); автомобіль, причіп, напівпричіп або зйомний автомобільний кузов, автопоїзд у порожньому стані до або після їх використання для перевезення вантажів залізницею.

Літ.: 1. Фрадинський О.А. Вантажне відправлення. Митна енциклопедія: в 3 томах. Т. 1 /редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2014. 592 с.

Фрадинський О.А.

ВАНТАЖНИЙ МИТНИЙ КОМПЛЕКС (англ. CARGO CUSTOMS COMPLEX) – це ділянка території з комплексом будівель, споруд, інженерно-технічних засобів і комунікацій, необхідних для здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України (ст. 442 МКУ) [1]. Чинним митним законодавством визначено перелік послуг, які надаються утримувачем **В.м.к.** особам, що переміщують товари через митний кордон України: надання посередницьких послуг з декларування товарів, що переміщуються через митний кордон України; надання послуг із зберігання товарів, що переміщуються через митний кордон України, і транспортних засобів комерційного призначення; виконання навантажувально-розвантажувальних робіт. На **В.м.к.** також можуть бути обладнані місця для надання додаткових послуг (ст. 446 МКУ). Вимоги до облаштування **В.м.к.** повинні встановлюватись Мінфіном (ст. 445 МКУ). Разом з тим, такий нормативний акт відсутній, тому утримувачі **В.м.к.** дотримуються приписів, що були визначені Вимогами, яким повинен відповідати вантажний митний комплекс, автопорт, автотермінал [2]. Нормативний акт визначав організаційні, технічні та технологічні вимоги, а також вимоги до надання послуг. Так, наприклад, до технічних вимоги вимагали від власника **В.м.к.** забезпечення: наявності і функціонування системи електронного обліку перепусток для транспортних засобів, що переміщуються територією **В.м.к.** та безперешкодний доступ до цієї системи посадових осіб митних органів; наявності і функціонування контрольно-пропускної системи на в'їзді та виїзді з **В.м.к.**, до якої входять шлагбауми, засоби автоматичного зчитування реєстраційних номерних знаків транспортних засобів та електронні ваги з функцією автоматичного внесення інформації про реєстраційний номер транспортного засобу та його загальну вагу до системи електронного обліку; наявності і функціонування контрольно-пропускної системи з метою унеможливлення несанкціонованого доступу сторонніх осіб на територію **В.м.к.**; наявності і функціонування системи відеоспостереження за всією **В.м.к.**, в'їздом і виїздом з нього, фіксування такого відображення для ведення відповідного архіву та з метою унеможливлення несанкціонованого вилучення з території **В.м.к.** товарів і транспортних

засобів, що перебувають під митним контролем; наявності каналів і засобів зв'язку для роботи посадових осіб митного органу та інших державних контролюючих органів; наявності рампи, естакади, оглядового майданчика, оглядової кімнати, боксу для поглибленого огляду, вантажно-розвантажувальної техніки; безперешкодний доступ посадових осіб митного органу до системи відеоспостереження; проведення вантажно-розвантажувальних операцій на території **В.м.к.**

Обов'язки утримувача **В.м.к.** визначені в ст. 446 МКУ й вони опосередковано дають уяву про ті вимоги, яким повинен відповідати сучасний **В.м.к.**, зокрема, за технічними вимогами інфраструктура **В.м.к.** повинна: виключити можливість несанкціонованого доступу на територію комплексу сторонніх осіб, а також вилучення з його території товарів, що перебувають під митним контролем, і транспортних засобів комерційного призначення; забезпечити наявність та функціонування електронного обліку товарів і транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються територією **В.м.к.**, і безперешкодний доступ до системи такого обліку посадових осіб митних органів; забезпечити наявність та функціонування контрольної-пропускної системи при в'їзді на територію **В.м.к.** та при виїзді з неї, обладнаної шлагбаумами, засобами автоматичної фіксації даних реєстраційних номерних знаків транспортних засобів та електронними вагами, з можливістю автоматичного внесення інформації про реєстраційний номер транспортного засобу та його загальну вагу до системи електронного обліку товарів і транспортних засобів; забезпечити наявність та функціонування системи відеоспостереження за входом (в'їздом) на територію комплексу та виходом (виїздом) з неї, процедурою здійснення митного контролю з фіксацією такого відображення для ведення відповідного архіву, а також безперешкодний доступ посадових осіб митних органів до зазначеної системи відео спостереження тощо.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Вимоги, яким повинен відповідати вантажний митний комплекс, автопорт, автотермінал: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 17.02.2010 р. № 132. (втратив чинність). *Офіційний вісник України*. 2010. № 11. Ст. 533.

Гармаш Є.В.

ВАРТІСТЬ ТОВАРУ ЕКСПОРТНА (англ. EXPORT COST OF COMMODITY) – вартість товару, яка визначається згідно з рахунком, пред'явленим іноземному покупцю, за винятком прямих накладних витрат в іноземній валюті, пов'язаних з реалізацією певного товару.

Митною вартістю товарів, що вивозяться за межі митної території України, є ціна товару, зазначена у рахунку-фактурі чи рахунку-проформі. Митна вартість товарів, що вивозяться за межі митної території України, визначається при розміщенні цих товарів уперше в митний режим з наступним фактичним переміщенням їх через митний кордон України. При зміні митного режиму під час знаходження товарів за межами митної території України митною вартістю товарів є митна вартість, визначена на день прийняття митним органом митної декларації при їх першому розміщенні в митний режим (ст. 66 МКУ) [1].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48. Ст. 552.

Попель С.А.

ВАРТІСТЬ ТОВАРУ ІМПОРТНА (англ. IMPORT COST OF COMMODITY) – це ціна товару зазначена у рахунку-фактурі або рахунку проформі, по якій розраховують витрати на доставку товару з-за кордону та інші накладні витрати.

Визначення імпоротної вартості товарів, здійснюється шляхом застосування таких методів: 1) основний – за ціною договору (контракту) щодо товарів, які імпортуються

(вартість операцій); 2) другорядні: а) оцінювання за ціною договору щодо ідентичних товарів; б) оцінювання за ціною договору щодо подібних (аналогічних) товарів; в) оцінювання на основі віднімання вартості; г) оцінювання на основі додавання вартості (обчислена вартість); г) резервного методу. Основним методом визначення імпортової вартості товарів є метод за ціною договору щодо товарів, які імпортуються (вартість операцій). Якщо неможливо використати основний метод використовується наступний метод у наведеному переліку. При цьому кожен наступний метод застосовується, якщо вартість товарів не може бути визначена шляхом застосування попереднього методу. Уразі, якщо не можливо застосувати жоден із зазначених методів, імпортна вартість товарів визначається за резервним методом відповідно до вимог, встановлених МКУ.

Літ.: 1. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. 864 с.; 2. Пашко П.В. Основи митної справи в Україні: підручник / За ред. П. В. Пашка. К.: Знання, 2008. 651 с.; 3. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48. Ст. 552.

Попель С.А.

ВАССЕНААРСЬКА ДОМОВЛЕНІСТЬ ЩОДО КОНТРОЛЮ ЗА ЕКСПОРТОМ ЗВИЧАЙНИХ ОЗБРОЄНЬ, ТОВАРІВ ТА ТЕХНОЛОГІЙ ПОДВІЙНОГО ВИКОРИСТАННЯ (ВАССЕНААРСЬКА ДОМОВЛЕНІСТЬ) (англ. WASSENAAR ARRANGEMENT ON EXPORT CONTROLS FOR CONVENTIONAL ARMS AND DUAL-USE GOODS AND TECHNOLOGIES (WASSENAAR ARRANGEMENT)) [1] – режим міжнародного експортного контролю **В.д.** створений на заміну Координаційного комітету з контролю над експортом (КОКОМ) у грудні 1995 р. у м. Вассенаар (Нідерланди). На сьогоднішній день участь у **В.д.** беруть 42 держави. Україна приєдналась до цього режиму у липні 1996 року як одна з його держав-засновниць.

В.д. створена для того, щоб сприяти регіональній та міжнародній безпеці та стабільності шляхом просування транспарентності та відповідальності під час здійснення міжнародних передач звичайних озброєнь (товарів військового призначення – ТВП) та товарів і технологій подвійного використання (ТПВ) з метою попередження дестабілізуючого накопичення озброєнь. Держави-учасниці зобов'язалися у рамках своєї національної політики забезпечити, щоб передачі ТВП та ТПВ не сприяли розвитку або посиленню військових спроможностей, які завдають шкоди реалізації зазначених цілей **В.д.** Мета режиму також полягає у попередженні потрапляння звичайних озброєнь та ТПВ до рук терористів, доповненні та посиленні міжнародних режимів експортного контролю за зброєю масового знищення та засобами її доставки. **В.д.** не спрямована проти конкретної держави або групи держав, не перешкоджає добросовісній торгівлі та не обмежує права держав на придбання засобів самооборони відповідно до ст. 51 Статуту ООН. Для сприяння спільному розумінню державами-учасницями ризиків таких передач між ними відбувається регулярний обмін інформацією загального та специфічного характеру. До такої інформації відносяться передачі та відмови у передачах ТВП та окремих категорій ТПВ до держав, які не є учасницями режиму. Для втілення у життя цілей режиму держави-учасниці погодилися на низку заходів та процедур у якості основи для вироблення та прийняття рішень під час розробки національного законодавства та формування національної політики. Контроль за міжнародними передачами ТВП та ТПВ здійснюється відповідно до ухвалених Керівних принципів та узгоджених переліків (контрольних списків), до яких вносяться зміни та доповнення на регулярній основі. Держави-учасниці зобов'язалися здійснювати експортний контроль за усіма позиціями контрольних списків з метою попередження неправомірних передач цих товарів. Керівні принципи охоплюють такі основні напрями як: принципи ухвалення рішень про видачу експортних ліцензій (дозволів) на передачі ТПВ; принципи

внесення змін і доповнень до контрольних списків ТВП та ТПВ; принципи встановлення та контролю кінцевих користувачів у державах-імпортерах; принципи контролю за реекспортом і передачами експортованих товарів третім особам; принципи та процедури обміну інформацією між державами-учасницями режиму. Рішення щодо передачі або відмови у передачі будь-якого товару є виключною відповідальністю кожної держави-учасниці. Усі заходи, пов'язанні з діяльністю **В.д.**, впроваджуються відповідно до національного законодавства та політики.

Представники держав-учасниць проводять регулярні засідання у Відні, де розташований Секретаріат **В.д.** Керівним органом **В.д.** є Пленум, який складається з офіційних представників високого рівня усіх держав-учасниць. Засідання Пленуму проходять, як правило, один раз на рік у грудні. Голова Пленуму призначається на щорічній ротаційній основі з числа представників держав-учасниць. Усі рішення приймаються консенсусом. Пленум створює дорадчі органи для підготовки рекомендацій для своїх рішень та скликає засідання з питань функціонування режиму. У 2002 році Україна забезпечила успішне головування на Пленумі. Основні дорадчі органи режиму: Робоча група із загальних питань, яка опікується політичними питаннями (РГЗП), та Експертна група, яка розглядає питання, пов'язанні з контрольними списками ТВП та ТПВ. Один раз на рік проходить засідання спеціалістів із питань ліцензування та правоохоронної діяльності. РГЗП проводить свої регулярні пленарні засідання двічі на рік (весна, осінь). Голова РГЗП призначається на ротаційній основі з числа представників держав-учасниць. У 2020 році Групу очолював представник України. Контактні пункти держав-учасниць у Відні скликаються у разі потреби в міжсесійний період для поліпшення комунікації між державами-учасницями та Секретаріатом **В.д.** Керівні документи, а також контрольні списки **В.д.** розміщені на офіційному веб-сайті [2].

Україна зацікавлена у здійсненні всіма державами-учасницями режиму виваженої та відповідальної політики у сфері міжнародних передач озброєнь і військової техніки з метою зміцнення міжнародної безпеки та регіональної стабільності. Дестабілізуючі міжнародні передачі рф озброєння та військової техніки незаконним збройним формуванням рф, які діють на тимчасово окупованих територіях України, суперечить Керівним принципам **В.д.** За ініціативи делегації України, з 2014 року такі протиправні дії рф перебувають під постійною пильною увагою держав-учасниць у рамках засідань Робочої групи із загальних питань та Пленуму. У контексті захисту національних інтересів, сприяння розвитку та зміцненню потужності оборонно-промислового комплексу українська делегація бере активну участь у розробці та ухваленні пропозицій щодо внесення змін та доповнень до контрольних списків ТВП та ТПВ у рамках засідань Експертної групи **В.д.**, що проходять двічі на рік [3].

Літ.: 1. Вассенаарська домовленість щодо контролю за експортом звичайних озброєнь та товарів і технологій подвійного використання від 01.07.1996 р.: Домовленість. Міжнародний документ. URL: <http://surl.li/twbzq>; 2. Wassenaar Arrangement. URL: <https://www.wassenaar.org/>; 3. Постійне представництво України при міжнародних організаціях у Відні. Вассенаарська домовленість. URL: <http://surl.li/twbyw>

Приймаченко Д.В.

ВВІЗНЕ (ІМПОРТНЕ) МИТО (англ. IMPORT DUTY) – встановлюється на товари що ввозяться на митну територію України (ст. 272 МКУ) [1]. Основні цілі застосування **В.м.** – це: створення сприятливих умов для розвитку національного виробництва; регулювання конкурентного впливу іноземних товарів на ринок України з метою встановлення добросовісної конкуренції; вплив на господарську діяльність і соціальну обстановку як складової механізму ціноутворення; формування раціональної структури споживчого ринку, яка ґрунтується на збалансованій пропозиції внутрішніх та зовнішніх ресурсів, а також на ескалації митного тарифу; захист окремих галузей економіки від можливого заподіяння їм

суттєвих збитків від іноземних виробників; збільшення доходної частини державного бюджету; сприяння структурній перебудові економіки; сприяння оптимізації співвідношення експорту та імпорту держави, валютних витрат і надходжень, досягненню оптимального торговельного балансу; вирішення торговельно-політичних цілей у взаємовідносинах з іноземними державами, їхніми союзами та групами, тобто використання митного тарифу з метою поступок на міжнародних переговорах.

За економічним змістом і характером дії **В.м.** належить до вартісних ринкових регуляторів зовнішньоторговельного обороту, тобто як будь-який податок мито збільшує ціну товару і знижує його конкурентоспроможність. Хоча **В.м.** – найпопулярніший захід системи економічного інструментарію регулювання ЗЕД, але часто його доля в структурі митних платежів не сама суттєва, так нарахування з ПДВ значно перевищують надходження з мита при ввезенні товарів. Визначити вплив **В.м.** на загальний рівень товарних цін у країні значно важче, ніж розрахувати підвищення цін на імпортні товари. Проте деякі автори, здійснивши такі розрахунки, доводять, що втрати споживачів від загального підвищення внутрішніх цін, яке було результатом застосування **В.м.** в економічно розвинутих країнах, у 4-5 разів перевищували суму стягнутого мита.

Механізм нарахування і сплати **В.м.** включає декілька етапів, а саме: порядок визначення контрактної вартості товару; порядок визначення товарної групи імпортованого товару; порядок визначення країни походження товару; порядок використання пільг, якщо такі передбачені для даного товару; порядок нарахування і сплат мита [2].

Встановлення нових та зміна діючих ставок **В.м.**, визначених Митним тарифом України [3], здійснюються ВРУ шляхом прийняття законів України (ч. 2 ст. 272 МКУ).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Гребельник О.П. Митна справа: Підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 400 с.; 3. Про Митний тариф України: Закон України від 19.10.2022 р. № 2697-IX. *Офіційний вісник України*. 2022. № 92. Т. 1. Ст. 5700.

Гребельник О.П.

ВЕРИФІКАЦІЯ (ПЕРЕВІРКА ДОСТОВІРНОСТІ) СЕРТИФІКАТІВ І ДЕКЛАРАЦІЙ ПРО ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ З УКРАЇНИ (англ. VERIFICATION (ESTABLISHMENT OF AUTHENTICITY) OF CERTIFICATES OF ORIGIN OF THE GOODS FROM UKRAINE) – процедура визначення автентичності (справжності) сертифіката, що підтверджує походження товару з України, та достовірності відомостей, що містяться в ньому. Відповідно до ст. 45 МКУ [1] порядок **В.** встановлюється КМУ [2]. **В.** здійснюється на підставі запиту митного органу країни ввезення товару митницею, у зоні діяльності якої перебуває уповноважений орган, що видав сертифікат. Якщо експортер не є виробником товару, до **В.** залучається митниця, у зоні діяльності якої розміщено виробництво товару.

В. здійснюється з метою визначення автентичності сертифіката і декларації та достовірності відомостей, що містяться в них, шляхом: отримання підтвердження факту видачі сертифіката уповноваженим на це компетентним органом (організацією), оформлення декларації підприємством-виробником та/або експортером товару; перевірки відповідності інформації, зазначеної у сертифікаті або декларації, інформації, наявній у митниці або отриманій від компетентного органу (організації), що видав сертифікат, або підприємства-виробника та/або експортера товару, що оформив декларацію; встановлення у разі потреби автентичності бланка сертифіката, відбитка печатки та підпису відповідної посадової особи компетентного органу (організації), що видав сертифікат, або декларації, оформленої підприємством-виробником та/або експортером товару.

Перевірка достовірності відомостей, що містяться в сертифікаті або в декларації, проводиться шляхом: перевірки товару, зазначеного у сертифікаті або декларації, на

відповідність вимогам, установленим відповідною угодою про вільну торгівлю; визначення критерію достатньої переробки; порівняння інформації, яка міститься в сертифікаті або в декларації, з інформацією, зазначеною в зовнішньоекономічному договорі (контракті), комерційних та транспортних документах; проведення митницею у разі потреби у порядку, встановленому законом, безпосередньо на підприємствах перевірки виробництва ними товарів та первинної документації, пов'язаної з таким виробництвом.

Про результати **В.** митниця інформує Держмитслужбу у строки, що не перевищують: 60 календарних днів з дня надходження до митниці запиту від Держмитслужби - у разі **В.** сертифіката, виданого компетентним органом (організацією), який не є митницею; 90 календарних днів з дня надходження до митниці запиту від Держмитслужби - у разі **В.** сертифіката, виданого митницею, або декларацій; 5 календарних днів з дня формування митницею довідки про результати **В.**, здійсненої відповідно до ст. 337-1 та 345 МКУ. Зазначені строки можуть бути продовжені за рішенням керівника митниці, але не більш як на 15 календарних днів.

У разі виявлення порушення вимог, встановлених угодами про вільну торгівлю, підробки (фальсифікації) сертифіката або декларації, недостовірності даних, внесених до такого сертифіката або цієї декларації, митниця повідомляє відповідному компетентному органу (організації), підприємству-виробнику та/або експортеру товару про виявлені порушення.

Держмитслужба повідомляє митному органу країни ввезення товару про результати **В.** сертифікатів і декларацій, здійсненої на підставі запиту, у найкоротший строк, але не більше шести місяців з дня надіслання такого запиту, якщо інше не передбачено відповідною угодою про вільну торгівлю. У разі надходження інформації про порушення вимог, встановлених відповідною угодою про вільну торгівлю, виявлення підробки (фальсифікації) сертифіката або декларації, недостовірності даних, внесених до сертифіката або декларації, та анулювання сертифіката за результатами **В.**, здійсненої відповідно до ст. 337-1 та 345 МКУ, Держмитслужба повідомляє про це митному органу країни ввезення товару у найкоротший строк. Держмитслужба повідомляє митному органу країни ввезення товару про неможливість установити достовірність сертифікатів або декларацій у разі наявності однієї з таких підстав: визнання судом підприємства-виробника товару банкрутом; ліквідації підприємства-виробника товару згідно із законодавством України; припинення виробництва товару; наявності інших обставин, що не дають змогу здійснити **В.**

Компетентний орган (організація), підприємство-виробник та/або експортер товару зберігає копії сертифікатів або декларацій та інших документів, необхідних для перевірки даних, зазначених у такому сертифікаті або декларації, не менше трьох років з дати видачі сертифіката або оформлення декларації, якщо інше не передбачено угодами про вільну торгівлю. Запити митних органів країни ввезення товару та інші матеріали щодо результатів **В.** сертифіката і декларації зберігаються у справах митниці протягом трьох років з дня надіслання такого запиту, якщо інше не передбачено угодами про вільну торгівлю.

Інформація, надана Держмитслужбі, митниці компетентним органом (організацією), виробником та/або експортером товару для цілей **В.**, не може бути розголошена без спеціального дозволу суб'єкта, осіб чи органу, що надав таку інформацію, зокрема передаватися третім особам, у тому числі іншим органам державної влади, крім випадків, визначених МКУ та іншими законами України.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Порядок верифікації (перевірки достовірності) сертифікатів і декларацій про походження товару з України: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 09.12.2015 № 1029 (в ред. від 10.11.2023 р. № 1177). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1029-2015-%D0%BF#n10>

Сідляр В. В.

ВЕТЕРИНАРНІ ДОКУМЕНТИ (англ. VETERINARY DOCUMENTS) – документи дозвільного характеру, до яких належать: міжнародний ветеринарний сертифікат, ветеринарне свідоцтво, ветеринарна картка, ветеринарна довідка та ветеринарно-санітарний паспорт на тварина, видані державними інспекторами ветеринарної медицини або уповноваженими чи ліцензованими лікарями ветеринарної медицини, що підтверджують ветеринарно-санітарний стан тварини, якість і безпеку продуктів тваринного походження, репродуктивного матеріалу, біологічних продуктів, патологічного матеріалу та кормів.

В.д., форми яких наведено вище, оформлюють на власних бланках компетентного органу, які виготовляють друкарським способом (у тому числі із застосуванням комп'ютерної техніки)[1]. Міжнародні ветеринарні сертифікати, ветеринарні свідоцтва, ветеринарні довідки, ветеринарно-санітарні паспорти на тварин видають державні інспектори ветеринарної медицини або уповноважені лікарі ветеринарної медицини фізичним і юридичним особам. Ветеринарне свідоцтво - разовий документ, виданий державним інспектором ветеринарної медицини, що підтверджує ветеринарно-санітарний стан партії тварин, продуктів тваринного походження, репродуктивного матеріалу, біологічних продуктів, кормів тваринного та рослинного походження, включно з обов'язковим зазначенням результатів лабораторних досліджень та ветеринарно-санітарного статусу території (потужності) походження, а для тварин - посвідчення проведення вакцинації та діагностичних досліджень. Висновок державної ветеринарно-санітарної експертизи (експертний висновок) - документ, виданий державною або уповноваженою лабораторією ветеринарної медицини, що засвідчує безпечність продуктів тваринного походження, репродуктивного матеріалу, біологічних продуктів, ветеринарних препаратів, субстанцій, кормових добавок, преміксів та кормів. Термін дії експертного висновку – не більше одного місяця.

Отримання **В.д.** для переміщення тварин, продукції тваринного походження, інших об'єктів державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду здійснюють із метою охорони території України від занесення хвороби тварин із території інших держав або карантинних зон і захисту населення від хвороби, спільних для тварин і людей, а також недопущення наявності залишкових кількостей ветеринарних препаратів і забруднювальних речовин у продуктах тваринного походження та кормах. Об'єкти державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду супроводжуються такими **В. д.**: міжнародні ветеринарні сертифікати (для країн СНД – ветеринарні свідоцтва форми № 1, № 2 і № 3) – під час переміщення за межі України; ветеринарні свідоцтва (для України – форми № 1 і № 2) – під час переміщення за межі території Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя, районів, міст; ветеринарні довідки – під час переміщення в межах району.

Міжнародні ветеринарні сертифікати заповнюють українською й англійською мовами та/або мовою країни-експортера (імпортера). Заповнення та видача міжнародних ветеринарних сертифікатів на окремі види вантажів здійснюються відповідними державними інспекторами ветеринарної медицини та уповноваженими лікарями ветеринарної медицини з урахуванням форм, погоджених ветеринарними адміністраціями інших країн, та/або форм, встановлених країною призначення, і проводяться відповідно до санітарних заходів країни призначення та міжнародних норм. **В.д.** дійсні для пред'явлення до відправлення протягом 5 днів і до кінця транспортування й строків реалізації товарів при дотриманні умов зберігання та правил перевезення. **В.д.** включають також ветеринарні картки та/або ветеринарно-санітарні паспорти на тварин. Право видачі міжнародних ветеринарних сертифікатів, ветеринарних свідоцтв, ветеринарних довідок, ветеринарних карток та/або ветеринарно-санітарних паспортів на тварин надається відповідним державним інспекторам ветеринарної медицини та уповноваженим лікарям ветеринарної медицини: управлінським ветеринарної медицини в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, містах обласного значення, районах; державних закладів ветеринарної медицини; регіональних

служб державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду на державному кордоні та транспорті. Ветеринарні довідки та ветеринарно-санітарні паспорти на тварин також можуть видаватися ліцензованими лікарями ветеринарної медицини. Рішення про видачу або відмову у видачі ветеринарних документів ухвалюється не пізніше ніж через місяць з дати надходження документів на розгляд. Підставою для відмови у видачі та анулювання ветеринарних документів є: недотримання ветеринарно-санітарних заходів, передбачених законодавством; ускладнення епізоотичної ситуації на відповідній території, потужності (об'єкті); неможливість безпосереднього огляду об'єкта державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду; відсутність документального підтвердження епізоотичного благополуччя місцевості походження і ветеринарно-санітарного стану об'єктів; відсутність необхідної ветеринарної обробки; відсутність необхідного ветеринарного контролю та нагляду.

При відправленні товарів чи при переміщенні тварин автомобільним транспортом **В.д.** передається водію (експедитору) як додаток до товарно-транспортних документів із подальшою передачею його одержувачу в пункті призначення. При перевезенні товарів залізничним, водним і повітряним транспортом ветеринарні свідоцтва (форм № 1, № 2) оформляються комплектом: ветеринарне свідоцтво, його другий оригінал і корінець ветеринарного свідоцтва. **В.д.** видаються на підставі безпосереднього огляду об'єкта державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду. При перевезенні товарів залізничним, водним або авіаційним транспортом другий оригінал ветеринарного свідоцтва видають старшому провіднику (погоничу), що супроводжує тварин (форма № 1), або кладуть разом із вантажем у вагон, трюм, багаж (форма № 2). **В.д.** підписуються державними інспекторами ветеринарної медицини або уповноваженими лікарями ветеринарної медицини та скріплюються печаткою державної установи ветеринарної медицини.

Літ.: 1. Правила заповнення, зберігання, списання ветеринарних документів та вимог до їх обліку: затверджено наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 01.08.2014 р. № 288. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1202-14#Text>; 2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Сидорович О.Ю., Герчаківський С.Д.

ВЕТЕРИНАРНО-САНІТАРНИЙ КОНТРОЛЬ (англ. VETERINARY AND SANITARY CONTROL) – є одним із видів державного контролю, що здійснюється відповідно до МКУ [1], ЗУ «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» [2], «Про ветеринарну медицину» [3], «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» [4], «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» [5], «Про матеріали і предмети, призначені для контакту з харчовими продуктами» [6] та інших виданих відповідно до них нормативно-правових актів.

Митним законодавством України ветеринарно-санітарний контроль, разом з фітосанітарним контролем, державним контролем за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин, зараховано до заходів офіційного контролю (п. 13-1 ч. 1 ст. 4 МКУ). Формами державного контролю за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя (**В.с.к.**) є: 1) документальна перевірка на державному кордоні (полягає у здійсненні перевірки міжнародного сертифіката та інших документів, що вимагаються згідно із законом, та/або інших документів, які вимагаються згідно з митними правилами та містять інформацію щодо відповідності вантажу законодавству про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження); 2) фізична перевірка на державному кордоні (може включати перевірку транспортних засобів,

упаковки, маркування, температури, відбір зразків, проведення простих та/або лабораторних досліджень (випробувань) з метою перевірки відповідності вантажу, що ввозиться (пересилається) на митну територію України, законодавству про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження); 3) перевірка відповідності на державному кордоні (полягає у візуальному огляді та проводиться з метою перевірки, чи міжнародний сертифікат (сертифікати) та/або документи, які супроводжують вантаж, відповідають маркуванню та вмісту вантажу, що ввозиться (пересилається) на митну територію України); 4) інспектування (полягає у здійсненні перевірки стану здоров'я та благополуччя тварин, виробництва та обігу харчових продуктів та кормів з метою встановлення відповідності законодавству про харчові продукти, корми, здоров'я та благополуччя тварин) та 5) відбір зразків (полягає у здійсненні відбору зразків харчових продуктів, кормів, сіна, соломи, побічних продуктів тваринного походження або будь-яких речовин (у тому числі з довкілля), які пов'язані з виробництвом та/або обігом харчових продуктів або кормів, здоров'ям та благополуччям тварин, з метою перевірки шляхом проведення простих або лабораторних досліджень (випробувань) відповідності законодавству про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин) (ч. 1. ст. 1. ЗУ «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин») [7].

В ЗУ «Про ветеринарну медицину» [3] законодавець розрізняє 3 форми державного **В.с.к.**, зокрема: державний **В.с.к.** (функції, що виконуються державними ветеринарними інспекторами та/або офіційними ветеринарними лікарями і полягають у постійному забезпеченні виконання встановлених чинним законодавством ветеринарно-санітарних заходів та технічних регламентів (абз. 27 ч. 1 ст. 1); державний ветеринарно-санітарний нагляд (функції, що виконуються державними ветеринарними інспекторами та/або офіційними ветеринарними лікарями і полягають у періодичній перевірці дотримання вимог чинного законодавства в галузі ветеринарної медицини (абз. 28 ч. 1 ст. 1) та моніторинг система та процедура спостережень за ветеринарно-санітарним станом об'єктів ветеринарно-санітарного контролю та нагляду (абз. 92 ч. 1 ст. 1). За обсягом проведення **В.с.к.** законодавець поділяє на його: розширений (процес перевірки безпечності товарів за висновками їх лабораторного дослідження, що проводиться державною службою ветеринарної медицини) та вибіркового (періодична перевірка безпечності товарів шляхом розширеного контролю, що проводиться державною службою ветеринарної медицини (ч. 1 ст. 1).

За національним законодавством окремим напрямом державного **В.с.к.** є прикордонний державний **В.с.к.** та нагляд. Прикордонний державний **В.с.к.** та нагляд здійснюється в межах прикордонних інспекційних постів (ділянок, що розташовані у пункті пропуску через державний кордон України та митницях призначення, включаючи пункти пропуску на автомобільних шляхах, залізничних станціях, в аеропортах, морських та річкових портах), державними ветеринарними інспекторами регіональної служби державного **В.с.к.** та нагляду на державному кордоні та транспорті, які перевіряють імпортні, транзитні та експортні вантажі, що є об'єктами державного **В.с.к.** та нагляду, а також дозволяють їх ввезення або вивезення залежно від їх ветеринарно-санітарного стану і видають відповідні ветеринарні документи. Вид **В.с.к.** товарів, що ввозяться на територію України (стандартний або розширений) та обсяг заходів такого контролю визначаються прикордонним інспектором ветеринарної медицини за результатами аналізу ризику. Безпосереднє здійснення прикордонного **В.с.к.** віднесено до відділів прикордонного інспекційного контролю управління державного контролю на кордоні, що підпорядковуються Міжрегіональним головним управлінням Держпродспоживслужби на державному кордоні. Стандартний прикордонний **В.с.к.** являє собою процес перевірки прикордонними державними ветеринарними інспекторами безпечності об'єктів державного ветеринарно-санітарного

контролю та нагляду на підставі вивчення супровідних документів, огляду вантажу при їх ввезенні на територію України (імпорту), вивезенні з території України (експорту) та перевезенні через територію України (транзиті). Стандартному прикордонному **В.с.к.** у формі інспектування, підлягають усі об'єкти **В.с.к.** і нагляду, що ввозяться на територію України чи переміщуються територією України. Стандартний прикордонний **В.с.к.** проводиться шляхом: перевірки міжнародного ветеринарного сертифікату (якщо згідно з ветеринарно-санітарними заходами такий вимагається) на предмет того, що такий сертифікат, яким супроводжується вантаж, є повним та автентичним, а також того, що товари, зазначені в міжнародному ветеринарному сертифікаті, відповідають тим, що містяться у вантажі; безпосереднього огляду тварин з метою виявлення у них ознак хвороб, що підлягають повідомленню. Список хвороб, що підлягають повідомленню, затверджується Держпродспоживслужбою України, в структурі якої діє Департамент безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини. Розширений **В.с.к.** проводиться у разі підозри, що ввезення на територію України або транзитний вантаж з товарами не відповідає необхідним умовам для ввезення на територію України або транзиту, і включає наступні заходи: направлення повідомлення ветеринарній адміністрації країни походження і останньої країни транзиту, а також імпортеру або власнику вантажу; ізоляція вантажу в карантинній станції на призначеному прикордонному інспекційному посту, відбір зразків товарів (у разі необхідності) та їх направлення до уповноваженої лабораторії, обладнаної для проведення необхідних досліджень, з метою підтвердження або усунення підозри.

Про підтвердження або усунення підозри про хворобу тварин та здійснення подальших заходів Головний державний ветеринарний інспектор України негайно повідомляє ветеринарну адміністрацію країни походження та імпортера та/або власника вантажу. У разі усунення підозри на товар видається ветеринарне свідоцтво для забезпечення переміщення вантажу територією України, після чого вантаж підлягає проходженню подальших митних процедур, передбачених законодавством. У разі підтвердження наявності у тварин особливо небезпечних хвороб, занесених до списку МЕБ, тварини забиваються, а їх туші та супутні об'єкти утилізуються або знищуються у спосіб, що гарантує неможливість перенесення хвороби, за рахунок власника або перевізника. Якщо вантаж складається з інших, ніж живі тварини, товарів, ці товари утилізуються або знищуються у спосіб, що гарантує неможливість перенесення хвороби, за рахунок власника або імпортера. У разі підтвердження наявності ендемічної хвороби, що підлягає повідомленню, стосовно якої застосовується державна програма контролю, або підтвердження зараження тварин хворобою, яка може спричинити підвищення рівня захворюваності на ендемічні хвороби тварин в Україні, вантаж підлягає: а) поверненню до країни походження за рахунок власника або перевізника, якщо таке повернення не становитиме загрози для здоров'я тварин; б) технічній переробці з метою ліквідації патогенного агента хвороби тварин за згодою власника та з дотриманням необхідних ветеринарно-санітарних заходів; в) знищенню (п. 5 ч. 1 ст. 89 ЗУ «Про ветеринарну медицину») [3]. Проведення **В.с.к.** стосовно товарів, що переміщуються через митний кордон України забезпечується шляхом застосування механізму «єдиного вікна» (механізм взаємодії декларантів, їх представників та інших заінтересованих осіб з митними органами, іншими державними органами, установами та організаціями, уповноваженими на здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, який забезпечує можливість одноразового подання в електронному вигляді через єдиний державний інформаційний (далі – ЄДІ) веб-портал «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» документів та/або відомостей з метою дотримання вимог щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, передбачених МКУ, іншими законами України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана ВРУ, а також іншими нормативно-правовими актами (п. 19-1 ч. 1 ст. 4 МКУ) [1].

Адміністратором та держателем ЄДІ веб-порталу «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» є Держмитслужба (абз. 1 ч. 2 ст. 331 МКУ). Взаємодія митних органів з іншими уповноваженими органами, в т.ч. з органами, уповноваженими на здійснення **В.с.к.** під час переміщення товарів через митний кордон України визначається МКУ (ст. 319 МКУ). Порядок взаємодії між декларантами, їх представниками, іншими заінтересованими особами та митними органами, іншими державними органами, установами та організаціями, уповноваженими на здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, з використанням механізму «єдиного вікна» затверджується КМУ [8].

Заходи офіційного контролю у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України проводяться митними органами шляхом попереднього документального контролю. Посадова особою митного органу припиняє попередній документальний та залучає орган уповноважений на проведення **В.с.к.** у разі: встановленої законом вимоги щодо проведення відповідного заходу офіційного контролю органом уповноваженим на проведення **В.с.к.**; ввезення на митну територію України (у тому числі з метою транзиту) живих тварин (ссавців, птахів, бджіл, комах, риби, ракоподібних, моллюсків, жаб, амфібій та рептилій); проведення у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України відповідних санітарних заходів у зв'язку із загрозою занесення збудників хвороб тварин на територію України; наявності в єдиній автоматизованій інформаційній системі митних органів України інформації органу уповноваженого на проведення **В.с.к.** про встановлення ним заборони на ввезення відповідних товарів на митну територію України (у тому числі з метою транзиту) з відповідної країни; відсутності документів чи відомостей, необхідних для здійснення попереднього документального контролю; отримання звернення декларанта або уповноваженої ним особи щодо проведення заходів офіційного контролю у пункті пропуску (пункті контролю) через державний кордон органу уповноваженого на проведення **В.с.к.**; виявлення під час візуального інспектування ознак псування товарів. Протягом двох годин з моменту залучення до проведення заходів офіційного контролю у пункті пропуску (пункті контролю) через державний кордон України посадова особа органу **В.с.к.** зобов'язана: 1) прийняти одне або кілька рішень про: надання дозволу на пропуск товарів через митний кордон України для переміщення їх до пункту призначення на території України чи до пункту вивезення (пропуску) за межі митної території України; надання дозволу на випуск товарів у заявлений митний режим відповідно до мети їх ввезення в Україну в пункті пропуску (пункті контролю) через державний кордон України; заборону ввезення товарів на митну територію України; необхідність проведення огляду (інспектування) товарів; необхідність взяття проб (зразків) товарів для проведення їх дослідження (аналізу, експертизи); необхідність проведення додаткової обробки товарів (фумігації, знезараження, нанесення відповідного маркування тощо); 2) внести до єдиного державного інформаційного веб-порталу «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» інформацію про прийняте рішення, про посадову особу, яка прийняла таке рішення, та про посадову особу, яка безпосередньо виконуватиме відповідні процедури. Посадова особа органу уповноваженого на проведення **В.с.к.** призначена для виконання процедур, протягом 12 годин з моменту внесення відповідної інформації до ЄДІ веб-порталу «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» зобов'язана виконати такі процедури та внести до ЄДІ веб-порталу «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» інформацію про їх виконання. Пропуск через митний кордон України товарів, які в разі ввезення на митну територію України (у тому числі з метою транзиту) підлягають заходам офіційного контролю, здійснюється на підставі інформації, що міститься в ЄАІС. митних органів, про надання дозволу на: пропуск таких товарів через митний кордон України для переміщення їх до пункту призначення на території України чи до пункту вивезення (пропуску) за межі митної території України; або випуск

таких товарів у заявлений митний режим відповідно до мети їх ввезення в Україну в пункті пропуску (пункті контролю) через державний кордон України [4].

Особливості проведення заходів державного контролю за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин на період воєнного стану, визначені КМУ [9].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів Закон України від 23.12.1997 р. № 771/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 19. Ст. 98.; 3. Про ветеринарну медицину : Закон України від 25.06.1992 р. № 2498-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 36. Ст. 531.; 4. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності Закон України від 05.04.2007 р. № 877-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 29. Ст. 389.; 5. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції: Закон України від 10.07.2018 р. № 2496-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 36. Ст. 275.; 6. Про матеріали і предмети, призначені для контакту з харчовими продуктами: Закон України від 03.11.2022 р. № 2718-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 28. Ст. 102.; 7. Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин: Закон України від 18.05.2017 р. №2042-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 31. Ст. 343.; 8. Порядок взаємодії між декларантами, їх представниками, іншими заінтересованими особами та митними органами, іншими державними органами, установами та організаціями, уповноваженими на здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, з використанням механізму «єдиного вікна»: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21.10.2020 р. №971. *Офіційний вісник України*. 2020. № 87. Ст. 2791.; 9. Деякі питання проведення заходів державного контролю за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин, державного ветеринарно-санітарного контролю і ввезення вантажів на митну територію України у період воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 07.05.2022 р. № 537. *Офіційний вісник України*. 2022. № 40. Ст. 2172.

Коростаіова І.М.

ВЗЯТТЯ ПРОБ (ЗРАЗКІВ) ТОВАРІВ (англ. TAKING OF PROBES (SAMPLES)) – здійснюється посадовими особами митного органу в рамках процедур митного контролю та митного оформлення, а також під час прийняття рішень щодо зобов'язуючої інформації з метою встановлення характеристик, визначальних для: класифікації товарів згідно з УКТ ЗЕД; перевірки задекларованої митної вартості товарів; встановлення країни походження товарів; встановлення належності товарів до наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, сильнодіючих чи отруйних речовин; встановлення належності товарів до предметів, що мають художню, історичну чи археологічну цінність; встановлення належності товарів до таких, що виготовлені з використанням об'єктів права інтелектуальної власності, що охороняються відповідно до закону (ч. 1. ст. 356. МКУ) [1].

В.п.т. проводиться уповноваженими посадовими особами митного органу на підставі вмотивованого письмового рішення керівника цього митного органу або його заступника. У разі проведення огляду і переогляду ручної поклажі та багажу за відсутності громадянина чи уповноваженої ним особи **В.п.т.** повинно здійснюватися у присутності двох понять. З дозволу митного органу можуть також братися проби (зразки) товарів, що зберігаються на митному складі, складі тимчасового зберігання. При вивезенні товарів з митної території України **В.п.т.** може здійснюватися тільки в митному органі відправлення. При цьому проби

(зразки) можуть братися до завантаження товарів у транспортний засіб, за умови забезпечення надійної ідентифікації всіх товарів, призначених для завантаження. **В.п.т.**, що перебувають під митним контролем, посадовими особами інших державних органів, а також декларантами або уповноваженими ними особами здійснюється спільно з посадовими особами відповідного митного органу. Декларанти або уповноважені ними особи мають право бути присутніми під час **В.п.т.** посадовими особами митного органу та інших державних органів. Декларанти або уповноважені ними особи сприяють посадовим особам митних органів під час **В.п.т.** і здійснюють вантажні та інші необхідні операції. Митні органи повинні бути ознайомлені з результатами проведених досліджень (аналізів, експертиз) проб (зразків) товарів, взятих іншими державними органами, декларантами або уповноваженими ними особами, не пізніше наступного робочого дня після їх отримання зазначеними органами та особами, а також отримати примірники результатів таких досліджень (аналізів, експертиз).

Для великогабаритних і технічно складних товарів (машини, технологічні лінії, промислові конструкції тощо) митні органи можуть вимагати від суб'єктів ЗЕД надання тільки техніко-технологічної документації. Достовірною техніко-технологічною документацією вважаються офіційно видані книги, стандарти, кодекси усталеної практики, технічні умови, специфікації, каталоги, креслення і паспортні дані на виріб виробника. Проби (зразки) товарів, крім великогабаритних і технічно складних (машини, технологічні лінії, промислові конструкції тощо), беруться в мінімальній кількості у двох примірниках (досліджуваний та контрольний), кожен з яких є достатнім для проведення дослідження. У разі якщо **В.п.т.** з об'єктивних причин не видається можливим (одиничний товар, обмежена кількість, вміст поштового відправлення тощо), проби (зразки) товарів беруться в одному примірнику (досліджуваному).

Митні органи не відшкодовують витрат, здійснених декларантом або уповноваженою ним особою внаслідок **В.п.т.**, що перебувають під митним контролем. Витрати на проведення дослідження (аналізу, експертизи) проб (зразків) товарів, здійснені митними органами, не відшкодовуються декларантом або уповноваженою ним особою, крім випадків, коли таке дослідження (аналіз, експертиза) проводиться з ініціативи зазначених осіб або для прийняття митним органом рішень щодо зобов'язуючої інформації (ст. 356 МКУ).

Декларанти або уповноважені ними особи повинні бути ознайомлені з результатами проведеного дослідження (аналізу, експертизи) проб та зразків товарів і отримати від митного органу, яким призначено таке дослідження (аналіз, експертизу), примірники цих результатів не пізніше наступного робочого дня після проведення дослідження (аналізу, експертизи) спеціалізованим органом з питань експертизи та досліджень центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, чи його відокремленим підрозділом або після отримання митним органом примірників результатів такого дослідження (аналізу, експертизи) від інших державних органів. Ненадання примірників результатів досліджень у зазначений термін є порушенням службових обов'язків посадовими особами митного органу.

В.п.т. здійснюється посадовими особами митних органів для забезпечення проведення дослідження (аналіз, експертиза), що призначається у разі, коли для вирішення питань, що мають значення для здійснення митного контролю та митного оформлення, у справах про порушення митних правил, а також під час прийняття рішення щодо зобов'язуючої інформації, виникла потреба у спеціальних знаннях з окремих галузей науки, техніки, мистецтва, релігії тощо. Послідовність та порядок виконання дій посадовими особами митних органів під час направлення запитів про проведення досліджень (аналізів, експертиз), постанов про призначення експертиз у справах про порушення митних правил до Спеціалізованої лабораторії з питань експертизи та досліджень Держмитслужби, а також проведення досліджень (аналізів, експертиз) експертами СЛЕД Держмитслужби визначається нормативним актом Мінфіну [2]. Цим же нормативним актом встановлюються нормативи

В.п.т. та затверджуються усі процесуальні акти, що мають місце під час здійснення процедури **В.п.т.** та безпосереднього проведення дослідження (аналізу, експертизи).

Декларанти або уповноважені ними особи повинні бути ознайомлені з результатами проведеного дослідження (аналізу, експертизи) проб та зразків товарів і отримати від митного органу, яким призначено таке дослідження (аналіз, експертизу), примірники цих результатів не пізніше наступного робочого дня після проведення дослідження (аналізу, експертизи) спеціалізованим органом з питань експертизи та досліджень центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, чи його відокремленим підрозділом або після отримання митним органом примірників результатів такого дослідження (аналізу, експертизи) від інших державних органів. Ненадання примірників результатів досліджень у зазначений термін є порушенням службових обов'язків посадовими особами митного органу (ч. 19 ст. 356 МКУ).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Про затвердження Порядку взаємодії структурних підрозділів та територіальних органів Державної митної служби України із Спеціалізованою лабораторією з питань експертизи та досліджень Держмитслужби під час проведення досліджень (аналізів, експертиз), Нормативів взяття проб (зразків) товарів для проведення дослідження (експертизи), форм акту про взяття проб (зразків) товарів та висновку: наказ Міністерства фінансів України від 02.12.2016 р. № 1058. *Офіційний вісник України*. 2016. № 4. Ст. 164.

Приймаченко Д.В.

ВИБІРКОВІСТЬ МИТНОГО КОНТРОЛЮ (англ. SELECTIVITY OF CUSTOMS CONTROL) – слід розглядати в двох аспектах: 1) як один із специфічних принципів митного контролю (див. **МИТНИЙ КОНТРОЛЬ**), що заснований на застосуванні системи управління ризиками (див. **СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ**) [1]; 2) як спосіб оптимізації та мінімізації застосування форм і обсягів митного контролю, достатніх для забезпечення дотримання митного законодавства.

Міжнародні стандарти застосування принципу **В.м.к.** містяться в нормах Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція) [2]. За стандартними правилами Кіотської конвенції застосування яких визнається необхідним для досягнення гармонізації і спрощення митних правил і процедур: усі товари, в тому числі транспортні засоби, які ввозяться на митну територію чи вивозяться з неї, незалежно від того, чи обкладаються вони митами та податками, підлягають митному контролю (п. 6.1.); митний контроль обмежується мінімумом, необхідним для забезпечення дотримання митного законодавства (п. 6.2); при застосуванні митного контролю використовується система управління ризиками (п. 6.3.); митна адміністрація застосовує метод аналізу ризиків для визначення осіб та товарів, в тому числі транспортних засобів, що підлягають перевірці, та ступеня такої перевірки (п. 6.4.) [2]. Отже, хоча за нормами Кіотської конвенції, митному контролю, підлягають усі товари, що переміщуються через митний кордон, однак, форми та обсяг його здійснення обмежуються необхідним мінімумом, що забезпечує дотримання митного законодавства фізичними та юридичними особами, які переміщують товари і транспортні засоби через митний кордон. В умовах мінімізації форм та обсягів здійснення митного контролю, його ефективність забезпечується завдяки застосуванню системи управління ризиками, заснованих на сучасних інформаційно-цифрових технологіях. За Кіотською конвенцією, предметом вибору системи аналізу ризиків для здійснення митного контролю є: особи та товари, в тому числі транспортні засоби, що підлягають перевірці, а також ступінь (обсяг) такої перевірки. В національному законодавстві предметом вибору системи аналізу ризиків є: форми та обсяги митного контролю (ч. 1. ст. 320. МКУ) [3].

Вищезазначене свідчить, про те, що система аналізу ризиків має визначати: об'єкт митного контролю (товари, транспортні засоби), що становить ризик (індикатори ризику); суб'єктів (фізичних та юридичних осіб, резидентів та не резидентів, які приймають участь у здійсненні зовнішньоекономічної операції з товарами і транспортними засобами) суб'єкти ЗЕД; перевізники, водії транспортних засобів, що переміщують товари і транспортні засоби через митний кордон та інших осіб, що приймають участь у здійсненні митних формальностей, які є дотичними до виявлених раніше порушень митного законодавства; форми митного контролю; та обсяг митного контролю. Обсяг митного контролю стосується змісту та меж його проведення. Наприклад, система аналізу ризиків за встановленими профіля мита індикаторами ризиків, крім вибору форм митного контролю, у разі визначення необхідності проведення митного огляду, також визначає скільки відсотків місць з відповідної партії товару має бути перевірено під час проведення митного огляду товару, а також чи має здійснюватися перерахування товару тощо.

Особливості **В.м.к.** в національному законодавстві визначено ст. 320 МК України. Так, в МКУ вказано два суб'єкти, що обирають форму та обсяг митного контролю, якими є: посадові особи митних органів на підставі результатів застосування системи управління ризиками; та/або автоматизована система управління ризиками. В першому випадку - це посадові особи митних органів, які приймають рішення щодо форм та обсягів митного контролю на підставі результатів застосування системи управління ризиками й у цьому процесі мають статус суб'єкта прийняття управлінських рішень. В той час, як другий елемент, що робить такий вибір – це автоматизована система управління ризиками (АСУР), яка є інструментом за допомогою якого митні органи та їх посадові особи виконують покладені на них повноваження. Профілі та індикатори системи управління ризиками встановлюються працівниками підрозділу Держмитслужби до компетенції якого віднесено здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення та реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю. Однак, в обох випадках, цей вибір заснований на результатах застосування системи управління ризиками на базі інформаційно-цифрових технологій. Вибір АСУР також може бути й випадковим. Випадковий вибір – є способом відбору об'єктів митного контролю для проведення окремих форм митного контролю або їх сукупності, коли кожен об'єкт основи вибірки має однакову ймовірність бути відібраним (п. 3 ч. 3 Загальних положень Порядку) [4].

Не допускається втручання інших органів державної влади у визначення форм та обсягів митного контролю, а також участь їх посадових осіб у здійсненні митного контролю. Форми та обсяги митного контролю, визначені автоматизованою системою управління ризиками – є обов'язковими для виконання посадовими особами митних органів (ч. 4. ст. 320. МКУ).

Товари та транспортні засоби випускаються у вільний обіг без проведення митного огляду, якщо автоматизованою системою управління ризиками або посадовою особою митного органу за результатами застосування системи управління ризиками не визначено необхідності проведення цієї форми митного контролю. Форми та обсяг митного контролю після завершення митного оформлення, визначаються в порядку, встановленому МКУ. На вимогу власника товарів, щодо яких визначено форму та обсяг митного контролю, або уповноваженої ним особи митні органи зобов'язані письмово повідомити про це протягом години, якщо інший строк повідомлення не визначено МКУ (ч. 2. ст. 320. МКУ).

Літ: 1. Коросташова І.М. Митний контроль. Українська правнича енциклопедія / за заг. ред. В.М. Тертишника, Л.Р. Наливайко, А.Є. Фоменко, В.В. Ченцова. Київ : Алерта, 2023. 768 с.; 2. International Convention on the simplification and harmonization of Customs procedures (as amended) (Revised Kyoto Convention). (Kyoto, 26.06.1999 p.) URL: <http://surl.li/svqbx>; 3. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.; 4. Порядок здійснення аналізу та

оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.07.2015 р. №684. *Офіційний вісник України*. 2015. № 70. Ст. 2323.

Коростаіова І.М.

ВИВІЗНЕ (ЕКСПОРТНЕ) МИТО (англ. EXPORT DUTY) – 1) мито, яке встановлюється законом на українські товари, що вивозяться за межі митної території України (ст. 273. МКУ) [1]; 2) непрямий податок, що нараховується на товари, які реалізуються іноземним суб'єктам господарської діяльності і вивозяться за межі митної території країни застосування [2]. При цьому **В.м.** може виконувати декілька функцій: протекціоністську, фіскальну, регулятивну, торговельно-політичну.

Оскільки **В.м.** – вартісна категорія, то при його аналізі критерієм домінування певної функції є співвідношення між національними та світовими цінами на конкретний товар. Товари експортуються, коли співвідношення між цінами сприятливі на користь ціни національного виробника. Якщо ставка **В.м.** більша за різницю між цінами, то мито виконує протекціоністську функцію. Якщо рівень **В.м.** базується на різниці між національними цінами та світовими, то домінантою є фіскальний ефект. У разі ж, коли ставка **В.м.** є незначною порівняно з наявною різницею між цінами, то використовується даний захід як регулятор експортних операцій. Існує декілька причин застосування **В.м.** з метою захисту національного ринку. Введення митного тарифу на експорт вважають доцільним у тому разі, коли ціна на певний товар перебуває під адміністративним контролем держави і утримується на рівні нижче світової шляхом виплати субсидій виробникам. У даному разі обмеження експорту розглядається державою як необхідний захід для підтримання достатньої пропозиції на внутрішньому ринку і запобігання надлишковому експорту товарів, які субсидуються.

У деяких країнах **В.м.** встановлюється на певний строк, як правило, при дефіциті сировини в країні. У такий спосіб створюється перешкода для вивезення сировини на зовнішній ринок, оскільки при експорті висока ціна сировини впливає на її конкурентоспроможність. Таким чином, внутрішній переробник отримує додатковий вигравш не тільки за рахунок збільшення можливостей отримання сировини, але й за рахунок певної стабілізації цін на внутрішньому ринку через неможливість здійснення експортних операцій. Якщо країна, що експортує товар, має на світовому ринку монопольне право на встановлення цін на даний товар, то вона може використовувати **В.м.** у своїх інтересах. При цьому, розмір оптимального **В.м.** буде прямо пропорційний до кількості країн-імпортерів, які залежні від імпортних поставок даного товару на національний ринок. Оподаткування експорту часто залежить від монопольного становища країни з певного товару, що змушує інші країни переплачувати за імпортні товари. Ступінь ефективності застосування такої моделі зовнішньоторговельної політики залежить від обґрунтування оптимального рівня **В.м.**. Дохід від зростання світових цін на експортні товари в даному разі має перебивати чисті внутрішні втрати, які виникають внаслідок введення **В.м.**

Для виконання **В.м.** функції регулятивності можливо запроваджувати мито на експорт з метою поліпшення умов торгівлі країни. Це відбувається за умови, коли ціни на імпортні товари залишаються без змін, а експортні ціни зростають через використання **В.м.**. Торговельно-політична роль **В.м.** виявляється в тому, що за його допомогою країна може впливати не тільки на економічні відносини, але й на політичну ситуацію. Чим вищий митний бар'єр на шляху експортного товару, тим складніше виробникам забезпечити відповідний рівень прибутків від експортної операції. Ставка мита, яка перевищує розмір прибутку від майбутньої операції, може взагалі гальмувати експорт товарів. Тому при оцінці рівня **В.м.** його ставка обов'язково має порівнюватись з оцінкою прибутків, які можна

отримати від зовнішньоторговельних операцій. Таке зіставлення є об'єктивним критерієм для відповіді на запитання: високою чи низькою є ставка **В.м.**

Вперше в Україні **В.м.** почало використовуватись з 1992 р. і нараховувалось на всі потенційно експортні товари. (близько 124 товарних груп). У 1993 р. КМУ видав Декрет «Про вивізне (експортне) мито у 1993 році» [3]. Декларативними причинами застосування **В.м.** стали встановлення раціональної структури експорту і скорочення переліку товарів, експорт яких підлягає нетарифному регулюванню. Значно скоротилась кількість товарних груп порівняно з 1992 р., що підпали під дію експортного мита (43 товарні позиції). Але було розширено діапазон ставки мита від 10% до 30% митної вартості товару. Не обкладалися **В.м.** товари, які вивозились у межах отриманих суб'єктами підприємницької діяльності експортних квот, а також товари, що вироблені повністю з давальницької сировини, яка була попередньо імпортована. Починаючи з 1996 р. основною метою введення **В.м.** стає виконання функції регулювання. Це пов'язано з необхідністю заблокувати експортний потік важливої для національної економіки сировини з України. Головним аргументом при цьому є завантаження національних підприємств роботою. **В.м.** стало використовуватись з таких товарних позицій, як металобрухт, жива худоба та шкіряна сировина, насіння деяких видів олійних культур.

Але слід зауважити, що збільшення ціни експортного товару за рахунок застосування **В.м.** приводить до пошуку потенційними експортерами шляхів мінімізації митних платежів. Такими шляхами стають толлінгові схеми, навіть офіційна робота трейдерів у формі давальницьких схем дозволяє мінімізувати митні платежі, тому що **В.м.** при вивезенні насіння за давальницькою схемою не сплачується, не кажучи про те, коли готова продукція не повертається або використовується режим вільної торгівлі.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Гребельник О.П. Митна справа: Підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 400 с.; 3. Про вивізне (експортне) мито у 1993 році: Декрет Кабінету Міністрів України від 11.01.1993 р. № 3-93. (втратив чинність). *Голос України* від 28 січня 1993 р.

Гребельник О.П.

ВИПУСК ТОВАРІВ, ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ТА ІНШИХ ПРЕДМЕТІВ (англ. RELEASE OF GOODS, VEHICLES AND OTHER ITEMS) – надання митним органом права на користування та/або розпорядження товарами, транспортними засобами та іншими предметами, щодо яких здійснюється митне оформлення, відповідно до заявленої мети. Міжнародний аналог терміну **В.т.** (Release of Goods) міститься в оновленій Кіотській конвенції (загальний додаток, глава 2) і визначається як «дії митниці щодо надання дозволу випуск товарів, що проходять митне оформлення, у розпорядження зацікавлених осіб» [1].

В.т. здійснюється як на митну територію України (в митних режимах імпорту, реімпорту, транзиту, тимчасового ввезення) так і за межі митної території України (в митних режимах експорту, реекспорту, тимчасового вивезення, переробки за межами митної території). **В.т.** може здійснюватися за попередньою, тимчасовою, періодичною або митною декларацією, заповненою у звичайному порядку. Надання митницею права на користування товарами, щодо яких здійснюється митне оформлення, відбувається за умови сплати декларантом митних платежів відповідно до заявленої або скоригованої митної вартості, або надання фінансових гарантій на суму неузгоджених митних платежів. Для **В.т.** декларант подає митниці, разом з митною декларацією, передбачені законодавством документи, що підтверджують вартість товару, ліцензії, сертифікати, дозволи, зовнішньоекономічні договори, транспортні документи та інші документи, які зазначені в митній декларації та необхідні для випуску товарів [2]. Митним органом, відповідальним за **В.т.**, є митний орган, який здійснює контроль за сплатою митних платежів. **В.т.** зі складу тимчасового зберігання за

межі митної території України здійснюється на підставі товаросупровідних документів та дозволу, який надавав митний орган на вивантаження товару з транспортного засобу. Якщо під час митного оформлення товарів митним органом бралися проби (зразки) цих товарів для проведення їх дослідження (аналізу, експертизи), випуск таких товарів до одержання результатів відповідних досліджень (аналізу, експертиз), якщо вони не підпадають під дію встановлених законодавством України заборон та/або обмежень щодо переміщення через митний кордон України, може бути здійснений митним органом за тимчасовою митною декларацією у порядку та на умовах, встановлених КМУ.

При виявленні порушення митних правил митний орган здійснює **В.т.** до завершення розгляду справи про таке порушення за умови, що такі товари не підлягають конфіскації і не будуть потрібні надалі у процесі провадження у справі як докази, а також декларант має сплатити всі митні платежі або забезпечити їх сплату відповідно до передбаченої МКУ процедури надання фінансових гарантій. Протягом строку призупинення митного оформлення товарів за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності власник товарів або уповноважена ним особа може звернутися до митного органу із заявою про **В.т.**, митне оформлення яких призупинено, до закінчення встановленого (у тому числі продовженого) строку призупинення. Митний орган відмовляє у **В.т.**, якщо цей товар походить з країни, товари якої заборонені до переміщення через митний кордон України згідно із законодавством України. У разі неможливості достовірно встановити країну походження товарів, щодо яких застосовуються особливі види мита (антидемпінгове, компенсаційне, спеціальне або додатковий імпортерний збір), такі товари випускаються у вільний обіг на митній території України, за умови сплати особливих видів мита [3].

Підприємство, яке отримало передбачену законодавством України авторизацію на застосування спрощення «процедура випуску за місцезнаходженням», може здійснювати **В.т.** за місцезнаходженням відповідних об'єктів підприємства.

Літ.: 1. International Convention on the simplification and harmonization of Customs procedures (as amended) (Revised Kyoto Convention). (Kyoto, 26.06.1999 p.) URL: <http://surl.li/svqbx>; 2. Медвідь Ю.О. Випуск товарів, транспортних засобів та інших предметів. Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 1 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 592 с.; 3. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Разумей М.М.

ВИСНОВОК ДЕРЖАВНОЇ САНИТАРНО-ЕПІДЕМІОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ (англ. CONCLUSION OF THE STATE SANITARY AND EPIDEMIOLOGY EXAMINATION) – документ установленної форми, що засвідчує відповідність (невідповідність) об'єкта державної санітарно-епідеміологічної експертизи медичним вимогам безпеки для здоров'я і життя людини, затверджується відповідним головним державним санітарним лікарем і є обов'язковим для виконання власником об'єкта експертизи [1].

Суб'єкти господарювання, яким потрібно отримати висновки державної санітарно-епідеміологічної експертизи для провадження господарської діяльності, мають звертатися до Держпродспоживслужби або ЦНАП з відповідними заявами [2].

Заяви на проведення державної санітарно-епідеміологічної експертизи повинні містити назву об'єкта експертизи, назву заявника (власника) та код за ЄДРПОУ, реквізити заявника (місцезнаходження, телефон, e-mail), дату заяви та іншу необхідну інформацію. До заяви додаються: акт про обстеження підприємства-виробника продукції (за наявності); висновки галузевих експертиз або фахівців та інші матеріали, що характеризують її виробництво за показниками якості і безпечності; документ власника, що декларує відповідність об'єкта експертизи визначеним в Україні вимогам щодо їх якості та безпеки для

здоров'я людини (документ, що підтверджує якість продукції, що містить дані про показники безпечності, склад, характеристику, терміни придатності, умови зберігання тощо); протоколи досліджень об'єкта експертизи за показниками якості та безпеки – якщо дослідження проводились раніше, в іншій лабораторії (установі), у тому числі – і за кордоном (за наявності); специфікація (довідка про повний склад об'єкта експертизи та показники його ідентифікації). У видачі **В.** може бути відмовлено у разі: подання суб'єктом господарювання неповного пакета документів, необхідних для одержання документа дозвільного характеру, згідно із встановленим вичерпним переліком; виявлення в документах, поданих суб'єктом господарювання, недостовірних відомостей; негативний висновок за результатами проведених експертиз та обстежень; інші підстави, які передбачені чинним законодавством. Рішення про відмову у видачі **В.** може бути оскаржене у суді в порядку адміністративного судочинства.

В. містить: реквізити висновку як документа (назва об'єкта експертизи; назва виробника продукції, розробника документа, країна; назва заявника, країна заявника; сфера застосування об'єкта експертизи (можливий споживач); сферу реалізації (через роздрібну торгівлю, аптечну мережу, для промислового використання, без права реалізації через роздрібну мережу); назву виконавця експертизи, номер протоколу; термін дії висновку; відповідального за дотримання вимог висновку; примітки, опис ознак об'єкта експертизи; медичні вимоги безпеки для життя і здоров'я людини (критерії безпеки, показники, їх граничнодопустимі рівні, встановлений конкретний термін придатності тощо), яким повинен відповідати об'єкт експертизи, з якими має ознайомитись і які зобов'язується виконувати заявник - власник об'єкта експертизи, а також які є предметом подальшого державного санітарно-епідеміологічного нагляду; перелік відповідних методів їх контролю, які повинні бути перевірені в ході експертизи стосовно можливості застосування для контролю об'єкта експертизи; рекомендації щодо місця, періодичності та обсягів перевірок об'єкта в ході державного санітарно-епідеміологічного нагляду. **В.** є чинним протягом терміну дії нормативного документа, прийнятого в установленому порядку. **В.** видають Територіальні органи Держпродспоживслужби або ЦНАП в строк до 10 робочих днів [3].

Літ.: 1. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24.02.1994 р. №4004-ХІІ (втратив чинність). *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 27. Ст. 218.; 2. Про систему громадського здоров'я: Закон України від 06.09.2022 р. № 2573-ІХ. *Офіційний вісник України*. 2022. №80. Ст. 4809; 3. Видача висновку державної санітарно-епідеміологічної експертизи. Портал електронних сервісів Мінекономіки. URL: <https://my.gov.ua/info/service/3140/details>

Приймаченко Д.В.

ВИТРАТИ НА ДОСТАВКУ ТОВАРІВ (англ. COSTS FOR DELIVERY OF GOODS) є важливою складовою загальних витрат у логістичному ланцюжку. Загалом **В.д.т.** та послуг пов'язані з рухом товарів та послуг від постачальника до покупця та можуть включати різні складові, такі як транспорт, розвантаження, страхування та інші послуги.

Основні витрати на доставку включають: транспортні витрати – оплата послуг автомобільного, залізничного, морського, авіаційного або мультимодального транспорту для переміщення товарів; страхування вантажу – страховий поліс на випадок втрати, пошкодження чи затримки товару під час транспортування; експедиторські послуги – витрати на організацію перевезення вантажу експедитором, оформлення документів, супровід вантажу; митні платежі – сплата мита, ПДВ, акцизного податку при переміщенні товарів через митний кордон; витрати на пакування, маркування – забезпечення товарів транспортною тарою та маркуванням; вантажно-розвантажувальні роботи – оплата послуг складського обладнання та робочої сили; складські витрати – оренда складських приміщень,

обслуговування складів для зберігання товарів; інформаційні та управлінські витрати – супровід доставки, відстеження вантажу, страхування ризиків [1].

Оптимізація маршрутів, видів транспорту, логістичних зв'язків дозволяє мінімізувати загальні витрати на доставку і підвищити ефективність торгових операцій. Тому деякі постачальники об'єднують транспортно-заготівельні витрати: заготівлю запасів, сплату тарифів (фрахту), вантажно-розвантажувальні роботи [2].

Літ.: 1. Транспортно-заготівельні витрати. Бухоблік. URL: <http://surl.li/twcbj>; 2. Жадько К.С., Майорова І.М., Андрусенко Г.М. Митні інновації в сучасній поставці товарів за системою «точно в термін». *Науковий погляд: економіка та управління*. 2016. № 2. С. 32-44.

Жадько К.С.

ВІДВАНТАЖУВАЛЬНА СПЕЦИФІКАЦІЯ (англ. SHIPPING SPESIFICATION) – комерційний документ у зовнішньоекономічних договорах поставки, що містить перелік видів товарів, які складають дану партію, з вказівкою для кожного місця, кількості і роду товару, вона є невід'ємним додатком до договору купівлі-продажу або договору постачання. Специфікацію зазвичай доповнює рахунок на поставку товарів різних сортів і найменувань. **В.с.** є одним з основних товаросупровідних документів, оскільки згідно з ним приймається комплектність і якість товару, що поставляється. Термін "специфікація" походить від французького "specification", походить від латинських слів: "spesies" – вид, рід і "fasere" – робити. **В.с.** – це документ, який завжди містить подробиці та конкретику чого-небудь. Така специфікація і в договірному праві. Причому тут виокремлюють **В.с.** двох видів. По-перше, це документ, що містить детальну характеристику товару. Така специфікація дещо нагадує за змістом інший документ - паспорт на товар заводу-виробника. Усю детальну характеристику товару наводити в самому договорі недоцільно, тому її виносять у додаток, яким є **В.с.** Але суб'єктам ЗЕД більш знайома **В. с.** іншого виду. **В. с.** другого виду використовується в договорах з великим переліком товару, що продається. Якщо асортимент товару широкий за найменуваннями і кількістю, то все це вказується не в самому договорі, а в специфікації, як додатку до договору.

На основі **В.с.** можна визначати якість товарів на рівні з державними стандартами і технічними умовами. І, насамперед, це стосується специфікацій першого типу, охарактеризованих вище. Такі **В.с.** містять необхідні технічні та інші параметри, що характеризують товар. Рівень якості якраз і визначається відповідністю поставленого товару параметрам, зазначеним у специфікації. У сфері міжнародної торгівлі такі специфікації складають здебільшого експортери, хоча складати їх може й імпортер, і різні асоціації та інші організації, причому, як національні, так і міжнародні. У цьому випадку в зовнішньоекономічному договорі необхідно зазначити організацію, яка склала специфікацію до цього договору, і навести основні показники такої специфікації. Оскільки **В.с.** є одним з основних товаросупровідних документів, то він є об'єктом митного контролю під час реалізації однієї з його форм - перевірки документів. у сфері міжнародної торгівлі **В. с.** складають здебільшого експортери, хоча складати їх може й імпортер.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Митна справа: підруч. / [А.І. Крисоватий, С.Д. Герчаківський, О.Б. Дем'янюк та ін.] ; за ред. А.І. Крисоватого. Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2014. 540 с.

Крисоватий А.І.

ВІДМОВА У МИТНОМУ ОФОРМЛЕННІ (англ. DENIAL OF CUSTOMS CLEARANCE) – письмове вмотивоване рішення митного органу про неможливість здійснення митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення

через невиконання декларантом або уповноваженою ним особою умов, визначених МКУ (ч. 1. ст. 256. МКУ) [1]. Зокрема, митний орган може **В.м.о.** товарів за заявленою декларантом або уповноваженою ним особою митною вартістю виключно за наявності обґрунтованих підстав вважати, що заявлено неповні та/або недостовірні відомості про митну вартість товарів, у тому числі невірно визначено митну вартість товарів, у разі: 1) невірно проведеного декларантом або уповноваженою ним особою розрахунку митної вартості; 2) неподання декларантом або уповноваженою ним особою документів згідно з переліком та відповідно до умов, зазначених у МКУ, або відсутності у цих документах всіх відомостей, що підтверджують числові значення складових митної вартості товарів, чи відомостей щодо ціни, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за ці товари; 3) невідповідності обраного декларантом або уповноваженою ним особою методу визначення митної вартості товару умовам, наведеним у МКУ; 4) надходження до митного органу документально підтвердженої офіційної інформації органів митного контролю інших країн щодо недостовірності заявленої митної вартості. У рішенні про **В.м.о.** повинні бути зазначені вмотивовані причини відмови та наведені вичерпні роз'яснення вимог, виконання яких забезпечує можливість митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення. Зазначене рішення повинно також містити інформацію про порядок його оскарження. Рішення про **В.м.о.** приймається у межах чотирьох годин. Неприйняття такого рішення протягом зазначеного строку є бездіяльністю, яка може бути оскаржена.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Руда Т.В.

ВІДОМЧІ КЛАСИФІКАТОРИ ІНФОРМАЦІЇ З ПИТАНЬ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СПРАВИ (англ. DEPARTMENTAL CLASSIFIERS OF DATA ON THE STATE CUSTOMS AFFAIRS) – **В.к.і.**, призначенні для кодування інформації, яка використовується у процесі здійснення митних процедур, ведення митної статистики, електронного декларування та системи управління ризиками. Вони не містять правових норм та впроваджуються з метою виконання вимог ст. 454. МКУ [1] та інших законодавчих актів з питань державної митної справи. Відповідно до митного законодавства використовуються такі види **В.к.і.**: типів декларацій; митних режимів; особливостей переміщення товарів через митний кордон України; умов поставки; характерів угод; видів транспорту; видів упаковок; звільнень від сплати митних платежів при ввезенні товарів на митну територію України; звільнень від сплати вивізного мита; документів; способів розрахунку; типів контейнерів; заходів гарантування; видів штрафних санкцій; підстав здійснення доплати (повернення) сум митних платежів; Держмитслужби, її територіальних органів та їх структурних підрозділів; видів надходжень бюджету, що контролюються митними органами; одиниць вимірювання та обліку, що використовуються у процесі оформлення митних декларацій; торговельних марок; митних формальностей, що можуть бути визначені за результатами застосування системи управління ризиками; ініціаторів проведення митних формальностей, що можуть бути визначені за результатами застосування системи управління ризиками; результатів виконання митних формальностей, що можуть бути визначені за результатами застосування системи управління ризиками; причин не завершення митного оформлення; додаткової інформації, необхідної для ідентифікації товарів, що вноситься до електронного інвойсу, який додається до митної декларації, заповненої на бланку єдиного адміністративного документа [2]. **В.к.і.** розробляються у формі таблиць розподілу об'єктів класифікації з додержанням таких вимог: таблиці розподілу об'єктів класифікації містять такі обов'язкові графи - код об'єкта класифікації (умовне цифрове та/або буквене позначення, яке відображає систему кодування і розподілу об'єктів за класифікаційними угрупованнями); назва об'єкта класифікації з його словесним описом, що дає змогу відрізнити конкретний об'єкт класифікації від інших; у разі

зміни системи кодування об'єктів класифікації **В.к.і** підлягає перегляду. Затвердження **В.к.і.**, внесення до них змін і доповнень, а також затвердження у разі потреби методичних рекомендацій щодо їх застосування здійснюються Мінфіном. Впровадження **В.к.і** здійснюється шляхом інформування державних органів, суб'єктів ЗЕД та розробників програмного забезпечення про зміни і доповнення, внесені до відомчих класифікаторів, не пізніше ніж за 10 днів до набрання ними чинності, а також внесення не пізніше дня, що передує дню набрання ними чинності, відповідних змін у програмне забезпечення ЄАІС. Держмитслужби [2].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Перелік відомчих класифікаторів інформації з питань митної справи, які використовуються у процесі оформлення митних декларацій, і Порядку їх ведення: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 29.05.2012 р. № 623. *Офіційний вісник України*. 2012. № 60. Ст. 2457.

Фрадинський О.А.

ВІЗУАЛЬНЕ ІНСПЕКТУВАННЯ (англ. VISUAL INSPECTION) – дії посадової особи митних органів, що передбачають зняття засобів забезпечення ідентифікації, накладених на транспортний засіб комерційного призначення, без вивантаження товарів та без їх розпакування, з метою виявлення ознак псування цих товарів (п. 5-1 ч. 1 ст. 4 МКУ) [1].

Поняттям **В.і.** МКУ доповнено ЗУ «Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законів України щодо запровадження механізму «єдиного вікна» та оптимізації здійснення контрольних процедур при переміщенні товарів через митний кордон України» [2]. Ним МКУ доповнено було терміном «попередній документальний контроль», означеним як форма здійснення заходів офіційного контролю, яка, в разі потреби, за результатами застосування АСУР може супроводжуватися **В.і.** товарів, транспортних засобів, що ввозяться на митну територію України або поміщуються в митний режим транзиту. Таким чином, **В.і.** провадиться за ініціативи митного органу, зокрема на підставі даних АСУР, щодо товарів, відносно яких існує обґрунтована підозра втрати ними первинних якісних/споживчих характеристик.

Для практичного здійснення **В.і.** посадова особа митного органу має переконатися в цілісності/неушкодженості засобів забезпечення ідентифікації (вимога щодо неушкодженості, зокрема, міститься у п. 4 ч. 1 ст. 93 МКУ) й лише після цього вжити заходів для зняття таких засобів із транспортних засобів комерційного призначення, що перебувають під митним контролем (про застосування митними органами засобів забезпечення ідентифікації див. ст. 326. МКУ). До засобів забезпечення ідентифікації, як зазначено у п. 22 ч. 1 ст. 4 МКУ, належать одноразові номерні запірно-пломбові пристрої, пломби, печатки, штампи, голографічні мітки, засоби електронного підпису чи печатки та інші засоби ідентифікації, що використовуються митними органами для відображення та закріплення результатів митного контролю та митного оформлення.

Від зняття засобів забезпечення ідентифікації товарів чи транспортних засобів слід відрізнити їх зміну або знищення. Відповідно до ч. 5. ст. 326. МКУ засоби забезпечення ідентифікації можуть змінюватися чи знищуватися тільки митними органами або з їх дозволу іншими органами або декларантом чи уповноваженою ним особою, крім випадків, коли існує реальна загроза знищення, безповоротної втрати чи істотного псування товарів, транспортних засобів комерційного призначення. У такому разі митний орган терміново сповіщається про зміну, вилучення чи знищення засобів забезпечення ідентифікації з наданням документальних доказів існування зазначеної загрози.

В.і. є особливим методом попереднього документального контролю, бо передбачає органо-лептичний контакт посадової особи митного органу із транспортним засобом комерційного призначення та товаром, який ним (транспортним засобом) увозиться на митну

територію або переміщується транзитом митною територією. Особливість **В.і.** полягає також у чітко встановленій цілі його проведення – виявлення ознак псування переміщуваних через митний кордон товарів. Виявляти ознаки псування товарів можуть не лише посадові особи митного органу, а й, до прикладу, утримувач магазину безмитної торгівлі (ст. 146 МКУ). Так, у разі псування товарів, поміщених у митний режим безмитної торгівлі, ці товари підлягають поміщенню у митний режим знищення або руйнування утримувачем магазину безмитної торгівлі. Втім, лише посадові особи митного органу провадять саме **В.і. В.і.** слід, також, відрізнити від ідентифікаційного огляду та переогляду товарів, транспортних засобів, які відбуваються в порядку ст. 338 МКУ «Огляд та переогляд товарів, транспортних засобів»: за результатами застосування системи управління ризиками огляд товарів, транспортних засобів комерційного призначення може бути ідентифікаційним – без розкриття пакувальних місць і без обстеження транспортного засобу (ч.2 ст. 338 МКУ) (див. – **МИТНИЙ ОГЛЯД**).

У випадку виявлення під час **В.і.** ознак псування товарів посадова особа митного органу припиняє попередній документальний контроль (п. 8 ч. 5. ст. 319 МКУ).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законів України щодо запровадження механізму "єдиного вікна" та оптимізації здійснення контрольних процедур при переміщенні товарів через митний кордон України: закон України від 06.09.2018 р. № 2530-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 41. Ст. 320.

Мазур А.В.

ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА (англ. FREE ECONOMIC ZONE) – являє собою обмежену, спеціально виділену територію країни, у межах якої розповсюджуються гарантовані законодавством пільгові умови для виробничо-господарської та іншої економічної діяльності з метою залучення інвестицій та розвитку перспективних галузей національної економіки. Для цього, як правило, на території **В.е.з.** запроваджуються спеціальні митно-податкові та інші пільги, а також створюються відповідні сприятливі умови для вітчизняних та іноземних суб'єктів господарювання. У міжнародній практиці митної діяльності широко використовується поняття «Вільна Зона» (Free Zone) [1], що можна розцінювати як окремий випадок використання **В.е.з.** При цьому, згідно з п. 3.6. Практичного Керівництва щодо Вільних Зон, деякі країни розглядають саму **В.е.з.** як таку, що «знаходиться за межами митної території», що призводить до концепції «екстра територіальної вільної зони», яка вільна від звичайного митного контролю та має пом'якшені митні процедури. По суті, це відкриває шлях для вищих ризиків нелегальної торгівлі. Тому важливо, щоб **В.е.з.** розглядалися як такі, що підпадають під митну територію, або як спеціальні зони, де всі нетарифні митні дії належним чином здійснюються, якщо національне законодавство не передбачає інше. Зважаючи на сутність **В.е.з.** та специфіку економічної діяльності суб'єктів на території з пільговими умовами функціонування, створення **В.е.з.** повинне мати на меті всебічне сприяння залученню різноманітних фінансово-грошових, трудових, природних та інших ресурсів, а також новітніх передових наукомістких технологій, необхідних для розкриття і подальшого розвитку виробничого потенціалу країни, для налагодження й удосконалення господарських, ринкових, адміністративних та економічних механізмів, для створення передумов стабільного соціально-економічного розвитку держави. Для комплексного досягнення поставленої мети при створенні **В.е.з.** мають бути враховані такі ключові аспекти й фактори, як: наявність та рівень достатності ресурсів, необхідних для функціонування **В.е.з.**; зручне та стратегічно вигідне місце розташування **В.е.з.**; наявність або можливість створення розгалуженої транспортної та комунікаційної мережі; відсутність суттєвих заборон чи обмежень для діяльності **В.е.з.**; відповідність загальноприйнятим міжнародним вимогам, нормам і стандартам тощо. Кінцевим прийнятним результатом

функціонування **В.е.з.** можна вважати досягнення запланованого рівня економічного розвитку, за якого високоякісні товари і послуги будуть постачатися як на внутрішній ринок країни, так і за її межі, внаслідок повноцінної реалізації національного виробничого й експортного потенціалу.

Літ.: 1. World Customs Organization: *Practical Guidance on Free Zones*. Retrieved from <http://www.wcoomd.org/>.

Олексієнко Р.Ю.

ВІЛЬНА МИТНА ЗОНА (англ. FREE CUSTOMS ZONE) – відповідним чином облаштована територія або склад, що призначені для зберігання товарів під митним контролем, їх переробки та/або виробництва нових товарів.

В.м.з. може бути промислового, комерційного, сервісного типів та створюватися у пунктах пропуску через державний кордон, на територіях морських і річкових портів, аеропортів, на залізничних станціях та на територіях підприємств, а також в інших місцях. **В.м.з.** промислового типу створюється для цілей переробки (виробництва) товарів на територіях відповідних спеціальних (вільних) економічних зон. Відкриття **В.м.з.** промислового типу здійснюється шляхом прийняття окремих законів про відповідну **В.м.з.** **В.м.з.** комерційного типу створюється з метою забезпечення вільного зберігання товарів без обмеження строків. **В.м.з.** сервісного типу створюється з метою забезпечення вільної діяльності підприємств з ремонту, модернізації, будівництва повітряних, морських і річкових суден, інших плавучих засобів, їх складових частин. Для відкриття та експлуатації **В.м.з.** сервісного та комерційного типу заявник повинен отримати дозвіл на провадження такої діяльності. Дозволи надаються митницею у зоні діяльності якої розташована територія **В.м.з.** Для отримання дозволу заявником подається заява і ряд документів, серед яких: виписка з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців; документи, що підтверджують право власності на територію чи склад або право користування ними; документи, які містять загальний план території або складу, що планується для використання, плани будівель, споруд, резервуарів, які розташовані в межах території або складу, план приміщень для посадових осіб контролюючих органів; схеми охоронної сигналізації; висновок державної санітарно-епідеміологічної експертизи діючих об'єктів; дозвіл органу державного пожежного нагляду; технологічні схеми із зазначенням засобів контролю та обліку та ін. У окремих випадках дозвіл може бути анульований або його дія може зупинятися на визначений строк.

Територія або склад, які використовуються при провадженні діяльності з відкриття та експлуатації **В.м.з.** облаштовуються: огорожено; засобами освітлення у темну пору доби; пропускними пунктами; системою відеоспостереження; охоронною сигналізацією; приміщеннями для розміщення посадових осіб митниці та контролюючих органів; іншими приміщеннями, резервуарами, холодильними чи морозильними камерами, критими чи відкритими майданчиками; засобами, необхідними для проведення митного контролю товарів, які будуть переміщуватись через межі **В.м.з.** (ваги, лічильники, оглядова рампа (естакада, майданчик), навантажувально-розвантажувальна техніка). На територію **В.м.з.** можуть ввозитися іноземні та українські товари як із-за меж митної території України, так і з митної території України.

Взаємовідносини утримувача **В.м.з.** комерційного або сервісного типу з особами, які розміщують товари у цій зоні, визначаються відповідним договором. Взаємовідносини утримувача **В.м.з.** комерційного або сервісного типу з відповідним контролюючим органом визначаються затвердженою начальником даного органу та погодженою утримувачем вільної митної зони процедурою експлуатації такої зони. Будівництво (ремонт) господарських об'єктів на території **В.м.з.** здійснюється на підставі дозволу. З метою забезпечення належного митного контролю та недопущення переміщення заборонених

товарів на територію **В.м.з.** контролюючі органи здійснюють постійний нагляд за межами території, а також за доступом на цю територію; контролюють ведення обліку товарів, що знаходяться на території **В.м.з.**; проводять перевірку товарів, що переміщуються через межі території **В.м.з.** та товарів, що знаходяться на території **В.м.з.**; здійснюють інші заходи, спрямовані на забезпечення контролю за операціями з товарами, що перебувають під митним контролем. Утримувач **В.м.з.** або особи, які здійснюють операції з товарами на території цієї зони, ведуть облік всіх іноземних та українських товарів, що перебувають у зазначеній зоні, і подають контролюючим органам звіт про рух товарів у **В.м.з.** Будь-які зміни, що відбуваються з товарами в межах території **В.м.з.**, повинні відобразитися в облікових документах. Реалізація та/або споживання іноземних товарів на території **В.м.з.** забороняється.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Про деякі питання відкриття та експлуатації вільної митної зони комерційного або сервісного типу: наказ Міністерства фінансів України від 30.05.2012 р. № 633. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1048-12#Text>.

Попель С.А.

ВІЛЬНИЙ ОБІГ (англ. FREE CIRCULATION) – обіг товарів, що здійснюється без обмежень з боку митних органів України. Поняття **В.о.** пов'язане із митним режимом імпорту, що відповідно до МКУ також називається випуском у **В.о.** Так, імпорт (випуск для вільного обігу) – це митний режим, відповідно до якого іноземні товари після сплати всіх митних платежів, встановлених законами України на імпорт цих товарів, та виконання усіх необхідних митних формальностей випускаються для вільного обігу на митній території України.

У разі імпорту товарів на митну територію України їх випуск у **В.о.** може бути здійснено за виконання таких умов: подання митному органу, що здійснює випуск товарів, документів на такі товари; сплати митних платежів, якими відповідно до законів України оподатковуються товари під час ввезення на митну територію України в режимі імпорту; виконання встановлених відповідно до закону вимог щодо заходів нетарифного регулювання ЗЕД. У разі виникнення потреби в уточненні заявленої митної вартості товарів, що ввозяться на митну територію України або незгоди декларанта з митною вартістю, визначеною митним органом, останній може дозволити випуск товарів у **В.о.** під гарантійні зобов'язання під час увезення їх на митну територію України. Гарантійні зобов'язання надаються декларантом шляхом сплати до державного бюджету митних платежів відповідно до митної вартості товарів, визначеної контролюючим органом, або надання гарантії уповноваженого банку. Гарантія уповноваженого банку щодо сплати належних податків і зборів (обов'язкових платежів) надається декларантом митному органу на різницю між визначеною митним органом та заявленою декларантом митною вартістю товарів. Випуск товарів у **В.о.** здійснюється митним органом на підставі митної декларації, заповненої у звичайному порядку, а також інших документів, передбачених законодавством. У разі випуску товарів у **В.о.** під гарантію уповноваженого банку до оформлення подається документ про банківську гарантію щодо цієї зовнішньоекономічної операції.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Митна справа: підруч. / [А.І. Крисоватий, С.Д. Герчаківський, О.Б. Дем'янюк та ін.] ; за ред. А.І. Крисоватого. Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2014. 540 с.

Крисоватий А. І.

ВСЕСВІТНІЙ ПОШТОВИЙ СОЮЗ (ВПС) (англ. UNIVERSAL POSTAL UNION (UPU) [1] – спеціалізована установа ООН, створена з метою розвитку зв'язків між народами шляхом ефективного функціонування поштових служб і сприяння досягненню високих цілей міжнародного співробітництва в культурній, соціальній та економічній сферах, за умови ратифікації, Статуту Всесвітнього поштового союзу. **ВПС** був заснування 09.10.1874 р. зі штаб-квартирою у Берні (Швейцарія) [2], є другою найстарішою міжнародною організацією у світі та з 01.07.1948 р. є спеціалізованою установою ООН. Будь-яка держава-член ООН може стати членом **ВПС**. На даний момент вона складається з 192 держав-учасниць [3], останньою державою-учасницею став – Південний Судан, котрий приєднався до Статуту 04.10.2011 р. Для України Статут **ВПС** чинності 10.02.1978 р. Офіційною мовою **ВПС** є французька. **ВПС** координує міжнародні поштові послуги під гаслом «Один світ. Одна поштова мережа» (One world. One postal network.) та є основним форумом для співробітництва між державними поштовими операторами для забезпечення доступності універсальної мережі, котра надає новітні продукти та послуги.

ВПС виконує роль радника, арбітра та зв'язку, а також якщо це необхідно, надає технічну допомогу, встановлює правила для міжнародного обміну поштою та дає рекомендації для стимулювання зростання обсягу поштових відправлень, посилок та фінансових послуг і покращення якості послуг для користувачів поштових послуг у всьому світі. Цілі **ВПС**: зміцнення організації; збільшення обсягів розсилки за рахунок надання актуальних продуктів і послуг; підвищення якості послуг поштового зв'язку; участь у поштовій технічній допомозі, котру запитують держави-члени; сприяння міжнародній співпраці та співробітництву в поштових питаннях, а також встановлення правил і зборів. Завдання **ВПС** є заохочення розвитку якісних універсальних, ефективних та доступних поштових послуг, що здійснюються на постійній основі для полегшення спілкування між людьми у світі шляхом: забезпечення свободи обігу поштових відправлень на єдиній території поштового зв'язку, котра складається з мережі взаємозв'язку між державними операторами поштового зв'язку; заохочення прийняття і використання однотипних сучасних загальних стандартів і технологій; забезпечення співробітництва та взаємодії між зацікавленими сторонами; підтримання ефективного технічного співробітництва; забезпечення задоволення мінливих потреб клієнтів [1].

ВПС створив універсальну найсучаснішу мережу поштового зв'язку, встановив правила для обміну міжнародною поштою та надає рекомендації щодо стимулювання зростання обсягів поштових відправлень, посилок та фінансових послуг, також покращення якості обслуговування клієнтів. виконує посередницьку та зв'язкову роль. Структура **ВПС** складається з 4 органів: 1. Конгрес: є вищим органом **ВПС** і збирається кожні чотири роки, складається з повноважних представників 192 держав-членів. Основна мета – це визначення майбутнього поштового сектору. 2. Адміністративна рада: складається із 41 держави-члена, збирається щорічно у штаб-квартирі, м. Берн. Рада забезпечує безперервність роботи **ВПС** між з'їздами, контролює її діяльність та вивчає нормативні, адміністративні, законодавчі та правові питання. Адміністративна рада повноважна: затверджувати гарантії швидкого реагування на зміни в поштовому середовищі та пропозиції Ради поштової експлуатації щодо прийняття правил або нових процедур до початку наступного конгресу; вживати заходи, котрі вважає необхідними для вирішення невідкладних питань; затверджувати дворічний бюджет та рахунки **ВПС**, а також щорічні оновлення стратегії та бюджету **ВПС**; відповідальна за просування й координацію всіх аспектів технічної допомоги між державами-членами. 3. Рада поштової експлуатації: складається з 48 держав-членів, обраних під час Конгресу, і є технічним і оперативним центром **ВПС**, обирає власного голову, збирається щороку в штаб-квартирі, м. Берн. Завдання ради поштової експлуатації: допомагати поштам модернізувати та вдосконалювати свої поштові продукти та послуги; надавати рекомендації державам-учасницям щодо стандартів для технічного, операційного або інших процесів в межах де

необхідна єдина практика. 4. Міжнародне бюро: виконавчий допоміжний орган яким керує Генеральний директор і знаходиться під контролем Адміністративної ради. У бюро працює приблизно 250 співробітників із 50 держав-членів, штаб-квартира, м. Берн. Виконує функції секретаріату, зв'язку, інформації та консультацій; забезпечує матеріально-технічне забезпечення органів **ВПС**; сприяє технічній співпраці між членами **ВПС**; проваджують поштові технології через Центр поштових технологій; через сфери потенційного зростання, розвивають поштові ринки, (наприклад, пряма поштова розсилка та EMS), а також здійснюють моніторинг якості послуг у глобальному масштабі.

Грошовою одиницею, що використовується в документах **ВПС**, є облікова одиниця Міжнародного валютного фонду. Витрати **ВПС** фінансуються спільно державами-членами через систему щорічних класних внесків. При вступі до **ВПС** нові держави-члени можуть вільно обирати один із десяти класів внесків від однієї до 50 одиниць. Додатковий клас внеску в половину одиниці зарезервованій для найменш розвинених держав. Наприклад, Велика Британія, США обрала – 50 одиниць внеску; Іспанія – 25 одиниць внеску; Швеція – 15 одиниць внеску; Україна, Туреччина, – 5 одиниць внеску[3]; Зімбабве, Таїланд – 3 одиниці внеску; Ватикан, Замбія, Ліхтенштейн – 1 одиниця внеску.

Літ.: 1. Статут Всесвітнього поштового союзу від 1966 р. URL: <http://surl.li/tskpx>; 2. Universal Postal Union. URL: <http://surl.li/tskpxz>; 3. Universal Postal Union. URL: <http://surl.li/tskqc>

Філяніна Л.А.

ВСЕСВІТНЯ МИТНА ОРГАНІЗАЦІЯ (ВМО) (англ. WORLD CUSTOMS ORGANIZATION (WCO) – заснована в 1952 році як Рада Митного Співробітництва (PMC) (Customs Co-operation Council (CCC), яку було утворено на підставі Конвенції про створення Ради митного співробітництва, прийнятої 15.12.1950 р. та яка набула чинності 04.11.1952 р. [1]. Першу сесію міжнародна організація провела 26.02.1953 р. Згодом цей день було визнано Міжнародним днем митника. Разом з тим, ВМО має значно давнішу історію адже фактично веде свою історію від Групи Вивчення Європейського Митного Союзу (European Customs Union Study Group), створеної у вересні 1947 р. за ініціативою МЗС Франції в рамках Комітету (згодом Організації) Європейського Економічного Співробітництва (ЄЕС) [2]. З 1994 р., **PMC** почала використовувати неофіційну назву – «Всесвітня митна організація». **ВМО** є незалежною універсальною міжурядовою організацією, місією якої є підвищення ефективності та ефективності митних адміністрацій. Є загальновизнаним за **ВМО** статус глобального центру митної експертизи, єдиної міжнародної організації, яка має компетенцію в митних питаннях і, яка, може справедливо називати себе голосом міжнародної митної спільноти [3]. **ВМО** почала функціонувати маючи у своєму складі сімнадцять європейських держав. Проте зростання обсягів міжнародної торгівлі товарами та послугами, усвідомлення важливості проблематики уніфікації митного законодавства різних країни обумовило перетворення **ВМО** в світовий центр систематизації та вдосконалення норм міжнародного митного права, ініціатора та координатора міжнародної співпраці в сфері митного регулювання. Вже у 1984 р., урахувавши необхідність більш детального ознайомлення з потребами всіх держав-членів та їх широке географічне представництво, в організації було прийнято рішення про застосування системи регіонального представництва. У зв'язку з цим, ґрунтуючись на цілому спектрі чинників, таких як географічна наближеність, вже існуючий порядок регіональних структур інших міжнародних організацій, робоча мова, у рамках **ВМО** було засновано шість робочих регіонів, а саме: Північна, Південна, Центральна Америка та Карибський басейн; Далекий Схід, Південно-Східна та Південна Азія, Австралія та Тихоокеанські острови; Північна Африка, Близький та Середній Схід; Східна та Південна Африка; Західна та Центральна Африка; Європа. Станом на січень 2024 р. ВМО представляє 186 митних адміністрацій по всьому світу, які разом обробляють приблизно 98% світової

торгівлі. Україна стала членом РМС (**ВМО**) з 26.06.1992 р. [4]. Офіційними мовами організації є англійська і французька. Штаб-квартира організації розташована у м. Брюссель, Бельгія.

Візія **ВМО**: Об'єднання митних органів заради безпечнішого та процвітаючого світу. Кордони розділяють, митниці з'єднують. Місія **ВМО**: Розроблення та запровадження міжнародних стандартів, заохочення співпраці та нарощування потенціалу для сприяння законній торгівлі, забезпечення справедливого нарахування й сплати мита та захисту суспільства, координація діяльності митних адміністрацій та їх підтримка. Цінності **ВМО**: «Ми є організацією, що базується на знаннях і орієнтована на дії. Ми віримо в прозорі, чесні та перевірені процедури управління. Ми чуйні до наших членів, зацікавлених сторін у торгівлі та суспільства. Ми використовуємо технології та інновації. Ми віримо в інклюзивність, різноманітність і справедливе ставлення та можливості для всіх». Першочерговими завдання **ВМО** є: Забезпечення якомога вищого рівня узгодженості й одноманітності митних систем її членів. Поглиблення вивчення проблем, що виникають в процесі розвитку і поліпшення митної техніки і митного законодавства [3]. Функції **ВМО**: а) вивчення всіх питань, що стосуються митного співробітництва, якому Договірні Сторони погодилися сприяти згідно з основними цілями Конвенції; б) вивчення технічних аспектів митних систем, так само як і пов'язаних із ними економічних чинників, з метою запропонування членам **ВМО** практичних засобів досягнення якомога вищого рівня погодженості та однаковості; в) підготовка проектів конвенцій і поправок до конвенцій, а також внесення рекомендацій щодо їх прийняття зацікавленими Урядами; г) розробка рекомендацій, що забезпечують однакове тлумачення і застосування конвенцій, укладених як у результаті роботи **ВМО**, так і конвенцій, що стосуються номенклатури для класифікації товарів у митних тарифах і оцінки товарів у митних цілях, а також здійснення з цією метою функцій, які йому можуть бути прямо приписані цими конвенціями відповідно до їх положень; д) розробка примірjuвальних рекомендацій для вирішення спорів по тлумаченню і застосуванню конвенцій, згаданих вище в пункті в), відповідно до положень цих конвенцій; сторони спору можуть заздалегідь домовитися вважати для себе рекомендації Ради обов'язковими; е) забезпечення розповсюдження інформації, що стосується митного регулювання і процедур; ж) подання зацікавленим урядам за своєю ініціативою або за їх проханням інформації або порад по митних справах згідно з основною метою цієї Конвенції і внесення в зв'язку з цим рекомендацій; з) співробітництво з іншими міжурядовими організаціями з питань, що входять до її компетенції [1].

Організаційна структура **ВМО** достатньо складана, а тому доцільно класифікувати її органи на три види: представницькі (Рада, Генеральна політична комісія та Фінансовий комітет); адміністративний орган (Генеральний секретаріат); виконавчі (комітети, підкомітети й різноманітні робочі групи) [5]. Вищим органом **ВМО**, та найголовнішим з її представницьких органів, який приймає остаточні рішення, що стосуються її роботи, та якому підвітні всі інші органи, є Рада. Рада складається з представників держав-учасниць і повинна скликатися не менш ніж два рази на рік. На практиці засідання Ради відбуваються один раз на рік, як правило наприкінці червня. Однак, під час його проведення Радою розглядаються матеріали по двох її сесіях. Кожна держава має один голос і може бути представлена одним делегатом, при якому можуть бути один або декілька заступників, а також радники. За роботою Ради також можуть спостерігати представники Урядів, які не є її членами. Рада щорічно обирає з числа делегатів Членів Ради Голову і його заступників, кількість яких залежить від кількості регіональних представництв організації. Рішення Ради приймаються більшістю в 2/3 голосів присутніх її Членів, які, до того ж, повинні мати право голосувати. Члени Ради повинні надавати їй за запитом будь-яку інформацію і документи, необхідні для здійснення нею своїх функцій за умови, що жодному з членів не доведеться надавати секретну інформацію, викриття якої буде зашкоджувати застосуванню його законів

чи в інший спосіб буде суперечити державним інтересам або зачіпати законні торговельні інтереси будь-якого підприємства, як державного, так і приватного. Кожна країна-учасниця самостійно несе витрати з направлення своєї делегації до Ради, Постійного технічного комітету або інших комітетів. Рада визначає шкалу витрат її країн-учасниць. Рада має право забрати право голосу країни-учасниці у разі несплати внеску протягом трьох місяців після отримання повідомлення про його розміри. Кожна країна-учасниця сплачує свій повний щорічний внесок у фінансовому році, протягом якого вона стає Членом Ради, а також у фінансовому році, протягом якого повідомлення про її відмову від членства набирає чинності. Глобальні тенденції у галузі торгівлі, транспорту, технологій справили значний вплив на визначення наступних основних напрямів діяльності вищого представницького органу **ВМО** на внутрішньому організаційному рівні: розгляд, а при необхідності затвердження результатів роботи робочих органів **ВМО**, включаючи підготовку чи зміну документів **ВМО**; розгляд на основі письмових та усних доповідей Генерального Секретаря прогресу, досягнутого за попередні 12 місяців у результаті діяльності **ВМО**, виконання 3-річного стратегічного плану; визначення майбутніх напрямів роботи **ВМО**, зокрема шляхом розгляду, доопрацювання та прийняття стратегічного плану, який щорічно готується Секретаріатом і представляється Раді після попереднього розгляду Генеральною Політичною комісією; інтерпретація положень Конвенції про створення **ВМО** забезпечення на найвищому рівні форуму для обміну інформацією, думками, досвідом з актуальних питань в митній сфері; прийняття бюджетних та фінансових рішень на основі рекомендацій, наданих Фінансовим комітетом; обрання Голови Ради та заступників Голови Ради, членів Генеральної Політичної комісії, Голови, заступників Голови та членів Фінансового комітету; призначення Генерального секретаря та заступника Генерального секретаря **ВМО**; прийняття графіку проведення зустрічей **ВМО** на наступний рік.

Генеральна політична комісія (далі – Комісія) заснована у 1978 р. і повинна проводити свої засідання не менш ніж два рази на рік. До її повноважень входить обговорення важливих питань функціонування і розвитку світової митної системи, які в подальшому виносяться на розгляд Ради: розроблення, впровадження і поновлення міжнародних конвенцій та інших правових інструментів у галузі митної справи, застосування резолюцій **ВМО** з безпеки та спрощення міжнародної торгівлі, стратегія підвищення потенціалу митних служб, питання Гармонізованої системи. Комісія затверджує порядок функціонування і плани роботи робочих органів організації, а також розглядає питання її стратегічного планування. Комісія в межах своєї компетенції може давати рекомендації Раді, а в тих питаннях, що потребують термінового вирішення, звертатися до Генерального секретаря Ради з вимогою здійснити такі дії, які Комісія вважає необхідними в інтересах Ради. Членство в Комісії обмежене 24 представниками, з яких 17 представників держав-членів обираються на регіональній основі з найбільш активних членів конкретного регіону, а місця інших 7 членів обіймають Голова Ради та його заступники. Члени Комісії обираються Радою на дворічний строк, а Голова і заступники – на 1 рік. Як правило, в засіданнях Комісії беруть участь керівники митних служб або їх заступники. Рішення Комісії, що потребують фінансування, перед їх розглядом на сесії Ради передаються Фінансовому комітету, який і вирішує ці питання. Фінансовий комітет є виборним органом, який формується загальним голосуванням членів **ВМО** на її сесіях у складі 17 членів. Комітет має такі завдання: здійснювати контроль за правильністю фінансових витрат коштів **ВМО** її Генеральним секретарем та особами, яким він має право передоручати підписувати фінансові витратні документи Секретаріату **ВМО**; готувати фінансові документи (у прибуткових і витратних частинах) до сесії **ВМО** про розміри фінансових щорічних внесків до **ВМО** від країн-членів та про витрати за напрямками діяльності **ВМО** на наступний рік. Фінансовий комітет проводить свої засідання залежно від потреб і відповідно до рішень сесій **ВМО**, але не менше одного разу на рік. На своєму (щорічному) засіданні Фінансовий комітет дає фінансову оцінку (на підставі матеріалів

аудиту) діяльності Секретаріату **ВМО** та складає фінансовий річний проект (прибутків і видатків) **ВМО** на підставі політичних рішень, які були прийняті Політичною комісією. Обрання будь-якої країни у члени Фінансового комітету **ВМО**, а тим більше її Генеральної політичної комісії завжди було і залишається ознакою великої поваги до її митної служби та митної адміністрації з боку всіх членів **ВМО**, зокрема її митного регіону.

Постійно діючим адміністративним органом **ВМО** є Генеральний секретаріат. Основна функція роботи Генерального секретаріату – це координація дій **ВМО** Секретаріат забезпечує виконання першочергової місії з надання допомоги та сприяння державам-учасникам у їх співробітництві, сприяння імплементації рішень Ради. Даний орган займається підготовкою документів та звітів, організацією зустрічей, проведенням різного роду заходів, координує надання технічної допомоги та навчальних заходів. Генеральний секретаріат має свою структуру: очолює Генеральний секретар **ВМО**, який має заступника; підрозділ управління включає сферу комунікацій, адміністрування та фінансової служби Секретаріату; Директорат з інституційного розвитку координує виконання програми COLUMBUS та навчання; Директорат з тарифів та торгівлі надає допомоги у сфері митної оцінки, ведення номенклатури, правил походження; Директорат з дотримання та спрощення митних правил надає сприяння у виконанні заходів у правоохоронній сфері та з питань полегшення та гармонізації митних процедур. Держави-учасниці забезпечують Секретаріатові необхідний штат для виконання проектів. Співробітники Секретаріату є міжнародними службовцями, тому їх посадові обов'язки не змішані з національними, вони є виключно міжнародними. Отримуючи призначення на посаду, співробітники Секретаріату мають припинити виконання своїх національних функцій і взяти зобов'язання працювати в інтересах **ВМО** Секретаріат **ВМО** очолює Генеральний секретар, який обирається членами організації та призначається Радою строком на п'ять років та практично уособлює та виступає від імені **ВМО**.

Усі інші органи **ВМО**, як ті, що безпосередньо згадуються у Конвенції про створення **ВМО**, так і ті, що фактично забезпечують виконання цілей і завдань, що ставляться перед **ВМО**, доречно вважати виконавчими органами. З цією метою Рада може створювати комітети, які, в свою чергу, можуть мати підкомітети, а також утворювати для своїх потреб перед сесійні або постійно діючі робочі групи. Головним з виконавчих органів **ВМО** є Постійний технічний комітет, який утворюється з представників усіх країн – членів цієї організації. Кожна з них може призначити в Комітет своїми представниками одного делегата й одного або кількох заступників. Згідно зі ст. X Конвенції про створення **ВМО**, представники повинні бути посадовими особами зі спеціальними знаннями з питань митної практики, при них можуть бути експерти. Постійний технічний комітет скликається не менш ніж чотири рази на рік. Комітет розробляє методи спрощення і гармонізації митного законодавства і процедур. До функцій Постійного технічного комітету належать: проведення роботи із підвищення, розвитку та управління інструментів та механізмів щодо спрощення процедур торгівлі відповідно до Стратегічного плану **ВМО**; сприяння зміцненню співробітництва між митними органами та урядовими й неурядовими організаціями в галузі спрощення процедур торгівлі; впровадження та заохочення ініціатив, спрямованих на підвищення ефективності застосування митницями інформаційних технологій, митного співробітництва та встановлення різних правових інструментів; розвиток різних інструментів, призначених для підвищення ефективності торгівлі (зокрема, Керівництво для визначення часу, необхідного для випуску товарів), а також сприяння їх використанню країнами-учасниками; участь у розвитку засобів і методів для полегшення, спрощення та гармонізації митних формальностей; надання стратегічної підтримки у програмах **ВМО** з нарощування потенціалу для своїх членів. До повноважень Постійного технічного комітету також належить право: створювати такі робочі групи, які він вважатиме необхідними для сприяння йому у виконанні функцій; визначати у відповідності з керівними принципами Ради

ВМО та скеровувати діяльність робочих органів **ВМО**, у межах своєї компетенції; співпрацювати, просувати спільні проекти, обмінюватися інформацією та досвідом з міжнародними урядовими та неурядовими організаціями, а також бізнес асоціаціями приватного сектора, діяльність яких пов'язана з митним процедурам та сприяння торгівлі. Найбільш відомим результатом роботи Комітету є Міжнародна конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур 1973 р. (Киотська конвенція) [6]. Крім того, Комітет проводить порівняльні дослідження, видає словник міжнародних митних термінів, розробляє проекти міжнародних митних конвенцій і надає рекомендації зі спрощення і гармонізації митних процедур.

До переліку виконавчих органів **ВМО** також належать комітети, підкомітети та робочі групи, які за предметом діяльності об'єднані в межах чотирьох груп, а саме: 1. Тарифно-торговельні питання: Комітет з гармонізованої системи; Підкомітет з перегляду гармонізованої системи; Науковий підкомітет; Робоча група з гармонізованої системи; Технічний комітет з правил походження; Технічний комітет з митної оцінки; Фокус-група щодо трансфертних цін; 2. Процедури та полегшення: Постійний технічний комітет; Підкомітет з управління інформацією; Комітет переглянутої Киотської конвенції; Адміністративний комітет Стамбульської конвенції; Договірні сторони Конвенції АТА; 3. Забезпечення та дотримання: Виконавчий комітет; Робоча група з питань комерційного шахрайства; Група проектів з глобальної інформаційної та розвідувальної стратегії; Група **ВМО** з підробки та піратства (САР); Експертна група з питань електронних злочинів; 4. Нарощування потенціалу: Комітет з нарощування потенціалу; Підкомітет доброчесності. Отже, інституційну структуру **РМС** становлять як органи, що діють на постійній основі, так і ті, які діють тимчасово й після досягнення встановленої мети припиняють своє існування. Для здійснення своїх функцій **ВМО** володіє на території кожного зі своїх членів необхідною правоздатністю в обсязі, визначеному в Додатку до Конвенції про створення **РМС** [1]. Зокрема, Генеральний секретар **ВМО** має право діяти від імені цієї міжнародної організації у таких сферах: укладати угоди; набувати і відчужувати нерухоме і рухоме майно; порушувати переслідування. **ВМО** забезпечує відповідні способи вирішення: а) спорів, що виникають з угод, або інших спорів приватного характеру, стороною в яких є Рада; б) спорів, в які втягнута будь-яка посадова особа Ради, що користується в силу свого посадового становища імунітетом, у випадку, якщо імунітет не було знято згідно з положеннями розділів 19 і 21 Конвенції про створення **РМС** [7].

Як суб'єкт міжнародного права **ВМО** може вступати у відносини (наприклад, договірні) як з іншими міжнародними міжурядовими і неурядовими організаціями, так і з державами. Наразі **ВМО** співпрацює з ООН, її головними органами, допоміжними і спеціалізованими установами і багатьма іншими міжурядовими та неурядовими організаціями. На офіційному сайті **ВМО** усі такі організації-партнери об'єднані в межах шести груп, а саме: 1. Міжнародні організації (14 організацій): Commonwealth Secretariat; CPLP (Portuguese-Speaking Countries Community) Customs; The CITES Secretariat; International Federation of Red Cross Societies (IFRC); INTERPOL; Financial Action Task Force (FATF); Global Facilitation Partnership (GFP); International Centre for Migration Policy Development (ICMDP); International Council of Museums (ICOM); International Trade Centre (ITC); Organization for Economic Cooperation and Development (OECD); Organization for the Prohibition of Chemical Weapons (OPCW); 252 Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE); World Trade Organization (WTO). 2. Регіональні міжурядові організації (7 організацій): African Union (AU); European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA); European Free Trade Association (EFTA); European Union; Europol; Eurasian Economic Community (EurAsec or EAEC); Regional Center for Combating Trans-Border Crime (SECI Center). 3. Система ООН (15 організацій): International Atomic Energy Agency (IAEA); International Civil Aviation Organization (ICAO); International Maritime Organization (IMO);

International Narcotics Control Board (INCB); United Nations Conference for Trade and Development (UNCTAD); United Nations Counter-Terrorism Committee (UNCTC); United Nations Economic Commission for Europe (UNECE); United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO); United Nations Environment Programme (UNEP); United Nations Statistical Division (UNSD); United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC); United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA); Universal Postal Union (UPU); World Intellectual Property Organization (WIPO); World Health Organization (WHO).

4. Організації-донори (6 організацій): African Development Bank; Canadian International Development Agency (CIDA); Norwegian Agency for Development Co-operation (NORAD); Swedish International Development Cooperation Agency (SIDA); Inter-American Development Bank (IADB); World Bank.

5. Бізнес-організації (10 організацій): BIC – The Bureau International des Containers et du Transport Intermodal; Global Express Association (GEA); International Chamber of Commerce (ICC); International Federation of Customs Brokers Associations (IFCBA); International Federation of Freight Forwarders Associations (FIATA); International Air Transport Association (IATA); International Air Cargo Association (TIACA); International Association of Ports and Harbors (IAPH); International Road Transport Union (IRU); International Standard Association (ISO).

6. Академічні організації (11 організацій): Centre for Customs and Excise Studies, University of Canberra, Australia; International Network of University Management Group (INCUG); ITMO University, Russian Federation; Leeds metropolitan University, United Kingdom; Riga Technical University, Latvia; University of Costa Rica, Costa Rica; University of Le Havre, France; University of Munster, Germany; University of Verona, Department of English, Germanic and Slavic Studies, Italy; University «St Ceryl and Methodius», Skopje, The Former Yugoslav Republic of Macedonia; Zayed University, United Arab Emirates [8]. Вибір **ВМО** актуального для неї напряму співробітництва з конкретною партнерською організацією залежить від сфери її діяльності та обсягу правосуб'єктності.

Для взаємовідносин з країною перебування та державами-членами **ВМО** та її персонал наділяються привілеями та імунітетами. Як і у випадку з іншими міжнародними організаціями, привілеї та імунітети **ВМО**, її посадових осіб і представників її членів мають функціональний характер. Тобто вони надаються для виконання визначених для організації цілей і завдань, а також для усунення перешкод під час виконання її посадовими особами і представниками її членів визначених для них функцій, що можуть створюватись владою держави-перебування штаб-квартири міжнародної організації. До привілеїв та імунітетів **ВМО** належать: недоторканість штаб-квартири Ради, її архівів й у цілому усіх документів, що належать їй або знаходяться у її розпорядженні; імунітет від юрисдикції стосовно власності та активів Ради, де б і в кого вони не знаходились, за винятком випадків, якщо організація прямо відмовиться від нього; власність і активи Ради, де б і в кого вони не знаходились, володіють імунітетом від обшуку, реквізиції, конфіскації, експропріації і від будь-якої іншої форми втручання виконавчої, адміністративної, судової або законодавчої влади; її кошти, доходи та інша власність звільняються від усіх прямих податків, крім податків, розмір яких фактично не перевищує плати за комунальні послуги; друковані матеріали і предмети, що ввозяться або вивозяться Радою для офіційних цілей, звільняються від мита; Рада не може бути обмежена у здійсненні фінансових операцій у будь-якій валюті як в межах однієї країни, так і міжнародних переказах; офіційна кореспонденція Ради та інші її офіційні повідомлення не підлягають цензурі; Рада може розраховувати на звільнення від акцизу, мита або податків, включених у ціну, що підлягає сплаті, на продаж рухомого майна; з метою офіційного зв'язку Рада користується на території кожного із своїх членів режимом, не менш сприятливим, ніж той, що може бути наданий цим членом Ради будь-якому іншому уряду, у тому числі його дипломатичному представництву, стосовно першочерговості, тарифів і зборів на поштові відправлення, різного роду телеграми, радіограми, телексивий,

телефонний та інший зв'язок, а також тарифів на повідомлення інформації в пресі та по радіо.

Представники членів **ВМО** наділяються такими привілеями та імунитетами: імунитетом від арешту або затримання та обшуку особистого багажу, а також щодо слів, висловлених або написаних, і будь-яких дій, здійснених ними в своїй офіційній якості, імунитетом від різного роду судового переслідування; недоторканністю особистого багажу та всіх матеріалів і документів; звільненням щодо себе і дружини (чоловіка) від імміграційних обмежень або реєстрації в державі, в яку або через яку вони прямують при здійсненні своїх функцій; правом використання шифрів та одержання матеріалів і кореспонденції кур'єром або в опечатаних валізах; тим самим режимом стосовно валюти або обмінних обмежень, що надається представникам іноземних урядів, які виконують тимчасові офіційні доручення.

Важливо зазначити, що привілеї та імунитети посадових осіб Ради не є однаковими для всього її персоналу. Так, до привілеїв та імунитетів, якими наділені штатні посадові особи Ради можна віднести наступні з них: безмитне ввезення меблів і речей при первинному вступі на посаду в країні призначення і правом безмитного вивезення цих меблів при поверненні в країну постійного проживання по закінченні терміну здійснення своїх функцій; імунитет від судового переслідування за слова, висловлені або написані, і за будь-які дії, вчинені ними в своїй офіційній якості й у межах своїх повноважень; звільнення від оподаткування заробітної плати і винагороди, які виплачуються їм Радою; імунитет для них разом з подружжям і родичів від імміграційних обмежень і реєстрації; привілеї стосовно обмінних операцій; привілеї користуватись разом з подружжям і родичами, які перебувають на їх утриманні, тією самою можливістю репатріації в період міжнародних криз, як і посадові особи дипломатичних місій аналогічного рангу.

У порівнянні зі штатними посадовими особами більш ширшими можливостями для здійснення власних функцій наділяються Генеральний секретар Ради та його заступник. Зокрема, поряд із наведеними вище привілеями та імунитетами Генеральний секретар **ВМО** користується стосовно себе, своєї дружини і дітей віком до 21 року привілеями та імунитетами, пільгами і правами, що надаються згідно з міжнародним правом главам дипломатичних місій. Заступник Генерального секретаря користується привілеями, імунитетами, пільгами і правами, що надаються дипломатичним представникам аналогічного рангу.

Щодо експертів, які виконують доручення Ради, то на відповідний період, з метою забезпечення для них належних умов для незалежного здійснення ними своїх функцій під час виконання доручення, включаючи час службових поїздок у зв'язку з цими дорученнями, вони наділяються такими привілеями та імунитетами: імунитет від арешту або затримання та обшуку особистого багажу; не притягнення до відповідальності щодо слів, висловлених або написаних, або дій, здійснених у ході виконання своїх доручень і в межах своїх повноважень; імунитет від різного роду судових переслідувань; недоторканність усіх матеріалів і документів.

Як і у випадку з посадовими особами Ради, привілеї та імунитети надаються експертам не для їх особистої вигоди, а в інтересах **ВМО**. Як і у випадку з посадовими особами **ВМО**, Генеральний секретар може позбавити імунитету будь-якого експерта, якщо на його думку імунитет може перешкоджати відправленню правосуддя і якщо це не нашкодить інтересам **ВМО**. Генеральний секретар постійно співпрацює з відповідними владними органами держав-членів **ВМО** у створенні умов для належного відправлення правосуддя, забезпечення додержання громадського порядку і попередження випадків скоєння будь-яких зловживань у використанні привілеїв, імунитетів і прав [9].

У разі виникнення підстав стверджувати про зловживання привілеями посадовими особами **ВМО**, не під час виконання їх посадових обов'язків, щодо них може бути висунута вимога покинути країну. Однак при цьому: 1) представникам членів **ВМО**, заступнику

Генерального секретаря або дружині та дітям Генерального секретаря **ВМО** віком до 21 року, не може бути пред'явлена вимога покинути країну інакше, ніж згідно з дипломатичною процедурою, що застосовується щодо дипломатичних представників у цій країні; 2) стосовно інших посадових осіб **ВМО**, постанова про виїзд з країни не може бути прийнята інакше, як за схваленням Міністра закордонних справ даної країни, і таке схвалення повинно бути отримане тільки після консультації з Генеральним секретарем **ВМО**, і у випадку, якщо процедура вислання застосовується щодо посадової особи, Генеральний секретар **ВМО** володіє правом вступити в такий процес від імені особи, проти якої він порушений.

Літ.: 1. Convention establishing a Customs Co-operation Council (CCC). Signed in Brussels on December 15, 1950. URL: <http://surl.li/twcdkf>; 2. World Customs Organization. WCO history in brief 1952-2023. URL: <http://surl.li/twcdz>; 3. World Customs Organization. WCO in brief. URL: <http://surl.li/twcem>; 4. Про приєднання України до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва 1950 р.: Постанова Верховної Ради України від 19.06.1992 р. № 2479–XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 35. Ст. 522.; 5. World Customs Organization. WCO Structure. URL: <http://surl.li/twckp>; 6. International Convention on the simplification and harmonization of Customs procedures (as amended) (Revised Kyoto Convention) (Kyoto, 26.06.1999 р.) URL: <http://surl.li/twclh>; 7. Перепьолкін С. М. Всесвітня митна організація: система та компетенція інституційного апарату. *Міжнародне право XXI століття : сучасний стан та перспективи розвитку (до 60-ліття проф. В. М. Репецького) / за ред. М. М. Микієвича*. Львів : ЛА «Піраміда», 2013. С. 275–290.; 8. World Customs Organization. WCO Partners. URL: <http://surl.li/twccx>; 9. Perepolkin S. M. Legal capacity, institutional structure, privileges and immunities of Customs Co-operation Council. *Customs Scientific Journal*. 2019. № 2. P. 44–56.

Перепьолкін С.М., Приймаченко Д.В.

ВСЕСВІТНЯ ОРГАНІЗАЦІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ (ВОІВ) (WORLD INTELLECTUAL PROPERTY ORGANIZATION (WIPO)) – міжнародна міжурядова організація, створена на основі Конвенції, ухваленої в Стокгольмі 14.07.1967 р. державами-членами Паризького союзу з охорони промислової власності, Бернського союзу з охорони творів літератури та мистецтва та інших спеціалізованих союзів [1], набула чинності – в 1970 р. У 1974 р. **ВОІВ** набула статусу спеціалізованої установи ООН. Її Секретаріат – Міжнародне бюро **ВОІВ** – розташовується у Женеві з 1974 р.

Метою діяльності цієї міжнародної організації є сприяння охороні інтелектуальної власності в усьому світі шляхом забезпечення співробітництва між державами та дотримання положень багатосторонніх договорів, що регулюють правові та адміністративні аспекти інтелектуальної власності.

За активної участі країн-членів, **ВОІВ** здійснює діяльність, спрямовану на формування глобальної політики у сфері інтелектуальної власності, узгодження національних законів і процедур у цій сфері; надання послуг міжнародним заявникам щодо отримання прав на об'єкти промислової власності; обмін інформацією; надання технічної, організаційної та консультативної допомоги державам-членам **ВОІВ**; сприяння у вирішенні спорів у сфері інтелектуальної власності між суб'єктами приватного права тощо.

Основними керівними органами **ВОІВ** відповідно до Конвенції **ВОІВ** є Генеральна Асамблея (членами якої є держави-члени **ВОІВ**, які також є членами Паризького та/або Бернського союзів), Конференція (членами якої є всі держави-члени **ВОІВ**) та Координаційний комітет. Генеральною Асамблеєю **ВОІВ** обирається Генеральний директор, який очолює її Міжнародне бюро.

Україна, як держава-засновник ООН, стала членом **ВОІВ** у 1970 р. У 1992 р. Уряд України підтвердив продовження дії для нашої держави ряду основних міжнародних угод в сфері інтелектуальної власності і з того часу співробітництво з **ВОІВ** розвивається і

розширюється. Україна бере активну участь у засіданнях всіх керівних органів **ВОІВ**, а також у діяльності її профільних Комітетів.

Україна є учасницею 21 з 24 міжнародних договорів у сфері інтелектуальної власності, адміністративні функції щодо яких виконує **ВОІВ**, зокрема: Конвенції про заснування **ВОІВ**; Паризької конвенції з охорони промислової власності; Договору про патентну кооперацію; Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків; Бернської конвенції з охорони літературних і художніх творів; Договору про закони щодо товарних знаків; Договору **ВОІВ** про авторське право; Міжнародної конвенції про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення (Римська конвенція 1961 р.); Сінгапурського договору про право з торговельних марок та ін. [2].

Участь України в деяких договорах та угодах **ВОІВ** (наприклад, Договір про патентну кооперацію, Мадридська угода та Протокол до неї) дає можливість забезпечити правову охорону відповідних результатів інтелектуальної діяльності в іноземних державах шляхом подання однієї заявки замість здійснення цієї процедури для кожної країни окремо.

Для інтенсифікації співпраці з **ВОІВ** у 2002 р. було укладено Угоду про співробітництво між КМУ та **ВОІВ** [3], та періодично укладаються двосторонні Програми співробітництва. Метою згаданих угоди та програм є здійснення Україною та **ВОІВ** спільних заходів, спрямованих на розвиток законодавства нашої держави у сфері інтелектуальної власності, зміцнення технічної бази національного експертного органу, удосконалення практики правозастосування в Україні з метою попередження, виявлення і припинення правопорушень в сфері інтелектуальної власності, покращення системи захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності в Україні, сприяння науковим дослідженням, викладацькій діяльності, навчанню українських фахівців у сфері інтелектуальної власності, організації дистанційного навчання на курсах Всесвітньої Академії **ВОІВ**, обмінам навчальними матеріалами, науково-методичною документацією та періодичними виданнями, проведенню симпозіумів, конференцій, семінарів та інших навчальних програм тощо. У 2013 р. державами-членами **ВОІВ** було схвалено консенсусне рішення про надання національному органу України з питань інтелектуальної власності статусів Міжнародного пошукового органу та Органу міжнародної попередньої експертизи.

З метою запровадження в Україні інституту арбітражу та посередництва при розв'язанні суперечок у сфері інтелектуальної власності із залученням **ВОІВ** у 2018 р. підписано двосторонній Меморандум про взаєморозуміння та альтернативне вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності [2]. Надважливим продовженням плідного діалогу України з міжнародними партнерами, ствердження в глобальній системі інтелектуальної власності і, як наслідок, розбудова ефективної національної системи правової охорони інтелектуальної власності обумовила прийняття державою низки міжнародних угод та меморандумів, зокрема Меморандуму про взаєморозуміння між Міністерством економіки України та Всесвітньою організацією інтелектуальної власності щодо співробітництва у сфері інтелектуальної власності [4].

Наразі членами **ВОІВ** є 193 держави. Крім того, **ВОІВ** активно співпрацює з різними державно-приватними організаціями, що дозволяє суб'єктам господарювання та громадянському суспільству обмінюватись досвідом у вирішенні спільних глобальних завдань в сфері захисту інтелектуальної власності. З більш детальною інформацією про діяльність **ВОІВ** можна ознайомитись на її офіційному статі: <https://www.wipo.int/portal/en/index.html> [5].

Літ.: 1. Convention Establishing the World Intellectual Property Organization (as amended on 28.09.1979). URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/283833>; 2. Постійне представництво України при відділенні ООН та інших міжнародних організаціях у Женеві. Всесвітня організація інтелектуальної власності. URL: <http://surl.li/twcmz>; 3. Угода про співробітництво між Кабінетом Міністрів України і Всесвітньою організацією інтелектуальної власності:

затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26.09.2002 р № 1421. URL: <http://surl.li/twcnh>; 4. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством економіки України та Всесвітньою організацією інтелектуальної власності щодо співробітництва у сфері інтелектуальної власності від 05.10.2021 р. URL: <http://surl.li/twcm>; 5. World Intellectual Property Organization. URL: <https://www.wipo.int/portal/en/index.html>

Коросташова І.М., Приймаченко Д.В.

Г

ГАРАНТ (англ. GUARANTOR) – держава, організація чи особа, які гарантують щонебудь; поручитель; особа, яка відповідає за борговими зобов'язаннями іншої особи [1]. В митній справі інститут Г. функціонує достатньо давно, адже ще з 1996 р. в митному законодавстві було визначено, що Г. – це уповноважений Держмиткомом в установленому порядку банк чи страхова компанія, що бере на себе відповідальність щодо внесення обов'язкових платежів за невивезені з території України товари в разі порушення перевізником умов транзиту в формах та розмірах, установлених законодавством [2]. Сучасне значення Г., його роль в митному регулюванні обумовлені імплементацією міжнародних норм і стандартів митної діяльності в національне митне законодавство. Так ст. 12 Доповнення I Конвенції про процедуру спільного транзиту (далі – Доповнення I) визначає Г. як третю особу, яка має постійне місце перебування на території Договірної сторони, де надається гарантія, та визнана митними органами, що вимагають гарантію [3]. Наразі правове регулювання діяльності Г. забезпечується чинним МКУ [4] з урахуванням норм ЗУ «Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законів України щодо деяких питань виконання Глави 5 Розділу IV Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» [5]. Відповідно до митного законодавства Г. можуть виступати такі фінансові установи як: банки; страховики (крім страховиків, які здійснюють страхування життя); фінансові компанії, які мають право на провадження діяльності з надання гарантій (ч. 1 ст. 316. МКУ). Участь Г. у митних правовідносинах обумовлена його зобов'язанням щодо виплати на вимогу митного органу коштів у межах розміру гарантії та в порядку і строки, визначені МКУ, у разі невиконання особою обов'язку із сплати митних платежів (ст. 310 МКУ) (див. **ГАРАНТІЯ**).

Фінансова установа, що претендує на отримання статусу Г., має відповідати таким умовам: бути резидентом України; провадити діяльність з надання фінансових послуг протягом кожного кварталу упродовж останніх 36 місяців; не мати податкового боргу; не мати простроченої заборгованості перед митними органами за виданими гарантіями, у тому числі заборгованості, що оскаржується в судовому або адміністративному порядку (пп. 1-4 ч. 2 ст. 316 МКУ).

Якщо на отримання статусу Г. претендує банк, то він має відповідати таким умовам: мати чинну банківську ліцензію; не мати випадків застосування протягом останніх 12 місяців НБУ заходів впливу у вигляді обмеження, зупинення чи припинення здійснення окремих видів операцій, у тому числі операцій із пов'язаними з банком особами, віднесення банку до категорії проблемних або неплатоспроможних, відкликання банківської ліцензії чи ліквідації банку; не мати випадків застосування протягом останніх 12 місяців до банку або до власників істотної участі в банку, або до пов'язаних із банком осіб санкцій Україною, іноземними державами (крім держави, визнаної державою - агресором відповідно до законодавства), міждержавними об'єднаннями, міжнародними організаціями; дотримуватися економічних нормативів, встановлених НБУ, протягом останніх шести місяців (п. 5 ч. 2 ст. 316 МКУ).

Коли ж на отримання статусу Г. претендує страхова установа, то вона повинна мати чинну ліцензію на здійснення страхової діяльності за видом страхування відповідальності перед третіми особами (крім цивільної відповідальності власників наземного транспорту, відповідальності власників повітряного транспорту, відповідальності власників водного транспорту (включаючи відповідальність перевізника); дотримуватися обов'язкових критеріїв і нормативів достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика протягом останніх 36 місяців; мати сформовані страхові резерви у порядку та обсягах, визначених законодавством, протягом останніх 36 місяців; не перебувати у процедурі санації боржника до порушення провадження у справі про банкрутство протягом останніх 36 місяців; не мати випадків порушення провадження у справі про банкрутство протягом останніх 36 місяців; не мати випадків застосування протягом останніх 36 місяців НБУ заходів впливу за недотримання нормативів достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика (п. 6 ч. 2 ст. 316. МКУ).

Для фінансової компанії теж у такому випадку є умови, а саме: мати чинну ліцензію фінансової компанії, що надає право на провадження діяльності з надання гарантій; дотримуватися критеріїв та вимог до діяльності фінансової компанії, встановлених НБУ, протягом останніх 36 місяців; дотримуватися обов'язкових нормативів та/або пруденційних вимог до фінансових компаній, які надають гарантії, встановлених НБУ, протягом останніх 36 місяців; не мати випадків порушення провадження у справі про банкрутство протягом останніх 36 місяців; не перебувати у процедурі санації боржника до порушення провадження у справі про банкрутство протягом останніх 36 місяців (п. 7 ч. 2 ст. 316. МКУ).

Для реєстрації Г. юридична особа подає до Держмитслужби заяву про реєстрацію Г. встановленої форми [6]. В заяві зазначається інформація про відповідність юридичної особи умовам, визначених ст. 316 МКУ. Подати заяву на отримання послуги заявник може особисто, шляхом відправлення документів поштою (рекомендованим листом) або електронною поштою. Попередній розгляд заяви про реєстрацію Г. та прийняття рішення про розгляд заяви або про відмову в розгляді заяви – 15 днів (п. 3 ч. 2 ст. 19-5 МКУ), а строк прийняття рішення про розгляд заяви про реєстрацію Г. – 30 днів (без урахування продовження строків) (п. 3 ч. 1 ст. 19-6 МКУ). За результатами розгляду заяви Держмитслужба приймає рішення про реєстрацію Г. або рішення про відмову у реєстрації Г., яке може бути оскаржене в окружний адміністративний суд в порядку адміністративного судочинства. Реєстрація Г. є різновидом адміністративної процедури, за результатами якої юридична особа отримує безкоштовну адміністративну послугу (адміністративний збір не сплачується). Відповідно до ч. 3 ст. 316 МКУ Г. набуває право на провадження діяльності з видачі гарантій з моменту його внесення до реєстру Г., якщо він виконує умови, визначені частиною другою цієї статті.

Держмитслужба, веде реєстр Г., забезпечує його регулярне оновлення та оприлюднення на своєму офіційному веб-сайті (<https://cabinet.customs.gov.ua/guarantor/list>). Держмитслужба здійснює оцінку відповідності та моніторинг відповідності фінансової установи визначеним вище умовам. НБУ, з метою оцінки відповідності фінансової установи зазначеним вимогам для включення до реєстру Г., у межах компетенції надає інформацію щодо виконання фінансовою установою необхідних умов за запитом Держмитслужби (ч. 3, 5, 7 ст. 316 МКУ). Інформаційний обмін щодо оцінки відповідності та моніторингу відповідності фінансової установи умовам щодо отримання статусу Г., реєстрації Г., зупинення, поновлення, скасування та анулювання реєстрації Г. здійснюється Держмитслужбою та НБУ із застосуванням електронних сервісів (ч. 8 ст. 316. МКУ).

У разі транзитного перевезення товарів між країнами спільного транзиту для Г. є процедурні особливості, а саме: Г. зазначає у своєму зобов'язанні адресу для кореспонденції або призначає особу, уповноважену на отримання документів, у кожній країні Договірних

сторін, залучених до операції спільного транзиту; Г. у письмовій формі зобов'язується сплатити забезпечену суму боргу, причому зобов'язання має покривати, в межах забезпеченої суми, суму боргу, що підлягає сплаті після перевірок після митного оформлення. Митні органи можуть відмовити у визнанні Г., здатність якого забезпечити виплату суми боргу протягом встановленого строку є сумнівною (ст. 12 Доповнення І).

Зобов'язання, надане Г., визнається митницею гарантії, яка повідомляє про таке визнання особу, що повинна надати гарантію (ст. 22 Доповнення І). Водночас, митниця гарантії у будь-який час може відкликати визнання Г. або визнання наданого гарантом зобов'язання. Митниця гарантії повідомляє про таке відкликання Г. та особу, яка повинна надати гарантію. Відкликання визнання гаранта чи наданого ним зобов'язання набуває чинності на шістнадцятий день з дати, коли рішення про відкликання було отримано або вважається таким, що було отримано гарантом. Г. також може у будь-який час скасувати своє зобов'язання. Г. повинен повідомити про таке скасування митницю гарантії. Скасування зобов'язання, наданого Г., не відноситься до товарів, які на момент набуття чинності скасування були поміщені під процедуру спільного транзиту на підставі зобов'язання, що скасовується, та продовжують перебувати під нею. Скасування зобов'язання Г. набуває чинності на шістнадцятий день з дати, коли Г. повідомив митницю гарантії про скасування. Митний орган країни, якому підпорядковується відповідна митниця гарантії, повинен внести до електронної системи для гарантії (ст. 9 Доповнення І) інформацію про будь-яке відкликання визнання Г., визнання зобов'язання, наданого Г., або скасування зобов'язання Г., а також дату набуття ними чинності (ст. 23 Доповнення І).

Зобов'язання Г. лишаються чинними, допоки може бути пред'явлена вимога щодо сплати боргу. Митниця призначення має повідомити Г. про стан процедури закриття спільного транзиту, а також про стягнення боргу (ст. 117 Доповнення І) [3]. Норми Конвенції про процедуру спільного транзиту імплементовані в національне законодавство та використовуються для виконання митних формальностей та забезпечення контролю за переміщенням товарів, транспортних засобів комерційного призначення спільним митним простором [7].

Літ.: 1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.; 2. Положення про надання митним органам України фінансових гарантії щодо обов'язкової доставки товарів до митниць призначення: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 29.06.1996 р. № 700. (втратив чинність). URL: <http://surl.li/treyt>; 3. Convention on a common transit procedure (Concluded in Interlaken on 20.05.1987). (СТС). URL: <http://surl.li/nreyz>; 4. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 5. Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законів України щодо деяких питань виконання Глави 5 Розділу IV Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 15.08.2022 р. № 2510-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 22.. Ст. 89.; 6. Про деякі питання забезпечення сплати митних платежів: наказ Міністерства фінансів України від 25.04.2023 р. № 213. *Офіційний вісник України*. 2023. № 59. Ст. 3356; 7. Про приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту: Закон України від 30.08.2022 р. № 2555-IX. *Офіційний вісник України*. 2022. № 71. Ст. 4294.

Борисенко О.П., Приймаченко Д.В.

ГАРАНТІЯ (англ. GUARANTEE) – один із способів забезпечення сплати митних платежів (ст. 308 МКУ) [1]. Г. є зобов'язанням гаранта щодо виплати на вимогу митного органу коштів у межах розміру гарантії та в порядку і строки, визначені МКУ у разі невиконання особою обов'язку із сплати митних платежів.

Г. можуть бути таких видів: індивідуальна, яка забезпечує суму митних платежів щодо товарів, що підлягають митному оформленню за однією митною декларацією; загальна, яка забезпечує суму митних платежів щодо товарів, що підлягають митному оформленню за декількома митними деклараціями.

Г. видається гарантом особі, на яку покладається обов'язок із сплати митних платежів, у формі документа. Г. надаються митним органам у паперовій або електронній формі. Г. у паперовій формі застосовуються з дозволу митного органу у випадку тимчасової відмови у роботі електронної системи управління гарантіями або інших систем, що забезпечують функціонування електронних інформаційних ресурсів митних органів.

При поміщенні товарів у митний режим транзиту на умовах Конвенції про процедуру спільного транзиту (далі – Конвенція) [2], поміщенні товарів у митний режим транзиту відповідно до ч. 7 ст. 94 МКУ Г. надаються митним органам відповідно до положень та за формами, встановленими зазначеною Конвенцією. У цьому випадку гарантом має виступати фінансова установа, зареєстрована як гарант відповідно до ст. 316 МКУ. Зобов'язання гаранта, надане відповідно до положень та за формами, встановленими Конвенцією, щодо гарантування процедури спільного транзиту також поширюється на митний режим транзиту відповідно до ч. 7 ст. 94 МКУ.

З 01.02.2023 р. ввезення та/або переміщення територією України транзитом більшості товарів потребує надання митним органам забезпечення сплати митних платежів [3]. Для імпортера товарів це значить, що для більшості товарів при їх переміщенні через митний кордон України потрібно вносити грошову заставу. При цьому сума розраховується без застосування пільг і преференцій. Іноді така постановка питання є незручною. Адже при остаточному митному оформленні до сплати може бути сума, значно менша від суми забезпечення. Або ж взагалі при митному оформленні не потрібно нічого сплачувати. Для експортера товарів, який хоче скористатись режимом спільного транзиту і оформити транзитну декларацію Т1 це значить, що потрібно внести Г. для забезпечення митних платежів при транзиті через треті країни.

Г. зберігаються митними органами протягом 1095 днів з дати завершення строку їх дії. Митний орган може скасувати реєстрацію Г. Відповідно до ст. 315-2 МКУ, також Г. може бути відкликана самим гарантом відповідно до ст. 315 МКУ.

Зобов'язання гаранта за Г. якщо інше не передбачено МКУ, є чинним з моменту реєстрації Г. митним органом до моменту настання будь-якої з таких подій: 1) сплата гарантом на користь митних органів суми, що дорівнює розміру Г.; 2) закінчення строку дії Г.; 3) набрання чинності рішенням про відкликання або скасування реєстрації Г.

Зобов'язання гаранта за Г. щодо товарів, поміщених у митний режим, або товарів, які перебувають під митним контролем на момент закінчення строку дії Г. чи на момент набрання чинності рішенням про відкликання або скасування реєстрації Г., продовжують бути чинними та підлягають виконанню.

Загальна Г. може бути застосована, за умови наявності у підприємства діючої авторизації на застосування одного із спрощень: «загальна Г.»; «загальна Г. із зменшенням розміру забезпечення базової суми на 50 відсотків»; «загальна Г. із зменшенням розміру забезпечення базової суми на 70 відсотків». Під зменшенням розміру забезпечення базової суми загальної Г. на 50 відсотків або на 70 відсотків розуміється застосування визначеної базової суми загальної Г., але з фактичним забезпеченням цієї базової суми загальною Г., виданою гарантом, на 50 відсотків або на 30 відсотків відповідно. Розмір загальної Г., виданої гарантом, не може бути меншим за частину базової суми загальної Г., що підлягає забезпеченню.

Звільнення від Г. може бути застосовано за умови наявності у підприємства діючої авторизації на застосування спрощення «звільнення від гарантії». Під звільненням від Г.

розуміється використання визначеної базової суми звільнення від Г., але з фактичним звільненням від забезпечення базової суми Г., виданою гарантом.

Авторизація на застосування спрощення «загальна Г.» надається підприємству, яке: 1) відповідає критерію, визначеному п. 1 ч. 3 ст. 12 МКУ; 2) відповідає критерію, визначеному п. 4 ч. 3 ст. 12 МКУ, або регулярно виступає декларантом (протягом попередніх 12 місяців митними органами здійснено митне оформлення не менше 50 митних декларацій для поміщення товарів у митні режими).

Авторизація на застосування спрощення «загальна Г. із зменшенням розміру забезпечення базової суми на 50 відсотків» надається підприємству, яке додатково до умов, визначених ч. 1 ст. 312 МКУ, відповідає критерію, визначеному п. 3 ч. 3 ст. 12 МКУ, та умовам, визначеним п.п. «а» та «б» п. 1, п. 2 і 4 ч. 2 ст. 14 МКУ.

Авторизація на застосування спрощення «загальна Г. із зменшенням розміру забезпечення базової суми на 70 відсотків» надається підприємству, яке додатково до умов, визначених ч. 1 та 2 ст. 312 МКУ, відповідає умові, визначеній п. 6 ч. 2 ст. 14 МКУ.

Авторизація на застосування спрощення «звільнення від Г.» надається підприємству, яке додатково до умов, визначених ч. 1, 2 і 3 ст. 312 МКУ, відповідає умовам, визначеним п.п. «в» і «г» п. 1 та п. 3, 5, 7 ч. 2 ст. 14 МКУ.

Щодо авторизації на застосування спрощень, передбачених п. 1-4 ч. 1 ст. 13 МКУ, то вона повинна, зокрема, визначати: 1) базову суму загальної гарантії або звільнення від Г.; 2) розмір забезпечення базової суми загальної гарантії або звільнення від Г.; 3) перелік товарів із зазначенням їх кодів згідно з УКТ ЗЕД, засоби та способи їх переміщення, щодо яких загальна гарантія або звільнення від Г. не застосовуються (у разі встановлення обмежень щодо застосування загальної Г. або звільнення від Г.); 4) обов'язок підприємства інформувати митницю про всі події та обставини, що можуть впливати або мають вплив на дотримання ним умов, визначених в авторизації на застосування спрощення.

Базова сума загальної Г. або звільнення від Г. повинна бути не меншою загальної суми митних платежів, яка може підлягати сплаті, одночасно за всіма операціями з товарами, щодо яких надається загальна гарантія або звільнення від Г., протягом всього часу перебування товарів під митним контролем. Розрахунок базової суми загальної Г. або звільнення від Г. здійснюється підприємством самостійно, зазначається у заяві про надання авторизації на застосування відповідного спрощення та додається до такої заяви.

Забезпечення сплати митних платежів на умовах Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП 1975 року (Конвенції МДП) застосовується для транзитного переміщення товарів (крім алкогольних напоїв та тютюнових виробів), що перебувають під митним контролем, за умови що такі товари під час транзитного переміщення перетинають митний кордон України та переміщуються на всьому маршруті або на його частині автомобільним транспортом.

У разі якщо сума митних платежів перевищує суму забезпечення сплати митних платежів за Конвенцією МДП, застосовуються інші способи забезпечення сплати митних платежів, передбачені МКУ.

Під час перевезення товарів, транспортних засобів на умовах Конвенції про тимчасове ввезення 1990 року (Стамбульська конвенція) застосовуються книжка (карнет) А.Т.А. або книжка (карнет) СРD – уніфіковані міжнародні митні документи, що використовуються як митна декларація для митного оформлення товарів, транспортних засобів, та документ про забезпечення сплати митних платежів у порядку та на умовах, визначених цією Конвенцією.

Конвенція про процедуру спільного транзиту також передбачає можливість надання індивідуальної Г. у формі зобов'язання, наданого гарантом або у формі ваучерів (ст. 11 гл. VI). При цьому у Конвенції передбачено порядок звільнення від Г. у таких випадках: якщо товари перевозяться повітряним транспортом, з використанням транзитної процедури, основаної на електронному перевізному документі, що використовується як транзитна

декларація для перевезень повітряним транспортом; якщо товари перевозяться по Рейну, водними шляхами Рейну, по Дунаю чи водними шляхами Дунаю; якщо товари переміщуються стаціонарними засобами транспортування; якщо товари перевозяться залізничним або повітряним транспортом, з використанням транзитної процедури на основі документів у паперовій формі щодо товарів, які перевозяться залізничним або повітряним транспортом. Зобов'язання, надане гарантом для цілей індивідуальної Г., подається за формою, наведеною в додатку С1 до доповнення III до Конвенції. Таке зобов'язання зберігається в митниці Г. протягом строку його дії. Якщо цього вимагають національні закони, підзаконні нормативно-правові акти чи адміністративні положення, або відповідно до загальноприйнятої практики, країна може дозволити, щоб зобов'язання, зазначене у параграфі 1 Конвенції, було надане в іншій формі, за умови, що воно матиме таку ж юридичну силу, як і зобов'язання, наведене у формі.

Щодо кожного зобов'язання митниця Г. повідомляє суб'єкту процедури таку інформацію: референтний номер Г.; код доступу, пов'язаний із референтним номером Г.. Суб'єкт процедури не повинен змінювати такий код доступу.

Зобов'язання, надане гарантом для цілей індивідуальної Г. у формі ваучера, подається за формою, наведеною в додатку С2 до доповнення III Конвенції. Таке зобов'язання зберігається в митниці Г. протягом строку його дії. Статтю 20 (2) застосовують *mutatis mutandis*. Гарант оформлює ваучери за формою, наведеною в додатку С3 до доповнення III Конвенції, і надає їх особам, які мають намір стати суб'єктами процедури. Такі ваучери дійсні в усіх Договірних сторонах. Кожен ваучер покриває суму в розмірі 10000 євро, в межах якої гарант несе відповідальність. Строк дії ваучера складає один рік із дати видачі. Гарант надає митниці Г. будь-яку необхідну інформацію про ваучери індивідуальної Г., які він видав.

Починаючи з дат запровадження модернізації NCTS, зазначених у додатку до Імплементативного рішення (ЄС) 2016/578, митні органи здійснюють моніторинг Г. Моніторинг референтної суми, що покриває суму боргу, яка може підлягати сплаті щодо товарів, поміщених під процедуру спільного транзиту, забезпечується за допомогою електронної системи, зазначеної у статті 4 (1), для кожної операції спільного транзиту на момент поміщення товарів під процедуру спільного транзиту. Моніторинг Г. щодо товарів, поміщених під процедуру спільного транзиту з використанням спрощення, зазначеного в ст. 55 (1) (f) Конвенції, у період між завершенням строку дії звільнення, зазначеного в ст. 13 (2) Конвенції, і датами запровадження модернізації NCTS, зазначеними в додатку до Імплементативного рішення (ЄС) 2016/578, забезпечується регулярними та належними перевітками.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Convention on a common transit procedure, 1987. (СТС). URL: <http://surl.li/nreyz>; 3. Перелік окремих товарів, ввезення яких на митну територію України та/або переміщення територією України транзитом здійснюється без надання митним органам забезпечення сплати митних платежів: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 27.09.2022 р. № 1091. *Офіційний вісник України*. 2022. № 80. Ст. 4857.

Гармаш Є.В.

ГАРМОНІЗОВАНА СИСТЕМА ОПИСУ ТА КОДУВАННЯ ТОВАРІВ (англ. HARMONIZED COMMODITY DESCRIPTION AND CODING SYSTEM) – багатоцільова товарна номенклатура, створена з метою використання в усіх країнах при здійсненні учасниками міжнародних економічних зв'язків зовнішньоторговельних операцій.

Розробка Г.с. була розпочата в 1973 р. і тривала близько десяти років. Разом з розробкою безпосередньо Г.с. проводилась підготовка міжнародної Конвенції про її

застосування. Г.с. мала бути придатною як для митних, так і для статистичних цілей: найбільш повно охоплювати товари, які обертаються у зовнішній торгівлі, описи й кодування товарів повинні найкраще відображати технологію їх виготовлення. Один з центральних принципів Г.с. – обов'язкова порівнянність національних і міжнародних даних про зовнішню торгівлю тієї чи іншої країни. У процесі створення Г.с. керувалися двома основними принципами зарахування товарів до груп: товар повинен мати самостійну відмінну ознаку; товар, що включається до системи, повинен бути цікавим хоча б для кількох країн. Для визначення цього моменту використовувалися дані міжнародної та національної статистики зовнішньої торгівлі різних країн.

Г.с. є невід'ємною частиною Конвенції і наведена в додатку, набула чинності з 01.01.1988 р. Зараз до Конвенції приєдналось понад сто країн світу і використовують її в своїй зовнішньоекономічній діяльності безпосередньо або як основу для розробки національних товарних номенклатур і встановлення ставок мита. Головною правовою нормою цієї Конвенції є обов'язкове забезпечення митними адміністраціями імплементації у національному митному тарифі без змін.

З метою забезпечення належного рівня участі України в міжнародних торговельно-економічних відносинах та наближення нормативно-правової бази України до системи загальновизнаних норм міжнародного права Указом Президента України «Про приєднання України до Міжнародної конвенції про Гармонізовану систему опису та кодування товарів» Україна приєдналася до даної Конвенції. Міжнародна конвенція про Г.с. ВМО є основною міжнародною угодою з питань ведення УКТ ЗЕД.

Г.с. відображає зміни в асортименті товарів, що обертаються у зовнішній торгівлі (5-річний цикл). Універсальність одиниць виміру та обліку дозволяє аналізувати потоки товарів з метою виявлення контрабандних схем. Забезпечення універсальності, тобто можливості співставлення митної статистики є обов'язковою вимогою ООН. Дані митної статистики стоять на першому місці при прийнятті рішень щодо перегляду Г.с. Відповідно до обсягів торгівлі в нових версіях Г.с. створюються нові товарні позиції та підпозиції або згортаються «старі» товарні позиції та підпозиції, що мають низькі обсяги торгівлі в світі. Таким чином ВМО підтримує Г.с. в актуалізованому стані та контролює необґрунтоване збільшення кодів в Г.с. Головні причини внесення періодичних змін (поправок) у Г.с.: зміна обсягів та структури торгівлі товарами; технічний прогрес; більш зрозумілий виклад назв товарів та окремих положень; екологічні проблеми з флорою та фауною; безпека харчування; боротьба з епідеміями; забезпечення контролю наркотиків та психотропних речовин, зброї тощо; збереження ставок ввізного мита.

Товарна номенклатура Г.с. складається з 21 розділу, 99 груп. Три групи – 97, 98 і 99 зарезервовані на майбутнє. Група 97 зарезервована для внесення майбутніх доповнень. Так, вже була висунута пропозиція використовувати цю групу для класифікації сміття, проте ця пропозиція не знайшла підтримки і поки що група 97 так і лишається зарезервованою. Групи 98 і 99 призначені виключно для використання в особливих випадках країнами, які домовляються. Проте ці «особливі випадки» суворо обмежуються. Наприклад, в ЄС група 98 використовується виключно для класифікації експорту промислових виробництв. Промислові виробництва – це комплексні об'єкти (фабрики, шпиталі, соціально-культурні заклади тощо), тобто не лише споруди, а й усе необхідне для їх діяльності обладнання. Поняття «промислове виробництво» охоплює як товари, так і послуги промислового характеру. Групу 99 використовують для класифікації деяких специфічних форм торгівлі, наприклад товарів, що перевозяться поштою, товарів, оголошених судновими запасами, повернені товари і т. д.

Рівнем деталізації Г.с. є розділи, які нумеруються римськими цифрами від I до XXI і в кодовому позначенні товару не відображаються. Розділ використовується лише для зручності користування номенклатурою. На цьому рівні товари згруповані згідно з галузями

промисловості. Так, у розділі I згруповані живі тварини та продукція тваринництва, у II розділі класифікуються продукти рослинного походження, в розділі IV – продукція харчової промисловості, в розділі V – мінеральні продукти, в розділі VI – продукція хімічної промисловості і т. д.

Наступний рівень – розділи, які мають наскрізну нумерацію з двох арабських цифр незалежно від секції, де вони розташовані. Згруповані у розділах товари класифікуються за такими ознаками: ступінь обробки: сировина, напівфабрикат, готовий виріб (розділи I, II, IV, VIII, XI, XIII, XIV, XV); походження (розділи I, II, V); функціональне призначення (розділи IV, XI, XII, XVII, XVIII, XIX, XX, XXI); хімічний склад (розділи III, VI, VII); вид матеріалу, з якого виготовлений товар (розділи VIII, IX, XI, X, XIII, XIV, XV). Наприклад, за походженням: група 01 – живі тварини, група 03 – риба і ракоподібні, молюски та інші водяні безхребетні, група 06 – живі рослини та продукти квітникарства, група 10 – зернові культури; за ступенем обробки: група 02 – м'ясо та харчові нутроші (субпродукти), група 74 – мідь і вироби з міді; за функціональним призначенням: група 21 – різні харчові продукти, група 61 – одяг та додаткові речі до одягу, трикотажні; за хімічним складом: група 29 – органічні хімічні сполуки, група 40 – каучук, гума та вироби з них; за видом матеріалу: група 43 – натуральне хутро та штучне; вироби з них, група 45 – пробка та вироби з неї.

У Г.с. існує проміжний рівень – рівень підрозділу. Проте, оскільки цей проміжний рівень мають лише шість розділів, то підрозділи позначаються римськими цифрами, а тому в кодовому позначенні товарів не відображаються.

Наступний рівень – група, що є основним елементом Г.с, позначається чотиризначним цифровим кодом. На цьому рівні використовуються різні ознаки (походження, функціональне призначення, вид матеріалу, з якого виготовлений товар, хімічний склад, форма, ступінь обробки та інші), проте основними вважаються вид матеріалу, з якого виготовлений товар та функціональне призначення товару. Усі інші критерії вважаються додатковими, основним з яких є ступінь обробки товару. Товарні групи нумеруються в межах розділу. Наприклад, 0101 – «коні, віслюки, мули та лошаки, живі», 0105 – «свійська птиця жива (півні, кури, качки, гуси, індички, індички та цесарки)», 2201 – «води, включаючи природні або штучні мінеральні, газовані, без додання цукру чи інших підсолоджувальних або ароматизувальних речовин; лід та сніг», 2208 – «спирт етиловий не денатурований, з концентрацією спирту менш як 80 об. %; спиртові настоянки, лікери та інші спиртові напої», 7301 – «палі шпунтові з заліза або сталі, просвердлені або непросвердлені, перфоровані або неперфоровані, монолітні або зроблені зі збірних елементів; кутки фасонні та спеціальні профілі зварні з заліза або сталі», 7326 – «інші вироби з заліза або сталі».

Чим нижчий рівень деталізації, тим більше додаткових критеріїв використовується для класифікації товарів. Групи поділяються ще на два рівні (четвертий та п'ятий рівні деталізації): рівень підгрупи, позначений однією рисою (дефісом); рівень підгрупи, позначений двома рисками (дефісами). Однодефісні підгрупи не мають спеціального власного коду, в той час, коли дводефісні підгрупи мають шестизначний цифровий код, перші чотири цифри якого збігаються з кодом товарної групи. Однодефісні підгрупи також кодуються шестизначним позначенням, але при цьому за шостий знак береться нуль. У дводефісній підгрупі шоста цифра відмінна від нуля. Наприклад, підгрупи 091010 – «імбир», 210220 – «дріжджі неактивні; інші мертві одноклітинні мікроорганізми» або 262030 – «зола та залишкові продукти (за винятком одержаних в результаті виробництва чавуну і сталі), що містять метали або сполуки металів, головним чином мідь» – однодефісні підгрупи, а підгрупи 090411 – «перець не подрібнений і не розмелений», 210111 – «екстракти, есенції та концентрати» або 610311 – «костюми або трійки (двійки), трикотажні для чоловіків або хлопців з вовни або тонкого волосу тварин» – дводефісні підгрупи. Якщо ж відсутній рівень підгруп, то п'ятий і шостий знаки коду створюють два нулі. Наприклад, 010600 – «інші живі

тварини», 090500 – «ваніль», 120100 – «соеві боби подрібнені або не подрібнені», 252400 – «азбест» або 970600 – «предмети антикваріату віком понад 100 років».

Основні критерії (вид матеріалу, з якого виготовлений товар, та його функціональне призначення) можуть використовуватись як окремо, так і разом. Наприклад, при класифікації напоїв враховуються лише вихідні матеріали, з яких вони вироблені: мінеральна вода – група 2201, лимонад – група 2202, пиво – група 2203, вино – група 2204; при класифікації фотокамер – група 9006 або наручних годинників – група 9101, навпаки, враховуються лише їх функціональні особливості. Але бувають випадки, коли використовуються обидва критерії одночасно. Так, при класифікації ванн з ливарного чавуну – підгрупа 732421 – враховується матеріал, з якого виготовлений даний товар (ливарний чавун) та його функціональне призначення (ванна). Проте у Г.с. в більшості випадків класифікація здійснюється за якимось одним критерієм. Є випадки, коли товари можуть класифікуватися або згідно матеріалу, з якого вони виготовлені, або відповідно до їх функціонального призначення. Наприклад, сталевий стілець може бути класифікованим у групі 7326 як виріб зі сталі (відповідно до матеріалу, з якого він вироблений), так і в групі 9401 як виріб для сидіння (відповідно до його функціонального призначення). Г.с. побудована таким чином, щоб зарахування товарів до певної групи було безперечним. Для цього використовуються примітки до секцій, розділів чи груп і Основні правила інтерпретації товарної номенклатури, а також Пояснення до товарної номенклатури. Для забезпечення однозначного розуміння класифікації та прискорення пошуку потрібних товарів розроблені Пояснення до Г.с., які складаються з шести томів, та Алфавітний покажчик до Г.с., який складається з двох томів.

Використання Г.с. дало змогу: спростити складання комерційних і митних документів; полегшити їх комп'ютерну обробку; зменшити витрати на діловодство, класифікацію та облік зовнішньоторговельних вантажів за майже всіма параметрами (обсяг, вартість, країна призначення); спростити збирання, облік і зіставлення даних щодо зовнішньої торгівлі, провести економічний аналіз, оскільки інформація, що знаходиться в різних документах на основі Г.с., стала більш доступною і зрозумілішою; спростити облік тарифних поступок у СОТ.

Літ.: 1. Harmonized commodity description and coding system, Sixth Edition (2022) World Customs Organization. URL: <http://surl.li/tvkzc>; 2. Про приєднання України до Міжнародної конвенції про Гармонізовану систему опису та кодування товарів: Указ Президента України від 17.05.2002 № 466/2002. *Офіційний вісник України*. 2002. № 21. Ст. 1010.; 3. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.

Лихолат О.А.

ГЕНЕРАЛЬНА УГОДА З ТАРИФІВ І ТОРГІВЛІ (ГАТТ) (англ. GENERAL AGREEMENT ON TARIFFS AND TRADE (GATT) – багатостороння міждержавна угода, яка містить принципи і правила міжнародної торгівлі, обов'язкові для країн-учасниць [1]. Початком створення ГАТТ стало підписання 30.10.1947 у Женеві 23-ма країнами світу угоди, яка набула чинності з 01.01.1948 р. [2]. ГАТТ є безстроковою угодою та складається з трьох частин: перша – загальні положення; друга – правила торговельної політики, що їх договірні сторони зобов'язалися застосовувати у торговельних взаємовідносинах; третя – мала процедурний характер. З 1966 р. ГАТТ офіційно має четверту частину «Торгівля і розвиток» – питання торгівлі з країнами, що розвиваються. Нині ГАТТ включає початковий текст договору зі списками тарифних поступок, а також подальші рішення, що змінюють і доповнюють початковий текст або інтерпретують його окремі статті [3].

Основною метою прийняття ГАТТ було забезпечення безпеки і передбачуваності міжнародної торгівлі шляхом мінімізації митних та інших торгових обмежень; усунення всіх форм дискримінації у міжнародних торговельних відносинах з метою підвищення рівня

життя, забезпечення повної зайнятості; підвищення реальних доходів населення і попиту, більш ефективного використання сировини, зростання виробництва і торговельного обміну. До функції ГАТТ належало правове забезпечення: здійснення впливу на державну торговельну політику шляхом вироблення правил світової торгівлі; переговорів з лібералізації торгівлі; врегулювання спорів.

В основу механізму правового регулювання ГАТТ покладені такі принципи і норми: недискримінація в торгівлі, що забезпечується, з одного боку, принципом найбільшого сприяння відносно експортних, імпорتنих, транзитних операцій і пов'язаних з ними мита і зборів, з іншого боку – національним режимом, тобто зрівнянням у статусі товарів імпортного і вітчизняного виробництва стосовно внутрішніх податків і зборів, а також правилами, що регулюють внутрішню торгівлю; використання переважно тарифних засобів захисту національного ринку; прогресивне зниження митних тарифів під час періодично проведених раундів багатосторонніх торговельних переговорів; взаємність у наданні торгово-політичних поступок; розв'язання торговельних суперечок проведенням консультацій і переговорів, а у випадку неможливості досягнення згоди – розгляд суперечок у спеціально створюваних третейських групах.

Основною формою роботи ГАТТ було проведення учасниками угоди багатосторонніх торговельних переговорів – раундів, які могли тривати декілька років. В історії ГАТТ прийнято умовно виокремлювати три фази: перша (1947-1951) – Женевський раунд (1947), Раунд Аннесі (1949), Торквейський раунд (1951), на яких фокусувалася увага питань які саме товари підлягають регулюванню і заморожування існуючих тарифів; друга (1956-1979 р.) – Женевський II раунд (1956), Діллонський раунд (1960-1962), Раунд Кеннеді (1964-1967), Токійський раунд (1973-1979), на яких обговорювались питання зниження тарифів та правил нетарифного регулювання; третя (1986-1994) – Уругвайський раунд (1994), на якій вирішувались питання розширення правил ГАТТ на такі нові сфери як інтелектуальна власність, послуги, капітал, текстиль і сільське господарство. Уругвайський раунд переговорів завершився підписанням Маракешької угоди про заснування СОТ [4]. У 1995 новостворена СОТ, яка фактично увібрала в себе ГАТТ та набула цілого ряду нових функцій (див. **СВІТОВА ОРГАНІЗАЦІЯ ТОРГІВЛІ**). Дев'ятий раунд так званий «раунд розвитку» триває від листопада 2001 [2]. ГАТТ хоча й мала юридичний статус міжнародної угоди, фактично виконувало функції міжнародної організації, яка мала власну організаційну структуру (до створення СОТ): сесія договірних сторін (вищий орган); рада представників (оперативно-виконавчий орган); робочі органи – комітети (наприклад, з торгівлі та розвитку, тарифних поступок, антидемпінгових практики), підкомітети, робочі групи, органи із врегулювання суперечок; секретаріат. ГАТТ була відкритою для приєднання будь-якої держави за згодою сторін, а тому динамічно розвивалась: від 23 держав у 1947 р. (підписання ГАТТ) до 125 – утворення СОТ як правонаступниці ГАТТ. Процес приєднання України до системи ГАТТ/СОТ почався 30.11.1993, коли до Секретаріату ГАТТ було направлено офіційну заяву Уряду про намір країни приєднатися до ГАТТ. 05.02.2008 р. на засіданні Генеральної Ради СОТ було підписано Протокол про вступ України до СОТ. Відповідно до типової процедури приєднання до СОТ після засідання Генеральної Ради Протокол про вступ України до СОТ з додатками підлягав ратифікації ВРУ. 10.04.2008 р. ВРУ ратифікувала «Протокол про вступ України до Світової організації торгівлі» [5].

Літ.: 1. General Agreement on Tariffs and Trade (GATT 1947). URL: <http://surl.li/tsmhw>; 2. WTO. History of the multilateral trading system. URL: <http://surl.li/rnvdp>; 3. General Agreement on Tariffs and Trade (GATT 1994). <http://surl.li/tstig>; 4. Agreement Establishing the WTO (Marrakesh Agreement) (Marrakesh on 15.04.1994). URL: <http://surl.li/tsbbh>; 5. Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі. Женева, 05.02.2008 р.: Закон України від 10.04.2008 р. № 250-VI. *Відомості Верховної Ради України. 2008. № 23. Ст. 213.*

Приймаченко Д.В.

ГРОШОВА ЗАСТАВА (англ. CASH COLLATERAL) – 1) як спосіб забезпечення митних платежів – кошти, внесені/переказані на рахунки, відкриті в установленому порядку на ім'я митних органів, для забезпечення сплати митних платежів (ч. 1 ст. 309 МКУ) [1]. 2) кошти декларантів, уповноважених ними осіб, перевізників або гарантів, громадян, які внесено ними для забезпечення виконання взятих на себе зобов'язань перед митними органами і сума яких еквівалентна сумі передбачених законодавством митних та інших платежів, що сплачуються при митному оформленні товарів у вільний обіг на території України або при вивезенні товарів за межі території України в митному режимі експорту [2].

Механізм надання митному органу гарантії сплати митних платежів шляхом унесення **Г.з.** у випадках, передбачених законодавством, а також її повернення визначається окремим підзаконним нормативним актом [3]. Внесення/переказ коштів як **Г.с.** здійснюється у національній валюті України. Проте, внесення/переказ коштів як **Г.с.** в іноземній валюті може здійснюватися підприємством-нерезидентом або уповноваженою ним особою для переміщення товарів територією України транзитом за курсом валюти, визначеним відповідно до МКУ, на день внесення/переказу грошової застави.

Прийняття митним органом коштів як **Г.с.** в готівковій формі здійснюється із заповненням уніфікованої митної квитанції. Кошти, внесені як **Г.с.**, підлягають вивільненню відповідно до ст. 315-4 МКУ. Кошти, внесені/переказані як **Г.с.**, після їх вивільнення за заявою особи, яка їх внесла/переказала, або уповноваженої нею особи в порядку, визначеному законодавством, можуть бути: повторно використані як **Г.с.**; використані для сплати митних платежів за іншим зобов'язанням особи перед митними органами; повернені особі, яка їх внесла/переказала.

Повернення коштів, внесених/переказаних як **Г.с.**, після їх вивільнення може здійснюватися у будь-якому митному органі у строк, що не перевищує три робочі дні з дня реєстрації відповідної заяви. Кошти, внесені/переказані як **Г.с.**, що перебувають на рахунку митного органу без розпорядження про їх використання протягом 1095 днів з дня їх внесення/переказу, протягом 30 днів підлягають перерахуванню до державного бюджету. У разі невиконання обов'язку, забезпеченого грошовою заставою, сума грошових коштів, внесених/переказаних як **Г.с.**, перераховується до державного бюджету в рахунок сплати суми митних платежів наступного робочого дня після завершення строку сплати митних платежів відповідно до ч. 3 ст. 317-1 МКУ, крім випадків, передбачених ч. 11 ст. 55 МКУ [1].

Літ.: 1. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48. Ст. 552.; 2. Порядок обліку та перерахування до державного бюджету митних та інших платежів, які вносяться до/або під час митного оформлення: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 01.11.2017 р. № 898 (у ред. від 25.10.2019 р. № 454). URL: <http://surl.li/twcuh>; 3. Порядок надання громадянами митному органу фінансової гарантії шляхом унесення грошової застави при тимчасовому ввезенні товарів на митну територію України та транспортних засобів з метою транзиту через територію України та її повернення: затверджено наказом Державної митної служби України 18.08.2008 р. № 908. *Офіційний вісник України*. 2008. № 81. Ст. 2746.

Приймаченко Д.В.

Д

ДАВАЛЬНИЦЬКА СИРОВИНА (англ. CUSTOMER SUPPLIED RAW MATERIALS) – сировина, матеріали, напівфабрикати, комплектуючі вироби, енергоносії, що є власністю одного суб'єкта господарювання (замовника) і передаються іншому суб'єкту господарювання (виробнику) для виробництва готової продукції, з подальшим переданням або поверненням

такої продукції або її частини їх власникові або за його дорученням іншій особі (ст. 14 ПКУ) [1].

Особливістю операцій з **Д.с.** є збереження права власності за замовником як на сировину, так і на готову продукцію. Переробник лише надає послуги з переробки, за які отримує певну плату. Відповідно до ПКУ операція з **Д.с.** – операція з переробки (обробки, збагачення чи використання) **Д.с.** (незалежно від кількості замовників і виконавців, а також етапів (операцій)) з метою одержання готової продукції за відповідну плату. До операцій з **Д.с.** належать операції, в яких сировина замовника на конкретному етапі її переробки становить не менш як 20 відсотків загальної вартості готової продукції [1].

Відповідно до ЗУ «Про операції з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах» (далі – Закон) [2] **Д.с.** визначалась як сировина, матеріали, напівфабрикати, комплектуючі вироби, енергоносії, ввезені на митну територію України іноземним замовником (чи закуплені іноземним замовником за іноземну валюту в Україні) або вивезені за її межі українським замовником для використання у виробленні готової продукції.

Д.с. не може бути придбана іноземним замовником на митній території України за національну валюту України або отримана ним у результаті проведення різних, у тому числі товарообмінних операцій. Право власності при ввезенні **Д.с.** на митну територію України та виготовлену з неї готову продукцію належить виключно іноземному замовнику. При розрахунку вартості **Д.с.** у вартості готової продукції враховуються вартість всієї вивезеної (ввезеної) **Д.с.** та витрати по доставці цієї сировини до виконавця.

Зазначимо, що втрата чинності Законом у зв'язку із набранням чинності МКУ [3] у 2012 р. не призвела до закріплення у ньому поняття **Д.с.** До введення в дію ПКУ поняття **Д.с.** застосовувалося виключно до виготовлення підакцизних товарів. Із вступом у дію ПКУ це поняття фігурує у процесі справляння ПДВ, акцизного податку та рентної плати.

Літ.: 1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.; 2. Про операції з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах: Закон України від 15.09.1995 р. № 327/95-ВР (втратив чинність). *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 32. Ст. 255.3. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Валігура В. А.

ДАТА ВИНИКНЕННЯ ПОДАТКОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ (англ. DATE OF TAX LIABILITIES) – це момент з якого у суб'єкта підприємницької діяльності виникають зобов'язання перед державою у сфері оподаткування [1]. У сфері ЗЕД час настання **Д.в.п.з.** регламентується МКУ в якому зазначено, що датою виникнення податкових зобов'язань із сплати мита у разі ввезення товарів на митну територію України чи вивезення товарів з митної території України є дата подання митному органу митної декларації для митного оформлення або дата нарахування такого податкового зобов'язання митним органом о у випадках, визначених МКУ та законами України (ст. 278 МКУ) [2]. Момент виникнення податкового зобов'язання платника податку визначається календарною датою. Як правило **Д.в.п.з.** не співпадає зі строком сплати податків та платежів. ПКУ визначено, що строком сплати податку та збору є період який розпочинається з моменту виникнення податкового зобов'язання платника податку із сплати конкретного виду податку і завершується останнім днем строку протягом якого такий податок чи збір повинен бути сплачений у порядку визначеному податковим законодавством. Строк сплати податків встановлюється відповідно до податкового законодавства, для кожного податку окремо (ст. 57 ПКУ) [3].

Літ.: 1. Івашова Л.М. Дата виникнення податкових зобов'язань. Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 1 / редкол.: І. Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2014. 592 с.; 2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI.

Відомості Верховної Ради України. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 3. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р № 2755-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.

Івашова Л.М.

ДВОКАНАЛЬНА СИСТЕМА МИТНОГО КОНТРОЛЮ ТОВАРІВ, ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ, ЩО ПЕРЕМІЩУЮТЬСЯ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ ГРОМАДЯНАМИ (англ. TWO-CHANNEL SYSTEM OF CUSTOMS CONTROL OVER GOODS, VEHICLES MOVED ACROSS THE CUSTOMS BORDER OF UKRAINE BY CITIZENS) – спрощена система митного контролю, яка дає громадянам змогу здійснювати декларування, обираючи один з двох каналів проходу (проїзду транспортними засобами особистого користування) через митний кордон України (ч. 1 ст. 366 МКУ) [1].

Канал, позначений символами зеленого кольору («зелений коридор»), призначений для декларування шляхом вчинення дій громадянами, які переміщують через митний кордон України товари в обсягах, що не підлягають оподаткуванню митними платежами та не підпадають під встановлені законодавством заборони або обмеження щодо ввезення на митну територію України або вивезення за межі цієї території і не підлягають письмовому декларуванню. Канал, позначений символами червоного кольору («червоний коридор»), призначений для усіх інших громадян. Громадянин самостійно обирає відповідний канал для проходження митного контролю. Обрання «зеленого коридору» вважається заявою громадянина про те, що товари, які переміщуються через митний кордон України не підлягають письмовому декларуванню, оподаткуванню митними платежами, а також не є забороненими або щодо яких немає обмежень для ввезення на митну територію України або вивезення за її межі. Громадяни, які проходять (проїжджають транспортними засобами особистого користування) через "зелений коридор", звільняються від подання письмової митної декларації. Звільнення від подання письмової митної декларації не означає звільнення від обов'язку дотримання порядку переміщення товарів через митний кордон України та від адміністративної відповідальності за порушення митних правил, передбачених МКУ.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.*

Руда Т.В.

ДЕКЛАРАНТ (англ. DECLARANT) – особа, яка самостійно здійснює декларування або від імені якої здійснюється декларування (п. 8 ч. 1 ст.4 МКУ) [1]. Діяльність Д. в Україні регламентовано ст. 265 МКУ.

Д. мають право виступати: 1) при переміщенні товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України або при зміні митного режиму щодо товарів на підставі зовнішньоекономічного договору, укладеного резидентом, – резидент, яким або від імені якого укладено цей договір; 2) в інших випадках – особа, яка відповідно до законодавства України має право вчиняти щодо товарів, транспортних засобів комерційного призначення юридично значущі дії від свого імені. Д. можуть бути тільки резиденти, крім випадків переміщення через митний кордон України: 1) громадянами – особистих речей, транспортних засобів особистого користування та інших товарів для особистих, сімейних чи інших потреб, не пов'язаних із здійсненням підприємницької діяльності; 2) особами, які мають пільги (дипломатичні представництва іноземної держави, члени дипломатичного персоналу представництва та члени їх сімей; члени адміністративно-технічного персоналу дипломатичного представництва іноземної держави та члени їх сімей; консульські установи іноземних держав та члени їх персоналу; іноземні дипломатичні і консульські кур'єри; представники та члени делегацій іноземних держав; міжнародні організації, представництва іноземних держав при них, а також їх персонал; посадові особи представництв іноземних

держав та міжнародних організацій в Україні), – товарів, у зв'язку із ввезенням яких на митну територію України та вивезенням їх за межі цієї території такі пільги надаються; 3) представництвами іноземних фірм – товарів, що не підлягають відчуженню та призначені для службового користування цих представництв при декларуванні у митні режими тимчасового ввезення, реекспорту, транзиту, а також імпорту щодо товарів, ввезених для власних потреб таких представництв; 4) іноземними перевізниками – товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються територією України прохідним транзитом; 5) інших випадків, коли відповідно до законодавства України нерезидент має право розпоряджатися товарами на митній території України.

Підприємства можуть бути Д. за умови перебування їх на обліку в митних органах України. Громадяни можуть бути Д. після досягнення ними 16-річного віку. Д. може здійснювати декларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення самостійно або уповноважувати інших осіб на здійснення декларування від свого імені. Декларування товарів, що належать громадянам, може здійснюватися цими громадянами або іншими громадянами, уповноваженими на це власниками зазначених товарів нотаріально посвідченими дорученнями. Д. зобов'язаний: 1) здійснити декларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення відповідно до порядку, встановленого МКУ; 2) на вимогу митного органу пред'явити товари, транспортні засоби комерційного призначення для митного контролю і митного оформлення; 3) надати митному органу передбачені законодавством документи і відомості, необхідні для виконання митних формальностей; 4) у випадках, визначених МКУ та ПКУ, сплатити митні платежі або забезпечити їх сплату відповідно до МКУ; 5) у випадках, визначених МКУ та іншими законами України, сплатити інші платежі, контроль за справлянням яких покладено на митні органи. Перед подачею митної декларації Д. має право з дозволу митного органу здійснювати фізичний огляд товарів з метою перевірки їх відповідності опису (відомостям), зазначеному у товаросупровідних документах, брати проби та зразки товарів. У випадках та в порядку, визначених МКУ, Д. має право вимагати від митного органу випуску товарів, за умови забезпечення сплати митних платежів відповідно до МКУ. У разі самостійного декларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення передбачену МКУ відповідальність за вчинення порушення митних правил у повному обсязі несе Д.. Особа, уповноважена на декларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення від імені Д., має такі самі обов'язки, права і несе таку саму відповідальність, що й Д.

Літ.: 1. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48.

Сідляр В. В.

ДЕКЛАРАЦІЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ (англ. DECLARATION OF CUSTOMS VALUE)

– це документ встановленої форми, що подається декларантом і містить відомості щодо митної вартості товарів, які переміщуються через митний кордон України чи стосовно яких змінюється митний режим (п. 9 ч. 1 ст. 4 МКУ) [1].

Д.м.в. подається митному органу разом з митною декларацією та іншими необхідними для митного оформлення документами для заявлення митної вартості товарів, що переміщуються через митний кордон України відповідно до митного режиму імпорту у визначених законодавством випадках. У **Д.м.в.** наводяться відомості про метод визначення митної вартості товарів, числове значення митної вартості товарів та її складових, умови зовнішньоекономічного договору, що мають відношення до визначення митної вартості товарів, та підтверджуючі документи (ч. 4 -10 ст. 52 МКУ).

Д.м.в. подається у разі: 1) якщо до ціни, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за оцінювані товари, додаються витрати, які не включалися до ціни. До таких витрат включаються: витрати, понесені покупцем: комісійні та брокерська винагорода, за винятком

комісійних за закупівлю, що є платою покупця своєму агентові за надання послуг, пов'язаних із представництвом його інтересів за кордоном для закупівлі оцінюваних товарів; вартість тари, упаковки та робіт, пов'язаних із пакуванням, що для митних цілей вважаються єдиним цілим з відповідними товарами; належним чином розподілена вартість товарів та послуг, якщо вони поставляються прямо чи опосередковано покупцем безоплатно або за зниженими цінами для використання у зв'язку з виробництвом та продажем на експорт в Україну оцінюваних товарів, та якщо така вартість не включена до фактичної ціни товару. Це можуть бути сировина, матеріали, комплектуючі для виробництва, інструменти, використані у процесі виробництва оцінюваних товарів, інженерні та дослідно-конструкторські роботи, дизайн, що виконані за межами України і безпосередньо необхідні для виробництва оцінюваних товарів; роялті та інші ліцензійні платежі, які покупець повинен сплачувати прямо чи опосередковано як умову продажу оцінюваних товарів; відповідна частина виручки від будь-якого подальшого перепродажу товарів, що оцінюються, їх використання або розпорядження ними на митній території України, яка прямо чи опосередковано йде на користь продавця; витрати на транспортування оцінюваних товарів до аеропорту, порту або іншого місця ввезення на митну територію України; витрати на навантаження, вивантаження та обробку оцінюваних товарів, пов'язані з їх транспортуванням до аеропорту, порту або іншого місця ввезення на митну територію України; витрати на страхування цих товарів (ч. 10 ст. 58 МКУ); 2) якщо з ціни, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за оцінювані товари, виділено витрати (ч. 11 ст. 58 МКУ): плата за будівництво, спорудження, складення, технічне обслуговування або технічну допомогу, здійснені після ввезення імпортованих товарів, таких як промислова установка, машини або обладнання; витрати на транспортування після ввезення; податки, які справляються в Україні. 3) якщо покупець та продавець пов'язані між собою. В інших випадках **Д.м.в.** подається за власним бажанням декларанта або уповноваженої ним особи.

Д.м.в. не подається, у разі декларування партій товарів, митна вартість яких не перевищує 5000 євро.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Квеляшвілі І.М.

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ (англ. DECLARATION OF ORIGIN)

– це письмова заява про країну походження товару, зроблена у зв'язку з вивезенням товару виробником, продавцем, експортером (постачальником) або іншою компетентною особою на комерційному рахунку чи будь-якому іншому документі, який стосується товару (ч. 6 ст. 41 МКУ) [1].

Д.п.т. є одним з документів, що встановлені МКУ для підтвердження країни походження за непріференційними правилами. Пріференційні правила походження також використовують **Д.п.т.** як документ, що підтверджує походження товарів у відповідності до умов угод про зони вільної торгівлі, стороною яких є Україна.

Д.п.т. є одним з документів, визначені відповідно до ст. 15 Доповнення I до Регіональної конвенцією про пан-євро-середземноморські пріференційні правила походження визнає **Д.п.т.** одним з документів, що підтверджує пріференційне походження товару з країни-учасника Конвенції. Експортер надає **Д.п.т.** до інвойса, чи будь-якого іншого комерційного документа, у якому наведена детальна характеристика товарів з метою їх ідентифікації. Текст **Д.п.т.** стандартизований у додатку до Конвенції (текст декларації походження наведений у Додатку IV a і b до Доповнення I) [2].

Протокол I «Щодо визначення концепції «походження товарів» та методів адміністративного співробітництва» Угоди про політичне співробітництво, вільну торгівлю і стратегічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і

Північної Ірландії доказом преференційного походження може бути застосування Д.п.т. (текст Д.п.т. наведений у Додатку IV до Протоколу I) . Д.п.т. може бути складена: уповноваженим експортером або експортером на партію товарів, що походять із певної країни, сукупна вартість яких не перевищує 6 000 євро. Експортер, який складає Д.п.т. , повинен бути готовим у будь-який час на вимогу митних органів Сторони-експортера надати всі належні документи на підтвердження статусу походження товарів. Д.п.т. може бути складена експортером, коли товари вивозяться, або після не пізніше, ніж протягом двох років після імпортування товарів [3]. Д.п.т. – документ, що підтверджує преференційне походження товару відповідно до Глави 3 «Правила та процедури визначення походження» Угоди про вільну торгівлю між Україною та Канадою. Д.п.т. зазначається на інвойсі або іншому комерційному документі, що містить опис товару, який походить з України чи Канади, з достатньою для його ідентифікації деталізацією. Д.п.т. може бути заповнена експортером під час експортування або після упродовж двох років. Д.п.т. є дійсною упродовж 12 місяців з дати її заповнення експортером. Текст Д.п.т. наведено в Додатку 3-В Глави 3 «Правила та процедури визначення походження» Угод про вільну торгівлю між Україною та Канадою) [4].

Для спрощення та прискорення митного оформлення товарів й відповідно до положень міжнародних угод про вільну торгівлю, укладених Україною з ЄС, державами ЄАВТ, Грузією, Державою Ізраїль та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії, в Україні запроваджений інститут уповноважених (схвалених) експортерів, які можуть самостійно декларувати преференційне походження товарів на комерційних документах (інвойсах).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Про приєднання України до Регіональної конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження : Закон України від 08.11.2017 р. № 2187-VIII. *Офіційний вісник України*. 2017. № 97. Ст. 2968.; 3. Угода про політичне співробітництво, вільну торгівлю і стратегічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії. *Офіційний вісник України*. 2021. № 22, / № 3. Ст. 1032.; 4. Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою: Угоду ратифіковано Законом України від 14.03.2017 р. № 1917-VIII. *Офіційний вісник України*. 2017. № 30. Ст. 872.

Квеляшвілі І.М.

ДЕКЛАРАЦІЯ РАДИ МИТНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЩОДО НАЛЕЖНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ДОБРОЧЕСНОСТІ НА МИТНИЦІ (АРУШСЬКА ДЕКЛАРАЦІЯ) (англ. THE REVISED ARUSHA DECLARATION. DECLARATION OF THE CUSTOMS CO-OPERATION COUNCIL CONCERNING GOOD GOVERNANCE AND INTEGRITY IN CUSTOMS (ARUSHA DECLARATION)). Першу редакцію Арушської декларації (А.д.) щодо доброчесності на митниці було прийнято РМС 07.071993 р. [1] за підсумками її 81-й/82-й сесій, що проходили в м. Аруша, Танзанія. Україна, як член РМС таж є підписантом А.д.

В тексті А.д. РМС наголошувалось на тому, що митниця є важливим інструментом для ефективного управління економікою і що вона одночасно виконує життєвоважливу роль у боротьбі з контрабандою та сприянні потоку законної торгівлі. Визнаючи негативні наслідки впливу корупції на ефективне функціонування будь-якого суспільства, зокрема на зменшення здатності митниці виконувати свою місію, яка може проявлятися у забезпеченні належного обсягу надходжень до державного бюджету, в забезпеченні ефективної протидії незаконній торгівлі та розвитку законної міжнародної торгівлі та економічному розвитку, РМС акцентувала увагу її членів на необхідності побудови національних програм доброчесності митних органів з урахуванням таких дванадцяти ключових чинників: 1. Митне законодавство має бути чітким і зрозумілим. Тарифи на імпорт, де це можливо, мають бути поміркованими.

Кількість ставок має бути обмежена. Адміністративне регулювання торгівлі має бути мінімальним. Має бути якомога менше винятків із стандартних правил; 2. Митні процедури мають бути простими, послідовними та доступними. Вони повинні передбачати процедуру оскарження рішень митних органів із можливістю звернення до незалежного судового рішення в останній інстанції. Вони можуть ґрунтуватися на Кіотській конвенції та повинні бути сформульовані таким чином, щоб звести до мінімуму неналежне здійснення дискреційних повноважень; 3. Автоматизація (включаючи EDI) є потужним інструментом боротьби з корупцією, і її використання має бути пріоритетним; 4. Для зменшення вірогідності зловживань, керівники митних органів повинні вживати такі заходи, як стратегічний розподіл функцій, ротація завдань та випадковий розподіл випробувань між співробітниками митниці та, за певних обставин, регулярне переміщення персоналу; 5. Лінійні керівники повинні нести основну відповідальність за виявлення недоліків у методах роботи та чесності підпорядкованого їм персоналу, а також за вжиття заходів для усунення таких недоліків; 6. Внутрішній і зовнішній аудит мають важливе значення. Зокрема, ефективний внутрішній аудит є особливо корисним засобом забезпечення відповідності митних процедур та їх належного виконання. Механізми внутрішнього аудиту мають бути доповнені підрозділом внутрішніх справ, який має конкретне завдання щодо розслідування всіх випадків зловживань службовим становищем; 7. Керівництво повинно виховувати в своїх офіцерах лояльність і гордість за свою службу, корпоративний дух і бажання співпрацювати в заходах, спрямованих на зниження їх схильності до можливої корупції; 8. Процеси найму та просування по службі співробітників митниці мають бути об'єктивними та захищеними від втручання. Вони повинні передбачати засоби ідентифікації осіб, які мають і, ймовірно, підтримуватимуть високі стандарти особистої етики; 9. Митникам слід прийняти Кодекс поведінки, сенс якого має бути їм повністю роз'яснено. Мають бути прийняті дієві дисциплінарні заходи, які повинні передбачати можливість звільнення; 10. Митники повинні отримувати адекватну професійну підготовку протягом усієї своєї кар'єри, яка зокрема повинна передбачати висвітлення питань етики та доброчесності; 11. Винагорода, яку отримують співробітники митниці, має бути достатньою, щоб забезпечити їм гідний рівень життя. За певних обставин вона може включати соціальні пільги, зокрема медичне обслуговування та житло, та/або заохочувальні виплати (премії, винагороди тощо); 12. Митні адміністрації повинні сприяти відкритим і прозорим відносинам із митними брокерами та відповідними секторами ділової спільноти. У цьому випадку корисними можуть бути комітети зі зв'язків [1].

В червні 2003 року, за підсумками проведення 101-ї/102-ї сесії, РМС прийняла переглянуту А.д. щодо належного управління та доброчесності на митниці [2]. Визнаючи, що боротьба з корупцією є важливим питанням для всіх країн і для всіх митних адміністрацій, і що наявність корупції може сильно обмежити спроможність митниці ефективно виконувати свою місію, РМС акцентувала увагу на тому, що ефективна національна програма доброчесності митних органів має враховувати такі ключові чинники.

1. Лідерство та відданість справі. Основна відповідальність за запобігання корупції має покладатися на голову та виконавче керівництво митниці. Необхідно наголосити на потребі забезпечення високого рівня доброчесності та підтримання відданості боротьбі з корупцією у довготривалій перспективі. Керівники, а також особи, що здійснюють нагляд за діяльністю митних органів, повинні взяти на себе керівну роль і відповідний рівень відповідальності та підзвітності для підтримки високого рівня доброчесності в усіх аспектах роботи митниці. Керівники митних органів повинні продемонструвати чітку і недвозначну прихильність принципам доброчесності та подавати приклад, який відповідає як букві, так і духу Кодексу поведінки.

2. Нормативно-правова база. Митне законодавство, правила, адміністративні інструкції та процедури мають бути максимально гармонізовані та спрощені, щоб митні

формальності здійснювалися без зайвих ускладнень. Цей процес передбачає прийняття узгоджених на міжнародному рівні конвенцій, інших документів і визнаних стандартів. Митну практику слід переглянути та переробити, щоб усунути бюрократичну тяганину та зменшити непотрібне дублювання. Ставки мита, де це можливо, повинні бути поміркованими, а виключення зі стандартних правил мають бути мінімізовані. Системи та процедури мають відповідати переглянутій Міжнародній конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур (переглянута Кіотська конвенція).

3. Прозорість. Клієнти митних органів мають право розраховувати на високий ступінь визначеності та передбачуваності у своїх відносинах з митними органами. Митне законодавство, правила, адміністративні інструкції та процедури мають бути оприлюдненими, доступними та застосовуватись однаково і послідовно. Необхідно чітко визначити основу, на якій можуть здійснюватися дискреційні повноваження. Необхідно створити механізми оскарження та адміністративного перегляду, щоб надати клієнтам можливість оскаржувати або вимагати перегляду рішень митних органів. Мають бути встановлені статuti або стандарти обслуговування клієнтів, які визначають рівень обслуговування, на який клієнти можуть очікувати від митниці.

4. Автоматизація. Автоматизація або комп'ютеризація митних функцій може підвищити ефективність і результативність та усунути багато можливостей для корупції. Автоматизація також може підвищити рівень підзвітності та забезпечити можливість здійснення подальшого моніторингу та перегляду адміністративних рішень і здійснення службових повноважень. Там, де це можливо, автоматизовані системи мають бути налаштовані таким чином, щоб звести до мінімуму можливості неналежного здійснення офіційних повноважень, особистих контактів між персоналом митних органів і клієнтами, а також фізичної обробки та переказу коштів.

5. Реформування та модернізація. Корупція зазвичай виникає в ситуаціях, коли використовуються застарілі та неефективні методи, та коли у клієнтів є стимул спробувати уникнути повільних або обтяжливих процедур шляхом пропозиції хабарів та сплати винагороди за спрощення формальностей. Митним адміністраціям слід реформувати та модернізувати свої системи та процедури так, щоб усунути будь-які очікувані переваги, які можуть бути отримані в обхід офіційних вимог. Такі ініціативи з реформування та модернізації мають бути комплексними за своєю сутністю та зосереджені на всіх аспектах діяльності та показників митниці. Переглянута Кіотська конвенція є надійним орієнтиром для таких ініціатив.

6. Ревізія та розслідування. Запобіганню та контролю корупції на митниці може сприяти впровадження ряду відповідних механізмів моніторингу та контролю, таких як програми внутрішніх перевірок, внутрішній та зовнішній аудит, режими розслідування та кримінального переслідування. Такі режими повинні забезпечувати розумний баланс між позитивними стратегіями заохочення високого рівня доброчесності та репресивними стратегіями, спрямованими на виявлення випадків корупції та дисциплінарне чи судове переслідування причетного персоналу. Слід заохочувати митників, клієнтів і широку громадськість повідомленнями про корупційну, неетичну чи незаконну діяльність, а якщо така інформація надається, її слід швидко та ретельно досліджувати, а джерела її отримання – захищати. Там, де необхідні масштабні чи складні розслідування, або в адміністраціях, де поширена корупція, слід також звертатися до незалежних антикорупційних органів.

7. Кодекс поведінки. Ключовим елементом будь-якої ефективної програми доброчесності є розробка, оприлюднення та прийняття комплексного кодексу поведінки, який в практичних і недвозначних термінах визначає поведінку, яка очікується від усього персоналу митниці. В кодексі мають бути чітко сформульовані покарання за невиконання його положень, вивірені відповідно до серйозності порушення та підкріплені відповідними адміністративними та законодавчими положеннями.

8. Управління персоналом. Впровадження ефективної політики та процедур управління людськими ресурсами відіграє важливу роль у боротьбі з корупцією на митниці. Практика управління людськими ресурсами, яка виявилася корисною для контролю або усунення корупції на митниці, включає: забезпечення достатньої заробітної плати, інших винагород та умов для гарантування гідного рівня життя персоналу митних органів; найм та утримання персоналу, який має та, ймовірно, підтримуватиме високі стандарти доброчесності; забезпечення того, щоб процедури відбору персоналу та просування по службі не залежали від упередженості та фаворитизму і засновувалися на принципі заслуг; забезпечення того, щоб рішення щодо розміщення, ротації та переміщення персоналу враховували необхідність усунення можливості для митного персоналу займати вразливі посади протягом тривалого часу; забезпечення належної підготовки та професійного розвитку персоналу митниці після прийому на роботу та впродовж їхньої кар'єри з метою постійного просування та посилення важливості підтримки високих етичних та професійних стандартів; запровадження відповідних систем оцінки ефективності та управління, які зміцнюють позитиву практику та сприяють високому рівню особистої та професійної чесності.

9. Мораль та організаційна культура. Найбільш імовірно, що корупція має місце в організаціях, де моральний дух чи «корпоративний дух» перебувають на низькому рівні, а також де персонал митниці не пишається репутацією своєї адміністрації. Співробітники митниці більш схильні діяти сумлінно, коли моральний дух високий, коли практика управління людськими ресурсами справедлива та де є достатні можливості для кар'єрного розвитку та прогресу. Співробітники всіх рівнів повинні брати активну участь в антикорупційній програмі та заохочуватися до прийняття відповідного рівня відповідальності за доброчесність адміністрації.

10. Відносини з приватним сектором. Митні адміністрації повинні підтримувати відкриті, прозорі та продуктивні відносини з приватним сектором. Слід заохочувати групи клієнтів приймати належний рівень відповідальності та підзвітності щодо проблеми, а також за визначення та впровадження практичних рішень. Корисним у такій ситуації може бути підписання меморандумів про взаєморозуміння між митницею та галузевими органами. Аналогічним чином може бути корисною розробка кодексів поведінки для приватного сектору, які чітко визначають стандарти професійної поведінки. Покарання, пов'язані з участю в корупційній поведінці, мають бути достатніми, щоб утримати групи клієнтів від пропозиції хабарів або гонорарів за сприяння для отримання преференцій [2].

Літ.: 1. The Arusha declaration. Declaration of the Customs Co-operation Council concerning integrity in customs (Arusha, on 07.07.1993). URL: <http://surl.li/tskqp>; 2. The revised Arusha declaration. Declaration of the Customs Co-operation Council concerning integrity in customs. June 2003. URL: <http://surl.li/tskqt>

Перелькін С.М.

ДЕКЛАРУВАННЯ (англ. DECLARING) – операція, яка є складовою частиною процедури розміщення товарів і транспортних засобів під визначений митний режим або після завершення дії такого режиму [1]. Д. здійснюється шляхом заявлення за встановленою формою (письмовою, усною, шляхом вчинення дій) точних відомостей про товари, мету їх переміщення через митний кордон України, а також відомостей, необхідних для здійснення їх митного контролю та митного оформлення. При застосуванні письмової форми декларування можуть використовуватися як електронні документи, так і документи на паперовому носії. Д. товарів і транспортних засобів є одним із обов'язкових умов переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України і виконує такі функції: забезпечує митні органи необхідними для митних цілей відомостями про товари і транспортні засоби, що переміщуються через кордон; служить підтвердженням законності здійснюваних

декларантом (особою, яка провадить Д.) дій щодо товарів і транспортних засобів, які розміщені під обраний митний режим; має контрольну функцію, суть якої полягає в тому, що на основі Д. митні органи перевіряють відповідність декларованих відомостей про товари і транспортні засоби фактичним даним.

Електронне Д. здійснюється з використанням електронної митної декларації, засвідченої електронним цифровим підписом, та інших електронних документів або їх реквізитів у встановлених законом випадках. Згідно з положеннями законодавства України з питань митної справи (ч. 3 ст. 257 МКУ) [2] митна декларація та інші документи, подання яких митним органам передбачено МКУ, оформлені на паперовому носії та у вигляді електронних документів, мають однакову юридичну силу. У системі центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, створюється акредитований центр сертифікації ключів, який безоплатно надає територіальним органам зазначеного центрального органу виконавчої влади на регіональному та місцевому рівнях та підприємствам усі необхідні послуги електронного цифрового підпису. Формат митних декларацій, що подаються як електронні документи, базується на міжнародних стандартах електронного обміну даними. Перелік відомостей, що підлягають внесенню до митних декларацій, обмежується лише тими відомостями, які є необхідними для цілей справляння митних платежів, формування митної статистики, а також для забезпечення додержання вимог законодавства.

Митне оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення здійснюється митними органами на підставі митної декларації, до якої декларантом залежно від митних формальностей, законодавчо установлених для митних режимів, та заявленої мети переміщення вносяться такі відомості, у тому числі у вигляді кодів: заявлений митний режим, тип декларації та відомості про особливості переміщення; відомості про декларанта, уповноважену особу, яка склала декларацію, відправника, одержувача, перевізника товарів і сторони зовнішньоекономічного договору (контракту) або іншого документа, що використовується у міжнародній практиці замість договору (контракту), а в разі якщо зовнішньоекономічний договір (контракт) укладено на підставі посередницького договору, – також про іншу, крім сторони зовнішньоекономічного договору (контракту), сторону такого посередницького договору; відомості про найменування країн відправлення та призначення; відомості про транспортні засоби комерційного призначення, що використовуються для міжнародного перевезення товарів та/або їх перевезення митною територією України під митним контролем, та контейнери; відомості про товари: найменування, торговельний опис, торговельна марка та виробник товарів, код товару згідно з УКТ ЗЕД, найменування країни походження товарів (за наявності), опис упаковки (кількість, вид), кількість у кілограмах (вага брутто та вага нетто) та інших одиницях виміру, фактурна вартість товарів, митна вартість товарів та метод її визначення, відомості про уповноважені банки декларанта, статистична вартість товарів; відомості про нарахування митних та інших платежів, а також про застосування заходів гарантування їх сплати: ставки митних платежів, застосування пільг зі сплати митних платежів, суми митних платежів, офіційний курс валюти України до іноземної валюти, у якій складені рахунки, на день подання митної декларації, спосіб і особливості нарахування та сплати митних платежів, спосіб забезпечення сплати митних платежів (у разі застосування заходів гарантування їх сплати), відомості про зовнішньоекономічний договір (контракт) або інший документ, що використовується в міжнародній практиці замість договору (контракту), та його основні умови; відомості, що підтверджують дотримання встановлених законодавством заборон та обмежень щодо переміщення товарів через митний кордон України; відомості про документи, що надаються для митного контролю разом з митною декларацією відповідно до МКУ; довідковий номер декларації (за бажанням декларанта). Митним органам забороняється вимагати внесення до

митної декларації будь-яких інших відомостей. Перелік товарів, що не підлягають обов'язковому письмовому Д., визначається у законодавчому порядку.

Літ.: 1. Руда Т.В. Декларування. Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 1 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 592 с.; 2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.

Руда Т.В.

ДЕМПІНГ (англ. DUMPING) – продаж товарів, робіт, послуг на ринку за штучно заниженими цінами. Д. може використовуватися при продажі товарів, робіт, послуг як на внутрішньому ринку, так і на зовнішньому. ЗУ «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» дає визначення Д. як – ввезення на митну територію країни імпорту товару за цінами, нижчими від порівнянної ціни на подібний товар у країні експорту, що заподіює шкоду національному товаровиробнику подібного товару. Перші згадки про Д. можна знайти в наукових працях економістів А. Сміта й О. Гамільтона, які ще у XVIII ст. усвідомлювали існування цього явища та вивчали можливі шляхи усунення його руйнівного ефекту. Вже на початку XX ст. найбільші торгові держави почали застосовувати антидемпінгові заходи як засоби захисту національних товаровиробників від недобросовісної торгової практики. Перше національне антидемпінгове законодавство прийняла Канада в 1904-му, згодом Нова Зеландія (1905), Австралія (1906), США (1921) і Велика Британія (1924).

В країні-імпортері Д. розглядається як ввезення на митну територію країни товару, роботи, послуги за ціною, нижчою від порівнянної ціни на подібний товар, роботу, послугу у країні експорту, що заподіює шкоду національному товаровиробнику подібного товару, роботи, послуги. В міжнародному законодавстві під Д. розуміють експорт товару, роботи, послуги за ціною, що: нижча собівартості експортованого товару, роботи, послуги; нижча ціни, за якою даний товар, робота, послуга продається на внутрішньому ринку країни виробника-експортера або на ринку іншої третьої країни. На практиці підприємства застосовують Д. як засіб недобросовісної конкуренції з метою завоювання або розширення ринку збуту та витіснення з цього ринку основних конкурентів, у подальшому зі встановленням монопольних цін на свою продукцію. В залежності від терміну дії, засобів, що використовуються, схем, за якими здійснюється Д., його поділяють на: тимчасовий Д. – реалізація товарів, робіт, послуг за заниженими цінами протягом відносно короткого терміну до досягнення поставленої підприємством мети; постійний Д. – реалізація товарів, робіт, послуг за заниженими цінами протягом відносно тривалого часу до досягнення поставленої мети та протягом деякого часу після її досягнення; валютний Д. – експорт товарів, робіт, послуг за цінами, що нижчі ринкових за рахунок девальвування (зниження) курсу валюти в країні експортера; соціальний Д. – реалізація товарів, робіт, послуг за заниженими цінами за рахунок застосування низького рівня оплати праці (використання дешевої робочої сили) при виробництві товарів, робіт, послуг; ціновий Д. – експорт товарів, робіт, послуг за ціною, нижчою ціни їх реалізації на внутрішньому ринку країни-експортера; вартісний Д. – реалізація товарів, робіт, послуг за ціною, що нижча їх собівартості виробництва; випадковий (спорадичний) Д. – епізодичний експорт товарів за заниженими цінами у зв'язку з тим, що у експортера накопичилися великі запаси товарів, а реалізація на внутрішньому ринку даних товарів неможлива через насиченість внутрішнього ринку; непрямий Д. – реалізація товару, роботи, послуги за заниженими цінами до країни-імпортера через країну, в якій ці ціни не є демпінговими; прихований Д. – експорт товару, роботи, послуги за ринковою ціною для пов'язаної або близької особи, яка в подальшому продає товари на відповідному ринку за заниженими цінами. Міжнародними правилами Всесвітньої торгівельної організації використання Д. забороняється.

Звичайним заходом захисту від Д. є антидемпінгове мито, яким обкладаються товари, що експортуються за цінами, нижчими за нормальні ціни світового ринку або внутрішні ціни країни, що імпортує товар, при самостійному демпінгу (за джерелами компенсування збитків). Воно може бути попереднім, що встановлюється на період проведення антидемпінгової процедури, і остаточним, визначеним та встановленим у результаті антидемпінгового розслідування. Так як метою такого мита є відшкодування демпінгового впливу, то розмір мита повинен бути еквівалентним різниці між демпінговою ціною та ціною національного ринку. Ця різниця називається коефіцієнтом демпінгу. Країна, яка скаржиться на Д., є відповідальною за проведення розслідування, що виявляє факт існування демпінгу та матеріальної шкоди, якої завдає або загрожує завдати демпінг, необхідність застосування антидемпінгового мита та його розмір. Численні процедурні вимоги щодо проведення антидемпінгового розслідування та застосування антидемпінгового мита викладені в «Угоді про застосування Статті VI ГАТТ 1994», яка серед фахівців відома під назвою «Антидемпінговий кодекс», або «Угода про антидемпінгові заходи».

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Митна справа : підруч. / [А.І. Крисоватий, С.Д. Герчаківський, О.Б. Дем'янюк та ін.] ; за ред. А.І. Крисоватого. Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2014. 540 с.

Крисовата К. В.

ДЕПЕША (англ. DISPATCH) – згруповані міжнародні поштові відправлення (далі – МПВ), що відправляються одночасно з місця міжнародного поштового обміну однієї країни до іншої згідно з планом направлення міжнародної пошти та/або планом направлення пошти EMS за однією письмовою картою CN 31, CN 32 або посилковою картою CP 87 та переміщуються через митний кордон України оператором поштового зв'язку (п. 9-2 ч. 1 ст. 4 МКУ) [1]. У інший спосіб поняття Д. визначено спільним нормативним актом Держкомзв'язку та Держмитслужби [2]: Д. – пошта (мішок або кілька мішків з письмовою кореспонденцією, періодичними друкованими виданнями, поштою у великій кількості, дрібними пакетами, відправленнями з оголошеною цінністю, посылками та порожніми мішками (або група посилок, не запакованих у поштову тару), які відправляють одночасно з місця міжнародного поштового обміну однієї країни до відповідного зарубіжного місця міжнародного поштового обміну іншої країни відповідно до Настанов з направлення міжнародної пошти за однією письмовою картою CN 31 або CN 32, або посилковою картою CP 86, або CP 87.

Згідно зі ст. 17-114 «Депеші» Заключного протоколу Регламенту Конвенції ВПС, Д. поділяються таким чином: (а) «авіа депеші», що перевозяться повітряним шляхом у пріоритетному порядку. В авіа депешах можуть міститися авіа відправлення і пріоритетні відправлення; (б) «пріоритетні Д.», що перевозяться наземним шляхом, але мають однаковий пріоритет з «авіа депешами». «Пріоритетні Д.» можуть містити пріоритетні та авіа відправлення; (в) «наземні Д., що перевозяться повітряним шляхом (S.A.L.)», що містять відправлення S.A.L. і непріоритетні відправлення; (г) «наземні Д.», що містять наземну пошту і непріоритетні відправлення. Д., що перевозяться повітряним і наземним шляхом, які містять виключно відправлення, подані у великій кількості, називаються «Д. з поштою у великій кількості». Указаний Заклучний протокол Регламенту Конвенції ВПС у ст. 17-115 регулює питання обміну у закритих Д., у ст. 17-116 – обміну Д. з поділом за форматом, у ст. 17-119 – зашпаровування Д., у ст. 17-129 – ярлики Д., у ст. 17-137 – перевірку Д., у ст. 17-139 – заслані Д. та заслані відправлення [3].

Відповідно до ч. 4 ст. 233 МКУ пропуск на митну територію України Д. та контроль їх доставки до митного органу, в зоні діяльності якого знаходиться місце міжнародного поштового обміну, здійснюються митним органом, у зоні діяльності якого розташований

пункт пропуску через державний кордон України, на підставі супровідних поштових документів CN 37, CN 38, CN 41, що використовуються як документ контролю доставки. Вивезення Д., а також їх пропуск за межі митної території України та контроль доставки від місця міжнародного поштового обміну до пункту пропуску через державний кордон України здійснюються на підставі супровідних поштових документів CN 37, CN 38, CN 41.

Товари (крім підакцизних), що переміщуються (пересилаються) на адресу одного одержувача - підприємства в одній Д. від одного відправника у МПВ, якщо їх сумарна митна вартість не перевищує еквівалент 150 євро, не є об'єктом оподаткування митними платежами (ч. 1 ст. 234 МКУ). Товари (крім підакцизних), що переміщуються (пересилаються) на адресу одного одержувача-підприємства в одній Д. від одного відправника у МПВ, якщо їх сумарна митна вартість перевищує еквівалент 150 євро, оподатковуються митом відповідно до МКУ та ПДВ за ставкою, встановленою ПКУ (ч. 2 ст. 234 МКУ). Товари (крім підакцизних), що переміщуються (пересилаються) на адресу одного одержувача - громадянина в одній Д. від одного відправника у МПВ, якщо їх сумарна фактурна вартість не перевищує еквівалент 150 євро, не є об'єктом оподаткування митними платежами (ч. 3 ст. 234 МКУ). Товари (крім підакцизних), що переміщуються (пересилаються) на адресу одного одержувача - громадянина в одній Д. від одного відправника у МПВ, якщо їх сумарна фактурна вартість перевищує еквівалент 150 євро, оподатковуються митними платежами у порядку, встановленому ст. 374 МКУ (ч. 4 ст. 234 МКУ). Відповідно до ч. 2 ст. 401-1 МКУ під невеликою партією товарів, щодо яких застосовується процедура знищення, визначена цією статтею, розуміються товари, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України в одній Д. від одного відправника у МПВ, в одному вантажі експрес-перевізника від одного відправника у МЄВ, у кількості не більше трьох одиниць за кожною товарною підкатегорією згідно з УКТ ЗЕД або загальною вагою бруто не більше двох кілограмів.

Товари, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України в МПВ, декларуються шляхом подання митному органу: 1) митної декларації за формою єдиного адміністративного документа у разі: надходження на адресу декларанта підакцизних товарів; або надходження в Україну на адресу декларанта (крім громадянина) в одній депеші від одного відправника чи пересилання декларантом (крім громадянина) за межі України товарів, визначених у п. 3 Положення про митні декларації [4]; або надходження на адресу громадянина в Україну в одній депеші від одного відправника товарів, сумарна фактурна вартість яких перевищує суму, еквівалентну 10 000 євро. Партією товарів вважаються товари, що пересилаються на митну територію України від одного відправника на адресу одного одержувача в МПВ в одній Д.

Як зазначено у підготовлених ВПС загальних правилах Інструкції щодо заповнення CN23 [5], лист-накладна CN 32 створюється для кожної відправки масової пошти (підклас пошти UB) замість CN 31, коли відправлення закрито. Потім паперовий бланк зазвичай поміщають в одну з ємностей, що входять до відправлення, у синьому конверті; ця ємність має індикатор на етикетці, який показує наявність листової купюри всередині. На приймальній стороні лист-накладна використовується для перевірки пошти та підрахунку ємностей і предметів; це один із основних елементів процесу обліку міжнародної пошти. До форми застосовуються такі загальні правила відображення: (а) для візуальної ясності наполегливо рекомендується відображати динамічний зміст шрифтом, відмінним від того, який використовується для статичного тексту (заголовки, теги тощо). Також рекомендується, щоб динамічний зміст відображався жирним шрифтом; (б) якщо не вказано інше, числа, що відображаються у формі, вирівнюються в клітинках за правим краєм; (в) десятковий роздільник – це крапка (.), якщо шаблон форми англійською мовою, і кома (,), якщо шаблон форми французькою мовою; (г) якщо не вказано інше, числа відображаються без нулів на початку; (г) якщо для клітинки немає значення або воно дорівнює нулю, клітинка залишається пустою; (д) для всіх чисел із чотирма цифрами або більше як роздільник тисяч

використовується проміжок: приклад: 12 345,6; (е) усі ваги, зазначені у формі, вказані в кілограмах. Якщо не зазначено інше, ваги наводяться з точністю до одного знаку після коми; (є) якщо подання числового значення включає х десяткових знаків, ці х десяткових знаків завжди відображаються. Наприклад, із стандартним форматом ваги (з точністю до одного знаку після коми) вага становить 31 кг відображається як 31,0. У той час як відправлення зазвичай визначається накладною на лист або посилку (форми CN 31, CN 32 і CP 87), партія визначається накладною на доставку (форми CN 37, CN 38 і CN 41) [6]. Посилки вказуються окремо в накладній CP 87, яка функціонально схожа на CN 33 для рекомендованих листів [7].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Правила обробки та відправки міжнародної пошти в місцях міжнародного поштового обміну України: затверджено наказом Державного комітету спеціального зв'язку та захисту інформації, Державної митної служби України від 07.11.2000 р. № 165/626. URL: <http://surl.li/tskrb>; 3. Regulations of the Convention (Règlement de la Convention) of the Universal Postal Union. Final Protocol (Protocole final) (unofficial translation) (As amended by Universal Postal Union International Bureau Circular №. 100 (Berne, 2021). URL: <http://surl.li/tkvpu>; 4. Положення про митні декларації : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 450. *Офіційний вісник України*. 2012. № 40. Ст. 1545.; 5. Universal Postal Union. CN 32 – Letter bill. Bulk mail. Completion instructions. URL: <http://surl.li/tkvrx>; 6. Universal Postal Union. CN 31 – Letter bill. Completion instructions. URL: <http://surl.li/tkvsf>; 7. Universal Postal Union. Postal Transport Guide October 2018 <http://surl.li/tkvsj>

Мазур А.В.

ДЕПОЗИТИ ІМПОРТНІ (англ. IMPORT DEPOSITS) – різновид нетарифних обмежень, що полягає в попередній заставі, яку імпортер повинен внести в свій банк перед закупівлею іноземного товару. Розмір застави залежить від вартості угоди. Імпортер не одержує по депозиту проценти, і через кілька місяців сума застави повертається. Протекціоністське значення **Д.і.** полягає в тому, що вони збільшують витрати імпортера під час даної операції і підвищують ціну імпортного товару.

Д.і. – вимога до імпортера заздалегідь сплатити частину вартості товару, що ввозиться. **Д.і.** – форма економічних санкцій до імпортерів, які порушують умови й порядок імпортних угод, контрактів щодо обсягів, якості, комплектності продукції, що ввозиться з-за кордону, особливо техніки, обладнання. **Д.і.** застосовуються у вигляді обов'язкових штрафних платежів на спеціальний банківський рахунок. Найчастіше **Д.і.** застосовуються для поліпшення ситуації в платіжному балансі за допомогою скорочення імпорту. Наприклад, наприкінці 60-х рр. подібна система застосовувалася у Великобританії. До спеціальних імпортних процедур, що застосовуються в Україні, належать: 1) застосування процедури міжнародних торгів або аналогічних їм процедур; 2) режим попередніх **Д.і.**, що вносяться у банки. Попередні **Д.і.** – внесення суб'єктами ЗЕД на безвідсоткові рахунки у банках, що обслуговують їх на території України, на період від моменту набрання договорами (контрактами), що ними укладаються, юридичної сили до моменту проходження товарами, що поставляються згідно із зазначеними договорами (контрактами), через митний кордон України або передачі товарів іноземними суб'єктами господарської діяльності на території України, грошових коштів у валюті договору (контракту) в сумі, визначеній у встановлених відсотках до вартості відповідного договору (контракту). Режим попередніх **Д.і.** запроваджується НБУ з метою регулювання платіжного балансу України. При цьому НБУ встановлює порядок здійснення операцій з попередніми імпортними депозитами та відносний розмір сум депозитів у процентах до вартості договору (контракту), що не може перевищувати 50 процентів. Попередній **Д.і.** відкривається не пізніше як через три робочих дні з моменту набрання договором (контрактом) юридичної сили. В разі порушення

зазначеного строку або інших умов відкриття попередніх **Д.і.** до суб'єктів ЗЕД застосовуються санкції, що визначаються порядком, затвердженим НБУ. Кошти, що надходять на рахунки попередніх **Д.і.**, відображаються на зведеному спеціальному рахунку, який відкривається кожним комерційним банком, що веде операції з попередніми **Д.і.**, на користь НБУ. Зазначені кошти знаходяться у розпорядженні НБУ. Суб'єкту ЗЕД, що відкрив попередній **Д. і.**, відповідним банком видається довідка встановленої форми, що є підставою для пропуску товару через митний кордон України. В разі передачі товару іноземними суб'єктами господарської діяльності через банківсько-кредитні установи України і відсутності перетину товаром митного кордону України зазначена в цьому пункті довідка є підставою для проведення розрахунків з іноземним суб'єктом господарської діяльності через банківсько-кредитні установи України або для пропуску через митницю відповідної суми готівкою. Забороняється застосування режиму попередніх **Д.і.** щодо товарів, до яких запроваджується режим ліцензування і квотування імпорту.

Літ.: 1. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 29. Ст. 238.; 2. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. № 960-XII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 29. Ст. 377.

Крисоватий А. І.

ДЕРЖАВНА МИТНА ПОЛІТИКА (англ. CUSTOMS POLICY) – це система принципів та напрямів діяльності держави у сфері захисту митних інтересів та забезпечення митної безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки. **Д.м.п.** є складовою частиною державної економічної політики (ст. 5 МКУ) [1].

Д.м.п. як складова загальної державної політики, є досить складною та багатогранною категорією, її аналіз – традиційний предмет дослідження вчених різних галузей науки: політології, соціології, історії, економіки, юридичної науки. Генеза поняття **Д.м.п.** має давню історію. З кінця XIX ст. й до 20-х років XX ст. домінуючою була думка щодо недоцільності виділення **Д.м.п.** в якості самостійної складової політики держави. Так, відомі дослідники політологічної науки – Б.Н. Чичерін, П.В. Струве, М.Н. Соболев, Н.Н. Шапошников та інші створили наукові підходи у вивченні торгівельної та **Д.м.п.** як складової внутрішньої та зовнішньої політики держави. Не погоджуючись з позицією ототожнення зовнішньоторгової політики з митною, відомий вітчизняний фахівець з митного права К.К. Сандровський, разом з тим зазначав, що якщо перша має самостійне значення, то остання при певних умовах може відігравати лише службову, допоміжну роль. Проте саме К.К. Сандровський є одним з перших, хто сформулював науково обґрунтоване поняття **Д.м.п.** як системи заходів, спрямованих на забезпечення охорони державних кордонів і виконання зовнішньоекономічної програми держави в міжнародному спілкуванні через засоби митного регулювання, тобто державного впливу на сферу митних відносин. Серед вітчизняних науковців особливих розбіжностей у поглядах, щодо співвідношення цих понять не виникало, що не в останню чергу було обумовлено відсутністю законодавчо визначеного визначення **Д.м.п.** Одним з перших в вітчизняній науці митного права поняття **Д.м.п.** сформулював Б.А. Кормич, який вказував, що **Д.м.п.** – це складова внутрішньої та зовнішньої політики, яка визначає зміст діяльності держави та її компетентних органів у сфері регулювання зовнішньоекономічних відносин та організації митної системи і має на меті захист національних інтересів, національної безпеки і економічного суверенітету держави. На думку автора, **Д.м.п.** – це відносно стабільна, організована діяльність державних інституцій, скерована на визначення мети та напрямків загальнодержавної політики в конкретній сфері та їх реалізація за допомогою політико-правових, економічних, організаційних заходів, спрямованих на захист національних інтересів і безпеки.

Усі відомі інтерпретації **Д.м.п.**, які викладені в науковій літературі, залежно від підходу до цього поняття, можна об'єднати в чотири основні групи: владно-правовий, організаційно-інституціональний, економічний та психоетичний. Владно-правовий підхід тлумачення **Д.м.п.** орієнтується на висвітлення її основних положень через дії, спрямовані на здобуття, утримання та використання державної влади в сфері регулювання зовнішньоекономічної діяльності. В межах цього підходу **Д.м.п.** трактується як система або комплекс заходів, правил регулювання ЗЕД, перш за все адміністративно-владного характеру або ж як упорядкованість та регулятивність в цій сфері – за допомогою нормативно-правової бази. Відповідно до організаційно-інституціонального підходу **Д.м.п.** формується через державні організації та інститути, в яких вона розробляється, визначається й реалізується. До таких державних інституцій в першу чергу належить ВРУ, КМУ та інші органи публічної адміністрації. Економічний підхід до **Д.м.п.** обумовлений в основному з запровадженням в життя внутрішньої та зовнішньої економічної політики держави, заснованої на протекціонізмі, вільній торгівлі чи гармонійному поєднанні двох попередніх напрямів.

Психоетичний підхід до **Д.м.п.** пов'язаний, насамперед, з тим, що політика – це своєрідна характеристика відносин, що складаються в процесі її розробки, прийняття та реалізації. **Д.м.п.** з психоетичних позицій – це область продуманих конфліктно-консенсусних кроків, маневрів, лавірувань, вимушених компромісів, погоджень, натисків та бар'єрів. Усі чотири складові митної політики взаємопов'язані та взаємозалежні, тому усі вони важливі і повинні мати рівнозначне значення. Варто зазначити, що всі вище згадувані визначення поняття **Д.м.п.** характеризують і пояснюють окремі її сторони, вони є взаємопов'язаними та взаємообумовленими, і саме тому в однаковій мірі важливі та необхідні. Це ще раз підтверджує багатоаспектність **Д.м.п.** та її вплив на різноманітні сфери суспільного життя. Вони лише збагачують наше уявлення про **Д.м.п.** як комплексне явище, яке об'єктивно існує в системі суспільних відносин. Різноманітність аспектів підходів та розуміння **Д.м.п.** обумовлене як об'єктивними, так і суб'єктивними факторами. За своєю спрямованістю та домінуванням економічних засобів її реалізації **Д.м.п.** має економічний характер. Як сфера діяльності політичних інститутів суспільства і держави – політичний характер, як інструмент адміністративно-правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності – правовий. Безперечно, **Д.м.п.** належить до найважливіших проявів суверенітету держави, що передбачає особливу увагу до неї з боку державної влади при формуванні міжнародної позиції та вирішенні внутрішніх проблем [2].

Прийняття чинної редакції Митного кодексу України, в якому поняття **Д.м.п.** набуло нормативного визначення, змістило акценти в дискусії щодо поняття, ознак та інших сутнісних характеристик **Д.м.п.** Наразі **Д.м.п.** характеризується наступним чином:

1. Головною метою **Д.м.п.** є забезпечення захисту національних інтересів та національної безпеки України в політичній, економічній, соціальній, екологічній та інших сферах. **Д.м.п.** ґрунтується на певних концептуальних засадах (базових національних інтересах та відповідних аспектах державної політики національної безпеки) і здійснюється шляхом реалізації відповідних доктрин, стратегій, концепцій і програм у різних сферах державної діяльності, як внутрішніх, так і зовнішніх, відповідно до чинного законодавства, міжнародно-правових актів та усталеної практики. Основними функціями **Д.м.п.** є економічна, регулятивна, захисна, фіскальна, інформаційно-статистична, міжнародно-політична.

2. Правові засади **Д.м.п.** ґрунтуються на вимогах Конституції України. Так, ст. 2 Основного Закону проголошує, що суверенітет України поширюється на всю її територію, яка, в межах існуючого кордону, є цілісною і недоторканою. Ст. 18 Конституції України визначає, що зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально визнаними принципами і

нормами міжнародного права. Відповідно до вимог ст. 9 Основного Закону чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Вищезгадані та інші конституційні положення визначають зміст та спрямованість **Д.м.п.** України, ефективна реалізація якої є невід'ємною умовою сталого економічного, політичного та соціального розвитку держави. До основних нормативних актів, що розкривають мету, цілі та завдання **Д.м.п.** належать МКУ, ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про Митний тариф України», міжнародні договори України тощо.

3. **Д.м.п.** повинна сприяти забезпеченню економічних інтересів держави. Економічні інтереси держави є складовою її національних інтересів – життєво важливих матеріальних, інтелектуальних і духовних цінностей Українського народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в Україні, визначальних потреб суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та її прогресивний розвиток.

4. **Д.м.п.** слугує засобом забезпечення національної безпеки. Національна безпека - це захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам. Об'єктами національної безпеки є: людина і громадянин – їхні конституційні права і свободи; суспільство – його духовні, морально-етичні, культурні, історичні, інтелектуальні та матеріальні цінності, інформаційне і навколишнє природне середовище і природні ресурси; держава – її конституційний лад, суверенітет, територіальна цілісність і недоторканність.

5. Місце й роль **Д.м.п.** в системі загальнодержавної політики визначається багатьма факторами, що мають місце через вплив інших складових державної політики (податкової, фінансової, інвестиційної тощо). Вона тісно взаємопов'язана з ними і знаходиться в прямій чи опосередкованій залежності від них, але й сама має суттєвий вплив на них. **Д.м.п.** виступаючи складовою внутрішньої та зовнішньої державної політики, формується та запроваджується, спираючись на об'єктивний аналіз та з урахуванням внутрішньо економічних і зовнішньоекономічних факторів. У цьому сенсі **Д.м.п.** фокусує в собі інтереси держави у внутрішньо економічній, зовнішньоекономічній, фінансовій, податковій, валютній, кредитній та інших сферах. У такій якості **Д.м.п.** є не тільки каталізатором політики держави, але й свого роду заручником її прорахунків. З іншого боку, **Д.м.п.** має суб'єктивний характер, бо її принципи, мета, функції визначаються умовами розвитку конкретної держави в певний історичний період її існування, станом світової загальної та економічної ситуації. Крім того, на неї суттєво впливає політика окремих політичних сил, які мають реальну владу в державі, державні, громадські та бізнесові інституції як усередині держави, так і поза її межами, одні з яких є суб'єктами, а інші об'єктами **Д.м.п.** Пріоритетними напрямками **Д.м.п.** у внутрішньополітичній сфері є: забезпечення неухильного додержання прав і законних інтересів господарюючих суб'єктів та громадян, захисту інтересів підвищення ефективності діяльності митних органів; забезпечення прозорості в їх діяльності прийнятті управлінських рішень, інформованості населення України з питань митного регулювання, зміцнення на цій основі його довіри до посадових осіб митних органів; недопущення неконтрольованого ввезення в Україну екологічно небезпечних технологій, речовин і матеріалів, протидія митним правопорушенням. Основними напрямками **Д.м.п.** у зовнішньополітичній сфері є проведення активної міжнародної політики України з метою: створення сприятливих умов для прогресивного економічного та соціального розвитку України; забезпечення повноправної участі України в діяльності, ВМО та інших міжнародних організаціях; участь у заходах пов'язаних з протидією поширенню зброї, засобів її доставки, військового спорядження; поглиблення транскордонного співробітництва; адаптація законодавства України у митній сфері до законодавства ЄС.

6. **Д.м.п.** безпосередньо реалізується в діяльності митних органів, до яких відповідно до чинного законодавства належать: центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, митниці та митні пости. Проте не можна ототожнювати митне регулювання тільки з діяльністю митних органів. Формування і реалізація **Д.м.п.** – складний процес, участь у якому беруть всі три гілки державної влади – законодавча, виконавча і судова. Крім того, розробка та реалізація заходів **Д.м.п.** здійснюється за участю суб'єктів господарювання, представників громадських об'єднань, інших учасників суспільних відносин. **Д.м.п.** – невід'ємна частина економічної й зовнішньоторговельної політики держави, і тому вона залежить від цілей і завдань загальної економічної стратегії уряду.

7. Інституціональний механізм формування та реалізації **Д.м.п.** – це певна система взаємодіючих суб'єктів (інститутів), які забезпечують цілісність, безперервність процесу регулювання суспільних відносин у митній галузі (ВРУ, КМУ, Мінфін), а також створюють необхідні умови для задоволення постійно виникаючих і найбільш значущих потреб об'єктів митної політики (Держмитслужба).

8. Функціональний механізм **Д.м.п.** – це раціональна сукупність форм, методів (способів, прийомів) її формування та реалізації, порядок використання державними інституціями інструментів митного регулювання (митно-тарифні та нетарифні заходи тощо).

9. Існують дві основні форми **Д.м.п.** протекціоністська та політика вільної торгівлі. Протекціоністська **Д.м.п.** спрямована на створення найбільш сприятливих умов для розвитку вітчизняного виробництва та внутрішнього ринку. Її основні цілі досягаються шляхом запровадження високого рівня митного обкладення на імпортовані товари. На відміну від протекціонізму, політика вільної торгівлі припускає мінімальний рівень обкладення митом і спрямована на заохочення ввозу іноземних товарів на внутрішній ринок країни.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Приймаченко Д.В. Митна політика держави та її реалізація митними органами: монографія. Дніпропетровськ: АМСУ, 2006. 332 с.

Приймаченко Д.В.

ДЕРЖАВНА МИТНА СЛУЖБА УКРАЇНИ (Держмитслужба, ДМСУ) (англ. STATE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE). ДМСУ – центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, спрямовує, координує та контролює діяльність митниць, здійснює інші повноваження, передбачені МКУ та іншими законами України, в межах своїх повноважень видає накази, організує та контролює їх виконання справи [1]. ДМСУ реалізує державну митну політику, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань митної справи [2]. Діяльність служби спрямовується та координується КМУ через Міністра фінансів. Основними завданнями ДМСУ є: забезпечення реалізації державної митної політики, зокрема забезпечення митної безпеки та захисту митних інтересів України і створення сприятливих умов для розвитку ЗЕД, збереження належного балансу між митним контролем і спрощенням законної торгівлі; забезпечення реалізації державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань митної справи, запобігання та протидії контрабанді, боротьби з порушеннями митних правил; внесення пропозицій щодо забезпечення формування державної митної політики на розгляд Міністра фінансів.

Необхідність вдосконалення організаційної структури митної системи України, посилення митного контролю, боротьби з контрабандою спричинили новий етап радикальної реорганізації митних органів України. Відповідно до Указу Президента України Л. Кучми, на базі Держмиткомітету, що ліквідується, було утворено ДМСУ як центральний орган виконавчої влади [3]. Це рішення створило реальні умови для поглибленої структурної

перебудови та реформування митної системи, зміцнення її управлінських важелів, підвищення рівня організаторської роботи. Прийняття цього документа – це свідчення виходу митної служби України на якісно новий, вищий рівень розвитку [4]. Інституційне реформування національної митної служби дозволило ліквідувати дублюючі управлінські структури – територіальні митні управління, реорганізувати або ліквідувати деякі неефективні митниці та нерентабельні митні пости. Митницям, яким належало координувати роботу митних органів двох-трьох областей, надано статус регіональних. Велику увагу було приділено подальшій розбудові митної інфраструктури. На 01.01.2002 р. в системі ДМСУ діяли 10 регіональних митниць, 41 митниця (з них 14 внутрішніх, 35 прикордонних, 1 спеціалізована енергетична та 1 оперативна митниця), 134 митних пости. Наповнення державного бюджету за рахунок надходжень від справляння мита, податку на додану вартість, акцизного збору з товарів та інших предметів під час переміщення їх через митний кордон належало до основних завдань ДМСУ. Відповідні показники діяльності ДМСУ з року в рік зростали. Так, якщо у 2004 р. Держмитслужба перерахувала до державного бюджету 18 093,1 млн. грн., то 2005 р. – вже 31 001,1 млн. грн., 2006 р. – 41 173,9 млн. грн., 2007 р. – 54 119,5 млн. грн., а 2008 р. – 96 047,2 млн. грн., 2012 р. – 125,13 млн. грн. (що забезпечило наповнення держбюджету на 60 %) [5]. За результатами структурно-адміністративної реформи, започаткованої. Урядом України 24.12.2012 р. відбулось об'єднання ДМСУ і ДПС в новий центральний орган виконавчої влади – Міністерство доходів і зборів України. 18.03.2013 р. Указом Президента України було затверджено положення про фіскальне міністерство [6]. Пункт перший Положення зазначав: «Міністерство доходів і зборів України (Міндоходів України) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується КМУ. Міндоходів України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з питань: забезпечення формування єдиної державної податкової, державної митної політики в частині адміністрування податків і зборів, митних платежів та реалізації єдиної державної податкової, державної митної політики».

Політичні перетворення в Україні 2014 р. знову торкнулись структури національної системи митної служби. Уряд держави прийняв рішення про ліквідацію Міндоходів України [7], якою передбачалось відновлення ДМСУ та ДПС. Однак, згідно з наступного рішення КМУ, процес відновлення двох окремих служб був припинений та було створено Державну фіскальну службу України. Станом на початок 2018 р. в системі ДФСУ працювало 41806 фахівців. З фактичної чисельності працівників територіальних органів ДФСУ (40153 осіб), кількість фахівців податкового напрямку складала 29915 осіб або 75 %; кількість фахівців митного напрямку 10238 осіб або 25 %. Функціонувало 26 митниць і 167 митних постів, як територіальних підрозділів ДФСУ. За період знаходження митної служби в підпорядковані ДФСУ надходження до державного бюджету мали наступну динаміку: 2014 – 135,4 млрд. грн., 2015 – 202,3 млрд. грн., 2016 – 235,3 млрд. грн., 2017 – 303,8 млрд. грн., 2018 – 338,8 млрд. грн., 2019 – 319 млрд. грн. [5]. Наприкінці 2018 року Уряд України розпочав реалізацію чергових адміністративних заходів щодо підвищення ефективності фіскальних органів держави. Згідно з його рішенням ДФСУ ліквідувалась, а на її базі відновлювались самостійні служби – ДМСУ та ДПС. КМУ затвердив «Положення про Державну митну службу України» [2]. Крім того, реформування Держмитслужби почало відбуватись відповідно до Плану заходів щодо реалізації концептуальних напрямів реформування системи органів, що реалізують державну податкову політику [10], який передбачав запровадження однакових та зрозумілих правил гри для всіх, швидкий та зручний сервіс, нову кадрову політику, сучасну інфраструктуру. Нові структурні зміни викликали і перегляд інституційної системи національної митної службам. КМУ здійснив організаційні зміни в ДМСУ: було затверджено нову структуру центрального апарату, сформовано систему територіальних підрозділів Держмитслужби. Відповідно до Плану, Урядом України в порядку законодавчої ініціативи до

ВРУ було внесено законопроекти щодо внесення змін до МКУ, про режим спільного транзиту, про функціонування авторизованих економічних операторів та інші, метою яких була імплементація норм міжнародних актів в національне митне законодавство. Відповідно до внесених змін до МКУ, Держмитслужба та її територіальні підрозділи змінити свій юридичний статус [11]. Згідно з рішенням Уряду України було реорганізовано територіальні органи ДМСУ шляхом їх приєднання до ДМСУ [12]. Фактично це означало об'єднання усіх митних органів в єдину юридичну особу, у зв'язку з чим територіальні органи здійснюють діяльність не як самостійні юридичні особи публічного права, а як відокремлені підрозділи ДМСУ. В результаті здійснених реформ, станом на 01.01.2024 р. ДМСУ складається з центрального апарату: керівництво (Голова служби, перший заступник (вакансія), три заступники (одна вакансія), 17 департаментів, 4 окремих відділів та 16 територіальних підрозділів (митниць) [13]. Гранична чисельність працівників ДМСУ становить: 771 посад в центральному апараті та 10507 посад в територіальних підрозділах [14]. В складних умовах україно-російського збройного конфлікту митниці Держмитслужби продовжують виконувати покладені на них державою завдання в сфері регулювання експортно-імпоротної діяльності. Так за 2022 рік загальна вартість товарообігу в процесі митного оформлення склала – 103676 млн. дол. США, з них експорт – 44173 млн. долл., імпорт – 59503 млн. долл. 2023 рік загальні показники склали загальну вартість імпорту – 63 518 443 млн. долл. США, експорту – 36 185 822 млн. долл. США [13].

Керівники ДМСУ: Деркач Леонід Васильович (07.1995 – 04.1998), Соловков Юрій Петрович (05.1998 – 11.2001), Каленський Микола Миколайович (11.2001 – 02.2005), Скомаровський Володимир Володимирович (03.2005 – 09.2005), Єгоров Олександр Борисович (09.2005 – 12.2007), Хорошковський Валерій Іванович (12.2007 – 01.2009), Макаренко Анатолій Вікторович (01.2009 – 03.2010), Калетнік Ігор Григорович (03.2010 – 11.2012), Нефьодов Максим Євгенович (07.2019 – 11.2020), Рябікін Павло Борисович (11.2020 – 11.2021), Демченко В'ячеслав Вадимович (11.2021 – 01.2023). З лютого 2023 р. тимчасово виконуючий обов'язки Голови служби – Звягінцев Сергій Борисович.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Положення про Державну митну службу України: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 227. *Офіційний вісник України*. 2019. № 26. Ст. 900.; 3. Про Державну митну службу України: Указ Президента України від 29.11.1996 р. № 1145/96. (втратив чинність). *Урядовий кур'єр*. 1996 р. № 228.; 4. Деркач Л. Українська митниця: вчора, сьогодні, завтра. 2 вид., доп. Київ : 2000. 542 с.; 5. Історія митної діяльності: Україна в міжнародних митно-торговельних мережах. Навчальний посібник / за ред. Л.В. Деркача, В.В. Ченцова. Автор. Кол.: Колесников К.М., Морозов О.В., Дячок О.О., Ченцов В.В., Шуляк С.В. Дніпро : 2019, 282 с.; 6. Про Міністерство доходів і зборів України: Указ Президента України від 18.03.2013 р. № 141/2013. (втратив чинність). *Офіційний вісник України*. 2013. № 22. Ст. 739.; 7. Про ліквідацію Міністерства доходів і зборів: постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2014 р. № 67. (втратив чинність). *Офіційний вісник України*. 2014. № 22. Ст. 685.; 8. Про утворення Державної фіскальної служби: постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 р. № 160. (втратив чинність). *Офіційний вісник України*. 2014. № 46. Ст. 1213.; 9. Про утворення Державної податкової служби України та Державної митної служби України: постанова Кабінету Міністрів України від 18.12.2018 р. № 1200. *Офіційний вісник України*. 2019. № 49. Ст. 1200.; 10. Деякі питання реалізації концептуальних напрямів реформування системи органів, що реалізують державну податкову та митну політику: розпорядження Кабінету Міністрів України від 05.07.2019 р. № 542-р. *Урядовий кур'єр*. 2019 р. № 140.; 11. Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законодавчих актів України у зв'язку з проведенням адміністративної реформи : Закон України від 11.01.2020 р. № 440-ІХ. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 28. Ст. 188.; 12. Деякі питання

територіальних органів Державної митної служби: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 895. *Офіційний вісник України*. 2020. № 80. Ст. 2592.; 13. Державна митна служба України (офіційний веб-сайт). URL: <http://www.customs.gov.ua>; 14. Деякі питання затвердження граничної чисельності працівників апарату та територіальних органів центральних органів виконавчої влади, інших державних органів: постанова Кабінету Міністрів України від 05.04.2014 р. № 85. *Офіційний вісник України*. 2014. № 29. Ст. 814.

Морозов О.В., Ченцов О.В.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (англ. STATE REGULATION OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITIES) – це окрема функція державного управління ЗЕД, що визначається зовнішньоекономічною політикою держави та реалізується шляхом цілеспрямованого впливу на поведінку суб'єктів ЗЕД через реалізацію комплексу правових, адміністративних, економічних, організаційно-управлінських, інформаційно-аналітичних та інших специфічних заходів для забезпечення пріоритетів державної зовнішньоекономічної політики [1].

Історія розвитку **Д.р.** характеризується неоднозначністю підходів щодо рівня втручання держави в цю сферу. За посилення ролі держави в **Д.р.** виступали представники меркантилізму У. Стаффорд, Г. Скаруффі, Т. Мен, А. Серра, А. Монкретьєн тощо), та їх послідовники, які відстоювали політику протекціонізму – Л. Клейн, Ф. Модильяні, П. Самуельсон. Натомість прихильники політики фритредерства А. Сміт, Д. Рікарди, Р. Торренс, Дж. Стюарт Міль та ін. відстоювали позиції мінімізації державного впливу на розвиток зовнішньої торгівлі й дотримувалися принципу «вільної торгівлі», що сьогодні лежить в основі формування політики лібералізму (Дж. Чілмен) в сфері **Д.р.** [2]. Найбільш ґрунтовно потреба в **Д.р.**, теоретично аргументована в працях Дж. М. Кейнса та його послідовників, які стверджували, що держава має взяти на себе відповідальність за всі соціально-економічні процеси, що відбуваються в країні, в тому числі за розвиток ЗЕД та її наслідки [3].

У правовому полі України чітко визначено основні питання **Д.р.** (ст. 380 ГКУ) [4] визначає, що **Д.р.** спрямовується на захист економічних інтересів України, прав і законних інтересів суб'єктів ЗЕД, створення рівних умов для розвитку усіх видів підприємництва у сфері зовнішньоекономічних відносин та використання суб'єктами ЗЕД доходів та інвестицій, заохочення конкуренції і обмеження монополізму суб'єктів господарювання у сфері ЗЕД. Перелік та повноваження органів державної влади, а також форми **Д.р.** визначаються ГКУ, ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність» (далі – Закон) [5], іншими законами. **Д.р.** визначає зовнішньоекономічна політика держави на тому чи іншому етапі її реалізації. Основними об'єктами **Д.р.** є легітимні види її здійснення, що визначені ст. 4 Закону, а саме: експорт та імпорт товарів, капіталів та робочої сили; діяльність у сфері послуг; наукова, науково-технічна, науково-виробнича, виробнича, навчальна та інша кооперація з іноземними суб'єктами господарської діяльності; міжнародні фінансові операції та операції з цінними паперами; кредитні та розрахункові операції між суб'єктами ЗЕД; спільна підприємницька діяльність, що включає створення спільних підприємств, проведення спільних господарських операцій, спільне володіння майном; підприємницька діяльність пов'язана з наданням ліцензій, патентів, ноу-хау, торговельних марок та інших нематеріальних об'єктів власності; організація та здійснення діяльності в галузі проведення виставок, ярмарок, аукціонів, торгів, конференцій, семінарів та інших подібних заходів, які здійснюються на комерційній основі; товарообмінні (бартерні) операції; орендні операції; операції з придбання, продажу, обміну валюти на валютних аукціонах, біржах, міжбанківському валютному ринку; роботи на контрактній основі фізичних осіб; інші види ЗЕД, не заборонені чинним законодавством.

Д.р. здійснюється шляхом комплексного застосування правових, економічних, адміністративних та специфічних механізмів та методів, що дозволяє врівноважувати інтереси суб'єктів господарської діяльності та держави у цій сфері та досягати поставлених державою цілей [6]. У процесі **Д.р.**, держава та її органи виконавчої влади не можуть безпосередньо втручатися у ЗЕД суб'єктів господарювання, що діють у цій сфері, за винятком випадків, коли таке втручання передбачене законами. Суб'єктами **Д.р.** виступають: міждержавні та міжрегіональні органи регулювання ЗЕД (СОТ, ГАТТ, ЄБРР, МВФ); органи законодавчої та виконавчої влади держави (в Україні – ВРУ, КМУ, НБУ, Мінекономіки, Держмитслужба та інші) [7].

Ключовою ланкою у **Д.р.** є митні органи які відповідно до положень МКУ (ст. 5 МКУ) реалізують державну митну політику та здійснюють митну справу, зокрема стосовно регулювання зовнішньої торгівлі та захист внутрішнього ринку, які реалізуються через механізми тарифного та нетарифного регулювання ЗЕД (ст. 7 МКУ).

Механізми та методи **Д.р.** поділяються на: тарифні, що ґрунтуються на використанні митних тарифів та нетарифні – квоти, ліцензії, субсидії, демпінг та ін. Тарифні методи за суттю є економічними і діють через ринкові методи регулювання, вони спрямовані на здешевлення експорту, подорожчання імпорту і впливають на фінансові результати діяльності учасників ЗЕД. У галузі імпорту до тарифних методів належать не лише митні тарифи, а й податки і збори з товарів, які ввозять, імпортні депозити та ін. У галузі експорту – це податкові кредити експортерам, гарантії, субсидії, звільнення від податків, надання фінансової допомоги тощо. Нетарифні методи відносяться до методів адміністративного впливу. Адміністративними важелями є ембарго (повна заборона зовнішньоекономічних операцій), ліцензування, квотування, специфічні вимоги до товарів (упакування, маркування, добровільні обмеження експорту, бюрократичні ускладнення митних процедур (запровадження підвищених вимог до якості, санітарних та інших стандартів) [8]. Серед нетарифних важелів **Д.р.** важливу роль відіграють валютні обмеження, тобто регламентація операцій резидентів і нерезидентів з валютними цінностями, яка може обмежувати ЗЕД або її стимулювати [9].

Літ.: 1. Івашова Л.М. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 1 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 592 с.; 2. Пісьмаченко Л.М. Історія розвитку державного регулювання зовнішньоторговельної діяльності в Україні. *Економіка та держава*. 2007. № 10. С. 80-82.; 3. Державне регулювання економіки: навч. посіб. / С.М. Чистов, А.Є. Никифоров, Т.Ф. Куценко та ін.. К.: КНЕУ, 2004. 440 с.; 4. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144.; 4. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 5. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. № 960-XII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 29. Ст. 377.; 6. Пісьмаченко Л. М. Державне управління зовнішньоторговельною діяльністю в Україні: регулювання та контроль: монографія. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд.», 2008. 366 с.; 7. Міщенко Д.А., Міщенко Л.О. Теоретичні основи механізму державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. URL: http://www.dy.nauka/2_2021/8.pdf; 8. Івашова Л.М. Елементи методології державного регулювання зовнішньоторговельної діяльності в Україні: методи та інструменти. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2016. № 2. С. 25-34.; 9. Пісьмаченко Л.М. Енциклопедія державного управління: у 8 т. Т.4 / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. К. : НАДУ, С. 162-163.

Івашова Л.М.

ДЕРЖАВНЕ СПРИЯННЯ ЕКСПОРТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ (англ. STATE SUPPORT FOR EXPORT ACTIVITIES) – це система державної підтримки страхування, гарантування та кредитування експорту, яка є важливим чинником стимулювання експортної діяльності за допомогою якої забезпечується щонайбільше можливих переваг для виходу національних виробників на зовнішній ринок. Державне регулювання експортної діяльності та її підтримка на законодавчому рівні є одним із першорядних завдань кожної країни, адже саме експортний потенціал розкривається у можливості країни відтворювати свої конкурентні переваги в межах світових ринків. При цьому державні регуляторні заходи щодо стимулювання експорту розцінюються ГАТТ/СОТ як одна з форм нетарифних обмежень. Водночас заходи з **Д.с.** входять у групу «участь держави у зовнішньоторговельних заходах (субсидування виробництва і експорту товарів)» [1].

Досвід зарубіжних країн щодо надання фінансової підтримки розвитку експортно-імпоротної діяльності країни більшість урядів ініціювали створення спеціалізованих банків, установ, до основних функцій яких належать: короткострокове та довгострокове кредитування експортерів; гарантування та страхування експортних кредитів; довгострокове кредитування іноземних урядів та фірм. Функціонування спеціалізованих банків, як правило, підпорядковане тенденціям економічного розвитку. Так, у США фінансуванням зовнішньої торгівлі, крім комерційних банків, займається експортно-імпортний банк США, Ексімбанк (Export-ImportBank, Eximbank). Це корпорація, яка перебуває в повному володінні уряду США. Банк виконує такі функції: надання прямих кредитів експортерам та імпортерам; сприяння комерційним банкам та іншим фінансовим установам, які забезпечують експортні продажі; страхування експортних кредитів і надання гарантій. У Японії фінансуванням зовнішньої торгівлі займається Ексімбанк (фінансовий інститут японського уряду) разом з комерційними банками та торговими домами. Фінансування експорту погоджується із загальною стратегією японського експорту машин та обладнання. Ексімбанк, як правило, фінансує 60–70% суми кредиту за пільговим відсотком, решту суми надають комерційні банки на умовах, що залежать від ситуації на ринку. У Великій Британії підтримка фінансування експортно-імпортних операцій здійснюється через Департамент гарантій експортних кредитів (Exports Credits and Guarantee Department, ECGD). Банк отримує різницю між відсотком за кредитом і ставкою рефінансування через субвенції, які виплачує ECGD. На час виробництва експортного товару ECGD не надає фінансової підтримки. Експорт у Франції фінансують Французький центральний банк (Banque de France), Французький банк зовнішньої торгівлі (Banque Francaise du Commerce Exterieur, BFCE) та комерційні банки. У Німеччині більшу частину експортного фінансування здійснюють два спеціальних інститути: Консорціум німецьких комерційних банків «Експорт-кредит» (Ausfuhrkredit GmbH/Frankfurt am Main, АКА), та Кредитна установа для відбудови (Kreditanstalt fur Wiederaufbau, KfW).

Одним з найпоширеніших методів **Д.с.** є надання експортних премій, або субсидій. Експортні премії (субсидії) – це фінансові пільги, що надаються урядом або приватними організаціями фірмам-експортерам на вивезення певних товарів за кордон. Вони покривають частину витрат національних виробників і в такий спосіб підвищують їх конкурентоспроможність на зовнішніх ринках. На практиці субсидування здебільшого застосовується щодо виробництва товарів в цілому, як на внутрішній, так і на зовнішній ринок, хоча деякі субсидії діють виключно щодо експорту. З огляду на це субсидії поділяються на прямі й непрямі. Прямі експортні субсидії (премії) – це певні суми, що виплачуються експортеру для вивезення товарів, в експорті яких зацікавлена країна. Непряме субсидування експорту є більш поширеним і передбачає фінансові пільги окремим галузям народного господарства або економіці загалом на отримання кредитів, сплату податків, витрат на електроенергію, транспорт тощо. Поширення субсидування ЗЕД змусило ГАТТ розробити відповідні правила субсидування і стягування компенсаційного мита. На

«Токійському раунді» було прийнято Кодекс із субсидій і компенсаційного мита, який був уточнений під час «Уругвайського раунду».

Однією з найстаріших і найпоширеніших форм фінансового заохочення вивезення товарів є державне страхування експорту, яке найчастіше здійснюється через надання державних гарантій на експортні кредити. У більшості країн світу операції страхування експорту виконують спеціальні установи. Наприклад, у США – це Експортно-імпортний банк, у Великобританії – Департамент гарантій експортних кредитів, у Німеччині, Бельгії та деяких інших країнах функції державного страхування експорту виконують приватні страхові компанії, що здійснюють ці операції за рахунок коштів, які надає держава. Сучасна зовнішня торгівля практично неможлива без надання експортних кредитів, що пояснюється підвищенням вартості товарів на світовому ринку, насамперед високотехнологічних виробів і комплектного обладнання. Це сприяє створенню сучасної системи кредитного заохочення експорту.

Якісно новими елементами **Д.с.** стали: орієнтація на найперспективніші вироби машинобудівної продукції в кожній країні; поширення державної допомоги на короткострокове кредитування; широке використання міжурядових банківських організацій для збуту національної продукції. Значну роль у розширенні експорту товарів і послуг відіграє надання міжурядових кредитів з урахуванням і так званої фінансової допомоги. **Д.с.** із засобу тимчасового сприяння вивезенню окремих видів продукції країн-кредиторів, якою вона була на початковому етапі, перетворилася на постійно діючий універсальний засіб [2].

Важливим засобом форсування експорту насамперед у країни, що розвиваються, за допомогою кредитів, стали кредити міжнародних банківських організацій, головними фінансовими донорами яких є найбільші промислово розвинені країни. Основною міжнародною організацією в цій галузі є Міжнародний банк реконструкції і розвитку (МБРР) разом з його організаціями, так звана Група світового банку. Важливу роль у кредитуванні країн Східної Європи і СНД відіграє Європейський банк реконструкції і розвитку (ЄБРР). Крім названих фінансових організацій діють також інші регіональні фінансові інститути, такі як Міжамериканський банк розвитку, Фонд розвитку і Інвестиційний банк ЄС, Азіатський та Карибський банки розвитку.

Серед різних форм сучасного **Д.с.** найбільш всеохоплюючою і поширеною формою є звільнення експортерів від сплати непрямих і деяких прямих податків, до чого вдаються майже всі розвинені держави. Податкові пільги застосовуються, як правило, однаковою мірою до всіх учасників міжнародної торгівлі. Податкове заохочення експорту здійснюється переважно в такі способи: звільнення експортних товарів від непрямих податків; розширення номенклатури товарів, відповідно до яких стягнуті раніше митні збори повертаються (повернення мита); звільнення від сплати податків на матеріали, використані у виробництві експортних товарів; зниження прямого оподаткування підприємців для часткової компенсації їх витрат як експортерів; створення неоподатковуваних грошових форм для розвитку експорту; відстрочення сплати податків; запровадження система умовного безмитного ввезення. Поряд з непрямим оподаткуванням у багатьох країнах експортерам надаються пільги у формі часткового звільнення від сплати прямих податків, знижується податок з фірм, що створюють зарубіжні філії.

Україна, на відміну від усіх головних торговельних партнерів (країни ЄС, Центральної і Східної Європи) не має власної системи підтримки гарантування та кредитування експорту і, відповідно, відсутній в Україні також банк розвитку. Такий банк розвитку в розвинутих країнах виконує функцію розвитку **Д.с.** Тобто в Україні відсутня необхідна інфраструктура для розвитку експортного потенціалу. Тому реформи державного регулювання зовнішньої торгівлі України спрямовані на формування дієвих інститутів державної підтримки експортних виробництв і розвитку експорту відповідно до форм і методів, що використовуються у розвинутих країнах, зокрема у країнах ЄС. На виконання цього завдання

в Україні створений Держекспортконтроль України який є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується КМУ через Міністра Мінекономіки та діє відповідно до Положення про Державну службу експортного контролю [3].

Літ.: 1. Івашова Л.М. Державне сприяння експертній діяльності. Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 1 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 592 с.; 2. Лосіцька Т.І. Державне регулювання експортної діяльності. *Проблеми науково-технічної діяльності: наука, технології, інновації*. 2019, № 3. С. 11-20.; 3. Положення про Державну службу експортного контролю України: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 31.03.2015 р. № 159. URL: <http://surl.li/tskr>

Івашова Л.М.

ДЕРЖАВНИЙ ЕКСПОРТНИЙ КОНТРОЛЬ (англ. STATE EXPORT CONTROL) – комплекс заходів з контролю за міжнародними передачами товарів, їх використанням юридичною чи фізичною особою, що здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, та іншими державними органами з метою забезпечення захисту інтересів національної безпеки та відповідно до міжнародних зобов'язань України [1].

Державна політика в галузі **Д.е.к.** формується відповідно до принципів: пріоритетність національних інтересів України – політичних, економічних та військових, захист яких є необхідним для забезпечення національної безпеки; обов'язковість виконання міжнародних зобов'язань України щодо нерозповсюдження зброї масового знищення, засобів її доставки та встановлення державного контролю за здійсненням міжнародних передач товарів військового призначення і подвійного використання, а також забезпечення здійснення заходів щодо недопущення використання зазначених товарів у терористичних та інших протиправних цілях; законність; здійснення експортного контролю тільки тією мірою, що необхідна для досягнення його цілей; узгодження процедур і правил **Д.е.к.** з міжнародно-правовими нормами та практикою; забезпечення взаємодії із міжнародними організаціями та іноземними державами в галузі **Д.е.к.** з метою зміцнення міжнародної безпеки і стабільності, у тому числі з метою запобігання розповсюдженню зброї масового знищення та засобів її доставки.

Методами здійснення **Д.е.к.** є: ідентифікація товарів, що передбачає встановлення відповідності конкретних товарів, які є об'єктами міжнародних передач, найменуванню та опису товарів, внесених до списків товарів, що підлягають **Д.е.к.**; надання дозволів чи висновків на здійснення міжнародних передач товарів або проведення переговорів щодо здійснення таких передач; здійснення митного контролю та митного оформлення товарів відповідно до законодавства; застосування санкцій до суб'єктів господарювання, які порушили порядок здійснення таких передач, установлений законодавством в галузі експортного контролю.

Законодавчі основи державної політики в галузі **Д.е.к.** визначає ВРУ. Загальне керівництво державною політикою в цій галузі здійснює Президент України. РНБОУ координує діяльність та здійснює контроль за діями органів виконавчої влади в галузі **Д.е.к.** КМУ забезпечує здійснення державної політики в галузі **Д.е.к.** Реалізацію державної політики в галузі **Д.е.к.** забезпечують спеціально уповноважений орган виконавчої влади з питань **Д.е.к.**, а також міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, уповноважені згідно із законодавством здійснювати заходи в галузі **Д.е.к.** Зазначені органи виконавчої влади можуть також залучати до участі в здійсненні заходів **Д.е.к.** інші центральні органи виконавчої влади, представництва України за кордоном та юридичних осіб, діяльність яких безпосередньо не пов'язана з **Д.е.к.**, за згодою їх керівників.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері **Д.е.к.** Держекспортконтроль України [2], безпосередньо або спільно з іншими центральними

органами виконавчої влади та розвідувальними органами України сприяє здійсненню діяльності, пов'язаної з міжнародною передачею товарів, коли це відповідає національним інтересам, передусім завдяки створенню нових і збереженню існуючих робочих місць у галузі високих технологій, або обмежує чи забороняє провадження такої діяльності в разі, коли це суперечить національним інтересам України, її міжнародним зобов'язанням, цілям боротьби з тероризмом, а також у разі, коли є підстави вважати, що зазначені товари належать до зброї масового знищення чи призначені для створення такої зброї, засобів її доставки, або за відсутності належних гарантій (зобов'язань) щодо кінцевого використання товарів.

Найменування та опис товарів, міжнародні передачі яких підлягають **Д.е.к.**, вносяться до списків товарів, що підлягають **Д.е.к.** Списки складаються за відповідними групами товарів спеціально уповноваженим органом виконавчої влади з питань **Д.е.к.** із залученням заінтересованих центральних органів виконавчої влади. До складання списків можуть також залучатися представники підприємств, наукових установ, організацій, а також їх об'єднань. Списки затверджуються КМУ. **Д.е.к.** здійснюється також і стосовно експорту, імпорту або тимчасового вивезення товарів, не внесених до списків, у разі, коли: такі товари ввозяться на територію України з наданням міжнародного імпортного сертифіката на вимогу держави-експортера; експорт або тимчасове вивезення таких товарів за межі України здійснюється до держав, стосовно яких резолюціями Ради безпеки ООН, інших міжнародних організацій, членом яких є Україна, чи національним законодавством встановлене повне або часткове ембарго на постачання таких товарів. Фінансування заходів, пов'язаних із здійсненням **Д.е.к.**, проводиться за рахунок і в межах коштів, передбачених державним бюджетом України на утримання відповідних державних органів.

Літ.: 1. Фрадинський О.А. Контроль співставлення. Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 2 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 474 с.; 2. Положення про Державну службу експортного контролю України: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 31.03.2015 р. № 159. URL: <http://surl.li/tskr>

Фрадинський О.А.

ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ НЕХАРЧОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ПРИ ЇЇ ВВЕЗЕННІ НА МИТНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ (англ. CONTROL OF NONFOOD PRODUCTS AT THEIR IMPORTATION INTO THE CUSTOMS TERRITORY OF UKRAINE) – забезпечення відповідності продукції, що ввозиться на митну територію України для вільного обігу, встановленим вимогам, а також забезпечення відсутності загроз від такої продукції суспільним інтересам [1]. **Д.к.** не поширюється на: послуги та роботи; харчові продукти, харчові домішки, ароматизатори, дієтичні домішки та допоміжні матеріали для переробки харчових продуктів; продукти тваринного походження; корми, кормові домішки та премікси; живі рослини і тварини; продукцію людського, рослинного і тваринного походження, що безпосередньо використовується як репродуктивний матеріал, призначений для відтворення; спирт, алкогольні напої та тютюнові вироби; лікарські засоби та ветеринарні препарати; наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги і прекурсори; ядерні установки, об'єкти, призначені для поводження з радіоактивними відходами, ядерні матеріали, радіоактивні відходи, інші джерела іонізуючого випромінювання; вироби військового призначення; об'єкти будівництва, визначені Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності»; об'єкти авіаційної діяльності; дорогоцінні метали, дорогоцінне каміння, дорогоцінне каміння органічного утворення та напівдорогоцінне каміння, вироби з них (ювелірні та побутові) та матеріали, що їх містять.

Д.к. здійснюється митними органами. У процесі здійснення **Д.к.** митні органи взаємодіють між собою, з органами ринкового нагляду, іншими центральними органами виконавчої влади, які здійснюють нагляд і контроль продукції, правоохоронними органами,

громадськими організаціями споживачів (об'єднаннями споживачів) та об'єднаннями суб'єктів господарювання. Митні органи під час здійснення **Д.к.** обмінюються між собою та з органами ринкового нагляду інформацією, необхідною для ефективного здійснення **Д.к.** та ринкового нагляду, засобами електронного документообігу. Повноваження та порядок діяльності митних органів щодо здійснення **Д.к.**, права та обов'язки їх посадових осіб, які здійснюють **Д.к.**, встановлюються МКУ, цим та іншими законами України.

З метою здійснення контролю продукції митні органи: беруть участь у реалізації державної політики у сфері контролю продукції; беруть участь у розробленні проектів секторальних планів ринкового нагляду у визначених межах; проводять перевірку документів та вибіркові обстеження зразків продукції до моменту її випуску у вільний обіг на митній території України; приймають у визначених випадках та порядку рішення про призупинення митного оформлення продукції, пред'явленої до митного контролю та митного оформлення; надають дозволи на поміщення продукції у митний режим знищення або руйнування; узагальнюють практику застосування законодавства у сфері **Д.к.**, права та обов'язки їх посадових осіб, які здійснюють **Д.к.**, встановлюються МКУ, цим т, розробляють пропозиції щодо вдосконалення відповідного законодавства і в установленому порядку вносять їх на розгляд КМУ; узагальнюють результати здійснення **Д.к.**, права та обов'язки їх посадових осіб, які здійснюють **Д.к.**, встановлюються МКУ, цим т, аналізують причини виявлених порушень у цій сфері; забезпечують підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації посадових осіб, які здійснюють контроль продукції; розробляють і здійснюють заходи, спрямовані на підвищення ефективності своєї діяльності з контролю продукції; інформують державні органи, органи місцевого самоврядування та громадськість про результати здійснення контролю продукції; здійснюють інші повноваження відповідно до МКУ [2], цього та інших законів України.

Д.к. здійснюється щодо продукції, заявленої у режим імпорту, реімпорту або будь-який інший митний режим, що передбачає вільний обіг цієї продукції на митній території України. Під час **Д.к.** митні органи проводять документальні перевірки та вибіркові обстеження зразків продукції на таких підставах: згідно із секторальними планами ринкового нагляду; у разі одержання за допомогою системи оперативного взаємного сповіщення про продукцію, що становить серйозний ризик, інформації про таку продукцію; за повідомленнями органів ринкового нагляду про продукцію, що не відповідає встановленим вимогам.

При здійсненні контролю продукції митні органи враховують інформацію, надану їм органами ринкового нагляду, та іншу необхідну інформацію. Контроль продукції здійснюється в зонах митного контролю. Під час перевірки документів перевіряється документация в паперовій або електронній формі, що має супроводжувати продукцію при наданні її на ринку відповідно до встановлених вимог. Під час обстеження зразків продукції перевіряється наявність на продукції знаку відповідності технічним регламентам, якщо його нанесення на продукцію передбачено технічним регламентом на відповідний вид продукції, та додержання правил застосування і нанесення знаку відповідності технічним регламентам. Митні органи одержують інформацію про продукцію, що становить серйозний ризик, за допомогою системи оперативного взаємного сповіщення про таку продукцію.

Митний орган призупиняє митне оформлення продукції, пред'явленої для митного контролю та митного оформлення, у разі якщо за результатами документальної перевірки та/або вибіркового обстеження зразків продукції, проведених цим органом, виявлено: що характеристики продукції дають підстави вважати, що ця продукція за умови її належного встановлення, технічного обслуговування та використання становить серйозний ризик суспільним інтересам; відсутність документації в паперовій або електронній формі, яка має супроводжувати продукцію при пропозиції її на ринку, маркування продукції знаком відповідності технічним регламентам, якщо його нанесення на продукцію передбачено

технічним регламентом на відповідний вид продукції; неналежне застосування знака відповідності технічним регламентам.

Рішення про призупинення митного оформлення продукції приймає митний орган. У рішенні про призупинення митного оформлення зазначаються конкретні партії продукції певної марки (моделі, артикулу, модифікації) або окремі вироби, митне оформлення яких призупиняється. Рішення митного органу про призупинення митного оформлення продукції за результатами контролю продукції може бути оскаржено до адміністративного суду. Митний орган повідомляє орган ринкового нагляду, до сфери відповідальності якого належить здійснення ринкового нагляду щодо відповідного виду продукції, про призупинення митного оформлення такої продукції. У повідомленні митного органу зазначаються: продукція, митне оформлення якої призупинено, причини та строк, на який призупинено митне оформлення, найменування і місцезнаходження виробника, уповноваженого представника (за наявності) та імпортера продукції, а також інша необхідна інформація, яка засвідчує факт порушення. На підставі повідомлення митного органу відповідний орган ринкового нагляду проводить перевірку характеристик продукції, митне оформлення якої призупинено. За необхідності може бути проведено перевірку характеристик продукції в місці її зберігання під митним контролем. Зазначена перевірка проводиться з урахуванням інформації, що міститься у повідомленні митного органу про призупинення митного оформлення продукції.

Взяття зразків (проб) продукції, що перебуває під митним контролем, для проведення їх експертизи (випробування) здійснюється в порядку, встановленому МКУ. Експертиза (випробування) взятих зразків (проб) продукції, що перебуває під митним контролем, проводиться у встановленому порядку. Копії висновків експертизи і протоколів випробувань надаються митному органу. Протягом призупинення митного оформлення митний орган у разі можливості забезпечує зберігання продукції, що швидко псується чи має обмежений строк зберігання, та транспортних засобів, які використовуються для її перевезення через митний кордон України, в умовах, що забезпечують схоронність такої продукції.

Якщо протягом трьох робочих днів з дня призупинення митного оформлення продукції митний орган, що призупинив митне оформлення, не одержить від відповідного органу ринкового нагляду повідомлення про будь-які вжиті ним заходи щодо цієї продукції, то така продукція підлягає митному оформленню в установленому порядку. Якщо протягом трьох робочих днів з дня призупинення митного оформлення продукції митний орган, що призупинив митне оформлення, одержить від відповідного органу ринкового нагляду повідомлення про те, що ця продукція не становить серйозного ризику суспільним інтересам або не може вважатися такою, що не відповідає встановленим вимогам, така продукція підлягає митному оформленню в установленому порядку.

Якщо встановлено, що ця продукція становить серйозний ризик, орган нагляду вживає заходів щодо заборони введення такої продукції в обіг та звертається до митного органу, що призупинив митне оформлення, з вимогою внести до рахунка-фактури (інвойсу) чи будь-якого іншого відповідного документа, що супроводжує цю продукцію при введенні її в обіг, або до електронної інформаційної системи митних органів позначення такого змісту: «Небезпечна продукція - випуск у вільний обіг заборонено відповідно до Закону України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції».

Продукція, що становить серйозний ризик та перебуває під митним контролем, з письмового дозволу митного органу, що надається в порядку, встановленому МКУ, за умови наявності дозволу відповідного органу ринкового нагляду може бути поміщена у митний режим знищення або руйнування, якщо відповідні органи вважають це необхідним та пропорційним.

Літ.: 1. Фрадинський О.А. Контроль співставлення. Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 2 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 474 с.;

2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Фрадинський О.А.

ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ УКРАЇНИ (англ. STATE REGISTER OF MEDICINES) – містить відомості про лікарські засоби, дозволені для виробництва і застосування в Україні. **Д.р.** функціонує на веб-сайті, де розташована інформаційно-пошукова система «Державного реєстру лікарських засобів України», який сформовано державним підприємством «Державний експертний центр» МОЗУ [1].

Метою ведення **Д.р.** є: ідентифікація суб'єктів підприємницької діяльності, що здійснюють виробництво та реалізацію лікарських засобів на професійній основі з дотриманням відповідних стандартів та правил у цій сфері; організації статистичних спостережень у сфері обігу лікарських засобів; взаємодії на єдиних методичних засадах із базами даних інших центральних органів виконавчої влади; гласності та відкритості інформації про суб'єкти підприємницької діяльності. До **Д.р.** належать відомості про: торговельне, міжнародне непатентоване та синонімічне найменування лікарського засобу, його виробника, хімічну назву та склад, фармакологічну дію та фармакотерапевтичну групу, показання, протипоказання, запобіжні заходи, взаємодію з іншими лікарськими засобами та побічну дію, форму випуску, спосіб застосування та дози, умови і строки зберігання та умови відпуску, дату і номер наказу МОЗ про реєстрацію та перереєстрацію, строк дії реєстрації, повну (тимчасову) заборону застосування та виключення з **Д.р.** [2].

Літ.: 1. Державний реєстр лікарських засобів України. Інформаційний фонд. URL: <http://www.drlz.com.ua/>; 2. Положення про Державний реєстр лікарських засобів: затверджено постановою КМУ від 31.03.2004 р., №411. *Офіційний вісник України*. 2004. № 13. Ст. 897.

Мартинюк В.П.

ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР НАЦІОНАЛЬНОГО КУЛЬТУРНОГО НАДБАННЯ (англ. STATE REGISTER OF NATIONAL CULTURAL PROPERTIES) – 1) регламентований список пам'яток археології, архітектури й містобудування, історичних, документальних й інших об'єктів, що становлять виняткову цінність з огляду історії, культури, етнології чи науки України; 2) форма обліку об'єктів матеріальної та духовної культури виняткової історичної, художньої, наукової, чи іншої культурної цінності, що мають важливе значення для формування національної самосвідомості українського народу і визначають його внесок у всесвітню культурну спадщину. **Д.р.** функціонує відповідно до Положення про Державний реєстр національного культурного надбання [1]. Розпорядником **Д.р.**, який функціонує на Єдиному порталі відкритих даних «Дія» є МКПІ [2].

Метою створення **Д.р.** було забезпечення обліку об'єктів матеріальної та духовної культури виняткової історичної, художньої, наукової чи іншої культурної цінності, що мають важливе значення для формування національної самосвідомості українського народу і визначають його внесок у всесвітню культурну спадщину.

До **Д.р.** належить інформація щодо наступних культурних цінностей: 1) пам'ятки історії – будинки, споруди, пам'ятні місця і предмети, пов'язані з найважливішими історичними подіями в житті народу, розвитком науки, техніки, культури, життям і діяльністю видатних діячів; 2) пам'ятки археології – городища, кургани, залишки стародавніх поселень, укріплень, виробництв, каналів, шляхів, стародавні місця поховань, кам'яні скульптури, наскальні зображення, старовинні предмети, ділянки історичного культурного шару стародавніх населених пунктів та археологічні знахідки, що є визначними пам'ятками національної культури і характеризують певні етапи історичного розвитку; 3) пам'ятки містобудування й архітектури – унікальні ансамблі і комплекси, окремі об'єкти архітектури, а також пов'язані з ними твори монументальної скульптури і живопису, декоративно-

ужиткового і садово-паркового мистецтва, природні ландшафти; 4) пам'ятки мистецтва – визначні твори монументального, образотворчого і декоративно-ужиткового мистецтва; 5) документальні пам'ятки – унікальні акти державності, інші важливі архівні матеріали, кіно-, фото- і фотодокументи, старовинні рукописи, рідкісні друковані видання. Занесення об'єктів національного культурного надбання до **Д.р.** здійснюється в установленому порядку органами влади, установами та організаціями, до компетенції яких належать функції державного управління в галузі обліку і охорони пам'яток історії та культури. Виключення об'єктів із **Д.р.** допускається у виняткових випадках за рішенням вказаних центральних органів державної виконавчої влади.

Правила обліку, охорони, реставрації та використання об'єктів національного культурного надбання визначаються чинним законодавством про пам'ятки історії та культури, музейний, бібліотечні та архівні фонди України, а також інструкціями відповідних центральних органів виконавчої влади, які обов'язкові для всіх закладів, підприємств, організацій та громадян, у чийй власності знаходяться ці об'єкти. Міністерства, інші центральні органи державної виконавчої влади, об'єднання громадян, у віданні чи власності яких перебувають об'єкти національного культурного надбання, зобов'язані забезпечити їх схоронність.

Об'єкти національного культурного надбання, що є загальнодержавною власністю, не підлягають роздержавленню і приватизації. Вивезення об'єктів, включених до **Д.р.**, за межі України забороняється. Винятком може бути лише їх тимчасове експонування за кордоном з дозволу в кожному окремому випадку відповідного органу.

Літ.: 1. Положення про Державний реєстр національного культурного надбання: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 12.08.1992 р. № 466. URL: <http://surl.li/tpicv>; 2. Державний реєстр національного культурного надбання. URL: <https://data.gov.ua/dataset/014aba3a-63ed-4edf-b6b1-b26f1ad29953>

Герчаківський С.Д., Сидорович О. Ю.

ДЕРЖАТЕЛЬ (КОРИСТУВАЧ) КНИЖКИ МДП (англ. HOLDER (USER) CARNET TIR) – суб'єкт господарської діяльності, який допущений до виконання перевезення вантажів на умовах Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенція МДП) [1] у порядку, передбаченому національним законодавством, та зареєстрований учасником відповідних асоціацій.

Система МДП базується на взаємодії двох основних принципів: спрощення та безпеки. Система МДП – універсальна система митного транзиту, якою користуються міжнародні автомобільні перевізники країн Європи, Азії та Близького Сходу з метою прискорення перетину кордонів при перевезеннях вантажів. Таке значне її поширення пов'язане з перевагами, що вона надає. Одним із основних принципів Конвенції МДП є контрольований доступ **Д.к.** до системи МДП. У 1999 р. вступили в силу ряд поправок до Конвенції МДП, що встановлюють додаткові вимоги до транспортної галузі для доступу **Д.к.** до системи МДП. Ці заходи були запроваджені з метою профілактики порушень та зведення до мінімуму зловживань пов'язаних із виконанням операцій МДП.

В Україні діє Порядок реалізації положень Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенції МДП) 1975 року [2], який визначає умови виконання міжнародних дорожніх перевезень відповідно системи МДП, правила допущення суб'єктів господарювання України до системи МДП, порядок оформлення книжки МДП на товари, що перевозяться між митницями з дотриманням вимог Конвенції МДП), відповідальність держателя книжки МДП та гарантійного об'єднання за порушення МДП. У кожній країні визначається гарантійне об'єднання, що покриває відповідальність, прийняту ним на себе в цій країні у зв'язку з операціями, що провадяться **Д.к.** із застосуванням книжок МДП, виданих іноземними об'єднаннями, що входять до

міжнародної організації МСАТ, розташованого у м. Женеві. На території України гарантійним об'єднанням визнано АСМАП. Максимальний розмір гарантії за книжкою МДП обмежується сумою 100000 євро [2]. Крім того, в Україні запроваджено новий інструмент системи МДП — ваучер TIR+. Ваучер TIR+ це додаткова фінансова гарантія сплати митних платежів під час транзитних перевезень товарів по території України у розмірі 100 000 євро по кожному ваучеру, використаному разом з книжкою МДП (тобто 100 000 євро + 100 000 євро = 200 000 євро).

Гарантійне об'єднання бере на себе зобов'язання сплачувати належні митні платежі, а також будь-які відсотки за прострочення, що можуть належати відповідно до митних законів і правил країни, в якій виявлено порушення у зв'язку з операцією МДП. Сплата згаданих вище сум здійснюється в порядку солідарної відповідальності разом з особами, з яких належать ці суми (перевізниками). Гарантійне об'єднання стає відповідальним щодо компетентних органів країни, у якій розташовано митницю відправлення, з моменту прийняття книжки МДП цією митницею для оформлення. В наступних країнах, по території яких продовжується перевезення вантажів **Д.к.** з дотриманням процедури МДП, ця відповідальність починається з моменту ввезення вантажу або, якщо операція МДП призупиняється, — з моменту прийняття книжки МДП для оформлення митницею, у якій операція МДП поновлюється. Гарантійне об'єднання несе відповідальність не тільки за вантажі, перераховані в книжці МДП, але також за будь-які вантажі, що не були перелічені в цій книжці, і знаходяться в запломбованій частині дорожнього транспортного засобу або у запломбованому контейнері. Об'єднання не несе відповідальності за жодні інші вантажі. Гарантійне об'єднання встановлює термін дії книжки МДП, зазначаючи дату його закінчення, після якої книжка не може бути подана до митного органу місця відправлення для її митного оформлення. Для сплати необхідних сум гарантійне об'єднання має у своєму розпорядженні тримісячний термін, починаючи з дати отримання ним претензії про сплату. Сплачені суми будуть повернуті об'єднанню, якщо протягом двох років, що настають за датою пред'явленої йому вимоги про сплату, митним органам будуть подані переконливі докази того, що стосовно даного перевезення не було жодних порушень.

Інструкція про заповнення книжки МДП [3] визначає порядок заповнення граф книжки МДП на митній території України під час перевезення товарів між митницями з дотриманням умов Конвенції МДП. Книжка МДП видається **Д.к.** гарантійним об'єднанням в країні відправлення або в тій країні, де власник знаходиться або має постійне місцеперебування. Книжка МДП друкується французькою мовою, за винятком лицьового боку обкладинки, рубрики якої друкуються також англійською мовою, «Правила користування книжкою МДП» відтворюються англійською мовою на сторінці 3 цієї обкладинки. Крім того, можуть бути додані сторінки з перекладом друкованого тексту на інші мови. Книжка МДП дійсна до завершення операції МДП у митному органі місця призначення, якщо вона оформлена в митному органі місця відправлення на термін, встановлений об'єднанням, що видає документ (рубрика 1 лицьового боку обкладинки і рубрика 4 відривних листків). Для складу транспортних засобів (зчеплені транспортні засоби) або для деяких контейнерів, занурених або на один транспортний засіб, або на склад транспортних засобів, видається одна книжка МДП. Книжка МДП складається з 6 або 16 аркушів. Кількість аркушів книжки МДП визначається перевізником з урахуванням наведених нижче рекомендацій. Якщо маршрут перевезення проходить тільки через один митний орган місця відправлення та один митний орган місця призначення, то в книжці МДП повинно бути щонайменше 2 листи для країни відправлення 2 листи для кожної іншої країни, по території якої здійснюється перевезення. Для кожного додаткового митного органу місця відправлення або місця призначення потребується відповідно 2 додаткових листи; крім того, варто додати ще 2 листи, якщо митниці місця призначення знаходяться в двох різних країнах. Книжка МДП повинна представлятися разом із дорожнім транспортним

засобом, складом транспортних засобів або контейнером(ми) у кожній митниці місця відправлення, в кожній проміжній митниці та в кожній митниці місця призначення.

В останній митниці місця відправлення посадова особа митниці ставить підпис і штамп із датою під вантажним маніфестом на усіх відривних листках, що будуть використані на іншій частині маршруту. У книжці МДП не повинно бути ні підчищень, ні помарок. Усі виправлення повинні бути зроблені шляхом викреслювання помилкових вказівок і додавання, у разі потреби, належних вказівок. Будь-яка зміна повинна бути підтверджена особою, що її зробила, і засвідчена митними органами. Маніфест заповнюється мовою країни відправлення, якщо тільки митні органи не дозволяють використання іншої мови. Митні органи інших країн, територією яких здійснюється перевезення, зберігають за собою право вимагати перекладу маніфесту на мову їхньої країни.

Для уникнення затримок, що можуть бути викликані цими вимогами, перевізникам рекомендується мати у своєму розпорядженні належні переклади. Вказівки, занесені в маніфест, повинні бути видрукувані на машинці або гектографовані так, щоб вони були зручні для читання на всіх аркушах. Аркуші, заповнені нерозбірливо, не приймаються митними органами. Якщо в маніфесті не вистачає місця для внесення даних про всі перевезені вантажі, до відривних листків можуть додаватися додаткові листки того ж зразка, що і маніфест, або комерційні документи з вказівкою всіх зведень, що наводяться у маніфесті. У книжці МДП, виданій **Д.к.** на склад транспортних засобів або на кілька контейнерів, варто вказати окремо вміст кожного транспортного засобу або кожного контейнера. Цій вказівці повинен передувати реєстраційний номер транспортного засобу або розпізнавальний номер контейнера (рубрика 11 маніфесту).

Якщо маршрут перевезення проходить через кілька митниць відправлення або призначення, то записи, що стосуються прийнятих для оформлення вантажів або вантажів, призначених для кожної митниці, також повинні бути внесені в маніфест окремо один від одного. Для розпізнання великовагових або громіздких вантажів митні органи вимагають, щоб подібні документи були прикладені до книжки МДП, останні повинні бути завірені митними органами і прикріплені до сторінки 2 обкладинки книжки. Крім того, на всіх відривних листках варто перелічити ці документи. На всіх відривних листках повинні бути поставлені дата і підпис власника книжки МДП або його представника. Коли операція МДП провадиться дорожнім транспортним засобом або складом транспортних засобів, на них мають бути прикріплені прямокутні таблички з написом «TIR». Одна табличка поміщається спереду, а інша – ззаду дорожнього транспортного засобу або состава транспортних засобів. Ці таблички повинні бути поміщені таким чином, щоб їх було добре видно, і мають бути знімними.

На кожен дорожній транспортний засіб або контейнер складається одна книжка МДП. Проте єдина книжка МДП може складатися на декілька транспортних засобів або на декілька контейнерів, навантажених на один дорожній транспортний засіб або состав транспортних засобів. У цьому випадку у вантажному маніфесті книжки МДП має зазначатися окремо вміст кожного транспортного засобу, що складає частину состава транспортних засобів, або кожного контейнера. Книжка МДП дійсна для виконання тільки одного перевезення **Д.к.** В ній повинно бути достатня кількість відривних листків для прийняття книжки до митного оформлення та для її оформлення, що необхідна для здійснення даного перевезення [4].

Літ.: 1 . Customs Convention on the international transport of goods under cover of TIR carnets (TIR Convention, 1975) (Geneva, 14.11.1975). URL: <https://unece.org/transport/tir>; 2. Порядок реалізації положень Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенції МДП) 1975 року: затверджено наказом Мінфіну від 20.11.2017 р. № 953. *Офіційний вісник України*. 2018. № 2. Ст. 90.; 3. Інструкція про заповнення книжки МД : затверджено наказом Мінфіну від 20.11.2017 р. № 953. *Офіційний вісник України*. 2018. № 2. Ст. 90.; 4. Митна справа : підруч. / [А.І. Крисоватий, С.Д.

ДЖЕРЕЛО МИТНОЇ БЕЗПЕКИ (англ. SOURCE OF CUSTOMS DANGER) – сукупність реальних або потенційних економічних, політичних, техногенних та природних умов і явищ, їх властивостей та протиріч, дій і намірів певних суб'єктів митних економічних відносин, яка містить у собі та створює (у різному поєднанні) ризикові ситуації, які сприяють виникненню намірів переміщення товарів і транспортних засобів на територію держави шляхом економічного й митного шахрайства, прояву деструктивних властивостей існуючого регуляторного інструменту організації та забезпечення митної діяльності, а також інших митних небезпек [1].

Літ.: 1. Пашко П.В. Митна безпека: монографія. Одеса: АТ «Пласке», 2009. 628 с.

Пашко Д.В., Пашко П.В.

ДИПЛОМАТИЧНА ПОШТА (ВАЛІЗА) (англ. DIPLOMATIC POUCH (MAIL) – це будь-який належним чином позначений та запечатаний пакет, мішок, конверт, валіза, коробка або інший контейнер, котрий використовується для перевезення офіційної кореспонденції, документів та інших предметів, призначених для офіційного використання, між: дипломатичним представництвом (посольством), консульською установою (консульством), що знаходяться за кордоном та урядом держави акредитації; штаб-квартирою або будь-яким іншим офісом міждержавної міжнародної організації та її регіональним відділенням в Україні або за кордоном; МЗС будь-якої держави, що є повноправним членом міждержавної міжнародної організації, і її представництвом при цій організації. **Д.п.** – це вид зв'язку між державою та її офіційним представництвом за кордоном. Правова регламентація обігу **Д.п.** регламентується Віденською конвенцією про дипломатичні зносини [1] – універсальним міжнародним договором, який є основним джерелом міжнародних відносин. Конвенція ратифікована Указом Президії ВР УРСР [2].

Відмінною ознакою **Д.п.** від звичайного поштового відправлення є наявність добре видимих зовнішніх позначок, що ідентифікують її як дипломатичну та має містити тільки дипломатичні документи і предмети офіційного користування. У випадку навіть якщо вмістом **Д.п.** є предмети, відмінними від: пакетів, що можуть містити офіційну кореспонденцію; документів чи предметів котрі призначені виключно для офіційного використання, це також дипломатична пошта, котра користується захистом. Зовнішні позначки **Д.п.**, що переміщується до, всередині або за межі держави, розміщуються на зовнішній стороні кишені, мішка, конверта, ящика або контейнера, котрі чітко ідентифікують англійською мовою як «дипломатичну пошту» у вигляді офіційної печатки організації-відправника (це може бути свинцева або пластикова пломба, прикріплена до стяжки, що закриває мішок, або печатка, прикріплена до зовнішньої сторони мішка) міністерства або департаменту закордонних справ, уряду держави-відправника, що адресована її посольствам, представництвам, консульським установам або штаб-квартирі чи офісам міжнародної організації. Відповідно до ч. 3 ст. 27 Віденської конвенції, належним чином позначена **Д.п.** не повинна бути відкрита або затримана [1]. Належним чином позначену і запечатану **Д.п.** заборонено оглядати будь-яким способом. Відповідно до п.95 Державної програми авіаційної безпеки цивільної авіації контроль на безпеку дипломатичної пошти здійснюється лише із застосуванням технічних засобів контролю на безпеку або біосенсорів. У разі виявлення істотних підстав вважати, що у **Д.п.** містяться не зазначені документи, кореспонденція або предмети, уповноважені органи можуть вимагати, щоб дипломатична пошта була розпечатана уповноваженим представником дипломатичного представництва іноземної держави в Україні. У разі якщо такий представник відмовляється виконати

зазначену вимогу, дипломатична пошта повертається відправнику [3]. Міжнародне право не встановлює жодних обмежень щодо допустимого розміру, ваги чи кількості належним чином позначеної **Д.п.** У відповідних випадках усі супутні транспортні документи, такі як коносаменти та авіавантажні накладні, повинні підписувати відправлення англійською мовою як «дипломатична пошта». Віденська конвенція (ч. 4 ст. 27) передбачає, що дипломатична пошта може містити виключно дипломатичні документи або предмети, призначені для офіційного користування, але її відповідність не може бути перевірена, відповідно до ч. 3 ст. 27 **Д.п.** не повинна бути відкрита або затримана, також **Д.п.** не підлягає оподаткуванню ти митному огляду.

Існує декілька способів доставлення **Д.п.**: 1. Супроводжувана **Д.п.** – правильно позначена **Д.п.**, що перевозиться в салоні чи вантажному відсіку літака, судна, потяга, автомобіля, вважається як така, що «супроводжується» дипломатичним чи непрофесійним дипломатичним кур'єром (кур'єр *ad hoc*), кур'єр під час подорожі є пасажиром на тому ж виді транспорту. Кожного разу, коли належним чином позначена **Д.п.** супроводжується або доставляється дипломатичним чи непрофесійним дипломатичним кур'єром, кур'єру надається офіційний документ із зазначенням його/її статусу та кількості місць **Д.п.**, за перевезення якої він/вона відповідає (ч. 5 ст. 27 Віденської конвенції). Дипломатичні кур'єри користуються особистою недоторканністю і не підлягають будь-якій формі арешту чи затримання. Однак особа та особистий багаж дипломатичного кур'єра підлягають звичайному контролю безпеки та митним процедурам. За відсутності акредитації у державі перебування як дипломатичного агента, члена адміністративного та технічного персоналу дипломатичного представництва, консульської посадової особи або відповідно до положень двосторонньої угоди непрофесійні дипломатичні кур'єри будуть користуватися особистою недоторканністю лише протягом часу у якому він/вона перевозить належним чином позначену **Д.п.** 2. Несупроводжувана **Д.п.** –належним чином позначена **Д.п.** вважається «несупроводжуваною», якщо дипломатичний чи непрофесійний дипломатичний кур'єр не подорожує як пасажир на тому самому літаку, судні, потягу, автотранспорту, який перевозить **Д.п.** 3. **Д.п.**, довірена капітанам комерційних літаків – належним чином позначена дипломатична пошта може бути довірена капітану комерційного літака під час транспортування таких вантажів до, всередині або за межі держави. Однак у таких випадках капітан комерційного повітряного судна не вважається дипломатичним чи непрофесійним дипломатичним кур'єром.

Літ.: 1. Віденська конвенція про дипломатичні зносини від 18.04.1961 р. URL: <http://surl.li/cqakp>; 2. Про ратифікацію Віденської конвенції про дипломатичні зносини: Указ Президії ВР УРСР від 21.03.1964 р. *Відомості Верховної Ради УРСР. 1964. № 13. Ст. 199.*; 3. Про Державну програму авіаційної безпеки цивільної авіації: Закон України від 21.03.2017 р. № 1965-VIII. *Відомості Верховної Ради України. 2017. № 16. Ст. 199.*

Філянкіна Л.А.

ДИПЛОМАТИЧНИЙ ВАНТАЖ (англ. DIPLOMATIC CARGO) – будь які товари, предмети, що ввозяться на митну територію або вивозяться з митної території держави та наділені дипломатичним імунітетом відповідно до міжнародних договорів. Під товаром відповідно до п. 57 ч. 1 ст. 4 МКУ розуміють, будь-які рухомі речі, у тому числі ті, на які законом поширено режим нерухомої речі (крім транспортних засобів комерційного призначення), валютні цінності, культурні цінності, а також електроенергія, що переміщується лініями електропередачі [1].

До категорії **Д.в.** можна віднести перевезення: предметів інтер'єру, офісної техніки та меблів для дипломатичних представництв, особистих речей та побутової техніки дипломатичних представників, транспортні засоби дипломатичного представництва та їх співробітників, а також вантажі котрі перетинають кордон під егідою дипломатичного

представництва, а саме гуманітарна допомога, вакцини, обладнання та інше. В залежності від вантажу та держави призначення **Д.в.** можуть перевозити наземним, повітряним чи морським транспортом займаючи при цьому одне, декілька вантажних місць поруч з іншими вантажами або окремим транспортним засобом. Кожен **Д.в.** повинен супроводжуватися спеціальним документом, що видається компетентним органом, як правило МЗС або представництвом держави на території держави перебування.

Д.в. звільняється від сплати мита, коли він ввозиться до держави: для офіційного користування дипломатичними представництвами, що працюють у державі акредитації або для офіційного користування іншими іноземними місіями та консульствами, що мають аналогічний статус. **Д.в.** також не обкладаються митом, якщо він ввозиться для особистого використання дипломатів, консулів або адміністративно-технічного персоналу та членів їх сімей. Митні формальності щодо перевезення **Д.в.**, що належить дипломатичному представництву чи його персоналу виконується відповідно до Віденської конвенції про дипломатичні зносини [2] та національного законодавства.

Відповідно до ст. 36 Віденської конвенції держава перебування приймає національні закони і правила якими дозволяє ввозити та звільняє від всіх митних зборів, податків і пов'язаних з цим зборів за виключенням складських зборів, зборів за перевезення та аналогічних послуг предмети призначені: для офіційного користування представництва; для особистого користування дипломатичного представника або членів його сім'ї, які мешкають разом з ним включаючи предмети для його облаштування. Ч. 2 ст. 36 даної конвенції визначає, що особистий багаж дипломатичного представника звільняється від огляду, якщо немає серйозних підстав припускати, що такий багаж містить предмети призначені: для офіційного користування представництва; для особистого користування дипломатичного представника або членів його сім'ї, які мешкають разом з ним, або містить предмети ввезення чи вивезення яких заборонено законом або регулюється карантинними правилами держави перебування [2]. У випадку, як що є серйозні підстави вважати, що під виглядом **Д.в.**, або крім предметів офіційного (службового) та особистого користування дипломатичного представника переміщуються інші предмети, в тому числі й заборонені для ввезення/вивезені через державний кордон України огляд **Д.в.** повинен проводитись лише за згоди та у присутності дипломатичного представника або його уповноваженої особи. У листі-роз'ясненні щодо особливостей переміщення культурних цінностей через митний кордон України особами, які користуються дипломатичними привілеями, зазначається, що у разі якщо згоди на митний огляд не отримано, предмети не підлягають переміщенню через митний кордон України. У разі виявлення в порядку, встановленому МКУ, фактів переміщення через митний кордон України особами, які користуються імунітетом від адміністративної юрисдикції України, товарів з порушенням митного законодавства, такі товари, якщо вони є предметами цих правопорушень, не підлягають пропуску через митний кордон України та передаються для зберігання митному органу для вирішення питання щодо відповідальності зазначених осіб дипломатичним шляхом. Забороняється застосовувати адміністративне затримання до осіб, які згідно міжнародних договорів України та чинного національного законодавства користуються імунітетом від адміністративної юрисдикції України [3]. Порядок митного контролю та оформлення товарів дипломатичних представництв іноземних держав, міжнародних організацій та офіційних осіб, дипломатичних представництв України, що знаходяться за кордоном регулюються законодавством України із питань митної справи відповідно до норм міжнародного права. Розділ XIII МКУ регулює особливості пропуску та оподаткування товарів, що переміщуються через митний кордон України представництвами іноземних держав, міжнародними організаціями та офіційними особами, а також дипломатичними представництвами України, що знаходяться за кордоном [1].

Дипломатичні представництва за умови дотримання національного законодавства держави перебування порядку переміщення товарів через митний кордон можуть ввозити чи вивозити товари призначені для офіційного (службового) користування дипломатичного представництва та його персоналу зі звільненням від митного огляду та сплати митних платежів. Моторні транспортні засоби, призначені для офіційного (службового) користування дипломатичних представництв, можуть ввозитися іноземними дипломатичними представництвами без митного огляду та сплати митних платежів у кількості, необхідній для забезпечення їх функціонування, але не більше від кількості членів дипломатичного персоналу представництва, а також двох додаткових транспортних засобів [3].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Віденська конвенція про дипломатичні зносини від 18.04.1961 р. URL: <http://surl.li/cqakp>; 3. Про особливості переміщення культурних цінностей через митний кордон України особами, що користуються дипломатичними привілеями: лист-роз'яснення Міністерства культури і туризму України від 24.12.2007 р. URL: <http://surl.li/tskse>; 4. Про положення про дипломатичні представництва та консульські установи іноземних держав в Україні: Указ Президента України від 10.06.1993 р. URL: <http://surl.li/tsksj>

Філяніна Л.А.

ДИСКРИМІНАЦІЯ В ЗОВНІШНІЙ ТОРГІВЛІ (англ. DISCRIMINATION IN FOREIGN TRADE) – 1) створення для юридичних і фізичних осіб однієї країни в їх торговельній діяльності на території іншої держави гірших умов, порівняно з тими, які створені юридичним особам іншої країни; 2) відхід від принципу однакового режиму для всіх торговельних партнерів – принципу недискримінації. Дискримінаційна торгівля – форма міжнародної торгівлі за специфікою регулювання, віддзеркалення державно-політичного підходу уряду певної країни до торговельно-економічних відносин з іншими країнами. Д. реалізується на практиці через застосування в торговельно-економічних відносинах жорстких обмежувальних заходів (ембарго, економічний бойкот, економічна блокада) або інших інструментів, що дискримінують права торговельного партнера. Заборони виступають вимушеними засобами захисту внаслідок Д.

При цьому ембарго – це заборона чи обмеження експорту товарів до держав, визначених міжнародними організаціями, членом яких є Україна, або до держав, щодо яких проводиться відповідна національна політика [1]. Рішення про введення ембарго може бути прийняте державою або міжнародними організаціями і може стосуватися імпорту, експорту чи транзиту товарів. Воно може застосовуватися у воєнний або мирний час, на визначений та невизначений термін, а також стосуватися одного товару, кількох товарів чи товарів і послуг. Економічний бойкот – повна або часткова відмова від економічних зв'язків з фізичною або юридичною особою чи державою. У міжнародних відносинах економічний бойкот зазвичай доповнює політичний бойкот і спрямований на обмеження та припинення торгівлі з небажаною країною, а також на заподіяння їй збитків внаслідок цього. Економічна блокада – економічна ізоляція держави з метою підірвати її економіку шляхом припинення ввезення в країну товарів (сировини, готових виробів, напівфабрикатів тощо) і позбавлення її ринків збуту [2]. При економічній блокаді зовнішньоторговельні, фінансові, кредитні та інші економічні зв'язки з державою, що блокується, забороняються. Блокада може охоплювати лише певні зв'язки (торговельні, кредитні тощо) або мати комплексний характер. Статутом ООН передбачається можливість застосування економічної блокади як колективного заходу країн-членів щодо встановлення та підтримки миру. Крім цього, здійснення Д. можлива через використання технічних бар'єрів в торгівлі як перешкод для імпорту іноземних товарів, що виникають у зв'язку з їх невідповідністю до національних стандартів систем виміру та інспекції якості, вимог техніки безпеки, санітарно-ветеринарних норм, правил упаковки,

маркування та інших вимог. Основною рисою всіх типів технічних бар'єрів є те, що офіційною метою їх застосування є забезпечення цінності національної системи стандартизації та безпеки споживання чи використання товарів, а на практиці вони застосовуються як засіб обмеження небажаного імпорту [3]. Найчастіше технічні бар'єри поділяють на такі групи: стандарти й вимоги безпеки; вимоги до упаковки та маркування товарів; дотримання санітарно-гігієнічних, екологічних та інших норм; обов'язкове отримання сертифікатів якості імпортової продукції; перешкоди через відмінності у вимогах до товаросупровідних документів.

Літ.: 1. Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання: Закон України від 20.02.2003 р. № 549-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 23. Ст. 148.; 2. Романенко В. В. Класифікація нетарифних заходів регулювання зовнішньої торгівлі. *Митна справа*. 2012. №3. С. 49–56. 3. Герчаківський С.Д. Митна справа: навч. посіб. Тернопіль: Видавництво «Економічна думка», 2020. 290 с.

Герчаківський С.Д., Сидорович О.Ю.,

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ МИТНИХ ПРОЦЕДУР (англ. DIGITALIZATION OF CUSTOMS PROCEDURES) представляє собою цифровізацію митних процедур у контексті спрощення митного контролю впровадження сучасних електронних сервісів для автоматизації митних процедур в Україні. Згідно зі ст. 4 МКУ, системи, що забезпечують функціонування електронних інформаційних ресурсів митних органів – сукупність інформаційних (автоматизованих), електронних комунікаційних та інформаційно-комунікаційних, інформаційно-телекомунікаційних, та/або телекомунікаційних систем, що забезпечують функціонування електронних інформаційних ресурсів митних органів [1]. Для виконання передбачених МКУ митних формальностей використовується автоматизована система митного оформлення, що входить до складу САІС митних органів України. Ефективно організоване інформаційне забезпечення сприяє безперешкодному обміну даними між митними органами та їх підрозділами; завдяки налагодженому інформаційному обміну митні органи можуть вчасно отримувати інформацію про суб'єктів ЗЕД, оперативно реагувати на порушення митного законодавства та запобігати незаконному переміщенню товарів через кордон; дає змогу проводити моніторинг митного оформлення та митного контролю.

Роль новітніх інформаційних технологій у митній справі відображена в Міжнародній конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція), яка передбачає максимальне практичне використання інформаційних технологій; розглядає інформаційні технології як один із принципів митного оформлення, реалізація якого сприятиме спрощенню та гармонізації митних процедур; встановлює стандартне правило використання інформаційних технологій і засобів електронних комунікацій для вдосконалення митного контролю. З метою наближення митних процедур до міжнародних стандартів передбачається встановлення митними органами в пунктах пропуску через митний кордон України режиму проведення спрощеного митного контролю предметів, що переміщуються громадянами [2]. Після приєднання до Конвенції, митниці ЄС і України матимуть в системі один транзитний документ, що суттєво скоротить час на здійснення митних формальностей, фінансові ресурси та черги на кордонах. Перевагою використання однієї транзитної декларації в межах Конвенції про процедуру спільного транзиту є обмін митною інформацією з 35 країнами у режимі реального часу, зменшення затримок вантажів на кордоні через зростання ефективності здійснення аналізу ризиків та визначення переліку необхідних контрольних процедур щодо товарів ще до їх прибуття на митний кордон України, зменшення вартості митних процедур, формування безпечних ланцюгів постачання товарів, надання суттєвих спрощень митних формальностей для підприємств з високим

ступенем довіри, підвищення ефективності ведення їх бізнесу за рахунок економії часових та фінансових витрат [3].

Д. торкається, першою чергою, таких електронних сервісів, як електронний акциз (е-Акциз), електронний чек, «Смарт-митниця», електронний кабінет платника, автоматизована система «Єдине вікно», система автоматичного відшкодування ПДВ, система автоматизованого моніторингу, електронний аудит (е-Аудит) [4]. Згідно зі Статтею 33-1МКУ взаємодія між декларантами, їх представниками, іншими заінтересованими особами та митними органами, іншими державними органами, установами та організаціями, уповноваженими на здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, здійснюється з використанням механізму «єдиного вікна» [1]. Для функціонування єдиного державного інформаційного веб-порталу «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» інформаційно-комунікаційна система митних органів забезпечує можливість обміну інформацією з відповідними інформаційними, електронними комунікаційними, інформаційно-комунікаційними та інформаційно-телекомунікаційними системами інших державних органів, установ та організацій, уповноважених на здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України [1]. Автоматизована система митного оформлення та Особистий кабінет на порталі «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» з березня 2024 року дають можливість повністю безпаперового обслуговування всього життєвого циклу рішень з питань класифікації та визначення походження товарів. Портал скорочує час здійснення митних формальностей, митного оформлення, простою в пунктах пропуску при митному контролі, автоматизує роботу митниці, збільшує провізну здатність митних постів та зменшує офлайн документообіг.

Д. охоплює комплексний моніторинг безперервного потоку інформації від суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, основними цілями якої є: усунення паперових документів; боротьба із шахрайством, організованою злочинністю і тероризмом; поліпшення якості товарів і безпеки торгівлі; стандартизація функціонування митниці; захист прав інтелектуальної власності та національної культурної спадщини [5]. Д. поєднує всі інноваційні процеси, це процес постійного інноваційного вдосконалення процедур митного оформлення та митного контролю. Концепція нової митниці базується на використанні інноваційних технологій, які перетворюють митне адміністрування на швидкий і високотехнологічний процес. Smart Customs використовуватиме інтелектуальну систему ризиків, єдиний портал для видачі дозволів, електронне декларування, керуватиме та контролюватиме всі ланцюжки поставок, пост-митний контроль та пост-аудит, використовуватиме високотехнологічні технічні засоби митного контролю [6].

Літ.: 1. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Київська конвенція) від 18.05.1973. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643#Text.; 3. Шевченко Л.В. Адміністративно-правова характеристика діджиталізації у сфері митної справи. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. №5. С. 318-323. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.05.59>.; 4. Івашова Л.М., Кийда Л.І. Діджиталізація митних процедур: сучасний стан та перспективи розвитку митної справи. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2019. № 3. С. 218-30.; 5. Угрин В.В. Діджиталізація митного контролю в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2020. № 47. С. 168-173.; 6. Муромцев Л. ДФС презентувала «Смарт-митницю». <https://minfin.com.ua/ua/2018/09/27/35056228/>.

Ільченко В.М.

ДОБРОВІЛЬНЕ ОБМЕЖЕННЯ ЕКСПОРТУ (англ. VOLUNTARY EXPORT RESTRAINT) – метод державного регулювання ЗЕД, що передбачає зобов'язання одного з партнерів зовнішньої торгівлі обмежувати або не розширювати обсяг експорту. Таке зобов'язання може бути прийняте внаслідок укладення офіційної або неофіційної угоди про встановлення квот на експорт товару, а також щодо підприємств, фірм, компаній, які порушили закон про добросовісну конкуренцію в тих країнах, куди експортуються товари цих виробників [1]. **Д.о.е.** є, по суті, тією ж квотою, але запроваджує її не країна-імпортер, а країна-експортер. Проте, наслідки застосування такого інструменту регулювання зовнішньої торгівлі для економіки країни, яка імпортує, мають більш негативний характер, ніж при використанні митного податку чи імпоротної квоти. Оскільки замість того, щоб отримати дохід від ввізного мита або від продажу імпортних ліцензій на аукціоні, держава «віддає» частину вигод зарубіжним експортерам. Дуже часто на практиці такі експортні обмеження є не добровільними, а вимушеними: вони вводяться або під політичним тиском країни-імпортера, або ж під впливом погроз застосувати жорсткіші протекціоністські заходи (наприклад, почати антидемпінгове розслідування). **Д.о.е.** передбачає проведення таких заходів, як: введення експортного мита експортером; квотування експорту експортером; квотування імпорту імпортером; квотування експорту імпортером. **Д.о.е.** як інструмент зовнішньоторговельної політики досить часто використовується економічно розвинутими країнами стосовно своїх конкурентів. Основною причиною є те, що цей дієвий інструмент кількісного обмеження імпорту і захисту внутрішнього ринку довгий час формально не заборонявся положеннями ГАТТ/СОТ [2].

Літ.: 1. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. / Редкол.: ...С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. 864 с.; 2. Мікроекономіка і макроекономіка: Підруч. для студентів екон. спец. закл. освіти. У 2 ч. / С. Будаговська, О. Кілієвич, І. Луніна та ін.; За заг. ред. С. Будаговської. К: Основи, 1998. Ч. 1. 518 с.

Попель С.А.

ДОДАТКОВИЙ ІМПОРТНИЙ ЗБІР (англ. IMPORT SURCHARGE SHALL) – це один із видів торгівельних заходів щодо обмеження імпорту, що вживаються країною-членом СОТ у зв'язку з погіршенням стану платіжного балансу або істотного скорочення золотовалютних резервів, або досягнення ними мінімального розміру з метою забезпечення рівноваги платіжного балансу та збільшення розміру золотовалютних резервів, встановлюється законом відповідно до статті XII Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1994 року (ГАТТ-1994) та Домовленості про положення ГАТТ-1994. Впровадження такого заходу повинно справляти найменш руйнівний вплив на торгівлю. **Д.і.з.** застосовується додатково до мит, які встановлені національним законодавством країни-члена СОТ (ч. 6 ст. 275 МКУ) [1].

В Україні **Д.і.з.** був запроваджений у зв'язку із поглибленням економічної кризи у 2014 р. та погіршенням стану платіжного балансу країни. **Д.і.з.** застосований тимчасово, терміном на 12 місяців, на підставі ЗУ «Про заходи щодо стабілізації платіжного балансу України відповідно до статті XII Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1994 року» [2].

Д.і.з. є різновидом особливого виду мита (ч. 1 ст. 275 МКУ) і справляється з товарів, що ввозяться на митну територію України у митному режимі імпорту, незалежно від країни походження цих товарів та укладених Україною угод (договорів) про вільну торгівлю. Ставки **Д.і.з.** диференційовані в залежності від груп товарів та стосуються у тому числі і товарів, що ввозяться громадянами: 10 відсотків - для товарів, що класифікуються у товарних групах 1-24 згідно з УКТ ЗЕД; 5 відсотків - для товарів, що класифікуються у товарних групах 25-97 згідно з УКТ ЗЕД; 10 відсотків - для товарів, що підлягають оподаткуванню ввізним митом, що ввозяться (пересилаються) громадянами на митну територію України [3].

Не оподатковуються **Д.в.з.** життєво необхідні товари. Термін «життєво необхідні товари» означає товари, які задовольняють основні потреби споживання або які сприяють зусиллям країни-члена СОТ поліпшити ситуацію з платіжним балансом, наприклад основні засоби виробництва або сировинні матеріали, необхідні для виробництва. В Україні до переліку життєво необхідних товарів на період дій **Д.і.з.** віднесені нафта, газ природний, неопромінені паливні елементи (твели), електроенергія, вугілля, бензини, мазут та дизпаливо, медичні вироби для проведення гемодіалізу та лікування онкологічних хворих, товари, що безоплатно надаються Україні урядами інших держав або міжнародними організаціями, лікарські засоби та медичні вироби тощо. **Д.і.з.** відноситься до специфічних заходів і є частиною загального макроекономічного пакету заходів, що запроваджуються для стабілізації ситуації з платіжним балансом країни та унеможливлення розвитку кризових процесів.

Літ.: 1. Генеральна угода про тарифи й торгівлю 1994 року. *Офіційний вісник України*. 2010. № 84. Ст. 2989.; 2. Про заходи щодо стабілізації платіжного балансу України відповідно до статті XII Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1994 року. Закон України від 28.12.2014 р. № 73-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 4. Ст. 20; 3. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Квеляшвілі І.М.

ДОЗВІЛ НА ПРАВО ВВЕЗЕННЯ (ВИВЕЗЕННЯ) ЧИ НА ПРАВО ТРАНЗИТУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН АБО ПРЕКУРСОРІВ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ І ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН (PERMIT FOR THE RIGHT OF IMPORT (EXPORT) OR FOR THE RIGHT OF TRANSIT OF NARCOTICS, PSYCHOTROPIC SUBSTANCES OR PRECURSORS OF NARCOTICS AND PSYCHOTROPIC SUBSTANCES) – відповідний документ установленого зразка, виданий Держлікслужбою, що дає право протягом визначеного строку здійснити ввезення на територію України, вивезення з території України чи транзит через територію України наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів наркотичних засобів і психотропних речовин (абз. 7 ст. 1 ЗУ «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» (далі – Закон)) [1]. Відповідно до п. 49 додатку до ЗУ «Про перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності», **Д.** є документом дозвільного характеру [2]. Наявність чинного **Д.** надає право на ввезення на територію України, вивезення з території України чи транзит через територію України наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів (ст. 24 Закону).

Основні вимоги до порядку видачі документів дозвільного характеру або відмови в їх видачі, переоформлення, анулювання документів дозвільного характеру в тому числі й **Д.** визначені ЗУ «Про дозвільну систему в сфері господарської діяльності» [3]. Порядок видачі **Д.** та його форма встановлюються КМУ [4].

Видача **Д.** юридичним особам є можливою за наявності у них ліцензії на здійснення відповідних видів діяльності у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. В умовах воєнного стану видача **Д.** здійснюється виключно за погодженням із СБУ [5]. Для одержання **Д.** підприємствами, установами та організаціями подається заява на бланку юридичної особи на ім'я голови Держлікслужби та визначені документи. Подати заяву на отримання **Д.** заявник може особисто або через законного представника, шляхом відправлення документів поштою (рекомендованим листом). В умовах воєнного стану заяву та необхідні документи в електронному вигляді направляють на офіційну електронну пошту Держлікслужби (dls@dls.gov.ua).

У заяві на видачу **Д.** зазначаються: власне найменування і місцезнаходження юридичної особи, а також найменування і місцезнаходження одержувача вантажу; відповідна назва наркотичного засобу, психотропної речовини, у тому числі їх міжнародна

непатентована назва, назва прекурсора; кількість наркотичного засобу, психотропної речовини чи прекурсора в кожній їх партії, тобто яка відправляється в одному транспортному засобі та оформлена одним документом; засвідчені заявником відомості про кількісний хімічний склад наркотичного засобу або психотропної речовини за показниками специфікації або відповідної технічної документації виробника (експортера або імпортера); мета ввезення, вивезення та строк ввезення чи вивезення; вид транспортного засобу, який буде використовуватися для ввезення, вивезення, або спосіб відправки вантажу; місце перетину митного кордону України відповідною партією наркотичного засобу, психотропної речовини або прекурсора; інші відомості згідно з порядком, встановленим КМУ.

Разом із заявою на видачу Д. обов'язково подаються такі документи: рахунок-фактура або рахунок-проформа, що підтверджує відомості про кількість наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, що будуть ввозитись; реєстраційні посвідчення на лікарські засоби, які ввозяться в Україну заявником (в період воєнного стану подається копія реєстраційного посвідчення); нотаріально засвідчена копія контракту, згідно з яким провадиться ввезення в Україну наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів (під час воєнного стану подається засвідчена заявником копія контракту, згідно з яким провадиться ввезення в Україну наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів); зобов'язання підприємства імпортера про використання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів тільки для заявлених цілей; засвідчені заявником відомості про кількісний хімічний склад наркотичного засобу або психотропної речовини, або прекурсорів за показниками специфікації або відповідної технічної документації виробника (експортера); нотаріально засвідчена копія статуту підприємства (під час воєнного стану не подається).

При видачі Д. Держлікслужба, враховує встановлені КМУ квоти на ввезення (вивезення) наркотичних засобів і психотропних речовин (ч. 4. Ст. 24 Закону). Розгляд Держлікслужбою документів на оформлення Д. і його видача здійснюються в термін до 30 днів. Видача Д. є різновидом адміністративної послуги, розмір плати (адміністративний збір), за яку становить: 1% вартості контракту на імпорتنі операції, 2% вартості контракту на експортні операції, за оформлення та видачу Д. на експорт сірчаної та соляної кислоти і здійснення контролю за їх обігом з підприємств - виробників цих кислот - 0,2% вартості відповідного контракту поставки. Безплатно видаються Д. на імпорт в Україну або експорт з України наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, що надходять як гуманітарна допомога, у випадках стихійного лиха, катастроф та епідемій, або мають бути ввезені на територію України як зразки для МОЗ України.

При відсутності заяви на отримання Д. чи виявленні у поданих документів недостовірної інформації, Держлікслужба може відмовити у видачі цього дозвільного документу. Відмову у видачі Д. можна оскаржити до окружного адміністративного суду в порядку адміністративного судочинства.

Держлікслужба, вносить до єдиного державного інформаційного веб-порталу «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» у формі електронного документа, на який накладено електронний підпис відповідно до вимог ЗУ «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» [6], видані Д. в день видачі таких дозволів. Копії Д., завірені в установленому порядку, долучаються до кожної партії наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів та переміщуються разом з нею.

Митні органи здійснюють митні формальності, необхідні для пропуску через митний кордон України, випуску у відповідний митний режим кожної партії наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів, на підставі відповідного Д., отриманого від Держлікслужба, з використанням механізму «єдиного вікна» відповідно до МКУ [7] (ч. 7 ст. 24 Закону). Ввезення на територію України (вивезення з території України) чи транзит через територію України наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів здійснюються лише через митниці, визначені КМУ. При транзиті наркотичних засобів,

психотропних речовин або прекурсорів копія Д. на їх вивезення надсилається Держлікслужбою, урядові країни-імпортера. Партія наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів, що транзитом перевозиться через територію України, не підлягає переробці. Навантаження, вивантаження, перевантаження, виправлення пошкоджень упаковки, розкриття упаковки, упакування або перепакування наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів можуть здійснюватися лише з дозволу митного органу. Транзит через територію України наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів здійснюється за умови обов'язкової їх охорони та супроводження митними органами та відповідними підрозділами НПУ. Партія наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів, що ввозиться на територію України чи вивозиться з території України без відповідного Д., підлягає затриманню та конфіскації в порядку, встановленому законом.

Літ.: 1. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори : Закон України від 15.02.1995 р. № 60/95-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 10. Ст. 60.; 2. Про перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності : Закон України від 19.05.2011 р. № 3392-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 47. Ст. 532; 3. Про дозвільну систему в сфері господарської діяльності: Закон України від 06.09.2005 р. № 2806-IV. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 48. Ст. 483; 4. Порядок видачі дозволу на право ввезення на територію України, вивезення з території України чи на право транзиту через територію України наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 03.02.1997 р. № 146. Офіційний вісник України. 1997. № 6. Ст. 78.; 5. Інструкція про порядок узгодження зі Службою безпеки України видачі дозволів на право ввезення на територію України та вивезення з території України наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів: затверджено наказом Служби Безпеки України, Міністерства охорони здоров'я України від 22.04.2019 р. № 657/947. Офіційний вісник України. 2019. № 44. Ст. 1548.; 6. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017 р. № 2155-VIII (в ред. Закону від 01.12.2022 р. № 2801-IX). Відомості Верховної Ради України. 2017. № 45. Ст. 400.; 7. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Приймаченко Д.В.

ДОЗВІЛ НА ПРИДБАННЯ І ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ, БОСПРИПАСІВ (англ. PERMIT FOR THE PURCHASE AND TRANSPORTATION OF FIREARMS, AMMUNITION) – документ, виданий органом чи підрозділом НПУ, який надає право на придбання і перевезення вогнепальної зброї та бойових припасів до неї. Правовою підставою для видачі Д. є Положення про дозвільну систему [1], згідно з яким, дозвільна система – це особливий порядок виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, обліку і використання спеціально визначених предметів, матеріалів і речовин, а також відкриття та функціонування окремих підприємств, майстерень і лабораторій з метою охорони інтересів держави та безпеки громадян.

Строк дії Д. становить 3 місяці та може бути продовжений. Суб'єктами владних повноважень, що уповноважені видавати Д., є: уповноважений підрозділ із контролю за обігом зброї центрального органу управління поліцією; уповноважені підрозділи з контролю за обігом зброї та дозвільної системи головних управлінь НПУ в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях та м. Києві; територіальні підрозділи поліції. Підставою для видачі Д. є рішення про надання Д., затверджене начальником органу (підрозділу) НПУ, яке приймається у формі електронного документа. Рішення приймається у строк до 30 календарних днів. На підставі цього рішення, у функціональній підсистемі «Єдиний реєстр зброї» єдиної інформаційної системи МВС України формується запис про надання Д.,

наявність якого в подальшому підтверджується витягом з Єдиного реєстру зброї. З дати формування такого запису Д. вважається виданим заявникові [2]. Об'єкти дозвільної системи підлягають щоквартальній перевірці, а об'єкти, де зберігається 20 чи більше одиниць зброї – перевіряються щомісячно; наявність Д. входить до предмету перевірки. Виявлення під час перевірки порушень (що фіксуються актами і рапортами) є підставою для анулювання виданого Д., притягнення винних осіб до відповідальності, а також для видачі припису про усунення порушень. Відомості про анулювання Д. і про видачу приписів підлягають внесенню до Єдиного реєстру зброї [2].

Перевезення через митний кордон України вогнепальної зброї, боєприпасів до неї здійснюється на підставі Д., для видачі якого слід подати клопотання (із зазначенням мети і підстави перевезення, найменування, кількості вантажу, виду транспорту, маршруту руху), список осіб, відповідальних за перевезення та охорону вантажу, копію Д. на придбання зброї та боєприпасів, копію договору або контракту, інвойс або специфікацію, договору на охорону з ліцензованою організацією (у разі відсутності призначення підприємством не менше двох озброєних осіб для охорони вантажу, якщо при цьому охорона не здійснюється працівниками поліції), а також платіжний документ про внесення коштів за надання платної послуги [2]. Розмір плати за надання адміністративної послуги з видачі цих Д. визначено КМУ і становить для юридичних осіб 270 гривень, для фізичних осіб 18 гривень [3].

Літ.: 1. Положення про дозвільну систему : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 12.10.1992 р. № 576. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-92-п#Text>; 2. Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної та охолодженої зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів: затверджено наказом Міністерства внутрішніх справ України від 21.08.1998 р. № 622. Офіційний вісник України. 1998. № 42. Ст. 1574; 3. Деякі питання надання підрозділами Міністерства внутрішніх справ, Національної поліції та Державної міграційної служби платних послуг: постанова Кабінету Міністрів України від 26.10.2011 р. № 1098. Урядовий кур'єр. 2011. № 202.

Ліпинський В.В.

ДОКУМЕНТ КОНТРОЛЮ ДОСТАВКИ (англ. DELIVERY CONTROL DOCUMENT) – матеріальний об'єкт, що містить у зафіксованому вигляді інформацію, оформлений у заведеному порядку і має юридичну силу відповідно до чинного законодавства. Д. вантажу товарів до митниці призначення виступає письмова заява встановленої форми на паперовому носії, або як електронний документ, що містить відомості про товари та інші предмети, що переміщуються прохідним або внутрішнім митним транзитом, відправника, одержувача, тощо, і які потрібні для здійснення контролю за переміщенням цих товарів та інших предметів між митницями. Відповідно до МКУ суттєво скорочено перелік видів документів контролю доставки вантажу [1]. Такими документами виступають: попередня митна декларація, книжка МДП, накладні ЦІМ, внутрішній транзитний документ; книжка АТА; транспортні накладні, якщо не використовується митна декларація. Особливістю Д. є наявність митниці призначення, або місця доставки вантажів, визначення строку доставки товарів [2].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Гармаш С.В. Документ контролю доставки. Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 1 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 592 с.

Лебеза Є.О.

ДОКУМЕНТАЛЬНА ВІЇЗНА ПЕРЕВІРКА (англ. ON-SITE DESKTOP AUDITS) – різновид документальної перевірки, яка проводиться за місцезнаходженням платника податків чи місцем розташування об'єкта права власності, стосовно якого проводиться така перевірка. Підстави та порядок проведення митними органами **Д.в.п.** регламентуються ст. 346-349 МКУ [1].

За допомогою **Д.в.п.** (планових або позапланових) митні органи переконуються у правильності заповнення митних декларацій, декларацій митної вартості та в достовірності зазначених у них даних, законності ввезення або вивезення товарів з митної території України або на територію вільної митної зони. Перевіряється правильність визначення бази оподаткування, своєчасність, достовірність, повнота нарахування та сплати митних платежів; обґрунтованість та законність отримання пільг і звільнення від оподаткування, застосування знижених ставок ввізного мита; правильність класифікації згідно з УКТ ЗЕД товарів; відповідність фактичного використання переміщених через митний кордон України товарів заявленій меті; відповідність фінансових і бухгалтерських документів, звітів, договорів, калькуляцій інформації, зазначеній у митній декларації, декларації митної вартості, за якими проведено митне оформлення товарів у відповідному митному режимі. **Д.в.п.** проводяться митними органами з урахуванням строків давності, визначених ПКУ [2]. Процедура проведення планових **Д.в.п.** крім галузевого кодифікованого акту регламентується також креми підзаконним нормативним актом, затвердженим Мінфіном [3]. Планова **Д.в.п.** здійснюється на підставі квартальних планів, які формуються митними органами, виходячи з результатів аналізу зовнішньоекономічних операцій підприємств із застосуванням системи управління ризиками. Планова **Д.в.п.** підприємства може проводитися не частіше одного разу на 12 місяців. Право на проведення документальної планової перевірки підприємства надається лише за умови, що керівнику цього підприємства не пізніше ніж за 10 календарних днів до дня проведення зазначеної перевірки вручено письмове повідомлення із зазначенням дати початку проведення перевірки. Позапланова **Д.в.п.** здійснюється за наявності таких умов: виявлено невідповідність висновків акту документальної перевірки, проведеної митним органом, вимогам законодавства; виявлено факти, які свідчать про порушення підприємством вимог законодавства з питань митної справи; підприємством не подано в установлений строк митну декларацію; розпочато процедуру припинення діяльності підприємства; підприємством подано митному органу заперечення до акту перевірки (п. 7 ст. 346 МКУ). Тривалість такої перевірки не повинна перевищувати 30 робочих днів.

Посадовим особам митних органів під час проведення **Д.в.п.** надається право: здійснювати перевірку грошових, фінансових і бухгалтерських документів, звітів, контрактів, декларацій, калькуляцій, інших документів, які можуть бути пов'язані з операціями із вивезення або ввезення товарів на митну територію України, в електронному вигляді; отримувати безоплатно інформацію, пояснення, копії документів, засвідчені підписом керівника підприємства; проводити огляд виробничих, складських, торговельних та інших приміщень підприємства; відбирати проби або зразки товарів; проводити контрольні аналізи сировини, матеріалів і готової продукції, контрольні запуски у виробництво сировини та матеріалів; призначати проведення уповноваженими експертами контрольних обмірів обсягів будівельних, монтажних, ремонтних та інших робіт; проводити зустрічні звірки на підприємствах; вимагати від посадових осіб підприємства припинення дій, що перешкоджають здійсненню повноважень посадовими особами митних органів; вимагати від керівників проведення інвентаризації основних фондів, товарно-матеріальних цінностей та бути присутніми при її проведенні; у разі недопущення посадових осіб митних органів до проведення огляду територій та приміщень, здійснення контрольних аналізів, звертатися до суду із поданням про зупинення видаткових операцій на рахунках підприємства шляхом накладення арешту на його кошти; складати протоколи про порушення митних правил; визначати суми податкових зобов'язань підприємства; отримувати від страхових компаній та

банківських установ інформацію; користуватися у службових справах засобами зв'язку, які належать підприємствам; накладати митне забезпечення на комп'ютери, сейфи, архіви, на складські, виробничі, торговельні приміщення. Відповідно до ст. 347 МКУ посадові особи митних органів під час проведення **Д.в.п.** зобов'язані: проводити перевірку відповідно до її програми; поважати права та законні інтереси працівників підприємства, не допускати заподіяння підприємству шкоди та не порушувати його нормального режиму роботи; використовувати отриману інформацію виключно у митних цілях; не розголошувати інформацію, яка становить державну, банківську або комерційну таємницю; надавати інформацію щодо положень законодавства, які стосуються питань перевірки; забезпечувати збереження документів, отриманих та складених у ході перевірки, не розголошувати їх зміст; інформувати посадових осіб підприємства про призначення експертиз, взяття проб та зразків; видати керівнику підприємства примірник акту або довідки, складених за результатами перевірки.

Посадові особи митних органів під час проведення **Д.в.п.** перевірок підприємств з метою з'ясування питань перевірки мають право проводити зустрічні звірки. Підставою для проведення зустрічної звірки є потреба у перевірці відомостей, отриманих від особи, безпосередньо або опосередковано залученої до операцій з товарами, переміщеними через митний кордон України, у тому числі ввезеними на територію вільної митної зони або вивезеними з цієї території, чи від будь-якої іншої особи, яка може володіти документами та даними, необхідними для прийняття рішення за результатами перевірки, якщо така особа не надасть пояснень та необхідних документальних підтверджень на письмовий запит митного органу протягом трьох робочих днів з дати отримання запиту (ст. 348 МКУ).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.; 3. Порядок планування митними органами документальних в'їзних перевірок: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 17.08.2020 р. № 509. *Офіційний вісник України*. 2020. № 74. Ст. 2363.

Вакульчик О.М.

ДОКУМЕНТАЛЬНА НЕВІЇЗНА ПЕРЕВІРКА (англ. OFF-SITE DESKTOP AUDITS) – різновид документальної перевірки, що проводиться посадовими особами митного органу в приміщенні цього органу за умови надіслання керівником підприємства письмового повідомлення про початок і місце проведення перевірки. при цьому присутність уповноважених посадових осіб підприємства або громадянина, що перевіряється, під час проведення **Д.н.п.** не обов'язкова. Предметом **Д.н.п.** є дані щодо своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних платежів під час переміщення товарів через митний кордон України підприємствами, а також під час переміщення товарів через митний кордон України громадянами з поданням митної декларації, передбаченої законодавством України для підприємств (ст. 351 МКУ) [1].

Д.н.п. проводиться на підставі наказу митного органу у разі: 1) виявлення ознак щодо можливого порушення законодавства України з питань митної справи за результатами аналізу електронних копій митних декларацій, інформації, що стосується товарів, митне оформлення яких завершено, отриманої від суб'єктів ЗЕД та виробників таких товарів, з висновків акредитованих експертів; 2) надходження від уповноважених органів іноземних держав документально підтвердженої інформації про не підтвердження автентичності поданих митному органу документів щодо товарів, митне оформлення яких завершено, недостовірність відомостей, що в них містяться, а також запитів стосовно надання інформації про зовнішньоекономічні операції, які здійснювалися за участю суб'єктів ЗЕД – резидентів України. Тривалість проведення перевірки не може перевищувати строки, встановлені для

проведення документальних виїзних перевірок. Посадові особи митного органу під час проведення перевірки не мають права: перевіряти дані, які не є предметом перевірки; вимагати від підприємства, що перевіряється, надання документів або інформації, що не стосуються предмета перевірки; розголошувати відомості, які становлять конфіденційну інформацію, державну, комерційну чи банківську таємницю (п. 8 ст. 351 МКУ). Результати перевірок оформлюються у формі акту або довідки, які підписуються посадовими особами митного органу та керівником підприємства. У разі встановлення порушень складається акт, за відсутності порушень, складається довідка. Порядок оформлення митними органами результатів документальних перевірок регламентується також окремим підзаконним нормативним актом, затвердженим Мінфіном [2]. Під час перевірки забороняється: вилучення оригіналів первинних фінансово-господарських, бухгалтерських та інших документів, крім випадків, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України; визначення виду і розміру штрафних (фінансових) санкцій за встановлені порушення.

Підприємство зобов'язано забезпечувати збереження митних декларацій, документів, передбачених ст. 335 МКУ, фінансово-господарських, бухгалтерських та інших документів, пов'язаних із застосуванням кінцевого використання, за допомогою будь-яких засобів, доступних для митних органів, протягом не менше як 1095 днів з останнього дня року, в якому митним органом прийнято рішення про завершення кінцевого використання товарів (п. 3. ст. 355 МКУ).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Порядок оформлення митними органами результатів документальних перевірок дотримання вимог законодавства України з питань митної справи: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 10.12.2021 № 658. *Офіційний вісник України*. 2022. № 10. Ст. 573.

Вакульчик О.М.

ДОКУМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА (англ. DESKTOP AUDIT) – це одна із форм митного контролю яка включає в себе сукупність заходів, за допомогою яких митні органи переконуються у правильності заповнення митних декларацій, декларацій митної вартості та в достовірності зазначених у них даних, законності ввезення (пересилання) товарів на митну територію України або на територію вільної митної зони, вивезення (пересилання) товарів за межі митної території України або за межі території вільної митної зони, а також своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних та інших платежів, а також пені, контроль за справами яких покладено на митні органи [1].

Відповідно до вимог ст. 345 МКУ [2] **Д.п.** дотримання вимог законодавства України з питань митної справи, у тому числі своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних платежів, проводяться митними органами з урахуванням строків давності, визначених чинним законодавством України. **Д.п.** здійснюються митними органами шляхом проведення документальних виїзних (планових або позапланових) та документальних невиїзних перевірок щодо дотримання законодавства України з питань митної справи стосовно: 1) правильності визначення бази оподаткування, своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних платежів; 2) обґрунтованості та законності надання (отримання) пільг і звільнення від оподаткування, застосування знижених ставок ввізного мита; 3) правильності класифікації згідно з УКТ ЗЕД товарів, щодо яких проведено митне оформлення; 4) відповідності фактичного використання переміщених через митний кордон України товарів заявленій меті такого переміщення та/або умовам процедури кінцевого використання, та/або відповідності фінансових і бухгалтерських документів, звітів, договорів (контрактів), калькуляцій, інших документів підприємства, що перевіряється, інформації, зазначеної у митній декларації, декларації митної вартості, за якими проведено митне оформлення товарів у відповідному митному режимі; 5) законності переміщення товарів

через митний кордон України, у тому числі ввезення товарів на територію вільної митної зони або їх вивезення з цієї території.

Під час проведення **Д.п.** посадові особи митного органу повинні реалізовувати визначені МКУ повноваження виключно в обсязі, необхідному для з'ясування питань перевірки. Результати перевірки оформлюються актом (довідкою) та є підставою для самостійного визначення митним органом суми податкового зобов'язання підприємства щодо сплати митних платежів, застосування заходів, передбачених законами України. У разі виявлення митним органом під час проведення перевірки ознак порушень митних правил або контрабанди посадові особи митного органу вживають передбачених законом заходів [3, 4].

Літ.: 1. Івашова Л.М. Документальна перевірка. Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 1 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 592 с.; 2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 3. Івашова Л.М., Єдинак Т.С., Єдинак В.Ю. Основи митного постаудиту. Дніпропетровськ: АМСУ, 2011. 200 с.; 4. Івашова Л.М. Митний постаудит: навчальний посібник. Дніпро: Університет митної справи та фінансів. 2020. 237 с.

Івашова Л.М.

ДОКУМЕНТАЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ (англ. DOCUMENTARY CONTROL) – метод контролю сутність якого полягає у перевірці правильності, реальності, достовірності та повноти відображення господарської діяльності підконтрольного об'єкта на основі вивчення та співставлення інформації документів юридичного і митного оформлення, комерційних документів, товарно-транспортних документів, технічної та технологічної документації, первинних бухгалтерських документів, облікових реєстрів і звітності шляхом застосування спеціальних способів і прийомів [1].

За результатами **Д.к.** формується необхідна і достатня доказова база наявності чи відсутності відхилень від нормативно-правових, технічних або ж технологічних вимог. Залежно від сфери діяльності та об'єкту перевірки конкретизуються види, форми, способи та прийоми **Д.к.** У сфері зовнішньоекономічної діяльності **Д.к.** є невід'ємною складовою митного контролю, що здійснюється формами: 1) перевірки документів та відомостей, які відповідно до ст. 335 МКУ [2] під час переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, проводяться візуально, із застосуванням інформаційних технологій (шляхом проведення формато-логічного контролю, контролю співставлення, контролю із застосуванням системи управління ризиками) та в інші способи, передбачені МКУ надаються митним органам під час переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України; 2) документальної перевірки дотримання вимог законодавства України з питань митної справи, у тому числі своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних платежів після завершення митного оформлення й випуску товару у вільний обіг у вигляді митного постаудиту; 3) пост-митного контролю, який може бути ініційований під час митного оформлення або протягом 30 календарних днів з дня випуску товарів та здійснюється виключно тим митним органом, що виконував митне оформлення товарів за результатами застосування системи управління ризиками.

Літ.: 1. Івашова Л.М. Документальний контроль. Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 1 / редкол.: І. Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2014. 592 с.; 2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Івашова Л.М.

ДОКУМЕНТАЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ВАНТАЖАМИ (англ. DOCUMENTARY CONTROL LOADS) – комплекс контрольних заходів, що здійснюються посадовими особами митних органів шляхом перевірки товаросупровідних документів з метою підтвердження достовірності інформації щодо кількісних, якісних і вартісних характеристик вантажів, що заявлені у митній декларації зовнішньоекономічної операції. За часом проведення **Д.к.**, що здійснюється посадовими особами митних органів поділяється на попередній, поточний і наступний [1]. Попередній **Д.к.** полягає у перевірці документів та відомостей, необхідних для здійснення санітарно-епідеміологічного, ветеринарно-санітарного, фітосанітарного, екологічного контролю, та здійснюються митними органами в пунктах пропуску через державний кордон України щодо товарів, у тому числі продуктів та сировини тваринного походження, що переміщуються через митний кордон України. У разі наявності повного комплексу документів на вантаж, для прискореного проходження митного оформлення **Д.к.** проводиться без залучення фахівців суміжних контролюючих органів (фітосанітарний, ветеринарний, екологічний, санітарно-епідеміологічний контроль та контроль за переміщенням культурних цінностей).

Поточний **Д.к.** – здійснюється під час митного контролю у формі перевірки документів та відомостей, які відповідно до МКУ [2] подаються митними органам під час переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України. Митні органи мають право вимагати від осіб, які переміщують товари, транспортні засоби комерційного призначення через митний кордон України чи провадять діяльність, контроль за якою покладено на митні органи, тільки ті документи та відомості (в усній, письмовій та/або електронній формі), які необхідні для здійснення митного контролю. Перевірка документів та відомостей під час поточного документального контролю здійснюється шляхом проведення формато-логічного контролю, контролю співставлення, контролю із застосуванням системи управління ризиками та в інші способи, передбачені МКУ - це автоматизована перевірка правильності заповнення даних митних декларацій та повернення результатів перевірки; перевірка митних декларацій та інших документів на достовірність та законність; здійснення статистичного, валютного контролю, контролю нарахованих митних платежів, контролю правильності застосування заходів нетарифного регулювання ЗЕД. Контроль співставлення - це автоматизоване порівняння даних, які містяться в митних деклараціях або інших документах, поданих для митного контролю або митного оформлення, з даними, які містяться в електронних копіях митних декларацій та інших документах, що надходять з митних та правоохоронних органів суміжних держав; в уніфікованих електронних дозвільних документах, що надходять з інших державних органів, інших електронних документах, пов'язаних з перевіркою достовірності даних, що перевіряються. Контроль із застосуванням системи управління ризиками - це оцінка ризику шляхом аналізу (у тому числі з використанням інформаційних технологій) поданих документів у конкретному випадку переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України з метою обрання форм та обсягу митного контролю, достатніх для забезпечення додержання вимог законодавства України з питань митної справи.

Наступний **Д.к.** здійснюється після завершення митного оформлення у формі проведення документальних перевірок (планових виїзних і невиїзних та позапланових) дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи, у тому числі своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних платежів.

Літ.: 1. Івашова Л.М. Документальний контроль за вантажами. Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 1 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 592 с.; 2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Івашова Л.М.

ДОПУЩЕННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ДО ПЕРЕВЕЗЕНЬ ТОВАРІВ ПІД МИТНИМИ ПЕЧАТКАМИ Й ПЛОМБАМИ (англ. ADMISSION OF VEHICLES TO TRANSPORTATION UNDER CUSTOMS SEALS). Процедура Д.т.з. реалізується у відповідності до норм Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП 1975 року (Конвенція МДП) [1], МКУ [2], Порядку реалізації положень Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП [3]. На кожний допущений до перевезень на умовах Конвенції МДП транспортний засіб видається свідоцтво про допущення до перевезення товарів під митними печатками та пломбами. Зазначене свідоцтво засвідчує відповідність вантажного відділення автомобільного транспортного засобу міжнародним технічним вимогам. Послідовність і дій посадових осіб митних органів під час видачі свідоцтва про допущення механічного дорожнього транспортного засобу, причепа, напівпричепа, призначеного для його буксирування таким транспортним засобом, власник якого здійснює автомобільні перевезення на умовах Конвенції МДП, до перевезення товарів під митними печатками та пломбами визначається Порядком видачі свідоцтва про допущення дорожнього транспортного засобу до перевезення товарів під митними печатками та пломбами [4].

Юридична чи фізична особа-підприємець, якій транспортний засіб належить на праві власності або користування – заявник – може подати до митного органу заяву на отримання послуги особисто або через законного представника, шляхом відправлення документів поштою (рекомендованим листом). До заяви додаються: заповнене свідоцтво про допущення; документ, що засвідчує повноваження уповноваженої особи; комплект фотографій або креслень (малюнків) транспортного засобу (вид спереду, ззаду, вид з кожного боку, збільшеним планом кожне місце накладення митних печаток та пломб); копія свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу в органах МВС України або тимчасового реєстраційного талона, завірена підписом власника транспортного засобу і його печаткою (за наявності); документ, що посвідчує особу уповноваженого представника. Свідоцтво про допущення дорожнього транспортного засобу безкоштовно видається митним органом видачі власнику транспортного засобу протягом одного робочого дня (але не пізніше наступного робочого дня) після надання повного пакета документів і подання ТЗ до огляду. Відмова у видачі свідоцтва про допущення може бути оскаржена в порядку адміністративного судочинства.

До транспортних засобів комерційного призначення, що здійснюють міжнародні перевезення вантажів під митним контролем, митними органами можуть застосовуватися засоби забезпечення ідентифікації. Забезпечення ідентифікації здійснюється шляхом накладання митних забезпечень: одноразових номерних запірно-пломбових пристроїв, пломб, печаток, голографічних міток, нанесення цифрового, літерного чи іншого маркування, ідентифікаційних знаків, проставляння штампів, взяття проб і зразків, складання опису товарів, транспортних засобів комерційного призначення, креслень, масштабних зображень, виготовлення фотографій, ілюстрацій, використання товаросупровідної документації тощо. При цьому накладання одноразових номерних запірно-пломбових пристроїв, пломб, печаток на транспортні засоби комерційного призначення може здійснюватися без проведення митного огляду товарів, що переміщуються зазначеними транспортними засобами через митний кордон України, про що робиться відповідна відмітка в товаросупровідних документах. Забезпечення ідентифікації може здійснюватися підприємством, що отримало авторизацію на застосування спрощення «самостійне накладення пломб спеціального типу», шляхом самостійного накладення таких пломб (ст. 326 МКУ) [2].

Відповідно до національного та міжнародного законодавства до міжнародного перевезення вантажів під митними печатками і пломбами можуть допускатися тільки транспортні засоби, вантажні відділення яких сконструйовані та обладнані таким чином щоб: не було можливості вилучити або вкласти товари з(в) опечатаної(у) частини(у)

транспортного засобу, не залишивши помітних слідів злому або пошкодження митних печаток і пломб; митні печатки й пломби могли накладатися простим та надійним способом; у них не було жодних потаємних місць для приховування товарів; усі місця, в які можуть поміщатися товари, були легкодоступні для митного огляду. Огляд транспортного засобу здійснюється у місці, визначеному наказом митного органу видачі, посадовими особами митного органу видачі, на яких покладено функції здійснення митного контролю при допущенні транспортного засобу до перевезень товарів під митними печатками та пломбами.

При пломбуванні транспортних засобів згідно з Міжнародною конвенцією МДП 1975 року в книжках МДП у спеціальній графі повинен зазначатися номер спеціального пломбіра. Спеціальний пломбір використовується в митних підрозділах, які безпосередньо пломбують вантажі, контейнери, транспортні засоби та окремі місця, в яких знаходяться товари і предмети, що переміщуються або перебувають під митним контролем [3].

Літ.: 1. Customs Convention on the international transport of goods under cover of TIR carnets (TIR Convention, 1975). (Geneva, 14.11.1975). URL: [https://unece.org/transport/tir.](https://unece.org/transport/tir;); 2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552; 3. Порядок реалізації положень Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенції МДП) 1975 року: затверджено наказом Мінфіну від 20.11.2017 р. № 953. *Офіційний вісник України*. 2018. № 2. Ст. 90.; 4. Порядок видачі свідоцтва про допущення дорожнього транспортного засобу до перевезення товарів під митними печатками та пломбами: затверджено наказом Мінфіну від 09.10.2012 р. № 1064. *Офіційний вісник України*. 2012. № 88. Ст. 3581.

Приймаченко Д.В.

ДОРОГОЦІННЕ КАМІННЯ (англ. PRECIOUS STONES) – це природні та штучні (синтетичні) мінерали в сировині, необробленому та обробленому вигляді (виробах): а) першого порядку – алмаз, рубін, сапфір синій, смарагд, олександрит; б) другого порядку – демантоїд, евклаз, жадеїт (імперіал), сапфір рожевий та жовтий, опал благородний чорний, шпінель благородна; в) третього порядку – аквамарин, берил, кордієрит, опал благородний білий та вогняний, танзаніт, топаз рожевий, турмалін, хризоберил, хризоліт, цаворіт, циркон, шпінель; г) четвертого порядку – адуляр, аксиніт, альмандин, аметист, гесоніт, гросуляр, данбурит, діоптаз, кварц димчастий, кварц рожевий, кліногуміт, кришталь гірський, кунцит, моріон, піроп, родоліт, скаполіт, спесартин, сподумен, топаз блакитний, винний та безколірний, фенакіт, фероортоклаз, хризопраз, хромдіопсид, цитрин (п. 2 ст. 1 Закону) [1].

Д.к. органогенного утворення – це перли і бурштин в сировині, необробленому та обробленому вигляді, а також перламутр (внутрішній шар черепашок прісноводних і морських моллюсків), гагат (чорний блискучий різновид викопного вугілля) та корал (матеріал скелету колонії коралових поліпів).

Окремо варто розрізнити напівдорогоцінне каміння – природні та штучні (синтетичні) мінерали, органогенні утворення та гірські породи в сировині, необробленому та обробленому вигляді (виробах): а) першого порядку – бірюза, жадеїт, лазурит, малахіт, молдавіт, нефрит, тигрове та кошаче око, хауліт, хризокола, цоїзит, чароїт; б) другого порядку – агат, амазоніт, гагат, гематит, дерево скам'яніле, джеспіліт, егірніт, епідозит, кахолонг, кварцит кольоровий, кремінь кольоровий, онікс мармуровий, опал, пегматит, пірофіліт, родоніт, сердолік, серпентиніт, скарни кольорові, содаліт, халцедон, шпати іризуючі польові, яшма (п. 4 ст. 1 Закону). Порядок вивезення (пересилання) громадянами за межі митної території України **Д.к.** з метою їх відчуження відповідно до ч. 2 ст. 373 МКУ визначається КМУ [2].

Літ.: 1. Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними: Закон

України від 18.11.1997 № 637/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 9. Ст. 34.; 2. Порядок вивезення (пересилання) громадянами за межі митної території України дорогоцінних металів (за винятком банківських металів, пам'ятних та ювілейних монет України із дорогоцінних металів), дорогоцінного каміння та виробів із них, а також культурних цінностей з метою їх відчуження: затверджено постановою КМУ від 21.05.2012 р. № 448. *Офіційний вісник України*. 2012. № 40. Ст. 1543.

Калашнікова Л.М.

ДОРОГОЦІННІ МЕТАЛИ (англ. PRECIOUS METALS) – це золото, срібло, платина і метали платинової групи (паладій, іридій, родій, осмій, рутеній) у будь-якому вигляді та стані (сировина, сплави, напівфабрикати, промислові продукти, хімічні сполуки, вироби, відходи, брухт тощо) (п. 1 ст. 1 Закону) [1]. Порядок вивезення (пересилання) громадянами за межі митної території України **Д.м.з** метою їх відчуження відповідно до ч. 2 ст. 373 МКУ визначається КМУ [2].

Ввезення в Україну ювелірних та побутових виробів з **Д.м.** суб'єктами підприємницької діяльності провадиться за умови їх наступного обов'язкового клеймування в органах, які здійснюють державний пробірний контроль. Клеймування провадиться за наявності митної декларації та документа про сплату ввізного мита і акцизного збору.

Вивезення з України ювелірних виробів з **Д.м.** суб'єктами підприємницької діяльності може провадитися без клеймування пробірним клеймом за наявності такої умови у договорі (контракті) про виготовлення та (або) поставку зазначених ювелірних виробів.

Літ.: 1. Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними: Закон України від 18.11.1997 № 637/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 9. Ст. 34.; 2. Порядок вивезення (пересилання) громадянами за межі митної території України дорогоцінних металів (за винятком банківських металів, пам'ятних та ювілейних монет України із дорогоцінних металів), дорогоцінного каміння та виробів із них, а також культурних цінностей з метою їх відчуження: затверджено постановою КМУ від 21.05.2012 р. № 448. *Офіційний вісник України*. 2012. № 40. Ст. 1543.

Калашнікова Л.М.

ДОСТУП ПОСАДОВИХ ОСІБ МИТНОГО ОРГАНУ НА ОБ'ЄКТИ ПІДПРИЄМСТВА (англ. ACCESS THE CUSTOMS OFFICIALS AT THE OBJECTS OF THE ENTERPRISE) – регламентується МКУ яким передбачено, що посадові особи митних органів у випадках, передбачених МКУ та іншими законами України, з метою здійснення митного контролю мають право безперешкодного **Д.п.о.** на територію чи в приміщення будь-якого підприємства незалежно від форми власності та сфери управління, де знаходяться або можуть знаходитися товари, що підлягають митному контролю (ст. 323 МКУ) [1].

Особливі умови **Д.п.о.** до проведення документальних (планових чи позапланових) виїзних перевірок та зустрічних звірок визначені ст. 349 МКУ, де зазначено, що посадові особи митного органу мають право приступити до проведення документальної (планової чи позапланової) виїзної перевірки підприємства чи зустрічної звірки на підприємстві за наявності підстав для їх проведення за умови пред'явлення керівнику відповідного підприємства або уповноваженій ним особі під розписку посвідчення на право проведення перевірки, а також копії наказу митного органу про проведення перевірки та службових посвідчень посадових осіб митних органів, які проводять перевірку.

Посвідчення на право проведення перевірки є дійсним за умови наявності підпису керівника митного органу, скріпленого печаткою митного органу. Ненадання керівнику підприємства або уповноваженій ним особі копії наказу митного органу про проведення перевірки, службових посвідчень посадових осіб митних органів, які проводять перевірку,

перевірку, посвідчення на право проведення перевірки або їх пред'явлення з порушенням вимог, є підставою для недопущення посадових осіб митного органу до проведення перевірки. У разі відмови керівника підприємства або уповноваженої ним особи у **Д.п.о.** до проведення перевірки складається акт. Відповідно до ч. 9. ст. 347 МКУ визначено, що у разі недопущення посадових осіб митних органів до проведення огляду територій та виробничих, складських, торговельних чи інших приміщень, здійснення контрольних аналізів, вони можуть звертатися до суду із поданням про зупинення видаткових операцій підприємства на рахунках такого підприємства шляхом накладення арешту на кошти та інші цінності такого підприємства, що знаходяться у банку (крім операцій з видачі заробітної плати, сплати митних платежів та інших податків і зборів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, а також визначених контролюючим органом грошових зобов'язань підприємства).

Відповідно до ст. 350 МКУ, яка визначає права та обов'язки посадових осіб підприємств, що перевіряються, останні зобов'язані забезпечувати у робочий час безперешкодний **Д.п.о.**, які здійснюють перевірку, на об'єкти підприємства, що перевіряється, та забезпечувати умови для виконання ними своїх обов'язків. Аналогічні зобов'язання мають й утримувачі вантажних митних комплексів (ст. 446 МКУ).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Івашова Л.М.

Е

ЕКСПОРТ ТОВАРІВ (англ. EXPORT OF GOODS) – це остаточне вивезення товару, тобто митний режим, за яким українські товари випускаються у вільний обіг за межами митної території України без зобов'язань щодо їх зворотного ввезення (ч. 1 ст. 82 МКУ) [1]. При цьому вони фізично вже можуть бути вивезені за межі митної території, але перебувати ще під митним контролем (ч. 1 ст. 83 МКУ). В обліку міжнародних платіжних операцій (правила МВФ щодо складання платіжного балансу), згідно з якими подія **В.п.** пов'язана передусім із переходом прав власності на товар від резидента до нерезидента: до **В.п.** включають окремі операції, коли не відбувається перетинання кордону, проте відбувається перехід прав власності на товар від резидента до нерезидента, та навпаки - не включають операції, коли і поняття **Е.т.** розглядається ширше і охоплює будь-який продаж товарів іноземному суб'єкту господарювання навіть і без обов'язкового їх вивезення за митний кордон. До **Е.т.** за цим законом належить і реекспорт – зворотне вивезення товару, який раніше ввезено на митну територію України (імпортовано).

Для здійснення **Е.т.** необхідно пройти акредитацію на митниці та отримати обліковий номер на основі заяви 1-ЗЕД. Процедура проходять лише один раз. Далі для організації **Е.т.** необхідно виконати дії, передбачені ч. 2. Ст. 83 МКУ: подати митному органу необхідні документи на товар: сертифікат якості товару, (для сільськогосподарської продукції (групи 1-25 УКТ ЗЕД), сертифікат походження товару (EUR-1), фітосанітарний сертифікат, карантинний сертифікат, міжнародний ветеринарний сертифікат; сплатити мито, якщо воно існує (бувають і безмитні режими). Дізнатися про експортні митні ставки, режими вільного експорту, експортний контроль можна, наприклад, за допомогою довідника на порталі QD Professional. Інформація доступна по кодам УКТ ЗЕД; у необхідних випадках отримати дозвіл (ліцензію) у Мінекономіки на проведення зовнішньоекономічної операції. Про ліцензування ЗЕД та випадки отримання ліцензії на експорт товарів знайдете в статті про ЗЕД; необхідно до початку здійснення експортної операції укласти з покупцем зовнішньоекономічний договір (контракт) з використанням умов міжнародних поставок Інкотермс. Остання версія – Інкотермс 2020. Він може бути на мові країн, з якими Україна має митний союз, може бути

англійською мовою. Е.т. у залежності від обставин і умов зовнішньоекономічного контракту може супроводжуватися такими первинними документами: інвойс (рахунок-фактура), виставлений на покупця-нерезидента – для ЗЕД це може бути первинним документом, за умови його оплати; накладні, пов'язані з попереднім придбанням товару; калькуляції, якщо продукція (товари) були вироблені самим постачальником; товаротранспортні документи – автомобільна CMR, авіа накладна Air Waybill, коносамент Bill of Lading, залізнична накладна Rail Waybill; акт приймання-передачі товару; навантажувальні відомості, пакувальні аркуші; Carnet TIR – книжка міжнародних дорожніх перевезень (за наявності) головним серед первинних документів, який спричиняє податкові наслідки – вантажна митна декларація (ВМД).

Експортна митна декларація охоплює митні режими вивезення: експорт, реекспорт, тимчасове вивезення, митний склад. Так, М.Д. з кодом ЕК10АА – це звичайна МД на вивезення товару в режимі експорту. На подачу МД відводиться 10 днів з дати доставки товарів до митного органу. Якщо товар протягом 30 днів не потрапляє до митного режиму чи на склад тимчасового зберігання, то він переходить у власність Держмитслужби.

При здійсненні операцій з експорту товарів в експортера можуть виникати додаткові витрати: на навантаження, розвантаження, перевантаження такого товару, його транспортування і страхування до пункту перетину митного кордону України; оплату комісійних і брокерських послуг; ліцензійні та інші платежі за використання об'єктів права інтелектуальної власності, які покупець повинен прямо або опосередковано здійснити як умову продажу (експорту) оцінюваних товарів.

Конкретний перелік і вартість таких послуг може включатися до контракту як додаткові умови. На підставі ст. 66 МКУ фактична вартість супутніх послуг, перелічених вище, включається до митної вартості товарів, що вивозяться та використовуються в міжнародній статистиці для визначення вартісних обсягів Е.т.

Існує два можливих підходи щодо визнання суб'єктами господарювання доходу від експорту: на дату оформлення ВМД; на дату дотримання всіх умов визнання доходу за п. 8 НП(С)БО 15 «Дохід» [3]. Це правильний підхід з точки зору стандартів обліку, але він складніший і вимагає аналізу умов зовнішньоекономічного контракту та первинних документів по ланцюжку руху товару від експортера до покупця.

Експортні операції мають особливості оподаткування. Як наслідок застосування нульової ставки при експорті може з'являтися від'ємне значення ПДВ. Це дає право на відшкодування ПДВ з боку держави. Врахувати слід таке: дата виникнення податкового зобов'язання (нульового) – дата оформлення ВМД (пп. «б» п. 187.1 ПКУ) [4]. Такою датою є дата завершення процедури митного оформлення і саме на цю дату виникають ПДВ-зобов'язання, що доводить наявність на всіх аркушах відбитка особистої номерної печатки посадової особи митного органу.

Якщо ВМД електронна, то вона має бути перетворена у візуальну форму. якщо дата оформлення ВМД і дата фактичного вивезення товару не збігається, то все одно датою виникнення податкового зобов'язання є дата оформлення ВМД, яка підтверджує факт перетину митного кордону; правило першої події - не застосовується; податкова накладна складається на дату виникнення податкового зобов'язання та реєструється в загальні строки, тобто на дату оформлення митної декларації. Також отримання авансу від нерезидента не потребує оформлення податкової накладної і не призводить до податкового зобов'язання з ПДВ; база оподаткування - договірна (контрактна) вартість, зазначена в МД (п. 189. 17 ПКУ); ставку ПДВ 0% застосовують до всієї суми операції, якщо ціна експорту нижча за ціну придбання товару; експортна «нульова» податкова накладна має умовний індивідуальний податковий номер покупця «300000000000», податковий номер покупця не заповнюють, податкову накладну не видають покупцю; дата складання експортної податкової накладної -

дата оформлення ВМД, а не дата фактичного перетину кордону; курс гривні для складання експортної податкової накладної - курс НБУ на дату оформлення ВМД.

Від **Е.т.** слід розрізняти експорту послуг, який: означає виробництво, надання, продаж різноманітних послуг; підтвердженням надання послуги є акт надання послуги або інший визначений сторонами документ, наприклад, оплачений рахунок-фактура (інвойс); послуга може перетинати кордон за допомогою засобів комунікації та зв'язку (телефон, факс, телебачення, Інтернет тощо); постачальник та споживач можуть знаходитись на територіях своїх країн; надання послуг на території країни-споживача через філії, представництва; виникло 10-14 НП(С)БО 15.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. № 960-XII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 29. Ст. 377.; 3. Національне положення (стандарту) бухгалтерського обліку: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. № 290. *Офіційний вісник України*. 1999. № 50. Ст. 2503.; 4. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.

Бабенко Л.В.

ЕКСПОРТНА КВОТА (англ. EXPORT QUOTA) – встановлений граничний обсяг експорту окремих товарів. В українському законодавстві **Е.к.** визначається як граничний обсяг певної категорії товарів, який дозволено експортувати з території України протягом встановленого строку і який визначається в натуральних або вартісних одиницях [1]. **Е.к.** є заходом нетарифного регулювання ЗЕД, що використовується державами або міжнародними інституціями з метою обмеження експорту товарів. Підставами для встановлення **Е.к.** є необхідність захисту національних інтересів держави, забезпечення раціональної структури експорту товарів, відновлення рівноваги попиту та пропозиції товарів на внутрішньому ринку, що мають велике значення для життєдіяльності суспільства, обмеження експорту золота та срібла, крім банківських металів, та інші. В окремих випадках **Е.к.** може використовуватися у відповідь на дискримінаційні дії іноземних держав. **Е.к.**, як правило, застосовується на підставі міжнародних угод.

В Україні є такі види **Е.к.**: глобальні – встановлюються без вказівки конкретних країн або груп країн, куди товар експортується; групові – встановлюються з визначенням групи країн, куди товар експортується; індивідуальні – встановлюються з визначенням конкретної країни, куди товар може експортуватися. Перелік товарів, що підлягають квотуванню, та обсяги **Е.к.** щорічно затверджуються КМУ.

Літ.: 1. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. № 960-XII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 29. Ст. 377.

Сідляр В. В.

ЕКСПРЕС-ПЕРЕВІЗНИК (англ. EXPRESS CARRIER) – 1) перевізник, який на виконання угоди (угод) з іноземним оператором про обмін міжнародними експрес-відправленнями здійснює прискорене перевезення міжнародних експрес-відправлень з використанням будь-якого виду транспорту, забезпечує приймання, обробку, пред'явлення таких відправлень митним органам для митного контролю та митного оформлення, видачу одержувачам (повернення відправникам), а також використовує інформаційні, телекомунікаційні, інформаційно-телекомунікаційні системи для відстеження проходження міжнародних експрес-відправлень протягом усього часу переміщення від відправника до одержувача, електронну систему обліку та зберігання відправлень (п. 12 ч. 1 ст. 4 МКУ) [1]; 2) транспортна або транспортно-експедиційна компанія, створена відповідно до чинного

законодавства України, що здійснює прискорене перевезення міжнародних вантажів та має всесвітню мережу з системою центральних та регіональних сортувальних станцій, комп'ютерну мережу відстеження проходження таких вантажів протягом усього часу доставки від відправника до одержувача [2].

Транспортні засоби **Е.п.** повинні мати свідоцтва про допущення дорожнього транспортного засобу до перевезення вантажів підмитними печатками й пломбами, що видані згідно з міжнародними митними конвенціями.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Митна справа : підруч. / [А.І. Крисоватий, С.Д. Герчаківський, О.Б. Дем'янюк та ін.] ; за ред. А.І. Крисоватого. Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2014. 540 с.

Крисоватий А.І.

ЕЛЕКТРОННА МИТНИЦЯ (Е-МИТНИЦЯ) (англ. ELECTRONIC CUSTOMS (E-CUSTOMS)) – це систематичний та автоматичний обмін митною інформацією (наприклад, обмін інформацією про порожні вантажівки, оцінка ризиків, узгодження даних, результати митного контролю) між економічними операторами та митними органами. Коли економічні оператори переміщують товари через кордони та взаємодіють з митними органами, вони відчують затримки, викликані відсутністю автоматизації та своєчасного зв'язку між територіальними підрозділами Держмитслужби. В результаті кінцеві покупці також відчують затримки в отриманні своїх товарів. Це відбувається тому, що: митна інформація не надходить вчасно, що створює неефективне управління ризиками для безпеки та захисту митної системи та бізнесу; автоматичне зіставлення даних не встановлено (так, щоб порівняти, чи є інформація в декларації в країні відправлення така ж, як і в країні прибуття); інформація до прибуття не обмінюється (наприклад, коли вантаж прибуває в пункт перетину кордону, перевізник повинен дочекатися завершення оцінки ризику, перш ніж перетнути кордон).

Діяльність **Е.м.** допомагає вирішити ці питання шляхом надання необхідних моделей співпраці (наприклад, процеси співпраці, системи зв'язку) суб'єктів господарювання та державних органів, що забезпечить ефективний обмін інформацією. Це оптимізує взаємодію з митними органами, щоб знизити торгові витрати для суб'єктів ЗЕД та швидше доставляти товари і послуги. Одним із пріоритетів своєї роботи українське Мінцифри визначає створення системи **Е.м.** Подібні плани анонсує і ЄС. МК Союзу [1] та «Ініціатива електронної митниці» («Electronic customs initiative») містять чітко визначений перелік із 17 ІТ-систем та жорсткий графік їх впровадження, обов'язковий для кожної з країн-учасниць ЄС. Формально Україна не зобов'язана впроваджувати ті самі системи, що й країни ЄС. Однак якщо у її планах – вступ до ЄС, то перед початком відповідних переговорів це питання обов'язково постане. Впровадження ідентичних митних процедур буде «домашнім завданням» для України, і якщо починати його виконувати з нуля, процес буде досить тривалим та дуже затратним.

Міжнародна торгівля дозволяє країнам розширювати свої ринки та отримувати доступ до більшої кількості товарів і послуг. В результаті міжнародної торгівлі ринок стає конкурентнішим, що зрештою приносить споживачеві дешевший продукт додому. Міжнародна торгівля – двигун світової економіки. З огляду на це, в ЄС переглядають роль митних адміністрацій. Їм відводять провідну роль у ланцюжку постачання, а також у його моніторингу та управлінні міжнародною торгівлею. Це робить митні органи не лише «збирачем митних платежів», а й каталізатором конкурентоспроможності країн та компаній.

Такий перегляд ролі став можливим (і, по суті, був спровокований) розвитком ІТ. Використання інформаційно-комунікаційних технологій є ключовим елементом у спрощенні торгівлі та одночасно забезпеченні ефективності митного контролю, що веде до зменшення

витрат для бізнесу та ризиків для суспільства [2]. Основними цілями ініціативи Е.м. є підвищення ефективності та дієвості митних процедур і процесів за рахунок їх спрощення тим чи іншим чином, а одночасно – забезпечення функціонально сумісних митних систем, доступних для економічних операторів на всій території ЄС. Е.м. ЄС – це неокремих проєкт, який можна змінити, перенести дати впровадження або взагалі скасувати. Йдеться не про тактичне удосконалення окремих митних процесів, а про стратегічний підхід як до розвитку митниці, так і до цифровізації. Заплановані зміни закладені у багатьох різнорівневих документах, що забезпечує процес створення Е.м. [3].

Держави-учасниці ЄС прийняли Рішення про електронну митницю (Decision on electronic customs), МК Союзу та його Робочу програму (UCC Work Programme) [4]. Ці документи забезпечують міцну правову основу цієї ініціативи. Схваливши їх, держави-учасниці ЄС взяли на себе зобов'язання щодо досягнення цілей ініціативи Е.м. Додаток до Робочої програми [4] містить перелік із 17 електронних систем, які мають бути розроблені або державами-учасницями самостійно (національні системи), або державами-учасницями у співпраці з Євркомісією (транс'європейські системи). Окрім того, в ЄС існує багаторічний стратегічний план митниці (multi-annual strategic plan for customs, MASP-C) – плановий документ, який охоплює всі митні проєкти, пов'язані з ІТ [5]. Він, з одного боку, є основою для згаданого переліку із 17 систем та встановлює рамки для розвитку Е.м. З іншого боку, є «гнучким планом» реалізації Робочої програми МК Союзу ЄС [4].

В лютому 2024 року Мінфін ухвалив Довгостроковий національний стратегічний план цифрового розвитку, цифрової трансформації та цифровізації Державної митної служби - керівний документ з впровадження та розвитку митних інформаційних систем [6]. План розраховано до 2026 року, його реалізація передбачає запровадження принципів кіберзахисту, впровадження безпаперових процедур та побудову надійних та сучасних ІТ-систем митниці.

Е.м. в ЄС має забезпечити обмін інформацією між економічними операторами та митними органами, взаємодію між митними органами, а також операції, пов'язані зі зберіганням інформації. Єврокомісія та держави-учасниці будуть намагатися, щоб ця система передбачала: електронний обмін даними між митницями по всьому ЄС (якщо це потрібно) – для будь-якої митної процедури чи будь-якої іншої мети, пов'язаної з переміщенням товарів через кордони ЄС; подання підприємцями своїх зведених та/або митних декларацій в електронному форматі, зі своїх приміщень, – незалежно від держави-учасниці, через яку товари ввозяться в ЄС або вивозяться з нього; здійснення збору та повернення/списання мит митним органом, який є відповідальним за місцеперебування імпортера/експортера та зберігає його митні записи; відбір товарів для митного контролю на прикордонних та внутрішніх митницях на основі автоматизованого аналізу ризиків з використанням міжнародних, загальних та національних критеріїв; реєстрацію рейдерів для митних цілей лише в одній державі-учасниці ЄС, навіть якщо вони виконують митні операції в інших державах ЄС; можливість доступу для трейдерів до інформаційних порталів та єдиних електронних точок доступу для імпортних/експортних операцій та для митних процедур, пов'язаних з безпекою, – незалежно від того, в якій із держав-учасниць ЄС операція починається або закінчується; взаємодію (за необхідності) комп'ютеризованих митних систем з існуючими та майбутніми системами в інших областях, відмінних від митниці (наприклад, система контролю та руху акцизів для моніторингу руху акцизних товарів усередині ЄС); можливість обміну електронною інформацією для всіх органів та агенцій, що беруть участь в імпортних та експортних операціях, у тому числі з третіми країнами, якщо це передбачено міжнародною угодою.

Митниця при цьому відіграватиме провідну роль у створенні єдиного вікна для цих органів та агенцій; здійснення (в ідеалі) всіх фізичних перевірок в «єдиному вікні» (в одному місці, в один і той самий час).

На досягнення цих завдань і спрямовано 17 згаданих ІТ-систем. Залежно від ступеня юридичних, ділових та технічних узгоджень між державами-учасницями ЄС, ці системи поділяються на чотири групи: 1) європейські митні інформаційні системи, за якими всі держави ЄС узгодили обсяги змін та графік їх досягнення; 2) європейські митні ініціативи, що вимагають подальшого вивчення та погодження; 3) міжнародні інформаційні митні системи (проекти, керовані міжнародними організаціями, в яких ЄС та його держави-учасниці відіграють активну роль, але не є організаторами чи власниками проєктів); 4) ініціативи митного співробітництва та технологічні розробки, що сприяють розвитку електронних систем митниці – вони описують напрямок, в якому країни ЄС розвиватимуть технології, перспективний функціонал інформаційних електронних митних систем для розвитку співпраці у митній сфері. Проєкти можуть переміщуватися з однієї групи до іншої за результатами перегляду багаторічного стратегічного плану митниці.

Е.м. у процедурі митно-тарифного контролю інтерпретується як сучасний підхід до регулювання ЗЕД. Митна служба має застосовувати інноваційні технології для ведення електронного бізнесу, торгівлі, електронних зовнішньо економічних документів. Процедура митно-тарифного контролю буде значно простішою та прозорішою. Ефективна реалізація цієї системи дозволить скоротити час митного оформлення, що дасть змогу проводити митні процедури товарів у єдиному місці та в будь-який час [7].

Літ.: 1. European Union (EU). (2013b). Regulation (EU) № 952/2013 of the European Parliament and of the Council of 9 October 2013 laying down the Union Customs Code. *Official Journal of the European Union*. 2013. № L 269. P. 1–101.; 2. Поплавська О., Вакулова В. Напрями забезпечення митної безпеки України. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2018. № 4. С. 232-235; 3. European Union. Taxation and Customs Union. Electroniccustoms. URL: <http://surl.li/tnduw>; 4. Communication from the commission to the European Parliament, the council, the European economic and social committee and the committee of the regions. Commission work programme 2023. URL: <http://surl.li/tnduo>; 5. Electronic Customs Multi-Annual Strategic Plan for Customs 2023 Revision MASP-C Rev. 2023 v1.0. URL: <http://surl.li/tndvf>; 6. Довгостроковий національний стратегічний план цифрового розвитку, цифрової трансформації та цифровізації Державної митної служби України та її територіальних підрозділів на основі Багаторічного стратегічного плану електронної митниці ЄС: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 09.02.2024 р. №63. URL: <http://surl.li/tndxc>; 7. Гуцул І. Фактори та домінанти розвитку «електронної митниці» в Україні. *Економіка та митно-правові відносини*. 2018. Вип. 8. С. 56-62.

Ільченко В.М.

ЕЛЕКТРОННІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ МИТНИХ ОРГАНІВ (англ. CUSTOMS ELECTRONIC INFORMATION RESOURCES) – систематизована інформація, що включає дані в електронному вигляді, право на володіння, використання або розпорядження якими належить митним органам відповідно до закону та які створені, отримані (у тому числі з відомостей, що містяться у документах, які надаються під час здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, транспортних засобів, а також інших документах, у тому числі отриманих відповідно до міжнародних договорів України), обліковані, оброблені та зберігаються на матеріальних носіях та/або відображені за допомогою інформаційних технологій(п. 12-2 ч. 1 ст. 4 МКУ) [1].

Інформаційним технологіям та **Е.і.р.** присвячено главу 5 МКУ, якою врегульовано: порядок застосування систем, що забезпечують функціонування **Е.і.р.**, і засобів їх забезпечення (ст. 31); процедура застосування електронних документів та електронного документообігу в митній справі (ст. 31-1); алгоритм підтвердження відповідності систем, що забезпечують функціонування **Е.і.р.**, і засобів їх забезпечення (ст. 32); власне **Е.і.р.** (ст. 33); порядок реалізації механізму «єдиного вікна» (ст. 33-1), інформаційні, електронні

комунікаційні та інформаційно-комунікаційні системи і засоби їх забезпечення, що використовуються суб'єктами ЗЕД (ст. 34); захист електронної інформації в системах, що забезпечують функціонування **E.i.p.**, та в інформаційних системах суб'єктів, що беруть участь в інформаційних відносинах (ст. 35).

Згідно із ч. 3 ст. 32 МКУ необхідні для здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення документи (крім документів, що містять таємну інформацію), подання яких митним органам передбачено МКУ та іншими законами України, надаються митним органам іншими державними органами, установами та організаціями, уповноваженими на здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, з використанням механізму «єдиного вікна» відповідно до МКУ у формі електронних документів, на які накладено електронний підпис. Замість документа, що містить таємну інформацію, з використанням механізму «єдиного вікна» у формі електронного документа, на який накладено електронний підпис, передаються відкриті відомості про такий документ: назва (тип) документа, ким виданий (орган, установа, організація), ступінь секретності, дата видачі, реєстраційний номер. Згідно із ч. 4 ст. 32 МКУ порядок використання **E.i.p.** визначається МКУ та іншими законодавчими актами України. Істотне оновлення норм глави 5 МКУ відбулося у зв'язку із необхідністю впровадити національний правовий механізм виконання окремих норм глави 5 розділу IV Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони[2]. Відповідний закон [3] було розроблено з метою впровадження європейських практик у здійснення митної справи в Україні, підготовки національного законодавства до виконання організаційних процедур для приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту (далі – Конвенція) [4] й участі України у Новій комп'ютеризованій транзитній системі (NCTS), яка використовується договірними сторонами Конвенції, і сприяння ефективному захисту прав та інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. NCTS з'єднує митні служби в країнах-учасниках Конвенції, дозволяючи обмінюватися митними даними. Приєднання до Конвенції дозволяє Україні обмінюватися митною інформацією із 35 країнами [5]. Митниці країн-учасниць Конвенції мають в системі один транзитний документ. Це дозволяє митним органам контролювати товари на кожному етапі перевезення.

Положення Конвенції дозволяють забезпечувати належний контроль за транзитними товарами, сприяють запобіганню шахрайству із супровідними документами. Використання однієї транзитної декларації для доставки вантажів з однієї країни в іншу, згідно із процедурою спільного транзиту, зменшує вартість митних процедур та час, необхідний для їх проходження, – отже, зменшує черги на кордоні, що означає швидший потік товарів.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Том 1. Ст. 2125.; 3. Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законів України щодо деяких питань виконання глави 5 розділу IV Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: закон України від № 2510-IX від 15.08.2022 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 22. Ст. 89.; 4. Convention on a common transit procedure, 1987. (СТС). URL: <http://surl.li/nreyuz>; 5. Про приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту: Закон України від 30.08.2022 р. № 2555-IX. *Офіційний вісник України*. 2022. № 71. Ст. 4294.

Мазур А.В.

ЕСКАЛАЦІЯ МИТНОГО ТАРИФУ (англ. ESCALATION OF THE CUSTOMS TARIFF) – принцип формування мита, за якого відбувається збільшення розміру митної ставки в залежності від ступеня обробки товару. При проведенні системної регулятивної політики імпортерам створюються умови, за яких економічно недоцільне ввезення готових виробів, а рентабельно налагодження відповідного виробництва в потенційній країні імпорту. Такий підхід використовується для стимулювання імпорту товарів із низькою доданою вартістю з метою заохочення збільшення внутрішнього виробництва. Це майже завжди виправдується необхідністю створення робочих місць і сприянням передачі технологій. Наприклад, сталь, що використовується у виробництві автомобільних корпусів може імпортуватися за ставкою імпортного мита в 5%, виготовлені з того ж самого сорту сталі складові частини для корпусів - за ставкою 15%, а готові автомобілі - за ставкою 30% [1].

Реалізації зазначених цілей певною мірою має відповідати структура митного тарифу, яку умовно можна поділити на три рівні ставок мита, що існують на даний час. Кожний рівень має відповідати стадії обробки продукції – сировина, напівфабрикати та готові вироби. Поділ на рівні в цілому відповідає основам побудови ГС та товарним номенклатурам ЗЕД (ТН ЗЕД) багатьох країн світу.

Прикладом застосування імпортного мита на основі тарифної ескалації є використання специфічного мита при ввезенні на територію України кави: якщо кава розчинна то ставка ввізного мита на каву становить 3 EURO за 1 кг.; якщо кава в зернах смажена то ставка ввізного мита на каву становить 0,1 EURO за 1 кг.; якщо ввозиться кава в зернах несмажена то ставка ввізного мита на каву дорівнює нулю.

Е.м.т. особливо відчутна в економічно розвинутих країнах. У такий спосіб вони стимулюють виробництво сировини в країнах, що розвиваються і консервують їх технологічну відсталість, тому що тільки з сировинною продукцією, мито на яку мінімальне, країни, що розвиваються реально можуть пробитися на ринки економічно розвинутих країн, а ринок готової продукції для них практично закритий. Це стосується й України, експортні товари якої є переважно сировинними або з низьким рівнем обробки, а вийти на світовий ринок готової продукції за існуючої тарифної ескалації для неї вельми проблематично [2].

Літ.: 1. Гребельник О.П. Митна справа: Підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 400 с.; 2. Митне право: підручник / за ред. О.П. Рябченко, Л.М. Дорофеева. Луцьк: Вежа-Друк, 2024. 548 с.

Гребельник О.П.

Є

ЄВРОПЕЙСЬКА АСОЦІАЦІЯ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ (ЄАВТ) (англ. EUROPEAN FREE TRADE ASSOCIATION) (EFTA). Конвенцію про заснування **ЄАВТ**, яка визначила її організаційну структуру, було підписано 04.01.1960 р. у Стокгольмі[1]. Підписантами Конвенції стали сім країн: Австрія, Данія, Норвегія, Португалія, Швеція, Швейцарія і Велика Британія. **ЄАВТ** було створено як альтернативу до утвореного в 1957 р. Європейського економічного співтовариства (ЄЕС). Мета **ЄАВТ** – самостійна економічна політика, безмитна торгівля серед країн-учасниць за збереження ними самостійних тарифів щодо інших країн. Штаб-квартира – Женева (Швейцарія). Три з чотирьох чинних держав-членів **ЄАВТ** - Ісландія, Ліхтенштейн і Норвегія – приєдналися до Угоди про Європейський економічний простір (ЄЕП) [2], яка була підписана в 1992 р. і набула чинності 01.01.1994 р. Швейцарія не приєдналася до ЄЕП, оскільки загальнонаціональний референдум відхилив таку можливість. Натомість, Швейцарія уклала з ЄЕП низку двосторонніх угод. У ст. 2 Конвенції задекларовано чотири основні цілі **ЄАВТ**: сприяння зростанню економічної активності, забезпеченню зайнятості, підвищенню продуктивності, раціональному використанню ресурсів, фінансовій стабільності й неухильному підвищенню рівня життя на території

держав-членів; забезпечення рівних конкурентних умов торгівлі між державами-членами; забезпечення рівних умов у постачанні сировини, виробленої на території держав-членів; сприяння гармонічному розвитку й зростанню світової торгівлі шляхом поступової ліквідації торговельних бар'єрів [1].

Держави-члени **ЄАВТ** юридично закріпили взаємне визнання сертифікатів, дозволів, систем відповідності, стандартів якості та низку інших принципів, що стосуються міжнародної економічної діяльності. У преамбулі Конвенції вказано на визначальну роль у відносинах між країнами-членами правил ГАТТ. Таким чином, в основу правового режиму **ЄАВТ** з часу заснування цієї організації і дотепер покладено принципи й норми ГАТТ/СОТ. Розвиток торговельних відносин з іншими країнами та їх регіональними об'єднаннями викликав необхідність перегляду країнами-членами **ЄАВТ** положень Стокгольмської угоди про **ЄАВТ** [1]. Оновлену угоду було підписано 21.06.2001 р. у м. Вадуц, Ліхтенштейн і вона набула чинності 01.06.2002 р., одночасно з набуттям чинності пакетом двосторонніх угод між Швейцарією та ЄС. Положення оновленої угоди про **ЄАВТ** (Вадуцька конвенція) [1]. враховують розвиток торговельних відносин країн-членів **ЄАВТ** з ЄС та іншими торговельними партнерами. Вадуцька конвенція регулює відносини між країнами-членами **ЄАВТ** у сфері торгівлі товарами та послугами, конкурентної та інвестиційної політики, економічної та грошової політики, захисту прав інтелектуальної власності тощо. Нині **ЄАВТ** є зоною вільної торгівлі, яка об'єднує митні території чотирьох європейських країн, які не вступили до Європейського Союзу, зокрема, Республіки Ісландія, Князівства Ліхтенштейн, Королівства Норвегії та Швейцарської Конфедерації. Зона вільної торгівлі забезпечує країнам-членам режим вільної торгівлі товарами та послугами, а також гарантує вільний рух капіталів та фізичних осіб. В даний час, **ЄАВТ** укладено 29 угод про вільну торгівлю (охоплює 40 країн) з наступними партнерами: Албанія, Канада, Чилі, Колумбія, Єгипет, Рада співробітництва арабських держав Перської затоки, країни Центральної Америки (Коста-Ріка, Гватемала, Панама), Ізраїль, Йорданія, Корея, Ліван, Північна Македонія, Мексика, Марокко, Палестинська автономія, Перу, Сербія, Сінгапур, Південноафриканський митний союз, Туніс, Туреччина, Україна, Боснія і Герцеговина, Чорногорія, Грузія, Еквадор, Гонконг, Філіппіни, Індонезія. На відміну від ЄС, **ЄАВТ** є регіональним економічним угрупованням із збереженням суверенних прав країн-членів і відсутністю наднаціональних інститутів.

Організаційна структура **ЄАВТ**. Основним органом **ЄАВТ** є Рада, що складається із представників країн-членів. Рада своїми рішеннями може засновувати комітети, діяльність яких носить допоміжний характер. Рада може приймати два типи нормативних актів: рішення та рекомендації. Рішення Ради **ЄАВТ** обов'язкові для всіх країн-членів **ЄАВТ**, рекомендації Ради **ЄАВТ** обов'язкові для тих країн-членів, яким вони адресовані. Організаційною діяльністю і координацією функціонування Ради й інших структур **ЄАВТ** займається Секретаріат, очолюваний Генеральним секретарем. Штаб-квартира **ЄАВТ** розташована у м. Женеві. Як правило, засідання Ради **ЄАВТ** відбуваються кожного місяця на рівні Постійних представників країн-членів при **ЄАВТ** та двічі на рік на рівні міністрів. При прийнятті рішень Радою **ЄАВТ** кожна країна-член має 1 голос. Зазвичай рішення Ради приймаються консенсусом. На засіданнях Ради обговорюються основні питання, зокрема, відносин **ЄАВТ** з третіми країнами та питань, пов'язаних з угодами про вільну торгівлю, а також загальний огляд політики щодо ЄС та третіх країн. Рада має широкий мандат для розробки спільної політики та сприяння розвитку зав'язків з іншими державами, союзами держав або міжнародними організаціями. Рада також розглядає питання взаємовідносин між державами **ЄАВТ** в рамках Конвенції. Питання, пов'язані з Європейським економічним простором, розглядаються Постійним комітетом у Брюсселі. Країни-члени по черзі головує в Раді **ЄАВТ** протягом півріччя. Рада **ЄАВТ** складається з Парламентського комітету, Консультативного комітету, Комітету з питань розвитку відносин з третіми країнами, Комітету експертів у сфері торгівлі, Бюджетного комітету, Комітету з питань

технічних бар'єрів в торгівлі, Комітету експертів з митних питань та питань визначення походження товарів. Діяльність ЄАВТ забезпечують три Секретаріати. Секретаріат ЄАВТ у Женеві відповідає за виконання положень Угоди про ЄАВТ та розвиток співробітництва ЄАВТ з третіми країнами, Секретаріат ЄАВТ у Брюсселі – за співробітництво ЄАВТ з ЄС, Секретаріат ЄАВТ у Люксембурзі – за співробітництво ЄАВТ з Європейським агентством з питань статистики (ЄВРОСТАТ). У Секретаріаті ЄАВТ працює близько 100 співробітників, з яких одна третина знаходяться у Женеві і дві третини в Брюсселі та Люксембурзі. Секретаріату Женеві забезпечує сприяння у проведенні переговорів щодо угод про вільну торгівлю з країнами, що не є членами ЄС та надає відповідну підтримку Раді ЄАВТ.

Процедуру приєднання до ЄАВТ врегульовано ст. 56 Конвенції про ЄАВТ. Будь-яка держава може приєднатися до Конвенції і, таким чином, стати повноправним членом ЄАВТ після того, як Рада ЄАВТ прийме рішення про схвалення такого приєднання. Рішення Ради ЄАВТ про прийняття нової країни-члена до складу організації (так звані «інструменти вступу») передається на зберігання в Депозитарій, який є підрозділом Секретаріату ЄАВТ. У повноваження Депозитарію, окрім зберігання документів, входить також сповіщення всіх країн-членів ЄАВТ про прийняття до складу Організації нового члена. Умови припинення членства в ЄАВТ врегульовано в статті 57 Конвенції. Кожна країна-член може припинити своє членство в ЄАВТ. Для цього необхідно надати письмове повідомлення про вихід із Конвенції у Депозитарій. Депозитарій повідомляє про вихід заявника з Організації інші країни-члени. Вихід вважається завершеним через дванадцять місяців після подання країною-членом заяви про вихід. Перед виходом із членства в ЄАВТ країна-член зобов'язана погодитись на проходження процедури виходу, у тому числі, на несення видатків, пов'язаних із розірванням Угоди про ЄАВТ.

Згідно з Конвенцією Рада ЄАВТ може укласти угоду між країнами-членами і будь-якими іншими державами, об'єднаннями держав чи міжнародними організаціями. Будь-яка країна, що приєдналась до Конвенції про ЄАВТ, стає стороною угод про вільну торгівлю, укладених між країнами-членами ЄАВТ, з одного боку, і третіми країнами, союзами країн чи міжнародних організацій, які уклали договори з ЄАВТ, з іншого боку.

Переговори щодо угоди про вільну торгівлю між чотирма державами ЄАВТ (Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія і Швейцарія) і Україною були розпочаті у м. Києві 21.04.2009 р. Угоду про вільну торгівлю між Україною і ЄАВТ було укладено 24.06.2010 р. під час міністерської конференції ЄАВТ у м. Рейк'явік (Ісландія), підписано 24.06.2011 р. [3] й ратифіковано Законом України «Про ратифікацію Угоди про вільну торгівлю між Україною та державами Європейської асоціації вільної торгівлі (ЄАВТ)» від 07.12.2011 р. Згідно із цим Законом Угода набула чинності з 01.06.2012 р. [4]. Окрім власне Угоди про вільну торгівлю між Україною і ЄАВТ, також було підписано угоди про вільну торгівлю у сфері сільського господарства між Україною і Норвегією, Україною і Швейцарією та Україною та Ісландією; ці три угоди є невід'ємною частиною першої Угоди [3]. Основна частина Угоди про ЗВТ між Україною і ЄАВТ складається з Преамбули і 10-ти розділів, зміст яких відображений у їхніх назвах: «Загальні положення», «Торгівля товарами», «Торгівля послугами», «Інвестиції», «Захист інтелектуальної власності», «Державні закупівлі», «Конкуренція», «Інституційні положення», «Вирішення спорів» та «Прикінцеві положення». Також Угода містить Додатки, у яких закріплені ставки імпорتنих мит на різні групи товарів для України й кожної з країн-членів ЄАВТ, роз'яснення, що деталізують положення основної частини Угоди, а саме: правила визначення походження товарів, регулювання права власності на географічні зазначення, тендерні процедури й державні закупівлі, принципи торгівлі послугами, технічні специфікації тощо [5].

Літ.: 1. Convention establishing the European Free Trade Association (EFTA). URL: <http://surl.li/tskth>; 2. Agreement on the European economic area. URL: <http://surl.li/apgcy>; 3. Угода про вільну торгівлю між Україною та державами Європейської асоціації вільної

торгівлі (ЄАВТ). *Офіційний вісник України*. 2012. № 1 / № 54. Ст. 1.; 4. Про ратифікацію Угоди про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ, Угоди про сільське господарство між Україною та Королівством Норвегія, Угоди про сільське господарство між Україною та Ісландією та Угоди про сільське господарство між Україною та Швейцарською Конфедерацією: Закон України від 07.12.2011 р. № 4091-VI *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 27. Ст. 284.; 5. Зона вільної торгівлі між Україною та Європейською асоціацією вільної торгівлі. URL: <http://surl.li/tsktl>

Лабенська Л.Л.

ЄВРОПЕЙСЬКЕ МИТНЕ ПРАВО (англ. EUROPEAN CUSTOMS LAW) – сукупність норм європейського права, що регламентують функціонування митного союзу держав-членів ЄС. Основним об'єктом регулювання у **Є.м.п.** є порядок переміщення товарів через митний кордон. У ЄС регулювання переміщення товарів базується на нормах і принципах митного союзу, який є основою ЄС. Функціонування митного союзу ЄС поширюється на дві основні сфери: взаємовідносини держав-членів, пов'язані з реалізацією цілей загального, а потім і єдиного ринку, і регулювання товарообігу з третіми країнами відповідно до загальної політики Співтовариства. Основу **Є.м.п.** становлять норми права ЄС, що регламентують усі аспекти формування митного союзу. Співтовариству практично повністю передано суверенітет держав-членів у сфері митного регулювання й митної політики. Основною характеристикою митного союзу ЄС є свобода переміщення всередині спільного митного кордону будь-яких товарів незалежно від їх походження. Для цього прийнято Єдиний митний тариф щодо третіх країн і затверджено єдині правила його застосування, а також усунуто всі перепони для переміщення товарів між країнами членами митного союзу. В основу створення митного союзу ЄС покладено 4 групи умов: ліквідація митних зборів у внутрішній торгівлі; ліквідація кількісних обмежень; гармонізація у сфері непрямого оподаткування; прийняття Єдиного митного тарифу.

Одним із джерел **Є.м.п.** є Union Customs Code (Митний кодекс ЄС (МК Союзу)) [1] (див. **МИТНИЙ КОДЕКС ЄС**). МК Союзу регулює тільки окремі сфери загального процесуального права, відсутні норми реалізуються відповідно до національного процесуального права держав-членів. Кодекс визначає систему єдиних правил митного оформлення в ЄС, яка містить: митні формальності під час увезення товарів на митну територію ЄС та вивезення товарів за її межі; єдині документи, що застосовуються в митному оформленні; митні режими; єдині правила щодо митного боргу; підстави для звільнення від сплати митних зборів. Аналіз МК Союзу дозволяє виділити особливості конкретних митних процедур у ЄС: декларант має право вибору місця митного оформлення на території будь-якої країни-члена Співтовариства під час реалізації процедур випуску у вільний обіг та експорту; існують різновиди процедури транзиту (внутрішній, зовнішній транзит), що пов'язано з митним статусом транзитних товарів; передбачено можливість митного оформлення в різних митних установах під час процедур внутрішньої та зовнішньої переробки. В ЄС використовуються три форми митної декларації: письмова (Єдиний адміністративний документ), електронна й усна.

МК Союзу є основним але не єдиним джерелом **Є.м.п.** Тому важливу роль для здійснення правового регулювання митних відносин в ЄС відіграють також й інші регламенти, прийняті з метою сприяння виконанню положень МК Союзу: Делегований регламент Комісії ЄС № 2015/2446 від 28.07.2015 р. [2]; Імплементативний регламент Комісії ЄС № 2015/2447 від 24.11.2015 р. [3]; Делегований регламент Комісії ЄС № 2016/341 від 17.12.2015 р. [4] тощо.

Літ.: 1. European Union (EU). (2013b). Regulation (EU) № 952/2013 of the European Parliament and of the Council of 9 October 2013 laying down the Union Customs Code. *Official Journal of the European Union*. 2013. № L 269. P. 1–101.; 2. European Union (EU). (2015a).

Commission Delegated Regulation (EU) № 2015/2446 of 28 July 2015 supplementing Regulation (EU) № 952/2013 of the European Parliament and of the Council as regards detailed rules concerning certain provisions of the Union Customs Code. *Official Journal of the European Union*. 2015. № L 343. P. 1–557.; 3. European Union (EU). (2015b). Commission Implementing Regulation (EU) № 2015/2447 of 24 November 2015 laying down detailed rules for implementing certain provisions of Regulation (EU) № 952/2013 of the European Parliament and of the Council laying down the Union Customs Code. *Official Journal of the European Union*. 2015. № L 343. P. 558–893.; 4. European Union (EU) (2016a). Commission Delegated Regulation (EU) № 2016/341 of 17 December 2015 supplementing Regulation (EU) № 952/2013 of the European Parliament and of the Council as regards transitional rules for certain provisions of the Union Customs Code where the relevant electronic systems are not yet operational and amending Delegated Regulation (EU) № 2015/2446. *Official Journal of the European Union*. 2016. № L 69. P. 1–313.

Бережнюк І.Г., Ченцов В.В.

ЄДИНА АВТОМАТИЗОВАНА ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (ЄАІС) (англ. SINGLE AUTOMATED INFORMATION SYSTEM OF THE STATE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE) – багатофункціональна інтегрована автоматизована система, яка становить сукупність взаємопов'язаних інформаційних, електронних комунікаційних та інформаційно-комунікаційних систем, що забезпечують функціонування електронних інформаційних ресурсів митних органів з метою здійснення митної справи, і засобів їх забезпечення.

ЄАІС почала створюватися у 1992 році з метою забезпечення реалізації державної політики у сфері митної справи. Розвиток ЄАІС та забезпечення побудови безпаперового електронного середовища «суб'єкт ЗЕД – митниця» здійснювався в рамках Концепції створення багатофункціональної комплексної системи «Електронна митниця» із впровадженням системи електронного декларування [1].

ЄАІС є державною власністю, а держателем, адміністратором ЄАІС та володільцем інформації в ЄАІС. є Держмитслужба. Суб'єкти відносин, пов'язаних із функціонуванням та застосуванням ЄАІС: Мінфін, Держмитслужба та її територіальні органи (їх самостійні структурні підрозділи), користувачі ЄАІС. Користувачами ЄАІС є посадові особи апарату Держмитслужби та її територіальних органів, інших органів державної влади, установ та організацій, уповноважених на здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, митних, правоохоронних та інших уповноважених органів іноземних держав, фізичні особи або їх представники, фізичні особи – підприємці або їх представники, уповноважені особи (представники) юридичних осіб, нерезидентів, інші заінтересовані особи, яким надано права доступу до інформації в ЄАІС у порядку, встановленому відповідно до вимог законодавства України у сфері захисту інформації.

Основні завдання ЄАІС: забезпечення виконання митних формальностей, передбачених законодавством України з питань митної справи; автоматизація процедур митного контролю та митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України, у тому числі митного контролю після завершення митного оформлення таких товарів, визначення форм та обсягів митного контролю, механізмів тарифного і нетарифного регулювання ЗЕД, сприяння захисту прав інтелектуальної власності, справляння митних платежів, ведення митної статистики, обміну митною інформацією, прийняття рішень митними органами; обмін інформацією та електронна взаємодія між митними органами, правоохоронними та іншими уповноваженими органами, у тому числі іноземних держав; забезпечення електронної взаємодії між користувачами ЄАІС; забезпечення електронної взаємодії митних органів та їх посадових

осіб з метою оперативної реалізації своїх повноважень, створення умов для зменшення часових та фінансових витрат на адміністративно-управлінські, інформаційно-пошукові, розрахункові та аналітичні роботи, моніторинг зведених та окремих даних, наявних у ЄАІС, обробку та формування значних обсягів даних, формування звітності; інформаційна підтримка здійснення митної справи під час виконання митними органами завдань і функцій, покладених на них законодавством України з питань митної справи, з метою підвищення ефективності їх виконання.

Функціями ЄАІС є: інтеграція інформаційних ресурсів; збір, накопичення, систематизація, обробка та узагальнення інформації в ЄАІС, перетворення її у визначені формати для автоматизованої обробки, використання та надання користувачам ЄАІС в уніфікованій формі; автоматизація та верифікація процесів інформаційної діяльності суб'єктів ЄАІС в інтерактивному режимі реального часу; забезпечення електронної інформаційної взаємодії та електронного документообігу між суб'єктами ЄАІС; розмежування прав доступу та надання контрольованого доступу користувачам ЄАІС до інформаційних ресурсів ЄАІС; забезпечення захисту інформації в ЄАІС; моніторинг стану інформаційного обміну між функціональними системами ЄАІС та засобами їх забезпечення, стану захищеності цих складових та ЄАІС в цілому.

ЄАІС складається з функціональних систем центрального та локального рівнів, що функціонують на національному та/або міжнародному рівні, та засобів їх забезпечення. До функціональних систем ЄАІС належать: автоматизована система митного оформлення «Центр»; автоматизована система митного оформлення та відповідні локальні підсистеми територіальних органів Держмитслужби, що взаємодіють з автоматизованою системою митного оформлення «Центр»; Єдиний державний інформаційний веб-портал «Єдине вікно для міжнародної торгівлі»; електронна транзитна система, що функціонує на національному рівні. Держмитслужба створює та впроваджує складові ЄАІС з метою реалізації закріплених за митними органами завдань і повноважень.

До засобів забезпечення функціонування ЄАІС належать: центри обробки даних та серверні приміщення; центральне сховище даних, сервери додатків, технологічні сервіси (комплекси) та автоматизовані робочі місця користувачів ЄАІС; відомча електронна комунікаційна мережа Держмитслужби і локальні обчислювальні мережі апарату Держмитслужби та її територіальних органів; програмно-технічний комплекс Держмитслужби «Електронна пошта».

Порядок доступу в ЄАІС визначається відповідно до законодавства у сфері захисту інформації. Умови отримання користувачами ЄАІС можливості обробляти інформацію в ЄАІС та правила обробки цієї інформації опубліковуються на офіційному веб-сайті Держмитслужби [2].

Літ.: 1. Разумей М.М., Попель С.А. Єдина автоматизована інформаційна система Державної митної служби України. Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 1 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 592 с.; 2. Положення про Єдину автоматизовану інформаційну систему митних органів, порядок і умови застосування її систем : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 19.05.2023 р. № 263. *Офіційний вісник України*. 2023 № 65. Т. 2. Ст. 3751.

Разумей М.М., Попель С.А.

ЄДИНА КОНВЕНЦІЯ ПРО НАРКОТИЧНІ ЗАСОБИ ВІД 30.03.1961. (англ. THE SINGLE CONVENTION ON NARCOTIC DRUGS, 1961) (SINGLE CONVENTION, 1961). **Є.к.** – це міжнародний договір, що забороняє виробництво та постачання конкретних (номінально наркотичних) наркотиків і препаратів із подібною дією, за винятком ліцензій для конкретних цілей: лікування та дослідження. **Є.к.** зі змінами, внесеними Протоколом про внесення змін

до Є.к. набула чинності 08.08.1975 р. [1]. Україна приєдналася до конвенції 07.11.2000 р. [2]. Станом 01.01.2024 р. 154 держави-учасниці.

Є.к. встановлює універсальну систему контролю за культивуванням, виробництвом, експортом, імпортом, розповсюдженням, торгівлею, використанням і зберіганням наркотичних речовин, особливо речовин рослинного походження, включаючи опіум/героїн, коку/кокаїн і канабіс. Конкретні речовини перераховані в таблицях, що додаються до конвенції.

Ця Конвенція спрямована на боротьбу зі зловживанням наркотиками шляхом скоординованих міжнародних дій, визначає дві форми втручання та контролю, що працюють разом. По-перше, Є.к. прагне обмежити володіння, використання, торгівлю, розповсюдження, імпорт, експорт, виготовлення та виробництво наркотиків виключно в медичних і наукових цілях. По-друге, Є.к. бореться з незаконним обігом наркотиків шляхом міжнародної співпраці з метою стримування та перешкоджання торговцям наркотиками. Є.к. об'єднала та розширила сферу контролю включивши канабіс і наркотики, дія яких подібна до дії зазначених наркотиків. Комісія з наркотичних засобів і ВООЗ отримали повноваження додавати, видаляти та передавати наркотики до чотирьох Списків контрольованих речовин угоди. Список I – це категорія наркотиків, контроль за якими становлять стандартний режим Є.к., наприклад, обмеження медичними та науковими цілями всіх етапів торгівлі наркотиками, вимога урядового дозволу (ліцензування чи власності держави) на участь у будь-якому етапі торгівлі наркотиками. Торгівля наркотиками, для ведення детального обліку операцій сторін з наркотиками, вимога медичного рецепту для постачання наркотиків окремим особам тощо. Препарати Списку II регулюються лише трохи менш суворо, ніж препарати Списку I. Наркотики зі Списку II підлягають тим самим заходам контролю, що й наркотики зі Списку I, лише за кількома винятками. Список III містить препарати, що користуються привілейованим становищем згідно з Є.к., тобто підпадають під менш суворий режим, ніж інші препарати. Список IV – це категорія наркотиків, таких як героїн, що вважаються особливо небезпечними порівняно з іншими наркотиками. Згідно зі ст. 2, наркотики зі Списку IV також повинні бути включені до Списку I та підлягати всім заходам контролю, застосованим до наркотиків у останньому Списку, а також будь-яким особливим заходам контролю; кожна зі сторін вважає за необхідне. Контроль за виробництвом наркотиків, міжнародною торгівлею та розповсюдженням був покладений на Міжнародний комітет з контролю над наркотиками.

Є.к. неодноразово підтверджує важливість медичного використання контрольованих речовин. У преамбулі зазначається, що «медичне використання наркотичних засобів продовжує залишатися незамінним для полегшення болю та страждань, також необхідно вжити належних заходів для забезпечення доступності наркотичних засобів для таких цілей». Статті 1, 2, 4, 9, 12, 19 і 49 містять положення, що стосуються «медичного та наукового» використання контрольованих речовин. Майже в усіх випадках сторонам дозволяється відпускати та використовувати контрольовані речовини за рецептом, за умови дотримання вимог ведення відповідних записів та інших обмежень. Є.к. однозначно засуджує наркоманію, однак зазначає, що «наркотична залежність є серйозним злом для особи і загрожує соціальною та економічною небезпекою для людства». Держави повинні створити умови для використання та зберігання наркотиків виключно в медичних і наукових цілях. Водночас, дозволяє державам при підписання, ратифікації чи приєднанні висловлювати застереження про тимчасовий дозвіл, тобто поступово припиняти квазімедичне вживання чи куріння опіуму; жування листя коки, вживання канабісу та його смоли, екстрактів, настоянок з немедичною метою та використання інших традиційних наркотиків, але передбачає, що «використання канабісу не для медичних і наукових цілей має бути припинено якомога швидше». Використання цих заборонених видів має бути досягнуто шляхом припинення

постачання. Є.к. зосереджується на торговцях і виробниках. Станом на березень 2005 року 116 наркотиків перебували під контролем Є.к.

Літ.: 1. The Single Convention on Narcotic Drugs, 1961 (Single Convention, 1961). URL: <http://surl.li/tskud>; 2. Про приєднання України до Протоколу про правки до Єдиної конвенції про наркотичні засоби 1961 року : Закон України від 02.11.2000 р. № 2082-III. Верховної Ради України. 2000. №50. Ст. 442.

Філянina Л.А.

ЄДИНЕ ВІКНО – див. МЕХАНІЗМ «ЄДИНОГО ВІКНА»

ЄДИНИЙ ЗБІР, ЯКИЙ СПРАВЛЯЄТЬСЯ У ПУНКТАХ ПРОПУСКУ ЧЕРЕЗ ДЕРЖАВНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ (англ. SINGLE TAX PAID IN BORDER CROSSING CHECKPOINTS ACROSS THE STATE BORDER OF UKRAINE) – обов'язковий платіж, який встановлюється щодо транспортних засобів вітчизняних та іноземних власників (автобусів, вантажних автомобілів з/або без причепів та тягачів з/або без напівпричепів, великовагових автотранспортних засобів, великовагових автотранспортних засобів з перевищенням осьових навантажень, великогабаритних автотранспортних засобів з перевищенням встановлених параметрів ширини, висоти, довжини, залізничних вагонів і контейнерів), які перетинають державний кордон України, і справляється за проїзд транспортних засобів автомобільними дорогами України, за проїзд автомобільних транспортних засобів з перевищенням встановлених розмірів загальної маси, осьових навантажень та (або) габаритних параметрів, а також за проведення у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України відповідно до МКУ України та інших законів України заходів офіційного контролю (у тому числі у формі попереднього документального контролю) під час ввезення товарів на митну територію України (у тому числі з метою транзиту) [1]. Процедура справляння Є.з. визначається в порядку, визначеному КМУ [2]. Є.з. справляється одноразово залежно від режиму переміщення (ввезення, транзит) за єдиним платіжним документом в залежності від виду, місткості або загальної маси транспортних засобів. Ставки Є.з. визначені у євро. Є.з. включає вартість витрат, пов'язаних із: відновленням автомобільних доріг; здійсненням уповноваженими органами в пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України фітосанітарного, ветеринарно-санітарного та державного контролю за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин, в розмірі, що не перевищує розміру плати за проведення перевірки документів на товар і транспортний засіб (контейнер); проведенням митними органами у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України заходів офіційного контролю відповідно до ст. 319 МКУ [3] у формі попереднього документального контролю. Є.з. перераховується до Державного бюджету України у повному обсязі. Координація діяльності органів державної влади, пов'язаної із забезпеченням справляння Є.з., здійснюється Держмитслужбою. Координація діяльності державних контролюючих органів із справляння Є.з. безпосередньо у пунктах пропуску через державний кордон України здійснюється відповідними митними органами [1].

Літ.: 1. Про єдиний збір, який справляється у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України : Закон України від 04.11.1999 р. № 1212-XIV (в ред. Закону від 12.07.2001 р. № 2659-III). URL: <http://surl.li/cslbw>; 2. Порядок справляння єдиного збору у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 24.10.2002 р. № 1569 (в ред. Постанови Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 р. № 782). URL: <http://surl.li/tskuj>; 3. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Приймаченко Д.В., Фрадинський О.А.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ (англ. PROVISION OF CUSTOMS SECURITY AT THE INTERNATIONAL LEVEL) – передбачає дальше поглиблення міжнародного співробітництва у митній сфері, посилення співпраці з митними органами країн ЄС шляхом повноцінного використання переваг, що можуть виникнути у разі створення Україною з ЄС єдиної митної зони, а також активне співробітництво з митними органами інших країн світу, зокрема Азії та Америки. Основними заходами цього етапу є: створення ефективної системи митних органів, яка дасть можливість досягти максимального рівня митної безпеки на основі впровадження стратегії глобального моніторингу загроз і забезпечення безпеки, а також реалізації міжнародних митних проєктів; створення митних комплексів на основі поєднання науково-технічних, інжинірингових, освітніх, інформаційних та інших заходів, які повною мірою забезпечать митну безпеку на міжнародному рівні; проведення переговорного процесу та підписання з іншими країнами (на рівні міжрегіонального співробітництва) низки угод з питань митної справи, обміну митною інформацією, зовнішньої торгівлі, транскордонного співробітництва тощо; залучення суб'єктів господарської діяльності до участі в митних програмах з іншими країнами; заохочення підключення суб'єктів ЗЕД до міжнародних інформаційних мереж; підвищення ефективності митної справи шляхом введення в дію нових митних технологій і модернізації існуючих. Подальше підвищення митної безпеки базується на створенні та впровадженні електронної інтегрованої системи відслідковування руху товарів по всьому ланцюгу поставки в різних країнах, безперервного податкового, митного та аудиторського контролю від кордону до кінцевого покупця на основі уніфікованого товарознавчого опису товарів, введення його в бухгалтерський, податковий та митний облік, який буде здійснюватися в електронному вигляді; використання універсального індикатора події (товару) при маркуванні товару та його обробка на шляху постачання із використанням штучного інтелекту. Реалізація стратегічних цілей передбачає активну співпрацю митних органів України із зарубіжними митними органами з питань підвищення митної безпеки, розширення масштабів співробітництва [1].

Літ.: 1. Пашко П.В. Митна безпека: монографія. Одеса: АТ «Пласке», 2009. 628 с.

Пашко Д.В., Пашко П.В.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ НА РІВНІ КРАЇНИ (англ. PROVISION OF CUSTOMS SECURITY AT COUNTRY LEVEL) - пріоритетними завданнями на цьому рівні є зміцнення експортного потенціалу країни й підвищенні рівня митної безпеки шляхом прискорення темпів реформування та системної модернізації митної служби; сприяння збереженню позицій українських виробників на традиційних ринках збуту; просування українських виробників на нові перспективні ринки; сприяння раціоналізації структури експорту; використання переваг міжнародної спеціалізації та кооперації; розвиток туристично-рекреаційного комплексу. Реалізація цих завдань передбачає виконання таких груп заходів: сприяння адаптації митного законодавства до стандартів СОТ; імплементація Рамкових стандартів ВМО; інформаційне забезпечення митних органів щодо вимог міжнародних норм і нормативів через інформаційно-консультативні установи тощо; упровадження міжнародних стандартів у практику митних органів; збереження експортного потенціалу країни шляхом тарифної підтримки найчутливіших виробництв (насамперед агропромислового комплексу, харчової промисловості); надання митній службі цільової організаційно-фінансової підтримки; спрямування інвестиційних потоків на техніко-технологічне оновлення митної інфраструктури; упровадження практики європейських країн у частині надання митно-тарифної підтримки експортерам, страхування зовнішньоекономічних і митних ризиків тощо; оновлення структури та функцій

багатофункціональної комплексної інформаційної системи в митній сфері «Електронна митниця», перетворення її в електронну систему, побудовану на обробці уніфікованої інформації о товарі, участі в безперервному контролі за рухом товарів від моменту їх вироблення, на шляху переміщення, при ввезенні на територію України до моменту продажу за допомогою електронного обігу та використання інформації про ці товари та суб'єктів їх переміщення, купівлі та продажу, що переформовує «Електронну митницю (e-customs)» в «Інформаційну митницю (i-customs)»; розроблення комплексу заходів щодо інформаційної підтримки підприємств у питаннях митного оформлення вантажів; надання інформаційно-аналітичної та консультативної підтримки вантажовласникам і перевізникам [1].

Літ.: 1. Пашко П.В. Митна безпека: монографія. Одеса: АТ «Пласке», 2009. 628 с.

Пашко Д.В., Пашко П.В.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПЛАТИ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ (англ. SECURING PAYMENT OF CUSTOMS CHARGE) – підтвердження особою, на яку покладено обов'язок із сплати митних платежів, виконання зобов'язань перед митними органами сплатити митні платежі відповідно з правилами та умовами, передбаченими МКУ та ПКУ, а також міжнародними договорами за участю України. Правове регулювання механізму **З.с.м.п.** забезпечується нормами МКУ [1], ПКУ [2], міжнародних митних конвенцій [3] інших законодавчих та підзаконних нормативних актів [4].

З.с.м.п. є обов'язковим при ввезенні на митну територію України та/або переміщенні територією України товарів, транспортних засобів комерційного призначення транзитом, під час перебування товарів під митним контролем або декларування товарів у митні режими, що передбачають сплату митних платежів. МКУ передбачає й інші випадки та особливості **З.с.м.п.**, що застосовується: для випуску товарів у вільний обіг після проведення процедури коригування митної вартості товарів у разі, коли декларант не погоджується з визначеною митним органом митною вартістю, та має намір використати своє право оскаржити рішення про коригування заявленої митної вартості до органу вищого рівня або до суду; для забезпечення дотримання вимог митного режиму тимчасового ввезення; для товарів, поміщених у митний режим митного складу, коли існує необхідність їх тимчасового вивезення з митного складу на строк не більший ніж 45 днів, але з наступним поверненням; під час переміщення іноземних товарів між митними органами або в межах зони діяльності одного митного органу у зв'язку з необхідністю їх ввезення на територію вільної митної зони (випуску з такої території); у разі застосування митного режиму переробки на митній території за визначенням КМУ переліком товарів, до яких віднесено продукти переробки та/або товари, продукти переробки яких підлягають обов'язковому реекспорту за межі митної території України, мінімальне співвідношення вартості іноземних та українських товарів для окремих категорій товарів, що піддаються операціям з переробки, перелік товарів, які не можуть бути допущені до переробки для вільного обігу на митній території України, товари, поміщення яких у митний режим переробки на митній території забороняється; до запасних частин та обладнання, що призначені для використання у процесі ремонту чи технічного обслуговування транспортних засобів комерційного призначення, тимчасово ввезених на митну територію України або тимчасово вивезених з неї (ст. 305 МКУ).

З.с.м.п. обирається та надається особами, на яких покладається або може покладатися обов'язок із сплати митних платежів. Обов'язок із сплати митних платежів покладається на декларанта або є солідарним обов'язком із особою, уповноваженою декларантом у разі, якщо уповноважена особа здійснює декларування товарів, а також обов'язок із сплати митних платежів покладається на оператора поштового зв'язку, експрес-перевізника, якщо ними здійснюється декларування товарів, що переміщуються (пересилаються) на митну територію України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях. У разі невиконання або

неповного виконання вказаними особами обов'язку із сплати митних платежів, таке зобов'язання покладається на гаранта.

Порядок **З.с.м.п.** митних платежів встановлюється Мінфіном. Способами **З.с.м.п.** відповідно до ст. 308 МКУ є: 1) грошова застава; 2) індивідуальна гарантія; 3) забезпечення сплати митних платежів на умовах спрощення «загальна гарантія»; 4) забезпечення сплати митних платежів на умовах спрощення «загальна гарантія із зменшенням розміру забезпечення базової суми на 50 відсотків»; 5) забезпечення сплати митних платежів на умовах спрощення «загальна гарантія із зменшенням розміру забезпечення базової суми на 70 відсотків»; 6) забезпечення сплати митних платежів на умовах спрощення «звільнення від гарантії»; 7) забезпечення сплати митних платежів на умовах Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенції МДП) 1975 року [5]; 8) забезпечення сплати митних платежів на умовах Конвенції про тимчасове ввезення (Стамбульська конвенція) [6] із застосуванням книжки (карнета) А.Т.А. або книжки (карнета) СРД. При цьому спосіб **З.с.м.п.** обирається особою на яку покладається обов'язок із сплати митних платежів. Проте митні органи відмовляють у застосуванні обраного способу забезпечення сплати митних платежів, якщо такий спосіб не призначений для застосування при поміщенні товарів у відповідний митний режим.

З.с.м.п. має бути не меншим, ніж сума митних платежів, що підлягають сплаті при випуску таких товарів у вільний обіг на митній території України. Розрахунок суми **З.с.м.п.** здійснюється виходячи з повних ставок митних платежів, без урахування будь-яких тарифних пільг (тарифних преференцій), податкових пільг, встановлених законодавством України для операцій з ввезення таких товарів на митну територію України. У разі якщо суму митних платежів, що підлягає забезпеченню, неможливо точно визначити через відсутність точних відомостей про характер, найменування, кількість, країну походження, митну вартість, код товарів згідно з УКТ ЗЕД, така сума визначається митним органом виходячи з найбільшої величини ставок податків, вартості та/або кількості товарів, що можуть бути визначені на підставі наявних відомостей (ст. 306 МКУ).

Згідно з ч. 7. ст. 305 МКУ **З.с.м.п.** не надається щодо: 1) товарів, що переміщуються органами державної влади України, органами місцевого самоврядування, ЗСУ та іншими утвореними відповідно до закону військовими формуваннями, розвідувальними органами України безпосередньо для виконання своїх повноважень або на їх користь іншими установами, організаціями, отримувачами (розпорядниками) міжнародної технічної допомоги в рамках зареєстрованих у встановленому законодавством порядку проектів (програм); 2) товарів, що переміщуються особами, яким надано митні пільги, передбачені ст.ст. 382-386, 388, 389, 391 і 392 МКУ та стосуються дипломатичних представництв іноземних держав, їх голів, персоналу, членів їх сімей, адміністративно-технічного персоналу, консульських установ іноземних держав та членів їх персоналу, іноземних дипломатичних і консульських кур'єрів, дипломатичної пошти та консульської валізи іноземних держав, представництв іноземних держав та міжнародних організацій в Україні та інших осіб, що вказані цими статтями МКУ; 3) товарів, що переміщуються трубопровідним транспортом та лініями електропередачі, якщо інше не передбачено КМУ; 4) товарів, щодо яких не вимагається надання **З.с.м.п.** відповідно до ч. 3 ст. 110 МКУ разі дотримання вимог митного режиму тимчасового ввезення; 5) товарів, що переміщуються транзитом повітряним транспортом, для декларування яких замість митної декларації використовується електронний перевізний документ як спрощення, надане відповідно до положень Конвенції про процедуру спільного транзиту; 6) товарів, що не є об'єктом оподаткування митними платежами або щодо яких сума митних платежів не перевищує суму, еквівалентну 1000 євро, крім випадків надання **З.с.м.п.** згідно з гл. 8, 20 і ч. 3 ст. 306 МКУ; 7) товарів, що надходять в Україну як гуманітарна допомога, за умови включення їх отримувача до Єдиного реєстру отримувачів гуманітарної допомоги, або переміщуються у складі вантажів з допомогою,

визначених ч. 1 ст. 250 МКУ; 8) товарів, що переміщуються транзитом митною територією України морським, річковим або повітряним транспортом і під час зберігання залишаються в межах одного пункту пропуску чи зони митного контролю морського (річкового) порту, аеропорту; 9) товарів, що переміщуються (пересилаються) в міжнародних поштових відправленнях через митний кордон України.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.; 3. Convention on a common transit procedure, 1987. (СТС). URL: <http://surl.li/nreyz>; 4. Про деякі питання забезпечення сплати митних платежів: наказ Міністерства фінансів України від 25.04.2023 р. № 213. *Офіційний вісник України*. 2023. № 59. Ст. 3356; 5. Customs Convention in the international transport of goods under cover of TIR carnets (TIR Convention, 1975). (Geneva, 14.11.1975). URL: <https://unece.org/transport/tir>; 6. Convention On Temporary Admission (Istanbul Conventions) (Istanbul, 26.06.1990). URL: <http://surl.li/tpifg>

Івашова Л.М, Квеляшвілі І.М.

ЗАГАЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ ПРИБУТТЯ (англ. ENTRY SUMMARY DECLARATION) – різновид митної декларації. **З.д.п.** подається до митного органу, у зоні діяльності якого розташовано пункт пропуску через державний кордон України, де товари вперше перетнуть митний кордон України, до прибуття таких товарів на митну територію України, у тому числі в митному режимі транзиту, з дотриманням строків, встановлених ст. 194 МКУ (ст. 194-1 МКУ) [1]. Якщо **З.д.п.** була подана до іншого митного органу, системи, що забезпечують функціонування електронних інформаційних ресурсів митних органів, невідкладно надають доступ до відомостей **З.д.п.** митному органу, у зоні діяльності якого розташовано пункт пропуску через державний кордон України, в якому товари вперше перетнуть митний кордон України.

З.д.п. не подається у разі ввезення: 1) товарів, що переміщуються морськими, річковими та повітряними суднами, які під час перебування на митній території України не роблять зупинок у портах чи аеропортах, розташованих на цій території; 2) товарів, що переміщуються трубопровідним транспортом та лініями електропередачі; 3) листів, поштових карток та секограм; 4) товарів, що переміщуються відповідно до вимог актів ВПС; 5) військової техніки та інших товарів, передбачених ст. 252 МКУ; 6) товарів, що ввозяться на митну територію України особами, яким надано митні пільги, передбачені ст. 382-386, 388, 389, 391, 392 МКУ, та які ввозяться на митну територію України у зв'язку з наданням таких пільг; 7) товарів, що переміщуються із застосуванням книжки (карнета) А.Т.А., книжки (карнета) СРД; 8) товарів, що переміщуються громадянами для особистих, сімейних та інших потреб, не пов'язаних із провадженням підприємницької діяльності, у ручній поклажі або в супроводжуваному багажі; 9) товарів, що ввозяться для спортивних цілей учасниками офіційних спортивних змагань; 10) припасів, які знаходяться на борту транспортного засобу, що прибуває на митну територію України; 11) транспортних засобів особистого користування; 12) товарів, необхідних для подолання наслідків стихійного лиха, аварій, катастроф, епідемій; 13) органів та інших анатомічних матеріалів людини для потреб трансплантації; 14) військової техніки та інших товарів, зазначених у ст. 252-1 МКУ. **З.д.п.** подається до митного органу перевізником або від його імені іншою особою - імпортером, одержувачем товарів або іншою особою, уповноваженою доставити товари до митного органу.

З.д.п. подається до митного органу у вигляді електронного повідомлення, на яке накладено електронний підпис, або через інтерфейс для подання такої декларації з використанням засобів інтегрованої системи електронної ідентифікації, розміщений на

офіційному веб-сайті центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику. **З.д.п.** реєструється автоматизованою системою митного оформлення в автоматичному режимі після її отримання. Присвоєний **З.д.п.** реєстраційний номер надсилається особі, яка подавала таку декларацію, автоматизованою системою митного оформлення в автоматичному режимі. Строки подання **З.д.п.** залежать від засобів та способів переміщення товарів через митний кордон України подається з дотриманням таких строків (ст. 194-2 МКУ).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Приймаченко Д.В.

ЗАГАЛЬНА СИСТЕМА ПРЕФЕРЕНЦІЙ (англ. GENERALISED SYSTEM OF PREFERENCES) – система, яка визначає пільгові тарифні умови для окремих товарів, що експортуються з країн, які розвиваються (країни-бенефіціари), у розвинуті країни (країни-донори). Принцип **З.с.п.** вперше був запропонований в ході Конференції ООН з торгівлі і розвитку (ЮНКТАД) в 1964 р. [1]. В 1968 р. у ході Другої Конференції UNCTAD у Нью-Делі відбулося офіційне схвалення цієї концепції й прийняття основних положень **З.с.п.** ЄС першим ввело в практику систему тарифних преференцій у рамках **З.с.п.**, що діє з 01.07.1971 р. Ключовими органами, які беруть участь у розробці заходів, що формують систему преференцій, є Комісія ЄС і спеціально створений Комітет із загальної системи преференцій. **З.с.п.** ЄС впроваджується згідно з десятилітніми циклами, для кожного з яких розробляються загальні принципи, визначені у відповідних розпорядженнях Ради ЄС.

В США функціонує своя **З.с.п.** – Програма торговельних преференцій США спри[2], яка сприяє економічному зростанню у країнах, що розвиваються, шляхом надання безмитного ввезення на ринок США продукції, імпортованої з визначених країн-бенефіціарів, що розвиваються. Як країна-бенефіціар **З.с.п.**, Україна може експортувати різні товари до США без сплати мит. Продукція, що підпадає під безмитний режим ввезення в рамках GSP, включає: більшість промислових товарів; матеріали, що використовуються у виробництві; ювелірні вироби; багато видів килимів; деякі види сільськогосподарської та рибної продукції; а також багато різних видів хімічних речовин та мінералів. До продукції, що не підпадає під безмитний режим ввезення в рамках **З.с.п.**, зокрема, належить переважна більшість текстилю та одягу, годинники, взуття та деякі інші товари. Продукція, що підпадає під дію **З.с.п.**, має відповідати таким вимогам: повинна бути включена до списку товарів, що підпадають під дію **З.с.п.**, повинна бути імпортована до США з України безпосередньо; повинна бути вироблена, виготовлена або вироблена в Україні, при цьому вартість матеріалів та витрати на обробку мають становити щонайменше 35% від ціни продажу товару [2]. **З.с.п.** дозволяє застосовувати до продукції країн, що розвиваються, найбільш сприятливий режим тарифного і нетарифного регулювання. Крім країн, що розвиваються, **З.с.п.** діє також і відносно країн, що перебувають на стадії перехідного періоду до ринкової системи господарювання. Гарантовані цією системою пільги можуть виражатися у частковому або повному звільненні від ввізного мита. Завдання **З.с.п.** полягає в сприянні індустріалізації країн, що розвиваються, розширенню асортименту їх конкурентоздатних товарів на ринках високорозвинених держав і відповідно збільшенню доходів від експорту.

Для надання **З.с.п.** необхідно правильно визначити країну походження товарів, в залежності від якої знаходиться доля застосовується до товарів митних преференцій. Зокрема, можна виділити наступні положення, що стосуються значення визначення країни походження товарів: країна походження товарів визначається для застосування тарифних преференцій; визначення країни походження товарів може застосовуватися для реалізації преференційних інструментів торговельної політики, таких як: режим найбільшого сприяння; антидемпінгові й компенсаційні мита; захисні заходи; вимоги до маркування походження;

визначення будь-яких дискримінаційних кількісних обмежень або тарифних квот; країна походження товарів використовується державами для ведення зовнішньоторговельної статистики. Дані статистики зовнішньої торгівлі за країною походження товарів дозволяють проводити аналіз торгових партнерів держав і митних союзів, і на основі цього планувати та створювати програми торгово-економічного співробітництва, складати прогнози соціально-економічного розвитку, вибудовувати адекватну зовнішню політику з урахуванням наявних залежностей від різних держав та митних спілок. Все вищесказане, таким чином, обумовлює велике значення правильного визначення країни походження товарів та необхідність розробки та застосування єдиних міжнародних правил, закріплених в правових актах з цього питання [3].

Таким чином, **З.с.п.** є широкою категорією яка включає в себе різноманітні пільги, що надаються однією державою іншій на взаємній основі, або на невзаємній основі від більш розвиненої країни менш розвиненій країні, на основі взятих на себе міжнародних зобов'язань. **З.с.п.** не обмежують право держави проводити митний контроль та митні процедури. Призначення преференцій – надати менш розвинутим країнам або торговим партнерам у вигляді митних союзів чи країн, що домовилися, сприятливі економічні умови для розвитку їх економік [4].

Літ.: 1. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). URL: <https://unctad.org/>; 2. U.S. trade preference programs. Guidebook. URL: <http://surl.li/tskus>; 3. Світова економіка: підручник / за ред. О.І. Шниркова, В.І. Мазуренка, О.І. Рогача. К.: ВПЦ «Київський університет», 2018. 616 с.; 4. Мармилова Т.Д. Митні пільги та преференції: поняття та зміст. *Митна справа*. 2008. № 5. С. 26-30.

Легка О.В.

ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ З ПИТАНЬ МИТНОЇ СПРАВИ (англ. CUSTOMS LEGISLATION OF UKRAINE) – це цілісна сукупність усіх упорядкованих певним чином нормативно-правових актів (законів і підзаконних нормативно-правових актів), прийнятих уповноваженими суб'єктами в галузі митної справи. **З.** складається з Конституції України, МКУ, законів України та інших нормативно-правових актів з питань митної справи, виданих на основі та на виконання МКУ та інших законодавчих актів, з міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана ВРУ (ч. 1 ст. 1 МКУ) [1].

ЗУ з питань митної справи, нормативно-правові акти з питань митної справи, видані КМУ та центральним органом виконавчої влади, набирають чинності через 45 днів з дня їх офіційного опублікування, якщо інше не передбачено самим законом або нормативно-правовим актом, але не раніше дня їх офіційного опублікування. Офіційним опублікуванням ЗУ з питань митної справи, нормативно-правового акту з питань митної справи, виданого КМУ, центральним органом виконавчої влади, вважається опублікування його повного тексту в одному з періодичних друкованих видань, визначених законодавством України як офіційні. Днем офіційного опублікування ЗУ з питань митної справи, нормативно-правового акту з питань митної справи, виданого КМУ, центральним органом виконавчої влади, вважається день виходу в світ номера того офіційного друкованого видання, в якому повний текст зазначеного ЗУ або нормативно-правового акту опубліковано раніше, ніж в інших офіційних друкованих виданнях. Якщо опублікування ЗУ з питань митної справи, нормативно-правового акту з питань митної справи, виданого КМУ, центральним органом виконавчої влади, здійснювалося частинами, днем його офіційного опублікування вважається день виходу в світ того номера офіційного друкованого видання, в якому раніше, ніж в інших офіційних друкованих виданнях, опубліковано останню частину зазначеного закону або нормативно-правового акту. ЗУ або інший нормативно-правовий акт з питань митної справи, який набирає чинності з дня офіційного опублікування, вважається чинним з 0 годин дня, наступного за днем офіційного опублікування зазначеного ЗУ або нормативно-правового

акту. Якщо для набрання чинності ЗУ або іншим нормативно-правовим актом з питань митної справи встановлено певний строк з дня його офіційного опублікування, визначений днями, цей строк починається з 0 годин дня, наступного за днем офіційного опублікування зазначеного закону або акту, і закінчується о 24 годині останнього дня відповідного строку. Якщо день набрання чинності ЗУ або іншим нормативно-правовим актом з питань митної справи визначено конкретною датою, цей закон або акт вважається чинним з 0 годин зазначеної дати (ст. 2 МКУ).

При здійсненні митного контролю та митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України, застосовуються виключно норми ЗУ та інших нормативно-правових актів з питань митної справи, чинні на день прийняття митної декларації митним органом України. У разі якщо законодавством України передбачена можливість виконання митних формальностей без подання митної декларації, застосовуються норми ЗУ та інших нормативно-правових актів з питань митної справи, чинні на день виконання таких формальностей. Норми ЗУ, які пом'якшують або скасовують відповідальність особи за порушення митних правил, передбачені МКУ, мають зворотну дію в часі, тобто їх норми поширюються і на правопорушення, вчинені до прийняття цих законів. Норми ЗУ, які встановлюють або посилюють відповідальність за такі правопорушення, зворотної дії в часі не мають. У разі якщо норми ЗУ чи інших нормативно-правових актів з питань митної справи допускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків підприємств і громадян, які переміщують товари, транспортні засоби комерційного призначення через митний кордон України або здійснюють операції з товарами, що перебувають під митним контролем, чи прав та обов'язків посадових осіб митних органів, внаслідок чого є можливість прийняття рішення як на користь таких підприємств та громадян, так і на користь митного органу, рішення повинно прийматися на користь зазначених підприємств і громадян (ст. 3 МКУ).

Інформація щодо **З.** надається у встановленому законом порядку. Митні органи надають не тільки інформацію, яку запитувала заінтересована особа, а й будь-яку іншу інформацію, яка стосується запиту, якщо її доведення до відома заінтересованої особи вважається митним органом доцільним. Стислі довідки щодо основних положень **З.**, у тому числі щодо пільг, які надаються при переміщенні товарів через митний кордон України, розміщуються для загального ознайомлення в місцях розташування митних органів. Довідки друкуються українською мовою, офіційними мовами відповідних суміжних країн, а також іншими іноземними мовами, які є мовами міжнародного спілкування. (ст. 20 МКУ).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Горященко Ю.Г.

ЗАЛІЗНИЧНИЙ ТРАНСПОРТ (англ. RAILWAY TRANSPORT) – це виробничо-технологічний комплекс підприємств **З.т.**, призначений для забезпечення потреб суспільного виробництва і населення країни в перевезеннях у внутрішньому і міжнародному сполученнях та надання інших транспортних послуг усім споживачам без обмежень за ознаками форми власності та видів діяльності тощо (ст. 1 ЗУ «Про залізничний транспорт» [1]. **З.т.** є однією з важливих базових галузей економіки України, забезпечує її внутрішні та зовнішні транспортно-економічні зв'язки і потреби населення у перевезеннях. Діяльність **З.т.** як частини єдиної транспортної системи країни сприяє нормальному функціонуванню всіх галузей суспільного виробництва, соціальному і економічному розвитку та зміцненню обороноздатності держави, міжнародному співробітництву України.

Законодавством України визначено, що **З.т.** включає підприємства **З.т.**, що здійснюють перевезення пасажирів, вантажів, багажу, пошти, рухомий склад **З.т.**, залізничні шляхи сполучення, а також промислові, будівельні, торговельні та постачальницькі підприємства,

навчальні заклади, технічні школи, дитячі дошкільні заклади, заклади охорони здоров'я, фізичної культури та спорту, культури, науково-дослідні, проектно-конструкторські організації, підприємства промислового залізничного транспорту та інші підприємства, установи та організації незалежно від форм власності, що забезпечують його діяльність і розвиток (ст. 22 ЗУ «Про транспорт») [2].

В Україні залізничний транспортний комплекс розосереджений практично по всій території країни. Він складається з шести залізниць. **З.т.** України за загальною довжиною шляхів посідає четверте місце у світі після США, Росії та Канади. За вантажообігом він виконує основні обсяги перевезень – від 40 до 50 %. За пасажироперевезеннями є незаперечним лідером в Україні. На нього припадає від 50 до 70 % загального обсягу перевезень. За обсягами вантажних перевезень залізниці України займають четверте місце на Євразійському континенті, поступаючись лише залізницям Китаю, Росії та Індії. Вантажонапруженість українських залізниць (річний обсяг перевезень на 1 км) у 3-5 разів перевищує відповідний показник розвинених європейських країн [3].

З.т. України є провідною галуззю в дорожньо-транспортному комплексі країни, який забезпечує майже 82% вантажних і 36% пасажирських перевезень, здійснюваних всіма видами транспорту. Найбільшим підприємством галузі є Укрзалізниця (АТ «Українська залізниця»), яка здійснює централізоване управління процесом перевезень у внутрішньому й міждержавному сполученнях та регулює виробничо-господарську діяльність залізниць. Інвентарний парк пасажирських вагонів основних перевезень становить 4,3 тис. одиниць, в тому числі робочий парк – 3,1 тис. вагонів. Також в наявності швидкісні електропоїзди «Hyundai» - 10 од.; швидкісні електропоїзди «Тарпан» - 2 од.; міжрегіональні поїзди локомотивної тяги – 2 од. (по 5 пас. вагонів). Загальний парк вантажних вагонів становить 83,5 тис. одиниць. Із наявного парку вантажних вагонів робочий парк складає 57,7 тис. од. вагонів (без врахування вагонів на окупованих територіях). Інвентарний парк локомотивів становить 3589 од., в тому числі: електровозів – 1628 од.; тепловозів – 1961 од. [4].

Відповідно до ЗУ «Про залізничний транспорт» підприємства **З.т.** загального користування можуть виступати як суб'єкти ЗЕД. Для забезпечення зовнішньоекономічних зав'язків України Укрзалізниця здійснює міжнародні вантажні та пасажирські перевезення у прямому залізничному, прямому змішаному та непрямому міжнародному сполученнях. Укрзалізниця повинна здійснювати розвиток інфраструктури транспортного забезпечення ЗЕД, підвищувати пропускну і переробну спроможність прикордонних передаточних пунктів, приводити парк рухомого складу і контейнерів, що виходять на іноземну мережу залізниць, у відповідність з міжнародними стандартами і вимогами.

Здійснення співробітництва з організаціями **З.т.** іноземних держав, правовий захист з питань **З.т.** України та представництво інтересів України у відповідних міжнародних організаціях залізничного транспорту загального користування покладаються на Мінінфраструктури [1].

Переваги **З.т.** є загально визнаними: економічність – залізничні перевезення вважаються більш економічними порівняно з іншими видами транспорту, особливо це стосується відстаней та великих об'ємів вантажів. Один вагон потяга здатен перевозити від 100 до 150 тонн вантажу, що знижує витрати на транспортування на одиницю вантажу; надійність – даний вид транспортування є надійним, ніж інші види, особливо в зоні війни або кризи.

З.т. є можливість перевозити великі об'єми вантажів на великі відстані, а також забезпечувати стабільний рух потягів без перешкод на дорозі; безпечність – **З.т.** як за кількістю аварій, так і за частотою злочинів (пограбування, крадіжки, вандалізм) залізниця є одним із найбезпечніших видів транспорту; екологічність – **З.т.** є набагато екологічнішим, ніж автомобільний транспорт, оскільки він не викидає велику кількість шкідливих викидів у повітря.

З.т. також забезпечує значну енергоефективність, оскільки потяги зазвичай використовують електричну енергію; масштабність – **З.т.** здатний перевозити великі об'єми вантажів на великі відстані, завдяки чому забезпечується масштабність транспортних потоків. Це особливо важливо для глобальної логістики, де важливо забезпечити ефективне транспортування вантажів на великі відстані та у різних країнах.

Особливості митних формальностей на залізничному транспорті визначаються гл. 32 МКУ (див. Митні формальності на залізничному транспорті).

Літ.: 1. Про залізничний транспорт: Закон України від 04.07.1996 р. № № 273/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 40. Ст. 183.; 2. Про транспорт: Закон України від 10.11.1994 р. № 232/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 51. Ст. 446.; 3. Транспортна екологія: навчальний посібник / О.І. Запорожець, С.В. Бойченко, О.Л. Матвєєва, С.Й. Шаманський, Т.І. Дмитруха, С.М. Маджд; за заг. редакцією С.В. Бойченка. К.: НАУ, 2017. 507 с.; 4. Інформація про Українські залізниці. URL: <http://surl.li/aivwu>

Кузьменко А.І.

ЗАПИТ ІНФОРМАЦІЇ (англ. REQUESTING INFORMATION). Процедура **З.і.** здійснюється митним органом, який здійснив випуск товарів, у разі встановлення обставин або виникнення подій, що можуть свідчити про невиконання умов митного режиму або митних формальностей, необхідних для завершення митного режиму. **З.і.** надсилається: митному органу, в зоні діяльності якого встановлені такі обставини та/або події; декларанту; іншим митним органам (за необхідності) (ч. 1, 2 ст. 317 МКУ) [1]. Процедура **З.і.** є елементом механізму забезпечення сплати митних платежів із застосуванням грошової застави, індивідуальної гарантії, забезпечення сплати митних платежів на умовах спрощення «загальна гарантія» та «звільнення від гарантії», а також забезпечення сплати митних платежів на умовах Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенція МДП 1975 року) [2] та Конвенції про тимчасове ввезення 1990 р. (Стамбульська конвенція) [3] із застосуванням книжки (карнета) А.Т.А. або книжки (карнета) СРД, й регламентується гл. 44. Загальні положення щодо забезпечення сплати митних платежів розд. X МКУ, а також розд. VI. Порядку забезпечення сплати митних платежів [4].

Митний орган, в зоні діяльності якого встановлені обставини та/або виникли події, що можуть свідчити про невиконання умов митного режиму або митних формальностей, зобов'язаний протягом 10 днів з дня отримання запиту з'ясувати всі обставини, викладені у такому запиті, та повідомити про це митний орган, який здійснив випуск товарів. Декларант зобов'язаний надати відповідь на **З.і.** від митного органу протягом 10 днів з дати отримання запиту. Якщо інформація, надана у відповідь на запит митного органу, є недостатньою, а додаткова інформація може бути отримана від інших митних органів, митний орган, який здійснив випуск товарів, направляє **З.і.** до відповідних митних органів. Митний орган, який отримав **З.і.**, зобов'язаний протягом 10 днів з дня направлення запиту з'ясувати всі обставини, викладені у такому запиті, та повідомити митний орган, який здійснив випуск товарів (ч. 3-6 ст. 317 МКУ).

У разі встановлення факту невиконання умов митного режиму або митних формальностей, необхідних для завершення митного режиму: митний орган, який встановив такий факт, інформує про це митний орган, який здійснив випуск товарів, з наданням відповідних підтверджуючих документів (за наявності); митний орган, який здійснив випуск товарів, невідкладно вживає заходів для встановлення факту виникнення обов'язку із сплати митних платежів (ч. 7 ст. 317 МКУ).

У разі встановлення факту виникнення обов'язку із сплати митних платежів митний орган, який здійснив випуск товарів, вживає заходів для ідентифікації осіб, на яких покладається обов'язок із сплати митних платежів. Митним органом, відповідальним за

здійснення контролю сплати митних платежів, є митний орган, який здійснив випуск товарів(ч. 8, 9 ст. 317 МКУ).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Customs Convention on the international transport of goods under cover of TIR carnets (TIR Convention, 1975) (Geneva, 14.11.1975). URL: <https://unece.org/transport/tir>; 3. Convention On Temporary Admission (Istanbul Conventions) (Istanbul, 26.06.1990). URL:<http://surl.li/tmird>; 4. Про деякі питання забезпечення сплати митних платежів : наказ Міністерства фінансів України від 25.04.2023 р. № 213. *Офіційний вісник України*. 2023. № 59. Ст. 3356.

Борисенко О.П.

ЗАПІРНО-ПЛОМБУВАЛЬНИЙ ПРИСТРІЙ (англ. SEALING AND LOCKING MECHANISMS) – **З.п.п.** (пломба в єдиній конструкції з пристроєм для блокування) призначені для одночасного запирання і пломбування вагонів і контейнерів або свинцевими пломбами [1]. Технічні вимоги щодо конструкції та виготовлення **З.п.п.**, пломб і закруток погоджуються Укрзалізницею.

З.п.п. належать до групи охоронних технічних засобів одноразового використання. Повторне використання їх можливе лише у разі, коли це передбачено їх конструкцією. **З.п.п.** застосовуються митним органами при переміщенні товарів через пункти пропуску для автомобільного та морського сполучення під час здійснення операцій, пов'язаних з увезенням товарів на митну територію України, у тому числі, переміщенням їх митною територією України транзитом. Їх використання повинно забезпечити виявлення митними органами фактів несанкціонованого доступу до товарів, що переміщуються автомобільним транспортом під митним контролем, або вантажних відділень цих транспортних засобів.

Літ.: 1. Правила пломбування вагонів і контейнерів (ст. 38 Статуту): затверджено наказом Міністерства транспорту України від 20.08.2001 р. №542. *Офіційний вісник України*. 2001. № 37. Ст. 1721.

Попель С.А.

ЗАСВІДЧЕНА ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ – див. ПІДТВЕРДЖЕННЯ КРАЇНИ ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРІВ

ЗАСОБИ ВІЗУАЛЬНОГО НАГЛЯДУ ЗА ОБСТАНОВКОЮ В ЗОНАХ МИТНОГО КОНТРОЛЮ (англ. DEVICES OF VISUAL SURVEILLANCE OVER THE SITUATION IN THE CUSTOMS CONTROL ZONES) – призначені для забезпечення виявлення, встановлення і фіксації фактів і спроб митних правопорушень конкретними фізичними особами безпосередньо в зонах митного контролю.

Основними місцями, що підлягають візуальному спостереженню, є: зали очікування пасажирів («накопичувачі» і транзитні зали); зали митного контролю й оформлення пасажирів; помешкання укомплектовування багажу пасажирів; місця проходу в зону митного контролю; складські помешкання і території; площадки митного огляду транспортних засобів і вантажів; стоянки очікування транспортних засобів; місця збереження затриманих об'єктів (вантажів, машин); пасажирські і вантажні причали судів закордонного плавання; інші місця (у залежності від конкретної оперативної обстановки в конкретній зоні митного контролю). У залежності від місця й умов вирішення оперативної задачі візуального спостереження можна уявити у вигляді двох підзавдань: візуальне спостереження за внутрішніми зонами митного контролю (помешканнями); візуальне спостереження за митними територіями. Для рішення цих підзавдань потрібне застосування тих або інших видів технічних засобів митного контролю.

У якості технічних засобів оперативного візуального спостереження за діями осіб, які знаходяться в зоні митного контролю, і представляють оперативний інтерес використовуються оптичні засоби (біноклі, стереотруби, бусолі і т.д.) та електронні засоби (телевізійні комплекси, інфрачервоні перетворювачі і т.д.).

Для документування результатів спостереження використовуються фото-, кіноапарати, відеокамери, відеомагнітофони.

Технічні **З.в.н.**: телевізійні установки ведуть контроль за оперативною обстановкою у внутрішніх митних приміщеннях – пасажирських залах, зонах комплектування, вантажних пакгаузах тощо. З метою нагляду за поведінкою осіб, які знаходяться в цих приміщеннях, їх діями, контактами, за поведінкою деяких пасажирів, які прибувають із «гарячих точок» або нарконебезпечних регіонів. Крім того, за допомогою техніки можна отримати інформацію про поведінку окремих пасажирів, вантажних агентів, службовців транспортних зон безпосередньо в процесі проведення митних процедур. Тут може використовуватися прослуховуючи, звуко записуюча та інша техніка. Техніка телевізійного нагляду за станом внутрішніх приміщень повинна забезпечувати можливість проведення контролю одночасно за всіма ділянками зони митного контролю, можливість оглядати зони за допомогою телевізійних камер, можливість трансформації зображення (приближення або віддалення об'єкту) на вибір оператора, відеозапису зображення з будь-якого відео контрольного пристрою на відеомагнітофон. Для візуального контролю використовуються індивідуальні польові і морські біноклі із збільшенням в 10-40 разів типу БПЦ-12, БПЦ-20 та інші, монокуляри серії МП, наглядові моно- і стереотруби військового призначення. Для нагляду в умовах зменшеної освітленості на відстані від кількох сот метрів до кілометра використовуються армійські біноклі нічного бачення, що функціонують на принципі електронно-оптичного підсилення зображення [2].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Крисоватий А.І. Засоби візуального нагляду за обстановкою в зонах митного контролю. Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 1 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 592 с.

Крисоватий А. І.

ЗАСТОСУВАННЯ ГАРАНТІЙ, ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ГАРАНТІЇ (англ. APPLICATION OF WARRANTIES, DISCLAIMER OF WARRANTIES). Гарантія визначається українським законодавством як засіб забезпечення виконання зобов'язання і представляє собою письмове зобов'язання третьої особи (гаранта), в якому вона бере на себе зобов'язання виконати платіж або виконати інші умови, передбачені договором між двома іншими особами (ч. 1 ст. 546 §1, ч. 1 ст. 560 § 4 ЦКУ) [1]. Гарантія застосовується і в митному законодавстві як один із способів забезпечення сплати митних платежів (ст. 308, ст. 310 МКУ) [2]. (див. **ГАРАНТІЯ**)

Гарантія надається митному органу у формі електронного документа шляхом надсилання гарантом електронного повідомлення, що містить дані про гарантію, видану для забезпечення сплати митних платежів. Прийняття та реєстрація гарантій в електронній формі здійснюються митними органами за допомогою електронної системи управління гарантіями, а також у паперовій формі у разі тимчасової відмови у роботі електронної системи управління гарантіями або інших систем, що забезпечують функціонування електронних інформаційних ресурсів митних органів.(ст. 315 МКУ).

Застосування гарантії, звільнення від гарантії здійснюється шляхом зазначення декларантом відповідних відомостей у митній декларації або документі, який відповідно до законодавства її замінює. Все це може бути здійснено після проведення перевірки інформації щодо можливості застосування такої гарантії або звільнення від гарантії. В результаті такої

перевірки митний орган дозволяє застосування або відмовляє у застосуванні гарантії або звільнення від гарантії та надсилає відповідне електронне повідомлення підприємству із зазначенням причини відмови. Індивідуальна гарантія вважається застосованою після завершення митного оформлення товарів. Загальна гарантія або звільнення від гарантії вважаються застосованими після резервування частини базової суми загальної гарантії або звільнення від гарантії та завершення митного оформлення товарів.(ч. 1-4 ст. 315-1 МКУ).

Водночас митний орган може скасувати реєстрацію гарантії у разі, якщо: реєстрацію гаранта скасовано або анульовано; авторизацію на застосування спрощення для підприємства (п.п. 1-3 ч. 1 ст. 13 МКУ) скасовано або анульовано, про що митний орган зобов'язаний невідкладно повідомити гаранта та підприємство, а також внести відповідну інформацію до електронної системи управління гарантіями із зазначенням дати набрання чинності рішенням про скасування реєстрації гарантії. Рішення про скасування реєстрації гарантії набирає чинності на шістнадцятий день з дня направлення повідомлення про скасування реєстрації гарантії або звільнення від гарантії. Після внесення до електронної системи управління гарантіями інформації про скасування реєстрації гарантії застосування такої гарантії не дозволяється (ст. 315-2 МКУ).

Також гарант має право в будь-який час відкликати гарантію. Про таке відкликання гарант зобов'язаний повідомити митний орган. Після отримання повідомлення про відкликання гарантії митний орган невідкладно вносить інформацію про відкликання гарантії до електронної системи управління гарантіями із зазначенням дати набрання чинності рішенням гаранта про відкликання гарантії. Рішення гаранта про відкликання гарантії набирає чинності на шістнадцятий день з дня отримання митницею гарантії повідомлення про відкликання гарантії. Після внесення до електронної системи управління гарантіями інформації про відкликання гарантії застосування такої гарантії не дозволяється (ст. 315-3 МКУ).

У разі отримання митним органом підтвердження фактичного виконання зобов'язань, забезпечених гарантією, або підтвердження факту припинення обов'язку із сплати митних платежів, митний орган має вивільнити індивідуальну гарантію, зарезервовану частину базової суми загальної гарантії або звільнити від гарантії невідкладно, не пізніше двох годин з моменту отримання підтвердження (ч. 1 ст. 315-4 МКУ). Після вивільнення індивідуальної гарантії така індивідуальна гарантія не може бути повторно застосована. Після вивільнення зарезервованої частини базової суми загальної гарантії або звільнення від гарантії така частина базової суми зараховується до незарезервованої частини базової суми загальної гарантії або звільнення від гарантії та може бути повторно застосована (ч. 2 ст. 315-4 МКУ). Вивільнення індивідуальної гарантії у разі часткового надходження товарів здійснюється: після завершення переміщення усієї кількості товарів, зазначених у митній декларації; на підставі заяви декларанта про відсутність подальшого переміщення товарів, зазначених у митній декларації. Вивільнення зарезервованої частини базової суми загальної гарантії або звільнення від гарантії у разі часткового надходження товарів здійснюється: після завершення переміщення усієї кількості товарів, зазначених у митній декларації; на підставі заяви декларанта про вивільнення відповідної частини базової суми загальної гарантії або звільнення від гарантії щодо товарів, які частково надійшли, якщо митним органом отримано підтвердження фактичного виконання зобов'язань, забезпечених гарантією, щодо товарів, які частково надійшли, або якщо обов'язок із сплати митних платежів щодо товарів, які частково надійшли, припинено у зв'язку із сплатою митних платежів, знищенням або безповоротною втратою товарів внаслідок аварії або дії обставин непереборної сили, передачі власність держави, конфіскації тощо (ч. 1 ст. 290 МКУ), крім випадків, якщо неможливо зробити відповідний розрахунок митних платежів (ч. 3 ст. 315-4 МКУ).

Також митні органи здійснюють комплекс заходів, що забезпечують облік індивідуальних гарантії, облік резервування та вивільнення частин базової суми загальної

гарантії або звільнення від гарантії. Ці процедури здійснюються за допомогою електронної системи управління гарантіями шляхом автоматичного запису відповідної інформації. Облік резервування та вивільнення частин базової суми загальної гарантії або звільнення від гарантії здійснює підприємство, якому надано авторизацію на застосування спрощення. За запитом підприємства електронною системою управління гарантіями автоматично формується звіт про застосування індивідуальних гарантії, резервування та вивільнення частин базової суми загальної гарантії або звільнення від гарантії (ст. 315-5 МКУ).

Літ.: 1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №40–44, Ст. 356; 2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Борисенко О.П.

ЗАХИСТ ЕЛЕКТРОННОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ МИТНИХ ОРГАНІВ (анг. PROTECTION OF ELECTRONIC INFORMATION IN INFORMATION SYSTEMS OF CUSTOMS AUTHORITIES) – створення і підтримка в дієздатному стані системи заходів, як технічних (інженерних, програмно-апаратних), так і нетехнічних (правових, організаційних), що дозволяють запобігти або ускладнити можливість реалізації загроз, а також знизити потенційні збитки від несанкціонованих дій з інформацією. Контроль за здійсненням **З.е.і.**, а також за дотриманням правил користування засобами захисту інформації здійснюють центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, та інші уповноважені державні органи. Обробка інформації в системах, що забезпечують функціонування електронних інформаційних ресурсів митних органів, здійснюється із застосуванням комплексної системи захисту інформації з підтвердженою відповідністю(ст. 35 МКУ) [1].

Кінцевою метою заходів **З.е.і.** є забезпечення безпеки інформації під час її обробки. Захист інформації повинен забезпечуватися на всіх стадіях її життєвого циклу, на всіх технологічних етапах обробки інформації і в усіх режимах функціонування. **З.е.і.** забезпечується комплексною системою захисту інформації та підсистемою криптографічного захисту інформації ЄАІС. Комплексна система захисту інформації забезпечує захист державних інформаційних ресурсів в автоматизованих системах Держмитслужби шляхом впровадження комплексу технічних, програмних, криптографічних, організаційних та інших заходів і засобів **З.е.і.**, спрямованих на забезпечення конфіденційності, цілісності, доступності, керованості інформації.

До складу комплексної системи захисту інформації ЄАІС входять такі системи: інформаційна система ідентифікації та автентифікації користувачів; антивірусна система захисту інформації; інформаційна система здійснення цілодобового контролю за станом політики безпеки і доступу до інформаційних ресурсів; інформаційна система обміну інформацією в ЄАІС; інформаційна системи моніторингу функціональних елементів ЄАІС інформаційної системи виявлення і управління інцидентами. Система криптографічного захисту інформації в ЄАІС забезпечує захищений обмін даними між інформаційними системами та автоматизованими робочими місцями структурних підрозділів Держмитслужби. Система складається зі спеціальних телекомунікаційних вузлів, каналів зв'язку, центральної системи управління [2].

Інформація, що стосується митної справи, та інша інформація з обмеженим доступом, вимоги щодо захисту якої встановлені законодавством, має оброблятися в інформаційно-комунікаційній системі із застосуванням комплексної системи захисту інформації або впровадженням системи управління інформаційною безпекою з підтвердженою відповідністю. Підтвердження відповідності комплексної системи захисту інформації та системи управління інформаційною безпекою здійснюється відповідно до вимог

законодавства у сфері захисту інформації [3]. Для формування бази даних електронних копій митних декларацій з грифом обмеження доступу митними органами створюються автоматизовані системи, які відповідають вимогам нормативно-правових актів у галузі захисту інформації. За порушення законодавства щодо захисту інформації з обмеження доступом під час митного оформлення товарів і транспортних засобів із застосуванням митної декларації, яка має гриф обмеженого доступу, посадові особи митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій несуть дисциплінарну, адміністративну та кримінальну відповідальність згідно із законодавством.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Разумей М.М. *Захист електронної інформації в інформаційних системах митних органів*. Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 1 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 592 с.; 3. Положення про Єдину автоматизовану інформаційну систему митних органів, порядок і умови застосування її систем: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 19.05.2023 № 263. *Офіційний вісник України*. 2023. № 65. Т. 2. 13. Ст. 3751.

Разумей М.М.

ЗАХОДИ НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД (англ. NON-TARIFF REGULATION OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY) – не пов’язані із застосуванням мита до товарів, що переміщуються через митний кордон України, встановлені відповідно до закону заборони та/або обмеження, спрямовані на захист внутрішнього ринку, громадського порядку та безпеки, суспільної моралі, на охорону здоров’я та життя людей і тварин, охорону навколишнього природного середовища, захист прав споживачів товарів, що ввозяться в Україну, а також на охорону національної культурної та історичної спадщини (п. 13 ч.1 ст. 4 МКУ) [1]. **З.н.р.** можна розглядати як вплив держави на ЗЕД суб’єктів за допомогою використання адміністративних, технічних, фінансових та інших немитних інструментів. За своєю спрямованістю ці заходи мало чим відрізняються від тарифних заходів – вони також спрямовані на регулювання імпорتنих та експортних товаропотоків. У той же час, за характером, за методом впливу вони суттєво відрізняються від тарифних заходів. Крім того, **З.н.р.** прямо не впливають на рівень наповнення державного бюджету. В більшості своїй ці заходи не є економічними методами за своєю сутністю, найчастіше це адміністративні заходи – контрольно-обмежувального характеру.

В практиці міжнародної торгівлі не існує єдиної загальновизнаної класифікації **З.н.р.**, проте найбільш використовуваними класифікаціями є класифікації розроблені СОТ, ЮНКТАД, МБРР, Тарифною комісією США. Зокрема згідно класифікації ЮНКТАД до нетарифних заходів належать: технічні заходи, пов’язані з імпортом (санітарні та фітосанітарні заходи; технічні бар’єри в торгівлі; передвдвантажувальна інспекція та інші формальності); нетехнічні заходи, пов’язані з імпортом (заходи із захисту торгівлі, що можуть застосовуватись за певних умов; ліцензування, квотування, заборони та кількісні обмеження з причин, які не стосуються технічних бар’єрів торгівлі та санітарних та фіто санітарних заходів; заходи контролю цін, зокрема за рахунок додаткових додатків та зборів; фінансові заходи; заходи, що впливають (перешкоджають) на конкуренцію; інвестиційні заходи, пов’язані з торгівлею; обмеження щодо розповсюдження; обмеження на послуги після продажу товарів; субсидії (за винятком експортних субсидій); обмеження державних закупівель; інтелектуальна власність; правила походження); заходи, пов’язані з експортом (заходи пов’язані із експортом (експортні обмеження) [2].

Нетарифні обмеження ЗЕД відіграють достатньо суттєву роль у сучасній світовій економіці. Цілий ряд інструментів нетарифного впливу можуть бути використані чи

скориговані достатньо оперативно державою-регулятором, що є також важливим для системи регулювання, особливо в складних, нестабільних умовах економічної діяльності.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. UNCTAD. Classification of Non-tariff Measures (2019). URL: https://unctad.org/system/files/official-document/ditctab2019d5_en.pdf

Петруня Ю.Є.

ЗАХОДИ ОФІЦІЙНОГО КОНТРОЛЮ (англ. MEASURES OF OFFICIAL CONTROL) – сукупність заходів фітосанітарного контролю, ветеринарно-санітарного контролю, державного контролю за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин, що проводяться згідно із законодавством України (ст. 4 МКУ) [1].

Ст. 319 МКУ [1] регламентує взаємодію митних органів з іншими уповноваженими органами під час переміщення товарів через митний кордон України згідно з якою товари, що ввозяться на митну територію України (у тому числі з метою транзиту), можуть підлягати **З.о.к.** та порядок їх проведення шляхом попереднього документального контролю.

Вичерпний перелік товарів (з описом та кодом згідно з УКТ ЗЕД), які в разі ввезення на митну територію України (у тому числі з метою транзиту) підлягають **З.о.к.**, затверджується КМУ [2].

За процедурою **З.о.к.** проводяться: або ж у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України - в обсязі, необхідному для надання дозволу на пропуск товарів через митний кордон України для їх переміщення до пунктів призначення на території України чи до пункту вивезення (пропуску) за межі митної території України або випуску їх у заявлений митний режим відповідно до мети їх ввезення в Україну у пункті пропуску (пункті контролю) через державний кордон України; або ж у пунктах призначення на території України - в обсязі, необхідному для надання дозволу на випуск товарів у заявлений митний режим відповідно до мети їх ввезення в Україну (ч. 2 ст. 319 МКУ).

З.о.к. у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України проводяться митними органами шляхом попереднього документального контролю (ч. 3. ст. 319 МКУ). Ч. 6 ст. 319 чітко визначено, що протягом двох годин з моменту залучення до проведення заходів офіційного контролю у пункті пропуску (пункті контролю) через державний кордон України посадова особа відповідного уповноваженого органу зобов'язана: 1) прийняти одне або кілька рішень про: надання дозволу на пропуск товарів через митний кордон України для переміщення їх до пункту призначення на території України чи до пункту вивезення (пропуску) за межі митної території України; надання дозволу на випуск товарів у заявлений митний режим відповідно до мети їх ввезення в Україну в пункті пропуску (пункті контролю) через державний кордон України; заборону ввезення товарів на митну територію України; необхідність проведення огляду (інспектування) товарів; необхідність взяття проб (зразків) товарів для проведення їх дослідження (аналізу, експертизи); необхідність проведення додаткової обробки товарів (фумігації, знезараження, нанесення відповідного маркування тощо); 2) внести до єдиного державного інформаційного веб-порталу "Єдине вікно для міжнародної торгівлі" інформацію про прийняте рішення, про посадову особу, яка прийняла таке рішення, та про посадову особу, яка безпосередньо виконуватиме процедури попереднього документального контролю та пропуск товарів через митний кордон України.

Документи та відомості для проведення заходів офіційного контролю, крім документів і відомостей, які згідно з цим Кодексом та іншими законами України вносяться до єдиного державного інформаційного веб-порталу "Єдине вікно для міжнародної торгівлі" державними органами, установами та організаціями, уповноваженими на здійснення відповідних дозвільних або контрольних функцій стосовно переміщення товарів,

транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, вносяться до єдиного державного інформаційного веб-порталу "Єдине вікно для міжнародної торгівлі" декларантом (уповноваженою ним особою) до або одночасно з поданням митної декларації з метою випуску товарів у обраний митний режим (ч. 8 ст. 319 МКУ).

Згідно з ч. 9 ст. 319 МКУ посадова особа відповідного уповноваженого органу, який проводить **З.о.к.** товарів у пункті їх призначення на території України, протягом двох робочих годин з моменту внесення декларантом (уповноваженою ним особою) до єдиного державного інформаційного веб-порталу "Єдине вікно для міжнародної торгівлі" документів та відомостей про такі товари для проведення **З.о.к.** зобов'язана: 1) прийняти одне або кілька рішень про: надання дозволу на випуск товарів у заявленій митний режим відповідно до мети їх ввезення в Україну; заборону випуску товарів у заявленій митний режим відповідно до мети їх ввезення в Україну; необхідність перевірки оригіналів документів на такі товари; необхідність проведення огляду (інспектування) товарів; необхідність взяття проб (зразків) товарів для проведення їх дослідження (аналізу, експертизи); необхідність проведення додаткової обробки товарів (фумігації, знезараження, нанесення відповідного маркування тощо); 2) внести до єдиного державного інформаційного веб-порталу «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» інформацію про прийняте рішення, посадову особу, яка прийняла таке рішення, та посадову особу, яка безпосередньо виконуватиме процедури інспектування та додаткової обробки товарів.

Після завершення **З.о.к.** товарів у пункті їх призначення на території України посадова особа відповідного уповноваженого органу, яка їх здійснювала, зобов'язана невідкладно внести інформацію про прийняте рішення до єдиного державного інформаційного веб-порталу "Єдине вікно для міжнародної торгівлі" (ч. 9 ст. 319 МКУ).

Митні органи координують роботу відповідних уповноважених органів щодо проведення заходів офіційного контролю у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України і в зонах митного контролю на митній території України в порядку, встановленому МКУ та іншими актами законодавства України. Режим роботи уповноважених органів, які проводять заходи офіційного контролю у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України і в зонах митного контролю на митній території України, повинен бути узгоджений з режимом роботи відповідного підрозділу митного органу (ч. 11 ст. 319 МКУ).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; **2.** Перелік товарів, які в разі ввезення на митну територію України (у тому числі з метою транзиту) підлягають заходам офіційного контролю: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 24.10.2018 р. № 960. *Офіційний вісник України*. 2018. № 92. Ст. 3-48.

Івашова Л.М

ЗАХОДИ ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД (англ. TARIFF REGULATION OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY) – вплив держави (групи держав) на ЗЕД суб'єктів за допомогою справляння мита. Мито по суті є загальнодержавним податком, який нараховується при переміщенні товарів через митний кордон. В Україні використовуються ввізні, вивізні, сезонні та особливі (спеціальне, антидемпінгове, компенсаційне, додатковий імпорتنний збір) види мита [1]. Мито разом з іншими митними платежами (акцизний податок, податок на додану вартість) формують значну частину доходів державного бюджету України [2]. Формальними платниками митних платежів є юридичні та фізичні особи, що здійснюють митне оформлення товарів. Фактичними ж платниками митних платежів є ті суб'єкти, які в кінцевому рахунку будуть споживачами даних товарів, – вони при придбанні товарів фактично компенсують продавцю в тому числі раніше сплачені податки. Таким чином, в кінцевому рахунку мито «осідає» в ціні товару, впливає на неї та на обсяги попиту на даний

товар. Але перш за все **З.т.р.** спрямовуються на організації – імпортерів та експортерів товарів. Ці заходи впливають на обсяги та структуру імпорتنих та експортних товаропотоків. Мова йде про структуру товарну та структуру географічну імпорту та експорту. З фінансової точки зору сплата мита зменшує оборотні кошти суб'єктів ЗЕД. Фактично через митний тариф держава реалізує дві важливі функції – фіскальну та регуляторну щодо зовнішніх товарообігів (стимулює або обмежує певні процеси). Через регуляторну функцію здійснюється вплив на внутрішню зайнятість, рівень доходності резидентів, валютні курси тощо. Мито може використовуватися як зовнішньополітичний інструмент.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.

Петруня Ю.Є.

ЗАЯВЛЕННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ ТОВАРІВ (ДЕКЛАРУВАННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ) (англ. DECLARATION OF THE CUSTOMS VALUE OF GOODS) – надання відомостей щодо митної вартості товарів, які переміщуються через митний кордон України, чи щодо яких змінюється митний режим. **З.м.в.** здійснюється декларантом або уповноваженою ним особою під час декларування товарів у порядку, встановленому розділом VIII МКУ та главою 8 «Загальні положення щодо митної вартості» МКУ (ч. 1. ст. 52 МКУ) [1].

Декларант або уповноважена ним особа, які **З.м.в.**, зобов'язані: **З.м.в.**, визначену ними самостійно, у тому числі за результатами консультацій з митним органом; надавати достовірні відомості про визначення митної вартості, які повинні базуватися на об'єктивних, документально підтверджених даних, що піддаються обчисленню; нести всі додаткові витрати, пов'язані з корегуванням митної вартості або наданням митному органу додаткової інформації. Декларант або уповноважена ним особа, які **З.м.в.**, мають право: 1) надавати митному органу (за наявності) додаткові відомості у разі потреби уточнення інформації; 2) на випуск у вільний обіг товарів, що декларуються: у разі визнання митним органом **З.м.в.** - за умови сплати митних платежів згідно із **З.м.в.**; у разі згоди декларанта або уповноваженої ним особи з рішенням митного органу про коригування митної вартості товарів - за умови сплати митних платежів згідно з митною вартістю, визначеною митним органом; у разі незгоди декларанта або уповноваженої ним особи з рішенням митного органу про коригування **З.м.в.** - за умови сплати митних платежів згідно із **З.м.в.** та надання гарантій відповідно до розділу X МКУ в розмірі, визначеному митним органом відповідно до ч. 7 ст. 55 МКУ; проводити цінову експертизу договору (контракту) шляхом залучення експертів за власні кошти; 4) оскаржувати у порядку, визначеному гл. 4 МКУ, рішення митного органу щодо коригування митної вартості оцінюваних товарів та бездіяльність митного органу щодо неприйняття протягом строків, встановлених ст. 255 МКУ для завершення митного оформлення, рішення про визнання митної вартості оцінюваних товарів; 5) приймати самостійне рішення про необхідність коригування митної вартості після випуску товарів; 6) отримувати від митного органу інформацію щодо підстав, з яких митний орган вважає, що взаємозв'язок продавця і покупця вплинув на ціну, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за оцінювані товари; 7) у випадках та в порядку, визначених МКУ, вимагати від митного органу надання письмової інформації про причини, за яких заявлена ними митна вартість не може бути визнана; 8) у випадках та в порядку, визначених МКУ, вимагати від митного органу надання письмової інформації щодо порядку і методу визначення митної вартості, застосованих при коригуванні заявленої митної вартості, а також щодо підстав для здійснення такого коригування.

У випадках, визначених МКУ, для **З.м.в.**, що переміщуються через митний кордон України відповідно до митного режиму імпорту, митному органу, який проводить митне оформлення цих товарів, разом з митною декларацією та іншими необхідними для митного оформлення зазначених товарів документами в установленому порядку подається декларація митної вартості. Декларація митної вартості подається у разі: якщо до ціни, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за товари, додаються витрати, понесені покупцем; якщо з ціни, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за товари, виділено витрати на будівництво, спорудження, складення, технічне обслуговування або технічну допомогу, здійсненні після ввезення промислових установок, машин або обладнання, на їх транспортування після ввезення та без податків, які справляються в Україні; якщо покупець та продавець пов'язані між собою. В інших випадках декларація митної вартості подається за власним бажанням декларанта або уповноваженої ним особи. Вона не подається у разі декларування партій товарів, митна вартість яких не перевищує 5000 євро. У декларації митної вартості наводяться відомості про метод визначення митної вартості товарів, її числове значення та складові, умови зовнішньоекономічного договору, що впливають на визначення митної вартості товарів, та надані документи, що підтверджують зазначене. **З.м.в.**, які переміщуються через митний кордон України в режимах інших ніж режим імпорту, здійснюється при декларуванні цих товарів шляхом заявлення в митній декларації відомостей про числове значення їх митної вартості та про документи, що його підтверджують (ст. 52 МКУ).

Для підтвердження **З.м.в.** одночасно з митною декларацією декларант у за конодавчо визначених випадках подає митному органу наступні документи: декларація митної вартості та документи, що підтверджують числові значення складових митної вартості, на підставі яких проводився її розрахунок; зовнішньоекономічний договір (контракт) або документ, який його замінює, та додатки до нього у разі їх наявності; рахунок-фактура (інвойс) або рахунок-проформа (якщо товар не є об'єктом купівлі-продажу); банківські платіжні документи (якщо рахунок сплачено), що стосуються оцінюваного товару; за наявності - інші платіжні та/або бухгалтерські документи, що підтверджують вартість товару та містять реквізити, необхідні для ідентифікації ввезеного товару; транспортні (перевізні) документи, якщо за умовами поставки витрати на транспортування не включені у вартість товару, а також документи, що містять відомості про вартість перевезення оцінюваних товарів; копія імпоротної ліцензії, якщо імпорт товару підлягає ліцензуванню; якщо здійснювалося страхування, – страхові документи, а також документи, що містять відомості про вартість страхування.

У разі, якщо зазначені документи містять розбіжності, які мають вплив на правильність визначення митної вартості і, наявні ознаки підробки або не містять всіх відомостей, що підтверджують числові значення складових митної вартості товарів, чи відомостей щодо ціни, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за ці товари, декларант або уповноважена ним особа на письмову вимогу митного органу зобов'язані протягом 10 календарних днів надати (за наявності) такі додаткові документи: договір (угоду, контракт) із третіми особами, пов'язаний з договором (угодою, контрактом) про поставку товарів, митна вартість яких визначається; рахунки про здійснення платежів третім особам на користь продавця, якщо такі платежі здійснюються за умовами, визначеними договором (угодою, контрактом); рахунки про сплату комісійних, посередницьких послуг, пов'язаних із виконанням умов договору (угоди, контракту); виписку із бухгалтерської документації; ліцензійний чи авторський договір покупця, що стосується оцінюваних товарів та є умовою продажу оцінюваних товарів; каталоги, специфікації, прейскуранти (прайс-листи) виробника товару; копію митної декларації країни відправлення; висновки про якісні та вартісні характеристики товарів, підготовлені спеціалізованими експертними організаціями, та/або інформація біржових організацій про вартість товару або сировини.

У разі, якщо митний орган має обґрунтовані підстави вважати, що існуючий взаємозв'язок між продавцем і покупцем вплинув на **З.м.в.**, декларант або уповноважена ним особа на письмову вимогу митного органу, крім вище зазначених документів подає (за наявності) й наступні: виписку з бухгалтерських та банківських документів покупця, що стосуються відчуження оцінюваних товарів, ідентичних та/або подібних (аналогічних) товарів на території України; довідкову інформацію щодо вартості у країні-експортері товарів, що є ідентичними та/або подібними (аналогічними) оцінюваним товарам; розрахунок ціни (калькуляцію).

Забороняється вимагати від декларанта або у повноваженої ним особи будь-які інші документи, окрім зазначених. Декларант або уповноважена ним особа за власним бажанням може подати до - даткові наявні у них документи для підтвердження заявленої ними митної вартості товару (ст. 53 МКУ)

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Руда Т.В

ЗБРОЯ (англ. WEAPON) – це будь-яке знаряддя або пристрій, який можна використовувати для стримування, погрози, завдання фізичної та матеріальної шкоди, тілесних ушкоджень або вбивства. **З.** використовується для підвищення ефективності та результативності таких дій, як полювання, злочинність, правоохоронна діяльність, самооборона, війна чи самогубство. У ширшому контексті **З.** можна тлумачити як будь-що, що використовується для отримання тактичної, стратегічної, матеріальної або іншої переваги над супротивником або ворожою ціллю. **З.** у військовій науці прийнято називати пристрої та засоби, що застосовуються для знищення живої сили супротивника, його технічних засобів і військових споруд. В Україні та більшості країн світу недопущення й припинення незаконного виготовлення та обігу **З.** є важливою функцією держави, а також пріоритетним напрямком міжнародного і митного співробітництва [1].

Сучасна **З.** поділяється на ядерну, хімічну, бактеріологічну, вогнепальну, реактивну, ракетну, мінну, торпедну та холодну. За масштабами заподіяної шкоди хімічна та ядерна **З.** належать до так званої **З.** масового ураження, а всі інші – до звичайної. **З.** буває стаціонарною, самохідною і такою, яку буксирують чи носять. В історичному розвитку застосування холодної **З.** передувало вогнепальній та іншим видам сучасної **З.**, котрі з'явилися з винаходом вибухових речовин (пороху та ін.).

Вогнепальна **З.** – **З.** яка призначена для ураження цілей снарядами, що одержують спрямований рух у стволі (за допомогою сили тиску газів, які утворюються в результаті згоряння металюного заряду) та мають достатню кінетичну енергію для ураження цілі, що знаходиться на визначеній відстані [2]. Бойова вогнепальна **З.** – вогнепальна **З.**, призначена для ураження людини та (або) техніки. До бойової **З.** не належить старовинна **З.** та її сучасні копії. До старовинної вогнепальної **З.** належить вогнепальна **З.**, виготовлена не пізніше 1899 року і не призначена для стрільби патронами з металевими гільзами центрального бою та кільцевого запалення. Спортивна **З.** – вогнепальна, пневматична або холодна **З.**, призначена для ураження цілей під час спортивних тренувань і змагань, що відповідає правилам спортивних змагань з видів спорту, визнаних в Україні, що затверджуються Міністерством молоді і спорту України, з урахуванням пропозицій відповідних всеукраїнських спортивних федерацій та правил спортивних змагань відповідної міжнародної спортивної федерації. Мисливська вогнепальна **З.** – вогнепальна **З.**, що відповідає вимогам, установленим до мисливської **З.** технічним регламентом, а за його відсутності – національним (галузевим) стандартом.

За цільовим призначенням розрізняють: бойову (військову), службову (поліцейську), цивільну (мисливську, промислову, спортивну, навчально-тренувальну) і кримінальну

вогнепальну **З.**. Бойова **З.** являє собою **З.** заводського виготовлення, одноствольну, багатозарядну, з нарізним стволом, як правило, ковзним затвором і призначена для стрільби кулями. До неї зараховують: гвинтівки, карабіни, автомати, пістолети, револьвери та ін.; до мисливської – гвинтівки різноманітних систем, мисливські карабіни, штуцери; до спортивної – малокаліберні гвинтівки, спортивні пістолети, а також пневматичну **З.**, хоча остання не є вогнепальною.

Важливою ознакою бойової та спортивної **З.** є те, що внутрішні стінки каналу ствола мають гвинтоподібні заглиблення – нарізи (в'ються вгору зліва направо), виступи між якими називаються полями. Складові частини **З.** включають основні та неосновні. Основними частинами є складові елементи або запасні деталі, спеціально призначені для вогнепальної **З.** та необхідні для її функціонування, а саме: ствол, рамка, ствольна коробка (її верхня та нижня частини, за їх наявності), затвор чи інший пристрій для запирання ствола, барабан. Неосновними частинами є складові елементи або запасні деталі вогнепальної **З.**, які не є необхідні для її функціонування, а також аксесуари (додаткове обладнання) до неї, які служать для покращення зовнішнього вигляду **З.**, її ергономіки, комфорту у використанні, адаптації до анатомічних особливостей власника, пристосування до виконання певних завдань, зокрема: засоби зменшення гучності пострілу, засоби зменшення сили віддачі, полум'я гасники, ложа, приклади, додаткові прицільні та цілевказівні засоби, оптичні (оптично-електронні) приціли та прицільні пристрої, приціли нічного бачення, освітлювальні пристрої, магазини тощо.

Холодна **З.** – предмети та пристрої, конструктивно призначені та за своїми властивостями придатні для неодноразового заподіяння шляхом безпосередньої дії тяжких (небезпечних для життя в момент спричинення) і смертельних тілесних ушкоджень, дія яких ґрунтується на використанні м'язової сили людини[2]. За місцем виготовлення розрізняють зарубіжну та вітчизняну, а за способом – заводську, кустарну і саморобну холодну **З.**. Заводська **З.** виготовляється згідно з державними стандартами і технічними умовами та для певних цілей.

За цільовим призначенням холодну **З.** розрізняють бойову, мисливську і спортивну. За конструкцією та принципом уражаючої дії існує клинкова (колюча, ріжуча, рубляча, колючо-ріжуча, колючо-рубляча, колючо-ріжучо-рубляча), неклинкова (ударно-роздроблювальна), металеві та комбінована холодна **З.** Клинкова холодна **З.** поділяється на колючу (кортики, стилети, гранні штики, шпаги, рапіри, піки, списи, рогатини тощо); колючо-ріжучу (кинджали, штики-ножі, ножі фінські, десантні, мисливські, національні); колючо-рублячу (тесаки, палаші, шашки); рублячу (ятагани, шаблі, мечі).

До неклинкової (ударно-роздроблювальної) **З.** належать: кастети, кистені, надолонники, ударні персні, битки, палиці, булави, палиці, кийки (в тому числі телескопічні), перначі, шестопери, бойові батоги, нунчаки, ціпи та ін. Металева холодна **З.** може бути колючою (луки, стріли, арбалети, гарпуни і т. ін.), ударною (аркебузи, бумеранги, кнipers тощо) і гнучкою (аркани, болантини, ласо тощо). До цієї групи належать також спеціальні металеві машини, як-от: аркбаліста, бриколь, катапульта тощо. Комбінованою визнається холодна **З.** в разі, коли в одному пристрої сполучені елементи клинкової та ударно-роздроблювальної (наприклад, ніж-кастет), а інколи й вогнепальної **З.** (ніж-кастет-пістолет водночас) [3].

За незаконний обіг **З.** в Україні передбачена як адміністративна, так і кримінальна відповідальність. У КУпАП за незаконний обіг **З.** передбачена адміністративна відповідальність за ст. 190 «Порушення громадянами порядку придбання, зберігання, передачі іншим особам або продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної **З.**»; ст. 191 «Порушення громадянами правил зберігання, носіння або перевезення нагородної, вогнепальної, холодної чи пневматичної **З.** і бойових припасів»; ст. 192 «Порушення громадянами строків реєстрації (перереєстрації) нагородної, вогнепальної, холодної чи

пневматичної зброї та правил взяття її на облік»; ст. 193 «Ухилення від реалізації вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї та бойових припасів»; ст. 194 «Порушення працівниками торговельних підприємств (організацій) порядку продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї та бойових припасів»; ст. 195 «Порушення працівниками підприємств, установ, організацій правил зберігання або перевезення вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї та бойових припасів» [4].

У ККУ кримінальна відповідальність за незаконний обіг зброї встановлена у розділі VII «Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності», зокрема, ст. 201 «Контрабанда», а також у розділі IX «Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки»: ст. 262 «Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем»; ст. 263 «Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами»; ст. 263-1 «Незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікація, незаконне видалення чи зміна її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв»; ст. 264 «Недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів» [5].

За ч. 1 ст. 201 ККУ контрабандою, зокрема, визнається переміщення через митний кордон України поза митний контроль або з приховуванням від митного контролю зброї (крім гладкоствольної мисливської зброї) та частин вогнепальної нарізної зброї, що карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

Та сама дія, вчинена за попередньою змовою групою осіб або особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею, або службовою особою з використанням службового становища, – карається позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років з конфіскацією майна [5]. У главі 25 МКУ визначений порядок застосування митного режиму знищення або руйнування окремих категорій товарів, зокрема: військової, мисливської, спортивної вогнепальної зброї та боєприпасів до неї; холодної і пневматичної зброї. [6].

Літ.: 1. Протокол проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_792#Text; 2. Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і оголошеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів: затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 21.08.1998 р. № 622. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98/sp:max50:nav7:font2#n65>; 3. Досудове розслідування контрабанди: криміналістична тактика і методика: навч. посібник / К.В. Антонов, Д.К. Антонов, В.В. Варава, О.В. Карнаухов; за заг. ред. К.В. Антонова. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2014. 299 с.; 4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984, № 5. Ст. 1122; 5. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131; 6. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Варава В.В.

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ (ЗЕД) (англ. FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY) – діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, а також діяльність державних замовників з оборонного замовлення у випадках, визначених законами України, побудована на взаємовідносинах між ними, що має

місце як на території України, так і за її межами (ст. 1 ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність») [1]. У науковій юридичній літературі під ЗЕД розуміють систему економічних відносин, які складаються в процесі обміну ресурсами всіх видів між державами та їх економічними суб'єктами. Ці відносини включають усі аспекти економічного життя держави: виробництво, торгівлю, фінанси, інвестиційну сферу [2].

Мета ЗЕД – сприяння вирівнювання темпів економічного розвитку; порівняння витрат виробництва на національному та світовому рівнях; реалізація переваг міжнародного поділу праці, що сприяє зростанню ефективності національних економік [2]. Основні функції ЗЕД: організація та обслуговування міжнародного обміну природними ресурсами та результатами праці в їх матеріальній та вартісній формах; міжнародне призначення споживчої вартості продуктів міжнародного поділу праці; організація міжнародного грошового обігу.

Державне регулювання ЗЕД здійснюють ВРУ, КМУ, НБУ, Мінекономрозвитку (Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі), АМКУ, Держмитслужба та інші державні інституції. Регулювання ЗЕД здійснюється за трьома ієрархічними рівнями – на рівні країни, на рівні регіону, на рівні підприємства, за допомогою: законів України; актів тарифного і нетарифного регулювання, які видаються державними органами України; економічних заходів оперативного регулювання; рішень недержавних органів управління економікою, які приймаються за їх статутними документами в межах законів України; угод, які укладаються між суб'єктами ЗЕД і не суперечать законам України [3].

Суб'єкти ЗЕД, незалежно від форми власності та інших ознак, мають рівні права здійснювати будь-які види ЗЕД та дії щодо її провадження, у тому числі будь-які валютні операції та розрахунки в іноземній валюті з іноземними суб'єктами господарської діяльності, що прямо не заборонені або не обмежені законодавством, у тому числі заходами захисту, запровадженими НБУ відповідно до ЗУ «Про валюту і валютні операції» [4].

ЗЕД здійснюється відповідно до наступних принципів: суверенітет народу України (самостійне та незалежне здійснення ЗЕД на території України, неухильне виконання договорів і зобов'язань що стосуються міжнародних економічних відносин); свободи (право суб'єктів ЗЕД добровільно вступати у зовнішньоекономічні зв'язки, здійснювати її в будь-яких формах, які прямо не заборонені чинними законами України; дотриманні порядку, встановленого законами України; право власності суб'єктів ЗЕД на всі одержані ними результати ЗЕД); юридичної рівності і недискримінації (рівність перед законом, заборона дій держави щодо обмеження прав і дискримінації суб'єктів ЗЕД); верховенства закону (регулювання ЗЕД виключно законами України); захист інтересів суб'єктів ЗЕД (рівний захист інтересів всіх суб'єктів ЗЕД та іноземних суб'єктів господарської діяльності на території України та за її межами згідно з нормами міжнародного права); еквівалентності обміну, неприпустимості демпінгу при ввезенні та вивезенні товарів. Фізичні особи, які мають постійне місце проживання на території України, здійснюють ЗЕД з моменту набуття ними цивільної дієздатності згідно з законами України. Фізичні особи, які не мають постійного місця проживання на території України, мають право здійснювати ЗЕД у разі, якщо вони є суб'єктами господарської діяльності за законом держави, в якій вони мають постійне місце проживання або громадянами якої вони є [4]. Юридичні особи здійснюють ЗЕД відповідно до їх статутних документів з моменту набуття ними статусу юридичної особи. Іноземні суб'єкти, які забезпечують ЗЕД на території України, мають право на відкриття своїх представництв на території України. Здійснення ЗЕД за межами України регулюється законами відповідних держав. Втручання державних органів у ЗЕД у законодавчо не передбачених випадках є обмеженням права здійснення ЗЕД і як таке забороняється.

Види ЗЕД: експорт та імпорт товарів, капіталів та робочої сили; надання суб'єктами ЗЕД послуг іноземним суб'єктам господарської діяльності; наукова, науково-технічна, науково-виробнича, виробнича, навчальна та інша кооперація з іноземними суб'єктами

господарської діяльності; навчання та підготовка спеціалістів на комерційній основі; міжнародні фінансові операції та операції з цінними паперами; кредитні та розрахункові операції між суб'єктами ЗЕД та іноземними суб'єктами господарської діяльності; створення суб'єктами ЗЕД банківських, кредитних та страхових установ за межами України; створення іноземними суб'єктами господарської діяльності зазначених установ на території України; спільна підприємницька діяльність між суб'єктами ЗЕД та іноземними суб'єктами господарської діяльності; орендні, в тому числі лізингові, операції, операції по придбанню, продажу та обміну валюти на валютних аукціонах, регульованих грошових ринках та на міжбанківському валютному ринку; роботи на контрактній основі фізичних осіб України з іноземними суб'єктами господарської діяльності як на території України, так і за її межами.

Ефективність здійснення ЗЕД пов'язана з внутрішніми та зовнішніми чинниками, серед яких провідне місце належить формуванню та реалізації результативної стратегії ЗЕД, яка є програмою розвитку діяльності підприємства на зовнішніх ринках, розширенням та підтриманням конкурентних позицій [5].

Літ.: 1. Про зовнішню економічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 р. № 959-ХІІ. *Відомості Верховної Ради*. 1991. №29. Ст. 377.; 2. Козак Ю.Г. Зовнішньоекономічна діяльність. К.: Центр учбової літератури. 2019. 292 с.; 3. Дахно І.І. Міжнародне приватне право. Київ.: МАУП. 2004. 312 с.; 4. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018 р. №2473-VIII. *Верховної Ради України*. 2018. № 30. Ст. 239.; 5. А.В. Череп, К.О. Можайська. Стратегія зовнішньоекономічної діяльності України в умовах євроінтеграції. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2017 р. № 1. С. 17-20.

Легка О.В.

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА (англ. FOREIGN ECONOMIC POLICY)

– це політика держави що формується органами державної влади та врегульовує форми і способи здійснення зовнішньоекономічних відносин на міжнародній арені задля досягнення економікою країни певних конкурентних переваг на світовому ринку і захисту національного ринку від іноземних товарів [1].

Існує два основних типи формування **З.е.п.** – це лібералізація або ж фритредерство(діють принципи вільної торгівлі) та протекціонізм (захист з боку держави). Під політикою лібералізації розуміють впровадження принципів вільної торгівлі, які формуються під впливом дієвих сил попиту і пропозиції, де держава не має істотного керуючого впливу на формування зовнішніх зв'язків. Протекціонізм укладає у свою основу політику захисту внутрішніх ринків державою для надання вітчизняним виробникам можливості направити свої сили на покращення якості власних товарів, скоротивши доступ зарубіжних конкурентів до вітчизняних ринків, використовуючи тарифні та нетарифні інструменти зовнішньоторговельної політики [2].

У сфері З.е.д. **З.е.п.** країни дотримується або політики вільної торгівлі, або протекціоністської політики. Перша характеризується мінімальним втручанням у процеси ЗЕД, у цьому випадку, торгівля розвивається на засадах дії ринкових сил, попиту і пропозиції. У разі протекціоністської **З.е.п.** – внутрішній ринок захищають від іноземної конкуренції за допомогою митних бар'єрів та інших економічних і політичних важелів. Протекціонізм у міжнародній торгівлі допомагає: дещо зменшити вплив на національну економіку негативних тенденцій, що є на світовому ринку; захистити від іноземної конкуренції національні галузі економіки, які ще не зміцніли; сприяє збільшенню зайнятості населення; дає змогу реалізувати внутрішні програми економічного розвитку, збільшувати доходи уряду [3].

Напрями розвитку, етапи формування та механізм функціонування **З.е.п.** залежать від загальної концепції побудови економічної системи у сфері зовнішньоекономічних відносин. Адміністративно-планова модель господарювання передбачає монополію держави на

здійснення будь-яких операцій у сфері міжнародних економічних відносин та досить жорстку ієрархічну систему регулювання економіки на якому базується **З.е.п.** коли тільки держава має право наділити певні державні органи правом дієздатності на зовнішньому ринку. Ринкова модель господарювання усуває відмінності діяльності суб'єктів на внутрішньому чи зовнішньому ринку, головне – це реалізація економічних інтересів відповідно до існуючого правового поля [1].

У ст. 2. Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» [4], зокрема зазначено, що засади зовнішньої політики базуються на безумовному додержанні загальноєвропейських принципів і норм міжнародного права, забезпеченні соціальної спрямованості економіки України та сталого соціально-економічного розвитку України, зміцненні демократичних засад суспільного і державного життя, забезпеченні верховенства права, економічної і політичної незалежності держави, захисту її національних інтересів, утвердження України як повноправного і авторитетного члена світового співтовариства. При цьому ст. 11 цього Закону визначено основні засади реалізації **З.е.п.** у сфері міжнародних економічних відносин: підтримка розвитку торговельно-економічного, науково-технічного та інвестиційного співробітництва України з іноземними державами на засадах взаємної вигоди; забезпечення з метою повноцінного економічного розвитку, підвищення добробуту народу інтеграції економіки України у світову економічну систему; розширення міжнародного співробітництва з метою залучення іноземних інвестицій, новітніх технологій та управлінського досвіду в національну економіку в інтересах її реформування, модернізації та інноваційного розвитку [4].

З.е.п. сучасної України спрямована на вирішення основної проблеми – збереження економічного суверенітету країни, який означає свободу вибору державою форм і шляхів збереження, розвитку та захисту національної економіки від будь-якого втручання з боку іноземних держав та їхньої економічної експансії, в тому числі й у сфері міжнародного поділу праці [5]. **З.е.п.** визначає напрями формування та розвитку зовнішньоекономічних відносин та зовнішньоекономічної діяльності й водночас формується з урахуванням політичних та економічних чинників, що забезпечують реалізацію **З.е.п.** залежно від стану зовнішньоекономічних відносин та зовнішньоекономічної діяльності й характеризується за типами, формами та видами.

Формування та реалізацію єдиної зовнішньоекономічної політики при здійсненні суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності виходу на зовнішній ринок, регулювання та координацію їх зовнішньоекономічної діяльності, в тому числі відповідно до міжнародних договорів України забезпечують центральні органи влади ключовими серед яких є Мінекономіки та Держмитслужба.

Літ.: 1. Гребельник О.П. Зовнішньоекономічна політика. Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 1 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2014. 592 с.; 2. Борисенко О. П. Зовнішньоекономічна політика держави: концепція, стратегія, механізми реалізації : монографія. Донецьк : ТОВ “Юго-Восток, Лтд.”, 2012. 404 с.; 3. Письмаченко Л. М. Державне управління зовнішньоторговельною діяльністю в Україні: регулювання та контроль: монографія. Донецьк: ТОВ “Юго-Восток, Лтд.”, 2008. 366 с.; 4. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 1 липня 2010 р. № 2411-VI. *Офіційний вісник України*. 2010. № 55. Ст. 1840.; 5. Ivashova L. Problems, prospects the development of foreign and customs policy of Ukraine under european integration. *Публічне управління та митне адміністрування*. № 2. 2015. С.129-135.

Івашова Л.М.

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИЙ ДОГОВІР (КОНТРАКТ) (англ. FOREIGN ECONOMIC AGREEMENT (CONTRACT)) – домовленість двох або більше суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та їх іноземних контрагентів, спрямована на встановлення,

зміну або припинення їх взаємних прав та обов'язків у зовнішньоекономічній діяльності (ст. 1 ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність») [1].

З.е.д. укладається суб'єктом ЗЕД або його представником у письмовій чи електронній формі відповідно до законодавства України та міжнародних угод, міжнародних звичаїв, рекомендацій міжнародних органів та організацій, якщо це не заборонено прямо та у виключній формі законодавством України. Віденською конвенцією про право міжнародних договорів [2] допускається укладання **З.е.д.** в усній формі, разом з тим, Україною ратифіковано Віденську конвенцію із застереженнями щодо можливості укладання **З.е.д.** у будь-якій іншій формі, окрім письмової [3]. Сторонами в ньому є з одного боку, суб'єкт ЗЕД України, а з іншого – іноземний контрагент. **З.е.д.**, як правило, укладається на двох мовах – українській та англійській (або мові контрагенту).

Суб'єктами ЗЕД в Україні є: фізичні особи – громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства, які мають цивільну правоздатність і дієздатність згідно з законами України і постійно проживають на території України; юридичні особи, що зареєстровані як такі в Україні і мають постійне місцезнаходження на території України; об'єднання фізичних, юридичних, фізичних та юридичних осіб, які не є юридичними особами згідно із законами України, але які мають постійне місцезнаходження на території України і яким цивільно-правовими законами України не заборонено здійснювати господарську діяльність. Іноземними суб'єктами господарської діяльності визнаються ті суб'єкти, які мають постійне місцезнаходження (для юридичних осіб) або постійне місце проживання за межами України (для фізичних осіб) [1].

При укладанні **З.е.д.** обидві сторони повинні визначити, право якої країни використовуватиметься для регулювання форми договору, прав і обов'язків сторін. Права та обов'язки учасників **З.е.д.** визначаються матеріальним та процесуальним правом місця його укладання, якщо сторони не домовилися про інше, та відображаються в умовах договору. У разі відсутності такого погодження застосовується право країни, де заснована, має своє місце проживання або основне місце діяльності сторона, яка є: продавцем (договір купівлі-продажу); наймодавцем (договір майнового наймання); ліцензіаром (ліцензійний договір); охоронцем (договір зберігання); комітентом (консигнантом) (договір комісії (консигнації)); довірцем (договір доручення); перевізником (договір перевезення); експедитором (договір транспортно-експедиційного обслуговування); страхувачем (договір страхування); кредитором (договір кредитування); дарувальником (договір дарування); поручителем (договір поруки); заставником (договір застави). У разі, якщо хоча б однією стороною є громадянин України або ж юридична особа України, **З.е.д.** укладається у формі, передбаченій законом, незалежно від місця його укладення, якщо інше не передбачено міжнародним договором України (ч. 3 ст. 31 ЗУ «Про міжнародне приватне право») [2].

Якщо ЗЕД підписаний фізичною особою, потрібен лише підпис цієї особи. Від імені інших суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності ЗЕД підписується двома особами: особою, яка має таке право відповідно до установчих документів, та особою, уповноваженою довіреністю, виданою на підставі підпису керівника суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності. Недотримання форми та порядку укладання ЗЕД є предметом спору між його сторонами та передається для вирішення до компетентного органу. У разі експорту послуг (крім транспортних) ЗЕД укладається шляхом прийняття публічної пропозиції про угоду (оферти) або шляхом обміну електронними повідомленнями, або в інший спосіб, зокрема шляхом виставлення рахунку (інвойсу), у тому числі в електронному вигляді, за надані послуги (ч. 2 ст. 6 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність») [4]. Для укладання **З.е.д.** суб'єкту ЗЕД не потрібний дозвіл будь-якого державного органу, адміністрації або вищої організації, за винятком випадків, передбачених законодавством. Повноваження, якими наділений представник на укладення **З.е.д.** можуть впливати з доручень, статутних документів, договорів та інших підстав, які не суперечать ЗУ «Про зовнішньоекономічну

діяльність». **З.е.д.** щодо здійснення експорту товарів військового призначення та товарів, які містять відомості, що становлять державну таємницю, мають право укласти лише суб'єкти господарювання, яким КМУ надано повноваження на право здійснення експорту ТВП та товарів, які містять відомості, що становлять державну таємницю [1].

З.е.д. має наступну структуру: назва; номер договору; дата й місце його укладення; преамбула із зазначенням повного і скороченого найменування сторін та вказівка на статутні документи, якими керуються сторони під час укладення договору; предмет договору; кількість та якість, товару (обсяги виконання робіт, надання послуг; БУП, приймання-здачі виконаних робіт або послуг, у тому числі з використанням міжнародних правил інтерпретації комерційних термінів; ціна та загальна вартість договору; умови платежу; упаковка та маркування; форс-мажорні обставини; санкції та рекламації; арбітражне застереження; юридичні адреси; поштові та платіжні реквізити сторін [5]. Також у **З.е.д.** можуть бути передбачені й додаткові умови – страхування, порядок сплати податків і зборів тощо.

З.е.д. може бути визнаний недійсним у судовому порядку у разі, якщо він не відповідає вимогам законодавства України чи міжнародних договорів, нормам моралі; укладений із порушенням форми; не відповідає істинному волевиявленню обох чи однієї зі сторін; укладений недієздатними чи обмежено дієздатними особами за межами, передбаченими для них законом; укладений особами, які знаходяться на межі банкрутства. Серед недійсних **З.е.д.**: заперечні (визнаються недійсними тільки на вимогу контрагента у супереччі із дня рішення суду); незначні (визнаються недійсними не лише на вимогу контрагента, а й іншої зацікавленої особи, суду). **З.е.д.** вважаються недійсними з дня їх укладання і не передбачають правових наслідків. **З.е.д.**, укладений за кордоном, не може бути визнано недійсним внаслідок недотримання форми, у разі, якщо його укладено відповідно до норм законів України.

Документом, який підтверджує реєстрацію **З.е.д.**, є картка реєстрації-обліку **З.е.д.** (контракту), яка видається суб'єктові господарювання України у двох примірниках (один залишається у суб'єкта ЗЕД України, другий суб'єкт господарювання подає до митних органів, де він і залишається після митного оформлення відповідних товарів).

Літ.: 1. Про зовнішню економічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 № 959-ХІІ. *Відомості Верховної Ради*. 1991. №29. Ст. 377.; 2. Віденська конвенція про право міжнародних договорів. Відень, 23.05.1969 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1986. №50. Ст. 1018.; 3. Про приєднання до Віденської конвенції про право міжнародних договорів : Указ Президії Верховної Ради УРСР від 14.04.1986 р. № 2077-ХІІ. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1986. № 17. Ст. 34.; 4. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23.06.2005 р. №2709-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. №32. Ст. 422.; 5. Галкін А.С., Левада В.П. Міжнародні перевезення: теорія та практика. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. Харків. 2018. 182 с.

Легка О.В.

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ (англ. FOREIGN RELATIONS) – сукупність економічних зав'язків та контактів між суб'єктами ЗЕД, які формуються під впливом зовнішньоекономічної політики держави [1].

У науковій літературі та нормативно-правових документах України наразі не має однозначного тлумачення визначення поняття «зовнішньоекономічні відносини». Досить часто поняття **З.е.в.** ототожнюється або підміняється поняттями «зовнішньоекономічна діяльність» та «зовнішньоекономічна політика», що є неправомірним, оскільки сутність термінів «діяльність», «політика» та «відносини» в тлумачних словниках мають різне змістовне наповнення, а саме: «політика» визначається як діяльність органів державної влади і державного управління, що визначає суспільний устрій і економічний стан країни;

«діяльність» – як сукупність певних дій, виконувана робота; та «відносини» – як сукупність стосунків, зав'язків, що виникають при спілкуванні, контактах [2].

Таким чином можна визначити, що, «зовнішньоекономічна політика» – діяльність державних законодавчих та виконавчих органів спрямована на формування ефективних **З.е.в.** держави на міжнародній арені, а «зовнішньоекономічна діяльність» – спосіб реалізації зовнішньоекономічної політики держави шляхом здійснення вітчизняними та іноземними суб'єктами господарювання певних дій направлених на матеріалізацію **З.е.в.** [3].

Для більш повного розкриття сутності **З.е.в.** їх доцільно класифікувати за типами: співробітництво, конкуренція, конфронтація; формами: угоди, меморандуми, контракти, договори, інші форми; видами: експорт, імпорт, товарообмін, відносини у сфері послуг, інвестування, лізинг, спільне виробництво, науково-технічне співробітництво тощо; та напрямками: у сфері економіки, у фінансовій сфері, у безпековій сфері, у гуманітарній сфері, у сфері культури тощо [3, 4, 5].

Літ.: 1. Івашова Л.М. Зовнішньоекономічні відносини. Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 1 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 592 с.; 2. Сучасний тлумачний словник української мови: 60000 слів за заг. ред.В.В. Дубічинського. Х.: ВД «ШКОЛА», 2008, 832 с.; 3. Пісьмаченко Л.М. Державне управління зовнішньоторговельною діяльністю в Україні: регулювання та контроль: монографія. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд.», 2008. 366 с.; 4. Державне регулювання економіки: Навч. посіб. / С.М. Чистов, А.Є. Никифоров, Т.Ф. Куценко та ін. К.: КНЕУ, 2004. 440 с.; 5. Мочерний С.В. та ін.. Економічна енциклопедія: у 3-х томах. Т.1. К.: Видавничий центр «Академія», 2000. 864 с.

Івашова Л.М

ЗОНА ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ (англ. FREE TRADE ZONE) – це будь-яке місце, де товари можуть транспортуватися, оброблятися, виготовлятися, змінювати конфігурацію та реекспортуватися без участі митних органів. Великий морський порт, міжнародний аеропорт або прикордонний об'єкт між двома чи більше країнами може бути призначений **З.в.т.** При вивезенні товарів за межі **З.в.т.** застосовуються мита [1]. У світі **З.в.т.** також відомі під іншими найменуваннями: вільні зони; безмитні зони; вільні порти; зони зовнішньої торгівлі; зони обробки експорту; особливі економічні зони; вільні промислові зони; вільні експортні зони; кваліфіковані промислові зони; безмитні зони обробки експорту [2]. ОСЕР трактує **З.в.т.**, як взаємодію між країнами, в яких тарифні та нетарифні торговельні бар'єри між членами зазвичай скасовані, але не мають спільної торговельної політики щодо країн, що не є членами [3]. Перевагами **З.в.т.** можна вважати: сприяння торгівлі та можливостям для бізнесу; зберігання витрат на логістику на низькому рівні; зменшення тяганини та бюрократичних формальностей; збільшення валютних надходжень; створення можливостей працевлаштування; залучення інвестицій. Однак переваги від зменшення присутності митних органів в **З.в.т.** можуть утворитись можливості для незаконної торгівлі. Існує ризик того, що без додаткової прозорості та нагляду економічні вигоди від **З.в.т.** можуть бути поставлені під загрозу Контроль над пересуванням товарів у межах **З.в.т.** здійснюється відповідно до норм Міжнародна конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур (Киотська конвенція). У Конвенції йдеться, що: національне законодавство встановлює вимоги щодо створення **З.в.т.**, вимоги до товарів, що допускаються в такі зони, та до операцій, яким можуть бути піддані товари у цих зонах. Крім того, національні митні адміністрації мають право на проведення перевірок товарів, що зберігаються у приміщеннях будь-якої особи, ввезеної у **З.в.т.**, в будь-який час та здійснювати інші контрольні заходи передбачені національним митним законодавством [4].

У більшості країн загальні правові положення, що стосуються торгівлі через **З.в.т.**, включені до національного митного законодавства. Однак у деяких країнах були розроблені

спеціальні закони про **З.в.т.** для посилення нагляду, моніторингу і контролю торгівлі через **З.в.т.** [5]. Зокрема, ЄС наразі існує 93 **З.в.т.**, що розташовані у 23 державах-членах. В ЄС правові положення, які регулюють торгівлю **З.в.т.** є частиною МК Союзу [6], в якому, зокрема, зазначено, що: периметр і пункти входу та виїзду з **З.в.т.** підлягають митному контролю; особи, товари та транспортні засоби, які в'їжджають або виїжджають із **З.в.т.**, підлягають митному контролю; будь-яка діяльність у **З.в.т.** підлягає попередньому сповіщенню митних органів; ліцензування імпорту та реекспорту ОРВ, продуктів і обладнання, що містять або залежать від них. У Сінгапурі є дев'ять **З.в.т.**, усі вони розташовані в морському порту Сінгапуру. Сінгапур – одна з небагатьох країн, де було створено спеціальний Закон про **З.в.т.**. Відповідно до Закону: будь-які товари, крім заборонених законом, можуть ввозитися в **З.в.т.**, вивозитися із **З.в.т.**, знищуватися або перевозитися на митну територію або **З.в.т.** в оригінальній упаковці або інакше. І якщо влада не дала інших вказівок, можуть складуватися, продаватися, виставлятися на виставках, розбиратися, піддаватися складанню, розподілятися, сортуватися, класифікуватися, очищуватися, перемішуватися чи перероблятися інакше або вироблятися. Однак коли товари експортуються із **З.в.т.** до них застосовуються стандартні митні процедури. Будь-яка діяльність, яка здійснюється у **З.в.т.**, повинна бути повідомлена владі для отримання дозволу. Уповноважений орган повинен дозволити створення митних пунктів у **З.в.т.** та забезпечити належні приміщення для митників, чії обов'язки вимагають їх присутності в межах або за периметром **З.в.т.** В ОАЕ в даний час існує більше 38 **З.в.т.**. 20 **З.в.т.** розташовані в Дубаї. Положення ОАЕ, що стосуються **З.в.т.** містяться в Митному законі Ради співробітництва країн Перської затоки, що містить такі положення: керівництво **З.в.т.** надає державним органам на їх запит перелік товарів, які були ввезенні або вивезенні із **З.в.т.**; держави-члени Ради співробітництва можуть скласти список товарів, які заборонено ввозити в зону **З.в.т.**; митний орган може проводити перевірки в **З.в.т.** на наявність заборонених товарів і може переглядати документи і перевіряти товари, якщо є підозри щодо контрабанди [5]. Окрім ЄС, ОАЕ та Сінгапуру **З.в.т.** в значній кількості зосереджені також у Малайзії, Грузії, Білорусі, Кореї, Узбекистані тощо.

Станом на початок 2024 р. чинними для України є 15 угод про **З.в.т.**, учасниками яких є 44 країни [7]. Угоди укладені з метою гармонійному розвитку та розширенню світової торгівлі шляхом усунення перешкод в торгівлі через заснування **З.в.т.** та уникненню створення нових бар'єрів у торгівлі та забезпеченню передбачуваного комерційного середовища для бізнес-планування та інвестицій. Важливим елементом Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [8] стало створення поглибленої та всеохоплюючої **З.в.т.** Угодою передбачено суттєву лібералізацію торгівлі (усунення тарифів чи квот) між сторонами, гармонізацію законодавства і нормативно-регуляторної бази. Найбільш широка **З.в.т.** була укладена Україною із ЄС Угода покриває як торгівлю товарами, так і торгівлю послугами, державні закупівлі, Ними передбачено суттєву лібералізацію торгівлі (усунення тарифів чи квот) між сторонами, гармонізацію законодавства і нормативно-регуляторної бази. Поетапна реалізація Угоди передбачає скасування Україною та ЄС ввізних мит на більшість товарів, що імпортуються на ринки один одного; запровадження правил визначення походження товарів, які є одним із елементів застосування торговельних преференцій; приведення Україною своїх технічних регламентів, процедур, санітарних та фіто санітарних заходів та заходів щодо безпеки харчових продуктів у відповідність з європейськими, завдяки чому українські промислові товари, сільськогосподарська та харчова продукція не потребуватимуть додаткової сертифікації в ЄС; встановлення сторонами найбільш сприятливих умов доступу до своїх ринків послуг; запровадження Україною правил ЄС у сфері публічних закупівель, що дозволить поступово відкрити для України ринок публічних закупівель ЄС; спрощення митних процедур та попередженні шахрайства, контрабанди, інших правопорушень у сфері транскордонного переміщення вантажів; посиленні Україною

захисту прав інтелектуальної власності. Крім того, національні суб'єкти ЗЕД можуть використовувати можливості Генералізованої системи преференцій США, призначення якої сприяння економічному зростанню в країнах, що розвиваються, шляхом надання товарам за понад 5 000 тарифними лініями Гармонізованого тарифу США пільгового безмитного режиму ввезення на територію США [9]. Використання ГСП суттєво підвищує конкурентоспроможність експорту окремих груп українських товарів на американському ринку, оскільки застосування ГСП сприяє зниженню витрат через отримання безмитного режиму для товарів, що підпадають під дію ГСП. Функціонування **З.в.т.** забезпечує для інвесторів спрощені умови ведення бізнесу, зменшуючи податкове та митне навантаження, та збільшує надходження до бюджету країни розташування такої **З.в.т.**

Літ.: 1. BDC. Free trade zone. URL: <http://surl.li/tpigg>; 2. Icontainers. The world's most important free trade zones. URL: <http://surl.li/tpigh>; 3. OECD. Recommendation of the Council on Countering Illicit Trade: Enhancing Transparency in Free Trade Zones. URL: <http://surl.li/tpigi>; 4. International Convention on the simplification and harmonization of Customs procedures (as amended) (Revised Kyoto Convention). (Kyoto, 26.06.1999). URL: <http://surl.li/svqbx>; 5. UNEP. Free Trade Zone and trade in ODS. URL: <http://surl.li/tpigj>; 6. Регламент Європейського Парламенту і Ради ЄС від 09.10.2013 р. № 952/2013 про встановлення Митного кодексу Союзу. *Офіційний вісник Європейського Союзу*. 2013. L 259.; 7. Онлайн-сервіс державних послуг «Дія». Бізнес. Експортний напрям. URL: <https://export.gov.ua/50-torgovelni-ugodi>; 8. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Текст]: ратифіковано Законом від 16.09.2014 № 1678-VII. *Офіційний вісник України*. 2014. №75. Т. 1. Ст. 2125.; 9. Міністерство економіки України. Генералізована система преференцій США. URL: <http://surl.li/ssaa>

Коновалов Ю.О., Приймаченко Д.В.

ЗОНА ДІЯЛЬНОСТІ МИТНОГО ОРГАНУ (англ. AREA OF ACTIVITY OF THE CUSTOMS AUTHORITY) – територія однієї, двох чи більше адміністративно-територіальних одиниць України в межах якої митний орган (митниця чи митний пост) забезпечує виконання завдань, покладених на митні органи (ст. 546, 547 МКУ) [1]. Тобто **З.д.** – це територія на яку поширюються повноваження митного органу.

З.д. визначаються Держмитслужбою як центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну митну політику [2] та положенням положеннями про ці митні органи [3]. Наприклад, **З.д.** – Дніпровської митниці Держмитслужби є Дніпропетровська, Запорізька, Кіровоградська та Полтавська області, а Енергетичної митниці Держмитслужби – вся митна територія України.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Про визначення зон діяльності митниць Держмитслужби : затверджено наказом Державної митної служби України від 08.11.2019 р. № 25. URL: <http://surl.li/tskwd>; 3. Про затвердження положень про територіальні органи Держмитслужби : затверджено наказом Державної митної служби України від 29.10.2019 р. № 25. URL: <http://surl.li/tpigo>

Приймаченко Д.В.

ЗОНА МИТНОГО КОНТРОЛЮ (англ. CUSTOMS CONTROL AREA) – місце, визначене митними органами в пунктах пропуску через державний кордон України або в інших місцях митної території України, в межах якого митні органи здійснюють митні формальності (п. 14 ч. 1 ст. 4 МКУ) [1]. Основні положення створення та функціонування **З.м.к.** регламентуються положеннями Глави 48 «Зони митного контролю» МКУ.

Безпосередньо процедура створення **З.м.к.** визначається окремими нормативним актом затвердженим Мінфіном [2].

Створюються **З.м.к.** пунктах пропуску через державний кордон України, на територіях морських і річкових портів, аеропортів, на залізничних станціях та на територіях підприємств, вільних митних зон, митних складів, складів тимчасового зберігання, а також в інших місцях, визначених відповідно до МКУ з метою забезпечення здійснення митними органами митного контролю товарів, транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, проведення заходів, пов'язаних з виявленням, попередженням та припиненням контрабанди і порушень митних правил. Межі **З.м.к.** у пунктах пропуску через державний кордон України визначаються митними органами за погодженням з відповідними органами охорони державного кордону та адміністраціями морських (річкових) портів, аеропортів, залізничних станцій. В інших місцях на митній території України митні органи у зонах своєї діяльності самостійно визначають межі **З.м.к.**

З.м.к. можуть бути постійними, у разі регулярного розміщення на їх території товарів, що підлягають митному контролю, або тимчасовими, які утворюються на час здійснення митного контролю. Постійні **З.м.к.** можуть створюватись: у визначених місцях пунктів пропуску (пунктів контролю) через державний кордон України; на територіях та в приміщеннях митниць, митних постів; на територіях і в приміщеннях підприємств, вантажних митних комплексів, митних складів, складів тимчасового зберігання, вільних митних зон, магазинів безмитної торгівлі за умови дотримання ними вимог щодо забезпечення режиму зони митного контролю та здійснення митного контролю в повному обсязі; в інших місцях, визначених відповідно до МКУ. При створенні постійних **З.м.к.** митні органи здійснюють заходи щодо забезпечення чіткого позначення **З.м.к.** (меж **З.м.к.**) на місцевості. **З.м.к.** та їх межі позначаються знаками прямокутної форми, на синьому фоні яких білим кольором виконано напис українською та англійською мовами відповідно – «Зона митного контролю» та «Customs control zone». Ці знаки є основним засобом позначення **З.м.к.** Розміщення таких знаків у місцях в'їзду (входу) до **З.м.к.** є обов'язковим. Також межі **З.м.к.** можуть позначатися шляхом нанесення напису «Зона митного контролю» («Customs control zone») безпосередньо на огорожувальних спорудженнях та стінах будівель, що складають периметр цієї **З.м.к.**. У пунктах пропуску напис може бути доповнений мовою суміжної країни. При позначенні **З.м.к.** додатково можуть застосовуватись (встановлюватись) щити з інформацією щодо її меж, місць перетину митного кордону, переліку осіб, які мають доступ на її територію, засобів її позначення та інших обставин, пов'язаних з її функціонуванням. Тимчасові **З.м.к.** можуть створюватись: на повітряних суднах, стоянках повітряних транспортних засобів, у залах митного огляду та інших приміщеннях аеропортів і аеродромів, що розташовані в межах пунктів пропуску через державний кордон для повітряного сполучення; у вагонах пасажирських поїздів закордонного сполучення, на перонах вокзалів, на територіях залізничних станцій, що розташовані в межах пунктів пропуску (пунктів контролю) через державний кордон для залізничного сполучення; на суднах закордонного плавання, на причалах та інших територіях морських і річкових портів, що розташовані в межах пунктів пропуску (пунктів контролю) через державний кордон для морського та річкового сполучення; у місцях стоянки для транспортних засобів, які не пропущені, в межах пунктів пропуску (пунктів контролю) через державний кордон для автомобільного сполучення; на територіях та в приміщеннях митниць, митних постів; на територіях і в приміщеннях підприємств, на складах організацій - отримувачів гуманітарної допомоги за умови дотримання ними вимог щодо забезпечення режиму зони митного контролю та здійснення митного контролю в повному обсязі; в інших місцях, визначених відповідно до МКУ. Позначення меж тимчасових **З.м.к.** здійснюється за допомогою тимчасово встановлених знаків, інформаційних стендів та огорожі. Споруди та об'єкти, що належать державним органам,

уповноваженим проводити заходи офіційного контролю, розміщуються у **З.м.к.**, створених у межах пунктів пропуску через державний кордон України, з дозволу Держмитслужби, Держприкордонслужби, та Мінінфраструктури.

Відносно реалізації приписів, заборон та/або обмежень щодо перебування в **З.м.к.** товарів, транспортних засобів комерційного призначення та громадян, розташування в ній споруд та об'єктів, а також проведення у цій зоні господарських робіт див. **РЕЖИМ ЗОНИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ.**

Проведення господарських робіт у **З.м.к.**, переміщення через межі **З.м.к.** і в межах цієї зони товарів, транспортних засобів, громадян, які не перетинають митний кордон України, посадових осіб інших державних органів, які не проводять заходи офіційного контролю, відбуваються з дотриманням режиму зони митного контролю і допускаються тільки з письмового дозволу керівника відповідної митниці (митного поста) або його заступника, а в **З.м.к.**, розташованих у пунктах пропуску через державний кордон України, - крім того, за погодженням з начальником відповідного органу охорони державного кордону. Особам, допущеним у **З.м.к.**, забороняється втручатися у дії посадових осіб митниці (митного поста), які здійснюють митний контроль та митне оформлення, а також вчиняти будь-які дії щодо товарів, транспортних засобів, а також інших осіб, які знаходяться у **З.м.к.**, якщо інше не передбачено законом. Доступ у **З.м.к.** надається тільки посадовим особам митного органу, які безпосередньо беруть участь у здійсненні митних формальностей, посадовим особам органів державної влади, які здійснюють передбачені ч. 1 ст. 319 МКУ види контролю під час переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України, та декларантам на час здійснення митними органами митних формальностей щодо товарів та транспортних засобів, які пред'являються ними для митного контролю. Допуск у **З.м.к.** іншим особам надається митним органом, у зоні діяльності якого вона створена, з дотриманням вимог МКУ та інших нормативно-правових актів. Посадові особи, яким надається доступ у **З.м.к.**, можуть перебувати в ній тільки в межах, необхідних для виконання своїх прямих службових обов'язків. Такі посадові особи не повинні мати при собі товарів, вивезення або ввезення яких на митну територію України заборонено чи обмежено законодавством України. На відповідні митниці (митні пости) покладаються забезпечення схоронності товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України, дотримання режиму зони митного контролю, забезпечення безпеки громадян, законності та правопорядку у **З.м.к.**

До порушників режиму **З.м.к.** митні органи у межах повноважень, визначених МКУ, мають право застосовувати примусові заходи, а також у примусовому порядку зупиняти і повертати в **З.м.к.** транспортні засоби та громадян, які без дозволу митних органів увійшли із **З.м.к.** на митну територію України, а також морські та річкові судна, які без дозволу митних органів вийшли із **З.м.к.** за межі митної території України і не перебувають у територіальних водах інших держав.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Порядок створення зон митного контролю : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 22.05.2012 р. № 583. *Офіційний вісник України*. 2012. № 56. Ст. 2270.

Дорофєєва Л.М.

ЗРАЗКИ І ПРОБИ (англ. SPECIMEN AND SAMPLES) – частини товарів, які підлягають митному контролю, які відбираються посадовими особами митних органів, а також декларантами з метою проведення досліджень в обсязі, необхідному для таких досліджень. **З.п.** використовуються, зокрема, як способи забезпечення ідентифікації товарів, що ввозяться на митну територію України або вивозяться за межі митної території України з метою переробки (ч. 12 ст. 149, ч. 12 ст. 165 МКУ) [1].

Відбирання **З.п.** для дослідження (аналізу, експертизи) є необхідною передумовою для випуску таких товарів до одержання результатів відповідних досліджень у заявленій митній режим за тимчасовою митною декларацією (ч. 2 ст. 260 МКУ). Декларанту належить право, з дозволу митного органу, брати **З.п.** товарів з метою перевірки їх відповідності опису (відомостям), зазначеному у товаросупровідних документах, перед подачею митної декларації (ч. 2 ст. 266 МКУ), а також брати **З.п.** товарів, щодо яких прийнято рішення про призупинення митного оформлення, і передавати їх на експертизу (ч. 2 ст. 399 МКУ). Посадовим особам митних органів під час проведення документальної виїзної перевірки надано повноваження відбирати **З.п.** товарів, якщо є така можливість (п. 4 ч. 1 ст. 347 МКУ). Взяття **З.п.** є необхідною передумовою для проведення митних експертиз під час проведення митного контролю. З їх допомогою митний орган встановлює характеристики, визначальні для: класифікації товарів згідно з УКТ ЗЕД; перевірки задекларованої митної вартості товарів; встановлення країни походження товарів; встановлення належності товарів до наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, сильнодіючих чи отруйних речовин; встановлення належності товарів до предметів, що мають художню, історичну чи археологічну цінність; встановлення належності товарів до таких, що виготовлені з використанням об'єктів права інтелектуальної власності, що охороняються відповідно до закону (ч. 1 ст. 356 МКУ).

В нормах МКУ відсутнє розмежування понять **З.п.** Разом з тим, відповідно до роз'яснень Держмитслужби, проба – це кількість нештучного товару або частина зразка, яка відібрана з партії, що досліджується, тотожна складу й ознакам партії, а зразок – це окрема одиниця досліджуваного об'єкту (товару). При цьому проби можуть бути різних видів: точкова (береться за один прийом), об'єднана (складається з ретельно перемішаних точкових проб), середня (як частина об'єднаної), яка, в свою чергу, поділяється на дві рівноцінні проби – аналітичну (для дослідження) та контрольну (для арбітражного дослідження) [2]. Основною властивістю **З.п.** є їхня репрезентативність, тобто **З.п.** повинні мати властивості, характерні для всієї партії товару, адже результати дослідження **З.п.** поширюються на всю партію товару. Порядок проведення операцій із взятими **З.п.**, зокрема – правила їх пересилання до спеціалізованого органу з питань експертизи та досліджень чи інших експертних установ, строки проведення досліджень та наслідки їх порушення, порядок надання додаткових матеріалів для дослідження, вимоги до змісту висновку про результати дослідження (аналізу, експертизи), строки зберігання **З.п.** і порядок їх знищення – визначені ст. 357 МКУ. Крім того, у справах про порушення митних правил уповноважена посадова особа митного органу може брати **З.п.** товарів для проведення експертизи (ч. 1 ст. 517 МКУ). **З.п.** товарів, необхідні для проведення експертизи у справах про порушення митних правил, підлягають обов'язковій передачі митному органу для зберігання (п. 10 ч. 1 ст. 238 МКУ).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Лист Держмитслужби від 05.10.2011 р. № 19/6-10.2/5399-ЕП. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v5399342-11#Text>.

Ліпинський В.В.

I

ІДЕНТИФІКАТОР КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ (англ. IDENTIFIER OF CULTURAL VALUES) – це пілотний проєкт електронної контрольно-реєстраційної системи аналізу та фіксації характерних ознак різних видів культурних цінностей, яка дозволяє кваліфіковано описати характерні ознаки виробів мистецтва та інших пам'яток культури,

грамотно зареєструвати їх та професійно ідентифікувати культурні цінності в разі їх переміщення через кордон. «Ідентифікатор культурних цінностей» був створений кафедрою гуманітарної підготовки, філософії та митної ідентифікації культурних цінностей Університету митної справи та фінансів за підтримки Департаменту інформаційних технологій та статистики Держмитслужби. Проєкт мав стати фактичною базою програмно-інформаційного комплексу «Переміщення культурних цінностей» та в перспективі повинен був інтегрований в ЄАІС Держмитслужби.

Літ.: 1. Калашникова О.Л. Ідентифікація та вартісна оцінка культурних цінностей. К., 2006. 287с.

Калашникова О.Л.

ІДЕНТИФІКАЦІЙНИЙ НОМЕР ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ (англ. VEHICLE IDENTIFICATION NUMBER (VIN) – структурована комбінація буквено-цифрових символів, присвоєних транспортному засобу виробником із метою ідентифікації. **І.н.** наноситься на деталі кузова, шасі (рами).

Міжнародні вимоги до ідентифікаційних позначень автомобіля було запроваджено з 1976 року. Міжнародною організацією стандартизації (International Organization for Standardization - ISO). Сучасні системи ідентифікації транспортних засобів побудовані на основі трьох взаємопов'язаних міжнародних стандартів: ISO 3779:2009 Roadvehicles – Vehicle identification number (VIN) – Content and structure; ISO 3780:2009 Roadvehicles – World manufacturer identifier (WMI) code; ISO 4030:1983 Roadvehicles – Vehicle identification number (VIN) – Location and attachment.

Окремі регіони або країни світу (наприклад, США) використовують інші стандарти, проте вони сумісні з міжнародними, хоча й мають незначні відмінності. В Україні вимоги до **І.н.** встановлені державними стандартами: ДСТУ ISO 3779:2012 Колісні транспортні засоби. Номер ідентифікаційний транспортного засобу (VIN). Зміст і структура [1]; ДСТУ ISO 3780:2012 Колісні транспортні засоби. Код міжнародний ідентифікаційний виробника (WMI). Зміст і структура [2]; ДСТУ ISO 4030:2012 Колісні транспортні засоби. Номер ідентифікаційний транспортного засобу (VIN). Розташування та спосіб нанесення [3]. Українські стандарти відповідають і тотожні міжнародним стандартам.

І.н. унікальним кодом окремого транспортного засобу. Він складається із 17 символів, які умовно розділяють на три частини: 1) міжнародний код виробника (World Manufacturer Identifier – WMI) – перших три символи (1 – 3 позиції); 2) описова частина (Vehicle eDescription Section – VDS) – подальші шість символів (4 – 9 позиції); 3) розпізнавальна частина (Vehicle Indicator Section – VIS) – останні вісім символів (10 – 17 позиції). Міжнародний код виробника (WMI) є першою структурною частиною **І.н.** та складається з трьох символів, попередньо встановлених організацією країни, у якій розміщено головне управління виробника згідно з ISO 3780. Він ідентифікує виробника транспортного засобу за таким порядком розташування символів на позиціях: 1 – географічний регіон розташування виробника транспортного засобу (Африка, Азія, Європа, Північна Америка, Океанія, Південна Америка); 2 – країна розташування виробника транспортного засобу; 3 – безпосередньо виробник транспортного засобу.

Виробники, які виробляють менше як 500 транспортних засобів за рік на 3-й позиції **І.н.** застосовують цифру 9. Описова частина (VDS) є другою структурною складовою **І.н.** та складається із шести символів (літерних або цифрових). Якщо виробник не використовує одну або більше позицій символів, їх замінюють літерами чи цифрами (символами-заповнювачами) на вибір виробника. Ця частина містить інформацію про основні характеристики транспортного засобу. Кодування та порядок розташування символів у цій частині **І.н.** визначає виробник. Розпізнавальна частина (VIS) є третьою й останньою складовою **І.н.** та складається з восьми символів, останні чотири з яких – арабські цифри.

Якщо виробник вирішив позначити рік транспортного засобу та/або зазначити підприємство-складальника у цій структурній частині **I.**, першим символом рекомендовано позначати код року випуску, а другим – підприємство-складальника. Якщо виробник виготовляє менше ніж 500 транспортних засобів на рік, 3-й, 4-й і 5-й символи **VIS** повинна присвоювати національна організація, забезпечуючи належну ідентифікацію відповідного виробника.

I.n. наноситься на транспортний засіб відповідно до вимог міжнародного стандарту ISO 4030:1983 та зазначається у паспорті транспортного засобу. **I.n.** має бути розташований на правому боці транспортного засобу і, по можливості, у його передній частині. Відповідно до митного законодавства України переміщення через митний кордон України транспортних засобів підлягає митному оформленню та митному контролю. Якщо **I.n.** знищено, підроблено або він не відповідає запису в реєстраційних документах, то такий транспортний засіб не підлягає пропуску через митний кордон України.

Літ.: 1. ДСТУ ISO 3779:2012 Колісні транспортні засоби. Номер ідентифікаційний транспортного засобу (VIN). Зміст і структура (ISO 3779:2009, IDT): затверджено наказом Міністерства економічного розвитку України від 28.11.2012 р. № 1355. URL: <http://surl.li/tpihb>; 2. ДСТУ ISO 3780:2012 Колісні транспортні засоби. Код міжнародний ідентифікаційний виробника (WMI). Зміст і структура (ISO 3780:2009, IDT): затверджено наказом Міністерства економічного розвитку України від 28.11.2012 р. № 1355. URL: <http://surl.li/tpihf>; 3. ДСТУ ISO 4030:2012 Колісні транспортні засоби. Номер ідентифікаційний транспортного засобу. (VIN). Розташування та спосіб нанесення (ISO 4030:1983, IDT): затверджено наказом Міністерства економічного розвитку України від 28.11.2012 р. № 1355. URL: <http://surl.li/tpihl>

Сідляр В. В.

ІДЕНТИФІКАЦІЙНИЙ ОГЛЯД (англ. IDENTIFICATION EXAMINATION). В чинному законодавстві – один із трьох різновидів огляду товарів і транспортних засобів комерційного призначення (наряду з частковим і повним оглядом) як форми митного контролю. Від двох останніх різновидів відрізняється тим, що здійснюється без розкриття пакувальних місць і без обстеження транспортного засобу. Вибір різновиду огляду здійснюється на основі застосування системи управління ризиками (ч. 2 ст. 338 МКУ) [1]. Виходячи з положень п. 1.4, п. 1.7 Порядку проведення огляду та переогляду товарів, транспортних засобів комерційного призначення, затвердженого Мінфіном, **I.o.** проводиться шляхом візуального огляду товарів, транспортних засобів комерційного призначення, а також можуть використовуватися мобільні скануючі рентгенівські системи [2]. Форма Акту про проведення огляду (переогляду) товарів, транспортних засобів, ручної поклажі та багажу, затверджена Мінфіном, передбачає проставлення відмітки про обсяг здійснення огляду (переогляду) – ідентифікаційний, частковий чи повний [3]. Виходячи зі змісту п. 15 розділу I Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю, затвердженого Мінфіном, проведення **I.o.** можливе лише в тому випадку, коли рівень ризику визначений як високий [4].

Раніше в законодавстві **I.o.** визначався як сукупність заходів, що здійснювалися декларантами з метою визначення відомостей про товари та інші предмети й давали змогу зробити висновок про країну походження, їх класифікацію згідно з УКТ ЗЕД, кількісні та якісні характеристики, а також однозначно ідентифікувати їх тощо [5].

Порядок проведення такого **I.o.** врегульовувався Держмитслужбою та який передбачав право декларанта звернутися до митного органу із заявою про надання дозволу на проведення **I.o.**, після чого посадовою особою митниці перевірялися повноваження декларанта, проводився зовнішній огляд транспортного засобу з перевіркою цілісності митних забезпечень та забезпечень відправника. Після цього **I.o.** проводився декларантом самостійно та за його наслідками складався у двох або в трьох (для перевізника) акт про

проведення **I.o.** товарів та інших предметів (за затвердженою формою). В акті зазначалися, зокрема, назва митниці, мета і місце проведення **I.o.**, місцезнаходження товарів та інших предметів, вказувався стан митного забезпечення і забезпечення відправника, зазначалися ідентифікаційні ознаки та кількість відкритих (розпакованих) вантажомісць, результати проведення **I.o.** Акт підписувався декларантом, особами, присутніми при здійсненні **I.o.**, а також посадовою особою митного органу [6]. За рішенням Мінфіну зазначений вище наказ Держмитслужби втратив чинність [7]. На теперішній час термін «**I.o.**» в цьому значенні в законодавстві не використовується, натомість у ч. 2 ст. 266 МКУ вжито термін «фізичний огляд товарів», що здійснюється самостійно декларантом з метою перевірки їх відповідності опису (відомостям), зазначеному у товаросупровідних документах.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Порядок проведення огляду та переогляду товарів, транспортних засобів комерційного призначення : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 12.12.2012 р. № 1316. *Офіційний вісник України*. 2013. № 18. Ст. 616.; 3. Про затвердження форми Акту про проведення огляду (переогляду) товарів, транспортних засобів, ручної поклажі та багажу : наказ Міністерства фінансів України від 30.05.2012 р. № 636. *Офіційний вісник України*. 2012. № 51. Ст. 2049.; 4. Порядок здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.07.2015 р. № 684. *Офіційний вісник України*. 2015. № 70. Ст. 2323.; 5. Порядок здійснення митного контролю й митного оформлення товарів і транспортних засобів із застосуванням вантажної митної декларації : затверджено наказом Державної митної служби України від 14.10.2002 р. № 561. (втратив чинність). *Офіційний вісник України*. 2002. № 46. Ст. 2102.; 6. Порядок проведення ідентифікаційного огляду товарів та інших предметів декларантом : затверджено наказом Державної митної служби України від 01.04.2002 р. № 174. (втратив чинність). *Офіційний вісник України*. 2002. № 15. Ст. 828.; 7. Про виконання митних формальностей відповідно до заявленого митного режиму : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.05.2012 р. № 657. *Офіційний вісник України*. 2012. № 80. Ст. 3233.

Ліпинський В.В.

ІДЕНТИЧНІ ТОВАРИ – див. МЕТОДИ ВИЗНАЧЕННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ

ІМПОРТ (ВИПУСК ДЛЯ ВІЛЬНОГО ОБІГУ) (англ. IMPORT (RELEASE FOR FREE CIRCULATION)) – це митний режим, відповідно до якого іноземні товари після сплати всіх митних платежів, встановлених законами України на **I.** цих товарів, та виконання усіх необхідних митних формальностей випускаються для вільного обігу на митній території України (ст. 74 МКУ) [1].

Дата оприбуткування товару при **I.** – дата, на яку до підприємства переходять ризики та вигоди, які пов'язані з правом власності на даний товар. Такою датою може вважатися: дата за правилами Інкотермс. Це дата, на яку припадає момент переходу ризиків та відповідальності по товару від продавця до покупця. Визначається умовами договору поставки. Наприклад, за умовою EXW нею буде дата, на яку товар передається покупцю на складі продавця; дата отримання повного фізичного контролю над товаром – це завезення товару на склад покупця. Це може бути і митний склад, так як товар фізично до покупця може не завозитися взагалі. Датою митного оформлення вважається дата оформлення митної декларації. Ця дата впливає на суму мита, ПДВ, акцизного збору, які рахуються за курсом валют на дату оформлення митної декларації. Курс валют для розрахунку митних платежів при імпортних операціях – курс НБУ на дату оформлення митної декларації (п. 39-1 ПКУ) [2]. Суму усіх податків і зборів, які брокер має сплатити на митниці йому слід перерахувати до, а

не після митного оформлення. Це пов'язано з визнанням податкового кредиту з ПДВ – ПДВ має бути не тільки задекларований, але й сплачений. Оплата послуг самого брокера може бути як до, так і після митного оформлення. Податкове визначення зобов'язання з ПДВ – дата подання митної декларації (п. 187.8, п. 206.1 ПКУ). Сплатити ПДВ треба до або в день подання митної декларації (п. 206.1 ПКУ). По факту ПДВ від імені імпортера сплачує митний брокер. Це той випадок, коли ПДВ платиться не зі спеціального рахунку в СЕА платника податку, а з поточного рахунку на рахунок брокера, а потім у бюджет. Податковий кредит з ПДВ визначається за датою сплати податкових зобов'язань (п. 187.8, п. 198.2 ПКУ), а не дата платежу брокеру. У період, на який припадає дана дата, імпортерний ПДВ включається до податкової декларації. Тобто це дата підтверджуючого документа – митної декларації (додаткової, тимчасової або іншої), яка посвідчує сплату ПДВ. Таким чином, мають бути дотримані дві умови визнання: оформлена митна декларація та сплачений ПДВ. Дата оплати товару відбувається за договором. Може бути як до, так і після отримання товару. Це впливає на розрахунок курсових різниць: попередня оплата – дебіторська заборгованість постачальника є немонетарною статтею балансу, тому при отриманні товару курсових різниць не виникає; оплата після отримання товару – кредиторська заборгованість імпортера є монетарною статтею, тому по ній виникають курсові різниці.

При визначенні вартості оприбуткованого товару курс береться в залежності від ситуації: якщо купівля на основі попередньої оплати – курс НБУ на дату перерахування авансу за товар, так як заборгованість постачальника є немонетарною статтею балансу; якщо купівля на основі післяплати – курс НБУ на дату його оприбуткування, так як заборгованість постачальнику є у такому разі монетарною статтею. Первісна вартість імпортованого товару включає (п. 9 НП(С)БО 9 «Запаси»): суму, яка була сплачена продавцю з урахуванням правил використання курсу валюти при розрахунку вартості оприбуткованого товару; мито та оплата різних митних формальностей, яку здійснив імпортер (сам чи через брокера); вартість послуг митного брокера; витрати на зберігання товарів на митних складах; страхування товару; суми сплаченого ПДВ, якщо вони не відшкодовуються [3]. Наприклад, сплачений ПДВ у імпортера, який неплатник ПДВ. У платника ПДВ – сума нарахованого компенсуючого податкового зобов'язання з ПДВ на основі п. 198.5 ПКУ, якщо товар придбаний не для господарської діяльності; транспортно-заготівельні витрати (ТЗВ); витрати на сертифікацію конкретної партії товарів. Не входять до первісної вартості: курсові різниці по розрахункам; комісійні посередникам (окрім митного брокера); витрати на придбання та обмін валюти; суми ПДВ, якщо вони включаються до податкового кредиту з ПДВ, тобто відшкодовуються імпортеру. Документальне оформлення І.: митна декларація – підтверджує сплату мита, митних платежів, «імпортного» ПДВ та є підставою для включення ПДВ до складу податкового кредиту. При цьому визнається не тільки додаткова, але й тимчасова митна декларація (п. 198.6 ПКУ). Митна декларація належить до документів заміників податкової накладної при складанні податкової декларації з ПДВ. Вона підтверджує податковий кредит з ПДВ; Інвойс (рахунок-фактура) - вважається первинним документом за умови, що він сплачений. У такому разі інвойс може бути використаний як підстава для оприбуткування товару; договір купівлі-продажу товару (зовнішньоекономічний контракт). Визначає момент переходу ризиків, обов'язків та вигоди по товару від продавця до покупця, зокрема в базових умовах поставки Інкотермс.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.; 3. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246. *Офіційний вісник України*. 1999. № 44. Ст. 236.

Бабенко Л.В.

ІНВОЙС (РАХУНОК-ФАКТУРА) (англ. INVOICE) – це основний торговий документ, який супроводжує будь-який вантаж, що відправляється за кордон. Містить докладну інформацію про транзакції, зокрема перелік поставлених товарів, їхню кількість і ціну, за якою вони були поставлені, формальні особливості товару (колір, вага), умови поставки, відомості про відправника і одержувача, їхні банківські реквізити тощо [1].

У міжнародній практиці існують такі форми **I.**: Проформа **I.** (proforma invoice) – це документ, у якому зазначається обов'язок продавця товарів (виконавця послуг) поставити товари (надати послуги) покупцю за наперед обговореною ціною. Проформа **I.** зазвичай складається у випадках, коли товар поставляється безоплатно (гуманітарна допомога, для участі у виставках, акціях, аукціонах тощо). Ціна послуг та перелік товарів у цьому виді **I.** не є остаточним, та надалі може змінюватись без проблем. Комерційний **I.** (commercial invoice) – це документ, що використовується для митної декларації під час продажу товарів, експортованих через міжнародні кордони [2]. Кредит-нота (creditnotes) – це документ, що видається покупцеві, якщо товар повертається через пошкодження, брак чи помилкове відправлення. Також за допомогою кредит-ноти продавець може надавати знижки чи бонуси на оплату товару. **I.** розкладу (timesheet invoice) – відправляється клієнту для виставлення рахунку за виконану погодинну роботу чи надану послугу. Фіксуючий **I.** (retainer invoice) – це документ, який відправляється клієнту у випадку, якщо він вносить передоплату за товари (послуги). Факт внесення коштів фіксується за допомогою цього інвойсу. У подальшому, різниця між внесеною сумою та сумою за фактично надані товари (послуги) повертаються клієнту. Повторюваний **I.** (recurring invoice) – створюється та надсилається клієнтові через певні проміжки часу для оплати повторюваних транзакцій, таких як оплата за підписку тощо. В Україні найбільш поширеними у застосуванні є проформа **I.** та комерційний **I.** В залежності від законодавства кожної держави **I.**, окрім вимог про сплату товару, може виконувати різноманітні функції. Наприклад, в країнах ЄС інвойс використовується для підтвердження сплати ПДВ та акцизного податку. Законодавство України не передбачає затвердженої форми **I.** та вимог щодо його заповнення, але зазвичай, **I.** має містити такі дані: номер **I.** (необов'язково); дату складання (обов'язково); найменування та реквізити продавця і покупця (обов'язково); платіжні реквізити (рекомендовано); реквізити зовнішньоекономічної угоди, відповідно до якої здійснюється поставка (необов'язково); умови поставки згідно Інкотермс (рекомендовано); умови оплати (рекомендовано); найменування товарів, їх ціну (обов'язково); загальну вартість рахунку (обов'язково); валюту (обов'язково); ставки та розмір податку (необов'язково); місце завантаження (необов'язково); розмір та підстави надання знижок (за умови надання) [3].

Відповідно до ст. 53 МКУ, **I.** (рахунок-фактура) – це різновид документу, що подається декларантом для підтвердження заявленої митної вартості [1]. У випадках передбачених митним законодавством **I.** є обов'язковим документом при митному оформленні без наявності якого товар не впустять на митну територію України. **I.** виписується одночасно із відвантаженням товару та надсилається покупцеві. За цим документом також розраховується ПДВ та митні збори. При здійсненні контролю правильності визначення митної вартості посадова особа митного органу має впевнитись, що комерційний **I.** можна ідентифікувати з поставкою оцінюваного товару та він містить відомості, які підтверджують відомості щодо ціни, що фактично сплачена або підлягає сплаті. Митний орган з метою здійснення контролю правильності визначення митної вартості товарів має право: упевнюватися в достовірності або точності будь-якої заяви, документа чи розрахунку, поданих для цілей визначення митної вартості (ч. 5 ст. 54 МКУ).

Відповідно до ч. 2 ст. 52 МКУ декларант або уповноважена ним особа, які заявляють митну вартість товару, зобов'язані подавати митному органу достовірні відомості про визначення митної вартості, які повинні базуватися на об'єктивних, документально підтверджених даних, що піддаються обчисленню [4].

Літ.: 1. GLOBALPOST. Що таке інвойс, і для чого він потрібен. URL: <http://surl.li/tqrgl>; 2. LIGAZAKON. Інвойс як невід’ємна частина зовнішньоекономічної діяльності. Види інвойсів та особливості їх оформлення. URL: <http://surl.li/tqrggr>; 3. UA-BROKER. Документи для митного оформлення. Інвойс (рахунок-фактура). URL: <http://surl.li/axkuo>; 4. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Коновалов Ю.О.

ІНДИКАТОРИ РИЗИКУ (англ. RISK INDICATORS) – це критерії із заданими наперед параметрами, використання яких дає можливість здійснювати вибір об’єкта контролю. **І.р.** можуть бути як самостійним інструментом ризику, так і входити до складу електронного профілю ризику, який імплементується до автоматизованої системи управління ризиками у вигляді програмного коду.

Якщо **І.р.** не можуть бути використані автоматизованим способом, то Держмитслужбою формуються переліки **І.р.**, які доводяться до митних органів відповідними листами. Переліки **І.р.** розробляє центральний підрозділ з питань координації застосування системи управління ризиками (структурний підрозділ Держмитслужби, на який покладено функції з координації застосування системи управління ризиками). Розроблені переліки **І.р.** розглядаються та схвалюються на засіданні Експертної комісії із застосування системи управління ризиками, яка утворюється Держмитслужбою. Внесення змін або припинення дії переліків **І.р.** здійснюється за результатами розгляду відповідних пропозицій Експертної комісії із застосування системи управління ризиками шляхом схвалення оновлених переліків **І.р.** Схвалений перелік **І.р.** застосовують усі митні органи (їх структурні підрозділи), якщо іншого не визначено переліком **І.р.** Аналіз застосування та актуалізацію переліків **І.р.** здійснює не рідше ніж раз на рік центральний підрозділ з питань координації застосування системи управління ризиками із залученням інших зацікавлених митних органів (їх структурних підрозділів) [1].

Перелік **І.р.**, які можуть використовуватись посадовими особами митних органів для обрання форм та обсягів митного контролю на підставі результатів застосування системи управління ризиками, у тому числі при переміщенні товарів у міжнародних експрес-відправленнях, містить **І.р.** та інформацію щодо заходів, які необхідно вживати для запобігання або мінімізації ризиків (форми та обсяги митного контролю), і можуть застосовуватись під час здійснення посадовою особою митниці митного контролю як достатня підстава для визначення форм та обсягів митного контролю. Перелік **І.р.** як документ об’єднує кілька альтернативних (тобто таких, що застосовуються не тільки при одночасному їх виконанні, а також окремо один від одного) **І.р.**, пов’язаних спільними областями ризику, заходами з мінімізації ризиків.

Застосування переліків **І.р.** не передбачає необхідності проведення перевірки абсолютно усіх **І.р.** по кожній зовнішньоекономічній операції. Рішення щодо застосування **І.р.**, зазначених у переліку **І.р.**, приймається посадовою особою митниці, яка здійснює митний контроль та митне оформлення товарів, або посадовою особою підрозділу боротьби з митними правопорушеннями, на підставі результатів застосування системи управління ризиками, виходячи із сумарної кількості набраних балів за виявленими **І.р.**, які градуюються за ступенями ризику: 1) низький ступінь ризику – необхідно звернути увагу на наявність додаткових **І.р.**; 2) середній ступінь ризику – можливе вжиття додаткових заходів контролю (митних формальностей), окрім митного огляду, направлених на недопущення порушень законодавства України з питань державної митної справи (митні формальності з розділів 1, 4, 6, 9 (окрім взяття проб (зразків), призупинення митного оформлення) Класифікатора митних формальностей [2]); 3) високий ступінь ризику – можливе проведення митного огляду та інших митних формальностей, направлених на недопущення порушень законодавства

України з питань державної митної справи (митні формальності з розділів 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9 Класифікатора митних формальностей [2]). Якщо наявні одразу кілька **І.р.**, один з яких включає інший, то враховуються бали лише одного з таких індикаторів [3].

Літ.: 1. Порядок здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.07.2015 р. № 684. *Офіційний вісник України*. 2015. № 70. Ст. 2323.; 2. Перелік відомчих класифікаторів інформації з питань митної справи, які використовуються у процесі оформлення митних декларацій: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 20.09.2012 р. № 1011. *Офіційний вісник України*. 2012. № 60. Ст. 2457.; 3. Разумей Г.Ю., Разумей М.М. Аналіз ризиків у митній справі: навчальний посібник. Дніпро: УМСФ, 2017. 242 с.

Разумей М.М.

ІНКОТЕРМС (англ. INTERNATIONAL COMMERCE TERMS (INCOTERMS)) – це стандартні міжнародні торговельні умови, розроблені МТП (International Chamber of Commerce). Вони широко використовуються в зовнішньоекономічних контрактах для тлумачення торговельних термінів та розподілу обов'язків, витрат і ризиків між продавцем і покупцем під час доставки товарів. **ІНКОТЕРМС** встановлюють правила перевезення, відповідальність за експортне та імпорتنе оформлення товарів, відповідального за сплату доставки, митного оформлення та страхування ризиків на шляху транспортування товарів залежно від означених стандартних умов поставки. Умови розробляє й публікує МТП (ІСС). Інкотермс є стандартизованими і допомагають учасникам міжнародної торгівлі уникнути непорозумінь та встановити чіткі правила для взаємодії [1].

Основні характеристики **ІНКОТЕРМС**: 1. Загальноприйняті правила для уникнення непорозумінь між контрагентами з різних країн; 2. Визначають момент переходу ризиків з продавця на покупця і розподіл витрат; 3. Чітко визначають обов'язки продавця та покупця щодо навантаження, транспортування, митного оформлення товарів; 4. Регулярно оновлюються (остання редакція - **ІНКОТЕРМС 2020**). Містять 11 термінів, розділених на 2 категорії: для будь-якого виду транспорту та для морського і внутрішнього водного транспорту. Найбільш поширені терміни: EXW, FCA, CPT, CIP, DAP, DPU, DDP.

Не регулюють передачу права власності та способи оплати за товар. Використання **ІНКОТЕРМС** сприяє чіткому розумінню зобов'язань сторін, уникненню суперечок та спорів, що важливо для успішного проведення міжнародних торгових операцій, є інструментом для забезпечення чіткості та ефективності міжнародних торгових угод.

Літ.: 1. Incoterms Searates.URL: <https://www.searates.com/ua/reference/incoterms/>

Жадько К.С.

ІННОВАЦІЇ В МИТНИХ ОРГАНАХ (англ. INNOVATIONS IN THE CUSTOMS AUTHORITIES) – це результат поєднання інтелектуальних ресурсів та інформації у діяльності митних органів і суміжних видах діяльності та сферах у процесі керованих сучасними економічними законами цивілізаційних змін з метою отримання високих результатів для суспільства, представлених цінними для нього продуктами, послугами або процесами. Згідно з методичним підходом до визначення **І.**, їх слід розглядати як реальні можливості задоволення суспільних потреб в митних органах, для створення, впровадження, поширення та реалізації яких здійснюються високоефективні взаємопов'язані заходи суб'єктів митних відносин, першою чергою митних органів, підприємств, технопарків, вільних економічних зон, транскордонних утворень, діяльність яких має інноваційне спрямування. Об'єктом управління **І.** є інноваційний процес у митній діяльності, який можна розуміти як такий, що описує шлях перетворення нових та/або існуючих знань (вмін, навичок) у товарні рішення – продуктиві («Смарт-митниця», віддалений випуск,

автоматизована система «Єдине вікно», технології попереднього інформування АСІ та АРІ, безпілотники, літаючі SpectroDrones, інтерактивні підлоги, розумний візок тощо) або процесні інновації (Homo-scan, RFID-технології, blockchain-технології, лазерні технології, біометричні тунелі, «розумний вхід», віртуальний помічник, радіочастотне сканування); підготовка і здійснення інноваційних змін у митній діяльності; засіб задоволення суспільних потреб на основі впровадження досягнень науки і митних технологій. Інноваційний процес включає оцінку інноваційних проєктів та потенціалу інновації, оцінювання зовнішніх, внутрішніх, критичних, специфічних та інтерспецифічних ресурсів з метою валідації інновації, науковий етап (наукові і фундаментальні науково-дослідні роботи), технічний етап (техніко-технологічні і комерційні дослідні розробки), технологічний етап (виробництво і споживання) та експлуатаційний етап (удосконалення і модифікація). Так, на першому етапі відбувається генерація інноваційної ідеї (ідей) та оцінювання інноваційних проєктів, які були ідентифіковані в межах або поза межами митного органу. Усі ідеї мають відповідати принципу пріоритетності інновацій, мати у собі експортний потенціал товару або послуги інтелектуального характеру. Оцінювання інноваційних проєктів поглиблюється оцінкою потенціалу найбільш креативної (унікальної, значущої для суспільства, спроможної підвищити вартість продукції) інновації. Інноваційний проєкт має строго відповідати корпоративній та інноваційній стратегіям, мати високу ймовірність успіху. На наступному етапі відбувається аналітична оцінка зовнішніх, внутрішніх, критичних, специфічних та інтерспецифічних ресурсів для того, щоб розпочати науковий етап, перевірити гіпотезу про доцільність нововведення та сформулювати концепцію інновації і план освоєння, а також розробити мінімально життєздатний продукт (прототип). Наступним етапом слідує виробництво, маркетинг та комерціалізація результату інноваційної діяльності в митній діяльності [1].

І. полягають у розробці або впровадженні нової політики, технології чи способу ведення бізнесу. Інноваціями є також провадження інвестицій у всі аспекти роботи митних органів, включаючи її людський капітал, що має вирішальне значення для забезпечення стійкого прогресу та досконалості. І. убезпечують обмін знаннями, розробки, орієнтовані на рішення, сучасні практики управління, використання нових технологій, продуктивне партнерство між зацікавленими сторонами, якісні відносини з клієнтами та бажання робити краще і мислити креативно. Реформування та модернізація національної митної служби повинні відбуватися в умовах постійної підтримки інноваційних зусиль митних органів та її партнерів на засадах твердої прихильності до забезпечення доброчесності, заохочення до співпраці, нарощування потенціалу для сприяння законній торгівлі, забезпечення справедливого збору доходів і захисту суспільства.

Сучасні митні органи не лише забезпечують, щоб національна митна служба залишалася динамічною, а й те, щоб вона мала сильні позиції для запобігання зовнішніх загроз і викликів та використання інноваційних можливостей, які відкриває кордон і торгове середовище, адже «кордони розділяють, а митниці з'єднують». І. найбільш помітні і, водночас, очікувані в таких сферах: 1. Людський розвиток, використання нових методів роботи, навчання, отримання знань, а також розповсюдження інформації для покращення своїх навичок та можливостей. 2. Реконструювання митної політики у світлі нових подій, щоб забезпечити узгодженість найбільш ефективних підходів до сприяння законній торгівлі та запобігання незаконній діяльності. 3. Упорядкування процесів для забезпечення більш ефективної роботи, охоплення та впровадження нових технологій для розширення можливостей співробітників (інтелектуальні операції). При цьому, високотехнологічними напрямками інноваційної діяльності, які сьогодні є пріоритетними для країни є кібербезпека, геоінженерія, біо-, нано- й інформаційні технології, альтернативні джерела енергії, креативна індустрія, мікроелектроніка, сучасне машинобудування, екологія.

I. можуть створюватися з метою вирішення проблем удосконалення систем оцінки імпортно-експортних товарів, реєстрації автотранспорту, сховища даних для централізованої інформації, моніторингу транзитних вантажівок для відстеження вантажу в реальному часі. Крім того, в умовах циркулярної економіки митниця має активно співпрацювати з бізнес-спільнотою в розробці екологічно чистих рішень для сталого розвитку (проекти досліджень і розробок у сфері зелених технологій, імпорт електричних транспортних засобів, установок для дослідження перетворення відпрацьованих шин на корисні продукти тощо). Сучасні принципи реалізації I. ґрунтуються на фаховості IT-лідерів в митних органах, сучасному та ефективному управлінні кордоном, взаємозв'язку і взаємодії (обміну інформацією), повного використання аналітики даних. Переваги від впровадження I. слід розглядати з погляду суб'єктів зовнішньої торгівлі та самих митних органів. Для суб'єктів таке застосування системи проявляється у підвищенні ефективності управління ланцюгами поставок шляхом прийняття оперативних рішень, а також внаслідок прискорення зовнішньоторговельної операції відбувається економія фінансових, часових та трудових ресурсів. Для митних органів через впровадження інноваційних технологій зростає ефективність роботи служби з огляду на скорочення часу, необхідного для здійснення митного оформлення та митного контролю; підвищується рівень ефективності використання технічних та людських ресурсів митних органів; мінімізується людський фактор у прийнятті рішення відносно випуску товару [2]. Крім того, I. забезпечують платформу для діалогу та співпраці між державними та приватними суб'єктами господарювання, налагодження нових партнерств та заохочення обміну передовим досвідом у використанні технологій та інновацій, а також технологічні рішення для допомоги в щоденних перевірках на кордоні. Впровадження I. сприяє зростанню товарообігу, дозволяє суттєво скоротити час здійснення митних операцій, ефективно та швидко провести митний контроль.

Основними типами митних інновацій є продуктові, маркетингові, операційні, організаційні, партнерські. Продуктова митна інновація – це надання нової чи поліпшеної митної послуги, тобто послуги, характеристики якої покращені повністю або значною мірою. До першого різновиду продуктової митної інновації відносять послуги щодо здійснення фітосанітарного та ветеринарного контролю прикордонними митними органами. Прикладом другого різновиду продуктової митної інновації може бути митний контроль електронних вантажних митних декларацій, що подаються декларантом до митного органу спеціальними каналами зв'язку, а також через мережу Інтернет. Маркетингова митна інновація – застосування значно оновленого чи нового методу у трьох видах маркетингової діяльності митного органу: 1) у способі надання митної послуги споживачеві; 2) у розміщенні митної послуги (тобто в рекламі та пропаганді); 3) у просуванні митної послуги (у її розподілі). Споживачами митних послуг є переважно учасники зовнішньоекономічної діяльності (особи, які переміщують через митний кордон товари в комерційних цілях) і «пасажирів» (особи, які переміщують через митний кордон товари в особистих цілях). Прикладом першого різновиду маркетингової митної інновації може бути центр комплексного обслуговування учасників зовнішньоекономічної діяльності, котрий надає послуги інформування і консультування, різноманітного роду декларування товарів, швидкого і зручного митного контролю, зберігання товарів на складі тимчасового зберігання чи митному складі. Прикладом другого різновиду може бути використання у діяльності митного органу нового способу реклами та пропаганди митних послуг (розміщення інформаційних матеріалів в електронних виданнях, участь у телепередачах). Прикладом третього різновиду може бути надання учасникам зовнішньоекономічної діяльності статусу уповноваженого економічного оператора. Операційна митна інновація – це застосування значно удосконалених та/або нових процесів в операційній діяльності митного органу, що полягає у наданні митної послуги. Виділяють три різновиди операційної інновації: 1) застосування суттєво оновлених або нових процесів (за складом, змістом та послідовністю) основної операційної діяльності; 2) застосування значно

оновлених або нових технологічних засобів (апаратних та програмних засобів, засобів зв'язку та телекомунікацій тощо) в основній операційній діяльності; 3) застосування значно оновлених чи нових процесів та/або технологічних засобів у допоміжній діяльності митного органу. До першого різновиду операційної інновації належать будь-які спрощення та уніфікація процесів основної операційної діяльності, що здійснюються, наприклад, відповідно до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур [3].

До другого різновиду відносять застосування нових технічних засобів митного контролю (наприклад, стаціонарних оглядових комплексів, переносних засобів ідентифікації наркотичних та психотропних речовин), а також нового програмного забезпечення, що використовуються у процесі надання послуги з поточного митного контролю. Прикладом третього різновиду операційної інновації у кадровій роботі (допоміжної діяльності) митних органів може бути використання поліграфа при атестації та призначенні на посаду вищих керівників митних органів. Організаційна митна інновація – це застосування значно оновленого чи нового методу щодо основних елементів внутрішнього середовища митного органу: менеджменту, структури, організаційної культури та організаційних ресурсів. До першого різновиду організаційної інновації можна віднести впровадження нових систем управління основними та допоміжними операційними процесами митного органу, наприклад, системи управління ризиками, системи управління якістю митних послуг. До другого різновиду організаційної інновації може бути віднесено застосування нових підходів та методів під час створення, реорганізації чи ліквідації митних органів; у розподілі функцій, повноважень та відповідальності між посадовими особами та підрозділами митного органу. До третього різновиду організаційної інновації може бути віднесено застосування нових елементів та форм організаційної культури для надання їй інноваційного характеру. До четвертого різновиду відноситься застосування нових підходів та методів у залученні, організації та використанні ресурсів. Партнерська митна інновація – це застосування нових методів та форм у встановленні та розвитку партнерських відносин митних органів із зацікавленими сторонами (стейкхолдерами): учасниками зовнішньоекономічної діяльності, митними посередниками, контролюючими та правоохоронними органами виконавчої влади; фінансовими та кредитними організаціями; освітніми та науковими установами. Одним із прикладів партнерської інновації може бути підписання першої угоди між митницею та вищим навчальним закладом про проходження навчальних та переддипломних практик студентами у митниці та на митних постах.

Літ.: 1. Горященко Ю.Г. Теоретико-методологічне забезпечення інноваційного розвитку підприємств: дис. докт. екон. наук, Дніпро: Університет митної справи та фінансів. 2021. 457 с.; 2. Петришин Н.Я., Медвідь Р.В. Удосконалення взаємодії митних органів з підприємствами шляхом впровадження інноваційних технологій. *Економіка. Фінанси. Право*. 2020. № 5. С. 24-28.; 3. International Convention in the simplification and harmonization of Customs procedures (as amended) (Revised Kyoto Convention). (Kyoto, 26.06.1999). URL: <http://surl.li/svqbx>

Горященко Ю.Г.

ІНОЗЕМНІ ТОВАРИ (англ. FOREIGN GOODS) – товари, що не є українським, тобто повністю не вироблені на митній території України та які містять товари, ввезені із-за меж митної території України, або ввезені на митну територію України, але не випущені для вільного обігу на цій території, а також товари, що втратили митний статус українських товарів (п. 15 ч. 1 ст. 4 МКУ) [1].

І.т. після сплати всіх митних платежів, встановлених законами України на імпорт цих товарів, та виконання усіх необхідних митних формальностей випускаються для вільного обігу на митній території України .Якщо **І.т.** після ввезення їх на митну територію України були пошкоджені або втрачені внаслідок аварії чи дії обставин непереборної сили або

внаслідок протиправних дій третіх осіб, що підтверджується документально, за рішенням декларанта вони можуть бути заявлені митному органу у митний режим імпорту в пошкодженому стані чи у фактичній кількості з додержанням щодо них встановлених відповідно до закону заходів тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. У разі втрати товарів після ввезення їх на митну територію України внаслідок протиправних дій третіх осіб митні платежі, встановлені на імпорт таких товарів, підлягають сплаті в повному обсязі. За рішенням декларанта або уповноваженої ним особи допускається поміщення пошкоджених товарів в інші митні режими. **І.т.**, що реімпортуються після поміщення у митний режим реімпорту набувають статусу українських товарів. **І.т.**, поміщені у митні режими реекспорту, митного складу, вільної митної зони, безмитної торгівлі, переробки на митній території зберігають статус іноземних товарів. **І.т.** перебувають під митним контролем протягом усього часу каботажу (завантаження їх в одному пункті на митній території України і транспортування в інший пункт території України, де здійснюватиметься їх вивантаження). **І.т.**, що зберігаються в митному режимі митного складу, до закінчення строку їх придатності або строків зберігання повинні бути задекларовані для ввезення на митну територію України в іншому митному режимі або реекспортовано. Якщо **І.т.** під час зберігання в митному режимі митного складу були зіпсовані або ушкоджені внаслідок аварії чи дії обставин непереборної сили, такі товари за умови належного підтвердження зазначених фактів дозволяється декларувати для вільного обігу на митній території України так, ніби вони були ввезені в зіпсованому (ушкодженому) стані. **І.т.**, що ввозяться на територію вільної митної зони, допускаються на зазначену територію з умовним повним звільненням від оподаткування митними платежами.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Коновалов Ю.О.

ІНТЕГРОВАННИЙ МИТНИЙ ТАРИФ (TARIC) (англ. THE INTEGRATED TARIFF OF THE EUROPEAN UNION (TARIC)). **TARIC**, інтегрований тариф ЄС, є багатомовною базою даних, яка об'єднує всі заходи, пов'язані з митним тарифом ЄС, комерційним і сільськогосподарським законодавством [1]. Правовою основою **TARIC** є Регламент Ради (ЄЕС) № 2658/87 від 23.07.1987 р. про тарифно-статистичну номенклатуру та Єдиний митний тариф [2]. **TARIC** публікується щороку в Офіційному журналі ЄС, а також є доступним в електронному вигляді [3]. Основними цілями використання **TARIC** є: стягнення мит; позначення товарів, які підлягають обкладенню акцизами; позначення товарів, які обкладаються ПДВ за зниженими ставками; застосування імпорتنих та експортних нетарифних обмежень; ведення зовнішньоторговельної статистики [3]. Щоденна передача даних **TARIC** через електронну мережу гарантує негайну та правильну інформацію для національних адміністрацій держав-членів, які використовують ці дані головним чином для забезпечення своїх національних систем митного оформлення з метою максимізації автоматичного митного оформлення. **TARIC** не містить інформації щодо національних зборів, таких як ставки ПДВ і ставки акцизів [1].

Літ.: 1. **TARIC**. URL: <http://surl.li/tpiik>; 2. Council Regulation (EEC) № 2658/87 of 23 July 1987 on the tariff and statistical nomenclature and on the Common Customs Tariff. URL: <http://surl.li/tpiin>; 3. Perepolkin S.M., Mazur A.V., Marchenko O.O., Morozov O.V., Yefimova I.V. Sui generis of European Union customs law. *WorldCustomsJournal*. 2022. Vol. 16. № 2. P. 35–55.

Переполькін С.М.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (англ. INFORMATION PROVISION OF CUSTOMS ACTIVITIES) – це процес, базований на вхідній інформації, яка оброблюється за допомогою взаємодоповнюючих та взаємозалежних

показників, та аналітичній оцінці, що обов'язково включає релевантні інформаційні ресурси, прямо або опосередковано продукує інформаційний продукт або послугу та в кінцевому підсумку визначає рівень динамічного розвитку митної діяльності. **І.з.** є ключовим елементом системи інформаційно-аналітичного забезпечення управління митною діяльністю.

В основі даного процесу знаходиться інформація – документовані або публічно оголошені відомості і дані про події і явища, що відбуваються у митній діяльності; процес одержання, використання, розповсюдження та зберігання даних, знань, мудрості, досвіду, що має векторіальний напрям на динамічніше майбутнє й кумулятивний характер інформованості митних органів (на будь-якій стадії процесу інформація-відомості, дані, досвід не залишаються у минулому і теперішньому часі, а переходять на нову стадію розвитку процесу у вигляді накопиченої інформації-відомостей, інформації-знань, інформації-досвіду тощо). **І.з.** як система містить три основних елементи: інформаційні ресурси, інформаційний запас та інформаційний резерв.

Перший елемент вимірюється інформаційними потребами митних органів, другий – наявним рівнем інноваційного розвитку митних органів, третій формується як банк інформації. Налагодження **І.з.** можливо засобами ефективного управління ним, фільтрування інформаційних впливів, оптимізації інформації, наповнення банку інформації, релевантної за змістом (інформаційного резерву), токенизації тощо [1].

Своєю чергою, інформаційні ресурси митних органів – це сукупність електронної інформації, що включає електронні дані, створені, оброблені та накопичені в інформаційних системах митних органів. Інформаційні ресурси митних органів складаються із відомостей, що містяться у документах, які надаються під час проведення митного контролю та митного оформлення товарів, транспортних засобів, та інших документах.

Необхідні для здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення документи (крім документів, що містять таємну інформацію), подання яких митним органам передбачено Митним кодексом та іншими законами України, надаються митним органам іншими державними органами, установами та організаціями, уповноваженими на здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, з використанням механізму «єдиного вікна» відповідно до цього МКУ у формі електронних документів, засвідчених електронним цифровим підписом.

Замість документа, що містить таємну інформацію, з використанням механізму «єдиного вікна» у формі електронного документа, засвідченого електронним цифровим підписом, передаються відкриті відомості про такий документ: назва (тип) документа, ким виданий (орган, установа, організація), ступінь секретності, дата видачі, реєстраційний номер (ст. 33 МКУ) [2]. Митні органи інформують заінтересованих осіб про митні правила у встановленому законом порядку. Для спрощення доступу заінтересованих осіб до такої інформації митні органи застосовують інформаційні технології. (ст. 19 МКУ).

Літ.: 1. Горященко Ю.Г. Інформаційне забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів: дис. канд. екон. наук, Дніпро: Держ. вищ. навч. закл. «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури». 2012. 204 с.; 2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Горященко Ю.Г.

ІНФОРМУВАННЯ З ПИТАНЬ МИТНОЇ СПРАВИ (англ. INFORMING ON ISSUES OF CUSTOMS AFFAIRS) – це надання інформації про митні правила та виконання митних формальностей зацікавленим особам у встановленому законом порядку. Для спрощення доступу заінтересованих осіб до такої інформації митні органи застосовують інформаційні технології (ст. 20 МКУ) [1]. **І.** з боку митних органів здійснюється з різною метою:

безпосереднього здійснення митної справи та реалізації основних завдань митних органів, визначених ст. 544 МКУ; сприяння реалізації своїх основних завдань іншими державними органами; реалізації окремими державними органами контрольних функцій за діяльністю митних органів [2].

Усі наявні способи **I.** з питань митної справи можна розділити на три групи, а саме: електронні, письмові та усні [3]. Так, до групи електронних засобів комунікацій віднесено: офіційний WEB-сайт; офіційні сторінки в соціальних мережах; запити надіслані на електронну пошту; інформаційний термінал (кіоск). Офіційний WEB-сайт Держмитслужби – URL: <https://customs.gov.ua> [4], який є одним із ключових елементів інформаційної взаємодії державної інституції та суспільства. На офіційному сайті розміщується інформація що стосується законодавчої бази, що регламентує діяльність Держмитслужби та її територіальних органів та нормативних актів, які приймаються, інформація про результати діяльності митної служби, інформація про підпорядковані територіальні органи та структури (у тому числі із зазначенням їх адреси та контактів). Крім того, в обов'язковому порядку на сайті оприлюднюється інформація про організаційну структуру, місію, повноваження, основні завдання, напрями діяльності національної митної служби тощо. Досить часто на офіційних WEB-ресурсах Держмитслужби розміщують різні електронні сервіси за допомогою яких можна знайти корисну інформацію, а також отримати відповіді на різні питання. Соціальні мережі. За своєю сутністю соціальна мережа – це WEB-сайт, який поєднує групи людей із подібними інтересами або сферами діяльності. Зв'язок між користувачами таких комунікацій здійснюється за допомогою сервісу внутрішньої пошти або миттєвого обміну повідомленнями. Найбільш часто митними органами використовуються такі соціальні мережі, як: Twitter, Facebook, Google+, YouTube і Livejournal. Так, наприклад, Дніпровська митниця Держмитслужби має свою сторінку в соціальній мережі Facebook – URL: <https://www.facebook.com/DNcustomsUA/> [5].

Також у громадян є можливість отримувати необхідну інформацію з питань державної митної справи через електронну пошту, шляхом подання електронних запитів на отримання інформації. Крім того, митні органи, за допомогою електронної пошти можуть здійснювати розсилку важливої інформації, наприклад: роз'яснення щодо змін до законодавства, інформацію про правила перетину митного кордону, про особливості перевезення окремих видів товарів тощо. Держмитслужба має наступні електронні поштові скриньки: zvernennya@customs.gov.ua publishinfo@customs.gov.ua [4]. Ще одним сервісом електронної пошти, який досить часто використовують митні органи для інформування громадян, є автовідповідач. Він дозволяє автоматично розсилати необхідну інформацію у відповідь на запит громадян. Телефони з номером автовідповідача розміщуються на офіційному сайті Держмитслужби та сторінках митних органів в соціальних мережах. Інформаційний термінал (кіоск). Це інноваційний засіб інформування громадян, який призначений для надання довідкової інформації щодо актуальних питань митної справи. Інформаційні термінали можуть бути двох видів: віртуальний інформаційний термінал та автоматизований апаратний комплекс (розміщений у місцях розташування митних органів). Віртуальні інформаційні термінали розміщуються на WEB-сайті Держмитслужби. Користувачі інтернету можуть отримати детальну інформацію про проходження митного контролю, у тому числі з використанням системи зеленого й червоного коридорів, дізнатися норми і правила провезення звичайних і специфічних товарів (ліків, культурних цінностей, тварин і рослин, зброї тощо). Крім того, у віртуальному інформаційному терміналі можна знайти адреси й телефони митних органів регіону, відомості про порядок оскарження рішень, дій (бездіяльності) митників, про кримінальну та адміністративну відповідальність за порушення митного законодавства, посилання на інші сайти митних органів. Автоматизовані апаратні комплекси зазвичай розміщуються в місцях розташування митних органів. Зазначені інформаційні термінали оснащені дисплеєм із сенсорним екраном, і призначені для надання

довідкової інформації. Його основні функції – ознайомлення з нормативно-правовими актами митного та іншого законодавства, правилами переміщення осіб і товарів через митний кордон, типовими документами і бланками, надання інформації про графік роботи митного органу.

Порядок здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації, що знаходиться у володінні Держмитслужби та інформації, що становить суспільний інтерес регламентується ЗУ «Про доступ до публічної інформації» [6] та МКУ [1]. До групи письмових способів І. віднесено такі: запит на отримання публічної інформації, інформаційні довідки в місцях розташування митних органів, листівки, буклети, брошури, довідники, роздаткові друковані видання. Запит на отримання публічної інформації. Усі громадяни, які мають необхідність отримати роз'яснення з питань, що стосуються митної справи, мають можливість зробити запит на отримання публічної інформації. Зазвичай на офіційній WEB-сторінці Держмитслужби можна знайти форму для подання запиту на отримання публічної інформації. Обов'язковими реквізитами, які необхідно заповнити у формі запиту є: ім'я (найменування) запитувача, поштову адресу або адресу електронної пошти, а також номер засобу зв'язку, якщо такий є; загальний опис інформації або вид, назву, реквізити чи зміст документа, щодо якого зроблено запит, якщо запитувачу це відомо; підпис і дату. Варто зазначити, що досить часто, крім письмового запиту на отримання публічної інформації митні органи передбачають можливість подання його в електронному вигляді (на електронну пошту). Інформаційні довідки, що розміщуються для загального ознайомлення в місцях розташування митних органів (плакати, постери, листівки, бюлетені, методичні матеріали, брошури, стенди, демопанелі, інформаційні бюлетені тощо). Інформаційні довідки щодо основних положень законодавства з питань державної митної справи, у тому числі щодо пропуску товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон, розміщуються для загального ознайомлення в місцях розташування митних органів. Довідки друкуються державними мовами, відповідними мовами суміжних країн, а також іншими іноземними мовами, які є мовами міжнародного спілкування. Зазвичай вони розміщуються в приміщеннях громадських приймальень митних органів на помітному й доступному для громадян місці. Листівки, буклети, прес-релізи, брошури, довідники, роздаткові друковані видання. Зазвичай, такі засоби І. можуть розповсюджуватися під час проведення митними органами офіційних заходів, у місцях розташування митних органів, а також у місцях розташування інших органів державної влади чи установ, які причетні до питань державної митної справи.

До групи усних способів інформування громадськості віднесено офіційні заходи, «гаряча лінія» та контакт центри. Офіційні заходи (зустрічі з представниками бізнесу та громадськості). До офіційних заходів, які проводяться Держмитслужбою та її територіальними підрозділами для покращення інформаційної взаємодії із громадянами варто віднести: прес-конференції, брифінги та інші офіційних заходи за участі представників медіа з актуальних питань формування та реалізації митної політики та діяльності митного органу; засідання Громадської ради; зустрічі з представниками бізнесу та громадськості; громадські консультації («круглі» столи, форуми, конференції (в тому числі Інтернет-конференції). «Гаряча лінія» (Callcenter), консультаційні та контакт центри. До основних завдань консультаційних та контакт центрів відносять: прийом і обробка запитів, що надходять; оперативне реагування на зміни в системі запитів; створення, зберігання і зміни баз даних клієнтів, що зверталися за інформацією; ведення статистики звернень; маршрутизація запитів за їхньою специфікою; покращення взаємодії між митними органами та їх підрозділами; постійне підвищення якості наданих послуг; зменшення кількості неопрацьованих запитів. Одним із найважливіших питань функціонування таких центрів є набір та професійний розвиток персоналу. Зазвичай у таких структурах працюють фахівці з митної справи, які добре обізнані в питаннях, що стосуються особливостей здійснення

державної митної справи. Звернення приймаються й надаються відповіді працівниками контактного центру за допомогою засобів телефонного та електронного зв'язку.

Також варто окремо виділити такий елемент системи інформаційної взаємодії, як медіа (засоби масової інформації (ЗМІ), який не можливо класифікувати в одну із груп, а тому пропонується розглядати окремо. Варто зазначити, що в Україні, відповідно до Закону України «Про медіа» [7], медіа мають право висвітлювати всі аспекти діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Крім того, органи державної влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані надавати медіа повну інформацію про свою діяльність через відповідні інформаційні служби органів державної влади та органів місцевого самоврядування, забезпечувати журналістам вільний доступ до неї.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Приймаченко Д.В., Мазур А.В. Інформування як форма взаємодії митних органів у сфері захисту економічних інтересів держави. *Митна справа*. 2013. № 1. С. 99–107.; 3. Попель С.А. Характеристика способів інформування та консультування громадян митними адміністраціями. *Митна безпека*. 2017. №1. С. 96-106.; 4. Державна митна служба України. Офіційний WEB-сайт. URL: <https://customs.gov.ua>; 5. Дніпровська митниця Держмитслужби. URL: <http://surl.li/tskxb>; 6. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст. 314; 7. Про медіа : Закон України від 13.12.2022 р. № 2849-IX. *Офіційний вісник України*. 2023. № 3. Ст. 205.

Попель С.А., Приймаченко Д.В.

ІСТОРИЯ МИТНОЇ СПРАВИ (англ. HISTORY OF THE CUSTOMS CASE) – сфера наукових досліджень, що закриває історичний процес зародження та розвитку митних відносин в історії людської цивілізації. Цей науковий напрямок почав формуватися з XVIII ст. Об'єктом дослідження стали соціально-економічні, правові, політичні аспекти, які супроводжували та впливали на митні процеси в різні історичні періоди. **І.м.с.** включає три великих періоди свого розвитку – це перший період архаїчних та стародавніх цивілізацій (III тис. до н.е. – V ст. н.е.); другий період охоплює розвиток митних процесів в аграрному суспільстві (V ст. – XVIII ст.); третій період це доба індустріального суспільства (XVIII середина XX ст.); і сучасний період, який розпочався з 1960 –х рр. і триває по цей час.

У традиційних суспільствах Стародавнього Сходу, де тривалий час переважала одержавлена власність у формі великих царських і храмових господарств, державна економічна політика століттями була єдино можливим різновидом організації масштабного господарського виробництва. За таких умов не виникало потреби в митній політиці як різновиді політики економічної. Проте, по мірі розширення приватного сектору, посилюється така форма обміну товарів як торгівля, а держава береться за облаштування спеціалізованих місць торгівлі та все активніше запроваджує практику стягування різноманітних мит як на внутрішніх ринках, так і на зовнішніх кордонах. Ринки як джерело додаткових і чималих прибутків опиняються під державним контролем та особливою опікою. В стародавніх Східних цивілізаціях дуже часто будь-який товарний обмін здійснювався від імені держави, або його представника. Таким чином стародавні цивілізації створювали навколо себе мережу торгових партнерів. Навіть і державні посередники реалізовували власні комерційні інтереси, сприяючи становленню купецтва. Саме в цей період оформлюється особливий юридичний статус купців, які перетинаючи кордони і території крім торгових функцій виконували роль дипломатів, шпигунів, географів. В джерелах давньо східного права у II тис. до н.е. фіксується посада чиновника-фіскала – тамкар.

Давньогрецькі полісні держави завжди прагнули до замкненості й самозабезпечення – давнього ідеалу автаркії. Утім, невід'ємною частиною їх економіки була торгівля, потрібна для забезпечення громади товарами, життєво необхідними (як з фізичного, так із духовного

погляду), виробництво яких на місці налагодити неможливо. Тому торгівля займала другорядне місце в економіках суспільств Греції VII – VI ст. до н. е., адже купували лише те, що виробляти на місці об'єктивно не могли. Тоді й надалі торгівля існувала поряд з іншими формами обміну та забезпечення товарами: дарами, конфіскаціями іноземних вантажів, військовою здобиччю, стягуванням натуральних податей від залежних земель і народів тощо. З V – IV ст. до н. е. ситуація дещо змінюється, в античній економіці торгівля посідає все більш значущіше місце. На всіх шляхах важливе значення мали спеціально засновані поселення – грецькі, варварські чи змішані. Такі місця, спеціально обладнані греками для ведення далекої оптової торгівлі й розташовані переважно на березі моря, мали назву емпоріїв (дослівно – ринок). Там надавалися портові, митні та складські пільги. Прибутки з торгівлі, митні збори і штрафи поряд з іншими джерелами надходжень (пожертвами у вигляді літургій, податками на жертвоприношення, платою за орендоване державне майно, коштами від конфіскацій майна, дарами іноземців тощо) становили головну статтю прибутків античних полісів [1].

Розвинутою була система торгових зборів (мита) – з імпорту, експорту і транзитного перевезення товарів. З усіх товарів, що ввозилися і вивозилися, бралось портове чи вивізне мито (так зване «тридцять») у розмірі 3,3 % або скорочені мита («шістдесят» – 1,66 % і «дев'яност» – 1,1 %). Мита не сплачувалися купцями – громадянами самого міста. Інколи, у вигляді певного привілею, іноземні купці також мали право безмитної торгівлі (ателія). Подібні привілеї надавалися спеціальними декретами на честь іноземців – проксеніями.

Спеціальні посадові особи відповідали за організацію торговельної діяльності. Це, зокрема, агораномі – виборні магістрати, зорганізовані в колегії, які дбали про благоустрій місць торгівлі та спостерігали за її порядком і законністю. У IV ст. зі зникненням полісних інститутів функції агораномів перейшли до рук державних чиновників. Серед митних податків головним був порторія – податок на експорт та імпорт. Мито на території порту збирали спеціальні чиновники – еліміністи, які вели статистику і записували всі товари, що вивозилися з міста. Крім цього, стягувалось мито за право торгувати в місті і за користування ринком. Формування мита залежало від багатьох факторів: від відстані, наповнення ринків товарами. Непрямі мита залишалися в межах 1 – 5 %. Портове мито елімініон становило 2 % від вартості товару. Експортно-імпортні мита відігравали не лише фіскальну роль: варіювання їх розмірів сприяло протегуванню місцевих виробників чи експортерів, або розширенню експортно-імпортних операцій, а також виконувало політичні завдання підтримки союзників та привілейованих друзів [2].

Митна діяльність в умовах аграрного суспільства залишилася найбільш надійним фіскальним джерелом для поповнення державних скарбниць. Торгівля раннього середньовіччя обслуговувала двори монархів, церковних князів. Саме вони були основними споживачами товарів, для доставки яких рухалися каравани з Китаю та Індії. Тільки в XII – XIII ст. європейське місто завершило трансформацію зі звичайного напівсільського адміністративно-фортифікаційного пункту на центр ремесла, фінансів і торгівлі, що відкрило шлях товарно-грошовим відносинам. А хрестові походи, завдяки яким Європа отримала прямий шлях до товарів Сходу, позбавили західних торговців транзитного посередництва Візантії.

В умовах натурального господарства і сегментованості суспільства проблема суверенітету глав ранньофеодальних держав у фінансових питаннях довгий час турбувала феодальних монархів. Вони робили все, щоб позбутися сваволі васалів, монополізувати контроль над торгівлею і заволодіти якомога більшою кількістю фіскальних джерел. Королівська влада, в першу чергу, намагалась узяти під свою юрисдикцію ярмарки і ринки, аби поповнювати скарбниці держави. У міжнародно-правовій практиці середньовіччя не було таких звичайних для нас категорій, як чітко визначений державний та, відповідно, митний кордон. Митна юрисдикція короля або феодала поширювалася лише на територію, де

відбувався торговий обмін. Тому митна територія феодальної держави обмежувалася переважно торговими центрами, портами, шляхами сполучення.

Торгові мита IX – XII ст. поділялись на дві категорії: транзитні та ринкові. Перших було дуже багато; основними і найбільш поширеними стали мостові мита (*pontaticum*), за проїзд через брами міста (*portaticum*), за користування шляхами (*rotaticum*), мито на віз чи вершника (*pulveraticum*), за навантаження або розвантаження товарів (*ripaticum*). З метою заохочення купецтва для участі в ярмарках і збільшення митних надходжень феодалі йшли на поступки купецтву. Однією з таких поступок стало створення митних судів. У Франції вони з'явилися вже у XII ст. під назвою *custodes nun dinarum*. Судовий процес у них був спрощений і міг тривати всього декілька годин.

В державах мусульманської цивілізації відповідно до норм шаріату, стягнення будь-якого мита заборонялося. Але митниці (марасид) розташовувалися на всій території арабських халіфатів і султанатів. Мусульманські юристи виходили зі складного становища, розміщуючи мито у графі податку на добродійні цілі (закят). Таким чином, митні збори мали прихований характер і становили загалом 10 % вартості вантажу. Існували також приватні митні відомства (марасидбаррійя) з різними розмірами мита [3].

До середини XVII ст. основною функцією митниці в усіх державах була фіскальна – наповнення державної скарбниці. Головним економічним питанням багатьох держав було забезпечення регулярних і достатніх надходжень до монаршої скарбниці. Частина з них становили мита й інші збори. Інколи, у зв'язку з конкретними подіями міжнародного життя, суттєвого значення серед функцій митного контролю набувала регулятивна функція. У період пізнього середньовіччя розпочинається процес формування єдиних державних митних територій, і він розтягнувся до кінця XVIII ст. Наприклад, у Франції XIV ст. північні провінції об'єдналися в єдину митну територію під назвою *provinces de cinq grosses fermes*. Але лише за часів міністра фінансів Франції Ж. Кольбера (1662 – 1683: роки керування міністерством) створюється лінія митного кордону Франції. У той же час прикордонні міста Верден, Мец, Тул та портові Марсель, Лоріан, Дюнкерк зберігали митну автономію. По справжньому єдина митна територія Франції була створена з 1790 р. після відповідного закону ухваленого Конвентом. В 1865 р. до митної території Франції увійшло Князівство Монако. У 1707 р. відбулось об'єднання митних територій Англії і Шотландії в єдину. У 1823 р. ліквідується митний кордон між Великою Британією та Ірландією.

Цінний досвід нам демонструє митна історія німецьких держав. Так у 1790 р. на території німецьких князівств існувало 1800 митних кордонів. Лише в одній Пруссії діяло 67 місцевих митних тарифів та стільки ж митних кордонів. Але вже у 1834 р. Пруссія створила єдиний митний простір і використала такий інструмент як митний союз для подальшого об'єднання навколо себе інші німецькі держави. В умовах формування й розвитку нових соціально-економічних відносин у суспільстві торговельна політика, митна справа вирішували також і внутрішньо економічні завдання. Вони були покликані стимулювати різнобічний розвиток національного ринку, надати йому нові імпульси розвитку і захищати цей ринок від проникнення зовнішнього руйнівного економічного впливу. Основними історичними формами торговельної та митної політики, які сформувалися і діяли в період з середини XVII до початку XX ст., стали митний протекціонізм і фритредерство, або політика вільної торгівлі. Стратегічне значення для здійснення митного регулювання в індустріальну добу набули митні тарифи. Першими тарифами індустріальної доби стали митні тарифи Франції і Англії другої половини XVII ст. Французький митний тариф 1664 р. складався з 1600 статей, англійський 1660 р. – з 490 основних статей і 1140 доповнень до них. З розвитком і вдосконаленням фабричного виробництва вони спрощуються і піддаються уніфікації. Але наприкінці XIX ст., у зв'язку з новою технологічною революцією, загостренням міжнародних економічних відносин – митні тарифи знову перетворюються на громіздкі закони і починають виконувати не лише регулятивно-фіскальну функцію, а

більшою мірою виступають механізмом міжнародної політики в умовах конкурентної боротьби між державами. До другої половини XVIII ст. розвиток організаційних структур, які виконували митні функції практично не зазнавав суттєвих змін. Це були феодально-приватні, або повністю приватні структури, що виконували митні обов'язки на принципах відкупної системи, тобто митна діяльність державою передавалась приватному господарю в оренду на визначений термін. Але з формування національних ринків, мануфактурної промисловості, впливово стану промисловців відбувається кардинальна зміна структури та сфери компетенції митної служби. Саме з другої половини XVIII ст. митна справа стає монополією держави і відповідно митна система перетворюється на державну службу, покликану реалізовувати та захищати митно-торговельну і фінансову політику держави. Поступово митні служби в різних державах набувають крім фіскальних функцій ще поліцейні, правоохоронні, статистичні, завдання охорони державного та митного кордонів. Закріплюється організаційний стандарт – підпорядкування митної служби міністерству фінансів [3].

Сучасний період **І.м.с.** (середина XX – початок XXI ст.) пов'язаний з особливостями розвитку міжнародної торгівлі. Серед таких особливостей можна виокремити: розпад світової “колоніальної” системи господарства, що призвело до зростання чисельності активних учасників міжнародної торгівлі; посилення конкуренції між розвинутими країнами; зміцнення існуючих і поява нових інтеграційних угруповань, а також формування тенденції до створення замкнених економічних просторів, розподіл глобальної системи торгівлі на кілька крупних блоків; інтенсифікація обміну продукцією інтелектуальної праці; експорт-імпорт послуг стає найбільш динамічно зростаючим сектором світової торгівлі; поширення усталених і довгострокових відносин між постачальниками та покупцями і збільшення питомої ваги внутрішньо фірмових поставок усередині транснаціональних корпорацій; активізація зустрічної торгівлі, що зумовлено як незбалансованістю зовнішньоторговельних розрахунків, так і тенденцією до збільшення в світовому товарообміні частки комплексних і довгострокових зав'язків, які виходять за межі разових комерційних угод. Відповідно, у сфері регулювання міжнародних торговельно-митних відносин на сучасному етапі чітко окреслилися три домінантні процеси: уніфікація правил торгівлі, яка відбувалась під егідою ГАТТ й інших міжнародних організацій, таких як Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) і Комісія ООН з права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ). Неопротекціонізм: перехід до переважно нетарифних і завуальованих інструментів захисту внутрішнього ринку від іноземної конкуренції. Це пов'язано з тим, що після восьми раундів багатосторонніх переговорів у ГАТТ більшість ставок мита стали конвенційними, більш ліберальними, а отже такими, що не забезпечують необхідний (або бажаний) рівень захисту.

Літ.: 1. Колесников К.М. Привілей безмитності у північно причорноморських проксеніях. *Культура народів Причорномор'я. Научний журнал.* 2008. № 132. С. 47–51.; 2. Колесников К.М. Різновиди митних зборів в античних державах Північного Причорномор'я. *Грані.* 2006. № 3. С. 11–14.; 3. Історія митної діяльності: Україна в міжнародних митно-торговельних мережах / К.М. Колесников (кер. авт. кол.), Д.В. Архирейський, О.О. Дячок, Д.О. Бочаров, О.В. Морозов, В.В. Ченцов, С.В. Шуляк: за ред. Л.В. Деркача, В.В. Ченцова. 2-ге вид. зі змін. і доп. Дніпро: УМСФ, 2019. 282 с.

Морозов О.В., Ченцов В.В.

К

КАРГО-МАНІФЕСТ – див. ВАНТАЖНА ВІДОМІСТЬ.

КВОТА (англ. QUOTA) – встановлений фіксований обсяг, фіксована частка, що виконує роль визначення відповідної граничної величини, відповідного кількісного

обмеження. Стосовно ЗЕД **К.** найчастіше розглядається як граничний обсяг імпорту або експорту певного товару за певний період часу. Зовнішньоекономічні **К.** встановлюються державою або міждержавними органами. За своєю суттю **К.** є адміністративним обмеженням зовнішньоекономічних (зовнішньоторговельних) операцій, вона виконує захисну функцію щодо національної економіки або економічного простору групи країн. За напрямом руху товарів **К.** в ЗЕД поділяються на імпортні (граничний обсяг ввезення товару) та експортні (граничний обсяг вивезення товару). Імпортні **К.** лімітують ввезення товарів, експортні – вивезення товарів. За масштабами охоплення **К.** в ЗЕД поділяються на: індивідуальні, групові та глобальні. Індивідуальна **К.** встановлюється для певного товару з визначенням країни, з якої він може імпортуватися, або з визначенням країни, куди він може експортуватися. Групова **К.** встановлюється для певного товару з визначенням групи країн, з яких він може імпортуватися, або з визначенням групи країн, в які він може експортуватися. Глобальна **К.** встановлюється для певного товару без визначення країни (групи країн), з якої він може імпортуватися, або без визначення країни (групи країн), до якої він може експортуватися [1].

Літ.: 1. Петруня Ю.Є. Квота. Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 1 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2014. 592 с.

Петруня Ю.Є.

КВОТУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ (англ. ALLOCATION OF QUOTAS OF FOREIGN TRANSACTIONS) – встановлення країною (групою країн) граничних обсягів щодо імпорту (ввезення) або експорту (вивезення) товарів на певний період часу. Одиницею виміру обсягів може бути фізична або грошова одиниця. Суб'єктом **К.з.о.** виступає або держава, або міждержавний орган. Загальною метою **К.з.о.**, як правило, виступає захист економічних інтересів країни (групи країн). Якщо митно-тарифне регулювання нормативно не обмежує ЗЕД, то **К.з.о.** є нормативним й фактичним її обмеженням. З іншого боку, на відміну від мита, **К.з.о.** прямо не впливає на «внутрішню економіку» суб'єктів ЗЕД – на співвідношення їх витрат та доходів (прибутку). Квотування імпортних операцій однозначно захищає національних товаровиробників від зовнішньої конкуренції. Щодо інтересів держави, то вони реалізуються через підтримку внутрішньої зайнятості, забезпечення доходами населення, зменшення «навантаження» на курс національної валюти, можливістю впливати на збалансованість платіжного балансу.

К.з.о. є доволі гнучким, відносно оперативним та простим щодо запровадження інструментом регулювання ЗЕД, регулювання імпортних операцій. Квотування експортних операцій теж орієнтовано на захист національної економіки – забезпечення певної товарної пропозиції на внутрішньому ринку, забезпечення певної цінової стабільності, забезпечення збереження певних видів ресурсів, насамперед природного походження тощо. Очевидно, що квотування експортних операцій може суперечити бізнес-інтересам окремо взятих компаній, обмежуються їх можливості щодо отримання певних доходів тощо. Але такого роду обмеження є виправданими з точки зору захисту національних економічних та інших інтересів [1].

Літ.: 1. Петруня Ю.Є. Квотування зовнішньоекономічних операцій. Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 1 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 592 с.

Петруня Ю.Є.

КЛАСИФІКАТОР ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ, ЇЇ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОРГАНІВ ТА ЇХ СТРУКТУРНИХ ПІДРОЗДІЛІВ (англ. CLASSIFIER OF THE STATE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE, ITS TERRITORIAL BODIES AND THEIR STRUCTURAL SUBDIVISIONS) – один з відомчих класифікаторів інформації з питань митної справи, який застосовується для кодування інформації, яка

використовується в процесі здійснення митних процедур, ведення митної статистики, електронного декларування та системи управління ризиками (ст. 454 МКУ) [1]. Затвердження **К.**, внесення до нього змін і доповнень, порядок ведення, а також затвердження у разі потреби методичних рекомендацій щодо його застосування здійснюється Мінфіном [2]. **К.** має форму таблиці з розподілом об'єктів класифікації що містить такі обов'язкові графи: код об'єкта класифікації – умовне цифрове та/або буквене позначення, яке відображає систему кодування і розподілу об'єктів за класифікаційними угрупованнями; назву об'єкта класифікації з його словесним описом, що дає змогу відрізнити конкретний об'єкт класифікації від інших.

Код об'єкта класифікації: UA МММППП, де UA – Україна, МММ – код Держмитслужби, митниці Держмитслужби; ППП – код місця митного оформлення, де місце митного оформлення – розташований за адресою, вказаною у відповідному полі **К.**, митний пост, відділ або сектор митного оформлення у складі митного поста, пункт пропуску або пункт контролю через державний кордон України, в якому не забезпечується постійна присутність посадових осіб митниці в межах встановленого робочого часу (наприклад, аеропорт, який не обслуговує регулярних перевезень). Митному посту, у складі якого відсутні відділи або сектори, відділу або сектору митного оформлення у складі митного поста повинна відповідати єдина адреса, за якою розташований такий підрозділ та знаходиться його особовий склад. За однією адресою може знаходитись один митний пост, відділ або сектор митного оформлення митниці, крім випадків, коли: за однією адресою з митним постом, у складі якого створено відділи чи сектори, розташовано керівництво цього митного поста та відділ чи сектор митного оформлення у його складі, посадовими особами якого здійснюється оформлення митних декларацій за відповідною адресою; в пунктах пропуску через державний кордон України з позмінним режимом роботи за однією адресою з керівництвом митного поста створено декілька відділів чи секторів митного оформлення у складі митного поста, що відповідають робочим змінам.

У графі «Ознака пункту пропуску» код складається з трьох знаків і сформовано за такою схемою: перший знак – цифри 1-4, 9, які визначають категорію пункту пропуску, пункту контролю, а саме: 1 – міжнародний; 2 – міждержавний; 3 – місцевий; 4 – міжнародний, місцевий; 9 – інше; другий знак – цифри 1-9, які визначають вид сполучення через пункт пропуску, а саме: 1 – автомобільне; 2 – залізничне; 3 – повітряне; 4 – річкове; 5 – морське; 6 – поромне; 7 – пішохідне; 8 – трубопровідне; 9 – лінія електропередачі; третій знак – цифри 0-7, які визначають суміжну країну, на кордоні з якою розташовано пункт пропуску, або її відсутність, а саме: 0 – суміжна країна відсутня; 1 – Російська Федерація; 2 – Республіка Білорусь; 3 – Республіка Польща; 4 – Словацька Республіка; 5 – Угорщина; 6 – Румунія; 7 – Республіка Молдова [3].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Перелік відомчих класифікаторів інформації з питань митної справи, які використовуються у процесі оформлення митних декларацій, і Порядку їх ведення: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 29.05.2012 р. № 623. *Офіційний вісник України*. 2012. № 60. Ст. 2457.; 3. Класифікатор Державної митної служби України, її територіальних органів та їх структурних підрозділів: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 26.11.2019 р. № 495 (в ред. наказу від 30.12.2020 р. № 831). URL: <http://surl.li/twdcz>

Приймаченко Д.В.

КЛАСИФІКАЦІЯ ТОВАРІВ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ (англ. CLASSIFICATION OF GOODS IN FOREIGN TRADE ACTIVITIES) – комплекс процедур, що передбачає визначення коду товару при митному декларуванні та відповідно систематизується в УКТ ЗЕД. Класифікація – це система розподілення об'єктів (процесів,

явищ) за класами (групами тощо) відповідно до визначених ознак [1]. Основними вимогами, що ставляться до класифікації товарів є [2]: повнота охоплення всіх об'єктів множини класифікації; відмінність груп об'єктів; відсутність перетинів груп об'єктів; можливість включення нових груп об'єктів; лаконічність, чіткість і зрозумілість класифікаційних ознак; незмінність прийнятої класифікаційної ознаки на всіх рівнях класифікації. Відповідно до вимог національного митного законодавства, товари при їх декларуванні підлягають класифікації, тобто у відношенні товарів визначаються коди відповідно до класифікаційних групувань, зазначених в УКТ ЗЕД (ч. 1 ст. 69 МКУ) [3].

Для здійснення класифікації та кодування економічної інформації, до якої також належить і **К.т.** використовують два наступні методи: ієрархічний та фасетний [4]. Ієрархічний метод передбачає послідовний розподіл великої кількості об'єктів на підлеглі класифікаційні угруповання. Між створеними групами встановлюється певна ієрархія, при цьому кожна підгрупа належить лише одній групі (вищій за ієрархією). Даний метод класифікації відрізняється кількістю рівнів (ступенів) класифікації, глибиною, ємністю і гнучкістю. Кількість рівнів визначає глибину класифікації, що залежить від необхідності конкретизації угруповань і кількості ознак, які беруть участь у класифікації. Від глибини класифікації та кількості створених на кожному рівні угруповань залежить ємність [5]. Фасетний метод класифікації передбачає паралельний поділ множини об'єктів за однією ознакою на окремі, незалежні один від одного підрозділи (фасети). Окремі фасети не залежать і не підпорядковуються один одному, як у ієрархічній системі, але вони зв'язані тим, що відносяться до однієї множини, і кожна характеризує одну із сторін множини, яка розподіляється. Таким чином, фасетний метод класифікації дозволяє одержати систему окремих (не підлеглих один одному) угруповань [6].

Залежно від порядку утворення класифікаційних угруповань розрізняють десятичну, сотенну та довільну системи класифікації. При десятичній і сотенній системах класифікації кожен вищий клас поділяється відповідно на 10 або 100 наступних класів. Кількість класів в основному залежить від номенклатури товарів: з розширенням номенклатури товарів зростає число класів [5]. Підмножинам об'єктів, що отримані в результаті класифікації, присвоюють відповідні коди. Кодування – процес створення кодів (набору цифр, букв, букв та цифр). Особливістю кодування техніко-економічної інформації є те, що коди мають відображати її структуру, ідентифікувати об'єкти й описувати зв'язки між ними. Основне завдання кодування – забезпечення ідентифікації елементів множин, що класифікуються, та їхніх класифікаційних ознак.

Гармонізована система опису та кодування товарів, що розроблена ВМО є багатоцільовим класифікатором товарів, які перебувають в обігу у міжнародній торгівлі. Згідно Міжнародної конвенції [7], гармонізована система опису та кодування товарів (далі – ГС) – це номенклатура, що включає в себе товарні позиції, субпозиції та належні до них цифрові коди, примітки до розділів, груп та субпозицій, а також основні правила класифікації для трактування ГС. Україна приєдналася до Міжнародної конвенції у 2002 р. [8]. В Україні для **К.т.**, що переміщуються через митний кордон, використовується УКТ ЗЕД, яка складається на основі ГС і затверджується ЗУ «Про Митний тариф України» [9]. В УКТ ЗЕД товари систематизовано за розділами, групами, товарними позиціями, товарними підпозиціями, найменування і цифрові коди яких уніфіковано з ГС та КН ЄС. Для докладнішої **К.т.** використовується сьомий, восьмий, дев'ятий та десятий знаки цифрового коду. Структура десятизнакового цифрового кодового позначення товарів в УКТ ЗЕД включає код групи (перші два знаки), товарної позиції (перші чотири знаки), товарної підпозиції (перші шість знаків), товарної категорії (перші вісім знаків), товарної підкатегорії (десять знаків).

Порядок ведення УКТ ЗЕД затверджений постановою КМУ [10], а функції з ведення УКТ ЗЕД покладено на Держмитслужбу. Держмитслужба здійснює контроль правильності

К.т., поданих до митного оформлення. На вимогу посадової особи митного органу декларант або уповноважена ним особа зобов'язані надати всі наявні відомості, необхідні для підтвердження заявлених ними кодів товарів, поданих до митного оформлення, а також зразки таких товарів та/або техніко-технологічну документацію на них. У разі виявлення під час митного оформлення товарів або після нього порушення правил **К.т.** митний орган має право самостійно класифікувати такі товари. Інколи у процесі **К.т.** виникають складні випадки. Під складним випадком **К.т.** розуміється випадок, коли у процесі контролю правильності заявленого декларантом або уповноваженою ним особою коду товару виникають суперечності щодо тлумачення положень УКТ ЗЕД, вирішення яких потребує додаткової інформації, спеціальних знань, проведення досліджень тощо. При здійсненні **К.т.** зустрічаються випадки переміщення товарів з ідентичними характеристиками під якими розуміються товари, які мають однакові характерні для них ознаки (фізичні характеристики, хімічний склад, призначення та порядок застосування тощо) і відмінності між цими товарами не впливають на характеристики, визначальні для класифікації таких товарів за одним класифікаційним кодом згідно з УКТ ЗЕД.

Штрафи та інші санкції за несплату митних платежів та за інші порушення, виявлені у зв'язку з неправильною **К.т.**, застосовуються митними органами виключно у разі, якщо прийняте митним органом рішення про **К.т.** у складному випадку було прийнято на підставі поданих заявником недостовірних документів, наданої ним недостовірної інформації та/або внаслідок ненадання заявником всієї наявної у нього інформації, необхідної для прийняття зазначеного рішення, що суттєво вплинуло на характер цього рішення.

Рішення митних органів щодо **К.т.** для митних цілей є обов'язковими. Такі рішення оприлюднюються у встановленому законодавством порядку. У разі незгоди з рішенням митного органу щодо **К.т.** декларант або уповноважена ним особа має право оскаржити це рішення відповідно до гл. 4 МКУ. Наявність рішення митних органів щодо **К.т.** не є підставою для відмови у прийнятті рішення щодо зобов'язуючої інформації з питань **К.т.**

У разі якщо рішення щодо **К.т.** суперечить рішенню щодо зобов'язуючої інформації з питань **К.т.** щодо товарів з ідентичними характеристиками, рішення щодо **К.т.** підлягає скасуванню. У такому разі рішення щодо **К.т.** втрачає чинність з моменту набрання чинності рішенням щодо зобов'язуючої інформації з питань **К.т.**, а підприємство не несе відповідальності за негативні наслідки застосування рішення щодо **К.т.** з моменту його прийняття до моменту його скасування. Висновки інших органів, установ та організацій щодо визначення кодів товарів згідно з УКТ ЗЕД при митному оформленні мають інформаційний або довідковий характер (ст. 69 МКУ).

Літ.: 1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 657 с.; 2. Інформаційні технології та моделювання бізнес-процесів : навч. посіб. / О.М. Томашевський, Г.Г. Цигелик, М.Б. Вітер, В.І. Дудук. К.: Центр учбової літератури, 2012. 296 с.; 3. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 4. Митна справа: підруч. / [А.І. Крисоватий, С.Д. Герчаківський, О.Б. Дем'янюк та ін.] ; за ред. А.І. Крисоватого. Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2014. 540 с.; 5. Малигіна В.Д. Основи експертизи продовольчих товарів: Навч. посіб. / В.Д. Малигіна, Л.Д. Титаренко та ін. К.: Кондор, 2009. 286 с.; 6. Класифікація товарів – інструмент регулювання зовнішньоекономічної діяльності: навч. осіб. / за заг. ред. Макаренка А.В. Хмельницький: ІНТРАДА, 2009. 240 с.; 7. International Convention on the Harmonized Commodity Description and Coding System (HS Convention). URL:<http://surl.li/tpiiz>; 8. Про приєднання до Міжнародної конвенції про Гармонізовану систему опису та кодування товарів від 14.06.1983 року : указ Президента України від 17.05.2002 р. № 466/2002. *Офіційний вісник України*. 2002. № 21. Ст. 1010.; 9. Про Митний тариф України : Закон України від 19.10.2022 р. № 2697-IX. *Офіційний вісник України*. 2022. № 92. Т.1. Ст. 5700.;

10. Про затвердження Порядку ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 428. *Офіційний вісник України*. 2012. № 40. Ст. 1523.

Герчаківський С.Д.

КНИЖКА (КАРНЕТ) АТА (англ. АТА CARNET) – уніфікований міжнародний митний документ, прийнятий відповідно до положень Конвенції про тимчасове ввезення (далі – Стамбульська конвенція) та Додатків А, В.1 – В.9 та D до неї[1]. Відповідно до Стамбульської конвенції, **К.АТА** – це документ на тимчасове ввезення, що використовується для тимчасового ввезення товарів, за винятком транспортних засобів. Скорочення «А.Т.А.» – це комбінація абrevіатур французьких слів *«фр. admission temporaire»* і англійських *«англ. temporary admission»*. Останнім часом більш вживаним є скорочення «АТА» (без крапок).

Використання **К.АТА** при тимчасовому ввезенні товарів не є обов'язковим. Виключно сам декларант вирішує – скористатися йому **К.АТА**, чи пройти процедури митного оформлення товарів за національними правилами країн призначення і транзитних країн. Використання **К.АТА** дає суттєві переваги: звільнення від сплати ввізного мита, митних зборів і податків при тимчасовому ввезенні товарів на термін до одного року; відсутність потреби надавати й будь-які грошові застави, депозити, банківські гарантії як забезпечення сплати митних платежів, оскільки сам **К.АТА** є такою міжнародною гарантією; одержувач **К.АТА** оплачує тільки послуги організації, що його видала; відсутня потреба заповнення національних митних документів безпосередньо у кожному пункті пропуску через митний кордон, оскільки **К.АТА** заповнюється заздалегідь і містить відривні аркуші для митних органів кожної країни-учасниці, митний кордон якої перетинається; однією **К.АТА** вантаж може бути оформлений для тимчасового ввезення (транзиту) в (через) декілька країн-учасниць системи АТА; товари, охоплені **К.АТА**, можуть вивозитися та повертатися однією чи декількома партіями; використовується більше ніж 80 країнах світу. **К.АТА** використовується при тимчасовому вивезенні чи ввезенні такі товари як: професійне обладнання та устаткування; комерційні зразки; виставкові експонати та товари, необхідні для участі у виставках, ярмарках, демонстраціях та шоу; театральний, концертний та цирковий реквізит, декорації, костюми тощо; спортивні та супутні товари; тварини; тощо.

Україна приєдналася до Стамбульської конвенції у 2004 р. [2]. ТПП України має право виступати гарантуючою організацією, що видає в Україні **К.АТА** [3]. Зі вступом ТПП України до міжнародної мережі гарантуючих асоціацій Україна з 01.03.2008 р. стала повноправним членом міжнародної системи АТА й запровадила на своїй митній території обіг **К.АТА**. ТПП України може делегувати повноваження щодо видачі **К.АТА** регіональним торгово-промисловим палатам, залишаючись при цьому єдиною гарантуючою організацією в Україні. Процедура видачі **К.АТА**, що використовуються відповідно до положень Стамбульської конвенції та Додатків А, В.1-В.9 та D до неї, визначається Порядком видачі книжок (карнетів) А.Т.А [4].

К.АТА, виданий в Україні, являє собою книжку надруковану англійською та французькою мовами, формату А4, зброшуровану з певної кількості аркушів різного призначення та кольору: верхня та нижня обкладинки зеленого кольору; відривні документи жовтого (для митних органів України як країни тимчасового вивезення товарів), білого (для митних органів країн тимчасового ввезення) і блакитного (для митних органів транзитних країн) кольорів; аркуші з корінцями для кожного відривного документа відповідно жовтого, білого і блакитного кольорів. Кількість відривних документів і аркушів з корінцями до них, з яких комплектується **К.АТА**, залежить від кількості країн тимчасового ввезення, а також кількості транзитних країн, через митну територію яких прямує вантаж.

Літ.: 1. Convention On Temporary Admission (Istanbul Conventions) (Istanbul, 26.06.1990). URL: <http://surl.li/tmird>; 2. Про приєднання України до Конвенції про тимчасове ввезення: Закон України від 24.03.2004 р. № 1661- IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 29. Ст. 371.; 3. Про надання Торгово-промислової палати України повноважень виступати гарантуючою організацією, що видає в Україні книжки (карнети) А.Т.А: розпорядження КМУ від 31.12.2004 № 988-р. *Офіційний вісник України*. 2005. № 1. Ст. 38.; 4. Порядок видачі книжок (карнетів) А.Т.А: затверджено постановою КМУ від 29.11.2006 р. № 1654. *Офіційний вісник України*. 2006. № 48. Ст. 3196.

Приймаченко Д.В.

КНИЖКА (КАРНЕТ) CPD (англ. CPD CARNET) – уніфікований міжнародний митний документ, прийнятий відповідно до положень Конвенції про тимчасове ввезення та Додатків А та С до неї, укладеної у Стамбулі 26.06.1990 р. [1]. Відповідно до Стамбульської конвенції **К.СРД** – це документ, що використовується для тимчасового ввезення на митну територію транспортних засобів та приймається як митна декларація, і дозволяє ідентифікувати ввезені транспортні засоби. Скорочення «Carnet de Passage en Douane» – дослівно з французької означає «книжка проходження митниці». Останнім часом більш вживаним є скорочення «СРД» (без крапок). Зразок **К.СРД** міститься у Додатку II Стамбульської конвенції. Використання **К.СРД** при тимчасовому ввезенні товарів не є обов'язковим. Виключно сам декларант вирішує – скористатися йому **К.СРД**, чи пройти процедури митного оформлення товарів за національними правилами країн призначення і транзитних країн. Використання **К.СРД** дає суттєві переваги: звільнення від сплати ввізного мита, митних зборів і податків при тимчасовому ввезенні транспортних засобів на термін до одного року; відсутність потреби надавати й будь-які грошові застави, депозити, банківські гарантії як забезпечення сплати митних платежів, оскільки сам **К.СРД** є такою міжнародною гарантією; одержувач **К.СРД** оплачує тільки послуги організації, що його видала; відсутня потреба заповнення національних митних документів безпосередньо у кожному пункті пропуску через митний кордон, оскільки **К.СРД** заповнюється заздалегідь і містить відривні аркуші для митних органів кожної країни-учасниці, митний кордон якої перетинається; однією **К.СРД** транспортний засіб може бути оформлений для тимчасового ввезення (транзиту) в (через) декілька країн-учасниць системи CPD; **К.СРД** сприяють у протидії порушенням митних правил; **К.СРД** обмежує можливості митних органів у застосуванні надмірних форм митного контролю та зловживань з боку посадових осіб митних органів тощо.

Термін дії **К.СРД** встановлюється до 1 року з правом одноразового продовження ще на 1 рік (ст. 14 Додатку А Стамбульської конвенції) . Зворотній вивіз транспортного засобу повинен бути здійснений в межах терміну дії **К.СРД** з врахуванням термінів встановлених законами країни відвідування. Митні формальності при застосуванні **К.СРД** здійснюються у певній послідовності: при в'їзді митні органи ставлять печатку на корінці талону на ввезення, вказують назву митної установи в'їзду, дату в'їзду, підпис інспектора митниці, відокремлюють та утримують талон на ввезення, одночасно, вказуючи на талоні на вивезення назву митної установи в'їзду та номер, за яким було зареєстровано книжку; при виїзді, митні органи відокремлюють та утримують талон на вивезення, вказуючи назву митної установи виїзду, дату виїзду, підпис інспектора митниці та печатку. Доказом зворотного вивозу транспортного засобу по **К.СРД** є належним чином заповнений вивізний корінець книжки, завірений печаткою митного органу. На останній сторінці **К.СРД** вказується сертифікат про розміщення транспортного засобу, в якому митний орган описує характеристики транспортного засобу, який тимчасово ввозиться. Будь-які зміни даних (ім'я, адреса власника книжки, колір транспортного засобу, двигун тощо), зазначених в **К.СРД**, можуть бути

зроблені лише з дозволу асоціації, яка видала **К.СРД**, а після надання книжки митному органу – з дозволу цього митного органу.

У разі порушення суб'єктом ЗЕД умов тимчасового ввезення за **К.СРД**, асоціація-гарант, яка її видала, зобов'язується сплатити митним органам суму ввізного мита, податків та інших платежів, встановлених законодавством на імпорт транспортних засобів. При цьому асоціація-гарант виплачує гарантовані суми у разі звернення митним органом з повідомлення про виплати у термін не пізніше 1 року з дати втрати чинності **К.СРД**. Транспортний засіб, що тимчасово ввозиться згідно з **К.СРД**, не може позичатися, від нього не можна відмовлятися, здавати в оренду, продавати чи розпоряджатися ним будь-яким іншим чином без попередньої згоди митної адміністрації країни перебування та асоціації, яка видала **К.СРД**.

К.СРД використовується у країнах, які є учасниками Стамбульської конвенції та не може бути використана у країні, резидентом якої є її утримувач. Україна приєдналася до Стамбульської конвенції у 2004 р. [2], проте в Україні **К.СРД** не застосовуються.

Літ.: 1. Convention On Temporary Admission (Istanbul Conventions) (Istanbul, 26.06.1990). URL: <http://surl.li/tmird>; 2. Про приєднання України до Конвенції про тимчасове ввезення : Закон України від 24.03.2004 р. № 1661- IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 29. Ст. 371.

Приймаченко Д.В.

КНИЖКА МДП – див. ДЕРЖАТЕЛЬ (КОРИСТУВАЧ) КНИЖКИ МДП

КОД ТОВАРУ ЗГІДНО З УКТ ЗЕД (англ. COMMODITY COD RUN DERUCCFEA) – десятизнакова комбінація цифр, що використовується для позначення товарів в УКТ ЗЕД. Порядок ведення УКТ ЗЕД затверджений Урядом України [1]. З метою декларування товари підлягають класифікації, у процесі якої визначаються **К.** відповідно до класифікаційних групувань, зазначених в УКТ ЗЕД. **К.** уніфіковано з Гармонізованою системою опису та кодування товарів на рівні шести знаків [2], а з Комбінованою номенклатурою ЄС– на рівні восьми знаків [3]. В УКТ ЗЕД для докладнішої товарної класифікації застосовується сьомий, восьмий, дев'ятий та десятий знаки **К.** Для **К.** використовують лише арабські цифри. Структура **К.** містить код групи (перші два знаки), товарної позиції (перші чотири знаки), товарної підпозиції (перші шість знаків), товарної категорії (перші вісім знаків), товарної підкатегорії (десять знаків).

К. дозволяє однозначно ідентифікувати товар. Достовірність визначення **К.** має вагоме значення, оскільки впливає на ставку мита, яким обкладається товар. Систематизований перелік ставок ввізного мита, яке справляється з товарів, що ввозяться на митну територію України, відповідно до **К.** визначено Законом України «Про митний тариф України» [4]. Від **К.** залежать обсяги митних формальностей при ввезенні/вивезенні товарів на митну територію держави, перелік документів для митного оформлення та необхідної дозвільної документації. **К.** забезпечує спрощення митної статистики. При декларуванні товарів визначаються **К.** Відповідальність за внесення **К.** до митної декларації несе декларант [5].

Літ.: 1. Порядок ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 428. *Офіційний вісник України*. 2012. № 40. Ст. 1523.; 2. International Convention on the Harmonized Commodity Description and Coding System (HS Convention). URL: <http://surl.li/tpiiz>; 3. Combined Nomenclature is a tool for classifying goods. URL: <http://surl.li/tpijb>; 4. Про Митний тариф України: Закон України від 19.10.2022 р. № 2697-IX. *Офіційний вісник України*. 2022. № 92. Т.1. Ст. 5700.; 5. Герчаківський С.Д. Митна справа : навч.посіб. Тернопіль: Вектор, 2020.

Герчаківський С.Д., Сідляр В.В.

КОМБІНОВАНА НОМЕНКЛАТУРА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ (КН ЄС) (англ. COMBINED NOMENCLATURE OF THE EUROPEAN COMMUNITY) – це тарифна і статистична класифікація, заснована на міжнародній класифікації ГС, яка включає більше 10000 кодів з вісьмома цифрами. **К.н.** була створена в 1987 році Регламентом Ради ЄЕС № 2658/87. **К.н.** більш деталізована, ніж ГС, кожна підпозиція **К.н.** має восьмицифровий номер: перші шість цифр стосуються підпозицій ГС; сьома та восьма цифри позначають **К.н.** Якщо підпозицію ГС не поділено на номенклатурні одиниці нижчого порядку для цілей Співтовариства, сьома та восьма цифри будуть «00». Це необхідно для того, щоб задовольняти специфічні потреби країн-членів ЄС в області митної діяльності та зовнішньоторговельної статистики. Головними принципами класифікації товарів в **К.н.є:** призначення товару; ступінь обробки; вид матеріалу, з якого виготовлений товар.

К.н., яка відповідає водночас вимогам спільного митного тарифу, зовнішньоторговельної статистики Співтовариства та іншим політикам Співтовариства щодо імпортування або експортування товарів, встановлює Комісія ЄЕС. На основі **К.н.** встановлений Інтегрований тариф Європейських співтовариств (TARIC), який відповідає вимогам спільного митного тарифу, зовнішньоторговельної статистики, комерційної, сільськогосподарської та інших політик Співтовариства стосовно імпортування або експортування товарів. **К.н.** переглядається щороку і є обов'язковою для всіх країн-членів ЄС, для гарантування, що номенклатура відображає розвиток технології і міжнародної торгівлі. До 1995 року включно країни-члени ЄС мали право вводити в **К.н.** додаткові підрозділи для своїх національних потреб. З метою забезпечення однакового застосування всіма митними органами правил класифікації товарів рішення щодо класифікації товарів згідно з УКТ ЗЕД та рішення щодо зобов'язуючої інформації з питань класифікації товарів приймаються митними органами з урахуванням підходів до класифікації окремих товарів згідно з **К.н.**, закріплених у відповідних актах права ЄС (acquis ЄС), за умови, що такі підходи не суперечать положенням Міжнародної конвенції про ГС. Незважаючи на те, що тексти Пояснень до **К.н.** ЄС можуть посилалися на відповідні норми Пояснень до ГС, вони не замінюють Пояснення до ГС, а тому вони повинні розглядатися як додаткові пояснення і мають використовуватися разом з Поясненнями до ГС та не суперечити останнім. Це ж саме стосується й Пояснень до УКТ ЗЕД, якщо вони мають посилання на Пояснення до ГС або на Пояснення до **К.н.** ЄС.

Літ. 1. Combined Nomenclature of the European Community 2022: *Official Journal of the European Union*. URL: <http://surl.li/tpijc>; 2. Explanatory Notes to the Combined Nomenclature of the European Union 2022, *Official Journal of the European Union*, C 417/8, 29.10.2022.; 3. Про тарифну і статистичну номенклатуру та про спільний митний тариф: Регламент Ради (ЄЕС) від 23.07.1987 № 2658/87. URL: <http://surl.li/tpije>; 4. Про затвердження Порядку ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 428. *Офіційний вісник України*. 2012. № 40. Ст. 1543.

Лухолат О.А.

КОМБІНОВАНЕ МИТО (КОМБІНОВАНА СТАВКА МИТА) (англ. COMBINED DUTY (COMBINED RATE OF DUTY) – складається з адвалерної та специфічної ставок мита (п. 3 ч. 1 ст. 280 МКУ) [1], а сплачується за більшою сумою нарахування. Тобто воно швидше альтернативне, а не **К.м.**, в силу специфіки механізму його нарахування [2].

Нарахування величини мита за товарами, що оподатковуються за комбінованими ставками, здійснюється в три етапи. На першому етапі здійснюється розрахунок величини мита за адвалерною схемою. На другому етапі величина мита нараховується за специфічною схемою. Слід зауважити, що послідовність може бути й іншою, тобто спочатку нараховується мито за специфічною схемою, а потім за адвалерною. У даному разі,

послідовність не має принципового значення. На третьому етапі зіставляються результати нарахування мита, тобто величини M_a і M_c , і найбільша з них приймається як мито що має бути сплачене. Тобто застосовуються не обидва види мита, а альтернативний варіант за більшою сумою нарахування. Сума мита по комбінованій ставці визначається за формулою: $C_{MK} = C_{Ma}$, якщо $C_{Ma} \geq C_{Mc}$ або $C_{MK} = C_{Mc}$, якщо $C_{Mc} \geq C_{Ma}$, де C_{MK} – сума ввізного (вивізного) мита за комбінованими ставками, C_{Ma} - сума ввізного (вивізного) мита розрахована по ставкам в відсотках до митної вартості, C_{Mc} - сума ввізного (вивізного) мита розрахована по ставкам в євро за одиницю товару. Наприклад, якщо ставка митного тарифу на імпортований товар становить 30%, але не менше 12 ЄВРО за штуку, а вартість партії імпортованих товарів складає 2000 ЄВРО при їх загальній кількості 500 штук, то імпортоване мито буде становити 1800 ЄВРО. Це пов'язано з тим, що задекларована ціна 4 ЄВРО за штуку менше ніж ціна розрахунку митної ставки при імпорті товарів по даній товарній позиції. Отже, ціна товару в країні імпорту складе 7,6 ЄВРО за одиницю ввезеного товару. Таким чином, адвалерний еквівалент комбінованого митного тарифу на імпортований товар становитиме у даному випадку 90%.

Практика застосування **К.м.** свідчить, що метою його використання є як фіскальна, так і захисна функції, але домінуючим є ефект захисту національного виробника від конкуренції іноземних товарів. Застосування комбінованого ввізного мита усуває неможливість заниження митної вартості товарів і відповідно неможливість ухилення від сплати обов'язкових митних платежів суб'єктами ЗЕД шляхом використання такого інструменту, як ціна товару. За оцінками деяких митних адміністрацій ЄС, дані методи ухилення від сплати податків традиційні практично для всіх країн світу і становлять 80% усіх порушень митного законодавства і конфліктних ситуацій із перевізниками вантажів при здійсненні митного оформлення товарів. При цьому, чим більша різниця між мінімальною ціною, яку встановлюють митні органи, і фактурною ціною, за якою імпортує товар суб'єкт ЗЕД, тим менша зацікавленість суб'єктів ЗЕД в легальному отриманні митного вантажу. Тобто застосування **К.м.** може практично блокувати потік товару з конкретної товарної позиції, що, на нашу думку, пов'язане не стільки з бажанням чи небажанням суб'єктів ЗЕД легально сплачувати митні платежі, скільки з рентабельністю операцій з даного товару. Тобто при легальному отриманні вантажу суб'єкт ЗЕД практично не витримує цінової конкуренції. Тому товари, що оподатковуються **К.м.**, посідають друге місце після підакцизних товарів, які, як правило, є завжди об'єктом контрабандних операцій [2].

Після запровадження **К.м.** споживачі будуть сплачувати більшу ціну за імпортовані товари, тоді як національні виробники за свої товари будуть отримувати більші прибутки. Величина доходу держави залежатиме від митної вартості товару і збільшуватиметься у міру розширення об'єкта оподаткування. Чим більша ціна товару, тим більший дохід отримує держава при певному обсязі імпорту. За своїми джерелами цей дохід складається з двох частин: частина – сплачується споживачами, а решта – закордонними фірмами-виробниками. Є ще один, з нашої точки зору, суттєвий недолік застосування **К.м.**. Розповсюдження такого мита на все більшу кількість товарних позицій зумовлює негативну реакцію імпортерів: до країни ввозяться в основному товари дешеві та низькоякісні, тобто такі, які мають низьку митну вартість, що, у свою чергу, дає змогу мінімізувати митні платежі та тримати норму прибутковості за даними товарами на певному рівні. У даній ситуації, у першу чергу, втрачає споживач. Тому при застосуванні такого виду мита у державі має бути чітко відпрацьована система регуляторів якісних показників імпортованих товарів. Це можуть бути державні структури, які входять до системи нетарифного регулювання (карантин рослин, ветеринарна інспекція, екологічна інспекція, система стандартизації, санітарно-епідеміологічна служба і под.) і через систему видачі документів-дозволів контролювати даний процес.

В Україні комбіновані ставки мита почали застосовуватись з др. пол. 1995 р. Так, з 19 прийнятих у 1996 р. постанов, якими вносились зміни до Єдиного митного тарифу, в 13

запроваджувалися комбіновані ставки ввізного мита. В основному вони встановлені на сільськогосподарську і харчову продукцію, лікєро-горілчані та тютюнові вироби, продукцію легкої промисловості, автомобілі, відеотехніку та інші види високоліквідних товарів, які, як правило, є традиційними об'єктами заниження митної вартості [3].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Гребельник О.П. Митна справа: підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 400 с.; 3. Митне право: підручник / за заг. ред. О.П. Рябченко, Л.М. Дорофєєвої. Луцьк: Вежа-Друк, 2024. 548 с.

Гребельник О.П.

КОМПЕНСАЦІЙНЕ МИТО (англ. COUNTERVAILING DUTY) – різновид особливого виду мита, що встановлюється відповідно до ЗУ «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту» у разі ввезення на митну територію України товарів, які є об'єктом субсидованого імпорту, що заподіює шкоду або створює загрозу заподіяння шкоди національному товаровиробнику (ч. 5 ст. 275 МКУ) [1]. ЗУ визначає механізм захисту національного товаровиробника від субсидованого імпорту з інших країн, митних союзів або економічних угруповань, регулює засади і порядок порушення та проведення антисубсидійних розслідувань, а також застосування компенсаційних заходів [2].

К.м. нараховується у випадку переміщення через митний кордон тих товарів, при виробництві яких прямо чи побічно використовувались субсидії або якщо їх імпорт наносить шкоду національному виробництву аналогічних товарів [3]. Стаття VI Угода про застосування статті VI Генеральної угоди про тарифи й торгівлю 1994 року (Угода СОТ) визначає **К.м.** як особливе мито, яке встановлюється з тим, щоб нейтралізувати дію субсидій або пільг, які застосовуються прямо або побічно стосовно експорту або виробництва якогонебудь товару, і рекомендує країні, що ввела субсидію, провести консультацію з іншими учасниками СОТ, а у тих випадках, коли це субсидування зачіпає інтереси інших країн, обмежити його розміри [4]. У випадках явного застосування експортних субсидій Угода СОТ надає право застосовувати відносно таких товарів **К.м.** без доказу наявності матеріального збитку. В інших випадках обкладання **К.м.** здійснюється на підставі правил процедури встановлення нанесеного збитку від використання експортних субсидій. Результатом Уругвайського раунду стала Нова редакція Кодексу щодо субсидій і компенсаційного мита, в якому регулюється дві групи питань: правила застосування **К.м.** і правила використання субсидій. Щодо застосування **К.м.**, то Кодекс значно розширив ст. VI Угоди СОТ і доповнив положенням щодо субсидій. У цій редакції розмежовуються експортні субсидії і субсидії, які використовуються в країні як інструмент економічної і соціальної політики.

Відповідно до законодавства України **К.м.** застосовується у випадках: ввезення на митну територію України товарів, які є об'єктами субсидованого імпорту, якщо при цьому заподіюється шкода національному виробникові; вивезення за межі митної території України товарів, для виробництва, переробки, продажу, транспортування, експорту або споживання яких безпосередньо або опосередковано надавалася субсидія, якщо таке вивезення заподіює шкоду. Цей різновид особливого виду мита нараховується за ставкою і на умовах, що встановлюються згідно з рішенням Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі про застосування компенсаційного мита, але ставка **К.м.** не може перевищувати виявленого розміру субсидій. Вказане мито сплачується незалежно від сплати інших податків і зборів, у тому числі мита та митних зборів, що нараховуються при переміщенні товарів через митний кордон. Відносно імпорту товару одним постачальником не може одночасно використовуватись **К.м.** і антидемпінгове мито.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту : Закон України від 22.12.1998 р. № 331-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 12–13. Ст. 80.; 3. Гребельник О.П. Митна справа: підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 400 с.; 4. Agreement on implementation of article VI of the General Agreement on tariffs and trade 1994 (GATT). URL: <http://surl.li/tskyw>

Гребельник О.П.

КОМПЛЕКТНИЙ ОБ'ЄКТ (англ. COMPLETE OBJECT) – товар, що згідно з вимогами УКТ ЗЕД класифікується за одним кодом, але за виробничими чи транспортними умовами переміщується через митний кордон України у розібраному чи незібраному вигляді декількома транспортними засобами. Перелік складових **К.о.** відображається у контрольному списку, що використовується митним органом для обліку таких складових при переміщенні їх через митний кордон України.

Декларування складових **К.о.** здійснюється шляхом подання митної декларації. Здійснення контролю за дотриманням строків, повнотою переміщення через митний кордон України та станом митного оформлення складових відповідного **К.о.** покладається на підрозділ митного органу, що здійснив оформлення митної декларації на першу партію складових цього **К.о.** Відповідні відомості вносяться таким підрозділом до контрольного списку, розміщеного в базі даних митного органу та ЄАІС. Термін, необхідний для переміщення **К.о.** через митний кордон України, обчислюється, починаючи з дня завершення митного оформлення митним органом першої партії складових цього **К.о.** При розміщенні у режим митного складу окремих складових **К.о.** строк їх подальшого декларування у вказаний митний режим визначається терміном зберігання товарів у митному режимі митного складу. Для прийняття класифікаційного рішення щодо **К.о.** декларант зобов'язаний подати митному органу заяву, заповнену в установленому порядку, та копії наступних документів: зовнішньоекономічного договору (контракту); технічного опису комплектного об'єкта, що дає змогу установити призначення й функції як комплектного об'єкта в цілому, так і його складових; складального креслення комплектного об'єкта із зазначенням у ньому порядкового номера кожної складової комплектного об'єкта; контрольного списку із зазначенням у ньому відомостей про всі складові комплектного об'єкта та його електронну копію. Якщо до переліку складових комплектного об'єкта входить кілька однакових складових, відомості про такі складові зазначаються в окремих позиціях контрольного списку. Розгляд питань щодо класифікації **К.о.** згідно з УКТ ЗЕД, та прийняття рішення здійснюються у термін, що не перевищує 15 робочих днів із дати реєстрації заяви.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Митна справа : підруч. / [А.І. Крисоватий, С.Д. Герчаківський, О.Б. Дем'янюк та ін.] ; за ред. А.І. Крисоватого. Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2014. 540 с.

Крисоватий А. І.

КОМПРОМІС У СПРАВІ ПРО ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ (англ. COMPROMISE IN THE CASE OF VIOLATION OF CUSTOMS RULES) – згода, порозуміння між учасниками порушення митних правил, що досягнуті шляхом взаємних поступок. Провадження у справі про порушення митних правил може бути припинено шляхом **К.** (мирової угоди) за умови відсутності у діяч порушника складу злочину (ч. 1 ст. 521 МКУ) [1]. Мирова угода укладається між зазначеною особою та митним органом, посадова особа якого здійснює провадження у справі. Мировою угодою визначаються обов'язки сторін, зокрема: особа, яка вчинила порушення митних правил, у визначений строк, який не може

перевищувати 30 днів, зобов'язана внести у державний бюджет кошти в сумі, що дорівнює сумі штрафу, передбаченого санкцією відповідної статті МКУ, та/або задекларувати в митний режим відмови на користь держави товари - безпосередні предмети порушення митних правил, а у відповідних випадках - також товари із спеціально виготовленими сховищами (тайниками), що використовувалися для приховування безпосередніх предметів порушення митних правил від митного контролю, транспортні засоби, що використовувалися для переміщення безпосередніх предметів порушення митних правил через митний кордон України. У разі, якщо за висновком митного органу реалізація зазначених товарів, транспортних засобів неможлива, а також якщо вони не можуть бути випущені у вільний обіг, їх декларують в митний режим знищення або руйнування. При цьому, митний орган повинен припинити провадження у справі про порушення митних правил щодо цієї особи та здійснити митне оформлення задекларованих нею товарів відповідно до заявленого митного режиму. Товари, транспортні засоби можуть бути предметом мирової угоди лише за умови, що особа, яка вчинила порушення митних правил, є їх власником або ж уповноважена розпоряджатися ними. У разі припинення справи про порушення митних правил шляхом **К.** порушник повинен із письмовою заявою, що складена у довільній формі звернутися до керівника митного органу. Факт подання такої заяви фіксується митним органом шляхом її реєстрації з використанням інформаційних технологій або ж порушнику повинна надаватися можливість самостійного фіксування в електронній системі митного оформлення факту і часу подачі митному органу заяви, на паперовому носії, а в разі електронного оформлення – можливість одержання від митного органу повідомлення про дату і час отримання цим органом електронної заяви. У разі відсутності законних підстав для припинення справи про порушення митних правил шляхом **К.** митний орган протягом одного робочого дня, наступного за днем подання заяви, надає заявнику вмотивовану відповідь про причини незастосування процедури **К.** Мирова угода укладається у письмовій формі. Право її підписання від імені митного органу надається їх керівникам або заступникам, а від імені Держмитслужби, – посадовим особам, уповноваженим на це відповідно до посадових інструкцій. Типова мирова угода затверджується Мінфіном [2]. У випадку невиконання порушником зобов'язань, у визначений мировою угодою строк, який не може перевищувати 30 днів, угода вважається недійсною і провадження у справі про порушення митних правил поновлюється. Мирова угода у справі про порушення митних правил оскарженню не підлягає. У разі припинення провадження у справі про порушення митних правил шляхом **К.** порушник, вважається таким, що не був притягнутий за нього до адміністративної відповідальності. Сутність та особливості вирішення справи про порушення митних правил шляхом **К.** наведено у спеціальному додатку Н Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур (Киотська конвенція) [3]. Таким чином, висвітлення цього питання у МКУ створює передумови для наближення вітчизняної митної системи до світових стандартів.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Типова мирова угода про припинення провадження в справі про порушення митних правил шляхом компромісу(з додатками): затверджена наказом Міністерства фінансів України від 28.05.2012 р. № 607 (в ред. наказу від 24.08.2023 р. № 461). *Офіційний вісник України*. 2012. № 52. Ст. 2105.; 3. International Convention on the simplification and harmonization of Customs procedures (as amended) (Revised Kyoto Convention). (Kyoto, 26.06.1999). URL: <http://surl.li/svqbx>;

Руда Т.В.

КОНВЕНЦІЯ ПРО ДОГОВІР МІЖНАРОДНОГО АВТОМОБІЛЬНОГО ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВАНТАЖІВ (КОНВЕНЦІЯ CMR 1956 РОКУ) (англ. CONVENTION ON THE CONTRACT FOR THE INTERNATIONAL CARRIAGE OF GOODS BY ROAD (CMR))

AND PROTOCOL OF SIGNATURE (DONE AT GENEVA ON 19 MAY 1956) [1]. **К.** була підписана 19.05.1956 р. у в Женеві, набула чинності 02.07.1961 р. (змінена Протоколом, підписаним у Женеві 05.07.1978 р., який набрав чинності 28.12.1980 р., для введення спеціальних прав запозичення (SDR) як одиниці рахунку. Україна приєдналася до **К.** 01.08.2006 р. [2], до Протоколу – 16.10.2012 р., набрав чинності – 13.09.2020 р. [3]. **К.** застосовується в обов'язковому порядку до всіх міжнародних автомобільних перевезень вантажів транспортними засобами за винагороду при умові, що принаймні хоча б одна зі сторін є державою учасницею договору, незважаючи на місце проживання і громадянство сторін. **К.** документ, який визначає права та обов'язки учасників процесу міжнародного автомобільного перевезення, прийнятий під егідою Комітету внутрішнього транспорту Європейської економічної комісії ООН. Перевізники та експедитори керуються цим документом вже більш ніж 50 років. Цей документ дуже важливий у випадках, коли необхідно встановити винуватців завданих збитків, спричинених під час перевезення вантажу його володільцю чи іншій особі. На сьогоднішній день до даної **К.** приєдналось 55 держав. Більшість з них знаходиться в Європі та Азії, кілька в Африці, і одна в Південній Америці. Карликові держави – Андора, Монако, Ліхтенштейн, Сан Марино і Ватикан – не є членами даної **К.** Держави-учасники **К.** укладають договори міжнародних автомобільних перевезень, керуючись її положеннями та національним законодавством. Україна не є виключенням.

К. складається з преамбули, VII розділів, що містять 51 статтю і протокол про підписання. Розділ I «Сфера застосування» містить 2 статті в яких формуються визначення «транспортного засобу» та загальні умови застосування конвенції. Під «транспортним засобом» для даної конвенції розуміється автомобілі, автопоїзди, причепа і напівпричепа як це визначено в ст. 4 Конвенції про дорожній рух від 19.09.1968 р.

Загальні умови застосування **К.**: принаймні одна з двох держав (держава отримання товарів або держава, призначена для доставки товарів) має бути державою-учасницею **К.**; місце завантаження товарів і місце, призначене для доставки, повинні перебувати в двох різних державах; перевезення вантажу має здійснюватися для іншої особи, ніж перевізник (тобто перевезення за фінансову винагороду); принаймні одна частина транспортування повинна здійснюватися автомобільним транспортним засобом; умови **К.** не застосовуються до перевезень небіжчиків, поштових перевезень або вивезення меблів і предметів облаштування [1]. **К.** зазначається, якщо частина перевезення здійснюється морським, залізничним або повітряним транспортом, а транспортний засіб, що містить вантаж, перевозиться на борту судна, залізничного вагона чи літака, вантаж під час перевезення з транспортного засобу не вивантажувався таке перевезення вважається автомобільним. Розділ II «Особа, за яких перевізник є відповідальним» містить 1 статтю в якій зазначається, що перевізник відповідає, як за власні дії і неогляди за своїх агентів, службовців та всіх інших осіб, коли останні виконують покладені на них обов'язки щодо перевезення. Розділ III «Укладання і виконання договору перевезення» має 13 статей і передбачає здійснення перевезення за вантажною накладною, котра відображає та підтверджує договір перевезення; порядок оформлення та зміст накладної. Вантажна накладна є лише декларативним доказом існування контракту. Розділ IV «Відповідальність перевізника» складається з 13 статей, що розкривають зміст загальних правил відповідальності перевізника згідно даного договору за повну або часткову втрату або пошкодження вантажу між моментом, коли він приймає вантаж під свою відповідальність, і моментом, коли він доставлений вантажоодержувачу, а також за затримку в перевезенні.

Система відповідальності **К.** в широкому сенсі заснована на вині, посиленій (доповненій) обов'язком проявити належну обачність і зворотним тягарем доведення. Щоб звільнитися від відповідальності, перевізник повинен довести, що втрата або пошкодження товару чи затримка були спричинені: неправомірними діями чи недбалістю позивача,

внаслідок інструкцій позивача, невикликаних діями або недоглядом з боку перевізника, внаслідок дефекту вантажу чи внаслідок обставин, уникнути яких перевізник не міг і наслідки яких він не міг відвернути. З іншого боку, **К.** у ч. 4 ст. 17 передбачає презумпцію, згідно з якою, якщо перевізник доведе, що пошкодження спричинено однією з обставин, передбачених у конвенції, він також буде звільнений від відповідальності. До таких обставин відноситься: використання відкритих без тентових транспортних засобів, якщо їх використання було чітко погоджено; відсутність чи дефект упаковки; обробка, завантаження, складування чи розвантаження вантажу відправником, вантажоодержувачем чи особами, які діють від імені відправника чи вантажоодержувача; природні властивості певних видів товарів (корозія, гниття, усушка, нормального виток, дії молі чи шкідників); недостатнє чи неадекватне маркування або нумерація вантажних місць; перевезення худоби. Якщо перевізник несе відповідальність за компенсацію за повну або часткову втрату вантажу, збитки, що підлягають відшкодуванню, розраховуються на основі вартості цих вантажів у місці та в час, коли перевізник прийняв їх до перевезення. **К.** передбачена також обмежена відповідальність перевізників. У разі затримки відшкодування збитків обмежується сумою плати за перевезення. Розмір відшкодування не може, перевищувати 25 франків за кілограм від сутньої ваги бруто. «Франк» означає золотий франк вагою 10/31 грама проби 0,900. Разом з тим, варто зазначити, якщо втрата, пошкодження або затримка були спричинені навмисною неправомірною поведінкою з боку перевізника або осіб, за яких він відповідає, чи недбалістю, як що такі дії за національним законодавством можна прирівняти до умисного злочину то положення, що обмежують відповідальність перевізника, не застосовуються. Розділ V «Претензії і позови». Містить 4 статті, що регулюють порядок звернення до суду та арбітражу договірної сторони. **К.** містять положення для вирішення таких питань, як термін позивної давності, пред'явлення претензій у письмовій формі та інше. Розділ VI «Положення, які стосуються перевезення», що здійснюється послідовно декількома перевізниками складається з 7 статей, що розкривають умови виконання договору послідовно декількома перевізниками, причому другий перевізник і кожний з наступних за ним стають, в силу прийняття ними вантажу і вантажної накладної, сторонами договору перевезення на зазначених у вантажній накладній умовах. Розділ VII «Недійсність умов, які суперечать Конвенції» має 1 статтю, що визначає умови спричинення недійсності договору. Розділ VIII «Заключні положення» складається з 10 статей, що о передбачають порядок підписання, ратифікації, денонсування, порядок набуття чинності та інше. «Протокол про підписання» зазначається що дана конвенція не застосовується до перевезень між Сполученим Королівством Великобританії і Північної Ірландії та Ірландською Республікою.

Літ.: 1. Convention on the contract for the international carriage of goods by road, (CMR) and Protocol of signature (Done at Geneva on 19.05.1956). URL: <http://surl.li/tpiji>; 2. Про приєднання України до Конвенції про договір міжнародного автомобільного перевезення вантажів : Закон України від 01.08.2006 р. № 57-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 39. Ст. 341.; 3. Про приєднання України до Протоколу до Конвенції про договір міжнародного автомобільного перевезення вантажів (КДПВ): Закон України від 16.10.2012 р. № 5438-VI. *Офіційний вісник України*. 2012. № 85. Ст. 3443.

Лабеньська Л.Л., Філяніна Л.А.

КОНВЕНЦІЙНЕ (ДОГОВІРНЕ) МИТО (англ. CONVENTIONAL (CONTRACTUAL) DUTY) встановлюється на базі двосторонньої або багатосторонньої угоди з іншими державами, або угоди про створення митного союзу, і тому воно не може бути змінене державною владою в односторонньому порядку.

З розвитком інтернаціоналізації господарського життя, механізм застосування митного тарифу набуває договірний характеру. Цьому передують такі тенденції: знижується роль національного законодавства, зростає роль міжнародного, і, у першу чергу, тих законодавчих

актів, які спрямовані на зняття торговельних обмежень; реалізація експортного потенціалу країни на світовому ринку нерідко залежить від рівня протекціонізму відносно товарів даної країни, а пониження даного рівня можливе тільки за умови певних поступок країни у напрямі лібералізації умов здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

К.м. не змінюється впродовж тривалого часу, що має велике значення для аналізу тих митних бар'єрів, з якими експортер стикається на ринку інших країн. Воно вилучається з митного тарифу, коли угоди, за якими воно було представлене, призупиняють свою дію.

Літ.: 1. Гребельник О.П. Митна справа: Підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 400 с.

Гребельник О.П.

КОНВЕНЦІЯ ООН ПРО ДОГОВОРИ МІЖНАРОДНОЇ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ ТОВАРІВ (англ. UNITED NATIONS CONVENTION ON CONTRACTS FOR THE INTERNATIONAL SALE OF GOODS (CISG) [1]. Підготовка єдиного закону про міжнародну купівлю-продаж товарів почалася в 1930 року в Міжнародному інституті уніфікації приватного права (UNIDROIT) у Римі. Робота над розробкою уніфікованих правил міжнародної торгівлі був призупинений через початок II світової війни. У 1964 р. проект був поданий на розгляд дипломатичної конференції в Гаазі на якій було прийнято дві конвенції: про міжнародну купівлю-продаж товарів та про укладення договорів для міжнародної торгівлі товарами. Положення даних конвенцій були піддані критиці, як таких що відображають правові традиції та економічні реалії регіону, континентальної Західної Європи, котрий найбільше активно сприяв підготовці документів. UNIDROIT дослідив думку учасників організації щодо їх позицій і наміру приєднатися до конвенцій та визначив варіанти котрі розширюють та стають прийнятними для держав з різними правовими, соціальними та економічними системами. Результатом цього дослідження стало прийняття у Відні 11.04.1980 р. **К.** яка об'єднує предмет двох попередніх конвенцій. Конвенція набула чинності 01.01.1988 р., для перших одинадцяти держав котрі є представниками усіх географічних регіонів, різних етапів економічного розвитку та всіх основних правових, соціальних та економічних систем: Аргентина, Китай, Єгипет, Франція, Угорщина, Італія, Лесото, Сирія, Сполучені Штати, Югославія та Замбія.**К.**була відкрита для підписання на заключному засіданні Конференції 11.04.1980 р. і залишалася відкритою для підписання в штаб-квартирі ООН у Нью-Йорку до 30.09.1981 р. Учасниками договору є 97 держав, для України **К.**набула чинності 01.02.1991 р. [2]. Текст є однаково автентичним арабською, китайською, англійською, французькою, російською та іспанською мовами.

Метою **К.** є забезпечення сучасного, єдиного та справедливого режиму для договорів міжнародної купівлі-продажу товарів. Таким чином, **К.** робить значний внесок у запровадження визначеності в комерційних обмінах і зниження транзакційних витрат.

К. складається з III частин, що містять 101 статтю. Частина I «Сфера застосування та загальні положення». Глава I «Сфера застосування» містить 6 статей в яких визначаються обставини за яких діє дана міжнародна угода. Так, ст. 2 **К.** виключає із застосування операції, пов'язані зі споживчими товарами, а також операції, пов'язані з грошима чи інвестиційними цінними паперами. Ст. 4 **К.** виключає із застосування ті питання, що стосуються дійсності самого договору або дійсності будь-яких його конкретних положень, а також наслідків, котрі може мати договір щодо права власності на продані товари. Ст. 5 **К.** виключає із застосування питання щодо відповідальності продавця за шкоду здоров'ю або заподіяну смерть, спричинені вантажем. **К.** згідно зі ст. 3 відрізняє контракти купівлі-продажу від договорів про надання послуг у двох аспектах: контракт на поставку товарів, що мають бути виготовлені чи вироблені, вважається купівлею-продажем, якщо сторона, котра замовляє товари, зобов'язується поставити значну частину матеріалів, необхідних для їх виготовлення або виробництва; якщо переважна частина зобов'язань сторони, котра постачає товари, полягає в

постачанні праці чи інших послугах, **К.** не застосовується. Глава II «Загальні положення» містить 7 статей, що визначають правила тлумачення, при якому слід враховувати її міжнародний характер і необхідність сприяти однаковості її застосування й додержання сумлінності в міжнародній торгівлі та уникати тенденції вдаватися до національного права купівлі-продажу. Якщо питання, яке регулюється цією Конвенцією, прямо не врегульовано в ній, це питання має бути вирішено відповідно до загальних принципів, на яких ґрунтується **К.** Лише за відсутності таких принципів питання має бути вирішено відповідно до права, що застосовується в силу норм міжнародного приватного права. **К.** не обмежує договір купівлі-продажу будь-якими вимогами щодо форми. Зокрема, ст. 11 передбачає, що для укладення договору не потрібна письмова угода. Однак, якщо договір укладено у письмовій формі і він містить положення, котре вимагає, щоб будь-яка зміна або розірвання угоди було укладено в письмовій формі, ст. 29 передбачає, що договір не може бути іншим чином змінений або розірваний за згодою. Єдиний виняток полягає в тому, що сторона може бути унеможливлена своєю поведінкою стверджувати таке положення в тій мірі, в якій інша особа покладалася на цю поведінку. Для адаптації до законодавства держав, де договір купівлі-продажу вимагає письмового оформлення, ст. 96 дає право цим державам оголосити, що ні ст. 11, ні виняток зі ст. 29 не застосовуються, якщо будь-яка сторона договору має комерційне підприємство в цій державі. Під «письмовою формою» для значення даної конвенції розуміється також повідомлення телеграфом і телетайпом. Частина II «Укладання договору» має 11 статей, що розкривають питання, котрі виникають під час укладання договору шляхом обміну офертою та акцептом. Коли укладання договору відбувається таким чином, договір вважається укладеним, коли акцепт пропозиції набуває чинності. **К.** зазначає: для того, щоб пропозиція про укладення договору була офертою, вона повинна бути адресована одній або кільком конкретним особам і бути достатньо визначеною. Щоб пропозиція була достатньо визначеною, вона повинна вказувати на товари та прямо чи неявно фіксувати чи передбачати положення щодо визначення кількості та ціни. Акцепт пропозиції може бути здійснений за допомогою заяви або іншої поведінки адресата оферти, що вказує на згоду з пропозицією, яка повідомляється оференту. Однак у деяких випадках акцепт може полягати у виконанні певної дії, наприклад відправлення товару або його оплата. Частина III «Купівля продаж». Глава I «Загальні положення» складається з 5 статей, що розкривають зміст поняття порушення договору, його розірвання, права вимагати виконання зобов'язання іншою стороною, неможливості зміни або припинення договору шляхом простої згоди сторін. Глава II «Зобов'язання продавця» налічує 23 статті, що передбачають низку правил, щодо реалізації зобов'язань продавця стосовно якості товару. Загалом, продавець повинен поставити товари, котрі відповідають кількості, якості та опису, передбачені контрактом, і які містяться або упаковуються відповідно до вимог контракту. У зв'язку з обов'язками продавця щодо якості товару **К.** містить положення про обов'язок покупця перевірити товар. Він повинен повідомити про будь-яку невідповідність контракту протягом розумного часу після того, як він її виявив або повинен був виявити, і не пізніше двох років з дати, коли товар був фактично переданий покупцеві, якщо тільки цей часовий ліміт не відповідає договірному гарантійному періоду. Глава III «Зобов'язання покупця» містить 13 статей котрі розкривають загальні зобов'язання покупця, а саме: необхідність сплатити ціну за товар і отримати його, як того вимагає контракт і **К.**; передбачає додаткові правила використання за відсутності договірної угоди щодо того, як визначати ціну та де і коли покупець повинен виконати свої зобов'язання щодо сплати ціни. Глава IV «Перехід ризику» складається з 5 статей, котрі конкретизують правила переходу ризику до покупця та права і обов'язки сторін пов'язані даною процедурою. Визначення точного моменту переходу ризику втрати або пошкодження товару від продавця до покупця має велике значення в договорах міжнародної купівлі-продажу товарів. Сторони можуть регулювати це питання у своєму контракті або за допомогою прямого положення, або за допомогою торгового терміну, такого як, наприклад,

інкотермс. Однак для частих випадків, коли договір не містить такого положення, **К.** встановлює повний набір правил. Глава V «Положення, спільні для продавця та покупця» містить 18 статей, що розкривають питання передбачуваного порушення договору та договорів на поставку товарів окремими партіями; збитків за порушення договору; виплати відсотків у разі прострочення виплат ціни чи іншої суми та відшкодування збитків; порядок і підстави звільнення від відповідальності; наслідки розірвання договору; порядок і умови збереження товару. **К.** містить спеціальні норми для ситуації, коли стає очевидним, що після укладення договору інша сторона не виконає значної частини своїх зобов'язань. Розрізняють ті випадки, коли інша сторона може призупинити власне виконання контракту, але контракт продовжує існувати в очікуванні майбутніх подій, та випадки, коли вона може оголосити про розірвання контракту. Якщо сторона не виконує будь-яке зі своїх зобов'язань з обставин, що поза її контролем, які вона не могла передбачити під час укладення договору і які вона не могла уникнути або подолати, у такому випадку сторона звільняється від наслідків свого невиконання, включаючи виплату збитків. **К.** покладає на обидві сторони обов'язок зберігати будь-які речі, що належать іншій стороні, якими вони володіють. Такий обов'язок має ще більшу важливість у міжнародному продажу товарів, коли інша сторона є іноземною та може не мати агентів у державі, де знаходяться товари. Глава VI «Заклучні положення» має 13 статей, що містять звичайні положення, що стосуються Генерального секретаря як депозитарію. **К.** дозволяє певну кількість заяв щодо сфери застосування та вимог до письмового укладання договору (були згадані вище). Існує спеціальна декларація для держав, котрі мають різні системи права, що регулюють договори купівлі-продажу в різних частинах їхньої території. Нарешті, держава може заявити, що вона не буде зв'язана Частиною II щодо укладання контрактів або Частиною III щодо прав та обов'язків покупця та продавця. Ця остання декларація була включена як частина рішення об'єднати в одну конвенцію предмет двох Гаазьких конвенцій 1964 р.

К. доповнює Конвенція ООН про позовну давність у міжнародній купівлі-продажу товарів 1974 р. зі змінами, внесеними Протоколом 1980 р. [3] (Україна ратифікувала Конвенцію 01.07.1993 р. [4]). Конвенція про позовну давність встановлює уніфіковані правила регулювання період часу, протягом якого сторона за договором міжнародної купівлі-продажу товарів повинна розпочати судовий процес проти іншої сторони для пред'явлення позову, котрий впливає з контракту або стосується його порушення, припинення чи дійсності. Протокол про внесення змін 1980 р. гарантує, що сфера застосування Конвенції про позовну давність є ідентичною сфері застосування **К.**

К. також доповнюється, стосовно використання електронних засобів зв'язку, Конвенцією ООН про використання електронних повідомлень у міжнародних договорах 2005 [5], котра покликана сприяти використанню електронних комунікацій у міжнародній торгівлі, гарантуючи, що укладені контракти та інші повідомлення, якими обмінюються в електронному вигляді, є такими ж дійсними, як і їх традиційні паперові еквіваленти. Конвенція може допомогти уникнути неправильного тлумачення **К.**, яке може виникнути, наприклад, коли держава подала заяву, що вимагає використання традиційної письмової форми для договорів міжнародної купівлі-продажу товарів. При тлумаченні «комунікація» та/або «письмова форма» згідно з **К.** також маються на увазі й електронні комунікації. Конвенція є правомочним договором, результатом якого є усунення цих формальних перешкод шляхом встановлення вимог щодо функціональної еквівалентності електронної та традиційної письмової форми.

Літ.: 1. United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG) (Vienna, 11.04.1980). URL: <http://surl.li/tskzk>; 2. Про приєднання УРСР до Конвенції ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів: постанова Президії Верховної Ради УРСР від 23.08.1989 р. № 7978-XI. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1989. № 36. Ст. 108.; 3. Convention on the Limitation Period in the International Sale of Goods (New York, 1974). URL:

<http://surl.li/tpijm>; 4. Про ратифікацію Конвенції про позовну давність у міжнародній купівлі-продажу товарів 1974 року : постанова Верховної Ради України від 14.07.1993 р. № 3382-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 36. Ст. 368.; 5. United Nations Convention on the Use of Electronic Communications in International Contracts (New York, 2005). URL: <http://surl.li/tpijn>

Філяніна Л.А.

КОНВЕНЦІЯ ООН ПРО МОРСЬКЕ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВАНТАЖІВ (КОНВЕНЦІЯ 1978 РОКУ) (ГАМБУРЗЬКІ ПРАВИЛА) (англ. UNITED NATIONS CONVENTION ON THE CARRIAGE OF GOODS BY SEA, 1978 (HAMBURG RULES) [1] – встановлюють єдиний правовий режим, що регулює права та обов'язки вантажовідправників, перевізників і вантажоодержувачів за договором морського перевезення вантажів. Основна увага приділяється відповідальності перевізника за втрату, пошкодження вантажу та за затримку доставки. **Г.п.** були прийняті 31.03.1978 р. на дипломатичній конференції, скликаній Генеральною Асамблеєю ООН у Гамбурзі (ФРН), ґрунтуються на проекті, підготовленому Комісією ООН з права міжнародної торгівлі (UNCITRAL). **Г.п.** набули чинності – 01.11.1992 р. Станом на січень 2024 р. 35 держави-учасниці (20 держав тільки підписали але не ратифікували конвенцію) [2]. Депозитарієм є Генеральний секретар ООН. Україна не приймає участь у даній конвенції.

Г.п. складаються з преамбули, 7 частин, що містять 34 статті. Частина I «Загальні положення» складається з 3 статей та формулює основні визначення, а саме: «перевізник» – будь-яка особа, якою або від імені якої було укладено договір морського перевезення вантажу з вантажовідправником; «фактичний перевізник» – будь-яка особа, якій перевізник доручив виконання перевезення вантажу або частини перевезення, а також будь-яку іншу особу, якій було доручено таке виконання; «вантажовідправник» – будь-яка особа, якою або від імені якої було укладено договір морського перевезення вантажу з перевізником, або будь-яка особа, якою чи від імені якої фактично передається доставлений вантаж перевізнику щодо договору морського перевезення; «вантажодержувач» – особа, яка має право прийняти доставку товару; «Товари» включають живих тварин, якщо товари консолідовані в контейнері, піддоні чи подібному транспортному засобі або якщо вони упаковані, «товари» включають такі транспортні засоби чи упаковку, якщо вони надаються вантажовідправником. Частина II «Відповідальність перевізника» містить 7 статей в яких зазначається відповідальність перевізника за вантаж в період протягом якого останній знаходиться під контролем перевізника в порту завантаження, під час перевезення та у порту під час вивантаження. Частина III «Відповідальність вантажовідправника» має 2 статті, що визначають загальні та спеціальні правила щодо небезпечних вантажів. Частина IV «Транспортні документи» складається із 5 статей, що визначають порядок видачі, змісту коносаменту; можливість застережень і доказової сили; гарантії вантажовідправника; інші документи крім коносаментів. Частина V «Претензії та позови» містить 4 статті, що регулюють судовий та арбітражний розгляд. **Г.п.** містять положення для вирішення таких питань, як обмеження позову та юрисдикція у зв'язку з арбітражем. Це важливо, тому що деякі правові системи виключають арбітраж як можливий спосіб вирішення спорів пов'язаних з перевезенням вантажів морем. Арбітраж став визнаним ефективним засобом вирішення таких спорів. Частина VI «Додаткові положення» складається з 4 статей, що визначають умови визначені в договорі морського перевезення, коносаменті чи іншому документі; умови недійсності таких договорів; розрахункову одиницю. Частина VII «Заклучні положення» містить 7 статей, що передбачають порядок підписання, ратифікації, прийняття, затвердження та приєднання до **Г.п.**; неможливість застосування застережень, порядок набуття чинності та інше.

Г.п. не застосовуються до чартерних компаній. Однак вони застосовуються до коносаментів, виданих відповідно до чартерних компаній, якщо коносамент регулює

відносини між перевізником і власником коносаменту, який не є фрахтувальником. Застосування Г.п. не залежить від національності судна, перевізника, вантажовідправника, вантажоодержувача чи будь-якої іншої зацікавленої особи. Г.п. стосуються відповідальності вантажовідправника за збитки завдані перевізником та за пошкодження судна, а також певні обов'язки і відповідальність вантажовідправника щодо небезпечних вантажів. Г.п. встановлюють обмеження відповідальності перевізника за втрату або пошкодження вантажу еквівалентної 835 розрахунковим одиницям, приблизно 1201,00 доларів США, за одне місце вантажу або іншу одиницю відвантаження, чи 2,5 розрахункової одиниці за один кілограм ваги бруто втраченого або пошкодженого товару, приблизно 1,65 доларів США за фунт, залежно від того, яка сума більша. Проте немає обмеження відповідальності, якщо доведено, що поведінка перевізника демонструє намір спричинити втрату, пошкодження чи затримку в передачі, внаслідок безвідповідальності та розуміння що такі дії вірогідно призведуть до втрати, пошкодження чи затримки вантажу. Правила застосовуються до всіх вантажів, включаючи палубний вантаж, живих тварин, і застосовуються незалежно від того, використовується коносамент чи ні. Інші положення Г.п. стосуються транспортних документів, виданих перевізником, включаючи коносаменти та необоротні транспортні документи, а також обмеження позовів, юрисдикції та арбітражного розгляду відповідно до Конвенції. Г.п. враховують сучасні методи документування, передбачаючи, що підпис на коносаменті може бути не тільки рукописним, але й будь-яким механічним або електронним способом, якщо це не суперечить законодавству держави, де видається коносамент. Г.п. містять перелік типів інформації, котру необхідно зазначати в коносаменті: загальний характер товару, кількість упаковок або штук, їх вагу, а також їх зовнішній стан. Деталізація необхідна для впровадження режиму відповідальності Г.п. Морські вантажі, що перевозяться на палубі, традиційно підлягали високому ризику втрати або пошкодження через стихію чи інші причини. Г.п. враховують розвиток технологій транспортування та пакування, зокрема можливість перевезення вантажів у контейнерах, що дозволило перевезення вантажу на палубі з відносною безпекою. У сучасних контейнеровозах, як правило, контейнери зберігаються на палубі. Г.п. дозволяють перевізнику перевозити вантажі на палубі не лише за згодою вантажовідправника, але й тоді, коли таке перевезення відповідає звичаям конкретної торгівлі або якщо цього вимагає закон. Г.п. є обов'язковими для держав-учасниць договору морського перевезення і не можуть зменшувати відповідальність і зобов'язання перевізника навіть за домовленістю.

Літ.: 1. United Nations Convention on the carriage of goods by sea, 1978 (Hamburg rulesurl). URL: <http://surl.li/tpijs>; 2. Overview of the status of UNCITRAL Conventions and Model Laws. URL: <http://surl.li/cqbeq>

Філяніна Л.А.

КОНВЕНЦІЯ ООН ПРО БОРТЬБУ ПРОТИ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ І ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, 1988 (англ. UNITED NATIONS CONVENTION AGAINST ILLICIT TRAFFIC IN NARCOTIC DRUGS AND PSYCHOTROPIC SUBSTANCES, 1988) [1]. Дата підписання Україною: 16.03.1989 р. Набуття чинності для України: 27.11.1991 р. [2]. Ухвалення К., яка набула чинності 11.11.1990 р., відбулося за результатами Міжнародної конференції з питань боротьби зі зловживанням наркотиками та їх незаконним обігом у грудні 1988 року у Відні (Австрія) і стало наступним кроком міжнародної спільноти у вирішенні проблематики незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин. Таким чином, було завершено формування нормативного підґрунтя міжнародної системи забезпечення протидії незаконному обігу наркотичних засобів та психотропних речовин, яку становлять три основні конвенції: Єдина конвенція про наркотичні засоби 1961 року [3], Конвенція про психотропні речовини 1971 року [4] та Конвенція про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних

речовин 1988 року [1]. При цьому **К.** не передбачає припинення дії двох вищезгаданих Конвенцій, а навпаки, містить посилення на деякі положення з них, доповнює їх та конкретизує. Необхідно також зазначити, що **К.** передбачає прийняття комплексу міжнародно-правових заходів (зокрема, правоохоронного характеру) із припинення незаконної торгівлі наркотичними засобами, а найважливішим складником таких заходів на міжнародному рівні вперше визнається боротьба з відмиванням злочинних доходів [5]. Так, відповідно до ст.1 **К.** «незаконний обіг» означає правопорушення, зазначені пунктах (1) і (2) статті 3 цієї **К.** В **К.** наведено конкретизований перелік та зміст злочинних діянь і встановлено можливість, окрім позбавлення свободи, застосувати штрафи і конфіскацію; визначено можливість застосування до винних осіб лікування, перевиховання, відновлення працездатності, соціальної реінтеграції (п. 4 ст. 3), а також обставини, що обтяжують вину; регламентовано видачу (ст. 6) та взаємну правову допомогу в розслідуванні й судовому розгляді кримінальних справ. Також необхідно акцентувати увагу на тому, що **К.** вперше в міжнародному праві передбачила використання методу контрольованих поставок, за якого допускається вивезення, провезення або ввезення на територію однієї або декількох країн незаконних або таких, що викликають підозру, партій наркотичних засобів, психотропних речовин, речовин, що їх заміняють, із відома і під наглядом їх компетентних органів із метою виявлення осіб, які беруть участь у здійсненні правопорушень, визнаних такими відповідно до п. 1 ст. 3, ст. 11 **К.**

Складається **К.** з преамбули та 34 статей, а основний наголос зроблено на сприянні співробітництву для більш ефективного вирішення проблем незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, які мають міжнародний характер. Ураховуючи особливості внутрішніх законодавчих систем, держави-учасниці зобов'язалися вживати всіх необхідних заходів, зокрема заходів законодавчого та організаційного характеру. Водночас передбачено, що реалізація зобов'язань за **К.** повинна відбуватися згідно з принципами суверенної рівності й територіальної цілісності держав, а також принципом невтручання у внутрішні справи інших держав (ст. 2). Одним із найважливіших положень цієї **К.** є встановлення контролю за речовинами, що використовуються під час виготовлення наркотичних засобів і психотропних речовин (ст. 12, 14). **К.** доповнена Таблицями № 1 і 2, що містять 22 найменування речовин, які у спеціальній літературі прийнято називати прекурсорами. Іншим важливим новим положенням є зобов'язання Сторін ліквідувати або зменшити незаконний попит на наркотичні засоби і психотропні речовини. З метою запобігання витоку речовин, які часто використовуються при незаконному виготовленні наркотичних засобів і психотропних речовин, включених у Таблиці I і II **К.**, сторони зобов'язуються вживати заходів, які вони визнають необхідними, і в цьому аспекті співпрацювати між собою. Значна увага в **К.** приділяється налагодженню міждержавних зав'язків у протидії незаконному обігу наркотичних засобів та психотропних речовин (ст. 7-10).

Отже, з ухваленням **К.** шляхом посилення дієвості контрзаходів проти незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин удосконалено механізм міжнародного контролю за їх розповсюдженням своєю чергу, держави, що стають Сторонами міжнародних договорів з контролю за наркотиками, повинні виконувати свої зобов'язання, як правило, на основі прийняття відповідного законодавства для забезпечення можливостей виконання в повному обсязі умов міжнародного договору. Притому, що **К.** спрямовані на встановлення загального мінімального стандарту певної діяльності, Сторони **К.** можуть, за бажанням, вживати суворіші заходи, порівняно з передбаченими в договорах, за обов'язкової умови, що такі ініціативи відповідають нормам міжнародного публічного права, особливо нормам, що стосуються захисту прав людини (ст. 24). Основним нормативно-правовим актом, який визначає в Україні систему заходів, спрямованих проти незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, є Закон України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та

зловживанню ними» [6], який цілком відповідає основним положенням **К.**, а також визначає поняття контрольованої поставки, основні засади взаємодії державних і правоохоронних органів і порядок її проведення.

Одним із основних і обов'язкових для всіх Сторін елементів **К.** є встановлення кримінальної відповідальності та покарання за незаконний обіг наркотиків та психотропних речовин (ст. 3) та запровадження конфіскації (ст. 5). Для досягнення цієї мети у державне законодавство України внесено відповідні зміни. Так, ККУ [7] містить розділ XIII «Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення» (ст. 305-320), в якому визначено санкції за кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення, в т.ч. їх контрабанда; використання коштів, здобутих від незаконного обігу; незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут; викрадення, привласнення і вимагання, заволодіння незаконним шляхом та ін., що загалом відповідає міжнародно-правовим зобов'язанням України у цій сфері.

Літ.: 1. United Nations Convention Against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, 1988. URL:<http://surl.li/tpijz>; 2. Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин 1988 р.: постанова ВР УРСР від 25.04.1991 р. № 1000-ХІІ. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 24. Ст. 277.; 3. The Single Convention on Narcotic Drugs, 1961. (Single Convention, 1961). URL: <http://surl.li/tskud>; 4. Конвенція про психотропні речовини від 21.02.1971 року. URL: <http://surl.li/tpikb>; 5. Предместніков О.Г., Павкович С.М. Генеза розвитку міжнародного законодавства щодо забезпечення протидії незаконному обігу наркотичних засобів. *Юридичний бюлетень*. 2018. Вип.7. Ч.2. С. 122-133.; 6. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними: Закон України від 15.02.1995 р. № 62/95-ВР. *Верховної Ради України*. 1995. № 10. Ст. 62.; 7. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-ІІІ. *Голос України*. 2001. №107.

Ветушенко О.М.

КОНВЕНЦІЯ ООН ПРО МІЖНАРОДНІ ЗМІШАНІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВАНТАЖІВ (англ. UNITED NATIONS CONVENTION ON INTERNATIONAL MULTIMODAL TRANSPORT OF GOODS) – міжнародний договір, положення якого поширюються на всі види транспорту, що беруть участь у перевезеннях товарів між різними країнами, якщо перевезення здійснюється послідовно якнайменше двома різними видами транспорту (міжнародне змішане перевезення – МЗП). Складається з преамбули, 40 статей, об'єднаних у 8 частин та додатку[1]. Була прийнята на конференції ЮНКТАД (UNCTAD) у Женеві.

Прийняття **К.** було зумовлене подальшим розвитком міжнародної торгівлі та міжнародних економічних відносин у сфері вантажних перевезень. **К.** закріпила правовий статус оператора міжнародних змішаних перевезень вантажів (далі – МЗП) – особи, яка бере на себе відповідальність за доставку вантажів від виробника до замовника, забезпечуючи його перевезення різними видами транспорту на підставі договору МЗП. **К.** не застосовується до відносин з МЗП, якщо таке перевезення здійснювалося на окремих етапах різними видами транспорту на підставі відповідних договорів, що є правом вантажовідправника.

Договір МЗП охоплює весь процес перевезення - від прийому вантажу оператором МЗП для відправки до його видачі одержувачу, тобто інтегрує весь транспортний процес доставки товару від відправника до отримувача. Транспортні операції може виконувати як сам оператор, так і залучений їм перевізник(и).

К. регламентує порядок видачі та заповнення товаросупровідних документів до договору МЗП. Оператор МЗП зобов'язаний додержуватися права країни, у якій він діє, а також положень **К.**, яка не обмежує країни – учасниці у встановленні інших імперативних правил на своїй території щодо перевезення вантажу відмінних від положень **К.** У **К.**, норми якої мають імперативний характер, докладну увагу приділено питанням відповідальності, претензій та порядку подання позову за договором МЗП. До оператора МЗП за неналежне виконання договору змішаного перевезення застосовується презумпція вини.

Україна не приєдналася до **К.**, а сама **К.** не набула чинності на підставі ст. 36 (не приєдналася достатня для цього кількість країн) [1]. На сьогодні, **К.** має 11 учасників, з яких підписали її – 6. На практиці, положення **К.** застосовуються до договорів МЗП, якщо хоча б одне місце – приймання вантажу до перевезення або видачі його в кінцевому пункті одержувачу – знаходиться в країні-учасниці **К.**

Лит.: 1. United Nations Convention on International Multimodal Transport of Goods (Geneva, 24.05.1980). URL: <http://surl.li/tpikd>

І. В. Стрижак

КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАСНУВАННЯ ВСЕСВІТНЬОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ (КОНВЕНЦІЯ 1967 РОКУ) (ВОІВ) (англ. CONVENTION ESTABLISHING THE WORLD INTELLECTUAL PROPERTY ORGANIZATION, WIPO 1967) [1] – це установчий документ ВОІВ, підписана у Стокгольмі 14.07.1967 р., набула чинності у 1970 р., внесені поправки у 1979 р. ВОІВ є міжурядовою організацією, у 1974 р. стала однією з спеціалізованих установ системи ООН. Наразі 193 держав-учасників **К.** Україна, як держава-засновник ООН, стала членом ВОІВ у 1970 р. [2]. У 1992 р. Уряд України підтвердив продовження дії для нашої держави ряду основних міжнародних угод в сфері інтелектуальної власності і з того часу співробітництво з ВОІВ розвивається і розширюється. Україна бере активну участь у засіданнях всіх керівних органів ВОІВ, а також у діяльності її профільних Комітетів [3]. **К.** встановлює, що членство у ВОІВ відкрите для будь-якої держави, яка є членом будь-якого з Союзів, а також для іншої держави, яка задовольняє одну з наступних умов: (i) вона є членом ООН, будь-якої зі спеціалізованих установ, які перебувають у відносинах з ООН або МАГАТЕ або є стороною Статуту Міжнародного Суду ООН; або (ii) вона була запрошена Генеральною Асамблеєю ВОІВ стати учасником Конвенції.

К. визначає дві основні цілі організації: (i) сприяти захисту інтелектуальної власності в усьому світі шляхом співробітництва між державами та, у відповідних випадках з будь-якою іншою міжнародною організацією; та (ii) забезпечити адміністративне співробітництво між Союзми інтелектуальної власності, створеними договорами, котрі адмініструє ВОІВ. Для досягнення цілей, **К.** окрім виконання адміністративних завдань Союзів, здійснює наступні функції: (i) нормативну діяльність, включаючи встановлення норм і стандартів для захисту та захисту прав інтелектуальної власності через укладення міжнародних договорів і гармонізацію національного законодавства; (ii) програмна діяльність, яка включає правову та технічну допомогу державам у сфері інтелектуальної власності; (iii) діяльність з міжнародної класифікації та стандартизації, що включає співпрацю між відомствами промислової власності щодо документації на патенти, товарні знаки та промислові зразки; та (iv) діяльність з реєстрації та подання документів, що включає послуги, пов'язані з міжнародними заявками на патенти на винаходи та реєстрацію знаків і промислових зразків.

К. засновує три основні органи: Генеральну Асамблею ВОІВ, Конференцію ВОІВ і Координаційний комітет ВОІВ. Генеральна Асамблея ВОІВ складається з держав-членів ВОІВ, котрі також є членами будь-якого Союзу. Основними функціями Генеральної асамблеї ВОІВ є: призначення Генерального директора за поданням Координаційного комітету, розгляд і затвердження звітів Генерального директора та звітів і діяльності Координаційного

комітету, прийняття дворічного бюджету, спільного для Союзів, та прийняття фінансового регламенту Організації. Конференція ВОІВ складається з держав-учасниць Конвенції ВОІВ. До функцій Конференції ВОІВ відноситься обговорення питань, надання рекомендацій з урахуванням компетенції та самостійності Союзів у сфері інтелектуальної власності; приймає дворічний бюджет Конференції її програму з юридично-технічної допомоги; приймає поправки до Конвенції та інше.

Координаційний комітет ВОІВ складається з членів, обраних з числа членів Виконавчого комітету Паризької та Виконавчого комітету Бернського союзу. Його основні функції полягають у консультуванні органів Союзів, Генеральної Асамблеї, Конференції та Генерального директора з усіх адміністративних і фінансових питань, що становлять інтерес для цих органів. Також готує проект порядку денного Генеральної Асамблеї та проект порядку денного Конференції. За необхідності Координаційний комітет висуває кандидата на посаду Генерального директора для призначення Генеральною асамблеєю. Міжнародне бюро є Секретаріатом Організації адміністративним органом. Виконавчим головою Міжнародного бюро є Генеральний директор, який призначається Генеральною Асамблеєю ВОІВ і йому допомагають два або більше заступників Генерального директора.

Основними джерелами надходжень до регулярного бюджету ВОІВ є збори, які сплачують користувачі послуг міжнародної реєстрації та подання документів, а також внески, сплачувані урядами держав-членів. Кожна держава належить до одного з 14 класів, що визначає розмір її внеску. Клас А з найвищим внеском передбачає сплату 10 одиниць внеску, клас В – 3 одиниці, клас С з найнижчим внеском передбачає сплату 1 однієї одиниці внеску. Організація користується привілеями та імунітетом, наданими міжнародним організаціям та їхнім посадовим особам під час досягнення своїх цілей і виконання своїх функцій, і з цією метою уклала угоду про штаб-квартиру зі Швейцарською Конфедерацією. Штаб-квартира Організації знаходиться в Женеві, Швейцарія.

Літ.: 1. Convention Establishing the World Intellectual Property Organization (Stockholm, 1967). URL: <http://surl.li/tpike>; 2. WIPO Notification № 1. Convention establishing the World Intellectual Property Organization. Signatory Countries. URL: <http://surl.li/tpikh>; 3. Постійне представництво України при відділенні ООН та інших міжнародних організаціях у Женеві. Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ). URL: <http://surl.li/tslae>

Філяніна Л.А.

КОНВЕНЦІЯ ПРО МІЖНАРОДНУ ТОРГІВЛЮ ВИДАМИ ДИКОЇ ФАУНИ І ФЛОРИ, ЩО ПЕРЕБУВАЮТЬ ПІД ЗАГРОЗОЮ ЗНИКНЕННЯ (КОНВЕНЦІЯ 1973 РОКУ) (CITES) (CONVENTION ON INTERNATIONAL TRADE IN ENDANGERED SPECIES OF WILD FAUNA AND FLORA, 1973) (CITES) [1] – це багатостороння міжнародна угода, підписана 03.03.1973 р. у Вашингтоні на зустрічі членів Всесвітньої спілки охорони природи (МСОП), внесенні зміни 22.06.1979 р. у Бонні, набула чинності 01.07.1975 р. Україна приєдналася до CITES 14.05.1999 р. [2], взявши на себе зобов'язання зі збереження видів дикої флори і фауни, що задіяні у міжнародній торгівлі. Наразі CITES прийнята до виконання урядами 184 країн світу.

CITES розроблена для забезпечення різного ступеню захисту більше ніж 37 000 види тварин і рослин та забезпечення безпечної міжнародної торгівлі зразками диких тварин і рослин без загрози для виживання видів у дикій природі. Вимоги CITES встановлюють єдиний порядок міжнародної торгівлі екземплярами живих рослин і тварин, а також їхніми частинами (плоди, насіння, шкури, кістки, роги, м'ясо, залози), виробами з них (ювелірні, декоративні тощо), а також деривативами (харчові, технічні, медичні продукти і препарати, вироблені з них). CITES забороняє міжнародну торгівлю видами, що знаходяться під загрозою зникнення, шляхом внесення кожного виду, що охороняється, до одного з трьох списків, що мають різні рівні чи типи захисту. Угода забезпечує правову основу для

регулювання міжнародної торгівлі видами, забезпечуючи їх сталість і сприяючи співпраці між членами **CITES**. Положення **CITES** передбачають заборону, обмеження чи жорсткий контроль як міжнародної торгівлі, так й іншого роду переміщення через митні кордони країн найбільш рідкісних і цінних видів тварин та рослин, які включені до додатків I, II, III Конвенції.

Слід підкреслити, що торгівля видами дикої флори і фауни, що визначені Конвенцією, дозволяється лише при наявності дозволу (сертифікату), виданого спеціально визначеним кожною країною Адміністративного органу **CITES**, та підтвердження законності дій відносно цих видів. У випадку відсутності відповідного дозволу чи сертифікату зразки, що потрапляють під дію **CITES**, можуть бути затримані чи конфісковані митними органами країн, через митні пункти пропуску яких вони переміщуються. Необхідність **CITES** є очевидною та нагальною, дивлячись на статистику світової торгівлі у даному напрямі. Так, за офіційною оцінкою, щорічна міжнародна торгівля зразками дикої природи сягає мільярдів доларів і включає сотні мільйонів екземплярів рослин і тварин. При цьому торгівля охоплює різноманітні варіанти, починаючи від живих тварин і рослин до широкого спектру продуктів дикої природи, отриманих з них, включаючи харчові продукти, екзотичні шкіряні вироби, музичні інструменти, деревину, туристичні речі, ліки, тощо. Рівні експлуатації деяких видів тварин і рослин є дуже значними, і торгівля ними разом з іншими факторами (такими як, наприклад, втрата середовища існування) здатна значно скоротити їх популяції та навіть наблизити деякі види до зникнення. Слід відмітити, що багато видів дикої природи, якими торгують, зараз не перебувають під загрозою зникнення, але наявність угоди про забезпечення контролю такої торгівлі є важливою для збереження цих ресурсів у майбутньому.

Крім основного тексту **CITES** є додатки. Додаток I містить перелік усіх видів, що знаходяться під загрозою зникнення, торгівля якими спричинює чи може спричинити на їхнє існування несприятливий вплив. Торгівля зразками цих видів має бути особливо суворо регульована для того, щоб усунути подальшу загрозу їхньому виживанню, та має бути дозволена лише за виняткових обставин. Додаток II включає всі види, які на даний час хоч і не обов'язково перебувають під загрозою зникнення, але можуть опинитися під такою загрозою, якщо торгівля зразками цих видів не буде жорстко регулюватися з метою недопущення подібного використання, несумісного з їхнім виживанням, а також з метою здійснення ефективного контролю, пов'язаного з торгівлею іншими супутніми видами. Додаток III включає всі види, які за визначенням будь-якої Сторони підлягають регулюванню у межах її юрисдикції з метою попередження чи обмеження експлуатації та по відношенню до яких необхідним є співробітництво з іншими сторонами щодо контролю за торгівлею.

CITES фінансується за рахунок основних і зовнішніх фондів [1]. Основне фінансування, відоме як Трастовий фонд **CITES** (CTL), забезпечує адміністративні витрати Секретаріату, Конференції Сторін та її допоміжних органів, Постійного комітету та інших постійних комітетів. Цільовий фонд **CITES** поповнюється за рахунок внесків Сторін на основі шкали оцінки ООН, скоригованої з урахуванням того факту, що не всі члени ООН є Сторонами. Зовнішні фонди, відомі як зовнішній цільовий фонд **CITES** (QTL), фінансують витрати на добровільні програми/проекти. Зовнішній трастовий фонд **CITES** складається з позабюджетних внесків Сторін та інших організацій на суто добровільній основі. Кожна пропозиція щодо фінансування Зовнішнього цільового фонду **CITES** обговорюється та перевіряється Секретаріатом. В Україні Адміністративним органом **CITES** є Міндовкілля. Адміністративним органом **CITES** з питань осетрових риб та продуктів визначено Держрибагентство. Державними органами, які здійснюють контроль за виконанням положень **CITES** є Держмитслужба та Держекоінспекція.

Літ.: 1. Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (Washington, 1973). URL: <https://cites.org/eng/disc/text.php>; 2. Про приєднання України до

Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення : Закон України від 14.05.1999 р. №662-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 28. Ст. 232.

Олексіско Р.Ю., Філяніна Л.А.

КОНВЕНЦІЯ ПРО ПРОЦЕДУРУ СПІЛЬНОГО ТРАНЗИТУ (КОНВЕНЦІЯ 1987 РОКУ) (англ. CONVENTION ON A COMMON TRANSIT PROCEDURE, 1987. (СТС) [1]. **К.** підписана у м. Інтерлакен (Швейцарія) 20.05.1987 р., встановлює зобов'язання трейдерів і митних органів щодо товарів, які перевозяться митним транзитом від однієї договірної сторони до іншої. Вона охоплює 27 держав-учасниць Європейського Союзу (як одну договірну сторону) і 8 держав спільного транзиту (Ісландію, Північну Македонію, Норвегію, Сербію, Швейцарію, Туреччину, Україну та Сполучене Королівство) як окремі договірні сторони. Україна приєдналася до **К.** – 30.08.2022 р., набула чинності для України 01.10.2022 р. [2].

К. визначає заходи щодо транзитного перевезення товарів між ЄС і країнами ЄАВТ та Україною, а також між самими країнами спільного транзиту, в тому числі, у відповідних випадках, стосовно товарів, які перевантажують, направляють далі або складують, шляхом запровадження процедури спільного транзиту незалежно від виду і походження товарів. Без обмеження положень **К.**, зокрема положень стосовно гарантій, товари, що переміщуються територією ЄС, вважаються поміщеними під процедуру транзиту Союзом.

К. складається основного тексту із 24 статей, що містять загальні положення, визначають механізм виконання процедури транзиту, стягнення, положення про Спільний комітет як адміністративний орган, процедуру приєднання третіх країн та прикінцеві положення. Також **К.** містить Доповнення I «Процедури спільного транзиту» та Додатки : I – застосування статті 77; II – Процедура забезпечення безперервної роботи для спільного транзиту; Доповнення II «Митний статус товарів Союзу та положення щодо євро»; Доповнення III «Транзитні декларації, транзитні супровідні документи та інші документи» та Додаток А1 – Пояснення щодо використання транзитних декларацій за допомогою обміну повідомленнями EDI стандарту (транзитна декларація EDI); Додаток А2 – Додаткові коди для комп'ютеризованої транзитної системи; Додаток А3 – 3 разок транзитного супровідного документа; Додаток А4 – Пояснення і відомості (дані) для транзитного супровідного документа; Додаток А5 – Зразок переліку товарів; Додаток А6 – Пояснення і відомості (дані) для переліку товарів; Додаток В1 – Коди, які необхідно використовувати під час заповнення форм транзитних декларацій; Додаток В2 – Пояснення щодо заповнення форм, які використовуються для встановлення митного статусу товарів Союзу; Додаток В3 – Коди, що застосовуються для заповнення форм, які використовуються для встановлення митного статусу товарів Союзу; Додаток В4 – Відвантажувальна специфікація; Додаток В5 – Пояснення щодо відвантажувальної специфікації; додаток В6 – Пояснення щодо заповнення форм транзитних декларацій; Додаток В7 – Зразки штампів, які використовуються для процедури забезпечення безперервної роботи; Додаток В8 – ТС10-Сповідання про транзит; Додаток В9 – Зразок спеціального штампа, який використовує авторизований вантажовідправник; Додаток В10 – ТС11 – Розписка; Додаток В11 – Ярлик; Додаток С1 – Зобов'язання гаранта - індивідуальна гарантія; Додаток С2 – Зобов'язання гаранта - індивідуальна гарантія у формі ваучерів; Додаток С3 – Ваучер індивідуальної гарантії; Додаток С4 – Зобов'язання гаранта – загальна гарантії; Додаток С5 – Сертифікат загальної гарантії; Додаток С6 – Сертифікат звільнення від гарантії; Додаток С7 – Пояснення щодо сертифікатів загальної гарантії та сертифікатів звільнення від гарантії; Доповнення IIIa – Транзитні декларації, транзитні супровідні документи та інші документи та Додаток А1a – Вимоги до форматів та кодів спільних даних у транзитних деклараціях; Додаток А3a Транзитний супровідний документ; Додаток А4a – Примітки та відомості (дані) щодо

транзитного супровідного документа; Додаток А5а – Перелік товарів; Додаток А6а – Примітки та дані до переліку товарів; Додаток В2а – Вимоги до спільних даних для T2L/T2LF як підтвердження митного статусу товарів Союзу; ДОДАТОК В3а – Вимоги до форматів та кодів спільних даних для T2L/T2LF як підтвердження митного статусу товарів Союзу; Додаток В5а – Пояснення щодо відвантажувальної специфікації; Додаток В6а – Вимоги до спільних даних у транзитній декларації; Додаток I до доповнення IV Імплементацийні положення; Додаток II до доповнення IV (стаття 4 доповнення IV); Додаток III до доповнення IV (стаття 5 доповнення IV); Додаток IV до доповнення IV (стаття 6-13) доповнення IV).

Основні положення **К.**: запроваджує процедуру спільного транзиту товарів, що переміщуються під митним транзитним контролем між договірними сторонами; визначає особливі правила, що застосовуються до стягнення боргу; перераховує зобов'язання митниць у державах відправлення та призначення, такі як: перевірка повноти даних; виконувати спеціальний контроль, якщо це можливо: узгодження терміну доставки; перевірка наявності відповідних пломб; надання підтвердження того, що товар було доставлено, і підтвердження правильного завершення процедури; встановлює обов'язки особи (суб'єкт процедури (the holder of the transit procedure), а саме: пред'явити товар у цілості та надати до митниці необхідну інформацію в узгоджений термін; дотримуватися правил митного транзиту; надати гарантію, достатню для покриття будь-якої заборгованості, що може виникнути; передбачає, що кожна транзитна декларація повинна охоплювати лише ті товари, котрі переміщуються з однієї митниці до іншої одним транспортним засобом; надає детальні інструкції щодо елементів даних у транзитній декларації, включаючи загальні коди (щоб уникнути будь-яких мовних відмінностей між договірними сторонами). Для виконання митних формальностей використовується електронна транзитна система (NCTS), за винятком особливих обставин (наприклад, товари, що перевозяться залізницею, якщо дозволено використання паперових документів).

Приєднання України до **К.** дозволило доєднати до системи NCTS, основними перевагами якої є: використання єдиної митної декларації для переміщення товарів від країни-відправлення до країни-призначення через треті країни в межах учасниць **К.** за єдиними правилами; зменшення часу на оформлення транзиту вантажів; надання суб'єктам ЗЕД, які не були зафіксовані в інформаційній базі як порушники, транзитних спрощень; збільшення можливостей для аналізу митних ризиків та їх мінімізації тощо. Таким чином, приєднання України до **К.** сприятиме налагодженню взаємодії суб'єктів ЗЕД з митними органами, формуванню позитивного образу держави та розвитку міжнародної торгівлі [3].

Літ.: 1. Convention on a common transit procedure (Concluded in Interlaken on 20.05.1987). (СТС). URL: <http://surl.li/nreyz>; 2. Про приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту: Закон України від 30.08.2022 р. № 2555-IX. *Офіційний вісник України*. 2022. № 71. Ст. 4294.; 3. Приймаченко Д.В. Правове регулювання митного режиму спільного транзиту в Україні. *Український правовий вимір: пошук відповідей на глобальні міжнародні виклики*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет конференції. Дніпро: УМСФ, 2022. С. 101-104

Приймаченко Д.В., Філяніна Л.А.

КОНВЕНЦІЯ ПРО ПРАВО, ЩО ЗАСТОСОВУЄТЬСЯ ДО ДОГОВОРІВ МІЖНАРОДНОЇ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ ТОВАРІВ (CONVENTION ON THE LAW APPLICABLE TO CONTRACTS FOR THE INTERNATIONAL SALE OF GOODS [1] – це міжнародний документ, що був прийнятий 22.12.1986 р. надзвичайною сесією Гаазької конференції з міжнародного приватного права (Hague Conference on Private International Law (HCCH).

Мета прийняття **К.** – вирішити колізійні питання щодо визначення застосування законодавства певної країни до договорів купівлі-продажу, у випадку, коли сторони є резидентами різних країн або має місце колізія права між законами двох держав. **К.** не застосовується у разі, якщо сторони застосували, передбачений договором, вибір права конкретної держави, але це спричинило колізію права. Положення **К.** були покликані оновити положення відповідної **К.** року та з метою доповнити і уніфікувати колізійні норми щодо застосування національного законодавства до договірних відносин купівлі-продажу, що були відсутні у Конвенції ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів (Віденська конвенція) [2]. Сфера застосування **К.** ширша ніж сфера застосування Віденської конвенції. На відміну від неї під дію **К.** підпадають договори про купівлю-продаж електроенергії, суден водного та повітряного транспорту, а також суден на повітряній подушці. В іншому **К.** дотримується сфери договорів купівлі-продажу товарів. **К.** не застосовується до договорів щодо виконання робіт чи надання послуг (відповідно, до її сфери не відноситься і договір про переробку давальницької сировини), договори про купівлю-продаж фондових цінних паперів, акцій, забезпечувальних та обігових цінних паперів та грошей (але під дію **К.** підпадає купівля-продаж товарів на підставі документів). Положення **К.** не призначені для застосування у разі купівлі-продажу товарів, що придбаваються для особистого, сімейного або домашнього використання (але вона може бути застосована, якщо продавець у момент укладення договору не знав і не міг знати, що товари придбаваються для такого використання). Не застосовується **К.** до купівлі-продажу товарів у порядку виконавчого провадження або іншим чином на підставі приписів законодавства. **К.** складається з преамбули та 28 статей, об'єднаних у 4 глави [1].

Основні положення **К.**: договір регулюється правом, яке обирають сторони, що слідує зі змісту договору або поведінки сторін; договір може регулюватися як в цілому так і певними частинами правом конкретної країни; сторони можуть змінити у будь-який час положення договору про підпорядкування договору в цілому або його частини будь-якому іншому праву; якщо договір не містить посилань на законодавство, що застосовується до їх договірних відносин або вони виявилися недійсними, то договір регулюється правом держави, де на момент укладення договору продавець має своє комерційне підприємство. За умови, якщо: а) у цій державі велися перемовини і договір був укладений сторонами, що знаходилися у ньому; або б) договір прямо передбачає, що продавець повинен виконати свій обов'язок, доставивши товари у цю державу; або в) договір був укладений на умовах, визначених головним чином покупцем, і у відповідь на запрошення, що було направлено цим покупцем іншим особам, що приймають участь у торгах (об'ява про торги); якщо з урахуванням усіх обставин, ділових відносин між сторонами, впливає, що договір має явно більш тісний зв'язок з іншим правом, ніж те, що могло бути застосованим відповідно до викладеного вище, договір регулюється цим правом (зазначене виключення не застосовується, якщо обидві сторони мали підприємства у країнах-учасницях Конвенції ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів 1980 року або держави місцезнаходження цих підприємств під час приєднання до Конвенції зробили застереження про незастосування такого правила); якщо законодавство країни проведення аукціонів, товарної чи іншої біржі, де здійснюється купівля-продаж товарів, забороняє сторонам застосовувати до свого договору право за їх вибором то застосовується право місця проведення аукціону чи місцезнаходження біржі.

Відповідно до колізійних відсилань **К.** вирішуються питання: тлумачення договору; прав та обов'язків сторін; порядку виконання договору; момент набуття покупцем права на продукти, плоди та доходи, пов'язані з товарами; момент переходу на покупця ризику випадкового знищення товару або пошкодження товару; чинність і юридичну силу положень щодо збереження права власності на товари у відносинах між сторонами; наслідки невиконання договору, разом з видами збитків, за які може бути отримана компенсація;

способи погашення зобов'язань; строки набувальної та позовної давності; наслідки нікчемності або недійсності договору.

Держава Україна не приєднувалася до **К.** і не є її учасником. Незначна кількість країн приєдналися до **К.** У випадку, коли це стосується приватно-правових відносин, це не є необхідним для можливості застосування положень **К.** Адже сторони можуть використовувати її у своїх відносинах зазначивши у тексті договору відповідне посилання на цей документ. Основні положення **К.** імплементовані у національне законодавство України у більш сучасному варіанті, а саме у ЗУ «Про міжнародне приватне право» [3].

Літ.: 1. Convention on the law applicable to contracts for the international sale of goods (Concluded in Hague on, 22.12.1986). URL: <http://surl.li/tpikn>; 2. United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (Vienna, 1980). (CISG). URL: <https://cisg-online.org/Text-of-the-Convention>; 3. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 №2709-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. №32, ст. 422.

Стрижак І.В.

КОНВЕНЦІЯ ПРО СПРОЩЕННЯ ФОРМАЛЬНОСТЕЙ У ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ (англ. CONVENTION IN THE SIMPLIFICATION OF FORMALITIES IN TRADE IN GOODS) – міжнародний договір між європейськими державами, підписаний в Люксембурзі 22.05.1997 р., який став наступним кроком у тенденції збільшення та пришвидшення товарообігу між країнами-учасницями шляхом подальшого спрощення митних процедур. Складається з преамбули, 18 статей, об'єднаних у 6 розділів, та 3 додатків [1]. Учасниками **К.** є країни ЄС, країни ЄАВТ (Ісландія, Норвегія, Швейцарія), Велика Британія, Північна Македонія, Сербія, Туреччина та Україна. Україна приєдналася до **К.** 01.10.2022 р. [2]. Вступ України до **К.** відбувся на підставі реалізації положень та зобов'язань, передбачених Додатком XV Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [3]. Будь-яка країна вільна вийти з **К.** надавши письмове попередження за 12 місяців до дати виходу.

К. своєю метою має закріплення стандарту форми та порядку заповнення єдиного адміністративного документа, який необхідно використовувати для процедури імпорту чи експорту, а також для процедури транзиту (або спільного транзиту, за умови приєднання країни до Конвенції про процедуру спільного транзиту (NCTS) незалежно від виду та походження товарів. Єдиний адміністративний документ, що передбачений **К.**, по суті міжнародною товарно-транспортною накладною. Положення **К.** чітко конкретизують зовнішній вигляд, спосіб, послідовність та порядок внесення інформації до єдиного адміністративного документу; кількість примірників, єдине кодування його показників. Закріплює наявність митної інформації, що може передаватися і передання якої обмежене. Заповнення цього документу здійснюється офіційною мовою однієї з країн-учасниць, але за необхідності з можливістю перекладу на мову країни, де вона подається.

К. містить поняття Повного використання, коли під час виконання митних формальностей відповідна особа використовує форму, що містить примірники, необхідні для виконання формальностей, пов'язаних із експортом і транзитом, а також тих, які повинні бути виконані у країні призначення. Така форма складається з набору із восьми примірників, з яких перші три пов'язані із формальностями, що повинні бути виконані у країні експорту, а наступні п'ять відносяться до формальностей, які повинні бути виконані у країні призначення. Окрім цього, передбачено поняття Роздільного використання, коли відповідна особа не бажає використовувати повний набір з восьми примірників єдиного адміністративного документа. У такому разі вона може використовувати для кожного із етапів операції, пов'язаної із експортом, транзитом чи імпортом товарів, ті примірники єдиного адміністративного документа, які необхідні для виконання формальностей, що

стосуються лише цього етапу. Додатково вона може долучити до цих примірників, за своїм бажанням, примірники, необхідні для виконання формальностей, що стосуються одного із наступних етапів операції. **К.** не обмежує право країн встановлювати додаткові адміністративні процедури щодо переміщення товарів через свій кордон на підставі внутрішнього або міжнародного законодавства, або для надання переваг та/або особливих спрощень суб'єкту контролю. В такому випадку не є порушенням **К.** вимога митного органу країни-учасниці щодо подання додаткових документів для митного оформлення товарів (ст. 2 **К.**) [1].

Для належного адміністрування та імплементації положень **К.** створено Спільний комітет з представників її учасників, що збирається якнайменше один раз на рік. З цією метою договірні сторони регулярно інформують зазначений орган щодо досвіду, отриманого під час застосування **К.** За необхідності Спільний комітет виробляє рекомендації та ухвалює рішення.

Митним адміністраціям країн-учасниць надається можливість взаємодіяти у сфері митного контролю та митного пост-аудиту шляхом обміну інформацією для належного функціонування **К.** За митною адміністрацією країни залишається право не надавати певної інформації, якщо це є обґрунтовано. Отримана ж інформація використовується виключно для цілей функціонування **К.**, а країна, що її отримує, забезпечує їй такий самий захист, який надається інформації подібного характеру відповідно до національного законодавства такої країни. Така інформація може використовуватися для інших цілей тільки за наявності письмової згоди митного органу, який її надав, і з урахуванням будь-яких обмежень, встановлених таким органом (ст. 9 **К.**).

Літ.: 1. Convention in the simplification of formalities in trade in goods (Concluded in Luxembourg on, 22.05.1987). URL: <http://surl.li/yslbo>; 2. Про приєднання України до Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами : Закон України від 30.08.2022 р. № 2554-ІХ. *Офіційний вісник України*. 2022. № 71. Ст. 4293.; 3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Т. 1. Ст. 2125.

Стрижак І.В.

КОНВЕНЦІЯ ПРО СТВОРЕННЯ РАДИ МИТНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ВІД 15 ГРУДНЯ 1950 РОКУ(англ. CONVENTION ESTABLISHING A CUSTOMS CO-OPERATION COUNCIL. SIGNED IN BRUSSELS ON 15 DECEMBER 1950) [1]. **К.** є установчим актом Ради митного співробітництва (РМС) – універсальної міжнародної міжурядової організації, що діє в галузі митної справи. Конвенція набрала чинності 04.11.1952 р. і станом на січень 2024 р. нараховує 184 Договірні сторони. Для України **К.** набула чинності 10.11.1992 р. на підставі Постанови ВРУ [2].

Розробка та підписання **К.** здійснювалися для: забезпечення якомога вищого рівня погодженості й однаковості митних систем членів РМС і посилення вивчення проблем, що виникають у ході розвитку і поліпшення митної техніки і митного законодавства; сприяння співробітництву між урядами в цих питаннях в інтересах міжнародної торгівлі, зважаючи на економічні і технічні чинники, пов'язані з цим.

Договірними сторонами **К.** можуть бути держави та уряди будь-яких окремих митних територій, що пропонуються Договірними сторонами (державами) цього міжнародного договору, відповідальними за здійснення їх дипломатичних відносин, які самостійно займаються зовнішньою торгівлею і прийняття яких як окремих членів схвалено РМС [3].

За структурою **К.** складається з преамбули, XX статей основного тексту та одного додатку, що містить 25 статей і становить її невід'ємну частину. У статтях основного тексту та додатку **К.** закріплено такі положення, пов'язані з діяльністю РМС: функції РМС; умови

взаємодії членів РМС з цією міжнародною організацією для здійснення нею своїх функцій; перелік діючих на постійній основі органів РМС, а також порядок їх взаємодії та формування; право створювати й інші органи, необхідні для ефективного досягнення цілей, визначених державами-членами для РМС; місце знаходження штаб-квартири РМС; вимоги стосовно кількості скликання сесій на рік та місця їх проведення; порядок і умови голосування у вищому представницькому органі РМС – Раді; право РМС встановлювати такі відносини з ООН, її головними органами, допоміжними і спеціалізованими установами і будь-якими іншими міжурядовими організаціями, які найкращим чином забезпечують співробітництво в досягненні їх відповідних цілей; право Ради вживати необхідних заходів, що сприяють проведенню консультацій і здійсненню співробітництва з неурядовими організаціями, зацікавленими в питаннях, що входять до компетенції Ради; правила сплати членами РМС щорічного внеску до її бюджету та санкції за порушення визначених для цього термінів; правоздатність, привілеї та імунітети, якими наділені РМС, її посадові особи, представники її членів, а також радники та експерти, що знаходяться при них тощо.

Окрема увага приділяється в статтях **К.** її підписанню, ратифікації, приєднанню, порядку передачі документів про ратифікацію або приєднання на зберігання депозитарію (Міністерству закордонних справ Бельгії, яке повідомляє всі уряди, що приєдналися і підписали, а також Генерального секретаря про кожний документ, зданий на зберігання), а також умовам внесення змін і набуття чинності цією конвенцією як міжнародного договору, так і для кожної окремої її Договірної сторони.

К. укладено на не обмежений термін, однак у будь-який час по закінченні п'яти років із дня набуття нею чинності згідно з пунктом а) ст. XVII кожна Договірна сторона може вийти з цієї Конвенції. Вихід набуває чинності по закінченні одного року після одержання Міністерством закордонних справ Бельгії повідомлення про кожний вихід. Міністерство закордонних справ Бельгії повідомляє всі уряди, які підписали і приєдналися, а також Генерального секретаря про кожний такий вихід. Офіційними мовами **К.п.с. Р.м.с.** є англійська і французька мови, причому обидва тексти мають однакову силу.

Літ.: 1. Convention establishing a Customs Co-operation Council (Signed in Brussels on 15.12.1950). URL: <http://surl.li/trpikq>; 2. Про приєднання України до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва : Постанова Верховної Ради України від 19.06.1992 р. № 2479-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 35. Ст. 522; 3. Митне право України: навч. посіб. / заг. ред. В.В. Ченцова та Д.В. Приймаченка. Вид. 2-е. Київ : Істина, 2008. 328 с.

Перепьолкін С.М.

КОНВЕНЦІЯ РМС ПРО ТИМЧАСОВЕ ВВЕЗЕННЯ ВІД 26 ЧЕРВНЯ 1990 РОКУ (СТАМБУЛЬСЬКА КОНВЕНЦІЯ) (CONVENTION ON TEMPORARY ADMISSION (ISTANBUL CONVENTIONS) [1]. За структурою **С.к.** складається з преамбули, 34 статей основного тексту та 13 додатків, що становлять її невід'ємну частину. Ця конвенція набрала чинності 27.11.1993 р. і станом на січень 2024 р. нараховує 74 Договірні сторони (73 країни-учасниці та Європейський Союз). Україна приєдналася до Стамбульської конвенції про тимчасове ввезення у 2004 р. [2].

Слід звернути увагу на те, що **С.к.**, поміж зазначених угод, у першу чергу покликана в майбутньому замінити Митну конвенцію стосовно книжок АТА на тимчасове ввезення товарів від 06.12.1961 р. (Конвенція АТА), тому обов'язковим є прийняття Додатка А та принаймні ще одного іншого додатка. За умови приєднання до тексту **С.к.** та всіх її додатків вона скасовує та замінює повністю або частково положення п'ятнадцяти міжнародних угод, пов'язаних з режимом тимчасового ввезення. Додаток А «Щодо документів на тимчасове ввезення» скасовує Конвенцію АТА; Додаток В. 1 «Щодо товарів, призначених для показу чи використання на виставках, ярмарках, зустрічах та подібних заходах» – Митну конвенцію про пільги, що надаються при ввезенні товарів, призначених бути представленими чи

використаними на виставці, ярмарку, конгресі чи подібному заході від 08.06.1961 р.; Додаток В. 2 «Щодо професіонального устаткування» – Митну конвенцію про тимчасове ввезення професіонального устаткування від 08.06.1961 р.; Додаток В. 3 «Щодо контейнерів, піддонів, упаковки, зразків та інших товарів, що ввозяться в рамках торгової операції» – Європейську конвенцію про митний режим щодо піддонів, які використовуються у міжнародних перевезеннях від 09.12.1960 р., Митну конвенцію про тимчасове ввезення упаковок від 06.10.1960 р., статті 2-11 і Додатки 1 (пункти 1 і 2) – 3 Митної конвенції про контейнери від 02.12.1972 р., статті 3, 5 і 6 (1.b і 2) Міжнародної конвенції про пільги при ввезенні комерційних зразків та рекламних матеріалів від 07.12.1952 р.; Додаток В. 4 «Додаток щодо товарів, які ввозяться в рамках виробничої операції»; Додаток В. 5 «Щодо товарів, які ввозяться з навчальною, науковою чи культурною метою» – Митну конвенцію про матеріали для забезпечення добробуту мореплавців від 01.12.1964 р., Митну конвенцію про тимчасове ввезення наукового устаткування від 11.06.1968 р., та Митну конвенцію про тимчасове ввезення педагогічного устаткування від 08.06.1970 р.; Додаток В. 6 «Щодо особистих речей осіб, які подорожують, та товарів, що ввозяться для спортивних цілей» – статті 2 і 5 Митної конвенції про митні пільги для туризму від 04.06.1954 р.; Додаток В. 7 «Щодо матеріалів для пропаганди туризму» – Додатковий протокол до Конвенції про митні пільги для стимулювання туризму, стосовно ввезення документів та матеріалів для пропаганди туризму від 04.06.1954 р.; Додаток В. 8 «Додаток щодо товарів, що ввозяться в рамках прикордонного обігу»; Додаток В. 9 «Додаток щодо товарів, які ввозяться з гуманітарною метою»; Додаток С «Щодо транспортних засобів» – Митну конвенцію про тимчасове ввезення приватних наземних транспортних засобів від 04.06.1954 р., Митну конвенцію про тимчасове ввезення комерційних наземних транспортних засобів від 18.05.1956 р., і Митну конвенцію про тимчасове ввезення для приватного використання повітряних засобів транспорту та прогулянкових суден від 18.05.1956 р.; Додаток D «Щодо тварин»; Додаток E «Щодо товарів, які ввозяться з частковим звільненням від ввізного мита та податків» [3].

Відповідно до положень **С.к.** під тимчасовим ввезенням слід розуміти митний режим, який дозволяє приймати на митну територію певні товари (в тому числі транспортні засоби), умовно звільнені від ввізного мита і податків, без застосування заборон чи обмежень економічного характеру на ввезення; такі товари (у тому числі транспортні засоби) мають ввозитися з певною метою і призначатися для подальшого вивезення у встановлений термін та не піддаватися змін, за винятком нормального зниження їхньої вартості (амортизації) внаслідок використання. Виключенням з даного правила є положення Додатку E «Щодо товарів, які ввозяться з частковим звільненням від ввізного мита та податків». Під частковим звільненням слід розуміти – звільнення від сплати частини суми ввізного мита й податків, які мали б бути стягнуті, якби товари пройшли процедуру митного оформлення для використання в межах території ввезення, за станом на дату, на яку на них було поширено режим тимчасового ввезення. Кожна Договірна сторона може скласти перелік товарів, на які поширюється чи не поширюється право на тимчасове ввезення з частковим звільненням. Зміст такого переліку повідомляється Депозитарію **С.к.** – Генеральному секретарю Ради митного співробітництва.

Розмір ввізного мита та податків, які підлягають стягненню на підставі Додатка E, не повинен перевищувати 5%, за місяць або частину місяця, протягом якого на товари було поширено режим тимчасового ввезення з частковим звільненням, від суми ввізного мита й податків, які мали б бути стягнуті, якби товари пройшли процедуру митного оформлення для використання в межах території ввезення, за станом на дату, на яку на них було поширено режим тимчасового ввезення. Розмір ввізного мита й податків, які підлягають стягненню, у жодному випадку не повинен перевищувати суму, яка підлягала б стягненню у випадку, якби товари пройшли процедуру митного оформлення для використання в межах території

ввезення, за станом на дату, на яку на них було поширено режим тимчасового ввезення. Товари (у тому числі транспортні засоби), які повинні стати предметом переробки, обробки чи ремонту, тобто ті, які будуть реекспортновані, не в тому ж стані, в якому були ввезені, не можуть бути ввезені на підставі документів на тимчасове ввезення. Товари (у тому числі транспортні засоби), на тимчасове ввезення яких був наданий дозвіл, повинні бути вивезені у визначений термін, визнаний достатнім для досягнення мети тимчасового ввезення. Цей термін обумовлюється окремо у кожному Додатку, і, як правило, становить шість або дванадцять місяців.

Митні органи можуть надати термін довший, ніж передбачено у Додатках до С.к., або продовжити встановлений спочатку термін. Якщо товари (у тому числі транспортні засоби), на тимчасове ввезення яких був наданий дозвіл, не можуть бути вивезені внаслідок накладення на них арешту, за винятком арешту внаслідок позовів приватних осіб, зобов'язання щодо вивезення призупиняється на період тривалості арешту. Товари (у тому числі транспортні засоби), на які поширюється режим тимчасового ввезення, можуть бути вивезені однією чи декількома партіями через будь-який митний орган держави-учасниці. Вивезення транспортних засобів комерційного використання відбувається відразу ж після закінчення транспортних операцій, для яких вони були ввезені.

Протягом кожного дванадцяти місячного періоду транспортні засоби приватного використання можуть перебувати на території тимчасового ввезення протягом шестимісячного терміну, який може бути як неперервним, так і з перервами. Згода на тимчасове ввезення транспортних засобів надається без вимагання митного документа або гарантії.

Тимчасове ввезення має здійснюватися на підставі документа на тимчасове ввезення – міжнародного митного документа, який приймається як митна декларація (замість національних митних документів), дозволяє ідентифікувати товари (у тому числі транспортні засоби) та містить міжнародну дійсну гарантію для покриття ввізного мита і податків. Такими документами, відповідно до положень Додатка А С.к., виступають Книжка АТА (Карнет АТА) (див. Книжка (карнет) АТА) і Книжка CPD (див. Книжка CPD), які являють собою комплекти митних пропускних документів для тимчасового ввезення, вивезення і транзиту певних товарів (у тому числі транспортних засобів).

Держави – учасниці С.к. мають право обумовлювати тимчасове ввезення наданням митного документа та гарантії, а також можливістю ідентифікувати товари (у тому числі транспортні засоби) після припинення дії даного режиму. Якщо гарантія вимагається, то особам, які регулярно користуються процедурою тимчасового ввезення, може бути дозволено надавати загальну гарантію. Сума гарантій не повинна перевищувати суму ввізного мита й податків, від сплати яких умовно звільняються товари (у тому числі транспортні засоби). Для товарів (у тому числі транспортних засобів), на які під час ввезення поширюються заборони чи обмеження відповідно до національного законодавства, може вимагатися додаткова гарантія, відповідно до положень, встановлених національним законодавством.

Кожна з договірних сторін С.к. визначає організацію, яка уповноважується видавати документи на тимчасове ввезення і виступати гарантом безпосередньо або за посередництва асоціацій, що є їхніми кореспондентами. Організації, що видають документи, не можуть видавати документи на тимчасове ввезення, термін чинності яких перевищує один рік від дати їхньої видачі. Термін, встановлений для вивезення товарів (у тому числі транспортних засобів), ввезених на підставі документів на тимчасове ввезення, у жодному разі не може перевищувати термін чинності таких документів. Будь-які дані, внесені до документів на тимчасове ввезення організацію, що видає документи, можуть змінюватися тільки з дозволу цієї організації або асоціації-гаранта. Не дозволяється вносити зміни до цих документів після їхнього прийому митними органами території тимчасового ввезення, за винятком випадків, коли такі органи надають на це дозвіл.

Асоціація-гарант зобов'язується сплатити митним органам Договірної сторони, на території якої вона заснована, суму ввізного мита, податків та будь-які інші суми, за винятком товарів (у тому числі транспортних засобів), на які під час ввезення поширюються заборони чи обмеження відповідно до національного законодавства, які вимагаються у випадку недотримання умов, визначених для тимчасового ввезення або митного транзиту товарів (у тому числі транспортних засобів), доставлених на таку територію на підставі документів на тимчасове ввезення, виданих відповідною асоціацією, що видає документи. Вона зобов'язана сплатити ці суми солідарно із особами, зобов'язаними сплачувати вищезазначені суми.

У разі якщо митні органи території тимчасового ввезення без застережень зняли зобов'язання з документів на тимчасове ввезення певних товарів (у тому числі транспортних засобів), вони не можуть більше вимагати від асоціації-гаранта сплати вищезазначених сум, стосовно таких товарів (у тому числі транспортних засобів). Незважаючи на це, претензія може бути подана асоціації-гаранту, якщо після цього було встановлено, що звільнення від зобов'язань було досягнуто неналежним чином чи шляхом шахрайства, або якщо мало місце порушення умов тимчасового ввезення чи митного транзиту. Організація (асоціація), яка видає документи, повинна вказати свою назву на кожному відривному талоні та перші літери міжнародної систем гарантій, до якої вона належить. Якщо очікується, що операція тимчасового ввезення перевищить термін чинності документів на тимчасове ввезення через неспроможність власника вивезти товари (у тому числі транспортні засоби) протягом такого терміну, асоціація, що видала ці документи, може видати документи що їх замінюють. Такі документи подаються для контролю митним органам Договірних сторін, яких він стосується. При прийнятті документів, які замінюють, відповідні митні органи знімають зобов'язання з документів, які вони замінюють.

Національні організації (асоціації) гаранті утворюють міжнародну мережу гарантуючих асоціацій, яка заадмініструється Радою з питань карнетів АТА (WATAC – World ATA Carnet Council) Всесвітньої Федерації Палат (WCF) при Міжнародній торговій палаті (ICC). МТП може надавати повноваження щодо підтвердження необхідних гарантій і видачі зазначених вище книжок національним торговим палатам. Останні можуть делегувати право видачі карнетів АТА за уповноваженням і під свою відповідальність регіональним торговим палатам. В Україні з 31.12.2004 р. відповідні повноваження було надано ТПП України. Вона залишається єдиною гарантуючою організацією в Україні та може делегувати повноваження щодо видачі книжок (карнетів) АТА регіональним ТПП. Завдяки цьому тимчасовий експорт основних категорій товарів, не призначених для продажу в країні тимчасового ввезення, у міжнародній торгівлі може здійснюватися без стягнення мита. Україна з 01.03.2008 р. стала повноправним членом міжнародної системи АТА й запровадила на своїй митній території обіг карнетів АТА [2]. Положення **С.к.** не створюють перешкод для застосування заборон та обмежень, які випливають з національних законів та нормативних актів і ґрунтуються на міркуваннях неекономічного характеру, таких, як міркування моралі чи піклування про громадський порядок, міркування громадської безпеки, гігієни чи здоров'я населення, або міркування ветеринарного чи фітосанітарного порядку, пов'язані із захистом диких видів тварин і рослин, яким загрожує вимирання (знищення), або міркування захисту авторських прав та промислової власності. Особа, яка будь-яким чином порушила положення **С.к.**, несе відповідальність на території Договірної Сторони, де було скоєно порушення; санкції за порушення встановлюються законодавством такої Договірної сторони. Якщо неможливо визначити територію, на якій трапилося порушення, воно вважається скоєним на території Договірної сторони, де воно було виявлено. Договірні Сторони домовляються повідомляти одна одній, на запит і настільки, наскільки це дозволено національним законодавством, інформацію, необхідну для застосування положень **С.к.** Відповідно до положень **С.к.** з метою її застосування та розгляду заходів, призначених для забезпечення її однакового тлумачення і застосування, а також будь-яких запропонованих змін до неї, діє

Адміністративний комітет. Комітет на кожному засіданні обирає голову та його заступника. Оскільки РМС надає Комітетові послуги секретаріату, то саме вона і скликає Комітет. Кожна Договірна сторона, представлена на засіданні, має один голос. У роботі засідань Комітету можуть також брати участь спостерігачі від заінтересованих держав чи митних територій та міжнародних організацій. Комітет перед закриттям свого засідання ухвалює звіт. Будь-який член РМС і будь-який член ООН або її спеціалізованих установ може стати договірною стороною С.к.

Літ.: 1. Convention On Temporary Admission (Istanbul Conventions) (Istanbul, 26.06.1990). URL: <http://surl.li/tmird>; 2. Про приєднання України до Конвенції про тимчасове ввезення: Закон України від 24.03.2004 р. № 1661- IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 29. Ст. 371; 3. Митне право України: навч. посіб. / за заг. ред. В.В. Ченцова та Д.В. Приймаченка. Вид. 2-ге. Київ : Істина, 2008. 328 с.

Перецьолкін С.М

КОНВЕНЦІЯ ЮНІДРУА ПРО ВИКРАДЕНІ АБО НЕЗАКОННО ВИВЕЗЕНІ КУЛЬТУРНІ ЦІННОСТІ (англ. UNIDROIT CONVENTION ON STOLEN OR ILLEGALLY EXPORTED CULTURAL OBJECTS) [1]. **К.**, прийнята Міжнародним інститутом уніфікації приватного права (УНІДРУА), спрямована на надання допомоги об'єктам, що постраждали від крадіжок і пограбувань, починаючи з 1980-х років. **К.** набула чинності 01.07.1998 р. Учасниками договору є 54 держави [2], Україна не приймає участі у даній конвенції. Держава депозитарій – Італія.

Метою укладання **К.** є полегшити реституцію і повернення культурних цінностей, а запровадження в деяких державах певних механізмів відшкодування, необхідних для забезпечення реституції або повернення, не передбачають, що такі ж заходи повинні вживатись в інших державах.

К. складається з V частин, що містять 21 статтю і додатку. Частина I «Сфера застосування та визначення» містить 2 статті в яких визначаються обставини за яких діє дана міжнародна угода. Так, ст. 2 визначає, що для цілей цієї **К.** культурними цінностями вважаються цінності, релігійного або світського характеру, що мають значення для археології, передісторії, історії, літератури, мистецтва чи науки, а також належать до однієї з категорій, перерахованих у додатку до неї. Частина II «Реституція викрадених культурних цінностей» містить також 2 статті, що обумовлюють правила здійснення реституції викрадених культурних цінностей. Частина III «Повернення незаконно вивезених культурних цінностей» складається із 3 статей, що визначають порядок повернення культурних цінностей, незаконно вивезених з території запитуючої держави. Частина IV «Загальні положення» має 3 статті котрі характеризують загальні вимоги щодо застосування окремих положень конвенції. Частина V «Прикінцеві положення» містить 11 статей. Зокрема, ст. 11, 15-17 визначають, порядок підписання, ратифікації, прийняття, затвердження або приєднання до **К.**; ст. 12 набуття чинності договору; ст. 13 взаємодію з іншими міжнародними договорами; ст. 18 акцентує увагу на застереженнях до цієї **К.**; ст. 19 – порядок денонсації; ст. 21 – права і обов'язки держави-депозитарію. У додатку міститься перелік об'єктів, що вважаються культурними цінностями: рідкісні колекції та зразки флори, фауни, мінералогії та анатомії; предмети, що становлять інтерес для палеонтології; Цінності, пов'язані з історією, у тому числі історією науки і техніки, історією війни і суспільства, а також такі, що стосуються життя національних лідерів, мислителів, вчених і митців, а також подій національного значення; археологічні знахідки (законні і незаконні) і археологічні відкриття; складові частини розчленованих художніх або історичних пам'яток та археологічних об'єктів; предмети старовини віком понад 100 років, такі, як написи, монети і різьблені печатки; етнологічні матеріали; рідкісні рукописи і інкунабули, стародавні книги, документи і видання, що становлять особливий інтерес (історичний, художній, науковий,

літературний, тощо), окремо або в колекціях; поштові марки, податкові і аналогічні їм марки, окремо або в колекції; архіви, у тому числі фоно-, фото- і кіноархіви; предмети меблювання віком понад сто років і старовинні музичні інструменти; цінності, що мають художнє значення, а саме: картини, полотна, малюнки повністю ручної роботи на будь-якій основі та з будь-якого матеріалу (за винятком креслень і промислових виробів, прикрашених від руки); оригінальні твори скульптурного мистецтва та скульптури з будь-якого матеріалу; оригінальні гравюри, естампи і літографії; оригінальні художні добірки і монтажі з будь-якого матеріалу.

Держави-учасниці **К.** погодились встановити уніфіковані мінімальні правила для реституції та повернення культурних об'єктів. Вони застосовуються безпосередньо та мають такі основні правові наслідки: у відносинах між договірними державами вони замінюють внутрішнє матеріальне право і, таким чином, опосередковано також положення міжнародного приватного права. Положення **К.** можуть слугувати прямою правовою основою в договірних державах для забезпечення права на повернення або реституцію викрадених або незаконно вивезених культурних цінностей у компетентних національних судах або органах влади; на відміну від Конвенції ЮНЕСКО 1970 року, дана **К.** має пряме застосування, що призводить до багатосторонньої правової стандартизації, зумовленої заміною внутрішнього матеріального права у відносинах між договірними державами. Це також опосередковано торкається положень міжнародного приватного права.

Положення зосереджені на фізичних особах, які продають, і на тих, хто володіє такими об'єктами. Відповідно до **К.** власник викраденого культурного об'єкта має повернути його. Будь-який позов про реституцію має бути пред'явлений протягом трьох років з моменту, коли позивач дізнався про місцезнаходження культурного об'єкта та особу його власника, і в будь-якому випадку протягом п'ятдесяти років з моменту крадіжки. Власник викраденого культурного об'єкта, який зобов'язаний повернути його, має право під час його реституції на виплату справедливої та розумної компенсації за умови, що власник не знав і не повинен був знати, що об'єкт було вкрадено, і може довести це тобто, виявив належну обачність під час придбання об'єкта. Договірна держава може вимагати від суду чи іншого компетентного органу іншої Договірної держави розпорядитися про повернення культурного об'єкта, незаконно вивезеного з території. Такі запити можуть бути подані або в державі, де знаходиться об'єкт, або до судів чи інших компетентних органів, які іншим чином мають юрисдикцію згідно з правилами, що діють у Договірних державах. Держави-учасниці повинні регулярно інформувати депозитарію конвенції про своє законодавство щодо вивезення культурних цінностей.

К. доповнює Конвенцією ЮНЕСКО про заходи щодо заборони та попередження незаконного ввезення, вивезення та передачі права власності на культурні цінності (Париж, 14.11.1970 р.) [3] (Україна як Українська РСР ратифікувала Конвенцію 10.02.1988 р. [4]), котра дозволяла лише повернення культурних цінностей, викрадених або незаконно експортується з держави походження.

Літ.: 1. Unidroit Convention On Stolen Or Illegally Exported Cultural Objects (Rome, 24.06.1995). URL: <http://surl.li/tpikw>; 2. Unidroit Convention On Stolen Or Illegally Exported Cultural Objects (Rome, 1995) – States Parties. URL: <http://surl.li/tpila>; 3. Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property (Paris, 1970) URL: <http://surl.li/tpilb>; 4. Про ратифікацію Конвенції про заходи, спрямовані на заборону і запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності 1970 року: указ Президії Верховної Ради Української РСР від 10.02.1988 р. URL: <http://surl.li/tslch>

Філянiна Л.А.

КОНОСАМЕНТ (англ. BILL OF LADING) – це документ, що регулює правовідносини між перевізником та одержувачем вантажу, свідчить про прийняття перевізником вантажу, відомості про який наведено в коносаменті, та є одним з документів, що підтверджують наявність і зміст договору морського перевезення. **К.** – це транспортний документ, який випищується вантажоперевізником при морських перевезеннях в засвідчення того, що товар прийнятий ним до перевезення. Після отримання вантажу (прийому вантажу в своє відання) перевізник (капітан судна чи агент перевізника) повинен на вимогу відправника видати відправникові **К.** Таким чином, капітан судна, видаючи **К.**, представляє інтереси та діє на користь перевізника, визначаючи також правове положення відправника як сторони договору морського перевезення вантажу.

Фактично **К.** виконує три основні функції: засвідчує прийняття судновласником (перевізником) вантажу до перевезення – **К.** є розпискою судновласника або його уповноваженого, яка свідчить, що певні товари у зазначеній кількості та стані навантажені на судно для перевезення до обумовленого місця призначення або що товари прийняті під охорону судновласника з метою перевезення. На **К.** обов'язково має бути вказівка судноплавної компанії «вантаж на борту», або «вантаж навантажений, або «вантаж прийнятий до навантаження»; виступає товаророзпорядчим документом – **К.** дає право власникові оригіналу розпоряджатися вантажем. Таким чином, лише особа, зазначена у **К.**, або яка має **К.** на пред'явника, в змозі вимагати від судновласника видачі товару, зазначеного у **К.**, і має право розпоряджатися цим товаром. Для того, щоб продати товар, який знаходиться у дорозі і який визначений **К.**, товаро розпоряднику досить продати або відступити свої права по **К.**; здатність бути єдиним доказом наявності договору морського перевезення між відправником та судновласником [1].

Першим правовим актом з визначення міжнародного статусу **К.** стала Міжнародна конвенція про уніфікацію деяких норм права, що стосуються коносаментів («Гаазькі правила»), прийнята Міжнародним морським комітетом у 1924 р. і яка набула чинності 02.06.1931 р. [2]. У 1977 р. та 1982 р. до Конвенції прийнято додаткові протоколи – «Правила Вісбі». За підсумками Конвенція отримала назву «Гаазько-Вісбійська». Крім того, ООН ухвалила більш справедливе і сучасне зібрання правил – Гамбурзькі правила (набули чинності 1992 р.) [3]. Також більш радикальним і широким зведенням правил є Роттердамські правила (2008 р.), але станом на січень 2024 року 25 держав підписали і лише 5 ратифікували ці правила, тому вони ще не набули чинності [4]. «Гамбурзькі правила» правила не визначають форму **К.** Кожен перевізник може самостійно визначати проформи **К.** за умови, що їх зміст не суперечить імперативним вимогам Конвенції: основні марки, необхідні для ідентифікації вантажу, як вони повідомлені відправником письмово перед тим, як навантаження такого вантажу почалася, за умови, що ці марки нанесені штампом або ясно вказані іншим способом на вантажах, якщо вантажі не упаковані, або на ящиках чи упаковці, в яких вантажі знаходяться, таким чином, щоб марки залишалися досить розбірливими до закінчення рейсу; кількість місць або предметів або кількість або вага, залежно від обставин та відповідно до того, як вони письмово вказані відправником; зовнішній вигляд та видимий стан вантажу.

Відповідно до ст. 138 КТМУ **К.** має наступні реквізити: найменування судна, якщо вантаж прийнято до перевезення на визначеному судні; найменування перевізника; місце приймання або навантаження вантажу; найменування відправника; місце призначення вантажу чи, при наявності чартеру, місце призначення або направлення судна; найменування одержувача вантажу; найменування вантажу, його маркування, кількість місць чи кількість та/або міра (маса, об'єм), а в необхідних випадках - дані про зовнішній вигляд, стан і особливі властивості вантажу; фрахт та інші належні перевізнику платежі; час і місце видачі **К.**; кількість складених примірників **К.**; підпис капітана або іншого представника перевізника [5]. Перевізник видає відправнику заявлену ним кількість примірників **К.**

тотожного змісту зі зазначенням кількості складених примірників у **К**. Після видачі вантажу по одному з оригіналів **К**. решта примірників втрачає силу (ст. 139 КТМУ).

Види **К**.: бортовий (onboard bill of lading) – **К**. який видається після завантаження товару на борт судна (п. 7 ст. 3 Конвенції); береговий (custody bill of lading) – **К**., який видається на підтвердження прийому вантажу від відправника на березі на складі перевізника. При прийманні на борт судна вантажу, для якого було видано береговий **К**., у ньому робиться відмітка про завантаження товару на судно та вказуються дата навантаження та інші позначки. Іноді береговий **К**. замінюється на бортовий (п. 7 ст. 3 Конвенції) [4]; іменний (straight bill of lading) – **К**. який може передаватися за іменними передаточними написами або в іншій формі з дотриманням правил, установлених для передачі боргової вимоги (ст. 140 Кодексу); ордерний (order bill of lading) може передаватися за іменними або бланковими передаточними написами. Такий **К**. застосовується, коли платіж здійснюється проти подання документів банку (ст. 140 Кодексу); на пред'явника (bearer bill of lading) – **К**. в якому передбачено, що товар передається будь-якій особі – утримувачу **К**. (ст. 140 Кодексу) [5].

Літ.: 1. Столярський О.В. Правове регулювання міжнародних перевезень: навч. посіб. К.: Знання. 2012. 318 с.; 2. International Convention for the Unification of Certain Rules of Law relating to Bills of Lading («Hague Rules»), and Protocol of Signature (*Brussels, 25.08.1924*); 3. United Nations Convention on the Carriage of Goods by Sea («Hamburg Rules») (Hamburg, 31.03.1978) URL: <http://surl.li/tpilh>; 4. Status: United Nations Convention on Contracts for the International Carriage of Goods Wholly or Partly by Sea («Rotterdam Rules») (New York, 11.12.2008). URL: <http://surl.li/tpilk>; 5. Кодекс торговельного мореплавства України: введено в дію Постановою Верховної Ради України від 09.12.1994 р. № 277/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. №№ 47, 48, 49, 50, 51, 52, ст. 349.

Легка О.В.

КОНСОЛІДОВАНИЙ ВАНТАЖ (англ. CONSOLIDATED CARGO) – вантаж, що перевозиться одним транспортним засобом і складається з двох і більше партій товарів для різних одержувачів або для одного одержувача від різних відправників (ст. 124 МКУ) [1]. Під консолідацією вантажів розуміють об'єднання різних вантажів в один для зниження витрат на транспортування. Тарифи на перевезення **К.в.** (фрахтові ставки) менші в розрахунку на один кілограм вантажу при одноразовому перевезенні його великих партій.

Переміщення **К.в.**, що ввозиться на митну територію України, від митного органу відправлення на кордоні до митного органу призначення, з проміжним розміщенням цих вантажів на митному складі, здійснюється на підставі договорів на перевезення. Для здійснення контролю за переміщенням **К.в.**, що ввозиться на митну територію України, з митниці-відправлення на кордоні до митного органу, в зоні діяльності якого розташований митний склад, а також для поміщення товарів, що переміщуються у складі цих вантажів, у митний режим митного складу використовується попередня митна декларація, що складається на весь обсяг **К.в.** Контроль за переміщенням товарів із митного органу, в зоні діяльності якого розташований митний склад, до митниці-призначення для кінцевого одержувача здійснюється на підставі поданих утримувачем складу нових митних декларацій або документів, що їх замінюють, для внутрішнього транзиту товарів. Кінцевий одержувач товару має право на повторне поміщення цього товару у митний режим митного складу.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Крисоватий А. І.

КОНСУЛЬСЬКА ФАКТУРА (англ. CONSULAR INVOICE) – особлива форма митної фактури у вигляді рахунку, який виписується продавцем товару та завіряється консульською

установою країни, до якої товар імпортується (ст. 374 МКУ) [1]. **К.ф.** готується експортером та подається в дипломатичне представництво країни-імпортера для затвердження, при цьому сплачується консульський збір.

Використовується при ввезенні товару в країну імпорту, оформляється у тому випадку, коли необхідне спеціальне підтвердження (легалізація) країни-імпортера на предмет відповідності імпортному ліцензуванню, для спрощення митних процедур або ж для фінансування утримання консульських установ. Часто вимагається для вантажів, що експортуються за кордон для підтвердження походження товару, його ціни та вартості всієї партії, а також для уникнення мовних бар'єрів.

Необхідність оформлення **К.ф.** найчастіше відбувається при імпорті товару у країни Латинської Америки. **К.ф.** складається у 4 примірниках та потребує ретельної перевірки, оскільки при невідповідності найменуванню або опису вантажу у митниці призначення може застосовуватися повна ставка мита при здійсненні митного оформлення товарів або штрафні санкції.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Фрадинський О.А.

КОНСУЛЬТУВАННЯ З ПИТАНЬ МИТНОЇ СПРАВИ (англ. CONSULTATION ON THE APPLICATION OF CUSTOMS RULES). За зверненнями підприємств та громадян, що переміщують товари, транспортні засоби комерційного призначення через митний кордон України або провадять діяльність, контроль за якою відповідно до МКУ покладено на митні органи (заінтересованих осіб), митні органи безоплатно надають консультації з питань практичного застосування окремих норм законодавства України з питань митної справи (ч. 1 ст. 21 МКУ) [1].

К. здійснюється митницями за місцем розташування підприємств (за місцем проживання або тимчасового перебування громадян) або центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, в усній, письмовій або, за бажанням заінтересованої особи, електронній формі у строк, що не перевищує 30 календарних днів, наступних за днем отримання відповідного звернення. Консультації в письмовій формі надаються у вигляді рішень митних органів. **К.** має індивідуальний характер і може використовуватися виключно особою, якій надано таку консультацію. Мінфін періодично проводить узагальнення консультацій з питань практичного застосування окремих норм законодавства України з питань митної справи, що стосуються значної кількості осіб або значних сум митних платежів, та затверджує своїми наказами узагальнені консультації, які підлягають оприлюдненню на офіційному веб-сайті Держмитслужби.

Не може бути притягнуто до відповідальності особу, яка діяла відповідно до **К.**, наданого в письмовій або електронній формі, а також до узагальненої консультації, зокрема, на підставі того, що у подальшому такі консультації були змінені або скасовані. Консультація з питань практичного застосування окремих норм законодавства України з питань митної справи може бути оскаржена до органу вищого рівня в порядку, визначеному главою 4 МКУ, або до суду, як правовий акт індивідуальної дії, якщо вона, на думку заінтересованої особи, суперечить нормам відповідного акту законодавства. Визнання судом такої консультації недійсною є підставою для надання нової консультації з урахуванням висновків суду.

Літ.: 1. Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48. Ст. 552.

Валігура В. А.

КОНТРАБАНДА (англ. CONTRABAND) – це незаконні дії, що полягають у переміщенні товарів через митний кордон у будь-який прихований спосіб [1, 2]. Термін **К.** має італійське походження (contra – проти, bando – урядовий указ). У англomовних країнах також широко застосовується термін «smuggling». В українській мові побутують застарілі літературні форми «пачкар» і «пачкарство» [3]. **К.**, як протиправне явище, відома ще з найдавніших часів. Її поява нерозривно пов'язана із становленням державності, встановленням кордонів держав, розвитком економіки, зовнішньої та внутрішньої торгівлі та виникненням митної справи. У переважній більшості країн світу вчинення **К.** карається за нормами кримінального, адміністративного та митного законодавства.

Згідно із чинним кримінальним законодавством України, під **К.** розуміють переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю предметів, зазначених у диспозиціях ст. 201 «Контрабанда культурних цінностей та зброї», ст. 201-1 «Контрабанда лісоматеріалів та цінних порід дерев», ст. 201-3 «Контрабанда товарів», ст. 201-4 «Контрабанда підакцизних товарів» та ст. 305 «Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів» ККУ [4]. Безпосереднім об'єктом **К.** є встановлений порядок та умови переміщення зазначених у ст. 201, 201-1, 201-3, 201-4 і ст. 305 ККУ предметів через митний кордон України. Предметом **К.** (ст. 201, 201-1, 201-3, 201-4 ККУ) можуть бути: культурні цінності; отруйні, сильнодіючі, вибухові речовини: радіоактивні матеріали: зброя та боєприпаси (крім гладкоствольної мисливської зброї або бойових припасів до неї); частини вогнепальної нарізної зброї; спеціальні технічні засоби негласного отримання інформації; лісоматеріали або пиломатеріали цінних та рідкісних порід дерев; лісоматеріали необроблені; інші лісоматеріали, заборонені до вивозу за межі митної території України; товари; підакцизні товари (крім електричної енергії). У ст. 305 ККУ предметом **К.** є наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори або фальсифіковані лікарські засоби. Об'єктивна сторона **К.** полягає у переміщенні через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю предметів **К.**. Під переміщенням варто розуміти ввезення предметів на митну територію України, вивезення з цієї території чи переміщення їх по митній території України транзитом.

Кримінальне правопорушення вважається закінченим з моменту фактичного незаконного переміщення відповідних предметів через митний кордон України. Замах на **К.** має місце, якщо її предмети виявлено до переміщення через митний кордон України (під час огляду чи переогляду товарів, транспортних засобів, ручної поклажі, багажу або особистого одягу тощо), і кваліфікується за ч. 2 ст. 15 і ст. 201, 201-1, 201-3, 201-4 ККУ.

До переліку кваліфікуючих обставин **К.** за ст. 201-1, 201-3, 201-4 ККУ належить вчинення цих кримінальних правопорушень у значному, великому або особливо великому розмірі, що є підставою для прийняття уповноваженими особами рішення про початок кримінального провадження. Так, під переміщенням у великому розмірі у ст. 201-1 ККУ слід розуміти переміщення лісоматеріалів або пиломатеріалів цінних та рідкісних порід дерев, а також лісоматеріалів необроблених, вартість яких у вісімнадцять і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, під переміщенням в особливо великому розмірі - вартість яких у тридцять шість і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян. Дії, передбачені ст. 201-3 ККУ, вважаються вчиненими у значному розмірі, якщо загальна вартість предметів **К.** в п'ять тисяч і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, у великому розмірі – якщо загальна вартість предметів контрабанди у десять тисяч і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян. Дії, передбачені ст. 201-4 ККУ вважаються вчиненими у значному розмірі, якщо загальна вартість предметів **К.** (крім електричної енергії) у сімсот п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, у великому розмірі – якщо

загальна вартість предметів **К.** (крім електричної енергії) в одну тисячу п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Суб'єктом **К.** може бути особа, яка досягла 16-ти років. Дії службової особи, що сприяли незаконному переміщенню предметів через митний кордон з використанням свого службового становища, залежно від предмету кримінального правопорушення, слід кваліфікувати за ч. 2 ст. 201 або ч. 2 ст. 201-1, ч. 2 ст. 201-3, ч. 2 ст. 201-4 ККУ. Кваліфіковані частини цих статей ККУ передбачають підвищену кримінальну відповідальність за **К.**, вчинену за попередньою змовою групою осіб; особою, раніше судимою за **К.** а також вчинені організованою групою.

Суб'єктивна сторона **К.** характеризується прямим умислом. Згідно ст. 201, 201-1, 201-3, 201-4, .прямим є умисел, якщо особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільно небезпечні наслідки і бажала їх настання. Мотив і мета вчинення **К.** для кваліфікації за ст. 201, 201-1, 201-3, 201-4 значення не мають. Якщо метою незаконного переміщення відповідних предметів через митний кордон було ухилення від сплати митних платежів і зборів або податків і зборів на території України, дії винного можуть кваліфікуватися за сукупністю злочинів – ст. 201, 201-1, 201-3, 201-4 і 212 ККУ за наявності всіх інших ознак цих кримінальних правопорушень.

Кваліфікуючими ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ст. 305 ККУ, є вчинення його: 1) повторно; 2) за попередньою змовою групою осіб; 3) якщо предметом цих дій були особливо небезпечні наркотичні засоби чи психотропні речовини; 4) наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори або фальсифіковані лікарські засоби у великих розмірах. Особливо кваліфікуючими ознаками є: 1) вчинення організованою групою; 2) якщо предметом контрабанди були наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори або фальсифіковані лікарські засоби в особливо великих розмірах.

Відповідно до ст. 216 КПКУ, досудове розслідування кримінальних правопорушень за ст. 201 і ст. 305 ККУ здійснюється слідчими органів безпеки, а кримінальних правопорушень за ст. 201-1, 201-3, 201-4 ККУ – детективами органів БЕБ [5].

У митному законодавстві України визначення поняття **К.** містилося у розділі VII, главі 1, ст. 100 МК [6]. Під **К.** розумілося переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю товарів, валюти, цінностей та інших предметів у великих розмірах, а так само таке ж незаконне переміщення культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, радіоактивних, вибухових речовин, зброї та бойових припасів (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї), наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів, що каралося відповідно до закону. У чинному МКУ [7] поняття **К.** відсутнє. У ст. 7 МКУ запобігання та протидія **К.** визначені, як складові поняття митної справи. Натомість, у розділі XVII «Запобігання та протидія контрабанді», главі 66 «Заходи щодо запобігання та протидії контрабанді», унормовані питання проведення митними органами, разом з іншими державними органами, що мають право здійснювати оперативно-розшукову діяльність, спеціальних операцій контрольованих поставок наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів (ст. 456 МКУ), а також переміщення товарів під негласним контролем (ст. 457 МКУ), під оперативним наглядом правоохоронних органів [6].

Відповідно до ст. 10 МКУ, митний кордон України - це межі митної території України [7]. Митний кордон України збігається з державним кордоном України, крім меж штучних островів, установок і споруд, створених у виключній (морській) економічній зоні України, на які поширюється виключна юрисдикція України. Межі території зазначених островів, установок і споруд становлять митний кордон України. Відповідно до п. 24 ч. 1 ст. 4 МКУ, митним контролем є сукупність заходів, що здійснюються з метою забезпечення додержання норм МКУ, законів та інших нормативно-правових актів з питань митної справи,

міжнародних договорів України, укладених у встановленому законом порядку. Під переміщенням слід розуміти переміщення відповідних предметів на митну територію України або з митної території України або по такій території транзитом. Переміщення предметів **К.** поза митним контролем означає їх умисне переміщення поза місцем розташування митного органу або поза робочим часом, установленим для нього, і без виконання митних формальностей або переміщення предметів контрабанди з незаконним звільненням від митного контролю. Переміщення предметів **К.** з приховуванням від митного контролю означає їх умисне переміщення з використанням спеціально виготовлених схованок (тайників) та інших засобів чи способів, що утруднюють їх виявлення, або шляхом надання одним товарам вигляду інших, або з поданням до митного органу як підстави для переміщення товарів підроблених документів чи документів, одержаних незаконним шляхом, або таких, що містять завідомо неправдиві відомості, що підлягають обов'язковому декларуванню відповідно до законодавства з питань митної справи, та якщо зазначені документи та відомості необхідні для визначення розміру належних до сплати митних платежів та/або для підтвердження дотримання встановлених законодавством заборон та обмежень щодо переміщення товарів через митний кордон України. Спеціально виготовлене сховище (тайник) – сховище, виготовлене з метою незаконного переміщення предметів через митний кордон України, а також обладнані та пристосовані з цією метою конструктивні ємності чи предмети, які попередньо піддавалися розбиранню монтажу тощо.

Під використанням інших засобів або способів, що утруднюють виявлення предметів, визнається приховування останніх у валізах, одязі, взутті, головних уборах, речах особистого користувача, на тілі або в організмі людини або тварини тощо. Надання одним предметам вигляду інших – це зміна зовнішніх ознак, за якими відбувається ідентифікація предмета – визначення його належності до предметів певного виду. Така зміна, зокрема, може здійснюватися шляхом: а) зміни стану предмета, наприклад із рідкого в твердий; б) зміни форми самого предмета; в) нанесення на сам предмет фарби, позначень, ярликів, етикеток тощо; г) зміни тари чи упаковки тощо.

В процесі безпосереднього здійснення митної справи, митні органи виконують таке основне завдання як запобігання та протидія **К.**, боротьба з порушеннями митних правил на всій митній території України (п. 10 ч. 2 ст. 544 МКУ) [7].

Літ.: 1. International Convention on mutual administrative assistance for the prevention, investigation and repression of customs offences (Done at Nairobi, 09.06.1977). URL: <http://surl.li/tpiln>; 2. Про приєднання України до Міжнародної конвенції про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства та додатків I, II, III, V, VI, VII, VIII до неї. URL: <http://surl.li/tslcr>; 3. Словник української мови: в 11 т. Т. 6, 1975. С. 103. URL: <http://sum.in.ua/s/pachkar>; 4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131.; 5. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013, № 9-10. Ст. 88.; 6. Митний кодекс України : Закон України від 12.12.1991 р. № 1970-XII. (втратив чинність). *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 16. Ст. 203.; 7. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Варава В.В.

КОНТРАФАКТНИЙ ПРИМІРНИК ТВОРУ, ФОНОГРАМИ, ВІДЕОГРАМИ (англ. COUNTERFEIT COPY OF THE WORK, PHONOGRAPHS, VIDEOGRAPHS) – примірник твору, фонограми чи відеограми, відтворений, опублікований і (або) розповсюджуваний з порушенням авторського права і (або) суміжних прав, у тому числі примірники захищених в Україні творів, фонограм і відеограм, що ввозяться на митну територію України без згоди

автора чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав, зокрема з країн, в яких ці твори, фонограми і відеограми ніколи не охоронялися або перестали охоронятися [1] Наразі в чинному законодавстві замість терміну **К.п.** використовується термін «піратський примірник (pirated copies) твору, фонограми, відеограми - примірник відповідно твору, фонограми, відеограми, відтворений та/або розповсюджений з порушенням авторського права та/або суміжних прав (п. 34 ч. 1 ст. 1 ЗУ «Про авторське право та суміжні права) [2]. Ввезення на митну територію України **К.п.** забороняється. Такі твори, фонограми чи відеограми підлягають вилученню митними органами з метою повернення їх у встановленому порядку власнику (ст. 22 ЗУ «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» [2].

Літ.: 1. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-ХІІ (втратив чинність). *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 13. Ст. 64.; 2. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-ІХ. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 57. Ст. 166.; 3. Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей : Закон України від 21.09.1999 р. № 1068-ХІV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 48. Ст. 405.

Калашнікова О.Л.

КОНТРАФАКТНІ ТОВАРИ (англ. COUNTERFEIT GOODS) – можна визначити, як імітацію справжнього товару чи його компонентів включаючи і цифрові, що рекламовані, розроблені, виготовлені, представлені, продані із порушенням прав інтелектуальної власності (без погодження з власником торгової марки чи бренду) авторизованим виробником і продавцем, включаючи, але не обмежуючись з метою ввести покупця в оману, та переконати останнього, що він купує оригінальний товар. Неавторизовані копії, репліки або замітники. **К.т.** зазвичай значно нижчої якості, ніж зареєстрованої торгової марки, і можуть бути навіть небезпечними, оскільки вони часто виготовлені неякісно або виготовлені з використанням небезпечних або токсичних хімікатів і матеріалів.

В міжнародному праві під **К.т.** мають на увазі: товари, що є предметами порушення права на торговельну марку у державі-члені, у якій їх виявлено, та що містять без дозволу позначення, тотожне законно зареєстрованій торговельній марці, щодо того самого виду товарів або яке неможливо відрізнити від такої торговельної марки за його основними аспектами; товари, що є предметами порушення права на географічне зазначення у державі-члені, у якій їх виявлено, та що містять найменування чи термін, охоронювані за допомогою такого географічного зазначення, або описані з використанням такого найменування чи терміну будь-які пакування, етикетка, наліпка, брошура, інструкція з експлуатації, гарантійний документ або інший схожий предмет, навіть якщо представлений окремо, що є предметами порушення права на торговельну марку або географічне зазначення, що охоплює позначення, найменування або термін, які тотожні законно зареєстрованій торговельній марці або охоронюваному географічному зазначенню або які неможливо відрізнити від такої торговельної марки або такого географічного зазначення за їхніми основними аспектами та які можуть використовувати для такого самого виду товарів, як той, для якого зареєстровано торговельну марку або географічне зазначення [1].

МКУ визначає як **К.т.:** а) товари, що є предметами порушення прав інтелектуальної власності на торговельну марку в Україні, на яких без дозволу міститься позначення, тотожне із охоронюваною в Україні торговельною маркою стосовно одного й того самого виду товарів, або яке є схожим настільки, що його можна сплутати з такою торговельною маркою; б) товари, що є предметами порушення прав інтелектуальної власності на географічне зазначення в Україні й містять назву чи термін або описуються за допомогою назви чи терміну, які захищені таким географічним зазначенням; в) будь-яка упаковка, етикетка, наліпка, брошура, інструкція з експлуатації, гарантія чи інший документ такого типу, навіть якщо вони представлені окремо, які є предметами порушення прав інтелектуальної власності

на торговельну марку або географічне зазначення, які містять позначення, назву або термін, тотожні із охоронюваною в Україні торговельною маркою чи географічним зазначенням, або які є схожими настільки, що їх можна сплутати з такою торговельною маркою чи географічним зазначенням, та які можуть використовуватися стосовно одного й того самого виду товарів, щодо якого охороняється торговельна марка в Україні чи географічне зазначення (п. 17 ст. 4 МКУ) [2].

Просування, продаж або розповсюдження будь-яким іншим способом **К.т.** є порушенням прав інтелектуальної власності (авторських прав та суміжних прав). До **К.т.** належить перелік, який не є вичерпним: імітація товару включаючи і цифрову, котру намагаються видати за оригінальні продукти власника торгової марки або бренду; товари включаючи і цифрові, подані як штучні, репліки, імітації тощо, з використанням торгової марки чи назви бренду без дозволу власника торгової марки чи бренду; пропозиція, реклама, продаж або сприяння несанкціонованому доступу до вмісту, зокрема цифрових товарів. Види порушень інтелектуальної власності: піратство–викрадення авторських прав виконавця, автора чи музиканта, як правило, шляхом завантаження або копіювання їхньої роботи без оплати та без дозволу; імітація – на відміну від підробки, є прямою копією тому схоже за змістом, назвою, формою, кольоровою гамою – мати вигляд оригіналу. Імітація бренду розроблена так, що споживач думав про оригінальний бренд, а підроблений товар розробляється так, щоб бути схожим на оригінал; порушення патентних прав – коли хтось використовує чи викрадає чийсь патентні права; порушення комерційної таємниці – передбачає використання третьою стороною ключової інформації (комерційної таємниці) для отримання економічної вигоди. Зазвичай порушення комерційної таємниці пов'язане із порушенням патенту. **К.т.** охоплюють різні галузі, зокрема одяг, аксесуари, музику, програмне забезпечення, ліки, сигарети, запчастини до автомобілів і літаків, споживчі товари, іграшки, електроніку тощо.

Якщо у митних органів виникає підозра що товари, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, які можуть бути **К.т.** або піратськими, то їх митне оформлення призупиняється, а такі товари можуть бути знищені за процедурою, визначеною ст. 401-1 МКУ [1].

Літ.: 1. Регламент Європейського Парламенту і ради (ЄС) від 12.06.2013 р. № 608/2013 щодо забезпечення митними органами дотримання прав інтелектуальної власності та про скасування Регламенту Ради (ЄС) № 1383/2003. *Офіційний вісник Європейського Союзу*. 2013. Л. 181. Ст. 15.; 2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Філяніна Л.А.

КОНТРОЛЬ ПРАВИЛЬНОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ (англ. CONTROL OVER THE ACCURACY OF DETERMINING THE CUSTOMS VALUE) – перевірка числового значення заявленої митної вартості, що здійснюється митним органом під час проведення митного контролю і митного оформлення (ч. 1. ст. 54 МКУ) [1]. Правове регулювання **К.** здійснюється відповідно до положень МКУ в якому визначено: порядок прийняття рішення щодо заявленої декларантом митної вартості товару, обов'язки й права посадових осіб митного органу під час **К.**, порядок надання обґрунтованої відмови у митному оформленні товарів за заявленою декларантом митною вартістю та умови за яких заявлена декларантом або уповноваженою ним особою митна вартість вважається визнаною автоматично (ч. 3-7 ст. 54 МКУ) [1].

Митний орган під час здійснення **К.** товарів зобов'язаний: здійснювати контроль заявленої декларантом або уповноваженою ним особою митної вартості товарів шляхом перевірки наявності в поданих зазначеними особами документах усіх відомостей, що

підтверджують числові значення складових митної вартості товарів, чи відомостей щодо ціни, яка була фактично сплачена або підлягає сплаті за ці товари; надавати декларанту або уповноваженій ним особі письмову інформацію про причини, за яких заявлена ними митна вартість не може бути визнана; надавати декларанту або уповноваженій ним особі письмову інформацію щодо порядку і методу визначення митної вартості, застосованих у разі коригування митної вартості, а також щодо підстав здійснення такого коригування; випускати у вільний обіг товари, що декларуються: у разі визнання митним органом заявленої митної вартості товарів – за умови сплати митних платежів згідно із заявленою митною вартістю; у разі згоди декларанта або уповноваженої ним особи з рішенням митного органу про коригування митної вартості товарів - за умови сплати митних платежів згідно з митною вартістю, визначеною митним органом; у разі незгоди декларанта або уповноваженої ним особи з рішенням митного органу про коригування заявленої митної вартості товарів - за умови сплати митних платежів згідно із заявленою митною вартістю товарів та надання гарантій відповідно до розд. X МКУ в розмірі, визначеному митним органом відповідно до ч. 7 ст. 55 МКУ (ч. 4 ст. 54 МКУ).

Митний орган при здійсненні **К.** товарів згідно положень ч. 5 ст. 54 МКУ має право: впевнитися в достовірності або точності будь-якої заяви, документа чи розрахунку, поданих для цілей визначення митної вартості; письмово звертатись до декларанта або уповноваженої ним особи з вимогою надати додаткові документи та відомості, якщо це необхідно для прийняття рішення про визнання заявленої митної вартості; здійснювати коригування заявленої митної вартості товарів; проводити перевірки правильності визначення митної вартості товарів після їх випуску; звертатися до митних органів інших країн із запитом щодо надання відомостей, необхідних для підтвердження достовірності заявленої митної вартості; застосовувати інші передбачені МКУ форми митного контролю.

МКУ встановлено, що всі відомості й документи, які обґрунтовують заявлену митну вартість, що надаються митному органу декларантом для підтвердження митної вартості товарів, повинні ґрунтуватися на достовірній, документально підтвердженій інформації (ст. 52, 58 МКУ). Митний орган може відмовити у митному оформленні товарів за заявленою митною вартістю виключно за наявності обґрунтованих підстав вважати, що подано неповні й недостовірні відомості про митну вартість товарів (ч. 6 ст. 54 МКУ).

Під час **К.** для підтвердження заявлених відомостей про митну вартість товарів, що переміщуються через митний кордон України, декларант подає документи, що поділяються на обов'язкові (ч. 2 ст. 53 МКУ) та додаткові (ч. 3-4 ст. 53 МКУ). Всі документи, що підтверджують митну вартість товарів, поданих до митного оформлення, повинні піддаватися ретельному контролю з боку митних органів на предмет оригінальності та достовірності заявлених в них даних. Наприклад, можуть мати місце розбіжності у товаросупровідних документах: суперечливий опис товару у рахунку-фактурі, міжнародній транспортній накладній (CMR), книжці МДП, сертифікаті походження, пакувальних листах тощо. Наявність виправлень та підчисток може свідчити про недостовірність відомостей [2].

Контрольними показниками, на які необхідно орієнтуватися при проведенні **К.** є: контрактна вартість, ціна одиниці продукції, країна-імпортер, позиція в митному тарифі, продавець, країна виробник, країна-експортер, спеціальні торгові програми та зони. **К.** є одним з ключових завдань митного контролю і передбачає перевірку за наступними напрямками: обґрунтованість і реальність контрактної вартості, яка лежить в основі визначення митної вартості; правильність оформлення товаросупровідних документів та відповідність інформації про контрактну вартість в них; відповідність ціни одиниці товару з урахуванням якості товару та країни виробника; обґрунтованість додаткових платежів, що входять до складу митної вартості товару згідно контракту та чинного законодавства; правильність застосування методу за яким визначена митна вартість товарів (за ціною угоди щодо товарів, які імпортуються; за ціною угоди щодо ідентичних товарів; за ціною угоди

щодо подібних (аналогічних) товарів; віднімання вартості; на основі додавання вартості; резервного) тощо [3].

За результатами здійснення **К.** товарів митний орган визнає заявлену декларантом або уповноваженою ним особою митну вартість або ж приймає письмове рішення щодо її коригування. У разі якщо під час проведення митного контролю митний орган не може аргументовано довести, що заявлено неповні або ж недостовірні відомості про митну вартість товарів, у тому числі неправильно визначено митну вартість товарів, заявлену декларантом або уповноваженою ним особою, то вона вважається визнаною автоматично (ч.7. ст. 54 МКУ).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Івашова Л. М. Квеліашвілі І.М. Інститут митної вартості імпортованих товарів в Україні: актуальні питання та вектори розвитку: кол. моногр.; за заг. ред. І.Г.Бережнюка. Хмельницький: ФОП Стрихар А.М., 2017. 430 с.; 3. Івашова Л.М., Руда Т.В., Рудніченко Є.М. Контроль правильності визначення митної вартості. Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 1 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 592 с.

Івашова Л.М.

КОНТРОЛЬ СПІВСТАВЛЕННЯ (англ. RECONCILING CONTROL) – автоматизоване порівняння даних, які містяться в митних деклараціях або інших документах, поданих для митного контролю або митного оформлення, з даними, які містяться в електронних копіях митних декларацій та інших документах, що надходять з митних та правоохоронних органів суміжних держав; в уніфікованих електронних дозвільних документах, що надходять з інших державних органів, інших електронних документах, пов'язаних з перевіркою достовірності даних, що перевіряються (ч. 3 ст. 337 МКУ) [1]. Застосовується при перевірці документів та відомостей, які подаються митним органам під час переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України. Таке співставлення здійснюється тільки з метою перевірки достовірності наданих декларантом відомостей щодо вартості товарів і виключно для контролю правильності визначення митної вартості та виявлення потенційних ризиків.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Фрадинський О.А.

КОНТРОЛЬОВАНА ПОСТАВКА (англ. CONTROLLED SUPPLY) – це різновид контролю за вчиненням злочину, а також метод, за яким допускається вивезення, транзит або ввезення на території держав незаконних партій наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів з відома та під наглядом компетентних органів з метою виявлення осіб, причетних до скоєння митних правопорушень. Поняття методу **К.п.** міститься в МКУ [1], кримінальному процесуальному, оперативно-розшуковому законодавстві, а також законах України, що регулюють заходи протидії незаконному обігові наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів. Метод **К.п.** наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, як один із заходів щодо запобігання та протидії контрабанді, регламентується ст. 456 МКУ, в якій зазначено, що «відповідно до законів України митні органи з метою виявлення джерел і каналів незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, осіб, які беруть участь у цьому, разом з іншими державними органами, що мають право здійснювати оперативно-розшукову діяльність, можуть використовувати метод **К.п.** зазначених засобів, речовин і прекурсорів» [1].

Це визначення найбільш відповідає змісту ст. 4 ЗУ «Про заходи протидії незаконному обігові наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» [2], в

якій визначено, що «з метою виявлення джерел і каналів незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, осіб, які беруть участь в цьому, в кожному окремому випадку за домовленістю з відповідними органами іноземних держав або на підставі міжнародних договорів України може використовуватися метод **К.п.**, тобто допуск під контролем і оперативним наглядом відповідних органів ввезення в Україну, вивезення з України чи транзит через її територію наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів». **К.п.** може використовуватися також щодо незаконного перевезення та пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які здійснюються в межах території України.

Підстави проведення **К.п.** визначаються ЗУ «Про оперативно-розшукову діяльність» [3], КПКУ [4], МКУ. Порядок проведення **К.п.** визначається МКУ і відповідним нормативно-правовим актом Мінфіну, МВС, СБУ, Держприкордонслужби, погодженим із Офісом Генерального прокурора та зареєстрованим у Мінюсті. Метод **К.п.** належало б назвати скоріше «тактичною операцією», тому що він містить сукупність різних методів митного контролю та оперативно-розшукової діяльності, міжнародні переговори, різноманітні способи дезорієнтування осіб, які беруть участь у міжнародному обігу контрольованих предметів.

Формування правової основи застосування методу **К.п.** правоохоронними органами має власну історію. Він був рекомендований Інтерполом як міжнародна система прихованого поліцейського контролю за шляхами переміщення контрабандних вантажів, що містять наркотики. Причиною цього стало значне (більш ніж у чотири рази) зростання в 70-ті роки ХХст. контрабанди наркотиків. У пошуках розв'язання проблеми в березні 1978 р. до всіх країн – членів Інтерполу було розіслано циркулярний лист з анкетною, в якій містилися два питання: 1) чи дозволяє законодавство вашої країни контрольоване перевезення наркотиків; 2) чи можливо провести у вашій країні таку операцію з дозволу відповідної влади? Виявилось, що в законодавстві 10,3 % держав спеціально обумовлена можливість контрольованого перевезення наркотиків; 22,4 % держав не допускають прихованого поліцейського контролю за перевезенням наркотиків, а в 67,3 % держав питання про контрольоване перевезення наркотиків не врегульоване, але існуюча практика допускає відповідні поліцейські операції [5]. На підставі цих відомостей у звіті на 48-й сесії Генеральної асамблеї Інтерполу, що відбулася у 1979 р. у Найробі, було констатовано, що оскільки законодавство й практика у більшості країн світу допускає можливість установлення контролю за перевезенням наркотиків, міжнародна поліцейська операція у цьому напрямкові може бути здійснена. Перебуваючи у глибокій стурбованості масштабами і тенденціями зростання у світі незаконного виробництва й обігу наркотичних засобів та психотропних речовин, ООН у грудні 1988 р. прийняла Конвенцію про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин [6, 7], ст. 11 якої присвячена методу **К.п.**. У Конвенції викладено три важливі умови, за яких можливе застосування цього методу: сторони діють так, як їм дозволяють основні принципи їхніх національних правових систем; рішення про використання методу **К.п.** приймається в кожному окремому випадку; за згодою сторін у ході **К.п.** перехоплені наркотичні засоби і психотропні речовини можуть бути залишені для подальшого перевезення в недоторканності, вилучені або частково замінені.

Рішення про використання методу **К.п.**, як негласної слідчої (розшукової) дії у межах кримінального провадження приймається прокурором, а до його початку – керівниками правоохоронних та митних органів за погодженням з прокурором. Це обумовлено міжнародним характером **К.п.**, необхідністю переговорів з представниками митних та інших уповноважених органів іноземних (головним чином суміжних) держав. Чітка домовленість і взаємодія митних та інших правоохоронних органів, включаючи прокуратуру, країн, на території яких застосовується метод **К.п.**, обумовлює ефективність останньої. Світова

практика показує, що відмова представників однієї з таких країн зводить нанівець зусилля інших учасників. Через це у кращому випадку вдається заарештувати контрабандиста і конфіскувати предмети, що він перевозив, транспортування яких негласно контролювалося, а відправникам, перевізникам та отримувачам контрабанди вдається уникнути кримінальної відповідальності.

Безпосередньо порядок проведення операції **К.п.** регулюється Інструкцією про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні [8]. Підставою для проведення **К.п.** є достатня інформація про незаконне переміщення наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, а також інформація, що отримана в рамках ведення оперативно-розшукових справ щодо зайняття особою або групою осіб наркобізнесом. Можуть проводитися такі види **К.п.**: 1) за видами отриманої інформації: внутрішні; зовнішні; 2) за територіальними ознаками: не пов'язані з перетином державного кордону; пов'язані з вивезенням з України; пов'язані з увезенням в Україну; пов'язані з транзитним переміщенням через територію України; 3) за способами переміщення: в контейнерах, спеціальних ємностях; у багажі, що прямує окремо особистих речах; з використанням природних порожнин людини; у поштових відправленнях тощо [5].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними: Закон України від 15.02.1995 р. № 62/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 10. Ст. 2.; 3. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 22. Ст. 303.; 4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013, № 9-10. Ст. 88.; 5. Антонов К.В., Антонов Р.К., Варава В.В., Карнаухов О.В. Організаційно-правові основи боротьби з контрабандою: навч. посібник. Дніпропетровськ: АМСУ, 2014. 309 с.; 6. United Nations Convention Against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, 1988. URL: <http://surl.li/tsldb>; 7. Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин 1988 р.: постанова Верховної Ради УРСР від 25.04.1991 р. № 1000-XII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 24. Ст. 277.; 8. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: затверджено наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5. URL: <http://surl.li/nocsu>

Варава В.В.

КОНФЕРЕНЦІЯ ООН З ТОРГІВЛІ ТА РОЗВИТКУ (ЮНКТАД) (англ. UNITED NATIONS CONFERENCE ON TRADE AND DEVELOPMENT) (UNCTAD) [1]. **ЮНКТАД** – основний орган Генеральної Асамблеї ООН в галузі торгівлі та розвитку, покликаний регулювати всесвітні торговельні відносини, сприяти міжнародній торгівлі, веденню переговорів і розробці міжнародних договорів та рекомендацій у цій галузі, заснована в 1964. Головна ідея створення полягала в перенесенні наголосу в механізмі регулювання на користь країн, що розвиваються, особливо найменш розвинутих. Ці принципи особливо відбиті в «Хартії економічних прав і обов'язків держав», яку було розроблено **ЮНКТАД** і прийнято Генеральною Асамблеєю в 1976 р. [2]. До складу **ЮНКТАД** входять 195 держав, серед них і Україна. У роботі **ЮНКТАД** також беруть участь багато міжурядових і неурядових організацій. Штаб-квартира організації міститься в Женеві. **ЮНКТАД** не має статуту. Цілі, функції, організаційна структура, всі процедури, пов'язані з її діяльністю, викладені в

резолюції №1995 Генеральної Асамблеї ООН. Відповідно до цієї резолюції членами Конференції є ті держави, які є членами ООН або її спеціалізованих установ [3].

Головна мета **ЮНКТАД** – сприяння розвитку міжнародної торгівлі для прискорення міжнародного розвитку, особливо країн, що розвиваються. Цілі **ЮНКТАД**: сприяння розвитку міжнародної торгівлі з метою прискорення економічного зростання і розвитку, особливо в країнах, що розвиваються; встановлення принципів і політики, що стосується міжнародної торгівлі та пов'язаних з нею проблем економічного розвитку, зокрема, в галузі фінансів, інвестицій, передачі технології; розгляд і сприяння організації діяльності інших установ у рамках системи ООН в галузі міжнародної торгівлі і відповідних проблем економічного розвитку; прийняття у разі потреби заходів для ведення переговорів і затвердження багатосторонніх правових актів у галузі торгівлі; узгодження політики урядів і регіональних економічних угруповань у сфері торгівлі та пов'язаного з нею розвитку, виступаючи в якості центру такого узгодження [4]. Цілі **ЮНКТАД** визначили її функції: 1. Регулювання торговельних й економічних відносин між державами. 2. Розроблення заходів з регулювання міжнародної торгівлі сировиною. 3. Розроблення принципів торговельної політики. 4. Аналіз тенденції світового розвитку й міжнародної торгівлі. 5. Обговорення актуальних проблем міжнародних економічних відносин. 6. Координація діяльності органів і закладів ООН з питань міжнародної торгівлі й розвитку. 7. Співробітництво з міжнародними організаціями в сфері міжнародної торгівлі (насамперед із СОТ).

Діяльність **ЮНКТАД** виходить з таких принципів: рівноправність держав у міжнародних торговельних відносинах; недопустимість дискримінації й економічного тиску; поширення режиму найбільшого сприяння в міжнародній торгівлі; надання пільг країнам, що розвиваються, на основі «невзаємності»; скасування преференцій, якими користуються розвинуті країни на ринках найслабкіших країн; сприяння розширенню експорту з країн, що розвиваються. Ці й деякі інші принципи задекларовані в документі під назвою «Принципи міжнародних торговельних відносин і торговельної політики». У цьому документі вперше в системі ООН зроблені спроби узагальнити позитивний досвід міжнародної торгівлі та торговельної політики, виділити основоположні принципи такої політики і покласти їх в основу взаємовідносин країн у галузі торгових зав'язків. Зокрема, проголошувалися такі принципи, як рівність і суверенітет у торгівлі, взаємна вигода, відмова від дискримінації, поширення режиму найбільшого сприяння в торгівлі, надання численних пільг країнам, що розвиваються та ін. У ньому досить чітко проглядалися принципові положення, що стали в 70-х роках базою для постановки завдань у рамках платформи нового міжнародного економічного порядку. **ЮНКТАД** брала активну участь у розробленні принципів «Нового міжнародного економічного порядку», який був ініційований політиками країн, що розвиваються. У цьому напрямі, зокрема, Конференція наполягає на обмеженні практики антидемпінгових заходів, які широко застосовуються розвинутими країнами проти менш розвинутих (Україна також від цього потерпає); на відмові від торговельних блокад та ембарго. **ЮНКТАД** визначає, що різні групи країн мають неоднакові можливості, тому в міжнародній торгівлі необхідно врахувати проблеми менш розвинутих країн [5].

Організаційна структура **ЮНКТАД**: 1. Конференція. 2. Рада з торгівлі та розвитку. 3. Секретаріат. Головний орган **ЮНКТАД** – конференція міністрів країн-членів **ЮНКТАД**, де обговорюються питання міжнародних економічних відносин і проблеми економічного розвитку; приймаються рекомендації та політичні рішення; визначаються програма роботи **ЮНКТАД** і тема майбутньої конференції, яка скликається не рідше, ніж раз на чотири роки. У перервах між конференціями міністрів працює Рада з торгівлі та розвитку; в його рамках діють дві постійні комісії – Комісія з торгівлі та розвитку і Комісія з інвестицій, підприємництва та технологіям. Рішення в міждержавних органах **ЮНКТАД** приймаються консенсусом і груповим методом. Частіше скликаються сесії комітетів **ЮНКТАД** – по сировинних товарах, по готових виробках і напівфабрикатах, по пароплавству, передачі

технологій, економічного співробітництва між країнами, що розвиваються та ін. Секретаріат **ЮНКТАД** розташований у Женеві, налічує близько 400 осіб. Секретаріат складається з чотирьох відділів: відділ глобалізації і стратегій розвитку; відділ інвестицій, розвитку підприємств і технологій; відділ міжнародної торгівлі товарами і послугами та по сировинних товарах; відділ інфраструктури послуг для розвитку і торгової ефективності. "Наскрізні" питання НРС, а також острівних і не мають виходу до моря держав, що розвиваються знаходяться у віданні спеціального координатора **ЮНКТАД**. Виконавча дирекція включає в себе секретаріати генерального секретаря, заступників генерального секретаря, групу планування та оцінки програм, групу координації та оцінки технічного співробітництва, службу старшого юриста **ЮНКТАД**. Адміністративна служба і служба забезпечення міжурядового механізму формально не входять у виконавчу дирекцію, але працюють під її контролем. У спільному із СОТ відомстві **ЮНКТАД** керує Міжнародним торговельним центром.

Фінансування **ЮНКТАД** здійснюється з таких джерел: кошти ПРООН, Європейської комісії, Всесвітнього банку, окремих країн донорів. Серед останніх - переважно західноєвропейські країни та Японія. **ЮНКТАД** має непроті відносини із СОТ; по суті, вони є конкурентами в сфері регулювання світової торгівлі. Серед членів **ЮНКТАД** чисельно переважають країни, що розвиваються; їхнім представникам вдається втілювати принципи й рішення, які часто не в інтересах розвинутих країн (хоча б, наприклад, поширення принципу «невзаємності»). Ось чому держави, які мають беззаперечний авторитет у СОТ, намагаються надати більшу вагомість у міжнародних торговельних відносинах саме цій організації. І дійсно, авторитет СОТ вищий, ніж у **ЮНКТАД**. Не останню роль у цьому відіграє принцип прийняття рішень: рекомендаційний характер рішень **ЮНКТАД** дає змогу подекуди їх ігнорувати, а це послаблює її авторитет.

Хоча далеко не всі рекомендації **ЮНКТАД** здійснюється на практиці, тим не менш важливо, що цей впливовий міжнародний орган розробляє і активно «виводить» у сферу міжнародних економічних відносин найбільш гострі, актуальні проблеми сучасності, сприяючи правильному формуванню світової громадської думки, налаштованого на їх вирішення. Водночас найбільш важливі вимоги до учасників міжнародної торгівлі розроблялися ГАТТ (нині СОТ) – вони виконують пріоритетну в методологічному відношенні роль і при розробці документів **ЮНКТАД**.

У розробленні міжнародного механізму торговельної політики важливе місце посідають заходи по визначенню преференцій для країн, що розвиваються, по усуненню тарифних перепон, щодо поліпшення структури їхнього експорту. Особлива увага приділяється найменш розвинутих країнам, що не мають виходів до моря (таких багато в Африці), й острівним країнам. Крім суто торговельних, **ЮНКТАД** відає й іншими питаннями міжнародного економічного співробітництва. Це валюта і фінанси; морські перевезення; страхування передачі технологій; міжнародні інвестиції.

Аналітична діяльність **ЮНКТАД** охоплює такі сфери: тенденції світової економіки та їхній вплив на процес розвитку; макроекономічна політика; конкретні проблеми розвитку, використання успішного досвіду розвитку країнами, що розвиваються, й країнами з перехідною економікою; питання, пов'язані з фінансовими потоками й заборгованостями. За результатами досліджень складається банк інформації, яка надається країнам-членам організації.

Літ.: 1. UNCTAD. About UNCTAD. URL: <https://unctad.org/about>; 2. Хартія економічних прав і обов'язків держав. URL: <http://surl.li/tpilx>; 3. Резолюція 1995 (XIX) Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй. URL: <http://surl.li/tsldl>; 4. Гребенюк М. С. Правовий статус Конференції ООН з торгівлі і розвитку (ЮНКТАД) та її еволюція: автореф. дис...канд. юрид. наук: 12.00.11. К., 2010. 20 с.; 5. Лук'янова О.М. Міжнародні організації: Конспект лекцій. Харків: УкрДУЗТ, 2021. 76 с. 6. Проценко І.М. Конференція

ООН з торгівлі і розвитку (ЮНКТАД). Енциклопедія міжнародного права: У 3 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко, В.Н. Денисов (співголови) та ін.; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Т. 2. Е-Л. К.: Академперіодика, 2014. С. 637-639.

Лабенська Л.Л.

КОНФІСКАЦІЯ (англ. CONFISCATION) – як самостійний різновид адміністративного стягнення за порушення митних правил полягає у примусовому вилученні товарів, транспортних засобів і безоплатній передачі їх у власність держави. При цьому необхідно враховувати, що вона застосовується незалежно від того, чи є ці товари, транспортні засоби власністю особи, яка вчинила правопорушення (ст. 465 МКУ) [1]. **К.** підлягають безпосередні предмети порушення митних правил товари, якими можуть бути: транспортні засоби комерційного призначення; товари, транспортні засоби із спеціально виготовленими сховищами (тайниками), що використовувалися для приховування товарів від митного контролю; транспортні засоби, що використовувалися для переміщення товарів через митний кордон України поза місцем розташування митного органу(п. 3 ч. 1 ст. 461 МКУ). Відповідно до ч. 6 ст. 41 Конституції України, **К.** майна може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом. Дане конституційне положення відтворене і в МКУ, хоча до прийняття Конституції України **К.** мали право застосовувати не тільки суди, але й посадові особи митних органів. У зв'язку з чим, **К.** може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, що визначаються МКУ та іншими законами України.

К. може виступати як основним, так і додатковим видом стягнення. Наприклад, ст. 472 Недекларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення, санкція якої, визначає **К.** як додатковий вид стягнення, в той же час ст. 484 Зберігання, перевезення чи придбання товарів, транспортних засобів комерційного призначення, ввезених на митну територію України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю передбачає застосування **К.** як основного виду стягнення. Перелік товарів та транспортних засобів комерційного призначення, на які поширюється **К.** є вичерпним. Тому даний вид стягнення характеризується тим, що **К.** не все майно, яке належить або не належить порушнику, не будь-які товари, що мають митну вартість, а лише предмети, що безпосередньо пов'язані із вчиненням порушення митних правил. Не підлягають **К.** транспортні засоби комерційного призначення, які використовуються виключно для перевезення пасажирів і товарів через митний кордон України за визначеними маршрутами та рейсами, що здійснюються відповідно до розкладу руху на підставі міжнародних договорів, укладених відповідно до закону, тобто в даному випадку транспортні засоби використовувалися як знаряддя для переміщення товарів, тому в переважній більшості до скоєного правопорушення вони мають опосередковане значення. У зазначених випадках **К.** підлягають лише безпосередні предмети порушення митних правил. Наприклад, якщо водієм вантажного транспортного засобу під час здійснення митного контролю в кабіні автомобіля під сидінням було виявлено 20 блоків цигарок для власного вживання або провідником залізничного вагону у неробочому тамбурі було приховано 10 літрів спирту етилового. Юридичних підстав для **К.** в зазначених випадках не має. Очевидно, що у випадку винесення судом постанови про **К.**, право володіння, користування й розпорядження відповідними об'єктами власності, разом з іншими елементами права власності повністю переходить від суб'єкта до держави [2]. Тобто суб'єкт позбавляється, а держава отримує можливість володіти та управляти даними матеріальними об'єктами, використовувати їх з метою задоволення своїх потреб, отримувати від цього всього дохід як результат використання вищезазначеного майна, а також повну можливість реалізовувати інші складові елементи системи відносин власності на свій розсуд. Таким чином, у випадку скоєння ПМП, що може викликати вилучення та **К.** відповідних матеріальних об'єктів, суб'єкт фактично відповідає

перед державою відповідним власним майном. Відповідно до ч. 2 ст. 541 МКУ у разі неможливості **К.** товарів, транспортних засобів, зазначених у п. 3 ч. 1 ст. 461 МКУ, з осіб, які вчинили порушення митних правил, державним виконавцем за рішенням суду в установленому законом порядку може стягуватися вартість цих товарів, транспортних засобів. Тому законодавець передбачив можливість **К.** товарів, транспортних засобів комерційного призначення у грошовому еквіваленті – рівноцінному предмету, який підлягає **К.**

К. як юридична санкція за неправомірну поведінку застосовується за вчинення дев'яти з дев'ятнадцяти видів порушення митних правил, наприклад, за недекларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення (ст. 472 МКУ), переміщення товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності (ст. 476 МКУ), переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю (ст. 483 МКУ) тощо.

К. як адміністративне стягнення необхідно відрізнити від вилучення як заходу забезпечення провадження в справах про порушення митних правил, яке полягає в тимчасовому вилученні товарів, транспортних засобів та документів під час провадження у справах про порушення митних правил (ст. 511 МКУ) за наступними ознаками: **К.** – це вид адміністративного стягнення, тимчасове вилучення – одна з процесуальних дій, яка використовується під час провадження у справах про порушення митних правил, що проводиться з метою отримання доказів, необхідних для правильного вирішення цієї справи; **К.** – це безоплатна передача товарів, транспортних засобів у власність держави, вилучення – це тимчасове зберігання товарів, транспортних засобів комерційного призначення у митному органі до вирішення справи в суді. Вилучені предмети зберігаються на складі митного органу або в іншому визначеному його керівником місці до набрання чинності постановою у справі про порушення митних правил; **К.** мають право застосовувати виключно суди, вилучення здійснюють посадові особи митних органів під час складання протоколів про порушення митних правил або під час окремої процесуальної дії під час митного розслідування; вилученню підлягають ті самі предмети, що й **К.**, але вилучатися можуть і документи; **К.** оформлюється постановою суду, вилучення – протоколом про порушення митних правил або протоколом вилучення; на відміну від **К.**, в разі відсутності рішення суду про **К.**, вилучені товари та транспортні засоби комерційного призначення повертаються власнику[3].

Крім того, варто зважати, що **К.** має значення для механізму митного регулювання. Так, наявність чи відсутність факту застосування **К.** до суб'єктів господарювання безпосередньо впливає на рішення Держмитслужби про надання, відмову в наданні, зупинення (поновлення), внесення змін, скасування або анулювання авторизації авторизованого економічного оператора (ст. 13 МКУ), адже є однією з умов відповідності такому критерію надання такої авторизації як дотримання вимог митного та податкового законодавства України, а також відсутність фактів притягнення до кримінальної відповідальності (ст. 14 МКУ). Також варто враховувати, що при застосуванні **К.** товарів, транспортних засобів комерційного призначення можуть припинятись окремі митні режими. Наприклад, митний режим транзиту припиняється митним органом у разі **К.** товарів, транспортних засобів комерційного призначення (ч. 8 ст. 102 МКУ) чи митний режим митного складу припиняється митним органом у разі **К.** товарів (ч. 3 ст. 129 МКУ). **К.** впливає на процедуру розпорядження товарами, транспортними засобами комерційного призначення (ст. 234 МКУ), коштами, одержаними від реалізації товарів (ст. 244 МКУ).

Літ.: 1. Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48. ст. 552.; 2. Олексієнко Р.Ю. Митне регулювання прав власності як інструмент забезпечення економічних інтересів держави: Дис. канд. екон. наук за спец. 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, Дніпропетровський

університет імені Альфреда Нобеля, 2012. 252 с.; 3. Приймаченко Д.В. Порухення митних правил та відповідальність за них. Науково-практичний коментар до Митного кодексу України: у 3 т. К. : ДННУ «Акад. фін. Управління», 2012. Т. 3. 422 с.

Олексієнко Р.Ю., Приймаченко Д.В.

КРАЇНА ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ (англ. COUNTRY OF ORIGIN OF GOODS) – термін, який визначений нормами МКУ (розділ II «Країна походження товару» та ін.) [1] та міжнародним законодавством з питань митної справи, відповідним чином ратифікованим ВРУ, зокрема Кіотською конвенцією [2], до якої Україна приєдналась 05.10.2006 р., проте фактичне приєднання відбулося лише у 2011 р. після прийняття ЗУ «Про внесення змін до Закону України «Про приєднання до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур» [3]. Конвенція набула чинності в Україні з 15.09.2011 р.

К.п.т. вважається країна, в якій цей товар був повністю отриманий: мінеральна продукція (корисні копалини), добута з надр цієї країни, в її територіальних водах або на її морському дні; продукція рослинного походження, вирощена або зібрана в цій країні; живі тварини, що народилися та вирощені в цій країні; продукція, отримана від живих тварин, вирощених у цій країні; продукція, отримана в результаті мисливства або рибальства в цій країні; продукція морського рибальського промислу та інша продукція, отримана судном, що зареєстроване в цій країні та ходить під прапором цієї країни за межами територіальних вод будь-якої країни; продукція, отримана або вироблена на борту переробного судна цієї країни виключно з продукції, зазначеної у п. 6 ч. 1 ст. 37 МКУ, за умови, що таке переробне судно зареєстровано у цій країні та ходить під її прапором; продукція, отримана з морського дна або з морських надр за межами територіальних вод цієї країни, за умови, що ця країна має виключне право на розробку цього морського дна або цих морських надр; брукт та відходи, отримані в результаті виробничих операцій з переробки в цій країні, а також вироби, що були в ужитку, зібрані в цій країні та придатні виключно для відновлення сировинних матеріалів; товари, отримані в цій країні виключно з продукції, зазначеної в п. 1-9 ч. 1 ст. 37 МКУ (ст. 37 МКУ). **К.п.т.** також вважається країна, в якій цей товар був підданий останнім економічно обґрунтованим виробничим та технологічним операціям з переробки, що призвели до виробництва нового товару або є важливою стадією виробництва, за умови виконання в цій країні критеріїв достатньої переробки, перелік яких встановлюється КМУ (п. 2 ч. 2 ст. 36 МКУ). **К.п.т.** обов'язково заявляється (декларується) митному органу для цілей застосування Митного тарифу України, кількісних обмежень чи будь-яких інших галузевих норм. Крім того, **К.п.т.** може визначатися як конкретна країна, а також розумітися група країн, митні союзи країн, регіон, територія чи частина країни, якщо є необхідність їх виділення з метою визначення походження товару. **К.п.т.** є важливим елементом митно-тарифної та нетарифної системи заходів державного регулювання ЗЕД. Достовірність визначення **К.п.т.** має безпосередній вплив на повноту оподаткування товарів, що переміщуються через митний кордон України, стосовно ставок мита (преференційної, пільгової, повної), правил справляння мита до товарів, яким надається режим найбільшого сприяння. Механізм підтвердження **К.п.т.** розглянуто окремо (див. **КРИТЕРІЇ ДОСТАТНЬОЇ ПЕРЕРОБКИ та ПІДТВЕРДЖЕННЯ КРАЇНИ ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ**).

К.п.т. є важливим чинником для застосування тарифних пільг (преференцій), встановлених міжнародними договорами України. Зазвичай такі міжнародні договори встановлюють відповідні правила, які є обов'язковими для виконання і надають підстав для застосування преференційних умов зі сплати мита. **К.п.т.** має значення у разі застосування кількісних обмежень чи заборон щодо переміщення через митний кордон України, що може бути запроваджено до товарів з окремої країни, у виключних випадках ці заходи можуть

стосуватись окремого виробника. У спеціальному додатку К до Кіотської конвенції [2] встановлено стандартні та рекомендовані правила щодо визначення походження товарів та документів, які підтверджують їх походження. Концепція «Походження товару» і методи адміністративного співробітництва визначено Протоколом 1, який є невід'ємною частиною Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС [4], ратифікована Україною 16.09.2014 р. [5]. Основою цієї концепції є вимоги до товарів, які цілком вироблені в ЄС або Україні, та товарів, які отримані в ЄС з матеріалів, які не були вироблені цілком у ЄС або Україні, за умови, що такі матеріали пройшли достатню обробку в ЄС або Україні.

Відомості про **К.п.т.** є складовою статистики зовнішньої торгівлі. Інформація про **К.п.т.** застосовується для диференціації відомостей по експортно-імпортних операціях, формування відомостей про товарообіг залежно від торгуючої країни. Дані митної статистики зовнішньої торгівлі щодо **К.п.т.** віднесені до категорії відкритих даних.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. International Convention on the simplification and harmonization of Customs procedures (as amended) (Revised Kyoto Convention). Kyoto, 26.06.1999 р. URL: <http://surl.li/svqfbx>; 3. Про внесення змін до Закону України «Про приєднання України до Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур : Закон України від 15.02.2011 р. № 3018-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 35. Ст. 347.; 4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Т. 1. Ст. 2125.; 5. Про ратифікацію Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16.09.2014 р. № 1678-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 40. Ст. 2021.

Квеляшвілі І.М.

КРИТЕРІЇ ДОСТАТНЬОЇ ПЕРЕРОБКИ (англ. CRITERIA FOR SUFFICIENT PROCESSING) – умови, за яких товар був підданий останнім економічно обґрунтованим виробничим та технологічним операціям з переробки, що призвели до виробництва нового товару або є важливою стадією виробництва (п. 2 ч. 2 ст. 36 МКУ) [1]. Кіотська конвенція оперує поняттям «критерій суттєвої переробки». Це критерій, відповідно до якого під час визначення походження товарів країною їхнього походження вважається та країна, в якій була виконана остання за часом суттєва операція з виробництва або переробки цих товарів, визнана достатньою для надання їм основних характеристик [2]. Угода про правила визначення походження товарів за Додатком 1А до Угоди про заснування СОТ сутність переробки встановлює, як «значна» [3].

К.д.п. (суттєвої переробки) застосовуються для визначення країни походження товарів у випадках, коли у їх виробництві взяли участь дві чи більше країн. Митні правила передбачають застосування таких **К.д.п.** товару, як зміна класифікації товару згідно з УКТ ЗЕД, що передбачає використання номенклатури ВМО, правило адвалорної частки, що виражається у процентному відношенні до загальної вартості товарів та критерій з виконання виробничих і технологічних операцій, які повинні чітко зазначатися для визначення походження товару. Перелік **К.д.п.** щодо правила адвалорної частки та виконання виробничих і технологічних операцій встановлюється КМУ, виходячи з положень МКУ, норм ГАТТ та угод СОТ [4]. До товарів походженням з країн, з якими укладено міжнародні договори (міждержавні, міжурядові), що регламентують порядок визначення країни походження товару, **К.д.п.** застосовуються згідно з положеннями таких договорів (ст. 36 МКУ).

Крім зазначених **К.д.п.** положення міжнародних договорів встановлюють критерій кумуляції. Кумуляція стосується товарів зі статусом преференційного походження в країні-учасниці угоди про вільну торгівлю. Кумулятивний **К.д.п.** стосується товару, в результаті послідовної обробки (переробки) якого в державах - учасниках угоди країною походження визначається країна виготовлення кінцевого продукту. Такі товари можуть бути використані на території країн партнерів – учасників відповідної угоди про вільну торгівлю. Обов'язковою умовою є економічна обґрунтованість операцій з обробки таких товарів, щоб кінцевий продукт отримав преференційний статус товару за походженням [5]. Критерій кумуляції, як правило, використовується у правилах походження товарів у багатосторонніх угодах про зони вільної торгівлі. Не відповідають **К.д.п.** та вважаються економічно необґрунтованими для цілей отримання товаром статусу походження: операції, пов'язані із забезпеченням збереження товарів у належному стані під час транспортування або зберігання (вентиляція, розділення, сушіння, видалення пошкоджених частин та подібні операції), або операції, що спрощують процедуру постачання або транспортування; прості операції з видалення пилу, просіювання, відбору або очищення, сортування, класифікації, упорядкування, підбору, прасування, різання; зміна упаковки, роздрібнення та формування партій, прості операції з поміщення у пляшки, консервні банки, фляги, мішки (пакети), коробки, ящики, фіксація на листах картону або на дошках і всі інші прості пакувальні операції; формування товарів у набори або комплекти чи операції щодо підготовки товарів до продажу; нанесення знаків, написів або інших подібних розпізнавальних знаків на товари або їх упаковку; просте складання компонентів (складових частин) продукту для отримання цілого продукту; розбирання або зміна цільового використання продукту; поєднання двох або більше операцій, зазначених у цій частині (ст. 38 МКУ). **К.д.п.** встановлюють певні умови для контролю можливих відхилень у торгових потоках і запобігання можливостям увезення товарів з країн, які не є країнами-партнерами угод про вільну торгівлю. На такі товари не розповсюджуються тарифні преференції [6].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. International Convention on the simplification and harmonization of Customs procedures (as amended) (Revised Kyoto Convention) (Kyoto, 26.06.1999). URL: <http://surl.li/svqbx>; 3. Agreement on Rules of Origin. Annex 1A: Multilateral Agreements on Trade in Goods. URL: <http://surl.li/tpimb>; 4. Про порядок встановлення та застосування правила адвалорної частки та виконання Перелік виробничих і технологічних операцій, за якими визначаються країни походження товару: Додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 20.12.2006 № 1765 (в ред. Постанови Кабінету Міністрів України від 27.02.2019 р. № 144). URL: <http://surl.li/tpimd>; 5. Про приєднання України до Регіональної конвенції про пан-євро-середземно-морські преференційні правила походження : Закон України від 08.11.2017 р. № 2187-VIII. *Офіційний вісник України*. 2017. № 97. Ст. 2968.; 6. Сторожчук В.М. Правила походження товарів як інструмент зовнішньоторговельної політики держави. *Бізнес Інформ*. 2018. № 1. С. 65-72.

Квеляшвілі І.М.

КУЛЬТУРНІ ЦІННОСТІ (англ. CULTURAL VALUABLES) – об'єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення і підлягають збереженню, відтворенню та охороні відповідно до законодавства України (п. 18 ч. 1 ст. 4 МКУ) [1]. До **К.ц.** належать: оригінальні художні твори живопису, графіки та скульптури, художні композиції та монтажні з будь-яких матеріалів, твори декоративно-прикладного і традиційного народного мистецтва; предмети, пов'язані з історичними подіями, розвитком суспільства та держави, історією науки і культури, а також такі, що стосуються життя та діяльності видатних діячів держави, політичних партій, громадських і релігійних організацій, науки, культури та мистецтва; предмети музейного значення,

знайдені під час археологічних розкопок; складові частини та фрагменти архітектурних, історичних, художніх пам'яток і пам'яток монументального мистецтва; старовинні книги та інші видання, що становлять історичну, художню, наукову та літературну цінність, окремо чи в колекції; манускрипти та інкунабули, стародруки, архівні документи, включаючи кіно-, фото- і фотодокументи, окремо чи в колекції; унікальні та рідкісні музичні інструменти; різноманітні види зброї, що має художню, історичну, етнографічну та наукову цінність; рідкісні поштові марки, інші філателістичні матеріали, окремо чи в колекції; рідкісні монети, ордени, медалі, печатки та інші предмети колекціонування; зоологічні колекції, що становлять наукову, культурно-освітню, навчально-виховну або естетичну цінність; рідкісні колекції та зразки флори і фауни, мінералогії, анатомії та палеонтології; родинні цінності – **К.ц.**, що мають характер особистих або родинних предметів (ч. 1 ст. 1 ЗУ «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» [2]).

Відповідно до законодавства України **К.ц.** України є: **К.ц.**, створені на території України громадянами України; **К.ц.**, створені на території України іноземцями чи особами без громадянства, які постійно проживають або проживали на території України; **К.ц.**, виявлені на території України; ввезені на територію України **К.ц.**, придбані археологічними, археографічними, етнографічними, науково-природничими та іншими експедиціями за згодою відповідних органів країни походження цих цінностей; ввезені на територію України **К.ц.**, придбані в результаті добровільного обміну; ввезені на територію України **К.ц.**, отримані в дарунок або законно придбані за згодою відповідних органів країни походження цих цінностей; незаконно вивезені **К.ц.** України, що перебувають за межами її території; **К.ц.**, евакуйовані з території України під час війн та збройних конфліктів і не повернуті назад; **К.ц.**, тимчасово вивезені з території України і не повернуті в Україну; **К.ц.**, переміщені на територію України внаслідок Другої світової війни як часткова компенсація за заподіяні окупантами збитки (ст. 3 ЗУ «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» [2]). Змістовні характеристики (фізичні, вікові, вартісні тощо), які вказують на приналежність об'єктів зазначених вище груп до **К.ц.** визначено реєстрах **К.ц.**, форми та порядків ведення яких розробляються та затверджуються МКПІ [3]. В національному законодавстві також використовуються такі поняття як незаконно вивезені **К.ц.** – **К.ц.**, вивезені з території України з порушенням законодавства України та міжнародно-правових норм, не повернуті після закінчення обумовленого угодою терміну тимчасового вивезення або за наявності будь-яких розбіжностей з умовами, які регулюють таке тимчасове вивезення та незаконно ввезені **К.ц.** – **К.ц.**, ввезені на територію України з порушенням законодавства України та міжнародно-правових норм, які регулюють порядок ввезення культурних цінностей (ЗУ «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей») [2].

К.ц. за кодами згідно з УКТ ЗЕД, визначеними ч. 5 ст. 374 МКУ, виготовлені 50 і більше років тому, незалежно від їх вартості та способу переміщення через митний кордон України, підлягають письмовому декларуванню в порядку, встановленому для підприємств. При ввезенні (пересиланні) на митну територію України громадянами **К.ц.** за кодами УКТ ЗЕД, визначеними п. 2 ч. 10 ст. 374 МКУ, які виготовлені 50 і більше років тому, вони звільняються від оподаткування митними платежами [1]. Щодо особливостей переміщення **К.ц.** через митний кордон України – див. «Порядок переміщення культурних цінностей через митний кордон України».

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей: Закон України від 21.09.1999 р. № 1068-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 48. Ст. 405.; 3. Про затвердження форм та порядків ведення реєстрів культурних цінностей: затверджено наказом Міністерства культури України від 03.09.2013 р. № 819. *Офіційний вісник України*. 2013. № 90. Ст. 3326.

Калашикова О.Л., Приймаченко Д.В.

Л

ЛІНІЇ ЕЛЕКТРОПЕРЕДАЧІ (ЛЕП) (англ. POWER LINES). Передавання електроенергії здійснюється за допомогою електричних мереж, до складу яких входять перетворювачі, лінії електропередачі (ЛЕП) і розподільні пристрої. Потреба передавання електроенергії на відстань обумовлена тим, що електроенергія виробляється великими електростанціями з потужними агрегатами, а споживається порівняно малопотужними електроприймачами, розташованими на значних відстанях. ЛЕП – центральний елемент системи передачі і розподілення електроенергії. ЛЕП – це лінія для передавання електричної енергії або окремих її імпульсів, складена з одного або декількох паралельно прокладених кабелів, кабельної арматури, систем, що підтримують кабелі, та пристроїв кріплення і підтримування кабелів та арматури (абз. 5 ст. 1 ЗУ «Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів» [1]).

Найчастіше використовують повітряні (ЛЕП, провідники якої підтримують над землею опорами, ізоляторами і арматурою) і кабельні (ЛЕП на основі одного або декількох кабелів, які розміщують у землі або у кабельних спорудах (колекторах, тунелях, каналах, блоках тощо) ЛЕП. Конструкцію ЛЕП обирають згідно з призначенням лінії, місцем прокладки, номінальною напругою, потужністю, яку передають лінією, відстанню до споживача, площею території, на якій прокладають ЛЕП, кліматичними умовами, вимогами електробезпеки тощо. Транспортування електроенергії через ЛЕП є найдешевшим з економічної і енергетичної точки зору. Тому електроенергія є основним енергоносієм і обсяг її споживання з часом зростатиме. Втрати електроенергії під час її транспортування від електростанцій до споживачів в енергосистемі України становлять 12 % від обсягу її споживання [2].

За типом струму розрізняють ЛЕП: постійного струму, трифазного змінного струму та багатофазного змінного струму (шестифазні і дванадцятифазні); за номінальною напругою: низьковольтні (до 1 кВ) та високовольтні (3-35 кВ; 110-220 кВ; 330-750 кВ; 1000 кВ і вище); за конструктивним виконанням: повітряні та кабельні; за числом провідників: однопровідникові, двопровідникові та багатопровідникові; за топологічними характеристиками: радіальні, магістральні та відгалуження; за функціональним призначенням: розподільні, живильні та ті, що забезпечують міжсистемний зв'язок. Повітряні ЛЕП експлуатують в різноманітних кліматичних умовах, що передбачає їх захист від атмосферних явищ. За конструктивним виконанням опор найрозповсюдженішими є одно- і двопровідникові ЛЕП. Один ланцюг високовольтної лінії об'єднує три провідники (комплекти провідників) трифазної лінії, в низьковольтній – від трьох до п'яти провідників. Кабельні ЛЕП прокладають у місцях, де неможливе або недоцільне використання повітряних ЛЕП. Кабельні ЛЕП переважно використовують на промислових підприємствах, у містах, за умови транспортування енергії через великі водні простори [2]. Особливості митних формальностей при переміщенні електроенергії через ЛЕП визначаються гл. 35 МКУ [3] (див. **МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ НА ТРУБОПРОВІДНОМУ ТРАНСПОРТІ ТА ЛІНІЯХ ЕЛЕКТРОПЕРЕДАЧІ**).

Літ.: 1. Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів: Закон України від 09.07.2010 р. № 2480-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 1. Ст. 1.; 2. Вербицький Є. В. Мережі постійного і змінного струму з альтернативними джерелами енергії: конспект лекцій. Електромережне навчальне видання. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 96 с.; 3. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Кузьменко А.І.

ЛІЦЕНЗУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ (англ. LICENSING OF FOREIGN ECONOMIC OPERATIONS) – комплекс адміністративних дій органу виконавчої влади з питань економічної політики з надання дозволу на здійснення суб'єктом ЗЕД експорту (імпорту) товарів (ч. 1 ст. 16 ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність» (далі – Закон)) [1]. **Л.з.о.** є одним із засобів державного регулювання провадження видів господарської діяльності, спрямований на забезпечення безпеки та захисту економічних і соціальних інтересів держави, суспільства, прав та законних інтересів, життя і здоров'я людини, екологічної безпеки та охорони навколишнього природного середовища (п. 6 ч. 1 ст. 1 ЗУ «Про ліцензування видів господарської діяльності») [2].

Л.з.о. (експорту (імпорту) товарів) здійснюється у формі автоматичного або неавтоматичного ліцензування. Автоматичне ліцензування визначається як комплекс адміністративних дій органу виконавчої влади з питань економічної політики з надання суб'єкту ЗЕД дозволу на здійснення протягом визначеного періоду експорту (імпорту) товарів, щодо яких не встановлюються квоти (кількісні або інші обмеження). Автоматичне ліцензування експорту (імпорту) як адміністративна процедура з оформлення та видачі ліцензії не справляє обмежувального впливу на товари, експорт (імпорт) яких підлягає ліцензуванню. Автоматичне ліцензування імпорту має бути скасовано в разі припинення обставин, що були підставою для його запровадження, а також у разі існування інших процедур, за допомогою яких можна розв'язати завдання, для вирішення яких запроваджується автоматичне ліцензування (ч. 3, 4 ст. 16 Закону).

Неавтоматичне ліцензування визначається як комплекс адміністративних дій органу виконавчої влади з питань економічної політики з надання суб'єкту ЗЕД дозволу на здійснення протягом визначеного періоду експорту (імпорту) товарів, щодо яких встановлюються певні квоти (кількісні або інші обмеження). Неавтоматичне ліцензування експорту (імпорту) як адміністративна процедура з оформлення та видачі ліцензії використовується в разі встановлення квот (кількісних або інших обмежень) на експорт (імпорт) товарів. Кількісні обмеження застосовуються виключно на недискримінаційній основі, тобто ніякі заборони чи обмеження не застосовуються Україною щодо імпорту будь-якого товару на територію України чи щодо експорту будь-якого товару, призначеного для території будь-якої держави, якщо тільки імпорт аналогічного товару з усіх третіх держав в Україну або експорт до всіх третіх держав є аналогічним чином забороненим чи обмеженим, якщо інше не передбачено міжнародними договорами та законодавством України (ч. 5, 6 ст. 16 Закону). Ліцензування експорту товарів запроваджується в Україні в разі: значного порушення рівноваги щодо певних товарів на внутрішньому ринку, що мають вагоме значення для життєдіяльності в Україні, особливо сільськогосподарської продукції, продуктів рибальства, продукції харчової промисловості та промислових товарів широкого вжитку першої необхідності або інших товарів. Таке ліцензування має тимчасовий характер і застосовується до моменту відновлення рівноваги щодо певних товарів на внутрішньому ринку; необхідності забезпечення захисту життя, здоров'я людини, тварин або рослин, навколишнього природного середовища, громадської моралі, національного багатства художнього, історичного чи археологічного значення або захисту прав інтелектуальної власності, а також відповідно до вимог державної безпеки; експорту золота та срібла, крім банківських металів; необхідності застосування заходів щодо захисту вітчизняного товаровиробника в разі обмеження експорту вітчизняних матеріалів, необхідних для забезпечення достатньою кількістю таких матеріалів вітчизняної переробної промисловості протягом періодів, коли внутрішня ціна на такі матеріали тримається на рівні, нижчому за світову ціну, за умови впровадження КМУ плану стабілізації та за умови, що такі обмеження не повинні призводити до зростання експорту товарів такої галузі вітчизняної промисловості. Такі заходи застосовуються виключно на недискримінаційній основі; необхідності

забезпечення захисту патентів, торгових марок та авторських прав; необхідності забезпечення виконання міжнародних договорів України.

Ліцензування імпорту товарів запроваджується в Україні в разі: різкого погіршення стану платіжного балансу та зовнішніх платежів (якщо інші заходи є неефективними); різкого скорочення або мінімального розміру золотовалютних резервів; необхідності забезпечення захисту життя, здоров'я людини, тварин або рослин, навколишнього природного середовища, громадської моралі, національного багатства художнього, історичного чи археологічного значення або захисту прав інтелектуальної власності, а також відповідно до вимог державної безпеки; імпорту золота та срібла, крім банківських металів; необхідності застосування заходів щодо захисту вітчизняного товаровиробника у випадках зростання імпорту в Україну, що завдає значної шкоди або загрожує завданням значної шкоди національному товаровиробнику подібного або безпосередньо конкуруючого товару. Таке ліцензування має тимчасовий характер і застосовується на строк, який дає змогу не допустити завдання значної шкоди або компенсувати завдану значну шкоду національному товаровиробнику і дає йому можливість відновити його прибутковість; необхідності забезпечення захисту патентів, торгових марок та авторських прав; необхідності забезпечення виконання міжнародних договорів України; необхідності застосування заходів у відповідь на дискримінаційні та/або недружні дії інших держав, митних союзів або економічних угруповань.

Рішення про застосування режиму ліцензування експорту (імпорту) товарів, у тому числі встановлення квот (кількісних або інших обмежень), приймається КМУ за поданням Мінекономіки, з визначенням переліку конкретних товарів, експорт (імпорт) яких підлягає ліцензуванню, періоду дії ліцензування та кількісних або інших обмежень щодо кожного товару. У разі застосування захисних заходів щодо захисту вітчизняного товаровиробника рішення про запровадження режиму ліцензування приймається Міжвідомчою комісією з міжнародної торгівлі згідно із законодавством. Стосовно кожного виду товару може встановлюватися лише один вид ліцензії.

Ліцензії видаються Мінекономіки, а також у межах наданих ним повноважень - відповідним республіканським органом Автономної Республіки Крим, структурним підрозділом обласної, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій. Ліцензії видаються на підставі заявок суб'єктів ЗЕД, що подаються за формою, встановленою Мінекономіки. Для одержання ліцензії заявники звертаються, як правило, до одного органу виконавчої влади. У разі необхідності в одержанні погодження можливе звернення до кількох органів виконавчої влади, але не більше ніж до трьох.

Розгляд заявок на одержання ліцензій може здійснюватися в порядку їх надходження, який визначається за датами реєстрації заявок, або одночасно після закінчення оголошеного строку їх приймання. У заявці на одержання ліцензії зазначаються такі дані: повне найменування суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності, прізвище та ім'я його керівника, найменування та код товару (товарів) згідно з УКТ ЗЕД, найменування виробника, споживача товару (товарів), код та назва держави (держав) походження і призначення - у разі експорту, код та назва держави (держав) походження і відправлення - у разі імпорту, строк дії ліцензії, кількість та вартість товару (товарів), код і назва митниці, повні найменування та адреси продавця і покупця, вид угоди, валюта платежу, основна та додаткова одиниці виміру товару (товарів), погодження з органами виконавчої влади (у разі необхідності), підстава для запиту ліцензії, особливі умови ліцензії. При поданні заявки можуть вимагатися документи та інформація, які вважаються необхідними для підтвердження даних, зазначених у заявці та зовнішньоекономічному договорі (контракті). Заявка не може бути відхилена в разі допущення незначних помилок у документах, які подаються для одержання ліцензії, якщо вони не змінюють основних даних, що містяться в заявці. Основними вважаються дані, передбачені умовами зовнішньоекономічного договору (контракту).

У разі запровадження режиму автоматичного ліцензування строк видачі ліцензії не повинен перевищувати 10 робочих днів від дати одержання заявки та інших необхідних документів, що відповідають установленим вимогам. Не може бути відмовлено у видачі ліцензії, якщо всі необхідні документи подані і відповідають встановленим вимогам.

У разі запровадження режиму неавтоматичного ліцензування: строк розгляду заявок не повинен перевищувати 30 днів від дати їх одержання, якщо заявки розглядаються в порядку їх надходження, та більше 60 днів від дати закінчення оголошеного строку приймання заявок, якщо всі вони розглядаються одночасно; ліцензія видається на підставі заявки в межах квоти із зазначенням строку дії ліцензії; якщо на момент подання заявки (у разі застосування процедури розгляду в порядку надходження) встановлені квоти (кількісні або інші обмеження) вичерпано, така заявка не розглядається. Про факт, що квоти (кількісні або інші обмеження) вичерпані, суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності, який подав відповідну заявку, повідомляється письмово протягом семи робочих днів від дати її одержання; рішення про видачу ліцензії приймається з урахуванням даних щодо використання раніше одержаних ліцензій за умови додержання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності вимог законодавства про захист економічної конкуренції.

Ліцензія видається, якщо заявку та інші подані документи оформлено з додержанням вимог, установлених законодавством. Термін дії ліцензії має передбачати виконання зобов'язань отримувача ліцензії за зовнішньоекономічним договором (контрактом), але не перевищувати термін дії кількісних обмежень. Рішення про відмову у видачі ліцензії повинно бути вмотивованим, прийнятим у строки, встановлені для розгляду заявок, і надсилається (видається) заявникові у письмовій формі. У разі відмови у видачі ліцензії заявник має право на оскарження рішення згідно із законодавством. За видачу ліцензії справляється адміністративний збір, розмір якого встановлюється КМУ з урахуванням фактичних витрат, пов'язаних із застосуванням процедури ліцензування [3].

Випуск у відповідний митний режим товарів, експорт (імпорт) яких підлягає ліцензуванню, здійснюється митними органами на підставі відповідної ліцензії, отриманої від Мінекономіки, з використанням механізму «єдиного вікна» відповідно до МКУ [4].

Мінекономіки, вносить до єдиного державного інформаційного веб-порталу «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» у формі електронного документа, на який накладено електронний підпис відповідно до вимог ЗУ «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги», видані ліцензії на експорт (імпорт) товарів, що підлягають ліцензуванню, в день видачі таких ліцензій. Держмитслужба щомісяця подає Мінекономіки, інформацію про обсяги експорту (імпорту) товарів за виданими ліцензіями.

Перелік товарів, експорт (імпорт) яких підлягає ліцензуванню, інформація про строк дії ліцензій та внесення будь-яких змін до них, порядок подання та розгляду заявок опубліковуються в офіційних друкованих виданнях України з повідомленням відповідного комітету СОТ протягом 60 днів з дня опублікування та наданням копій цих публікацій. Публікація повинна включати таку інформацію: перелік товарів, що підлягають процедурам ліцензування; контактний пункт для надання інформації про право на одержання ліцензії; адміністративний орган (органи) для подання заявок на ліцензію; дату і назву публікації, в якій викладено процедури ліцензування; зазначення того, чи є ліцензування автоматичним або неавтоматичним; адміністративні цілі – у випадку процедур автоматичного ліцензування імпорту; зазначення заходів, що застосовуються через процедури ліцензування, – у випадку процедур неавтоматичного ліцензування імпорту; очікуваний термін тривалості процедури ліцензування, якщо його може бути встановлено з певною мірою ймовірності, а якщо ні – то причину, чому цю інформацію не може бути надано. У разі якщо квота розподіляється серед держав-постачальників, інформація про розподіл квоти підлягає опублікуванню з повідомленням про це інших держав, заінтересованих у постачанні в Україну певних товарів. Офіційне опублікування здійснюється за 21 день до дати запровадження режиму

ліцензування, але не пізніше зазначеної дати. На запит заінтересованої держави – члена СОТ повинна надаватися відповідна інформація щодо: порядку застосування обмежень; кількості виданих за певний період ліцензій із зазначенням у разі необхідності обсягу та/або вартості товарів; розподілу ліцензій серед держав-постачальників; статистичних даних про обсяги та/або вартість товарів (ч. 37-40 ст. 16 Закону) [1].

Здійснення суб'єктами ЗЕД зовнішньоекономічних операцій без відповідних ліцензій тягне за собою накладення штрафу у сумі 10 відсотків вартості проведеної операції, перерахованої у валюту України за офіційним курсом гривні до іноземних валют, установленим НБУ на день здійснення такої операції. Штрафи стягуються податковими органами на підставі відповідних рішень Мінекономіки, у порядку, визначеному ПКУ [7].

Літ.: 1. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 р. № 960-ХІІ. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 29. Ст. 377.; 2. Про ліцензування видів господарської діяльності Закон України від 02.03.2015 р. № 222-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 23. Ст. 158.; 3. Про встановлення розміру збору за видачу ліцензій на експорт (імпорт) товарів: постанова Кабінету Міністрів України від 18.05.2005 р. № 362. *Офіційний вісник України*. 2005. № 40. Ст. 1076.; 4. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 5. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 р. № 2155-VIII (в ред. Закону від 01.12.2022 р. № 2801-IX). *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 45. Ст. 400.; 7. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.

Петруня Ю.Є., Приймаченко Д.В.

М

МАГАЗИН БЕЗМИТНОЇ ТОРГІВЛІ (англ. DUTY FREE SHOPS) – це спеціалізований торговельний заклад, розташований у пункті пропуску через державний кордон України, відкритому для міжнародного сполучення, а також на повітряному або водному чи залізничному транспортному засобі комерційного призначення, що виконує міжнародні рейси, та призначений для реалізації товарів, поміщених у митний режим безмитної торгівлі (ч. 1. Ст. 420 МКУ) [1].

Перший **М.б.т.** було відкрито у 1947 р. в аеропорту Шеннон (Ірландія). Ідея щодо відкриття магазину «duty free» в пункті пропуску через митний кордон належить Брендану О'Регану, який на той час працював на посту начальника постачання в аеропорту Шеннон. Брендан О'Реган збагнув, що транзитні пасажирів які пройшли паспортний контроль і формально вже залишали країну не мають обов'язку сплачувати податки та мита, а те, що такі пасажирів годинами очікують продовження польоту в транзитній зоні аеропорту - робить їх потенційними покупцями. Відкритий О'Реганом **М.б.т.** миттєво став популярним і прибутковим (покупці економили до 60%, що не могло не позначитися на попиті), однак протягом декількох років **М.б.т.** в аеропорту Шеннон залишався єдиним у своєму роді. Країни домовилися про пільги безмитної торгівлі на повітряному транспорті лише у 1954 р. у Нью-Йорку. Однак, в окремих державах безмитні продажі в транзитних зонах міжнародних аеропортів офіційно дозволили значно пізніше (наприклад, у Великобританії влада надала дозвіл на безмитну торгівлю алкогольними напоями в аеропортах в 1959 р., а продавати сигарети та парфумерію в зоні за паспортним контролем стало можливим лише в 1964 р.). У 1966 р. була заснована Міжнародна асоціація магазинів Duty Free в аеропортах, що на сьогодні об'єднує приблизно 400 компаній-операторів безмитної торгівлі [2].

Основними особливостями торгівлі в **М.б.т.** є те, що: 1) такі магазини розташовуються в пунктах пропуску на митному кордоні; 2) здійснюють торгівлю всіма видами продовольчих

і непродовольчих товарів (крім товарів, які відповідно до закону заборонені до ввезення в Україну, вивезення з України та транзиту через територію України, та товарів за товарними позиціями 2701-2716 згідно з УКТ ЗЕД (транспортних засобів), а також товарів, що надходять в Україну як гуманітарна допомога і живих тварин) [3]; 3) товари, що реалізуються в **М.б.т.** можуть придбати тільки фізичні особи, які виїжджають за межі митної території України, а також пасажирів міжнародних рейсів, які виконуються повітряними та водними транспортними засобами комерційного призначення, що експлуатуються резидентами; 4) вивезення в іншу країну, придбаних в **М.б.т.** товарів – є обов'язковою умовою; 5) в **М.б.т.** продаються товари за цінами, в які не включено митні платежі, що впливає на їх конкурентоспроможність; 6) розташування **М.б.т.** та умови реалізації в них товарів повинні виключати можливість безпосереднього ввезення цих товарів для споживання на митній території України; 7) облаштування торговельних приміщень та складів **М.б.т.** має виключати можливість надходження та вилучення товарів поза митним контролем, а також гарантувати неможливість доступу до них сторонніх осіб та ін.; 8) товари, які реалізуються в **М.б.т.** мають бути поміщені в митний режим безмитної торгівлі; 9) у митний режим безмитної торгівлі поміщуються іноземні та українські товари, які ввозяться з-за меж митної території України або вивозяться з митної території України, при цьому: а) іноземні товари поміщуються у митний режим безмитної торгівлі з умовним звільненням від оподаткування митними платежами; б) поміщення українських товарів у митний режим безмитної торгівлі для цілей оподаткування вважається експортом цих товарів; 10) товари, поміщені в митний режим безмитної торгівлі, протягом всього строку перебування у цьому режимі знаходяться під митним контролем; 11) товари можуть перебувати в митному режимі безмитної торгівлі протягом всього строку їх придатності для споживання та/або використання.

Облаштування, відкриття та порядок діяльності **М.б.т.** та інші питання функціонування таких магазинів, а також здійснення митного контролю та оформлення товарів в режим безмитної торгівлі регламентуються п. 60 МКУ та низкою підзаконних нормативно-правових актів. Вимоги до облаштування та розташування **М.б.т.** визначені ст. 421 МКУ. Так, зокрема, приміщення **М.б.т.** може включати в себе: торговельний зал (зали), у тому числі бари та пункти громадського харчування; допоміжні приміщення; склади магазину, в тому числі склади для товарів, що реалізуються в торговельних залах, розташованих у різних пунктах пропуску, та переміщуються між ними виключно під митним контролем, та для майна, яке використовується у таких залах для реалізації зазначених товарів. Приміщення **М.б.т.** повинне відповідати вимогам законодавства щодо регулювання питання роздрібної торгівлі, а також бути обладнаним засобами, які дають змогу забезпечити: накладення митного забезпечення на всі місця доступу до приміщення магазину; неможливість надходження або продаж товарів поза митним контролем; надійне функціонування охоронної та пожежної сигналізації; телефонний зв'язок посадової особи митного органу, яка здійснює митний контроль у магазині (п. 16 Правил продажу товарів магазинами безмитної торгівлі (далі – Правила) [4]. Крім того, товари, що знаходяться в режимі безмитної торгівлі можуть реалізовуватись у салоні літаків, морських та річкових суден, що перевозять пасажирів або здійснюють круїзи), а також потягах, що здійснюють міжнародні комерційні рейси. Постачання товарів **М.б.т.** на повітряні, водні або залізничні транспортні засоби для реалізації пасажиром цих рейсів здійснюється за письмовою заявою утримувача **М.б.т.** на ім'я керівника митниці, у зоні діяльності якої розташований магазин, або особи, яка виконує його обов'язки, та на підставі відповідного договору між утримувачем **М.б.т.** та підприємством - експлуатантом зазначених транспортних засобів або іншим підприємством, уповноваженим експлуатантом на укладання таких договорів. Зазначене постачання відбувається під митним контролем в контейнерах під митним забезпеченням та/або забезпеченням утримувача **М.б.т.** Після завершення виконання транспортним засобом комерційного призначення міжнародного рейсу у прямому та зворотному напрямках,

нереалізовані товари повертаються із зазначеного транспортного засобу в контейнерах під митним контролем до **М.б.т.**, що здійснив їх поставку на зазначений транспортний засіб. Якщо міжнародні рейси виконуються повітряним транспортним засобом через нетривалі проміжки часу, товари після закінчення чергового міжнародного рейсу можуть залишатися на такому транспортному засобі під забезпеченням утримувача магазину безмитної торгівлі до наступного міжнародного рейсу.

Товари, що реалізуються **М.б.т.**, повинні мати відповідне маркування, яке дає змогу їх легко ідентифікувати. Вид і метод маркування товарів затверджується керівником митного органу, в зоні діяльності якого відкрито магазин. Маркування товарів проводиться на складі **М.б.т.** у триденний строк після їх надходження та митного оформлення (п. 11 Правил). Товари мають зберігатися на складі **М.б.т.** таким чином, щоб посадова особа митного органу могла провести їх перевірку у неробочий час **М.б.т.**, товари зберігаються в приміщеннях магазину з обов'язковим накладенням на зовнішні місця доступу до магазину митного забезпечення та пломб, печаток чи інших видів забезпечення утримувача **М.б.т.** з нанесеними на них реквізитами утримувача.

М.б.т. відчиняється та зачиняється у присутності посадової особи митного органу. На складі **М.б.т.** дозволяється здійснювати розпакування, пакування, перепакування та проводити операції, пов'язані із забезпеченням зберігання товарів і підготовкою їх до продажу. Товари, поміщені у митний режим безмитної торгівлі, можуть бути вивезені повністю або частково в інший **М.б.т.** за умови виконання митних формальностей, передбачених МК України для митних режимів транзиту та безмитної торгівлі (див. «митний режим транзит» та «митний режим безмитної торгівлі»).

Відповідно до ч. 1 ст. 422 МКУ, до обов'язків утримувача **М.б.т.** належить: 1) своєчасне декларування митниці, в зоні діяльності якої знаходиться магазин, товарів, що надходять до магазину чи вибувають з магазину, у тому числі товарні нестачі, що виникли не внаслідок умисних дій утримувача магазину, та подавати всі документи, необхідні для здійснення митного контролю та митного оформлення цих товарів; 2) виключення можливості надходження товарів до магазину та вживати всіх можливих заходів щодо запобігання вилученню товарів з магазину поза митним контролем, у тому числі виникненню товарних нестач; 3) дотримання положень МК України та інших законодавчих актів України щодо умов діяльності **М.б.т.**; 4) ведення обліку товарів, що надходять до **М.б.т.** та реалізуються ним, і щоквартальне подання митниці, в зоні діяльності якої знаходиться магазин, звіту про рух товарів у магазині застановленою формою [5].

Відкриття та експлуатація **М.б.т.** належить до видів діяльності, контроль за провадженням якої здійснюється митними органами. На провадження цього виду діяльності підприємство має отримати дозвіл. Підприємства, які отримали такий дозвіл, включаються до «Реєстру підприємств, яким надано дозвіл на відкриття та експлуатацію магазину безмитної торгівлі». Реєстр ведеться Держмитслужбою. З метою одержання дозволу на відкриття та експлуатацію **М.б.т.** до митного органу та підрозділу Держприкордонслужби, у зоні діяльності яких планується відкрити **М.б.т.**, підприємством подається у паперовій та/або електронній формі заява на відкриття та експлуатацію **М.б.т.** заява за формою, встановленою Мінфіном [6]. До заяви додаються в паперовій та/або електронній формі документи: 1) виписка з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців і копії установчих документів; 2) довідка банку (банків) про поточні рахунки заявника в національній та/або іноземній валюті; 3) план пункту пропуску через державний кордон України з позначенням місця, де планується відкрити **М.б.т.**, фотофіксація (фіксація оточення, під'їздів, переднього і заднього фасадів будівлі, приміщень різного конструктиву, функціонала і технічного стану, особливостей об'єкта, а також інших значимих характеристик об'єкта); 4) копії документів, що підтверджують право власності або користування приміщенням, у якому планується відкриття та експлуатація **М.б.т.**; 5) згода

заявника на обробку його персональних даних відповідно до законодавства України; 6) план приміщення **М.б.т.**; 7) довідка податкового органу про відсутність у юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців заборгованості із сплати податків та зборів до державного та місцевих бюджетів. Заява реєструється в день її надходження і розглядається митним органом та підрозділом Держприкордонслужби протягом 5 робочих днів після її реєстрації. Під час розгляду заяви перевіряється достовірність відомостей, зазначених у поданих заявником документах. Митним органом також перевіряється відповідність передбачуваного для **М.б.т.** приміщення вимогам МКУ. Мотивовані висновки щодо можливості або неможливості відкриття **М.б.т.** разом з поданою заявою та визначеними митним законодавством документами, митний орган та підрозділ Держприкордонслужби подають відповідно до Держмитслужби та Адміністрації Держприкордонслужби. Висновок митного органу, зокрема, має містити повні відомості про **М.б.т.** та організацію в ньому митного контролю за товарами, що переміщуються через митний кордон України. Копії документів зберігаються у митному органі та підрозділі Держприкордонслужби. Подані до Держмитслужби та Держприкордонслужби документи розглядаються спільною робочою групою, створеною відповідно до спільного наказу. Якщо документи відповідають вимогам, установленим МКУ та законодавством України з питань охорони державного кордону, наказом Держмитслужби та Держприкордонслужби протягом 15 робочих днів після надходження документів до Держмитслужби заявнику надається дозвіл на відкриття та експлуатацію **М.б.т.** Підприємство включається Держмитслужбою до реєстру **М.б.т.** на підставі наказу Держмитслужби й Держприкордонслужби про надання дозволу на відкриття та експлуатацію **М.б.т.** У наданні дозволу може бути у разі: 1) коли приміщення **М.б.т.** не відповідає вимогам митного законодавства; 2) відсутності необхідних для такого відкриття документів, або коли у цих документах містяться неправдиві відомості; 3) коли розташування такого магазину в пункті пропуску через державний кордон України ускладнюватиме забезпечення режиму, встановленого у цьому пункті пропуску відповідно до законодавства. Мотивована відмова в наданні дозволу надсилається Держмитслужбою заявникові в письмовій формі. Оскарження рішення про відмову у наданні дозволу здійснюється у порядку, встановленому МКУ.

У разі зупинення, скасування або анулювання дозволу на відкриття та експлуатацію **М.б.т.** продаж (постачання) товарів цим магазином та розміщення у ньому нових партій товарів забороняються. В такому випадку, протягом 30 днів з дня набрання чинності рішенням про скасування або анулювання дозволу на відкриття та експлуатацію **М.б.т.**, товари, які знаходяться у цьому магазині та перебувають в митному режимі безмитної торгівлі, підлягають декларуванню утримувачем магазину до іншого митного режиму відповідно або розміщенню в порядку, встановленому МКУ в іншому **М.б.т.**

У разі порушення митних правил щодо діяльності та експлуатації **М.б.т.**, власник зазначених товарів, уповноважена ним особа або утримувач складу несуть адміністративну відповідальність відповідно до за ст. 479 МКУ «Порушення порядку або строків розпорядження товарами, розміщеними у магазині безмитної торгівлі» [1].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. DUTY FREE shop – «безмитна торгівля» митного режиму. URL: <http://surl.li/tqssy>; 3. Про Митний тариф України : Закон України від 19.10.2022 № 2697-IX. *Офіційний вісник України*. 2022. № 92. Т. 1. Ст. 5700.; 4. Правила продажу товарів магазинами безмитної торгівлі: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 17.07.2003 №1089. (в ред. від 21.05.2012 р. № 445.) URL: <http://surl.li/tsmcz>; 5. Про затвердження форм Звіту про рух товарів у магазині безмитної торгівлі та Звіту про товари, поставлені, реалізовані та не реалізовані на повітряному (водному або залізничному) транспортному засобі : наказ Міністерства доходів і зборів України від 16.12.2013 р. № 803. *Офіційний вісник України*. 2014. № 9. Ст. 294.;

6. Порядок подання та розгляду заяв, надання, зупинення дії, анулювання дозволів на відкриття та експлуатацію магазину безмитної торгівлі та форми Заяви на відкриття та експлуатацію магазину безмитної торгівлі регламентується, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 08.06.2012 р. № 692. *Офіційний вісник України*. 2012. № 54. Ст. 2184.

Коросташова І.М.

МАНІФЕСТ (РЕЄСТР) (англ. MANIFEST (REGISTER)) – 1) (пошт.) товаросупровідний документ, у якому заявлено всі міжнародні експрес-відправлення (МЕВ), що містяться в цьому вантажі, та який може виступати в ролі єдиного транспортного документа при перевезенні консолідованих МЕВ під митним контролем з митниці відправлення до митниці призначення. Про МЕВ документального характеру в **М.** можуть зазначатися загальна кількість місць та загальна вага. **М.** – перелік МЕВ не документального характеру та/ або відомості про МЕВ документального характеру (кількість місць та їх загальна вага), що містяться у вантажі.

М. може використовуватися під час митного оформлення товарів та інших предметів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон у МЕВ, а також як єдиний транспортний документ під час переміщення (пересилання) вантажів у разі перебування товарів та інших предметів під митним контролем. 2) (мор.) перелік коносаментів [1]. Документ, який подається до митного органу з переліком вантажу, що його перевозять на суднах. Складається за даними виписаних коносаментів і містить: найменування судна, порт завантаження, номери коносаментів, найменування, масу, об'єм і кількість вантажу по кожному коносаменту, імена відправників та одержувачів вантажу, маркування вантажу, ставку та суму фрахту.

Вантажний **М.** (англ. cargo manifest): 1) перелік коносаментів, які пред'являються митним органам, а також агентам стивідорних компаній у портах призначення; 2) документ, в якому зведені всі основні дані про вантаж, що перевозяться транспортним засобом або транспортною одиницею. В **М.**, в якому наводяться комерційні відомості про товари, такі як номери транспортного документ та, вантажовідправники, вантажоодержувачі, маркування (знаки і номери), кількість і вид упакувань, опису та кількість товарів, може використовуватися замість вантажної декларації. Різновидами вантажного **М.** є повітряний вантажний **М.**, корабельний **М.**, товарний **М.** та «опис» (дорожній рух). Кількість примірників вантажного **М.**, строки і порядок їх пред'явлення визначаються звичаями країни-прибуття та місцевим законодавством. Вантажний **М.** – для морського та повітряного транспорту – документ, в якому перелічується вантаж на борту транспортного засобу. Цей документ може використовуватись для митних цілей за умови попереднього дозволу, якщо він містить необхідні відомості, зокрема щодо митного статусу товарів та їх ідентифікаційні дані [2].

Літ.: 1. Типова технологічна схема здійснення митного контролю водних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними, у пунктах пропуску через державний кордон : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 451. *Офіційний вісник України*. 2012. № 40. Ст. 1546.; 2. Європейська комісія, Генеральний директорат з оподаткування та митного союзу. Посібник з транзиту. Брюссель, 2021. URL.: file:///C:/Users/user/Downloads/Transit_manual_2021_ua.pdf

Лебеза Є.О.

МАРКА АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ (англ. EXCISE TAX STAMP) – спеціальний знак для маркування алкогольних напоїв, тютюнових виробів та рідин, що використовуються в електронних сигаретах, віднесений до документів суворого обліку, який підтверджує сплату

акцизного податку, легальність ввезення та реалізації на території України цих виробів(п. 14.1.107 п. 14.1 ст. 14 ПКУ) [1].

У разі виробництва на митній території України алкогольних напоїв, тютюнових виробів та рідин, що використовуються в електронних сигаретах, чи ввезення таких товарів на митну територію України платники податку зобов'язані забезпечити їх маркування **М.а.п.** встановленого зразка у такий спосіб, щоб марка акцизного податку розривалася під час відкупорювання (розкривання) товару. Наявність наклеєної в установленому порядку **М.а.п.** встановленого зразка на пляшці (упаковці) алкогольного напою та пачці (упаковці) тютюнового виробу чи ємності (упаковці) з рідиною, що використовується в електронних сигаретах, є однією з умов для ввезення на митну територію України і продажу таких товарів споживачам, а також підтвердженням сплати податку та легальності ввезення товарів.

М.а.п. для алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюновмісних виробів для електричного нагрівання (ТВЕН) за допомогою підігрівача з електронним управлінням і рідин, що використовуються в електронних сигаретах, виготовляються з паперу вагою 70 + 2,5 г/кв. метр і мають такі розміри: для алкогольних напоїв: довжина - 160 міліметрів +- 0,25 міліметра, ширина – 20 міліметрів +- 0,25 міліметра; для тютюнових виробів, тютюновмісних виробів для електричного нагрівання (ТВЕН) за допомогою підігрівача з електронним управлінням і рідин, що використовуються в електронних сигаретах: довжина - 44 міліметри +- 0,25 міліметра, ширина – 20 міліметрів +- 0,25 міліметра.

Зразки **М.а.п.** розробляються Мінфіном разом з ДПС, Мінекономіки, СБУ, МВС, Мін'юстом та затверджуються КМУ. **М.а.п.** встановленого зразка виготовляються на замовлення ДПС державним підприємством, що належить до сфери управління Мінекономіки.

М.а.п. для алкогольних напоїв, крім виноробної продукції (лікеро-горілчана продукція), вітчизняного виробництва виготовляється у зеленій кольоровій гамі, для алкогольних напоїв, які є виноробною продукцією, вітчизняного виробництва - червоної, для алкогольних напоїв, крім виноробної продукції (лікеро-горілчана продукція), імпортного виробництва - фіолетовій, для алкогольних напоїв, які є виноробною продукцією, імпортного виробництва - оранжевій, для тютюнових виробів вітчизняного виробництва з фільтром та без фільтра (сигарети, цигарки) – зеленій, для тютюнових виробів вітчизняного виробництва (сигарилі) – смарагдово-зеленій, для тютюновмісних виробів для електричного нагрівання (ТВЕН) за допомогою підігрівача з електронним управлінням вітчизняного виробництва – бузковій, для інших тютюнових виробів вітчизняного виробництва – помаранчевій, для тютюнових виробів імпортного виробництва з фільтром та без фільтра (сигарети, цигарки) – синій, для тютюнових виробів імпортного виробництва (сигарилі) – рожево-смарагдовій, для інших тютюнових виробів імпортного виробництва – бордовій, для тютюновмісних виробів для електричного нагрівання (ТВЕН) за допомогою підігрівача з електронним управлінням імпортного виробництва – зелено-помаранчевій, для рідин, що використовуються в електронних сигаретах, вітчизняного виробництва – вохристо-зеленій, для рідин, що використовуються в електронних сигаретах, імпортного виробництва – рожево-синій кольоровій гамі. **М.а.п.** для алкогольних напоїв повинна містити двомірний штрих-код швидкого реагування та лінійний штрих-код.

На кожному **М.а.п.** наносяться такі реквізити: слова «Україна», «МАРКА АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ», «ТЮТЮНОВІ ВИРОБИ» (для тютюнових виробів); позначення виду **М.а.п.**, що складається із слів та літер «алкоголь вітчизняний (лікеро-горілчана продукція)» – «АВ ЛПП», «алкоголь вітчизняний (виноробна продукція)» - «АВ ВП», «алкоголь імпортний (лікеро-горілчана продукція)» – «АІ ЛПП», «алкоголь імпортний (виноробна продукція)» – «АІ ВП», «тютюн вітчизняний (сигарети з фільтром)» – «ТВ ЗФ», «тютюн вітчизняний (сигарети без фільтра, цигарки)» – «ТВ БФ», «тютюн вітчизняний (сигарилі)» – «ТВ СГ», «тютюн імпортний (сигарети з фільтром)» – «ТІ ЗФ», «тютюн імпортний (сигарети без

фільтра, цигарки)» – «ТІ БФ», «тютюн імпорнтний (сигарили)» – «ТІ СГ», «тютюн вітчизняний (інші вироби)» – «ТВ ІНШІ», «тютюн імпорнтний (інші вироби)» - «ТІ ІНШІ», «тютюновмісні вироби для електричного нагрівання (ТВЕН) за допомогою підігрівача з електронним управлінням вітчизняні» – «ТВЕН В», «тютюновмісні вироби для електричного нагрівання (ТВЕН) за допомогою підігрівача з електронним управлінням імпорнтні» – «ТВЕН І», «рідина імпорнтна» – «РІ», «рідина вітчизняна» – «РВ»; індекс регіону України, що відповідає місцезнаходженню виробника продукції, позначений двома цифрами (для маркування вітчизняної продукції), серія із чотирьох літер і шестизначний номер, два двозначних числа (місяць і рік, у якому вироблено марки для алкогольних напоїв) або двозначне та однозначне числа (рік і квартал, у якому вироблено марки для тютюнових виробів, тютюновмісних виробів для електричного нагрівання (ТВЕН) за допомогою підігрівача з електронним управлінням і рідин, що використовуються в електронних сигаретах) через скісну риску, сума акцизного податку (для алкогольних напоїв), сплаченого за одиницю продукції, з точністю до тисячного знака, крім суми акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю алкогольних напоїв, кількість штук у пачці або упаковці (для сигарет, цигарок та сигарил); реквізити покупця **М.а.п.** (зазначаються на **М.а.п.** для алкогольних напоїв): для юридичних осіб - код згідно з ЄДРПОУ, для фізичних осіб-підприємців - код, який відображає реєстраційний номер облікової картки платника податків або серію (за наявності) та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідному контролюючому органу і мають відмітку в паспорті); QR-код та штрих-код (зазначаються на **М.а.п.** для алкогольних напоїв).

Штрих-код містить інформацію про серію та номер **М.а.п.**. QR-код містить інформацію про серію та номер **М.а.п.**, реквізити її покупця: для юридичних осіб - код згідно з ЄДРПОУ, для фізичних осіб-підприємців – код, який відображає реєстраційний номер облікової картки платника податків або серію (за наявності) та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідному контролюючому органу і мають відмітку в паспорті), та посилання на веб-ресурс для перевірки марки. QR-код також може містити інформацію про геш-послідовність. Інформаційні набори даних для генерації QR-кодів та штрих-кодів, що наносяться на **М.а.п.** для алкогольних напоїв, генеруються ДПС та передаються підприємству-виробнику з використанням засобів захисту інформації у зведеній заявці-розрахунку.

Продавець марок веде електронну базу **М.а.п.**, в якій відображається інформація про: отримані марки продавцем марок; видані марки продавцем **М.а.п.** (із зазначенням таких реквізитів платіжного документа / платіжних документів на перерахування плати за виготовлення **М.а.п.**, як номер, дата платіжного доручення та сума перерахованих коштів); використані **М.а.п.** покупцем **М.а.п.**; пошкоджені, списані та знищені **М.а.п.** [2].

Літ.: 1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. №2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. №13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.; 2. Положення про виготовлення, зберігання, продаж марок акцизного податку та маркування алкогольних напоїв, тютюнових виробів і рідин, що використовуються в електронних сигаретах, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2010 р. № 1251. *Офіційний вісник України*. 2011. № 1. Ст. 35.

Фрадинський О.А.

МЕТОДИ ВИЗНАЧЕННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ ТОВАРІВ (англ. METHODS OF DETERMINING THE CUSTOMS VALUE OF GOODS) – методи, за якими здійснюється визначення митної вартості товарів, які ввозяться в Україну відповідно до митного режиму імпорту. **М.** викладені в Угоді про застосування статті VII Генеральної угоди про тарифи й

торгівлю 1994 року 15.04.1994 [1] та імplementовані в національне митне законодавство (гл. 9 МКУ) [2].

Митна вартість визначається за такими методами: 1) основний - за ціною договору (контракту) щодо товарів, які імпортуються (вартість операції); 2) другорядні: а) за ціною договору щодо ідентичних товарів; б) за ціною договору щодо подібних (аналогічних) товарів; в) на основі віднімання вартості; г) на основі додавання вартості (обчислена вартість); г) резервний (ч. 1 ст. 57 МКУ). Основним **М.** є перший метод – за ціною договору (вартість операції). Застосуванню другорядних **М.** передують процедури консультацій між митним органом та декларантом. Кожний наступний **М.** застосовується лише у разі, якщо митна вартість товарів не може бути визначена шляхом застосування попереднього методу. Виключенням є другорядні **М.** на основі віднімання та додавання вартості (обчислена вартість). На прохання декларанта ці **М.** можуть застосовуватися у будь-якій послідовності. У разі якщо неможливо застосувати жоден із зазначених **М.**, митна вартість визначається за резервним методом (ст. 58 МКУ). Кожен з **М.** має свою унікальну характеристику.

М. за ціною договору (вартість операції): базується на основі ціни, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за товари, якщо вони продаються на експорт в Україну, може бути скоригована в разі потреби з урахуванням витрат (складові митної вартості), які додаються, якщо вони не включалися до ціни (ст. 58 МКУ).

М. за ціною договору щодо ідентичних товарів: митна вартість товарів розраховується на основі вартості ідентичних товарів, що продаються на експорт з тієї самої країни і в приблизно однаковий проміжок часу, або є максимально наближена до неї. Під ідентичними товарами слід розуміти товари, однакові за всіма ознаками з товарами, що оцінюються, а саме: фізичні характеристики, якість та репутація на ринку, країна виробництва, виробник. (ст. 59 МКУ).

М. за ціною договору щодо подібних (аналогічних) товарів: за митну вартість береться прийнята митним органом вартість операції з подібними (аналогічними) товарами, які продано на експорт в Україну і час експорту яких збігається з часом експорту оцінюваних товарів або є максимально наближеним до нього. Подібними (аналогічними) вважаються товари, які хоча й неоднакові за всіма ознаками, але мають схожі характеристики і складаються зі схожих компонентів, завдяки чому вони вважаються комерційно взаємозамінними. Для визначення, чи є товари подібними (аналогічними), враховуються якість товарів, наявність торгової марки та репутація цих товарів на ринку. Товари не вважаються ідентичними або подібними (аналогічними) оцінюваним, якщо вони не вироблені в тій же країні, що і товари, які оцінюються (ст. 61 МКУ). Угода 1994 трактує «ідентичні товари», як однаковими в усіх відношеннях, у тому числі фізичних характеристиках, якості й репутації. Невеликі розбіжності в зовнішньому вигляді не заважатимуть товарам, які в інших випадках відповідають цьому визначенню, уважатися ідентичними; «подібні товари», як й не однакові в усіх відношеннях, мають подібні характеристики та подібні складові матеріали, що дозволяють їм виконувати однакові функції та бути взаємозамінними в комерційному плані. Якість товарів, їхня репутація та існування товарного знаку включаються до факторів, які підлягають розгляду під час визначення того, чи є товари подібними [1]. Товари не повинні вважатися «ідентичними» або «подібними», якщо вони не вироблені в тій самій країні, що й товари, які оцінюються. Для оцінки вартості товари, вироблені іншою особою, беруться до уваги лише тоді, коли не існує ідентичних або подібних товарів, вироблених тією самою особою (ст. 15 ч. I Угоди 1994).

М. на основі віднімання вартості: за основу розрахунку митної вартості товару приймається ціна одиниці товару, за якою оцінювані ідентичні чи однорідні товари продаються найбільшою партією на території України у час, максимально наближений до часу ввезення покупцю. Покупець та продавець є не пов'язаними особами. У час, наближений до дати ввезення оцінюваних товарів, за умови вирахування, якщо вони можуть

бути виділені, таких компонентів: витрат на виплату комісійних, витрат, понесених в Україні на навантаження, вивантаження, транспортування, страхування, інших витрат, сум податків, що підлягають сплаті в Україні у зв'язку з ввезенням (імпортом) чи продажом (відчуженням) товарів (ст. 62 МКУ).

М. на основі на основі додавання вартості (обчислена вартість): за основу митної вартості береться ціна розрахована шляхом додавання вартості матеріалів та витрат підприємства-виробника на виробництво даного товару, загальних витрат на завантаження, транспортування, розвантаження з країни- експортера до кордону країни-імпортера, а також прибутку, який отримує експортер у випадку імпорту даних товарів. (ст. 63 МКУ).

М. резервний: митна вартість ґрунтується на раніше визначених митними органами митних вартостях. За резервним методом не визначається митна вартість на підставі ціни товарів українського походження на внутрішньому ринку України; системи, яка передбачає прийняття для митних цілей вищої з двох альтернативних вартостей; ціни товарів на внутрішньому ринку країни-експортера; ціни товарів, що поставляються з країни-експортера до третіх країн; мінімальної митної вартості; довільної чи фіктивної вартості (ст. 64 МКУ).

Літ.: 1. Угода про застосування статті VII Генеральної угоди про тарифи й торгівлю 1994 року. *Офіційний вісник України*. 2010. № 84. Ст. 2989.; 2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Квеляшвілі І.М.

МЕТОДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (англ. METHODS OF STATE REGULATION OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITIES) – це цільове використання різноманітних способів, прийомів та інструментів з метою забезпечення державного впливу на ЗЕД суб'єктів господарювання.

М.д.р. розглядаються у науковій літературі достатньо широко. У світовій і вітчизняній практиці **М.д.р.** поділяються в основному на дві великі групи: адміністративні методи, що є короткотерміновими, мають обмежувальний або фіскальний характер та використовуються державою для здійснення «ручного» управління у сфері ЗЕД з метою термінового впливу на прискорення чи гальмування тих чи інших процесів відповідно до державних потреб; економічні методи, що є довготривалими, характеризуються як регулюючі та використовуються з метою сприяння розвитку національної економіки та забезпечення стабільних надходжень до бюджету від ЗЕД держави. Не зважаючи на те, що майже всі автори погоджуються щодо думки про наявність двох груп **М.д.р.**, вони по-різному визначають ці групи, характеризують їх та класифікують способи й прийоми в межах кожної з них через використання певного набору інструментів [1].

За різними класифікаційними ознаками **М.д.р.** поділяються на: за формою – прямі й непрямі; за характером – адміністративні й економічні; за терміном дії – короткострокові й довгострокові; за призначенням – обмежувальні й стимулюючі; за способом застосування – тарифні й нетарифні. У практичній діяльності митні органи, які є основним суб'єктом регулювання зовнішньоторговельних відносин **М.д.р.** поділяють за способом застосування на дві групи: методи митно-тарифного регулювання і методи нетарифного регулювання.

Регулювання ЗЕД здійснюється шляхом використання певного набору інструментів, таких як: митний тариф, податок на додану вартість, акцизний податок, зміна курсу валюти, коди товарної номенклатури, кількісні обмеження, побічний протекціонізм, стимулювання експорту, технічні стандарти тощо. Залежно від класифікації та **М.д.р.** застосовуються різні інструменти, які використовуються комплексно і в різноманітних поєднаннях [2].

Літ.: 1. Івашова Л.М. *Методи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності*. Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 2 / редкол.: І. Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2014. 474 с.; 2. Пісьмаченко Л.М. *Державне управління*

зовнішньоторговельною діяльністю в Україні: регулювання та контроль. монографія. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2008. 366 с.

Івашова Л.М.

МЕТОДИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ (англ. METHODS CUSTOMS CONTROL) – набір способів і прийомів, що застосовуються посадовими особами митних під час здійснення митного контролю [1]. Залежно від періоду і форми здійснення митного контролю **М.м.к.** поділяються на: 1) методи документального контролю, що застосовуються під час перевірки документів та відомостей, які надаються під час переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України шляхом форматно-логічного контролю, контролю співставлення та контролю із застосуванням системи управління ризикам (ст. 337 МКУ) [2]; проведення документальних перевірок дотримання вимог законодавства з питань державної митної справи, у тому числі своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних платежів (ст. 345 МКУ) шляхом читання документів, співставлення документів, арифметичної перевірки, аналітичних процедур, зустрічних перевірок документів); направлення запитів до інших державних органів, установ та організацій, уповноважених органів іноземних держав для встановлення автентичності документів поданих митному органу (запит, підтвердження); 2) методи фактичного контролю, що використовуються при інших формах митного контролю: митного огляду, обліку товарів та транспортних засобів, усного опитування громадян та посадових осіб підприємств, огляду територій, перевірки обліку товарів, що переміщуються через митний кордон України або перебувають під митним контролем (інвентаризація, лабораторний аналіз, експертиза, огляд, опитування, контрольні заміри тощо) [3].

Літ.: 1. Івашова Л.М. Методи митного контролю. Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 2 / редкол.: І. Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2014. 474 с.; 2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 3. Івашова Л.М. Основи митного пост-аудиту: навч.посіб / Л.М.Івашова, Т.С.Єдинак, В.Ю.Єдинак. Дніпропетровськ: АМСУ, 2011. 200 с.

Івашова Л.М.

МЕХАНІЗМ «ЄДИНОГО ВІКНА» (англ. «SINGLE WINDOW» MECHANISM)– механізм взаємодії декларантів, їх представників та інших заінтересованих осіб з митними органами, іншими державними органами, установами та організаціями, уповноваженими на здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, який забезпечує можливість одноразового подання в електронному вигляді через єдиний державний інформаційний веб-портал «Єдине вікно для міжнародної торгівлі»(далі – «Єдине вікно») документів та/або відомостей з метою дотримання вимог щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, передбачених цим Кодексом, іншими законами України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також нормативно-правовими актами, виданими на основі та на виконання цього Кодексу та інших законів України (п. 19-1 ст. 4 МКУ) [1]. Адміністратором та держателем «Єдиного вікна» є Держмитслужба [2]. «Єдине вікно» працює постійно (24 години щоденно), крім часу, необхідного для його технічного обслуговування. Процедура взаємодії між декларантами, їх представниками, іншими заінтересованими особами, Держпродспоживслужбою та іншими державними органами, установами та організаціями, уповноваженими на здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, які передають митним органам відповідно до ст. 197 МКУ відповідні

дозвільні документи та/або відомості про включення (виключення) товару до (з) відповідного реєстру, та митними органами з використанням **М.є.в.** визначається окремим підзаконним актом, що затверджений КМУ [3]. Для функціонування **М.є.в.** інформаційно-телекомунікаційна система митних органів забезпечує можливість обміну інформацією з відповідними інформаційно-телекомунікаційними системами інших державних органів, установ та організацій, уповноважених на здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України. Для забезпечення та контролю за дотриманням вимог щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України митними органами, іншими державними органами, установами та організаціями, уповноваженими на здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, використовується набір гармонізованих відомостей.

Документи та відомості державних органів, установ та організацій, уповноважених на здійснення відповідних дозвільних або контрольних функцій стосовно переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, для здійснення митних формальностей надаються одноразово у формі електронного документа, засвідченого електронним цифровим підписом, через **М.є.в.** та не потребують дублювання в паперовій формі, крім випадків надання відкритих відомостей про документи, що містять таємну інформацію. Під час взаємодії між декларантами, їх представниками, іншими заінтересованими особами та митними органами, іншими державними органами, установами та організаціями, уповноваженими на здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, з використанням **М.є.в.** забезпечується додержання вимог щодо конфіденційності інформації. Інформація, надана декларантами, їх представниками, іншими заінтересованими особами через **М.є.в.**, може використовуватися державними органами, установами та організаціями, уповноваженими на здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, виключно відповідно до компетенції та не може розголошуватися без дозволу особи, якою надано таку інформацію, зокрема, передаватися третім особам, у тому числі іншим державним органам, установам та організаціям, крім випадків, визначених цим Кодексом. **М.є.в.** дозволяє забезпечити: якісний контроль за виконанням підприємствами вимог законодавства; оперативний обмін інформацією між митницею, підприємствами та державними органами; протидію корупції – мінімізація offline-комунікацій під час здійснення контрольних процедур; спрощення здійснення зовнішньоекономічної діяльності. **М.є.в.** створює умови для подальшого покращення умов введення міжнародної торгівлі, зменшення часових та фінансових витрат, необхідних для експортно-імпортних операцій, а також підвищення інвестиційної привабливості України [3].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Державна митна служба України. Єдиний державний інформаційний веб-портал «Єдине вікно для міжнародної торгівлі». URL:<http://surl.li/tpirj>; 3. Порядок взаємодії між декларантами, їх представниками, іншими заінтересованими особами та митними органами, іншими державними органами, установами та організаціями, уповноваженими на здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, з використанням механізму «єдиного вікна»: затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21.10.2020 р. № 971. *Офіційний вісник України*. 2020. № 87. Ст. 2791.

Коновалов Ю.О.

МИТНА АДМІНІСТРАЦІЯ (англ. CUSTOMS ADMINISTRATION) – державний орган, який відповідальний за реалізацію митної справи в країні: застосування митного законодавства, утримання митних платежів, запобігання та протидія контрабанді і порушенням митних правил тощо.

Враховуючи ті завдання, які ставляться перед **М.а.** найважливішими її функціями в сучасному глобалізованому світі є: 1. Стратегічно-аналітична – **М.а.** реалізує свою діяльність на основі довгострокових планів розвитку, які базуються на реальному стані розвитку економіки держави та перспективах еволюції митної політики. В контексті реалізації стратегії свого розвитку **М.а.** вивчає існуючий стан розвитку митних відносин в суспільстві, аналізує внутрішнє та зовнішнє середовища своєї діяльності та дієвість використання митних важелів регулювання і ефективність роботи свого персоналу, вносить корективи на законодавчому, організаційному та управлінському рівнях. 2. Законодавча – **М.а.** бере активну участь у розробці проектів законів та підзаконних актів, які відповідають сучасним запитам суспільства, ініціює удосконалення існуючої нормативно-правової бази у сторону її спрощення, чіткості та прозорості. 3. Управлінська – **М.а.** виступає виразником державних запитів та потреб у сфері регулювання ЗЕД та наповнення бюджету. Від ефективності її роботи залежить стан розвитку економіки країни в цілому та її державних фінансів. 4. Захисна – на **М.а.** покладено завдання, пов'язані не лише із захистом економічного середовища держави, але охороною життя і здоров'я членів суспільства, навколишнього природного середовища. 5. Представницька – **М.а.** представляє державу в міжнародних організаціях, бере участь у різного роду міждержавних заходах, співпрацює з **М.а.** інших держав, здійснює обмін досвідом, оприлюднює плани та звіти своєї роботи, концепції розвитку. За своїм підпорядкуванням **М.а.** може діяти: як окремий орган державної влади, що підпорядковується Уряду держави (Державний митний комітет Азербайджану); у складі міністерства (Головне управління митних та непрямих зборів Французької Республіки); спільно із податковою службою (Податково-митний департамент Естонської Республіки); спільно із прикордонною службою (прикордонно-митна служба США).

В Україні функції **М.а.** до в різні періоди поклалися на Держмитком (1991-1996), Держмитслужбу (1996-2012), Міністерство доходів і зборів (2012-2014), Державну фіскальну службу України (2014-2019), Держмитслужбу (2019 - по теп. час). Сучасна Держмитслужба функціонує у статусі центрального органу виконавчої влади України, який реалізує державну митну політику. Діяльність служби спрямовується та координується КМУ через Міністра фінансів [1].

Літ.: 1. Положення про Державну митну службу України: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 227. *Офіційний вісник України*. 2019. № 26. Ст. 900.

Фрадинський О.А.

МИТНА БЕЗПЕКА (англ. CUSTOMS SECURITY) – стан захищеності митних інтересів держави [1]. Забезпечення **М.б.** являє собою комплекс (систему) ефективних економічних, правових, політичних та інших заходів держави, суспільства, юридичних осіб й окремих громадян із забезпечення, досягнення та захисту митних інтересів (у тому числі інтересів власності) народу та держави у митній сфері і, зокрема, в зовнішньоекономічній сфері.

М.б. характеризується певними показниками та аналізується за ними, відповідно до чого розраховуються критерії оцінювання митної безпеки: стан захищеності митних кордонів; стан інтеграції економіки країни до світової економіки; частка перерахованих митними органами до державного бюджету податків і зборів у загальному обсязі доходів бюджету; своєчасність та повнота внесення цієї частки; стан визначення бази нарахування митних платежів; стан дієвості реалізації та застосування засобів митно-тарифного й

нетарифного регулювання; стан захисту економічних інтересів вітчизняних підприємств та державної промисловості, сприяння їх економічному розвитку, торгівлі, інвестиціям; стан захисту суспільства, збереження його історичних та культурних надбань, недопущення їх незаконного вивезення за кордон; недопущення ввезення продукції з низьким морально-етичним змістом, що пропагує міжнаціональні конфлікти, сепаратизм, війну та насильство, наркоторгівлю, порнографію; рівень організації міжнародної торгівлі; стан зміни стандартів управління; рівень оновлення інформаційних технологій та one-line використання митних процедур; рівень повноти митного оформлення та застосування митних процедур; стан урахування певних загроз і викликів під час здійснення митного оформлення; параметри результатів контролю та врахування ризиків; стан ставлення суспільства до митної служби; параметри товаро- та пасажиропотоку через митний кордон; стан транзитних перевезень через територію країни; стан обміну митною інформацією з іншими країнами, митною та податковою спільнотою та дотримання стандартів поширення інформації з підтриманням складових інформаційної безпеки (комерційної таємниці та таємниці інформації про особу); кількість і наповненість угод про співробітництво в митній справі; параметри організації підготовки та навчання персоналу й управління ним; рівень упровадження інновацій та використання сучасних технічних засобів; стан боротьби з наркотрафіком та незаконним переміщенням вогнепальної та іншої зброї, товарів двійного призначення; стан захисту від міжнародного тероризму; стан захисту внутрішнього ринку країни від контрабандних і неякісних товарів; ефективність боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил; частка поширення в країні товарів, заборонених до вільного використання; показники ліквідованої або недопущеної шкоди; стан реалізації заходів з протидії митному шахрайству; стан гарантування захисту права інтелектуальної власності; дієвість своєчасного доступу суспільства до повної та достовірної митної інформації; стан підтримці суспільством митної служби та її заходів; показники порушення здоров'я людини від небезпечних імпортованих товарів; показники забруднення довкілля імпортованими небезпечними речовинами; стан переміщення фокуса безперервного контролю на весь ланцюг постачань товарів; рівень адаптація митної служби до міжнародної системи митних взаємовідносин; рівень виконання Рамкових стандартів безпеки; тощо.

Порогові значення показників **М.б.** свідчатимуть про потенційні загрози ефективному провадженню митної справи, які існують у певний час. Метою системи **М.б.** є: захист митних інтересів країни; досягнення усталеної та передбаченої роботи митної служби; достатнього рівня сприяння ЗЕД в нестабільних зовнішніх і внутрішніх умовах; забезпечення зниження ризиків в зовнішньоекономічній діяльності та при здійсненні митної справи; виявлення та нейтралізації ризикових чинників, які безпосередньо впливають на захист митних інтересів країни та стан реалізації митної справи й, опосередковано, на зовнішньо-економічну діяльність та її ефективність.

Під забезпеченням **М.б.** розуміють застосування в митній справі сукупності засобів, здатних протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам та викликам у сфері митних економічних відносин; забезпечення можливості досягнення необхідного рівня захищеності, надійності та усталеності митної служби шляхом створення ефективного регуляторного організаційно-економічного механізму.

Забезпечення **М.б.** повинно базуватися на створенні й упровадженні єдиних обов'язкових систем електронного обліку купівлі-продажу товару обліку; визначення та електронного обліку бази оподаткування; електронної міжнародної інтегрованої системи відслідковування руху товарів по всьому ланцюгу постачання, у тому числі в різних країнах; безперервного митного, податкового та аудиторського контролю в державі від кордону до кінцевого покупця на основі уніфікованого товарознавчого опису товарів як для зовнішньоекономічних операцій, так і для внутрішньодержавного використання, уведення його до бухгалтерського, податкового та митного обліку, який здійснюватиметься в

електронному вигляді та буде використовуватися спільно з податковими та іншими контролюючими органами [2].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Пашко П.В. Митна безпека: монографія. Одеса: АТ «Пласке», 2009. 628 с.

Пашко Д.В., Пашко П.В.

МИТНА БЕЗПЕКОСПРОМОЖНІСТЬ (англ. CUSTOMS SECURITY CAPACITY) – стан реалізації митної справи, який визначає здатність митної служби незалежно від будь-яких зовнішніх і внутрішніх загроз цілодобово забезпечувати ефективне досягнення встановлених державою цілей і завдань за наявних інфраструктури, кадрового, матеріального й технічного забезпечень. Головна мета забезпечення **М.б.** – досягнення необхідного рівня надійності митної служби та забезпечення виконання нею своїх функцій. Базовими показниками **М.б.** є: надійність митної служби – її властивість зберігати за часом у встановлених межах оптимальний рівень здійснення митної справи; митна усталеність – своєчасна й достатня реакція митної служби на зовнішні та внутрішні загрози й виклики; митна ефективність – ступінь досягнення митною службою мети, який характеризує здатність системи виконувати задані функції в найекономічнішим спосіб. Цільовий критерій управління митною справою – рівень **М.б.** Показник **М.б.** – множина організаційно-економічних показників результатів діяльності митної служби у вигляді якісних характеристик та кількісних індикаторів, які оцінюють можливість здійснення митної справи на визначеному рівні надійності. Оцінка **М.б.** – визначення множини організаційно-економічних показників діяльності митної служби у вигляді якісних характеристик та кількісних індикаторів, які оцінюють можливість здійснення митної справи на визначеному рівні надійності [1].

Літ.: 1. Пашко П.В. Митна безпека: монографія. Одеса: АТ «Пласке», 2009. 628 с.

Пашко П.В., Пашко Д.В.

МИТНА БЛОКАДА (англ. CUSTOMS BLOCKADE) – різновид агресивної зовнішньоекономічної політики, вищий рівень протекціонізму, що полягає у встановленні одними країнами чи групами країн дискримінаційних митних тарифів та бар'єрів щодо інших країн чи їх союзів. Може поєднуватися із встановленням валютних обмежень. Метою **М.б.** є економічна ізоляція та повне чи часткове припинення експорту з країн, що блокуються. Може застосовуватися з метою політичного тиску.

Фрадинський О.А.

МИТНА БРОКЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ (англ. CUSTOMS BROKER ACTIVITY) належить до видів діяльності, контроль за провадженням яких здійснюється митними органами (п. 1 ч. 1 ст. 404 МКУ) [1]. **М.б.д.** – це посередницька діяльність щодо забезпечення комерційних контактів між митними органами та суб'єктами господарювання, які здійснюють переміщення предметів (товарів, транспортних засобів тощо) через митний кордон України. Відповідно до ч. 2 ст. 416 МКУ, митний брокер провадить **М.б.д.** у будь-якому митному органі України. **М.б.д.** належить до видів господарської діяльності для здійснення якої необхідно отримати дозволу на провадження митної брокерської діяльності (далі – Дозвіл). Порядок подання та розгляд заяв щодо провадження **М.б.д.**, а також надання, переоформлення, анулювання чи зупинення дії Дозволу регламентується нормативним актом Мінфіну [2]. Таким чином, з метою набуття права на провадження **М.б.д.**, переоформлення, зупинення дії чи анулювання Дозволу підприємство подає Держмитслужбі відповідну заяву за формою, затвердженою Мінфіном. Заяви про надання, переоформлення, зупинення дії чи анулювання Дозволу подаються в електронній формі через єдиний державний інформаційний

веб-портал «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» (далі – «Єдине вікно»), що входить до складу інформаційно-телекомунікаційної системи митних органів. Подати заяву на отримання послуги заявник може особисто чи заповнивши заяву на отримання послуги онлайн на сайті: <https://cabinet.customs.gov.ua>. Заява подається в електронному вигляді з використанням електронного цифрового підпису.

Дозвіл надається шляхом автоматичного присвоєння підприємству, яке подало заяву про надання Дозволу, реєстраційного номера митного брокера та включення цього митного брокера до Реєстру підприємств, яким надано дозвіл на провадження митної брокерської діяльності[3]. Витяг з Реєстру формується автоматично та надсилається митному брокеру (з двомірним штрих-кодом швидкого реагування). Надання Дозволу є різновидом адміністративної процедури за яку адміністративний збір не стягується. У наданні Дозволу може бути відмовлено у разі невиконання заявником вимог, встановлених для його отримання, у тому числі неповні та/або недостовірні відомості, що містяться у Заяві про надання/переоформлення Дозволу. Оскаржити відмову можна в окружний адміністративний суд в порядку адміністративного судочинства.

Для переоформлення Дозволу відповідна заява подається Держмитслужбі митним брокером у випадках, передбачених митним законодавством і реєструється в автоматичному режимі. Дія Дозволу може бути зупинена за рішенням Держмитслужби у разі отримання інформації, у тому числі митних органів, щодо невиконання митним брокером вимог, встановлених МКУ, актами КМУ, Мінфіну; заяви митного брокера про зупинення дії Дозволу, поданої Держмитслужбі через Єдине вікно. За порушення вимог митного законодавства за рішенням Держмитслужби Дозвіл може бути анульовано [2].

Держмитслужба здійснює контроль за провадженням **М.б.д.** з використанням програмних засобів «Єдиного вікна» шляхом аналізу інформації про виконання митним брокером вимог законодавства України з питань митної справи та прийняття рішень щодо діяльності митного брокера. Митний орган узагальнює та аналізує інформацію про діяльність митного брокера, зокрема, про факти невиконання митним брокером вимог, встановлених МКУ, актами КМУ, Мінфіну; порушення митним брокером вимог законодавства України з питань митної справи, які, зокрема, призвели до неправомірного звільнення від сплати митних платежів або зменшення їх розміру, до незабезпечення дотримання заходів тарифного та/або нетарифного регулювання ЗЕД; допущені митним брокером у митних деклараціях систематичні помилки, які не призвели до неправомірного звільнення від сплати митних платежів або зменшення їх розміру, до незабезпечення дотримання заходів тарифного та/або нетарифного регулювання ЗЕД (крім орфографічних помилок). Під час здійснення аналізу інформації про діяльність митного брокера митні органи не враховують картки відмови в прийнятті митної декларації або митному оформленні, випуску чи пропуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення, пов'язані з рішенням митних органів про коригування митної вартості товарів, визначення коду товару чи оформлені у зв'язку з відсутністю грошових коштів на рахунку митного органу.

У разі виявлення фактів порушення митним брокером вимог законодавства України з питань митної справи митний орган щомісяця до п'ятого числа місяця, наступного за звітним, надсилає Держмитслужбі подання про застосування до митного брокера санкцій у вигляді зупинення дії дозволу чи його анулювання [4]. За вчинення правопорушень, пов'язаних з провадженням митної брокерської діяльності, митний брокер несе відповідальність, встановлену МКУ та іншими законами України (ч. 4 ст. 416 МКУ).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Порядок подання та розгляду заяв, надання, переоформлення, зупинення дії та анулювання дозволів на провадження митної брокерської діяльності: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 27.09.2021 р. № 517. *Офіційний вісник України*. 2021.№ 99. Ст. 6537.; 3. Єдиний

портал державних послуг «Дія». Реєстр митних брокерів. URL: <https://data.gov.ua/dataset/scsu-register-customs-brokers>; 4. Правила провадження митної брокерської діяльності та порядок контролю за її провадженням: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 27.09.2021р. №517. *Офіційний вісник України*. 2021.№ 99. Ст. 6537.

Гармаш Є.В., Приймаченко Д.В.

МИТНА ВАРТІСТЬ ТОВАРІВ (англ. CUSTOMS VALUE OF GOODS) – 1) вартість товарів, які переміщуються через митний кордон України, використовується для митних цілей і базується на ціні, що фактично сплачена або підлягає сплаті за ці товари. Ціна, що була фактично сплачена або підлягає сплаті (ст. 49 МКУ) [1], 2) це загальна сума всіх платежів, що стосуються товару, які були здійснені або повинні бути здійснені покупцем продавцю товарів, або покупцем третій стороні для виконання зобов'язань продавця стосовно товарів, які заявлені для оцінюються та митного оформлення. Термін «ціна, що була фактично сплачена або підлягає сплаті» стосується лише ціни товарів, що заявлені у митній декларації та оцінюються. Використання відомостей про **М.в.т.** має наступні цілі: нарахування митних платежів; застосування інших заходів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України; ведення митної статистики; розрахунку податкового зобов'язання, визначеного за результатами документальної перевірки (ст. 50 МКУ).

Еволюція розвитку **М.в.т.** як специфічної митної категорії, розпочинається із встановлення загальноприйнятих правил оцінки товарів для митних цілей Генеральною угодою з тарифів та торгівлі (ГАТТ) у 1947 р. [2]. Відповідно до ст. VII ГАТТ «оцінка імпортованого товару для митних цілей повинна ґрунтуватися на дійсній вартості імпортованого товару, на який розраховується мито, або подібного товару і не повинна ґрунтуватися на вартості товару національного походження чи на довільній або фіктивній вартості». Дійсною вартістю визнається ціна, за яку аналогічний чи подібний товар продається за умов повної конкуренції. У 1950 р. у м. Брюссель підписана Конвенція про створення уніфікованої методології визначення митної вартості товарів[3]. Удосконалення правил оцінки митної вартості відбулося у межах Токійського раунду багатосторонніх торговельних переговорів під егідою ГАТТ у 1979 р., де підписана Угода про застосування статті VII ГАТТ «Оцінка товарів для митних цілей». Чинна концепція оцінки товарів для митних цілей сформована та впроваджується в національні правила на основі положень Угоди про застосування статті VII Генеральної угоди про тарифи й торгівлю 1994 року(далі – Угода) [4]. Первинною основою для митної вартості за цією Угодою є «контрактна вартість» - ціни, фактично сплаченої або що підлягає сплаті за товари, коли вони продаються на експорт до країни імпорту.

Положення статті VII ГАТТ 1994 містять рекомендації митним службам розробити та застосовувати однорідні правила, нейтральну систему оцінювання товарів для митних цілей, яка запобігає використанню довільних або фіктивних **М.в.т.** **М.в.т.** повинна ґрунтуватися на простих і справедливих критеріях, сумісних з комерційною практикою, процедури оцінювання повинні мати загальне застосування без розрізнення джерел постачання, процедури оцінювання не повинні використовуватися для боротьби з демпінгом. У цій Угоді **М.в.т.** імпортованих товарів означає вартість товарів для цілей стягнення адвалерних мит на імпортовані товари. (ст. 15 ч. I Угоди) [4]. Національні митні правила встановлюють процедуру контролю **М.в.т.**, яка базується на положеннях статті VII ГАТТ 1994. **М.в.т.** визначається для товарів, що ввозяться в митному режимі імпорту, на підставі документів, які підтверджують заявлену декларантом **М.в.т.** Декларант зобов'язаний: заявляти митну вартість, визначену ними самостійно, у тому числі за результатами консультацій з митним органом; подавати митному органу достовірні відомості про визначення митної вартості, які повинні базуватися на об'єктивних, документально підтверджених даних, що піддаються обчисленню; нести всі

додаткові витрати, пов'язані з коригуванням митної вартості або наданням митному органу додаткової інформації(ч. 2 ст. 52 МКУ).

Контроль правильності визначення **М.в.т.** здійснюється митним органом шляхом перевірки розрахунку, здійсненого декларантом. За результатами контролю митний орган визнає заявлену декларантом **М.в.т.** чи приймає письмове рішення про її коригування. **М.в.т.** є специфічною категорією в митній справі. Контроль визначення **М.в.т.** здійснюється з додержанням прийнятих у міжнародній практиці методів її визначення та сприяє виконанню митними органами завдань щодо забезпечення справляння митних платежів, контролю правильності обчислення, своєчасності та повноти їх сплати, застосування передбачених законом заходів митно-тарифного регулювання ЗЕД, здійснення контролю за дотриманням усіма суб'єктами ЗЕД та громадянами митних правил (ст. 544 МКУ).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ 1947).*Офіційний вісник України*. 2010. № 84. Ст. 2989.; 3. Convention on the Valuation of Goods for Customs Purposes (Brussels, 15.12.1950). URL: <http://surl.li/tpirz>; 4. Agreement on implementation of article VII of the General Agreement on tariffs and trade, 1994. (GATT) URL: <http://surl.li/tsmge>

Квеляшвілі І.М.

МИТНА ДЕКЛАРАЦІЯ (англ. CUSTOMS DECLARATION) – узагальнене поняття, яке використовується під час проведення митного оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України. Загальним для них всіх різновидів **М.д.** є те, що це заява встановленої форми в якій зазначено інформацію необхідну виключно для проведення митного оформлення. До такої інформації, як правило відносять: мету переміщення товарів через митний кордон України, саме вона визначає сукупність митних формальностей та порядок їх використання, тобто митну процедуру; відомості про товари, умови і способи їх переміщення через митний кордон України; відомості щодо нарахування митних платежів, необхідних для застосування цієї процедури.

В залежності від мети та способу переміщення розрізняють: 1. **М.д.** за формою єдиного адміністративного документа яка заповнюється на переміщення товарів, митна вартість яких перевищує суму, еквівалентну 150 євро; товарів, які підлягають державному експортному контролю та переміщення яких через митний кордон України згідно із законодавством потребує надання відповідного дозволу чи висновку; товарів, які ввозяться на митну територію України і підлягають державній реєстрації відповідно до законодавства; товарів, які поміщуються в митні режими митного складу, вільної митної зони, безмитної торгівлі, переробки на митній території України, переробки за межами митної території України та після перебування у таких митних режимах поміщуються в інші митні режими. **М.д.** заповненою у звичайному порядку, розуміється **М.д.**, що містить обсяг відомостей (даних), достатній для завершення митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення у заявлений митний режим. Оформлення митним органом митної декларації, заповненої у звичайному порядку, є випуском товарів у заявлений митний режим. Періодична **М.д.** подається для декларування товарів, що переміщуються через митний кордон України суднами закордонного плавання, трубопровідним транспортом або лініями електропередачі, припасів, періодичних друкованих видань та товарів, переміщення яких через митний кордон України планується з періодичністю не рідше ніж два рази протягом строку її дії. Тимчасова **М.д.** подається за бажанням декларанта або уповноваженої ним особи у разі, коли декларант не володіє точними відомостями про характеристики товарів, необхідні для заповнення митної декларації у звичайному порядку, зокрема коли: точні відомості про код товару згідно з УКТ ЗЕД або характеристики, які впливають на оподаткування товару, зокрема особливими видами мита, можуть бути встановлені після

проведення їх дослідження; у процесі контролю правильності заявленого декларантом або уповноваженою ним особою коду товару згідно з УКТ ЗЕД виникають суперечності щодо тлумачення положень УКТ ЗЕД, розв'язання яких вимагає додаткової інформації, спеціальних знань, проведення досліджень тощо; відомості про кількісні характеристики товарів можуть бути встановлені після навантаження товарів на транспортний засіб або вивантаження товару з транспортного засобу; ціна товарів визначається за формулою. Попередня М.д. подається до ввезення в Україну товарів, транспортних засобів комерційного призначення або після їх ввезення, якщо ці товари, транспортні засоби перебувають на території пункту пропуску через державний кордон України. Попередня М.д. подається декларантом або уповноваженою ним особою митному органу, в зоні діяльності якого товари, транспортні засоби комерційного призначення будуть пред'явлені для митного оформлення, з метою проведення аналізу ризиків та прискорення виконання митних формальностей. Попередня митна декларація повинна містити відомості, достатні для: ввезення товарів, транспортних засобів комерційного призначення на митну територію України та забезпечення доставки їх до митного органу призначення. Спрощена М.д. використовується для декларування та випуску в заявленій митній режим товарів, декларантом яких є підприємство, яке має авторизацію на застосування спрощення «процедура спрощеного декларування». Спрощена М.д. відповідно до вимог, установлених митним законодавством Європейського Союзу, містить зменшений обсяг відомостей (порівняно з М.д. заповненою у звичайному порядку), який є достатнім для ідентифікації товарів. Разом із спрощеною М.д. до митного органу подається лише рахунок або інший документ, який визначає вартість товару. У разі подання попередньої, тимчасової, спрощеної або періодичної М.д. декларант або уповноважена ним особа повинні протягом строків, визначених відповідно до МКУ, подати митному органу додаткову декларацію, яка містить точні відомості про товари, задекларовані за попередньою, тимчасовою, спрощеною або періодичною М.д., що подавалися б у разі декларування цих товарів за М.д., заповненою у звичайному порядку [1].

2. М.д. М-16, яка заповнюється для товарів що переміщуються в поштових та експрес відправленнях. 3. М.д. для письмового декларування товарів, що переміщуються через митний кордон України громадянами для особистих, сімейних та інших потреб, не пов'язаних з провадженням підприємницької діяльності. 4. М.д. транскордонного переміщення фізичними особами валютних цінностей, яка заповнюється на переміщення фізичними особами валюти України, іноземної валюти та банківських металів у сумі, що дорівнює або перевищує еквівалент 10 тисяч євро, а також для письмового декларування фізичними особами платіжних документів та цінних паперів (акцій, облігацій, купонів до них, векселів (тратт), боргових розписок, акредитивів, чеків, банківських наказів, депозитних сертифікатів, інших фінансових та банківських документів), виражених у валюті України, в іноземній валюті або банківських металах [2].

Загальна декларація прибуття (далі – ЗДП), один з прикладів застосування європейського підходу до процесу декларування відповідає нормам застосування зведеної декларації в'їзду (Entry Summary Declaration (ENS), яка функціонує в країнах ЄС в рамках інтегрованих інформацій систем таких, як Системи контролю імпорту (Import Control System (ICS) та Нової комп'ютеризованої транзитної системи (New Computerised Transit System (NCTS)). Положення щодо застосування такого попереднього повідомлення про ввезення товарів на митну територію ЄС визначені Главою 1 «Загальна декларація прибуття» Розділу IV «Товари, переміщувані на митну територію союзу» МК Союзу [3]. ENS містить відомості, що стосуються майбутнього відправлення вантажу, і його головна мета – дати можливість митному органу провести аналіз ризиків безпеки товарів та їх ланцюга постачання [4].

ЗДП повідомлення про товари, призначені для ввезення на митну територію України, у тому числі з метою транзиту, що містить відомості, необхідні для проведення аналізу ризиків з метою оцінки безпеки та надійності, надане митному органу у встановлені порядок і

строки. Особливістю ЗДП є те що вона, на відміну від інших декларацій, подається до митного органу перевізником або від його імені іншою особою – імпортером, одержувачем товарів або іншою особою, уповноваженою доставити товари до митного органу. ЗДП прибуття подається до митного органу у вигляді електронного повідомлення, на яке накладено електронний підпис, або через інтерфейс для подання такої декларації з використанням засобів інтегрованої системи електронної ідентифікації, розміщений на офіційному веб-сайті центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику. Відсутність на момент здійснення митних формальностей у пункті пропуску через державний кордон України ЗДП на товари або **М.д.**, яка містить необхідні відомості для проведення аналізу ризиків з метою оцінки безпеки та надійності, є підставою для відмови у пропуску через митний кордон України товарів і транспортних засобів комерційного призначення, що їх перевозять.

Форма 302 – документ, що використовується для декларування військової техніки та інших товарів: підрозділів збройних сил держав - членів Європейського Союзу, держав - членів Організації Північноатлантичного договору та інших держав, які у встановленому законом порядку допущені на територію України; підрозділів Збройних Сил України, направлених згідно із законом до інших держав [1].

Літ.: 1. Положення про митні декларації: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 450. *Офіційний вісник України*. 2012. № 40. Ст. 1545.; 2. Деякі питання транскордонного переміщення фізичними особами валютних цінностей: постанова Кабінету Міністрів України від 27.02.2019 р. № 203. *Офіційний вісник України*. 2019. № 24. Ст. 847.; 3. European Union (EU). (2013b). Regulation (EU) № 952/2013 of the European Parliament and of the Council of 9 October 2013 laying down the Union Customs Code. Official Journal of the European Union. 2013. № L 269. P. 1–101.; 4. EntrySummaryDeclaration – ENS. URL: <http://surl.li/tpisw>

Ковальов В.Г.

МИТНА ЕКСПЕРТИЗА (англ. CUSTOMS EXPERTISE) – специфічний вид діяльності, розглядається як випробування, дослідження якості (споживчих властивостей, нешкідливості, харчової цінності тощо), кількості та відповідності умовам нормативної документації, умовам договору партії (або окремого товару) з наданням мотивованого, об'єктивного, незалежного, кваліфікованого висновку. МКУ регламентовано, що **М.е.** призначається у випадку, якщо для з'ясування проблематичних аспектів, що виникають у справі про порушення митних правил, з'явилася потреба у спеціальних знаннях із окремих галузей науки, техніки, мистецтва, релігії тощо [1].

М.е. не виявлено в нормативно-правових актах. Семантично ця дефініція походить від експертиза (від лат. *expertus* – досвідчений, знавець) – розгляд, дослідження експертом-фахівцем якихось справ, питань, що потребують спеціальних знань. У найбільш загальному вигляді експертиза – це спосіб аналізу причинно-наслідкових зв'язків не тільки стосовно того, що вже відбулося, але й того, що очікується, має або може відбутися; це спосіб пізнання певної реальності у тих випадках, коли ця реальність не піддається прямому вимірюванню, обрахуванню і взагалі будь-якому «об'єктивному дослідженню». На сьогодні експертиза має досить широке застосування та практикується не лише у судово-експертній діяльності, а й у конституційному праві при оцінці діяльності органів державної влади [2].

Дослідження (аналізи, експертизи) – призначаються під час здійснення податкового контролю, митного контролю та митного оформлення, у справах про порушення митних правил, якщо виникла потреба у послугах фахівців, які володіють спеціальними знаннями у галузях науки, мистецтва, техніки, економіки тощо [2].

Взяття проб (зразків) товарів – здійснюється посадовими особами митного органу в рамках процедур митного контролю та митного оформлення, а також під час прийняття

рішень щодо зобов'язуючої інформації з метою встановлення характеристик, визначальних для класифікації товарів згідно з УКТ ЗЕД; перевірки задекларованої митної вартості товарів; встановлення країни походження товарів; встановлення належності товарів до наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, сильнодіючих чи отруйних речовин; встановлення належності товарів до предметів, що мають художню, історичну чи археологічну цінність; встановлення належності товарів до таких, що виготовлені з використанням об'єктів права інтелектуальної власності, що охороняються відповідно до закону. Взяття проб (зразків) товарів проводиться уповноваженими посадовими особами митного органу на підставі вмотивованого письмового рішення керівника цього митного органу або його заступника. Взяття проб (зразків) товарів, що перебувають під митним контролем, посадовими особами інших державних органів, а також декларантами або уповноваженими ними особами здійснюється спільно з посадовими особами відповідного митного органу. Декларанти або уповноважені ними особи сприяють посадовим особам митних органів під час взяття проб (зразків) товарів і здійснюють вантажні та інші необхідні операції [3]. Як наслідок, **М.е.** призначається, якщо для з'ясування питань, що виникають у справі про порушення митних правил, виникла потреба у спеціальних знаннях з окремих галузей науки, техніки, мистецтва, релігії тощо.

Метою **М.е.** є проведення аналізу й оцінки якості товару для виявлення його відповідності нормативним документам, ідентифікації та фальсифікації. **М.е.** характеризується специфічністю предмета, завдання, об'єктів та методів дослідження. До об'єктів **М.е.** належать: товари та предмети, що переміщуються через митний кордон, а також їх проби, відібрані для дослідження; об'єкти контрабанди та порушення митних правил; товаросупровідні документи, що використовуються при митному контролі та митному оформленні. При здійсненні **М.е.** в митній сфері вирішується цілий комплекс загальних завдань фіскального, статистичного, контрольного, захисного та економічного характеру.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Нестерович В.Ф. Конституційно-правові види громадської експертизи в Україні. *Експерт*. 2018. № 2. С. 67–76.; 3. Порядок взаємодії структурних підрозділів та територіальних органів Державної митної служби України із Спеціалізованою лабораторією з питань експертизи та досліджень Держмитслужби під час проведення досліджень (аналізів, експертиз), Нормативів взяття проб (зразків) товарів для проведення дослідження (експертизи), форм акта про взяття проб (зразків) товарів та висновку: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 02.12.2016 р. № 1058. *Офіційний вісник України*. 2016. № 4. Ст. 164.

Крисовата К. В.

МИТНА ЗАГРОЗА (англ. CUSTOMS THREAT) – конкретна чи безпосередня форма митної небезпеки на стадії переходу її з можливості в реальність як результат протиріч, що мають місце й формуються в самому суспільстві, у зовнішньоекономічних сферах, у політичних та економічних відносинах, у сфері організації та забезпечення митної діяльності, у техногенних, природних та інших явищах тощо, яка конкретизується відповідною формою прояву й способом впливу й наслідки якої можуть заподіяти будь-якої митної шкоди. Джерело **М.з.** – дії та вплив людських, соціально-економічних, техногенних та природних чинників. Носій **М.з.** – товари та транспортні засоби, що перетинають митний кордон; особи, пов'язані з митною діяльністю; природні й техногенні явища, які здатні зупинити або обмежити митну діяльність. Митний виклик – критична точка прояву **М.з.**, що потребує відповідного реагування митної служби з метою попередження або зниження можливої митної шкоди. Митний ризик – кількісна величина митного виклику у вигляді визначеної оцінки чи ймовірності реалізації діючої або потенційної **М.з.** з погляду усвідомленої можливості виникнення митної шкоди. Митний вплив – залежність між

величиною дії митного виклику на об'єкт, що розглядається, та митною шкодою, яка може виникнути внаслідок цієї дії. Митна шкода – оцінені наслідки фактичних або можливих небажаних негативних економічних і соціальних утрат, що виникають внаслідок митних викликів та **М.з.** та виражають вартість утрат, збитку, проведених заходів або робіт з ліквідації небажаних негативних наслідків, а також додаткових витрат на їх попередження тощо. Управління ризиковими ситуаціями – метод систематичної ідентифікації та реалізації всіх заходів, необхідних для обмеження ймовірності появи **М.з.** і викликів [1].

Літ.: 1. Пашко П.В. Митна безпека: монографія. Одеса: АТ «Пласке», 2009. 628 с.

Пашко П.В., Пашко Д.В.

МИТНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ (англ. CUSTOMS IDENTIFICATION OF CULTURAL VALUES) – комплекс заходів, що передбачає взяття проб (зразків) товарів і здійснюється посадовими особами митного органу в рамках процедур митного контролю та митного оформлення, а також під час прийняття рішень щодо зобов'язуючої інформації з метою встановлення характеристик, визначальних для встановлення належності товарів до предметів, що мають художню, історичну чи археологічну цінність [1]. Ідентифікація (від лат. *identifico*) – упізнання чого-небудь або когонебудь. У цьому значенні термін використовується в психології загальній, інженерній і юридичній, де розуміється як процес зіставлення, звірення одного об'єкта з іншим на підставі будь-якої ознаки або властивості, в результаті чого встановлюється їхня подібність або відмінність [2]. Ідентифікація – це дія щодо встановлення ідентичності. Заходи щодо **М.і.** передбачають в тому числі проведення експертизи через вивчення, перевірку, аналітичне дослідження, кількісну чи якісну оцінку висококваліфікованим фахівцем, установою, організацією певного предмета, що вимагають спеціальних знань у відповідній сфері суспільної діяльності і результати яких оформляються у вигляді експертного висновку [3]. Безпосереднім предметом **М.і.** виступають культурні цінності – об'єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення і підлягають збереженню, відтворенню та охороні відповідно до законодавства України, а саме: оригінальні художні твори живопису, графіки та скульптури, художні композиції та монтажні з будь-яких матеріалів, твори декоративно-прикладного і традиційного народного мистецтва; предмети, пов'язані з історичними подіями, розвитком суспільства та держави, історією науки і культури, а також такі, що стосуються життя та діяльності видатних діячів держави, політичних партій, громадських і релігійних організацій, науки, культури та мистецтва; предмети музейного значення, знайдені під час археологічних розкопок; складові частини та фрагменти архітектурних, історичних, художніх пам'яток і пам'яток монументального мистецтва; старовинні книги та інші видання, що становлять історичну, художню, наукову та літературну цінність, окремо чи в колекції; манускрипти та інкунабули, стародруки, архівні документи, включаючи кіно-, фото- і фотодокументи, окремо чи в колекції; унікальні та рідкісні музичні інструменти; різноманітні види зброї, що має художню, історичну, етнографічну та наукову цінність; рідкісні поштові марки, інші філателістичні матеріали, окремо чи в колекції; рідкісні монети, ордени, медалі, печатки та інші предмети колекціонування; зоологічні колекції, що становлять наукову, культурно-освітню, навчально-виховну або естетичну цінність; рідкісні колекції та зразки флори і фауни, мінералогії, анатомії та палеонтології [4]. В рамках проведення процедур митного контролю і митного оформлення культурних цінностей передбачена державна експертиза культурних цінностей [5], що охоплює в собі всебічний аналіз і вивчення культурної цінності об'єктів, заявлених до вивезення, тимчасового вивезення та повернутих в Україну після тимчасового вивезення, а також вилучених митними або правоохоронними органами, конфіскованих за рішенням суду та обернених відповідно до закону в дохід держави, за результатами яких складається експертний висновок.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Х.: Прапор, 2007. 640 с.; 3. Інструкція про порядок оформлення права на вивезення, тимчасове вивезення культурних цінностей та контролю за їх переміщенням через державний кордон України від 22.04.2002 р. № 258. *Офіційний вісник України*. 2002. № 28. Ст. 1346.; 4. Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей: Закон України від 21.09.1999 р. № 1068-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 48. Ст. 404.; 5. Порядок проведення державної експертизи культурних цінностей та розмірів плати за її проведення від 26.09.2003 р. № 1343. *Офіційний вісник України*. 2003. № 35. Ст. 1889.

Гуцул І. А.

МИТНА КОНВЕНЦІЯ (англ. CUSTOMS CONVENTION) – різновид міжнародного договору – укладеного у письмовій формі з іноземною державою або іншим суб'єктом міжнародного права, який регулюється міжнародним правом, незалежно від того, міститься договір в одному чи декількох пов'язаних між собою документах, і незалежно від його конкретного найменування [1]. **М.к.** – багатостороння міжнародна угода предметом правового регулювання якої є відносини в сфері митного регулювання, міжнародної торгівлі тощо, яка визначає права та обов'язки держав-учасниць. Процедури укладення **М.к.**, тобто дії щодо підготовки тексту, його прийняття, встановлення його автентичності, підписання договору та надання згоди на його обов'язковість для країн учасників визначаються міжнародними організаціями та державами учасницями. В Україні порядок укладення, виконання та припинення дії міжнародних договорів України в тому числі й **М.к.** регламентується ЗУ «Про міжнародні договори України» [1]. Формою надання Україною згоди на обов'язковість для неї **М.к.** у випадках, передбачених міжнародним договором чи іншою домовленістю сторін є підписання, ратифікація, затвердження, прийняття, приєднання. **М.к.** може бути укладена із застереженням, тобто односторонньою письмовою заявою, зробленою при підписанні, ратифікації, затвердженні, прийнятті міжнародного договору або приєднанні до нього, якою висловлюється бажання виключити або змінити юридичну дію певних положень договору щодо їхнього застосування до України. Україна є учасником переважної більшості (більш ніж 20) **М.к.** (про основні – окремі статті). Окремою формою міжнародної співпраці в сфері митного регулювання є укладення договорів, угод, меморандумів, протоколів тощо, які за своїм характером можуть бути міждержавного, міждержавного чи міжвідомчого характеру. Наприклад, Угода між Урядом України та Урядом США про взаємну допомогу між їх митними адміністраціями [2] або Протокол II про взаємну адміністративну допомогу в митних справах [3].

Літ.: 1. Про міжнародні договори : Закон України від 29.06.2004 р. № 1906-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 50. Ст. 540; 2. Угода між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки про взаємну допомогу між їх митними адміністраціями: затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 07.12.2016 р. № 914. *Офіційний вісник України*. 2016. № 94. Ст. 2887.; 3. Протокол II про взаємну адміністративну допомогу в митних справах (невід'ємна частина Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони: ратифікована згідно із Законом України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» від 16.09.2014 р. №1678-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 40. Ст. 2021.

Приймаченко Д.В.

МИТНА КОНВЕНЦІЯ СТОСОВНО КНИЖОК АТА НА ТИМЧАСОВЕ ВВЕЗЕННЯ ТОВАРІВ ВІД 6 ГРУДНЯ 1961 РОКУ (англ. CUSTOMS CONVENTION ON THE A.T.A. CARNET FOR THE TEMPORARY ADMISSION OF GOODS (A.T.A. CONVENTION, 1961) [1]. За структурою **М.к.** складається з преамбули 28 статей основного тексту та одного додатку, який є невід'ємною її частиною. Відповідно до положень цієї **М.к.** полегшувалось ввезення товарів, які були дозволені для тимчасового ввезення в країни, що були її Договірними сторонами. З цією метою за допомогою цієї **М.к.** запроваджувався уніфікований митний документ у формі карнету А.Т.А., що використовувався як митний документ для товарів, що тимчасово ввозяться, встановлювалися відповідні права та обов'язки уповноважених асоціацій, які видаватимуть карнети та вноситимуть до національних митних органів забезпечення, необхідне для тимчасового безмитного ввезення товарів. Асоціації, що видавали карнети А.Т.А. не повинні були видавати такі карнети з терміном дії, що перевищує один рік від дати їх видачі. Карнет А.Т.А. мав друкуватися англійською або французькою мовою, однак також міг друкуватись з перекладом на іншій мові.

Абревіатура А.Т.А. – це комбінація перших літер французького та англійського словосполучень, що визначають єдине поняття – тимчасовий допуск (або тимчасове прийняття) (французьке *admission temporaire*, англійське *temporary admission*).

26.06.1990 р. з метою заміни **М.к.** РМС прийняла Конвенцію про тимчасове ввезення (Стамбульська конвенція), яка набрала чинності 27.11.1993 р. Разом із положеннями цієї **М.к.** Стамбульська конвенція передбачала скасування та заміну повністю або частково положення чотирнадцяти інших міжнародних угод, пов'язаних з режимом тимчасового ввезення, а саме: Митну конвенцію про пільги, що надаються при ввезенні товарів, призначених бути представленими чи використаними на виставці, ярмарку, конгресі чи подібному заході, Брюссель, 08.06.1961 р.; Митну конвенцію про тимчасове ввезення професійного устаткування, Брюссель, 08.06.1961 р.; Європейську конвенцію про митний режим щодо піддонів, які використовуються у міжнародних перевезеннях, Женева, 09.12.1960 р.; Митну конвенцію про тимчасове ввезення упаковок, Брюссель, 06.10.1960 р.; статті 2-11 і Додатки 1 (п. 1 і 2) Митної конвенції про контейнери, Женева, 02.12.1972 р.; ст. 3, 5 і 6 (1. б і 2) Міжнародної конвенції про пільги при ввезенні комерційних зразків та рекламних матеріалів, Женева, 07.11.1952 р.; Митну конвенцію про матеріали для забезпечення добробуту мореплавців, Брюссель, 01.12.1964 р.; Митну конвенцію про тимчасове ввезення наукового устаткування, Брюссель, 11.06.1968 р.; Митну конвенцію про тимчасове ввезення педагогічного устаткування, Брюссель, 08.06.1970 р.; ст. 2 і 5 Митної конвенції про митні пільги для туризму, Нью-Йорк, 04.06.1954 р.; Додатковий протокол до Конвенції про митні пільги для стимулювання туризму, стосовно ввезення документів та матеріалів для пропаганди туризму, Нью-Йорк, 04.06.1954 р.; Митну конвенцію про тимчасове ввезення приватних наземних транспортних засобів, Нью-Йорк, 04.06.1954 р.; Митну конвенцію про тимчасове ввезення комерційних наземних транспортних засобів, Женева, 18.05.1956 р.; Митну конвенцію про тимчасове ввезення для приватного використання повітряних засобів транспорту та прогулянкових суден, Женева, 18.05.1956 р.[2]. Україна приєдналася до Стамбульської конвенції 24.03.2004 р. [3].

Літ.: 1. Customs Convention on the A.T.A. Carnet for the temporary admission of goods (A.T.A. Convention) (Signed in Brussels on 06.12.1961). URL: <http://surl.li/tpisy>; 2. Convention on temporary Admission (Signed in Istanbul on 26.06.1990). URL: <http://surl.li/tmird>; 3. Про приєднання України до Конвенції про тимчасове ввезення : Закон України від 24.03.2004 р. № 1661-IV. *Відомості Верховної Ради*. 2004. № 29. Ст. 371.

Перепьолкін С.М.

МИТНА КОНВЕНЦІЯ ПРО МІЖНАРОДНЕ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВАНТАЖІВ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ КНИЖКИ МДП (КОНВЕНЦІЯ МДП 1975 РОКУ) (англ. CUSTOMS CONVENTION ON THE INTERNATIONAL TRANSPORT OF GOODS UNDER COVER OF TIR CAR NETS (TIR CONVENTION, 1975) [1] – є однією з найуспішніших міжнародних транспортних конвенцій, що забезпечує існування єдиної в світі універсальної системи митного транзиту. Станом на січень 2024 р. вона налічує 78 Договірних сторін, серед яких зокрема є і ЄС. Сфера діяльності цієї **М.к.** охоплює всю Європу і доходить до Північної Африки та Близького та Середнього Сходу. Понад 33 000 операторів мають право використовувати систему TIR. Щорічно в рамках цієї системи здійснюється близько 1,5 мільйона перевезень TIR. **М.к.** прийнята на конференції під егідою Європейської економічної конвенції ООН 14.11.1975 р. та набула чинності 20.03.1978 р. **М.к.** повинна була скасувати і замінити у відносинах між Договірними сторонами аналогічну за задумом Конвенцію МДП 1959 р. [2]. Однак, Конвенція МДП 1959 р. залишається чинною й нині, оскільки одна з її Договірних сторін (Японія) так і не приєдналася до переглянутої **М.к.** Україна приєдналася до **М.к.** 15.07.1994 р., як правонаступниця СРСР, а 11.10.1994 р. вона набрала чинності для України [3].

Метою прийняття **М.к.** є сприяння полегшенню міжнародних перевезень вантажів дорожніми транспортними засобами, а також спрощення та гармонізація адміністративних, зокрема прикордонних, формальностей у галузі міжнародних перевезень. У тексті **М.к.** приділяється увага питанням перевезення вантажів, що здійснюється без проміжного перевантаження, в дорожніх транспортних засобах, складах (зчехах) транспортних засобів або контейнерах, з перетинанням одного або декількох кордонів від митниці місця відправлення однієї з Договірних сторін **М.к.** до митниці місця призначення іншої Договірної сторони **М.к.** або тієї ж Договірної сторони за умови, що певна частина операції МДП, між її початком і кінцем, проводиться автомобільним транспортом.

В **М.к.** не визначено, яка саме частина перевезення повинна здійснюватися автомобільним транспортом; достатньо, щоб це мало місце на будь-якій ділянці між початком і кінцем перевезення МДП. Разом з тим, в окремих випадках, незважаючи на первинні наміри вантажовідправника, за наявності непередбачуваних обставин, обумовлених комерційними міркуваннями або дорожньо-транспортними обставинами, жодна з частин перевезення не може бути виконана автомобільним транспортом. У такому разі Договірні сторони повинні приймати книжку МДП, а відповідальність гарантійних об'єднань залишається в силі. Оскільки вантажі, що перевозяться з дотриманням процедури МДП, забезпечені міжнародною гарантією, то протягом усього такого перевезення держави – учасниці **М.к.** не повинні вимагати додаткової сплати або депозиту ввізних чи вивізних мита та зборів у проміжних митницях. Вантажі, що перевозяться з додержанням процедури МДП у запломбованих дорожніх транспортних засобах, запломбованих складах (зчехах) транспортних засобів або запломбованих контейнерах, як правило, звільняються від митного огляду на проміжних митницях. Проте з метою запобігання зловживанням митні органи можуть у виняткових випадках, зокрема за наявності підозри у порушеннях, проводити на цих митницях огляд вантажів. Останній може проводитися митними органами і на вимогу та за кошти перевізника, у якого є підозри щодо можливого вчинення правопорушення в процесі перевезення МДП. Митні органи можуть установити для перевезень, що провадяться по території їхньої країни, визначений термін перевезення і вимагати, щоб дорожній транспортний засіб, склад транспортних засобів або контейнер прямували за визначеним маршрутом. Митні органи можуть тільки у виняткових випадках (на основі аналізу ризиків): вимагати, щоб при проїзді по території їхньої країни дорожні транспортні засоби, склади транспортних засобів або контейнери супроводжувалися за рахунок перевізників; провадити у дорозі перевірку й огляд вантажу дорожніх транспортних засобів, складів транспортних засобів або контейнерів.

Коли операція МДП провадиться дорожнім транспортним засобом або составом транспортних засобів, на них мають бути прикріплені прямокутні таблички з написом «TIR», що відповідають вимогам, наведеним у додатку 5 до **М.к.**, одна табличка поміщається спереду, а інша така ж табличка ззаду дорожнього транспортного засобу або состава транспортних засобів. Ці таблички повинні бути поміщені таким чином, щоб їх було добре видно, і мають бути знімними. На кожен дорожній транспортний засіб або контейнер складається одна книжка МДП. Проте єдина книжка МДП може складатися на состав транспортних засобів або на декілька контейнерів, навантажених на один дорожній транспортний засіб або состав транспортних засобів. У цьому випадку у вантажному маніфесті книжки МДП має зазначатися окремо вміст кожного транспортного засобу, що складає частину состава транспортних засобів, або кожного контейнера. Книжка МДП дійсна для виконання тільки одного перевезення. В ній повинно бути не менше такої кількості відривних листків для прийняття книжки до митного оформлення та для її оформлення, яка необхідна для здійснення даного перевезення. Перевезення МДП може провадиться через декілька митниць місця відправлення та місця призначення; однак загальне число митниць місця відправлення і місця призначення не повинно перевищувати восьми.

Кожна з договірних сторін **М.к.** визначає гарантійні об'єднання (одне або декілька), які мають право видавати книжки МДП і виступати гарантами безпосередньо або за посередництва об'єднань, що є їхніми кореспондентами, за умови дотримання мінімальних вимог визначених у національному законодавстві. За недотримання таких вимог видані дозволи анулюються. Об'єднання може бути визнано в даній країні тільки за умови, що надана їм гарантія покриває також відповідальність, прийняту ним на себе в цій країні у зв'язку з операціями, що провадяться із застосуванням книжок МДП, виданих іноземними об'єднаннями, що входять до міжнародної організації, до складу якої входить і дане об'єднання.

Взаємовідносини міжнародної організації та об'єднань, що до неї входять регламентуються спеціальними письмовими угодами стосовно функціонування міжнародної системи гарантій. Бланки книжок МДП, що направляються гарантійним об'єднанням іноземними гарантійними об'єднаннями, що є їхніми кореспондентами, або міжнародними організаціями, звільняються від сплати ввізних і вивізних мита і зборів і не піддаються при ввезенні і вивезенні будь-яким заборонам або обмеженням. Гарантійне об'єднання зобов'язується сплачувати належні ввізні чи вивізні мита і збори, а також будь-які відсотки за прострочення, які можуть належати відповідно до митних законів і правил країни, в якій виявлено порушення у зв'язку з операцією МДП. Гарантійне об'єднання зобов'язується сплачувати згадані вище суми в порядку солідарної відповідальності разом з особами, з яких належать ці суми. Коли настає строк платежу «гарантійних» сум, компетентні органи повинні, в міру можливості, вимагати сплати цих сум у особи або осіб, з яких безпосередньо належать ці суми, до того як пред'явити позов гарантійному об'єднанню. Гарантійне об'єднання стає відповідальним стосовно компетентних органів країни, у якій розташовано митницю місця відправлення, з моменту прийняття книжки МДП цією митницею для оформлення. Гарантійне об'єднання несе відповідальність не тільки за вантажі, перераховані в книжці МДП, але також за будь-які вантажі, які не були перелічені в цій книжці, і знаходяться в запломбованій частині дорожнього транспортного засобу або у запломбованому контейнері.

Об'єднання не несе відповідальності за жодні інші вантажі. Гарантійне об'єднання встановлює термін дії книжки МДП, зазначаючи дату його закінчення, після якої книжка не може бути подана до митниці місця відправлення для її митного оформлення. Якщо книжку було прийнято для оформлення митницею місця відправлення в останній день терміну її дії або до цієї дати, книжка дійсна до завершення операції МДП у митниці місця призначення.

Якщо митні органи визнають достатніми докази того, що вантаж, зазначений у маніфесті книжки МДП, загинув або безповоротно втрачений в результаті дорожньо-транспортної пригоди або при обставинах, викликаних нездоланною силою, або що нестача є результатом причин, властивих вантажу, то вони звільняють від сплати звичайно належних мита і зборів. Договірні сторони обмінюються, при наявності відповідного прохання, інформацією, необхідною для застосування положень цієї Конвенції, зокрема відомостями, що стосуються допущення дорожніх транспортних засобів або контейнерів, а також технічних характеристик їхньої конструкції. Будь-яке порушення положень **М.к.** тягне за собою застосування до винного в країні, у якій порушення було вчинено, передбачених законодавством цієї країни санкцій. У тих випадках, коли неможливо встановити, на якій території сталося порушення, вважається, що воно сталося на території Договірної сторони, де воно було виявлено.

Вищим органом **М.к.** є її Адміністративний комітет, до складу якого входять усі Договірні сторони. Щороку він проводить, як правило, два засідання (навесні та восени) під егідою ЄЕК ООН у Женеві для того, щоб прийняти зміни до **М.к.** і створити можливість компетентним державним органам та міжнародним організаціям обмінюватися думками з приводу використання системи МДП. За результатами таких зустрічей Адміністративний комітет готує і затверджує резолюції, рекомендації та коментарі, пов'язані із застосуванням **М.к.**. Робота Адміністративного комітету організовується Робочою групою з митних питань, пов'язаних з транспортом ЄЕК ООН (WP.30), яка проводить свої сесії зазвичай одночасно з Адміністративним комітетом. Робоча група регулярно приймає рекомендації стосовно застосування окремих положень **М.к.**, які хоча і не є обов'язковими до виконання, але відіграють важливу роль у формуванні єдиної практики її застосування. Для сприяння розвитку міжнародного співробітництва між митними органами в галузі застосування **М.к.**, здійснення контролю за функціонуванням процедури МДП і міжнародної системи гарантій та надання допомоги у цій сфері Договірні сторони **М.к.** в 1999 р. створили Виконавчу раду МДП (далі – ВРМДП). ВРМДП складається з 9 членів, які особисто обираються урядами Договірних сторін **М.к.** на дворічний термін. До обов'язків ВРМДП належать: контроль за централізованим виготовленням і розповсюдженням книжок МДП, функціонуванням міжнародної системи гарантій і страхування та надання допомоги в обміні конфіденційною інформацією між митними та іншими державними органами. Рішення ВР МДП реалізуються Секретарем МДП, якому допомагає невеличкий секретаріат. Секретар МДП повинен бути співробітником ЄЕК ООН. Діяльність ВРМДП на сучасному етапі фінансується шляхом стягнення збору з кожної виданої книжки МДП.

Літ.: 1. Customs Convention on the international transport of goods under cover of TIR carnets (TIR Convention, 1975) (Geneva, 14.11.1975). URL: <https://unece.org/transport/tir>; 2. Customs Convention on the international transport of goods under cover of TIR carnets (TIR Convention) (Geneva, 15.01.1959). URL: <http://surl.li/tpitl>; 3. Про участь України у Митній конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенції МДП 1975 року): Закон України від 15.07.1994 р. № 117/94-ВР. *Верховної Ради України*. 1994. № 33. Ст. 307.

Перепьолкін С.М.

МИТНА ЛОГІСТИКА (англ. CUSTOMS LOGISTICS) – міждисциплінарний науковий напрям, безпосередньо пов'язаний з пошуком нових можливостей підвищення ефективності переміщення матеріальних потоків через митний кордон України, оптимізації митного оформлення та контролю матеріальних потоків [1]. **М.л.** – комплексне управління всіма матеріальними нематеріальними потоками при переміщенні товарів та транспортних засобів через митний кордон України. **М.л.** включає в себе низку заходів, спрямованих на розв'язання питань, пов'язаних з організацією міжнародної доставки продукції й товарів.

М.л. призначена для розв'язання складних завдань, покликаних зробити процеси імпорту та експорту найбільш оптимальними й менш витратними. **М.л.** виникає там, де формуються глобальні логістичні мережі зовнішньоекономічного обігу [1]. Новизна концепції логістики по управлінню порядком переміщення товарів через митний кордон України полягає у всебічному комплексному підході до вибору митного режиму, засобів гарантування доставки товарів до митниць призначення, місця зберігання товарів під митним контролем, посередників, які будуть здійснювати декларування товарів митному органу та проведення їх митного оформлення у відповідності до обраного митного режиму. Логістична система повинна враховувати й узгоджувати процеси руху товарів через митний кордон України від укладення зовнішньо економічних контрактів до митного оформлення зовнішньоекономічних операцій, значно прискорювати цей процес, а також бути основою при подальшому стратегічному прогнозуванні та плануванні [1].

Основою логістичної функції митної справи є логістична організація процесу митної переробки вантажів, яка об'єднує процеси реалізації митних режимів, пов'язаних з фізичним переміщенням зовнішньоторговельних вантажів через митний кордон [2]. Логістика повинна забезпечити узгодженість матеріальних (товарних), інформаційних і фінансових потоків, оптимальну технологію забезпечення переміщення товарів через митний кордон з метою прискорення цього процесу, а також відпрацювання стандартних логістичних вимог як по відношенню до митних режимів (тобто стосовно митниць), так і до учасників зовнішньоторговельних операцій (експортерів, імпортерів, перевізників). Логістична функція митної діяльності охоплює дві складові [2]: 1) логістизацію процесу митної переробки вантажів; 2) митну діяльність транспортно-логістичних компаній (як іноземних, що діють на території України, так і українських). Перший напрямок має основою аналіз митно-логістичних потоків, тобто товарно-інформаційно-фінансових потоків, пов'язаних з перетином митного кордону України зовнішньоторговельними потоками та справлянням відповідних митних зборів та платежів. Отже, основою митно-логістичних потоків є зовнішньоторговельні потоки, що носять транскордонний, транзитний характер. Вони включають вхідні (імпортні) та вихідні (експортні) види потоків. Їх супроводжують інформаційні потоки: вихідні (від митниць до центрального органу), вхідні (від центрального органу до митниць); супроводжувальні (документи на товар) та фінансові [2]. **М.л.** допомагає вирішувати складні завдання, з її допомогою можна оптимізувати процеси експорту та імпорту товарів, зробити їх менш витратними і швидкими [3]. Сучасна **М.л.** вирішує ряд простих питань: як зберегти грошові кошти у транспортному коридорі, як дешевше декларувати товар на митниці і не потрапити на його перевантаження або простій в митній зоні – максимально швидко доставити його кінцевому замовнику тощо [3].

М.л. характеризується компонентною, функціональною та регіональною структурою. Компонентна структура охоплює 15 митних режимів (пропуск товарів для вільного обігу; реімпорт; транзит; митний склад; магазин безмитної торгівлі; переробка на митній території; переробка під митним контролем; тимчасове ввезення (вивезення); вільна митна зона; вільний склад; переробка поза митною територією; експорт; реекспорт; знищення; відмова від товару на користь держави). Функціональна структура відображає основні функції митної діяльності та їх забезпечення (здійснення митного контролю; здійснення інших видів контролю; інформаційне, фінансове та матеріально – технічне забезпечення). Регіональна структура **М.л.** включає її розгляд на шести 6 просторових рівнях: локальному (митний пост); мікро (митниця); мезо (регіональна митниця); макро (національна митна система); мега (митний союз); мета (глобальний митний простір) [2]. **М.л.** характеризується низкою зовнішніх і внутрішніх чинників. До ризиків, які виникають при переміщенні через митний кордон України належать: ризики зовнішньоекономічної угоди; ризики митно-тарифного та нетарифного регулювання; митного декларування; митного оформлення; інформаційний ризик.

Функції **М.л.** полягають у наступному: 1) забезпечення узгодженості матеріальних (товарних) інформаційних, фінансових потоків; 2) оптимізація технології забезпечення переміщення товарів через митний кордон з метаю прискорення; 3) відпрацювання стандартних логістичних вимог як по відношенню до митних режимів, так і до учасників зовнішньоторговельних операцій [1]. Основні завдання **М.л.**: 1) вибір умов поставки; 2) вибір митного режиму; 3) вибір гарантії доставки товарів; 4) оптимізація процедури митного оформлення; 5) удосконалення процедури митного контролю; 6) митне очищення; 7) розміщення та оптимізація функціонування вантажних митних комплексів; 8) аутсорсингові технології у митній справі; 9) вибір посередника у митній справі; 10) інформаційне забезпечення митної діяльності [1]. Крім того, завдання **М.л.** можна класифікувати за територіальним критерієм (задачі, що вирішують на території держави, на кордоні та на території іноземних держав), за характером виконання (задачі, що можуть бути вирішені заздалегідь та ті, що вирішуються оперативно, у момент настання проблеми) та за впливом на інших суб'єктів ЗЕД (локальні та глобальні).

М.л. потоків фізичного переміщення вантажів через митний кордон України спирається на транспортне забезпечення. Особливості транспортних послуг в **М.л.** наступні: 1) транспорт не виробляє нового товару чи продукту, але саме їх переміщення з одного місця в інше забезпечує продовження процесу виробництва та обігу, має місце кінцевого споживання вироблених товарів; 2) дія транспортних послуг виражається такому корисному ефекті, який не може виникати, зберігатися і реалізуватися у відриві від транспорту. Разом з цим виробництво транспортних послуг невідривне від їх споживання; 3) транспорт займає особливе місце в міжнародному товарообігу. З одного боку, він являється необхідною умовою здійснення міжнародного розподілу праці та зовнішньоекономічних зв'язків. З іншого – транспортна індустрія виступає на світових ринках експортером своєї продукції та частково транспортних послуг; 4) транспортні послуги, що здійснюються в сфері ЗЕД, піддаються впливу всіх факторів, що характеризують розвиток ринкової економіки. Насамперед, це коливання цін на нафту, попиту і пропозицій на товари та на їх перевезення, стан політичних та економічних відносин різних держав та інше.

Транспорт грає важливу роль в розвитку ЗЕД підприємства та є невід'ємною частиною **М.л.** Його нормальне функціонування забезпечує виконання зобов'язань сторонами по купівлі-продажу. Порушення транспортного процесу часто веде до матеріальних втрат експортера та імпортера, робить вітчизняні товари не конкурентоздатними [1]. Транспортне забезпечення ЗЕД являється об'єктивно необхідним. Часто власнику вантажу важко орієнтуватися в транспортній обстановці, яка вимагає професійних знань законодавства окремих країн, міжнародних конвенцій (угод), пунктів перевантаження і перевалки вантажів, умов їх роботи та інше. Тому за необхідності відправлення вантажу за кордон, доцільно насамперед встановити тісні контакти з транспортними підприємствами і організаціями, які займаються міжнародними перевезеннями. При цьому важливо вибрати вид транспорту, яким зручно б було відправити вантаж за кордон [1]. В **М.л.** прийнята наступна класифікація вантажів, що перевозяться: генеральні, масові й особливо режимні [1]. До генеральних, відносяться різні штучні вантажі (в упаковці та без неї). За розмірами вони поділяють на звичайні (до 3 м), довгомірні (більше 3 м) та негабаритні. За масою легкі й важкі (з масою більше 5 тон). До масових відносяться вантажі, що являють собою певну структурну масу, яка перевозиться у великій кількості без упаковки (наливні: нафта і нафтопродукти, тваринні й рослинні жири, спирти та інші, навальні: руда, добрива, насипні: зерно, цукор та лісні). До особливо режимних відносяться вантажі, які зберігають і перевозять при дотриманні спеціальних правил (небезпечні вантажі, вантажі, що швидко псуються).

Зміст окремих транспортних операцій в **М.л.** визначається характером міжнародних перевезень, які характеризуються такими ознаками: 1) предмет транспортних операцій (вантажні та пасажирські перевезення); 2) вид транспорту; 3) вид вантажу; 4) періодичність

(регулярні м нерегулярні); 5) порядок проходження кордону (перевантажувальні та неперевантажувальні перевезення); 6) вид сполучення (пряме, поступове) [1]. В часовому розрізі транспортні операції в М.л. поділяють три групи: 1) ті, що передують зовнішньоторговій угоді; 2) ті, що з'являються в процесі її реалізації; 3) операції після завершення угоди. До першої відносяться такі дії, як планування зовнішньоторгових перевезень, аналіз кон'юнктури ринку транспортних послуг, тарифів та умов перевезення товарів, визначення транспортного фактору в ціні товару. Друга група операцій складається з таких дій, як підготовка товару до транспортування, укладання договору перевезення, оформлення відповідних транспортних і товаросупровідних документів, страхування вантажу й оформлення страхового поліса, підготовка й оформлення ВМД з урахуванням товарної номенклатури УКТ ЗЕД, розрахунок з перевізниками. До третьої групи відносяться операції, пов'язані з вирішенням суперечок між одержувачем вантажу і покупцем, якщо такі мають місце, пред'явлення претензій до стягнень, вирішення їх в установленому порядку [1]. Транспортні операції, які забезпечують М.л., можуть здійснюватися в різних місцях: в пунктах відправлення, по шляху просування вантажу, в пунктах перевалки, неприкордонних пунктах. Вони можуть проходити, як в середині країни, так і за її кордоном. Під час розгляду питань транспортування вантажів для учасників зовнішньоторгової угоди важливо знати основні транспортні й базисні умови поставки, а також питання організації доставки товарів й управління нею. Основу транспортних умов складають базисні умови поставки. Встановлюючи базисні умови поставки в контракті купівлі-продажу сторони визначають свої обов'язки, в числі яких є питання транспортного переміщення об'єктів контракту, такі як: хто несе транспортні витрати по доставці товару; хто надає транспортні засоби для перевезення товару; положення вантажу по відношенню до транспортного засобу; хто здійснює завантаження товару на транспортні засоби і вивантаження них; де відбувається передача власності на товар від продавця до покупця; коли відбувається перехід ризику з продавця на покупця у випадку пошкодження або псування товару, як розподіляється відповідальність [1].

Вагомим елементом М.л. є вибір виду транспортного засобу. При здійсненні доставки товарів від продавця до покупця важливе значення мають такі питання: як буде організована ця доставка і якими договірними документами вона буде оформлена. Це залежить від виду транспорту [1]. В М.л. необхідно враховувати під час планування відправлення вантажу і виду транспорту: вид вантажу, фактор часу (відомо, що найшвидший спосіб доставки вантажу – авіатransпорт, однак на нього потрібні великі затрати. Тому використовується тільки тоді, коли треба доставити вантаж за мінімальний відрізок часу (продукти, що швидко псуються, квіти та інше)), вартість перевезень та безпека перевезення (крихке й дороге обладнання краще перевозити повітряним транспортом. Товари, що мають високий ступінь ризику відносно крадіжки (фармацевтичні товари) доставляються, як правило, морським транспортом, в основному в контейнерах, хоч це коштує дорожче) [1]. На міжнародні морські перевезення перепадає значний об'єм вантажообігу світової зовнішньої торгівлі – біля 60%. В міжнародному судноплаванні розділяють дві форми організації руху суден: регулярне, у вигляді лінійного судноплавання та не регулярне, у вигляді трампового судноплавання. Лінійне судноплавання являє собою таку форму транспортних послуг, яка забезпечує регулярні перевезення за оголошеним розкладом між наперед установленими портами. На лінійних судах перевозяться невеликі партії вантажів, в основному це готові вироби і напівфабрикати. Трапове судноплавання – форма організації судноплавання, в якому судна здійснюють нерегулярні рейси. Вони не мають чіткого розкладу і направляються туди, де є попит на тоннаж і пропозиції вантажів. Договір на перевезення вантажів підписується у формі чартера. Чартер грає головну роль в регулюванні сторін в трамповому судноплаванні. Тут коносамент – документ, що доповнює його. Міжнародні залізничні перевезення здійснюють на основі двосторонніх і багатосторонніх міждержавних угод, а також міжнародної залізничної накладної. Значну роль в регулюванні міжнародних залізничних

перевезень відіграють міжнародні угоди. Вони і визначають форму залізничної накладної. В практиці **М.л.** широко використовується форма накладної, розроблена Міжнародною конвенцією по перевезеннях вантажів залізницею. Текст накладної друкується на стандартних бланках зазвичай на двох мовах. Скріплена штемпелем перевізника, вона супроводжує вантаж, а дублікат залишається у вантажовідправника. До накладної додається відвантажувальна специфікація, сертифікат якості, пакувальний лист та ін. [1]. Основні умови міжнародних автомобільних перевезень в системі **М.л.** регулюються Конвенцією про договір міжнародних перевезень вантажів. Договір перевезення оформлюється автодорожньою накладною. Повна її назва «міжнародна товаротранспортна накладна». Вона оформлюється в трьох екземплярах. В ній вказуються: дата відвантаження, назва вантажу, що підлягає перевезенню, ім'я й адреса перевізника, назва одержувача, строк доставки і розмір штрафу за затримку товару в доставці, вартість перевезення. Накладна підписується перевізником і вантажовідправником. Крім автодорожньої накладної з вантажем рухаються товаросупровідні документи [1]. Перевезення вантажів повітряним транспортом в **М.л.** оформлюються авіа вантажною накладною. Вона виписується вантажовідправником в трьох екземплярах і дається перевізнику разом з товарами. Перший екземпляр має помітку «для перевізника», підписується вантажовідправником, другий «для одержувача», підписується вантажовідправником і перевізником і відправляється з товарами, третій екземпляр з поміткою «для відправника», підписується перевізником і повертається вантажовідправнику після того, як вантаж прийнято. Крім авіа вантажної накладної з товаром слідують необхідні товаросупровідні документи [1].

Тісний зв'язок митної справи та логістики чітко прослідковується в МКУ (розділи I, IV, V, VI, VII, VIII, X, XII) [4], але, на жаль, цей факт не знайшов адекватного відбиття у літературі з митної справи [2].

Літ.: 1. Полупан В.В., Терешкін О. Г. Опорний конспект лекцій «Митна логістика». Х. : ХДУХТ, 2017. 95 с.; 2. Смирнов І.Г. Митна логістика в регіональному вимірі. URL: <http://surl.li/tpito>; 3. Шереметинська О.В. Митна логістика, як елемент підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств. URL: <http://surl.li/tpitr>; 4. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Кузьменко А. І.

МИТНА ПРОЦЕДУРА (англ. CUSTOMS PROCEDURE) – 1) зумовлені метою переміщення товарів через митний кордон України сукупність митних формальностей та порядок їх виконання (п. 21 ч. 1 ст. 4 МКУ) [1]; 2) операції, пов'язані із здійсненням митного контролю за переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон України, митного оформлення цих товарів і транспортних засобів, а також із справлянням передбачених законом податків та платежів. **М.п.** – є сукупністю послідовних дій посадових осіб митних органів здійснюваних з метою дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи.

До поняття **М.п.** та дуже близьким є поняття «митні формальності». Згідно з Міжнародною конвенцією про спрощення і гармонізацію митних процедур (Київська конвенція) [2], **М.п.** – це операції, що застосовуються митницями до товарів, які становлять предмет митного контролю. Таким чином, **М.п.** фактично визначено як операції митного контролю. Оновлена Київська конвенція визначає митні формальності як усі операції, які повинна належним чином виконувати посадова особа органу митного контролю згідно митного законодавства. Спільним у Київському тлумаченні **М.п.** і митних формальностей є те, що це операції, які забезпечують здійснення митного контролю. Різняться дані поняття виключно за об'єктом управлінського впливу. Об'єкт управлінського впливу **М.п.** – це

працівники органів митного контролю, які виконують визначені законодавством операції під час митного контролю.

Міжнародні фахівці визначають **М.п.** як комплекс правових та адміністративних положень, які встановлюють порядок застосування заходів державного регулювання зовнішньоторговельної діяльності відносно товарів і транспортних засобів, а також статус самих товарів і транспортних засобів для митних цілей. **М.п.** передбачають встановлення послідовності дій суб'єктів митної діяльності: посадових осіб органів митного контролю, суб'єктів ЗЕД та громадян, які перетинають митний кордон. Вітчизняні науковці, які досліджують у своїх працях сутнісний зміст **М.п.**, переважно сприймають законодавче визначення **М.п.** як єдино правильне, за винятком окремих авторів, які наприклад, визначають **М.п.** як порядок і організацію переміщення товарів та інших предметів через митні кордони, оподаткування митом, оформлення, здійснення контролю та інших заходів щодо реалізації митної політики. **М.п.** – встановлена законодавством послідовність дій, що підлягають виконанню відповідними особами і митними органами для здійснення митного оформлення і митного контролю. **М.п.** передбачає встановлення послідовності дій суб'єктів митної діяльності: посадових осіб митних органів, суб'єктів ЗЕД та громадян, які перетинають митний кордон [3]. Для системного подання процедур митного оформлення та митного контролю можна виокремити основні групи **МП**: пропуск через митний кордон України транспортних засобів, товарів, предметів; контроль за доставкою транспортних засобів, товарів, предметів до місця призначення; митний контроль, митне оформлення транспортних засобів, товарів, предметів у місці призначення; пост-аудит контроль транспортних засобів, товарів, предметів у місці використання.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. International Convention on the simplification and harmonization of Customs procedures (as amended) (Revised Kyoto Convention). (Kyoto, 26.06.1999). URL: <http://surl.li/svqbx>; 3. Разумей М.М. Процедури митні. Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 3 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 570 с.

Гармаш Є.В.

МИТНА СИСТЕМА (англ. CUSTOMS SYSTEM) – найбільш загальне та збірне поняття, під яким слід розуміти не лише державні та інші структури, які забезпечують реалізацію митної політики, але й практичні форми їх діяльності, а також митне законодавство, включаючи підзаконні акти. **М.с.** – це система організації митної служби, що діє в державі. Система митної служби включає усі елементи митної справи з підвідомчою їй інфраструктурою. Це поняття визначається і як контрольно-регулювальна система органів державного управління. З погляду інших авторів, під системою митних органів слід розуміти лише матеріальний компонент митної справи – власне виконавчі та розпорядчі органи держави, що реалізують митну політику[1]. Елементами **М.с.** з повною ідентичністю до цього визначення можна вважати підрозділи митних органів, які повною мірою можуть виконувати свої функції лише у взаємозв'язку, залежно від відповідної структури митного органу. Поняття структури тісно пов'язане з поняттям організації, яке часто ототожнюється з поняттям упорядкованості, що не можна вважати раціональним. Факторами, що утворюють **М.с.**, є функціональна та організаційна єдність митних органів. З функціонального погляду, кожен з митних органів на своєму рівні та в установленому законодавством порядку й обсягах бере участь у реалізації митної справи. Функціональна єдність митних органів доповнюється і зміцнюється організаційною єдністю. Митні органи перебувають в ієрархічній підпорядкованості за субординацією. Принцип єдиної системи митних органів нерозривно пов'язаний з однорідними принципами, на яких ґрунтується організація та реалізація митної справи, а саме: виключної юрисдикції України на її митній території;

виключних повноважень митних органів України щодо здійснення митної справи; законності та презумпції невинуватості; єдиного порядку переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України; спрощення законної торгівлі; визнання рівності та правомірності інтересів усіх суб'єктів господарювання незалежно від форми власності; додержання прав та охоронюваних законом інтересів осіб; заохочення доброчесності; гласності та прозорості; відповідальності всіх учасників відносин, що регулюються МКУ (ст. 8 МКУ) [2]. Єдина система митних органів - вся сукупність митних органів (центральный орган виконавчої влади, що реалізує державну митну політику – центральный апарат, митниця, митний пост) (ст. 545, 546, 547 МКУ); їх взаємозв'язок та взаємодія у здійсненні митної справи, що базуються на загальних системних принципах: цілісності, структурності, ієрархічності, взаємозалежності із зовнішнім соціальним середовищем.

Логічно зарахувати **М.с.** до систем функціональних, якими вважаються штучні системи, їх створення та розвиток базуються на виконанні об'єктивних необхідних функцій, визначених призначенням. Цілісність системи створюють взаємозв'язок та залежність митних органів один від одного при досягненні спільних цілей (результатів) взаємодії, реалізації своїх функцій. Структурність системи створюється своєрідністю форм побудови організаційних структур митних органів, їх зав'язків і відносин у рамках єдиного технологічного процесу реалізації митної справи. Ієрархічність системи характеризують відношення субординації по вертикалі та координації дій по горизонталі, які базуються на розподілі повноважень і функцій митних органів у реалізації митної справи. Взаємозв'язок системи із зовнішнім соціальним середовищем утілений у постійній взаємодії митних органів з іншими органами виконавчої влади, різноманітними об'єднаннями та структурами суб'єктів ЗЕД. Характерні ознаки будь-якої системи – її цілеспрямованість і доцільність, які надають їй самостійності. Самостійність митних органів забезпечується митним законодавством. Ураховуючи належність **М.с.** до систем складно організованих, слід окремо звернути увагу на особливості процесу управління нею. Суб'єкт управління (система, яка управляє) та об'єкт управління (система, якою управляють) разом створюють систему більш високого рівня – систему управління. Управління як система є комплексом взаємопов'язаних елементів: мета управлінського впливу; суб'єкт управління; форми і методи управління; стиль управлінської діяльності; процес прийняття і реалізації управлінських рішень, їх результати. Мета, як організуючий фактор **М.с.**, – реалізація митної політики через забезпечення повноти реалізації митного законодавства. У процесі безпосередньої реалізації **М.с.** митні органи стають суб'єктом управління відносно інших учасників митних відносин, причетних до переміщення товарів і транспортних засобів [3]. Таким чином, **М.с.** – функціональна, контрольно-регулівна, складно організована та чітко структурована соціально-економічна система управління митною справою в цілому та всіма її підсистемами, зокрема з метою найефективнішої реалізації митної політики.

Літ.: 1. Бережнюк І.Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти: монографія. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2009. 543 с.; 2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 3. Бережнюк І.Г. Система митна. Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 3 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 570 с.

Бережнюк І.Г.

МИТНА СПРАВА (англ. CUSTOMS AFFAIRS) – встановлені порядок і умови переміщення товарів через митний кордон України, їх митний контроль та митне оформлення, застосування механізмів тарифного і нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, справляння митних платежів, ведення митної статистики, обмін митною інформацією, ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної

діяльності, здійснення відповідно до закону державного контролю нехарчової продукції при її ввезенні на митну територію України, запобігання та протидія контрабанді, боротьба з порушеннями митних правил, організація і забезпечення діяльності митних органів та інші заходи, спрямовані на реалізацію державної митної політики (ст. 7 МКУ) [1]. **М.с.** є важливим атрибутом державного суверенітету, що завжди зумовлювало наявність чи відсутність правового регулювання митної справи в конституційних документах [2]. Чинним Основним Законом встановлено (ст. 92), що виключно законами України визначаються засади **М.с.** Засадничу функцію відіграє ключовий законодавчий кодифікований акт, яким є МКУ.

У ст. 1 МКУ 1991 **М.с.** була визначена як порядок переміщення через митний кордон України товарів та інших предметів, митне регулювання, пов'язане з встановленням мит та митних зборів, процедури митного контролю та інші засоби проведення в життя митної політики [3]. Таким чином законодавець відмовився від артикульованої ст. 1 ЗУ «Про митну справу в Україні» від 25.06.1991 р. [4] ідеї співвідносити **М.с.** із зовнішньополітичною та зовнішньоекономічною діяльністю України як частину від цілого, а також включати до **М.с.** «встановлення порядку та організацію» такого переміщення. Натомість МКУ 2002 доповнив поняття **М.с.** справлянням податків і зборів, митним оформленням, боротьбою з контрабандою та порушеннями митних правил й, зрештою, передбачив вичерпний, на відміну від попереднього кодифікованого акту в галузі **М.с.**, набір засобів здійснення **М.с.** [5]. Утім, наразі в МКУ 2012 р. законодавець окрім істотного збільшення числа елементів **М.с.** за рахунок ведення митної статистики, обміну митною інформацією та ін. пропонує лише орієнтовний перелік таких елементів, коли завершує його словосполученням «та інші заходи, спрямовані на реалізацію митної політики». Чим спонукає дослідників фіксувати недоліки законодавчої дефініції (як-от визначення функції та повноважень об'єкта), а не сам об'єкт [6] й вносити авторські пропозиції щодо її удосконалення.

Частіше за все **М.с.** як словосполучення використовувалося і продовжує використовуватися на позначення сфери дії, кола повноважень (об'єкт управління), сфери врегульованих нормами права суспільних відносин, синоніму митної системи, предмету регулювання митного законодавства, а також явища, характерного для держави, що проводить самостійну (відносно незалежну) митну політику [7]. У процесі здійснення **М.с.** знаходять своє практичне втілення принципи та функції державної митної політики [8]. У митно-правовій науці висловлюється загалом обґрунтована точка зору щодо митної справи як виду державної діяльності, зміст якої, щоправда, визнається нестабільним, мінливим, що зазнає впливу як внутрішніх, так і зовнішніх факторів [9].

Відповідно за своєю сутністю **М.с.** – це виключна діяльність митних органів щодо забезпечення реалізації митної політики [6], або іншими словами - діяльність митних органів України з виконання у межах своїх повноважень функцій і завдань, спрямованих на реалізацію державної політики у сфері митного регулювання суспільних відносин. Таке означення в цілому відповідає вимогам методологічного характеру: а) урегульованість виключно на рівні кодифікованого акту; б) універсалізм (завдяки уникненню практики перерахування складників митної справи у його означенні); в) однозначність тлумачення (виникає необхідність визначення в МКУ поняття митного регулювання як процесу впорядкування суспільних відносин, що виникають з приводу переміщення товарів і предметів через митний кордон, результатом якого є поява митних правил); г) інструменталізм (поняття дозволяє відповісти на питання що є об'єктом, суб'єктом, головним завданням та особливістю митної справи як правової форми діяльності органів державної виконавчої влади); д) відповідність пропонованого поняття загальноприйнятим нормам юридичної техніки [7].

Існує також точка зору, що **М.с.** – це передусім захист національного ринку й національного виробника, а також джерело надходжень до державного бюджету, а вже потім механізм контролю [10], що це економічний інструмент держави для реалізації її митної та

зовнішньоекономічної політики [11]. Натомість ширше тлумачення **М.с.** передбачає визнання за її специфічною сферою діяльності держави, у межах якої забезпечується реалізація та захист митними органами публічних інтересів у сфері зовнішньоекономічної політики, національної та економічної безпеки держави; сукупністю засобів і методів забезпечення дотримання митно-тарифних правил, а також заборон і обмежень щодо ввезення товарів в Україну та вивезення товарів в Україну; інструментом реалізації зовнішньоторговельної політики держави; діяльністю держави та її уповноважених органів щодо встановлення тарифних і нетарифних обмежень переміщення товарів через митний кордон та контролю за їх виконанням з метою реалізації державної митної політики [12].

Відповідно до ст. 8 чинного тепер МКУ 2012 р. **М.с.** здійснюється на основі принципів: виключної юрисдикції України на її митній території; виключних повноважень митних органів України щодо здійснення митної справи; законності та презумпції невинуватості; єдиного порядку переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України; спрощення законної торгівлі; и знання рівності та правомірності інтересів усіх суб'єктів господарювання незалежно від форми власності; додержання прав та охоронюваних законом інтересів осіб; заохочення добросовісності; гласності та прозорості; відповідальності всіх учасників відносин, що регулюються МКУ.

У нових умовах **М.с.** стає не лише інструментом та провідником зовнішньоекономічної діяльності, а й відіграє більш важливу роль, стаючи регулятором і засобом формування нових економічних відносин та зв'язків [13].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Рисіч Й.Л. Митна справа в історії українського конституціоналізму. *Митна справа*. 2000. № 1. С. 15–19. 3. Митний кодекс України від 12.12.1991 р. N 1970-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 16. Ст. 203.; 4. Про митну справу в Україні : Закон України від 25.06.1991 р. № 1262-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 44. Ст.575.; 5. Митний кодекс України від 11.07.2002 р. № 92-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 38-39. Ст.288.; 6. Бережнюк І.Г. Митна права / у кн. Митна енциклопедія: У 2-х томах. Т.2: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2013. 536 с.; 7. Мазур А.В. Поняття митної справа: ідея, зміст, законодавче закріплення. *Митна справа*. 2008. № 5. С. 8-12.; 8. Зима О.Т. Митна справа / у кн. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Том 5: Адміністративне право / редкол.: Ю.П. Битяк (голова) та ін. Харків: Право, 2020. 960 с.; 9. Додин Е.В. Современное положение категориального аппарата таможенного права и таможенно–правовой науки. *Митна справа*. 2008. №3. С.4–11.; 10. Митна справа: підруч. / [А.І. Крисоватий, С.Д. Герчаківський, О.Б. Дем'янюк та ін.] ; за ред. А.І. Крисоватого. Тернопіль: ВПЦ «Екон. думка ТНЕУ», 2014. 540 с.; 11. Пашко П.В. Щодо термінів «митна політика» та «митна справа». *Науковий погляд: економіка та управління*. 2012. №2. С. 41-45.; 12. Резнік Н., Боровик Т. Митна справа та митна політика держави. *Молодий вчений*. 2022. №9. С. 162-165.; 13. Калініченко А. Митна безпека як складова національної безпеки України. *Право та інновації*. 2015. № 2 (10). С. 14-18.

Мазур А.В.

МИТНА СТАТИСТИКА (англ. CUSTOMS STATISTICS) – складова частина загальнодержавної системи статистичного обліку і звітності. Загальні засади правового регулювання здійснення **М.с.** визначені в Главі 65 Митна статистика МКУ [1]. Термін «статистика» походить від латинського «status», що означає положення, стан явищ. Від кореня цього слова виникли слова «stato» (державна), «statista» (статистик, знавець держави), «statistiks» (статистика – певна сума знань, зведень про державу). Цей термін існує століттями, хоч зміст його неодноразово змінювався [2].

Об'єктами **М.с.** є весь торговий і неторговий обіг (експортні та імпорتنі товари, що переміщуються через митний кордон України, об'єми міжнародного вантажообігу, суб'єкти ЗЕД, транспортні засоби та інше), а також спеціальна статистика, пов'язана із затриманням і порушенням в сфері ЗЕД.

Завданнями **М.с.** є: об'єктивний та достовірний облік даних про переміщення товарів через митний кордон України; збирання, формування, опрацювання, узагальнення, всебічний аналіз та зберігання статистичної інформації з питань державної митної справи та зовнішньої торгівлі товарами; 2) подання статистичної, довідкової, аналітичної інформації з питань державної митної справи та зовнішньої торгівлі товарами органам державної влади в порядку, встановленому законом; надання відповідної інформації міжнародним організаціям та митним органам інших країн згідно з укладеними відповідно до закону міжнародними договорами України та законами України; захист статистичної інформації, що відповідно до закону не підлягає розголошенню (ст. 447 МКУ) [1]. Статистична інформація, що формується, узагальнюється й аналізується митними органами, використовується в інтересах зміцнення зовнішньоекономічних зв'язків, поліпшення митно-тарифного та нетарифного регулювання ЗЕД, подальшої інтеграції України у загальносвітову систему економічних відносин. Забороняється вимагати від митних органів статистичну інформацію, не передбачену державною статистичною звітністю, МКУ та іншими законами України.

М.с. складається з **М.с.** зовнішньої торгівлі та спеціальної **М.с.** **М.с.** зовнішньої торгівлі являє собою узагальнену та відповідним чином систематизовану інформацію про переміщення товарів через митний кордон України. **М.с.** зовнішньої торгівлі формується, узагальнюється та аналізується Держмитслужбою, на основі даних, що містяться у митних деклараціях.

Дані **М.с.** зовнішньої торгівлі в установленому законодавством порядку використовуються відповідними органами державної влади для здійснення контролю за надходженням митних платежів до державного бюджету, валютного контролю, аналізу стану зовнішньої торгівлі України, її торговельного і платіжного балансів та економіки в цілому. Ведення **М.с.** здійснюється за методологією, що забезпечує порівняння даних **М.с.** зовнішньої торгівлі України з даними державної статистики інших держав. Держмитслужба забезпечує регулярне оприлюднення даних **М.с.** зовнішньої торгівлі.

Спеціальна **М.с.** – це система збирання, опрацювання, аналізу, поширення, збереження, захисту та використання статистичної інформації, що відображає діяльність митних органів при здійсненні ними державної митної справи. Спеціальна **М.с.** ведеться Мінфіном, з метою забезпечення завдань, покладених на митні органи відповідно до законодавства. Складовими частинами спеціальної **М.с.** є: статистика декларування, що містить відомості про переміщені через митний кордон України товари, транспортні засоби, предмети, що підлягають декларуванню митним органам, та мету їх переміщення; статистика справляння податків і зборів, що містить відомості про суми нарахованих та сплачених податків і зборів при переміщенні через митний кордон України товарів, транспортних засобів, предметів; статистика з питань боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил, що містить відомості про виявлені митними органами порушення митних правил, результати розгляду справ про порушення митних правил судовими органами, вилучені митними органами товари, транспортні засоби, предмети, про результати взаємодії з правоохоронними органами тощо; статистика пасажиропотоків, що містить відомості про кількість фізичних осіб, що перетинають митний кордон України; статистика міжнародних перевезень, що містить відомості про переміщення через митний кордон України окремих видів транспортних засобів, що використовуються для перевезень товарів, транспортних засобів, предметів, громадян; інші види спеціальної **М.с.**, що містять відомості з кадрових питань, з питань боротьби з правопорушеннями в митних органах, із адміністративно-господарських питань та інші відомості [3].

Для формування **М.с.** використовуються документи та відомості, що подаються до митних органів центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, юридичними та фізичними особами. Статистична інформація, що надається митним органам, використовується у таких напрямках, а саме: інформація щодо обсягів експорту та імпорту конкретних видів товарів надається центральним органам виконавчої влади за їх вмотивованим запитом (одноразово) або на підставі міжвідомчих угод про інформаційний обмін (регулярно); інформація щодо експортно-імпортних операцій конкретних суб'єктів ЗЕД може надаватися лише органам досудового розслідування у зв'язку із здійсненням ними кримінального провадження, а також за письмовими вмотивованими запитами – державному уповноваженому АМКУ та голові територіального відділення АМКУ у зв'язку з розслідуванням ними антиконкурентних узгоджених дій. Держмитслужба, надає у випадках та в порядку, встановлених законом, іншим органам, уповноваженим відповідно до закону на здійснення валютного контролю, інформацію, необхідну для здійснення такого контролю. Мінфін, розробляє, затверджує, впроваджує та здійснює ведення відомчих класифікаторів інформації з питань державної митної справи – нормативно-технічних документів, що використовуються у процесі оформлення митних декларацій. На сьогоднішній день для формування масивів **М.с.** використовується система відомчих класифікаторів [4].

Класифікатори не містять правових норм та використовуються виключно для цілей, передбачених МКУ для кодування інформації, що використовується в процесі оформлення митних декларацій, ведення **М.с.**, електронного декларування та системи управління ризиками. Відомчі класифікатори розробляються у формі таблиць розподілу об'єктів класифікації. Таблиці заповнюються з додержання таких вимог: таблиці розподілу об'єктів класифікації містять такі обов'язкові графи (код об'єкта класифікації – умовне цифрове та/або буквене позначення, що відображає систему кодування і розподілу об'єктів за класифікаційними угрупованнями; назва об'єкта класифікації з його словесним описом, що дає змогу відрізнити конкретний об'єкт класифікації від інших); у разі зміни системи кодування об'єктів класифікації відомчий класифікатор підлягає перегляду.

Виключений код об'єкта класифікації не використовується для новостворених об'єктів класифікації. Для забезпечення достовірності й об'єктивності статистичних даних за попередні періоди у разі виключення коду об'єкта класифікації він залишається як довідкова інформація [4].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Митна справа : підруч. / А.І. Крисоватий, С.Д. Герчаківський, О.Б. Дем'янюк та ін. ; за ред. А.І. Крисоватого. Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2014. 540 с.; 3. Про порядок ведення спеціальної митної статистики : постанова Кабінету Міністрів України від 12.12.2002 р. № 1865. *Офіційний вісник України*. 2002. № 51. Ст. 2300.; 4. Про затвердження відомчих класифікаторів інформації з питань державної митної справи, які використовуються у процесі оформлення митних декларацій : наказ Міністерства фінансів України від 29.05.2012 р. № 623. *Офіційний вісник України*. 2012. № 60. Ст. 2457.

Герчаківський С.Д., Крисовата К.В.

МИТНА ТАРИФНА ПРЕФЕРЕНЦІЯ (англ. CUSTOMS TARIFF PREFERENCE) – система пільгових мит та звільнень, які застосовуються при обкладенні митом товарів окремих країн і не поширюються на товари інших країн [1]. **М.т.п.** допускається щодо ставок Митного тарифу України у вигляді звільнення від оподаткування ввізним митом, зниження ставок ввізного мита або встановлення тарифних квот відповідно до законодавства України та для ввезення товарів, що походять з держав, з якими укладено відповідні міжнародні

договори (ст.281 МКУ) [2]. **М.т.п.** – це тарифні пільги, які встановлюються на основі міжнародних угод на товари, що походять з окремих країн

У 1994 р. Україна приєдналася до Загальної системи преференцій. Сутність даного міжнародного механізму преференцій полягала в тому, що існувала система митних пільг, які надавалися розвиненими країнами, країнам, що розвиваються. Ці пільги полягають у зниженні мита на готові вироби з цих країн. Рішення по даному питанню прийнято на сесії Конференції ООН з торгівлі і розвитку в Нью-Делі в 1964 р. Дані ставки використовуються щодо імпорту із 155 країн, що розвиваються, і 25 територій, причому для 41 з них встановлено безмитне ввезення для усіх видів продукції. Особливість України стосовно Генеральної системи преференцій полягає в тому, що вона була країною-донором.

За резолюціями 21 та 24 другої сесії ЮНКТАД, а також резолюцією 96 четвертої сесії цієї Конференції Україна надавала тарифні преференції країнам, що розвиваються. Тарифний преференційний режим було встановлено щодо 149 країн. Тарифні преференції встановлювались на товари, вироблені у країнах, що розвиваються, тільки за умови безпосередньої закупівлі товарів у даних країнах, і розмір преференційних ставок для зазначених товарів був нульовим.

З 1997 року Україна змінила систему надання преференцій. Було анульовано преференційні ставки відносно товарів, які походили з країн, що розвиваються. Преференції почали діяти тільки відносно товарів, що вироблялись у державах, з якими Україна уклала угоди про вільну торгівлю – Азербайджан, Вірменія, Латвія, Литва, Молдова, Грузія, Естонія, Казахстан, Туркменістан, Узбекистан. З 01.02.98 р. діяли звільнення від сплати мита стосовно товарів походженням з росії, а з 01.03.98 р. для товарів походженням з білорусі. Проте з початком активних військових дій ці преференції для країн агресорів анульовано.

Товари, які ввозяться та походять з країн, що уклали з Україною договори про вільну торгівлю, звільняються від справляння ввізного мита. Практично кожна угода про вільну торгівлю містить виключення деяких товарів з режиму вільної торгівлі, до яких не застосовуються **М.т.п.**. Звільнення від мита надається, коли виконуються вказані нижче правила: підтвердження походження товарів шляхом пред'явлення сертифіката установленної форми та «прямого відвантаження». Преференційні ставки мита фіксуються зазвичай у тарифних графіках відповідних міжнародних угод про вільну торгівлю [3].

Податкові пільги застосовуються виключно на основі податкового законодавства України, МКУ, законів України, а також міжнародних договорів України. Податкові пільги встановлюються щодо товарів і не можуть застосовуватися в індивідуальному порядку до окремих осіб і за окремими контрактами. Безпосередньо порядок надання податкових пільг, передбачених законами України, визначається КМУ.

Встановлення **М.т.п.** у межах митного союзу або зони вільної торгівлі має свої підстави, порядок та правила. Так, звільнення від справляння мита, зниження ставок мита або застосування тарифних квот на преференційне ввезення товарів, які походять з держав, що утворюють разом з Україною митний союз або зону вільної торгівлі, встановлюється на підставі відповідних міжнародних договорів України.

Важливим інструментом зовнішньоекономічної політики ЄС є преференційні угоди. Створено цілу систему таких угод, особливістю яких є те, що поступки в них надаються на невзаємній основі (III Ломейська конвенція про торговельно-економічні відносини ЄЕС із 66 державами Африки, басейнів Карибського моря і Тихого океану; угоди про співробітництво з 7 країнами, що розвиваються, Південного і Південно-Східного Середземномор'я, а також із Югославією). Із західноєвропейськими державами – учасниками ЕАСТ ЄЕС уклало угоду про створення зони вільної торгівлі промисловими товарами. Преференційні угоди різного роду на основі взаємності укладені також із Туреччиною, Кіпром, Мальтою й Ізраїлем. На основі цих угод у ЄЕС утворилася зона преференційної торгівлі, що охоплює країни Західної Європи, Середземномор'я і більшої частини Африканського континенту [1].

Літ.: 1. Івашова Л.М. Митна тарифна преференція. Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 2 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 474 с.; 2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 3. Гребельник О.П. Преференційні ставки мита. Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 2 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 474 с.

Івашова Л.М.

МИТНА ТЕРИТОРІЯ УКРАЇНИ (англ. CUSTOMS TERRITORY OF UKRAINE) – територія України, зайнята сушею, територіальне море, внутрішні води і повітряний простір, а також території вільних митних зон, штучні острови, установки і споруди, створені у виключній (морській) економічній зоні України, на які поширюється виключна юрисдикція України (ст. 9 МКУ) [1]. Виключність юрисдикції України на **М.т.У.** є одним із принципом здійснення митної справи(ст. 8 МКУ). **М.т.У.**, як і засади митної справи, зокрема, правовий статус митних органів, митний кордон України тощо, визначаються виключно МКУ та іншими законами України (ст. 7 МКУ) [1]. Відповідно до ч. 1 ст. 10 МКУ межі **М.т.У.** є митним кордоном України, який збігається з державним кордоном України, крім меж штучних островів, установок і споруд, створених у виключній (морській) економічній зоні України, на які поширюється виключна юрисдикція України. Під територією України, зайнятою суходолом, розуміється – континентальна частина суходольної території України, а також острови розташовані у територіальних водах України.

Водний простір або морська територія, а саме територіальне море, внутрішні води, виключна (морська) економічна зона визначаються відповідно до правил, встановлених Конвенцією ООН по морському праву (1982) (далі – Конвенція) [2], яка ратифікована Україною у 1999 р. [3].

Територіальне море України являє собою смугу прибережних морських вод завширшки 12 морських миль, що відлічуються від лінії найбільшого відпливу як на материку, так і на островах, що належать Україні [4]. У прилеглий до територіального моря зоні (24 морських миль) прибережна держава може провадити контроль, необхідний: а) для запобігання порушень митних, фіскальних, імміграційних або санітарних законів і правил у межах її території або територіального моря; б) для покарання за порушення вищезгаданих законів і правил, вчинене в межах її території або територіального моря (ст. 33 Конвенції). До внутрішніх вод України належать різні водні об'єкти, які знаходяться в межах території України: морські води, розташовані в бік берега від прямих вихідних ліній, прийнятих для відліку ширини територіального моря України; води портів України, обмежені лінією, яка проходить через постійні портові споруди, які найбільше виступають у бік моря; води заток, бухт, губ і лиманів, гаваней і рейдів, береги яких повністю належать Україні, до прямої лінії, проведеної від берега до берега в місці, де з боку моря вперше утворюється один або кілька проходів, якщо ширина кожного з них не перевищує 24 морських миль; води річок, озер та інших водойм, береги яких належать Україні. На основі положень Конвенції ЗУ «Про виключну (морську) економічну зону України» [5] встановлено, що морські райони, зовні прилеглі до територіального моря України, включаючи райони навколо островів, що їй належать, становлять виключну (морську) економічну зону України, ширина такої зони становить до 200 морських миль, відлічених від тих самих вихідних ліній, що і територіальне море України (стаття 2). Україна у своїй виключній (морській) економічній зоні має виключну юрисдикцію щодо штучних островів, установок і споруд, у тому числі щодо митних, податкових, санітарних та імміграційних законів і правил, а також законів і правил, що стосуються її безпеки (ст. 11).

Поняття **М.т.У.** відображає концепцію територіального суверенітету, вичерпна характеристика якого неможлива без окреслення міжнародно визнаних просторових меж,

визначеної на основі норм міжнародного права території конкретної держави. У міжнародному праві, відповідно до визначення Міжнародного суду, територіальне верховенство розуміється як територіальний суверенітет: компетенція держави відносно її території визначається, насамперед, поняттям територіального суверенітету як здійснення державою вищої й неподільної влади в межах її території [6]. Прикладом унормування одного із фундаментальних митно-правових понять, яким являється поняття **М.т.У.**, в актах міжнародного права слугує ГАТТ 1947 [7]. У статті XXIV ГАТТ 1947 «Територіальне застосування - Прикордонна торгівля - Митні союзи та зони вільної торгівлі» під митною територією розуміється будь-яка територія, щодо якої застосовуються окремі тарифи чи інші заходи регулювання торгівлі для значної частини торгівлі такої території з іншими територіями. Разом із тим це поняття варто використовувати виключно для правильного розуміння норм цієї Угоди: сприяння договірним сторонам досягати взаємні та взаємовигідні домовленості, спрямовані на значне зниження тарифів та інших бар'єрів у торгівлі і на усунення дискримінаційного режиму в міжнародній торгівлі. ГАТТ 1994 оперує поняттями «складові території митних союзів», «складові території зон вільної торгівлі», «територія члена СОТ», що засвідчило прагнення формалізувати процеси глобалізації світової торгівлі, дедалі більшої інтеграції економік країн, які є учасниками угод про створення митних союзів та зон вільної торгівлі. Під «територією» в міжнародному праві розуміються різноманітні простори земної кулі з її суходольною та водною поверхнею, надрами і повітряними просторами, а також космічний простір і небесні тіла, що знаходяться в ньому. Очевидно, що цей термін відрізняється від змістовного наповнення поняття «територія держави».

На відміну від прийнятого в міжнародному праві розуміння поняття «територія держави» митна територія може не збігатися із державною територією. Так, для цілей застосування положень розділів V МКУ «Митні режими» і IX «Митні платежі» території вільних митних зон вважаються такими, що знаходяться поза межами митної території України (ст. 9 МКУ) [1]. Ця юридична фікція (абстракція) дозволяє, зокрема, звільняти від оподаткування митними платежами іноземні товари, які ввозяться на територію вільної митної зони та вивозяться з цієї території за межі митної території України й, навпаки, оподатковувати митними платежами товари, які ввозяться на територію вільної митної зони (ст. 130 МКУ). Згідно із МКУ існує митний режим «вільна митна зона» (глава 21 МКУ). Окрім того, законодавець оперує терміном «територія вільної митної зони»: відповідно до ч.2 ст. 72 МКУ усі товари на митній території України (за винятком територій вільних митних зон) вважаються такими, що мають статус українських товарів, якщо відповідно до МКУ не встановлено, що такі товари не є українськими. Таке розмежування товарів за їхнім митним статусом дозволяє однозначно розуміти терміни «український товар» або «іноземний товар», які використовуються для формулювання понять митних режимів («імпорт (випуск для вільного обігу)» (ст. 74 МКУ), «експорт» (ст. 82 МКУ), «тимчасове ввезення» (ст. 103 МКУ) тощо). Відповідно, товар, який перебуває на території вільної митної зони вважається таким, що має статус іноземного товару.

Увезення товарів, транспортних засобів на **М.т.У.**, вивезення товарів, транспортних засобів за межі **М.т.У.** – сукупність дій, пов'язаних із переміщенням товарів, транспортних засобів через митний кордон України у будь-який спосіб у відповідному напрямку. - Розуміється, що увезення на **М.т.У.** товарів і транспортних засобів є результатом свідомої цілеспрямованої діяльності декларанта. Утім, помилкове увезення також є можливим. У такому разі товари вважаються помилково ввезеними на **М.т.У.**, якщо митний орган переконається в тому, що ввезення цих товарів не є результатом умисних дій. Помилкове ввезення товарів не може вважатися порушенням митних правил. Помилково ввезеними на **М.т.У.** не можуть вважатися товари, умови та підстави ввезення яких були змінені після перетинання ними митного кордону України. Помилково ввезені на **М.т.У.** товари вивозяться за межі цієї території на підставі товаросупровідних документів, якщо такі товари не

пропущені на митну територію України. Помилково ввезені на **М.т.У.** товари, які були пропущені на **М.т.У.** і які зберігають статус іноземних товарів, вивозяться за межі цієї території у митному режимі реекспорту на підставі товаросупровідних документів, згідно з якими ці товари були ввезені (ст. 190 МКУ). У разі ввезення товарів на **М.т.У.** декларант або уповноважена ним особа попередньо повідомляють митний орган, у зоні діяльності якого товари будуть пред'явлені для митного оформлення, про намір ввезти ці товари (ст. 194 МКУ). Перевізник зобов'язаний здійснити зворотне вивезення товарів, ввезення і транзит яких на **М.т.У.** заборонений (ст. 196 МКУ) [1].

Третьою складовою митної території є повітряний простір України, під яким розуміється шар повітря розташований над сухопутною і водною поверхнею України. Вертикальна лінія проведена по периметру кордонів України і складає межу повітряного простору України. Верхня частина межі в її повітряному просторі проходить за географічними параметрами на рівні стратосфери 23-30 км. Норми міжнародного права встановлюють, що така лінія проходить по лінії, після якої розпочинається власне космічний простір. Відповідно до норм міжнародного космічного права лінія космосу проходить по найнижчій траєкторії польоту штучного супутника землі (108 км. від поверхні Землі). На відміну від зазначеного підходу повітряний простір як складник **М.т.У.** варто розуміти з точки зору фактичного та юридичного перетину його меж товарами, на які поширюються правила виконання митних формальностей на авіатранспорті (гл. 31 МКУ). У зв'язку із військовою агресією рф **М.т.У.** тимчасового зменшилася до розмірів, у межах яких посадові особи митної служби без загрози їхньому життю можуть здійснювати передбачені чинним законодавством митні формальності.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. United Nations Convention on the Law of the Sea (Montego Bay, 10.12.1982). URL: <http://surl.li/eipct>; 3. Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 року та годи про імплементацію Частини XI Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 року: Закон України від 03.06.1999 р. № 728-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 31. Ст. 254.; 4. Порядок і умови використання рибних та інших водних живих ресурсів виключної (морської) економічної зони України: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 13.08.1999 р. № 1490. *Офіційний вісник України*. 1999. № 33. Ст. 145.; 5. Про виключну (морську) економічну зону України: Закон України від 16.05.1995 р. № 162/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 21. Ст. 152.; 6. Територія і кордони у міжнародному праві : навчальний посібник / Ю.А. Дем'янюк, Д.А. Купрієнко, О.В. Діденко [та ін.]. Хмельницький: Видавництво НАДПСУ, 2014. 232 с.; 7. The General Agreement on Tariffs and Trade (GATT 1947) (Geneva, JULY 1986). URL: <http://surl.li/tsmhw>

Мазур А.В.

МИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ (англ. CUSTOMS IDENTIFICATION MEANS) –

1) одноразові номерні запірно-пломбові пристрої, пломби, печатки, штампи, голографічні мітки, засоби електронного підпису та інші засоби ідентифікації, що використовуються митними органами для відображення та закріплення результатів митного контролю та митного оформлення (п. 22 ч. 1 ст. 4 МКУ) [1]; 2) комплекс заходів, що передбачає засвідчення митними органами проведення митного контролю й митного оформлення товарів та інших предметів, щодо яких встановлено відповідний митний режим, і включає ставлення посадовими особами митного органу особистої номерної печатки, штампа «Під митним контролем», а також пломбування транспортних засобів, тари та інших ємностей, у яких переміщується товар.

Для відображення результатів здійснення митного контролю на документах, що подаються посадовим особам митних органів для митного контролю, і митного оформлення

при переміщенні через митний кордон України вантажів, валюти, цінностей, багажу, транспортних засобів, громадян, пошти тощо використовується особисте **М.з.** Процедура видачі, вилучення, зберігання, обліку та використання особистого **М.з.** посадових осіб митниць регламентується відповідним нормативним актом [2]. До особистого **М.з.** належить: особиста номерна печатка; штамп «Під митним контролем»; спеціальний пломбір з пуансонами. Особисте **М.з.** видається посадовим особам митниць, посадовою інструкцією яких передбачені повноваження щодо здійснення митних формальностей та застосування засобів ідентифікації до товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що перебувають під митним контролем, приміщень, де знаходяться товари, що підлягають митному контролю, або провадиться діяльність, контроль за якою покладено на митниці, а також до приладів обліку енергоносіїв, електричної, теплової та інших видів енергії. Особисте **М.з.** вводиться в дію та закріплюється за посадовою особою наказом митниці. Особисте **М.з.** вилучається з використання у разі: втрати; виявлення факту підробки матриці чи пуансону; виявлення відбитків, зроблених з використанням підробленої матриці чи пуансону; пошкодження матриці, пуансону. Особисте **М.з.** використовується для проставлення відбитків печаток та штампів на паперових примірниках митних декларацій, транспортних (перевізних) та комерційних документів на товари, інших документів у випадках, встановлених законодавством України. Особисте **М.з.** залежно від характеру документа, на якому проставляється її відбиток, має підтверджуючий та дозвільний характер. Особисте **М.з.** засвідчує перебування товарів і транспортних засобів комерційного призначення під митним контролем та має застережно-заборонний характер. Посадові особи митниць несуть передбачену законодавством відповідальність за невиконання, неналежне виконання або порушення вимог використання особистого **М.з.**

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Порядок видачі, вилучення, зберігання, обліку та використання особистого митного забезпечення посадових осіб митниць ДФС: затверджено наказом Державної фіскальної служби України від 27.11.2014 р. № 332. *Митна газета*. 2015. № 1. С. 10.

Приймаченко Д.В.

МИТНЕ ЗАКОНОДАВСТВО – див. ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ З ПИТАНЬ МИТНОЇ СПРАВИ

МИТНЕ ОФОРМЛЕННЯ (англ. CUSTOMS CLEARANCE) – виконання митних формальностей, необхідних для випуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення (п. 23 ст. 4 МКУ) [1]. Метою **М.о.** є забезпечення дотримання встановленого законодавством України порядку переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, а також забезпечення статистичного обліку ввезення на митну територію України, вивезення за її межі і транзиту через її територію товарів.

Згідно Кіотської конвенції [2], членом якої є Україна [3], **М.о.** – це здійснення митних формальностей, необхідних для випуску товарів у вільний обіг, з метою внутрішнього споживання, експорту чи переведення під інші митні режими. Під митними формальностями розуміють сукупність дій, що підлягають виконанню відповідними особами і митною службою з метою дотримання вимог митного законодавства.

М.о. не обмежується діями посадових осіб митних органів, або інших державних органів, дії яких мають значення для подальшого використання товару на території України, його вивезення або переміщення транзитом. **М.о.** передбачає участь інших сторін дозволених законом. В залежності від мети переміщення, статусу товарів, особливих умов розрізняється процедура **М.о.** В загальному випадку, без застосування процедури NCTS або TIR,

переміщення на умовах Стамбульської конвенції або для товарів подвійного використання загальноприйнятним вважається перед подачею декларації на товари дозволити декларанту здійснювати огляд товарів та брати зразки (проби). Далі відбувається подача реєстрація і перевірка декларації на товари. До основного етапу належить проведення операцій з документального та фактичного встановлення відповідності характеру, походження, стану, кількості та вартості товарів даним, наведеним у декларації на товари силами митниці.

Завершальним етапом **М.о.** виступає випуск товарів, тобто товари, зазначені у декларації на товари, випускаються після прийняття рішення не проводити їхню перевірку, за умови, що: не було виявлено жодних правопорушень; представлені ліцензії на ввезення чи вивезення, або будь-які інші необхідні документи; представлені всі дозволи, що стосуються конкретної процедури; сплачені всі мита та податки або вжиті необхідні заходи для забезпечення їхньої сплати. **М.о.** здійснюється в місцях розташування відповідних підрозділів митних органів протягом робочого часу, встановленого для цих органів. У випадках, що визначаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, митні формальності, які виконуються автоматизованою системою митного оформлення в автоматичному режимі, здійснюються цілодобово.

М.о. товарів, транспортних засобів комерційного призначення здійснюється в будь-якому митному органі з пред'явленням їх цьому органу. У випадках та в порядку, що визначаються Мінфіном, окремі або всі митні формальності, що підлягають виконанню митними органами, можуть виконуватися посадовими особами іншого митного органу, ніж митний орган, якому пред'явлені товари, транспортні засоби комерційного призначення, або автоматизованою системою митного оформлення. **М.о.** товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через територію України в митному режимі транзиту, здійснюється митним органом, у зоні діяльності якого починається транзитне переміщення. Оформлення митної декларації (у тому числі попередньої митної декларації) для переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення внутрішнім транзитом від пункту ввезення (пропуску) на митну територію України до митного органу, розташованого на митній території України, може також здійснюватися митним органом, у зоні діяльності якого закінчується таке транзитне переміщення. Якщо є необхідність та за письмовим зверненням декларанта або уповноваженої ним особи **М.о.** може виконуватися митними органами поза місцем розташування цих органів, а також поза робочим часом, установленим для них, на умовах, визначених МКУ.

М.о. завершується в найкоротший можливий строк, але не більше ніж чотири робочих години з моменту пред'явлення митному органу товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що підлягають **М.о.**, подання митної декларації або документа, який відповідно до законодавства її замінює, та всіх необхідних документів і відомостей, передбачених ст. 257, 335 МКУ [1].

Строк може бути перевищений на час виконання **М.о.** виключно у разі: виконання митних формальностей поза місцем розташування митного органу; підтвердженого письмово бажання декларанта або уповноваженої ним особи подати додаткові документи чи відомості про зовнішньоекономічну операцію або характеристики товару; проведення досліджень (аналізу, експертизи) проб і зразків товарів, якщо товари не випускаються відповідно до заявленого митного режиму за тимчасовою митною декларацією; виявлення порушень митних правил; зупинення митного оформлення відповідно до ЗУ «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції».

У разі якщо товар декларується з використанням попередньої або періодичної митних декларацій, **М.о.** за цими деклараціями завершується у строк, що не перевищує чотирьох робочих годин з моменту їх подання. Не допускається перевищення строку у зв'язку з проведенням правоохоронними органами та підрозділами внутрішньої безпеки митних

органів спеціальних операцій, перевірок та інших заходів, які не є операціями, що здійснюються в рамках виконання процедур митного контролю.

М.о. важиться завершеним після виконання всіх митних формальностей, визначених МКУ відповідно до заявленого митного режиму, що засвідчується митним органом шляхом проставлення відповідних митних забезпечень (у тому числі за допомогою інформаційних технологій), інших відміток на митній декларації або документі, який відповідно до законодавства її замінює, а також на товаросупровідних та товарно-транспортних документах у разі їх подання на паперовому носії. Виконання комплексу взаємопов'язаних дій кінцевою метою яких є повна та вичерпна легалізація товарів та комерційних транспортних засобів відповідно до мети їх переміщення з виконанням заходів тарифного і нетарифного регулювання.

М.о. передбачає подачу митної декларації, перевірку відомостей внесених в декларацію, на підставі запропонованих автоматизованою системою митного оформлення форм контролю, справляння відповідних митних платежів, або надання відстрочки у їх сплаті, або звільнення від сплати. Документальні перевірки, фізичний огляд товарів, відбирання проб та зразків проведення інших досліджень з метою встановлення достовірної інформації про товар виконуються відповідно до запитів автоматизованої системи, або за ініціативи бенефіціару товару. На підставі відомостей отриманих під час **М.о.** формується система статистичного обліку товарів.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. International Convention on the simplification and harmonization of Customs procedures (as amended) (Revised Kyoto Convention) (Kyoto, 26.06.1999 р.). URL: <http://surl.li/svqbx>; 3. Про внесення змін до Закону України «Про приєднання України до Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур : Закон України від 15.02.2011 р. № 3018-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 35. Ст. 347.

Ковальов В.Г.

МИТНЕ ПРАВО (англ. CUSTOMS LAW) – це комплексна галузь права, що являє собою систему правових норм різної галузевої приналежності, які встановлюються (санкціонуються) державою й призначені для регулювання суспільних відносин, що пов'язані з формуванням та реалізацією митної політики держави. **М.п.** є невід'ємним елементом національної системи права, існування якої обумовлено структуруванням останньої з використанням таких універсальних критеріїв поділу як предмет і метод правового регулювання та врахуванням принципів права та інтересів окремих осіб і загальнозначущих потреб в раціональній правовій організації життєдіяльності суспільства [1]. Питання щодо місця **М.п.** в системі права й досі є досить дискусійним. Одні вчені-правники вважають митне право інститутом адміністративного права [2] чи його підгалуззю [3], інші визнають митне право самостійною галуззю права [4] або ж спеціальною його галуззю [5], проте переважна більшість зараховує його до комплексних галузей [6, 7]. По суті, за короткий час фактично було сформовано нову галузь права – **М.п.**, виділено його предмет та метод правового регулювання, визначено його принципи та встановлено інтереси суб'єктів та загальнозначущі потреби суспільства. Позиція щодо визнання **М.п.** в якості комплексної галузі національної системи ґрунтується на загальнотеоретичних підходах що є загальноновизнаними в юридичній правничій науці.

Основними аргументами, можна вважати наступне: 1. Виникнення та формування **М.п.** обумовлено економічними та соціально-політичними умовами розвитку держави. **М.п.** є важливим інструментом забезпечення національної безпеки в тому числі й важливої її складової – митної безпеки держави. Можливість формувати й реалізовувати власну митну політику, здійснювати митну справу є невід'ємним атрибутом економічної складової

державного суверенітету. 2. Предмет правового регулювання є критерієм визначення галузі **М.п.** в системі права. Використання предметного критерію дозволяє виокремити сферу правового регулювання – коло суспільних відносини що виникають у процесі або з приводу переміщення предметів (товарів, транспортних засобів тощо) через митний кордон України. Навколо цього критерію й точаться основні дискусії: предметом правового регулювання митного права, який є доволі специфічним, є широке коло суспільних відносин у галузі митної справи. Об'єднуючим критерієм є юридичний факт – переміщення предметів через митний кордон предметів (товарів, транспортних засобів). Умовно можна виокремити наступні групи суспільних відносин, що пов'язані з: формуванням державної митної політики; безпосередньою реалізацією митної справи, що включає в себе встановлення порядку і умов переміщення предметів через митний кордон України, їх митний контроль та митне оформлення, застосування механізмів тарифного і нетарифного регулювання ЗЕД, справляння митних платежів; здійсненням відповідно до закону державного контролю нехарчової продукції при її ввезенні на митну територію України; веденням митної статистики; веденням УКТ ЗЕД; запобіганням та протидією митним правопорушенням (контрабанда, порушення митних правил); здійсненням митними органами контролю за окремими видами діяльності суб'єктів господарювання в галузі митної справи; взаємодією митних органів з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання з питань реалізації митної політики держави; організацією та забезпеченням діяльності митних органів; здійсненням міжнародного митного співробітництва. Безпосередніми об'єктами даних правовідносин є предмети – товари, під якими відповідно до п. 57 ст. 4 МКУ [8] маються на увазі будь-які рухомі речі, у тому числі ті, на які законом поширено режим нерухомої речі (крім транспортних засобів комерційного призначення), валютні цінності, культурні цінності, а також електроенергія, що переміщується лініями електропередачі та транспортні засоби транспортні засоби - транспортні засоби комерційного призначення, транспортні засоби особистого користування, трубопроводи та лінії електропередачі (п. 58 ст. 4 МКУ). 3. Методи правового регулювання **М.п.** обумовлені особливостями предмету правового регулювання та наявністю системи правових норм різної галузевої приналежності, які включені до складу цієї комплексної галузі права. Аналіз засобів, прийомів та способів впливу на суспільні відносини в галузі митної справи свідчить про використання в **М.п.** обох головних (первинних) методів правового регулювання: імперативного та диспозитивного. Застосування імперативного методу передбачає використання таких прийомів як зобов'язання (щодо сплати митних платежів; доставки товарів та документів у місце, визначене митним органом; здійснення зворотного вивезення, ввезення товарів на митну територію України їх транзиту тощо) та заборона (щодо переміщення окремих товарів через митний кордон України; переробки відповідних товарів на митній території України; здійснення будь-яких операції з товарами без дозволу митного органу тощо). Відносини між митними органами як суб'єктами владних повноважень і іншими учасниками митних правовідносин мають характер прямої підпорядкованості, субординації, що діють за схемою «влада-підпорядкування». Цей метод закріплює юридичну нерівність сторін, визначає можливість застосування державного примусу. Використання іншого методу правового регулювання – диспозитивного, надає учасникам митних правовідносин можливість вибору моделі власної поведінки, визнає автономію волі та їх правової ініціативи, встановлює юридичну рівність сторін, передбачає узгодженість (координацію) дій усіх учасників митних правовідносин. Головним інструментом при диспозитивному методі є дозвіл (право вибору та зміни митного режиму; обрання суб'єктом господарювання виду діяльності в галузі митної справи; спосіб забезпечення сплати митних платежів тощо). Домінування імперативного методу й обумовлює приналежність **М.п.** до сфери публічного права. 4. Принципи **М.п.** – це об'єктивні закономірності, відображені у засадничих ідеях, положеннях, висновках, що

характеризують сутність митного права, визначають напрямки його розвитку, зміст правового регулювання та зафіксовані у правових нормах або впливають з них. Принципи являють собою орієнтир для нормотворчості в митній сфері. Вони гарантують безперервність і послідовність нормотворчого процесу та правозастосовної діяльності в галузі митної справи, забезпечують взаємозв'язок **М.п.**, митного законодавства й митної політики. **М.п.** притаманні як загально правові так і власні галузеві принципи права. Галузевими принципами **М.п.** варто вважати наступні принципи: забезпечення митної безпеки та захисту митних інтересів; виключної юрисдикції України з питань митної справи; єдності митної території; єдиного порядку та умов переміщення предметів через митний кордон України; диференціації правового регулювання митних режимів; єдності та взаємозв'язку ставок мита, митної недискримінації; спрощення та гармонізації митних формальностей тощо [9]. 5. **М.п.** повинно забезпечувати раціональне поєднання загальнозначущих потреб публічного характеру з приватними інтересами окремих фізичних та юридичних осіб. Так, в процесі правового регулювання в галузі митної справи повинні вирішуватись задачі, пов'язані, з одного боку, з ефективним адмініструванням митних платежів з метою гарантування стабільних надходжень до бюджету, забезпеченням збалансованістю митної безпеки та спрощенням митних процедур, з іншого – з наданням фізичним та юридичним особами якісних послуг в галузі митної справи, охороні та захисті їх прав та законних інтересів, пов'язаних з переміщенням предметів через митний кордон. 6. **М.п.** є цілісною, взаємопов'язаною сукупністю норм різної галузевої приналежності, насамперед, адміністративного права, фінансового, податкового, господарського, міжнародного тощо, що й обумовлює його комплексний характер. Наявність в структурі **М.п.** уособлених груп норм, які регулюють однорідні групи суспільних відносин конкретного виду утворюють інститути права. До основних інститутів **М.п.** традиційно зараховують інститути: митної вартості; митних режимів; митного оформлення; митних платежів; митного контролю тощо. Існування окремих інститутів **М.п.** визначає й внутрішню структуру галузевого кодифікованого акту – МКУ. 7. Зовнішня самостійність та автономність **М.п.** відбивається у закріпленні його норм в окремих галузевих джерелах права: кодексах (МКУ), законах («Про Митний тариф України», «Про деякі питання ввезення на митну територію України та реєстрації транспортних засобів» тощо), підзаконних нормативних актах (положення, порядки, переліки, інструкції тощо, затверджені КМУ, Мінфіном, Держмитслужбою), договірних актах (угоди, меморандуми, укладені Держмитслужбою з іншими суб'єктами митних правовідносин, наприклад, Меморандум про партнерство та співробітництво між ВГО «Асоціація платників податків України» та Держмитслужбою тощо), міжнародні договори та угоди (Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Київська конвенція), Митна конвенція про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенція МДП) тощо). 8. **М.п.** має власний галузевий понятійний апарат, наприклад: ввезення (вивезення) товарів, вільний обіг, декларант, декларація митної вартості, заходи нетарифного регулювання ЗЕД, зона митного контролю, митна декларація, митне забезпечення, митний режим, мито, митні формальності тощо. 9. **М.п.** характеризується наявністю специфічного суб'єктного складу та особливостями їх правового статусу. Так, учасником митних правовідносин завжди є митний орган (посадова особа), які виступають суб'єктами владних повноважень. Митними органами є центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну митну політику (центральний апарат Держмитслужби), митниці та митні пости (п. 34-1 ч. 1 ст. 4 МКУ). Інші суб'єкти митних правовідносин, які не наділені владними повноваженнями іменуються «громадянами» (фізичні особи: громадяни України, іноземці, особи без громадянства (п.7 ст. 4 МК України) або «підприємствами» (будь-яка юридична особа, а також громадянин-підприємець (п. 38 ст. 4 МК України). Крім того, в **М.п.** виокремлюють дві групи спеціальних суб'єктів. Перша група: підприємства, що надають послуги в галузі митної справи і контроль за діяльністю яких здійснюють митні органи

(митний брокер, утримувач магазину безмитної торгівлі, утримувач вантажного митного комплексу тощо), друга – особи, які наділені спеціальними правовими можливостями, що впливають з характеру їх професійної діяльності в галузі митної справи (декларант, перевізник, експрес-перевізник, повірений тощо).

М.п. як галузь юридичної науки – це сукупність знань, теоретичних понять, наукових поглядів, тлумачень, уявлень та концепцій про **М.п.**, його систему, предмет і метод його правового регулювання, історичні аспекти становлення, проблеми і перспективи розвитку цієї галузі права та сфери її застосування. **М.п.** як навчальна дисципліна – це систематизовані відповідно до типової програми знання, уміння та навички щодо основних інститутів М.П., що необхідні фахівцям в галузі права для здійснення професійної діяльності.

Літ.: 1. Теорія держави і права: підручник / О.В. Петришин, С.О. Погрібняк, В.С. Смородинський та ін.; за ред. О.В. Петришина. Х.: Право, 2015. 368 с.; 2. Бахрах Д.Н. Таможенное право как институт административного права. *Государство и право*. 1995. № 3. С. 13 – 21.; 3. Комзюк В.Т. Адміністративно-правові засади здійснення митної справи: поняття та види. *Вісник Націон. ун-ту внутрішніх справ*. 2003. № 22. С. 189 – 194.; 4. Федотова І.О. Роль і місце адміністративного права у системі права України. *Митна справа*. 2012. № 6. С. 43-50.; 5. Корнева Т. Митне право як самостійна спеціальна галузь права. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 9. С. 3-5.; 6. Приймаченко Д.В., Мазур А.В. Місце митного права в системі права: шлях до парадигми. *Митна справа*. 2012. № 6. С. 31-43.; 7. Кормич Б.А. Таможенное право. *Одесская школа права. Введение в украинское право* / под общ. ред. С.В Кивалова. Одесса, Юридична література, 2016. 504 с.; 8. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.; 9. Pryimachenko D.V., Tylchuk O.V. Principles of administrative activity of customs authorities of Ukraine and their classification. *Juridical sciences and their role in the formation of legal culture of a modern person : collective monograph* / A.A. Blinova, R.E. Ennan, K.M. Hlynianaya, O.M. Ivanchenko, etc.– Lviv-Torun: Liha-Pres, 2019. 256 p. P. 195-212.

Приймаченко Д.В.

МИТНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ – див. ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ

МИТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ (англ. CUSTOMS REGULATIONS) – це діяльність уповноважених органів державної влади із впорядкування митних і пов'язаних із ними відносин, що ґрунтується на сучасних уявленнях про методи й засоби формування й реалізації митної політики держави, а також на відповідних міждержавних та міжнародних митних стандартах.

М.р. являє собою вплив держави в особі державних органів (насамперед, митних) на інших суб'єктів митних відносин із метою підпорядкування їхніх дій загальнодержавним економічним інтересам [1]. Із набуттям незалежності Україна розпочала активно формувати власну митну політику, створювати свою митну систему та самостійно здійснювати митне регулювання. Усе це знайшло своє відображення та закріплення в перших законодавчих актах незалежної держави [2]. Україна самостійно здійснює **М.р.** ЗЕД на своїй території. Митну політику України визначає ВРУ. **М.р.** ЗЕД здійснюється згідно із ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність» (далі – Закон), МКУ, законами України про митне регулювання, Митним тарифом України та міжнародними договорами України (ч. 2 ст. 13) [3].

Чинний МКУ [4] не оперує терміном **М.р.** Натомість, «регулювання», окрім як у загальноприйнятих «правове регулювання» або класичному «нетарифне регулювання ЗЕД» вжито в інших словосполученнях: по-перше, на позначення сфери державної митної політики використано поняття «регулювання зовнішньої торгівлі», по-друге, унормування елементів

митної справи стало можливим через вказівку на такий із них, як «застосування механізмів тарифного і нетарифного регулювання ЗЕД», по-третє, роль МКУ й інших законодавчих актів України з питань митної справи та у сфері ЗЕД визначено для «регулювання питань, пов'язаних із митним режимом», по-четверте, за задумом авторів МКУ оформлення товарів за спрощеною митною декларацією має супроводжуватися вжиттям «заходів тарифного регулювання ЗЕД».

Закон оперує терміном **М.р.** в значенні «регулювання питань, пов'язаних із встановленням мит та інших податків, що справляються при переміщенні товарів через митний кордон України, процедурами митного контролю, організацією діяльності органів митного контролю України» (абз. 35 ст. 1 Закону) [3]. Відповідно до вказаного Закону митні правила України, які повинні включати порядок декларування товарів, сплати мита та інших податків, що справляються при переміщенні товарів через митний кордон України, надання митних пільг та інші умови проходження митного контролю, встановлюються законами України про **М.р.**, ключовим з-поміж яких є МКУ.

Роль держави у регулюванні ЗЕД зростає, одним із основних важелів, який використовується для регулювання зовнішньої торгівлі та захисту національних інтересів у цій сфері, є митна політика держави [2]. Державне регулювання в галузі митної справи в умовах мінливої економічної ситуації, пошуку ефективної моделі зовнішньоекономічного співробітництва, потребує сталого митного законодавства [5]. Задля цього в його актах закріплюють вихідні засадничі ідеї, норми-принципи. Так, у ст. 13 Закону до принципів **М.р.** віднесено: самостійність (Україна самостійно здійснює митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності на своїй території), чіткого розподілу компетенції (митну політику України визначає Верховна Рада України), пріоритет закону (**М.р.** ЗЕД здійснюється згідно з цим Законом, МКУ, законами України про **М.р.**, Митним тарифом України та міжнародними договорами України; Митний тариф України визначається згідно з відповідним законом), територіальної єдності (територія України становить єдиний митний простір, на якому діють митні правила України, з додержанням зобов'язань, що випливають з міжнародних договорів України), тощо. У Законі під **М.р.** розуміється «регулювання питань, пов'язаних з установами мит і митних зборів, процедурами митного контролю, організацією діяльності органів митного контролю України» [3]. Тож, суб'єктами **М.р.**, відповідно до цього закону є відповідно ВРУ, КМУ, Держмитслужба. Відповідно до ст. 384 ГКУ держава здійснює **М.р.** ЗЕД відповідно до МКУ, ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність», інших законів, Митного тарифу та чинних міжнародних договорів, згоду на обов'язковість яких надано ВРУ [6].

У навчальній літературі **М.р.** охоплює широке коло питань – аналіз суб'єктів та основних складових митно-тарифної політики країни, висвітлення питання митних режимів, організації та здійснення системи митного контролю та оформлення; митного декларування та митних платежів, засобів нетарифного регулювання, митних процедур, порівняння з іншими державами, взаємозв'язку з банківською системою. Розгляд **М.р.** здатний призвести до висновку, що воно являє собою вплив держави в особі її органів (насамперед, митних) на інших суб'єктів митних відносин із метою підпорядкування їхніх дій загальнодержавним економічним інтересам, має дуалістичну природу, а його предметом є відносини, що виникають у зв'язку із управлінням митною системою [1]. **М.р.** формулюється як діяльність щодо встановлення порядку і правил, дотримуючись яких особи реалізують своє право на переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України, що передбачає створення сприятливих умов (митних правил) для переміщення товарів і транспортних засобів, які б базувались на врахуванні інтересів держави; іншими словами, **М.р.** – це не самі митні правила, а діяльність, пов'язана із їх встановленням, зміною, внесенням необхідних доповнень чи відміна окремих із них [7].

У залежності від критеріїв поділу варто виокремлювати такі методи **М.р.** ЗЕД: адміністративні, економічні, правові [8]. Адміністративні методи **М.р.** ЗЕД передбачають прийняття рішень імперативного характеру, не пов'язаних, як правило, із фінансами чи коштами суб'єктів ЗЕД. Так, застосування специфічних видів мита дослідники митної політики прирівнюють адміністративні й нетарифні засоби регулювання [9]. Економічні методи **М.р.** ЗЕД полягають у застосуванні економічних важелів впливу на суб'єктів ЗЕД, передусім митно-тарифних заходів. Тому то поширеною є практика ототожнення економічних методів та засобів тарифного регулювання. Щодо правових методів **М.р.** а ні адміністративні, ані економічні методи не можуть запроваджуватися й застосовуватися поза нормою законодавства, у протилежному випадку вони будуть незаконними.

Згідно із п. 9 ст. 92 Конституції України, відповідно до якого виключно законами України визначаються «засади зовнішньополітичної і зовнішньоекономічної діяльності, митної справи». Відповідно до п. 8 ст. 116 Основного Закону КМУ «організовує і забезпечує здійснення ЗЕД України, митної справи». Отже, на рівні Конституції України правове регулювання митної справи безпосередньо пов'язується із ЗЕД і ґрунтується воно на принципі розподілу правотворчих повноважень між парламентом і КМУ: законами регламентація ЗЕД будь-яких суб'єктів з відповідним статусом, а постановами та розпорядженнями уряду – держави Україна.

М.р. є державно-правовим явищем у сфері економічних відносин. За аналогією із правовим регулюванням **М.р.** так само забезпечується за допомогою спеціально-створеного державою механізму. Його елементами є: (1) норми національного та міжнародного митного права (нормами, закріпленими в законах та інших правових актах, у т.ч. міжнародних, визначається модель зовнішньоекономічних та зовнішньополітичних відносин суб'єктів митного права), (2) органи державного управління митною справою (у тому числі Держмитслужба), (3) митні правовідносини (відносини, урегульовані нормами законодавства, що виникають між органами державного управління митною справою та суб'єктами транскордонного переміщення товарів і предметів). Правова регламентація митних відносин є лише засобом здійснення **М.р.** Його не можна зводити лише до встановлення правил переміщення товарів і предметів, бо воно включає в себе, наприклад, ухвалення політичних рішень щодо митної та зовнішньоекономічної діяльності, знову ж таки оформлювані в концепціях, стратегіях, коротко - та довгострокових програмах дій органів виконавчої влади.

За аналогією із правовим регулюванням межі **М.р.** визначає ЗЕД, яка є предметом такого регулювання. ЗЕД відповідно до ст. 1 відповідного Закону є діяльністю суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах (договірних (контрактних) – прим. А.М.) між ними, що має місце як на території України, так і за її межами. **М.р.** ЗЕД є вужчим поняттям, аніж державне регулювання ЗЕД. Разом із тим, квотування, ліцензування, антидемпінгові процедури є засобами **М.р.** ЗЕД і не можуть розглядатися окремо від нього. **М.р.** є частиною економічного регулювання, а тому підпадає під дію «норм економічного простору».

У ЄС **М.р.** є дворівневим: а) акти союзного митного права (МК Союзу, Комбінована номенклатура ЄС, імплементаційні регламенти ЄС, б) національні акти митного законодавства країн-членів ЄС. Історично **М.р.** ЄС полягало у поступовому збільшенні питомої частки союзного митного права. Так, у 1968 р. Радою ЄС розроблено єдину концепцію визначення країни походження товару, єдине поняття митної території; у 1969 р. – єдині правила пред'явлення товарів до митного контролю, положення про товарні склади, вільні митні зони, мито, митні обмеження, а також правила транзиту в межах Співтовариства. Усі ці нововведення покликані були забезпечити одноманітне застосування Єдиного митного тарифу. Згодом ці акти були закладені в основу МК Союзу. Митний союз варто розглядати і як інституційний механізм **М.р.** в ЄС, яке стало предметом вивчення в межах спеціального монографічного дослідження [10].

Якщо національний механізм **М.р.** визначається передусім принципами митної політики конкретної держави, то міждержавний – уніфікованими правилами, закріпленими в нормах міжнародного митного права, джерельна основа якого істотно змінилася з ухваленням під егідою ВМО Рамкових стандартів безпеки та полегшення світової торгівлі. **М.р.** як процес не може не спиратися на міжнародні стандарти ВМО.

Літ.: 1. Настюк В.Я., Мех Ю.В. Митне регулювання. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Том 5: Адміністративне право / редкол.: Ю.П. Битяк (голова) та ін. Харків: Право, 2020. 960 с.; 2. Приймаченко Д.В. Митна політика держави та її реалізація митними органами: монографія. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2006. 332 с.; 3. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. № 959-ХІІ. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 29. Ст. 377. 4. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 5. Мазур А.В. Митне регулювання: європейський вимір та новий міждержавний стандарт. *Митна справа*. 2006. № 5. С. 17–24.; 6. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, № 19–20, № 21–22. Ст. 144.; 7. Митне право: конспект лекцій для студентів спеціальності 081 «Право» денної форми навчання / уклад. Н.Ю. Щербюк. Луцьк, 2017. 311 с.; 8. Гребельник О.П. Основи митної справи: навч. посібник. К.: Центр навч. літ., 2003. 600 с.; 9. Ківалов С.В., Кормич Б.А. Митна політика України: підручник. Одеса: Юрид. літ., 2001. 256 с.; 10. Митне регулювання в ЄС та Україні: порівняльно-правове дослідження: наук.-практ. посібник / Мазур А.В., Мароха В., Олійник Н., Омельченко О., Полонський О., Ропотан О.; За наук. ред. А.В.Мазура. К.: ТОВ «Ніка–Прінт», 2005. 832 с.

Мазур А.В.

МИТНИЙ АТАШЕ (англ. CUSTOMS ATTACHE) – офіційна посадова особа відповідальна за митну складову при іноземному представництві країни під керівництвом посла чи іншого голови дипломатичної місії переважно в міжурядових організаціях, міжнародних неурядових організаціях чи агентствах.

Визначення поняття **М.а.** є достатньо складним, через відсутність чіткого визначення в іноземній літературі, аналіз походження терміну приводить до різних галузей науки, насамперед дипломатії та політології. Поняття аташе у міжнародних відносинах виникло у західній Європі кінця у XVIII ст. Дипломати (посли) історично передували іншим формам організації зовнішніх відносин, таким як міністерства закордонних справ. Аташе (фр. attaché – прикріплений) – це працівник закордонної дипломатичної місії, який є спеціалістом певного кола питань. Аташе є членом дипломатичного корпусу у країні перебування, тому має загально визнаний міжнародно-правовий статус, в тому числі й усі дипломатичні привілеї та імунітети [1]. Інститут митного аташе почав активно використовуватися у 60-х роках у країнах Європи, чому передувало створення Європейського об'єднання вугля і сталі і подальша без бар'єрна інтеграція в Європейське економічне товариство. Американська генеза **М.а.** бере свій початок у 70-х роках минулого сторіччя та базувалася на запобіганні контрабанді наркотичних виробів із країн Латинської Америки та країн Азії до США [2].

Основними функціями **М.а.** є: розвиток міжнародного співробітництва у сфері митної справи на міждержавному рівні; консультування голови дипломатичної місії у питаннях міжнародного митного права, перебігу зовнішньоекономічної діяльності. Основними завданнями **М.а.** є збір та обробка інформації щодо митного співробітництва на міждержавному рівні, підтримка та посилення міжнародної складової в митній сфері на ввіреній зоні відповідальності іноземного представництва країни. Станом на 2024 рік статус **М.а.** в нормативно-законодавчих актах України залишається не визначеним.

Літ.: 1. Сандровський К.К. Аташе. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко(відп.ред) та ін. К.: «Укр. Енцикл.», 1998. Т. 1: А-Г. 672 с.; 2. CBP Attaches. URL: <http://surl.li/tsmjz>

Разживін В.М.

МИТНИЙ АУДИТ (англ. CUSTOMS AUDIT) – різновид митного контролю, який полягає в здійсненні посадовими особами митних органів документальних перевірок на предмет відповідності інформації відображеною у деклараціях та внутрішніх системах обліку оператора ЗЕДз метою підтвердження її достовірності та точності. **М.а.** належить до державного контролю фіскального типу, що спрямований на контроль правильності нарахування та повноти сплати митних податків та платежів [1]. Враховуючи норми законодавства (ст. 345 МКУ) [2] та світову практику у сфері митного аудиту можна сформулювати його визначення як однієї з форм митного контролю, що здійснюється шляхом документальних виїзних та невиїзних перевірок підприємств-суб'єктів ЗЕД посадовими особами митних органів після факту митного оформлення товарів [3].

Основи та сутнісний зміст **М.а.** вперше були визначені Стандартом 6.6. Генерального додатку переглянутої Кіотської конвенції де зазначено, що «Система митного контролю містить у собі контроль на основі методів аудиту» [4]. Зростання обсягів міжнародної торгівлі з одночасним зменшенням коштів на утримання митних адміністрацій та скороченням кількості посадових осіб в митних органах, привели до розробки системи контролю, заснованого на активному використанні методів управління ризиками й розвитку ризик-орієнтованого **М.а.** [5].

За ознакою «час проведення» **М.а.** розрізняється як «попередній митний аудит» (митний преаудит) та наступний митний аудит (митний пост-аудит). Митний преаудит – це особливий вид митного контролю, який проводиться митними аудиторами з метою підтвердження інформації про обсяги ЗЕД, нарахування та сплати митних платежів суб'єкта ЗЕД перед наданням дозволу на отримання суб'єктом ЗЕД статусу Авторизованого митного оператора та застосування спрощених процедур митного контролю та митного оформлення. Митний пост-аудит – це різновид митного контролю, що здійснюється посадовими особами митних органів після завершення процедури митного оформлення й випуску товарів та транспортних засобів комерційного призначення в обіг у вигляді документальних перевірок із застосуванням методів аналізу ризиків і аудиту з метою перевірки достовірності задекларованої суб'єктом ЗЕД інформації та правильності нарахування й повноти сплати митних податків та платежів.

Термін **М.а.** у європейському законодавстві також використовується при описі процедур пост-митного контролю за окремими угодами. У вітчизняному законодавстві термін **М.а.** не застосовується, однак ч. 7. ст. 336 та ст. 345-347 МКУ [2] визначено документальні перевірки як одну з форм митного контролю, який здійснюється посадовими особами митних органів на предмет дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи, у тому числі своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних платежів. **М.а.** може проводитись як на основі добровільного співробітництва (у випадку попереднього аудиту), так і в обов'язковому порядку (при здійсненні планових або позапланових документальних перевірок у вигляді митного постаудиту). **М.а.** є ефективним інструментом для забезпечення відповідності діяльності економічних операторів митному законодавству [3].

Літ.: 1. Івашова Л.М., Єдинак Т.С., Єдинак В.Ю. Основи митного пост-аудиту: навч. посіб. Дніпро: АМСУ, 2011. 200 с.; 2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 3. Вакульчик О.М. Митний аудит. Митна енциклопедія: Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 2 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 474 с.;

4. International Convention on the simplification and harmonization of Customs procedures (as amended) (Revised Kyoto Convention) (Kyoto, 26.06.1999). URL: <http://surl.li/svqbx>; 5. Івашова Л.М. Митний постаудит: навчальний посібник електронна версія Дніпро: УМСФ. 2020. 237 с. URL: <http://surl.li/tscez>

Івашова Л.М.

МИТНИЙ АУКЦІОН (англ. CUSTOMS AUCTION) – вид електронного аукціону, який полягає в повторювальному процесі підвищення ціни лота шляхом подання учасниками (учасником) цінових пропозицій, що проводиться у три раунди в інтерактивному режимі реального часу [1]. Можливість реалізації митними органами через механізм проведення **М.а.** товарів, транспортних засобів, що зберігаються на складах митних органів, за якими власник або уповноважена ним особа не звернулися до закінчення строків зберігання, або які були виявлені (знайдені) під час здійснення митного контролю в зонах митного контролю та/або у транспортних засобах, що перетинають митний кордон України, і власник яких невідомий, після закінчення строку зберігання, або товари, які швидко псуються або мають обмежений строк зберігання, у тому числі товари – безпосередні предмети порушення митних правил передбачена ст. 234 МКУ [2].

Реалізація товарів з використанням електронної торгової системи здійснюється на підставі договору між замовником та оператором на проведення електронного аукціону. Замовник електронного аукціону – митниця, в якій перебуває на обліку товар, що підлягає реалізації через електронну торгову систему, і яка уклала з оператором електронного майданчика договір про проведення електронного аукціону. Оператор електронного майданчика - юридична особа, зареєстрована в установленому законом порядку на території України, що має право на використання електронного майданчика, який підключено до електронної торгової системи. Проведення електронних аукціонів відбувається за кожним окремим лотом за рішенням комісії. Рішення комісії приймаються простою більшістю голосів, підписуються присутніми на засіданні членами комісії та затверджуються керівником чи заступником керівника відповідної митниці (згідно з розподілом обов'язків). У разі коли голоси розділилися порівну, вирішальним є голос голови комісії. На підставі прийнятого комісією рішення готується заявка на проведення електронного аукціону, яка підписується головою комісії та надсилається оператору для публікації інформації з неї в електронній торговій системі у формі оголошення про проведення електронного аукціону. Заявка на проведення електронного аукціону обов'язково повинна містити: інформацію про замовника; вид електронного аукціону; назву та характеристики товару, наявність дефектів, фотографічні зображення, інформацію про технічну документацію, місцезнаходження; стартову ціну лота на кожному з електронних аукціонів; мінімальну ціну лота на редукації; контактні дані посадової особи замовника, уповноваженої на демонстрацію лота. Оператор формує оголошення про проведення електронного аукціону, в якому, крім інформації із заявки на проведення електронного аукціону, обов'язково зазначає: дату опублікування оголошення; проведення електронного аукціону; розмір кроку електронного аукціону; розмір реєстраційного та гарантійного внесків, реквізити рахунків оператора та строки їх сплати; інформацію про винагороду оператора; умови реєстрації для участі в електронному аукціоні; кінцевий строк прийняття заяв про участь в електронному аукціоні. Заявки на участь у **М.а.** приймаються з моменту оприлюднення в електронній торговій системі оголошення про проведення електронного аукціону та до 20 години робочого дня, що передує дню проведення електронного аукціону. Заявки, подані після завершення цього строку, оператором не приймаються. Особи, які мають намір взяти участь в електронному аукціоні, сплачують реєстраційний та гарантійний внески на рахунок оператора, послугами якого вони користуються для участі в аукціоні. Електронний аукціон починається автоматично в час, визначений в електронній торговій системі. Не реалізований на першому **М.а.** лот

виставляється на другий митний аукціон із стартовою ціною, що становить 75 % його стартової ціни на першому митному аукціоні. Не реалізований на другому **М.а.** лот виставляється на третій митний аукціон із стартовою ціною, що становить 50 % його стартової ціни на першому митному аукціоні. Не реалізований на третьому **М.а.** лот виставляється на редукціон із стартовою ціною, що становить 50 % його стартової ціни на першому митному аукціоні. Ціна, за якою лот виставляється на другий, третій митні аукціони або на редукціон, не може бути меншою, ніж сума податків і зборів, що підлягають сплаті при переміщенні товарів через митний кордон України. Мінімальна ціна, до якої можливе зниження на редукціоні, становить 30 % стартової ціни на першому митному аукціоні та не може бути меншою за суму податків і зборів, що підлягають сплаті при переміщенні товарів через митний кордон України. Оголошення про проведення другого, третього **М.а.** відображається в електронній торговій системі автоматично на наступний робочий день після проведення попереднього електронного аукціону. Другий, третій **М.а.** проводяться на восьмий робочий день після завершення попереднього електронного аукціону. Якщо лотом є товар, який швидко псується або має обмежений строк зберігання, другий, третій митні аукціони проводяться на наступний робочий день після завершення попереднього електронного аукціону. Переможець електронного аукціону визначається шляхом автоматичної оцінки електронної торгової системи цінних пропозицій учасників після завершення електронного аукціону та формування протоколу про його результати.

Переможцем електронного аукціону визнається учасник, який запропонував на момент завершення **А.м.** найвищу цінову пропозицію, при тому, що цим учасником зроблено щонайменше один крок аукціону – наступну за величиною цінову пропозицію у разі дискваліфікації учасника, який запропонував найвищу цінову пропозицію. У разі однакових цінних пропозицій переможцем визначається учасник, яким подано цінову пропозицію раніше. Протокол про результати електронного аукціону в електронній формі формується та оприлюднюється в електронній торговій системі автоматично в день його завершення. Протокол містить інформацію про: дату і час початку та завершення електронного аукціону; реєстраційний номер лота, стартову ціну та його назву; ціну реалізації лота; цінні пропозиції учасників; суму сплаченого гарантійного внеску; назву операторів електронних майданчиків, що мають право на винагороду, та суму винагороди; переможця; дату, до якої переможець електронного аукціону повинен сплатити запропоновану ним ціну лота, та реквізити рахунка оператора, на який необхідно перерахувати кошти за придбаний товар. Протокол електронного аукціону у день його завершення підписується переможцем та оператором, на майданчику якого реалізовано товар, за допомогою кваліфікованого електронного підпису та публікується оператором в електронній торговій системі. Переможець, зазначений у протоколі електронного аукціону, протягом трьох робочих днів, а щодо товарів, які швидко псуються або мають обмежений строк зберігання, протягом одного робочого дня після дня визначення його переможцем вносить кошти за лот на рахунок оператора електронного майданчика, зазначений в оголошенні про проведення електронного аукціону. Під час перерахування коштів за придбаний лот переможець електронного аукціону зазначає в розрахунковому документі номер лота, за яким здійснюється оплата. Якщо переможець електронного аукціону вчасно не перерахував кошти за лот та кошти, такий переможець дискваліфікується оператором та позбавляється права участі в наступних аукціонах за цим лотом.

Електронний аукціон може бути відмінено замовником на будь-якому етапі до дня його проведення на підставі рішення, про що замовник повинен повідомити оператору, з яким укладено договір про проведення електронного аукціону. Електронний аукціон вважається таким, що не відбувся, у разі: відсутності учасників електронного аукціону; відмови від підписання протоколу електронного аукціону або не підписання такого протоколу в установленний строк усіма учасниками, що в процесі електронного аукціону

подали цінові пропозиції та були поетапно визначені переможцями електронного аукціону; несплати належних коштів учасниками, що подали цінові пропозиції та поетапно визначені переможцями електронного аукціону [1].

Літ.: 1. Порядок реалізації товарів на митних аукціонах, редукаціях : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 04.12.2003 р. № 1050. *Офіційний вісник України*. 2020. № 1. Ст. 70.; 2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Фрадинський О.А.

МИТНИЙ БАР'ЄР (англ. CUSTOMS BARRIER) – звужує торгівлю між країнами шляхом створення та застосування різноманітних обмежень. Ці обмеження можуть мати форму тарифів, зборів, мит і торгового ембарго [1].

При імпорті товарів із зарубіжних країн їх вартість може бути збільшена за рахунок **М.б.**, тобто сукупності зовнішніх імпорتنих мит, що стягуються для захисту національних товарів. Країна – імпортер застосовує мита, обкладаючи непрямим податком вартість усіх товарів, що надходять з-за кордону. Основним ефектом **М.б.** є підвищення ціни на товар, що продається з а кордоном, щоб захистити від конкуренції товари та послуги, пов'язані з тим самим видом продукції в державі-імпортері [2]. Додаткові види **М.б.** включають використання імпорتنих та експортних ліцензій, квот і субсидій. У деяких випадках зміни ціни у валюті країни можуть використовуватися як митний бар'єр або форма обмеження торгівлі. **М.б.** можуть бути встановлені країнами, які прагнуть надати перевагу національній промисловості над іноземним конкурентом. У деяких випадках ці збори вводяться, щоб обмежити експорт товарів і послуг, які можуть бути життєвоважливими для місцевої економіки. **М.б.** також можуть бути встановлені у відповідь на небажані дії інших країн.

Мита мають давнє походження: їх сліди можна знайти в документах понад 2000 років тому. Проте протягом тривалого часу держави намагалися уникнути застосування штрафних мит, щоб уникнути помсти щодо власної продукції, існує також багато торгових угод, які скасовують або значно зменшують ці непрямі податки. Прикладом вільного руху товарів, який передбачає скасування будь-яких мит між державами-членами ЄС [2]. Багато економістів вважають, що **М.б.** слід використовувати лише як крайній засіб, оскільки вони можуть створити вороже торгове середовище. Однак переважає думка, що для запровадження **М.б.** є вагомі підстави. **М.б.** відіграють важливу роль у міжнародній торгівлі, незалежно від того, чи йдеться про захист вітчизняної промисловості, що розвивається, чи про тактичну стратегію участі в торговельній війні.

Літ.: 1. How a Customs Barrier Works. URL: <http://surl.li/tntny>; 2. How duties and the customs barrier work. URL: <http://surl.li/tntob>

Коновалов Ю.О.

МИТНИЙ БРОКЕР (англ. CUSTOMS BROKER) – це підприємство, що надає послуги з декларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення, які переміщуються через митний кордон України (ст. 416 МКУ) [1]. Правове регулювання діяльності **М.б.** в цілому регламентується МКУ, зокрема гл. 59 «Митна брокерська діяльність», законами України та іншими нормативними актами. **М.б.** є підприємство, що є резидентом, перебуває на обліку в митних органах [2]. **М.б.** може проводити свою діяльність у будь-якому митному органі України. Взаємовідносини **М.б.** з особою, яку він представляє, визначаються відповідним договором. **М.б.** зобов'язаний дотримуватись конфіденційності інформації, отриманої при виконанні митних формальностей. У трудових відносинах із **М.б.** перебувають фізичні особи-резиденти – агенти з митного оформлення, які безпосередньо виконують в інтересах особи, яку представляє **М.б.**, дії, пов'язані з пред'явленням митному органу товарів, транспортних засобів комерційного призначення, а також документів,

потрібних для здійснення їх митного контролю та митного оформлення. Діяльність **М.б.** – це дозвільний вид діяльності і потребує отримання дозволу від уповноваженого державного органу – Держмитслужби. Строк дії дозволу необмежений.

Митні органи здійснюють контроль за діяльністю **М.б.** на основі критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження його професійної діяльності [2]. Митний орган узагальнює та аналізує інформацію про діяльність **М.б.** У разі виявлення фактів порушення **М.б.** вимог законодавства України з питань митної справи митний орган щомісяця до п'ятого числа місяця, наступного за звітним, надсилає Держмитслужбі подання про застосування до **М.б.** санкцій у вигляді зупинення дії дозволу чи його анулювання [3].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Порядок подання та розгляду заяв, надання, переоформлення, зупинення дії та анулювання дозволів на провадження митної брокерської діяльності: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 27.09.2021 р. №517. *Офіційний вісник України*. 2021.№ 99. Ст. 6537.; 3. Правила провадження митної брокерської діяльності та порядок контролю за її провадженням : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 27.09.2021 р. №517. *Офіційний вісник України*. 2021.№ 99. Ст. 6537.

Гармаш Є.В.

МИТНИЙ КОДЕКС ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ (МК Союзу) (CUSTOMS CODE OF THE EUROPEAN UNION (UCC). Завдання прийняття єдиного митного кодексу для держав – членів ЄЕС, яке згодом еволюціонувало у ЄС, отримало закріплення у багаторічній Програмі здійснення митного союзу 1979 р. [1]. Водночас Комісія ЄЕС тільки 28.02.1990 р. завершила роботу та подала на розгляд проект Митного кодексу Співтовариства (Community Customs Code). Його прийняття відбулося 12.10.1992 р. у формі регламенту [2]. Застосування на практиці положень **М.к.С.** у повному обсязі було розпочато лише з 01.01.1994 р., після того як стало можливим застосування Регламенту Комісії ЄС № 454/93 від 02.07.1993 р., який установлював положення про виконання Регламенту Ради (ЄС) № 2913/92 що запроваджував **М.к.С.** від 12.10.1992 р. Статті 161, 182 і 183 **М.к.С.** мали застосовуватися з 01.01.1993 р. По суті, застосування **М.к.С.** за відсутності даного регламенту було неможливим [3].

М.к.С. від 12.10.1992 р. було розроблено шляхом інтеграції митних процедур, які застосовувалися окремо у державах – членах ЄЕС протягом 80-х рр. ХХ ст. Кодекс анулював більше ста регламентів і директив, що діяли в галузі митного регулювання з 1968 р. до 1993 р., та був спрямований на досягнення ясності й одноманітності під час тлумачення положень права ЄС щодо торгівлі з третіми сторонами. Для визначення випадків та умов, за яких застосування митного законодавства може бути спрощеним, а також розгляду інших питань, пов'язаних з його застосуванням, на основі ст. 247-249 **М.к.С.** заснувався Комітет **М.к.С.** Оскільки **М.к.С.** закріплював лише основи правового регулювання митних відносин, то необхідність існування національних митних законодавств держав – членів ЄЕС після його прийняття залишалася. Так, за національним митним правом залишалися регламентація питань організації діяльності національних митних служб, правове регулювання відносин відповідальності за порушення митного законодавства й окремих митно-процесуальних норм. У деяких статтях **М.к.С.** були навіть посилення на необхідність застосування положень митного права держав – членів ЄЕС (ст. 167, 217, 245 тощо) [2]. Положення **М.к.С.** від 12.10.1992 р. тривалий час використовувались як основні засади митного регулювання державами – членами ЄЕС.

З метою подальшого вдосконалення норм митного права ЄС та діяльності митних служб його держав-членів, Європейська комісія розробила проект нової редакції **М.к.С.** (Modernised Customs Code). Від самого початку роботи над проектом було вирішено, що модернізація чинного кодексу має здійснюватися тільки через його повний перегляд та заміну

новим ефективним документом, а не шляхом перегляду його окремих положень. У підсумку затвердження оновленого модернізованого **М.к.С.** відбулося 23.04.2008 р. Регламентом Європейського Парламенту і Ради № 450/2008, офіційно опублікованим 04.06.2008 р. Згідно з ст. 188 модернізованого **М.к.С.**, набуття чинності закріплених у його статтях положень планувалось у декілька етапів, а саме з: 24.06.2008 р.; 24.06.2009 р.; 01.01.2011 р.; 24.06.2013 р. [4]. Як за структурою, так і за змістом модернізований **М.к.С.** суттєво відрізнявся своєї попередньої редакції 1992 р. Так, зберігши в структурі модернізованого **М.к.С.** 9 розділів, кількість статей в них було зменшено з 253 до 188. У змісті останніх, значної уваги приділялось співпраці між митними адміністраціями та уповноваженими економічними операторами, поданню електронних митних декларацій та обміну електронними даними між митними адміністраціями, при повному дотриманні положень щодо захисту та конфіденційності особистих даних тощо. У зв'язку із набуттям чинності Регламенту Європейського Парламенту і Ради № 450/2008 Комісією ЄС у формі Регламенту від 17.11.2008 р. також були затверджені зміни до положень про його імплементацію [5].

Водночас, у зв'язку з тим, що прийняття модернізованого **М.к.С.** затягнулося в часі, його положення застаріли ще за довго до набуття ним чинності. Тому 20.02.2012 р. Комісія ЄС оголосила про початок роботи над розробкою третьої редакції **М.к.С.**, підсумком якої стало прийняття Європейським Парламентом та Радою ЄС Регламенту № 952/2013 від 09.10.2013 р. про встановлення Митного кодексу Європейського Союзу (Union Customs Code) [6], що набув остаточної чинності з 01.05.2016 р. За структурою чинна редакція **М.к.С.** складається з преамбули, 9 розділів, які вміщують 288 статей, та одного додатку – Кореляційної таблиці. У його змісті нормативного закріплення отримали наступні загальні правила та процедури, що застосовуються до товарів, ввезених на митну територію ЄС або вивезених з неї: загальні положення; чинники, на підставі яких застосовуються ввізне або вивізне мито та інші заходи щодо торгівлі товарами; митний борг і гарантії; товари, ввезені на митну територію Союзу; загальні правила митного статусу, поміщення товарів під митну процедуру, перевірки, випуску та розпорядження товарами; випуск у вільний обіг та звільнення від ввізного мита; спеціальні процедури; товари, вивезені з митної території Союзу; електронні системи, спрощення, делегування повноважень, процедура комітету та заключні положення [7]. **М.к.С.** є основним але не єдиним актом митного законодавства ЄС. Тому важливу роль для здійснення правового регулювання митних відносин в ЄС відіграють також й інші регламенти, прийняті з метою сприяння виконанню положень **М.к.С.**: Делегований регламент Комісії ЄС № 2015/2446 від 28.07.2015 р. [8]; Імплементаційний регламент Комісії ЄС № 2015/2447 від 24.11.2015 р. [9]; Делегований регламент Комісії ЄС № 2016/341 від 17.12.2015 р. [10] тощо.

Літ.: 1. Multiannual programme for the attainment of the customs union. *Official Journal of the European Communities*. 1979. № C84. P. 2–10.; 2. Council Regulation (EEC) № 2913/92 of 12 October 1992 establishing the Community Customs Code. *Official Journal of the European Communities*. 1992. № L 302. P. 1–50.; 3. Commission Regulation (EEC) № 2454/93 of 2 July 1993 laying down provisions for the implementation of Council Regulation (EEC) № 2913/92 establishing the Community Customs Code. *Official Journal of the European Communities*. 1993. № L 253. P. 1–766.; 4. Regulation (EC) № 450/2008 of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 laying down the Community Customs Code (Modernised Customs Code). *Official Journal of the European Union*. 2008. № L 145. P. 1–64.; 5. European Union (EU). (2008b). Commission Regulation (EC) № 1192/2008 of 17 November 2008 amending Regulation (EEC) № 2454/93 laying down provisions for the implementation of Council Regulation (EEC) № 2913/92 establishing the Community Customs Code. *Official Journal of the European Union*. 2008. № L 329. P. 1–51.; 6. European Union (EU). (2013b). Regulation (EU) № 952/2013 of the European Parliament and of the Council of 9 October 2013 laying down the Union Customs Code. *Official Journal of the European Union*. 2013. № L 269. P. 1–101.; 7. Perepolkin S.M., Mazur A.V.,

Marchenko O.O., Morozov O.V., Yefimova I.V. Sui generis of European Union customs law. *World Customs Journal*. 2022. Vol. 16. № 2. P. 35–55.; 8. European Union (EU). (2015a). Commission Delegated Regulation (EU) № 2015/2446 of 28 July 2015 supplementing Regulation (EU) № 952/2013 of the European Parliament and of the Council as regards detailed rules concerning certain provisions of the Union Customs Code. *Official Journal of the European Union*. 2015. № L 343. P. 1–557.; 9. European Union (EU). (2015b). Commission Implementing Regulation (EU) № 2015/2447 of 24 November 2015 laying down detailed rules for implementing certain provisions of Regulation (EU) № 952/2013 of the European Parliament and of the Council laying down the Union Customs Code. *Official Journal of the European Union*. 2015. № L 343. P. 558–893.; 10. European Union (EU) (2016a). Commission Delegated Regulation (EU) № 2016/341 of 17 December 2015 supplementing Regulation (EU) № 952/2013 of the European Parliament and of the Council as regards transitional rules for certain provisions of the Union Customs Code where the relevant electronic systems are not yet operational and amending Delegated Regulation (EU) № 2015/2446. *Official Journal of the European Union*. 2016. № L 69. P. 1-313.

Перепьолкін С.М.

МИТНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ (англ. CUSTOMS CODE OF UKRAINE). Перший **М.к.У.** у період новітньої незалежності Української держави було прийнято 12.12.1991 р. [1], другий – 11.07.2002 р. [2], чинний тепер **М.к.У.** – 13.03.2012 р.[3]. Перманентно у робочих групах за напрямом триває розробка чергового **М.к.У.**, який більшою мірою відповідатиме приписам актів митного права ЄС. Одні з найбільших суспільних очікувань від **М.к.У.** 2012 р. – осучаснення митних формальностей згідно із дедалі активнішим впровадженням цифрових технологій та інструментів взаємодії із декларантом, утвердження авторизованих економічних операторів як повноцінних суб'єктів митних правовідносин, більш прозоре декларування митної вартості товарів, уточнення термінів та порядку ввезення нерезидентами транспортних засобів тощо.

Проект **М.к.У.** 2012 р. було розроблено з урахуванням норм ЗУ «Про приєднання України до Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур у змінній редакції згідно з Додатком I до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур» [4] та ЗУ «Про приєднання України до Конвенції про тимчасове ввезення» [5]. Метою законопроекту було приведення **М.к.У.** у відповідність до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур [6], Конвенції про тимчасове ввезення [7], імплементація у національне законодавство Рамкових стандартів безпеки і полегшення світової торгівлі [8], базових ідей реформування митної служби України.

Порівняно із **М.к.У.** 2002 р. у чинному тепер кодифікованому акті варто відзначити наступні новели: по-перше, обсяг поняття «митна справа» значно розширено; по-друге, уведено в обіг новий термін – «авторизований економічний оператор», під яким розуміється підприємство, що відповідає встановленим вимогам та має право користуватися спеціальними спрощеннями (ст. 12). Заслужують на увагу й інші нововведення: можливість здійснення митного оформлення товарів у будь-якому митному органі; проведення митного оформлення протягом 4 годин з моменту подання митної декларації; використання однієї декларації для здійснення різних митних формальностей; звільнення декларанта від відповідальності за ненавмисні помилки у митній декларації; зазнала змін система митних режимів -режим «тимчасове ввезення (вивезення)» перетворено на два окремих – «тимчасове ввезення», «тимчасове вивезення», митний режим «імпорт» перейменовано на «імпорт (випуск для вільного обігу)», «експорт» – на «експорт (остаточне вивезення)» та ін. Зміни відбулися щодо оподаткування товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України громадянами. Одна з важливих особливостей **М.к.У.** 2012 р. – можливість

досягнення компромісу з порушниками митних правил шляхом укладання мирової угоди, якщо відсутні ознаки здійснення злочину (ст. 521 МКУ) [3].

Етапи розробки проекту **М.к.У.** 2012 р.: 1) 12.05.2011 р. до ВРУ було подано текст проекту ЗУ «Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законодавчих актів України», пояснювальної записки та інших супровідних документів до нього; 2) здійснено оцінку впливу проекту нормативно-правового акту на суспільні відносини з викладенням її результатів у пояснювальній записці; 3) оцінка відповідності законопроекту зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції та праву ЄС (acquis ЄС); 4) організаційно-технічне забезпечення підготовки законопроекту; 5) проведення публічних консультацій; 6) погодження законопроекту з відповідними органами державної влади. Зауваження Президента України до законопроекту зводилися до наступних: порушення конституційних гарантій права на підприємницьку діяльність, права власності, які не відповідають Конституції України, іншим законам України, що є засадничими в регулюванні тих чи інших відносин, ускладнює митні процедури для суб'єктів господарювання; створення ризиків ухилення від оподаткування, уникнення відповідальності за порушення митних правил, корупційні ризики, ризики порушення прав громадян, юридичних осіб, засадничих принципів існування демократичної, правової держави, якою є Україна; порушення взятих Україною міжнародних зобов'язань, що є кроком назад на шляху впровадження європейських та міжнародних стандартів у сфері лібералізації зовнішньоекономічної діяльності тощо.

Загалом у тексті **М.к.У.** 2012 р. дотримано техніки нормопроєктування: він позбавлений індивідуальності в характері викладу, формальний, має зв'язність і логічну послідовність статей між собою, має загальноживані терміни, що мають в цьому кодифікованому акті особливе, більш точне або спеціальне значення, має місце й термінологічна уніфікація. Структурно чинний **М.к.У.** складається із 21 розділу, що включають 83 глави і 590 статей.

Положення **М.к.У.** деталізовано нормативно-правових актах із питань здійснення митної справи, зокрема, в ЗУ «Про Митний тариф України» [9]. На виконання вимог **М.к.У.** КМУ ухвалив низку підзаконних актів, зокрема щодо питань, пов'язаних із застосуванням митних декларацій [10], пропуском через державний кордон осіб, автомобільних, водних, залізничних та повітряних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними [11] тощо. У розвиток норм **М.к.У.** та відповідних постанов уряду Мінін затвердив, до прикладу, порядок виконання митних формальностей при здійсненні транзитних переміщень, Держмитслужби своїм наказом затвердила порядок направлення до Держмитслужби запитів митниць щодо проведення перевірки документів про походження товару тощо.

У зв'язку з імплементацією актів міжнародного права чинний **М.к.У.** зазнав змін. Так, із метою практичної реалізації ідей Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур у ньому було враховано низку так званих стандартних правил: електронне декларування товарів під час переміщення їх через митний кордон (стандартне правило 3.16), митне оформлення з поданням декларантом митному органу попередньої або неповної декларації на товари (стандартне правило 3.13), митне оформлення у будь-якому уповноваженому митному органі (стандартне правило 3.20), право вимагати від декларанта лише тих даних, що вносяться до митної декларації і є необхідними для нарахування митних платежів, формування статистики та застосування митного законодавства (стандартне правило 3.12). Приєднання України до Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами [12], а також Конвенції про процедуру спільного транзиту [13], потреба імплемувати правила глави 5 розділу IV Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС, з іншої сторони [14] знайшли своє відображення в нормах чинного **М.к.У.**

Лібералізація митного регулювання через норми **М.к.У.** полягає в наступному: детальна регламентація підстав, процедури митних перевірок на рівні кодифікованого акту, уточнення прав та обов'язків декларанта в процесі заяви митної вартості товарів, закріплення

права декларанта на отримання від митного органу письмової консультації, аргументованої відмови митного органу в прийнятті митної декларації, її оформленні, фіксація чітко визначеного переліку документів, які митний орган має право вимагати від суб'єктів господарювання для визначення митної вартості товару.

Ухвалення Конституційним Судом України рішень по конституційним скаргам щодо неправомірного втручання в право власності декларанта, відсутність можливості індивідуалізації юридичної відповідальності за вчинення порушення митних правил та ін. має своїм результатом унесення змін до **М.к.У.** [3].

Літ.: 1. Митний кодекс України від 12.12.1991 р. №1970-XII. (втратив чинність). *Відомості Верховної Ради України.* 1992. № 16. Ст. 203.; 2. Митний кодекс України від 11.07.2002 р. № 92-IV. (втратив чинність). *Відомості Верховної Ради України.* 2002. № 38-39. Ст. 288.; 3. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України.* 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 4. Про внесення змін до Закону України «Про приєднання України до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур» : Закон України від 15.02.2011 р. № 3018-VI. *Відомості Верховної Ради України.* 2011. № 35. Ст. 347.; 5. Про приєднання України до Конвенції про тимчасове ввезення : Закон України від 24.03.2004 р. № 1661-IV. *Відомості Верховної Ради України.* 2004. № 29. Ст. 371. 6. International Convention on the simplification and harmonization of Customs procedures (as amended) (Revised Kyoto Convention) (Kyoto, 26.06.1999 р.). URL: <http://surl.li/svqbx>; 7. Convention On Temporary Admission (Istanbul Conventions) (Istanbul, 26.06.1990). URL: <http://surl.li/tmird>; 8. WCO SAFE Framework of Standards. Brussels, World Customs Organization, 2005. 58 p.; 9. Про Митний тариф України: Закон України від 19.10.2022 р. № 2697-IX. *Офіційний вісник України.* 2022. № 92. Т. 1. Ст. 5700.; 10. Питання, пов'язані із застосуванням митних декларацій: постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 450. *Офіційний вісник України.* 2012. № 40. Ст. 1545.; 11. Питання пропуску через державний кордон осіб, автомобільних, водних, залізничних та повітряних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними: постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 451. *Офіційний вісник України.* 2012. № 40. Ст. 1546.; 12. Convention in the simplification of formalities in trade in goods. Concluded in Luxembourg on, 22 may 1987. URL: <http://surl.li/tslbo>; 13. Convention on a common transit procedure, 1987. (СТС). URL: <http://surl.li/nreyz>; 14. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії, їхніми державами-членами, з іншої сторони. *Офіційний вісник України.* 2014. № 75. Т.1. Ст. 2125.

Мазур А.В.

МИТНИЙ КОНТРОЛЬ (англ. CUSTOMS CONTROL) – сукупність заходів, що здійснюються з метою забезпечення додержання норм МКУ, міжнародних договорів України, укладених у встановленому законом порядку (п. 24 ч. 1 ст. 4 МКУ) [1].

Категорію «контроль» в контексті реалізації митної політики держави слід розуміти в широкому та у вузькому розумінні. З одного боку, може йтися про контроль як основний засіб забезпечення законності та дисципліни в сфері управління митною справою. З іншого – як діяльність посадових осіб митного органу, здійснювана у встановленій послідовності й спрямована на забезпечення дотримання чинного законодавства, яке регламентує порядок переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон. Таким чином, контроль в митній галузі неможна ототожнювати із терміном «**М.к.** товарів і транспортних засобів комерційного призначення». Крім того, поряд з обов'язковістю митного оформлення, контрольованість з боку митних органів є одним із принципів переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон України. Від **М.к.** слід відрізнити термін «заходи офіційного контролю» яким у п. 13-1 ч. 1 ст. 4 МКУ позначено фітосанітарний контроль,

ветеринарно-санітарний контроль, державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин, що проводяться згідно із законодавством України. У Міжнародній конвенції про узгодження умов проведення контролю вантажів на кордонах[2] (дата приєднання України 04.07.2002 р. [3]) під **М.к.** маються на увазі заходи, що вживаються в цілях забезпечення виконання законів і правил, за дотримання яких несуть відповідальність митниці.

Здійснювані в межах **М.к.** заходи варто поділяти на ті, що відбуваються на етапі організації такого контролю, й ті, що становлять зміст етапу безпосереднього здійснення **М.к.**. Організація **М.к.** – це управлінська й виконавчо-розпорядча діяльність організаційно-правового характеру, спрямована на створення умов, необхідних і достатніх для виконання митними органами контрольної функції в межах та обсягах, передбачених законодавством України про митну справу, а також міжнародними договорами України, укладеними в установленому законом порядку. Характеристика організаційного етапу має провадитися через з'ясування суб'єктного складу, об'єкту й предмету, цілей і принципів **М.к.**, місця й тривалості його проведення, взаємних прав і обов'язків контрольних відносин у галузі митної справи. Кінцева мета **М.к.** – забезпечення додержання норм МКУ, міжнародних договорів України, укладених у встановленому законом порядку. Цілями **М.к.** є: забезпечення дотримання норм митного, податкового, адміністративного, кримінального законодавства учасниками зовнішньоекономічної діяльності; охорона державної та громадської безпеки, економічних інтересів; захист громадського порядку; виявлення та припинення правопорушень і злочинів у галузі митної справи; попередження неправомірних діянь суб'єктами зовнішньоекономічних відносин; захист законних прав та інтересів фізичних і юридичних осіб; сприяння боротьбі з міжнародним тероризмом, припинення незаконного втручання у діяльність цивільної авіації.

Згідно зі ст. 318 МКУ загальними принципами здійснення митного контролю є універсальність (**М.к.** підлягають усі товари, транспортні засоби комерційного призначення, які переміщуються через митний кордон України, див. Стандартне правило 6.2 розділу 6 Загального додатку Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур(далі – Кіотська конвенція) [4]; виключність повноважень митних органів (**М.к.** здійснюється виключно митними органами відповідно до вимог МКУ та інших законів України); мінімізації митних формальностей (**М.к.** передбачає виконання митними органами мінімуму митних формальностей, див. Стандартне правило 6.2 розділу 6 Загального додатку Кіотської конвенції) тощо.

У наукових працях також виокремлюють принципи **М.к.**, як-от доступність, обмежена тривалість (згідно із ч.1 ст. 321 МКУ товари, транспортні засоби комерційного призначення перебувають під **М.к.** з моменту його початку і до закінчення згідно із заявленим митним режимом), непорушність прав і свобод [5].

Автори Кіотської конвенції встановили дві ключові ідеї задля здійснення неупередженого й ефективного **М.к.**, а саме метод пост-аудиту (пост-митний контроль у термінології МКУ) й механізм аналізу та управління митними ризиками. Останній покладено в основу фундаментального принципу **М.к.**, яким є принцип вибірковості. Відповідно до ст. 320 МКУ форми та обсяги **М.к.** обираються посадовими особами митних органів на підставі результатів застосування системи управління ризиками; та/або автоматизованою системою управління ризиками.

Зона **М.к.** – місце, визначене митними органами в пунктах пропуску через державний кордон України або в інших місцях митної території України, в межах якого митні органи здійснюють митні формальності (п. 14 ч. 1 ст.4 МКУ). Глава 48 МКУ регламентує місця розташування, порядок створення, режим зони **М.к.**, а також порядок їх створення, процедуру розміщення споруд та об'єктів у зонах **М.к.**, створених у межах пунктів пропуску

через державний кордон України, права митних органів щодо забезпечення режиму зони **М.к.**

Об'єкт **М.к.** – товари та транспортні засоби комерційного призначення [6], предмет – дії учасників ЗЕД, суб'єкти – виключно посадові особи митних органів (для виконання окремих форм **М.к.**, як-от митного огляду, вимагається наявність у посадовій інструкції вказівки на відповідне повноваження).

Здійснення **М.к.** – це практична реалізація посадовими особами митних органів контрольних повноважень за допомогою форм і методів, передбачених митним законодавством, з метою забезпечення дотримання суб'єктами переміщення встановлених митних правил, за результатами якої приймається рішення про завершення митного оформлення [7]. Характеристика етапу здійснення **М.к.** полягає у висвітленні його форм і методів.

До перших належать вказані у ст. 336 МКУ: перевірка документів та відомостей, які відповідно до ст. 335 МКУ надаються митним органам під час переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України (ст. 337 МКУ); митний огляд (огляд та переогляд товарів, транспортних засобів комерційного призначення, огляд та переогляд ручної поклажі та багажу, особистий огляд) (ст.ст. 338-340 МКУ); облік товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України (ст. 341 МКУ); усне опитування громадян та посадових осіб підприємств (ст. 342 МКУ); огляд територій та приміщень складів тимчасового зберігання, митних складів, вільних митних зон, магазинів безмитної торгівлі та інших місць, де знаходяться товари, транспортні засоби комерційного призначення, що підлягають **М.к.**, чи провадиться діяльність, контроль за якою відповідно до МКУ та інших законів України покладено на митні органи (ст. 343 МКУ); перевірка обліку товарів, що переміщуються через митний кордон України та/або перебувають під **М.к.** (ст. 344 МКУ); проведення документальних перевірок дотримання вимог законодавства України з питань митної справи, у тому числі своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних платежів; направлення запитів до інших державних органів, установ та організацій, уповноважених органів іноземних держав для встановлення автентичності документів, поданих митному органу (ст.ст. 345-355 МКУ); пост-митний контроль (ст. 371 МКУ). Виокремлюють три методи здійснення **М.к.**: загальний, посилений, спрощений. Посилений метод характеризується обов'язковістю митного огляду, комісійною участю у **М.к.** представників інших органів державної влади, взяттям проб і зразків товарів для їхнього аналізу (дослідження) тощо. Спрощений метод у МКУ дістав назву «особливі процедури **М.к.**» й полягає у звільненні від окремих форм **М.к.** (ст. 358 МКУ), звільненні від митного огляду (ст. 359 МКУ), першочерговому **М.к.** деяких видів товарів (ст. 360 МКУ).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. United Nations Treaty Collection. International Convention on the Harmonization of Frontier Controls of Goods (Geneva, 21.10.1982). URL: <http://surl.li/tpibr>; 3. Про приєднання України до Міжнародної конвенції про узгодження умов проведення контролю вантажів на кордонах : Указ Президента України від 04.07.2002 р. № 616/2002. *Офіційний вісник України*. 2002. № 28. Ст. 13124.; 4. International Convention on the simplification and harmonization of Customs procedures (as amended) (Revised Kyoto Convention). (Kyoto, 26.06.1999 p.) URL: <http://surl.li/svqbx>; 5. Денисенко С.І. Міжнародно-правові стандарти спрощення та гармонізації митних процедур у сфері міжнародної торгівлі : монографія. Суми: СумДУ, 2019. 296 с.; 6. Федотов О.П. Організація митного контролю: навч.-метод. посібник. Одеса, 2020. 144 с.; 7. Митне право: навч. посіб. / за заг. ред. В.В. Ченцова та Д.В. Приймаченка. Вид. 2. К.: Істина, 2008. 156 с.

Мазур А.В.

МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ (англ. CUSTOMS BORDER OF UKRAINE) – 1) Межі митної території України вважаються **М.к.У. М.к.У.** з державним кордоном України, за винятком випадків, передбачених цим законом (ч. 2 ст. 2 ЗУ «Про митну справу в Україні» [1]; 2) Межі митної території України є **М.к.У. М.к.У.** співпадає з державним кордоном України, за винятком меж спеціальних митних зон. Межі території спеціальних митних зон є складовою частиною митного кордону України (ст. 4 МКУ) [2]; 3) Межі митної території України є **М.к.У.М.к.У.** збігається з державним кордоном України, за винятком меж території спеціальних митних зон та меж штучних островів, установок і споруд, створених у виключній (морській) економічній зоні України, на які поширюється виключна юрисдикція України. Межі території спеціальних митних зон та штучних островів, установок і споруд, створених у виключній (морській) економічній зоні України, на які поширюється виключна юрисдикція України, становлять **М.к.У.**(ст. 6 МКУ) [3]; 4) Межі митної території України є **М.к.У. М.к.У.** збігається з державним кордоном України, крім меж штучних островів, установок і споруд, створених у виключній (морській) економічній зоні України, на які поширюється виключна юрисдикція України. Межі території зазначених островів, установок і споруд становлять **М.к.У.** (ст. 10 МКУ) [4]. В усіх редакціях МКУ поняття «**М.к.У.**» безпосередньо пов'язане із поняттям «державний кордон України» (лінія і вертикальна поверхня, що проходить по цій лінії, які визначають межі території України – суші, вод, надр, повітряного простору) (ст. 1 ЗУ «Про державний кордон України») [5] та «митна територія України» (територія України, зайнята сушею, територіальне море, внутрішні води і повітряний простір, а також території вільних митних зон, штучні острови, установки і споруди, створені у виключній (морській) економічній зоні України, на які поширюється виключна юрисдикція України) (ч. 1 ст. 9 МКУ) [4], що свідчить про їх безпосередній взаємозв'язок.

Умовно **М.к.У.** поділяють зовнішній і внутрішній. Зовнішній **М.к.У.** відокремлює митну територію України від митної території суміжних держав, здебільшого збігаючись із державним кордоном України. Виняток складає периметр території спеціальних митних зон та штучних островів, установок і споруд, створених у виключній (морській) економічній зоні України. На зовнішньому **М.к.У.** діє адміністративно-правовий режим, установлений законодавством про державний кордон. Внутрішні **М.к.У.** проходять в межах митної території України. Вони утворюються в зв'язку з використанням окремих митних режимів (наприклад, вільної митної зони). За правовим режимом внутрішній **М.к.У.** прирівняний до зовнішнього: територія вільної зони розглядається як прикордонна, в'їзд-виїзд на її територію здійснюється через спеціальні контрольно-пропускні пункти при наявності дозвільних документів.

Усі митні формальності, що здійснюються в процесі митного регулювання безпосередньо пов'язані з переміщенням товарів та транспортних засобів саме через **М.к.У.**

Літ.: 1. Про митну справу в Україні : Закон України від 25.06.1991 р. № 1262-XII. (втратив чинність). *Відомості Верховної Ради України.* 1991.№ 44. Ст. 575.; 2. Митний кодекс України від 12.12.1991 р. №1970-XII. (втратив чинність). *Відомості Верховної Ради України.* 1992. № 16. Ст. 203.; 3. Митний кодекс України від 11.07.2002 р. № 92-IV. (втратив чинність). *Відомості Верховної Ради України.* 2002.№ 38-39. Ст. 288.; 4. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України.* 2012. № 44-45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 5. Про державний кордон України: Закон України від 04.11.1991 р. № 1777-XII. *Відомості Верховної Ради України.* 1992. № 2. Ст. 5.

Приймаченко Д.В.

МИТНИЙ ОГЛЯД (англ. CUSTOMS EXAMINATION) – одна із форм митного контролю. Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 336 МКУ **М.о.** – це огляд та переогляд товарів, транспортних засобів комерційного призначення, огляд та переогляд ручної поклажі та

багажу, особистого огляду громадян [1]. Проводиться огляд товарів, транспортних засобів комерційного призначення, пред'явлених митному органу, в можливо короткий строк після прийняття рішення про його проведення.

За результатами застосування системи управління ризиками **М.о.** може бути ідентифікаційним – без розкриття пакувальних місць і без обстеження транспортного засобу, частковим – з розкриттям до 20 відсотків пакувальних місць і вибіркоvim обстеженням транспортного засобу та повним – з розкриттям до 100 відсотків пакувальних місць та поглибленим обстеженням транспортного засобу. В окремих випадках огляд також проводиться за письмовим рішенням керівника митного органу або його заступника, якщо: декларантом вчасно не подана митна декларація та за наявності достатніх підстав вважати, що ці товари переміщуються з порушеннями; товари виявлено (знайдено) під час здійснення митного контролю в зонах митного контролю та/або транспортних засобах, що перетинають митний кордон України, і їх власник невідомий; або коли декларантом не виконуються обов'язки, встановлені ст. 226 МКУ.

Огляд (переогляд) товарів, транспортних засобів комерційного призначення проводиться у разі виявлення пошкодження або втрати митного забезпечення, накладеного на зазначені товари, транспортні засоби, чи за наявності інших видимих ознак можливого несанкціонованого доступу до товарів, що перебувають під митним контролем (ст. 338 МКУ). Крім вказаних випадків, огляд (переогляд) товарів, транспортних засобів комерційного призначення може проводитися за наявності достатніх підстав вважати, що їх переміщення через митний кордон України здійснюється поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, у тому числі в разі отримання відповідної офіційної інформації від правоохоронних органів. Вичерпний перелік відповідних підстав визначається КМУ [2].

З метою проведення огляду (переогляду) товарів посадові особи митних органів самостійно вживають заходів, передбачений МКУ, на всій митній території України. Огляд (переогляд) товарів, транспортних засобів комерційного призначення здійснюється у присутності особи, яка переміщує ці товари, транспортні засоби через митний кордон України чи зберігає товари під митним контролем, а у разі її відсутності – за умови залучення не менше ніж двох понять.

Огляд (переогляд) ручної поклажі, багажу з їх розпакуванням може бути проведений митним органом якщо є підстави вважати, що в ручній поклажі або багажі громадянина переміщуються через митний кордон України, товари, які підлягають обліку і заходам офіційного контролю, чи товари, при митному оформленні яких справляються митні платежі, а також товари, переміщення яких через митний кордон України заборонено або обмежено (ст. 339 МКУ). Огляд (переогляд) ручної поклажі, багажу громадянина здійснюються в присутності цього громадянина чи уповноваженої ним особи. За відсутності громадянина чи уповноваженої ним особи здійснюються огляд та переогляд ручної поклажі, багажу може здійснюватися: якщо є підстави вважати, що несупроводжуваний багаж містить товари, які становлять небезпеку для життя і здоров'я людей, тварин та рослин, а також довкілля; якщо громадянин або уповноважена ним особа не з'явилися протягом одного місяця з дня надходження до митниці призначення несупроводжуваного багажу; у разі залишення на території України ручної поклажі, багажу з порушенням зобов'язання про їх транзит. У таких випадках огляд та переогляд ручної поклажі, багажу в присутності представників підприємства, що здійснює перевезення, пересилання ручної поклажі та багажу чи їх зберігання.

Особистий огляд як виняткова форма митного контролю проводиться за письмовим рішенням керівника митного органу або його заступника, якщо є достатні підстави вважати, що громадянин, який прямує через митний кордон України чи перебуває в зоні митного контролю або у транзитній зоні міжнародного аеропорту, приховує предмети контрабанди чи

товари, які є безпосередніми предметами порушення митних правил або заборонені для ввезення в Україну, вивезення з України чи транзиту через територію України (ст. 340 МКУ). Перед початком огляду громадянину пред'являється письмове рішення, громадянина ознайомлюють з його правами та обов'язками під час проведення такого огляду і пропонується добровільно видати приховані та/або не задекларовані товари. Під час проведення особистого огляду складається протокол, копія якого надається громадянину. Особистий огляд проводиться в ізольованому приміщенні, що відповідає встановленим санітарно-гігієнічним вимогам, посадовою особою митного органу однієї статі з громадянином, стосовно якого проводиться особистий огляд, у присутності не менш як двох понятих тієї самої статі. Доступ до приміщення, де проводиться огляд, громадян, які не беруть участі в ньому, і можливість спостерігати за проведенням огляду з боку таких громадян мають бути виключені. Обстеження органів тіла громадянина, який підлягає особистому огляду, проводиться виключно медичним працівником.

З метою скорочення часу проведення митного контролю, у тому числі і у формі **М.о.**, та підвищення його ефективності митні органи можуть використовувати технічні та спеціальні засоби, а також службових собак. При цьому застосування для здійснення митного контролю технічних та спеціальних засобів повинно бути безпечним для життя і здоров'я людини, тваринного та рослинного світу і не завдавати шкоди товарам, транспортним засобам. У разі потреби для участі у здійсненні **М.о.** можуть залучатися спеціалісти та експерти. Здійснюється таке залучення спеціалістів та експертів керівником митного органу або його заступником за погодженням з керівником підприємства, установи, організації, де працює спеціаліст чи експерт.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Вичерпний перелік підстав, за наявності яких може проводитись огляд (переогляд) товарів, транспортних засобів комерційного призначення митними органами: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23.05.2012 р. № 467. *Офіційний вісник України*. 2012. № 41. Ст. 1579.

Дорофєєва Л.М.

МИТНИЙ ПОСТ (англ. CUSTOMS POST) – митний орган, який входить до складу митниці як структурний підрозділ і в зоні своєї діяльності забезпечує виконання завдань, покладених на митні органи (ч. 1 ст. 547 МКУ) [1]. **М.п.** у своїй діяльності керується Конституцією України, МКУ та іншими законами України, актами Президента України, ВРУ, КМУ, рішеннями колегії та наказами Держмитслужби, а також наказами відповідної митниці, положенням про **М.п.**

В ст. 544 МКУ та положенні про **М.п.** визначено, що призначенням **М.п.** є створення сприятливих умов для розвитку ЗЕД, забезпечення безпеки суспільства, захист митних інтересів України. Безпосередньо здійснюючи митну справу, **М.п.** виконують такі основні завдання: застосування відповідно до законів України заходів тарифного й нетарифного регулювання, повне та своєчасне справляння митних платежів при переміщенні товарів і транспортних засобів через митний кордон України або проведенні митних процедур; ужиття заходів до захисту інтересів споживачів товарів, недопущення ввезення на територію України та випуску у вільний обіг неякісних товарів, товарів, що завдають шкоди навколишньому середовищу й не відповідають чинним в Україні стандартам і вимогам; створення сприятливих умов для прискорення товарообігу, збільшення обсягів пасажиропотоку через митний кордон України та захисту прав інтелектуальної власності юридичних і фізичних осіб у процесі здійснення зовнішньоекономічної діяльності; здійснення контролю за переміщенням валютних і культурних цінностей через митний кордон України; боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил.

М.п. відповідно до покладених на нього завдань: здійснює в зоні своєї діяльності митний контроль і митне оформлення товарів і транспортних засобів, що ввозяться на митну територію України; здійснює контроль за достовірністю класифікації товарів згідно з УКТЗЕД, визначення митної вартості та країни походження товарів, що переміщуються через митний кордон України; нараховує та стягує митні платежі, справляння яких відповідно до законодавства України покладено на митні органи; у встановленому порядку готує та надає відповідним підрозділам митниці інформацію з питань справляння митних платежів; забезпечує проведення заходів щодо контролю за доставкою товарів і транспортних засобів, що перебувають під митним контролем, у митні органи призначення; реалізує плани заходів щодо запобігання контрабанді та порушенням митних правил; заводить справи про порушення митних правил; регулярно інформує, митницю про зовнішньоекономічні операції, здійснювані суб'єктами господарювання, розташованими в зоні його діяльності; інформує митницю про порушення процедури міжнародних автомобільних перевезень; вимагає від юридичних і фізичних осіб при здійсненні митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів подання дозволів державних органів; використовує в процесі здійснення митного контролю технічні та спеціальні засоби, що безпечні для життя й здоров'я людей, тварин і рослин та не завдають шкоди товарам і транспортним засобам; забезпечує експлуатацію цих засобів відповідно до вимог технічної документації, а також їх збереження; збирає та надає митниці дані митної статистики зовнішньої торгівлі товарами, дані спеціальної митної статистики; вживає заходів для забезпечення справляння в повному обсязі митних платежів в установленому законодавством порядку; використовує технологічні схеми митного контролю й митного оформлення товарів і транспортних засобів, що діють у місцях розташування підрозділів **М.п.**, через який здійснюється автомобільне, залізничне, повітряне або водне сполучення; надає щоденно митниці оперативну інформацію про обстановку в зоні своєї діяльності; у межах своєї компетенції вживає заходів для нормалізації оперативної обстановки в разі її ускладнення.

Створення, реорганізація та ліквідація **М.п.** здійснюються Держмитслужбою, в порядку, визначеному законодавством. Зони діяльності **М.п.** визначаються положеннями про ці пости. Положення про **М.п.** затверджуються керівниками відповідних митниць за погодженням з Держмитслужбою. Актуальну інформацію щодо кількості, розташування та зон діяльності **М.п.** можна дізнатись з Класифікатора Державної митної служби України, її територіальних органів та їх структурних підрозділів [2].

Керівники **М.п.** призначаються на посади і звільняються з посад Головою Держмитслужби, в порядку, визначеному законодавством.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Класифікатор Державної митної служби України, її територіальних органів та їх структурних підрозділів: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 26.11.2019 р. № 495 (в ред. наказу від 30.12.2020 р. № 831). URL: <http://surl.li/twdjk>

Приймаченко Д.В.

МИТНИЙ ПРОТЕКЦІОНІЗМ (англ. CUSTOMS PROTECTIONISM) (від лат. *protectio* – захист, охорона). **М.п.** це напрям у торговельно-митній політиці держави, який передбачає запровадження захисних ставок митного тарифу, застосування нетарифних обмежень або повної заборони імпорту та експорту певних видів товарів, державне субсидування, кредитування, надання податкових пільг національним виробникам-експортерам з метою створення та зміцнення новостворених галузей економіки. Популярність в державах **М.п.** пов'язують з трансформаціями митної політики в індустріальну добу. В умовах формування й розвитку нових соціально-економічних відносин

з другої половини XVII ст. у суспільстві, митна політика виконує також і внутрішньо економічні завдання. Вона призначена для стимулювання різнобічного розвитку національного ринку, надання йому нових імпульсів і захисту цього ринку від проникнення зовнішнього руйнівного економічного впливу.

До когорти відомих теоретиків базових принципів протекціонізму XVII – поч. XX ст. належали: Томас Мен, Генрі Кері, Олександр Гамільтон, Жан-Антуан Шаптал, Шарль Дюпен, Фрідріх Ліст, Адам Мюллер, Єгор Канкрін, Іван Вишнеградський, Сергій Вітте.

Зміст **М.п.** полягав у створенні умов для розвитку національної економіки шляхом штучного обмеження конкуренції з боку інших держав та одночасній допомозі національним виробникам в освоєнні закордонних ринків збуту з використанням зовнішньополітичних важелів держави та підтримки власного експортера. На практиці основне завдання політики **М.п.** полягало у перетворенні імпорту товарів в країну на імпорт капіталів.

Слід зазначити, що політика **М.п.** на початковому етапі своєї еволюції виступала як субполітика та реалізувалась у рамках дуже популярної на той час політики меркантилізму (*франц. mercantile* – торгівля, купець). Меркантилізм XVI-XVII ст. став виразом державної політики найвищого рівня виробництва – в цьому його велике культурно-історичне значення.

Класичним прикладом трансформації меркантилізму в **М.п.** можуть бути такі держави, як Англія і Франція. Англійці головну увагу зосередили на розвитку мануфактурної промислової бази та торгового флоту. Зростання промислової бази сприяло швидкому встановленню світового економічного лідерства Англії. Розвиток промисловості потребував коштів. Збільшити їх обсяг було можливо завдяки підтримці позитивного грошового балансу, тобто через перевищення обсягів іноземних коштів, що надходили до країни, над обсягами коштів, які вивозилися за кордон. Поряд із забезпеченням позитивного грошового балансу метою англійської політики **М.п.** з часом стає забезпечення позитивного торговельного балансу. Ця мета досягалася перевищенням обсягів вивезення товарів над обсягами ввезення. **М.п.** підняв роль держави в економіці, визначив інструменти для досягнення цієї мети. Ідеологом британського **М.п.** виступив Т. Мен, який у 1630-х рр. визначив принципи цієї політики: вивезення сировини обмежується, а вивезення готової продукції стимулюється державою; доступ іноземних промислових товарів на територію Англії обмежується високими ввізними митами. Для реалізації комплексних заходів щодо впровадження **М.п.** британський парламент затвердив у 1651 р. низку протекційних законів, що увійшли в історію під назвою «Навігаційні акти».

Крім панування на торговельних шляхах, у деяких державах важливим джерелом збагачення стає виробництво товарів, що мають великий попит за кордоном. Таку політику освоїла та з великим успіхом застосовувала Франція. Серед заходів міністра торгівлі і фінансів доби правління короля Людовика XIV – Жана Батіста Кольбера перше місце належало заохоченню мануфактур. Протекціоністська політика у Франції почала запроваджуватися вже в часи Людовика XI, спробою створити власне виробництво сукна і шовку; у XVI ст. було заборонено ввезення сукна з Каталонії, Фландрії. Основним інструментом, який Кольбер застосовував для заохочення промисловості, були не мита, а державні замовлення, премії, субсидії. Митний тариф за думкою Ж. Кольбера повинен бути в першу чергу інструментом регулювання і захисту, а вже потім помічником фіскальної політики.

Митний тариф в індустріальну добу, коли більшість впливових держав дотримувались політики **М.п.** являв собою концентрований вираз цієї політики. Тарифи того часу містили велику кількість неодноразово встановлених ставок; для одного і того ж товару малось декілька ставок, в залежності від походження товару, способу перевезення і т.п. Крім основної ставки, з цього ж товару стягувалось додаткове і прибавочне мито і перераховувалось в різні каси. Внаслідок цього англійський тариф 1660 р. містив 37 різних

категорій з масою виключень і доповнень являв собою лабіринт, в якому важко було розібратися. Для купців цей тариф був державною таємницею, і це давало митним службовцям можливість підштовхувати купців на порушення митних правил, а потім вимагати хабар від них. Тому, посиленням політичного впливу торгово-промислових кіл у різних державах відбувається реформування тарифної справи. З метою виправити ситуацію у 1787 р. була проведена уніфікація британського тарифного законодавства за дорученням парламенту. В Пруссії ще на початку XIX ст. діяло 67 різних митних тарифів: шведських, саксонських, при рейнських, які лише у 1818 р. були замінені одним загальним. В Російській імперії митний тариф 1857 р. запровадив значне спрощення класифікації товарів зовнішньоторговельної номенклатури і кількість статей була скорочена з 700 до 500[1]. Ще менше статей містилось у тарифі 1867 р. – 300. Германський тариф 1879 р. взагалі складався з 43 статей. Але наприкінці XIX ст. знову зростає кількість ставок у митних тарифах. Причина цього процесу полягала у формуванні нових галузей промисловості і виробництві нових видів товарів. Внаслідок цього зростає спеціалізація митного тарифу, його диференціація, встановлення окремих мит на той чи інший товар. Спеціалізація митного тарифу посилюється з розвитком **М.п.** При низьких ставках об'єднання в одну групу товарів навіть різних за ціною і способом виробництва, не може викликати неподобств, тому що різниця в оподаткуванні в обох випадках незначна. Протекційні мита вимагають, для запобігання несправедливого оподаткування, більш ретельного розподілу товарів за якістю і ціною. До ще більшої деталізації тарифів сприяє бажання обминути обов'язковість оподаткування товарів у рівному розмірі незалежно від їх походження (принцип найбільшого сприяння), бажання, однією рукою надавши всім рівні права, іншою у той же час їх повертати. Виділяються безпідставно товари визначеного сорту, форми, упаковки; для них запроваджуються більш високі мита, а ніж для інших подібних товарів; так непомітно отримується підвищене оподаткування виробів тієї країни, де товари, що виробляються відрізняються цими індивідуальними ознаками. В результаті з'явилися величезні, громіздкі митні тарифи. Так, наприклад, германський тариф 1902 р. складався з 1464 ставок, а якщо прибавити 545 статей, обумовлених торговельними угодами, то цілих 2000. Майже 2000 ставок міститься у шведському тарифі 1911 р. Але рекордсменом у цієї справ стало Перу – де митний тариф 1902 р. складався з 3300 статей [2].

Таким чином, можемо відмітити цікаву закономірність. На початку західноєвропейської індустріалізації, коли ще діяв перехідний симбіоз від меркантилізму до протекціонізму та спостерігалось бажання держави як можна більше регламентувати діяльність підприємців, митні тарифи являли собою складні за структурою і механізмом дії документи. З розвитком і вдосконаленням фабричного виробництва вони спрощуються і піддаються уніфікації. Але наприкінці XIX ст., у зв'язку з новою технологічною революцією, загостренням міжнародних економічних відносин – митні тарифи знову перетворюються на громіздкі закони і починають виконувати не лише регулятивно-фіскальну функцію, а більшою мірою виступають механізмом міжнародної політики в умовах конкурентної боротьби між державами. Популярність **М.п.** в багатьох державах призвела до нової хвилі митних війн. Вимоги національних підприємців посилити митний захист і відмовитися від системи конвенційного тарифу (тариф з пільговими ставками для окремих галузей економіки) змусили уряди звернутися до системи національного автономного тарифу. Автономний митний тариф другої половини XIX ст. складався з двох тарифів – мінімального і максимального (за термінологією того часу – бойового). Тариф, створений без поступок для іноземних держав, захищав практично всі галузі промисловості. Але така тарифна політика діяла до відповідних протестів з боку інших держав. Цей протест спрямовувався на експорт, так що мінімальний тариф, захищаючи внутрішній ринок, втрачає зовнішній, – захищаючи всі галузі промисловості, пов'язані з обмеженням доступу іноземних товарів, він у той же час зачиняє міжнародний ринок для свого експортера. Таким чином, існує чудовий тариф, але

немає бажаючих його платити. Після цього залишається лише два варіанти дій: або розпочинати раунд переговорів та йти на взаємні поступки, або перейти до застосування максимального тарифу і таким чином оголосити митну війну. Кожна з держав залежно від фінансової та економічної потужності запроваджувала граничний розмір максимального тарифу. Італія обмежувалась 50 %, Данія – 75 %, Німеччина та Швеція до 100 %. Французьке митне законодавство останньої чверті XIX ст. взагалі передбачало повну заборону імпорту у відповідь на утиски своїх експортерів. У Російській імперії взагалі не існувало чітко встановлених обмежень для максимального тарифу. Відповідно до ст. 469 Митного статуту 1890 р. міністрам торгівлі та промисловості, фінансів і закордонних справ залежно від обставин дозволялося самостійно визначати розмір «бойового» тарифу.

Однак будь-які заходи щодо обмеження іноземної конкуренції, як правило, викликали адекватну реакцію з боку інших держав, що протягом XIX – XX ст. призводило до великої кількості так званих «митних війн» – уведення державами все нових та нових тарифних і нетарифних обмежень стосовно одна одної, що в остаточному підсумку негативно позначалося на стані міжнародної торгівлі взагалі. З сер. XIX ст. політика **М.п.** отримала нову теоретичну концепцію, автором якої був Фрідріх Ліст, німецький економіст, засновник німецької «історичної» школи. Його книга «Національна система політичної економії» (1841 р.) – свого роду реакція на універсальну теорію А. Смита, яка, на думку Ф. Ліста, непридатна для практичного використання. Згідно з ідеями Ф. Ліста, економічна теорія повинна пояснювати національні інтереси. На відміну від класиків вільного ринку або фритредерів, Ф. Ліст приділяв велику увагу економічній ролі держави [4]. У др. пол. XIX ст. на світовий ринок усе більше впливають Північноамериканські Сполучені Штати. Важливу роль при цьому відігравала національна митна система й політика. З 1861 р. у США починає складатися законодавча база політики **М.п.** Знаковим став 1890 р. коли Конгрес США схвалив закон сенаторів Мак Кінлі та Олдрича, згідно з яким мита на ввзні товари збільшувались до 49,5%. Ця динаміка постійно зростала, і в 1897 р. розмір увізних мит було збільшено до 57%. Протекціоністська політика досягла апогею. Вона сприяла зростанню цін на внутрішньому ринку і стала засобом отримання корпораціями максимально високих прибутків. Сам Ф. Ліст відзначав, що система **М.п.** створила незалежність Північної Америки.

На піднесення ролі **М.п.** як одного із засобів розбудови національних економік вплинув фактор підготовки та очікування суспільством великих збройних конфліктів. Більшість держав намагалися збудувати в другій половині XIX ст. самостійну важку промисловість для виконання національних військових програм. У свою чергу потужний військово-промисловий комплекс дозволяв державам проводити активну зовнішню політику з «відкриття» нових ринків збуту й підкріплення тієї ж митної політики. Таким чином спостерігається тенденція, притаманна політиці **М.п.** – створення незалежної індустріальної бази для забезпечення збройного захисту зовнішньополітичних інтересів.

Останнім проявом радикального **М.п.** стала торговельна війна ініційована урядом США. Після завершення I світової війни перед США постала проблема надвиробництва. Виробничі потужності, затребувані в ході війни, виявилися надлишковими. Попит на продовольство також впав, а прибутки фермерів скоротилися з 17,7 млрд у 1919 р. до 10,5 млрд доларів в 1921-му. Після виборів 1920 р. контроль над Конгресом і Білим домом отримали республіканці, які почали подумувати про обмежувальні заходи. Дискусії вилилися в законопроект, який містив нові інструменти захисту. «Науковий тариф» зрівнював виробничі витрати в усіх країнах, щоб інші держави не могли пропонувати ціни нижче, ніж американські компанії. «Американська відпускна ціна» дозволяла розраховувати тарифи на підставі американської ціни, а не імпортової. Відповідний закон президент Уоррен Хардинг підписав у вересні 1922 р. Документ підвищив середній рівень адвалорних імпортних тарифів до 38%. Реакція не змусила себе довго чекати. Європейські держави почали

скаржитися, що із-за скорочення експорту їх продукції в США вони не зможуть погасити військові борги перед Америкою. Через п'ять років після ухвалення закону основні торговельні партнери США значно підняли імпорتنі мита. Так, Франція підвищила тарифи на автомобілі з 45 до 100%, Іспанія – на усі американські товари на 40%, Німеччина і Італія збільшили ставки на ввезення пшениці. Проте це не зупинило американських законодавців. Подальше зростання безробіття надихнуло деяких сенаторів запропонувати нове підвищення тарифів. Сенат підвищив тарифи на 900 різних товарів. Президент Гувер, що раніше виступав за підвищення тільки сільськогосподарських тарифів (з одночасним зниженням промислових), в червні 1930 р., коли у розпалі була Велика депресія, підписав закон. Але торговельні партнери США заходи у відповідь ввели ще до набуття чинності закону. До вересня 1929 р. Вашингтон отримав протести від 23 країн. У травні 1930 р. Канада, значний торговельний партнер США, підвищила ставки на 16 категорій товарів, на які припадало 30% американського експорту в країну. Крім того, Оттава понизила тарифи для Великобританії, приклад канадців наслідувала і Франція. Німеччина зовсім впала в автаркію. Проте це не зупинило американців. Більше того, оскільки більшість ставок були специфічними, зі зниженням цін адвалорний еквівалент виріс. У 1932 р. він склав рекордну цифру – 60%. Понизити ставки вдалося тільки новому президентові Ф. Рузвельту в 1934 р. Згідно з ухваленим тоді законом про взаємні торговельні угоди, глава держави отримав право вести двосторонні переговори про взаємне зниження тарифів, аж до двократного. В результаті вдалося досягти домовленостей про лібералізацію торгівлі з Канадою, Великобританією, Аргентиною, Уругваєм і деякими іншими країнами [3].

Перші десятиріччя після завершення II світової війни позначені поступовим переходом від жорсткого **М.п.** до політики лібералізації зовнішньоекономічних зав'язків. Впродовж 1950-х рр. головне місце серед регуляторів займають розвинуті системи кількісних та валютних обмежень. Рівень митного обкладання відносно високий, однак внаслідок значного коливання курсу валют та широкого застосування адміністративних методів митно-тарифні інструменти перебували на другому плані. Утворення інтеграційних угруповань, митна боротьба між основними експортерами зумовили значне звуження сфери застосування кількісних обмежень і скасування валютних обмежень. У період 1947-1967 р. пройшло шість раундів багатосторонніх торговельних переговорів між країнами – членами ГАТТ, які були присвячені виключно обговоренню питань зниження митних тарифів. Таким чином відбулась чергова трансформація **М.п.** від радикального, відкритого до прихованого.

Літ.: 1. Blackwell W. The beginnins of Russian industrialization 1800 – 1860. Princeton University Press, 1968. 496 p.; 2. Морозов О.В. Україна в контексті митної політики останньої чверті XIX – початку XXст. Дніпропетровськ: АМСУ, 2006. 87 с.; 3. М.Е. Falkus. United States Economic Policy and the «Dollar Gap» of the 1920's. *The Economic History Review. New Series*, Vol. 24, No. 4 (Nov., 1971), pp. 599-623. 4. The Rise of Free Trade Imperialism: Classical Political Economy, The Empire of Free Trade and Imperialism, 1750-1850. By Semmel Bernard. Cambridge, Cambridge University Press, 1970. 250 p.

Морозов О.В., Ченцов В.В.

МИТНИЙ РЕДУКЦІОН (англ. CUSTOMS REDUCTION) – вид електронного аукціону, який полягає в покроковому зниженні ціни лота в процесі електронного аукціону з можливістю додаткового подання цінових пропозицій після здійснення ставки учасником [1].

Можливість реалізації митними органами через механізм проведення **М.р.** товарів, транспортних засобів, що зберігаються на складах митних органів, за якими власник або уповноважена ним особа не звернулися до закінчення строків зберігання, або які були виявлені (знайдені) під час здійснення митного контролю в зонах митного контролю та/або у транспортних засобах, що перетинають митний кордон України, і власник яких невідомий, після закінчення строку зберігання, або товари, які швидко псуються або мають обмежений

строк зберігання, у тому числі товари - безпосередні предмети порушення митних правил передбачена ст. 234 МКУ [2]. Особливості організації та проведення **М.р.** аналогічні митному аукціону (див. Митний аукціон)

Літ.: 1. Порядок реалізації товарів на митних аукціонах, редукаціях : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 04.12.2003 р. № 1050. *Офіційний вісник України*. 2020. № 1. Ст. 70.; 2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48. Ст. 552.

Фрадинський О.А.

МИТНИЙ РЕЄСТР ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ (англ. CUSTOMS REGISTER OF OBJECTS OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS) – спеціалізована база даних, що містить інформацію про об'єкти права інтелектуальної власності (далі – ОПІВ), стосовно яких їх правовласниками, які мають підстави вважати, що під час переміщення товарів через митний кордон України порушуються чи можуть бути порушені їх права інтелектуальної власності, що охороняються відповідно до закону, до Держмитслужби подано заяву відповідної форми про реєстрацію ОПІВ в **М.р.** За національним законодавством в **М.р.** реєструються ОПІВ, що охороняються згідно із законом. Згідно з п. 46 ч. 1 ст. 4 МКУ: об'єкти права інтелектуальної власності – об'єкти авторського права і суміжних прав, винаходи, промислові зразки, торговельні марки, географічні зазначення, сорти рослин, компонування напівпровідникових виробів [1]. На підставі даних **М.р.** у разі якщо під час проведення митного контролю митний орган виявляє товари, що підозрюються у порушенні прав інтелектуальної власності, він застосовує заходи сприяння захисту прав інтелектуальної власності (див. **СПРИЯННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ**)), зокрема митне оформлення таких товарів призупиняється в порядку, передбаченому ст. 399 МКУ, а також можуть виконуватися інші заходи, передбачені митним законодавством.

Реєстрація ОПІВ у **М.р.** здійснюється з використанням ПІК «Митний реєстр об'єктів права інтелектуальної власності» ЄАІС (далі – ПІК «Митний реєстр») (п.п. 9 Порядку реєстрації у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону [2]. Інформація про зареєстровані ОПІВ, доводиться до митних органів через ЄАІС.

Для забезпечення ідентифікації товарів, що підозрюються у порушенні прав інтелектуальної власності, митні органи можуть використовувати додаткові інформаційні ресурси в межах, що не суперечать законодавству (ч. 4 ст. 398 МКУ) [1].

Вперше ведення такого реєстру в Україні впроваджено У 2001 р. відповідно до рішення Уряду України [3]. В подальшому, перспективи вступу України до СОТ обумовили імплементацію положень Угоди про торговельні аспекти інтелектуальної власності (TRIPS) [4], що адмініструється СОТ в національне митне законодавство. Внесення змін в МКУ, в свою чергу обумовило зміни в процедурах реєстрації ОПІВ у **М.р.**, отримання інформації та взаємодії митних органів з іншими правоохоронними та контролюючими органами та власниками прав на ОПІВ у разі призупинення митного оформлення товарів за ініціативою митного органу [5]. Поняття та зміст терміну **М.р.**, а також порядок реєстрації ОПІВ в **М.р.** у митному законодавстві України неодноразово змінювалися.

З метою виконання ст.ст. 84, 250 та Додатка XV до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [6], імплементації норм Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) від 12.06.2013 № 608/2013, а також Регламентів ЄС № 1352/2013 від 04.12.2013 та № 2018/582 від 12.04.2018 р. щодо забезпечення митними органами дотримання прав інтелектуальної власності, в МКУ було внесено зміни, що змінювали процедури захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України [7]. Для приведення у відповідність підзаконних нормативних актів нормам МКУ, Мінфін затвердив Порядок

реєстрації у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону [2], який встановлює процедуру реєстрації у **М.р.** ОПІВ, які охороняються відповідно до закону, включаючи форму заяви, перелік інформації та документів, які додаються до заяви, порядок подання і розгляду заяви, внесення інформації до митного реєстру та його ведення [8]

Реєстрація в **М.р.** здійснюється Держмитслужбою на безоплатній основі (ч .2 ст. 398 МКУ [1] та на підставі інформації і документів, які надає правовласник ОПІВ. Заява про реєстрацію ОПІВ у **М.р.** може бути подана в паперовій формі або у вигляді сканованої копії засобами електронного зв'язку. До заяви про реєстрацію ОПІВ у **М.р.** додаються: 1) копія документа, який підтверджує реєстрацію в Україні ПІВ, або копія документа, який підтверджує дію в Україні правової охорони ПІВ на об'єкт, що має міжнародну реєстрацію, та засвідчує майнові права на об'єкт ПІВ у відповідного правовласника (далі – охоронний документ); 2) належним чином оформлена довіреність або її завірена копія у разі, коли заявником є уповноважений правовласником представник, який подає таку заяву від імені правовласника; 3) опис ОПІВ, опис та фотографічне зображення кожного окремого виду оригінальних товарів, що містять такий ОПІВ та щодо яких подана заява про реєстрацію об'єкта ПІВ у митному реєстрі, для цілей ідентифікації митними органами товарів, що містять такий ОПІВ; 4) опис методу ідентифікації наявності ОПІВ у кожному окремому товарі, щодо якого подана заява про реєстрацію ОПІВ у **М.р.**, – у разі якщо для реєстрації у митному реєстрі подається винахід, промисловий зразок, сорт рослин або компонування напівпровідникових виробів; 5) фотографічне зображення товарів, що підозрюються у порушенні ПІВ, контрафактних, піратських товарів тощо (за наявності).

За бажанням заявник може додати до заяви про реєстрацію ОПІВ у **М.р.** зразки оригінальних товарів та/або товарів, що підозрюються у порушенні прав інтелектуальної власності, контрафактних, піратських товарів тощо. У разі якщо заява про реєстрацію ОПІВ у митному реєстрі подається щодо ОПІВ, майнові права на який належать особі-резиденту України, та виробником оригінальних товарів, що містять такий об'єкт, є нерезидент, розташований за межами України, заявник має разом із заявою про реєстрацію ОПІВ у **М.р.** подати копії документів, на підставі яких такий виробник товарів використовує об'єкт ПІВ, майнові права на який належать особі-резиденту України.

Для реєстрації торговельної марки у **М.р.** заява про реєстрацію ОПІВ подається щодо товарів, які відповідають класам товарів згідно з Міжнародною класифікацією товарів і послуг, зазначених в поданому охоронному документі на таку торговельну марку [2]. Процедура реєстрації ОПІВ у **М.р.** та його ведення передбачає: реєстрацію заяви та її розгляд; реєстрацію ОПІВ у **М.р.** шляхом внесення до митного реєстру наданої інформації та документів; надання відмови в реєстрації ОПІВ у **М.р.**; виключення ОПІВ з **М.р.**; внесення змін та/або доповнень до інформації та/або документів **М.р.**; продовження строку реєстрації ОПІВ у **М.р.**; оприлюднення інформації щодо ОПІВ, зареєстрованих у **М.р.** Строк реєстрації ОПІВ у **М.р.** визначається з урахуванням строку, зазначеного у заяві про реєстрацію ОПІВ у **М.р.**, але такий строк не може перевищувати 1 року з дня реєстрації ОПІВ у **М.р.** та обчислюється з 00:00 дня, наступного за днем завершення реєстрації ОПІВ у **М.р.**. У разі подання однієї заяви про реєстрацію ОПІВ у **М.р.** для реєстрації двох або більше ОПІВ **М.р.** визначається один загальний строк реєстрації для всіх об'єктів права інтелектуальної власності (п.п. 26, 27, 28 Порядку) [2].

Держмитслужба повідомляє заявника про реєстрацію ОПІВ у **М.р.** засобами електронного зв'язку (сканкопія примірника заяви або електронним повідомленням – в залежності від способу подання правовласником заяви на реєстрацію ОПІВ) не пізніше наступного робочого дня з дня завершення такої реєстрації ОПІВ у **М.р.** із зазначенням дати реєстрації ОПІВ, його порядкового номера в **М.р.** та строку, на який здійснено реєстрацію ОПІВ (п. 29 Порядку) [2].

Строк реєстрації ОПІВ у митному реєстрі може бути продовжений на підставі заяви про продовження строку реєстрації ОПІВ у **М.р.** Заява подається заявником та має бути зареєстрована у встановленому порядку не пізніше ніж за 30 робочих днів до закінчення строку реєстрації такого об'єкта ПІВ у **М.р.**

Строк реєстрації об'єкта права інтелектуальної власності у **М.р.** продовжується на строк, зазначений у заяві про продовження строку реєстрації ОПІВ у **М.р.**, але не більше ніж 1 рік, та обчислюється з 00:00 дня, наступного за днем закінчення строку реєстрації ОПІВ у митному реєстрі (п.п. 38, 39 Порядку) [2]. Тимчасово на період дії воєнного, надзвичайного стану на території України продовження строку реєстрації ОПІВ у **М.р.** здійснюється відповідним ПІК «Митний реєстр» в автоматичному режимі (п. 9-13 розділу XXI МКУ) [1].

Держмитслужба забезпечує оприлюднення інформації про реєстрацію ОПІВ у **М.р.** та щотижневе її оновлення на своєму офіційному сайті (ч. 6 ст. 388 МКУ) [1]. Оприлюдненню підлягає така інформація: 1) найменування ОПІВ за охоронним документом; 2) порядковий номер у **М.р.**; 3) дата реєстрації ОПІВ у **М.р.**; 4) дата закінчення строку реєстрації ОПІВ у **М.р.**; 5) назва та реквізити охоронного документа; 6) найменування або прізвище, власне ім'я правовласника; 7) вид (види) товарів, які містять ОПІВ; 8) прізвище, власне ім'я особи, уповноваженої правовласником щодо взаємодії з митними органами з питань, пов'язаних зі сприянням захисту майнових прав на ОПІВ, її контактний номер телефону та адреса електронної пошти (п. 2 р. IV Положення) [2].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Порядок реєстрації у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону: затверджено наказом Міністерства фінансів України 30.05.2012 року № 648. (в ред. наказу від 09.06.2020 р. № 282). *Офіційний вісник України*. 2020. № 50. Ст. 1579.; 3. Положення про порядок реєстрації та переміщення через митний кордон України товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 28.04.2001 р. № 412. (втратило чинність). *Офіційний вісник України*. 2001. № 18. Ст. 790.; 4. The WTO Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS). Signed in Marrakesh, Morocco on 15 April 1994. URL: <http://surl.li/tsmnw>; 5. Порядок реєстрації об'єктів права інтелектуальної власності у митному реєстрі, отримання інформації та взаємодії митних органів з іншими правоохоронними та контролюючими органами та власниками прав на ОПІВ у разі призупинення митного оформлення товарів за ініціативою митного органу: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 13.04. 2007 р. № 622. (втратив чинність). *Офіційний вісник України*. 2007. № 28. Ст. 1111.; 6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Т.1. Ст. 2125.; 7. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України: Закон України від 17.10.2019 №202-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 50. Ст. 358.; 8. Korostashova I.M. Implementation of norms of EU customs legislation in the European integration process of Ukraine: EU experience and features customs procedures and customs formalities for the protection of intellectual property rights in international trade. Development of Ukraine's customs policy in the context of European integration: Scientific monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2023. 276 p. P. 109-129.

Коросташова І.М.

МИТНИЙ РЕЖИМ (англ. CUSTOMS REGIME) – це комплекс взаємопов'язаних правових норм, що відповідно до заявленої мети переміщення товарів через митний кордон України визначають митну процедуру щодо цих товарів, їх правовий статус, умови

оподаткування і обумовлюють їх використання після митного оформлення (п. 25 ч. 1 ст. 4 МКУ) [1].

М. р. є однією з основних категорій митного законодавства України та визначає: конкретний порядок переміщення товарів через митний кордон України залежно від їх призначення; правовий статус товарів, що проявляється через межі прав фізичних та юридичних осіб щодо розпорядження товарами, що переміщуються (можливість використовувати, відчужувати, обов'язок повернути через певний строк, тощо); обсяг митних та інших платежів, які необхідно сплатити у зв'язку із переміщенням цих товарів; умови знаходження товарів та їх припустиме використання на (за межами) митній території; додаткові вимоги до даного товару, а також до правового статусу особи, яка переміщує його через митний кордон (у випадках, передбачених митним законодавством). **М.р.** представляє собою основну базову категорію митної справи тому, що від правильного визначення **М.р.** залежить увесь набір митних формальностей, які необхідно буде здійснити у відношенні товарів, що розміщуються у відповідний режим. Розміщення товарів під окремі митні режими може обмежуватися у випадках невиконання або неповного виконання умов розміщення товарів під даний митний режим залежно від статусу товарів, їх призначення, сфери застосування чи використання тощо [2].

Правове регулювання митних режимів забезпечують положення Конституції України, міжнародних нормативно-правових актів, ратифіковані ВРУ, МКУ та законів України з питань митної справи, Указів Президента України та постанов КМУ, наказів міністерств, окрема Мінфіну та Держмитслужби. Суттєве значення для національної юридичної практики у сфері правового регулювання митних режимів мають рішення Європейського суду з прав людини, прийняті на основі та на виконання європейської Конвенції про захист прав та основоположних свобод людини. Враховуючи правову природу **М.р.**, комплексний міжгалузевий характер цього правового інституту митного права, норми міжнародних договорів у сфері міжнародної торгівлі та митної справи є одними з основних джерел права у системі правових засад митних режимів. Важливу роль у правовому регулюванні митних відносин відіграють постанови Верховного Суду (Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду), в яких містяться правові позиції щодо правильного застосування норм матеріального та процесуального права [3].

Всі **М.р.** пропонується поділяти на групи у залежності від передбачених митним законодавством умов, приписів, обмежень, заборон і вимог щодо заявлених у ці режими товарів і транспортних засобів комерційного призначення: а) митні режими випуску (імпорт (випуск для вільного обігу), експорт (остаточне вивезення), реімпорт, реекспорт); б) митні режими умовного випуску (тимчасове ввезення, тимчасове вивезення, транзит, митний склад, безмитна торгівля); в) митні режими переробки (переробка на митній території, переробка за межами митної території); г) митні режими екстериторіального (фр. *exterritorialite*, від лат. *ex* – «поза» і *territorialis* – «той, що стосується території») типу (вільна митна зона); г) митні режими виключення (знищення або руйнування товарів, відмова від товарів на користь держави) [4]. В залежності від завершеності **М.р.**, застосовують наступну їх класифікацію: завершені **М.р.** (експорт, імпорт, реекспорт, реімпорт, знищення або руйнування, відмова на користь держави, вільна митна зона); незавершені **М.р.** (тимчасове ввезення, тимчасове вивезення, переробка на митній території, переробка за межами митної території, митний склад, транзит) [2].

М.р. та правила їх застосування передбачені Розділом V МКУ [1]. Законодавство України з питань митної справи передбачає запровадження 14 **М.р.** (ст. 70 МКУ): імпорт (випуск для вільного обігу); реімпорт; експорт (остаточне вивезення); реекспорт; транзит; тимчасове ввезення; тимчасове вивезення; митний склад; вільна митна зона; безмитна торгівля; переробка на митній території; переробка за межами митної території; знищення або руйнування; відмова на користь держави. **М.р.** обирає декларант. Це здійснюється

шляхом декларування товарів, що поміщуються у відповідний митний режим та виконання митних формальностей, що передбачені МКУ. Водночас **М.р.**, у який поміщено товари, може бути змінений декларантом на інший за умови дотримання заходів тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, законодавчо передбачених для товарів, що поміщуються у інший **М.р.** (ст. 71 МКУ). Умови поміщення товарів у відповідний режим, особливості його застосування та оподаткування товарів в залежності від обраного митного режиму встановлено МКУ.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48. Ст. 552.; 2. Годяк А.І. Митне право України : навч. посібн. / А.І. Годяк, О.М. Ілюшик, Я.П. Павлович-Сенета. Львів : СПОЛОМ, 2017. 308 с.; 3. Лемеха Р.І. Правові засади митних режимів в Україні: сучасний стан та напрями удосконалення. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. № 3. С. 43-48.; 4. Чуприна О.В. Класифікація митних режимів у юридичній науці та законодавстві. *Право та інновації*. 2015. № 2. С. 133-139.

Борисенко О.П.

МИТНИЙ РЕЖИМ БЕЗМИТНОЇ ТОРГІВЛІ (англ. CUSTOMS REGIME OF DUTY-FREE TRADE) – це митний режим, відповідно до якого товари, не призначені для вільного обігу на митній території України, знаходяться та реалізуються для вивезення за межі митної території України під митним контролем у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України, відкритих для міжнародного сполучення, та на повітряних, водних або залізничних транспортних засобах комерційного призначення, що виконують міжнародні рейси, з умовним звільненням від оподаткування митними платежами, установленими на імпорт та експорт таких товарів, та без застосування до них заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, а також без проведення заходів офіційного контролю (ст. 140 МКУ) [1].

У **М.р.** поміщуються іноземні та українські товари, які ввозяться з-за меж митної території України або вивозяться з митної території України. Іноземні товари поміщуються у **М.р.** з умовним звільненням від оподаткування митними платежами. Поміщення українських товарів у **М.р.** для цілей оподаткування вважається експортом цих товарів. У **М.р.** поміщуються будь-які товари, крім товарів, заборонених до ввезення в Україну, вивезення з України і транзиту через територію України, а також товарів, що надходять в Україну як гуманітарна допомога, живих тварин. Поміщення товарів у **М.р.**, а також зміна цього митного режиму здійснюється митним органом, у зоні діяльності якого розташований відповідний магазин безмитної торгівлі. Реєстр підприємств, яким надано дозвіл на відкриття та експлуатацію магазину безмитної торгівлі, підлягає оприлюдненню у формі відкритих даних.

В Україні діє модель оподаткування, відповідно до якої оподатковуються товари, що споживаються на території України. Тож в українських аеропортах та інших пунктах пропуску через державний кордон України працює розгалужена мережа магазинів безмитної торгівлі, які здійснюють продаж товарів виключно громадянам, які виїжджають за межі митної території України, а також пасажиром міжнародних рейсів, які виконуються повітряними та водними транспортними засобами комерційного призначення, що експлуатуються резидентами. Фактично товари, що придбані в магазинах безмитної торгівлі, є експортом цих товарів. Отже, законодавством України встановлено, що розташування магазинів безмитної торгівлі та умови реалізації в них товарів повинні виключати можливість безпосереднього ввезення цих товарів для споживання на митній території України. Тобто, чинне законодавство фактично забороняє створення та функціонування магазинів безмитної торгівлі в зонах прильоту чи в'їзду на територію України. Варто зазначити, що магазин безмитної торгівлі – це спеціалізований торговельний заклад, розташований у пункті пропуску через державний кордон України, відкритому для міжнародного сполучення, а

також на повітряному або водному транспортному засобі комерційного призначення, що виконує міжнародні рейси, та призначений для реалізації товарів, поміщених у **М.р.**

ПКУ (п. 206.11 ст. 206 ПКУ) визначено порядок оподаткування операцій з товарами, поміщеними в митний режим **М.р.**, а саме: до операцій із ввезення товарів з-за меж митної території України в магазин безмитної торгівлі застосовується умовне повне звільнення від оподаткування за умови дотримання вимог та обмежень, встановлених главою 22 «Безмитна торгівля» МКУ; операції з вивезення товарів з митної території України в магазин безмитної торгівлі оподатковуються за нульовою ставкою (п.п. 195.1.1 п. 195.1 ст. 195 ПКУ) [2]. Отже до операцій з постачання товарів платником ПДВ магазину безмитної торгівлі при вивезенні товарів з митної території України в магазин безмитної торгівлі застосовується нульова ставка ПДВ. Від оподаткування акцизним податком звільняються ввезені підакцизні товари (продукція) з-за меж митної території України на митну територію України і розміщені у **М.р.**

Іноді серед законотворців виникає думка щодо доцільності надати магазинам безмитної торгівлі можливість здійснювати реалізацію товарів громадянам, які в'їжджають на митну територію України. Це обґрунтовується тим, що частина громадян купуючи товари у магазинах безмитної торгівлі, розміщених на території інших держав, залишають поза межами України значні обсяги фінансових готівкових коштів, в тому числі – в значній мірі у вільно конвертованій іноземній валюті, які натомість могли б бути залучені до економіки України та розвитку відповідного національного сектору торгівлі та обслуговування. Проте варто зазначити, що практична реалізація законодавчої ініціативи щодо надання можливості купівлі товарів у магазинах безмитної торгівлі вказаним вище категоріям громадян вимагатиме дотримання вимог щодо розташування магазинів безмитної торгівлі та визначення умов реалізації в них товарів, які повинні здійснюватися таким чином, щоб забезпечити здійснення митного контролю товарів, що ввозяться громадянами для вільного обігу на митній території України. Отже дискусійним є питання щодо співставності доходів, отриманих від реалізації товарів магазинами безмитної торгівлі, та витрат, які необхідно державі понести у зв'язку з запровадженням можливостей для придбання у магазинах безмитної торгівлі товарів за ціною, що не включає податків, і порушує загально прийнятну модель оподаткування товарів на території їх споживання. Слід зазначити, що функціонування магазинів безмитної торгівлі в зонах (залах) прильоту міжнародних аеропортів існує у світі. Так, на сьогодні такі магазини функціонують, наприклад, у США, Канаді, Австралії, ОАЕ, Південній Кореї, Іраку, ПАР, Азербайджані, Туреччині, а також декількох європейських держав: Ісландія, Норвегія, Сербія, Гібралтар. Проте важливо в країні разом зі створенням магазинів безмитної торгівлі створити правові передумови для відкриття таких магазинів в зонах прильоту міжнародних аеропортів та запровадити інструменти державного фінансового контролю, щоб цей митний режим не можливо було використовувати як засіб уникнення від повноцінного оподаткування товарів.

Постачання товарів магазинами безмитної торгівлі може здійснюватися виключно фізичним особам, які виїжджають за митний кордон України, або фізичним особам, які переміщуються транспортними засобами, що належать резидентам та знаходяться за межами митного кордону України. Порядок контролю за дотриманням норм цього положення встановлюється КМУ, а порушення зазначених норм тягне за собою відповідальність, встановлену законом. Товари, поміщені в **М.р.**, протягом всього строку перебування у цьому режимі знаходяться під митним контролем. І перебувати вони можуть в **М.р.** протягом всього строку їх придатності для споживання та/або використання. Особливості здійснення митного контролю товарів, що постачаються магазинами безмитної торгівлі на повітряні, водні або залізничні транспортні засоби комерційного призначення, які виконують міжнародні рейси, для реалізації пасажиром цих рейсів, регламентуються нормами МКУ (ст. 143 МКУ) [1].

У разі необхідності товари, поміщені у **М.р.**, можуть бути вивезені повністю або частково в інший магазин безмитної торгівлі. Проте це може бути здійснено за умови виконання митних формальностей, передбачених для митних режимів транзиту та **М.р.** Іноземні товари, поміщені у **М.р.**, зберігають статус іноземних товарів. Українські товари, поміщені у **М.р.**, отримують статус іноземних товарів. Українські товари, що не призначені для реалізації в магазині безмитної торгівлі та необхідні для забезпечення його функціонування, допускаються у приміщення такого магазину (випускаються з нього) з письмовим інформуванням митного органу без зміни їх митного статусу та поміщення у митні режими. Українські та іноземні товари, які використовуються магазином безмитної торгівлі в рекламних та/або презентаційних цілях і не призначені для реалізації зазначеним магазином, розміщуються у магазині безмитної торгівлі у тому ж порядку та на тих же умовах, що й товари, призначені для реалізації.

Завершення **М.р.** здійснюється шляхом реекспорту товарів, поміщених у цей митний режим, або поміщення їх у інший митний режим, що допускається МКУ. Так, у разі псування товарів, поміщених у **М.р.**, ці товари підлягають поміщенню у митний режим знищення або руйнування утримувачем магазину безмитної торгівлі. Якщо встановлені законом заборони або обмеження щодо імпорту відповідних товарів, які діяли під час перебування цих товарів у **М.р.**, скасовано, дозволяється завершення **М.р.** шляхом випуску зазначених товарів для вільного обігу на митній території України. **М.р.** може бути припинений митним органом у разі: конфіскації товарів; повної втрати товарів унаслідок аварії або дії обставин непереборної сили, за умови підтвердження факту аварії або дії обставин непереборної сили у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику; списання товарів (крім підакцизних), що використовуються магазином безмитної торгівлі виключно в рекламних та/або презентаційних цілях і не призначені для реалізації, на підставі документів бухгалтерського обліку. Граничні обсяги товарів, щодо яких **М.р.** може бути припинений митним органом, встановлюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 140.; 2. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.

Борисенко О.П.

МИТНИЙ РЕЖИМ ВІДМОВИ НА КОРИСТЬ ДЕРЖАВИ (англ. CUSTOMS REGIME OF REFUSAL IN FAVOR OF THE STATE) відповідно до законодавства України, передбачає, що власник відмовляється від іноземних товарів на користь держави без будь-яких умов на свою користь із дотриманням певних процедур та умовностей (Глава 26 МКУ) [1].

Звернення суб'єкта ЗЕД до можливості декларування іноземних товарів у митний режим **М.р.** теоретично може бути викликана багатьма різноманітними причинами, ситуаціями, що можуть скластися відповідно до різного роду обставин, пов'язаних зі специфічними формами ведення ЗЕД та залежно від застосування різних митних режимів [2]. Зокрема, серед вищезазначених причин можна виділити небажання чи неможливість суб'єкта ЗЕД сплатити всі необхідні податки і збори на відповідні іноземні товари, що надійшли під митний контроль, у разі значного їх розміру; або неможливість придбати певні дозвільні документи при перетині митного кордону відповідними об'єктами власності та й ще за умови великих транспортних витрат на повернення цих товарів до країни експорту. Незважаючи на видиму користь для держави від застосування митного режиму **М.р.**, необхідно зауважити, що у деяких випадках державі може бути невигідно дозволяти суб'єкту ЗЕД використання

такої можливості. Наприклад, можна зустрітися з проблемою економічної неефективності та нераціональності використання відповідних складських приміщень, які необхідно задіяти митним органам для розміщення товарів у межах застосування митного режиму **М.р.** Також економічна недоцільність прийняття об'єктів у даний митний режим може ґрунтуватися на неможливості отримати державою достатнього зиску від розпорядження товарами та іншими матеріальними цінностями, які вимагають довготривалого терміну чи специфічних умов зберігання. Тому, зважаючи на вищезазначені факти, у законодавстві України чітко закріплено відповідні заборони та обмеження щодо поміщення у митний режим **М.р.** певних категорій товарів [3]. Очевидно, що з економічної точки зору державі недоцільно приймати у свою власність, наприклад, іноземні товари, строк зберігання або використання яких закінчився; товари, що потребують особливих умов зберігання у разі, коли митний орган не має можливості забезпечити такі умови; та інші товари, витрати на зберігання та реалізацію яких перевищуватимуть суму надходжень від їх продажу. Окрім цього, держава може бути незацікавлена у прийнятті у митний режим **М.р.** у випадках, які можуть потенційно нести загрозу чи небезпеку для будь-яких інтересів країни, народу, природи тощо. Тому серед матеріальних об'єктів власності, що не можуть бути поміщені даний у митний режим через інші, аніж економічні погляди, мають місце: товари, заборонені до ввезення, вивезення та транзиту через митну територію держави; товари, що не перебувають на митній території України; товари, щодо яких не здійснено необхідних видів контролю, яким вони підлягають; товари, вилучені митними органами; ядерні матеріали, радіоактивні та небезпечні відходи, особливо небезпечні хімічні речовини, отруйні речовини.

Порівняльну доцільність використання митного режиму **М.р.** в загальному вигляді можна проаналізувати у вигляді переваг та недоліків окремо для держави та суб'єктів ЗЕД [2]. Переваги для держави: отримує товарні та інші матеріальні цінності у повну власність; може реалізувати отримані товари, отримуючи грошові надходження; не викорінює бажання суб'єкта ЗЕД продовжувати працювати у зовнішньоекономічному просторі. Недоліки для держави: несе витрати на зберігання отриманих у власність об'єктів, їхнє транспортування до місця реалізації, на завантажувально-розвантажувальні роботи та інші супутні витрати до моменту реалізації даного майна; несе можливі витрати на знищення даних об'єктів чи їхню переробку, а також інші супутні витрати. Переваги для суб'єкта ЗЕД: не сплачує обов'язкові для більшості митних режимів податки, збори, платежі; не несе витрати на зворотне транспортування; може вирішити для себе проблему виведення з-під митного контролю та розпорядження непотрібними йому матеріальними об'єктами; економить час і гроші на проходження у певних випадках дозвільних процедур нетарифного характеру; не несе витрати на тимчасове зберігання об'єктів митними органами або під митним контролем на складах інших суб'єктів; підтримує реноме право слухняного учасника ЗЕД. Недоліки для суб'єкта ЗЕД: остаточно й повністю втрачає права власності на матеріальні об'єкти, від яких відмовляється; не отримує на свою користь компенсацію чи інші кошти; несе витрати на транспортування, завантажувально-розвантажувальні роботи та інші супутні витрати до моменту прийняття державою у власність відповідних матеріальних об'єктів; ризикує можливим розірванням ділових та інших стосунків з іншими суб'єктами ЗЕД у випадку неузгодження дій з ними.

Очевидно, що для суб'єкта ЗЕД використання митного режиму **М.р.** може теоретично дати кількісно більше переваг, у порівнянні з державою. Проте, при цьому, суб'єкту ЗЕД необхідно зважити значно більшу кількість моментів, а також вирішити відповідно більше проблем, з якими він може зіткнутися на шляху декларування своїх об'єктів власності у даний митний режим. У той же час край важко однозначно сказати, для кого з вищезазначених сторін застосування режиму **М.р.** буде доцільнішим та кориснішим кроком у певній конкретній ситуації. Адже економічна, організаційна чи інша прийнятність, доцільність та ефективність використання даного митного режиму полягає не лише у

кількості можливих переваг для того чи іншого суб'єкта, а скоріше за все, в якісному їх вираженні. Тобто доцільність використання митного режиму **М.р.** для кожної із сторін наряду залежатиме від конкретних обставин і ситуацій, що можуть виникнути у процесі ведення зовнішньоекономічної діяльності.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48. ст. 552.; 2. Олексієнко Р.Ю. Митне регулювання прав власності як інструмент забезпечення економічних інтересів держави: Дис. канд. екон. наук за спец. 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, 2012. 252 с.; 3. Перелік товарів, які не можуть бути поміщені у митний режим відмови на користь держави : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 427. *Офіційний вісник України*. 2012. № 40. Ст. 1522.

Олексієнко Р.Ю.

МИТНИЙ РЕЖИМ ВІЛЬНОЇ МИТНОЇ ЗОНИ (англ. CUSTOMS REGIME OF A FREE CUSTOMS ZONE) – це митний режим, відповідно до якого іноземні товари ввозяться на територію вільної митної зони та вивозяться з цієї території за межі митної території України із звільненням від оподаткування митними платежами та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, а українські товари ввозяться на територію вільної митної зони із оподаткуванням митними платежами та застосуванням заходів нетарифного регулювання (ст. 130 МКУ) [1]. Митні формальності щодо товарів розміщених у **М.р.**, їх правовий статус, умови оподаткування, обумовлюють їх використання після митного оформлення, регламентують норми МКУ та ПКУ [2]. Операції з поміщеними у **М.р.** товарами, що знаходяться на територіях вільних митних зон комерційного типу, обмежуються лише простими складськими операціями, необхідними для забезпечення збереження цих товарів: переміщення товарів у межах вільної митної зони з метою раціонального розміщення, чищення, провітрювання, створення оптимального температурного режиму зберігання, сушіння (у тому числі із створенням потоку тепла), захист від корозії, боротьба із шкідниками, інвентаризація. Також допускаються подрібнення партій, формування відправлень, сортування, пакування, перепакування, маркування, навантаження, вивантаження, перевантаження та інші подібні операції (ст. 433 МКУ).

З поміщеними у **М.р.** товарами, що знаходяться на територіях вільних митних зон сервісного типу, дозволяється здійснення операцій, пов'язаних із ремонтом, модернізацією, будівництвом повітряних, морських і річкових суден, інших плавучих засобів, їх складових частин, а також операцій щодо їх зберігання, необхідність у яких виникла у зв'язку з експлуатацією вільної митної зони цього типу. Товари можуть перебувати в **М.р.** на території вільної митної зони протягом усього часу функціонування відповідної вільної митної зони (ст. 131 МКУ).

Для поміщення іноземних товарів у **М.р.** та розміщення їх на територіях вільних митних зон комерційного типу, що розташовані в морських, річкових портах чи аеропортах, в межах яких є пункти пропуску через державний кордон України, використовуються транспортні або комерційні документи, які містять опис таких товарів та супроводжують їх при ввезенні. Для допуску товарів на територію вільної митної зони гарантії не застосовуються. Гарантії щодо переміщення іноземних товарів між митними органами або в межах зони діяльності одного митного органу у зв'язку з необхідністю їх ввезення на територію вільної митної зони (випуску з такої території) застосовуються відповідно до норм Митного кодексу України. Поміщення українських товарів у **М.р.** для цілей оподаткування вважається експортом цих товарів. Іноземні товари, що ввозяться на територію вільної митної зони, допускаються на зазначену територію з умовним повним звільненням від оподаткування митними платежами (ст. 132 МКУ).

При незаконному переміщенні товарів, що перебувають на території вільної митної зони, виникає обов'язок із сплати митних платежів з моменту такого переміщення товарів. У разі надходження від уповноважених органів іноземних держав документально підтверджених відомостей щодо країни походження, вартісних, кількісних або якісних характеристик, які мають значення для оподаткування товарів і предметів при ввезенні (пересиланні) на територію вільної митної зони або вивезенні (пересиланні) товарів і предметів з території вільної митної зони, які відрізняються від задекларованих під час митного оформлення, контролюючий орган має право самостійно визначити базу оподаткування та податкові зобов'язання платника податків шляхом проведення дій контролюючим органом, на підставі відомостей, зазначених у таких документах (п. 54.3 ст. 54 ПКУ).

Митні органи мають право здійснювати митний контроль шляхом проведення документальних виїзних (планових або позапланових) та документальних невиїзних перевірок дотримання законодавства України з питань митної справи щодо законності ввезення товарів на територію вільної митної зони або їх вивезення з цієї території (ст. 353 МКУ).

Українські товари, поміщені у **М.р.**, отримують статус іноземних товарів. Іноземні товари, поміщені у **М.р.**, зберігають статус іноземних товарів. Товари, виготовлені (вироблені, одержані) у вільній митній зоні, мають статус іноземних товарів та вважаються такими, що поміщені у **М.р.**. Українські товари, що не використовуються у виробничих та інших господарських операціях і необхідні для забезпечення функціонування підприємств, розташованих на території вільної митної зони, а також українські товари, що використовуються у виробничих та інших господарських операціях і не витрачаються при цьому, допускаються на такі території (випускаються з них) з письмовим інформуванням митного органу без зміни їх митного статусу та поміщення у митні режими (ст. 136 МКУ).

М.р. завершується шляхом реекспорту товарів, поміщених у цей митний режим, або поміщення їх у інший митний режим, або припиняється митним органом у разі: конфіскації товарів; повної втрати товарів унаслідок аварії або дії обставин непереборної сили, що підтверджено в установленому законодавством України порядку (ст. 137 МКУ). У разі скасування **М.р.** на території вільної митної зони промислового типу поміщені **М.р.** товари, що знаходяться на території цієї зони, повинні протягом 90 днів від дати скасування зазначеного режиму бути переміщені власником або уповноваженою ним особою на територію іншої вільної митної зони, реекспортовані чи задекларовані до іншого митного режиму (ст. 139 МКУ).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.; 3. Реєстр підприємств, яким надано дозвіл на відкриття та експлуатацію вільних митних зон комерційного або сервісного типу: Єдиний державний веб-портал відкритих даних (2022). URL: <http://surl.li/tsmon>

Борисенко О.П.

МИТНИЙ РЕЖИМ ЕКСПОРТУ (ОСТАТОЧНЕ ВИВЕЗЕННЯ) (англ. CUSTOMS REGIME OF EXPORT) (FINAL EXPORT) – це митний режим, відповідно до якого українські товари випускаються для вільного обігу за межами митної території України без зобов'язань щодо їх зворотного ввезення (ст. 82 МКУ) [1].

М.р. може бути застосований до товарів, що призначені для вивезення за межі митної території України, та до товарів, що вже вивезені за межі цієї території та перебувають під митним контролем, за винятком товарів, заборонених до поміщення у цей митний режим відповідно до законодавства. Для поміщення товарів у **М.р.** особа, на яку покладається

дотримання вимог митного режиму, повинна: подати митному органу, що здійснює випуск товарів у **М.р.**, документи на такі товари; сплатити митні платежі, якими відповідно до закону обкладаються товари під час вивезення за межі митної території України у **М.р.**; виконати вимоги щодо застосування передбачених законом заходів нетарифного регулювання ЗЕД; у випадках, встановлених законодавством, подати митному органу дозвіл на проведення зовнішньоекономічної операції з вивезення товарів у третю країну (реекспорт). (ст. 83 МКУ) [1].

Вивізне мито на українські товари під час їх вивезення за межі митної території України встановлюється на окремі їх види а саме: живу худобу та окремі види шкіряної сировини [2], насіння соняшнику та інших олійних культур [3], відходи та брухт чорних металів, легованих чорних металів, кольорових металів та напівфабрикатів [4, 5], природного газу [6].

У разі встановлення актами законодавства заборон чи обмежень щодо вивезення відповідних товарів за межі митної території України товари, що: поміщені в **М.р.**, випускаються за межі митної території України відповідно до умов, що діяли на момент поміщення цих товарів у зазначений митний режим; фактично випущені за межі митної території України за періодичними митними деклараціями, підлягають поміщенню у **М.р.** відповідно до умов, що діяли на момент фактичного вивезення цих товарів (ст. 83 МКУ).

Товари, поміщені у **М.р.**, втрачають статус українських товарів з моменту їх фактичного вивезення за межі митної території України. Товари, що знаходяться за межами митної території України, втрачають статус українських товарів з моменту поміщення їх у **М.р.** (ст. 84 МКУ).

М.р. може бути змінено на інший, обраний декларантом відповідно до ч. 1 ст. 71 МКУ за умови дотримання заходів тарифного та нетарифного регулювання ЗЕД, встановлених відповідно до закону для товарів, що поміщуються у такий інший митний режим.

Умови перебування товарів, транспортних засобів комерційного призначення у **М.р.**, обмеження щодо їх використання, застосування заходів тарифного та нетарифного регулювання ЗЕД визначаються МКУ, іншими законодавчими актами України з питань митної справи та у сфері ЗЕД. Питання, пов'язані з виконанням необхідних митних формальностей та здійсненням митного контролю товарів, поміщених у **М.р.**, регулюються МКУ (ст. 73 МКУ).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48. Ст. 552.; 2. Про вивізне (експортне) мито на живу худобу та шкіряну сировину : Закон України від 07.05.1996 р. № 180/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 28. Ст. 133.; 3. Про ставки вивізного (експортного) мита на насіння деяких видів олійних культур: Закон України від 10.09.1999 р. № 1033-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 44. Ст. 389.; 4. Про вивізне (експортне) мито на відходи та брухт чорних металів: Закон України від 24.10.2002 р. № 216-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 1. Ст. 1.; 5. Про ставки вивізного (експортного) мита на брухт легованих чорних металів, брухт кольорових металів та напівфабрикати з їх використанням Закон України від 13.12.2006 р. № 441-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 9. Ст. 73.; 6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України Закон України від 03.06.08 № 309-VI *Відомості Верховної Ради України*. 2008. № 27-28. Ст. 253.

Ковальов В.Г.

МИТНИЙ РЕЖИМ ЗНИЩЕННЯ АБО РУЙНУВАННЯ (англ. CUSTOMS REGIME OF ABOLITION OR DESTRUCTION) – це митний режим, відповідно до якого іноземні товари під митним контролем знищуються або приводяться у стан, який виключає можливість їх використання, з умовним повним звільненням від оподаткування митними

платежами, установленними на імпорту цих товарів, та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (ст. 175 МКУ) [1]. Якщо товари, які передбачається знищити або зруйнувати, можуть бути поміщені у митний режим відмови на користь держави, митний орган письмово пропонує декларантові обрати цей митний режим. За згоди власника товарів з пропозицією митного органу ці товари поміщуються в митний режим відмови на користь держави (ст. 176 МКУ).

Умовами поміщення товарів у **М.р.** є: надання письмового дозволу митного органу за заявою власника товарів чи уповноваженої ним особи; укладення договору на знищення (руйнування) товарів з підприємством, уповноваженим відповідно до законодавства України на знищення (руйнування) відповідних категорій товарів; отримання дозволів на знищення (руйнування) товарів від державних органів, до повноважень яких належить контроль за переміщенням таких товарів (ст. 176 МКУ).

Дозвіл на поміщення товарів у **М.р.** видається митним органом безоплатно протягом трьох робочих днів з дати реєстрації відповідної заяви. У разі відмови у видачі дозволу митний орган зобов'язаний у зазначений строк письмово або в електронній формі повідомити особу, яка звернулася за отриманням дозволу, про підстави відмови. Поміщення товарів у **М.р.** здійснюється митним органом, у зоні діяльності якого проводяться операції зі знищення або руйнування (ст. 176 МКУ).

Дозвіл на розміщення у **М.р.** не видається щодо таких товарів: заборонених до ввезення на митну територію України та транзиту через митну територію України; стосовно яких не здійснено встановлені законодавством України необхідні види контролю, та не надано дозвіл на їх знищення або руйнування; неякісної та небезпечної продукції (крім продукції, яка стала неякісною та небезпечною під час перебування під митним контролем на митній території України, якщо на момент перетину митного кордону при ввезенні на цю територію не було відмовлено в документальному підтвердженні її якості та безпеки); вилучених митними органами як предмети порушення митних правил; електроенергії та інших товарів, що не можуть бути ідентифіковані; ядерних матеріалів, спеціальних розщеплювальних матеріалів; особливо небезпечних хімічних речовин; отруйних речовин; небезпечних відходів; радіоактивних відходів, у результаті знищення або руйнування яких утворюються особливо небезпечні хімічні та отруйні речовини, небезпечні чи радіоактивні відходи; культурних цінностей; представників тваринного та рослинного світу, які відповідно до законів України й міжнародних договорів України, укладених у встановленому законодавством порядку, охороняються державою, крім випадків, коли їх знищення необхідне для запобігання епідеміям і епізоотіям [2]. Не вважаються операціями зі знищення або руйнування товарів: використання для споживання тваринами товарів, попередньо призначених для споживання людиною; проведення з товарами операцій з переробки; отримання продуктів переробки, включаючи монтаж, демонтаж, переробку або обробку товарів; ремонт товарів, включаючи їх відновлення; використання товарів як таких, що полегшують процес виготовлення продуктів переробки, якщо самі вони при цьому повністю витрачаються (ст. 176 МКУ).

Методи знищення або руйнування товарів повинні відповідати наступним вимогам: виключити можливість подальшого відновлення первинних споживчих властивостей товарів або використання їх за призначенням; забезпечувати дотримання законодавства про захист санітарного та епідемічного благополуччя населення та охорону навколишнього природного середовища, зокрема виключати можливість утворення отруйних, токсичних, шкідливих і потенційно небезпечних речовин та відходів; виключити можливість вилучення поза митним контролем або підміни продукції, яка підлягає знищенню. Для окремих категорій товарів, зокрема: лікарських і наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів; неякісної та небезпечної продукції; військової, мисливської, спортивної вогнепальної зброї та боєприпасів до неї; холодної і пневматичної зброї; вибухових речовин;

спеціальних засобів, заряджених речовинами сльозогінної та дратівної дії, засобів індивідуального захисту, засобів активної оборони та засобів для виконання спеціальних операцій і оперативно-розшукових заходів, розробляються та встановлюються вимоги до їх знищення (руйнування) КМУ чи центральними органами виконавчої влади відповідно до їх повноважень (ст. 177 МКУ).

М.р. завершується після виконання операцій із знищення або руйнування товарів та декларування у відповідний митний режим їх залишків (ст. 181 МКУ) [1]. Залишки, що утворилися в результаті знищення або руйнування товарів, у тому числі складові товару, які не були знищені або зруйновані, та отримані в результаті знищення або руйнування товарів відходи, які мають господарську цінність, підлягають поміщенню протягом 10 днів від дати знищення товарів у відповідний митний режим як іноземні товари, які перебувають під митним контролем. Відходи, що утворилися в результаті знищення або руйнування товарів і не мають господарської цінності та не можуть бути утилізовані, підлягають видаленню відповідно до законодавства України як українські товари підприємством, яке здійснило операції зі знищення (руйнування) товарів (ст. 179 МКУ) [1].

Знищення або руйнування товарів здійснюється за рахунок їх власника, уповноваженої ним особи чи інших заінтересованих осіб. Якщо товари опинилися у стані, що виключає можливість їх декларування у будь-який інший митний режим, ніж знищення або руйнування, у разі незгоди власника або уповноваженої ним особи самостійно організувати та оплатити процедуру знищення або руйнування таких товарів та за відсутності інших осіб, які письмово заявили митному органу про таке бажання, вартість навантажувально-розвантажувальних робіт, зберігання, перевезення, знищення (руйнування), оформлення документів та інші витрати, пов'язані з дотриманням **М.р.**, а також пеня списуються (стягуються) з такого власника або уповноваженої ним особи у безакцептному порядку, а в разі неможливості такого списання (стягнення) - відшкодовуються за рахунок коштів державного бюджету (ст. 178 МКУ) [1].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48. Ст. 552.; 2. Перелік випадків, коли дозвіл на розміщення товарів у митний режим знищення або руйнування не видається: затверджено наказом Державної митної служби України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства охорони навколишнього природного середовища України, Міністерства культури і мистецтв України, Міністерства аграрної політики України від 26.10.2004 р. № 763/516/413/735/378. *Офіційний вісник України*. 2004. № 45. Ст. 2994.

Ковальов В.Г.

МИТНИЙ РЕЖИМ ІМПОРТУ (ВИПУСКУ ДЛЯ ВІЛЬНОГО ОБІГУ) (англ. CUSTOMS REGIME OF IMPORT (RELEASE FOR FREE CIRCULATION) – це митний режим, відповідно до якого іноземні товари після сплати всіх митних платежів, встановлених законами України на імпорт цих товарів, та виконання усіх необхідних митних формальностей випускаються для вільного обігу на митній території України (ст. 74 МКУ) [1].

М.р. може бути застосований до товарів, що надходять на митну територію України, та до товарів, що зберігаються під митним контролем або поміщені в інший митний режим, а також до продуктів переробки товарів, поміщених у митний режим переробки на митній території. Для поміщення товарів у **М.р.** особа, на яку покладається дотримання вимог митного режиму, повинна: подати митному органу, що здійснює випуск товарів, документи на такі товари; сплатити митні платежі, якими відповідно до законів України обкладаються товари під час ввезення на митну територію України в режимі імпорту; виконати встановлені відповідно до закону вимоги щодо заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (ст. 75 МКУ).

Якщо іноземні товари після ввезення їх на митну територію України були пошкоджені або втрачені внаслідок аварії чи дії обставин непереборної сили або внаслідок протиправних дій третіх осіб, що підтверджується документально, за рішенням декларанта вони можуть бути заявлені митному органу у **М.р.** в пошкодженому стані чи у фактичній кількості з додержанням щодо них встановлених відповідно до закону заходів тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. У разі втрати товарів після ввезення їх на митну територію України внаслідок протиправних дій третіх осіб митні платежі, встановлені на імпорт таких товарів, підлягають сплаті в повному обсязі у порядку, встановленому МКУ. За рішенням декларанта або уповноваженої ним особи допускається поміщення пошкоджених товарів в інші митні режими. У разі встановлення відповідно до закону заборон чи обмежень щодо ввезення на митну територію України відповідних товарів такі товари, випущені у вільний обіг на митній території України за попередніми, тимчасовими або періодичними митними деклараціями, підлягають поміщенню у **М.р.** відповідно до умов, які діяли на момент їх випуску у вільний обіг. У разі наявності авторизації на застосування процедури кінцевого використання товарів та дотримання умов процедури кінцевого використання товарів окремі іноземні товари можуть бути випущені у вільний обіг на митній території України за зниженими ставками ввізного мита, встановленими Митним тарифом України (процедура кінцевого використання) (ст. 75 МКУ). Товари, поміщені у митний режим імпорту, набувають статусу українських товарів. Підтвердженням українського статусу товарів є митна декларація, за якою ці товари випущено у вільний обіг (ст. 76 МКУ).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48. Ст. 552.

Ковальов В.Г.

МИТНИЙ РЕЖИМ МИТНОГО СКЛАДУ (англ. CUSTOMS REGIME OF CUSTOMS WAREHOUSE) – це митний режим, відповідно до якого іноземні або українські товари зберігаються під митним контролем із умовним повним звільненням від оподаткування митними платежами та без застосування заходів нетарифного регулювання ЗЕД (ст. 121 МКУ) [1].

У **М.р.** можуть поміщатися будь-які товари, за винятком: 1) товарів, заборонених до ввезення в Україну, вивезення з України та транзиту через територію України; 2) товарів, строк придатності для споживання або використання яких закінчився; 3) товарів, що надходять в Україну як гуманітарна допомога; 4) живих тварин; 5) електроенергії, що переміщується лініями електропередачі.

Для поміщення товарів у **М.р.** митного органу подаються митна декларація, товарно-транспортний документ на перевезення та рахунок (інвойс) або інший документ, який визначає вартість товару. Товари, що поміщуються у митний режим митного складу, декларуються митному органу утримувачем митного складу. Строк зберігання товарів у **М.р.** не може перевищувати 1095 днів від дня поміщення цих товарів у зазначений митний режим, а строк зберігання підакцизних товарів, іноземних товарів, які були попередньо поміщені у митні режими транзиту, тимчасового ввезення або переробки на митній території України, а також продуктів переробки не може перевищувати 365 днів від дня поміщення їх у **М.р.** З товарами, що зберігаються на митному складі, без дозволу митного органу можуть проводитися прості складські операції, необхідні для забезпечення збереження цих товарів: переміщення товарів у межах складу з метою раціонального розміщення; чищення; провітрювання; створення оптимального температурного режиму зберігання; сушіння (у тому числі із створенням потоку тепла); захист від корозії; боротьба із шкідниками; інвентаризація (ст. 127 МКУ).

М.р. завершується шляхом поміщення товарів, поміщених у цей митний режим, в інший митний режим. Також, **М.р.** завершується у разі: передачі товарів на склад митного органу у зв'язку із закінченням строків зберігання в **М.р.**; конфіскації товарів; повної втрати товарів унаслідок аварії або дії обставин непереборної сили, за умови підтвердження факту аварії або дії обставин непереборної сили у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику; примусового відчуження або вилучення товарів відповідно до ЗУ «Про правовий режим воєнного стану» та стану»; реалізації товарів, на які накладено арешт у кримінальному провадженні, у тому числі тих, які відповідно до кримінального процесуального законодавства України передані АРМА, для реалізації у порядку та на умовах, визначених ЗУ «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів», та після надходження на рахунки, відкриті для зарахування надходжень державного бюджету, контроль за справлянням яких покладено на Держмитслужбу, коштів у сумі митних платежів, що підлягали б сплаті при випуску таких товарів у вільний обіг на митній території України (ст. 129 МКУ).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Попель С.А.

МИТНИЙ РЕЖИМ ПЕРЕРОБКИ ЗА МЕЖАМИ МИТНОЇ ТЕРИТОРІЇ (англ. CUSTOMS REGIME OF PROCESSING OUTSIDE THE CUSTOMS TERRITORY) – це митний режим, відповідно до якого українські товари піддаються у встановленому законодавством порядку переробці за межами митної території України без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, за умови повернення цих товарів або продуктів їх переробки на митну територію України у митному режимі імпорту (ст. 162 МКУ) [1].

Товари, продукти переробки яких визначені КМУ як обов'язкові до повернення на митну територію України, вивозяться у **М.р.** із застосуванням заходів гарантування на суму їх вартості в порядку, визначеному КМУ. Гарантування під час вивезення товарів у **М.р.** здійснюється шляхом надання митниці фінансової гарантії у вигляді документа чи у вигляді внесення грошової застави на відповідний рахунок. Розмір фінансової гарантії дорівнює сумі вартості товарів, що вивозяться у **М.р.**, зазначеній у рахунку-фактурі чи рахунку-проформі. У разі коли митну декларацію складено на партію товарів, що переміщується кількома транспортними засобами, розмір фінансової гарантії дорівнює вартості товарів, задекларованих у митній декларації. Розмір фінансової гарантії розраховується у валюті України [3]. Поміщення товарів у **М.р.** установлених законом випадках здійснюється зі сплатою вивізного мита (ст. 164 МКУ).

До операції з переробки товарів за межами митної території можуть включатися операції з переробки товарів, у тому числі: обробка, монтаж, демонтаж, використання окремих товарів, які сприяють чи полегшують процес виготовлення продуктів переробки, та операції з ремонту товарів, у тому числі модернізація, відновлення та регулювання, калібрування (ст. 150 МКУ). Товари, поміщені **М.р.**, протягом всього строку перебування у цьому режимі перебувають під митним контролем. В особливих випадках і за обґрунтованої необхідності КМУ має право визначати продукти переробки чи їх залишки, а також товари, продукти переробки чи залишки переробки яких підлягають обов'язковому поверненню на митну територію України і випуску у вільний обіг. Також КМУ визначає мінімальне співвідношення вартості українських та іноземних товарів для окремих категорій товарів, що піддаються операціям з переробки товарів за межами митної території України (п. 4 ст. 164 МКУ). До повноважень КМУ належить визначення товарів, продукти переробки яких є

обов'язковими до повернення на митну територію України, вивозяться у **М.р.** із наданням забезпечення на суму їх вартості в порядку, визначеному КМУ [3].

Дозвіл на поміщення товарів у **М.р.** і їх вивезення допускається з письмового дозволу митного органу за заявою власника цих товарів або уповноваженої ним особи. Для цього власник товарів або уповноважена ним особа подає митному органу разом із заявою такі документи як зовнішньоекономічні договори або документи, що їх замінюють, на підставі яких здійснюватиметься переробка товарів, зокрема, відомості про обов'язковий обсяг виходу продуктів переробки, конкретний обсяг робіт і строк їх виконання; технологічні схеми переробки (крім випадків вивезення товарів з метою ремонту, модернізації, відновлення та регулювання), в яких повинні бути зазначені відомості про всі етапи переробки і процес перетворення товарів, поміщених у **М.р.**, на продукти переробки, кількісні показники товарів, поміщених у **М.р.**, та інших товарів, що витрачаються на здійснення операцій з переробки, з обґрунтуванням виробничих втрат товарів на кожному етапі, а також відомості про найменування та кількість відходів переробки; інші документи за бажанням власника товарів або уповноваженої ним особи (висновки державних органів, експертних установ, організацій, стандарти, кодекси усталеної практики, технічні умови, описи чи креслення зразків, відповідно до яких здійснюватиметься переробка, тощо). У дозволі на переробку товарів за межами митної території України зазначається перелік операцій з переробки та спосіб їх здійснення. Такий дозвіл видається підприємству митним органом безоплатно протягом п'яти робочих днів з дати реєстрації відповідної заяви (ст. 165 МКУ). Зовнішньоекономічний договір, на підставі якого здійснюватиметься переробка товарів за межами митної території України, може передбачати вивезення товарів для переробки окремими партіями протягом певного періоду часу на однакових умовах. У цьому випадку дозвіл видається на увесь обсяг товарів і строк, визначені зовнішньоекономічним договором, але не більш як на один рік. Митним органом рішення про відмову у видачі дозволу на переробку товарів за межами митної території України приймається якщо: переробка цих товарів здійснюватиметься у певній країні; відомостей, зазначених у поданих заявником документах, недостатньо для визначення обов'язкового обсягу виходу продуктів переробки або виявлені невідповідності або недостовірність у відомостях, що містяться у поданих заявником документах; підприємством не дотримано встановлених законодавством України заборон чи обмежень щодо переробки товарів за межами митної території України.

Строк переробки товарів за межами митної території України встановлюється митним органом у кожному випадку під час надання дозволу підприємству-резиденту, виходячи з тривалості процесу переробки товарів та розпорядження продуктами їх переробки, обчислюється, починаючи з дня завершення митного оформлення митним органом українських товарів для переробки, і не може перевищувати 365 днів (ст. 166 МКУ). Проте в окремих випадках за заявою підприємства, якому видано дозвіл на переробку товарів, з причин, підтверджених документально, строк переробки товарів за межами митної території України може бути продовжений митним органом на підставі законів України або з урахуванням технологічних особливостей переробки окремих товарів. Також строк переробки товарів за межами митної території може бути зупинений на час накладення на них арешту, аварії або дії обставин непереборної сили, за умови підтвердження факту такої аварії або дії обставин у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику.

Митні органи здійснюють контроль на основі даних договору (контракту) за обов'язковим обсягом виходу продуктів переробки, що утворюються в результаті переробки товарів за межами митної території України, а також на підставі даних інших центральних органів виконавчої влади або експертних установ чи в порядку, встановленому міжнародними договорами, укладеними відповідно до закону, запитів до митних органів іноземних країн. Також митні органи можуть встановлювати обов'язкові норми виходу

продуктів переробки, якщо операції з переробки товарів за межами митної території України здійснюються за типовими (однаковими) технічними умовами, а товари і продукти їх переробки мають постійні характеристики. Контроль за дотриманням вимог щодо повернення на митну територію України продуктів переробки товарів здійснюється з використанням єдиної автоматизованої інформаційної системи посадовими особами митниці, що здійснила митне оформлення товарів у **М.р.** (ст. 167 МКУ).

До товарів, які були поміщені у **М.р.** та повертаються на митну територію України в межах визначеного строку, а також у тому самому стані, в якому вони були вивезені за межі митної території України, з дотриманням умов режиму реімпорту, або повертаються у відремонтованому вигляді, якщо ремонт проведено в рамках гарантійних зобов'язань, застосовується повне звільнення від оподаткування митними платежами (п. 2 п. 3 ст. 78 МКУ). До продуктів переробки (не товарів) застосовується часткове звільнення від оподаткування митними платежами, відповідно до якого сплаті підлягає позитивна різниця між сумою митних платежів, нарахованою на продукти переробки, та сумою митних платежів, яка підлягала б сплаті у разі імпорту відповідних товарів, які були вивезені за межі митної території України для переробки (ст. 168 МКУ). Українські товари, поміщені у **М.р.**, отримують статус іноземних товарів з моменту їх фактичного вивезення за межі митної території України. Продукти переробки, виготовлені (одержані) у процесі здійснення операцій з переробки товарів, мають статус іноземних товарів та вважаються такими, що поміщені у **М.р.** (ст. 172 МКУ).

М.р. завершується: шляхом імпорту продуктів переробки; або шляхом реімпорту товарів, що вивозилися в **М.р.**; або шляхом експорту продуктів переробки чи товарів, що вивозилися в **М.р.** (ст. 173 МКУ). Тому при здійсненні митного контролю за операціями з переробки за межами митної території. Переробка за межами митної території України слід звертати увагу на фіксацію операцій з переробки в бухгалтерському обліку суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, наявність інформації, що підтверджує об'єктивність фінансової звітності виконавця, повноти і достовірності відображення фінансового стану, доходів й витрат, та відображення у реєстрах обліку здійснення операцій з переробки товарів у **М.р.** у рамках чинного законодавства. Джерелами інформації для контролю можуть бути первинні документи, облікові реєстри, контрольні процедури щодо підтвердження достовірності облікової інформації, а також робочі документи, що дають змогу забезпечити регламентацію перевірочних процедур, їх якість тощо. Операції із переробки за межами митної території є складними і ризикованими, тому їх дослідження і документування в процесі контролю є вкрай важливим. Також важливими є процедури щодо аналізу взаємовідносин із пов'язаними сторонами стосовно контрольованих операцій згідно з вимогами ПКУ.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48. Ст. 552.; 2. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13-14, № 15-16, № 17. Ст. 112.; 3. Деякі питання переробки товарів за межами митної території України та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 21 травня 2012 р. № 461: постанова Кабінету Міністрів України від 04.12.2013 р. № 879. *Офіційний вісник України*. 2013. № 97. Ст. 3578.

Борисенко О.П.

МИТНИЙ РЕЖИМ ПЕРЕРОБКИ НА МИТНІЙ ТЕРИТОРІЇ (англ. CUSTOMS PROCESSING REGIME ON THE CUSTOMS TERRITORY) – це митний режим, відповідно до якого іноземні товари піддаються у встановленому законодавством порядку переробці без застосування до них заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, за умови подальшого реекспорту продуктів переробки. Операції з переробки товарів можуть

включати: переробку товарів, у тому числі: обробку, монтаж, демонтаж, використання окремих товарів, які сприяють чи полегшують процес виготовлення продуктів переробки; ремонт товарів, у тому числі модернізацію, відновлення та регулювання, калібрування (ст. 147 МКУ) [1].

Сучасні українські підприємства з метою оптимізації фінансово-економічної та виробничої діяльності, подолання дефіциту обігових коштів, збереження кадрового потенціалу застосовують політику надання послуг з переробки давальницької сировини із застосуванням преференційного нормативного інструментарію митного регулювання – **М.р.** Багато іноземних компаній використовують стратегію переробки давальницької сировини в Україні, яка дозволяє їм за помірної вартості і хорошої якості виконання робіт з переробки звести до мінімуму власні витрати коштів, часу, технологічних та організаційних ресурсів. Тому останніми роками в Україні збільшується кількість угод про переробку, в яких переробником виступає українське підприємство. Особливістю операцій з давальницькою сировиною є збереження права власності за замовником як на сировину, так і на готову продукцію. Переробник лише надає послуги з переробки, за які отримує певну плату. Поміщення товарів у **М.р.** здійснюється з умовним повним звільненням від оподаткування митними платежами (ст. 148 МКУ).

Заходи гарантування додержання **М.р.** застосовуються до товарів, визначених КМУ. Причому до окремих товарів при поміщенні у **М.р.** застосовуються фінансові гарантії. Так, фінансові гарантії відповідно до розділу X МКУ застосовуються при поміщенні у **М.р.** України товарів групи 17 згідно з УКТ ЗЕД (цукор і кондитерські вироби з цукру); продукти переробки, отримані в результаті переробки іноземних товарів, щодо яких встановлено особливі види мита на підставі рішень Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі про застосування антидемпінгових, компенсаційних або спеціальних заходів, прийнятих відповідно до законів України, підлягають обов'язковому реекспорту за межі митної території України (п. 2 постанови КМУ) [3]. Також КМУ визначається перелік товарів щодо яких забороняється поміщення їх у **М.р.** та товарів, які не можуть бути допущені до переробки для вільного обігу на митній території України (п. 1 постанови КМУ). Крім того, КМУ визначає мінімальне співвідношення вартості українських та іноземних товарів для окремих категорій товарів, що піддаються операціям з переробки на митній території України.

Поміщення товарів у **М.р.** допускається з письмового дозволу митного органу за заявою власника цих товарів або уповноваженої ним особи. При цьому власник товарів або уповноважена ним особа подає митному органу, окрім заяви, зовнішньоекономічні договори або документи, що їх замінюють, на підставі яких зазначені в заяві товари були чи будуть ввезені на митну територію України, і які повинні містити, зокрема, відомості про обов'язковий обсяг виходу продуктів переробки, конкретний обсяг робіт і строк їх виконання. Якщо зовнішньоекономічний договір або документ, що його замінює, не містить зазначених відомостей, такі відомості подаються окремим документом; технологічні схеми переробки; договори на переробку товарів з іншими підприємствами, якщо окремі операції (або повний цикл) з переробки товарів здійснюватимуться такими іншими підприємствами та інші документи за бажанням власника товарів або уповноваженої ним особи як-то: висновки державних органів, експертних установ, організацій, державні стандарти й стандарти підприємства, технічні умови, описи чи креслення зразків, відповідно до яких здійснюватиметься переробка, тощо (ст. 149 МКУ). Кількість операцій з переробки товарів у **М.р.** не обмежується. Ці операції можуть включати як переробку, у тому числі обробку, монтаж, демонтаж, використання окремих товарів, які сприяють чи полегшують процес виготовлення продуктів переробки, так і ремонт товарів, у тому числі модернізацію, відновлення та регулювання, калібрування (ст. 150 МКУ).

Строк переробки встановлює митний орган під час видачі дозволу. Він залежить від тривалості процесу переробки товарів та розпорядження продуктами їх переробки. В окремих випадках за заявою підприємства, якому видано дозвіл на переробку товарів, за наявності документально підтверджених причин, строк переробки може бути продовжено. Водночас максимальний строк переробки не може перевищувати 365 днів, окрім випадків, коли для переробки товарів потрібен більший строк, що визначається законами України, або за письмовою заявою підприємства, якому видано дозвіл на переробку, строк може бути продовжений митним органом через технологічні особливості переробки окремих товарів (ст. 151 МКУ).

Товари, поміщені в **М.р.**, а також продукти їх переробки перебувають під митним контролем. Митний орган має право проводити перевірки суб'єктів господарювання, яким надано дозвіл на поміщення товарів у **М.р.**. Також митні органи здійснюють контроль за обов'язковим обсягом виходу продуктів переробки, зазначеним у контракті.

Важливим в **М.р.** є контроль залишків і відходів, що утворилися в результаті переробки таких товарів. Залишки або відходи можуть бути утилізовані або поміщені у відповідний митний режим до закінчення строку переробки товарів (реекспортовані або задекларовані за відповідним класифікаційним кодом згідно з УКТ ЗЕД з найбільшою ставкою мита із дотриманням заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності). Іноземні товари, поміщені у **М.р.**, як і продукти переробки, залишки (відходи), виготовлені (одержані) в процесі здійснення операцій з переробки іноземних товарів, зберігають статус іноземних товарів. Українські товари, що використовувалися в процесі переробки іноземних товарів на митній території України, отримують статус іноземних товарів у момент вивезення продуктів переробки за межі митної території України.

Особливістю цього режиму є те, що ні українське підприємство, ні іноземне підприємство, за умови дотримання умов митного режиму переробки, не сплачуватиме митні платежі чи ПДВ під час ввезення товару та вивезення продуктів переробки. Відповідно до ч. 1 ст. 148 МКУ, поміщення товарів у **М.р.** здійснюється з умовним повним звільненням від оподаткування митними платежами. Згідно з нормами ПКУ, до операцій з ввезення товарів на митну територію України в **М.р.** застосовується умовне повне звільнення від оподаткування (п. 206.12 ст. 206 ПКУ) [2], а операції з вивезення товарів у митному режимі реекспорту звільняються від оподаткування (п. 206.5 ст. 206 ПКУ) [2].

Тож важливим є виявлення порушення **М.р.**, а саме: дотримання в повному обсязі порядку, встановленого законодавством; здійснення в повному обсязі реекспорту продуктів такої переробки; розпорядження суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності залишками і відходами виробництва продуктів переробки. Має бути проаналізовано чи не допускається при переробці використання товарів українського походження (за деякими виключеннями), які оподатковуються вивізним митом; чи не встановлений КМУ особливий порядок та/або обмеження для товарів, що використовуються для переробки; чи є в наявності письмовий дозвіл митного органу щодо поміщення товарів у даний митний режим (із зазначенням інформації щодо особи, відповідальної за оподаткування; особливостей переробки на митній території; гарантійного забезпечення, терміну дії дозволу, строків реекспорту тощо); чи не залучається до виконання окремих операцій переробки інше підприємство без дозволу митного органу; чи не здійснювалася утилізація відходів з порушенням умов застосування митних режимів тощо [4]. Тому при здійсненні митного контролю за операціями з переробки на митній території України слід звертати увагу на фіксацію операцій з переробки давальницької сировини в бухгалтерському обліку суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, наявність інформації, що підтверджує об'єктивність фінансової звітності виконавця, повноти і достовірності відображення фінансового стану, доходів й витрат, та відображення у реєстрах обліку здійснення операцій з переробки товарів у **М.р.** у рамках чинного законодавства [4].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48. Ст. 552.; 2. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.; 3. Про деякі питання перебування товарів у митному режимі переробки на митній території України, обмеження і заборони щодо поміщення окремих товарів у зазначений митний режим та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів України від 27.03.2013 р. №295. *Офіційний вісник України*. 2013. № 32. Ст. 1131.; 4. Борисенко О.П. Державне регулювання та фінансовий контроль операцій з давальницькою сировиною. *Держава та регіони: науково-виробничий журнал. Серія: «Державне управління»*. 2009. № 4. С. 15-20.

Борисенко О.П.

МИТНИЙ РЕЖИМ РЕЕКСПОРТУ (англ. CUSTOMS REGIME OF RE-EXPORT) – це митний режим, відповідно до якого товари, що були раніше ввезені на митну територію України або на територію вільної митної зони, вивозяться за межі митної території України без сплати вивізного мита та без застосування заходів нетарифного регулювання ЗЕД (ст.85 МКУ) [1]. **М.р.**, відповідно до п. 1 ст. 86 МКУ, може бути застосований до товарів, які при ввезенні на митну територію України мали статус іноземних та: після ввезення на митну територію України перебували під митним контролем та не були поміщені у митний режим (у тому числі у зв'язку з обмеженнями чи заборонами щодо ввезення таких товарів на митну територію України);були поміщені у митний режим тимчасового ввезення та вивозяться за межі митної території України у тому самому стані, в якому вони були ввезені на митну територію України, крім природних змін їх якісних та/або кількісних характеристик за нормальних умов транспортування та зберігання, а також змін, що допускаються у разі використання таких товарів у митному режимі тимчасового ввезення; були поміщені у митний режим переробки на митній території та вивозяться за межі митної території України у тому самому стані, в якому вони були ввезені на митну територію України, крім природних змін їх якісних та/або кількісних характеристик за нормальних умов транспортування та зберігання, або у вигляді продуктів їх переробки; були поміщені у митний режим митного складу та вивозяться за межі митної території України у тому самому стані, в якому вони були ввезені на митну територію України, крім природних змін їх якісних та/або кількісних характеристик за нормальних умов транспортування та зберігання; були поміщені у митний режим імпорту і повертаються нерезиденту – стороні зовнішньоекономічного договору, згідно з яким ці товари поміщувалися у цей режим, у зв'язку з невиконанням (неналежним виконанням) умов цього договору або з інших обставин, що перешкоджають його виконання, якщо ці товари: а) вивозяться протягом шести місяців з дати поміщення їх у митний режим імпорту; б) перебувають у тому самому стані, в якому вони були ввезені на митну територію України, крім природних змін їх якісних та/або кількісних характеристик за нормальних умов транспортування, зберігання та використання (експлуатації), внаслідок якої були виявлені недоліки, що спричинили реекспорт товарів; визнані помилково ввезеними на митну територію України. Також зазначені товари можуть бути також поміщені у **М.р.**, якщо: під час перебування таких товарів на митній території України вони піддавалися операціям, необхідним для їх збереження, а також технічному обслуговуванню чи ремонту, необхідність у яких виникла під час перебування на митній території України; стан таких товарів змінився внаслідок аварії або дії обставин непереборної сили за умови підтвердження факту аварії або дії обставин непереборної сили у порядку, встановленому Мінфіном; у **М.р.** поміщується лише частина товарів, раніше ввезених на митну територію України (п. 2 ст. 86 МКУ). У **М.р.** також поміщуються товари, що перебували у митному

режимі вільної митної зони, безмитної торгівлі та вивозяться за межі митної території України (п. 3 ст. 86 МКУ).

Для поміщення товарів у **М.р.** особа, на яку покладається дотримання вимог митного режиму, повинна: 1) подати митному органу, що здійснює випуск товарів, документи на такі товари; 2) надати митному органу документи та відомості, необхідні для ідентифікації товарів, що реекспортуються; 3) у випадках, встановлених законодавством, подати митному органу дозвіл на проведення зовнішньоекономічної операції з реекспорту цих товарів (п. 4 ст. 86 МКУ).

Застосування **М.р.** можливе за умови ідентифікації митним органом товарів, заявлених у цей режим, як таких, що були раніше ввезені на митну територію України. Причому для товарів, що ввозяться з наміром подальшого реекспорту, засоби забезпечення ідентифікації можуть бути застосовані на момент їх ввезення на митну територію України (пп. 1, 2 ст. 87 МКУ). Також для забезпечення ідентифікації товарів, що реекспортуються, можуть застосовуватися засоби накладання пломб спеціального типу (пп. 2, 3 ст. 326 МКУ). Норми МКУ не вимагають застосування засобів забезпечення ідентифікації до тари, піддонів та інших подібних товарів, що не мають індивідуальних ідентифікаційних ознак (п. 4 ст. 87 МКУ). Реекспорт товарів, поміщених у митний режим імпорту, може бути здійснений імпортером цих товарів або його правонаступником. В інших випадках дозволяється застосування **М.р.** при вивезенні за межі митної території України товарів іншою особою, ніж та, яка їх ввозила, якщо це виправдано обставинами (пп. 5, 6 ст. 87 МКУ).

Важливою характеристикою товарів є їх митний статус (за митним статусом товари поділяються на українські та іноземні (ст. 72 МКУ). Іноземні товари, поміщені у **М.р.**, зберігають статус іноземних товарів. Товари, що набули статусу українських внаслідок імпорту та реекспортуються, втрачають статус українських товарів з моменту їх фактичного вивезення за межі митної території України (ст. 88 МКУ). Після поміщення товарів у **М.р.** ввізного мита, сплачені при імпорті цих товарів, повертаються особам, які їх сплачували, або їх правонаступникам (ст. 89 МКУ).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Борисенко О.П.

МИТНИЙ РЕЖИМ РЕІМПОРТУ (англ. CUSTOMS REGIME OF RE-IMPORT) – це митний режим, відповідно до якого товари, що були вивезені або оформлені для вивезення за межі митної території України, випускаються у вільний обіг на митній території України зі звільненням від сплати митних платежів, встановлених законами України на імпорту цих товарів, та без застосування заходів нетарифного регулювання ЗЕД (ст. 77 МКУ) [1].

Законодавцем чітко визначено умови, за яких товари можуть бути поміщені у **М.р.** Так, **М.р.** може бути застосований до товарів, що надходять на митну територію України, та до товарів, що зберігаються під митним контролем або поміщені в інший митний режим (п. 1 ст. 78 МКУ).

Також у **М.р.** відповідно до п. 2 ст. 78 МКУ можуть бути поміщені товари, які: були вивезені за межі митної території України у митному режимі тимчасового вивезення та ввозяться на цю територію до завершення строку дії цього митного режиму у тому самому стані, в якому вони були вивезені, крім природних змін їх якісних та/або кількісних характеристик за нормальних умов транспортування та зберігання, а також змін, що допускаються у разі використання таких товарів у митному режимі тимчасового вивезення; були вивезені за межі митної території України у митному режимі переробки за межами митної території та ввозяться на цю територію до завершення строку дії цього митного режиму у тому самому стані, в якому вони були вивезені, крім природних змін їх якісних та/або кількісних характеристик за нормальних умов транспортування та зберігання; були

поміщені у митний режим експорту (остаточного вивезення) і повертаються особі, яка їх експортувала, у зв'язку з невиконанням (неналежним виконанням) умов зовнішньоекономічного договору, згідно з яким ці товари поміщувалися у митний режим експорту, або з інших обставин, що перешкоджають виконанню цього договору, якщо ці товари: а) повертаються на митну територію України у строк, що не перевищує шести місяців з дати вивезення їх за межі цієї території у митному режимі експорту; б) перебувають у такому самому стані, в якому вони оформлені у митний режим експорту, крім природних змін їх якісних та/або кількісних характеристик за нормальних умов транспортування, зберігання та використання (експлуатації), внаслідок якого були виявлені недоліки, що спричинили реімпорт товарів.

Водночас зазначені товари можуть бути також поміщені у **М.р.** у разі, якщо: 1) під час перебування таких товарів за межами митної території України вони піддавалися операціям, необхідним для їх збереження, а також технічному обслуговуванню чи ремонту, необхідність у яких виникла під час перебування за межами митної території України; 2) стан таких товарів змінився внаслідок аварії або дії обставин непереборної сили, за умови підтвердження факту аварії або дії обставин непереборної сили в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику; 3) у **М.р.** поміщується лише частина товарів, раніше випущених для вивезення за межі митної території України (п. 3. ст. 78 МКУ).

При цьому для поміщення товарів у **М.р.** особа, на яку покладається обов'язок щодо дотримання вимог митного режиму, повинна: 1) ввезти товари на митну територію України не пізніше, ніж у встановлений законодавством строк після їх вивезення за межі митної території України; 2) подати митному органу, що здійснює випуск товарів у **М.р.**, документи на такі товари; 3) надати митному органу документи та відомості, необхідні для ідентифікації товарів, що реімпортуються (п. 4 ст. 78 МКУ).

Застосування **М.р.** можливе за умови можливості ідентифікації митним органом товарів, заявлених у цей митний режим, як таких, що були раніше випущені за межі митної території України. Причому до товарів, що вивозяться за межі митної території України з наміром подальшого реімпорту, засоби забезпечення ідентифікації можуть бути застосовані в момент їх випуску (пп. 1, 2 ст. 79 МКУ). Також для забезпечення ідентифікації товарів, що реімпортуються, можуть застосовуватися засоби накладання пломб спеціального типу (пп. 2, 3 ст. 326 МКУ). Норми МКУ не вимагають застосування засобів забезпечення ідентифікації до тари, піддонів та інших подібних товарів, що не мають індивідуальних ідентифікаційних ознак (п. 4 ст. 79 МКУ).

Важливою характеристикою товарів є їх митний статус (за митним статусом товари поділяються на українські та іноземні (ст. 72 МКУ)). Українські товари, поміщені у **М.р.**, зберігають статус українських товарів. Іноземні товари, що реімпортуються, після поміщення у **М.р.** набувають статусу українських товарів. Підтвердженням українського статусу товарів є митна декларація, за якою ці товари випущено у вільний обіг (ст. 80 МКУ). Після поміщення товарів у **М.р.** суми вивізного мита, сплачені при експорті цих товарів, повертаються особам, які їх сплачували, або їх правонаступникам (ст. 81 МКУ).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Борисенко О.П.

МИТНИЙ РЕЖИМ ТИМЧАСОВОГО ВВЕЗЕННЯ (англ. CUSTOMS REGIME OF TEMPORARY IMPORT) – це митний режим, відповідно до якого іноземні товари, транспортні засоби комерційного призначення ввозяться для конкретних цілей на митну територію України з умовним повним або частковим звільненням від оподаткування митними платежами та без застосування заходів нетарифного регулювання ЗЕД і підлягають

реекспорту до завершення встановленого строку без будь-яких змін, за винятком звичайного зносу в результаті їх використання (ст. 103 МКУ) [1].

Ст. 104 МКУ визначені умови поміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення у **М.р.**, а саме: **М.р.** може бути застосований до товарів, що надходять на митну територію України, та до товарів, що зберігаються під митним контролем або поміщені в інший митний режим, який передбачає їх перебування під митним контролем; законодавством України з питань митної справи можуть бути визначені документи, які використовуються для декларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення в **М.р.** замість митної декларації; митний орган, що здійснює випуск товарів, транспортних засобів комерційного призначення у **М.р.**, повинен пересвідчитися у можливості ідентифікації цих товарів, транспортних засобів при їх реекспорті; для забезпечення ідентифікації товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що поміщуються у **М.р.**, можуть застосовуватися засоби накладання пломб спеціального типу (пп. 2, 3 ст. 326 МКУ). Зазначені засоби застосовуються митними органами тільки у тих випадках, коли комерційні способи забезпечення ідентифікації є недостатніми; не вимагається застосування засобів забезпечення ідентифікації до тари, піддонів та інших подібних товарів, що не мають індивідуальних ідентифікаційних ознак.

Для поміщення товарів у **М.р.** особа, відповідальна за дотримання митного режиму, повинна: подати митному органу, що здійснює випуск товарів, транспортних засобів комерційного призначення у режимі тимчасового ввезення, документи на такі товари, транспортні засоби, що підтверджують мету їх тимчасового ввезення; у випадках, передбачених законодавством, надати митному органу зобов'язання про реекспорт товарів, транспортних засобів комерційного призначення, які тимчасово ввозяться, у строки, встановлені митним органом; подати митному органу дозвіл відповідного компетентного органу на тимчасове ввезення товарів, якщо отримання такого дозволу передбачено законодавством; сплатити митні платежі щодо товарів, що можуть поміщуватися у митний режим тимчасового ввезення з умовним частковим звільненням від оподаткування митними платежами (ст. 106 МКУ) або забезпечити виконання зобов'язання із сплати митних платежів (розділ X МКУ).

Відповідно ст. 105 МКУ, у **М.р.** з умовним повним звільненням від оподаткування митними платежами поміщуються виключно: товари, транспортні засоби комерційного призначення (ст. 189 МКУ) та в Додатках В.1-В.9, С, D до Конвенції про тимчасове ввезення (Стамбульська конвенція), на умовах, визначених згаданими Додатками [2]; повітряні судна, які ввозяться на митну територію України українськими авіакомпаніями за договорами оперативного лізингу, крім літаків масою порожнього обладнаного апарата понад 10000 кг, але не більше 30000 кг та максимальною пасажиромісткістю від 44 до 110 місць; військова техніка та інші товари підрозділів збройних сил держав-членів Європейського Союзу, держав-членів Організації Північноатлантичного договору та інших держав, які у встановленому законом порядку допущені на територію України. Також у **М.р.** з умовним частковим звільненням від оподаткування митними платежами можуть поміщуватися і товари (ст. 106 МКУ).

У **М.р.** з умовним частковим звільненням від оподаткування митними платежами відповідно до положень Додатка Е до Стамбульської конвенції можуть поміщуватися товари (за винятком підакцизних), а також у Додатках В.1-В.9, С, D до Стамбульської конвенції, або такі, що не відповідають вимогам зазначених Додатків.

У разі тимчасового ввезення товарів з умовним частковим звільненням від оподаткування митними платежами за кожний повний або неповний календарний місяць заявленого строку перебування на митній території України сплачується 3 відсотки суми митних платежів, яка підлягала б сплаті у разі випуску цих товарів у вільний обіг на митній території України, розрахованої на дату поміщення їх у митний режим тимчасового

ввезення. Сума митних платежів сплачується при поміщенні товарів у **М.р.** та розраховується за встановлений митним органом строк дії цього митного режиму. У такому ж порядку сплачуються митні платежі у разі продовження строку тимчасового ввезення зазначених товарів. Загальна сума митних платежів, яка підлягає сплаті за час перебування товарів у **М.р.** з умовним частковим звільненням від оподаткування митними платежами, не повинна перевищувати суми, яка підлягала б сплаті у разі випуску цих товарів у вільний обіг на митній території України, розрахованої на дату поміщення їх у **М.р.** Сума митних платежів, сплачена на підставі умовного часткового звільнення від оподаткування митними платежами, поверненню не підлягає (ст. 106 МКУ). КМУ може встановлювати перелік товарів, які не можуть бути поміщені у **М.р.** з умовним частковим звільненням від оподаткування митними платежами. Іноземні товари, поміщені у **М.р.**, зберігають статус іноземних товарів.

М.р. завершується шляхом реекспорту товарів, транспортних засобів комерційного призначення, поміщених у цей митний режим, або шляхом поміщення їх в інший митний режим. Також дозволяється завершення **М.р.** шляхом випуску товарів для вільного обігу на митній території України у разі, якщо заборони або обмеження щодо імпорту, що діяли на момент тимчасового ввезення товарів, скасовано протягом їх перебування у митному режимі тимчасового ввезення (ст. 112 МКУ). Також **М.р.** припиняється митним органом у разі: конфіскації товарів, транспортних засобів комерційного призначення; повної втрати товарів, транспортних засобів комерційного призначення внаслідок аварії або дії обставин непереборної сили, за умови підтвердження факту аварії або дії обставин непереборної сили у порядку, встановленому Мінфіном; примусового відчуження або вилучення товарів, транспортних засобів комерційного призначення відповідно до ЗУ «Про правовий режим воєнного стану» [3] та «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» [4]; реалізації товарів, транспортних засобів комерційного призначення, на які накладено арешт у кримінальному провадженні, у тому числі тих, які відповідно до кримінального процесуального законодавства України передані Національному агентству України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (АРМА) тощо. Також **М.р.** товарів військового призначення та подвійного використання, ввезених на митну територію України з використанням дозвільного документа Держекспортконтролю України, які використані (спожиті) або знищені, припиняється на підставі погодження зазначеного органу, отриманого митним органом з використанням механізму «єдиного вікна» відповідно до МКУ (ч. 3, 4, 5 ст. 112 МКУ).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552; 2. Convention On Temporary Admission (Istanbul Conventions) (Istanbul, 26.06.1990). URL: <http://surl.li/tmird>; 3. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250.; 4. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану : Закон України від 17.05.2012 р. № 4765-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 15. Ст. 99.

Борисенко О.П.

МИТНИЙ РЕЖИМ ТИМЧАСОВОГО ВИВЕЗЕННЯ (англ. CUSTOMS REGIME OF TEMPORARY EXPORT) – це митний режим, відповідно до якого українські товари або транспортні засоби комерційного призначення вивозяться за межі митної території України з умовним повним звільненням від оподаткування митними платежами та без застосування заходів нетарифного регулювання ЗЕД і підлягають реімпорту до завершення встановленого

строку без будь-яких змін, за винятком звичайного зносу в результаті їх використання (ст. 113 МКУ) [1].

В ст. 114 МКУ визначено умови поміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення у **М.р.**, а саме: **М.р.** може бути застосований до товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що безпосередньо вивозяться за межі митної території України; законодавством України з питань митної справи можуть бути визначені документи, які використовуються для декларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення у **М.р.** замість митної декларації; митний орган, що здійснює випуск товарів, транспортних засобів комерційного призначення у **М.р.**, повинен пересвідчитися у можливості ідентифікації цих товарів, транспортних засобів при їх реімпорті; для забезпечення ідентифікації товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що поміщуються у **М.р.**, можуть застосовуватися засоби накладання пломб спеціального типу (пп. 2, 3 ст. 326 МКУ). Митні органи застосовують зазначені засоби тільки у тих випадках, коли комерційні способи ідентифікації є недостатніми; не вимагається застосування засобів забезпечення ідентифікації до тари, піддонів та інших подібних товарів, що не мають індивідуальних ідентифікаційних ознак.

Для поміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення у **М.р.** особа, відповідальна за дотримання митного режиму, повинна: подати митному органу, що здійснює випуск товарів, транспортних засобів комерційного призначення у режимі тимчасового вивезення, документи на такі товари, транспортні засоби, що підтверджують мету їх тимчасового вивезення; у випадках, передбачених законодавством, надати митному органу зобов'язання про реімпорт товарів, транспортних засобів комерційного призначення, які тимчасово вивозяться, у строки, встановлені митним органом; подати митному органу дозвіл відповідного компетентного органу на тимчасове вивезення товарів, якщо отримання такого дозволу передбачено законодавством.

Транспортні засоби комерційного призначення, поміщені у **М.р.**, можуть піддаватися операціям технічного обслуговування та ремонту, необхідність в яких виникла протягом строку перебування у **М.р.** (ст. 115 МКУ). Строк тимчасового вивезення товарів, транспортних засобів комерційного призначення встановлюється митним органом у кожному конкретному випадку, але не повинен перевищувати трьох років з дати поміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення у зазначений митний режим (ч. 1 ст. 116 МКУ). Проте, з урахуванням мети тимчасового вивезення товарів, транспортних засобів комерційного призначення та інших обставин, цей строк може бути продовжений відповідним митним органом (ч. 2 ст. 116 МКУ). А у разі неможливості своєчасно реімпортувати товари, транспортні засоби комерційного призначення, що були поміщені у **М.р.** внаслідок накладення на них арешту, перебіг строку тимчасового вивезення зупиняється на час такого арешту (ч. 3 ст. 116 МКУ).

МКУ передбачає передачу права на тимчасове вивезення (ст. 117 МКУ). За заявою особи, відповідальної за дотримання **М.р.**, митний орган надає дозвіл на передачу права використання режиму тимчасового вивезення щодо товарів, транспортних засобів комерційного призначення будь-якій іншій особі за умови, що така інша особа: відповідає вимогам митного законодавства та бере на себе зобов'язання особи, відповідальної за дотримання **М.р.**

При поміщенні товарів, транспортних засобів комерційного призначення у **М.р.** та їх реімпорті до закінчення строку, встановленого митним органом, до цих товарів, транспортних засобів застосовується умовне повне звільнення від оподаткування митними платежами (ст. 118 МКУ). Слід зазначити, що українські товари, поміщені в **М.р.**, зберігають статус українських товарів. **М.р.** завершується шляхом реімпорту товарів, транспортних засобів комерційного призначення, поміщених у цей митний режим, або поміщення їх в інший митний режим. Також **М.р.** припиняється митним органом у разі конфіскації товарів,

транспортних засобів комерційного призначення, їх повної втрати внаслідок аварії або дії обставин непереборної сили, за умови підтвердження факту аварії або дії обставин непереборної сили у порядку, встановленому Мінфіном. **М.р.** товарів військового призначення та подвійного використання, вивезених за межі митної території України з використанням дозвільного документа Держекспортконтролю України, які використані (спожиті) або знищені, припиняється на підставі погодження зазначеного органу, отриманого митним органом з використанням механізму «єдиного вікна» відповідно до норм МКУ (ч. 1, 3, 5 ст. 120 МКУ).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Борисенко О.П.

МИТНИЙ РЕЖИМ ТРАНЗИТУ (англ. CUSTOMS TRANSIT REGIME) – це митний режим, відповідно до якого товари та/або транспортні засоби комерційного призначення переміщуються під митним контролем між митними органами однієї чи кількох країн або в межах зони діяльності одного митного органу без будь-якого використання цих товарів, без сплати митних платежів та без застосування заходів нетарифного регулювання ЗЕД (ст. 90 МКУ) [1]. Переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення у **М.р.** митною територією України здійснюється як прохідний або внутрішній транзит, або каботаж (ст. 91 МКУ).

М.р. застосовується до товарів, транспортних засобів комерційного призначення, які переміщуються: прохідним транзитом від пункту ввезення (пропуску) на митну територію України до пункту вивезення (пропуску) за межі митної території України (у тому числі в межах одного пункту пропуску через державний кордон України); внутрішнім транзитом або каботажом: а) від пункту ввезення (пропуску) на митну територію України до митного органу, розташованого на митній території України; б) від митного органу, розташованого на митній території України, до пункту вивезення (пропуску) за межі митної території України; в) від одного пункту, розташованого на митній території України, до іншого пункту, розташованого на митній території України, у тому числі якщо частина цього переміщення проходить за межами митної території України; г) від штучного острова, установки або споруди, створених у виключній (морській) економічній зоні України, на які поширюється виключна юрисдикція України, до митного органу, розташованого на території України, зайнятій сушею, та у зворотному напрямку.

МКУ визначає умови та порядок застосування транзитних спрощень для підприємств (п. 1 ст. 91-1 МКУ). Транзитні спрощення, які має право застосовувати підприємство, полягають у наступному: 1) статус авторизованого вантажовідправника МДП, що дозволяє підприємству поміщувати товари в митний режим транзиту на умовах Конвенції МДП 1975 року [2] на об'єкті підприємства, визначеному в авторизації на застосування цього транзитного спрощення, з метою початку операції МДП без пред'явлення таких товарів та книжки МДП митному органу відправлення; 2) статус авторизованого вантажоодержувача МДП, що дозволяє підприємству отримувати товари, які переміщувалися транзитом на умовах Конвенції на об'єкті підприємства, визначеному в авторизації на застосування цього транзитного спрощення, з метою припинення операції МДП без пред'явлення таких товарів та книжки МДП митному органу призначення. Підприємство також може застосовувати інші транзитні спрощення, передбачені міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана ВРУ, у порядку та на умовах, визначених такими міжнародними договорами та законодавством України з питань митної справи. Також підприємство, якому надано авторизацію на застосування транзитного спрощення, передбаченого Конвенцією про процедуру спільного транзиту [3], може застосовувати таке спрощення для цілей внутрішнього транзиту (п. 2 ст. 91-1 МКУ). Причому авторизація на застосування

транзитного спрощення надається підприємству, яке: 1) є резидентом; 2) заявляє про намір регулярно здійснювати операції, пов'язані з транзитним переміщенням товарів за операціями МДП; 3) відповідає критеріям, визначеним для отримання статусу авторизованого економічного оператора (пп. 1, 2, 4 ч. 3 ст. 12 МКУ) [1]. Водночас обов'язковою умовою надання авторизації на застосування транзитного спрощення «статус авторизованого вантажовідправника МДП», додатково до умов, визначених ч. 3 ст. 91-1 МКУ, є наявність у підприємства авторизації права самостійного накладання пломб спеціального типу (п. 5 ч. 1. ст. 13 МКУ), або аналогічного спрощення, передбаченого Конвенцією про процедуру спільного транзиту.

Порядок виконання митних формальностей під час застосування транзитних спрощень визначається Мінфіном (п. 5 ст. 91-1 МКУ).

Відповідно до ст. 92 МКУ, **М.р.** може бути застосований як до товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що безпосередньо ввозяться на митну територію України, так і до таких, що перебувають на митній території України. У **М.р.** можуть бути поміщені товари (крім заборонених законодавством для ввезення та/або транзиту через митну територію України), транспортні засоби комерційного призначення незалежно від їх митного статусу (пп. 1, 2, 3 ст. 92 МКУ). Для поміщення товарів та/або транспортних засобів комерційного призначення у **М.р.** особа, на яку покладається дотримання вимог митного режиму, повинна: подати митному органу митну декларацію або інший документ, що використовуються для декларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення у **М.р.** та зазначений у ст. 94 МКУ, товарно-транспортний документ на перевезення та рахунок-фактуру (інвойс) або інший документ, який визначає вартість товару; надати митному органу дозвільний документ на транзит через митну територію України (у випадках, визначених законодавством); надати забезпечення сплати митних платежів відповідно до вимог розділу X МКУ; забезпечити виконання вимог та зобов'язань, визначених міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана ВРУ.

Під час поміщення товарів у **М.р.** має бути забезпечена ідентифікація товарів шляхом накладання пломб, у тому числі пломб спеціального типу (ч. 2 ст. 326 МКУ). Також митним законодавством встановлені вимоги до переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення у **М.р.** як-то перебування у незмінному стані, крім природних змін їх якісних та/або кількісних характеристик за нормальних умов транспортування і зберігання; не використання з жодною іншою метою, крім транзиту; мати неушкоджені засоби забезпечення ідентифікації у разі їх застосування; бути доставленими у митний орган призначення до закінчення встановленого МКУ (ст. 95 МКУ) або строку, встановленого митним органом країни відправлення відповідно до положень Конвенції про процедуру спільного транзиту. Строки транзитних перевезень до митного органу призначення в Україні встановлені залежно від виду транспорту (ст. 95 МКУ).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552; 2. Customs Convention on the international transport of goods under cover of TIR carnets (TIR Convention, 1975). (Geneva, 14.11.1975). URL: <https://unece.org/transport/tir>; 3. Convention on a common transit procedure, 1987. (CTC). URL: <http://surl.li/nreyz>

Борисенко О.П.

МИТНИЙ СКЛАД (англ. CUSTOMS WAREHOUSE) – відповідним чином облаштовані складські приміщення, резервуар, холодильна чи морозильна камера, критий або відкритий майданчик, призначені для зберігання товарів під митним контролем [1]. Основними завданнями **М.с.** є: сприяння розвитку ЗЕД України; створення умов для підготовки імпортованих товарів до їх вільного використання на території України; сприяння транзитним перевезенням; створення умов для таких форм ЗЕД, як продаж товару на умовах

консигнації, реекспорту, торгівля зразками тощо; наближення місця митного оформлення товару, що надходить із-за кордону, до споживача; зниження витрат, пов'язаних із переміщенням товару через митну територію України; формування експортних партій товару. **М.с.** можуть бути двох видів: відкритого і закритого типу. **М.с.** відкритого типу може використовуватися для збереження під митним контролем товарів, що переміщуються через митний кордон України та належать будь-якій особі. **М.с.** призначені виключно для зберігання під митним контролем товарів, що переміщуються через митний кордон України згідно із зовнішньоекономічними договорами (контрактами), що укладаються утримувачем цього складу або учасниками об'єднання підприємств, учасником якого є утримувач складу.

Процедура відкриття та експлуатація **М.с.** передбачає отримання власником **М.с.** дозволу на право відкриття та експлуатацію **М.с.** Без цього дозволу **М.с.** не допускається до провадження такої діяльності, за винятком уповноважених економічних операторів, сертифікати яких замінюють такий дозвіл. На **М.с.** можуть розміщуватися товари: 1) поміщені у митний режим митного складу (у тому числі консолідовані вантажі); 2) поміщені у митні режими транзиту, тимчасового ввезення, переробки на митній території, експорту, тимчасового вивезення, переробки за межами митної території (без зміни цих митних режимів на митний режим митного складу); 3) призначені для тимчасового зберігання під митним контролем (на умовах, встановлених МКУ для складів тимчасового зберігання).

При видачі без дозволу контролюючого органу чи втраті товарів, що зберігаються на **М.с.** або при недодержанні порядку зберігання товарів на митному, власник цього складу несе відповідальність згідно з МКУ та повинен сплатити кошти у сумі ввізних (вивізних) податків та зборів, що підлягали б сплаті, якби товари були оформлені відповідно до митного режиму імпорту (експорту) [2].

Літ.: 1. Пашко П. В. Основи митної справи в Україні: підручник/ за ред. П. В. Пашка. К.: Знання, 2008. 651 с.; 2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Попель С.А.

МИТНИЙ СОЮЗ (англ. CUSTOM UNION) – політико-економічне об'єднання двох та більше держав на визначений чи безстроковий термін при якому відбувається інтеграція митних територій в єдиний митний простір, ухвалюється єдиний зовнішній митний тариф, можливе створення єдиної митної адміністрації та уніфікованого митного та податкового законодавства. Скасовуються внутрішні митні кордони і передбачено вільний рух товарів, послуг, капіталів, людей в межах союзу. **М.с.** може виступати як початковий етап політичної інтеграції держав. Можливий варіант коли залишаються діяти національні митні тарифи, але їх структура координується у відповідності до економічної політики членів **М.с.** Таким чином мова йде про форму міждержавної інтеграції, яка передбачає створення наднаціональних органів управління.

Поява такої структури як **М.с.** стало можливим в результаті остаточної перемоги індустріалізації на аграрним суспільством, формування економічних відносин, що були зорієнтовані у першу чергу на ринок. Першим класичним вдалим зразком **М.с.** став Німецький митний союз 1834 р. Це митне об'єднання вирішувало важливе політичне завдання, шляхом митної та економічної інтеграції провести об'єднання німецьких держав. Так у 1790 р. аморфне утворення під назвою Священна Римська імперія німецької нації складалось з 300 монархічних держав по теренам яких проходили 1800 митних кордонів. Крім того кожна держава з цієї імперії внутрішні митні кордони. Наприклад, в Пруссії в 1803 р. діяло 67 внутрішніх митних тарифів. Але процес ліквідації партикуляризму в німецьких державах набирав обертів на початку XIX ст. і вже у 1807 Баварія ліквідує внутрішні митниці, у 1810 р. – Вюртемберг, 1812 р. – Баден, 1818 р. – Пруссія. Поступово складається

процес і митної інтеграції німецьких держав. В 1827 р. утворюється відразу три локальних **М.с.**: Південний союз (Баварія та Вюртемберг); союз Саксонії, Брауншвейга, Ольденбурга та Ганновера (Середньо німецький союз): союз Пруссії з Гессеном (Північний союз). Вже у 1828 р. об'єдналися Північний та Південний союзи, гарантуючи один одному повну свободу від мит. І у 1834 р. створюється великий Німецький **М.с.**, який спочатку включав 18 держав, а у 1851 р. інтегрував всі німецькі держави. І навіть Австрійська імперія змушена була приєднатися у 1852 р. до **М.с.** німецьких держав. Потенціал політичної інтеграції Німецький **М.с.** був повністю реалізований урядом Пруссії для досягнення стратегічної мети – відродження німецької державності. В 1867 р. Німецький **М.с.** трансформується у Північногерманський союз, який в березні 1871 р. проголошується Германською імперією. Аналогічні процеси відбувались і на Апеннінському півострові, де процес інтеграції італійських держав також розпочався із створення в 1840-х рр. *Legadoganale* (**М.с.**) і завершився політичним об'єднанням Італії. В 1848 р. Швейцарські кантони також утворили єдиний митний простір, скасував внутрішні митні кордони. Також відомі **М.с.** укладені між Францією та Монако 1865 р., між Австрією та Ліхтенштейном (1852–1918 рр.), Німеччиною та Люксембургом 1875 р.[1].

25.07.1921 р. Бельгія та Люксембург підписали Конвенцію про створення Бельгійсько-Люксембурзького економічного союзу (*Union économique belgo-luxembourgeoise* – UEBL). Конвенція набувала чинності 01.03.1922 р. терміном на 50 років. Термін дії угоди автоматично продовжувався на наступні десятиріччій періоди, якщо жодна із сторін не висловлювалась щодо виходу із союзу. Основу Бельгійсько-Люксембурзького економічного союзу (БЛЕС), відповідно до ст. 1 Конвенції, складав **М.с.** Бельгії та Люксембургу. Конвенція передбачала ліквідацію митних зборів, кількісного контингентування і інших перешкод в торгівлі між цими країнами, а також встановлення єдиного митного тарифу відносно третіх країн і вільну циркуляцію послуг між Бельгією і Люксембургом. Дві держави розробили заходи щодо регулювання їхньої зовнішньоекономічної діяльності. Спільний митний кордон між державами був ліквідований [2].

Наступним кроком митної інтеграції країн Бенілюксу стало підписання Митної конвенції, доповнену і уточнену Протоколом від 14.03.1947 р., яка набула чинності з 01.01.1948 р. З цього часу торгівля між країнами Бенілюксу була звільнена від усіх мит, а відносно третіх країн було запроваджено єдиний, найнижчий в Західній Європі зовнішній митний тариф [3].

Формування єдиної політики митного регулювання зовнішньоторговельних потоків на європейському континенті утвердилося з укладенням Римського договору в 1957 р. Цим було започатковано створення єдиного економічного простору в Європі на основі **М.с.**, спрямованого на забезпечення «трьох свобод»: вільного переміщення товарів, капіталу, осіб між країнами-членами (результатом реалізації яких є свобода підприємницької діяльності). З 01.01.1959 р. розпочалася планомірна діяльність зі створення **М.с.** шляхом зменшення ставок мита, за винятком сільськогосподарської продукції, а в 1968 р. було завершено його формування. Основою митної політики ЄС є Митний кодекс, затверджений Постановою Ради Європейського економічного співтовариства № 2913/92 від 12.10.1992 р. Згідно з Митним кодексом встановлено, що митні правила повинні складатися з цього кодексу та положень законодавства як національного, так і співтовариства, які визначають порядок застосування інших правил [4].

Серед найбільш відомих митних альянсів сучасності, що мають ознаки зони вільної торгівлі та **М.с.** в інших регіонах світу доцільно відзначити наступні: Раду співробітництва арабських держав Перської Затоки (*Gulf Cooperation Council, GCC*), країни-члени якої (Саудівська Аравія, Бахрейн, Кувейт, Оман, Катар та Об'єднані Арабські Емірати) прийняли рішення про створення **М.с.** з 01.01.2003 р., запровадження спільного митного тарифу й урегулювання митного законодавства, визначили умови переміщення товарів між країнами

[5]. Південноафриканський М.с. (Southern African Customs Union, SACU), до складу якого входять Ботсвана, Лесото, Свазіленд, Південно-Африканська Республіка та Намібія. SACU, зокрема, передбачає спільний митний тариф, переміщення без обмежень товарів, розподіл доходів, отриманих від оподаткування торгівлі, створення належних інституцій (у тому числі Митної Ради), координацію державної політики в промисловості та сільському господарстві. У 2004 р. у М.с. була прийнята програма п'яти митних ініціатив, у тому числі й запровадження єдиної форми митної декларації та забезпечення електронного обміну даними між митницями країн-членів [6]. Зона вільної торгівлі Асоціації країн Південно-Східної Азії (ASEAN Free Trade Area, AFTA). AFTA була утворена внаслідок переговорів між країнами про усунення тарифних та нетарифних бар'єрів і поступове запровадження безмитного імпорту до 2010 р. для старих членів та до 2015 р. для нових членів.

Сьогодні для більш ніж 20 тисяч тарифних ліній встановлені нульові ставки, на більш ніж 60% товарів встановлені нульові ставки мита. Країни ASEAN активно спрощують умови торгівлі не лише в межах альянсу, а й з іншими країнами та альянсами. Внутрішньогрупова торгівля для багатьох країн-членів ASEAN є особливо важливою з огляду на зниження тарифів. У 2006 р. для Лаосу частка торгівлі в межах альянсу становила 80% завдяки високій частці імпорту (85,2%); для Сінгапуру – 28,6% (за експортом – 30,9%, імпортом – 26,15%) [7]. Південноазійська угода про вільну торгівлю (South Asia Free Trade Agreement, SAFTA). Була підписана в 2004 р. та об'єднує Бутан, Пакистан, Індію, Шрі-Ланку, Мальдіви, Бангладеш, Непал, Афганістан. Між країнами запроваджена програма лібералізації торгівлі, за якою в перші роки відбувається зменшення тарифів на 30% для найменш розвинених країн, на 20% для інших країн, встановлено поетапну стратегію скорочення тарифів до 0-5% (7-10 років) [8, с.193-195]. Північноамериканська зона вільної торгівлі (North American Free Trade Area, NAFTA) – потужне об'єднання, що включає США, Канаду та Мексику. Договір про NAFTA, зокрема передбачав усунення до 2010 р. всіх тарифів на північноамериканські товари (відповідно до правил NAFTA про походження товарів); поступове усунення значної кількості нетарифних бар'єрів у торгівлі товарами та послугами; захист північноамериканського ринку від експансії азійських і європейських компаній, що намагаються уникнути обкладання американським митом шляхом реекспорту своїх товарів у США через Мексику [9]. Об'єднаний ринок країн південного конусу (Mercado Comun del Cono Sur, MERCOSUR), до складу якого входять Аргентина, Бразилія, Парагвай і Уругвай, а в якості асоційованих членів – Чилі, Болівія, Венесуела, Колумбія та Еквадор. З 01.01.1995 р. МЕРКОСУР перейшов від зони вільної торгівлі до М.с.. У внутрішній торгівлі для всіх учасників вводиться єдиний зовнішній митний тариф на продукцію, яка завозиться з третіх країн (ставка імпорتنих мит для різних товарів коливається від 0 до 20%) [10].

Літ.: 1. Морозов О.В. Україна в контексті митної політики останньої чверті XIX – початку XX ст. Дніпропетровськ: АМСУ, 2006. 87 с.; 2. Belgium and Luxembourg – Convention for the establishment of an Economic Union between the two countries, signed at Brussels, July 25, 1921. URL: <http://surl.li/tqtyr>; 3. Соловійова А. Європейська політика країн Бенілюксу (1945–2014): до історіографії питання. URL: <http://surl.li/tqzti?>; 4. Митне регулювання в ЄС та Україні: порівняльно-правове дослідження: Науково-практичний посібник / За науковою ред. А.В. Мазура. Київ : ТОВ «Ніка-Принт», 2005. 842 с.; 5. Хартія Ради співробітництва арабських держав Перської Затоки. URL: <http://surl.li/tquab>; 6. Південноафриканський митний союз. URL: <http://surl.li/tquaq>; 7. Прокоп І. Особливості формування зони вільної торгівлі на прикладі АСЕАН. URL: <http://surl.li/tqubd>; 8. Кобзаренко А.М. Особливості регіоналізму в Південній Азії. *Стратегічні пріоритети*. 2012. № 1. С.191–195. 9. Зінченко К.О. Північноамериканська зона вільної торгівлі (NAFTA-USMCA). *Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* / за заг. редакцією Ю. О. Волошина. Київ: ФМВ НАУ, 2020.

МИТНИЙ СТАТУС ТОВАРІВ (англ. CUSTOMS STATUS OF GOODS) – це належність товарів до українських або іноземних (п. 26 ч. 1. ст. 4 МКУ) [1]. Використання **М.с.т.** актуальне при виборі митного режиму, що відповідно до заявленої мети переміщення товарів через митний кордон України визначають митну процедуру щодо цих товарів, їх правовий статус, умови оподаткування і обумовлюють їх використання після митного оформлення. За **М.с.т.** товари поділяються на українські та іноземні. Усі товари на митній території України (за винятком територій вільних митних зон) вважаються такими, що мають статус українських товарів, якщо відповідно до норм митного законодавства не встановлено, що такі товари не є українськими. **М.с.т.** для іноземних товарів поширюється на товари, що не є українськими відповідно норм МКУ, а також товари, що втратили митний статус українських товарів відповідно до цього нормативно-правового акту.

Визначальним для визначення **М.с.т.** стало приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту [2, 3]. Ця Конвенція визначає заходи щодо транзитного перевезення товарів між Співтовариством і країнами ЄАВТ, а також між самими країнами спільного транзиту, в тому числі, у відповідних випадках, стосовно товарів, що перевантажують, направляють далі або складують, шляхом запровадження процедури спільного транзиту незалежно від виду і походження товарів. Отже, товари, поміщені у митний режим транзиту на умовах Конвенції, зберігають **М.с.т.**, визначений відповідно до положень зазначеної Конвенції.

Норми Конвенції визначають як **М.с.т.** так і процедури спільного транзиту, що можуть бути застосовані до таких товарів, зокрема процедура Т1 або процедура Т2. Процедура Т1 може застосовуватись до будь-яких товарів, що перевозяться. Процедура Т2 застосовується до «товарів Союзу», до яких відносять наступні: 1) товари, що повністю отримані на митній території Співтовариства і не містять товарів, імпортованих із країн або територій, розташованих поза межами митної території Співтовариства; 2) товари, ввезені на митну територію Співтовариства з країн або територій, що не є частиною такої території, та є випущеними для вільного обігу; 3) товари, отримані чи вироблені на митній території Співтовариства виключно з товарів, зазначених у другому пункті, або з товарів, зазначених у першому та другому пунктах.

Особливі умови, встановлені у цій Конвенції щодо поміщення товарів під процедуру Т2, застосовуються також до видачі документів, що засвідчують **М.с.т.** Союзу, і товари, на які поширюється дія такого документа, мають такий самий статус, що і товари, що перевозяться під процедурою Т2, за виключенням того, що вони не повинні супроводжуватись документом, який засвідчує **М.с.т.** Союзу. Підтвердження **М.с.т.** Союзу, що не переміщуються під процедурою Т2, може бути надане у формі одного з документів підтвердження **М. с. т.** Союзу надається шляхом оформлення документа Т2L. Документ Т2L має містити код «Т2L» або «Т2LF». Крім цього, **М.с.т.** Союзу може встановлюватися шляхом надання рахунка або перевізного документа, що стосується таких товарів. Рахунок або перевізний документ має містити принаймні повне ім'я/найменування та адресу вантажовідправника чи експортера, або відповідної особи, якщо ця особа не є вантажовідправником чи експортером, кількість і вид, маркування та відповідні номери упакування, опис товарів, масу брутто в кілограмах та, за необхідності, номери контейнерів.

Підтвердження **М.с.т.** Союзу може також надаватись шляхом оформлення маніфесту судноплавної компанії щодо таких товарів, книжок МДП або книжок АТА.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Convention on

a common transit procedure, 1987. (СТС). URL: <http://surl.li/nreyz>; 3. Про приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту : Закон України від 30.08.2022 р. № 2555-IX. *Офіційний вісник України*. 2022. № 71. Ст. 4294.

Герчаківський С. Д.

МИТНИЙ ТАРИФ (англ. CUSTOMS TARIFF) – систематизований відповідно до товарної номенклатури ЗЕД перелік ставок мита, яке справляється з товарів, що переміщуються через митний кордон країни. Він є одним із найпоширених інструментів зовнішньоекономічної політики країни та державного регулювання національного ринку у його взаємодії зі світовим [1].

Незважаючи на те, що **М.т.** за характером дії – економічна категорія, його застосування може мати як економічний, так і політичний характер. Економічна роль **М.т.** пов'язана, насамперед, з тим, що, впливаючи на ціну товару та відмежовуючи національний ринок від світового, підвищуючи рівень цін на товари, мито активно впливає на конкурентоспроможність товару, що, в свою чергу, позначається і на рівні накопичення капіталу, темпах розвитку, нормах прибутку в окремих галузях економіки, нівелюючи різницю, яка склалася в міжнародних і національних умовах виробництва. Тому роль **М.т.** в економічному контексті полягає у: створенні вартісного бар'єра, який підвищує ціну товару, незалежно від застосованого експортного, імпортного чи транзитного мита; збільшенні внутрішньої зайнятості.

Сукупні витрати у відкритій економіці складаються із витрат споживачів, капіталовкладень, державних витрат, чистого експорту (під чистим експортом розуміють різницю між експортом та імпортом). Збільшення сукупних витрат внаслідок скорочення імпорту стимулює внутрішньо економічний розвиток, оскільки збільшуються доходи і зайнятість; стимулюванні державою розвитку окремих галузей економіки чи підприємств. В першу чергу мова йде про захист молодих галузей. Тимчасовий захист молодих національних фірм від жорсткої конкуренції іноземних корпорацій дозволяє галузям, які утворюються, зміцнити і стати ефективними виробниками; надходженні коштів до Державного бюджету країни; захисті від демпінгу. Митні тарифи необхідні для захисту вітчизняних фірм від іноземних конкурентів, які реалізують свою продукцію за цінами, нижчими за собівартість [2].

Торговельно-політична роль мита: захищати галузі від конкуренції іноземних товарів (це не обов'язково мають бути слабкі в економічному відношенні галузі та підприємства, частіше найбільшим захистом користуються саме найбільш розвинені, монополізовані галузі. Мета такого виду політики – створення національним виробникам умов для отримання на внутрішньому ринку монополю високого прибутку як одного із важелів успішного виходу на зовнішній ринок); у необхідності забезпечення обороноздатності країни (військово-політичний аспект). Захисне мито потрібне для збереження і посилення ролі галузей, що спеціалізуються на виробництві стратегічних товарів і матеріалів необхідних для їх обробки; диверсифікація заради стабільності. Доходи високоспеціалізованих економік знаходяться у прямій залежності від міжнародних ринків. Захист за допомогою митного тарифу потрібен для стимулювання промислової диверсифікації, що зменшує залежність країни від світових процесів; бути інструментом тиску на конкурентів з метою отримання певних поступок.

Таким чином, більшість країн світу, використовуючи **М.т.** у своїй зовнішньоекономічній політиці, вирішують низку завдань, таких як: захист економіки країни від негативного впливу іноземної конкуренції (**М.т.** завжди погіршує конкурентні умови функціонування іноземних виробників на даному ринку); забезпечення умов для ефективної інтеграції країни до світового економічного простору (**М.т.** широко використовуються з метою поліпшення умов доступу національних товарів на іноземні ринки); підтримання раціонального співвідношення вивезення і ввезення товарів, валютних надходжень і витрат

на території країни (митні тарифи впливають на стан платіжного балансу країни); створення умов для прогресивних змін у структурі виробництва і споживання товарів; раціоналізація товарної структури вивезення і ввезення товарів [3].

Літ.: 1. Гребельник О.П. Митна справа: Підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 400 с.; 2. Розвиток митної політики України в контексті реалізації економічної функції держави: монографія / За ред. д.е.н., професора О.П. Гребельника. Ірпінь: Університет ДФС України, 2021. 266 с.; 3. Гребельник О.П., Сторожук О.В. Оподаткування зовнішньоекономічної діяльності: Навчальний посібник. Ірпінь: Університет ДФС України. 2018. 554 с.

Гребельник О.П.

МИТНИЙ ТАРИФ УКРАЇНИ (англ. CUSTOMS TARIFF OF UKRAINE) – комбінована митно-статистична номенклатура, що становить перелік ставок загальнодержавного податку – ввізного мита, на товари, що ввозяться на митну територію України і систематизовані згідно з УКТ ЗЕД [1], складеною на основі Гармонізованої системи опису та кодування товарів (ГС) [2] та Комбінованої номенклатури ЄС (КН) [3]. **М.е.У** забезпечує: приведення товарної номенклатури України у відповідність до вимог чинної редакції ГС, на виконання міжнародних зобов'язань, узятих Україною у рамках Міжнародної конвенції про ГС [4]; адаптацію митної статистичної системи України до міжнародних методів, митних стандартів класифікації та гармонізації зовнішньоторговельної документації; усунення розбіжностей у версіях систем УКТ ЗЕД та країн – торговельних партнерів; спрощення процедури митного оформлення товарів під час здійснення зовнішньоторговельних операцій. Ставки ввізного мита можуть встановлюватися або змінюватися виключно законами про внесення змін до **М.т.У.** Ставки вивізного (експортного) мита визначаються низкою окремих законів України. **М.т.У.** складається з кодів УКТ ЗЕД відповідних назв товарів, ставок ввізного мита та одиниць виміру та обліку. Чинний **М.т.У.** містить більше 10000 десятизначних кодів товарів (товарних підкатегорій), із них на національному рівні деталізовані 18% (від загальної кількості десятизначних кодів) товарні підкатегорії. Одиниці виміру та обліку товарів застосовуються у **М.т.У.** відповідно до Рекомендацій ВМО про використання стандартних одиниць кількості для спрощення збору, порівняння та аналізу міжнародної статистики на основі ГС: застосування у **М.т.У.** стандартних одиниць виміру та обліку є обов'язковою умовою для гармонізації під час укладання міжнародних угод про вільну торгівлю, аналізу та порівняння торгових потоків.

Літ. 1. Про Митний тариф України : Закон України від 19.10.2022 р. № 2697-ІХ. *Офіційний вісник України.* 2022. № 92. Т. 1. Ст. 5700.; 2. International Convention on the Harmonized Commodity Description and Coding System (HS Convention) (Done at Brussels on 14.06.1983). URL: <http://surl.li/nrexv>; 3. Commission implementing regulation (EU) 2023/2364 of 26 September 2023 amending Annex I to Council Regulation (EEC) № 2658/87 on the tariff and statistical nomenclature and on the Common Customs Tariff. URL: <http://surl.li/tqudu>; 4. Про приєднання України до Міжнародної конвенції про Гармонізовану систему опису та кодування товарів : Указ Президента України від 17.05.2002 № 466/2002. *Офіційний вісник України.* 2002. № 21. Ст. 1010.;

Лихолат О.А.

МИТНИЦЯ (МИТНИЙ ОРГАН) (англ. CUSTOMS (CUSTOMS AUTHORITY)) – 1) митний орган, який у зоні своєї діяльності забезпечує виконання завдань, покладених на митні органи (ч. 1 ст. 546 МКУ) [1]; 2) митний орган, на який покладається безпосереднє здійснення державної митної справи. **М.** є спеціально уповноваженим органом виконавчої влади в галузі митної справи, який безпосередньо забезпечує виконання законодавства

України з питань митної справи, справляння податків і зборів та виконання інших завдань, спрямованих на реалізацію державної митної політики [2].

В спадщину від Радянського Союзу, Україні залишилось 25 митниць, які були розташовані та західному кордоні та узбережжі Чорного моря, в яких працювало біля 2 тисяч співробітників. За часів незалежності національна митна служба, основним інституціональним елементом якої були М., пройшла різні періоди трансформації від Державного митного комітету України, Державної митної служби України, Міністерства доходів і зборів, Державної фіскальної служби України. У даний час М. є територіальним підрозділом Держмитслужби. При цьому неодноразово відбувалися внутрішньоорганізаційні зміни від дворівневої системи управління (центральный апарат – М.) до трирівневої (центральный апарат – регіональні митниці – М.) і навпаки. Найбільша чисельність М. була у 2007 р. – 54 (як прикордонних, так і внутрішніх), зі штатною чисельністю понад 18 тис. працівників. У рамках здійснюваної в державі адміністративної реформи планомірно та послідовно було забезпечено приведення системи М. у відповідність до адміністративно-територіального поділу держави. Наразі в Україні діє 16 М.

Призначенням М. як основного різновиду митних органів є створення сприятливих умов для розвитку ЗЕД, забезпечення безпеки суспільства, захист митних інтересів України. Основними завданнями М. є: забезпечення реалізації політики у сфері державної митної справи та боротьба з правопорушеннями під час застосування митного законодавства, здійснення в межах своїх повноважень контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків і зборів, митних та інших платежів. М. відповідно до покладених на неї завдань: забезпечує правильне застосування, неухильне дотримання та запобігання невиконанню вимог законодавства України з питань державної митної справи; здійснює адміністрування податків і зборів, митних платежів; контролює своєчасність, достовірність, повноту нарахування та сплати податків і зборів, митних та інших платежів; контролює дотримання суб'єктами ЗЕД та громадянами порядку переміщення предметів через митний кордон України; застосовує заходи тарифного та нетарифного регулювання ЗЕД; здійснює контроль за правильністю визначення митної вартості, контролює правильність визначення країни походження товарів; здійснює контроль за правильністю класифікації товарів згідно з УКТ ЗЕД; забезпечує застосування митних режимів; забезпечує правильність заповнення та використання митних декларацій; здійснює митний контроль та виконує інші митні формальності щодо предметів, що переміщуються через митний кордон України; проводить верифікацію (встановлення достовірності) сертифікатів про походження товарів з України; запобігає та протидіє контрабанді, здійснює боротьбу з порушеннями митних правил на всій митній території України, запобігає вчиненню митних правопорушень; проводить аналіз та управління ризиками з метою визначення форм та обсягів митного контролю; здійснює контроль за доставкою предметів, що перебувають під митним контролем, до митниці призначення; здійснює стягнення коштів у разі невиконання зобов'язань із сплати митних платежів, забезпечених гарантією; здійснює впровадження та технічне супроводження інформаційно-телекомунікаційних систем і технологій, автоматизацію процедур; здійснює формування та ведення реєстрів, банків та баз даних; здійснює обмін митною інформацією з митними адміністраціями інших держав; видає дозволи на відкриття та експлуатацію митних складів, складів тимчасового зберігання, вантажних митних комплексів, вільних митних зон, видає сертифікати уповноваженого економічного оператора, здійснює контроль за їх діяльністю; здійснює контроль за діяльністю митних брокерів; здійснює контроль за дотриманням правил переміщення валютних цінностей через митний кордон України; забезпечує здійснення санітарно-епідеміологічного, ветеринарно-санітарного, фіто санітарного, екологічного контролю щодо товарів, що переміщуються через митний кордон України, а також контроль за переміщенням культурних та історичних цінностей; здійснює попередній документальний контроль товарів у пунктах пропуску через державний кордон

України; забезпечує розвиток митної інфраструктури; бере участь у здійсненні міжнародного співробітництва шляхом надання взаємної адміністративної допомоги у запобіганні, виявленні та розслідуванні митних правопорушень на підставі міжнародних угод; здійснює державний експортний контроль під час проведення митного контролю та митного оформлення товарів; здійснює інші повноваження, визначені митним законодавством.

М. не є самостійною юридичною особою, проте має окремий баланс, рахунки в органах, що здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів, печатку та бланк із зображенням Державного Герба України та із своїм найменуванням і діє відповідно до Конституції України, МКУ, законів України, інших нормативно-правових актів (актів КМУ, Мінфіну, Держмитслужби, НБУ тощо), та на підставі положення, яке затверджується наказом Держмитслужби. **М.** здійснює свою діяльність на території однієї адміністративно-територіальної одиниці (Одеська **М.** Держмитслужби), двох чи більше адміністративно-територіальних одиниць (Поліська **М.** Держмитслужби – зона діяльності: Рівненська область, місто Луцьк, Луцький, Ківерцівський, Горохівський, Рожищанський, Любешівський, Маневицький, Камінь-Каширський райони Волинської області, міста Нетішин, Славути, Шепетівка, Славуцький, Шепетівський, Полонський, Ізяславський, Білогірський райони Хмельницької області) або на всій території України, наприклад, Енергетична **М.** Держмитслужби. Створення, реорганізація та ліквідація **М.** здійснюються Держмитслужбою. **М.** мають організаційну структуру, яка складається з управлінь, відділів та секторів. У населених пунктах, на залізничних станціях, в аеропортах, морських і річкових портах та інших об'єктах, розташованих у зоні діяльності **М.**, в міру необхідності створюються її відокремлені структурні підрозділи (митні пости). Структуру, штатний розпис та кошторис **М.** затверджує Голова Держмитслужби.

М. очолює начальник, який призначається і звільняється з посади Головою Держмитслужби, у порядку визначеному чинним законодавством. Працівники **М.**, на яких покладено виконання завдань, в сфері державної митної справи, а саме: здійснення організаційного, юридичного, кадрового, фінансового, матеріально-технічного забезпечення діяльності **М.**, є посадовими особами. Посадові особи **М.** є державними службовцями та мають спеціальні звання, наприклад, радник митної справи Ірангу, інспектор митної справи III рангу тощо. **М.** та її посадові особи у процесі виконання покладених на неї завдань взаємодіє в установленому порядку з іншими державними органами, в тому числі й правоохоронними, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, іншими учасниками відносин, пов'язаних з переміщенням предметів через митний кордон України.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Приймаченко Д.В. Митна політика держави та її реалізація митними органами: монографія. Дніпропетровськ: АМСУ, 2006. 332 с.

Приймаченко Д.В.

МИТНИЦЯ ВІДПРАВЛЕННЯ (англ. CUSTOMS OF DEPARTURE) – підрозділ системи митних органів, з якого починається переміщення товарів, транспортних засобів та інших предметів або їх частини під митним контролем у митницю призначення шляхом перевезення їх залізничним, автомобільним, повітряним, річковим, морським видами транспорту. Ще одне визначення **М.в.** подане в ратифікованій Україною Конвенції про процедуру спільного транзиту: «**М.в.**» означає підрозділ митниці, де приймається транзитна декларація [1, 2].

М.в. дає дозвіл на доставку товарів у митницю призначення за умови відсутності у неї претензій до пред'явлених для митного контролю документів, товарів та транспортних засобів, що перевозять ці товари. Товари перевозяться між митницями під митним

забезпеченням в упаковці, транспортних засобах чи контейнерах, виготовлених та обладнаних таким чином, щоб товари не могли бути вилученими з опечатаного вантажного місця, транспортного засобу чи контейнера, або поміщатись у такі місця без залишення видимих слідів розпечатання чи пошкодження митного забезпечення. Посадова особа **М.в.**, де здійснюється пропуск товарів і транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, до посадових обов'язків якої входить здійснення контролю за переміщенням товарів, за результатами роботи кожної зміни: 1) звіряє відомості про пропущені товари, транспортні засоби комерційного призначення, внесені в ЄАІС, з наявними у структурному підрозділі митного органу документами, що були підставою для пропуску товарів і транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, а також з відомостями, зазначеними у відповідному модулі Автоматизованої системи митного оформлення (далі – АСМО); 2) за відсутності розбіжностей на підставі даних, наявних в ЄАІС та відповідному модулі АСМО, формує реєстр ДКПТ на пропущені за зміну транспортні засоби комерційного призначення з товарами; 3) засвідчує роздрукований реєстр своїм підписом та відбитком особистої номерної печатки; 4) реєстри з наявними документами залишає для зберігання у справах структурного підрозділу пункту пропуску митного органу не менш як протягом 365 днів з дати пропуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України; 5) у разі виявлення розбіжностей невідкладно письмово інформує керівника структурного підрозділу з метою проведення перевірки [3]. Під час відправлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення обов'язково встановлюється строк транзитного перевезення до митниці призначення. Строк транзитного перевезення встановлюється в автоматичному режимі під час постановки електронної копії ДКПТ або ЕДКПТ на контроль за переміщенням у відповідному програмно-інформаційному комплексі ЄАІС залежно від виду транспорту [4].

Літ.: 1. Convention on a common transit procedure, 1987. (СТС). URL: <http://surl.li/nreyz>; 2. Про приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту: Закон України від 30.08.2022 р. № 2555-ІХ. *Офіційний вісник України*. 2022. № 71. Ст. 4294.; 3. Порядок виконання митних формальностей при здійсненні транзитних переміщень: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 09.10.2012 р. №1066. *Офіційний вісник України*. 2012. № 99. Ст. 4027.; 4. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Герчаківський С.Д., Гуцул І.А.

МИТНИЦЯ ПРИЗНАЧЕННЯ (англ. CUSTOMS OF DESTINATION) – підрозділ системи митних органів, що використовується для здійснення митних формальностей при транзитних переміщеннях і в якому закінчується переміщення всієї кількості товарів або їх частини, що перебувають під митним контролем [1]. **М.п.** означає підрозділ митниці, де товари, поміщені під процедуру спільного транзиту, пред'являються для завершення такої процедури [2, 3]. Подібна до вище перелічених дефініцій подається і в інших літературних джерелах: «**М.п.** – це митний орган на території України, де закінчується переміщення товарів, що перебувають під митним контролем» [4]. Виконання митних формальностей при здійсненні контролю за транзитним перевезенням товарів, транспортних засобів комерційного призначення здійснюється на підставі документів контролю за переміщенням товарів. Посадова особа **М.п.:** перевіряє цілісність та відповідність накладених на вантажний відсік комерційного транспортного засобу (вантажне місце), контейнер, цистерну, інше пристосування засобів забезпечення ідентифікації; проставляє у поданих товаросупровідних (товаротransпортних) документах з відмітками митниці відправлення ОНП; зазначає у контрольному талоні дату та час надходження товарів, транспортних засобів комерційного призначення і звіряє цей запис особистим підписом та ОНП; повертає примірник контрольного талона та представлені товаросупровідні (товаротransпортні) документи

перевізнику або декларанту чи уповноваженій ним особі. У разі подальшого переміщення консолідованих товарів, які перебувають під митним контролем, в іншу митницю посадовою особою митниці призначення, яка проводила митні формальності з частиною товарів, що переміщувалася у складі цих товарів (митне оформлення, розміщення товарів на складі тимчасового зберігання, на митному складі тощо), навпроти відповідного реєстраційного номера ПД, зазначеного у контрольному талоні, проставляється ще одна ОНП, яка, який свідчить про закінчення часу, необхідного для здійснення операцій з частиною консолідованих товарів у цій митниці призначення. Контроль за переміщенням товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що перевозяться у митному режимі транзиту до митниці призначення, здійснюється митницею відправлення.

Для здійснення контролю за переміщенням товарів, транспортних засобів комерційного призначення і виявлення фактів їх недоставляння до **М.п.** використовується ЄАІС. Якщо під час транзитного перевезення товарів транспортний засіб комерційного призначення не зміг прибути до **М.п.** в установлений строк внаслідок аварії або дії обставин непереборної сили, до строку транзитного перевезення не включається час дії та/або ліквідації наслідків цих обставин за умови документального підтвердження факту аварії або дії обставин непереборної сили та вчасного (до закінчення встановленого строку транзитного перевезення) письмового інформування перевізником найближчого митного органу про обставини події, місцезнаходження товарів, транспортного засобу комерційного призначення та номер ДКПТ.

Митний орган, до якого звернувся перевізник, протягом цієї самої доби вносить до ЄАІС відомості (дату та номер реєстрації звернення митним органом) про факт наявності звернення та каналами електронного зв'язку інформує митницю відправлення і **М.п.** про обставини події, місцезнаходження товарів та транспортного засобу. За відсутності зауважень посадова особа **М.п.** приймає рішення про пропуск товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, проставляє на всіх примірниках товаросупровідних (товаротransпортних) документів та аркуші з позначенням «4/5» МД відбиток ОНП. Товаросупровідні (товаротransпортні) документи з відбитком ОНП повертаються перевізнику. Після пропуску товарів за межі митної території України посадова особа **М.п.** на аркуші з позначенням «4/5» МД зазначає дату фактичного вивезення товарів та фактичну кількість вивезених товарів, стан недоторканності накладеного митного забезпечення (пломб), інші примітки і результати митного контролю та негайно вносить до ЄАІС інформацію про пропуск товарів.

Літ.: 1. Порядок виконання митних формальностей при здійсненні транзитних переміщень: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 09.10.2012 р. № 1066. *Офіційний вісник України*. 2012. № 99. Ст. 4027.; 2. Convention on a common transit procedure, 1987. (СТС). URL: <http://surl.li/nreyz>; 3. Про приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту: Закон України від 30.08.2022 р. № 2555-IX. *Офіційний вісник України*. 2022. № 71. Ст. 4294.; 4. Дмитриченко М.Ф., Левковець П.Р., Ткаченко А.М., Ігнатенко О.С., Зайончик Л.Г., Статник І.М. Транспортні технології в системах логістики. Підручник. К: ІНФОРМАВТОДОР, 2007. 676 с.

Герчаківський С.Д., Гуцул І.А.

МИТНІ ЗБОРИ (англ. CUSTOMS DUES) – обов'язкові платежі, які справлялися на користь митних органів за виконання покладених на митницю обов'язків, або за надання послуг у галузі митної справи. Встановлені МКУ в редакції 1991 р.[1] та справлялися у розмірах, визначених КМУ [2].

Залежно від типу **М.з.** ставки встановлювалися у твердих сумах (доларах США) або адвалорні – у відсотках від митної вартості. Із вступом України до СОТ справляння **М.з.** припинено.

М.з. можна поділити на чотири основних типи:

1. Що справлялися під час митного оформлення за митне оформлення товарів, транспортних засобів та запасних частин до них (у тому числі таких, що ввозяться тимчасово або з метою транзиту); перебування товарів, транспортних засобів та запасних частин до них під митним контролем; митне оформлення товарів, транспортних засобів та запасних частин до них у зонах митного контролю на територіях і в приміщеннях підприємств, де вони зберігаються, чи поза робочим часом, установленим для митниці; митне оформлення транспортного засобу індивідуального користування, якщо цей засіб використовується для перевезення товарів та інших предметів в обсягах, що підлягають обкладенню митом; видачу Посвідчень на право реєстрації (перереєстрації) ввезених в Україну громадянами транспортних засобів (у тому числі ввезених тимчасово), а також номерних агрегатів, що підлягають реєстрації в органах Державної автомобільної інспекції; зберігання товарів, транспортних засобів та запасних частин до них на складах митниць. **М.з.** за митне оформлення не справлялися у разі ввезення в Україну товарів, транспортних засобів та запасних частин до них: вартістю до 100 дол. США; громадянами, главами дипломатичних представництв, членами дипломатичного та консульського персоналу представництв іноземних держав, дипломатичними та консульськими кур'єрами, співробітниками представництв міжнародних організацій, представництв іноземних держав при них та членами сімей цієї категорії громадян, що проживають разом з ними, за винятком митного збору за митне оформлення предметів поза місцем розташування митниць або поза робочим часом, установленим для митниць; в обсягах, що не підлягають митному оподаткуванню (крім таких, що ввозяться тимчасово або з метою транзиту). **М.з.** за митне оформлення товарів, транспортних засобів та запасних частин до них у зонах митного контролю на територіях і в приміщеннях підприємств, де вони зберігаються, не справлялися в разі проведення митного оформлення в зонах митного контролю на територіях, де розташовані підрозділи митних органів. При нарахуванні митного збору за митне оформлення товарів, транспортних засобів та запасних частин до них у зонах митного контролю на територіях і в приміщеннях підприємств, що їх зберігають, у квитанції форми МД-1 зазначалася кількість годин роботи працівника митниці, завізована підписом громадянина. При нарахуванні цього виду **М.з.** робота працівника митниці протягом неповної години обліковувалася як робота протягом однієї години. При цьому до часу, витраченого працівником митниці на митне оформлення, зараховував також час, витрачений ним на проїзд до місця призначення й у зворотному напрямку.

2. За перебування товарів, транспортних засобів та запасних частин до них під митним контролем. Термін перебування під митним контролем для нарахування **М.з.** за перебування під митним контролем обчислювався: при прийнятті товарів, запасних частин до транспортних засобів на зберігання на складах підприємств – з дати оформлення квитанції форми МД-1 про прийняття товарів, транспортних засобів та запасних частин до них на зберігання, а також проставлення відбитку штамп «Під митним контролем» на 1-му та 2-му примірниках квитанції форми МД-1; при ввезенні транспортних засобів, номерних вузлів та агрегатів – з дати оформлення прикордонною митницею декларації форми МД-7 на ввезення транспортного засобу індивідуального користування, вузла чи агрегату. У всіх випадках термін перебування товарів, транспортних засобів та запасних частин до них під митним контролем для нарахування митного збору за перебування під митним контролем обчислювався до дати завершення митного оформлення або їх повернення власникам чи уповноваженим особам. При нарахуванні **М.з.** за перебування під митним контролем до терміну перебування під митним контролем не включався: час від складення протоколу про порушення митних правил до прийняття остаточного рішення в справі, якщо згідно з таким рішенням справу припинено або винесено постанову про повернення товарів, транспортних засобів та запасних частин до них громадянину; час проведення експертизи з установлення

коду товару згідно з УКТ ЗЕД та митної вартості. У цьому разі **М.з.** за перебування під митним контролем нараховувався, починаючи із 4-го календарного дня з дати прийняття відповідного рішення митним органом; час, витрачений на отримання інформації, необхідної для здійснення митного оформлення товарів, транспортних засобів та запасних частин до них, за запитом, надісланим одним митним органом іншому (у тому числі центральному апарату ДМСУ), а також іншим державним установам. У цьому разі **М.з.** за перебування під митним контролем нараховується, починаючи з 4-го календарного дня з дати отримання митним органом відповідної інформації; час, витрачений громадянином на отримання дозволів інших державних органів на ввезення товарів, транспортних засобів та запасних частин до них, а також на подання цих дозволів митному органу, якщо їх подання зумовлювалось проведенням відповідної експертизи і вони не могли бути отримані до моменту ввезення цих товарів, транспортних засобів та запасних частин до них. При ввезенні транспортних засобів – час, витрачений громадянином на отримання дозволів інших державних органів на право оформлення транспортних засобів (при переїзді на постійне місце проживання в Україні час, витрачений на отримання постійної прописки). У цьому разі **М.з.** за перебування під митним контролем нараховується, починаючи з 4-го календарного дня з дати отримання дозволу. При зберіганні товарів, транспортних засобів та запасних частин до них на складах митниці **М.з.** за перебування їх під митним контролем не справляється. **М.з.** за перебування під митним контролем не справлявся за весь період перебування під митним контролем у разі: тимчасового ввезення на митну територію України та тимчасового вивезення за межі митної території України товарів, транспортних засобів та запасних частин до них; транзиту митною територією України; отримання (відправлення) громадянами міжнародних поштових відправлень.

3. За зберігання товарів, транспортних засобів та запасних частин до них на складах митниць. Термін зберігання товарів, транспортних засобів та запасних частин до них на складах митниць для нарахування митного збору за їх зберігання обчислювався з дати оформлення відповідних документів про фактичне прийняття товарів, транспортних засобів та запасних частин до них на зберігання митницею. **М.з.** за зберігання не справляється, якщо дата прийняття на зберігання товарів, транспортних засобів та запасних частин до них збігається з датою видачі (повернення) їх власникам або уповноваженим особам. При нарахуванні **М.з.** за зберігання товарів, транспортних засобів та запасних частин до них на складах митниць термін зберігання обчислювався в календарних днях.

4. За видачу дозвільних документів – свідоцтва про визнання підприємства декларантом; продовження терміну дії такого свідоцтва; видачу сертифіката підтвердження доставки товару, прийнятого у режимі експортного контролю України.

М.з. сплачувалися як у національній валюті України, так і в іноземній валюті, що її купує НБУ, а **М.з.** за митне оформлення товарів, які є об'єктом зовнішньоторговельних угод, – у національній валюті України та іноземній валюті. КМУ мав право визначати інші випадки, коли частина суми митних зборів за митне оформлення сплачується в іноземній валюті, а також розмір такої частини. Перерахунок іноземної валюти у національну валюту України здійснювався за курсом НБУ, що застосовується для розрахунків по зовнішньоекономічних операціях і діяв на день пред'явлення митницею вимоги про сплату митних зборів. За заявою підприємства та при наявності гарантії банку митниця мала право надати відстрочення або розстрочення сплати **М.з.** на строк, що не перевищує одного місяця [3].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 12.12.1991 р. № 1970-ХІІ. (втратив чинність). *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 16. Ст. 203.; 2. Про ставки митних зборів : постанова Кабінету Міністрів України від 27.01.1997 № 65. (втратила чинність). *Урядовий кур'єр* від 01.02.1997 р.; 3. Фрадинський О.А. Митні збори. Митна

МИТНІ ІНТЕРЕСИ (англ. CUSTOMS INTERESTS) – певний спектр (сукупність) національних інтересів держави, забезпечення яких є головною метою митної політики. Відповідно до ч. 1 ст. 6 МКУ, **М.і.**– це національні інтереси України, забезпечення та реалізація яких досягається шляхом здійснення державної митної справи [1]. Митна справа є механізмом захисту **М.і.** Призначенням митних органів, які здійснюють митну справу, є захист митних інтересів України (ст. 544 МКУ). Оцінкою досягнення запланованого стану захисту **М.і.** є рівень митної безпеки держави, а оцінкою спроможності митної служби забезпечувати **М.і.** є митна безпека спроможність. До прямих національних **М.і.** країни належать: фіскальні у вигляді своєчасного та повного стягнення податків і митних зборів; захищеність економічних інтересів вітчизняних підприємств та державної промисловості, сприяння їх економічному розвитку, торгівлі, інвестиціям; захищеність суспільства, його історичних та культурних надбань, недопущення ввезення продукції з низьким морально-етичним змістом, що пропагує міжнаціональні конфлікти, сепаратизм; захист здоров'я людини від недоброякісних та небезпечних імпортованих товарів; захищеність внутрішнього ринку країни від контрабандних і неякісних товарів; дієва боротьба з наркотрафіком та незаконним переміщенням вогнепальної зброї; гарантований захист від міжнародного тероризму; захист довкілля від забруднення імпортованими небезпечними речовинами; гарантування захисту прав інтелектуальної власності; участь країни в міжнародному обміні інформацією з гарантуванням інформаційної безпеки (комерційної таємниці та таємниці інформації про особу); простота міжнародної торгівлі; безперервний контроль товарів на всьому ланцюгу постачань товарів; адаптація митної служби до міжнародної системи митних взаємовідносин; виконання Рамкових стандартів безпеки. Сьогодні формуються нові **М.і.**, пов'язані із розповсюдженням новітніх інформаційних технологій: створення та збереження інформації щодо переміщення товару від виробника до кінцевого споживача, ідентифікаційних ознак та вартості товару на кожному етапі, яка може вільно використовуватися міжнародною митною та податковою спільнотою.

Виділено дві групи **М.і.**: інтереси, захист яких підвищує зовнішньоекономічну безпеку України, та інтереси, захист яких забезпечує власне митну безпеку [2]. До **М.і.**, захист яких підвищує зовнішньоекономічну безпеку України як складову економічної безпеки, можуть належати: створення умов для активізації розвитку економічних суб'єктів, вітчизняного науково-технічного й інноваційного потенціалів, підвищення конкурентоспроможності національної економіки; впровадження дієвого механізму збереження й відтворення природних, трудових, інтелектуальних, енергетичних ресурсів і основних фондів на території держави, а також економічного стимулювання найефективнішого їх використання в межах країни; заохочення підприємств до ефективного зовнішньоекономічного співробітництва; забезпечення збалансованості структури зовнішньої торгівлі шляхом застосування прийнятих у міжнародній практиці заходів, що підвищить експортний потенціал, задовольнить потреби внутрішнього ринку, захистить вітчизняних товаровиробників та інші. До **М.і.**, захист яких забезпечує митну безпеку України, можуть належати: створення сприятливих умов для полегшення торгівлі; сприяння транзитові: прискорення товарообігу й пасажиропотоку через митний кордон; своєчасне й повне стягнення податків і митних зборів; ефективна організація боротьби з контрабандою й порушеннями митних правил та ефективно запобігання їм (у тому числі попередження та відвернення правопорушень); наближення митного законодавства до світових вимог, розвиток міжнародного співробітництва в галузі митної справи; забезпечення конфіденційності інформації щодо суб'єктів ЗЕД; збільшення транзитної привабливості країни; недопущення ввезення на територію держави неякісних

товарів, використання й споживання яких становить небезпеку для здоров'я населення; недопущення ввезення продукції низького морально-етичного змісту, зокрема такої, що пропагує міжнародні конфлікти, сепаратизм тощо [2].

М.і., які формують стан сучасного митного контролю є: спрощення та скорочення митних контрольних процедур на кордоні, переміщення митного контролю всередину країни на основі аналізу ризиків із використанням механізмів безперервного митного, аудиторського, податкового контролю від кордону до кінцевого покупця на основі уніфікованого товарознавчого опису товарів, введення його в бухгалтерський, податковий та митний облік, який буде здійснюватися в електронному вигляді; звірення інформації про здійснений контроль з інформацією від інших джерел як зовні, так і всередині країни; використання для митного та інших видів контролю універсальних всесвітньо прийнятих ідентифкаторів (індикаторів події/товару) при маркуванні товару та його обробка на шляху постачання, продажу, митного та інших видів контролю із використанням штучного інтелекту [3].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Пашко П.В. Митна безпека: монографія. Одеса: АТ «Пласке», 2009. 628 с.; 3. Пашко П.В., Пашко Д.В. Митні інтереси країни. *Матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми економіки та бізнесу»*. 10-11 листопада 2022 р. К.: НАУ, 2022. 271 с. С. 128-131.

Пашко П.В., Пашко Д.В., Олексіско Р.Ю.

МИТНІ МУЗЕЇ (англ. CUSTOMS MUSEUMS). Багатотомова історія митної справи представлена та розкрита в спеціалізованих музеях в різних країнах світу. Ці **М.м.** виконують декілька важливих функцій: збереження історії та традицій митної справи; виховання поваги до професії митника; науково-дослідна робота з відтворення торговельно-митної історії людства.

Музей історії митної справи в Україні у 2011 р. відкрився в Академії митної служби України (наразі – Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро). Музей структурно включає три експозиційні зали: «Історія торгівлі та митної справи», що охоплює історію розвитку митних процесів на території України від античної цивілізації до 1980–х рр.; «Історія Державної митної служби України і Академії митної служби України», експонати якого розповідають про етапи створення та діяльності національних митних органів України з 1990-х рр. до сучасного часу. Багаточисельна експозиція, що складається з вилучених об'єктів контрабанди культурно-історичної спадщини, антикварної зброї, історичних державних нагород. Окрема велика експозиція **М.м.** складається з оригінальних зразків форменого одягу митників декількох десятків країн світу. Фонди музею включають майже 4000 експонатів. Концептуально експозиція музею побудована таким чином, щоб сформулювати уявлення про історичну еволюційність митної справи [1].

Музей історії української митної справи відкритий 25.06.2018 р. у стінах Київської міської митниці ДФС, на 27-у річницю прийняття закону «Про митну справу в Україні», який заклав нормативне підґрунтя української митниці. **М.м.** розташований в будівлі Київської міської митниці. Серед експонатів музею: форма митника Головної Київської складської митниці кінця XIX-го – початку XX-го ст.; посвідчення митника середини XX-го століття; відзнаки митників; митні декларації і облікові книги попередніх періодів; фотоальбом про життя митників столиці; спеціальна камера 1980-х років, за допомогою якої фіксувалися порушення митного законодавства [2].

Музей митниці у Вільнюсі. Музей відкрився в 1994 р. для кадетів Митної школи, але поступово набув широкої популярності не лише серед литовців, перетворившись на важливий екскурсійний центр для іноземних туристів. З моменту відкриття **М.м.** його фонди збагатились 7000 експонатами. Музей включає декілька експозицій, які розкривають різні

аспекти митної діяльності в Литві у різні історичні періоди. Окрема експозиція присвячена історії контрабандного промислу в Литві та способам протидії з боку митників[3].

М.м. Фінляндії розташований на острові Сусісаарі, на території колишньої шведської фортеці, яка була збудована 1770-х рр. Музей присвячений історії фінської митної служби (Tulli) і його експозиції розповідають про різні напрями діяльності митників в різні історичні періоди [3].

Музей швейцарської митниці був заснований у 1935 р. поблизу Кантінеді-Гандрії, в колишніх казармах швейцарської прикордонної служби. Сам **М.м.** розташований на березі озера Лугано. Експозиція музею розповідають про різні аспекти діяльності митної поліції та прикордонної служби Швейцарії починаючи з 1848 р. [3].

В 1992 р. в Гамбурзі відкрився новий **М.м.** Німеччини, управління яким здійснює Федеральне міністерство фінансів. Організатором музею став колишній митний чиновник Вернер Фокс. Сам музей відкрився в будівлі колишньої митниці Корнхаусбрюке в історичному районі Гамбурга і пройшов модернізацію в 2006 та 2008 рр. **М.м.** в Гамбурзі є продовжувачем традицій Імперського **М.м.**, який в Берліні був зруйнований під час другої світової війни. У формуванні експозиції Гамбурзького взяли участь фонди музею митниці Інституту митного кримінального розшуку у Кельні. Також Гамбурзький музей прийняв експозиції колишнього податкового музею в Брюле. **М.м.** розташований на площі 800 кв. м. на якій одночасно експонується 1000 експонатів. Крім того музей у своєму складі має спеціалізовану історичну бібліотеку в Німеччині з найбільшою колекцією книг по історії митної справи – 6000 примірників [3].

Важливе місце в збереженні історичних традицій французької митної системи займає Національний музей митниці в Бордо. **М.м.** розташований в залі митного контролю колишнього готелю Des Fermes du Roi, який збудували у 1738 р. спеціально для розміщення в ньому митниці. В цій будівлі у наші дні знаходиться Міжрегіональний митний департамент Бордо. На цей час експозиції налічують 13500 предметів. Це зброя, уніформи, меблі, митне забезпечення різних історичних часів, діорами. Витвори мистецтва та живопису, скульптури пов'язані з митними процесами[3]. У 1984 р. при **М.м.** був відкритий центр історичної документації, який в тому числі займається виданням наукових періодичних серій, збірників архівних документів пов'язаний з історією митної справи. Також цей центр зберігає історичну колекцію оригіналів митних тарифів, митних кодексів, судової практики з історії митного регулювання. В Нідерландах, у Роттердамі знаходиться національний Музей податків та митниці, заснований у 1937 р. Його експозиція розкриває історичний розвиток податкового адміністрування та митної справи в Нідерландах [3]. В Угорщині музей присвячений історії фіскальної діяльності держави відкритий 04.10.1930 р. З 1995 р. відбувається поєднання двох експозицій присвячених історії фінансової гвардії та угорської митниці. 01.01.2011 р. зазначені експозиції були трансформовані в Музей історії митниці і оподаткування [3]. Провідну роль серед **М.м.** відіграє Китайський митний музей національного рівня, який структурно включений до Головного митного управління КНР. Будівництво музею розпочалось в 2010 р. у Пекіні, вже у березні 2014 р. офіційно відкрив свої експозиції для відвідувачів. Загальна площа музею складає 8000 кв. м. Фонди Китайського митного музею вміщують 32000 експонатів, які презентують історію митної справи на території Китаю від I тис. до н.е. і до сьогодення [3]. Також слід відзначити, що спеціалізовані митно-податкові музеї функціонують у Бельгії (м. Антверпен) відкритий у 1986 р., в Португалії, відкритий у 1992 р., який є філіалом Музею транспорту та зв'язку [3]. Таким чином у світі відбувається популяризація історії митно-податкових служб за допомогою спеціалізованих музейних експозицій, які крім пізнавальної функції виконують виховне завдання, розкриваючи суспільству важливість фіскальної функції держави для загального добробуту.

Літ.: 1. Університет митної справи та фінансів. Про музей УМСФ знають у всьому світі! URL: <http://surl.li/tqulf>; 2. Київська митниця ДФС. В Київській міській митниці ДФС відкрито музей історії української митної справи. URL: <http://surl.li/tsmwt>; 3. IACM. URL: <http://surl.li/tsmxb>

Морозов О.В., Ченцов В.В.

МИТНІ ОРГАНИ (англ. CUSTOMS AUTHORITIES) – державні органи основним призначенням діяльності яких є сприяння реалізації громадянами та суб'єктами господарювання свого права на переміщення товарів, предметів і транспортних засобів через митний кордон, організація та здійснення контролю за дотримання ними (громадянами та суб'єктами господарювання) правил переміщення товарів, предметів і транспортних засобів та використання в межах своїх повноважень інших інструментів реалізації митної політики [1]. До системи **М.о.** належить центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, митниці та митні пости (п. 34-1 ст. 4 МКУ) [2], які утворюють єдину загальнодержавну систему – Державну митну службу України (Держмитслужбу).

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну митну політику (центральний апарат Держмитслужби) – **М.о.**, що спрямовує, координує та контролює діяльність митниць, здійснює інші повноваження, передбачені митним законодавством України (ст. 545 МКУ). Митниця – **М.о.**, який у зоні своєї діяльності забезпечує виконання завдань, покладених на **М.о.** є територіальним органом центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику (ст. 546 МКУ). Митний пост – **М.о.**, який входить до складу митниці як структурний підрозділ і в зоні своєї діяльності забезпечує виконання завдань, покладених на **М.о.** (ст. 547 МКУ). Являючи собою окрему підсистему в межах єдиної системи органів виконавчої влади, **М.о.** займають в ній своєрідне місце, що підтверджено їх особливим статусом. Разом з тим вони, є елементом апарату публічного управління

Особливість місця **М.о.** у системі органів виконавчої влади визначається, насамперед, метою створення, функціонування та характером виконуваних завдань і функцій. Саме це й обумовлює специфіку виконавчої діяльності **М.о.**, аналогів якої в державі немає. **М.о.** здійснюють діяльність, яка має управлінський, організуючий, виконавський, контрольний, розпорядчий та правоохоронний характер. Ця універсальна та водночас специфічна діяльність здійснюється у чітко визначеній сфері – сфері митно-правового регулювання суспільних відносин. **М.о.** наділені різноманітними управлінськими та організаційними функціями, що сприяють вирішенню поставлених перед ними завдань та досягненню певних цілей у цій сфері. **М.о.** як частина державного апарату наділені комплексом державно-владних повноважень, що реалізуються в спеціальних правових формах, специфіка яких полягає у тому, що вони регламентуються нормами декількох галузей права: адміністративного, фінансового, митного тощо. За своїм змістом реалізація цих повноважень передбачає здійснення **М.о.** організаційної, управлінської діяльності, яка відбувається в основному в правових формах: правотворчій та правозастосовній, а також у власне організаційних: наприклад, проведенні **М.о.** консультування зацікавлених осіб з питань переміщення через митний кордон окремих груп товарів. Усі форми діяльності тісно взаємопов'язані та в сукупності становлять єдине ціле. При цьому треба звернути увагу на те, що це вимагає від **М.о.** застосування сукупності різноманітних правових засобів, які за своїм характером можуть бути визнані адміністративно-правовими засобами.

За допомогою адміністративно-правових засобів, визначених законодавством, **М.о.** забезпечують порядок переміщення через митний кордон України товарів, предметів і транспортних засобів, здійснюють митне регулювання, пов'язане із встановленням та справлянням митних платежів, процедурою митного контролю та оформлення, боротьбу з порушенням митних правил, що становить основні напрямки їх діяльності, крім того, вони

виконують інші дії, спрямовані на реалізацію митної політики, наприклад боротьбу з контрабандою чи здійснення верифікації сертифікатів походження товарів. **М.о.** в процесі реалізації своїх завдань та функцій, здійснюють діяльність, яку слід розглядати як адміністративну. **М.о.** належить ключове місце в системі суб'єктів реалізації митної політики, оскільки саме їм належить провідна роль у механізмі публічного управління митно-правовою сферою, адже саме **М.о.** здійснюють міжгалузеву координацію та функціональне регулювання відносин у сфері митно-правового регулювання. Це впливає, насамперед, з того, що **М.о.:** створені саме для безпосереднього здійснення митної діяльності, що є основним засобом упровадження в життя митної політики; здійснюють діяльність, що характеризується чітко визначеною державною спрямованістю, цілями, завданнями, функціями та певним обсягом компетенції, що пов'язані з формуванням та реалізацією митної політики; за функціональним змістом владних повноважень забезпечують цілісність як системи митної служби, так і системи публічного адміністрування в сфері ЗЕД; виконують свої основні завдання та функції шляхом здійснення повсякденної та оперативної владно-організуючої діяльності; реалізують свою діяльність, використовуючи специфічні форми і методи, що знайшли нормативне закріплення в окремому кодифікованому акті; характеризуються наявністю організаційної відокремленості від інших елементів апарату публічного управління, про що свідчить їх організаційно-правова форма та внутрішня структура; поєднані стійкими зв'язками з усіма іншими суб'єктами формування митної політики та виступають посередником між ними й об'єктами публічного впливу в сфері митно-правового регулювання суспільних відносин.

Аналіз чинного законодавства у сфері митної діяльності та наукової літератури [2, 1], дав можливість визначити основні завдання, виконання яких здійснюється **М.о.** у процесі безпосередньої реалізації митної політики держави. З метою ефективної реалізації митної політики **М.о.** здійснюють багатофункціональну діяльність, яка спрямована на таке:

- 1) Вирішення економічних завдань, що досягається через участь **М.о.** у захисті в межах своєї компетенції економічних інтересів держави, забезпечення справляння митних платежів, контроль правильності обчислення, своєчасності та повноти їх сплати, застосування заходів щодо їх примусового стягнення, організація застосування гарантій забезпечення сплати митних платежів, взаємодія з банківськими установами та незалежними фінансовими посередниками, що надають такі гарантії, запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, проведення перевірок суб'єктів господарювання, здійснення заходів щодо захисту інтересів національного споживача і недопущення ввезення на територію України неякісних товарів або товарів, що не відповідають вимогам і стандартам.
- 2) Регулювання митної діяльності, що досягається шляхом організації застосування та вдосконалення засобів митного регулювання з урахуванням пріоритетів розвитку економіки держави. До таких засобів належать: засоби митно-тарифного і позатарифного регулювання, прийняття рішень щодо класифікації товарів згідно з УКТ ЗЕД, видання та скасування у випадках, передбачених законодавством, відповідних дозвільних документів, здійснення верифікації сертифікатів походження товарів тощо. Вирішенню регулятивних завдань сприяє також забезпечення **М.о.** виконання зобов'язань, які впливають з міжнародних угод, укладених Україною, створення сприятливих умов для полегшення торгівлі, сприяння транзиту, збільшення товарообігу та пасажиропотоку через митний кордон України, здійснення разом з **М.о.** інших держав заходів щодо удосконалення процедури пропуску товарів, транспортних засобів через митний кордон, їх митного контролю та митного оформлення, ведення митної статистики зовнішньої торгівлі, спеціальної митної статистики і налагодження міжнародного співробітництва у сфері митної діяльності.
- 3) Здійснення контролю за додержанням законодавства у сфері митної діяльності, що досягається шляхом здійснення контролю за дотриманням суб'єктами господарської діяльності та громадянами порядку переміщення товарів та інших предметів через митний

кордон України, митного контролю, митного оформлення товарів та інших предметів, що переміщуються через митний кордон України (у тому числі товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності) та удосконалення форм і методів їх здійснення, контролю за доставкою товарів та інших предметів, що перебувають під митним контролем, контролю за діяльністю митних брокерів, митних перевізників, митних ліцензійних складів, складів тимчасового зберігання та магазинів безмитної торгівлі, здійснення комплексного контролю за валютними операціями, контролю за забезпеченням охорони державної таємниці, контролю за діяльністю підпорядкованих **М.о.** 4) вирішення правоохоронних завдань, що досягається шляхом здійснення запобіжних заходів, спрямованих на профілактику митних правопорушень (у тому числі недопущення незаконного вивезення за кордон цінностей, що становлять культурне або історичне надбання українського народу), виявлення та припинення фактів учинення митних правопорушень, здійснення провадження в справах про порушення митних правил, здійснення кримінального провадження в справах про контрабанду та розгляду звернень суб'єктів господарювання і громадян з питань своєї діяльності. **М.о.** в межах своєї компетенції представляють інтереси держави в судах під час розгляду справ за позовами юридичних осіб та громадян.

М.о. виконують ряд інших функцій, що мають значення для ефективної реалізації митної політики, а саме: здійснюють взаємодію з іншими державними органами та органами інших держав з питань, пов'язаних з реалізацією митної політики, реалізують у межах своєї компетенції державну кадрову політику, беруть участь у реалізації загальнодержавних програм розвитку митної інфраструктури та соціального захисту працівників, забезпечують гласність та прозорість своєї діяльності, здійснюють інформування суб'єктів ЗЕД та громадян з питань митного законодавства й виконують інші функції, що випливають з покладених на них завдань.

Літ.: 1. Приймаченко Д.В. Митна політика та її реалізація митними органами: монографія. Дніпропетровськ: Академія митної служби України. 2006. 332 с.; 2. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48. Ст. 552.

Приймаченко Д.В.

МИТНІ ПІЛЬГИ (англ. CUSTOMS PRIVILEGES) – встановлені міжнародним та національним митним законодавством привілеї та поступки щодо загальних правил та обов'язків з виконання митних формальностей відповідними особами і митними органами. **М.п.** встановлюються для фізичних та юридичних осіб стосовно митних процедур та сплати митних платежів до товарів, що переміщуються через митний кордон. **М.п.** встановлюються МКУ [1], ПКУ [2], іншими законами України та міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано ВРУ. **М.п.**, що передбачають звільнення від сплати митних платежів, встановлюються національним митним та податковим законодавством. Міжнародні договори України з питань міжнародної торгівлі містять умови, виконання яких передбачає застосування пільг по сплаті митних платежів. Специфічні умови застосування **М.п.** передбачені двосторонніми та багатосторонніми угодами про зони вільної торгівлі за участю України.

Міжнародна конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур (Киотська конвенція) [3] встановлює принципи застосування **М.п.** стосовно фізичних осіб-пасажирів, незалежно від їхніх громадянства/національності, та передбачає певні рекомендації щодо проходження митного контролю та митного оформлення товарів, транспортних засобів та багажу пасажирів. Правилами Киотської конвенції рекомендовано митним службам країн встановлювати кількісні обмеження товарів, які дозволено для переміщення через митний кордон без сплати митних платежів; застосовування для товарів некомерційного призначення у разі дотримання умов національного законодавства щодо їх загальної вартості або

кількості, системи нарахування митних платежів за єдиними ставками; рекомендації щодо пільг стосовно транспортних засобів особистого користування, які належать нерезидентам.

Міжнародними договорами України, укладеними відповідно до закону, визначаються **М.п.** для міжнародних організацій та представництв іноземних держав, а також для персоналу цих організацій і представництв та членів сімей персоналу. МКУ передбачені норми щодо таких **М.п.** та визначені особливості пропуску та оподаткування товарів, що ввозяться на митну територію України представництвами іноземних держав, міжнародними організаціями та офіційними особами, дипломатичними представництвами України, що знаходяться за кордоном. Положення ст.ст. 382-386, 388, 389, 391 і 392 МКУ передбачають надання **М.п.** у вигляді звільнення від сплати митних платежів, а також для визначених офіційних осіб-нерезидентів звільнення від митного огляду.

М.п., як привілеї та переваги, стосуються офіційних осіб-резидентів, які не підлягають особистому огляду, (ч.9 ст. 340 МКУ), звільнення від окремих форм митного контролю, звільнення від митного огляду, здійснення митного контролю деяких видів товарів у першочерговому порядку (Глава 51. «Особливі процедури митного контролю» МКУ).

Митне законодавство дозволяє диференціювати **М.п.** зі сплати митних платежів на тарифні, податкові та в залежності від обраного митного режиму. Тарифні пільги встановлюються щодо ставок Митного тарифу України у вигляді звільнення від оподаткування ввізним митом, зниження ставок ввізного мита або встановлення тарифних квот відповідно до законодавства України для товарів, що ввозяться та походять з держав, з якими укладено відповідні міжнародні договори. Тарифна квота передбачає визначений обсяг товару, в межах якого його ввезення або вивезення здійснюється за пільговою ставкою мита або без застосування мита. Ввезення товарів на митну територію України поза тарифними квотами здійснюється без зниження ставок ввізного мита. Знижувати ставки ввізного мита для окремих осіб і за окремими контрактами забороняється (ст. 281 МКУ). Податкові пільги встановлюються митним та податковим законодавством, передбачають звільнення від сплати митних платежів або сплати в меншому розмірі, стосуються товарів, що ввозяться на митну територію України або вивозяться за її межі, а також звільнення від сплати митних платежів передбачено МКУ та ПКУ для окремих зовнішньоекономічних операцій.

М.п. належать до важливої категорій в митній справі, якою впроваджуються засоби регулювання зовнішньої торгівлі та її специфічні умови, спрощення та лібералізації міжнародної торгівлі, міжнародні комплементарні норми, підтримки національних товаровиробників, захисту інтересів та підтримки споживачів товарів, що переміщуються через митний кордон.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.; 3. International Convention on the simplification and harmonization of Customs procedures (as amended) (Revised Kyoto Convention) (Kyoto, 26.06.1999 p.) URL: <http://surl.li/svqbx>

Квеляшвілі І.М.

МИТНІ ПЛАТЕЖІ (англ. CUSTOMS CHARGE) – це податки, що відповідно до ПКУ або митного законодавства справляються під час переміщення або у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон України та контроль за справлянням яких покладено на митні органи (п. 14.1.113 ст. 14 ПКУ) [1]. До митних платежів належать: мито; акцизний податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції); податок на додану вартість із ввезених на митну територію України товарів (продукції) (п. 27 ч. 1 ст. 4 МКУ) [2]. Правила оподаткування товарів митом, крім особливих видів мита, встановлюються МКУ та міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана ВРУ. Правила

оподаткування особливими видами мита встановлюються законами України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту», «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту», «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну», окремим законом, яким запроваджується додатковий імпорتنний збір (див. – **МИТО**). Правила оподаткування товарів акцизним податком та податком на додану вартість встановлюються ПКУ з урахуванням особливостей справляння кожного податку і стосуються товарів, які ввозяться на митну територію України.

Митні органи визнані контролюючими щодо дотримання законодавства з питань митної справи та оподаткування митом, акцизним податком, податком на додану вартість, іншими податками та зборами, які відповідно до податкового, митного та іншого законодавства справляються у зв'язку із ввезенням (пересиланням) товарів на митну територію України або територію вільної митної зони або вивезенням (пересиланням) товарів з митної території України або території вільної митної зони (ст. 41.1.2. ПКУ) [1]. На митні органи покладено завдання щодо контролю справляння єдиного збору, який запроваджений ЗУ «Про єдиний збір, який справляється у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України» [3] та регулюється нормативним актом КМУ [4]. Єдиний збір встановлюється щодо транспортних засобів вітчизняних та іноземних власників, які перетинають державний кордон України.

За виконання митних формальностей митними органами поза місцем розташування митних органів або поза робочим часом, установленим для них, із заінтересованих осіб справляється плата. (ч. 7, 8 ст. 247 МКУ). Урядом України затверджено розмір плати за виконання митних формальностей митними органами поза місцем розташування митних органів або поза робочим часом, установленим для митних органів [5].

Обов'язок із сплати **М.п.** виникає: у разі ввезення товарів на митну територію України - з моменту фактичного ввезення цих товарів на митну територію України; при незаконному переміщенні товарів, що перебувають на території вільної митної зони або на митному складі, - з моменту такого переміщення товарів; у разі вивезення товарів з митної території України: а) при оформленні товарів відповідно до митного режиму експорту - з моменту прийняття митним органом митної декларації; б) при вивезенні товарів за межі митної території України без оформлення митної декларації та при незаконному вивезенні товарів за межі митної території України – з моменту фактичного вивезення товарів за межі митної території України; в) при невиконанні умов, установлених щодо товарів, які вивозилися за межі митної території України із звільненням від оподаткування вивізним митом, – з моменту, коли ці товари прибули до іншого місця призначення, ніж те, у зв'язку з яким надавалося таке звільнення; після завершення митного оформлення товарів та їх випуску, якщо внаслідок перевірки митної декларації чи за результатами документальної перевірки митний орган самостійно визначає платнику податків додаткові податкові зобов'язання; в інших випадках, встановлених ПКУ.

Об'єктом оподаткування **М.п.** є: товари, митна вартість яких перевищує еквівалент 150 євро, що ввозяться на митну територію України або вивозяться за межі митної території країни підприємствами; товари, що ввозяться (пересилаються) громадянами на митну територію України в обсягах, які підлягають оподаткуванню **М.п.**

Оподаткування товарів акцизним податком здійснюється за встановленим ПКУ переліком підакцизних товарів та стосується операцій ввезення підакцизних товарів (продукції) на митну територію України. Сплачують акцизний податок суб'єкти господарювання, постійні представництва, які ввозять підакцизні товари (продукцію) на митну територію України, а також громадяни-резиденти або нерезиденти, які ввозять підакцизні товари (продукцію) на митну територію України в обсягах, що підлягають оподаткуванню. Базою оподаткування **М.п.** є вартісні та/або фізичні обсяги товару, які підлягають оподаткуванню, і безпосередньо залежить від виду ставок, які встановлені

законодавчими актами для кожного виду **М.п.**. Перелік ставок ввізного мита на товари, що ввозяться на митну територію України і систематизовані згідно з УКТ ЗЕД, встановлені ЗУ «Про Митний тариф України». Вивізне мито нараховується за ставками, встановленими законами України на визначений в них перелік товарів. Ставки акцизного податку та податку на додану вартість визначені ПКУ.

М.п. не сплачуються у разі, якщо відповідно до МКУ, ПКУ, інших законів України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана ВРУ, встановлено: товари не є об'єктом оподаткування **М.п.**; щодо товарів надано звільнення від сплати **М.п.** із дотриманням передбачених умов у період звільнення; при ввезенні на митну територію України або вивезенні за її межі товари були поміщені у митний режим, який відповідно не передбачає сплату **М.п.**, звільнення застосовується на період дії цього режиму та дотриманні умов, що встановлені для такого режиму; коли загальна фактурна вартість товарів, що ввозяться на митну територію України або вивозяться за межі митної території України громадянами, не перевищує обсягів, які не є об'єктом оподаткування **М.п.**

М.п. за своєю суттю є інструментом захисту економіки країни та національних товаровиробників на внутрішньому та зовнішньому ринках, що відбувається шляхом впровадження заходів тарифного регулювання ЗЕД, використання дієвих форм торговельного захисту і запобігання заподіяння шкоди національному товаровиробнику через впровадження антидемпінгових, спеціальних, компенсаційних заходів тощо. **М.п.** є суттєвим джерелом доходів Державного бюджету України. **М.п.** формують фіскальний потенціал країни, який відображає стан економічного розвитку держави, її роль в міжнародній торгівлі, інтенсивність товарообігу та спроможність країни виконувати фінансові зобов'язання.

Літ.: 1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.; 2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.; 3. Про єдиний збір, який справляється у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України: Закон України від 04.11.1999 р. № 1212-XIV. (в ред. Закону від 12.07.2001 р. № 2659-III). *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 51. Ст. 454.; 4. Порядок справляння єдиного збору у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 24.10.2002 р. № 1569. *Офіційний вісник України*. 2002. № 44. Ст. 2004.; 5. Про справляння плати за виконання митних формальностей митними органами поза місцем розташування митних органів або поза робочим часом, установленим для митних органів : постанова Кабінету Міністрів України від 18.01.2003 р. № 93. *Офіційний вісник України*. 2003. № 4. Ст. 139.

Квеляшвілі І.М.

МИТНІ ПРАВИЛА (англ. CUSTOMS RULES) – порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх митним органам для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій з товарами, що перебувають під митним контролем, або контроль за якими покладено на митні органи відповідно до законодавства України (п. 28 ч. 1 ст. 4 МКУ) [1]. Митні органи інформують зацікавлених осіб про **М.п.** у встановленому законом порядку, а саме: інформація може оприлюднюватися в офіційних друкованих виданнях, на офіційних веб-сайтах у мережі Інтернет, на інформаційних стендах, тощо [2].

М.п. України однакові для всіх видів перетину кордону: літаком, поїздом, автомобілем, автобусом, водним шляхом, пішки. Система митного контролю в Україні дає змогу громадянам, що переміщують через митний кордон товари для особистих, сімейних та інших потреб, не пов'язаних з провадженням підприємницької діяльності, здійснювати

декларування, обираючи один з двох каналів проходу або проїзду через митний кордон: по «зеленому» або по «червоному» коридору. Канал, позначений символами зеленого кольору – «зелений» коридор – призначений для перетину кордону без декларування та сплати митних зборів. «Червоний» коридор вимагає обов'язкового митного контролю, перевірки документів, а також заповнення митної декларації та оплати митних зборів. Він обов'язковий для тих, хто у своєму багажі має предмети, обсяги яких перевищують обмеження «зеленого» коридору, а також, чий багаж містить: зброю, небезпечні лікарські препарати, вибухонебезпечні і радіоактивні речовини; антикваріат, твори мистецтва і дорогоцінності; носії інформації; музичні інструменти; представників флори і фауни, тварин (із ветеринарним сертифікатом міжнародного зразка).

Ввезення на митну територію України або вивезення за межі цієї території товарів, призначених для виробничої або іншої підприємницької діяльності регламентується МКУ. В Україні застосовуються такі види ставок мита: адвалорна – у відсотках до встановленої МКУ бази оподаткування; специфічна – у грошовому розмірі на одиницю бази оподаткування, встановлену МКУ; комбінована, що складається з адвалорної та специфічної ставок мита.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Коновалов Ю.О. Правила митні. Митна енциклопедія: в 3 томах. Т. 3 / редкол.: І. Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2014. 570 с.

Коновалов Ю.О.

МИТНІ ПРАВОВІДНОСИНИ (англ. CUSTOMS LEGAL RELATIONS) – врегульовані нормами митного законодавства суспільні відносини з приводу переміщення через митний кордон товарів і транспортних засобів.

Процес формування й розвитку митних правовідносин в Україні є невід'ємним складником механізму правового регулювання в публічно-правовій сфері. Незважаючи на те, що проблеми, пов'язані зі з'ясуванням сутності, змісту, структури й суб'єктного складу правовідносин, що складаються у зв'язку з переміщенням предметів через митний кордон держави, є предметом аналізу та обговорення в наукових колах, а також на державному рівні, цілісне уявлення щодо цих проблем, на жаль, поки що не склалося... Комплексний аналіз сучасного стану й перспектив розвитку митних правовідносин, механізму формування та реалізації митної політики, проблем, пов'язаних із безпосереднім здійсненнями митної справи, набуває нині виняткової гостроти та актуальності [1]. Правильне та адекватне визначення поняття та змісту **М.п.** дасть можливість сформулювати найбільш оптимальні завдання та зміст законодавчих актів, регулюючих порядок переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон [2]. Головна особливість **М.п.** у тому, що всі вони виникають у зв'язку з переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон, їх оформленням і контролем, а також сплатою митних платежів [3]. До числа **М.п.** слід віднести суспільні відносини в галузі організації та діяльності системи митних органів, між митними органами й особами, які здійснюють переміщення (ввезення, вивезення) товарів, майна, транспортних засобів, а також відносини, які пов'язані зі стягуванням митних платежів, з митним оформленням, зі здійсненням контролю за переміщенням товарів і транспортних засобів, яке проводять митні органи, з учиненням адміністративних правопорушень у сфері митної справи.

М.п. варто характеризувати як регульовані нормами митного права суспільні відносини, що виникають у процесі або із приводу переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон. Оформлення й контроль за здійсненням такого переміщення, а також сплата митних платежів безпосередньо пов'язані з митною політикою і є цілеспрямованою діяльністю держави з регулювання зовнішньоторговельного обміну

(обсягу, структури й умов експорту й імпорту) через установлення відповідного митного режиму переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон [4].

М.п. є різновидом суспільних відносин, які за своєю формою є індивідуально визначеними зв'язками уповноважених і зобов'язальних осіб, а за безпосереднім змістом є взаємодією осіб, які реалізують свої суб'єктивні права й виконують покладені на них юридичні обов'язки на підставі норм митного права. У монографічній роботі, присвяченій теорії та практиці застосування норм митного права [5], наголошується, що **М.п.** об'єктивують митне право як владну волю держави, відбивають її соціальну природу, є безпосереднім об'єктом впливу митно-правових норм, виникають як результат поділу праці державою, як засіб регулювання функцій, що випливають із природи будь-якої держави.

М.п. є врегульовані нормами різних галузей права суспільні відносини, в яких їх суб'єкти взаємопов'язані та взаємодіють шляхом здійснення суб'єктивних прав і обов'язків у сфері митної справи [6]. «...суспільні відносини, що визначаються соціально-економічною сутністю держави та виникають з приводу переміщення товарів та предметів через державний кордон, є митними відносинами, для яких все більшого значення набуває досконала правова регламентація» [7]. **М.п.** – це врегульовані нормами різних галузей права суспільні відносини, які мають нормативний, публічно-правовий та імперативний характер, виникають за участю митних органів з приводу переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України, втім, не лише у процесі організації заходів щодо митного оформлення й митного контролю, як уявляють собі окремі автори [8].

М.п. – це такі суспільні відносини, які завжди пов'язані з наявним у кожній державі порядком пропуску через митний кордон фізичних осіб, транспортних засобів та інших предметів [9]. **М.п.** властиві такі специфічні риси: обов'язковим учасником таких правовідносин завжди виступає митний орган, його структурний підрозділ, посадова особа чи інший службовець митного органу. Можлива ситуація, коли всі учасники правовідносин належать до згаданих суб'єктів; ці правовідносини виникають, розвиваються і припиняються в царині державної митної справи, і значна частина з них прямо чи опосередковано пов'язані з переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон; **М.п.** майже завжди пов'язані з реалізацією митної політики держави. Запроваджений у чинному МКУ термін «державна політика у сфері державної митної справи» вважаємо вкрай невдалим. Це викликано тим, що обсяг понять, закріплених у ст. 5 та ст. 7 МК України, явно не сумірний за масштабом; **М.п.** регулюються нормами митного права [10]. Заслужують на увагу також оригінальні концепції, відповідно до однієї з них **М.п.** – суспільні відносини, що становлять відповідні блок, елемент, частину митної справи, які входять в його структуру й урегульовані митно-правовими нормами.

У присвяченій механізмам управління державною митною справою монографії запропоновано множинну класифікацію суспільних відносин у галузі митної справи: п'ятнадцять груп відносин, кожна з яких має комплексний характер, а самі ці відносини визнано різнорідними за своєю природою [11]. Разом із тим, суб'єктів митних правовідносин можна поділити на чотири групи: суб'єктів **М.п.**, що мають державно-владні повноваження у сфері митної справи, посадові особи митниці й інші державні органи та їх посадові особи, що мають повноваження у сфері митних відносин; суб'єктів **М.п.** – суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності та фізичні особи, які переміщують товари, предмети, транспортні засоби через митний кордон України; суб'єкти, які працюють у сфері митної справи на підставі дозвільних документів центрального органу виконавчої влади у галузі державної митної справи; суб'єкти, що виконують допоміжну функцію для забезпечення сфери **М.п.**, але є учасниками митних відносин відповідно до митно-правових норм» [12].

Об'єкт **М.п.** – це встановлений порядок реалізації відносного права, пов'язаного з переміщенням через митний кордон товарів. Враховуючи цю обставину, можна дійти висновку, що предметом **М.п.** є переміщувані через митний кордон товари. Відповідно до

іншого підходу об'єктом **М.п.** є те, на що впливають юридичні права й обов'язки їх учасників (суб'єктів), безпосередній об'єкт **М.п.** (об'єкт немайнового характеру) – поведінка сторін у сфері управління митною справою, їх діяння, предмет **М.п.** (об'єкт майнового характеру) – ціль, заради якої суб'єкти вступають у правовідношення: матеріальні блага, нематеріальні блага. «В юридичній літературі митні правовідносини класифікують за різними критеріями. Найбільш поширеною є наступна класифікація: первинні і вторинні; матеріальні та процесуальні; прості і складні, регулятивні та охоронні [12]. Дійшовши висновку, що **М.п.** перебувають у сфері регулювання одночасно двох галузей права – митного як комплексної галузі та ще однієї з базових галузей, можна запропонувати класифікацію **М.п.**, яка базуватиметься саме на такому критерії, як друга належність. Згідно з цією класифікацією можна виділити такі групи правовідносин: митно-адміністративні правові відносини; митно-податкові правові відносини; інші публічні митні правові відносини; митно-приватні правові відносини. Звертаємо увагу, що одна з ознак, які характеризують адміністративні та митні правовідносини, є, по суті, ідентичною і відрізняється лише масштабом. Обов'язковим учасником адміністративних правових відносин є органи державного управління чи інші суб'єкти державно-владних повноважень, обов'язковим же учасником митних правових відносин – митний орган, його підрозділ, посадова чи службова особа [10].

Зв'язок правовідносин з реалізацією однієї з функцій митних органів може бути критерієм специфічної, властивої лише **М.п.**, класифікації. Згідно з такою класифікацією можна виділити: правовідносини, через які реалізується фіскальна функція митних органів; правовідносини, через які реалізується контрольна функція митних органів; правовідносини, через які реалізується правоохоронна функція митних органів; правовідносини, через які реалізується дозвольно-ліцензійна функція митних органів; правовідносини, через які реалізується координаційна функція митних органів; правовідносини, через які реалізується зовнішньо організаційна функція митних органів; правовідносини, через які реалізується внутрішньо організаційна функція митних органів [10].

З'ясування правової природи, сутності, основних рис та видів **М.п.** спонукає до висновку, про неприпустимість ситуації, коли в чинному МКУ відсутня одна із основних конструкцій митного законодавства, що, по суті є істотним недоліком юридичної техніки основного кодифікованого акту в галузі митної справи [13].

Літ.: 1. Приймаченко Д.В. Передмова. /у кн. Сучасний стан та перспективи розвитку митних правовідносин в Україні: колективна монографія / за заг. ред. Д.В. Приймаченка. Дніпро: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 272 с.; 2. Прокопенко В.В. Поняття и особенности таможенных правоотношений. *Митна справа*. 2007. № 4. С. 8-13.; 3. Шульга М.Г. Митні правові відносини. *Митна справа*. 2002. №2. С.53-56.; 4. Митне право України : навчальний посібник / за заг. ред. В.В. Ченцова та Д.В. Приймаченка. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2014. 328 с.; 5. Настюк В.Я. Норми митного права: теорія і практика застосування: монографія. Х.: Факт, 2003. 215 с.; 6. Панов І.О. Митні правовідносини як вид правових відносин. *Право і безпека*. 2009. №2. С.11-16.; 7. Приймаченко Д. В., Федотова І. О. Сучасний стан та перспективи розвитку митних правовідносин в Україні. *Право-Вісник Запорізького національного університету*. 2012. № 1. С. 259-264.; 8. Василенко В.М. Митні правовідносини в Україні: поняття, ознаки та структура. *Право і безпека*. 2013 №3 (50). С. 27-31.; 9. Сандровский К.К. Таможенное право в Украине : учеб. пособ. К. : Вентури, 2000. 208 с.; 10. Ніканорова О. Митні правовідносини як різновид правових відносин в Україні. *Митна справа*. 2014. № 6 (96). Ч. 2. Кн. 2. С. 463-469.; 11. Ченцов В.В. Механізми управління державною митною справою: монографія. Д.: АМСУ, 2012. 492 с.; 12. Кормич Б., Коваль Н.О. Митне право: навч.-метод. посіб. Одеса: Фенікс, 2021. 132 с.; 13. Оніщик Ю.В. Митні правовідносини: поняття, ознаки, види. *Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право)*. 2012. № 1 (56). С. 142–147.

Мазур А.В.

МИТНІ ПРЕФЕРЕНЦІЇ (МИТНІ ТАРИФНІ ПРЕФЕРЕНЦІЇ) (англ. CUSTOMS PREFERENCES (CUSTOMS TARIFF PREFERENCES)) – це переваги, пільги, що надаються державою у процесі реалізації її зовнішньоекономічної політики на умовах взаємності чи в односторонньому порядку щодо товарів іншої держави (держав), які переміщуються через її митний кордон. Загалом **М.п.** встановлюються у вигляді звільнення від справляння мита, зниження ставок мита або встановлення тарифних квот на ввезення товарів. **М.п.** зазвичай, надаються щодо товарів, які походять з країн, що розвиваються (односторонній порядок), або на підставі дво- та багатосторонніх договорів і носять адресний характер. Основними формами **М.п.** є особливі бюджетні режими валютного регулювання в т. ч. митні тарифні преференції, які у спеціальній літературі також називають тарифними пільгами (див. «Тарифна пільга»), тарифними преференціями або преференційними митами.

Літ.: Івашова Л.М. Преференції. Митна енциклопедія: Митна енциклопедія : в 3-х томах. Т. 2 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 474 с.

Івашова Л.М.

МИТНІ РЕЖИМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ (англ. CUSTOMS REGIMES OF THE EUROPEAN UNION). В митному законодавстві ЄС звичний для законодавства України з питань митної справи термін «митні режими» не використовується. З цією метою використовується термін «митні процедури». Нормативне закріплення таких митних процедур здійснено в чинному МК Союзу, затвердженому Регламентом Європейського Парламенту та Радою ЄС № 952/2013 від 09.10.2013 р. [1]. Згідно з п. 16. ст. 5 МК Союзу, «митна процедура» означає будь-яку з наступних процедур, під які товари можуть бути поміщені відповідно до Кодексу: випуск для вільного обігу, спеціальні процедури, вивезення. Відповідно до положень ст. 210 Розділу VII «Спеціальні процедури» МК Союзу, товари можуть бути розміщені під будь-якою з наступних категорій спеціальних процедур: (а) транзит, який включає зовнішній і внутрішній транзит; (б) зберігання, яке включає митний склад і вільні зони; (с) спеціальне використання, яке включає тимчасове ввезення та кінцеве використання; (d) переробка, яка включає внутрішню та зовнішню переробку.

Літ.: 1. Regulation (EU) № 952/2013 of the European Parliament and of the Council of 9 October 2013 laying down the Union Customs Code. *Official Journal of the European Union*. 2013. № L 269. P. 1–101.

Перепьолкін С.М.

МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ (англ. CUSTOMS FORMALITIES) – сукупність дій, що підлягають виконанню відповідними особами і митними органами, а також автоматизованою системою митного оформлення з метою дотримання вимог законодавства України з питань митної справи (п. 29 ч. 1 ст. 4 МКУ) [1]. Введення до правового поля законодавства України з питань митної справи, поняття **М.ф.** є одним з нововведень, та на нашу думку, позитивним і прогресивним кроком, чинної редакції МКУ. Проте не варто вважати її українським проривом, чи відкриттям, поняття **М.ф.** досить широко використовувалась в міжнародному законодавстві з питань митної справи. Навіть ратифіковані, в установленому порядку, міжнародні митні та транспортні конвенції, містять в собі посилання на **М.ф.** [2]. Отже в МКУ відбулась легалізація поняття, яке де-факто використовувався під час заключення двосторонніх та багатосторонніх міжнародних угод з питань митної справи та застосування транзитних перевезень.

Аналізуючи Кіотську конвенцію [3], особливо її розділ 2 «Визначення понять», встановлюємо, що **М.ф.** – це здійснення **М.ф.**, необхідних для випуску товарів у вільний обіг, з метою внутрішнього споживання, експорту чи переведення під інші митні режими. Набір цих дій завжди різний, залежно від мети, напрямку переміщення тощо, але завжди

мінімальний і необхідний. Під **М.ф.** розуміють сукупність дій, що підлягають виконанню службовими особами і митними адміністраціями з метою дотримання вимог митного законодавства, нагадаємо, що законодавство уніфіковане, тому і набір дій також максимально уніфікований та признаються як юридично значимі дії митних адміністрацій країн учасників конвенції. Тобто, розробники Кіотської конвенції на етапі розробки передбачили фактичне ототожнення поняття «митне оформлення» та «**М.ф.**». Розділ 3 загального додатку Кіотської конвенції «Митне оформлення та інші митні формальності» також сприяє бажанню доєднатись до цієї думки. Проводячи аналіз наведених норм розділу 3 можемо встановити, які ж саме дії виконуються як службовими особами, так і митними адміністраціями під час митного оформлення товарів що переміщуються: перед подачею декларації на товари декларанту дозволяється здійснювати огляд товарів та брати зразки (проби); подача, реєстрація та перевірка декларації; перевірка товарів з метою встановлення відповідності характеру, походження, стану, кількості та вартості товарів даним, наведеним у декларації та їх відповідність іншим товаросупровідним документам; випуск товарів у випадку якщо не виявлені правопорушення; представлені ліцензії на ввезення чи вивезення; представлені необхідні дозволи; сплачені всі мита та податки або вжиті необхідні заходи для забезпечення їхньої сплати [4].

Здійснюючи аналіз норм та термінів наведених в Словнику міжнародних митних термінів, підготовленому ВМО, під **М.ф.** розуміють всі операції, які повинні здійснюватися особами, яких це стосується, і митною службою з метою дотримання митного законодавства. В примітці до цього поняття вказується, що крім **М.ф.**, пов'язаних із різними митними процедурами, вони можуть включати формальності, пов'язані з фітосанітарними, ветеринарними, імміграційними, валютними нормами і нормами, які стосуються ліцензування [5]. Необхідно звернути увагу на можливість широкого тлумачення цього поняття, тобто розробники документу, крім заходів, пов'язаних безпосередньо з процедурами митного оформлення, митним контролем, оподаткуванням товарів що переміщуються через митний кордони держав, допускають включення до цих формальностей здійснення заходів щодо фітосанітарних, ветеринарних, імміграційних, валютних обмежень та обмежень що накладаються вимогами ліцензування окремих видів діяльності, або контролем за розповсюдженням окремих товарів та технологій їх виготовлення.

Така постановка питання, лише на першій погляд викликає нерозуміння адже, в деяких країнах світу саме на митні адміністрації покладається здійснення заходів щодо дотримання деяких вищезазначених норм. В Україні здійснення попереднього документального контролю товарів у пунктах пропуску через державний кордон України, який визначає процедуру здійснення у пунктах пропуску через державний кордон України санітарно-епідеміологічного, ветеринарного, фітосанітарного, екологічного контролю та контролю за переміщенням культурних цінностей у формі попереднього документального контролю товарів, що ввозяться на митну територію України та згідно з законодавством підлягають зазначеним видам контролю. Здійснення такого контролю у пунктах пропуску через державний кордон покладено на митні органи України.

Особливістю **М.ф.** є те що їх дозволяється здійснювати виключно в зонах митного контролю, тобто місцях, визначених митними органами в пунктах пропуску через державний кордон України або в інших місцях митної території України. Проте законодавець зразу дає можливість зробити виключення та наголошує що за письмовим зверненням декларанта або уповноваженої ним особи **М.ф.** можуть виконуватися митними органами поза місцем розташування цих органів, а також поза робочим часом, установленим для них, на умовах, визначених МКУ. Форма письмового звернення встановлюється Мінфіном. За виконання **М.ф.** митними органами поза місцем розташування митних органів або поза робочим часом, установленим для них, із заінтересованих осіб справляється плата у розмірах, установлених МКУ, та в порядку, визначеному Мінфіном. Така плата може справлятися із заповненням

уніфікованої митної квитанції. Така плата не справляється за виконання митними органами **М.ф.** поза місцем розташування митних органів у межах спеціальних спрощень, наданих підприємству, яке отримало авторизацію А.е.о-С (крім випадків виклику посадової особи митних органів таким А.е.о).

Також необхідно звернути увагу на те, що **М.ф.**, які здійснюються під час митного контролю та митного оформлення транспортних засобів комерційного призначення, якими переміщуються пасажери та/або товари через митний кордон України, мають уніфікований характер і не залежать від країни реєстрації або країни - власника транспортного засобу, країни, з якої прибув цей транспортний засіб, або країни, куди він прямує, крім випадків, передбачених міжнародними договорами України, укладеними відповідно до закону, та відповідними міжнародними актами, в частині застосування санкцій та обмежень у торгівлі з окремими країнами

Для виконання **М.ф.** при здійсненні митного оформлення товарів і транспортних засобів комерційного призначення застосовується автоматизована система митного оформлення (АСМО) – підсистема ЄАІС, яка в автоматичному режимі з урахуванням результатів аналізу ризиків та залежно від типу митної декларації, митного режиму, особливостей, засобів і способів переміщення товарів через митний кордон України визначає перелік таких **М.ф.** та необхідність участі у їх виконанні посадової особи митного органу [6]. У разі якщо АСМО або посадовою особою митного органу за результатами застосування системи управління ризиками не визначено необхідності участі у виконанні **М.ф.** щодо товарів і транспортних засобів комерційного призначення посадової особи митного органу, такі **М.ф.** виконуються АСМО в автоматичному режимі та цілодобово. Інформація про виконання **М.ф.** АСМО в автоматичному режимі вноситься до єдиної автоматизованої інформаційної системи митних органів України та передається декларанту або уповноваженій ним особі. У разі виходу з ладу ЄАІС, **М.ф.** виконуються в порядку, визначеному Мінфіном [7].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Прокопенко В.В. Щодо введення в правовий обіг національного митного законодавства поняття «митні формальності». *Правове життя сучасної України: матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-викл. складу*. (Одеса, 20-21.04.2012 р.). Одеса: Фенікс, 2012. Т. 2. С. 143–144.; 3. International Convention on the simplification and harmonization of Customs procedures (as amended) (Revised Kyoto Convention). Kyoto, 26.06.1999 р. URL: <http://surl.li/svqbx>; 4. Прокопенко В.В. Становлення таможенного дела в независимой Украине *Вісник Академії митної служби України. Серія «Право»*. 2015. № 2. С. 94–103.; 5. Glossary of international customs terms. World Customs Organization. Brussels, 2006. 41 p. URL: <http://surl.li/pyjuc>; 6. Положення про Єдину автоматизовану інформаційну систему митних органів, порядок і умови застосування її систем: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 19.05.2023 р. № 263. *Офіційний вісник України*. 2023 № 65. Т. 2. Ст. 3751.; 7. Порядок виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації за формою єдиного адміністративного документа : затверджено наказом Міністерства фінансів від 30.05.2012 р. № 631 (в ред. наказу Міністерства фінансів від 21.08.2023 р. № 453). *Офіційний вісник України*. 2012. № 64. Ст. 2627.

Ковальов В.Г.

МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ НА АВІАТРАНСПОРТІ (англ. CUSTOMS FORMALITIES FOR AIR TRANSPORT) – сукупність дій, що підлягають виконанню відповідними особами і митними органами, а також автоматизованою системою митного оформлення з метою дотримання вимог законодавства України з питань митної справи на авіатранспорті. Здійснення **М.ф.** відбувається відповідно до глави 31 ч. 2 ст. 246 МКУ [1],

норм Повітряного кодексу України (далі – ПКУ) [2] підзаконних нормативних актів [3, 4] та ін. Об'єктами здійснення **М.ф.** виступають повітряне судно (далі – ПС), обсяг формальностей розрізняється, якщо судно використовується з різною метою, або саме виступає в ролі об'єкта зовнішньоекономічної угоди, пасажирів, вантажі, багаж, поштові відправлення, запаси споживання. Враховуючи напрямок переміщення через митний кордон України, мету переміщення, статус, об'єктів переміщення **М.ф.** суттєво різняться. Загальною формою митного контролю, для застосування в міжнародному повітряному сполученні, а одже і однією з найбільш вживаних **М.ф.** буде виступати перевірка документів та відомостей зазначених в них, огляд та переогляд вантажу та транспортного засобу, що ж стосується пасажирів то для них це перевірка документів та відомостей, огляд та переогляд ручної поклажі, багажу, включаючи несупроводжуваний багаж, та у виключних випадках особистий огляд громадян. **М.ф.** здійснюються виключно посадовими особами митних органів у формах та обсязі, визначених за результатами застосування системи управління ризиками, в тому числі з використанням інформаційних технологій, і завершується митним оформленням відповідно до вимог законодавства. Проте митні органи можуть здійснювати, та навіть зобов'язані проводити інші види державного контролю у формі попередньої документальної перевірки. Митний контроль ПС здійснюється: у випадку прибуття (приліт) на митну територію України, – після проведення прикордонного контролю; у випадку вибуття (відліт) з митної території України, – до початку прикордонного контролю. У разі нетривалої стоянки ПС відповідно до затвердженого розкладу руху митний контроль такого ПС здійснюється одночасно з прикордонним контролем. Щодо запасів споживання **М.ф.** децю спрощенні і передбачають письмове інформування митних органів з подальшим митним оформленням за звітний період, а не за кожний рейс.

Обов'язковою **М.ф.** з якої розпочинається легалізація прибуття ПС на територію України є повідомлення посадових осіб митного органу та отримання відповідних документів. Відповідно до ч. 4 ст. 70 ПКУ з метою прискорення та спрощення процедур митного та прикордонного оформлення авіаперевізник або експлуатант аеропорту, або суб'єкт наземного обслуговування надсилає до органу охорони державного кордону та митних органів, які провадять діяльність у пунктах пропуску для повітряного сполучення, попередню інформацію про членів екіпажу, пасажирів, імпортерні, експортерні та транзитні вантажі, які перевозяться ПС [2]. Наступною дією після отримання поточної інформації є формування складу митного наряду для огляду ПС шляхом призначення начальником зміни підрозділу митниці в пункті пропуску інспекторів. Також призначається старший митного наряду. До функцій старшого наряду входить, насамперед, складання плану-завдання щодо здійснення митного огляду ПС. У плані-завданні вказується роль кожного учасника митного наряду при огляді літака, а саме: в якій послідовності буде здійснений огляд ПС; розподіл ролей інспекторів митного наряду при огляді ПС (багажні, вантажні відсіки, пасажирський салон, кабіна пілотів тощо). При прибутті літака митний наряд прямує на стоянку ПС. Першим на борт ПС піднімається при потребі уповноважений представник санітарно-епідеміологічної служби з метою з'ясування санітарно-епідеміологічної ситуації на борту літака і унеможливлення поширення інфекцій на території України. За сприятливої санітарно-епідеміологічної ситуації на борт ПС піднімається посадова особа митного наряду. При цьому посадова особа митниці перевіряє наявність усіх документів, повноту даних, унесених до генеральної декларації, опитує командира ПС щодо наявності на борту літака товарів, у тому числі таких, що надійшли без товаросупровідних документів, або документів, що надійшли без товарів, і після перевірки проставляє на генеральній декларації відбиток штампу «Під митним контролем» та робить відповідні записи у разі наявності зауважень або застережень.

За результатами застосування системи управління ризиками, в тому числі із використанням інформаційних технологій та урахуванням попередньої інформації, посадова

особа митного органу приймає рішення щодо необхідності проведення огляду ПС. Про таке рішення посадова особа митного органу повідомляє представника міжнародного аеропорту або перевізнику разі прийняття рішення про здійснення митного контролю ПС документально (без присутності посадових осіб митних органів на борту ПС) додатково повідомляється орган охорони державного кордону. Огляд ПС здійснюється тільки в присутності представника перевізника і за його результатами складається акт про проведення огляду (переогляду) встановленої форми. Митний контроль і митне оформлення ПС, яким перевозяться офіційні державні делегації, здійснюються без митного огляду. За відсутності зауважень посадова особа митного органу проставляє на генеральній декларації відбиток особистої номерної печатки. За наявності зауважень посадова особа митного органу зазначає їх у генеральній декларації, відбиток особистої номерної печатки проставляється після усунення таких зауважень. Також посадова особа митного органу проставляє відповідні відмітки на карго маніфесті й інших документах, що були надані для здійснення митного контролю та митного оформлення ПС. Декларування ПС, що переміщується через митний кордон України як товар на підставі зовнішньоекономічного договору (контракту), здійснюється у відповідному митному режимі з поданням митної декларації за формою єдиного адміністративного документа у встановленому порядку. Декларування ПС, що використовується виключно для перевезення пасажирів і товарів через митний кордон України, здійснюється без надання митної декларації. Відомості про таке ПС зазначаються у генеральній декларації.

Вибуття ПС за межі митної території України можливе тільки після завершення всіх передбачених законодавством України видів контролю та з дозволу адміністрації міжнародного аеропорту, митного органу та органу охорони державного кордону справах митного органу залишається по одному примірнику генеральної декларації, карго маніфесту й інших документів, що були підставою для здійснення митного контролю та митного оформлення ПС, з відмітками митного органу. Інформація про оформлення ПС вноситься до програмного модуля «Журнал пункту пропуску» АСМО «Інспектор» ЄАІС.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Повітряний кодекс України : Закон України від 19.05.2011 р. № 3393-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. №48–49. Ст. 536.; 3. Типова технологічна схема здійснення митного контролю повітряних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними, у пунктах пропуску через державний кордон : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 451. *Офіційний вісник України*. 2012. № 40. Ст. 1546.; 4. Порядок виконання митних формальностей на повітряному транспорті : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 03.08.2018 р. № 671. *Офіційний вісник України*. 2018. № 76. Ст. 2555.

Ковальов В.Г.

МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ НА АВТОМОБІЛЬНОМУ ТРАНСПОРТІ (англ. CUSTOMS FORMALITIES ON ROAD TRANSPORT) – сукупність дій, що підлягають виконанню відповідними особами і митними органами, а також автоматизованою системою митного оформлення з метою дотримання вимог законодавства України з питань митної справи на автомобільному транспорті. Здійснення **М.ф.** відбувається відповідно до глави 33, ч. 2 ст. 246 МКУ [1], Закону України «Про автомобільний транспорт» [2] та підзаконного нормативного акту, прийнятого КМУ [3].

М.ф. щодо автомобільних транспортних засобів і товарів здійснюється виключно митними органами відповідно до законодавства, вибірково, у формах та обсязі, що визначені на підставі результатів системи управління ризиками. Митний контроль автомобільних транспортних засобів і товарів здійснюється виключно в зонах митного контролю і завершується митним оформленням відповідно до вимог законодавства. Під час здійснення

М.ф. щодо автомобільних транспортних засобів і товарів митні органи у пунктах пропуску здійснюють: реєстрацію прибуття автомобільних транспортних засобів і товарів на митну територію України або їх вибуття з митної території України; перевірку комплектності документів, необхідних для митного контролю та митного оформлення автомобільних транспортних засобів і товарів відповідно до заявленого митного режиму, а також відомостей, зазначених у цих документах; облік та реєстрацію автомобільних транспортних засобів і товарів, результатів їх митного контролю та митного оформлення; контроль за дотриманням установлених законодавством строків тимчасового ввезення автомобільних транспортних засобів і товарів на митну територію України або їх тимчасового вивезення з митної території України; контроль за дотриманням установлених законодавством умов здійснення транзиту автомобільних транспортних засобів і товарів митною територією України; застосування у випадках, установлених законодавством, заходів гарантування доставки автомобільних транспортних засобів і товарів до митниць призначення; контроль за дотриманням вимог законодавства, якими встановлено заборони або обмеження стосовно переміщення автомобільних транспортних засобів і окремих видів товарів через митний кордон України; аналіз та оцінку ризиків, у тому числі з використанням документальних профілів ризику або електронних профілів ризику, включених до відповідних підсистем ЄАІС; митний огляд (огляд та переогляд автомобільних транспортних засобів і товарів, ручної поклажі та багажу, особистий огляд громадян); заходи офіційного контролю, яким підлягають товари, в пунктах пропуску шляхом попереднього документального контролю; прийняття рішення про вжиття заходів, необхідних для забезпечення додержання законодавства з питань митної справи під час переміщення автомобільних транспортних засобів і товарів через митний кордон України; взаємодію з іншими державними органами, які здійснюють заходи офіційного контролю (далі – контролюючі органи), під час їх здійснення; нарахування митних платежів, передбачених законодавством під час митного контролю та митного оформлення автомобільних транспортних засобів і товарів у пунктах пропуску, а також контроль за повнотою їх стягнення; оформлення встановлених законодавством митних документів за результатами митного контролю та митного оформлення автомобільних транспортних засобів і товарів; ідентифікацію автомобільних транспортних засобів і товарів у випадках та порядку, встановлених законодавством; прийняття рішення щодо пропуску або відмови у пропуску автомобільних транспортних засобів і товарів на митну територію України або за межі митної території України, випуску товарів.

Митний контроль автомобільних транспортних засобів і товарів у пунктах пропуску здійснюється шляхом застосування таких форм митного контролю: перевірка документів та відомостей, які відповідно до законодавства надаються митним органам під час переміщення автомобільних транспортних засобів і товарів через митний кордон України; митний огляд (огляд та переогляд автомобільних транспортних засобів і товарів, огляд та переогляд ручної поклажі та багажу, особистий огляд громадян); усне опитування громадян та посадових осіб підприємств; облік автомобільних транспортних засобів і товарів; взяття проб (зразків) товарів; використання службових собак, технічних та спеціальних засобів контролю; подання запитів до інших державних органів, установ та організацій, уповноважених органів іноземних держав для встановлення автентичності документів, наданих митним органам. Митний контроль автомобільних транспортних засобів і товарів, що переміщуються смугами руху, позначеними символами червоного кольору («червоний коридор»), у пункті пропуску здійснюється трьома етапами: 1 – попередні операції (Для здійснення митного контролю декларант, уповноважена ним особа або перевізник надають посадовій особі митного органу документи, визначені МКУ. На прийнятих документах проставляється відбиток штампа «Під митним контролем»). Після цього здійснюється перевірка комплектності наданих документів, цілісності накладеного митного забезпечення, а також загальний огляд автомобільних

транспортних засобів і товарів); 2 – здійснення заходів офіційного контролю товарів шляхом попереднього документального контролю; 3 – закінчення митного контролю (Посадова особа митного органу за результатами системи управління ризиками у порядку, визначеному Держмитслужбою, приймає рішення про проведення огляду автомобільних транспортних засобів і товарів, що перебувають під митним контролем, ручної поклажі та багажу, та обсяг його проведення).

Огляд автомобільних транспортних засобів і товарів, ручної поклажі та багажу може здійснюватися посадовими особами митного органу разом з органом охорони державного кордону із залученням посадових осіб інших контролюючих органів, які здійснюють визначені законом заходи офіційного контролю у пунктах пропуску, за ініціативою посадових осіб митного органу або зазначених державних контролюючих органів відповідно до вимог законодавства та міжнародних договорів України. У разі виявлення пошкодження або втрати митного забезпечення, накладеного на автомобільні транспортні засоби і товари, чи за наявності інших видимих ознак можливого несанкціонованого доступу до товарів, що перебувають під митним контролем, а також за наявності достатніх підстав вважати, що переміщення таких автомобільних транспортних засобів і товарів через митний кордон України здійснюється поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, у тому числі в разі отримання відповідної інформації від правоохоронних органів, може проводитися переогляд автомобільних транспортних засобів і товарів.

Про результати огляду та переогляду автомобільних транспортних засобів і товарів, ручної поклажі та багажу складається акт за формою, встановленою Мінфіном.). За результатами митного контролю митні органи приймають одне з таких рішень про: проведення митного оформлення автомобільних транспортних засобів і товарів відповідно до вимог законодавства і заявленого митного режиму та надання дозволу на їх пропуск через митний кордон України; пропуск або відмову в пропуску та митному оформленні автомобільних транспортних засобів і товарів через митний кордон України та повернення їх на територію суміжної держави; затримання автомобільних транспортних засобів і товарів для передачі на склад митного органу для зберігання. Рішення митними органами приймається, як правило, протягом однієї доби.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48.; 2. Про автомобільний транспорт : Закон України від 05.04.2001 р. № 2344-III (в ред. Закону від 23.02.2006 р. № 3492-IV). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2344-14#Text>.; 3. Типова технологічна схема здійснення митного контролю автомобільних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними, у пунктах пропуску через державний кордон : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 451. *Офіційний вісник України*. 2012. № 40. Ст. 1546.

Ковальов В.Г.

МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ (англ. CUSTOMS FOR MALITIES FOR RAIL TRANSPORT) – сукупність дій, що підлягають виконанню відповідними особами і митними органами, а також автоматизованою системою митного оформлення з метою дотримання вимог законодавства України з питань митної справи на залізничному транспорті. Митний контроль за переміщенням через митний кордон України залізничного рухомого складу здійснюється посадовими особами митних органів шляхом перевірки відомостей, зазначених у документах, що подаються для здійснення митних процедур. Для цілей митного контролю використовується інформація, що міститься в автоматизованому банку даних Укрзалізниці [1].

Митний контроль товарів у міжнародному залізничному сполученні здійснюється в зонах митного контролю. З метою запобігання порушенню розкладу руху поїздів митний

контроль може здійснюватися поза пунктами пропуску через державний кордон або в місцях, визначених керівником митного органу за погодженням з керівниками залізничної станції та органу охорони державного кордону України. Пасажири поїздів міжнародного сполучення можуть проходити митний контроль також в інших місцях, визначених уздовж маршруту руху поїзда за умови погодження між Держмитслужбою, Держприкордонслужбою і Мінінфраструктури. Посадка і висадка пасажирів, що пройшли **М.ф.**, а також завантаження і розвантаження товарів (вантажів), відправлення пасажирських поїздів з місць стоянки здійснюються з дозволу митного органу і органу охорони державного кордону. Строки здійснення **М.ф.** щодо залізничного рухомого складу визначаються керівником митного органу за погодженням з іншими контролюючими органами та адміністрацією залізниці, а в пункті пропуску через державний кордон України – крім того, з керівником відповідного органу охорони державного кордону України. Розвантажувальні, навантажувальні, перевантажувальні та інші операції, необхідні для здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, проводяться підприємствами залізниці за рахунок власників товарів або уповноважених ними осіб. Під час переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України залізничним транспортом декларант, уповноважена ним особа або перевізник надають митному органу в паперовій або електронній формі документи та відомості, визначені ст. 335 МКУ: транспортні (перевізні) документи; передатну відомість на залізничний рухомий склад; документ, що засвідчує наявність припасів (за наявності припасів); визначений актами Всесвітнього поштового союзу документ, що супроводжує міжнародні поштові відправлення (за їх наявності); комерційні документи (за наявності їх у перевізника) на товари, що перевозяться [2]. У виняткових випадках, перелік яких визначається Мінфіном, на вимогу митного органу окремі вагони, локомотиви, інші елементи рухомого складу для здійснення митного контролю можуть бути виключені зі складу поїзда, якщо проведення такого контролю у складі поїзда неможливе. Відправлення залізничних транспортних засобів з місць стоянки здійснюється з дозволу митного органу та органу охорони державного кордону України. Митні органи мають право проводити митний огляд та переогляд залізничних транспортних засобів і товарів (вантажів) з метою перевірки законності переміщення, відповідності даних, наведених у перевізних та товаросупровідних документах, фактичним. У разі виявлення порушень митних правил або законодавства на будь-якому етапі здійснення **М.ф.** посадова особа митного органу зобов'язана вжити необхідних заходів, передбачених законодавством.

Літ.: 1. Типова технологічна схема здійснення митного контролю залізничних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними, у пунктах пропуску через державний кордон : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 451. *Офіційний вісник України*. 2012. №40. Ст. 1546.; 2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.

Разумей М.М.

МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ НА МОРСЬКОМУ ТА РІЧКОВОМУ ТРАНСПОРТІ (англ. CUSTOMS FORMALITIES FOR SEA AND RIVER TRANSPORT) – сукупність дій, що підлягають виконанню відповідними особами і митними органами, а також автоматизованою системою митного оформлення з метою дотримання вимог законодавства України з питань митної справи на морському та річковому транспорті. **М.ф.** щодо суден, що прибули з-за кордону, здійснюються після проведення прикордонного контролю, а суден, що вибувають за кордон, – до початку прикордонного контролю. **М.ф.** щодо суден закордонного плавання здійснюються, як правило, документально у приміщенні митних органів, або за умови їх постійного перебування під контролем митного органу в зонах митного контролю в пунктах пропуску через державний кордон України. Судно закордонного плавання протягом усього

часу стоянки в порту перебуває під митним контролем. Митниця має право в цей період здійснювати огляд і переогляд судна, пломбування та опечатування його окремих трюмів і приміщень, де розміщені товари, підстави для ввезення на митну територію України, вивезення за межі митної території України чи транзит через територію України яких – відсутні. **М.ф.** відносно суден закордонного плавання і товарів, що переміщуються ними через митний кордон України, здійснюються митницею біля причалів, в акваторіях портів або на місці якірної стоянки на рейді. Митний контроль в акваторіях портів чи на місці якірної стоянки на рейді здійснюється за погодженням з органом охорони державного кордону. **М.ф.** відносно суден закордонного плавання під іноземним прапором можуть здійснюватися документально за умови їх постійного перебування під контролем митниці в зонах митного контролю на територіях морських та річкових портів, а також в акваторіях портів, відкритих для міжнародних перевезень. **М.ф.** відносно товарів, що переміщуються членами екіпажів суден закордонного плавання, можуть здійснюватися безпосередньо на борту таких суден або в інших місцях, визначених адміністрацією порту за погодженням з митницею, у зоні діяльності якої розташовано порт [1]. **М.ф.** щодо іноземних суден можуть здійснюватися документально за умови їх постійного перебування під контролем митного органу в зонах митного контролю в пунктах пропуску через державний кордон України. **М.ф.** щодо товарів, що переміщуються членами екіпажів та пасажирями цих суден, здійснюються біля борту судна або в іншому місці у межах зони митного контролю, яке визначено адміністрацією порту та погоджено з митним органом та органом охорони державного кордону. Залежно від водотоннажності і призначення суден закордонного плавання їх митне оформлення проводиться у строк, який визначається керівником митного органу за погодженням з керівником відповідного органу охорони державного кордону України та іншими контрольними службами. Огляд судна контрольними органами проводиться після узгодження органом охорони державного кордону та митним органом. Якщо є підстави вважати, що судно переміщується через митний кордон з порушенням норм законодавства з питань митної справи, то його митний огляд здійснюється обов'язково. Митне оформлення суден закордонного плавання здійснюється цілодобово у такій черговості: 1) аварійні судна; 2) пасажирські судна; 3) вантажно-пасажирські судна; 4) лінійні судна; 5) танкерні судна; 6) інші судна у порядку їх прибуття. Вивантаження товарів із суден закордонного плавання та навантаження товарів на зазначені судна здійснюються з дозволу митного органу та під його контролем згідно з документами, передбаченими ст. 335 МКУ. Дозвіл надається невідкладно після перевірки поданих документів. У разі відмови у наданні дозволу митний орган зобов'язаний невідкладно, письмово або в електронній формі, повідомити власника товарів про причини і підстави такої відмови. З метою надання митним органам можливості оцінити ризики при ввезенні товарів на митну територію України водним транспортом перевізник може надавати митному органу відомості щодо цих товарів в електронному вигляді у форматі міжнародних стандартів обміну електронною інформацією [2].

Літ.: 1. Порядок виконання митних формальностей на морському та річковому транспорті : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 10.03.2015 р. № 308. *Офіційний вісник України*. 2015. № 39. Ст. 1175.; 2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.

Разумей М.М.

МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ НА ТРУБОПРОВІДНОМУ ТРАНСПОРТІ ТА ЛІНІЯХ ЕЛЕКТРОПЕРЕДАЧІ (англ. CUSTOMS FORMALITIES FOR PIPELINES AND POWERSUPPLY LINES) – сукупність дій, що підлягають виконанню відповідними особами і митними органами, а також автоматизованою системою митного оформлення, товарів, що переміщуються через митний кордон України трубопровідним транспортом та лініями

електропередачі, у тому числі з метою транзиту через митну територію України (п. 29 ч. 1 ст. 4, ст. 231 МКУ) [1]. Правове регулювання здійснюється главою 35 МКУ та підзаконними нормативними актами [2, 3, 4]. В свою чергу, магістральний трубопровід – це технологічний комплекс, що функціонує як єдина система і до якого входить окремий трубопровід з усіма об'єктами і спорудами, зв'язаними з ним єдиним технологічним процесом, або кілька трубопроводів, якими здійснюються транзитні, міждержавні, міжрегіональні поставки продуктів транспортування споживачам, або інші трубопроводи, спроектовані та збудовані згідно з державними будівельними вимогами щодо магістральних трубопроводів (ст. 1 ЗУ «Про трубопровідний транспорт») [5]. Лінії електропередачі можуть бути кабельними і повітряними. Кабельна лінія електропередачі – це лінія для передавання електричної енергії або окремих її імпульсів, складена з одного або декількох паралельно прокладених кабелів, кабельної арматури, систем, що підтримують кабелі, та пристроїв кріплення і підтримування кабелів та арматури. Повітряна лінія електропередачі – це електроустановка, призначена для передавання електричної енергії по проводах, розташованих просто неба і прикріплених за допомогою ізоляторів та арматури до опор або кронштейнів і стояків на інженерних спорудах (мостах, шляхопроводах тощо) (ст. 1 ЗУ «Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів») [6].

Згідно з п. 5 ч. 1 ст. 335 МКУ, при переміщенні товарів трубопровідним транспортом та лініями електропередачі декларант (уповноважена ним особа) надає митному органу такі документи та відомості: зовнішньоекономічний договір (контракт) або інші документи, що підтверджують право володіння, користування та/або розпорядження товарами; акт прийому-передачі товарів або довідку, що підтверджує кількість товарів; комерційні та супровідні документи (за наявності їх у власника трубопровідного транспорту, лінії електропередачі) на товари, а на момент митного оформлення – рахунок-фактуру; найменування та адресу відправника і отримувача товарів; документи (дозволи, сертифікати), що підтверджують показники товару [1].

Переміщення товарів через митний кордон України трубопровідним транспортом, а також переміщення товарів трубопровідним транспортом до/з митного складу здійснюються на підставі оформленої періодичної митної декларації, а фактичний контроль товарів, як правило, здійснюється з періодичністю, що відповідає періодичності подання додаткової декларації на переміщені товари (п. 2.2, 3.3 Порядку та строків митного контролю та митного оформлення товарів, що переміщуються трубопровідним транспортом) [2]. Мінфіном також затверджено Перелік місць митного контролю товарів, що переміщуються трубопровідним транспортом та лініями електропередачі (для митного контролю природного газу, нафти, нафтопродуктів, аміаку, етилену та електроенергії) [3].

Переміщення товарів через митний кордон України лініями електропередачі здійснюється на підставі оформленої періодичної митної декларації, за винятком технологічного переміщення електроенергії між енергосистемами країн (або їх частинами). Фактичний контроль товарів здійснюється з періодичністю, що відповідає періодичності подання додаткової декларації на обсяг товарів, переміщених через митний кордон України лініями електропередачі протягом попереднього календарного місяця (п.п. 2.2, 2.4, 3.3 Порядку та строків митного контролю та митного оформлення товарів, що переміщуються лініями електропередачі) [4].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Порядок та строки митного контролю та митного оформлення товарів, що переміщуються трубопровідним транспортом: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 30.05.2012 р. № 629. *Офіційний вісник України*. 2012. № 59. С. 173. Ст. 2381.; 3. Перелік місць митного контролю товарів, що переміщуються трубопровідним транспортом та лініями електропередачі: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 30.05.2012 р. № 629. *Офіційний*

вісник України. 2012. № 59. С. 173. Ст. 2381.; 4. Порядок та строки митного контролю та митного оформлення товарів, що переміщуються лініями електропередачі : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 30.05.2012 р. № 629. *Офіційний вісник України*. 2012. № 59. С. 173. Ст. 2381.; 5. Про трубопровідний транспорт : Закон України від 15.05.1996 р. № 192/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 29. Ст. 139.; 6. Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів : Закон України від 09.07.2010 р. № 2480-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 1. Ст. 1.

Лютиков П.С.

МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ ПОЗА МІСЦЕМ РОЗТАШУВАННЯ МИТНОГО ОРГАНУ(англ. CUSTOMS FORMALITIES OUTSIDE THE LOCATION OF THE CUSTOMS AUTHORITIES) – сукупність дій, що підлягають виконанню відповідними особами і митними органами з метою дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи поза місцем розташування митного органу.

Згідно зі ст. 247 МКУ митне оформлення здійснюється в місцях розташування відповідних підрозділів митних органів протягом робочого часу, встановленого для цих органів. За письмовим зверненням декларанта або уповноваженої ним особи митні формальності можуть виконуватися митними органами поза місцем розташування цих органів. У разі переміщення товарів і транспортних засобів експрес-перевізником з письмовою заявою звертається експрес-перевізник. Форма письмового звернення визначається Мінфіном. Заява щодо виконання митних формальностей митними органами поза місцем розташування митних органів повинна містити: відомості про товар та/або транспортний засіб, відправника, одержувача, зовнішньоекономічний договір або інший документ, що використовується в міжнародній практиці замість договору (контракту);плановані час і дату виконання митних формальностей; зобов'язання про внесення плати; відомості про бажане місце проведення виконання митних формальностей; печатку заявника (за наявності);підпис заявника. Рішення про виконання митних формальностей поза місцем розташування митного органу у робочий час приймається посадовою особою цього митного органу, уповноваженою на це наказом керівника митниці, на підставі письмової заяви декларанта або уповноваженої ним особи шляхом проставляння на заяві резолюції.

За виконання митних формальностей митними органами поза місцем розташування митних органів із заінтересованих осіб справляється плата у розмірах, установлених КМУ, та в порядку, визначеному Мінфіном. Платником плати є особа, на звернення якої було прийняте рішення про виконання митних формальностей поза місцем розташування митного органу. Плата справляється у гривні за офіційним (валютним) курсом, встановленим НБУ, що діє на дату подання митної декларації, а у разі, коли виконання митних формальностей не пов'язано з поданням митної декларації, – на дату фактичної сплати. Нарахування та внесення плати за виконання митних формальностей поза місцем розташування митних органів здійснюються таким чином: у підрозділах митного оформлення митних органів, для яких встановлено п'ятиденний робочий тиждень або які працюють за затвердженими керівниками митних органів та передбаченими правилами внутрішнього службового розпорядку графіками змінності, – за розміром плати за виконання митних формальностей за роботу у робочий, надурочний, нічний час та вихідні, святкові і неробочі дні відповідно до часу фактичного виконання митних формальностей; у підрозділах митного оформлення митних органів, режим роботи яких визначений як цілодобовий, – за розміром плати за виконання митних формальностей у робочий час.

Плата нараховується виключно за фактичний час здійснення митних формальностей поза місцем розташування митного органу або поза робочим часом, установленим для митного органу, незалежно від кількості посадових осіб митного органу, залучених до їх

проведення. До часу, витраченого посадовою особою митного органу на здійснення митних формальностей поза місцем розташування митних органів, зараховується також час, витрачений нею на проїзд до місця призначення й у зворотному напрямку. Кошти, що надійшли від справляння плати за виконання митних формальностей митними органами поза місцем розташування митних органів, зараховуються до державного бюджету. Виконання митних формальностей митними органами поза місцем розташування митних органів за одну годину роботи становить: у робочий час – 20 євро; у надурочний, нічний час і вихідні дні – 40 євро; у святкові та неробочі дні – 50 євро.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Порядок справляння плати за виконання митних формальностей митними органами поза місцем розташування цих органів або поза робочим часом, установленим для них : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 23.10.2017 № 862. *Офіційний вісник України*. 2017. №95. Ст. 2906.; 3. Розміри плати за виконання митних формальностей митними органами поза місцем розташування митних органів або поза робочим часом, установленим для митних органів: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 18.01.2003 № 93. *Офіційний вісник України*. 2003. №4. Ст. 139.

Разумей М.М.

МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ ЩОДО ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ ТА ІНШИХ ТОВАРІВ ПІДРОЗДІЛІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ (англ. CUSTOMS CLEARANCE OF MILITARY EQUIPMENT AND OTHER GOODS OF UNITS OF THE ARMED FORCES).

Відповідно до ч. 1 ст. 252 МКУ [1], військова техніка та інших товарів (далі – військова техніка), укомплектована повністю військовою командою (бойові та військово-транспортні повітряні судна, військові кораблі та судна забезпечення ВМС тощо) як України, так і іноземних держав, укомплектованих повністю військовою командою, яка перетинає митний кордон України, підлягає митному оформленню. Особливості здійснення **М.ф.** встановлені КМУ [2].**М.ф.** щодо військової техніки іноземних держав здійснюється митним органом за участю представників Міноборони, а в разі якщо заходи, в рамках яких переміщуються такі товари, належать до повноважень іншого центрального органу виконавчої влади, - представників цього центрального органу виконавчої влади. Товари, що переміщуються через борти іноземних військових кораблів та повітряних суден на митну територію України або у зворотному напрямку, підлягають митному оформленню в порядку, визначеному МКУ.

Взятий Україною стратегічний курс, закріплений у Конституції України, на набуття повноправного членства в ЄС та НАТО, а також поточна воєнно-політична ситуація обумовили потребу у спрощенні **М.ф.** щодо військової техніки та використанні **М.ф.** аналогічних існуючим у міжнародній практиці, скасувати процедуру подання окремих дозвільних документів та проходження заходів офіційного контролю під час оформлення військової техніки підрозділів збройних сил держав-членів ЄС та НАТО, які у встановленому законом порядку допущені на територію України. З цією метою ВРУ було внесено зміни до МКУ [3], а КМУ на реалізацію норм кодексу було затверджено форму документа для декларування військової техніки та інших товарів (далі – Форма 302); Положення про документ для декларування військової техніки та інших товарів (Форму 302 України); та Порядок заповнення документа для декларування військової техніки та інших товарів (Форми 302 України); Порядок виконання митних формальностей під час здійснення митного контролю та оформлення військової техніки та інших товарів, що переміщуються з використанням документа для декларування військової техніки та інших товарів (Форми 302 України) [4].

Форма 302 використовується для декларування військової техніки: підрозділів збройних сил держав-членів ЄС, держав-членів НАТО та інших держав, які у встановленому законом порядку допущені на територію України; підрозділів ЗСУ, направлених згідно із законом до інших держав (п. 65 ч. 1 ст. 4 МКУ). Для поміщення військової техніки підрозділів збройних сил держав-членів ЄС, держав-членів НАТО та інших держав, які у встановленому законом порядку допущені на територію України: у митні режими тимчасового ввезення або реекспорту замість митної декларації може використовуватися Форма 302 за формою держави, з якої направляються або направлялися такі підрозділи; у митний режим транзиту замість митної декларації може використовуватися Форма 302 за формою держави, з якої направляються такі підрозділи. Для поміщення військової техніки підрозділів ЗСУ, направлених згідно із законом до інших держав, у митні режими тимчасового вивезення та реімпорту замість митної декларації можуть використовуватися Форма 302; або Форма 302 за формою держави, до якої направляються підрозділи ЗСУ, допущені до перебування на території такої держави.

Строк тимчасового ввезення, тимчасового вивезення військової техніки товарів, визначених ч. 1, 2 ст. 252-1 МКУ, встановлюється митним органом відповідно до ст. 108, 116 МКУ. У разі використання (споживання) або знищення військової техніки, поміщених у митний режим тимчасового ввезення, тимчасового вивезення з використанням Форми 302, вони вважаються такими, що поміщені відповідно у митний режим реекспорту, реімпорту. Тимчасово ввезені на митну територію України або тимчасово вивезені за межі митної території України військова техніка, які не були поміщені у митні режими реекспорту або реімпорту, крім визначених у ч. 5 ст. 252-2 МКУ, до завершення строку їх тимчасового ввезення або тимчасового вивезення підлягають поміщенню в інший митний режим у порядку та на умовах, встановлених цим МКУ та іншими законами України. Порядок виконання **М.ф.** під час здійснення митного контролю та митного оформлення військової техніки, що переміщуються з використанням Форми 302, встановлений КМУ [4].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Порядок митного оформлення військової техніки, у тому числі військових транспортних засобів, які перетинають митний кордон України: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 18.01.2003 р. № 63. *Офіційний вісник України*. 2003. № 4. Ст. 122.; 3. Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законів України щодо уніфікації з європейськими та північноатлантичними стандартами процедур декларування військової техніки та інших товарів : Закон України від 23.08.2023 р. № 3345-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 92. Ст. 359; 4. Деякі питання застосування документа для декларування військової техніки та інших товарів (Форми 302 України): постанова Кабінету Міністрів України від 17.11.2023 р. № 1230. *Офіційний вісник України*. 2024. № 2. Ст. 31.

Приймаченко Д.В.

МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ ЩОДО ПРИПАСІВ (англ. CUSTOMS FORMALITIES FOR STORES) – це сукупність дій, що підлягають виконанню відповідними особами і митними органами, а також автоматизованою системою митного оформлення під час переміщення припасів через митний кордон України.

Категорія «припаси» є достатньо обмеженою та включає в себе: 1) товари, призначені для споживання пасажирями та членами екіпажів (бригад) на борту транспортних засобів, незалежно від того, продаються ці товари чи ні; 2) товари, необхідні для експлуатації і технічного обслуговування транспортних засобів на шляху прямування та у пунктах проміжних стоянок чи зупинок (у тому числі пально-мастильні матеріали), крім запасних частин та устаткування, які знаходяться у транспортних засобах на момент прибуття на митну територію України або доставляються на них під час перебування на цій території;

3) товари, які призначаються для продажу на винос пасажиром та членам екіпажів (бригад) транспортних засобів і знаходяться у цих транспортних засобах на момент прибуття на митну територію України або доставляються на них під час перебування на цій території (п. 48 ч. 1 ст. 4 МКУ) [1]. Отже, перелік припасів законодавчо врегульований та є вичерпним.

Правове регулювання **М.ф.** здійснюється нормами МКУ (переважно гл. 34 «Митні формальності щодо припасів» тощо), підзаконними нормативними актами [2, 3, 4]. Згідно норм МКУ, припаси переміщуються через митний кордон України із звільненням від оподаткування митними платежами та без застосування до них заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Втім, для звільнення припасів від оподаткування митними платежами необхідно дотриматися наступних умов: 1) залишення припасів на борту суден, які їх переміщують через митний кордон України; 2) придбання припасів в країнах, територію яких перетинав транспортний засіб, який їх переміщує; 3) сплата усіх необхідних платежів в країнах, де ці припаси були придбані; 4) залишення припасів на борту транспортних засобів під час їх перебування на митній території. При цьому, усі припаси, які ввозяться на митну територію України підлягають декларуванню. Зокрема, в декларації або облікових документах зазначається мінімумом відомостей, необхідних для здійснення їх митного контролю, наприклад кількість припасів на борту транспортного засобу. Видача припасів санкціонується митними органами з урахуванням кількості членів екіпажу та пасажирів, а також строків перебування судна на митній території України.

Митним законодавством передбачена можливість випуску припасів для вільного обігу на митній території України або поміщення їх в інший митний режим, за умови дотримання вимог МКУ. Також дозволяється перевантажувати припаси з попереднього дозволу митного органу на інші засоби водного, авіаційного чи залізничного транспорту, що виконують міжнародні рейси. З урахуванням специфіки категорії «припаси», актуальним є питання забезпечення їхньої схоронності. Це питання вирішується за рахунок покладання додаткових обов'язків на перевізників припасів, зокрема обов'язку вжиття необхідних заходів для запобігання будь-якому недозволеному використанню припасів. Також передбачена можливість накладання митними органами митного забезпечення на припаси, що є певною гарантією забезпечення їхньої схоронності. В окремих випадках митні органи мають право вимагати вилучення припасів з транспортних засобів для зберігання їх в іншому місці під час перебування цих транспортних засобів на митній території України.

Окремими нормами МКУ передбачено декларування припасів, що вивозяться за межі митної території України. Мова йде про припаси, які переміщуються транспортними засобами комерційного призначення. Пропуск припасів на транспортні засоби такого призначення здійснюється на підставі оформлених товаросупровідних документів. При чому, декларування експорту припасів здійснюється на підставі товаросупровідних документів з накладеним митним забезпеченням та відміткою адміністрації транспортного засобу комерційного призначення про одержання припасів протягом не більше 30 календарних днів від дати накладення митного забезпечення.

Відносно окремих видів припасів в митному законодавстві встановлені обмеження щодо їхнього пропуску. Це стосується алкогольних напоїв і тютюнових виробів. Наприклад, на борту транспортного засобу, що прибуває на митну територію України або відбуває з неї, дозволяється ввозити та вивозити для споживання особами, які перебувають на його борту, алкогольні напої і тютюнові вироби з розрахунку споживання однією особою на добу. Отже, порядок переміщення припасів через митний кордон України є чітко регламентованим та передбачає наявність додаткових вимог, які пов'язані з цільовим характером використання припасів та необхідністю забезпечення їхньої схоронності.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552; 2. Порядок

виконання митних формальностей на морському та річковому транспорті: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 10.03.2015 р. № 308. *Офіційний вісник України*. 2015. № 38. Ст. 1175; 3. Про виконання митних формальностей відповідно до заявленого митного режиму: наказ Міністерства фінансів України від 31.05.2012 р. № 657. *Офіційний вісник України*. 2012. № 80. Ст. 3233.; 4. Порядок митного оформлення та контролю за переміщенням припасів: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 30.05.2012 р. № 626. *Офіційний вісник України*. 2012. № 50. Ст. 2005.

Легеца Є.О., Філатов В.В.

МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ ЩОДО ТОВАРІВ, ЩО ПЕРЕМІЩУЮТЬСЯ (ПЕРЕСИЛАЮТЬСЯ) У МІЖНАРОДНИХ ПОШТОВИХ ВІДПРАВЛЕННЯХ (англ. CUSTOMS FORMALITIES REGARDING GOODS MOVED (TRANSMITTED) IN INTERNATIONAL MAIL SHIPMENTS) – сукупність дій, що підлягають виконанню відповідними особами і митними органами, а також автоматизованою системою митного оформлення, необхідних для випуску товарів, що переміщуються в упакованих та оформлених відповідно до вимог актів ВПС та Правил надання послуг поштового зв'язку [1] в листах, поштових картках, бандеролях, спеціальних мішках з позначкою «М», дрібних пакетах, відправленнях з оголошеною цінністю, поштових посилках, згрупованих поштових відправленнях з позначкою «Консигнація», відправленнях міжнародної прискореної пошти «EMS», які приймаються для пересилання за межі України, доставляються в Україну або переміщуються через територію України транзитом операторами поштового зв'язку, а також сукупність заходів, що здійснюються з метою забезпечення додержання норм МКУ, законів та інших нормативно-правових актів з питань митної справи, міжнародних договорів України, при переміщенні таких товарів. Визначення ґрунтується на нормативних визначеннях митного контролю, митного оформлення та міжнародного поштового відправлення, що містяться в п. 23, 24, 31 ч. 1 ст. 4 МКУ [2]. Правове регулювання здійснюється Всесвітньою поштовою конвенцією та Заключним протоколом до неї [3], до якої Україна приєдналася у 2017 р. [4], главою 36 МКУ, іншими законами та підзаконними нормативними актами [5, 6, 7, 8].

М.ф. здійснюється в місцях міжнародного поштового обміну, які визначаються операторами поштового зв'язку за погодженням з Мінінфраструктури та Держмитслужбою, або за місцем розташування (проживання) одержувача або відправника, та є необхідною умовою для переміщення таких відправлень через митний кордон України, крім тих, що переміщуються через територію України транзитом (ч. 8, 14 ст. 233 МКУ) [2]. Згідно з п. 9-2 ч. 1 ст. 4 МКУ, депеша – це згруповані міжнародні поштові відправлення, що відправляються одночасно з місця міжнародного поштового обміну однієї країни до іншої згідно з планом направлення міжнародної пошти та/або планом направлення пошти EMS за однією письмовою картою CN 31, CN 32 або посилковою картою CP 87 та переміщуються через митний кордон України оператором поштового зв'язку. Підставою для пропуску та вивезення депеш є супровідні поштові документи CN 37, CN 38, CN 41 (ч. 4 ст. 233 МКУ) [1]. Розпакування, перепаккування, пред'явлення для огляду, а також зберігання міжнародних поштових відправлень здійснюються під митним контролем у місцях міжнародного поштового обміну (ч. 6 ст. 233 МКУ) [1]. В свою чергу, місце міжнародного поштового обміну – це виробничий підрозділ оператора поштового зв'язку, який здійснює оброблення міжнародних поштових відправлень, які пересилаються юридичними та фізичними особами з України, в Україну та відкритим транзитом через її територію за призначенням. У цьому місці відправлення пред'являються працівнику митниці для здійснення митного контролю та митного оформлення [7]. Держмитслужбою визначено 11 таких місць у 8 операторах поштового зв'язку [8].

Декларування таких товарів здійснюється оператором поштового зв'язку чи декларантом або уповноваженою ним особою; при цьому, кореспонденція, поштові листи та листівки, література для сліпих, друковані матеріали декларуються в усній формі на підставі товаросупровідних документів (ч. 1 ст. 236 МКУ) [1]. Декларування товарів, що переміщуються (пересилаються) на адресу одного одержувача-громадянина в одній депеші від одного відправника у міжнародних поштових відправленнях, здійснюється оператором поштового зв'язку шляхом подання: реєстрів (тимчасових та/або додаткових) міжнародних поштових відправлень з урахуванням відомостей та документів, передбачених актами ВПС – якщо сумарна фактурна вартість товарів не перевищує еквівалент 150 євро; наведених вище реєстрів або документів, встановлених актами Всесвітнього поштового союзу – якщо така вартість перевищує еквівалент 150 євро, але не перевищує еквівалент 10000 євро (ч. 3, 5 ст. 236 МКУ) [1].

Літ.: 1. Правила надання послуг поштового зв'язку: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 05.03.2009 р. № 270 (в ред. постанови Кабінету Міністрів України від 10.10.2023 р. № 1071). URL: <http://surl.li/trfjv>; 2. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552; 3. Universal Postal Convention (Concluded at Vienna on 10.07.1964). URL: <http://surl.li/trfky>; 4. Про затвердження Всесвітньої поштової конвенції, Загального регламенту Всесвітнього поштового союзу, Заключного протоколу Всесвітньої поштової конвенції та Угоди про поштові платіжні послуги: Указ Президента України від 10.10.2017 р. 316/2017. *Офіційний вісник України*. 2017. № 83. Ст. 2541; 5. Про затвердження форми реєстру міжнародних поштових та експрес-відправлень та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 450: постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2022 р. № 1458. *Офіційний вісник України*. 2023. № 3. Ст. 252; 6. Про оформлення міжнародних поштових та експрес-відправлень і затвердження Змін до Порядку заповнення митних декларацій за формою єдиного адміністративного документа: наказ Міністерства фінансів України від 04.01.2023 р. № 6. *Офіційний вісник України*. 2023. № 4. Ст. 389; 7. Про затвердження Положення про митний контроль та митне оформлення міжнародних поштових відправлень: наказ Державного комітету зв'язку та інформатизації України та Держмитслужби від 27.10.1999 р. № 680/108. *Офіційний вісник України*. 1999. № 46. С. 153. Ст. 2288; 8. Про перелік місць міжнародного поштового обміну: лист Міністерства доходів і зборів України від 27.06.2013 р. № 99-24/2-01-03/2211. URL: <http://surl.li/tsmzd>.

Лютіков П.С.

МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ ЩОДО ТОВАРІВ, ЩО ПЕРЕМІЩУЮТЬСЯ (ПЕРЕСИЛАЮТЬСЯ) У МІЖНАРОДНИХ ЕКСПРЕС-ВІДПРАВЛЕННЯХ (англ. CUSTOMS FORMALITIES REGARDING GOODS MOVED (TRANSMITTED) IN INTERNATIONAL EXPRESS MAIL) – сукупність дій, що підлягають виконанню відповідними особами і митними органами, а також автоматизованою системою митного оформлення, необхідних для випуску товарів, що переміщуються у належним чином упакованих міжнародних відправленнях з документами чи товарним вкладенням, які приймаються, обробляються, перевозяться будь-яким видом транспорту за міжнародним транспортним документом з метою доставки одержувачу прискореним способом у визначений строк, а також сукупність заходів, що здійснюються з метою забезпечення додержання норм МКУ, законів та інших нормативно-правових актів з питань митної справи, міжнародних договорів України, при переміщенні таких товарів. Визначення ґрунтується на нормативних визначеннях митного контролю, митного оформлення та міжнародного експрес-відправлення, що містяться в п. 23, 24, 32 ч. 1 ст. 4 МКУ [1]. Правове регулювання **М.ф.** здійснюється главою 36 МКУ та підзаконними нормативними актами [2, 3],

М.ф. здійснюються в центральних (регіональних) сортувальних станціях або за місцем розташування (проживання) одержувача (відправника) та є необхідною умовою для переміщення таких відправлень через митний кордон України, крім тих, що переміщуються через територію України транзитом (ч. 8, 15 ст. 233 МКУ) [1]. Для здійснення **М.а.** митний орган, у зоні діяльності якого розташована центральна (регіональна) сортувальна станція, визначає певний підрозділ (конкретних посадових осіб), для розміщення якого (яких) перевізник надає належним чином обладнане приміщення на території центральної (регіональної) сортувальної станції.

Згідно з ч. 3 ст. 233 МКУ, підставою для пропуску вантажу експрес-перевізника на митну територію України є загальна декларація прибуття (ст. 194-1 МКУ) та митна декларація для декларування у митний режим транзиту товарів (ч. 1 ст. 94 МКУ). Після пропуску цей вантаж направляється під митним контролем до митного органу призначення. В свою чергу, підставою для вивезення такого вантажу є митна декларація (ч. 1 ст. 94 МКУ). Особливістю пропуску таких вантажів є те, що згідно з ч. 5 ст. 233 МКУ, контроль за дотриманням заходів нетарифного регулювання ЗЕД не здійснюється, заходи офіційного контролю не проводяться, а **М.ф.** проводяться в найкоротший строк [1]. Розпакування, перепакування, пред'явлення для огляду, а також зберігання міжнародних експрес-відправлень до випуску у вільний обіг чи повернення відправникам здійснюються під митним контролем на центральних (регіональних) сортувальних станціях (ч. 6 ст. 233 МКУ). В свою чергу, центральна (регіональна) сортувальна станція – це відповідним чином облаштовані приміщення та територія, на яких виключно експрес-перевізник (його регіональний підрозділ) здійснює операції з міжнародними експрес-відправленнями та їх зберігання в рамках виконання угод з іноземними операторами про обмін цими відправленнями, а також виконуються **М.ф.** (п. 2 розділу I Порядку визначення та обладнання центральних (регіональних) сортувальних станцій) [3].

Строк зберігання міжнародних експрес-відправлень під митним контролем не може перевищувати 30 днів з можливістю його продовження митним органом не більш як на 15 днів за заявою експрес-перевізника чи його повіреного або декларанта чи уповноваженої ним особи (ч. 7 ст. 233 МКУ). Після закінчення цього строку експрес-перевізник повертає таке відправлення відправникові або передає його на склад митного органу (ч. 11 ст. 233 МКУ) [1].

Декларування таких товарів здійснюється експрес-перевізником чи декларантом або уповноваженою ним особою; при цьому, експрес-відправлення документарного характеру декларуються в усній формі на підставі товаросупровідних документів (ч. 1 ст. 236 МКУ) [1]. Декларант або уповноважена особа здійснює декларування шляхом подання заяви за формою, встановленою Додатком 1 до Положення про митні декларації [4]. Експрес-перевізник здійснює декларування шляхом подання реєстрів (тимчасових та/або додаткових) міжнародних експрес-відправлень за формою, затвердженою КМУ [3]. **М.ф.** можуть бути завершені тільки після здійснення усіх видів контролю, передбачених законодавством для певних товарів та інших предметів, та подання митному органу перевізником або відправником (одержувачем) документів про здійснення таких видів контролю (відповідного сертифіката, дозволу) разом із документами, необхідними для митного оформлення, або документів, необхідних для митного оформлення, з відмітками органів державної влади, що здійснюють відповідні види контролю, про можливість пропуску через митний кордон.

При здійсненні **М.ф.** варто також наголосити на необхідності сплати митних платежів. Так, товари (за винятком підакцизних), що переміщуються (пересилаються) на адресу одного одержувача (юридичної або фізичної особи) в одному вантажі експрес-перевізника від одного відправника у міжнародних експрес-відправленнях, якщо їх сумарна фактурна вартість не перевищує еквівалент 150 євро, не є об'єктом оподаткування митними платежами. За товари (за винятком підакцизних), що переміщуються (пересилаються) на адресу одного одержувача

(юридичної або фізичної особи) в одному вантажі експрес-перевізника від одного відправника у міжнародних експрес-відправленнях, якщо їх сумарна фактурна вартість перевищує еквівалент 150 євро, оподатковуються митом відповідно до норм МКУ [1] та податком на додану вартість відповідно до ПКУ [5].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Про затвердження форми реєстру міжнародних поштових та експрес-відправлень та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 450: постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2022 р. № 1458. *Офіційний вісник України*. 2023. № 3. Ст. 252.; 3. Про оформлення міжнародних поштових та експрес-відправлень і затвердження Змін до Порядку заповнення митних декларацій за формою єдиного адміністративного документа : наказ Міністерства фінансів України від 04.01.2023 р. № 6. *Офіційний вісник України*. 2023. № 4. Ст. 389.; 4. Питання, пов'язані із застосуванням митних декларацій : постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. №450. *Офіційний вісник України*. 2012. № 40. Ст. 1545.

Гуцул І.А., Лютиков П.С.

МИТНО-ПРАВОВА НОРМА– див. НОРМА МИТНОГО ПРАВА

МИТНО-ТАРИФНЕ РЕГУЛЮВАННЯ (англ. CUSTOMS-TARIF FREGULATION) – використання державою (або скоординовано групою держав) інструментів мита як важелів впливу на діяльність суб'єктів зовнішньоекономічних відносин. **М.т.р.** є однією з ключових форм державного регулювання ЗЕД і відноситься до числа економічних методів впливу на зовнішньоекономічні процеси. **М.т.р.** передбачає встановлення певного рівня митної ставки залежно від виду (класифікації) товару та країни його походження. Мито може встановлюватися на товари, що імпортуються та експортуються. Імпортне (ввізне) мито потенційно ускладнює ввезення товарів іноземного походження на територію даної країни (групи країн). Експортне (вивізне) мито потенційно ускладнює вивезення, експорт певного товару з країни (групи країн). Тобто мито в будь-якому випадку є обмеженням, бар'єром у здійсненні зовнішньоекономічних, насамперед зовнішньоторговельних, операцій. Висота митних бар'єрів визначається рівнем ставок мита. Скажімо, імпортне мито нарівні 5% скоріше за все мало позначиться на обсягах імпортних потоків, на бажанні здійснювати відповідний міждержавний рух товарів. Ставки нарівні 10% та більше будуть мати зовсім іншу силу впливу. Чим вище ставка імпортного мита, тим сильніше закривається відповідний ринок від іноземних конкурентів (нерезидентів). Це створює кращі умови для виробників-резидентів. Але це не означає, що чим вищими є митні бар'єри, тим краще це для відповідної економіки.

Літ.: 1. Петруня Ю.Є. Митно-тарифне регулювання. Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 2 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А., 2014. 474 с.

Петруня Ю.Є

МИТО (англ. DUTY) – 1) це загальнодержавний податок, встановлений ПКУ та МКУ, який нараховується та сплачується відповідно до МКУ, законів України та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана ВРУ (ч. 1 ст. 271 МКУ) [1]. **М.** є одним з різновидів митних платежів (п. 27 ч. 1 ст. 4 МКУ); 2) вид державного непрямого податку, який справляється з імпорту, експорту і транзиту товарів, торговельно-промислового прибутку, майна, цінностей і предметів, що перетинають кордон у визначених державою пунктах під контролем митних служб. За основними функціональними ознаками **М.** – це: регулювання зовнішньоторговельного обігу з іноземними державами; джерело поповнення державного бюджету; захист національного товаровиробника [2].

При застосуванні **М.** завжди реалізується фіскальна функція, оскільки воно в будь-якій ситуації є податком, що наповнює державну казну і покривається за рахунок кінцевого споживача. Ефект фіску прямо залежить від митної ставки – якщо вона незначна, то й ефект від даного податку невеликий, а якщо розмір ставки підвищується, то й посилюється податковий тягар. **М.** також забезпечує ефект захисту, оскільки воно знижує, насамперед, цінову конкурентоспроможність товару, відносно якого застосовується. Зі збільшенням ставки **М.** зростає його протекціоністська спрямованість як інструменту зовнішньоторговельної політики. За своєю суттю воно виконує захисну функцію навіть тоді, коли вітчизняна продукція не вступає в пряму конкуренцію з іноземними товарами. Наприклад, коли країна хоче знизити валютні витрати своїх громадян, у зв'язку з проблемами платіжного балансу, влада йде на підвищення ціни на деякі іноземні товари, хоча аналогічні імпортозамінні вітчизняні товари відсутні, з метою тимчасового скорочення споживання.

М. завжди є тарифним бар'єром на шляху товаропотоку з однієї країни до іншої, навіть, якщо розмір ставки незначний, а торговельні перешкоди ніколи не сприяють переміщенню товарів. При транзиті, якщо ставки значні, вони змінюють напрям товаропотоку, при експорті знижують обсяги вивозу товарів, а при запровадженні імпортного **М.** спонукають інші країни до створення відповідних перешкод на шляху ввезення товарів з країни-ініціатора застосування митного тарифу. **М.**, як засіб митно-тарифного регулювання ЗЕД – є інструментом економічного (протекціоністського) регулювання імпорту та експорту, що суттєво впливає на конкурентоспроможність товару за допомогою механізму цін, призводячи до його подорожчання і тим самим обмежуючи його збут, а також прямо і опосередковано визначає основні економічні параметри національних економік, а саме: динаміку й тенденції зміни обмінних курсів, відсоткових ставок, структуру та значення платіжного балансу тощо.

Механізм застосування **М.** складається з декількох елементів: класифікація товару згідно з УКТ ЗЕД, методи оцінки вартості оподатковуваних товарів, методи визначення країни походження товарів, процедура застосування митних ставок. Тому ефективне застосування **М.** не обмежується простою зміною рівнів митних ставок. Досягнення певних цілей: протекціоністських чи фіскальних, можливе за умови маніпуляції всіма елементами даного податку

М., як податок – є інструментом наповнення Державного бюджету України. У науці адміністративного і фінансового права, **М.** характеризують: а) за рівнем державних структур, які його встановлюють (**М.** є загальнодержавним податком, оскільки встановлюється вищим органом законодавчої влади України шляхом прийняття ЗУ, а стягнення **М.** є обов'язковим на всій території держави); б) за формою оподаткування та економічним змістом об'єкта оподаткування (**М.** є непрямим податком (податком на споживання), оскільки встановлюється в цінах товарів і послуг, а їх розмір для окремого платника прямо не залежить від його доходів, тож їх платять в абсолютному розмірі більше той, хто більше споживає; за способом стягнення – окладним (спочатку установлюються ставки **М.** для всіх платників, а відтак розмір податку для кожного платника залежить від розмірів бази його оподаткування).

М. – це особливий податок, головне призначення якого, зокрема в Україні, активізація структурних змін у ЗЕД. Економічна природа **М.** відображає відмінності світової та національної вартості, а за своєю формою **М.** виступає платежем, податком і є різницею в рівнях світових і внутрішніх цін.

М. – це вартісна категорія. Воно є основним фактором, який підвищує ціну конкретного імпортного (експортного) товару при його надходженні на національний ринок країни і дає змогу національним виробникам підвищувати загальний рівень цін на вітчизняні товари та отримувати додатковий прибуток. Тому потрібен індивідуальний підхід до обґрунтування мита з кожного конкретного товару на основі аналізу національних та інтернаціональних витрат і цін [3].

В Україні застосовуються такі види **М.**: ввізне мито; вивізне мито; сезонне мито; особливі види мита: спеціальне, антидемпінгове, компенсаційне, додатковий імпорнтний збір (ч. 2 ст. 271 МКУ) (див. окремі види **М.**). Забороняється застосовувати інші види **М.**, крім тих, що встановлені МКУ. Платниками **М.** є: особа, яка ввозить товари на митну територію України чи вивозить товари з митної території України у порядку та на умовах, встановлених МКУ; особа, на адресу якої надходять товари, що переміщуються (пересилаються) у міжнародних поштових або експрес-відправленнях, несупроводжуваному багажі, вантажних відправленнях; особа, на яку покладається обов'язок дотримання вимог митних режимів, які передбачають звільнення від оподаткування **М.**, у разі порушення таких вимог; особа, яка використовує товари, митне оформлення яких було здійснено з умовним звільненням від оподаткування, не за цільовим призначенням та/або всупереч умовам чи цілям такого звільнення згідно з МКУ, іншими законами України, а також будь-які інші особи, які безпідставно використовують звільнення від оподаткування **М.** (податкову пільгу); особа, яка реалізує або передає у володіння, користування чи розпорядження товари, що були випущені у вільний обіг на митній території України із звільненням від оподаткування митними платежами, до закінчення строку, визначеного законом; особа, яка реалізує товари, транспортні засоби відповідно до ст. 243 МКУ (ст. 276 МКУ).

Об'єктами оподаткування **М.** є: товари, митна вартість яких перевищує еквівалент 150 євро, що ввозяться на митну територію України або вивозяться за межі митної території України підприємствами; товари, що ввозяться (пересилаються) на митну територію України в обсягах, які підлягають оподаткуванню митними платежами відповідно до розд. XII МКУ, а також розд. VтаVI ПКУ [4]; товари, транспортні засоби, що реалізуються відповідно до ст. 243 МКУ. Датою виникнення податкових зобов'язань із сплати **М.** у разі ввезення товарів на митну територію України чи вивезення товарів з митної території України є дата подання митному органу митної декларації для митного оформлення або дата нарахування такого податкового зобов'язання митним органом у випадках, визначених МКУ та законами України (ст. 278 МКУ). В Україні застосовуються такі види ставок **М.**: адвалорна; специфічна та комбінована (ч. 1 ст. 280 МКУ) (див. окремі види ставок **М.**). Забороняється застосовувати інші, ніж встановлені у МКУ види ставок **М.**.

Літ: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Гребельник О.П. Митна справа: Підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 400 с.; 3. Коросташова І.М. Мито, його види та функції. Свідоцтво на реєстрацію авторського права на твір від 19.08.2019 №91712; 4. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.

Гребельник О.П., Коросташова І.М.

МИТО АВТОНОМНЕ – див. АВТОНОМНЕ МИТО

МИТО АДВАЛОРНЕ – див. АДВАЛОРНЕ МИТО

МИТО АНТИДЕМПІНГОВЕ – див. АНТИДЕМПІНГОВЕ МИТО

МИТО ВВІЗНЕ (ІМПОРТНЕ) – див ВВІЗНЕ МИТО

МИТО ВИВІЗНЕ (ЕКСПОРТНЕ) – див. ВИВІЗНЕ МИТО

МИТО КОМБІНОВАНЕ – див. КОМБІНОВАНЕ МИТО

МИТО КОМПЕНСАЦІЙНЕ– див. КОМПЕНСАЦІЙНЕ МИТО

**МИТО КОНВЕНЦІЙНЕ (ДОГОВІРНЕ)– див. КОНВЕНЦІЙНЕ (ДОГОВІРНЕ)
МИТО**

МИТО СЕЗОННЕ – див. СЕЗОННЕ МИТО

МИТО СПЕЦИФІЧНЕ – див. СПЕЦИФІЧНЕ МИТО

МИТО СПЕЦІАЛЬНЕ – див. СПЕЦІАЛЬНЕ МИТО

МИТО ТРАНЗИТНЕ – див. ТРАНЗИТНЕ МИТО

МІЖНАРОДНА КОНВЕНЦІЯ ПРО БЕЗПЕЧНІ КОНТЕЙНЕРИ (КОНВЕНЦІЯ CSC 1972 РОКУ) (англ. INTERNATIONAL CONVENTION FOR SAFE CONTAINERS (CSC, 1972) [1] – це міжнародна угода, що містить структурні вимоги для забезпечення безпеки під час обробки, штабелювання та перевезення контейнерів у ході звичайної експлуатації. **М.к.** прийнята 02.12.1972 р. на спільній конференції ООН і Міжнародної морської організації (далі – ММО). Українською РСР була прийнята та підписана у рамках Міжнародної морської організації. З 01.03.1977 р. **М.к.** набрала чинності для Української РСР. У 1993 році держава Україна ратифікувала поправки до цієї Конвенції [2].

Метою прийняття **М.к.** є підтримання високого рівень безпеки людського життя під час транспортування та обробки контейнерів шляхом забезпечення прийнятних процедур випробувань і відповідних вимог до міцності; сприяння міжнародним перевезенням контейнерів шляхом встановлення єдиних міжнародних правил безпеки, що застосовуються до всіх видів наземного транспорту. Ця процедура сприяє гармонізації національних правил безпеки.

Вимоги **М.к.** застосовуються до переважної більшості вантажних контейнерів, що використовуються на міжнародному рівні, за винятком тих, котрі призначені спеціально для повітряних перевезень. Оскільки не передбачається, що це стосується всіх контейнерів, фургонів або багаторазових пакувальних ящиків, сфера застосування Конвенції обмежується контейнерами встановленого мінімального розміру з кутовими пристроями.

М.к. містить порядок її застосування; визнання допуску; контролю, а також підписання, ратифікації, прийняття, схвалення, приєднання та набрання чинності. **М.к.** на момент прийняття складалася з преамбули, 16 статей і II додатків. В процесі реалізації положень **М.к.** за ініціативою ММО в неї вносились правки. Так, наприклад, ст. 2-11 **М.к.** і Додаток 1 до неї скасовано і замінено Додатком В.3 до Конвенції про тимчасове ввезення [3].

У ст. 2 **М.к.** сформульовані основні визначення, а саме: «контейнер» це предмет транспортного обладнання, що відповідає наступним характеристикам: має постійний характер тобто, є досить міцним, щоб бути придатним для багаторазового використання; спеціально сконструйований для полегшення перевезення вантажів одним або кількома видами транспорту без проміжного перевантаження; сконструйований з урахуванням необхідності закріплення та (або) легкої обробки й для цього обладнаний кутовими фітингами; має відповідний розмір, його площа, котра знаходиться між чотирма зовнішніми нижніми кутами, повинна складати: не менше 14 кв. м. (150 кв. футів) або не менше 7 кв.м. (75 кв. футів), якщо його обладнано верхніми кутовими фітингами. Зазначається, що термін «контейнер» не включає ні транспортних засобів, ні пакування; однак він поширюється на контейнери, коли вони перевозяться на шасі; «кутові фітинги» означають сукупність отворів і граней у верхній та (або) нижній частинах контейнера, які використовуються для обробки, штабелювання та (або) закріплення; «адміністрація» означає уряд держави-учасниці, з дозволу якого здійснюється допуск контейнерів; «міжнародне перевезення» означає

перевезення між пунктами відправлення й призначення, розташованими на території двох держав, принаймні одна з яких є державою, стосовно якої застосовується **М.к.**; «вантаж» означає будь-які товари, вироби чи будь-якого роду предмети, що перевозяться в контейнерах; «новий контейнер» означає контейнер, виготовлення якого почалось у день набрання чинності **М.к.** або після цього дня; «існуючий контейнер» означає контейнер, що не є новим контейнером; «власник» означає власника, як це передбачається національним законодавством держави учасниці, або орендаря, або отримувача застави, якщо угодою сторін передбачається відповідальність власника за утримання й огляд контейнера орендарем або отримувачем застави та інше.

Додаток I «правила випробування, огляду, допуску та утримання контейнерів» містить загальні правила випробування, перевірки, затвердження та технічного обслуговування контейнерів, визначає процедури, відповідно до яких контейнери, що використовуються в міжнародних перевезеннях, повинні бути схвалені Адміністрацією держави-учасниці або організацією, що діє від її імені, з точки зору безпеки. Додаток містить зразок таблички про допуск за умовами безпеки. Разом з тим зазначається, що Адміністрація або її уповноважений представник уповноважує виробника прикріпити до контейнерів табличку з допуском щодо безпеки, котра містить відповідні технічні дані.

За умовами **М.к.** після схвалення та маркування контейнери переміщатимуться в міжнародному транспорті з мінімальними формальностями контролю безпеки. Відповідальність за подальше технічне обслуговування безпечного контейнера несе власник, який зобов'язаний періодично перевіряти контейнер. Додаток II «Конструктивні вимоги безпеки й випробування» охоплює структурні вимоги безпеки та випробування, включаючи деталі процедур випробувань. **М.к.** конкретно вимагає, щоб контейнер піддавався різним випробуванням, що представляють поєднання вимог безпеки як для внутрішнього, так і для морського транспорту.

Літ.: 1. International Convention for Safe Containers (CSC) (Adoption: 02.12.1972; Entry into force: 06.09.1977). URL: <http://surl.li/trdci>; 2. Поправки до Міжнародної конвенції про безпечні контейнери від 02.12.1972 р. (м. Лондон, 04.11.1993 р.). URL: <http://surl.li/tsnar>; 3. Convention on Temporary Admission (Istanbul Conventions) (Istanbul, 26.06.1990). URL: <http://surl.li/tmird>

Стрижак І.В.

МІЖНАРОДНА КОНВЕНЦІЯ ПРО ВЗАЄМНУ АДМІНІСТРАТИВНУ ДОПОМОГУ В МИТНИХ СПРАВАХ («ЙОХАНЕСБУРГСЬКА МИТНА КОНВЕНЦІЯ»). (англ. INTERNATIONAL CONVENTION ON MUTUAL ADMINISTRATIVE ASSISTANCE IN CUSTOMS MATTERS FROM (JOHANNESBURG CUSTOMS CONVENTION)). Дата підписання: 27.06.2003 року, Брюссель, Бельгія. Конвенція не набула чинності. **М.к.** була прийнята ВМО в Брюсселі, Бельгія, і досі не набула чинності. **М.к.** є однією з основних міжнародних угод ВМО, спрямованих на забезпечення правової основи та обов'язкового взаємного співробітництва між митними адміністраціями держав-учасниць. Основна мета **М.к.** полягає в забезпеченні належного застосування митного законодавства державами-учасницями щодо надання одна одній адміністративної допомоги шляхом взаємодії митних адміністрацій з метою недопущення, розслідування та припинення митних правопорушень та створення безпечної міжнародної системи постачання товарів метою сприяння безпеці та спрощенню переміщення товарів, Рада митного співробітництва розробила міжнародні стандарти спрямовані на сприяння безперервному транскордонному переміщенню товарів. Одним із наріжних каменів цих стандартів є налагодження співпраці в режимі реального часу між митними адміністраціями за допомогою вдосконаленої електронної передачі митних даних, що дозволяє митниці ідентифікувати партії товарів з високим ризиком до їх прибуття.

М.к. складається з 54 статей у 13 розділах. Деякі з них є обов'язковими статтями, що представляють основні положення надійної правової основи для надання взаємної адміністративної допомоги. Ці положення містяться в ст. 1-8, 11, 13, 18, 24-28 і 31, 54. Так, у 13 розділах йдеться про: Розділ I. Визначення: цей розділ складається з однієї статті з визначеннями; Розділ II. Сфера застосування Конвенції: цей розділ складається з однієї статті, котра стосується мети та сфери застосування Конвенції; Розділ III. Процедура надання допомоги. Загальні процедури надання допомоги, складається з 2 статей, що стосуються процедур передачі запитів про допомогу, а також спонтанного надання допомоги; Розділ IV. Інформація. Складається з 6 статей, присвячених меті та типу інформації, котру можна запитувати та надавати. Розділ також передбачає добровільний автоматичний обмін інформацією, а також попередній обмін інформацією; Розділ V. Спеціальні види допомоги. Містить 8 статей, що регламентують надання спеціальних видів допомоги, наприклад: спостереження, контрольована доставка, повідомлення, повернення митних претензій, явка експертів і свідків, присутність офіційних осіб у території один одного та порядок візиту офіційних осіб; Розділ VI. Транскордонне співробітництво. Складається з 5 статей, що розкривають зміст загальних положень транскордонного співробітництва, а також видів співпраці, таких як переслідування по гарячих слідах, транскордонний нагляд, секретні розслідування та спільні контрольно-розслідувальні групи; Розділ VII. Використання, конфіденційність і захист інформації. Розділ складається з 3 статей, що стосуються умов, за яких інформація може використовуватися, конфіденційний характер інформації та способу її захисту, зокрема персональних даних; Розділ VIII. Централізація інформації. Складається з 6 статей, присвячених розміщенні інформації в захищеній центральній автоматизованій інформаційній системі, створення такої центральної інформаційної системи, управління нею, обробку неособистої інформації, інформації про фізичних та юридичних осіб та іншої інформації; Розділ IX. Безпека центральної автоматизованої інформаційної системи. Містить 2 статті, що стосуються відповідальності за заходи безпеки та їх впровадження; Розділ X. Захист інформації в центральній автоматизованій інформаційній системі. Складається з 7 статей, що стосуються надання інформації, її використання, збереження персональних даних, доступу до них, модифікації інформації та відповідних обов'язків і зобов'язань; Розділ XI. Винятки та застереження. Містить 2 статті, що стосуються умов, за яких Договірні сторони можуть відмовитися або відкласти співпрацю, а також застережень, котрі можуть бути зроблені щодо неосновних статей; Розділ XII. Витрати. Містить 1 статтю котра визначає обов'язки окремих митних адміністрацій щодо витрат, пов'язаних із забезпеченням митного співробітництва; Розділ XIII. Заключні положення. Складається з 10 статей, що містять питання, управління Конвенцією, підписання, ратифікація, приєднання, вирішення суперечок і набрання чинності.

Приєднання до **М.к.** дозволить митним адміністраціям на законних підставах обмінюватися інформацією, включаючи персональні дані, і надавати допомогу безпосередньо одна одній, а також обмінюватися інформацією про вантажі до їх прибуття у пункт призначення, щоб забезпечити міжнародний торговельний ланцюг постачання.

Для держав Південної Африки приєднання до **М.к.** відкриває можливість стати частиною розширеної глобальної мережі міжнародних митних адміністрацій і зміцнить здатність Південної Африки боротися з шахрайством у сфері економічної безпеки. **М.к.** створює правову основу для митних адміністрацій для обміну інформацією, яка може бути використана в судових процесах проти недобросовісних торговців, діяльність яких завдає шкоди економіці Південної Африки. Злочини включають контрабанду товарів з метою ухилення від сплати мита та податків, заниження вартості задля зменшення мита та податків, а також зворотне перевезення, коли вимагають відшкодування за експортовані товари, що ніколи не залишають державу або контрабандою повертаються до Південної Африки. Це

також підвищить репутацію Південної Африки як надійного та шанованого торгового партнера.

Літ.: 1. International convention on mutual administrative assistance in customs matters (Brussels, 27.06.2003) URL: <http://surl.li/trddi>

Філянїна Л.А.

МІЖНАРОДНА КОНВЕНЦІЯ ПРО ВЗАЄМНУ АДМІНІСТРАТИВНУ ДОПОМОГУ У ВІДВЕРНЕННІ, РОЗСЛІДУВАННІ ТА ПРИПИНЕННІ ПОРУШЕНЬ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА (КОНВЕНЦІЯ 1977 РОКУ) (англ. INTERNATIONAL CONVENTION ON MUTUAL ADMINISTRATIVE ASSISTANCE FOR THE PREVENTION, INVESTIGATION AND REPRESSION OF CUSTOMS OFFENCES) [1].

М.к. встановлює основу для сприяння надання адміністративної взаємодопомоги в митних справах, прийнята під егідою ВМО 06.09.1977 р. у м. Найробі, Кенія та замінює різні двосторонні та багатосторонні регіональні угоди з цього питання. Набрала чинності 21.05.1980 р. Станом на січень 2024 р. учасниками є 52 держави (документи двох держав чекають на ратифікацію). Україна приєдналася 23.05.2000 р. [2] ратифікаційна грамота від 11.07.2000 р. Депозитарієм виступає Генеральний секретар ВМО. **М.к.** складається з Преамбули, 6 глав (23 статті) та 11 додатків, котрі можуть бути прийняті незалежно один від одного. **М.к.** побудована таким чином, що держави можуть приймати лише ті додатки, що сумісні з їхнім національним законодавством. Дана система дозволяє державам що не можуть виконувати всі положення **М.к.**, стати її договірною стороною, приймаючи лише конкретні додатки (хоча б один з них). У 6 главах міститься наступна інформація: Глава I «Визначення». Данна глава складається з однієї статті з визначеннями, що застосовуються нею, а саме: «митне законодавство» означає всі установчі та регулюючі положення, що застосовуються або контролюються митними адміністраціями у зв'язку з імпортом, експортом або транзитом товарів; «порушення митного законодавства» – будь-яке порушення або спроба порушення митного законодавства; «митне шахрайство» – порушення митного законодавства, за допомогою якого особа вводить митні органи в оману і, таким чином, уникає, повністю або частково, сплати імпортних або експортних мит та податків, чи виконання заборон і обмежень, встановлених митним законодавством, або отримує будь-яку вигоду в порушення митного законодавства; «контрабанда» – митне шахрайство, що полягає у переміщенні товарів через митний кордон у будь-який прихований спосіб; «імпортні та експортні мита і податки» – мито, всі інші мита, податки, збори та інші нарахування, що стягуються у зв'язку з імпортом або експортом товарів, але не включає в себе збори та нарахування, розмір яких обмежений приблизною вартістю послуг, що надаються; «особа» – фізична так і юридична особа, якщо з контексту не впливає інше; «Рада» – організація, заснована згідно з Конвенцією про створення Ради митного співробітництва, що була укладена в Брюсселі 15 грудня 1950 року; «Постійний технічний комітет» – Постійний технічний комітет Ради; «ратифікація» означає ратифікацію, прийняття або затвердження. Глава II «Сфера застосування Конвенції». Складається з трьох статей, котрі стосуються мети та сфери застосування **М.к.** Глава III Загальний порядок надання допомоги. Глава містить 4 статті, що регулюють порядок надання допомоги, а саме обмін документами та іншою інформацією. Глава IV «Інші положення». Містить 3 статті, що регулюють питання забезпечення підтримання особистих та безпосередніх зв'язків між підрозділами, відповідальними за відвернення, розслідування та припинення правопорушень митного законодавства; зазначається, що **М.к.** будь-який Додаток чи Додатки, прийняті Договірною стороною, є її невід'ємною частиною. Глава V «Повноваження Ради та Постійного технічного комітету» складається із 2 статей, що розкривають функції Ради та Постійного технічного комітету. Глава VI «Заключні положення» Складається з 10 статей, що містять питання, вирішення

суперечок, підписання, ратифікації, приєднання, і набрання чинності, внесення змін до тексту **М.к.**

М.к. заснована на принципі взаємності, тільки держави-учасниці додатків зобов'язані надавати взаємну допомогу, її основною метою є боротьба з митними правопорушеннями шляхом встановлення міжнародного адміністративного співробітництва між державами-учасницями [3]. Держави-учасниці здійснюють обмін розвідувальними даними, документами та іншою інформацією, що сприяє запобіганню, розслідуванню та припиненню правопорушень проти митного законодавства. Ст. 5 **М.к.** передбачає загальний порядок надання допомоги, включаючи використання розвідданих, документів та іншої інформації: - розвідувальні дані, документи чи інша інформація, передана або отримана відповідно до **М.к.**, можуть використовуватися для запобігання, розслідування та припинення митних правопорушень, включаючи використання у судових або адміністративних процедурах, без заперечень на підставі їх конфіденційності, якщо тільки митна адміністрація, яка їх надала чітко встановили обмеження на таке використання; - Договірна Сторона, котра отримує такі розвідувальні дані, документи чи іншу інформацію, повинна гарантувати захист щодо конфіденційності; – це розвідувальні дані, документи чи інша інформація можуть бути використані для цілей, відмінних від запобігання, розслідування чи припинення митних правопорушень, за письмової згоди митної адміністрації, котра їх надала.

Невід'ємною складовою **М.к.** є: Додаток I «Допомога, що надається митною адміністрацією з власної ініціативи». Держава-учасниця (держава-ініціатор) з власної ініціативи може повідомити митній адміністрації іншій зацікавленій державі-учасниці (державі-контрагенту) будь-яку важливу інформацію, що була отримана нею в процесі повсякденної роботи. Така інформація стосується, зокрема, переміщення осіб, товарів і транспортних засобів та надає достатніх підстав передбачати, про можливе суттєве порушення митного законодавства на території іншої держави-учасниці. Також, Митна адміністрація держави-ініціатора у разі необхідності, доповнюючи загальну інформацію, надає з власної ініціативи митній адміністрації держави-контрагента документи, звіти, свідчення та завірені копії. Додаток II «Допомога за запитом у стягненні ввільненого та вивільненого мита і податків». Держава-ініціатор зобов'язана запитувати допомогу, передбачену цим додатком, лише якщо вона має вагомі підстави вважати, що було вчинено серйозне митне правопорушення. Запитуюча Договірна Сторона вирішує, чи було виконано дану вимогу, але, оскільки запити про допомогу повинні містити необхідну інформацію та супроводжуватися документами, котрі можуть бути визнані потрібними (п. 1 ст. 7), запитувана адміністрація матиме можливість сформулювати власну думку про обставини вчиненого. Необхідно зазначити, для даного додатку використання фрази: «наявної у неї інформації або документів», це означає, що інформація або документи можуть бути легко та швидко отримані адміністрацією без необхідності спеціального розслідування. Додаток III «Допомога за запитом щодо контролю». Із загального змісту **М.к.** випливає, що про надання допомоги згідно з умовами даного додатку слід звертатися лише тоді, коли є вагома причина вважати або підозрювати, що правопорушення було вчинено на території держави-ініціатора запиту. Додаток IV «Допомога за запитом стосовно нагляду». Відповідно до даного додатку за запитом митної адміністрації держави-ініціатора митна адміністрація держави-контрагента в межах своїх можливостей здійснює особливий нагляд в певний період за переміщеннями осіб, товарів, автомобілів, суден, літаків складуванням товарів стосовно яких є підстави підозрювати у порушенні митних правил. За результатами такого нагляду держава-контрагент надає звіт державі-ініціатору. Фраза: «в межах своїх можливостей та компетенції», використаний у даному додатку, було додано, для врахування відмінності, що можуть існувати між державами щодо територіальної компетенції митних адміністрацій (наприклад, дії митних служб можуть бути обмежені певними частинами території) та засоби, доступні митним адміністраціям для здійснення запитуваного нагляду. Додаток V «Розслідування та

повідомлення за запитами на користь іншої Договірної Сторони». Додаток визначає порядок проведення розслідування з метою отримання свідчень щодо порушення митного законодавства, та передачі результатів розслідування разом з документами та іншими свідченнями митній адміністрації державі-ініціатору. Фраза: «у відповідності з чинними на її території законодавством та правилами» у параграфі 2 Додатку V означає, що повідомлення, згадані в цьому пункті, мають бути зроблені у державі-контрагенті та повинні відповідати національним законам і правилам держави-ініціатора, що застосовуються до таких випадків. Додаток VI «Участь представників митних адміністрацій при розгляді справ у суді або трибуналі». Свідчення як правило надаються у формі письмової заяви, але у випадку їх недостатності поява в судах чи трибуналах уповноважених представників іншої Договірної Сторони має бути скоріше винятком, ніж правилом. Однак положення даного додатку застосовуються навіть у випадках, коли суд або трибунал розглядає питання або оцінку імпорتنих чи експортних мит або податків у зв'язку з митним правопорушенням. Якщо компетентний орган не є судом або трибуналом, можна вдаватися до положень інших додатків **М.к.** Цей Додаток передбачає, що митна адміністрація може встановлювати обмеження, яких повинні дотримуватися її посадові особи під час надання свідчень в іноземному суді чи трибуналі. Однак Конвенція не повинна посягати на правила, що регулюють надання свідчень у судах. Додаток VII «Присутність представників митної адміністрації однієї Договірної Сторони на території іншої Договірної Сторони». **М.к.** не містить положень щодо конкретного правового становища посадових осіб митної адміністрації держави-ініціатора на території держави-контрагента або захисту, який їм повинен бути наданий. Це питання вирішується безпосередньо між зацікавленими Договірними Сторонами. Пункт 3 Додатку VII передбачає присутність іноземних офіційних осіб у зв'язку з запитами, що стосуються іноземної держави. Отже, у даному додатку передбачена лише присутність офіційної особи. Справи, в яких іноземна посадова особа бере безпосередню участь у розслідуванні, розглядаються в Додатку VIII. Додаток VIII «Участь у розслідуваннях за кордоном». Додаток визначає, якщо дві Договірні Сторони вважають це доцільним, офіційна особа може відвідати іноземну державу для надання допомоги в розслідуванні, що проводиться в цій державі, без уточнення, чи стосується дане розслідування держави яка його відрядила. Обидві Договірні Сторони домовляться про ступінь такої участі. Додаток IX «Збір інформації». Складається із трьох частин: Частина I: Особи. Розділ I: Контрабанда. Відповідно з цим розділом повідомлення повинні містити інформацію щодо: осіб остаточно визнаних винними у вчиненні контрабанди, а також щодо осіб підозрюваних у вчиненні контрабанди або затриманих у зв'язку з вчиненням контрабанди на території Договірної Сторони, котра надає повідомлення, навіть якщо юридичні дії щодо цих осіб не закінчені. Інформація має надаватися лише про порушення митного законодавства, що призвели або можуть призвести до ув'язнення причетних осіб або до штрафу, розмір якого перевищує еквівалент 2000 доларів США. Розділ II: Митне шахрайство, що не є контрабандою. Другий розділ присвячений повідомленням котрі повинні мати певний обсяг інформації щодо остаточно визнання особи винною у вчинення митного шахрайства, чи підозрюваного у вчинення такого діяння, навіть у випадку, якщо юридичні дії стосовно останнього незакінчені. Інформація має надаватися лише про порушення митного законодавства, що призвели або можуть призвести до ув'язнення причетних осіб або до штрафу, розмір якого перевищує еквівалент 2000 доларів США. Частина II: Методи вчинення контрабанди та інших видів шахрайства, включаючи підлог, фальсифікацію та підробку. Інформація по можливості повинна містити: опис методів вчинення контрабанди та інших видів митного шахрайства, включаючи підлог, фальсифікацію та підробку; у разі використання місць приховування їх опис або при наявності їх фото чи ескіз. Частина III: Судна, задіяні для вчинення контрабанди. Відповідно до даної частини сторони обмінюються інформацією щодо: назви та стислого опису судна

(пароплаву, теплоходу) його тоннаж, зовнішній вигляд та інше; назва та адреса власника чи фрахтувальника; прапор під яким ходить судно; порт реєстрації (у випадку не співпадіння з портом приписки); ім'я та громадянство/національність власника; характер порушення, включаючи опис вилучених товарів, у разі використання місць приховування їх опис та обставини, що дозволили їх виявити; держава походження товарів; порт, де проводилось завантаження; порт призначення та інші дані. Додаток X «Надання допомоги у боротьбі з контрабандою наркотиків та психотропних речовин». Фінансові операції, здійснені у зв'язку з контрабандою наркотичних засобів Параграфу 2 Додатку X визначає, що, коли це доцільно та в межах компетенції митних адміністрацій, положення цього Додатку щодо контрабанди наркотичних засобів і психотропних речовин, застосовуються також до фінансових операцій, що здійснюються у зв'язку з такою контрабандою. Санкції щодо осіб, підозрюваних у причетності до незаконного обігу наркотиків, можуть призвести до затримання та засудження крупних торговців наркотиками. Фінансова підтримка повинна надаватися свідомо, будь-якими засобами, для сприяння протидії суспільно небезпечним діянням, пов'язаним з незаконним обігом наркотиків, включаючи контрабанду, що є кримінальним злочином, і співпрацювати одна з одною в обміні інформацією для виявлення наркоторговців, котрі вчиняють таке правопорушення. Параграф 3 відтворює суть Рекомендації Ради митного співробітництва від 8 червня 1971 року щодо спонтанного обміну інформацією стосовно незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин. Однак слід зазначити, що фраза п. (а) даного параграфу: «контрабанда наркотичних засобів або психотропних речовин» використовувався замість «незаконного обігу», а зобов'язання щодо спонтанної передачі інформації стосуються лише митних адміністрацій, котрі можуть бути безпосередньо зацікавлені. Також щодо п. (б) зазначено, що інформацію щодо підозрюваних осіб необхідно повідомляти: «якщо це дозволяється національним законодавством». Додаток XI «Надання допомоги у протидії контрабанді творів мистецтва, антикваріату та інших культурних цінностей»

Відповідно до положень параграфу 2, Додаток XI також застосовується, у схожих випадках і в межах компетенції митної адміністрації, до фінансових операцій, котрі здійснюються у зв'язку з контрабандою творів мистецтва, антикваріату та інших культурних цінностей котрі згідно з релігійними або світськими засадами, мають значення для археології, доісторичного періоду, історії, літератури, мистецтва або науки у відповідності зі змістом пунктів (а) - (к) ст. 1 Конвенції ЮНЕСКО щодо заходів по забороні та відверненню незаконного ввезення, вивезення та передачі права власності на культурні цінності. Поправка 1995 року допускає застереження щодо М.к. Усі держави-члени ООН можуть стати учасником даного договору. Пов'язані з М.к. договори: Міжнародна конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур (Киото, 18.05.1973), Конвенція про заснування Ради митного співробітництва (ВМО) (Брюссель, 15.12.1950), Конвенція про оцінку товарів для митних цілей (Брюссель, 15.12.1950); Міжнародна конвенція про узгодження контролю вантажів на кордоні (Женева, 21.10.1982); Протокол про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур від 18.05.1973 р. (Брюссель, 26.06.1999). Міжнародна конвенція про взаємну адміністративну допомогу в митних справах (Брюссель, 27.06.2003)

Літ.: 1. International Convention on mutual administrative assistance for the prevention, investigation and repression of customs offences (Done at Nairobi, 09.06.1977). URL: <http://surl.li/trddn>; 2. Про приєднання України до Міжнародної конвенції про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства та додатків I, II, III, V, VI, VII, VIII до неї. URL: <http://surl.li/tslcr>; 3. Перепьолкін С.М. Україна – суб'єкт міжнародного митного права. Митне право України : навч. посіб. / за заг. ред. В.В. Ченцова та Д.В. Приймаченка. Київ : Істина, 2008. 313с.

Філяніна Л.А.

МІЖНАРОДНА КОНВЕНЦІЯ ПРО ГАРМОНІЗОВАНУ СИСТЕМУ ОПИСУ ТА КОДУВАННЯ ТОВАРІВ ВІД 14.06.1983. (англ. INTERNATIONAL CONVENTION ON THE HARMONIZED COMMODITY DESCRIPTION AND CODING SYSTEM (HS Convention) була прийнята у Брюсселі 14.06.1983 р., а набула чинності 01.01.1988 р. [1]. Україна приєдналась до **М.к.** 17.05.2002 р. [2]. Станом на 01.01.2024 р. її Договірними сторонами є 160 країн та ЄС. **М.к.** була розроблена та прийнята з метою сприяння міжнародній торгівлі, спрощення збору, співставлення та аналізу статистичних даних, особливо тих, що належать до міжнародної торгівлі, для зменшення витрат, які викликані повторним описом, класифікацією і кодуванням товарів при їх переході з однієї системи класифікації в іншу в процесі міжнародної торгівлі, сприяння стандартизації зовнішньоторговельної документації та передачі статистичних даних.

М.к. складається з преамбули, 20 статей і додатку. У преамбулі пояснюється, чому міжнародна спільнота підтримала прийняття ГС. 20 статей містять положення про зобов'язання Договірних сторін, роль Ради та Комітету гармонізованої системи, врегулювання суперечок між Договірними сторонами та процедуру внесення змін. Додаток є самою номенклатурою ГС. Договірні сторони зобов'язані забезпечити відповідність їхніх митних тарифів і статистичних номенклатур як для імпорту, так і для експорту ГС. Вони також повинні оприлюднити свою імпорتنу та експортну торговельну статистику відповідно до шестизначних кодів ГС або за їхньою ініціативою, що перевищує цей рівень. **М.к.** містить систему єдиних термінів: зокрема, «Гармонізована система опису та кодування товарів» – номенклатура, що містить товарні позиції, підпозиції і належні до них цифрові коди, примітки до розділів, груп і підпозицій, а також основні правила інтерпретації класифікації товарів; «номенклатура митних тарифів» – номенклатура, розроблена відповідно до законодавства Договірної Сторони для справляння митних зборів при імпорті товарів; «статистична номенклатура» – номенклатури товарів, розроблені Договірною стороною для збору статистичних даних з експорту та імпорту товарів; «єдина митно-статистична номенклатура» – номенклатура, яка об'єднує номенклатуру митних тарифів і статистичну номенклатуру, яку за законодавством Договірна сторона вимагає використовувати під час декларування товарів при імпорті.

М.к. зобов'язала Договірні сторони привести у відповідність до ГС національні митно-статистичні номенклатури. Також учасники взяли на себе зобов'язання використовувати всі товарні позиції і підпозиції ГС, також належні до них цифрові коди, без будь-яких доповнень або змін, і застосовувати основні правила інтерпретації класифікації товарів, а також всі примітки до розділів, груп і підпозицій та не змінювати обсяг розділів, груп, товарних позицій і підпозицій ГС. Сторони домовились дотримуватися порядку кодування, прийнятому у ГС. Кожна Договірна сторона **М.к.** також зобов'язалась опубліковувати свої статистичні дані з імпорту та експорту товарів у відповідності до шестизначного коду ГС. **М.к.** передбачає можливість більш детальної класифікації та створення у своїй номенклатурі митних тарифів або у статистичній номенклатурі підрозділів для класифікації товарів по більшій кількості знаків, ніж у ГС, при умові, що ці підрозділи будуть додані і кодовані шестизначний цифровий код, який наведено у додатку до **М.к.** [3].

ГС використовується 212 державами, митними територіями, митними та економічними союзами як основа для їхніх митних тарифів, а також для збору статистики міжнародної торгівлі [4] (див. **ГАРМОНІЗОВАНА СИСТЕМА ОПИСУ ТА КОДУВАННЯ ТОВАРІВ**).

Літ.: 1. International Cnvention on the Harmonized Commodity Description and Coding System (HS Convention) (Done at Brussels on 14.06.1983). URL: <http://surl.li/tvmjd>; 2. Про приєднання України до Міжнародна конвенція про Гармонізовану систему опису та кодування товарів : Указ Президента України від 17.05.2002 р. № 466/2002. *Офіційний вісник*

України. 2002. № 21. Ст. 1010.; 3. WCO. HS Convention. URL: <http://surl.li/nrexv>;
4. Nomenclature and Classification of Goods. URL : <http://surl.li/tvmmmy>

Приймаченко Д.В.

МІЖНАРОДНА КОНВЕНЦІЯ ПРО СПРОЩЕННЯ І ГАРМОНІЗАЦІЮ МИТНИХ ПРОЦЕДУР (КІОТСЬКА КОНВЕНЦІЯ) (INTERNATIONAL CONVENTION ON THE SIMPLIFICATION AND HARMONIZATION OF CUSTOMS PROCEDURES (KYOTOCONVENTION)) – конвенція, розроблена в рамках ВМО і підписана 18.05.1973 р., набула чинності з 25.09.1974 р. У зв'язку з прийняттям 26.06.1999 р. оновленої **М.к.** (відповідно до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур [1]), яка набула чинності з 03.02.2006 р. **М.к.** отримала назву «оновлена **М.к.**». Станом на січень 2024 р. **М.к.** нараховувала 136 держав-учасників. Україна приєдналася до **М.к.** 05.10.2006 р., проте фактичне приєднання відбулося лише у 2011 р. після прийняття ЗУ «Про внесення змін до Закону України «Про приєднання до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур» [2]. **М.к.** набула чинності в Україні з 15.09.2011 р.

Метою **М.к.** є спрощення та гармонізація митних процедур та правил, сприяння розвитку міжнародної торгівлі, забезпечення міжнародної безпеки, реалізація принципів, сформованих у ГАТТ (1994 р.) та угодах СОТ предметом правового регулювання яких є митні відносини. **М.к.** є своєрідним дієвим практичним посібником щодо сучасних та ефективних митних процедур. В **М.к.** розроблено та використано ряд ключових міжнародних принципів митної діяльності головними серед яких можна назвати: прозорість та передбачуваність митної діяльності; стандартизацію та спрощення декларування товарів і товаросупровідних документів; спрощення процедурних моментів для уповноважених осіб; максимальне використання сучасних інформаційних технологій; мінімально необхідний митний контроль для забезпечення дотримання митних правил; використання підходів та інструментарію управління ризиками та контролю на основі аудиту; активну координацію діяльності митних органів з іншими прикордонними службами; партнерство з торгівлею [3].

Структура **М.к.** містить повний текст основної частини Конвенції, Загального додатку та Спеціальних додатків, що стосуються конкретних митних процедур і практики митної діяльності. **М.к.** також містить нові та обов'язкові правила для її застосування, які всі Договірні Сторони повинні прийняти без застережень. У Загальному додатку до основної частини **М.к.** викладено основні поняття та інформація щодо найсуттєвіших напрямів митної діяльності, таких як: очищення та інші митні формальності; мита та податки; гарантії; митний контроль; застосування інформаційних технологій; взаємовідносини між митною службою і третіми сторонами; інформація, рішення та приписання; скарги з митних питань. Спеціальні додатки **М.к.** стосуються конкретних аспектів, процедур і практики митної діяльності, серед яких виділено наступні: надходження товарів на митну територію; імпорт; експорт; митні склади та вільні зони; транзит; переробка; тимчасовий допуск; правопорушення; спеціальні процедури; походження товарів. Текстова частина кожного додатку супроводжується Визначеннями та поясненнями, які спрощують та конкретизують сприйняття положень **М.к.**, а також містять Керівні принципи, що означають своєрідне тлумачення положень, які вказують на деякі з можливих напрямків дій, яких слід дотримуватися при застосуванні Стандартів, перехідних стандартів і Рекомендованих практик, та, зокрема, при описуванні й рекомендації найкращих практик і відповідних прикладів.

Учасником **М.к.** може стати будь-який член СОТ, ООН або її спеціалізованих установ, а також будь-якого митного чи економічного союзу. При приєднанні держави мають можливість: прийняти один або кілька конкретних додатків або один або кілька розділів. Так, при приєднанні України до **М.к.** був передбачений перехідний період (3-5 р.) для адаптації

національного митного законодавства до міжнародних норм та стандартів. Приєднання до **М.к.** здійснюється на необмежений термін, однак будь-яка сторона може відкликати її у будь-який час після набуття нею чинності. Це також стосується конкретних програм або розділів. З метою регулярного аналізу практики застосування **М.к.**, розгляду пропозицій та зауважень від учасників функціонує Комітет управління, який: наглядає за виконанням **М.к.**; забезпечує однаковість інтерпретації та застосування **М.к.**; пропонує поправки; розглядає та оновлює практику та керівні принципи та рекомендує нові. Комітет управління збирається не рідше одного разу на рік та обирає свого голову та заступника голови; приймає рішення консенсусом і, якщо консенсусу не може бути досягнуто, вирішує шляхом голосування серед присутніх сторін. Приєднання України до **М.к.** мало важливе значення, адже створило передумови для ефективного сприяння розвитку міжнародної торгівлі шляхом: спрощення та гармонізації митних процедур та практики їх реалізації; сприяння міжнародному співробітництву; поєднання спрощення законної торгівлі із відповідним рівнем митного контролю; підвищення ефективності та результативності діяльності Держмитслужби; підвищення економічної конкурентоспроможності національних суб'єктів ЗЕД; заохочення міжнародних інвестицій в економіку України; залучення малих та середніх суб'єктів господарювання до міжнародної торгівлі; стимулювання економічного зростання шляхом сприяння торгівлі.

Літ.: 1. International Convention on the simplification and harmonization of Customs procedures (as amended) (Revised Kyoto Convention) (Kyoto, 26.06.1999). URL: <http://surl.li/svqbx>; 2. Про внесення змін до Закону України «Про приєднання України до Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур»: Закон України від 15.02.2011 р. № 3018-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 35. Ст. 347.; 3. WCO. *The Revised Kyoto Convention*. URL: <http://surl.li/trdee>

Олексіско Р.Ю., Приймаченко Д.В.

МІЖНАРОДНА КОНВЕНЦІЯ ПРО УЗГОДЖЕННЯ УМОВ ПРОВЕДЕННЯ КОНТРОЛЮ ВАНТАЖІВ НА КОРДОНАХ ВІД 21 ЖОВТНЯ 1982 Р. (ЖЕНЕВСЬКА КОНВЕНЦІЯ 1982 Р.) (англ. INTERNATIONAL CONVENTION ON THE HARMONIZATION OF FRONTIER CONTROLS OF GOODS. GENEVA, 21 OCTOBER 1982.). Розробником **М.к.р.** [1] є Комітет внутрішнього транспорту Європейської економічної комісії Організації Об'єднаних Націй (ЄЕК ООН). Станом на січень 2024 р. до **М.к.** приєдналось 58 Договірних сторін (57 країн та ЄС). Для України положення **М.к.** набули чинності 12.09.2003 р. на підставі Указу Президента України [2].

За структурою **М.к.** складається з основного тексту (преамбула і чотири глави, які містять 26 статей) та дев'яти додатків, які є її невід'ємною частиною, а саме: узгодження митного контролю з іншими видами контролю (Додаток 1); медико-санітарного контролю (Додаток 2); ветеринарного контролю (Додаток 3); фітосанітарного контролю (Додаток 4); контролю відповідності технічним стандартам (Додаток 5); контролю якості (Додаток 6); діяльності адміністративного комітету (Додаток 7); спрощення процедур перетину кордонів у ході міжнародних автомобільних перевезень (Додаток 8); спрощення процедур перетину кордонів у ході міжнародних залізничних вантажних перевезень (Додаток 9) [1].

Мета **М.к.** полягає у полегшенні міжнародного перевезення всіх видів вантажів, що перетинають при ввезенні, вивезенні або транзиті один або більше морських, повітряних чи сухопутних кордонів, шляхом скорочення вимог щодо дотримання формальностей, а також видів і тривалості контролю, зокрема шляхом національної й міжнародної координації процедур контролю і методів їх застосування. Положення **М.к.** не впливають на права і обов'язки, що витікають з договорів, які її Договірні сторони уклали до того як приєдналися до неї. На національному рівні положення **М.к.** повинні застосовуватися службами, що здійснюють медико-санітарний контроль, ветеринарний контроль, фітосанітарний контроль,

контроль відповідності технічним стандартам та контроль якості, які у свою чергу повинні докласти зусиль для організації власного режиму роботи з національною митною службою. Для забезпечення належного функціонування національних служб контролю держави повинні забезпечити такі служби: кваліфікованим персоналом, в достатній кількості з урахуванням потреб перевезень; обладнанням та пристроями, необхідними для проведення перевірок з урахуванням виду транспорту і вантажів; офіційними інструкціями для посадових осіб, узгоджених з іншими діючими національними приписами та діючими міжнародними договорами та угодами. На міжнародному рівні держави зобов'язуються співпрацювати одна з одною та з компетентними міжнародними органами, обмінюватися на підставі попереднього запиту інформацією, потрібною для застосування **М.к.** відповідно до умов, зазначених у її додатках, а також укладати в окремих випадках нові багатосторонні або двосторонні договори чи угоди. У відносинах між собою та з компетентними міжнародними органами держави прагнуть широко використовувати документи, складені у відповідності до зразка-формуляра ООН. В зв'язку з цим, держави зобов'язуються: приймати документи, що виготовлені з використанням будь-якого відповідного технічного процесу, за умови, що вони відповідають офіційним правилам стосовно їх форми, автентичності та засвідчення, а також легко читаються і є зрозумілими; забезпечити підготовку і засвідчення необхідних документів у повній відповідності до вимог законодавства.

Положення **М.к.** стосуються міжнародних вантажних перевезень як у відносинах між суміжними державами, так і стосовно транзитних вантажів. Так, з метою полегшення провезення вантажів між суміжними державами, у всіх випадках перетину спільного сухопутного кордону, останні докладають зусиль: а) для організації спільного контролю вантажів і документів шляхом встановлення обладнання для спільного використання; б) для забезпечення аналогічності: годин роботи прикордонних постів, служб контролю, які здійснюють свою діяльність на цих постах, категорій вантажів, транспортних засобів й систем міжнародного митного транзиту, які можуть бути прийняті або використовуватися в цих країнах. Стосовно транзитних вантажів, держави дійшли згоди застосовувати простий і прискорений режими, особливо щодо вантажів, які перевозяться відповідно до системи міжнародного митного транзиту, передбачаючи проведення їх контролю лише у тих випадках, коли це виправдано обставинами, що склалися, або ризиками. Крім того, Договірні сторони **М.к.** враховують розташування країн, що не мають виходу до моря. Вони докладають зусиль для збільшення тривалості часу, протягом якого може проводитися видача після сплати мита вантажів, що перевозяться відповідно до будь-якої системи міжнародного митного транзиту, і розширення компетенції існуючих митниць у цій галузі. Вони докладають зусиль для максимального полегшення транзиту вантажів, що перевозяться в контейнерах або інших пакувальних засобах, які забезпечують достатню безпеку. Разом з тим, положення **Ж.к.** 1982 р. не перешкоджають її Договірним сторонам вводити заборони чи обмеження стосовно імпорту, експорту або транзиту з міркувань суспільного ладу і, зокрема, суспільної безпеки, моралі та охорони здоров'я або в цілях охорони навколишнього середовища, культурного спадку чи промислової, комерційної та інтелектуальної власності[1]. Надзвичайні заходи, що можуть бути застосовані в окремих випадках, повинні відповідати підставам, що спричинили їх введення, а їх застосування повинно бути призупинено чи скасовано одразу ж після усунення згаданих підстав. У всіх випадках, якщо це не завдає шкоди ефективності таких заходів, держави публікують відповідні положення стосовно таких заходів.

Окрему увагу слід приділити Додатку 8 **М.к.**, зміст якого присвячено питанням: полегшення процедур видачі віз професійним водіям; організації міжнародних автотранспортних операцій; огляду транспортних засобів; застосування Міжнародного сертифіката технічного огляду (МСТО) (Доповнення 1) і Міжнародного вагового сертифікату транспортного засобу (МВСТЗ) (Доповнення 2); функціонування пунктів перетину кордонів;

здійснення контролю над реалізацією положень цього Додатку[1]. Слід зазначити, що з наведених вище сертифікатів Додатком 8 вперше запроваджується лише МВСТЗ. Що ж до МСТО, затвердженого Угодою про прийняття єдиних умов періодичних технічних оглядів колісних транспортних засобів і про взаємне визнання таких оглядів (Угода), то на основі його прийняття Договірним сторонам **М.к.**, які не є Сторонами зазначеної вище Угоди, слід прагнути полегшувати перетин кордонів автотранспортними засобами [3, 4].

МСТО являє собою буклет форматом А6 (148 x 105 мм) з обкладинкою зеленого кольору і білими внутрішніми сторінками або аркуш паперу зеленого чи білого кольору форматом А4 (210 x 197 мм), складений до формату А6 таким чином, щоб розділ, який містить розпізнавальний знак держави або ООН, знаходився із лицьового боку складеного Сертифіката. Пункти сертифіката й текст, який міститься у них, друкуються національною мовою Договірної сторони, що видає Сертифікат, зберігаючи нумерацію позицій. Заповнення від руки, за допомогою друкарської машинки або комп'ютера позицій у Міжнародному сертифікаті технічного огляду здійснюється латинськими буквами тільки компетентними органами.

Як альтернативу можна використовувати протоколи періодичних оглядів, які застосовуються Договірними сторонами Угоди [4]. Їхній зразок передають Генеральному секретареві ООН для інформування інших Договірних сторін. У свою чергу, досягнути полегшення процедур перетину кордонів під час міжнародних автомобільних перевезень на умовах запропонованих Доповненням 2 Додатку 8 до **М.к.** пропонується шляхом прийняття і взаємного визнання нового уніфікованого документа – МВСТЗ, що розроблений з метою уникнення повторних процедур зважування транспортних засобів у пунктах перетину кордонів. Зважування транспортного засобу повинно здійснюватися тільки в державі походження міжнародних транспортних операцій. Результати таких вимірювань належним чином відображаються і засвідчуються в сертифікатах. Для проведення зважування держави можуть обирати методи і обладнання, які вони вважатимуть слушними. Прийняті Договірними сторонами **М.к.** належним чином заповнені сертифікати повинні визнаватися документами, що містять достовірні дані про зважування, які здійснено компетентними органами інших Договірних сторін. У випадку прийняття Договірними сторонами **М.к.** таких сертифікатів жодних додаткових зважувань не здійснюється, крім певних виключень. Так, додаткове зважування транспортного засобу може мати місце при наявності підозри у вчиненні порушень або на вимогу транспортного оператора/водія відповідного транспортного засобу. У разі виявлення уповноваженими контролюючими національними органами на певній станції зважування декількох фактів здійснення помилкових вимірювань, компетентні органи такої держави, на території якої розташована станція, вживають належні заходи для уникнення таких випадків у майбутньому. МВСТЗ може друкуватися мовою будь-якої Договірної сторони **М.к.**, що приймає такі сертифікати, за умови збереження його формату і розташування пунктів. Видання і використання МВСТЗ здійснюється під контролем спеціально призначеного урядового органу Договірної сторони, у відповідності до процедури визначеної у сертифікаті, що додається. Заповнення МВСТЗ повинно здійснюватися представником уповноваженої станції зважування разом із оператором/водієм вантажного автотранспортного засобу з урахуванням наступних мінімальних вимог встановлених для зважування: проходження станціями акредитації та наявність кваліфікованого персоналу; забезпечення станцій для зважування сертифікованим обладнанням для зважування, яке повинно регулярно перевірятися і опечатуватися компетентними органами, що відповідають за дотримання вимог в галузі мір та вагів; максимально допустимий ступінь похибки та порядок використання обладнання для зважування повинні відповідати рекомендаціям Міжнародної організації законодавчої метрології (МОЗМ); станції зважування забезпечуються обладнанням для зважування, визначеним в рекомендації МОЗМ R 76 “Неавтоматичне обладнання для зважування”, клас

точності III чи вище, або в рекомендації МОЗМ R 134 “Автоматичне обладнання для зважування автотранспортних засобів під час руху”, клас точності II чи вище; у випадку вимірювання ваги, що припадає на окрему вісь, можуть допускатися більш високі значення похибки [1]. Після прийняття МВСТЗ кожна Договірна Сторона **М.к.** публікує перелік усіх існуючих на її території станцій зважування, що отримали дозвіл на здійснення відповідної діяльності, а також будь-які зміни до нього. Такий перелік, а також будь-які зміни до нього надсилаються Виконавчому секретарю ЄЕК ООН з метою відправлення його кожній Договірній стороні й міжнародним організаціям, які не є Договірними сторонами **М.к.**, але мають право брати участь у роботі її Адміністративного комітету як спостерігачі.

Раз у два роки Виконавчий секретар ЄЕК ООН здійснює огляд досягнутого державами прогресу в галузі покращення процедур перетину національних кордонів[5].

Літ.: 1. United Nations Treaty Collection. International Convention on the Harmonization of Frontier Controls of Goods (Geneva, 21.10.1982). URL: <http://surl.li/tpibr>; 2. Про приєднання України до Міжнародної конвенції про узгодження умов проведення контролю вантажів на кордонах : Указ Президента України від 04.07.2002 р. № 616/2002. *Офіційний вісник України*. 2002. № 28. Ст. 13124.; 3. Угода про прийняття єдиних умов періодичних технічних оглядів колісних транспортних засобів і про взаємне визнання таких оглядів від 13 листоп. 1997 р. *Офіційний вісник України*. 2007. № 19. Ст. 779.; 4. Про затвердження Угоди про прийняття єдиних умов періодичних технічних оглядів колісних транспортних засобів і про взаємне визнання таких оглядів : Указ Президента України від 28.02.2006 р. № 159/2006. *Офіційний вісник України*. 2006. № 9. Ст. 529.; 5. Перепьолкін С.М. Щодо полегшення процедур перетину кордонів під час міжнародних автомобільних перевезень. *Вісник Академії митної служби України : Серія: «Право»*. 2010. № 2(5).С. 87-92.

Перепьолкін С.М.

МІЖНАРОДНА МЕРЕЖА МИТНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ (INCU) (англ. INTERNATIONAL NETWORK OF CUSTOMS UNIVERSITIES (INCU) – неприбуткова організація, що об’єднує понад 200 членів і філій по всьому світу для співпраці у напрямках підвищення академічного профілю митної професії шляхом розробки та просування освітніх програм, надання академічних та прикладних досліджень, а також інтелектуального внеску для прийняття стратегічних рішень у митній сфері. У 2022 році до складу INCU входили представники 86 країн світу. Організацію створено в 1995 році на базі Центру митних та акцизних досліджень Університету Чарльза Стерта за ініціативою проф. Девіда Віддовсона як вільний консультативний майданчик основною метою якого було підвищення академічного статусу митної професії.

INCU – це міжнародна неприбуткова організація, зареєстрована в Австралійській столичній території та керована Конституцією INCU в поєднанні з Законом про реєстрацію асоціацій 1991 року та Положенням про реєстрацію асоціацій 1991 року. Основними завданнями INCU є: сприяння академічному статусу митної професії; сприяння академічним досягненням у митних питаннях; підтримка досліджень у митних питаннях; організація наукових конференцій; підвищення обізнаності громадськості про професію митника; просування колективних інтересів своїх членів; надання Всесвітній митній організації та іншим організаціям єдиної точки контакту з університетами та дослідницькими інститутами, які активно працюють у галузі митних досліджень, освіти та підготовки кадрів; забезпечення глобального ресурсу для урядів і приватного сектору, а також створення освітнього джерела для студентів, які бажають розширити свої знання в галузі митної справи, міжнародної торгівлі та логістики.

Структура INCU: Організацією керує Керуючий Комітет, який контролює та керує справами INCU та повсякденною діяльністю. Вибраний Керуючий Комітет, може складатися максимум із семи членів Комітету, що обираються з індивідуальних членів та представників

інституційних членів. Станом на 2022 рік Керуючий Комітет має такий склад: Президент – проф. др. Девід Віддовсон (Австралія), Віце-президент – проф. др. Ганс-Міхаель Вольфганг (Німеччина), член комітету – др. Ендрю Греінгер (Великобританія), член комітету – проф. др. Юхао Конг (КНР), член комітету – проф. др. Веслав Чижовіч, член комітету – пан Самуель Баутіста (Філіпіни). Керуючий комітет повинен збиратися принаймні один раз на календарний рік, шляхом проведення як офлайн так і онлайн засідань. Відповідно до Конституції INCU, окрім керуючого комітету існує і Консультативна рада. Щоб забезпечити свою актуальність з точки зору як академічних стандартів, так і професійних вимог митних органів, а також підвищити свою ефективність та здатність брати участь у наданні своїх послуг, INCU заснувала Консультативну раду, яка надає стратегічні рекомендації та підтримку Керівному комітету. Станом на 2022 рік до складу Консультативної ради входять: проф. др. Лотар Геллерт (Німеччина), пан Ларс Карлссон (Швеція), проф. др. Яо-Хуа Тан (Нідерланди), пан Поул Гансен (Данія), др. Мохаммад Саєд (Швейцарія). Секретаріат INCU, розташований у м. Канберра (Австралія), складається із представників членів INCU, а також місцевих найманих працівників. Основним напрямом роботи Секретаріату є постійна комунікація із Членами Організації. Членство в INCU має чітку структуру і складається із таких категорій: Інституційні члени, почесні члени, індивідуальні члени, члени організації молодь/студенти, афілійовані академічні установи, афілійовані неакадемічні установи. Загалом, членство в INCU доступне для будь-якої фізичної особи або організації, яка активно цікавиться митною діяльністю; однак різні категорії членства мають різні критерії доступу до інформації, щорічних внесків та пільг. Відповідно до Постанови INCU в Баку, прийнятої 23.05.2014 р., у 2015 році був створений Бакинський регіональний офіс INCU. Основними завданнями Бакинського регіонального офісу INCU є: співпраця з іншими регіональними організаціями та академічними установами у сприянні академічним дослідженням, освіті, навчанню та розбудові потенціалу; допомога штаб-квартирі Секретаріату INCU в реалізації Бакинської резолюції INCU; проведення програми стипендій та стажування для студентів, нещодавніх випускників, дослідників та фахівців митної справи; організація наукових заходів, включаючи регіональні та міжнародні конференції, семінари та лекції; видавання наукового журналу та інших публікацій та дослідницьких матеріалів; популяризація наукових публікацій та досліджень серед студентів та професіоналів митної справи.

За сприянням INCU у світі виходять такі наукові журнали митного спрямування: Всесвітній митний журнал (World Customs Journal, WCJ) видається двічі на рік членами INCU, Університетом Чарльза Старта (Австралія) та Мюнстерським університетом (Німеччина). WCJ включає матеріали як вчених, так і практикуючих митників, і призначений для надання митним фахівцям, науковцям, галузевим дослідникам та студентам-дослідникам можливості ділитися та використовувати дослідження, академічні коментарі та практичні ідеї для розширення знань та розуміння своїх читачів усіх аспектів та обов'язків митниці; Митний науковий журнал (Customs Scientific Journal, CSJ) видається членом INCU, Університетом митної справи та фінансів у м. Дніпро (Україна), від імені Регіонального офісу ВМО з нарощування потенціалу (ROCB) Європейського регіону. Журнал був випущений у 2011 році і виходить двічі на рік англійською та українською мовами; Журнал митно-економічного огляду (Journal of Customs and Economic Review, JCER) видається членом INCU, Академією Державного митного комітету Азербайджану за підтримки Державного митного комітету Азербайджанської Республіки та Бакинського регіонального відділення INCU. Журнал був запущений у 2017 році та виходить двічі на рік англійською мовою.

Співпраця з ВМО. 30.09.2009 року на 4-й конференції ВМО PICARD у Сан-Хосе, Коста-Ріка, INCU та ВМО підписали Меморандум про взаєморозуміння між двома організаціями для сприяння співпраці у розвитку професійної підготовки, освіти та розвитку потенціалу митних органів світового рівня. та дослідження, що стало важливою віхою у партнерстві між INCU та ВМО. Меморандум про взаєморозуміння, який офіційно визнає

INCUB єдиною точкою контакту між Всесвітньою митною організацією та тими університетами та дослідницькими інститутами, які активно працюють у сфері митної освіти та досліджень, служить для формалізації зусиль щодо спільного просування академічного статусу митної професії. Програма ВМО PICARD, яка була заснована в 2006 році, є однією з основних сфер співпраці між **INCUB** та ВМО. Зокрема, **INCUB** тісно співпрацює з Директоратом з розвитку потенціалу ВМО щодо аспектів, пов'язаних з митною освітою, професійними стандартами та акредитацією університетських навчальних програм з митної справи; і він тісно співпрацює з дослідницьким відділом ВМО з питань, пов'язаних з розробкою досліджень та організацією щорічної конференції PICARD, а також координацією та співробітництвом у дослідницькій діяльності та публікаціях. **INCUB** у партнерстві з ВМО розробили набір професійних стандартів для стратегічних та операційних менеджерів (щоб відповідати вимогам нового митного та прикордонного середовища), які можуть використовуватися навчальними закладами для порівняння своїх академічних програм у галузі митної справи.

Митні адміністрації та прикордонні служби, навчальні заклади та студенти, які вивчають митну справу, мають змогу використовувати міжнародні стандарти як критерії для розробки навчальних програм, найму та розвитку кар'єри. Розроблена процедура, згідно з якою кваліфікаційні академічні програми та випускники таких програм отримують право на акредитацію ВМО, а навчальні заклади можуть подати заявку до ВМО на офіційне визнання, підтверджуючи, що програми навчання митній справі відповідають міжнародним стандартам митної професії.

Літ. 1. International Network of Customs Universities (INCUB). URL: <https://incu.org>

Разживін В.М., Ченцов В.В.

МІЖНАРОДНЕ МИТНЕ ПРАВО (англ. INTERNATIONAL CUSTOMS LAW) – це галузь міжнародного права, принципи, норми і стандарти якої створюються для сприяння досягненню індивідуальних та спільних інтересів учасників міжнародних митних відносин. Предмет правового регулювання **М.м.п.** становлять міжнародні митні відносини. Міжнародні митні відносини доречно класифікувати на: відносини міжнародного митного співробітництва (наприклад, відносини з питань спрощення і гармонізації митних процедур; відносини з питань узгодженого застосування митних пільг і преференцій); відносини з питань взаємної адміністративної допомоги в митних справах (наприклад, відносини з питань надання допомоги за запитом щодо контролю, участі в розслідуваннях, які проводяться за кордоном, протидії контрабанді творів мистецтва, антикваріату та інших культурних цінностей тощо); відносини в конфліктних ситуаціях з питань митної справи (наприклад, відносини під час митних спорів, що виникають стосовно застосування антидемпінгових заходів щодо імпорту окремих видів товарів, та їх розв'язання на двосторонньому рівні за допомогою консультацій, із залученням незалежних експертів або в межах діяльності міжнародних організацій, на основі спеціально розроблених процедур урегулювання суперечок (арбітражна процедура СОТ), а також митні війни.).Різні види міжнародних і внутрішньодержавних економічних, торговельних, фінансових транспортних, туристичних та інших зв'язківка, пов'язаних із переміщенням товарів, транспортних засобів та інших предметів через митні кордони, становлять предмет правового впливу **М.м.п.** [1]. Суб'єктами **М.м.п.** є учасники міжнародних митних правовідносин. Суб'єктами **М.м.п.** можуть бути: держави; міжнародні міжурядові організації; міжнародні неурядові організації; нації й народи, що ведуть боротьбу за визначення власної державності; державо подібні утворення; митні союзи; економічні союзи; транснаціональні корпорації; окремі митні території тощо. Формами зовнішнього вираження принципів, норм і стандартів **М.м.п.** є: міжнародні договори (конвенції, угоди тощо); міжнародний звичай; акти, що приймаються Всесвітньою митною організацією та іншими міжнародними міжурядовими організаціями з

питань митного регулювання (декларації, резолюції, рекомендації, регламенти тощо); підсумкові акти міжнародних конференцій; судові рішення та доктрини найбільш кваліфікованих фахівців з публічного права різних націй тощо [2].

Літ.: 1. Сандровский К.К. Международное таможенное право : учебник. Изд. 2-е, испр. Киев : Знання, КОО, 2001. 464 с.; 2. Перепьолкін С.М. Міжнародне митне право: питання теорії та практика застосування: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.11 / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2021. 418 с.

Перепьолкін С. М.

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО З ПИТАНЬ МИТНОЇ СПРАВИ (англ. INTERNATIONAL COOPERATION IN CUSTOMS MATTERS) – один із видів спільної діяльності держав, спрямованої на узгодження їх інтересів та досягнення спільних цілей у вирішенні питань митної справи, на основі загально визнаних принципів і норм міжнародного права. **М.с.** різновидом міжнародного співробітництва, елементом системи міжнародних відносин, і його характер та зміст залежать від їх сутності. **М.с.** зводиться до впорядкування та розвитку різноманітних видів міжнародних митних відносин, присвячених, як правило, питанням: спрощення та гармонізації митних процедур і формальностей; упровадження сучасних митних інформаційних систем та обміну на їх основі статистичною митною інформацією; боротьби з порушеннями митних правил і контрабандою; розвитку потенціалу національних митних адміністрацій; гармонізації та уніфікації національних митно-правових систем; створення митних союзів та іншим питанням, від вирішення яких залежить забезпечення безпеки та полегшення світової торгівлі (як приклад, розробка єдиних стандартів **М.с.**, організація та проведення семінарів і навчальних циклів), а також, і це головне, забезпечення «власних» внутрішньодержавних інтересів та безпеки.

М.с. – це один із видів спільної діяльності держав в особі уповноважених на те органів, що виникає на основі формування і цілеспрямованого проведення ними зовнішньої політики, що ґрунтується на спільності або збігові державних інтересів. Якщо держава при вирішенні питань митної справи не бере до уваги інтереси інших держав або провадить митну політику, яка завдає їм збитків, можуть виникнути «митні війни», що ускладнюють зовнішньоекономічні зв'язки і міжнародні відносини в цілому. **М.с.** має погоджувальний, координаційний характер і виникає та розвивається між рівноправними суб'єктами міжнародного права (в основному, між державами).

М.с. слід відрізнити від взаємної адміністративної допомоги (або взаємодопомоги) з митних питань. На відміну від поняття **М.с.**, поняття взаємної адміністративної допомоги закріплено у Додатку II до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур (Київська конвенція) [1] і тлумачиться як заходи, що здійснюються однією митною службою за дорученням іншої митної служби або спільно з нею з метою належного застосування митного законодавства, а також для відвернення, розслідування або припинення порушень митного законодавства. **М.с.** є ширшим поняттям, ніж взаємодопомога. Про це свідчить їх порівняльний аналіз за різними критеріями. Так, за видами суб'єктів: **М.с.** зможе здійснюватися за участю як держав, так й інших суб'єктів міжнародного права (наприклад, міжнародних організацій, митних союзів); взаємодопомога – виключно між державами. За кількісним складом учасників: **М.с.** може здійснюватися як на двосторонній, так і на багатосторонній основі; взаємодопомога завжди має двосторонній характер. За просторовою сферою: **М.с.** може здійснюватися на універсальній, регіональній, локальній та партикулярній основі; взаємодопомога – виключно на локальній і партикулярній основі. Залежно від способу здійснення: **М.с.** може мати місце лише за наявності як мінімум двох учасників міжнародних митних відносин, шляхом узгодження їх інтересів, діяльності; взаємодопомога може здійснюватися як однією державою за дорученням іншої, так і спільно з нею. Залежно від мети діяльності: **М.с.**

спрямовується на досягнення цілей як загального міжнародного права, так і права внутрішньодержавного; мета взаємодопомоги чітко визначається державами на двосторонній основі та спрямовується на досягнення цілей внутрішньодержавного права, а саме: для належного застосування митного законодавства, а також відвернення, розслідування або припинення порушень митного законодавства. Залежно від того, які органи представляють державу в міжнародних митних відносинах: у **М.с.** це можуть бути голови держав і урядів, представники відповідних міністерств та відомств (наприклад, МЗС, Держмитслужба) тощо; відносини взаємної адміністративної допомоги з митних питань завжди здійснюються виключно між центральними митними органами (митними адміністраціями) держав. Крім цього, взаємодопомога має похідний характер і прямо залежить від існуючого рівня **М.с.** та укладених щодо цього багатосторонніх і двосторонніх договорів. **М.с.** ґрунтується на принципах і нормах права. Цілі **М.с.** можуть бути досягнуті лише у разі, коли воно підкріплене реальною силою. Тому невід'ємна умова його існування – наявність принципів і норм міжнародного та внутрішньодержавного права, що встановлюють загальні засади співробітництва, правила поведінки і повноваження органів, які їх реалізують, відповідальність за порушення зобов'язань, узятих на основі такого співробітництва. За допомогою принципів і норм права розкривається зміст **М.с.**

М.с. можна диференціювати за видами на підставі різних критеріїв. Зокрема, залежно від виду суб'єктів **М.с.** можна поділити так: 1) співробітництво між державами (як між державами, що мають спільні кордони – Україна – Молдова, так і між державами, що не мають спільних кордонів – Україна – Фінляндія); 2) співробітництво між міжнародними організаціями та державами; 3) співробітництво між міжнародними організаціями (у п. 8 ст. III Конвенції про створення Ради митного співробітництва [2], зазначено, що функцією Ради є співробітництво з іншими міжурядовими організаціями з питань, що входять до її компетенції. Можливість співробітництва з міжнародними міжурядовими та міжнародними неурядовими організаціями також передбачається ст. IX Конвенції); 4) співробітництво між міждержавними інтеграційними об'єднаннями (співробітництво між державами – учасницями ЄАВТ та державами – членами ЄС) тощо. За кількісним складом суб'єктів, що беруть участь у **М.с.**, його можна поділити на двостороннє співробітництво (у формі підписання міжнародного договору та здійснення на його основі безпосередніх зв'язків) та багатостороннє співробітництво (через підписання багатостороннього міжнародного договору або в рамках діяльності міжнародної конференції чи роботи міжнародної організації). Двосторонньому **М.с.**, найчастіше властиві такі основні напрями здійснення: створення спільних пунктів пропуску на кордоні; проведення спільних заходів, спрямованих на запобігання, виявлення і припинення контрабанди; проведення спільного митного контролю на кордоні; проведення спільних, постійних чи одноразових заходів з питань митного законодавства, які відносяться до компетенції митних органів; узгоджене застосування процедур митного контролю та оформлення й взаємне визнання документів, які використовуються митними органами для здійснення митних процедур. Багатосторонньому **М.с.** властиві такі основні напрями здійснення: спрощення та гармонізації митних процедур та інших митних формальностей; уніфікація внутрішньодержавного законодавства у сфері визначення митної вартості товарів; уніфікація внутрішньодержавного законодавства у сфері визначення країни походження товарів, а також використання митних пільг та преференцій; приведення до одноманітності правил класифікації та кодування товарів для митних цілей; протидія контрабанді та іншим митним правопорушенням та ін. Двостороннє і багатостороннє співробітництво залежно від території (просторової сфери), на якій воно здійснюється, можна поділити так: 1) універсальне (діяльність в рамках ВМО та СОТ), 2) регіональне (**М.с.** у рамках Європейського та інших регіонів ВМО, а також Європейської економічної та інших комісій ООН), 3) локальне (виникає між державами певного географічного регіону, здебільшого між суміжними державами, стосовно об'єктів, які

розташовані в цьому регіоні (наприклад, між державами – членами ЄС) та 4) партикулярне (це найпоширеніший вид **М.с.**, оскільки воно може виникати між будь-якими державами, з приводу будь-яких об'єктів, незалежно від географічного розташування держав і географічних особливостей об'єктів співробітництва). Види **М.с.** залежно від об'єкта співробітництва можна також поділити на: 1) співробітництво з питань спрощення та гармонізації митних процедур; 2) співробітництво щодо питань боротьби з порушеннями митних правил; 3) співробітництво з питань надання митних привілеїв та імунітетів тощо. Зазначений перелік видів міжнародного митного співробітництва не є вичерпним і може бути розширеним за рахунок інших чинників. Правові засади участі України у відносинах **М.с.** закріплено у актах законодавства України з питань митної справи, зокрема в МКУ [3]. та міжнародних договорах України, згода на обов'язковість яких надана ВРУ [4]. Якщо міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана ВРУ, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені МКУ та іншими законами України, застосовуються правила міжнародного договору України.

Літ.: 1. International Convention on the simplification and harmonization of Customs procedures (as amended) (Revised Kyoto Convention) Kyoto, 26.06.1999 p. URL: <http://surl.li/svqbx>; 2. Convention establishing a Customs Co-operation Council (Signed in Brussels on 15.12.1950). URL: <http://surl.li/tpikq>; 3. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 4. Про міжнародні договори України : Закон України від 29.06.2004 р. № 1906-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 50. С. 540.

Перепьолкін С.М

МІЖНАРОДНИЙ ВЕТЕРИНАРНИЙ СЕРТИФІКАТ (англ. INTERNATIONAL VETERINARY CERTIFICATE) – ветеринарний документ, яким повинні супроводжуватися об'єкти державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду при їх переміщенні за межі України (п. 1 ч. 2 ст. 32 ЗУ «Про ветеринарну медицину») [1]. В свою чергу, об'єктами державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду є товари, потужності (об'єкти), засоби ветеринарної медицини, засоби догляду за тваринами та супутні об'єкти (ст. 1 Закону). До внесення змін до Закону **М.в.с.** належав до документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності, однак на теперішній час він не вважається дозвільним документом [2]. **М.в.с.** видається на платній основі управліннями ветеринарної медицини в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, містах обласного значення, районах, державними закладами ветеринарної медицини, а також регіональними службами державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду на державному кордоні та транспорті упродовж одного місяця з дати надходження документів на розгляд. При цьому, недотримання ветеринарно-санітарних заходів, ускладнення епізоотичної ситуації, неможливість безпосереднього огляду об'єкта, відсутність документального підтвердження епізоотичного благополуччя місцевості походження та ветеринарно-санітарного стану об'єкта, відсутність необхідної ветеринарної обробки тварин, їх карантинування, відповідних досліджень та/або експертного висновку – є підставами для відмови у видачі або анулювання вже виданих **М.в.с.** (ч. 3, 5-7 ст. 32 Закону) [1]. Підставою для видачі **М.в.с.** є звернення заявника, а також результати безпосереднього огляду товару (клінічний огляд тварин, ветеринарно-санітарний огляд харчових продуктів, кормів та інших об'єктів державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду). За наслідками огляду державна лабораторія ветеринарної медицини складає експертний висновок (п. 6 Порядку видачі ветеринарних документів) [3]. Існує 4 форми **М.в.с.**: 1) на м'ясо, м'ясні та молочні продукти, рибу і рибопродукти, які експортують з України; 2) на сировину тваринного походження, яку експортують з України; 3) на корми рослинного походження, які експортують з України; 4) про стан здоров'я тварин. Їх заповнюють українською і англійською мовами та/або мовою

країни-експортера (імпортера). **М.в.с.** на окремі види вантажів заповнюються з урахуванням форм, погоджених ветеринарними адміністраціями інших країн, та/або форм, встановлених країною призначення. **М.в.с.** дійсний для пред'явлення до відправлення протягом 5 днів і до кінця транспортування й строків реалізації товарів при дотриманні умов зберігання та правил перевезення (п. 2.1 Правил заповнення, зберігання, списання ветеринарних документів та вимог до їх обліку) [4].

Оформлення та видача **М.в.с.** є адміністративною послугою. За видачу **М.в.с.** головними управліннями Держпродспоживслужби в областях та місті Києві, міжрегіональними головними управліннями Держпродспоживслужби на державному кордоні, установами та організаціями, що належать до сфери управління Держпродспоживслужби, справляється плата в розмірі 14,85 гривень [5].

Літ.: 1. Про ветеринарну медицину : Закон України від 25.06.1992 р. № 2498-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 36. Ст. 531.; 2. Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення державного регулювання продовольчої безпеки та розвитку тваринництва : Закон України від 30.06.2023 р. № ІХ. *Офіційний вісник України*. 2013. № 72. Ст. 4103.; 3. Порядок видачі ветеринарних документів : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21.11.2013 р. № 857. *Офіційний вісник України*. 2013. № 92. Ст. 3401.; 4. Правила заповнення, зберігання, списання ветеринарних документів та вимог до їх обліку : затверджено наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 01.08.2014 р. № 288. *Офіційний вісник України*. 2014. № 83. Ст. 2365.; 5. Перелік платних адміністративних послуг, які надаються Державною службою з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, органами та установами, що належать до сфери її управління, і розміру плати за їх надання : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 09.06.2011 р. № 641. *Офіційний вісник України*. 2011. № 45. Ст. 1857.

Ліпинський В.В.

МІЖНАРОДНИЙ ІМПОРТНИЙ СЕРТИФІКАТ (англ. INTERNATIONAL IMPORT CERTIFICATE) – це: 1) документ, виданий уповноваженим на це державним органом держави-імпортера, який підтверджує зобов'язання імпортера імпортувати товари до своєї держави, а якщо товари не будуть до неї імпортовані, то не відправляти їх в інше місце без дозволу зазначеного державного органу (ст. 1 ЗУ «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання») [1]; 2) державний документ України, який підтверджує зобов'язання українського імпортера імпортувати товари в Україну, а у разі, коли товари не будуть імпортовані в Україну, не направляти їх в інше місце без дозволу Держекспортконтролю [2].

Стосовно експорту, імпорту або тимчасового вивезення товарів, що ввозяться на територію України з наданням **М.і.с.** на вимогу держави-експортера – здійснюється державний експортний контроль (ч. 2 ст. 10 Закону). Для вирішення питання про можливість надання **М.і.с.** Держекспортконтроль України, за письмовою заявою суб'єкта здійснення міжнародних передач товарів, проводить експертизу в галузі державного експортного контролю, за підсумками якої приймається рішення про надання **М.і.с.** (ч. 1 ст. 11, ч. 1, 2 ст. 16 Закону). Підставами для відмови у видачі **М.і.с.** є: виникнення потреби в забезпеченні національних інтересів чи додержанні міжнародних зобов'язань України; припинення діяльності суб'єкта здійснення міжнародних передач товарів, скасування його реєстрації чи визнання його банкрутом; необхідність проведення Держекспортконтролем України, додаткової експертизи документів, наданих для отримання **М.і.с.**; порушення законодавства, допущені суб'єктом здійснення міжнародних передач товарів (ч. 7 ст. 16 Закону). Використання **М.і.с.** підлягає державному контролю, в рамках якого суб'єкт здійснення міжнародних передач товарів, якому надано **М.і.с.**, подає до Держекспортконтролю України письмові звіти про фактично здійснені експорт та імпорт товарів, визначених у **М.і.с.**, а також

про використання зазначених товарів у заявлених цілях (ч. 1 ст. 22 Закону) [1]. Форма і строки подання таких звітів затверджені наказом Держекспортконтролю України [3].

Здійснення міжнародної передачі товару, незважаючи на те, що суб'єкту господарювання стало відомо, що товар буде використано в інших цілях або іншим кінцевим споживачем, ніж це було визначено в зовнішньоекономічному договорі (контракті) чи пов'язаних з ним документах, на підставі яких було отримано **М.і.с.**, навмисне приховання відомостей, які мають значення для вирішення питання про надання **М.і.с.**, здійснення міжнародних передач товарів з порушеннями умов, визначених у **М.і.с.** – тягнуть за собою накладення Держекспортконтролем України штрафу в розмірі 100 % вартості товарів, які були об'єктом відповідної міжнародної передачі. За неподання або несвоєчасне подання звітів про фактично здійснені експорт та імпорт товарів, визначених у **М.і.с.** – накладається штраф у розмірі 8500,00 гривень, а за навмисне знищення документів, пов'язаних з укладанням та виконанням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) стосовно здійснення міжнародних передач товарів, на підставі яких було отримано **М.і.с.**, до закінчення строку їх зберігання – у розмірі 17 000,00 гривень (ст. 25 Закону). Рішення про накладення штрафу оформлюється постановою, а штраф підлягає сплаті в 15-денний строк з дня його накладення; в протилежному випадку штраф стягується державним виконавцем. У разі оскарження постанови до суду виконання постанови зупиняється (ч. 4, 7, 8 ст. 26 Закону) [1].

Оформлення та видача **М.і.с.** є адміністративною послугою, за яку справляється плата в розмірі 850,00 гривень [4]. Порядок заповнення суб'єктами підприємницької діяльності України заяв за уніфікованими формами щодо: отримання дозволів (висновків) Держекспортконтролю на право здійснення експорту, імпорту, тимчасового вивезення, тимчасового ввезення та транзиту товарів, що підлягають експортному контролю; проведення переговорів, пов'язаних з укладанням зовнішньоекономічних договорів або контрактів; отримання імпортних сертифікатів України або інших гарантійних документів визначено наказом Держекспортконтролю [5].

Літ.: 1. Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання : Закон України від 20.02.2003 р. № 549-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 23. Ст. 148.; 2. Положення про порядок надання гарантій та здійснення державного контролю за виконанням зобов'язань щодо використання у заявлених цілях товарів, які підлягають державному експортному контролю : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 27.05.1999 р. № 920. *Офіційний вісник України*. 1999. № 22. Ст. 1005. 3. Про затвердження форми висновку щодо можливості проведення переговорів, форм звітів та встановлення строків звітності : наказ Держекспортконтролю України від 05.10.2009 р. № 86. *Офіційний вісник України*. 2009. № 85. С. 64. Ст. 2889.; 4. Про затвердження Порядку справляння плати за надання платних адміністративних послуг з оформлення та видачі документів у галузі державного експортного контролю і переліку платних адміністративних послуг, що надаються Державною службою експортного контролю, та розміру плати за їх надання : постанова КМУ від 13.07.2011 р. № 746. *Офіційний вісник України*. 2011. № 55. С. 32. Ст. 2187.; 5. Інструкція про порядок заповнення заяв щодо отримання дозвільних документів, документів про гарантії та інших документів, що надаються Держекспортконтролем : затверджено наказом Держекспортконтролю України від 09.01.2004 р. № 5. *Офіційний вісник України*. 2004. № 4. Т. 2. Ст. 188.

Липинський В.В.

МІЖНАРОДНИЙ ПЕРЕВІЗНИК (англ. INTERNATIONAL CARRIER)– особа, зареєстрована як суб'єкт підприємницької діяльності, яка у встановленому законом порядку з використанням належних їй або найманих нею транспортних засобів переміщує товари через митний кордон України. **М.п.** – особа, яка переміщує товари або бере на себе зобов'язання та відповідальність за переміщення товарів через митний кордон України та/або митною

територією України (п. 37 ч. 1 ст. 4 МКУ) [1]. **М.п.** – юридична або фізична особа, яка взяла на себе зобов'язання і відповідальність за договором перевезення вантажу за доставку до місця призначення довіреного їй вантажу, перевезення вантажів та їх видачу (передачу) вантажоодержувачу або іншій особі, зазначеній у документі, що регулює відносини між експедитором та перевізником (ст. 1 ЗУ «Про транспортно-експедиторську діяльність» [2]). Перевізник – будь-яка фізична або юридична особа, яка здійснює на комерційній основі чи за власний кошт діяльність із перевезення пасажирів чи (та) вантажів через державний кордон (ст. 1 ЗУ «Про прикордонний контроль») [3]. Перевізник – юридична або фізична особа, яка забезпечує організацію перевезення вантажів на договірних умовах, є суб'єктом господарювання, що відповідно до законодавства надає послугу за договором про перевезення вантажу транспортним засобом, який він використовує на законних підставах (ст. 33 ЗУ «Про автомобільний транспорт») [4].

Організації, котрі виступають перевізниками, повинні мати у наявності на законній підставі транспортні перевізні засоби, придатні для перевезень пасажирів, вантажів або багажу. Перевізником на морському транспорті є судновласник – особа, яка експлуатує судно від свого імені, незалежно від того, чи вона власник судна, чи використовує його на іншій законній підставі. Морські **М.п.** поділяються на: перевізників у складі міжнародних лінійних конвенцій (організації, які встановлюють єдині тарифи і правила морського перевезення. Як правило, до їх складу входять перевізники, які працюють на визначеній території); незалежних перевізників (встановлюють тарифи й умови перевезення самостійно і приймають замовлення від будь-яких вантажовідправників. Як правило, ставки незалежних перевізників на 10% нижчі ставок членів конвенцій перевізників); судна «дикого плавання» (не дотримуються встановлених ставок. Перевізник укладає договір фрахту, за яким на судні резервується певна площа під вантаж. Якщо вантажовідправник своєчасно не скасував замовлення, він повинен заплатити за вантаж у будь-якому випадку, навіть якщо перевізник фактично нічого не перевіз. Судна «дикого плавання» перевозять, як правило, насипні, наливні вантажі). Відповідно до договору повітряного перевезення **М.п.** визнається кожна юридична чи фізична особа, яка виконує повітряні перевезення, має права експлуатанта авіаційної техніки. Експлуатант – особа, організація або підприємство, що експлуатує повітряні судна чи пропонує власні послуги у цій галузі. **М.п.** повітряних перевезень дотримуються певних норм (свободи повітря): право пролітати над територією іншої країни; право приземлятися на території іншої країни для ремонту і дозавправлення; право перевозити пасажирів в іншу країну і перевозити їх назад. Цей принцип закріплений у двосторонніх угодах; право перевізника однієї сторони брати пасажирів із іншої країни і перевозити їх у третю країну; право авіакомпанії однієї країни перевозити пасажирів, що є громадянами іншої країни. **М.п.** за договорами перевезення вантажів і пасажирів залізничним транспортом є залізниця – статутне територіально-галузеве об'єднання, до складу якого належать підприємства, установи й організації залізничного транспорту і яке за централізованого управління здійснює перевезення пасажирів та вантажів у визначеному регіоні транспортної мережі. Специфіка організації міжнародних залізничних сполучень потребує скоординованих дій залізниць суміжних держав, обліку незбіжних параметрів залізничної колії країн Західної та Східної Європи, розробки нормативної бази, що регулює взаємини залізниць різних країн. Особливості міжнародних залізничних сполучень: використання залізниць декількох країн; перетин кордону пов'язаний з передачею пасажирів, а також вантажів іноземним залізницям; застосування оптимального способу передачі на прикордонних станціях пасажирів і вантажів разом з транспортом пов'язано з переходом вагонів залізниці однієї держави в тимчасове користування залізницею іншої держави. Автомобільні **М.п.** здійснюють перевезення автотранспортними засобами на підставі міжнародного договору. Це особливий вид договору, при якому автоперевезення здійснюються автотранспортними підприємствами, які вибирають і визначають сторони. Важливою особливістю автоперевезень в міжнародному

сполученні є те, що на них поширюється міжнародно-правове регулювання в частині організації дорожнього руху [5].

Вимоги до **М.п.**: перевізники, які здійснюють міжнародні перевезення пасажирів та вантажів, повинні забезпечувати всі види обов'язкового страхування, передбачені чинним в Україні законодавством та міжнародними угодами України. Міжнародні перевезення іноземними перевізниками по території України здійснюються за наявності у перевізника українського дозволу або багатостороннього дозволу, якщо інше не передбачено міжнародними угодами України. До здійснення міжнародних транспортних операцій допускаються **М.п.**, які мають відповідний досвід роботи на внутрішніх перевезеннях на договірних умовах. При виконанні міжнародних перевезень **М.п.** повинні мати дозволи іноземних країн, по території яких буде здійснюватися перевезення; ліцензійну картку на транспортний засіб; свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу; сертифікат відповідності щодо безпеки руху, екологічної безпеки та енергозбереження вимогам країн, по території яких буде здійснюватися перевезення; дозвіл щодо узгодження умов та режимів перевезення в разі перевищення вагових або габаритних обмежень (у випадку перевезення вантажів) та список пасажирів при регулярних та маятникових їх перевезеннях.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Про транспортно-експедиторську діяльність: Закон України від 01.07.2004 р. № 1955-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 52. Ст. 562.; 3. Про прикордонний контроль: Закон України від 05.11.2009 р. № 1710-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 6. Ст. 46.; 4. Про автомобільний транспорт: Закон України від 05.04.2001 р. № 2344-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. № 22. Ст. 105.; 5. Ткаченко А.М. Міжнародні автоперевезення: економічні та управлінські аспекти. Л.: Львівський банківський коледж НБУ, 2015. 203 с.

Легка О.В.

МІЖНАРОДНИЙ СОЮЗ ПУБЛІКАЦІЇ МИТНИХ ТАРИФІВ (МСПМТ) (англ. INTERNATIONAL CUSTOMS TARIFFS BUREAU (ICTB)) – перша міжнародна організація з питань митної справи, яка систематизувала, видавала та розповсюджувала матеріали про митні тарифи й митне законодавство різних держав світу [1]. Створення цієї міжнародної організації відбулося на основі Міжнародної конвенції про створення Міжнародного союзу публікації митних тарифів від 05.07.1890 р. [2], яку було підписано у виконання резолюції міжнародної конференції, проведеної того ж року у Брюсселі. Функціонувати **МСПМТ** почав з 01.04.1891 р., після набуття чинності Міжнародної конвенції про створення Міжнародного союзу публікації митних тарифів від 05.07.1890 р. (Конвенція) і Виконавчого регламенту до Конвенції, яка утворює Міжнародний союз публікації митних тарифів від 05.07.1890 р. Згідно зі ст. 13 Конвенції, Виконавчий регламент має таку ж обов'язкову силу, як і сама Конвенція. 16.12.1949 р. в Брюсселі був підписаний Протокол про внесення змін до Конвенції. Учасниками цієї Конвенції були дореволюційна Росія, а з 1935 р. – і СРСР. Відповідно до Протоколу про зміни у Конвенції про створення Міжнародного союзу публікації митних тарифів і Виконавчого регламенту до Конвенції, яка утворює Міжнародний союз публікації митних тарифів, деякі статті було змінено і прийнято у новій редакції, до яких у 1964 р. приєднався і СРСР. Україна не була учасницею **МСПМТ**.

Мета створення **МСПМТ** полягала в публікації за спільні кошти митних тарифів різних держав земної кулі і змін, яких такі тарифи можуть зазнати у майбутньому. Переклад і публікацію відповідних матеріалів у збірнику «Міжнародний митний бюлетень» п'ятьма найбільш поширеними комерційними мовами (англійською, французькою, німецькою, іспанською та італійською) здійснювало спеціально створене у Брюсселі Міжнародне бюро, яке також часто згадують під назвою «Міжнародне бюро митних тарифів». Підбор та

призначення персоналу Міжнародного бюро здійснювало Міністерство закордонних справ Бельгії, яке надавало необхідні кошти і здійснювало нагляд за правильністю роботи цієї Установи. При цьому, кожна держава, яка входить до складу МСПМТ, мала право давати в переклад і публікувати за власний рахунок весь Бюлетень чи його частину на тій мові на якій вона вважатиме за потрібне, якщо це не одна з мов, прийнятих Міжнародним бюро. Для цього держави-учасниці МСПМТ зобов'язалися без затримок надавати Міжнародному бюро по два екземпляри таких документів: 1) національні митні закони і митний тариф; 2) постанови, що вносять зміни до національних митних законів і митних тарифів; 3) циркуляри та інструкції щодо застосування тарифу або класифікації товарів, які надсилаються митним установам, і можуть бути оприлюднені; 4) тексти укладених торгових договорів, міжнародних конвенцій і внутрішніх законів, які прямо стосуються чинних митних тарифів. Переклад наданих документів, Міжнародне бюро здійснювало з урахуванням положень таких відомих офіційних актів: розроблена ВМО ГАТТ; SAC (Sistem Arancelario Centroamericano – Центральноамериканська тарифна система); Nandina (Картахенська угода), Mercosur та інші офіційні номенклатури, а також документи, що визначають митну вартість та походження товару. Здійснюючи переклад Міжнародне бюро митних тарифів також співпрацювало з країнами-членами з питань стандартизації їхніх тарифів, з метою надання їм допомоги в адаптації перекладу їхніх національних текстів до митної термінології Гармонізованої системи опису та кодування товарів, якщо їхня національна мова не є однією з перелічених у Конвенції. Міжнародний митний бюлетень видавався у друкованому форматі та в інтерактивному на CD-ROM. Порядок публікації Бюлетеня, а також всі положення, що стосуються бюджету Міжнародного бюро і внутрішньої організації обслуговування визначали положення Виконавчого регламенту.

МСПМТ визнано єдиною міжнародною організацією, яка має право надавати офіційні переклади митних тарифів. У разі виявлення невідповідності будь-якого отриманого тарифу, відповідну країну обов'язково інформують про це. В подальшому така країна може прийняти рішення стосовно здійснення коректного виправлення або ж утриматися від вчинення такої дії. Вся кореспонденція, що надсилалась Міжнародним бюро урядам учасників МСПМТ повинна була вестися французькою мовою. МСПМТ утворювався на первинний термін в сім років, з можливістю його подальшого продовження. Будь-яка держава або колонія, які б вирішили припинити участь у діяльності МСПМТ до закінчення первинного терміну його діяльності, втрачали б право спільної власності на спільний капітал. В разі ж ліквідації цієї міжнародної організації, спільний капітал мав був розподілений між державами і колоніями, що входили до її складу, на підставі справедливо визначених у ст. 9 Конвенції часток для кожної її держави-члена. Згідно з положеннями останньої, всі держави – члени МСПМТ залежно від значення торгівлі для кожної з них, розподілялись на шість класів, які виражалися у визначеній кількості одиниць, а саме: 1 клас – Країни, торгівля яких регулярно більша 4 млрд. франків – 55 одиниць; 2 клас – Країни, торгівля яких регулярно сягає від 2 до 4 млрд. франків – 40 одиниць; 3 клас – Країни, торгівля яких регулярно сягає від 500 млн. до 2 млрд. франків – 25 одиниць; 4 клас – Країни, торгівля яких регулярно сягає від 100 до 500 млн. франків – 20 одиниць; 5 клас – Країни, торгівля яких регулярно сягає від 50 до 100 млн. франків – 15 одиниць; 6 клас – Країни, торгівля яких регулярно нижча 50 млн. франків – 5 одиниць. Для тих країн, мова яких не використовується Міжнародним Бюро, наведені вище цифри відповідно знижувалися на дві-п'ятих і становили для: 1 класу – до 33 одиниць; 2 класу – до 24 одиниць; 3 класу – до 15 одиниць; 4 класу – до 12 одиниць; 5 класу – до 9 одиниць; 6 класу – до 3 одиниць. Одиниця витрат вираховувалася шляхом ділення загальної суми щорічних витрат на суму одиниць, встановлених для усіх держав – членів МСПМТ. Отриману суму достатньо помножити на кількість одиниць, встановлених для кожної з цих держав, щоб дізнатись розмір її внеску на витрати Міжнародного бюро.

Літ.: 1. Сандровский К.К. Международное таможенное право : учебник. Изд. 2-е, испр. Киев :Знання, КОО, 2001. 464 с.; 2. Convention concerning the Creation of an International Union for the Publication of Customs Tariffs, Regulations for the Execution and Memorandum of Signature. (Done at Brussels on 05.06.1890). URL: <http://surl.li/trfeh>

Перепьолкін С.М.

МІЖНАРОДНИЙ ТРАНСПОРТНИЙ ДОКУМЕНТ – див. ТОВАРНО-ТРАНСПОРТНИЙ ДОКУМЕНТ

МІЖНАРОДНІ ЕКСПРЕС-ВІДПРАВЛЕННЯ (англ. (INTERNATIONAL EXPRESS SHIPMENTS) – належним чином упаковані міжнародні відправлення з документами чи товарним вкладенням, які приймаються, обробляються, перевозяться будь-яким видом транспорту за міжнародним транспортним документом з метою доставки одержувачу прискореним способом у визначений строк (п. 32 ч.1 ст. 4 МКУ) [1].

М.е.в. є одним із способів переміщення товарів (п. 6 ч. 2 ст. 186 МКУ). Обмеження щодо вартості та обсягів товарів, а також перелік товарів, заборонених до пересилання у **М.е.в.** встановлюються МКУ та іншими законами України. Зокрема, у **М.е.в.** заборонено пересилати: товари, заборонені ММКУ та іншими законодавчими актами України відповідно до ввезення на митну територію України або вивезення з цієї території; товари, відправлені з порушенням митних правил; товари, щодо яких відсутні відповідні дозвільні документи, у разі застосування заходів нетарифного регулювання ЗЕД; товари, які за результатами проведення заходів офіційного контролю не можуть бути випущені у заявлений митний режим відповідно до мети їх ввезення в Україну; товари, що класифікуються в 1-24 групах згідно з УКТ ЗЕД, що переміщуються (пересилаються) на адресу громадян або відправляються громадянами, крім харчових продуктів загальною вагою не більше 10 кілограмів в упаковці виробника; алкогольні напої та/або тютюнові вироби, що переміщуються (пересилаються) на адресу громадян або відправляються громадянами, незалежно від вартості; товари, що пересилаються громадянами за межі митної території України, згідно з Переліком товарів, вивезення (пересилання) яких громадянами за межі митної території України не допускається [2] (ч. 1 ст. 235 МКУ).

Якщо сумарна фактурна вартість товарів, що переміщується у **М.е.в.** перевищує еквівалент 150 євро, але не перевищує еквівалент 10000 євро, то такі товари оподатковуються ввізним митом за ставкою 10 % (ст. 374 МКУ) та ПДВ за ставкою 20 % (ст. 193 ПКУ [3]). Базою оподаткування для таких товарів є частина їх сумарної фактурної вартості, що перевищує еквівалент 150 євро.

Прискорене переміщення через митний кордон, забезпечення щодо приймання, обробки і пред'явлення до митного контролю та митного оформлення, а також видача **М.е.в.** отримувачам здійснює експрес-перевізник або його представник. Договором на перевезення кожного окремого **М.е.в.** є міжнародний транспортний документ (п.30 ч. 1 ст. 4 МКУ). Для надання послуг з прискореного транспортування **М.е.в.** створюється локальна мережа експрес-перевізника, яка є складовою всесвітньої мережі відстеження доставки **М.е.в.** від відправника до одержувача та є сукупністю центральних сортувальних ортувальних станцій, а також повірених експрес-перевізника.

Особливості переміщення (пересилання) товарів через митний кордон України у **М.е.в.** визначаються гл. 36 МКУ (див. **МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ ЩОДО ТОВАРІВ, ЩО ПЕРЕМІЩУЮТЬСЯ (ПЕРЕСИЛАЮТЬСЯ) У МІЖНАРОДНИХ ПОШТОВИХ ВІДПРАВЛЕННЯХ**).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Перелік товарів, вивезення (пересилання) яких громадянами за межі митної території України не

допускається: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 28.05.2012 р. №468. *Офіційний вісник України*. 2012. № 41. Ст. 1579.; 3. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.

Приймаченко Д.В.

МІЖНАРОДНІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ (англ. INTERNATIONAL TRANSPORTATION) – це перевезення вантажів або пасажирів між кількома країнами, особливістю яких є обов’язковий перетин кордону як мінімум хоча б двох суміжних країн, який здійснюється відповідно до умов, передбачених укладеними цими державами міжнародних угод. Крім міжнародних угод у процесі регулювання міжнародних перевезень велика роль належить внутрішньодержавним актам.

Особливістю правового регулювання у даному напрямі є те, що основні питання **М.п.** передбачені нормами як національного законодавства, так і міжнародних договорів (транспортні конвенції). Угоди містять вимоги до перевізної документації, визначають порядок приймання вантажу до перевезення та видачі його у пункті призначення, умови відповідальності перевізника, порядок пред’явлення претензій та позовів до перевізника. При цьому національне законодавство в галузі **М.п.** застосовується субсидіарно по відношенню до міжнародних договорів, тобто внутрішнє законодавство підлягає застосуванню до договорів **М.п.** лише у випадку, якщо відповідне питання не врегульоване транспортною конвенцією або ж сама конвенція (її колізійна норма) відсилає до національного законодавства. Міжнародні транспортні конвенції за своїм характером, обсягом та змістом включених в них норм різноманітні. Виокремлюють три основні фактори, притаманні їх природі: **М.п.** вантажів, пасажирів і багажу здійснюється на підставі договору перевезення, оформленого на підставі видачі відповідного транспортного документа, який має двосторонній, відшкодувальний, реальний або консенсуальний характер; у конвенціях передбачено відповідальність перевізника, який відповідає за невиконання або неналежне виконання договору **М.п.**; при **М.п.** передбачено претензійний порядок врегулювання спорів між сторонами за договором перевезення і скорочені терміни позовної давності.

Ознаки **М.п.**: переміщення вантажів, пасажирів та їх багажу територіями різних держав; регулювання таких перевезень міжнародними угодами. Постачання не є **М.п.**, якщо вони не регулюються відповідними міжнародними угодами. У цьому випадку процес передачі здійснюється окремими етапами із укладанням двох відповідних договорів перевезення: до прикордонної станції (за правилами внутрішнього розпорядку країни відправлення); після перетину кордону (за правилами внутрішнього законодавства тієї чи іншої іноземної держави).

Перевезення вважається дійсним, якщо щодо нього укладено договір **М.п.** з видачею необхідного перевізного документа. Сторонами договору **М.п.** є перевізник (доставляє вантаж відправника до місця призначення та передає його особі (одержувачу), уповноваженій на отримання вантажу) та відправник (зобов’язується сплатити встановлену плату за перевезення вантажу). Транспортні документи, що видаються перевізником відправнику вантажу, є, по-перше, доказом отримання вантажу, по-друге, документом обігу. Вони дозволяють відправнику отримати оплату від банку за проданий товар. Всі ці договори містять матеріальні та правові норми загального характеру відповідних держав. Якщо питання **М.п.** не врегульовані матеріальними нормами конвенцій, то ці конвенції містять єдині колізійні норми з посиланням на законодавство відповідної держави, де регулюються ці питання, тому очевидність перевезення, а також його міжнародний характер можуть бути встановлені у такий спосіб.

До колізійних прив'язок, що застосовуються при **М.п.**, належать закон місця відправлення пасажирів (вантажу), закон місця реєстрації транспортного засобу, закон країни призначення, транзиту, а також закон країни-перевізника [1].

Класифікація **М.п.**: за видами транспорту (повітряні, автомобільні, залізничні, морські, річкові, переміщення трубопровідним транспортом); за кількістю використовуваного транспорту (прості – один вид транспорту, змішані – декілька видів транспорту); залежно від об'єкта (перевезення вантажів, пасажирів, багажу, вантажобагажу, пошти); залежно від використання транспортних компаній (перевезення однією або кількома транспортними організаціями прямого сполучення – передбачено один документ, навіть якщо в перевезенні беруть участь декілька компаній; кількома послідовними перевізниками – замовник укладає з кожним співперевізником окремі договір із застосуванням транспортної документації кожного співперевізника; непрямого сполучення – кожний із співперевізників укладає свій договір перевезення, застосовуючи власну транспортну документацію та умови); залежно від маршруту: міжнародні перевезення в суміжному сполученні (дві країни, які мають спільний кордон); в транзитному сполученні (з перетинанням території іноземної держави); наскрізного сполучення (для перевезення вантажу до пункту призначення, який розміщений у тій самій країні, що й пункт відправлення, необхідно перетнути територію іншої держави); залежно від кількості пересадок (пересадочні, безпересадочні); залежно від регулярності (регулярні, нерегулярні) [2].

Поділ **М.п.** на прямого і непрямого повідомлення здійснюється відповідно до наявності одного або декількох договорів. Перевезення прямого міжнародного сполучення здійснюються за одним договором, їх перевага в тому, що вони оформляються одним транспортним документом і їм притаманні єдині умови. Перевезення непрямого міжнародного сполучення здійснюються за двома і більше договорами, умови яких можуть мати певні відмінності (це ускладнює організацію перевізного процесу, який пов'язаний з укладенням кількох транспортних договорів, узгодженням і уточненням умов по кожному з них, оформленням відповідних документів). Особливістю **М.п.** є те, що при відправленні вантажу, як правило, керуються законодавством країни відправлення, а при його видачі в кінцевому пункті – законом країни призначення.

Літ.: 1. Столярський О.В. Правове регулювання міжнародних перевезень: навчальний посібник. К.: Знання. 2012. 318 с.; 2. Міжнародні перевезення : теорія та практика : навч. посібник/ Галкін А.С. та інш. Харків: ХНУМГ ім. О.М. Бекетова. 2018. 182 с.

Легка О.В.

МІЖНАРОДНІ ПОШТОВІ ВІДПРАВЛЕННЯ (англ. INTERNATIONAL MAIL) – упаковані та оформлені відповідно до вимог Актів ВПС та Правил надання послуг поштового зв'язку листи (прості, рекомендовані), відправлення з оголошеною цінністю, поштові картки (прості, рекомендовані), бандеролі та спеціальні мішки з позначкою «М» (прості, рекомендовані), дрібні пакети, поштові посилки (звичайні, з оголошеною цінністю), відправлення прискореної пошти з позначкою EMS, які приймаються для пересилання за межі України, надходять в Україну або переміщуються територією України транзитом операторами поштового зв'язку (п. 31 ч. 1 ст. 4 МКУ) [1].

М.п.в. пересилаються на підставі укладених угод між країнами-членами Всесвітнього поштового союзу. **М.п.в.** пересилаються і доставляються в межах України у терміни, визначені нормативними актами для внутрішніх поштових відправлень. **М.п.в.** приймаються до пересилання наземним та авіатранспортом. Поштові відправлення дипломатичних, консульських представництв зарубіжних країн, міжнародних, міжурядових організацій для пересилання в межах України, а також усіх інших відправників на адреси зазначених установ та організацій оформляються і оплачуються як внутрішні, але обробляються, пересилаються і

вручаються як міжнародні. Відправлення з оголошеною цінністю, поштові посилки приймаються тільки до країн, зазначених у Керівництві з приймання **М.п.в.**

М.п.в. повинні мати такі розміри і граничну масу: листи (гранична маса до 2 кг, розміри в упаковці у мм: 110 x 220, 114 x 162, 114 x 229, 162 x 229; до 20 г – максимальна товщина 5 мм); поштові картки (розміри в упаковці у мм: 105 x 148); відправлення з оголошеною цінністю (гранична маса до 2 кг, розміри в упаковці максимальний: сума вимірів довжини, ширини і товщини не повинна перевищувати 900 мм, а найбільший вимір – 600 мм. Сума довжини і подвійного діаметра рулонів не повинна перевищувати 1040 мм, а найбільший вимір – 900 мм; мінімальний: 90 x 140 мм, сума довжини і подвійного діаметра рулонів – 170 мм (найбільший вимір не повинен перевищувати 100 мм)); бандеролі (гранична маса до 5 кг, розміри в упаковці максимальний: сума вимірів довжини, ширини і товщини не повинна перевищувати 900 мм, а найбільший вимір – 600 мм. Сума довжини і подвійного діаметра рулонів не повинна перевищувати 1040 мм, а найбільший вимір – 900 мм; мінімальний: 90 x 140 мм, сума довжини і подвійного діаметра рулонів – 170 мм (найбільший вимір не повинен перевищувати 100 мм)); секограми (гранична маса до 5 кг, розміри в упаковці максимальний: сума вимірів довжини, ширини і товщини не повинна перевищувати 900 мм, а найбільший вимір – 600 мм. Сума довжини і подвійного діаметра рулонів не повинна перевищувати 1040 мм, а найбільший вимір – 900 мм); мінімальний: 90 x 140 мм, сума довжини і подвійного діаметра рулонів – 170 мм (найбільший вимір не повинен перевищувати 100 мм)); дрібні пакети (гранична маса до 2 кг, розміри в упаковці максимальний: сума вимірів довжини, ширини і товщини не повинна перевищувати 900 мм, а найбільший вимір – 600 мм. Сума довжини і подвійного діаметра рулонів не повинна перевищувати 1040 мм, а найбільший вимір – 900 мм); мінімальний: 90 x 140 мм, сума довжини і подвійного діаметра рулонів – 170 мм (найбільший вимір не повинен перевищувати 100 мм)); мішки «М» (гранична маса до 15 кг); поштові посилки (гранична маса до 20 кг будь-який вимір посилки не повинен перевищувати 1050 мм. Сума розмірів довжини і найбільшого кола у будь-якому напрямі (крім довжини) не повинна перевищувати 2000 мм. Мінімальний: 90 x 140 мм незалежно від товщини. Для громіздких посилок: будь-який вимір посилки не повинен перевищувати 1500 мм, а сума розмірів довжини і найбільшого кола у будь-якому напрямі (крім довжини) не повинна перевищувати 3000 мм; відправлення міжнародної прискореної пошти «EMS» (гранична маса до 20 кг будь-який вимір не повинен перевищувати 1500 мм. Сума розмірів довжини і найбільшого кола у будь-якому напрямі (крім довжини) не повинна перевищувати 3000 мм [2]. Особливості переміщення (пересилання) товарів через митний кордон України у **М.п.в.** визначаються гл. 36 МКУ (див. **МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ ЩОДО ТОВАРІВ, ЩО ПЕРЕМІЩУЮТЬСЯ (ПЕРЕСИЛАЮТЬСЯ) У МІЖНАРОДНИХ ПОШТОВИХ ВІДПРАВЛЕННЯХ.**

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Фрадинський О.А. Міжнародні поштові відправлення. Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 2 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2014. 474 с.

Фрадинський О.А.

МУЛЬТИМОДАЛЬНЕ ПЕРЕВЕЗЕННЯ (англ. MULTIMODAL TRANSPORTATION)

– це перевезення вантажів двома або більше видами транспорту на підставі договору мультимодального перевезення, що здійснюється за документом мультимодального перевезення (ст. 1. ЗУ «Про мультимодальні перевезення» (Закон)[1]. Правовідносини, що виникають між учасниками **М.п.** під час надання послуги **М.п.** регулюються ЦКУ, ГКУ, Кодексом торговельного мореплавства України, МКУ, ЗУ «Про транспорт», «Про залізничний транспорт», «Про автомобільний транспорт», «Про транзит вантажів», «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про транспортно-експедиторську діяльність», «Про

державну допомогу суб'єктам господарювання», Законом, іншими законами, а також іншими нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до них (ч. 1. ст. 3 Закону). Державне регулювання у сфері **М.п.** здійснює КМУ відповідно до своїх повноважень.

Для належного розуміння терміну **М.п.** необхідно спочатку розкрити сутність основних понять, що використовуються в процесі організації та здійсненні **М.п.** Так, в Законі вони використовуються в наступному значенні; внутрішнє **М.п.** – **М.п.** без перетину державного кордону України; договір **М.п.** – договір між оператором мультимодальних перевезень та замовником послуги мультимодального перевезення на надання послуги мультимодального перевезення; документ **М.п.** вантажів – перевізний документ (транспортна накладна, коносамент тощо), що підтверджує укладення договору **М.п.** та прийняття вантажу під свою відповідальність оператором **М.п.** від замовника, який оформлюється оператором **М.п.** та за яким здійснюється перевезення вантажу; єдиний перевізний документ – документ **М.п.** вантажів встановленої форми, за яким може здійснюватися **М.п.** вантажу на всьому маршруті **М.п.**; замовник послуги **М.п.** – фізична або юридична особа, яка за договором **М.п.** самостійно або через представника, що діє від його імені, замовляє оператору **М.п.** надання послуги **М.п.**; комбіноване перевезення вантажів – **М.п.** вантажів однією і тією самою транспортною одиницею без перевантаження вантажу при зміні виду транспорту, де більша частина маршруту приходить на морський, річковий або залізничний транспорт, а відрізок маршруту автомобільним транспортом є максимально коротким; маршрут **М.п.** – визначений договором мультимодального перевезення шлях перевезення вантажу; міжнародне **М.п.** – мультимодальне перевезення з перетином державного кордону України; мультимодальний термінал – виробничо-перевантажувальний комплекс будь-якої форми власності, який використовується під час **М.п.** для зміни видів транспорту, виконання операцій навантаження, розвантаження, зберігання вантажів тощо, а під час міжнародного перевезення також може бути пунктом пропуску (пунктом контролю) через державний кордон України; оператор **М.п.** – суб'єкт господарювання, який укладає договір **М.п.**, приймає на час перевезення під свою відповідальність вантаж, оформлює документ мультимодального перевезення та здійснює чи забезпечує здійснення перевезення вантажу до місця призначення; послуга **М.п.** – організація та забезпечення **М.п.** за договором мультимодального перевезення; транспортна одиниця – контейнер, знімний кузов, причіп, напівпричіп, а також вантажний автомобіль чи залізничний вагон, за умови що вони перевозяться (слідують) іншими видами транспорту без перевантаження вантажу; учасники **М.п.** вантажів – оператори **М.п.**, замовники послуги **М.п.**, фактичні перевізники, власники мультимодальних терміналів або суб'єкти господарювання, у володінні та користуванні яких на законних підставах знаходяться мультимодальні термінали, треті особи, залучені до надання послуги **М.п.**; фактичний перевізник – юридична або фізична особа, яка на договірних засадах узяла на себе зобов'язання і відповідальність за доставку до пункту призначення довіреного їй вантажу та видачу уповноваженій на одержання вантажу особі, зазначеній у документі **М.п.** вантажів або договорі перевезення вантажу(ст. 1 Закону).

Комбіноване перевезення вантажів передбачає здійснення **М.п.** вантажів вантажним автомобілем, причепом, напівпричепом, з тягачем або без тягача, знімним кузовом або контейнером, що має відповідне маркування згідно з міжнародними стандартами, автомобільними шляхами на початковому та кінцевому відрізках маршруту **М.п.** та залізницею, внутрішніми водними та морськими шляхами. **М.п.** вантажів здійснюються з використанням мультимодальних терміналів. Мультимодальні термінали можуть знаходитися на території залізничних станцій та інших об'єктів залізничного транспорту, аеропортів, морських та річкових портів і не входять до меж пунктів пропуску (пунктів контролю) через державний кордон України. У мультимодальних терміналах можуть створюватися зони митного контролю для проведення митних формальностей з митного контролю та митного оформлення. Відповідно до ст. 9 Закону під час міжнародного **М.п.**, при ввезенні на митну

територію України залізничним транспортом вантажів в автомобільних транспортних засобах, у пунктах пропуску (пунктах контролю) для залізничного сполучення проводяться прикордонний контроль та заходи офіційного контролю товарів, які здійснюються митними органами шляхом попереднього документального контролю. Такий контроль може проводитися спільно з прикордонними і митними органами суміжних держав. Початок та/або закінчення заходів офіційного контролю товарів, у тому числі з розкриттям автомобільних транспортних засобів у разі необхідності для догляду та проведення всіх інших контрольних функцій щодо автомобільного транспортного засобу здійснюються у порядку, передбаченому законодавством України. Єдиний збір за проведення заходів офіційного контролю (у тому числі у формі попереднього документального контролю) справляється відповідно до ЗУ «Про єдиний збір, який справляється у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України» [2]. На мультимодальних терміналах під час здійснення міжнародних **М.п.** створюються митні склади, склади тимчасового зберігання та вантажні митні комплекси. **М.п.** вантажів можуть здійснюватися за єдиним (наскрізним) тарифом. Єдиний (наскрізний) тариф обчислюється оператором **М.п.**

Основними складовими єдиного (наскрізного) тарифу зазвичай є: вартість страхування відповідальності оператора **М.п.**, вартість перевезення вантажу видами транспорту, що задіяні у **М.п.**, вартість основних та супутніх послуг, що надаються у терміналах під час завантаження, розвантаження та заміни виду транспорту, прибуток оператора **М.п.**, вартість послуг фактичних перевізників та третіх осіб, залучених до надання послуги **М.п.**. Розрахунки за роботи та послуги, пов'язані з **М.п.**, щодо яких не здійснюється державне регулювання тарифів, провадяться за вільними цінами, визначеними за домовленістю сторін у порядку, що не суперечить законодавству про захист економічної конкуренції. (ст. Закону). Організація **М.п.**, відносини між учасниками **М.п.**, а також їх права, обов'язки і відповідальність визначаються договором **М.п.** та іншими договорами, укладеними відповідно до законодавства України.

Відносини фактичних перевізників під час **М.п.** та умови роботи мультимодальних терміналів регулюються окремими договорами. Чинним законодавством передбачені певні особливості щодо здійснення окремих різновидів **М.п.**, так, наприклад **М.п.** вантажів транзитом здійснюються у відповідності з нормами ЗУ «Про транзит вантажів» [2], а **М.п.** небезпечних вантажів здійснюються з урахуванням положень міжнародних договорів України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана ВРУ, ЗУ «Про перевезення небезпечних вантажів» [4], а також актів законодавства України, прийнятих відповідно до нього. **М.п.** здійснюються з урахуванням положень Конвенції МДП [5]. Система митних перевезень призначена для максимального спрощення перевезень вантажів під митним контролем у міжнародному торговельному обороті і забезпечення державам-учасницям Конвенції гарантії транзиту. Більш тридцятилітня практика застосування Конвенції довела, що на сьогодні це одна з найперспективніших систем забезпечення перевезень (разом з **М.п.**). Дозвіл на виконання міжнародних перевезень вантажів під митними печатками та пломбами із застосуванням книжки МДП видається Ас МАП України з обов'язковим його затвердженням у Держмитслужбі. Варто звернути увагу, що Закон не регламентує можливість здійснення комбінованого перевезення з застосуванням авіаційного транспорту. В подальшому при організації **М.п.** та удосконаленні існуючої нормативної бази щодо **М.п.**, буде доцільним враховувати можливість застосування у **М.п.** авіаційного транспорту.

Літ.: 1. Про мультимодальні перевезення : Закон України від 17.11.2021 р. № 1887-IX. *Офіційний вісник України*. 2021. № 97. Ст. 6279; 2. Про єдиний збір, який справляється у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України : Закон України від 04.11.1999 р. № XIV. (в редакції Закону від 12.07.2001 № 2659-III). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1212-14#Text>; 3. Про транзит вантажів : Закон України від

20.10.1999 р. № 1172-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 51. Ст. 446.; 4. Про перевезення небезпечних вантажів : Закон України від 06.04.2000 р. № 1644-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 28. Ст. 222.; 5. Customs Convention on the international transport of goods under cover of TIR carnets (TIR Convention, 1975). Geneva, 14 November 1975. URL:<https://unece.org/transport/tir>

Кузьменко А. І.

Н

НАРКОТИЧНІ ЗАСОБИ (англ. NARCOTIC DRUGS) – це специфічні речовини природного й синтетичного походження, природні матеріали, сировина, рослини та їхні частини, які містять такі речовини, медичні препарати, що діють на нервову систему і викликають відповідно стимулюючий, депресивний стан або галюцинації, споживання котрих (уведення в організм шляхом вдихання, ін'єкції, паління, прийому всередину, поглинання через пластр на шкірі, супозитарій або розчинення під язиком) в малих дозах викликає ейфорію, а у великих – заціпеніння, тобто глибокий наркотичний сон з непритомністю і втратою больових відчуттів, а в остаточному підсумку – наркоманію, тобто важковиліковну хворобу, у вигляді психічної та фізичної залежності, хворобливого звикання й непоборного потягу людини до **Н.з.**

Наркотичне сп'яніння і наркотичний голод (абстиненція) є причиною протиправної поведінки наркозалежних осіб, у тому числі вчинення ними або щодо них кримінальних правопорушень. Вживання **Н.з.** шляхом ін'єкцій також є причиною епідемії невиліковних хвороб – СНІДу та гепатиту. Незаконне виробництво та розповсюдження **Н.з.** є однією з основних складових міжнародної організованої злочинності. У зв'язку з тим, що **Н.з.** класифіковані в міжнародних конвенціях, а також МОЗУ як такі, що становлять небезпеку для здоров'я населення у разі зловживання ними, вони вилучені з вільного обігу, використовуються тільки в передбачених законом цілях, а їх зберігання, облік і видача регламентовано спеціальними актами [1].

В Україні, як і більшості країн світу недопущення й припинення незаконного виробництва та обігу **Н.з.** є важливою функцією держави, а також одним із пріоритетних напрямків міжнародного митного співробітництва (ст. 4 ЗУ «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» [1]. Згідно норм антинаркотичного законодавства України, **Н.з.** – речовини природні чи синтетичні, препарати, рослини, включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів [2].

Єдина конвенція про наркотичні засоби 1961 р. [3] усі **Н.з.** за ступенем небезпеки поділяє на чотири групи: 1) морфій (морфін – алкалоїд опію) та інші препарати, що виготовляються з опійного маку, у т.ч. героїн – синтетичний засіб від морфіну; 2) об'єднує різноманітні стимулятори центральної нервової системи – кокаїн, кофеїн, фенамін, первітин, ефедрин тощо; 3) становлять барбітурати й інші снодійні (заспокійливі) речовини, в тому числі барбаміл, етамінал-натрій, барбітан-натрій тощо; 4) об'єднує речовини, вироблені з індійських конопель, а також речовини з подібними до них властивостями наприклад марихуана тощо. За джерелом походження (тобто за вихідною речовиною, яку використано для їхнього виготовлення) **Н.з.** поділяють на: **Н.з.** рослинного походження, одержувані з конопель; **Н.з.** рослинного походження, одержувані з маку; **Н.з.**, що випускаються фармацевтичною промисловістю; синтетичні та напівсинтетичні **Н.з.**

Н.з. рослинного (природного) походження виготовляються з конопель, маку, кокаїнового куща, ефедри (хвойника) і є найбільш поширеними в слідчій практиці України, як предмет контрабанди (понад 95 %). До **Н.з.** природного (рослинного) походження та їх основних синтетичних похідних належать марихуана, гашиш, смола канабісу, гашишна олія тощо. Серед **Н.з.**, одержуваних із різних видів рослин маку, є мак опійний, опій, концентрат

макової соломки, екстракти і настойка опію та макової соломки, ацетильований опій. Інші **Н.з.** рослинного походження: кокаїн – алкалоїд, що міститься в листі чагарника коки (*Erythroxyloncoca*), вирощуваного в Південній Америці, Африці, на острові Ява; Ката – речовина рослинного походження. Ката їстівна являє собою вічнозелений чагарник висотою до 6 м, вирощуваний у Східній Африці та Південній Аравії; Ефедрон – виготовляється з трави ефедри (сира або висušена рослинна маса від світло-зеленого до темно-зеленого кольору, утворена з хвоєподібних гілочок або подрібнених рослинних часток) або з лікарських препаратів, котрі містять ефедрин (ефедрин, солутан, теофедрин, сунореф). У Бразилії виведено нову наркотичну рослину – епаду, яка сягає до семи метрів у висоту і дозріває менше ніж за півроку. В Австралії й на узбережжі Тасманії, а також у південній Мексиці розповсюджується грибна наркоманія. Відомо близько 20 різновидів грибів, із яких виготовляються наркотики. Прогнозується поширення нового виду **Н.з.** – кактусів, яких налічується 170 видів та майже 2 тис. сортів. До синтетичних **Н.з.** належать речовини, які не зустрічаються в природі, проте у більшості випадків вони є структурними аналогами **Н.з.** природного походження.

Найбільш поширені серед них: амфетаміну сульфат, бензодіазепін, ДЕТ, лізергінової кислоти діетиламід (ЛСД-25), мескалін, структурні аналоги месканіну й амфетаміну (ДОМ, ДОВ, ТМА, STP), метадон (фенадон), первітин, псилоцибін, седуксен, феназепам, фенолінпектобарбітал, фенциклідинтощо. Частина з них використовується в медицині як лікарські препарати. До лікарських **Н.з.** належать препарати, офіційно застосовувані в лікувальній практиці: кодеїн, кодеїну фосфат, кокаїну гідрохлорид, морфіну гідрохлорид, ноксирон, омнопон, промедол, сомбревін (проланізад), ефедрон.

Напівсинтетичні **Н.з.** виготовляються з природного алкалоїду шляхом простої транскрипції (синтезу). До них належать героїн, гідроморфон, оксикодон, еторфін і дипренорфін, які отримуються з тебаїну та ін. Серед них найбільш поширений героїн [4].

За незаконний обіг **Н.з.** в Україні передбачена як адміністративна, так і кримінальна відповідальність. У КУпАП за незаконний обіг **Н.з.** передбачена адміністративна відповідальність за ст. 44. «Незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах»; ст. 44-1 «Ухилення від медичного огляду чи медичного обстеження» [5].

У ККУ кримінальна відповідальність за незаконний обіг **Н.з.** встановлена у розділі XIII «Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення»: ст. 305 «Контрабанда **Н.з.**, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів»; ст. 306 «Використання коштів, здобутих від незаконного обігу **Н.з.** психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильно діючих речовин або отруйних чи сильно діючих лікарських засобів»; ст. 307 «Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут **Н.з.**, психотропних речовин або їх аналогів»; ст. 308 «Викрадення, привласнення, вимагання **Н.з.**, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем»; ст. 309 «Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання **Н.з.**, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту»; ст. 310 «Посів або вирощування снотворного маку чи конопель» [6].

У ст. 177 МКУ визначені умови та порядок застосування митного режиму знищення або руйнування окремих категорій товарів, зокрема **Н.з.**. У розділі XVII «Запобігання та протидія контрабанді», главі 66 «Заходи щодо запобігання та протидії контрабанді», ст. 456 МКУ, визначений порядок проведення контрольованих поставок **Н.з.** [7].

Літ.: 1. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори : Закон України від 15.02.1995 р. № 60/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України.* 1995. № 10. Ст. 60.; 2. Перелік

наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 р. № 770. *Офіційний вісник України*. 2000. № 19. Ст. 789.; 3. The Single Convention on Narcotic Drugs, 1961 (Single Convention, 1961). URL: <http://surl.li/tskud>; 4. Досудове розслідування контрабанди: криміналістична тактика і методика: навч. посібник / К.В. Антонов, Д.К. Антонов, В.В. Варава, О.В. Карнаухов; за заг. ред. К.В. Антонова. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2014. 299 с.; 5. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984, № 5. Ст. 1122; 6. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131.; 7. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Варава В.В.

НЕРЕЗИДЕНТИ (англ. NON-RESIDENTS) – юридичні особи, утворені відповідно до законодавства інших держав, які здійснюють свою діяльність за межами України, а також їх відокремлені підрозділи з місцезнаходженням на території України, які не здійснюють господарську діяльність відповідно до законодавства України; розташовані на території України дипломатичні представництва, консульські установи, інші офіційні представництва іноземних держав та міжнародних організацій, які мають дипломатичні привілеї та імунітет; фізичні особи: іноземці та особи без громадянства, громадяни України, які мають постійне місце проживання за межами України, у тому числі ті, які тимчасово перебувають на території України (п. 33 ч. 1 ст. 4 МКУ)[1].

Основоположним критерієм визначення особи резидентом чи **Н.** є її постійне місце проживання, а не її громадянство, або посвідка на постійне місце проживання [2]. Постійне місце проживання пов'язується з поняттям «платник податків». Платниками податків визнаються фізичні особи **Н.** України, юридичні особи **Н.** України та їх відокремлені підрозділи, які мають, одержують (передають) об'єкти оподаткування або провадять діяльність (операції), що є об'єктом оподаткування згідно ПКУ або податковими законами, і на яких покладено обов'язок із сплати податків та зборів відповідно до ПКУ. Платник податків, серед іншого, зобов'язаний стати на облік у контролюючих органах в порядку, встановленому законодавством України. Взяттю на облік у контролюючих органах підлягають всі постійні представництва, які легалізовані на території України як відокремлені підрозділи, без реєстрації постійних представництв платниками податку на прибуток та за загальними правилами постановки на облік відокремлених підрозділів [3]. Суми прибутків **Н.**, які провадять свою діяльність на території України через постійне представництво, оподатковуються в загальному порядку. При цьому таке постійне представництво з метою оподаткування прирівнюється до платника податку, який провадить свою діяльність незалежно від такого **Н.**

Декларантами можуть бути тільки резиденти, окрім деяких випадків переміщення товарів через митний кордон України. Згідно МКУ відокремлені підрозділи іноземних юридичних осіб з місцезнаходженням на території України, які здійснюють господарську діяльність відповідно до законодавства України, вважаються резидентами. Таким чином, **Н.** може здійснювати ввезення товарів на митну територію України та їх декларування через свій відокремлений підрозділ (представництво) з місцем розташування на території України. Тобто своє право бути імпортером **Н.** реалізує через своє постійне представництво. Для здійснення повноцінних господарських операцій з використанням постійного представництва важливо впевнитися в можливості розрахунків з українськими покупцями за поставлений товар та перевірити таку можливість як в іноземній, так і в національній валюті.

Чинне законодавство України дозволяє **Н.** юридичним особам відкривати в банківських установах України поточні та вкладні рахунки в іноземній валюті та/або у

гривні, а також право **Н.** перераховувати кошти між ним та постійним представництвом в обидві сторони. Однак такі перерахування мають свої особливості. У разі цільового фінансування постійного представництва таке фінансування не визнається доходом, доки представництво не здійснить витрати, пов'язані з таким фінансуванням. У такому випадку цільове фінансування визнається доходом в ті періоди, коли здійснюються цільові витрати. Таким чином, у разі перерахування коштів до постійного представництва останнє у платіжному дорученні повинно чітко зазначити мету, з якою перераховуються кошти, тобто умови витрачання цих коштів. Якщо фінансування не є цільовим, то такі кошти визнаються доходом в повному обсязі. Перерахування коштів з постійного представництва **Н.** здійснюється в межах залишку коштів на рахунку постійного представництва як результат господарської діяльності на території України або повернення раніше отриманих коштів[4]. Господарська діяльність **Н.** в Україні здійснюється через постійне представництво. Тобто постійне представництво виступає імпортером товару в Україні та лише після випуску товару у вільний обіг продає його українському суб'єкту господарювання.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Критерії визначення особи резидентом. URL: <http://surl.li/trivq>; 3. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.; 4. Таслицький Г. Зовнішньоекономічна діяльність нерезидентів та їх постійних представництв в Україні. *Юридична газета online* від 14.02.2022 р. URL: <http://surl.li/trivv>

Коновалов Ю.О.

НЕСУПРОВОДЖУВАНИЙ БАГАЖ (англ. UNACCOMPANIED BAGGAGE) – товари, що відправляються їх власниками-громадянами з оформленням багажних або інших перевізних документів та переміщуються через митний кордон України окремо від цих громадян(п. 34 ч. 1 ст. 4 МКУ [1]. Митне оформлення товарів, які ввозяться на митну територію України громадянами у **Н.б.** здійснюється в митних органах за місцем проживання або тимчасового перебування зазначених громадян, у місці кінцевого призначення транспортного засобу, що здійснював перевезення цих товарів, або, за заявою громадянина, у пунктах пропуску через державний кордон України. При визначенні фактурної вартості товарів, які переміщуються у **Н.б.** та вантажному відправленні, крім вартості самих товарів враховується вартість їх страхування та перевезення (фрахту) до моменту перетинання ними митного кордону України.

Умови ввезення (пересилання) громадянами товарів у **Н.б.** на митну територію України: товари (крім підакцизних), сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 150 євро, що переміщуються (пересилаються) на митну територію України у **Н.б.**, підлягають усному декларуванню на підставі товаросупровідних документів та не є об'єктами оподаткування митними платежами; товари (крім підакцизних), що переміщуються (пересилаються) у **Н.б.**, сумарна фактурна вартість яких перевищує еквівалент 150 євро, але не перевищує еквівалент 10000 євро, або переміщуються (пересилаються) підлягають письмовому декларуванню в порядку, встановленому для громадян, та оподатковуються ввізним митом за ставкою 10 відсотків та податком на додану вартість. Базою оподаткування для таких товарів є частина їх сумарної фактурної вартості, що перевищує еквівалент 150 євро; товари (крім підакцизних), сумарна фактурна вартість яких перевищує еквівалент 10000 євро, що пересилаються (переміщуються) на митну територію України в **Н.б.**, підлягають декларуванню та митному оформленню з поданням митної декларації, передбаченої законодавством України для підприємств, а також дозволів (ліцензій), сертифікатів відповідності чи свідоцтв про визнання відповідності у випадках, установлених

законодавством України для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, та оподатковуються ввізним митом за повними ставками і податком на додану вартість.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Коновалов Ю.О.

НОРМА МИТНОГО ПРАВА (англ. NORM OF CUSTOMS LAW) – це загальнообов'язкове формально визначене правило поведінки, що регулює суспільні відносини в галузі митної справи, яке охороняється і забезпечується державою. Класифікація **Н.м.п.** не може бути довільною і випадковою, має ґрунтуватися на суттєвих ознаках і специфічних особливостях. Варто погодитися, що чи не найповніше виявляються характерні риси **Н.м.п.** у класифікації їх (норм) за такими критеріями, як-от, предмет регулювання, сфера застосування, узгоджена впорядкованість, метод впливу на поведінку суб'єктів митного права, форма припису, межа дії (дія у просторі, у часі, за суб'єктами), (є) побудова [1].

Таким чином, **Н.м.п.** варто поділяти на матеріальні та митно-процесуальні. Останні, своєю чергою, класифікують у дві групи: митно-процедурні й митно-процесуальні, що передбачають порядок притягнення до юридичної відповідальності за вчинення митних правопорушень. Групувати **Н.м.п.** також варто на: уповноважуючі – встановлюють права суб'єктів митного права на здійснення тих чи інших юридично значущих дій; зобов'язувальні – зобов'язують суб'єкта митного права виконувати обов'язки щодо вчинення юридично значущих дій; забороняючі – встановлюють зобов'язання суб'єкта митного права утримуватися від дій певного характеру. **Н.м.п.**, які є елементами правового механізму функціонування митних органів, суб'єктів імпорто-експортної діяльності, можуть мати як спеціальний, так і загальний характер. До загальних **Н.м.п.** слід віднести норми-принципи (до прикладу, принципи здійснення митної справи у ст. 8 МКУ [2]). Спеціальні **Н.м.п.** регулюють, зокрема, практичне виконання митних формальностей щодо конкретного товару або групи товарів. Усталеним є розподіл норм права й, у тому числі, **Н.м.п.**, на імперативні та диспозитивні. Перші містять правила, які безпосередньо визначають поведінку суб'єктів митних правовідносин при настанні певних умов, які не можуть змінюватися або бути змінені іншими обставинами за згодою сторін таких правовідносин [1].

Натомість другі допускають дискрецію, містять правило, за яким суб'єкт митного права самостійно визначає варіант своєї правомірної поведінки (відповідно до п. 2 ч. 2 ст. 12 МКУ підприємство самостійно обирає тип/типи авторизації А.е.о, передбачений цією частиною статті кодексу). За суб'єктами **Н.м.п.** варто поділяти на ті, що регулюють поведінку фізичних або юридичних осіб, діяльність митних органів та їхніх посадових осіб. Така класифікація визначає суб'єктів, на яких поширюється дія **Н.м.п.**, сприяє встановленню конкретного кола митних правовідносин, учасниками яких вони (суб'єкти) виступають [1].

Розподіл **Н.м.п.** на загальні та спеціальні дає підстави акти митного законодавства умовно розділити на три групи. Першу складають правові норми загального характеру: Декларація про державний суверенітет України, яка передбачила правову норму про самостійне створення Україною власної митної системи [3] та Конституція України [4], відповідно до якої засади зовнішніх відносин, ЗЕД, митної справи визначаються винятково законами України, КМУ організовує і забезпечує здійснення ЗЕД України, митної справи. До другої належать нормативно-правові акти, в яких закріплені основні принципи організації і напрями здійснення митно-тарифної політики України. Насамперед, це ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність» [5] та МКУ.

Дані нормативні акти визначають основні правові засади функціонування митної системи України, головні напрями митної політики країни, систему органів державного регулювання митної справи. Так, чинний МКУ регулює діяльність органів Держмитслужби,

їх компетенцію, порядок виконання митних формальностей та інші близькі за характером питання. Основу третьої групи становлять акти, які складаються із норм, що регулюють окремий митно-правовий інститут, напрям розвитку митних відносин. Таким беззаперечно є ПКУ [6], який регламентує правила оподаткування товарів (податком на додану вартість, акцизним податком), що переміщуються через митний кордон України, крім правил оподаткування товарів митом, які, своєю чергою, встановлюються МКУ та іншими законами з питань митної справи. До даної групи належать також відповідні постанови та розпорядження КМУ з питань організації та забезпечення митної справи, акти Мінфіну України щодо практичної реалізації митними органами свої функцій (економічної, регулятивної, правоохоронної) та виконання відповідних їм завдань, ухвалені на їх виконання акти Держмитслужби України тощо.

Літ.: 1. Настюк В.Я. Норми митного права: теорія і практика застосування: Монографія. Х.: Факт, 2003. 215 с.; 2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.; 3. Декларація про державний суверенітет від 16.07.1990 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1990. № 31. Ст. 429.; 4. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.; 5. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 29, ст. 377.; 6. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13-14, № 15-16, № 17. Ст. 112.

Мазур А.В.

О

ОБЛІК ОСІБ, ЯКІ ПІД ЧАС ПРОВАДЖЕННЯ СВОЄЇ ДІЯЛЬНОСТІ Є УЧАСНИКАМИ ВІДНОСИН, ЩО РЕГУЛЮЮТЬСЯ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ МИТНОЇ СПРАВИ (англ. ACCOUNTING OF PERSONS WHO DURING THE COURSE OF THEIR ACTIVITIES ARE PARTICIPANTS IN RELATIONS GOVERNED BY THE LEGISLATION OF UKRAINE ON CUSTOMS MATTERS) – облік осіб (резидентів та нерезидентів): декларантів, перевізників, гарантів, А.е.о, інших підприємств, контроль за діяльністю яких здійснюється митними органами, що централізовано ведеться Держмитслужбою (ч. 1 ст. 455 МКУ) [1]. **О.о.** включає в себе процедури: взяття на централізований облік; присвоєння облікових номерів; внесення змін до облікових даних; зняття з обліку; оприлюднення відомостей про облік; встановлення форм заяв та документів з питань обліку. Порядок **О.о.** визначається Мінфіном [2] та ведеться автоматизовано у централізованому реєстрі (далі – Реєстр) у складі ЄАІС, а також за результатами взаємодії з Єдиним банком даних про платників податків – юридичних осіб та Реєстром самозайнятих осіб [3].

Процедури **О.о.** здійснюються: у підрозділах митниць, на які відповідно до затвердженої структури та функціональних повноважень покладено ведення такого **О.о.**; у пунктах пропуску через державний кордон України посадовими особами митниць, на яких покладено здійснення окремих процедур **О.о.**; автоматично засобами інформаційно-телекомунікаційної системи митних органів. Взяття на **О.о.** здійснюється одноразово, до або при першому здійсненні такими особами операцій з товарами, контроль за якими відповідно до МКУ та інших актів законодавства України покладено на митні органи, шляхом: особистого звернення особи (посадової особи підприємства або його уповноваженої особи (представника), що діє на підставі договору або належно оформленого доручення, або агента з митного оформлення, що діє за письмовим договором між митним брокером та особою) до відповідного підрозділу митниці або уповноваженої посадової особи в пункті пропуску; направлення особою документів у паперовій формі поштовим зв'язком на адресу

відповідного підрозділу митниці (на поштову адресу митниці); направлення особою електронних документів засобами електронного зв'язку до ЄАІС; внесення особою облікових даних на Єдиному державному інформаційному веб порталі «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» (далі – вебпортал «Єдине вікно») (ч. 2 ст. 455 МКУ).

Для взяття на облік подається заява про взяття на **О.о.**(далі – заява), за формою, визначеною Мінфіном [2]. Заява у паперовій формі подається до відповідного підрозділу митниці, який здійснює її реєстрацію та окремий облік. Якщо заява надійшла поштовим зв'язком, вона передається підрозділом митниці, який забезпечує організацію документообігу, до відповідного підрозділу для реєстрації та обліку, в тому самому порядку, як для заяв, особисто поданих особою до відповідного підрозділу. Заява у формі електронного документа направляється засобами електронного зв'язку на визначену Держмитслужбою адресу із накладенням кваліфікованого електронного підпису керівника юридичної особи або фізичної особи - підприємця. Заява у формі внесення відомостей на вебпорталі вноситься шляхом авторизації керівника юридичної особи або фізичної особи-підприємця в «Особистому кабінеті» вебпорталу «Єдине вікно», з підтвердженням внесених відомостей за допомогою кваліфікованого електронного підпису. Згідно з даними, зазначеними у заяві, відповідний підрозділ митниці формує запит для отримання в електронній формі відомостей про особу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань. Заява розглядається відповідним підрозділом митниці не пізніше наступного робочого дня після отримання відповіді на запит відомостей про особу. Заява повертається на доопрацювання без включення даних про особу до Реєстру в таких випадках: заява подана або заповнена з порушенням вимог, встановлених Порядком обліку осіб, які під час провадження своєї діяльності є учасниками відносин, що регулюються законодавством України з питань митної справи (далі – Порядок) [2], у тому числі має помарки, виправлення і неможливо візуально отримати інформацію з неї; до заяви внесено невірні або недостовірні дані; відомості, зазначені в заяві, не відповідають даним Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань; заяву подано митним брокером, якого не включено до Реєстру або виключено з нього, або в реєстрі митних брокерів інформація про його дозвіл відсутня, анульована чи дія його дозволу зупинена. Повернення заяви на доопрацювання не обмежує можливості повторного звернення особи з метою взяття на облік згідно з Порядком. У разі відсутності підстав для повернення заяви на доопрацювання або відмови в обліку особи відповідний підрозділ митниці вносить до Реєстру дані про особу із заяви, а також дані, отримані з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, які підтверджуються посадовою особою відповідного підрозділу митниці. Дані про особу, яка надала заяву в електронній формі, вносяться до Реєстру автоматично засобами програмного забезпечення ЄАІС. Взяття на **О.о.** здійснюється митними органами шляхом присвоєння таким особам облікового номера. Обліковий номер особи є дійсним на всій митній території України. Такий самий обліковий номер не може бути присвоєно іншій особі. Подвійний облік осіб у різних митних органах забороняється (ч. 3-6 ст. 455 МКУ).

Облік нерезидентів здійснюється в порядку, передбаченому для резидентів, з особливостями визначеним в розділі III Порядку. Зняття з обліку особи проводиться шляхом внесення відповідного запису до Реєстру та припинення дії облікового номера особи. Зняття з обліку особи здійснюється у таких випадках: автоматично засобами програмного забезпечення ЄАІС у разі отримання інформації про внесення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань відомостей про державну реєстрацію припинення юридичної особи або державну реєстрацію припинення підприємницької діяльності фізичної особи-підприємця; отримання митними органами України від митних та інших уповноважених органів іноземних держав, а також із даних, розміщених на офіційних вебпорталах органів реєстрації суб'єктів підприємницької

діяльності, торгових та/або комерційних реєстрів, митних, податкових та статистичних органів державної влади, інших компетентних органів держави, резидентом якої є особа нерезидент, офіційних вебпорталах міждержавних економічних та/або митних союзів, інформації про відсутність можливості в особи-нерезидента здійснювати правочини (зокрема, припинення юридичної особи, розпуск громадського об'єднання, припинення підприємницької діяльності фізичною особою). При встановленні митним органом факту подвійного перебування особи на обліку анулюванню підлягають всі облікові номери особи, крім присвоєного при першому зверненні, без зняття цієї особи з обліку. Про зняття з обліку та припинення дії облікового номера вноситься запис до Реєстру із зазначенням причини. Дата внесення запису до Реєстру є датою зняття з обліку та припинення дії облікового номера особи. Не перебування на обліку в митних органах **О.о.** є підставою для відмови у прийнятті митної декларації, митному оформленні, випуску чи пропуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення (ч. 8 ст. 455 МКУ).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Порядок обліку осіб, які під час провадження своєї діяльності є учасниками відносин, що регулюються законодавством України з питань митної справи : затверджено наказом Міністерства фінансів України 15.06.2015 р. № 552 (в ред.. наказу від 29.04.2021 р. № 242). *Офіційний вісник України*. 2015. № 58. Ст. 1903.; 3. Порядок взаємодії інформаційних систем Державної податкової служби України та Державної митної служби України щодо обміну інформацією, необхідною для адміністрування податків, зборів та інших обов'язкових платежів, здійснення контрольних процедур щодо дотримання податкового та митного законодавства : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 10.06.2020 р. № 286. *Офіційний вісник України*. 2020. № 55/№55, ч. 2. Ст. 1734.

Гармаш Є.В., Приймаченко Д.В.

ОБЛІКОВА ІДЕНТИФІКАЦІЙНА КАРТКА ПРЕДМЕТА (англ. OBJECT ID) – це уніфікований міжнародно визнаний стандарт документації, призначений для ідентифікації, реєстрації та обліку об'єктів культурних цінностей. Ініціатором та розробником проекту описового стандарту культурних цінностей **О.і.к.п.** у 1997 р. виступив Фонд Дж. Пола Гетті (J. Paul Getty Trust), який підтримали ЮНЕСКО, ВМО, INTERPOL (Інтерпол), Міжнародна рада музеїв (International Council of Museums (ICOM), організації із захисту культурної спадщини, організації з торгівлі та оцінки мистецтва, а також страхові компанії. З 1999 по 2004 р. проєкт стандарту **О.і.к.п.** знаходився в Раді із запобігання крадіжкам мистецтва (Council for the Prevention of Art Theft (CoPAT) (Великобританія). У 2004 року ICOM підписала угоду з Фондом Дж. Пола Гетті про виключне використання ICOM у всьому світі стандарту **О.і.к.п.** Наразі ICOM володіє ліцензійними правами на популяризацію використання цього стандарту серед музейних фахівців і з цією метою організовує семінари з його впровадження у співпраці з ЮНЕСКО, ВМО, Інтерполом та спеціалізованими міжнародними організаціями. Станом на січень 2024 р. **О.і.к.п.** перекладений 17 мовами, в тому числі й українською [1].

О.і.к.п. встановлює стандартизовану процедуру документування та опису колекцій археологічних, культурних і мистецьких та інших об'єктів культурних цінностей. Полегшуючи ідентифікацію цих об'єктів, стандартизований опис може допомогти в їх пошуку та поверненні власникам в разі втрати або крадіжки. Він допомагає боротися з незаконною торгівлею об'єктами культурної спадщини, заохочуючи використання стандарту та об'єднуючи організації з усього світу, які можуть сприяти його впровадженню. У разі крадіжки інформацію, зібрану та записану за допомогою стандарту **О.і.к.п.**, можна перевірити за різними базами даних викрадених артефактів, наприклад, базою даних Інтерполу про викрадені твори мистецтва. **О.і.к.п.** був створений як практичний інструмент

для полегшення повернення вкрадених культурних цінностей, і тепер він визнаний у всьому світі як необхідний і ефективний інструмент під час інвентаризації колекції

Однозначній ідентифікації об'єктів культурних цінностей сприяє точний та детальний опис видимих його, визначений та зафіксований в **О.і.к.п.** за дев'ятьма категоріям інформації: тип об'єкта; матеріали та техніка; розміри; написи та помітки; характерні відмінності; назва; тема; дата або період; автор (виробник). Процедура заповнення стандарту **О.і.к.п.** також передбачає здійснення наступних процедур: фотографування об'єкта; внесення ідентифікаційної інформації; написання короткого опису об'єкта, включаючи додаткову інформацію; зберігання створеної документації в надійному місці [1].

Літ.: 1. International Council of Museums (ICOM). Object Identification (Object ID). URL: <https://icom.museum/en/resources/standards-guidelines/objectid/>

Калашнікова О.Л., Приймаченко Д.В.

ОБМЕЖЕННЯ ЩОДО ВВЕЗЕННЯ ГРОМАДЯНАМИ НА МИТНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ ТОВАРІВ (англ. RESTRICTIONS ON IMPORT OF GOODS BY CITIZENS TO THE CUSTOMS TERRITORY OF UKRAINE) – регламентується ст. 378 МКУ [1]. Пропуск на митну територію України товарів, що класифікуються в 1-24 групах УКТ ЗЕД та ввозяться громадянами для вільного обігу, в будь-яких обсягах не дозволяється (ч. 1 ст. 378 МКУ). До таких товарів, відповідно до Додатку до ЗУ «Про Митний тариф України» (Групи 01-49), належать: живі тварини; продукти тваринного походження; продукти рослинного походження; жири та олії тваринного, рослинного або мікробного походження та продукти їх розщеплення; приготовлені харчові жири; воски тваринного або рослинного походження; готові харчові продукти; алкогольні та безалкогольні напої і оцет; тютюн та його замітники; продукти, з вмістом та без вмісту нікотину, призначені для вдихання без горіння; інші нікотиновмісні продукти, призначені для забезпечення надходження нікотину в тіло людини.

Водночас, зазначені вище обмеження не поширюється на: 1) алкогольні та тютюнові вироби, що ввозяться громадянами, які досягли 18-річного віку, в ручній поклажі або супроводжуваному багажі без сплати митних платежів та без письмового декларування у таких кількостях із розрахунку на одну особу, що зазначено у ст. 376 МКУ: 200 сигарет або 50 сигар чи 250 грамів тютюну, або ці вироби в наборі загальною вагою, що не перевищує 250 грамів; 5 літрів пива, 2 літри вина, 1 літр міцних (із вмістом спирту більш як 22%) алкогольних напоїв; 2) харчові продукти вагою до 10 кг в упаковці виробника, що надходять на адресу громадян у міжнародних поштових або експрес-відправленнях; 3) харчові продукти для власного споживання на суму, яка не перевищує еквівалент 200 євро, що ввозяться в порядку та обсягах, визначених КМУ [3], а саме: в упаковці виробника, призначені для роздрібною торгівлі – у кількості не більше ніж одна упаковка або загальною масою, яка не перевищує 2 кілограмів, кожного найменування на одну особу; без упаковки – у кількості, що не перевищує 2 кілограмів кожного найменування на одну особу; без упаковки – неподільного продукту, готового до безпосереднього вживання, у кількості не більше ніж по одному найменуванню на одну особу; під час ввезення громадянами на митну територію України зазначених харчових продуктів здійснюється їх усне або письмове декларування; 4) домашніх тварин (ч. 2 ст. 378 МКУ).

Не підлягають переміщенню на митну територію України в несупроводжуваному багажі продукти харчування без упаковки виробника. Також необхідно зазначити, що існують обмеження, зазначені у ч. 5 ст. 374 МКУ, на ввезення громадянами на митну територію України товарів (придбаних за кордоном подарунків, сувенірів й інших товарів), які без оподаткування одна особа може ввезти в Україну. У цьому випадку одна особа може ввезти в Україну без оподаткування: товари, сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 1000 євро, що ввозяться громадянами на митну територію України у ручній поклажі та/або у

супроводжуваному багажі через пункти пропуску через державний кордон України, відкриті для повітряного сполучення; товари, сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 500 євро та сумарна вага яких не перевищує 50 кг, що ввозяться громадянами на митну територію України у ручній поклажі та/або у супроводжуваному багажі через інші, ніж відкриті для повітряного сполучення, пункти пропуску через державний кордон України.

Щодо ввезення валютних коштів громадянами, ст. 8 ЗУ «Про валюту і валютні операції» визначено, що транскордонне переміщення фізичними особами валютних цінностей у сумі, що дорівнює або перевищує еквівалент 10 тисяч євро за офіційним курсом валют, встановленим НБУ на день переміщення через митний кордон України, підлягає письмовому декларуванню митним органам, у порядку, визначеному КМУ.

Отже, фізична особа має право ввозити в Україну готівку в сумі, що не перевищує в еквіваленті 10 тисяч євро, без письмового декларування митному органу. Фізична особа-резидент має право ввозити в Україну готівку в сумі, що перевищує в еквіваленті 10 тисяч євро, за умови письмового декларування митному органу в повному обсязі та за наявності документів, що підтверджують зняття готівки з рахунків у банках (фінансових установах), виключно на ту суму, що перевищує в еквіваленті 10 тисяч євро. Строк дії таких документів 30 календарних днів, починаючи з дня видачі. Фізична особа-нерезидент має право ввозити в Україну готівку в сумі, що перевищує в еквіваленті 10 тисяч євро, за умови письмового декларування митному органу в повному обсязі.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Про Митний тариф України: Закон України від 19.10.2022 р. № 2697-IX. *Офіційний вісник України*. 2022. № 92. Т. 1. Ст. 5700.; 3. Про обсяги та порядок ввезення громадянами на митну територію України харчових продуктів для власного споживання: постанова Кабінету Міністрів України в ід 21.05.2012 р. №434. *Офіційний вісник України*. 2012. № 40. Ст. 1529; 4. Про валюту і валютні операції : Закон України від 21.06.2018 р. № 2473-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 30. Ст. 239.

Борисенко О.П.

ОБМЕЖЕННЯ ЩОДО ВИВЕЗЕННЯ ТА ПЕРЕСИЛАННЯ ГРОМАДЯНАМИ ЗА МЕЖІ МИТНОЇ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ ОКРЕМИХ ТОВАРІВ (англ. RESTRICTIONS ON THE EXPORT AND FORWARDING OF CERTAIN GOODS BY CITIZENS OUTSIDE THE CUSTOMS TERRITORY OF UKRAINE) – регламентується главою 54 МКУ [1]. Ст. 371 МКУ визначено умови вивезення (пересилання) громадянами товарів за межі митної території України, а саме дозволено вивозити товари: 1) сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 10000 євро та на які не встановлено вивізного мита, а також, за необхідності, наявні всі документи для здійснення митних формальностей. Ці товари не підлягають письмовому декларуванню при вивезенні (пересиланні) їх громадянами за межі митної території України; 2) сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 10000 євро та на які законом встановлено вивізне мито та/або якщо відповідно до закону державними органами видаються документи, необхідні для здійснення митного контролю та митного оформлення таких товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України громадянами, підлягають письмовому декларуванню в порядку, встановленому для громадян, із сплатою у випадках, визначених законами України, вивізного мита та з поданням відповідних документів, виданих державними органами; 3) сумарна фактурна вартість яких перевищує еквівалент 10000 євро (проте товари не потребують документального підтвердження права вивезення (пересилання) таких товарів за межі митної території України). При вивезенні (пересиланні) громадянами за межі митної території України ці товари підлягають письмовому декларуванню з поданням митної декларації, передбаченої законодавством України для підприємств, зі сплатою вивізного мита у випадках,

встановлених законами України, та з поданням відповідних документів, які підтверджують дотримання встановлених заборон та/або обмежень згідно із законами України щодо вивезення (пересилання) товарів за межі митної території України; 4) сумарна фактурна вартість яких перевищує еквівалент 10000 євро, при вивезенні (пересиланні) громадянами за межі митної території України підлягають письмовому декларуванню в порядку, встановленому для громадян, та звільняються від подання документів (крім документів, що підтверджують право вивезення за межі митної території України культурних цінностей), що підтверджують дотримання встановлених заборон та/або обмежень щодо вивезення (пересилання) громадянами товарів за межі митної території України, за умови, що ці товари: вивозяться у зв'язку з виїздом за межі України на постійне місце проживання; входять до складу спадщини, оформленої в Україні на користь громадянина-нерезидента, за умови підтвердження складу спадщини органами, що вчиняють нотаріальні дії; тимчасово вивозяться громадянами-резидентами за межі митної території України під письмове зобов'язання про їх зворотне ввезення; були тимчасово ввезені на митну територію України під зобов'язання про їх зворотне вивезення, що підтверджується відповідними документами; були одержані громадянами-нерезидентами у вигляді призів і нагород за участь у змаганнях, конкурсах, фестивалях тощо, які проводяться на території України, що підтверджується відповідними документами; 5) придбані громадянами-нерезидентами на території України, загальна фактурна вартість яких не перевищує суми іноземної валюти, ввезеної цими громадянами в Україну, та товари, що вивозяться громадянами-нерезидентами у зв'язку з остаточним виїздом за межі України, на суму доходу, одержаного за час роботи чи навчання в Україні, що підтверджується відповідними документами, підлягають письмовому декларуванню в порядку, встановленому для громадян, зі сплатою у випадках, встановлених законами України, вивізного мита, та поданням документів, необхідних для здійснення митного контролю та митного оформлення, які при переміщенні (пересиланні) громадянами таких товарів через митний кордон України видаються відповідними державними органами.

Ст. 373 МКУ встановлені обмеження щодо вивезення (пересилання) громадянами за межі митної території України окремих товарів, що визначені КМУ. Так, не допускається вивезення (пересилання) громадянами за межі митної території України товарів, незалежно від їх загальної фактурної вартості, згідно з переліком, визначеним КМУ [2]. Також КМУ затверджено порядок вивезення (пересилання) за межі митної території України громадянами дорогоцінних металів (за винятком банківських металів, пам'ятних та ювілейних монет України із дорогоцінних металів), дорогоцінного каміння та виробів із них, а також культурних цінностей з метою їх відчуження [3].

Щодо вивезення валютних коштів ст. 8 ЗУ «Про валюту і валютні операції» [4] встановлено, що транскордонне переміщення фізичними особами валютних цінностей у сумі, що дорівнює або перевищує еквівалент 10 тисяч євро за офіційним курсом валют, встановленим Національним банком України на день переміщення через митний кордон України, підлягає письмовому декларуванню митним органам, у порядку, визначеному КМУ. Отже, фізична особа має право вивозити за межі України готівку в сумі, що не перевищує в еквіваленті 10000 євро, без письмового декларування митному органу; фізична особа - резидент має право вивозити за межі України готівку в сумі, що перевищує в еквіваленті 10000 євро, за умови письмового декларування митному органу в повному обсязі та за наявності документів, що підтверджують зняття готівки з рахунків у банках (фінансових установах), виключно на ту суму, що перевищує в еквіваленті 10000 євро. Строк дії таких документів становить 30 календарних днів, починаючи з дня видачі; фізична особа-нерезидент має право вивозити за межі України готівку в сумі, що перевищує в еквіваленті 10000 євро, якщо сума готівки, що вивозиться, не перевищує суми готівки, письмово задекларованої цією особою митному органу при ввезенні в Україну. Вивезення готівки у

такому випадку здійснюється за умови її письмового декларування митному органу в повному обсязі.

Водночас неповнолітні особи мають право на транскордонне переміщення валютних цінностей у сумі/вартістю, встановлених валютним законодавством. При цьому письмове декларування від імені особи, яка не досягла 16-річного віку, здійснюється її законним представником. Також не допускається вивезення за межі митної території України алкогольних напоїв та тютюнових виробів громадянами, які не досягли 18-річного віку.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48. Ст. 552.; 2. Перелік товарів, вивезення (пересилання) яких громадянами за межі митної території України не допускається : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 28.05.2012 р. №468. *Офіційний вісник України*. 2012. № 41. Ст. 1579.; 3. Про порядок вивезення (пересилання) за межі митної території України громадянами дорогоцінних металів (за винятком банківських металів, пам'ятних та ювілейних монет України із дорогоцінних металів), дорогоцінного каміння та виробів із них, а також культурних цінностей з метою їх відчуження : постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. №448. *Офіційний вісник України*. 2012. № 40. Ст. 1543.; 4. Про валюту і валютні операції : Закон України від 21.06.2018 р. №2473-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 30. Ст. 239.

Борисенко О.П.

ОГЛЯД ТА ПЕРЕОГЛЯД РУЧНОЇ ПОКЛАЖІ, БАГАЖУ (англ. EXAMINATION AND RE-EXAMINATION OF HAND LUGGAGE, BAGGAGE) – різновид митного огляду як однієї з форм митного контролю, що полягає у візуальному ознайомленні посадової особи митного органу із вмістом ручної поклажі чи багажу, в тому числі з можливістю їхнього розкриття та з можливістю використання технічних засобів. При визначенні об'єкта огляду (переогляду) слід враховувати, що ручна поклажа – це товари, що належать громадянам і переміщуються через митний кордон України разом з цими громадянами або уповноваженими ними особами без оформлення багажних чи інших перевізних документів (п. 52 ч. 1 ст. 4 МКУ), а багаж може бути супроводжуваним чи несупроводжуваним; супроводжуваний багаж – це товари, що належать громадянам і переміщуються через митний кордон України у багажних відділеннях транспортних засобів, якими прямують ці громадяни, з оформленням багажних або інших перевізних документів (п. 55 ч. 1 ст. 4 МКУ), а несупроводжуваний багаж – це товари, що відправляються їх власниками-громадянами з оформленням багажних або інших перевізних документів та переміщуються через митний кордон України окремо від цих громадян (п. 34 ч. 1 ст. 4 МКУ) [1].

Порядок здійснення **О.п.** регламентується ст. 339 МКУ, згідно з якою він проводиться, якщо є підстави вважати, що в ручній поклажі або багажі громадянина переміщуються через митний кордон України, у тому числі транзитом, товари, які підлягають обліку і заходам офіційного контролю, чи товари, при митному оформленні яких справляються митні платежі, а також товари, переміщення яких через митний кордон України заборонено або обмежено [1]. Виходячи зі змісту п. 15 розділу I Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю, затвердженого Мінфіном, проведення будь-якого митного огляду і переогляду (в т.ч. щодо ручної поклажі і багажу) можливе лише в тому випадку, коли рівень ризику визначений як високий [2]. Процедура проведення **О.п.** передбачає вимогу обов'язкової присутності громадянина чи уповноваженої ним особи, за винятком трьох випадків: 1) якщо є підстави вважати, що несупроводжуваний багаж містить товари, які становлять небезпеку для життя і здоров'я людей, тварин та рослин, а також довкілля; 2) якщо громадянин або уповноважена ним особа не з'явилися протягом одного місяця з дня надходження до митниці призначення несупроводжуваного багажу; 3) у разі залишення на

території України ручної поклажі, багажу з порушенням зобов'язання про їх транзит через територію України (ч. 2, 3 ст. 339 МКУ) [1].

У разі проведення **О.п.** за відсутності громадянина (уповноваженої ним особи), такий **О.п.** має бути проведено в присутності представників підприємства, що здійснює перевезення, пересилання ручної поклажі та багажу чи їх зберігання (ч. 4 ст. 339 МКУ) [1]. За наслідками **О.п.** складається та підписується акт, форма якого затверджена Мінфіном. В акті вказуються номер митної декларації, обсяг здійснення **О.п.**, його ініціатор, об'єкт, підстави, дата, час та місце проведення, власник товару, відомості про товар, відмітка про відповідність характеристик товарів даним, зазначеним у митній декларації, інформація щодо виявлених невідповідностей, відомості про відбирання зразків та проб, про здійснення фотографування; акт підписується посадовими особами митного органу, особами, що були присутні при проведенні **О.п.**, та скріплюється особистою номерною печаткою [3].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Порядок здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.07.2015 р. № 684. *Офіційний вісник України*. 2015. № 70. Ст. 2323.; 3. Про затвердження форми Акта про проведення огляду (перегляду) товарів, транспортних засобів, ручної поклажі та багажу : наказ Міністерства фінансів України від 30.05.2012 р. № 636. *Офіційний вісник України*. 2012. № 51. Ст. 2049.

Ліпинський В.В.

ОГЛЯД ТА ПЕРЕОГЛЯД ТОВАРІВ, ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ (англ. EXAMINATION AND RE-EXAMINATION OF GOODS, MEANS OF TRANSPORT) – різновид митного огляду як однієї з форм митного контролю, що полягає у візуальному огляді товарів, транспортних засобів комерційного призначення або у вибірковому чи повному розкритті пакувальних місць, вибірковому чи поглибленому обстеженні транспортного засобу комерційного призначення (ч. 2 ст. 338 МКУ) [1], п. 1.4 Порядку проведення огляду та перегляду товарів, транспортних засобів комерційного призначення [2]. При цьому перегляд відрізняється від огляду тим, що проводиться повторно – щодо тих товарів і транспортних засобів, які вже були оглянуті.

Залежно від обсягу огляду він може бути: а) ідентифікаційним (див. Ідентифікаційний огляд); б) частковим (з розкриттям до 20 % пакувальних місць і вибірковим обстеженням транспортного засобу); в) повним (з розкриттям до 100 % пакувальних місць та поглибленим обстеженням транспортного засобу) (ч. 2 ст. 338 МКУ) [1].

Метою проведення **О.п.** є: а) ідентифікація товарів у цілях митного контролю та митного оформлення; б) перевірка дотримання законодавства України з питань державної митної справи; в) перевірка наявної інформації про порушення законодавства України з питань державної митної справи; г) перевірка дотримання законодавства України з питань захисту прав інтелектуальної власності [2]. Проведенню **О.п.** повинно передувати рішення про його проведення. Підстави для прийняття такого рішення, наведені у Вичерпному переліку підстав, за наявності яких може проводитись **О.п.** товарів, транспортних засобів комерційного призначення митними органами, затвердженому КМУ [3]. На відміну від огляду, перегляд товарів і транспортних засобів проводиться у винятковому випадку, що визначений ч. 4 ст. 338 МКУ, а саме – у разі виявлення пошкодження або втрати митного забезпечення, накладеного на зазначені товари, транспортні засоби, чи за наявності інших видимих ознак можливого несанкціонованого доступу до товарів, що перебувають під митним контролем [1].

Процедура проведення **О.п.** визначена нормами ч. 6-11 ст. 338 МКУ, а також Порядком проведення огляду та перегляду товарів, транспортних засобів комерційного

призначення, затвердженим Мінфіном, та передбачає наступні стадії: 1) інформування власника, уповноваженої особи або водія про прийняте рішення про проведення огляду; 2) запрошення не менше двох понятих (у разі відсутності особи, в присутності якої повинен бути проведений огляд); 3) перевірка повноважень присутніх при огляді осіб; 4) встановлення факту пред'явлення товарів (транспортних засобів) для огляду; 5) факультативно – прийняття рішення про продовження строку огляду; 6) за необхідності – розкриття вантажних місць; 7) за необхідності – застосування технічних засобів і засобів ідентифікації; 8) складання і підписання акта за встановленою формою [2]. За наслідками **О.п.** складається та підписується акт, форма якого затверджена Мінфіном [4].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Порядок проведення огляду та переогляду товарів, транспортних засобів комерційного призначення : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 12.12.2012 р. № 1316. *Офіційний вісник України*. 2013. № 18. Ст. 616.; 3. Про затвердження вичерпного переліку підстав, за наявності яких може проводитись огляд (переогляд) товарів, транспортних засобів комерційного призначення митними органами : постанова Кабінету Міністрів України від 23.05.2012 р. № 467. *Урядовий кур'єр*. 2012. № 97.; 4. Про затвердження форми Акта про проведення огляду (переогляду) товарів, транспортних засобів, ручної поклажі та багажу : наказ Міністерства фінансів України від 30.05.2012 р. № 636. *Офіційний вісник України*. 2012. № 51. Ст. 2049.

Ліпинський В.В.

ОГЛЯД ТЕРИТОРІЙ ТА ПРИМІЩЕНЬ МІСЦЬ, ДЕ ЗНАХОДЯТЬСЯ ТОВАРИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ МИТНОМУ КОНТРОЛЮ (англ. INSPECTION OF TERRITORIES AND PREMISES OF PLACES WHERE GOODS SUBJECT TO CUSTOMS CONTROL ARE LOCATED) – одна з форм митного контролю, яка проводиться з метою перевірки законності ввезення товарів, транспортних засобів комерційного призначення на митну територію України, дотримання порядку їх ввезення, а також правильності нарахування та повноти сплати митних платежів, та/або з метою перевірки відповідності фактичної кількості ввезених товарів, транспортних засобів комерційного призначення відомостям, заявленим у митній декларації, та/або з метою перевірки дотримання встановлених МКУ та іншими законами України правил провадження діяльності, контроль за якою покладено на митні органи (ст. 3443 МКУ) [1]. Об'єктом цього виду **О.** можуть бути: склади тимчасового зберігання; митні склади; магазини безмитної торгівлі; території вільних митних зон; інші місця, де знаходяться товари, транспортні засоби комерційного призначення, що підлягають митному контролю, чи провадиться діяльність, контроль за якою покладено на митні органи. Не може бути об'єктом цього виду **О.** житло громадян (ч. 1 ст. 343 МКУ) [1].

Проведенню **О.** повинно в обов'язковому порядку передувати прийняття в письмовій формі рішення керівником митного органу або особою, яка виконує його обов'язки. Таке рішення, разом зі службовим посвідченням посадової особи митного органу, повинно бути пред'явлено особі, у володінні (користуванні) якої перебуває територія, особі, відповідальній за експлуатацію складу організації – отримувача гуманітарної допомоги, утримувачеві складу тимчасового зберігання, митного складу, магазину безмитної торгівлі, вільної митної зони або уповноваженій ним особі (ч. 1, 2 ст. 343 МКУ) [1]. Рішення про проведення **О.** складу тимчасового зберігання повинно бути оформлене наказом митниці з обов'язковим зазначенням в ньому підстав та строку проведення перевірки (п. 5.3 Положення про склади тимчасового зберігання, затвердженого) [2]. При цьому **О.** таких складів може бути плановим (відповідно до річного плану, який має бути доведено до відома утримувача складу упродовж п'яти робочих днів з дня його затвердження) або позаплановим (підстави для позапланового огляду складу збігаються з підставами для проведення документальної позапланової виїзної

перевірки, визначеними п. 1-4 ч. 7 ст. 346 МКУ). Строк проведення **О.** повинен не перевищувати одного дня (ч. 3 ст. 343 МКУ) [1], а для складів тимчасового зберігання – п'ять робочих днів [2].

За результатами **О.** складається акт, форма якого затверджена Мінфіном [3]. В акті зазначаються відомості про вид, назву і адресу об'єкта **О.**, склад комісії та перелік осіб, залучених до проведення **О.**, в тому числі спеціалістів та експертів, мета проведення **О.**, відомості про наявність чи відсутність порушень, про вид і номер накладених забезпечень, перелік додатків. Акт підписується посадовими особами, що провели **О.**, присутніми особами, а також в ньому має міститися відмітка про отримання копії акту. До акту в обов'язковому порядку додаються один чи декілька додатків (максимум 3 додатки), необхідність заповнення яких залежить від підстави проведення **О.**

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 44-45, № 4647, № 48. Ст. 552.; 2. Положення про склади тимчасового зберігання : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 28.05.2012 р. № 613. *Офіційний вісник України*. 2012. № 62. Ст. 2552.; 3. Про затвердження форми Акта про проведення огляду територій та приміщень складів тимчасового зберігання, митних складів, магазинів безмитної торгівлі, територій вільних митних зон та інших місць, де знаходяться товари, транспортні засоби комерційного призначення, що підлягають митному контролю, чи провадиться діяльність, контроль за якою покладено на митні органи : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 28.05.2012 р. № 615. *Офіційний вісник України*. 2012. № 49. Ст. 1941.

Ліпинський В.В.

ОПОДАТКУВАННЯ МИТНИМИ ПЛАТЕЖАМИ (англ. TAXATION BY CUSTOM SPAYMENTS) – це форма державного регулювання економіки через сукупність податків, які нараховуються при переміщенні товарів через митний кордон і які справляються в порядку, установленому ПКУ [1] та МКУ [2]. **О.м.п.** у системі державного регулювання економіки має важливе значення - здійснюючи митно-податкове регулювання економіки держава шляхом зміни митно-податкових важелів може істотно впливати на процеси формування напрямів експортно-імпорتنих потоків, акумуляції, розподілу та перерозподілу коштів з метою створення умов для розвитку галузей, регіонів, здорової конкуренції, створення умов для поглиблення співпраці, заохочення інвестицій тощо [4]. Оподаткування митних платежів (**О.м.п.**) товарів, що переміщуються через митний кордон України, здійснюється із застосуванням: мита; акцизного податку із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції); податку на додану вартість із ввезених на митну територію України товарів (продукції), відповідно до митних правил, встановлених МКУ та ПКУ та іншими актами законодавства України.

Законодавство України передбачає умовне звільнення від **О.м.п.** товарів, що перетинають митний кордон України, яке може бути повним або частковим умовним звільненням від оподаткування. Умовне звільнення від **О.м.п.** – звільнення від сплати нарахованого податкового зобов'язання у разі поміщення товарів у митні режими, що передбачають звільнення від **О.м.п.** за умови дотримання вимог митного режиму (п. 62 ст. 1 МКУ). Умовне звільнення від **О.м.п.** – звільнення від сплати митних платежів, застосування якого передбачає дотримання певних умов та обмежень під час використання товарів і транспортних засобів комерційного призначення, розпорядження ними після їх випуску (п. 14.1.253 ст. 14 ПКУ). Умовне звільнення від оподаткування податком на додану вартість та акцизним податком у разі ввезення товарів на митну територію України - звільнення (умовне повне або умовне часткове) від сплати нарахованого податкового зобов'язання у разі розміщення товарів у митних режимах, що передбачають звільнення від оподаткування за

умови дотримання вимог митного режиму, встановлених Митним кодексом України (п. 14.1.254 ст. 14 ПКУ).

Законодавство України надає окремим особам податковій (митній) пільги. Податкова пільга - передбачене податковим та митним законодавством звільнення платника податків від обов'язку щодо нарахування та сплати податку та збору, сплата ним податку та збору в меншому розмірі за наявності підстав, як-то: особливості, що характеризують певну групу платників податків, вид їх діяльності, об'єкт оподаткування або характер та суспільне значення здійснюваних ними витрат (ст. 30 ПКУ). Так, оподаткування товарів, що ввозяться на митну територію України дипломатичними представництвами іноземних держав в Україні, а також дипломатичними представництвами України, що знаходяться за кордоном, можуть ввозити на митну територію України та вивозити з її митної території товари, призначені для офіційного (службового) користування цих представництв із звільненням від митного огляду та сплати митних платежів (розд. XIII МКУ). Правила оподаткування товарів, що переміщуються через митний кордон України, митом встановлюються МКУ. Правила оподаткування товарів, що переміщуються через митний кордон України, акцизним податком та податком на додану вартість встановлюються ПКУ.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48. Ст. 552.; 2. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 13-14, № 15-16, № 17. Ст. 112.; 3. Борисенко О.П. Митне оподаткування як фактор підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу країни. Вісник Академії митної служби України. Серія: «Економіка». 2015. № 1. С. 153-160.; 4. Щодо оподаткування товарів в залежності від обраного митного режиму: лист Державної митної служби України від 27.09.2011 р. № 11.1/2-15/13523-ЕП. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1352342-11#Text>

Борисенко О.П.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ (англ. ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM OF PROVIDING CUSTOMS SECURITY) – органічне поєднання структури, функцій, форм, методів та економічних відносин, які в сукупності є регулятором митної діяльності, з метою усталеного функціонування митної служби з визначеним ступенем надійності та ефективності. М. утілює провідні ідеї і дослідження та передбачає: багаторівневність (макро-, мезо- і мікрорівні); спрямованість на досягнення цілей (зокрема, на забезпечення високого рівня митної конкурентоспроможності); державне (правове, адміністративне тощо) і договірне (погоджувальне) регулювання; відповідність митної безпеки вимогам до безпеки країни у зовнішньоекономічній діяльності; процес забезпечення митної безпеки як об'єкт управління; реальність розроблення й реалізації організаційно-економічного механізму досягнення високого рівня безпекоспроможності митної справи.

Літ.: 1. Пашко П.В. Митна безпека: монографія. Одеса: АТ «Пласке», 2009. 628 с.

Пашко Д.В., Пашко П.В.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ МИТНОЇ СПРАВИ (англ. ORGANIZATIONAL AND FUNCTIONAL MECHANISM OF STATE ADMINISTRATION IN THE FIELD OF CUSTOMS AFFAIRS) – сукупність організаційних структур, конкретних форм та методів управління, а також інструментів, за допомогою яких реалізується державне управління в галузі митної справи. Він поєднує в собі організаційний та функціональний механізми. В основу **О.ф.м.** покладено організаційну структуру органів державного управління митною справою. Зазначимо одразу, коли йдеться про реалізацію державного управління, варто застосовувати

визначення «державне управління в галузі митної справи»[1], а коли про систему державного управління, то як її підсистему доцільно розглядати «систему державного управління митною справою» [2].

Літ.: 1. Бережнюк І. Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти: монографія. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2009.543 с.; 2. Ченцов В.В. Механізми державного управління митною справою: монографія. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2012.473 с.

Бережнюк І.Г., Ченцов В.В.

ОСОБИСТИЙ ОГЛЯД (англ. PERSONAL INSPECTION) – як виняткова форма митного контролю, особистий огляд проводиться за письмовим рішенням керівника митного органу або його заступника, якщо є достатні підстави вважати, що громадянин, який прямує через митний кордон України чи перебуває в зоні митного контролю або у транзитній зоні міжнародного аеропорту, приховує предмети контрабанди чи товари, що є безпосередніми предметами порушення митних правил або заборонені для ввезення в Україну, вивезення з України чи транзиту через територію України (ч. 1 ст. 340 МКУ).

Перед початком особистого огляду посадова особа митного органу повинна пред'явити громадянину письмове рішення керівника митного органу або його заступника, ознайомити громадянина з його правами та обов'язками під час проведення такого огляду і запропонувати добровільно видати приховані та/або не задекларовані товари. Факт ознайомлення громадянина з рішенням про проведення особистого огляду засвідчується посадовою особою митного органу відповідним написом на рішенні про проведення огляду. У разі відмови громадянина від добровільної видачі прихованих та/або не задекларованих товарів на рішенні про проведення огляду робиться відповідний запис, завірений підписом посадової особи митного органу, яка пред'являла зазначене рішення громадянину.

Громадянин, стосовно якого здійснюється особистий огляд, має право: до початку проведення огляду ознайомитися з рішенням про проведення огляду та порядком його проведення; ознайомитися із своїми правами та обов'язками під час проведення огляду; надавати пояснення та заявляти клопотання; добровільно видати товари, що переміщуються ним через митний кордон України з порушенням вимог законодавства з питань митної справи; робити заяви з обов'язковим внесенням їх посадовою особою митного органу, яка проводить огляд, до протоколу проведення такого огляду; користуватися рідною мовою та послугами перекладача; ознайомитися з актом проведення огляду після його складення та зробити заяву, що підлягає внесенню до акта; оскаржувати рішення, дії митного органу щодо проведення такого огляду (ч. 4 ст. 340 МКУ).

О.о. проводиться в ізольованому приміщенні, що відповідає встановленим санітарно-гігієнічним вимогам, посадовою особою митного органу однієї статі з громадянином, стосовно якого проводиться огляд, у присутності не менш як двох понятих тієї самої статі. Як поняті запрошуються особи, не зацікавлені у результатах огляду. Понятими не можуть бути родичі особи, яка підлягає огляду, та працівники митних органів. Доступ до приміщення, де проводиться огляд, громадян, які не беруть участі в ньому, і можливість спостерігати за проведенням огляду з боку таких громадян мають бути виключені. Обстеження органів тіла громадянина, який підлягає огляду, проводиться виключно медичним працівником. Під час проведення огляду складається протокол за формою, що затверджена Мінфіном. Протокол підписується посадовою особою митного органу, яка проводила огляд, громадянином, який пройшов огляд, понятими, які були присутні під час огляду, а в разі обстеження медичним працівником – і цим працівником. Громадянин, який пройшов огляд, має право зробити заяву з обов'язковим занесенням її до протоколу. Копія протоколу надається громадянину.

О.о. не підлягають Президент України, Голова Верховної Ради України, народні депутати України, Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, Голова та судді Верховного Суду, Голова та судді Конституційного Суду України, Міністр закордонних справ України, Генеральний прокурор та члени їхніх сімей, які прямують разом з ними (ч. 9 ст. 340 МКУ).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Про затвердження форм рішення про проведення особистого огляду та протоколу особистого огляду : наказ Міністерства фінансів України від 10.04.2015 р. № 414. Офіційний вісник України. 2015. № 39. Ст. 1176.

Сидорович О. Ю.

ОСОБИСТІ РЕЧІ (англ. PERSONAL EFFECTS) – товари, нові і такі, що були у вжитку, призначені для забезпечення звичайних повсякденних потреб фізичної особи, які відповідають меті перебування зазначеної особи відповідно в Україні або за кордоном, переміщуються через митний кордон України у ручній поклажі, супроводжуваному та несупроводжуваному багажі і не призначені для підприємницької діяльності, відчуження або передачі іншим особам (п. 36 ст. 4 МКУ) [1]. Відповідно до ст. 370 МКУ,

О.р. вважаються: товари особистої гігієни та індивідуальні косметичні засоби у кількості, що забезпечує потреби однієї особи на період поїздки; одяг, білизна, взуття, що мають суто особистий характер, призначені виключно для власного користування і мають ознаки таких, що були у користуванні; особисті прикраси, у тому числі з дорогоцінних металів та каміння, що мають ознаки таких, що були в користуванні; індивідуальне письмове та канцелярське приладдя; один фотоапарат, одна кіно-, відеокамера разом з об'єктивом, об'єктивом, кількістю фото-, відео-, кіноплівок та додаткового приладдя; один переносний проектор та аксесуари до нього разом з об'єктивом, кількістю діапозитивів та/або кіноплівок; бінокль; переносні музичні інструменти у кількості не більше двох штук; один переносний звуковідтворювальний пристрій (у тому числі магнітофон, диктофон, програвач компакт-дисків тощо) з об'єктивом, кількістю плівок, платівок, дисків; один переносний радіоприймач; стільникові (мобільні) телефони у кількості не більше двох штук, пейджери; один переносний телевізор; переносні персональні комп'ютери у кількості не більше двох штук і периферійне обладнання та приладдя до них; флеш-карти у кількості не більше трьох штук; одна переносна друкарська машина; калькулятори, електронні книжки у кількості не більше двох штук; індивідуальні вироби медичного призначення для забезпечення життєдіяльності людини та контролю за її станом з ознаками таких, що були в користуванні; звичайні та/або прогулянкові дитячі коляски у кількості, що відповідає кількості дітей, які перетинають кордон разом із громадянином, а у разі відсутності дітей – у кількості не більше однієї штуки; одне крісло колісне для осіб з інвалідністю на кожну особу з інвалідністю, яка перетинає митний кордон України, а в разі відсутності такої особи – у кількості не більше однієї штуки; лікарські засоби, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України; годинники у кількості не більше двох штук; 0,5 літра туалетної води та/або 100 грамів парфумів; спортивне спорядження – велосипед, вудка рибальська, комплект альпіністського спорядження, комплект спорядження для підводного плавання, комплект лиж, комплект тенісних ракеток, дошка для серфінгу, віндсерфінгу, комплект спорядження для гольфу, інше аналогічне спорядження, призначене для використання однією особою; спеціальне дитяче харчування для дітей, хворих на фенілкетонурію або інше захворювання, що потребує спеціального харчування, яке не виробляється (не реалізується) в Україні, що переміщується (пересилається) через митний кордон України; інші товари, призначені для забезпечення повсякденних потреб громадянина, перелік і гранична кількість яких визначаються законами України.

О.р., що переміщуються (пересилаються) громадянами через митний кордон України у ручній поклажі, супроводжуваному та несупроводжуваному багажі, підлягають декларуванню шляхом учинення дій, усно або, за бажанням власника чи на вимогу митного органу, письмово, не оподатковуються митними платежами та звільняються від проведення заходів офіційного контролю, а також від подання документів та/або відомостей, що підтверджують дотримання встановлених заборон та/або обмежень щодо переміщення товарів через митний кордон України. У міжнародних поштових та експрес-відправленнях **О.р.** переміщуються (пересилаються) через митний кордон України у порядку та на умовах, встановлених для переміщення (пересилання) товарів (ст. 369 МКУ).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Приймаченко Д.В.

ОСОБЛИВІ ВИДИ МИТА (англ. SPECIFIC TYPES OF DUTIES) – 1) мито, яке застосовується у випадках, передбачених законами України (якщо інше не передбачено міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України), з метою захисту економічних інтересів України та українських товаровиробників у разі ввезення товарів на митну територію України, незалежно від інших видів мита. **О.в.м.:** спеціальне мито; антидемпінгове мито; компенсаційне мито; додатковий імпорتنний збір (ч. 1 ст. 275 МКУ) [1]; 2) це додаткові види митного податку, які застосовуються в окремих екстремальних ситуаціях. В таких ситуаціях застосовуються надзвичайні тарифні заходи, що класифікуються за принципом обмеження. Інколи **О.в.м.** називають дискримінаційними, тому що їх рівень завжди значно вищий, ніж звичайний, і використовуються вони винятково для посилення тарифного тиску на товари іноземного виробництва з метою пониження їх конкурентоспроможності [2].

О.в.м. застосовуються не тільки для вирішення стратегічних завдань (захист національного ринку або акумуляція коштів), але й у разі виникнення форс-мажорних обставин, а саме: необхідність погашення тимчасового дисбалансу з певної торговельної групи, експансія дешевої низькоякісної продукції на національний ринок, адекватні дії країни на економічну експансію з боку інших держав тощо. Як правило, **О.в.м.** є тимчасовим заходом і використовуються країною або в односторонньому порядку з чисто захисною метою від спроб недобросовісної конкуренції з боку її торговельних партнерів, або як захід у відповідь на дискримінаційні дії, що порушують інтереси країни з боку інших держав. Інший важливий аспект **О.в.м.** – це їх «точковий характер» впливу. Вони мають використовуватись стосовно до імпорту окремих іноземних товарів чи окремих іноземних виробників, які застосовують демпінг або субсидії при експорті або виробництві продукції, або при зростаючій загрозі для українського ринку масового імпорту товарів.

Перед застосуванням **О.в.м.** провадиться розслідування (за дорученням уряду країни), конкретних випадків з метою отримання об'єктивних доказів того, що саме несприятливий вплив іноземної конкуренції наніс або невідворотно загрожує нанести істотного збитку якій-небудь галузі економіки держави. Ці обставини ускладнюють процес введення та використання **О.в.м.** У процесі розслідування провадяться двосторонні переговори, визначаються позиції, розглядаються можливі пояснення ситуації, що виникла, робляться спроби розв'язати проблему іншим шляхом. Слід зауважити, що введення **О.в.м.** є винятковим заходом, який використовують країни для врегулювання торговельних суперечностей.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Гребельник О.П. Митна справа: підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2021.400 с.

Гребельник О.П.

ОФШОРНА ЗОНА (англ. OFFSHORE ZONE) – це спеціалізована територія, яка надає різні конкурентні переваги та корпоративні привілеї компаніям, які не мають статусу податкового резидента.

В науковій літературі відсутня єдність думок щодо поняття, змісту та правової природи **О.з.** Так одні вважають, що **О.з.** – це держава або її особлива частина, на території якої для нерезидента країни діють особливі правила реєстрації та діяльності, а також занижені або взагалі відсутні податки (замінені на щорічний збір). Інші, що **О.з.** – це юрисдикція, де для суб'єктів економічної активності, зареєстрованих на її території, які здійснюють свої комерційні операції й отримують прибуток поза територією реєстрації, діють спеціальні податкові й інші правила, економічно більш сприятливі, ніж для компаній, зареєстрованих, здійснюючих свої комерційні операції й отримуючих прибуток на цій території. Окремі науковці вважають, що **О.з.** є одним із видів вільних економічних зон сервісного типу, особливістю яких є створення для підприємців сприятливого валютно-фінансового та фіскального режимів, високого рівня банківської та комерційної секретності, лояльності державного регулювання [1]. У міжнародній практиці **О.з.** існують всюди. Це можуть бути малі острівні країни, окремі адміністративно-територіальні одиниці з особливим економічним статусом або навіть цілі країни. Вважається, що основною метою функціонування **О.з.** є мінімізація податкових обов'язків і у країні здійснення діяльності, і в державі постійного місцезнаходження підприємства. Ця мета досягається шляхом легального (законного) виводу всіх або частини доходів, оборотів, майна з податкової юрисдикції країни з високим рівнем оподаткування.

Можна виокремити наступні ознаки **О.з.**: країни з низькою або нульовою податковою ставкою на всі або окремі категорії доходів; в країні існує спрощена система реєстрації іноземних компаній; наявність у державі певного рівня банківської або комерційної секретності; мінімальна чи повна відсутність резервних вимог центрального банку країни або обмежень щодо конвертованої валюти; в країні існують порівняно прості вимоги до ліцензування й регулювання фінансових компаній та інших фірм; наявність в країні особливих законодавчих гарантій фінансової секретності, а також можливостей для податкового планування [1].

Сучасна міжнародна практика поділяє **О.з.** на дві умовні категорії, відповідно, мідшорні та класичні **О.з.**: класичні забезпечують повне звільнення від таких форм оподаткування, як податок на приріст капіталу, податок на дивіденди, відсотки, податок на спадщину та дарування, податок на прибуток тощо; мідшорні (midshores) – це сучасні юрисдикції, які перейняли кращий міжнародний досвід: гнучке корпоративне законодавство та низька ставка податку. Як правило, це ті країни, які прагнуть максимальної податкової прозорості за рахунок податкової та фінансової звітності бізнесу. Ці юрисдикції включають низку європейських країн, як-от Мальта, Кіпр, Нідерланди та Швеція. Загальноприйнятої класифікації офшорних зон не існує, але є кілька якостей, які дозволяють розбити такі зони на види.

За рівнем оподаткування: класичні **О.з.** – ними, як правило є невеликі острівні держави. Класичні офшорні компанії не мають право вести будь-яку діяльність на території країни, де вони зареєстровані. Офшор в подібній зоні зазвичай коштує недорого, оподаткування та вимоги до ведення бухгалтерського та фінансового обліку повністю відсутні, але існує обов'язок власника компанії сплачувати в бюджет офшорної держави щорічний збір (Беліз, Панама, Домініка, Багамські острови та інші.); низькоподаткові **О.з.** – законодавство такої країни не передбачає звільнення від податків, але при виконанні певних умов компаніям надаються певні пільги. Зареєстровані компанії є резидентами в країні реєстрації, вони зобов'язані ставати на податковий облік, вести бухгалтерію, подавати звітність та платити місцеві податки. Даний тип юрисдикцій є «прозорим» для банків та партнерів, і може використовувати переваги договорів про уникнення подвійного

оподаткування (Болгарія, Ірландія, Кіпр, Лабуан, Швейцарія); респектабельні **О.з.** – це держави з звичайним (або високим) оподаткуванням. Зареєстровані в них компанії зобов'язані вести бухгалтерський облік в країні реєстрації, однак при дотриманні певних умов можуть сплачувати податки в заниженому розмірі.

Дані компанії можуть застосовуватися в агентських схемах, побудові холдингових структур, а також для використання договорів про уникнення подвійного оподаткування (Великобританія, Данія, Швейцарія, США, Нова Зеландія); адміністративно-територіальні утворення, в яких діє офшорний режим – в основному це характерно для країн, що мають федеральний устрій. Для цих офшорних юрисдикцій характерно те, що вони можуть виконувати функції податкової гавані у разі ведення міжнародного бізнесу і в той же час дають можливість здійснення офшорних фінансово-господарських операцій, не виходячи за національні кордони однієї країни. Оскільки для цих країн, що мають федеральний устрій, характерні кілька рівнів оподаткування: федеральний, суб'єкта федерації і місцевий, то офшорні території надають пільгу в частині податку суб'єкта федерації для тих підприємств, які, будучи зареєстровані на його території, ведуть діяльність і отримують дохід за його межами, тобто здійснюють фінансово-економічну діяльність офшорного типу (США – штати Делевер, Невада і Вайоминг; Швейцарія – кантони Нематель, Фрибург і Цуг; Канада – провінція – Нью-Брансвік). За здаванням звітності: **О.з.**, які не передбачають зобов'язання надавати фінансову звітність; з **О.з.**, обов'язані вести бухгалтерський облік та надавати фінансову звітність у контролюючі установи.

Фактори, які впливають на вибір **О.з.** для реєстрації іноземної компанії: податки: нульові, низькі чи високі (у деяких випадках сплата нульових податків може виявитися дорожчою, ніж сплата деяких податків); офшорне законодавство - визначеність гарантій **О.з.** та перелік вимог, які висуваються країною компанії; законодавство про захист конфіденційності (хто як власник компанії матиме доступ до особистої інформації компанії); стабільність політичної ситуації в країні **О.з.**; легкість потоку капіталу (забезпеченість можливість легкого залучення капіталу в **О.з.** та настільки ж легкого його де інвестування); економічна стабільність **О.з.**; надійна банківська система; легкість зв'язку з рештою світу (**О.з.** повинна пропонувати надійні телекомунікаційні можливості) [2].

Літ.: 1. Франчук В.І., Пришла А.С. Основні наукові підходи до визначення поняття «офшорні зони» *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 1. С. 229-237; 2. Комар І. С. Види офшорних зон та їх вплив на організацію бухгалтерського обліку. *Ефективна економіка*. 2014. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3111>

Легка О.В.

II

ПЕНЯ (англ. LATE PAYMENT FEES) – плата у вигляді відсотків, нарахованих на суму податкового боргу (без урахування **П.**), що справляється з платника податків у зв'язку з несвоєчасним погашенням податкового зобов'язання. З метою встановлення відповідальності платників податків та суб'єктів ЗЕД за порушення законодавства щодо сплати податків і митних платежів поняття **П.** зустрічається у ПКУ [1], МКУ [2] та ЗУ «Про валюту і валютні операції» [3]. Відповідно до ПКУ, **П.** – це сума коштів у вигляді відсотків, нарахована на суми податкових зобов'язань та/або на суми штрафних (фінансових) санкцій, не сплачених у встановлені законодавством строки, а також нарахована в інших випадках та порядку, передбачених ПКУ або іншим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи [1].

Нарахування **П.** розпочинається: 1. При нарахуванні контролюючим органом податкового зобов'язання у встановлених ПКУ випадках, не пов'язаних із проведенням

перевірки, або при нарахуванні контролюючим органом грошового зобов'язання, визначеного за результатами перевірки, починаючи з першого робочого дня, наступного за останнім днем граничного строку сплати платником податків такого зобов'язання, визначеного в податковому повідомленні-рішенні згідно із ПКУ. На такий вид грошового зобов'язання нараховується **П.** за кожний календарний день прострочення сплати грошового зобов'язання, включаючи день погашення, з розрахунку 120 відсотків річних облікової ставки НБУ, діючої на кожний такий день. 2. При нарахуванні контролюючим органом за результатами перевірки податкового зобов'язання та/або іншого зобов'язання, контроль за сплатою якого покладено на контролюючі органи, у разі виявлення його заниження – на суму такого заниження, починаючи з першого робочого дня, наступного за останнім днем граничного строку сплати платником податків цього зобов'язання за відповідний податковий (звітний) період, щодо якого виявлено заниження, та за весь період заниження (у тому числі за період адміністративного та/або судового оскарження). **П.** за кожний календарний день заниження податкового зобов'язання, включаючи день настання строку погашення податкового зобов'язання, визначеного контролюючим органом, нараховується з розрахунку 120 відсотків річних облікової ставки НБУ, діючої на кожний такий день. 3. При нарахуванні суми грошового зобов'язання, визначеного платником податків або податковим агентом, у тому числі у разі внесення змін до податкової звітності внаслідок самостійного виявлення платником податків помилок відповідно дост. 50 ПКУ, – після спливу 90 календарних днів, наступних за останнім днем граничного строку сплати податкового зобов'язання. На суми грошового зобов'язання, (включаючи суму штрафних санкцій за їх наявності та без урахування суми **П.**), нараховується **П.** за кожний календарний день прострочення його сплати, починаючи з 91 календарного дня, що настає за останнім днем граничного строку сплати податкового зобов'язання, включаючи день погашення, із розрахунку 100 відсотків річних облікової ставки НБУ, діючої на кожний такий день. 4. При виявленні контролюючим органом за результатами перевірки заниження податковим агентом податкового зобов'язання при нарахуванні (виплаті) оподатковуваного доходу на користь нерезидентів або інших платників податків та/або несвоєчасної сплати, несплати (неперерахування) податковим агентом утриманих (нарахованих) податків до або під час виплати оподатковуваного доходу на користь нерезидента або іншого платника податків – починаючи з першого робочого дня, наступного за останнім днем граничного строку сплати податковим агентом суми податкового зобов'язання, визначеного ПКУ. **П.** за кожний календарний день заниження податкового зобов'язання, включаючи день настання строку погашення податкового зобов'язання, визначеного контролюючим органом, нараховується з розрахунку 120 відсотків річних облікової ставки НБУ, діючої на кожний такий день. 5. У випадку несвоєчасного повернення надміру/помилково сплачених платежів, а також несвоєчасного відшкодування сум податку на додану вартість – починаючи з першого дня, наступного за останнім днем граничного строку повернення таких коштів. У разі скасування нарахованого контролюючим органом грошового зобов'язання (його частини) у порядку адміністративного та/або судового оскарження **П.**, нарахована на таке грошове зобов'язання (його частину) або на виявлене заниження податкового зобов'язання, скасовується.

Нарахування **П.** закінчується: у день зарахування коштів на відповідний рахунок органу, що здійснює казначейське обслуговування бюджетних коштів на відповідний рахунок платника податків та/або в інших випадках погашення податкового боргу та/або грошових зобов'язань; у день проведення взаєморозрахунків непогашених зустрічних грошових зобов'язань відповідного бюджету перед таким платником податків; у день запровадження мораторію на задоволення вимог кредиторів (при винесенні відповідної ухвали суду у справі про банкрутство або прийнятті відповідного рішення НБУ); при прийнятті рішення щодо скасування або списання суми податкового боргу (його частини) [1].

Відповідно до ЗУ «Про валюту і валютні операції», порушення резидентами строку розрахунків у сфері ЗЕД тягне за собою нарахування **П.** за кожний день прострочення в розмірі 0,3 відсотка суми неoderжаних грошових коштів за договором (вартості недопоставленого товару) у національній валюті (у разі здійснення розрахунків за зовнішньоекономічним договором (контрактом) у національній валюті) або в іноземній валюті, перерахованій у національну валюту за курсом НБУ, встановленим на день виникнення заборгованості. Загальний розмір нарахованої **П.** не може перевищувати суми неoderжаних грошових коштів за договором (вартості недопоставленого товару) [3].

У МКУ визначено, що після закінчення встановлених МКУ та ПКУ строків сплати митних платежів на суму податкового боргу нараховується **П.** у розмірі та порядку, визначених ПКУ. У разі направлення гаранту вимог (претензій) щодо сплати митних платежів **П.** нараховується з дня, наступного за днем закінчення строку виконання зобов'язань, забезпечених гарантією. Під час здійснення перевезень за процедурою МДП нарахування **П.** призупиняється на строк до трьох місяців з дня отримання вимоги (претензії) гарантійним об'єднанням і поновлюється, якщо після закінчення цього строку вимога (претензія) залишається неvрегульованою. **П.** сплачується незалежно від застосування інших заходів відповідальності за порушення вимог законодавства України, визначених МКУ, ПКУ іншими законами України. **П.** нараховується платником податків самостійно та сплачується одночасно зі сплатою митних платежів. Сплата, стягнення та повернення **П.** здійснюються за правилами, встановленими законом для сплати, стягнення та повернення митних платежів (ст. 302 МКУ) [2].

Літ.: 1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.; 2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 3. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018 № 2473-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 30. Ст. 239.

Валігура В.А.

ПЕРЕВІЗНИК (англ. CARRIER) – особа, яка переміщує товари або бере на себе зобов'язання та відповідальність за переміщення товарів через митний кордон України та/або митною територією України, зокрема: для змішаного (комбінованого) перевезення – особа, яка використовує (експлуатує) транспортний засіб, що безпосередньо приводить у рух або перевозить розміщені на ньому інші транспортні засоби як активний транспортний засіб; для морського чи повітряного перевезення за договором чартеру (фрахтування) судна – особа, яка укладає договір і видає авіаційну вантажну накладну (Air Waybill) або коносамент (Bill of Lading) з метою безпосереднього перевезення товарів (п. 37 ч. 1 ст. 4 МКУ) [1].

П. має право: не приймати для перевезення між митними органами товарів у разі оформлення митних або транспортних документів з порушенням порядку, встановленого законодавством України; замінювати моторний транспортний засіб, попередньо повідомивши митний орган призначення про причини такої заміни (технічний стан, екологічні вимоги, економічна доцільність); замінювати уповноваженого **П.** особу (водія), відповідальну за доставку товарів до митного органу призначення, попередньо повідомивши його про причини такої заміни (стан здоров'я, візові питання, вимоги Європейської угоди щодо роботи екіпажів транспортних засобів, які виконують міжнародні автомобільні перевезення); з дозволу митного органу призначення вивантажувати товар на склад цього органу, якщо доставлені **П.** товари, що перебувають під митним контролем, протягом трьох діб не будуть заявлені відповідальною за це особою до жодного митного режиму, у такому разі витрати на вивантаження та зберігання товару відшкодовуються його власником; отримувати роз'яснення причин відмови у митному оформленні чи пропуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України та перелік

заходів, яких необхідно вжити для їх усунення. **П.** зобов'язаний: під час прийняття товарів до перевезення перевіряти точність відомостей щодо кількості вантажних місць, їх маркування, номери, зовнішній стан товарів та їх пакування, у разі неможливості такої перевірки вносити відповідний запис до міжнародної автомобільної накладної (CMR); у строк, встановлений ст. 95 МКУ або встановлений митним органом країни відправлення відповідно до положень Конвенції про процедуру спільного транзиту [2], доставляти товари до митного органу призначення, а також подавати передбачені законодавством документи на них; не розпочинати вивантаження чи перевантаження товарів без дозволу митного органу; у разі прибуття до митного органу призначення поза робочим часом забезпечувати схоронність товарів і вживати визначених органом митного контролю заходів для недопущення їх несанкціонованого вилучення з-під митного контролю; у строки, встановлені ст. 194 МКУ, подавати в установленому МКУ порядку до митного органу загальну декларацію прибуття.; у разі поміщення товарів у митний режим транзиту на умовах Конвенції про процедуру спільного транзиту **П.** зобов'язані виконувати обов'язки, визначені зазначеною Конвенцією(ст. 191 МКУ) [1].

Якщо під час перевезення товарів транспортний засіб внаслідок аварії або дії обставин непереборної сили не зміг прибути до митного органу призначення, допускається вивантаження товарів в іншому місці. При цьому **П.** зобов'язаний: вжити всіх необхідних заходів для забезпечення збереження товарів та недопущення будь-якого їх використання; терміново повідомити найближчий митний орган про обставини події, місцезнаходження товарів і транспортного засобу. Митниці не відшкодовують **П.** витрати, понесені у зв'язку із вжиттям вказаних заходів. Відповідно до ст. 193 МКУ, за порушення встановленого порядку переміщення товарів транзитом **П.** притягується до адміністративної відповідальності, передбаченої МКУ. У разі втрати або видачі без дозволу митного органу товарів, що перебувають під митним контролем і переміщуються транзитом, **П.** зобов'язаний сплатити митні платежі, встановлені законом на імпорту зазначених товарів. Порушення **П.** встановлених МКУ строків доставки товарів, якщо виконано всі інші вимоги, не створює для нього зобов'язання щодо сплати митних платежів. **П.** звільняється від зобов'язання щодо сплати митних платежів лише у разі, якщо товари, що перебувають під митним контролем і переміщуються транзитом, було знищено або безповоротно пошкоджено внаслідок аварії, дії обставин непереборної сили або природних втрат за нормальних умов транспортування, за умови підтвердження факту аварії або дії обставин непереборної сили.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Convention on a common transit procedure, 1987. (СТС). URL: <http://surl.li/nreyz>

Коновалов Ю.О.

ПЕРЕМІЩЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ (англ. MOVEMENT OF CULTURAL VALUABLES ACROSS THE CUSTOMS BORDER OF UKRAINE). ЗУ «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей (далі – Закон) [1] встановлює порядок вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей, який застосовується до всіх культурних цінностей незалежно від форми власності та є обов'язковим до виконання для всіх фізичних та юридичних осіб, які перебувають чи ведуть свою діяльність на території України (ч. 3 ст. 3), умови переміщення громадянами через митний кордон України культурних цінностей визначаються МКУ [2] та підзаконними нормативними актами.

Заявлені до вивезення (тимчасового вивезення) та повернуті після тимчасового вивезення культурні цінності підлягають обов'язковій державній експертизі. Порядок проведення державної експертизи культурних цінностей та розміри плати за неї затверджуються КМУ [4]. Відмова фізичної чи юридичної особи, яка порушила клопотання

про вивезення (тимчасове вивезення) культурних цінностей, подати на державну експертизу заявлені до вивезення культурні цінності розглядається як відмова заявника від їх вивезення. Для проведення експертизи заявник подає до МКІП або в обласну державну адміністрацію письмову заяву із зазначенням мети вивезення, тимчасового вивезення з території України культурних цінностей. Разом із заявою надається об'єкти (об'єкт) у разі можливості їх транспортування та необхідний перелік документів: два примірники переліку об'єктів, заявлених до вивезення, тимчасового вивезення з території України культурних цінностей; документ, що посвідчує особу (для фізичної особи - паспорт громадянина України, тимчасове посвідчення особи громадянина України, паспорт громадянина України для виїзду за кордон, дипломатичний паспорт, службовий паспорт, посвідчення особи моряка, посвідчення особи без громадянства для виїзду за кордон; два примірники кольорових фотокарток об'єктів розміром 13x18 сантиметрів (крім предметів філателії, письмових та документальних пам'яток, архівних документів, фотокартки яких не подаються). Для предметів нумізматики і фалеристики допускається фотографування кількох предметів разом, але не більш як трьох одиниць на одній фотокартці з обов'язковим використанням масштабної лінійки. При тимчасовому вивезенні смичкових музичних інструментів та смичків замість фотокарток подаються паспорти на них. Строк проведення експертизи залежить від ступеня її складності і становить до 30 календарних днів від дати прийняття заяви та об'єктів на експертизу. Якщо експертиза проводиться за місцем знаходження культурних цінностей, транспортні витрати здійснюються за рахунок заявника. Експертиза проводиться після здійснення попередньої оплати відповідно до затверджених тарифів [4]. За результатами державної експертизи заявник отримує експертний висновок, який повинен містити аргументовану рекомендацію щодо доцільності включення об'єкта до Державного реєстру національного культурного надбання [4] та можливості вивезення його з території України. У разі коли за результатами експертизи об'єкт повинен бути включений до Державного реєстру МКІП вносить його до реєстру незалежно від згоди особи, яка порушила клопотання про вивезення (тимчасове вивезення) культурних цінностей. Якщо у наданні експертного висновку було відмовлено, заявник може оскаржити відмову в адміністративному суді.

Порядок оформлення права на вивезення, тимчасове вивезення культурних цінностей та контролю за їх переміщенням через митний кордон України фізичними особами та юридичними особами визначено Законом [1] та уточнено у відповідні інструкції [5]. МКІП за клопотанням власника культурних цінностей чи уповноваженої ним особи приймає на підставі висновку державної експертизи рішення про можливість або неможливість вивезення культурних цінностей. Про прийняте рішення власник культурних цінностей чи уповноважена ним особа письмово повідомляється в місячний термін від дня офіційного надходження клопотання. У разі прийняття МКІП рішення про можливість вивезення (тимчасового вивезення) культурних цінностей власнику культурних цінностей чи уповноваженій ним особі видається свідоцтво встановленого зразка на право вивезення (тимчасового вивезення) культурних цінностей. Зразок свідоцтва на право вивезення (тимчасового вивезення) культурних цінностей затверджується КМУ [6]. Свідоцтво на право вивезення (тимчасового вивезення) культурних цінностей є підставою для пропуску зазначених у ньому культурних цінностей за межі митної території України. МКІП вносить до єдиного державного інформаційного веб-порталу «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» у формі електронних документів, засвідчених електронним цифровим підписом, видані свідоцтва на право вивезення (тимчасового вивезення) культурних цінностей в день видачі таких свідоцтв. Свідоцтво дійсне упродовж 6 місяців від дати його видачі. Вивезення культурних цінностей без цього свідоцтва забороняється. Крім того, вивезенню з України не підлягають: культурні цінності, занесені до Державного реєстру національного культурного

надбання; культурні цінності, включені до Національного архівного фонду; культурні цінності, включені до Музейного фонду України.

Митні органи здійснюють відповідні митні формальності, необхідні для випуску у відповідний митний режим, пропуску через митний кордон України культурних цінностей, що вивозяться, у тому числі тимчасово, за межі України, на підставі відповідного свідоцтва, отриманого від МКПІ, з використанням механізму «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» відповідно до МКУ. Культурні цінності за кодами згідно з УКТ ЗЕД, визначеними ч. 5 ст. 374 МКУ, виготовлені 50 і більше років тому, незалежно від їх вартості та способу переміщення через митний кордон України, підлягають письмовому декларуванню в порядку, встановленому для підприємств. При ввезенні (пересиланні) на митну територію України громадянами культурних цінностей за кодами УКТ ЗЕД, визначеними п. 2 ч. 10 ст. 374 МКУ, які виготовлені 50 і більше років тому, вони звільнюються від оподаткування митними платежами [2].

Під час здійснення митного контролю мистецтвознавець (у разі його наявності) та посадова особа митного органу звіряють подані культурні цінності з інформацією, що міститься у свідоцтві та доданих до нього переліку і фотографіях, оформлених відповідно до визначених вимог. Свідоцтво залишається в митному органі, який здійснив їх митне оформлення. У разі, коли подані власником під час здійснення митного контролю культурні цінності не відповідають інформації, що міститься у свідоцтві та/або доданих до нього переліку і фотографіях, мистецтвознавець на зворотному боці свідоцтва робить запис «Заявлені до вивезення к.ц. не відповідають тим, що подані для контролю», проставляє відтиск особистої номерної печатки, дату. У відтиску печатки робить підпис і вилучає це свідоцтво. При вилученні свідоцтва мистецтвознавець складає акт про вилучення свідоцтва (у двох примірниках), який підписує власник культурних цінностей, мистецтвознавець та посадова особа митного органу. Вилучене свідоцтво та акт передаються до МКПІ, який вносить до Реєстру порушень порядку переміщення культурних цінностей через державний кордон України дані про власника культурних цінностей з подальшим наданням такої інформації правоохоронним органам. Другий примірник акту залишається у власника культурних цінностей. За відсутності в пункті пропуску через митний кордон України мистецтвознавця та у разі виникнення у посадові особи митного органу сумніву щодо відповідності культурних цінностей, пред'явлених при митному контролі, культурні цінності на які видано свідоцтво і додані до нього перелік і фотографії, посадова особа митного органу повинна залучити до процедури митного контролю представника МКПІ у термін, що не перевищує трьох діб. При тимчасовому вивезенні культурних цінностей свідоцтво, переліки та фотографії з відтиском особистої номерної печатки, датою та підписом мистецтвознавця (у разі його наявності) та з відтиском особистої номерної печатки посадові особи митного органу про їх пропуск через митну територію України залишаються в митному органі, який здійснив їх митне оформлення. Копія свідоцтва та другий примірник переліку і фотографій з аналогічними реквізитами залишаються у власника і є підставою для повернення ним к.ц.в Україну [5].

Літ.: 1. Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей : Закон України від 21.09.1999 р. № 1068-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 48. Ст. 405.; 2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 3. Порядок проведення державної експертизи культурних цінностей : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26.08.2003 р. № 1343. *Офіційний вісник України*. 2013. № 28. Ст. 1343.; 4. Державний реєстр національного культурного надбання. URL: <http://surl.li/rqqh>; 5. Інструкція про порядок оформлення права на вивезення, тимчасове вивезення культурних цінностей та контролю за їх переміщенням через державний кордон України : затверджено наказом Міністерства культури і мистецтв України від 22.04.2002 р. № 258. *Офіційний вісник України*. 2013. № 28.

Ст. 1343.; 6. Про затвердження зразка свідоцтва на право вивезення (тимчасового вивезення) культурних цінностей з території України: постанова Кабінету Міністрів України від 20.06.2000 р. № 984. *Офіційний вісник України*. 2000. № 25. Ст. 1052.

Калашикова О.Л., Приймаченко Д.В.

ПЕРЕМІЩЕННЯ ТОВАРІВ ГРОМАДЯНАМИ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН У СУПРОВОДЖУВАНОМУ БАГАЖІ (англ. MOVEMENT OF GOODS BY CITIZENS ACROSS THE CUSTOMS BORDER IN ACCOMPANIED LUGGAGE). Питання П.т.г. врегульовуються МКУ [1] та підзаконними нормативними актами. В ст. 365 Розділу XII МКУ встановлено, що громадяни можуть переміщувати через митний кордон України будь-які товари, крім заборонених до ввезення в Україну (у тому числі з метою транзиту) та вивезення з України, здійснюючи декларування товарів. Стосовно транзитних пасажирів, які не залишають транзитної зони, митний контроль не проводиться, однак митні органи мають право вживати передбачених законодавством заходів у разі підозри щодо вчинення такими пасажирами порушення митних правил або контрабанди. Митне оформлення товарів (окрім транспортних засобів, які підлягають державній реєстрації), що ввозяться на митну територію України громадянами у супроводжуваному багажі, здійснюється у пунктах пропуску через державний кордон України (п. 5 ст. 365 МКУ).

Відповідно до норми ст. 257 МКУ декларування здійснюється шляхом заявлення за встановленою формою (письмовою, усною, шляхом вчинення дій) точних відомостей про товари, мету їх переміщення через митний кордон України, а також відомостей, необхідних для здійснення їх митного контролю та митного оформлення. При застосуванні письмової форми декларування можуть використовуватися як електронні документи, так і документи на паперовому носії.

Існуюча система митного контролю дає громадянам змогу здійснювати декларування, обираючи один з двох каналів проходу (проїзду транспортними засобами особистого користування) через митний кордон України – «зелений коридор» або «червоний коридор» (ст. 366 МКУ). «Зелений коридор» призначений для декларування шляхом вчинення дій громадянами, які переміщують через митний кордон України товари в обсягах, що не підлягають оподаткуванню митними платежами та не підпадають під встановлені законодавством заборони або обмеження щодо ввезення на митну територію України або вивезення за межі цієї території і не підлягають письмовому декларуванню. «Червоний коридор» призначений для всіх інших громадян. Громадянин самостійно обирає відповідний канал («зелений коридор» або «червоний коридор») для проходження митного контролю за двоканальною системою.

Особисті речі, що переміщуються (пересилаються) громадянами через митний кордон України у ручній поклажі або супроводжуваному багажі, підлягають декларуванню шляхом учинення дій, усно або, за бажанням власника чи на вимогу митного органу, письмово, не оподатковуються митними платежами та звільняються від проведення заходів офіційного контролю, а також від подання документів та/або відомостей, що підтверджують дотримання встановлених заборон та/або обмежень щодо переміщення товарів через митний кордон України (п. 1. ст. 369 МКУ). МКУ визначаються умови щодо переміщення товарів громадянами у супроводжуваному багажі через митний кордон без оподаткування митними платежами (див. **СУПРОВОДЖУВАНИЙ БАГАЖ**).

У відповідності до ст. 319 МКУ товари, що переміщуються через митний кордон України, крім митного контролю, можуть підлягати державному санітарно-епідеміологічному, ветеринарно-санітарному, фітосанітарному, екологічному та радіологічному контролю. Вичерпні переліки товарів (з описом та кодом згідно з УКТ ЗЕД), що підлягають державному контролю (у тому числі в формі попереднього документального контролю) у разі переміщення через митний кордон України, а також порядок здійснення

попереднього документального контролю затверджує КМУ. Водночас, законодавство визначає перелік товарів, заборонених для переміщення. Так до ввезення на митну територію України заборонено: зброю військових зразків всякого роду та боєприпаси до неї; наркотичні та психотропні речовини; сильнодіючі отруйні, радіоактивні, вибухові речовини; друковані матеріали, кліше, негативи, відзняті плівки, фотографічні знімки, кінострічки, відеозаписи, копії магнітної інформації для ЕОМ, рукописи, платівки та інші звукозаписи, малюнки та інші друковані образотворчі матеріали, що містять пропаганду ідей війни, расизму, расової дискримінації та геноциду, а також спрямовані на піддрив територіальної цілісності України, її політичної незалежності, державного суверенітету; продукція порнографічного характеру; товари імпорту яких здійснюється з порушенням прав інтелектуальної власності.

Заборонено до вивезення з України: зброю військових зразків всякого роду, боєприпаси до неї та військове спорядження; наркотичні та психотропні речовини; сильнодіючі отруйні, радіоактивні, вибухові речовини; витвори мистецтва, культурні та історичні цінності (картини, скульптури, малюнки, акварелі, різноманітні види гравюр, мініатюри, вироби з фарфору, кристалу, кераміки, дерева, шкіри, коштовного та не коштовного каміння, дорогоцінних та недорогоцінних металів, кістки, предмети народних художніх промислів, гобелени, меблі, художній одяг та взуття, нумізматика, художня зброя, книги, рукописи, платівки, музичні інструменти, поштові марки тощо) та інші предмети, що складають значну художню, історичну, наукову та іншу культурну цінність; анульовані цінні папери; товари, експорт яких здійснюється з порушенням прав інтелектуальної власності;

Товари заборонені для транзиту через територію України: зброя та боєприпаси всіх видів та військово спорядження; літальні апарати, їх частини, приладдя та спорядження до них; верстати та машини, призначені для виготовлення озброєння й боєприпасів усіх видів та літальних апаратів, запасні частини до них; наркотичні засоби; радіоактивні предмети та речовини; сильнодіючі отруйні та вибухові речовини, інші предмети, що можуть завдати шкоди здоров'ю або загрожувати життю населення та тваринного світу або призвести до руйнування навколишнього середовища.

У випадках, передбачених законом, на окремі товари встановлюються обмеження щодо їх переміщення через митний кордон України. Пропуск таких товарів через митний кордон України та/або їх випуск залежно від вимог відповідного закону здійснюються митними органами на підставі отриманих від державних органів, інших установ та організацій, уповноважених на здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, з використанням механізму «єдиного вікна» відповідних дозвільних документів та/або відомостей про включення (виключення) товару до (з) відповідного реєстру у формі електронних документів, на які накладено електронний підпис, які підтверджують дотримання встановлених обмежень щодо переміщення таких товарів через митний кордон України, якщо використання таких дозвільних документів та/або відомостей для здійснення митних формальностей передбачено законами України. У випадках, передбачених МКУ, для здійснення митних формальностей можуть використовуватися паперові примірники таких документів, надані декларантом або уповноваженою ним особою.

Перелік товарів, щодо яких діють заборони і обмеження, з зазначенням нормативно-правових документів, що врегульовують дані питання розміщені на офіційному веб-сайті Держмитслужби [2].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Державна митна служба України : офіційний сайт. Товари щодо дії яких обмежено та заборонено. URL: <http://surl.li/thzkc>

Борисенко О.П.

ПЕРЕМІЩЕННЯ ТОВАРІВ ГРОМАДЯНАМИ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН У СУПРОВОДЖУВАНОМУ БАГАЖІ (англ. MOVEMENT OF GOODS BY CITIZENS ACROSS THE CUSTOMS BORDER IN ACCOMPANIED LUGGAGE). Питання П.т.г. врегульовуються МКУ [1] та підзаконними нормативними актами. В ст. 365 Розділу XII МКУ встановлено, що громадяни можуть переміщувати через митний кордон України будь-які товари, крім заборонених до ввезення в Україну (у тому числі з метою транзиту) та вивезення з України, здійснюючи декларування товарів. Стосовно транзитних пасажирів, які не залишають транзитної зони, митний контроль не проводиться, однак митні органи мають право вживати передбачених законодавством заходів у разі підозри щодо вчинення такими пасажирами порушення митних правил або контрабанди. Митне оформлення товарів (окрім транспортних засобів, які підлягають державній реєстрації), що ввозяться на митну територію України громадянами у супроводжуваному багажі, здійснюється у пунктах пропуску через державний кордон України (п. 5 ст. 365 МКУ).

Відповідно до норми ст. 257 МКУ декларування здійснюється шляхом заявлення за встановленою формою (письмовою, усною, шляхом вчинення дій) точних відомостей про товари, мету їх переміщення через митний кордон України, а також відомостей, необхідних для здійснення їх митного контролю та митного оформлення. При застосуванні письмової форми декларування можуть використовуватися як електронні документи, так і документи на паперовому носії. Існуюча система митного контролю дає громадянам змогу здійснювати декларування, обираючи один з двох каналів проходу (проїзду транспортними засобами особистого користування) через митний кордон України – «зелений коридор» або «червоний коридор» (ст. 366 МКУ). «Зелений коридор» призначений для декларування шляхом вчинення дій громадянами, які переміщують через митний кордон України товари в обсягах, що не підлягають оподаткуванню митними платежами та не підпадають під встановлені законодавством заборони або обмеження щодо ввезення на митну територію України або вивезення за межі цієї території і не підлягають письмовому декларуванню. «Червоний коридор» призначений для всіх інших громадян. Громадянин самостійно обирає відповідний канал («зелений коридор» або «червоний коридор») для проходження митного контролю за двоканальною системою.

Особисті речі, що переміщуються (пересилаються) громадянами через митний кордон України у ручній поклажі або супроводжуваному багажі, підлягають декларуванню шляхом учинення дій, усно або, за бажанням власника чи на вимогу митного органу, письмово, не оподатковуються митними платежами та звільняються від проведення заходів офіційного контролю, а також від подання документів та/або відомостей, що підтверджують дотримання встановлених заборон та/або обмежень щодо переміщення товарів через митний кордон України (п. 1. ст. 369 МКУ). МКУ визначаються умови щодо переміщення товарів громадянами у супроводжуваному багажі через митний кордон без оподаткування митними платежами (див. **СУПРОВОДЖУВАНИЙ БАГАЖ**).

У відповідності до ст. 319 МКУ товари, що переміщуються через митний кордон України, крім митного контролю, можуть підлягати державному санітарно-епідеміологічному, ветеринарно-санітарному, фітосанітарному, екологічному та радіологічному контролю. Вичерпні переліки товарів (з описом та кодом згідно з УКТ ЗЕД), що підлягають державному контролю (у тому числі в формі попереднього документального контролю) у разі переміщення через митний кордон України, а також порядок здійснення попереднього документального контролю затверджує КМУ. Водночас, законодавство визначає перелік товарів, заборонених для переміщення. Так до ввезення на митну територію України заборонено: зброю військових зразків всякого роду та боєприпаси до неї; наркотичні та психотропні речовини; сильнодіючі отруйні, радіоактивні, вибухові речовини; друковані матеріали, кліше, негативи, відзняті плівки, фотографічні знімки, кінострічки, відеозаписи, копії магнітної інформації для ЕОМ, рукописи, платівки та інші звукозаписи, малюнки та

інші друковані образотворчі матеріали, що містять пропаганду ідей війни, расизму, расової дискримінації та геноциду, а також спрямовані на піддрив територіальної цілісності України, її політичної незалежності, державного суверенітету; продукція порнографічного характеру; товари імпорту яких здійснюється з порушенням прав інтелектуальної власності.

Заборонено до вивезення з України: зброю військових зразків всякого роду, боєприпаси до неї та військово спорядження; наркотичні та психотропні речовини; сильнодіючі отруйні, радіоактивні, вибухові речовини; витвори мистецтва, культурні та історичні цінності (картини, скульптури, малюнки, акварелі, різноманітні види гравюр, мініатюри, вироби з фарфору, кристалу, кераміки, дерева, шкіри, коштовного та не коштовного каміння, дорогоцінних та недорогоцінних металів, кістки, предмети народних художніх промислів, гобелени, меблі, художній одяг та взуття, нумізматики, художня зброя, книги, рукописи, платівки, музичні інструменти, поштові марки тощо) та інші предмети, що складають значну художню, історичну, наукову та іншу культурну цінність; анульовані цінні папери; товари, експорт яких здійснюється з порушенням прав інтелектуальної власності;

Товари заборонені для транзиту через територію України: зброя та боєприпаси всіх видів та військово спорядження; літальні апарати, їх частини, приладдя та спорядження до них; верстати та машини, призначені для виготовлення озброєння й боєприпасів усіх видів та літальних апаратів, запасні частини до них; наркотичні засоби; радіоактивні предмети та речовини; сильнодіючі отруйні та вибухові речовини, інші предмети, що можуть завдати шкоди здоров'ю або загрожувати життю населення та тваринного світу або призвести до руйнування навколишнього середовища. Товари, щодо яких діють обмеження – це товари, які можна перевозити тільки за наявності відповідних дозвільних документів. Функції регулювання експорту, імпорту та транзиту таких видів товарів здійснюються відповідною урядовою комісією, а безпосередня видача дозволів на переміщення цих товарів через митний кордон України покладена на Мінекономіки. Перелік товарів, щодо яких діють заборони і обмеження, з зазначенням нормативно-правових документів, що врегульовують дані питання зібрані на сайті Держмитслужби [2].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Державна митна служба України : офіційний сайт. Товари щодо дії яких обмежено та заборонено. URL: <http://surl.li/thzqp>

Борисенко О.П.

ПЕРЕМІЩЕННЯ ТОВАРІВ ПІД НЕГЛАСНИМ КОНТРОЛЕМ (англ. MOVEMENT OF GOODS UNDER COVERT CONTROL) – це різновид контролю за вчиненням злочину, а також метод, за яким допускається переміщення через митний кордон України товарів, щодо яких є підозра в незаконному переміщенні, під негласним контролем правоохоронних органів, з метою виявлення осіб, причетних до скоєння кримінальних правопорушень, а також вилучення цих товарів. Підстави проведення **П.т.**, схожого за способом реалізації з методом боротьби з контрабандою, який має назву «Контрольовані поставки наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів», зазначені у ст. 457 МК України: «з метою виявлення та притягнення до відповідальності осіб, причетних до вчинення контрабанди, а також з метою вилучення товарів, щодо яких є підозра в незаконному переміщенні через митний кордон України, переміщення таких товарів може здійснюватися під негласним контролем та оперативним наглядом правоохоронних органів» [1].

За своєю сутністю **П.т.** є ефективним засобом боротьби з міжнародними організованими злочинними групами, що спеціалізуються на контрабанді товарів, у тому числі вільний обіг яких обмежено або заборонено[2]. На відміну від контрольованої поставки, цей захід щодо запобігання та протидії контрабанді відсутній серед норм КПКУ, а також

Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні [3]. Водночас, **П.т.** може бути визначеним як різновид контрольованої поставки. **П.т.** являє собою комплекс організаційних, оперативно-розшукових та інших заходів, що проводяться митними органами та державними органами, що мають право здійснювати оперативно-розшукову діяльність, спрямованих на встановлення негласного контролю та оперативного нагляду за переміщенням (ввезенням, вивезенням, транзитом) територією України будь-яких товарів, речовин і предметів, вільна реалізація яких заборонена, або обіг яких обмежений. Також **П.т.** здійснюється щодо товарів, вільний обіг яких дозволений, але про які стало відомо митним і правоохоронним органам, що переміщення та реалізація таких товарів здійснюється з порушенням норм МКУ та ККУ, з метою виявлення фізичних і юридичних осіб, причетних до такого переміщення, а також документування її протиправних дій.

Предметом **П.т.** є товари, визначення яких міститься у ст. 4 МКУ, тобто будь-які рухомі речі, у тому числі ті, на які законом поширено режим нерухомої речі (крім транспортних засобів комерційного призначення), валютні цінності, культурні цінності, за виключенням електроенергії, що переміщується лініями електропередачі. Предмети **П.т.** можуть бути класифіковані на дві групи: 1) товари, вільний обіг яких обмежений або заборонений; 2) товари, вільний обіг яких дозволений, але за наявною інформацією, здійснюється з порушенням установлених МКУ правил і процедур [4]. До першої групи належать предмети, речовини, матеріали та засоби, зазначені у ст. 201 ККУ: культурні цінності, отруйні, сильнодіючі, вибухові речовини, радіоактивні матеріали, зброя або боєприпаси (крім гладкоствольної мисливської зброї або бойових припасів до неї), частини вогнепальної нарізної зброї, спеціальні технічні засоби негласного отримання інформації, а також фальсифіковані лікарські засоби. До другої групи належать предмети, зазначені у ст. 201-1, 201-3, 201-4 ККУ: лісоматеріали або пиломатеріали цінних та рідкісних порід дерев, лісоматеріали необроблені, а також інших лісоматеріали, заборонені до вивозу за межі митної території України; товари у значному або великому розмірі; підакцизні товари (крім електричної енергії).

Метою **П.т.** є виявлення і притягнення до кримінальної відповідальності фізичних та юридичних осіб, причетних до вчинення контрабанди, а також вилучення товарів – предметів кримінальних правопорушень, незаконно переміщених через митний кордон України. Підставою для **П.т.** є наявність достатньої інформації про їх незаконне переміщення. Рішення про проведення **П.т.** за матеріалами кримінального провадження приймає прокурор, оскільки цей захід щодо запобігання та протидії контрабанді, як і контрольована поставка наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, є різновидом контролю за вчиненням злочину, як негласною (слідчою) розшуковою дією. До початку кримінального провадження, рішення щодо проведення **П.т.** приймають керівники оперативних підрозділів правоохоронних органів та митних органів, за погодженням з прокурором. Негласний контроль під час проведення **П.т.**, відповідно до ст. 457 МКУ, здійснюється правоохоронними органами у відповідності до спільного нормативного акту Мінфіну, МВС, СБУ, Держприкордонслужби за погодженням з Офісом Генерального прокурора та зареєстрованим у Мінюсті [1].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Антонов К.В., Антонов Р.К., Варава В.В., Карнаухов О.В. Організаційно-правові основи боротьби з контрабандою: навч. посібник. Дніпропетровськ: АМСУ, 2014. 309 с.; 3. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: затверджено наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України

від 16.11.2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5. URL: <http://surl.li/nocsy>; 4. Федотов О.П. Переміщення товарів під негласним контролем» як захід запобігання контрабанді: організаційно-правове визначення. *Вісник Одеського інституту внутрішніх справ*. 2005. № 3. С. 179-184.

Варава В.В.

ПЕРЕМІЩЕННЯ ТОВАРІВ, ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ (англ. MOVEMENT OF GOODS, COMMERCIAL MEANS OF TRANSPORT ACROSS THE CUSTOMS BORDER OF UKRAINE) – одна з ключових правових категорій в митному законодавстві України. Однак, законодавче визначення цього поняття в митному законодавстві відсутнє. Аналіз норм МКУ [1] свідчить, що **П.** являє собою сукупність дій, пов'язаних із ввезенням товарів, транспортних засобів на митну територію України, вивезенням товарів, транспортних засобів за межі митної території України або транзитом товарів і транспортних засобів будь-якими видами транспорту та будь-яким способом у визначених для такого переміщення пунктах пропуску через державний кордон України під контролем митних та інших уповноважених державних органів і їх посадових осіб.

Поняття **П.** охоплює наступні дії: наявність фактично здійснених вольових дій фізичних та юридичних осіб, зокрема суб'єктів ЗЕД, спрямованих на досягнення кінцевого, конкретного результату (із ввезення на митну територію України, вивезення з цієї території або транзиту через територію України товарів, транспортних засобів та інших предметів); здійснення вказаних дій у правовому режимі ввезення товарів, транспортних засобів на митну територію України, або їх вивезення з митної території України, або транзит через митну територію України; наявність певних засобів та способів, завдяки яким здійснюються перелічені вище дії; здійснення зазначених дій щодо товарів, транспортних засобів та інших предметів, які підлягають пропуску через митний кордон України; здійснення митних формальностей під час митного контролю та митного оформлення транспортних засобів комерційного призначення, якими переміщуються пасажирів та/або товари через митний кордон України; фактичний перетин митного кордону України товарами, транспортними засобами та іншими предметами [2]. У зв'язку з **П.** виникають правовідносини учасниками яких є, з одного боку – фізичні особи (громадяни України, особи без громадянства, іноземні громадяни, посадові особи суб'єктів ЗЕД), юридичні особи (суб'єкти ЗЕД), а з іншого – держава, в особі митних органів України та їх посадових осіб та інших органів публічної влади уповноважених на здійснення інших видів контролю у визначених законодавством випадках у разі **П.**

П. як різновид діяльності ґрунтується на певних принципах. Аналіз норм МКУ, ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність» [3] та інших нормативно-правових актів митного законодавства, дозволяє виділити низку принципів **П.**: Принцип свободи **П.**, впливає з принципу свободи зовнішньоекономічного підприємництва (ст. 2 ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність»), що полягає у праві суб'єктів ЗЕД: добровільно вступати у зовнішньоекономічні зв'язки; здійснювати її в будь-яких формах, які прямо не заборонені чинними законами України та обов'язку додержувати при здійсненні ЗЕД порядку, встановленого законами України.

Принцип визначеності місць **П.**, що полягає у тому, що **П.** здійснюється у пунктах пропуску через державний кордон України, перелік яких визначається КМУ відповідно до міжнародних договорів України, укладених в установленому законом порядку, а переміщення окремих видів товарів через митний кордон України може здійснюватися у спеціально визначених пунктах пропуску через державний кордон України. Переліки таких товарів та пунктів пропуску затверджуються КМУ (ст. 195 МКУ).

Принцип єдиного порядку **П.** є одним із принципів здійснення митної справи (п. 4 ч. 1 ст.8 МКУ), що полягає у регулюванні правил **П.** нормами митного законодавства (законами та підзаконними нормативно-правовими актами); принцип свободи вибору та зміни митного режиму (ст. 71 МКУ) полягає в тому, що декларант має право обрати митний режим, у який він бажає помістити товари, з дотриманням умов такого режиму та у порядку, що визначені МКУ. До того ж митний режим, у який поміщено товари, може бути змінено на інший, обраний декларантом відповідно до норм МКУ за умови дотримання заходів тарифного та нетарифного регулювання ЗЕД, встановлених відповідно до закону для товарів, що поміщуються у такий інший митний режим.

Принцип декларування товарів, транспортних засобів, що **П.** полягає у заявленні за встановленою формою (письмовою, усною, шляхом вчинення дій) точних відомостей про товари, мету їх переміщення через митний кордон України, а також відомостей, необхідних для здійснення їх митного контролю та митного оформлення (ч. 1 ст. 257 МКУ).

Принцип підконтрольності (контрольованості)**П.** полягає в тому, що митному контролю підлягають усі товари, транспортні засоби комерційного призначення, які переміщуються через митний кордон України (ч. 1 ст. 318 МКУ). Звільнення від окремих форм митного контролю встановлюється МКУ, іншими законами України, а також міжнародними договорами, укладеними в установленому законом порядку [4].

Принцип обов'язковості митного оформлення товарів, транспортних засобів, що полягає в тому, що за законодавчим визначенням, митне оформлення це – виконання митних формальностей, необхідних для випуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення (п. 23 ч. 1 ст. 4 МКУ). Метою митного оформлення є забезпечення дотримання встановленого законодавством України **П.**, а також забезпечення статистичного обліку ввезення на митну територію України, вивезення за її межі і транзиту через її територію товарів (ч. 1 ст. 246 МКУ) [4]. Принцип заборони на **П.** окремих видів товарів полягає в необхідності забезпечення безпеки життя та здоров'я людей, довкілля, рослин та тварин, безпеки держави, захисту моралі тощо. Так, не можуть бути пропущені через митний кордон України: товари, переміщення яких через митний кордон України заборонено законом або міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана ВРУ, або відповідно до закону чи міжнародного договору України, згода на обов'язковість якого надана ВРУ; товари (крім товарів для власного споживання, що ввозяться громадянами в обсязі та порядку, встановлених ст. 376 і 378 МКУ), на пропуск яких відповідно до закону потрібні документи державних органів, установ та організацій, уповноважених на їх видачу, - в разі відсутності таких документів; товари, що переміщуються через митний кордон України з порушенням вимог МКУ та інших законів України.

Принцип обмеження на переміщення через митний кордон окремих видів предметів полягає у встановленні національним законодавством обмежень на ввіз і вивіз товарів відповідно до особливостей національної економіки, виконання міжнародних зобов'язань України, захисту економічного суверенітету та внутрішнього споживчого ринку або як прийнята у відповідь на дискримінаційні обмеження інтересів українських підприємців і громадян в іншій країні. Так, наприклад, у випадках, передбачених законом, на окремі товари встановлюються обмеження щодо їх переміщення через митний кордон України (ЗУ «Про ветеринарну медицину» [5], ЗУ «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» [6] тощо, а також підзаконними актами КМУ, зокрема «Переліком товарів вивезення (пересилання) яких громадянами за межі митної території України не допускається» [7] тощо). Пропуск таких товарів через митний кордон України та/або їх випуск залежно від вимог відповідного закону здійснюються митними органами на підставі отриманих від державних органів, інших установ та організацій, уповноважених на здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, з використанням механізму «єдиного вікна»

відповідних дозвільних документів та/або відомостей про включення (виключення) товару до (з) відповідного реєстру у формі електронних документів, засвідчених електронним цифровим підписом, які підтверджують дотримання встановлених обмежень щодо переміщення таких товарів через митний кордон України, якщо використання таких дозвільних документів та/або відомостей для здійснення митних формальностей передбачено законами України. У випадках, передбачених МКУ, для здійснення митних формальностей можуть використовуватися паперові примірники таких документів, надані декларантом або уповноваженою ним особою.

Принцип **П.** виключно через пункти пропуску через державний кордон України (ч. 1 ст. 195 МКУ), тобто в межах спеціально виділених територій на залізничних та автомобільних станціях, автомобільних і пішохідних шляхах, в аеропортах (на аеродромах), морських і річкових портах, включаючи частину їх акваторії (захищена повністю або частково огорожувальними гідротехнічними спорудами чи об'єктами природного походження), з комплексом будівель, споруд і технічних засобів, на якій здійснюються прикордонний, митний контроль, інші види контролю і пропуск через державний кордон осіб, транспортних засобів, вантажів та іншого майна [8].

Особливості **П.** залежать від: напрямку переміщення, засобів переміщення (видів транспортних засобів та перевезень); способів переміщення, категорій і особливостей товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України. Так, **П.** здійснюється засобами: авіаційного, водного, автомобільного, залізничного, трубопровідного транспорту та лініями електропередачі, а також змішаними перевезеннями. Під змішаним (комбінованим) перевезенням розуміється міжнародне перевезення вантажів щонайменше двома різними видами транспорту відповідно до договору змішаного (комбінованого) перевезення з місця в одній країні, де вантажі переходять у відання оператора такого перевезення, до визначеного місця доставки в іншій країні (ч. 1 ст. 186 МКУ). Способи переміщення через митний кордон України товарів залежать від наявності перевізника, відправника, одержувача, а також договору на перевезення. Митним законодавством України передбачено наступні способи переміщення товарів через митний кордон у: 1) вантажних відправленнях; 2) супроводжуваному багажі; 3) несупроводжуваному багажі; 4) ручній поклажі; 5) міжнародних поштових відправленнях; 6) міжнародних експрес-відправленнях (ч. 2 ст. 186 МКУ).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №44-45, №46-47, № 48. Ст. 552.; 2. Денисенко С. І. Деякі актуальні проблеми реалізації міжнародних стандартів спрощення та гармонізації митних процедур у діяльності митних органів України. *Підприємництво, господарство і право*. 2011. № 4. С. 159-163.; 3. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. № 960-XII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 29. Ст. 377.; 4. Павлович-Сенета Я.П. Основні поняття та принципи переміщення товарів і транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України. *Журнал східноєвропейського права*. 2019. № 67. С. 72-79.; 5. Про ветеринарну медицину: Закон України від 25.06.1992 р. № 2498-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 36. Ст. 531.; 6. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори: Закон України від 15.02.1995 р. № 60/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 10. Ст. 60.; 7. Перелік товарів вивезення (пересилання) яких громадянами за межі митної території України не допускається : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 28.05.2012 р. № 468. *Офіційний вісник України*. 2012. № 41. Ст. 1579.; 8. Положення про пункти пропуску через державний кордон та пункти контролю: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 18.08.2010 р. № 751. *Офіційний вісник України*. 2010. № 65. Ст. 2265.

Коросташова І.М.

ПІДАКЦИЗНІ ТОВАРИ (ПРОДУКЦІЯ) (англ. EXCISABLE GOODS (PRODUCT)) – товари за кодами згідно з УКТ ЗЕД, на які ПКУ встановлено ставки акцизного податку (Пп. 14.1.146 п. 14.1 ст. 14 ПКУ) [1]. До групи **П.т.** традиційно належать предмети розкоші та товари, споживання яких несе негативний зовнішній ефект. Світова фіскальна практика показує, що усі **П.т.** можна поділити на три основні групи: автотранспорт та запчастини до нього; тютюнові та алкогольні вироби; нафта та продукти її переробки.

До **П.т.** в Україні належать: спирт етиловий та інші спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво (крім квасу «живого» бродіння); тютюнові вироби, тютюн та промислові замінники тютюну; рідини, що використовуються в електронних сигаретах; пальне, у тому числі товари (продукція), що використовуються як пальне для заправлення транспортних засобів, обладнання або пристроїв з двигунами внутрішнього згорання із запалюванням від стиснення, з двигунами внутрішнього згорання з іскровим запалюванням, з двигунами внутрішнього згорання з кривошипно-шатунним механізмом; автомобілі легкові, кузови до них, причепа та напівпричепа, мотоцикли, транспортні засоби, призначені для перевезення 10 осіб і більше, транспортні засоби для перевезення вантажів; електрична енергія [2].

На рівні ЄС гармонізовано справляння акцизного податку із тютюнових виробів, спирту та алкогольних напоїв, нафтопродуктів, вугілля, природного газу та електроенергії. Крім гармонізованої системи акцизного оподаткування, в країнах ЄС існує широкий перелік підакцизних товарів справляння яких здійснюється виключно на внутрішньодержавному рівні. Найпоширенішою групою таких товарів є безалкогольні прохолоджувальні напої (мінеральна вода, соки, лимонади), товари повсякденного споживання (натуральна та розчинна кава, кавові концентрати, чай, цукор, сіль, сірники), предмети розкоші (ювелірні вироби, літальні апарати, яхти).

До нетрадиційних **П.т.** належать текстильні вироби, барвники і пігменти, косметика, мінеральні добрива, постачання питної води через водопровідну мережу, стічні води, одноразовий харчовий посуд, пакувальна тара, страхові та туристичні послуги.

Літ.: 1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.; 2. Фрадинський О.А. Товари підакцизні. Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 3 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 570 с.

Фрадинський О.А.

ПІДТВЕРДЖЕННЯ КРАЇНИ ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРІВ (англ. CONFIRMATION OF COUNTRY OF ORIGIN OF GOODS) – заява (декларування) митному органу шляхом зазначення у митній декларації назви країни походження товару та відомостей про документи, що підтверджують походження товару. Оригінали документів з інформацією про країну походження надаються митному органу, якщо це передбачено вимогами законів України або міжнародних договорів України. Документами, що **П.к.п.т.** є: сертифікат про походження товару – це документ, який однозначно свідчить про країну походження товару і виданий компетентним органом цієї країни або країни вивезення, якщо у країні вивезення сертифікат видається на підставі сертифіката, виданого компетентним органом у країні походження товару; засвідчена декларація про походження товару – це декларація про походження товару, засвідчена державною організацією або компетентним органом, наділеним відповідними повноваженнями; декларація про походження товару – це письмова заява про країну походження товару, зроблена у зв'язку з вивезенням товару виробником, продавцем, експортером (постачальником) або іншою компетентною особою на комерційному рахунку чи будь-якому іншому документі, що стосується товару; сертифікат про регіональне найменування товару – це документ, який підтверджує, що товари відповідають визначенню, характерному для відповідного регіону країни, виданий компетентним органом відповідно до законодавства країни вивезення товару (наприклад,

шампанське, портвейн, сир пармезан) (ст. 41 МКУ) [1]. До митного оформлення можуть подаватися електронні (скановані) копії документів про неприференційне походження товарів, засвідчені електронним цифровим підписом декларанта або уповноваженої ним особи. У разі якщо декларант створює ідентичні електронний документ про походження товару та документ на паперовому носії, кожен із цих документів є оригіналом і має однакову юридичну силу. Додатковими відомостями про країну походження товару є відомості, що містяться в товарних накладних, пакувальних листах, відвантажувальних специфікаціях, сертифікатах (відповідності, якості, фітосанітарних, ветеринарних тощо), митній декларації країни експорту, паспортах, технічній документації, висновках-експертизах відповідних органів, інших матеріалах, що можуть бути використані для підтвердження країни походження товару.

Митним законодавством визначені випадки, коли оригінали документів про походження товару подаються митниці обов'язково: на товари, до яких залежно від їх країни походження застосовуються кількісні обмеження (квоти) або заходи, вжиті органами державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в межах повноважень, визначених ЗУ «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту», «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту», «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну», «Про зовнішньоекономічну діяльність»; якщо митним органом встановлено, що товар походить з країни, товари якої заборонені до переміщення через митний кордон України згідно із законодавством України; якщо для цілей визначення країни походження товару це передбачено законами України та міжнародними договорами України для підтвердження преференційного походження з країн СНД; у разі здійснення перевірки документів про походження товару після митного оформлення у порядку, встановленому правилами (протоколами) походження, які є невід'ємною частиною угод про вільну торгівлю; відновлення до товару режиму вільної торгівлі (найбільшого сприяння); для здійснення пост-митного контролю (ч. 1 ст. 42 МКУ).

Документи, які підтверджують країну походження товару, не вимагаються в разі, якщо: товари, що переміщуються через митний кордон України, не підлягають письмовому декларуванню; товари ввозяться громадянами; товари ввозяться на митну територію України в режимі тимчасового ввезення з умовним повним звільненням від оподаткування; товари переміщуються митною територією України в режимі транзиту; це передбачено міжнародними договорами України; через митний кордон України переміщуються зразки флори, фауни, ґрунтів, каміння тощо для наукових досліджень, відібрані на об'єктах України, розташованих у полярних регіонах або на островах у нейтральних водах Світового океану, що становлять науковий інтерес для України (ч. 2 ст. 42 МКУ).

Країна походження товарів, як елемент системи митно-тарифного регулювання, набуває пріоритетного значення у процедурі справляння мита, застосуванні відповідної ставки ввізного мита за Митним тарифом України, застосуванні до товару одного з особливих видів мита, що відбувається виключно на підставі наданих митному органу документів, що підтверджують країну походження. Нормативне закріплення у національних митних правилах ідентичності форм та вимог щодо документального підтвердження походження товарів є актуальною умовою розвитку митної справи для країн, що входять до міжнародних об'єднань, метою яких є спрощення ведення міжнародної торгівлі, уніфікація митних правил і у тому числі щодо підтвердження країни походження товарів, виявлення порушень правил визначення країни походження, мінімізація ризиків уникнення оподаткування та достовірності декларування відомостей, що є невід'ємними у комплексі заходів здійснення митного контролю.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Квеляшвілі І.М.

ПІЛЬГОВА СТАВКА МИТА (англ. PREFERENTIAL DUTY RATE) – це особлива ставка мита відповідно до якої товари, що імпортуються в країну оподатковуються за мінімальним розміром, тому, як правило, рівень пільгових ставок незначний: від 3% до 5% митної вартості товарів і при цьому вони становлять половину повних ставок. Вона нараховується відносно товарів, що походять з країн з якими Україна уклала торговельно-економічні угоди з наданням режиму найбільшого сприяння або національного режиму[1]. Різниця між преференційними та **П.с.м.** наступна. Преференційна ставка мита є мінімальною, тому що вона за розмірами є найнижчою, а **П.с.м.** – це окремий вид митних ставок і, вона відрізняється від преференційної тим, що, як правило, вона за розміром вища за преференційну ставку і застосовується до товарів походженням з країн, з якими не уклалися договори про вільну торгівлю чи митні союзи. Система оподаткування за **П.с.м.** в Україні зазнала певної еволюції. До 1997 р. **П.с.м.** застосовувалися до товарів (предметів), які походили з країн або економічних союзів, що користувалися в Україні режимом найбільшого сприяння, а також до товарів з країн, що розвиваються, у межах товарних груп 25–97. З 1997 р. дана схема змінилася. **П.с.м.** почали використовуватися при оподаткуванні товарів з країн, що уклали з Україною торговельно-економічні угоди з наданням режиму найбільшого сприяння або національного режиму. До цієї групи належать 67 держав[2].

Літ.: 1. Гребельник О.П. Митна справа: Підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 400 с.; 2. Митне право: підручник / за ред. О.П. Рябченко, Л.М. Дорофєєва. Луцьк: Вежа-Друк, 2024. 548 с.

Гребельник О.П.

ПІРАТСЬКІ ТОВАРИ (англ. PIRATED GOODS) – товари, що є предметами порушення авторського права та/або суміжних прав або права інтелектуальної власності на зареєстрований промисловий зразок в Україні та які являють собою або містять копії, зроблені без згоди правовласника авторського права і суміжних прав або права інтелектуальної власності на промисловий зразок чи особи, уповноваженої таким правовласником у країні виробництва (п. 38-1 ч. 1 ст. 4 МКУ) [1].

Комерційне піратство здійснюється «фірмами», які прагнуть максимізувати свої прибутки за рахунок значних конкурентних переваг над виробниками оригінальної продукції. Виробники **П.т.** не несуть витрат на дослідження, розробку, маркетинг і рекламу, а також витрат на дотримання норм охорони навколишнього середовища та безпеки. За даними Організації економічного співробітництва, розвитку та Управління інтелектуальної власності ЄС, завдяки постійному зростанню незаконна торгівля **П.т.** досягає 3,3% світової торгівлі з оціночним річним обсягом 461 мільярда доларів США [2]. **П.т.** можна знайти в різних галузях. Торгівля **П.т.** охоплює: електронні продукти; предмети розкоші та ювелірні вироби; парфумерно-косметичні засоби; іграшки; товари для дому та особистої гігієни; фармацевтичні товари та медичне обладнання; піратство авторських прав на фільми, телебачення, музику, живі виступи, комп'ютерне програмне забезпечення та відеоігри [3]. Найбільші партії **П.т.** походять зі Східної Азії, зокрема з Китаю та Гонконгу. Інші менші азійські країни також є точками походження **П.т.**, наприклад Сінгапур, Індія, Таїланд, ОАЕ, Туреччина, Малайзія та В'єтнам [2]. Проте, слід зазначити, що **П.т.** в різних кількостях виробляються у всіх країнах світу. Поширення **П.т.** спричиняє великі втрати як для національної економіки так і для глобальної економіки в цілому. Таким чином, ця діяльність загрожує економічному зростанню, послаблює життєздатність і сталість галузей, сприяє корупції та породжує великі незаконні фінансові потоки. Крім того, це створює небезпеку для здоров'я, безпеки та конфіденційності споживачів.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. OECD and European Union Intellectual Property Office. Trade in Counterfeit and Pirated Goods: Mapping the

ПЛАТНИК ПОДАТКІВ (англ. TAXPAYER) – 1) фізична особа (резидент і нерезидент України), юридична особа (резидент і нерезидент України) та його відокремлені підрозділи, які мають, одержують (передають) об'єкти оподаткування або провадять діяльність (операції), що є об'єктом оподаткування згідно з ПКУ або іншим законодавством, на яких покладено обов'язок із сплати податків та зборів (ст. 15 ПКУ) [1]; 2) особа, на яку відповідно до МКУ, ПКУ та інших законів України покладено обов'язок зі сплати митних платежів (п. 39 ч.1 ст. 4 МКУ) [2]; 3) суб'єкт податкових правовідносин, на якого за наявності об'єкта оподаткування покладено певний комплекс податкових обов'язків і прав, установлених законодавством [3].

Залежно від певних критеріїв **П.п.** класифікують певним чином: 1) в залежності від способу організації господарської діяльності розрізняють: фізичні особи; юридичні особи; іноземні юридичні особи; постійні представництва іноземних юридичних осіб; юридичні та фізичні особи, що діють у складі групи, яка не має статусу юридичної особи (іноземні і/чи національні юридичні та фізичні особи, що діють в Україні на правах партнерів у складі групи, яка не є юридичною особою, на підставі договору про спільну діяльність); відокремлені підрозділи без статусу юридичної особи; консолідована група платників податків. В залежності від приналежності до податкової юрисдикції держави **П.п.** поділяють на резидентів (особи, які мають місце постійного проживання чи місцезнаходження в даній державі і доходи яких підлягають оподаткуванню з усіх джерел (особи, які несуть повну податкову відповідальність) та нерезидентів (особи, які не мають місця постійного знаходження в державі і в яких оподаткуванню підлягають лише доходи, отримані ними на даній території). В залежності від розмірів сукупного валового доходу: великий **П.п.** – це особа (юридичний, відособлений підрозділ без статусу юридичної особи, постійне представництво іноземної юридичної особи), сукупний валовий дохід якої становить від 4 до 20 млн. грн.; середній **П.п.** – це особа (всі платники, перераховані в першій групі), обсяг сукупного валового доходу якої становить до 4 млн. грн.; малі **П.п.** В залежності від критерію юридичного та фактичного обов'язку сплати податку розрізняють поняття юридичний **П.п.** і фактичний **П.п.П.п.** може бути платником за одним або кількома податками та зборами.

П.п. зобов'язаний: стати на облік у контролюючих органах у порядку, встановленому законодавством України; вести в установленому порядку облік доходів і витрат, складати звітність, що стосується обчислення і сплати податків та зборів; подавати до контролюючих органів у порядку, встановленому податковим та митним законодавством, декларації, звітність та інші документи, пов'язані з обчисленням і сплатою податків та зборів; сплачувати податки та збори в строки та у розмірах, встановлених законодавством; подавати на належним чином оформлену письмову вимогу контролюючих органів (у випадках, визначених законодавством) документи з обліку доходів, витрат та інших показників, пов'язаних із визначенням об'єктів оподаткування (податкових зобов'язань), первинні документи, реєстри бухгалтерського обліку, фінансову звітність, інші документи, пов'язані з обчисленням та сплатою податків та зборів. У письмовій вимозі обов'язково зазначаються конкретний перелік документів, що повинен надати **П.п.**, та підстави для їх надання; подавати контролюючим органам інформацію, відомості про суми коштів, не сплачених до бюджету в зв'язку з отриманням податкових пільг (суми отриманих пільг) та напрями їх використання (щодо умовних податкових пільг – пільг, що надаються за умови використання коштів, вивільнених у суб'єкта господарювання внаслідок надання пільги, у визначеному державою порядку); подавати контролюючим органам інформацію в порядку, у строки та в обсягах, встановлених податковим законодавством; виконувати законні вимоги

контролюючих органів щодо усунення виявлених порушень законів із питань оподаткування та митної справи і підписувати акти (довідки) про проведення перевірки; не перешкоджати законній діяльності посадової особи контролюючого органу під час виконання нею службових обов'язків та виконувати законні вимоги такої посадової особи; повідомляти контролюючим органам за місцем обліку такого **П.п.** про його ліквідацію або реорганізацію протягом трьох робочих днів з дня прийняття відповідного рішення (крім випадків, коли обов'язок здійснювати таке повідомлення покладено законом на орган державної реєстрації); повідомляти контролюючі органи про зміну місцезнаходження юридичної особи та зміну місця проживання фізичної особи-підприємця; забезпечувати збереження документів, пов'язаних з виконанням податкового обов'язку, протягом строків, установлених ПКУ; допускати посадових осіб контролюючого органу під час проведення ними перевірок до обстеження приміщень, територій (крім житла громадян), що використовуються для одержання доходів чи пов'язані з утриманням об'єктів оподаткування, а також для проведення перевірок з питань обчислення і сплати податків та зборів у випадках, встановлених ПКУ; використовувати електронний кабінет для листування з контролюючими органами в електронній формі у разі подання звітності в електронній формі, а також після проходження електронної ідентифікації он-лайн в електронному кабінеті, крім **П.п.**, які відмовилися від використання електронного кабінету в порядку, встановленому ПКУ, та **П.п.**, які не визначили спосіб взаємодії із контролюючим органом; забезпечувати надання посадовими (службовими) особами платника податку письмових пояснень на письмовий запит контролюючого органу з питань, що стосуються предмета перевірки, та їх документального підтвердження; визначати, змінювати уповноважених осіб **П.п.**, які мають право користуватися електронним кабінетом, зокрема щодо підписання, подання, отримання ними документів та інформації через електронний кабінет, та визначати їхні повноваження (ст. 16 ПКУ).

П.п. має право: безоплатно отримувати у контролюючих органах, у тому числі і через мережу Інтернет, інформацію про податки та збори і нормативно-правові акти, що їх регулюють, порядок обліку та сплати податків та зборів, права та обов'язки **П.п.**, повноваження контролюючих органів та їх посадових осіб щодо здійснення податкового контролю; представляти свої інтереси в контролюючих органах самостійно, через податкового агента або уповноваженого представника; обирати самостійно, якщо інше не встановлено ПКУ, метод ведення обліку доходів і витрат; користуватися податковими пільгами за наявності підстав у порядку, встановленому ПКУ; одержувати відстрочення, розстрочення сплати податків або податковий кредит в порядку і на умовах, встановлених ПКУ; бути присутнім під час проведення перевірок та надавати пояснення з питань, що виникають під час таких перевірок, та за власною ініціативою пояснення з питань, що не запитувалися контролюючим органом, ознайомлюватися та отримувати акти (довідки) перевірок, проведених контролюючими органами, перед підписанням актів (довідок) про проведення перевірки, у разі наявності зауважень щодо змісту (тексту) складених актів (довідок) підписувати їх із застереженням та подавати контролюючому органу письмові заперечення в порядку, встановленому ПКУ; оскаржувати в порядку, встановленому ПКУ, рішення, дії (бездіяльність) контролюючих органів (посадових осіб), у тому числі надану йому у паперовій або електронній формі індивідуальну податкову консультацію, яка йому надана, а також узагальнюючу податкову консультацію; вимагати від контролюючих органів проведення перевірки відомостей та фактів, що можуть свідчити на користь **П.п.**; на нерозголошення контролюючим органом (посадовими особами) відомостей про **П.п.** без його письмової згоди та відомостей, що становлять конфіденційну інформацію, державну, комерційну чи банківську таємницю та стали відомі під час виконання посадовими особами службових обов'язків, крім випадків, коли це прямо передбачено законами; на залік чи повернення надміру сплачених, а також надміру стягнутих сум податків та зборів, пені,

штрафів у порядку, встановленому ПКУ; на повне відшкодування шкоди, заподіяної незаконними діями (бездіяльністю) контролюючих органів (їх посадових осіб), у встановленому законом порядку; самостійно обирати спосіб взаємодії з контролюючим органом в електронній формі через електронний кабінет, якщо інше не встановлено ПКУ; реалізовувати через електронний кабінет права та обов'язки, передбачені ПКУ та які можуть бути реалізовані в електронній формі засобами електронного зв'язку; подавати декларацію та інші документи в паперовій формі у разі виникнення технічних та/або методологічних помилок чи технічного збою в роботі електронного кабінету (наявність помилки/збою має бути підтверджена технічним адміністратором та/або методологом електронного кабінету, або згідно з повідомленням на офіційному веб-сайті центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, або рішенням суду), якщо подання таких документів в електронній формі не є обов'язковим відповідно до ПКУ; надавати за власною ініціативою письмові пояснення та/або документи щодо обставин, які підтверджують відсутність його вини у вчиненому податковому правопорушенні, в порядку, встановленому ПКУ; відкрито застосовувати технічні прилади і технічні засоби, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засоби фото- і кінозйомки, відеозапису; відкрито здійснювати звукозапис, фото-, відеофіксацію (відеозйомку), накопичувати та використовувати таку мультимедійну інформацію (фото, відео-, звукозапис) під час проведення перевірок. Права **П.п.**, передбачені ПКУ та іншими законодавчими актами, контроль за дотриманням яких покладено на контролюючі органи, можуть бути обмежені у разі застосування до **П.п.** спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) у порядку, встановленому ЗУ «Про санкції» [4].

В останні роки в Україні доволі активно розвиваються діджитал-продукти, що допомагають **П.п.** у сфері митного адміністрування. Зокрема, потрібно відзначити Єдиний державний інформаційний веб-портал «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» [5], на якому можна створити «Особистий кабінет» – автоматизоване, персональне робоче місце **П.п.** Веб-портал надає доступ до багатьох сервісів, зокрема: перевірки митних декларацій; самостійного декларування громадянами легкових автомобілів, які ввозяться або ввезені ними на митну територію України і підлягають випуску в режим вільного використання; розрахунок митних платежів, що сплачуються при митному оформленні легкових автомобілів громадянами; рахунки для сплати митних платежів; інформація щодо інтегрованого тарифу, класифікаційних рішень, прийнятих митницями, про об'єми та поточний залишок тарифних квот при імпорті товарів з окремих країн. Активно використовуються інформація з реєстрів А.е.о, митних брокерів, гарантів та інших осіб, що здійснюють діяльність контроль за провадженням яких здійснюється митними органами тощо.

Літ.: 1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.; 2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 3. Кучерявенко М.П. Податкове право України: Академічний курс: підручник. К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. 701 с.; 4. Про санкції : Закон України від 14.08.2014 р. № 1644-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 40. Ст. 2018.; 4. Державна митна служба України. Єдиний державний інформаційний веб-портал «Єдине вікно для міжнародної торгівлі». URL: <https://cabinet.customs.gov.ua/>

Крисовата К.В., Приймаченко Д.В.

ПОВНА СТАВКА МИТА (англ. FULL DUTY RATE) – це вид ставок мита відповідно до яких товари, що імпортуються в країну оподатковуються за максимальним рівнем митно-тарифного оподаткування. Вони застосовуються до товарів, вироблених в країнах, що не

входять до переліку країн, з якими укладено угоди про надання режиму найбільшого сприяння або національного, або за відсутності юридичного документа, що засвідчує країну виробника - сертифіката походження товару. За **П.с.м.** оподатковуються товари із країн Європи (Мальта, Ліхтенштейн, Кіпр, Ізраїль, Сербія, Хорватія, Словенія, Норвегія), Азії (Тайвань, Малайзія, Сінгапур, Камбоджа, Лаос, Тайланд, Непал, Бангладеш, Афганістан, Іран, Кувейт, Катар) та Африки (Судан, ПАР, Саудівська Аравія, Бруней) [1]. Застосування митних ставок прямо залежить від країни виробництва товару, і одним із головних елементів системи регулювання товаропотоків між країнами, який має істотне значення при реалізації зовнішньоекономічних торговельних операцій, є визначення країни походження товарів. Треба мати на увазі, що країною походження товарів вважається та, де товари було повністю виготовлено або піддано достатній обробці чи переробці.

Якщо товари виробляються в межах міждержавної кооперації, то для застосування критерію достатньої переробки може використовуватись кумулятивний принцип походження, згідно з яким при послідовній переробці товару в країнах-учасниках кооперації ці держави розглядаються з метою визначення походження як одне ціле. При визначенні критерію достатньої переробки товару, виробленого за участю двох або більше країн, країною походження вважається країна, в якій товар було піддано останній суттєвій переробці, достатній для надання йому характерних особливостей. У разі, коли стосовно конкретних товарів чи конкретної країни критерії походження товару окремо не обумовлюються, застосовується загальне правило, відповідно до якого товар вважається підданим достатній переробці, якщо відбулася зміна товарної позиції (класифікаційного коду товару) згідно з номенклатурою товарів при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності на рівні будь-якого з перших 4 знаків.

У разі, коли критерій достатньої переробки виражається через адвалорну частку, вартісні показники розраховуються: для імпортованих матеріалів за митною вартістю, тобто вартістю, що підлягає митному оподаткуванню при ввезенні (на базі СІФ) або у випадку, якщо його походження невідоме; за встановленою ціною першого продажу на території країни, де здійснювалось виробництво [2]. Прикладом механізму застосування **П.с.м.** є схема оподаткування товарів виробництва Тайваню. Відповідно до Спільного українсько-китайського комюніке [3], Україна визнала, що уряд КНР є єдиним законним урядом Китаю, а Тайвань – невід'ємною частиною території Китаю. Щодо товарів, які походять з Тайваню, застосовується режим митного оподаткування, аналогічний товарам, що походять з території Китаю. Однак основним документом, який засвідчує країну виробництва товару, є сертифікат походження товару, який повинні видавати компетентні органи КНР, що неможливо навіть теоретично, а тому, за відсутності сертифіката походження, до тайванських товарів застосовуються **П.с.м.**

Літ.: 1. Гребельник О.П. Митна справа: Підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 400 с.; 2. Митне право: підручник / за ред. О.П. Рябченко, Л.М. Дорофєєва. Луцьк: Вежа-Друк, 2024. 548 с.; 3. Спільне українсько-китайське комюніке від 31.10.1992 р. *Офіційний вісник України*. 2005. № 12. Ст. 638.

Гребельник О.П.

ПОДАТКОВА ДЕКЛАРАЦІЯ (РОЗРАХУНОК) (англ. TAX DECLARATION (CALCULATION)) – документ, що подається платником податків (у тому числі відокремленим підрозділом у визначених випадках) контролюючим органам у строки, встановлені законом, на підставі якого здійснюється нарахування та/або сплата грошового зобов'язання, у тому числі податкового зобов'язання або відображаються обсяги операції (операцій), доходів (прибутків), щодо яких податковим та митним законодавством передбачено звільнення платника податку від обов'язку нарахування і сплати податку і збору, чи документ, що свідчить про суми доходу, нарахованого (виплаченого) на користь

платників податків - фізичних осіб, суми утриманого та/або сплаченого податку, а також суми нарахованого єдиного внеску (п. 46-1 ст. 46 МКУ) [1].

Митні декларації прирівнюються до податкових декларацій для цілей нарахування та/або сплати податкових зобов'язань. Розрахунки (у тому числі розрахунок частини чистого прибутку (доходу), дивідендів на державну частку), які подаються до контролюючих органів відповідно до іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, прирівнюються до податкової декларації. Додатки до **П.д.** є її невід'ємною частиною. Форма, порядок та строки подання митної декларації, а також порядок прийняття митним органом митної декларації визначаються з урахуванням вимог митного законодавства України.

П.д. складається за затвердженою формою. Форма **П.д.** повинна містити необхідні обов'язкові реквізити і відповідати нормам та змісту відповідних податку та збору. Обов'язкові реквізити – це інформація, яку повинна містити форма **П.д.** та за відсутності якої документ втрачає визначений статус із настанням передбачених законом юридичних наслідків. **П.д.** повинна містити такі обов'язкові реквізити: тип документа (звітний, уточнюючий, звітний новий); звітний (податковий) період, за який подається податкова декларація; звітний (податковий) період, що уточнюється (для уточнюючого розрахунку); повне найменування (прізвище, ім'я, по батькові) платника податків згідно із реєстраційними документами; код платника податків згідно з Єдиним державним реєстром підприємств та організацій України або податковий номер; реєстраційний номер облікової картки платника податків або серію та номер паспорта; місцезнаходження (місце проживання) платника податків; найменування контролюючого органу, до якого подається звітність; дата подання звіту (або дата заповнення – залежно від форми); інформація про додатки, що додаються до податкової декларації та є її невід'ємною частиною; ініціали, прізвища та реєстраційні номери облікових карток або інші відомості, визначені в абзаці сьомому цього пункту, посадових осіб платника податків; підписи платника податку – фізичної особи та/або посадових осіб платника податку, визначених цим Кодексом, засвідчені печаткою платника податку (за наявності).

В окремих випадках форма **П.д.** додатково може містити такі обов'язкові реквізити: відмітка про звітування за спеціальним режимом; код виду економічної діяльності (КВЕД); код органу місцевого самоврядування за КОАТУУ; індивідуальний податковий номер та номер свідоцтва про реєстрацію платника податку ПДВ згідно з даними реєстру платників ПДВ за звітний (податковий) період; дата та номер рішення про включення неприбуткової організації до Реєстру неприбуткових установ та організацій; ознака неприбутковості організації; повне найменування нерезидента; місцезнаходження нерезидента; назва та код держави резиденції нерезидента; код нерезидента, що присвоєно державою, резидентом якої він є.

П.д. повинна бути підписана: керівником платника податків або уповноваженою особою, а також особою, яка відповідає за ведення бухгалтерського обліку та подання **П.д.** до контролюючого органу. У разі ведення бухгалтерського обліку та подання податкової декларації безпосередньо керівником платника податку, така податкова декларація підписується таким керівником; фізичною особою – платником податків або його законним представником; особою, відповідальною за ведення бухгалтерського обліку та подання **П.д.** згідно із договором про спільну діяльність або угодою про розподіл продукції.

П.д. подається за звітний період в установлені строки до контролюючого органу, в якому перебуває на обліку платник податків. Платник податків зобов'язаний за кожний встановлений звітний період, в якому виникають об'єкти оподаткування, або у разі наявності показників, які підлягають декларуванню, відповідно до вимог законодавства подавати **П.д.** щодо кожного окремого податку, платником якого він є. Ця вимога застосовується до всіх

платників податків, в тому числі платників, які перебувають на спрощеній системі оподаткування обліку та звітності.

П.д. подається за вибором платника податків, якщо інше не передбачено, в один із таких способів: особисто платником податків або уповноваженою на це особою; надсилається поштою з повідомленням про вручення та з описом вкладення; засобами електронного зв'язку в електронній формі з дотриманням вимог ЗУ «Про електронні документи та електронний документообіг» [2] та «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» [3].

Єдиною підставою для неприйняття **П.д.** засобами електронного зв'язку в електронній формі є недійсність кваліфікованого електронного підпису чи печатки такого платника податків, у тому числі у зв'язку із закінченням строку дії відповідного сертифіката відкритого ключа, за умови що така **П.д.** відповідає всім вимогам електронного документа, містить достовірні обов'язкові реквізити та надана у форматі, доступному для її технічної обробки. Податкова звітність з ПДВ подається в електронній формі контролюючому органу всіма платниками цього податку. У разі надсилання податкової декларації поштою, платник податку зобов'язаний здійснити таке відправлення на адресу відповідного контролюючого органу не пізніше ніж за п'ять днів до закінчення граничного строку подання податкової декларації, визначеного цією статтею. При поданні податкової звітності в електронній формі – не пізніше закінчення останньої години дня, в якому спливає такий граничний строк. Прийняття **П.д.** є обов'язком контролюючого органу. Під час прийняття податкової декларації уповноважена посадова особа контролюючого органу, в якому перебуває на обліку платник податків, зобов'язана перевірити наявність та достовірність заповнення всіх обов'язкових реквізитів. За умови дотримання платником податків встановлених вимог особа контролюючого органу, зобов'язана зареєструвати **П.д.** платника датою її фактичного отримання контролюючим органом. Невмотивована відмова посадової особи контролюючого органу прийняти **П.д.** забороняється.

П.д., окрім законодавчо передбачених випадків, подаються за базовий звітний (податковий) період, що дорівнює: календарному місяцю – протягом 20 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного (податкового) місяця; календарному кварталу або календарному півріччю – протягом 40 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного (податкового) кварталу (півріччя); календарному року – протягом 60 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного (податкового) року; календарному року для платників податку на доходи фізичних осіб, у тому числі самозайнятих осіб, – до 1 травня року, що настає за звітним; календарному року для платників податку на прибуток (у тому числі платників частини чистого прибутку (доходу)), для **П.д.** (у тому числі розрахунку частини чистого прибутку (доходу), дивідендів на державну частку), яка розраховується наростаючим підсумком за рік, – протягом 60 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного (податкового) року; календарному року для платників дивідендів на державну частку (у тому числі господарських товариств, корпоративні права яких частково належать державі, та господарських товариств, 50 і більше відсотків акцій (часток, паїв) яких належать господарським товариствам, частка держави в яких становить 100 %, які не прийняли рішення про нарахування дивідендів до 1 травня року, що настає за звітним) для розрахунку частини чистого прибутку (доходу), дивідендів на державну частку – до 1 липня року, що настає за звітним; якщо платник податків ліквідується чи реорганізується (у тому числі до закінчення податкового (звітного) періоду), декларація з рентної плати, екологічного податку, місцевих податків і зборів може подаватися за податковий (звітний) період, на який припадає дата ліквідації чи реорганізації, до закінчення такого звітного періоду.

Літ.: 1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.; 2. Про

електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV. *Верховної Ради України*. 2003. № 36. Ст. 275.; 3. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017 р. №2155-VIII. *Верховної Ради України*. 2017. № 45. Ст. 400.

Фрадинський О.А.

ПОДАТКОВА ПІЛЬГА (англ. TAX BENEFIT) – це законодавчо встановлений виняток із загальних правил оподаткування, який надає платникові можливість зменшити суму податку (збору), що підлягає сплаті, або звільняє його від виконання окремих обов'язків та правил, пов'язаних з оподаткуванням. Результатом застосування **П.п.** може бути як повне або часткове зменшення суми податкових зобов'язань платника, так і поліпшення фінансових показників його діяльності без зміни суми податку (збору), що підлягає сплаті в бюджет[1].

Характерними рисами **П.п.** є: 1) обмежена сфера застосування (**П.п.** являє собою один із елементів податку як економічної категорії. Кожна з **П.п.** жорстко «прив'язана» до відповідного податку, і сфера її застосування обмежується винятково тим податком чи збором у механізм якого вона вбудована); 2) стимулююча спрямованість (На відміну від інших локальних механізмів податкового регулювання, **П.п.** спрямовані винятково на стимулювання платників шляхом зменшення їхніх податкових зобов'язань або створення інших, більш привілейованих порівняно з іншими платниками, умов оподаткування); 3) екстериторіальність (Застосування пільг, на відміну від вільних економічних зон, не має спеціальних обмежень за територіальною ознакою. Вони застосовуються на тій території, на якій справляють відповідний податок (на території всієї держави – для загальнодержавних податків і зборів або в межах адміністративно-територіальної одиниці – для місцевих податків і зборів); 4) мобільність (**П.п.** дозволяють оперативнo корегувати умови оподаткування з метою забезпечення ефективної реалізації регулюючої функції податків, тобто вони можуть розглядатися як регулюючий податковий механізм тактичного характеру).

Різноманіття цілей державної податкової політики та шляхів їх досягнення є передумовою різноманіття **П.п.**, що мають різний характер і різні форми прояву. **П.п.** можна класифікувати: за характером цілей державної податкової політики: соціальні та економічні; за призначенням: стимулюючі та підтримуючі (протекціоністські); за цільовим використанням вивільнених коштів: цільові та нецільові; за суб'єктом впливу: спрямовані на кінцевого споживача (стимулювання споживання) та спрямовані на суб'єкта господарювання, який не є кінцевим споживачем (стимулювання виробництва та розподілу) за періодом дії: пільги, період застосування яких не визначений та тимчасові пільги; за компетенцією встановлення та масштабу застосування: загальнодержавні та пільги, встановлені органами місцевого самоврядування; за елементами податку (за формою надання): звільнення від оподаткування окремих категорій платників податків, зменшення об'єкта оподаткування, зменшення (обмеження) бази оподаткування, зменшення податкових ставок, застосування спеціальних методів податкового обліку, збільшення податкового (звітного) періоду, зменшення суми податку, яка підлягає сплаті до бюджету та розстрочення та відстрочення сплати податкових зобов'язань [1]. Найпоширенішою із наведених класифікаційних ознак є зв'язок пільги з іншими елементами податку. З цього погляду, можна виділити такі групи **П.п.**: 1) звільнення від оподаткування окремих категорій платників податків являє собою пільгу, яка надається за елементом «суб'єкт оподаткування». Сфера застосування цих пільг досить широка. Так, окремі категорії юридичних і фізичних осіб не є платниками земельного податку, транспортного податку тощо. Різновидом пільг цієї групи є «податкові канікули», тобто звільнення певних груп платників від оподаткування на певний період. Призначення цієї пільги – надання податкової підтримки окремим

секторам економіки або галузям, а також стимулювання інвестицій. В історії українського оподаткування «податкові канікули» застосовувалися для підприємств з іноземними інвестиціями, для новостворених підприємств (із податку на дохід), для сільськогосподарських товаровиробників (із фіксованого сільськогосподарського податку), для суб'єктів спеціальних економічних зон (СЕЗ) та територій пріоритетного розвитку (ТПР) – з податку на прибуток та плати за землю; 2) зменшення об'єкта оподаткування являє собою групу пільг, що допускає виключення з об'єкта оподаткування окремих його елементів, які не враховуються при подальшому обчисленні податкових зобов'язань. Як приклад таких пільг можна навести перелік операцій, звільнених від ПДВ; 3) зменшення бази оподаткування. На відміну від попередньої групи податкових пільг, зменшення бази оподаткування не пов'язане з будь-якими конкретними елементами об'єкта (певними видами доходів – для податку на прибуток і податку на доходи фізичних осіб, окремими видами операцій – для ПДВ і т. ін.). Мова йде про вирахування з бази оподаткування визначених законодавством сум. Різновидами таких пільг також є: а) встановлення неоподатковуваного мінімуму бази оподаткування; б) встановлення неоподатковуваного максимуму бази оподаткування; в) виключення з бази оподаткування визначених законодавством сум (наприклад, зменшення загального місячного оподатковуваного доходу фізичних осіб на суму податкової соціальної пільги); г) зменшення бази оподаткування шляхом виключення з неї суми фактично понесених платником витрат певного виду. У податку на доходи фізичних осіб до розглянутої підгрупи можуть бути віднесені пільги у вигляді податкової знижки, суть якої полягає саме в зменшенні розміру загального оподатковуваного доходу на суму фактично понесених платником витрат на визначені цілі; 4) зменшення податкових ставок. У світовій практиці така пільга має місце досить часто, причому переважним варіантом є застосування в установлених випадках ставки, зменшеної на 50 %. Її поширеність пов'язана з «прозорістю» застосування такої пільги та простотою її адміністрування; 5) застосування спеціальних методів податкового обліку. Надана платникові можливість зміни методу податкового обліку в загальному може розглядатися як пільга, оскільки вона сприймається як виняток із загального правила; 6) збільшення податкового (звітного) періоду. Однією з серйозних проблем українського оподаткування, з погляду платників, є скорочена (порівняно з іншими країнами) тривалість базових податкових періодів з основних податків та зборів. Для платника податків скорочені податкові періоди означають, по-перше, – необхідність постійного резервування коштів для здійснення поточних податкових платежів, по-друге, – додаткові витрати (і коштів, і часу), пов'язані з необхідністю більш частого складання та подання податкової звітності. Тому дозвіл використовувати більш тривалий, ніж базовий, податковий період, являє собою **П.п.** Прикладом пільг цієї групи може служити збільшена тривалість податкового періоду з податку на прибуток (календарний рік); 7) зменшення суми податку, що підлягає сплаті. Ця група пільг пов'язана з порядком визначення суми податку, що перераховується в бюджет. Пільги такого роду поділяються на дві підгрупи (Перша з них – виключення з обчисленої суми податку якої-небудь її частини. До другої підгрупи може бути віднесене зменшення суми податку, що підлягає сплаті, на величину понесених платником цільових витрат. Такі пільги отримали назву «податкового кредиту» (за аналогією з податковим кредитом із ПДВ, хоча останній являє собою не пільгу, а елемент законодавчо визначеного порядку оподаткування). Порівняно зі зменшенням об'єкта або бази оподаткування, податковий кредит більш сприятливий для платника, оскільки його витрати зменшуються на повну суму наданого звільнення.). У світовій практиці надання **П.п.** застосовуються два види податкового кредиту – простий податковий кредит, що припускає зменшення суми податку на повну суму понесених цільових витрат або її частину, а також прирістний податковий кредит – зменшення суми податку на суму приросту відповідних витрат у звітному періоді порівняно зі встановленою базою (наприклад, фактичні витрати минулого періоду або середньогалузеві витрати). Простий податковий кредит стимулює

будь-які витрати, що здійснюються підприємством в обраному напрямі, а прирістний кредит – тільки збільшення цих витрат. Тому закордоном часто обидва види податкового кредиту використовуються одночасно; 8) відстрочення та розстрочення сплати податкових зобов'язань. Загалом відстрочення та розстрочення сплати податку є не пільгою, а механізмом податкового адміністрування, практика застосування якого в Україні заснована на необхідності фінансової підтримки (а не стимулювання) суб'єкта господарювання. Водночас, відстрочення (розстрочення) податкових зобов'язань може розглядатися і як пільга, в тому випадку, якщо вона є винятком із загальних правил.

Літ.: 1. Іванов Ю.Б., Крисоватий А.І., Десятнюк О.М. Податкова система. Підручник. К.: Атіка, 2006. 920 с.

Валігура В.А., Крисоватий А.І.

ПОДІБНІ ТОВАРИ – див. МЕТОДИ ВИЗНАЧЕННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ

ПОПЕРЕДНЄ ПОВІДОМЛЕННЯ – див. МИТНА ДЕКЛАРАЦІЯ

ПОПЕРЕДНІЙ ДОКУМЕНТАЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ (англ. PRELIMINARY DOCUMENTARY EXAMINATION) – форма здійснення заходів офіційного контролю, яка полягає у проведенні в пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України посадовими особами митних органів перевірки відповідних документів і відомостей, а в разі потреби, за результатами застосування автоматизованої системи управління ризиками - візуального інспектування товарів, транспортних засобів, які ввозяться на митну територію України або поміщуються в митний режим транзиту (п. 42 ч. 1 ст. 4 МКУ) [1].

П.д.к. розпочинається після пред'явлення митному органу товарів, транспортних засобів комерційного призначення і документів на такі товари в пункті пропуску (пункті контролю) через державний кордон України. Ч. 4 ст. 319 МКУ визначено, що протягом двох годин з моменту пред'явлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення посадова особа митного органу під час проведення **П.д.к.** зобов'язана: 1) прийняти одне з таких рішень про: надання дозволу на пропуск товарів через митний кордон України за результатами **П.д.к.** для переміщення їх до пункту призначення на території України чи до пункту вивезення (пропуску) за межі митної території України; припинення **П.д.к.** та залучення для проведення заходів офіційного контролю посадової особи відповідного уповноваженого органу; 2) внести до єдиної автоматизованої інформаційної системи митних органів України інформацію про прийняте рішення[1].

Також ч. 5. ст. 319 МКУ [1] передбачено, що **П.д.к.** припиняється посадовою особою митного органу у разі: встановленої законом вимоги щодо проведення відповідного заходу офіційного контролю відповідним уповноваженим органом; ввезення на митну територію України (у тому числі з метою транзиту) живих тварин (ссавців, птахів, бджіл, комах, риб, ракоподібних, молюсків, жаб, амфібій та рептилій); ввезення на митну територію України (у тому числі з метою транзиту) живих рослин; проведення у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України відповідних санітарних заходів у зв'язку із загрозою занесення збудників хвороб тварин на територію України; наявності в єдиній автоматизованій інформаційній системі митних органів України інформації уповноваженого органу про встановлення ним заборони на ввезення відповідних товарів на митну територію України (у тому числі з метою транзиту) з відповідної країни; відсутності документів чи відомостей, необхідних для здійснення **П.д.к.**; отримання звернення декларанта або уповноваженої ним особи щодо проведення заходів офіційного контролю у пункті пропуску (пункті контролю) через державний кордон відповідним уповноваженим органом; виявлення під час візуального інспектування ознак псування товарів. У разі припинення **П.д.к.** для

проведення відповідної перевірки посадовою особою митного органу невідкладно залучається посадова особа відповідного уповноваженого органу.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Івашова Л.М.

ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ (ПМП) (англ. VIOLATION OF CUSTOMS RULES) – це адміністративне правопорушення, яке являє собою протиправні, винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність, що посягають на встановлений МКУ та іншими актами законодавства України порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх митним органам для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій з товарами, що перебувають під митним контролем або контроль за якими покладено на митні органи МКУ чи іншими законами України, і за які МКУ передбачена адміністративна відповідальність (ч. 1 ст. 458 МКУ) [1]. В правовій науці існує точка зору щодо того, що в нормі ч. 1 ст. 458 МКУ міститься вузьке значення терміну «ПМП», натомість в широкому розумінні до цієї категорії входять не лише адміністративні правопорушення, а ще й злочини у митній сфері [2]. В якості безпосередніх об'єктів ПМП науковці називають, зокрема, митне оформлення, митні режими, митний контроль та порядок оплати митних платежів [3]. Додатковим об'єктом ПМП можуть бути, наприклад, права інтелектуальної власності. Згідно з ч. 2 ст. 459 МКУ, суб'єктами адміністративної відповідальності за ПМП можуть бути громадяни, які на момент вчинення такого правопорушення досягли 16-річного віку, а при вчиненні порушень митних правил підприємствами - посадові особи цих підприємств [1]. Таким чином, нормативно не передбачена адміністративна відповідальність юридичних осіб за ПМП, хоча в правовій науці існує точка зору про те, що суб'єктами відповідальності за ПМП є фізичні, юридичні і посадові особи [4].

Безпосередньо передбаченими в МКУ видами ПМП є: порушення режиму зони митного контролю (ст. 468), неправомірні операції з товарами, митне оформлення яких не закінчено, або з товарами, що перебувають на тимчасовому зберіганні під митним контролем, або з транспортними засобами особистого користування, тимчасово ввезеними на митну територію України чи поміщеними у митний режим транзиту (ст. 469); перевищення строку транзитних перевезень (доставки) товарів, у тому числі транспортних засобів особистого користування, транспортних засобів комерційного призначення та документів до митного органу призначення в Україні, видача їх без дозволу митного органу або втрата (ст. 470); недекларування товарів, що переміщуються через митний кордон України громадянами (ст. 471); недекларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення (ст. 472), пересилання через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях товарів, заборонених до такого пересилання (ст. 473); перешкоджання посадовій особі митного органу в доступі до товарів, транспортних засобів, документів (ст. 474); неподання митному органу звітності щодо товарів, які перебувають під митним контролем (ст. 475); переміщення товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності (ст. 476); порушення встановленого законодавством порядку ввезення товарів на територію вільної митної зони, вивезення товарів за межі цієї території та/або встановленого законодавством порядку проведення операцій з товарами, поміщеними в режим вільної митної зони (ст. 477); порушення порядку зберігання товарів на митних складах та здійснення операцій із цими товарами (ст. 478); порушення порядку або строків розпорядження товарами, розміщеними у магазині безмитної торгівлі (ст. 479); перевищення магазином безмитної торгівлі встановлених законом обсягів реалізації тютюнових виробів та/або алкогольних напоїв одній особі протягом однієї доби (ст. 479-1); порушення порядку здійснення операцій з переробки товарів (ст. 480); перевищення строку тимчасового ввезення

товарів, у тому числі транспортних засобів особистого користування, транспортних засобів комерційного призначення або строку тимчасового вивезення товарів чи втрата транспортних засобів (ст. 481); переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України поза митним контролем (ст. 482); переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю (ст. 483), зберігання, перевезення чи придбання товарів, транспортних засобів комерційного призначення, ввезених на митну територію України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю (ст. 484); а також дії, спрямовані на неправомірне звільнення від сплати митних платежів чи зменшення їх розміру, а також інші протиправні дії, спрямовані на ухилення від сплати митних платежів (ст. 485) [1].

За вчинення порушення митних правил нормами МКУ передбачається наступні адміністративних стягнення: попередження (основне стягнення); штраф (основне стягнення); конфіскація товарів, транспортних засобів (як основне, так і додаткове стягнення, і може бути застосоване виключно судом) (ст.ст. 461, 462, 465 МКУ) [1].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48. Ст. 552.; 2. Хомутянський В.В. Адміністративно-правова протидія порушенням митних правил : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. к.ю.н., спец. 12.00.07. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2021. 21 с.; 3. Педешко А.І. Адміністративна відповідальність за порушення митних правил : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. к.ю.н., спец. 12.00.07. Харків : Університет внутрішніх справ, 2000. 22 с.; 4. Баранов С.О. Юридична відповідальність за порушення митних правил : лекція. URL: <http://surl.li/tssps>

Ліпинський В.В.

ПОРЯДОК ВВЕЗЕННЯ ГРОМАДЯНАМИ НА МИТНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ ДЛЯ ВЛАСНОГО СПОЖИВАННЯ (англ. PROCEDURE FOR CITIZENS IMPORTING FOOD PRODUCTS FOR PERSONAL CONSUMPTION INTO THE CUSTOMS TERRITORY OF UKRAINE) – громадяни можуть ввозити на митну територію України харчові продукти для власного споживання на загальну суму, яка не перевищує еквівалент 200 євро на одну особу, в таких обсягах: в упаковці виробника, призначені для роздрібною торгівлі, – у кількості не більше ніж одна упаковка або загальною масою, яка не перевищує 2 кілограмів, кожного найменування на одну особу; без упаковки – у кількості, що не перевищує 2 кілограмів кожного найменування на одну особу; без упаковки – неподільного продукту, готового до безпосереднього вживання, у кількості не більше ніж по одному найменуванню на одну особу (п. 3 ч. 2 ст. 378 МКУ) [1, 2]. Під час ввезення громадянами на митну територію України зазначених харчових продуктів здійснюється їх декларування (усно, письмово за бажанням власника таких продуктів або на вимогу посадової особи митного органу).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48. Ст. 552.; 2. Про обсяги та порядок ввезення громадянами на митну територію України харчових продуктів для власного споживання : постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. №434. *Офіційний вісник України*. 2012. № 40. Ст. 1529.

Мартинюк В. П.

ПОРЯДОК ВЗЯТТЯ ПРОБ І ЗРАЗКІВ ТОВАРІВ (англ. PROCEDURE FOR TAKING PROBES AND SAMPLES OF GOODS) – встановлена МКУ і нормативними актами Мінфіну [2], процедура, що регламентує підстави і послідовність дій посадових осіб митних органів, а також декларантів чи уповноважених ними осіб з відбирання проб і зразків товарів з метою

їх подальшого дослідження. Підставою для взяття проб і зразків є вмотивоване письмове вмотивоване рішення керівника митного органу або його заступника (ч. 2 ст. 356 МКУ) [1]. Під час взяття проб і зразків на декларантів (уповноважених ними осіб) покладається обов'язок сприяти посадовим особам митних органів, в т.ч. здійснювати вантажні та інші необхідні операції (ч. 9 ст. 356 МКУ) [1], при цьому вони мають право бути присутніми під час взяття проб і зразків (ч. 7 ст. 356 МКУ) [1]. Присутність декларанта під час взяття проб і зразків є гарантією дотримання прав декларанта, а також запобігає необґрунтованому оскарженню майбутніх результатів дослідження.

Проби і зразки беруться в мінімальній кількості у двох примірниках (досліджуваний та контрольний), а якщо взяття їх у двох примірниках є неможливим – то в одному примірнику (ч. 13, 14 ст. 256 МКУ) [1]. Взяття саме двох примірників проб пов'язано з необхідністю забезпечити можливість повторного (арбітражного) дослідження в разі оспорювання результатів першого дослідження. Для цього також необхідно, щоб і досліджуваний, і контрольний примірники проби мали однакові властивості. Про взяття проб і зразків складається акт за формою, затвердженою Мінфіном. В акті зазначається найменування структурного підрозділу, митного органу, дата складання акте, місце взяття проб чи зразків, найменування підприємства, установи чи організації та його місцезнаходження, відомості про посадову особу, яка склала акт, а також особи, присутньої під час його складання, відомості про найменування товару, його виробника, дані транспортного засобу, одиницю виміру товару, обсяг партії, а також кількість взятої проби чи зразка. Також зазначається мета взяття проби чи зразка, вказується про спосіб їхнього упакування та про спосіб опломбування (опечатування) упаковки, а також про адресу, на яку відправлено проби (зразки). Акт підписується посадовою особою митного органу та всіма присутніми особами [2].

Цим же актом Мінфіну затверджені також нормативи взяття проб і зразків товарів для проведення дослідження (експертизи). Нормативи передбачають мінімальну норму, що необхідна для проведення дослідження (у кілограмах, літрах, кубічних метрах, штуках, упаковках та інших одиницях виміру) [2]. Обов'язковою дією, яка має вчинятися після взяття проби (зразка) товару, є його упакування, опломбування та маркування за допомогою маркувальної етикетки за встановленою формою. Ці дії вчиняються з метою унеможливлення доступу до проби (зразка) та забезпечення її (його) цілісності (збереження герметичності), незмінності характеристик, а також для належної ідентифікації проби (зразка) [2].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Про затвердження Порядку взаємодії структурних підрозділів та територіальних органів Державної митної служби України із Спеціалізованою лабораторією з питань експертизи та досліджень Держмитслужби під час проведення досліджень (аналізів, експертиз), Нормативів взяття проб (зразків) товарів для проведення дослідження (експертизи), форм акта про взяття проб (зразків) товарів та висновку : наказ Міністерства фінансів України від 02.12.2016 р. № 1058. *Офіційний вісник України*. 2017. № 4. Ст. 164.

Ліпинський В.В.

ПОРЯДОК І ФОРМИ СПЛАТИ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ (англ. PROCEDURE AND FORMS OF PAYING CUSTOMS PAYMENTS) – суми митних платежів сплачуються в готівковій формі через касу митного органу чи фінансової установи або у безготівковій формі через фінансову установу. Суми митних платежів можуть справлятися митним органом у готівковій формі із заповненням уніфікованої митної квитанції (ч. 2 ст. 298 МКУ) [1].

МКУ встановлено, що суми митних платежів, нараховані декларантом (уповноваженою ним особою) або митним органом, підлягають перерахуванню безпосередньо на єдиний казначейський рахунок. Перерахування сум митних платежів до

Державного бюджету України із зазначених рахунків митного органу здійснюється цим митним органом.

Митні платежі сплачуються у валюті України. В окремих випадках, перелік яких встановлюється КМУ, митні платежі можуть бути сплачені в іноземній валюті за курсом, визначеним відповідно до ст. 3-1 МКУ. Перерахунок сум митних платежів, визначених у валюті України, в іноземну валюту для цілей сплати митних платежів здійснюється за курсом, визначеним відповідно до ст. 3-1 МКУ. Митні платежі можуть бути сплачені в будь-якій іншій формі, передбаченій законом. На вимогу платника податків митні органи зобов'язані видати підтвердження сплати митних платежів у письмовій формі.

Порядок нарахування, обліку та перерахування до державного бюджету сум митних платежів визначається Мінфіном [2].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Порядок обліку та перерахування до державного бюджету митних та інших платежів, які вносяться до/або під час митного оформлення : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 01.11.2017 р. № 898 (в ред. наказу від 25.10.2019 р. № 4540) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1429-17#Text>

Мартинюк В.П.

ПОРЯДОК НАРАХУВАННЯ І СТЯГНЕННЯ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ ПРИ ВВЕЗЕННІ ТОВАРІВ В УКРАЇНУ (англ. PROCEDURE FOR CALCULATION AND COLLECTION OF EXCISE TAX WHEN IMPORTING GOODS INTO UKRAINE) – визначається ПКУ (ч. 6 ст. 295-1 МКУ) [1]. Акцизний податок – це непрямий податок, який справляється з окремих груп товарів, визначених законодавством як підакцизні. Акцизним податком обкладаються споживчі товари, що не відносяться до предметів першої необхідності і рівень рентабельності яких є високим. Відповідно до ст. 215 ПКУ [2], підакцизними товарами є: спирт етиловий та інші спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво (крім квасу «живого» бродіння), тютюнові вироби, тютюн та промислові замітники тютюну, рідини, що використовуються в електронних сигаретах, пальне, у тому числі товари (продукція), що використовуються як пальне для заправлення транспортних засобів, автомобілі легкові, кузови до них, причепа та напівпричепа, мотоцикли, транспортні засоби, призначені для перевезення 10 осіб і більше, транспортні засоби для перевезення вантажів; електрична енергія.

Відповідно до ст. 212 ПКУ, платниками акцизного податку є: особа – суб'єкт господарювання, постійне представництво, які ввозять підакцизні товари (продукцію) на митну територію України; фізична особа – резидент або нерезидент, яка ввозить підакцизні товари (продукцію) на митну територію України в обсягах, що підлягають оподаткуванню, відповідно до митного законодавства; особа – власник ввезеного на митну територію України вантажного транспортного засобу, що переобладнується у легковий автомобіль, з якого справляється акцизний податок.

Серед об'єктів оподаткування акцизним податком слід виділити: операції з ввезення підакцизних товарів (продукції) на митну територію України; операції з реалізації конфіскованих підакцизних товарів (продукції), підакцизних товарів (продукції), визнаних безхазяйними, підакцизних товарів (продукції), за якими не звернувся власник до кінця строку зберігання; операції з реалізації або передачі у володіння, користування чи розпорядження підакцизних товарів (продукції), що були ввезені на митну територію України із звільненням від оподаткування до закінчення строку; операції з переобладнання ввезеного на митну територію України транспортного засобу у підакцизний легковий автомобіль.

Операції з підакцизними товарами, що не підлягають оподаткуванню: вивезення (експорту) підакцизних товарів (продукції) платником податку за межі митної території України; ввезення на митну територію України раніше експортованих підакцизних товарів (продукції), у яких виявлено недоліки, що перешкоджають реалізації цих товарів на митній території країни імпортера, для їх повернення експортеру (такі підакцизні товари (продукція) ввозяться їх продавцем (експортером) без подальшої реалізації на митній території України). Операції, що звільнені від оподаткування: ввезення підакцизних товарів (продукції) на митну територію України, призначених для офіційного (службового) користування дипломатичними представництвами іноземних держав, консульськими установами іноземних держав та для особистого використання членами дипломатичних представництв іноземних держав, консульських установ іноземних держав; ввезення підакцизних товарів (продукції) з-за меж митної території України на митну територію України, якщо при цьому згідно із законом не справляється податок на додану вартість у зв'язку з розміщенням товарів (продукції) у митних режимах: реімпорту, транзиту, тимчасового ввезення, митного складу, вільної митної зони, безмитної торгівлі, переробки на митній території, знищення або руйнування, відмови на користь держави; ввезення на митну територію України підакцизних товарів (продукції), що використовуються як сировина для виробництва підакцизних товарів (продукції, у тому числі сировини), за умови подальшого виготовлення з такої сировини інших підакцизних товарів, які реалізуються на митній території України або на експорт та пред'явлення контролюючому органу ліцензії на право виробництва алкогольних напоїв або тютюнових виробів (норма не поширюється на операції з ввезення пального); ввезення фізичними особами на митну територію України підакцизних товарів (продукції) в обсягах, що не перевищують норм безмитного ввезення, встановлених МКУ; ввезення на митну територію України підакцизних товарів (продукції) (крім алкогольних напоїв і тютюнових виробів) як міжнародної технічної допомоги, яка надається відповідно до міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана ВРУ, або як гуманітарної допомоги; ввезення на митну територію України та реалізація на митній території України кузовів до легкових автомобілів, за умови подальшого виготовлення з них автомобілів.

Порядок визначення бази оподаткування акцизним податком встановлено ПКУ, який передбачає застосування адвалорних (відсоткових) ставок податку – виходячи із вартості підакцизних товарів за максимальними роздрібними цінами, без врахування у базі оподаткування суми акцизного податку та ПДВ; специфічних ставок – виходячи із суми метричних одиниць виміру ваги, об'єму, кількості, або іншого показника. Застосовуються вони до таких підакцизних товарів як: спирт етиловий, алкогольні напої, пальне, транспортні засоби. Також можливе одночасне застосування адвалорної та специфічної ставки – комбінована ставка, що поєднує у собі дві попередні й застосовується до тютюнових виробів, тютюну та промислових замінників тютюну. Ставки акцизного податку, визначені у ПКУ, встановлюються КМУ і час від часу переглядаються.

Суми податку, що підлягають сплаті, з підакцизних товарів визначаються платником податку самостійно, виходячи з об'єктів оподаткування, бази оподаткування та ставок цього податку. Датою виникнення податкових зобов'язань у разі ввезення підакцизних товарів на митну територію України є дата подання митному органу митної декларації для митного оформлення або дата нарахування такого податкового зобов'язання митним органом у визначених законодавством випадках. Строки сплати податкових зобов'язань для імпортованих підакцизних товарів (крім маркованої продукції) – до або в день подання митної декларації; для маркованої продукції – при придбанні марок акцизного збору з доплатою (у разі потреби) на день подання митної декларації. Звітним податковим періодом по даному податку є календарний місяць. Платник податку з підакцизних товарів подає звіт щомісяця, не пізніше 20 числа наступного періоду, податковому органу Декларацію акцизного податку.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.

Мартинюк В. П.

ПОРЯДОК НАРАХУВАННЯ І СТЯГНЕННЯ ПЛАТИ ЗА ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ ПОЗА МІСЦЕМ РОЗТАШУВАННЯ АБО ЧАСОМ РОБОТИ МИТНОГО ОРГАНУ (англ. PROCEDURE FOR ACCOUNTING AND COLLECTION OF FEE FOR CARRYING OUT CUSTOMS CLEARANCE OF GOODS OUTSIDE THE PLACE OF LOCATION OR DURING THE WORKING HOURS OF THE CUSTOMS AUTHORITY).

Нарахування та внесення плати за виконання митних формальностей поза місцем розташування митних органів здійснюються таким чином: у підрозділах митного оформлення, для яких встановлено п'ятиденний робочий тиждень, або які працюють за затвердженими керівниками та передбаченими правилами внутрішнього службового розпорядку графіками змінності, – за розміром плати за виконання митних формальностей за роботу у робочий, надурочний, нічний час та вихідні, святкові і неробочі дні відповідно до часу фактичного виконання митних формальностей; у підрозділах митного оформлення, режим роботи яких визначений як цілодобовий, – за розміром плати за виконання митних формальностей у робочий час. Розміри плати за виконання митних формальностей митними органами поза місцем розташування митних органів або поза робочим часом, установленими для митних органів визначені КМУ. Плата нараховується за кожен повну або неповну годину виконання митних формальностей поза місцем розташування митних органів або поза робочим часом, установленим для цих органів, незалежно від кількості посадових осіб, залучених до їх проведення. До часу, витраченого посадовою особою митних органів на виконання митних формальностей поза місцем розташування цих органів, зараховується також час, витрачений нею на проїзд до місця проведення митних формальностей та у зворотному напрямку. Плата справляється за кожним письмовим зверненням окремо з урахуванням кількості витрачених на виконання митних формальностей годин роботи посадової особи митних органів, яка виконує такі митні формальності, незалежно від кількості оформлених митних декларацій. Плата справляється у гривнях за офіційним курсом, встановленим НБУ, що діє на 00.00 годин дня подання митної декларації, або дня здійснення митних формальностей, якщо вони здійснюються без подання митної декларації.

Літ.: 1. Порядок справляння плати за виконання митних формальностей митними органами поза місцем розташування цих органів або поза робочим часом, установленим для них : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 23.10.2017 р. № 862. *Офіційний вісник України*. 2017. № 95. Ст. 2906.; 2. Про справляння плати за виконання митних формальностей митними органами поза місцем розташування митних органів або поза робочим часом, установленим для митних органів : постанова Кабінету Міністрів України від 18.01.2003 р. № 93. *Офіційний вісник України*. 2003. № 4. Ст. 139.

Мартинюк В. П.

ПОСАДОВА ОСОБА МИТНОГО ОРГАНУ (англ. CUSTOMS OFFICIAL) – працівник митного органу, на якого покладено виконання завдань митних органів, здійснення організаційного, юридичного, кадрового, фінансового, матеріально-технічного забезпечення діяльності цих органів (ч. 1 ст. 569 МКУ) [1]. **П.о.** митних органів є державними службовцями.

Особи, вперше прийняті на службу до митних органів приймають Присягу державних службовців, якщо раніше вони не приймали такої Присяги. Правове становище **П.о.** митних органів визначається МКУ, а в частині, не врегульованій ним, – законодавством про державну службу та іншими актами законодавства України.

На службу до митних органів приймаються громадяни України, які досягли 18-річного віку і здатні за своїми діловими та моральними якостями, освітнім рівнем і станом здоров'я виконувати завдання, покладені на ці органи. З прийняттям на службу може бути встановлено випробування відповідно до ЗУ «Про державну службу» [2]. Прийняття на службу до митних органів України здійснюється на конкурсній основі, якщо інше не передбачено законом. Порядок проведення конкурсу визначається КМУ. Прийняття на службу до митних органів на посади, перебування на яких не пов'язане з проходженням державної служби, здійснюється в порядку, визначеному законодавством України про працю, з урахуванням особливостей, передбачених МКУ. На службу до митних органів не можуть бути прийняті особи, визнані в установленому порядку недієздатними або обмеженими у дієздатності, особи, які мають судимість за вчинення умисного кримінального правопорушення, а також особи, які протягом року, що передував їх зверненню до митного органу з приводу працевлаштування, притягувалися до адміністративної відповідальності за вчинення корупційних діянь та інших правопорушень, пов'язаних з корупцією. З особами, які призначаються на службу до митних органів на посади державної служби, можуть укладатися контракти про проходження державної служби відповідно до законодавства про державну службу з урахуванням особливостей, передбачених МКУ. Контракт про проходження державної служби укладається з особами у разі необхідності забезпечення організації та виконання завдань, що мають як тимчасовий, так і постійний характер. Контракт про проходження державної служби укладається на строк до трьох років. Дія контракту про проходження державної служби за умови належного його виконання державним службовцем може бути продовжена за угодою сторін на той самий або більший строк, але не більше ніж на три роки шляхом підписання сторонами відповідних змін до контракту (ст. 570 МКУ).

Обмеження, пов'язані з проходженням державної служби **П.о.** митних органів, визначаються законом. **П.о.** митних органів не можуть обіймати посади, перебування на яких передбачає прийняття рішень з питань діяльності підприємств, контроль за діяльністю яких покладено на митні органи, а також службові зносини з такими підприємствами, якщо у штаті цих підприємств перебувають близькі родичі зазначених посадових осіб.

П.о. митних органів присвоюються такі спеціальні звання: дійсний державний радник митної служби; державний радник митної служби I рангу; державний радник митної служби II рангу; державний радник митної служби III рангу; радник митної служби I рангу; радник митної служби II рангу; радник митної служби III рангу; інспектор митної служби I рангу; інспектор митної служби II рангу; інспектор митної служби III рангу; інспектор митної служби IV рангу; молодший інспектор митної служби. Положення про спеціальні звання **П.о.** митних органів, порядок присвоєння цих звань та їх співвідношення з рангами державних службовців, а також розміри надбавок до посадового окладу за спеціальні звання затверджуються КМУ [3]. Спеціальні звання митної служби присвоюються довічно. Позбавлення спеціальних звань здійснюється виключно за вироком суду у випадках, передбачених ККУ (ст. 573 МКУ).

Тривалість та режим роботи, час відпочинку **П.о.** митних органів встановлюються відповідно до законодавства України про працю з урахуванням особливостей, передбачених МКУ. Для виконання митних формальностей поза робочим часом, установленим для митних органів, а також для виконання невідкладних або непередбачуваних заходів з митного контролю, митного оформлення, боротьби з контрабандою і порушеннями митних правил та інших службових завдань. **П.о.** митних органів на підставі наказу (розпорядження) керівника

митного органу або іншої уповноваженої ним особи зобов'язані з'явитися на службу і працювати понад установлену тривалість робочого дня, а також у вихідні, святкові та неробочі дні, у нічний час. Залучення до роботи понад установлену тривалість робочого дня, а також у вихідні, святкові та неробочі дні, у нічний час окремих категорій **П.о.** митних органів здійснюється з урахуванням обмежень, встановлених законодавством. За роботу в зазначені дні (час) **П.о.** митних органів надається грошова компенсація у розмірі та порядку, визначених законодавством, або протягом місяця надаються відповідні дні відпочинку (ст. 574 МКУ).

З метою підвищення професійного рівня **П.о.** митних органів та покращення їх фахових компетенцій в митній службі створено систему професійної освіти у сфері митної справи, яка включає перепідготовку **П.о.**, підвищення кваліфікації та організацію навчання без відриву від роботи (ст. 575 МКУ). Правовий та соціальний захист **П.о.** митних органів визначається гл. 81, 83 МКУ, ЗУ «Про державну службу», іншими законами та підзаконними нормативними актами (див. **СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ПРАЦІВНИКІВ МИТНИХ ОРГАНІВ**).

У випадках, передбачених МКУ, **П.о.** митних органів під час виконання службових обов'язків можуть застосовувати фізичну силу, спеціальні засоби та вогнепальну зброю (гл. 82 МКУ). Порядок застосування спеціальних засобів та вогнепальної зброї **П.о.** митних органів та інші питання, пов'язані з їх застосуванням визначаються КМУ [4]. Для забезпечення правильного та ефективного застосування фізичної сили, спеціальних засобів, вогнепальної зброї з **П.о.** митних органів проводяться заняття із спеціальної підготовки та періодичні перевірки придатності до зазначених дій. Порядок проведення таких занять та перевірок затверджується Мінфіном.

П.о., які прийняли неправомірні рішення, вчинили неправомірні дії або допустили бездіяльність при виконанні ними своїх службових (трудових) обов'язків, у тому числі в особистих корисливих цілях або на користь третіх осіб, несуть кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та іншу відповідальність відповідно до закону. Шкода, заподіяна особам та їхньому майну неправомірними рішеннями, діями або бездіяльністю **П.о.** митних органів, відшкодовується у порядку, визначеному законом (ст. 30 МКУ).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 4. Ст. 43.; 3. Про спеціальні звання посадових осіб митних органів: постанова Кабінету Міністрів України від 17.06.2020 р. № 501. *Офіційний вісник України*. 2020. № 51. Ст. 1599.; 4. Деякі питання застосування спеціальних засобів та вогнепальної зброї посадовими особами митної служби : постанова Кабінету Міністрів України від 25.12.2002 р. № 1953. *Офіційний вісник України*. 2002. № 52. Ст. 2374.

Приймаченко Д.В.

ПОСАДОВА ОСОБА ПІДПРИЄМСТВА (ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ) (англ. ENTITY'S OFFICIAL (LEGALENTITY) – це керівники та інші працівники підприємств (резиденти та нерезиденти), які в силу постійно або тимчасово виконуваних ними трудових (службових) обов'язків відповідають за додержання такими підприємствами вимог, встановлених МКУ, законами та іншими нормативно-правовими актами України, а також міжнародними договорами України, укладеними у встановленому законом порядку (п. 43 ч. 1 ст. 4 МКУ) [1]. При цьому слід звернути увагу, що, визначення **П.о.п.** в МКУ охоплює це поняття в достатньо широкому сенсі цього слова, покладаючи в основу його визначення саме виконувані функції та обов'язки окремих працівників на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форм власності.

Згідно з позицією Мінюсту, для вирішення питання щодо визначення поняття «посадова особа» необхідно виходити з правозастосовної практики, яка зазначає, що головним критерієм віднесення особи до кола посадових осіб є наявність в неї організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій [2]. Відповідно до судової практики, яка склалася і знайшла своє відображення у відповідному узагальненні Верховного Суду України [3], організаційно-розпорядчими обов'язками є обов'язки по здійсненню керівництва галуззю промисловості, трудовим колективом, ділянкою роботи, виробничою діяльністю окремих працівників на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форм власності. Такі функції виконують, зокрема, керівники міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, державних, колективних чи приватних підприємств, установ і організацій, їх заступники, керівники структурних підрозділів (начальники цехів, завідувачі відділами, лабораторіями, кафедрами), їх заступники, особи, які керують ділянками робіт (майстри, виконроби, бригадири тощо). У той же час під адміністративно-господарськими обов'язками розуміються обов'язки по управлінню або розпорядженню державним, колективним чи приватним майном (установлення порядку його зберігання, переробки, реалізації забезпечення контролю за цими операціями тощо). Такі повноваження в тому чи іншому обсязі є у начальників планово-господарських, постачальних, фінансових відділів і служб, завідувачих складами, магазинами, майстернями, ательє, їх заступників, керівників відділів підприємств, відомчих ревізорів та контролерів тощо» [2]. В листі Мінюсту, тлумачення вищезазначених понять відокремлене, і це відповідає особливостям чинного законодавства України, яке знаходиться в процесі становлення. Так, вказується, що поняття «посадова особа» і «службова особа» використовуються в Конституції України (статті 19, 40, 56) і в законодавчих актах України, таких, зокрема, як КУпАП, ККУ, ЗУ «Про державну службу», «Про службу в органах місцевого самоврядування» в дещо різних значеннях тощо [4]. ГКУ визначено, що для керівництва господарською діяльністю підприємства власник (власники) безпосередньо або через уповноважені органи чи наглядова рада такого підприємства (у разі її утворення) призначає (обирає) керівника підприємства, який є підзвітним власнику, його уповноваженому органу чи наглядовій раді. Керівник підприємства, головний бухгалтер, члени наглядової ради (у разі її утворення), виконавчого органу та інших органів управління підприємства відповідно до статуту є посадовими особами цього підприємства. Статутом підприємства посадовими особами можуть бути визнані й інші особи (п. 3 ст. 65 ГКУ) [5]. Враховуючи зазначене, голова правління, президент, генеральний директор, директор, заступник директора, головний бухгалтер незалежно від форм власності підприємств є **П.о.п.**

Відповідно до п. 15.1 ст. 15 ПКУ платниками податків визнаються фізичні особи (резиденти і нерезиденти України), юридичні особи (резиденти і нерезиденти України) та їх відокремлені підрозділи, які мають, одержують (передають) об'єкти оподаткування або провадять діяльність (операції), що є об'єктом оподаткування згідно з ПКУ або податковими законами, і на яких покладено обов'язок із сплати податків та зборів згідно з ПКУ [6]. Платники податків, податкові агенти та/або їх посадові особи несуть відповідальність у разі вчинення порушень, визначених законами з питань оподаткування та іншим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи (п. 110.1 ст. 110 ПКУ). Особливої уваги заслуговують питання відповідальності **П.о.п.**, або юридичних осіб. Так, юридичні особи визнаються суб'єктами правових відносин майже в усіх галузях права, за винятком тих, де це неможливо, виходячи з природи самих відносин, та безперечно, виступають як суб'єкти цивільної, кримінальної та адміністративної відповідальності. Вступаючи у правові відносини, юридичні особи, як і фізичні, своїми діями можуть реалізовувати надані їм права та виконувати обов'язки, тобто здійснювати правомірну поведінку, але можуть і порушувати їх, тобто здійснювати неправомірну поведінку. За окремі види неправомірної поведінки законодавством передбачено притягнення порушника-

юридичної особи, до правової відповідальності. Разом з тим, лише ЦКУ міститься легальне визначення юридичної особи – це організація, створена і зареєстрована в установленому законом порядку (ст. 80) та розділяє поняття «юридична особа публічного права» та «юридична особа приватного права» (ст. 81) [7]. Вагомим кроком у розв'язанні проблеми розмежування понять стало прийняття ГКУ [5], главу 28 якого повністю присвячено загальним питанням адміністративної відповідальності юридичних осіб. У ній встановлено перелік адміністративних стягнень, які законодавець називає адміністративно-господарськими санкціями, надано характеристику кожному з них, визначено термін їх застосування та гарантії прав юридичних осіб у разі неправомірного притягнення їх до відповідальності. Тобто, ГКУ можна назвати не лише законом, який офіційно визнав адміністративну відповідальність юридичних осіб, а і першим кодифікованим актом, який містить загальні положення щодо такої відповідальності. Його положення стосуються не всіх її випадків, але значної частини з них. Так, вони регулюють відповідальність юридичних осіб за порушення в сферах обмеження монополізму, захисту конкуренції, захисту прав споживачів, ЗЕД, реклами, виконання державних замовлень тощо. На відповідальність за порушення в сфері оподаткування, пожежної та санітарно-епідеміологічної безпеки, використання природних ресурсів, банківської діяльності й деякі інші ці загальні положення не поширюються.

ККУ оперує поняттям «службова особа», зміст якого розкривається в ст. 18, згідно з якою службовими особами визнаються особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також постійно чи тимчасово обіймають в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною службовою особою підприємства, установи, організації, судом або законом (ч. 3 ст. 18 ККУ) [8]. Службовими особами також визнаються посадові особи іноземних держав (особи, які обіймають посади в законодавчому, виконавчому або судовому органі іноземної держави, у тому числі присяжні засідателі, інші особи, які здійснюють функції держави для іноземної держави, зокрема для державного органу або державного підприємства), іноземні третейські судді, особи, уповноважені вирішувати цивільні, комерційні або трудові спори в іноземних державах у порядку, альтернативному судовому, посадові особи міжнародних організацій (працівники міжнародної організації чи будь-які інші особи, уповноважені такою організацією діяти від її імені), а також члени міжнародних парламентських асамблей, учасником яких є Україна, та судді і посадові особи міжнародних судів (ч. 4 ст. 18 ККУ). Одночасно, згідно ККУ під уповноваженими особами юридичної особи слід розуміти службових осіб юридичної особи, а також інших осіб, які відповідно до закону, установчих документів юридичної особи чи договору мають право діяти від імені юридичної особи (ст. 96 -3 ККУ. Примітка 1). Відтак, з положень ККУ випливає, що до юридичної особи застосовуються заходи кримінально-правового характеру, якщо шляхом досудового розслідування буде встановлено вину фізичної особи – уповноваженої особи, яка діє від імені або (та) в інтересах юридичної особи.

У свою чергу ст. 14 КУпАП [9] та ст. 459 МКУ [1] встановлюють відповідальність **П.о.п.** Відповідальність за неправомірні діяння юридичної особи за законодавством України покладається на її уповноважених (посадових) осіб, а отже, суб'єктами кримінальної та адміністративної відповідальності є лише фізичні особи. Враховуючи наведене, вбачається, щопри з'ясуванні підстав для віднесення осіб до категорій посадових або службових осіб слід керуватися відповідним законодавством, що регулює конкретні правовідносини.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Лист Міністерства юстиції України від 22.02.2013 р. № 1332-0-26-13/11. URL: <http://surl.li/tssqy>; 3. Про судову практику у справах про хабарництво: постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.04.2002 р. № 5. URL: <http://surl.li/htukj>; 4. Про тлумачення понять «службова особа» і «посадова особа» в чинному законодавстві України: лист Міністерства юстиції України від 18.10.2013 р. № 610-0-2-13/7.2. URL: <http://surl.li/tssrk>; 5. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2016 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144.; 6. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.; 7. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356.; 8. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131.; 9. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. Додаток 51. Ст. 1122.

Ветушенко О.М.

ПОСТ-МИТНИЙ КОНТРОЛЬ (англ. POST-CUSTOMS CONTROL) – форма митного контролю застосування якої надає посадовим особам митних органів право перевіряти точність і повноту інформації, що міститься у митній декларації, загальній декларації прибуття, та наявність, точність і правильність документів, на підставі яких здійснено випуск товарів у вільний обіг. Ч. 1 ст. 337-1 МКУ [1] передбачає, що в процесі **П.м.к.** перевіряється достовірність інформації, викладеної в заяві декларанта або уповноваженої ним особи до митної декларації, про те, що задекларовані товари за своєю характеристикою та фізико-хімічними властивостями не належать до культурних цінностей, наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, радіоелектронних засобів та випромінювальних пристроїв, заборонених до ввезення та застосування на території України, товарів військового призначення або товарів подвійного використання, небезпечних відходів, агрохімікатів та пестицидів, що підлягають державній реєстрації, об'єктів, торгівля якими підпадає під регулювання Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення [2], генетично модифікованими організмами або продукцією, виробленою із застосуванням генетично модифікованих організмів, не містять озоноруйнівних речовин. Особливість **П.м.к.** згідно з положеннями ст. 337-1 МКУ [1] полягає у тому, що він здійснюється за результатами застосування системи управління ризиками та може бути ініційований під час митного оформлення або протягом 30 календарних днів з дня випуску товарів та може проводитися виключно тим митним органом, що здійснював митне оформлення товарів у приміщенні митного органу. Під час проведення **П.м.к.** митний орган надсилає декларанту в електронній формі повідомлення з переліком документів, які необхідно надати для здійснення **П.м.к.** При цьому декларант зобов'язаний надати документи, зазначені у повідомленні митному органу для здійснення **П.м.к.**, протягом 15 календарних днів з дати отримання такого повідомлення, у вигляді оригіналів або засвідчених в установленому порядку копій на паперовому носії або електронних (сканованих) копій, засвідчених кваліфікованим електронним підписом декларанта або уповноваженої ним особи, якщо законодавством не передбачено подання оригіналів таких документів, які після завершення проведення **П.м.к.** повертаються декларанту (у разі їх надання). Відомості про перелік документів, зазначених у повідомленні декларанту для здійснення **П.м.к.**, та про результати його здійснення вносяться до ЄАІС. Про результати **П.м.к.** митний орган повідомляє декларанта в письмовій або електронній формі. Результати **П.м.к.** підприємства враховуються системою управління ризиками, що застосовується митними органами, та під час планування і проведення документальних перевірок.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (Washington, 1973). URL: <https://cites.org/eng/disc/text.php>

Івашова Л.М.

ПРАВИЛА ВИЗНАЧЕННЯ ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРІВ (англ. RULES FOR THE SELECTION OF GOODS) – певні положення, розроблені на основі принципів, установлених національним законодавством або міжнародними угодами, що застосовуються країною для визначення походження товарів. **П.** є важливим аспектом міжнародних угод, які підписані та ратифіковані Україною, митного законодавства зарубіжних країн та їх інтеграційних об'єднань. Стандартне правило Кіотської конвенції передбачає, що **П.** встановлюються національним митним законодавством відповідно до положень Розділу 1 «Правила визначення походження товарів» Спеціального додатку К до цієї конвенції [1]. **П.** необхідні для здійснення заходів, які митні органи зобов'язані застосовувати під час ввозу та вивозу товарів.

Міжнародні правові норми визначають два види правил походження товарів: Непреференційні **П.** визначаються нормативно-правовими актами й рішеннями адміністративних органів, призначені для загального застосування будь-яким членом СОТ для визначення країни походження товарів. **П.** охоплюють усі правила визначення походження, що використовуються в непреференційних інструментах торгівельної політики, наприклад, під час застосування: режиму найбільшого сприяння, антидемпінгового та компенсаційного мита, захисних заходів, вимог до маркування стосовно походження; будь-яких дискримінаційних кількісних обмежень або тарифних квот, можуть використовуються для державних закупівель і торгівельної статистики [2]. Положення МКУ щодо умов визначення країни походження товарів стосуються непреференційних **П.** (розділ II «Країна походження товару» [3].

Преференційні **П.** встановлюються для товарів, що походять з держав, які входять до митних союзів; утворюють зони вільної торгівлі; у разі встановлення міжнародним договором спеціального преференційного митного режиму. Преференційні правила походження зі специфічними властивостями та умовами є невід'ємною частиною практично всіх регіональних торгових угод [4]. Преференційні правила у торгових відносинах України встановлені до товарів походженням з: країн СНД (Азербайджан, Казахстан, Білорусь, Киргизстан, Вірменія, Молдова, Туркменістан, Таджикистан, Узбекистан; рф – призупинено з 06.01.2016 р.; країн ГУАМ (Грузія, Україна, Азербайджан, Молдова); країн ЄС; країн ЄАВТ (Швейцарія, Норвегія, Ісландія, Ліхтенштейн); Македонії; Грузії; Чорногорії; Канади, Великої Британії, Ізраїлю, Туреччини.

Регіональна конвенція про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження (далі – Конвенція) [5], до якої Україна приєдналася у 2018 р. [6], встановлює для всіх країн-учасниць ідентичні **П.** із застосуванням преференційних умов за міжнародними угодами про вільну торгівлю. Країни-учасниці цієї Конвенції використовують ідентичні преференційні **П.** на основі діагональної кумуляції. Цей критерій переробки товару встановлює, що товари, які отримали преференційний статус походження в одній із країн-учасниць Конвенції, можуть використовуватися у процесі виробництва іншого товару в будь-якій іншій країні-учасниці із збереженням преференційного статусу. За умовами Конвенції національним виробникам країн-учасниць дозволяється закуповувати сировину та комплектуючі у країнах-учасницях Конвенції, з якими певна країна уклала угоди про вільну торгівлю, експортувати продукт виробництва у будь-які країни-члени Конвенції, при цьому кінцевий товар визнається походженням з даної країни, до якого застосовуються преференційні умови ввезення. Необхідною умовою використання преференцій є укладення

між сторонами Конвенції угод про зону вільної торгівлі, а також встановлювати ідентичних цій Конвенції П.

Одним з критеріїв міжнародних преференційних П. є пряме транспортування. Цей критерій передбачає транспортування безпосередньо між/або через території країн-учасниць міжнародної угоди, що встановлює преференційний статус походження для товарів, що є об'єктом торгової операції між цими країнами. Застосування правила прямого транспортування передбачається нормами Кіотської конвенції. Коли міжнародною угодою установлені правила прямого транспортування товарів із країни їхнього походження, Рекомендоване правило Кіотської конвенції передбачає вірогідність відступати від правил прямого транспортування, зокрема з географічних причин у випадку з країнами, оточеними з усіх боків сушею, а також у випадку з товарами, що знаходяться під митним контролем в третіх країнах, що можливо з товарами, які демонструються на ярмарках або на виставках чи поміщені на митні склади [1].

Конвенція встановлює умову прямого транспортування до товарів, які виконують умови цієї Конвенції, транспортуються безпосередньо між або через територію Договірних Сторін, в яких застосовується кумуляція. Водночас товари у складі однієї партії можуть бути транспортовані через інші території з перевантаженням або тимчасовим зберіганням на цій території (за необхідності) за умови постійного перебування цих товарів під наглядом митних органів у країні транзиту чи зберігання, і якщо з цими товарами не виконуватиметься жодних операцій окрім розвантаження, перевантаження та заходів, необхідних для збереження в належному стані [5].

Критерій прямого транспортування, як умова застосування преференційного режиму, встановлений Правилами визначення країни походження товарів для країн СНД [7], які Україна ратифікувала із застереженнями [8]. Товар користується режимом вільної торгівлі на митних територіях держав-учасниць Угоди (країни СНД), якщо товар не залишає територій держав - учасниць Угоди, за винятком випадків, коли товар знаходиться або переміщується територіями третіх країн під митним контролем, що документально підтверджено митними органами країн, через території яких здійснюється доставка товару. При цьому товар повинен бути в незмінному стані й над ним не повинні проводитися будь-які операції, за винятком операцій із забезпечення схоронності й перевантаження товару.

На період дії воєнного стану МКУ доповнено нормами, що безпосередньо стосуються дотримання критерію прямого транспортування у преференційних правилах походження до міжнародних договорів про вільну торгівлю. Виконання прямого транспортування дозволяється з урахуванням географічних, транспортних, економічних причин переміщення товарів, що походять з країн, з якими Україна уклала міжнародні договори про вільну торгівлю, територіями третіх країн, за винятком держави агресора, за умови документального підтвердження знаходження товарів під митним контролем в країнах транзиту [9]. Підтвердження перебування товарів під митним контролем у третіх країнах, здійснюється шляхом надання на вибір підприємства одного або декількох таких документів: сертифікати, видані митними органами країн транзиту, що підтверджують умови перебування цих товарів у країні транзиту та містять: повний опис транспортованих товарів; дати розвантаження та перевантаження товарів; назви суден або інших використаних транспортних засобів (за необхідності); митні декларації у митному режимі транзиту (при зберіганні товару під митним контролем – митна декларація або інший документ, оформлений при поміщенні у митний режим митного складу, вільної митної зони або на тимчасове зберігання); книжка МДП (CarnetTIR), передбачена Митною конвенцією про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенції МДП) 1975 року; лист-підтвердження на офіційному бланку митних органів країн транзиту; єдиний транспортний документ, який регламентує перевезення товарів з країни експорту через країну (країни) транзиту; товаросупровідні

документи, засвідчені митним органом країни експорту, з відомостями про накладення митного забезпечення.

Для гармонізації правил визначення походження Угодою про правила визначення походження товарів встановлено такі принципи: **П.** повинні застосовуватися однаково для всіх цілей, що використовуються в непреференційних інструментах торгівельної політики, наприклад, під час застосування: режиму найбільшого сприяння; антидемпінгового та компенсаційного мита; захисних заходів; вимог до маркування стосовно походження; будь-яких дискримінаційних кількісних обмежень або тарифних квот, а також використовуються для державних закупівель і торгівельної статистики; **П.** повинні передбачати, що країною, яка визначається як країна походження певного товару, повинна бути або країна, де товар отримано цілком, або, якщо до виробництва товару залучено більше, ніж одну країну, країна, де здійснено останню суттєву переробку; **П.** повинні бути об'єктивними, зрозумілими та передбачуваними; незалежно від заходу чи інструменту торгівельної політики, з якими можуть бути пов'язані **П.**, ці правила не використовуються безпосередньо чи опосередковано як інструменти для досягнення цілей торгівлі. Правила не повинні накладати невикористовувано жорстких вимог або вимагати виконання певної умови, яка не стосується виробництва або переробки, як основи для визначення країни походження; **П.** повинні застосовуватись у послідовний, одноманітний, неупереджений та розсудливий спосіб; **П.** повинні бути погоджені; **П.** повинні ґрунтуватися на позитивному критерії. Негативні критерії можуть застосовуватися для пояснення позитивного критерію [2].

П., які застосовують країни-члени СОТ до імпорту й експорту, не повинні бути жорсткішими, ніж **П.**, які ці країни застосовують для визначення товару вітчизняного походження, і не повинні призводити до дискримінації між іншими членами, незалежно від національної належності виробників відповідного товару [2].

Літ.: 1. International Convention on the simplification and harmonization of Customs procedures (as amended) (Revised Kyoto Convention) (Kyoto, 26.06.1999). URL: <http://surl.li/svqbx>; 2. Agreement on Rules of Origin. Annex 1A: Multilateral Agreements on Trade in Goods. URL: <http://surl.li/tpimb>; 3. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 4. Сторожчук В. М. Правила походження товарів як інструмент зовнішньоторгівельної політики держави. *Бізнес Інформ*. 2018. № 1. С. 65-72.; 5. Regional Convention on pan-Euro-Mediterranean preferential rules of origin (REM Convention) (Signed in Brussels on 01.06.2011 and entered into force on 01.01.2012). URL: <http://surl.li/sxdqb>; 6. Про приєднання України до Регіональної конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження : Закон України від 08.11.2017 р. № 2187-VIII. *Офіційний вісник України*. 2017. № 97. Ст. 2968.; 7. Угода про Правила визначення країни походження товарів у Співдружності Незалежних Держав: Угода від 20.11.2009 р. *Офіційний вісник України*. 2011. № 77, / № 59. Ст. 2877.; 8. Про ратифікацію Угоди про Правила визначення країни походження товарів у Співдружності Незалежних Держав: Закон України від 06.07.2011р. *Офіційний вісник України*. 2011. № 59. Ст. 2343.; 9. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо приведення порядку визначення країни походження товару у відповідність із Митним кодексом Європейського Союзу та забезпечення реалізації угод України про вільну торгівлю : Закон України від 14.07.2023 р. № 3261-IX. *Офіційний вісник України*. 2023. № 77. Ст. 4332.

Квеляшвілі І.М.

ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ВИМОГ ПРО СПЛАТУ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ (англ. MAKING CLAIMS FOR PAYMENT OF CUSTOMS CHARGE) – є важливим елементом механізму забезпечення сплати митних платежів із застосуванням індивідуальної гарантії, загальної гарантії. Вимоги про сплату митних платежів пред'являються особам, на яких покладається обов'язок із сплати митних платежів, та гарантам. Процедура **П.в.** визначена ст.ст. 317-1,

317-2 МКУ [1], а також регламентується нормами ПКУ [2] та Порядку забезпечення сплати митних платежів [3]. Відповідальний за здійснення контролю сплати митних платежів митний орган, на підставі наявної інформації, документів та відомостей, у тому числі відомостей щодо результатів контролю товарів під час їх поміщення в митний режим та/або під час завершення такого режиму, визначає момент виникнення обов'язку із сплати митних платежів та здійснює розрахунок суми митних платежів відповідно до законодавства України з питань митної справи. Водночас митний орган, відповідальний за здійснення контролю сплати митних платежів, не пізніше трьох робочих днів після розрахунку суми митних платежів складає та **П.в.** та направляє цю вимогу за відповідною формою кожній особі, на яку покладається обов'язок із сплати митних платежів. Особа, на яку покладається обов'язок із сплати митних платежів, протягом 10 робочих днів з дня отримання вимоги про сплату митних платежів зобов'язана перерахувати належну суму митних платежів до державного бюджету. У разі невиконання обов'язку із сплати митних платежів, забезпеченого грошовою заставою, сума грошових коштів, внесених як грошова застава, перераховується до державного бюджету в рахунок сплати суми митних платежів наступного робочого дня після завершення строку сплати митних платежів. (ч. 1, 3 ст. 293; ч.1, 2, 3 ст. 317-1 МКУ). Також МКУ визначено, що гаранту можуть бути **П.в.** щодо забезпечення виконання зобов'язання із сплати митних платежів. Митний орган, відповідальний за здійснення контролю сплати митних платежів, у разі невиконання обов'язку із сплати митних платежів протягом визначеного строку, не пізніше трьох робочих днів складає та направляє гаранту, який видав гарантію, вимогу про сплату митних платежів разом з іншими документами щодо відповідної операції з товарами. У разі якщо протягом визначеного строку особа, на яку покладається обов'язок із сплати митних платежів, частково виконала такий обов'язок, вимога про сплату митних платежів направляється гаранту на суму несплаченої частини митних платежів. Гарант протягом 30 днів, наступних за днем отримання вимоги про сплату митних платежів зобов'язаний перерахувати належну суму митних платежів до державного бюджету (ч.1, 2 ст. 317² МКУ) [1]. Водночас гарант має право оскаржити рішення, дії або бездіяльність митних органів. Таке оскарження не звільняє гаранта від обов'язку із сплати митних платежів, забезпеченого гарантією, у визначені законодавством строки. У разі несплати або неповної сплати гарантом суми митних платежів у визначені строки, несплачена сума митних платежів вважається податковим боргом гаранта та стягується в порядку та строки, визначені податковим законодавством України (ч. 3, 4 ст. 317-2 МКУ; підпункт 14.1.153 ст. 14; п. 65 підрозділ 1 розділ XX ПКУ).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552; 2. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.; 3. Про деякі питання забезпечення сплати митних платежів: наказ Міністерства фінансів України від 25.04.2023 р. № 213. *Офіційний вісник України*. 2023. № 59. Ст. 3356.

Борисенко О.П.

ПРЕКУРСОРИ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ І ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН (ПРЕКУРСОРИ) (англ. PRECURSORS OF NARCOTICS AND PSYCHOTROPIC SUBSTANCES (PRECURSORS) – речовини, які використовуються для виробництва, виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин, включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і **П.** (абз. 17 ст. 1 ЗУ «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» [1]). **П.** використовуються як у медичній, так і промисловій сферах, зокрема у лакофарбовому виробництві.

В Україні діяльність, пов'язана з бігом **П.** носить дозвільний характер і вимагає від суб'єктів господарської діяльності обов'язкового отримання спеціальних ліцензій, відповідно

до «Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з культивування рослин, включених до таблиці I переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого Кабінетом Міністрів України, розроблення, виробництва, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізації (відпуску), ввезення на територію України, вивезення з території України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, включених до зазначеного переліку» [2]. Ліцензування здійснюється Держлікслужбою. Щодо порушників вимог законодавства установа кримінальна відповідальність.

Перелік П. затверджений КМУ[3]. Таблиця IV Переліку містить Список № 1 «П., обіг яких обмежено і стосовно яких встановлюються заходи контролю», до якого включені 23 речовини за міжнародною та хімічною назвою (в статті не вказані): N-ацетилантранілова кислота; Ергометрин; Ерготамін; Ефедрин; Ізосафрол; Лізергінова кислота; 3,4-метилендіоксифеніл-2-пропанон (3,4-МДФ-2П); Піперональ; Псевдоефедрин; Сафрол; Фенілацетон; енілпропаноламін (ФПА, норелефедрин); Ангідрид оцтової кислоти; Фенілоцтова кислота; Фенілнітропропен; Альфа-фенілацетоацетонітрил (АРААН); Альфа-фенілацетоацетамід (АРАА); ПМК-гліцидат (РМК-glycidate); Alpha-phenylacetoacetate (МАРА; TS-Methamphetamine (Methamphetaminepara-toluenesulfonamide; Tosyl-Methamphetamine); t-BOC-MDMA(t-butoxycarbonyl-MDMA); Нітроетан (nitroethane); Бензилфентаніл. Таблиця IV Переліку містить Список № 2 П., стосовно яких встановлюються заходи контролю», до якого включені 33 речовини за міжнародною та хімічною назвою (в статті не вказані), основними з яких є: Антранілова кислота; Ацетон; Етиловий ефір; Калію перманганат; Метилетилкетон; Піперидин; Сірчана кислота; Соляна кислота; Толуол; ANPP NPP. В більшості країн світу недопущення й припинення незаконного обігу П. є важливою функцією держави, а також одним із пріоритетних напрямків міжнародного митного співробітництва [4].

У ККУ кримінальна відповідальність за незаконний обіг П. встановлена у розділі XIII «Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення», ст. 305 «Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи П. або фальсифікованих лікарських засобів»; ст. 306 «Використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів психотропних речовин, їх аналогів, П., отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів» [5].

У ст. 177 МКУ визначені умови та порядок застосування митного режиму знищення або руйнування окремих категорій товарів, зокрема П.. У розділі XVII «Запобігання та протидія контрабанді», главі 66 «Заходи щодо запобігання та протидії контрабанді», ст. 456 МКУ, визначений порядок проведення контрольованих поставок П. [6].

Літ.: 1. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори: Закон України від 15.02.1995 р. № 60/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 10. Ст. 60.; 2. Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з культивування рослин, включених до таблиці I переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого Кабінетом Міністрів України, розроблення, виробництва, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізації (відпуску), ввезення на територію України, вивезення з території України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, включених до зазначеного переліку: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 06.04.2016 р. № 282. *Офіційний вісник України*. 2016. № 30. Ст. 1209.; 3. Перелік наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 р. № 770. *Офіційний вісник України*. 2000. № 19. Ст. 789.; 4. Досудове розслідування контрабанди: криміналістична тактика і методика: навч. посібник / К.В. Антонов, Д.К. Антонов, В.В. Варава, О.В. Карнаухов; за заг. ред. К.В. Антонова. Дніпропетровськ: АМСУ, 2014. 299 с.;

5. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131.; 6. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48. Ст. 552.

Варава В.В.

ПРЕФЕРЕНЦІЙНА СТАВКА МИТА (англ. PREFERENTIAL DUTY RATE) – це особлива ставка мита, яка включає звільнення від сплати мита і застосовується до товарів, які походять з держав, що разом з Україною входять до митних союзів або створюють з нею спеціальні митні зони, уклали з Україною договори про вільну торгівлю, а також при прийнятті якогось спеціального преференційного рішення відповідно до міжнародних договорів за участю України. Розпорядженням КМУ від 14.02.94 р. Україна приєдналася до Загальної системи преференцій [2]. Сутність даного міжнародного механізму преференцій полягала в тому, що існувала система митних пільг, які надавалися розвиненими країнами, країнам, що розвиваються. Ці пільги полягають у пониженні мита на готові вироби з цих країн. Рішення по даному питанню прийнято на сесії Конференції ООН з торгівлі і розвитку в Нью-Делі в 1964 році. Дані ставки використовуються щодо імпорту із 155 країн, що розвиваються, і 25 територій, причому для 41 з них встановлено безмитне ввезення для усіх видів продукції [2]. Особливість України стосовно Загальної системи преференцій полягає в тому, що вона була і країною-донором. За резолюціями 21 та 24 другої сесії ЮНКТАД, а також резолюцією 96 четвертої сесії цієї Конференції Україна надавала тарифні преференції країнам, що розвиваються. Тарифний преференційний режим було встановлено щодо 149 країн. **П.с.м.** встановлювались щодо товарів, вироблених у країнах, що розвиваються, тільки за умови безпосередньої закупівлі товарів у даних країнах, і розмір преференційних ставок для зазначених товарів був нульовим. З 1997 р. Україна змінила систему надання преференцій. Було анульовано **П.с.м.** відносно товарів, які походили з країн, що розвиваються. Преференції почали діяти тільки відносно товарів, що вироблялись у державах, з якими Україна уклала угоди про вільну торгівлю, – Азербайджан, Вірменія, Латвія, Литва, Молдова, Грузія, Естонія, Казахстан, Туркменістан, Узбекистан.

Товари, які ввозяться та походять з країн, що уклали з Україною договори про вільну торгівлю, звільняються від справляння ввізного мита. Практично кожна угода про вільну торгівлю містить виключення деяких товарів з режиму вільної торгівлі, до яких не застосовуються преференції. За винятком деяких країн (в основному країн Балтії), звільнення від мита відбувається, коли виконуються вказані нижче правила: підтвердження походження товарів шляхом представлення сертифіката форми СТ-1 (або форми EUR країни Балтії та Македонія); дотримання правила «безпосередньої закупівлі»; дотримання правила «прямого відвантаження».

Для застосування **П.с.м.** щодо товарів з зазначених вище країн необхідним елементом є визначення країни походження товарів, яке здійснюється: з країнами СНД – відповідно до Правил визначення країни походження, затверджених Рішенням Ради глав урядів Співдружності Незалежних Держав 30.11.2000 р.; з країнами Балтії та Македонією – на підставі правил визначення країни походження товарів, які є невід’ємною частиною цих двосторонніх угод про вільну торгівлю.

П.с.м. можуть застосовуватись державами як на взаємній основі, так і в односторонньому порядку. Так, наприклад, починаючи з 01.01.1965 р. СРСР надав односторонні, невзаємні і недискримінаційні преференції країнам, що розвиваються, при цьому відмінив нарахування мита при імпорті всіх їхніх товарів. Але, оскільки існувала монополія держави на здійснення ЗЕД, то впровадження даного заходу суттєвого значення не мало. Це був більше політичний, ніж економічний крок, тому що держава, контролюючи

всі операції у сфері зовнішньоекономічних зав'язків, могла регулювати товаропотік не економічними, а адміністративними методами.

Літ.: 1. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). URL: <https://unctad.org/>; 2. Гребельник О.П. Митна справа: Підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 400 с.; 3. Митне право: підручник / за ред. О.П. Рябченко, Л.М. Дорофєєва. Луцьк: Вежа-Друк, 2024. 548 с.

Гребельник О.П.

ПРИНЦИПИ ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОЇ СПРАВИ (англ. PRINCIPLES OF STATE CUSTOMS) – це сукупність сформульованих і затверджених державою основних ідей і керівних положень з реалізації державної митної політики спрямованої на забезпечення національних інтересів у сфері зовнішньоекономічної діяльності. **П.з.м.с.** – є системою фундаментальних, найбільш важливих цінностей та положень, що визначають характер взаємовідносин між суб'єктами митних правовідносин. Принципи митного регулювання складаються із загальних принципів, які використовуються в різноманітних сферах суспільного й державного життя, і спеціальних – спрямованих саме на митну сферу [1].

Згідно зі ст. 8 МКУ державна митна справа здійснюється на основі принципів: виключної юрисдикції України на її митній території; виключних повноважень митних органів України щодо здійснення державної митної справи; законності та презумпції невинуватості; єдиного порядку переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України; спрощення законної торгівлі; визнання рівності та правомірності інтересів усіх суб'єктів господарювання незалежно від форми власності; додержання прав та охоронюваних законом інтересів осіб; заохочення добросовісності; гласності та прозорості; відповідальності всіх учасників відносин [2]. В науковій літературі досить детально розкрито правову природу та сутність **П.з.м.с.** [3, 4].

Принцип виключної юрисдикції України на її митній території полягає в тому, що тільки наша держава має право здійснювати відповідні нормативні й контрольні повноваження на власній митній території. Жодна держава чи міжнародна організація не має права вказувати Україні, як слід діяти в межах її митної території. В Україні визнається й діє принцип верховенства права. Принцип виключних повноважень митних органів України щодо здійснення державної митної справи. Митні органи України у своїй діяльності взаємодіють з органами державної влади та місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями й окремими громадянами. Ці суб'єкти не мають права втручатися в діяльність митних органів, крім випадків, передбачених законами України. Принцип законності та презумпції невинуватості спрямований на захист прав суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності шляхом суворого дотримання норм чинного законодавства митним органом або його посадовою особою. Митний орган (його посадова особа) повинен діяти тільки на підставі, у межах повноважень та у спосіб, передбачені Конституцією та законами України. Особа, яка є суб'єктом митних правовідносин, вважається невинуватою у вчиненні порушення митного законодавства і не може нести відповідальності, поки її вини не буде доведено в законному порядку. Ніхто не зобов'язаний доводити своєї невинуватості у вчиненні порушення митного законодавства. Усі сумніви щодо доведеності вини особи мають тлумачитися на її користь. Принцип єдиного порядку переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон України спрямований на забезпечення дотримання всіма суб'єктами митних правовідносин єдиного порядку переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України. Щодо такого переміщення не може бути привілеїв чи обмежень за будь-якими критеріями. Принцип спрощення законної торгівлі. Цей принцип уперше отримав чітке закріплення на рівні МКУ. Його сенс полягає в тому, що держава має намагатися створити максимально комфортні та прості умови ведення законної торгівлі шляхом спрощення відповідних митних формальностей. Разом з принципом презумпції

невинуватості цей принцип спрямований на захист добropорядного суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності, врахування його інтересів. Принцип визнання рівності та правомірності інтересів усіх суб'єктів господарювання незалежно від форми власності. Держава повинна створювати рівні умови для всіх суб'єктів митних правовідносин незалежно від форми власності та захищати їх правомірні інтереси. Цей принцип доповнюється принципами єдиного порядку переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України та додержання прав і охоронюваних законом інтересів осіб.

Принцип додержання прав та охоронюваних законом інтересів осіб. Діяльність митних органів України має бути спрямована на чітке виконання вимог відповідних нормативно-правових актів задля дотримання прав та охоронюваних законом інтересів осіб. На принципі додержання прав та охоронюваних законом інтересів осіб будується громадянське суспільство, адже в такому суспільстві роль держави полягає переважно в обслуговуванні певних його потреб. Принцип заохочення доброчесності доповнює принцип спрощення законної торгівлі. Держава, крім створення максимально комфортних та простих умов ведення законної торгівлі, заохочуватиме за допомогою відповідних тарифних або нетарифних інструментів суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності до здійснення ним діяльності на засадах доброчесності та сумлінного виконання митного законодавства України. Принцип гласності та прозорості спрямований на забезпечення вільного доступу громадян до інформації про порядок здійснення державної митної справи. Реалізація державної митної справи повинна бути відкритою, публічною. Цей принцип також є фактором обмежувального характеру щодо запобігання негативним явищам у діяльності митних органів, таким як свавілля та суб'єктивність у вирішенні різних питань, неправомірні й злочинні дії окремих посадових осіб, прояви корупції тощо. Принцип відповідальності всіх учасників митних правовідносин спрямований на повне зрівняння у правах всіх учасників митних правовідносин. Він має на меті забезпечити невідворотність відповідальності всіх учасників митних правовідносин, у тому числі й митних органів України, за порушення вимог митного законодавства.

Літ.: 1. Івашова Л.М. Принципи здійснення митної справи. Митна енциклопедія: Митна енциклопедія : в 3-х томах. Т. 2 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2014. 474 с.; 2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 3. Науково-практичний коментар до Митного кодексу України : у 3 т. / П.В. Пашко, В.Ю. Хомутич, Т.І. Єфименко та ін. К.: ДНУ “Акад. фін. управління”, 2012. Т. 1. 428 с. С. 57-60.; 4. Митне право: підручник / за заг. ред. О.П. Рябченко, Л.М. Дорофєєвої. Луцьк, : Вежа-Друк, 2024. 548 с. С. 101-116.

Івашова Л.М.

ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ МИТНОЮ СЛУЖБОЮ (англ. PRINCIPLES OF CUSTOMS SERVICE MANAGEMENT) можна класифікувати у розрізі двох груп: принципи бюрократичного управління й принципи адхократичного управління. Адхократія – структура холдингового типу, яка реалізує проблемно-програмне управління, тобто ця структура складається з тимчасових груп, що створюються для виконання певних завдань, після виконання яких вони припиняють свою діяльність. Бюрократичні принципи реалізуються адміністративними методами, а адхократичні – інтелектуальними, відповідно до цього й визначаються типи управління – лінійно-функціональне й мотиваційне. Розрізняють принципи адхократичного управління, класифіковані із застосуванням фасетного методу за чотирма підгрупами: загальні, внутрішньої організації, зовнішніх взаємодій, кадрові. Отже, перша підгрупа – загальні принципи: концентрація на потребах суспільства на основі холистичного маркетингу, тобто орієнтація на виявлення й задоволення потреб населення, бізнес структур, відповідно до яких мають формулюватися завдання митної служби за умови

дотримання балансу інтересів, зовсім не означає виконувати те, що просять. «У південноафриканській культурі існує поняття, що на місцевому діалекті звучить як «у бунту», й добре передає суть щойно сказаного. Його можна перекласти приблизно так: «Я можу побачити себе самого тільки вашими очима»; демократичність і доступність не тільки щодо зовнішніх партнерів, але й усередині організації; соціальна відповідальність і турбота про клієнта (в особі всіх верств населення) має пронизувати всю організацію, стати її філософією; креативна рухливість як процес охоплює всіх працівників і виходить на рівень усього органу виконавчої влади; інформаційна технологічність, тобто в організації мають застосовуватися найсучасніші технології отримання інформації, її обробки, аналізу й формування на її основі управлінських рішень; пошук, прогнозування й планування змін, а не очікування директив згори; орієнтація на результат. Друга підгрупа – принципи внутрішньої організації: гнучкість структури до програм що виконуються; кореляція рішень, які розробляються різними ланками управління, що поліпшує взаєморозуміння у колективі та сприяє реалізації одного із загальних принципів – мобілізації; організаційна еластичність, тобто система здатна відчувати значні внутрішні й зовнішні впливи, не руйнуючись, але деформуючи структуру; організаційна реактивність, тобто оперативність в ухваленні управлінських рішень, своєчасна реакція на ситуацію або проблему, що виникла; розробка мережевої стратегії розвиває принцип відповідності структури завданням: територіальні органи митної служби підпорядковуються центральному апарату й мають створювати мережеву організацію з єдиною стратегією; проектне фінансування має замінити виділення коштів на кошторисне утримання митної служби. Наступна підгрупа – принципи зовнішніх взаємодій: розробка стратегії збільшення потенціалу як матеріальних, так і нематеріальних ресурсів, необхідних для забезпечення діяльності організації; швидка адаптація до змін зовнішнього середовища, яке з часом характеризується все більшою невизначеністю, глобалізацією; реалізація дій, котрі сприймаються керованим об'єктом, що особливо важливо у проведенні змін у масштабах країни, коли населення, незважаючи на ідеологічну обробку, не сприймає дії митної служби, адже вони не задовольняють потреби громадян; маніпуляція зовнішнім середовищем, тобто відповідно до законів синергії не тільки зовнішнє середовище структурує систему, але й сама система впливає на зовнішнє середовище для збереження державного устрою, забезпечення національної безпеки й підвищення рівня життя населення, а не окремих його прошарків. Остання підгрупа - кадрові принципи: розширення свободи дій персоналу, незважаючи на посилення процесів регламентації та стандартизації як складових адміністративної реформи; орієнтація на співробітників, котрі діють самостійно і дають найбільшу віддачу в роботі, оскільки самостійність і нововведення - якісні характеристики, що збагачуватимуть одна одну; самовдосконалення керівника і, перш за все, керівників вищої ланки, які не завжди виявляють самостійність у цьому питанні; формування лідерів із застосуванням концепції управління людським потенціалом, приєднування на лідерство, на жаль, в органах публічної влади, зокрема і в митній службі, розглядається як посягання на владу вищого керівника. Зазначені **П.у.** у структурі державного управління митною справою повністю відповідають принципам управління розвитком сучасних економічних систем, а саме забезпечують: внутрішню єдність або цілісність митної служби; цілісність зберігається завдяки гнучкій структурі, здатній адекватно реагувати на зміну як внутрішніх, так і зовнішніх чинників впливу; вони не відмінюють ієрархію, необхідну для ранжирування елементів, або підрозділів організації; вони характеризуються значним потенціалом для розвитку митної служби.

Літ.: 1. Ченцов В.В. Механізми державного управління митною справою: монографія. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2012.473 с.

Бережнюк І.Г., Ченцов В.В.

ПРИХОВУВАННЯ ВІД МИТНОГО КОНТРОЛЮ (англ. DISSIMULATION FROM CUSTOMS CONTROL) – це один із способів вчинення митних правопорушень та контрабанди. **П.в.м.к.** є ознакою об'єктивної сторони порушень митних правил (ст. 483 МКУ) [1] та однією з ознак об'єктивної сторони контрабанди (ст.ст. 201, 201-1, 201-3, 201-4, 305 ККУ) [2]. Згідно з ст. 483 МКУ, **П.в.м.к.** означає переміщення товарів через митний кордон України з використанням спеціально виготовлених сховищ (тайників) та інших засобів або способів, що утруднюють виявлення таких товарів, або шляхом надання одним товарам вигляду інших, або з поданням митному органу як підстави для переміщення товарів підроблених документів чи документів, одержаних незаконним шляхом, або таких, що містять неправдиві відомості щодо найменування товарів, їх ваги (з урахуванням допустимих втрат за належних умов зберігання і транспортування) або кількості, країни походження, відправника та/або одержувача, кількості вантажних місць, їх маркування та номерів, неправдиві відомості, необхідні для визначення коду товару згідно з УКТ ЗЕД та його митної вартості [1].

У ст.ст. 201, 201-1, 201-3, 201-4, 305 ККУ під переміщенням через митний кордон України предметів контрабанди з **П.в.м.к.** слід розуміти умисне переміщення предметів контрабанди з використанням спеціально виготовлених схованок (тайників) та інших засобів чи способів, що утруднюють їх виявлення, або шляхом надання одним товарам вигляду інших, або з поданням до митного органу як підстави для переміщення товарів підроблених документів чи документів, одержаних незаконним шляхом, або таких, що містять завідомо неправдиві відомості, що підлягають обов'язковому декларуванню відповідно до законодавства з питань митної справи, та якщо зазначені документи та відомості необхідні для визначення розміру належних до сплати митних платежів та/або для підтвердження дотримання встановлених законодавством заборон та обмежень щодо переміщення товарів через митний кордон України [2].

Під тайниками слід розуміти спеціально виготовлені, обладнані або пристосовані сховища, а також конструктивні порожнини, ємності транспортних засобів, багажу тощо. В юридичній літературі висловлювалась думка про те, що предмети, які перебувають у місцях, зазначених у митній декларації, наприклад у багажу або речах громадянина, вважаються прихованими від митного контролю, коли вони яким-небудь чином замасковані. Незамасковані речі, навіть якщо вони не підлягають пропуску через кордон із тих чи інших підстав, не можуть розглядатись як контрабанда. Слід уточнити: маскуванню, яке є серцевиною такого способу контрабанди, як **П.в.м.к.**, взагалі не відіграє ніякої ролі щодо притягнення до відповідальності за ст.ст. 201, 201-1, 201-3, 201-4, 305 ККУ у тому разі, коли контрабанда вчиняється поза місцем розташування митниці або поза часом здійснення митного контролю та оформлення.

Найбільш поширеним способом є примітивне їх приховування в одязі, продуктах харчування, спідній білизні, взутті, багажі, купе вагонів, салонах автобусів. У літературі, призначеній для працівників митниць, відзначається, що при особистому огляді треба звернути увагу на такі елементи одягу, як кишені з подвійним дном, таємні кишені, манжети, корсети, вузли краваток, у військовослужбовців - на кокарди, погони, портупеї. Під час огляду речей слід приділяти посилену увагу дитячим речам, запальничкам, термосам, гральним картам, пачкам з-під цигарок, гудзикам із пустотами, косметичним наборам, різним пов'язкам, у тому числі гіпсовим. Предмети контрабанди можуть приховуватись і на тілі людини: між пальцями ніг, у волоссі, в контейнерах, які кріпляться до зубів, у природних заглибленнях організму.

Поняття «**П.в.м.к.**» визнається як надання одним предметам вигляду інших, яке означає істотну заміну зовнішніх характерних ознак предметів, що дозволяє зарахувати їх до предметів іншого виду. Різновидом недостовірного декларування виступає перекручення основних характеристик товарів (ваги, об'єму, кількості), які переміщуються через митний

кордон, а також поширене в сучасній господарській практиці декларування товарів під іншими кодами, що дозволяє частково ухилятися від сплати митних платежів.

На відміну від попередніх варіантів **П.в.м.к.**, які так чи інакше пов'язані з фізичними діями правопорушника, наступний різновид приховування є певні підстави розглядати як інтелектуальне маскування контрабанди. Тобто подання підроблених документів, документів, що містять неправдиві дані, одержаних незаконним шляхом документів, що є підставою для переміщення інших предметів. Йдеться про коносаменти, товарно-транспортні накладні, ліцензії, митні декларації, вагонні листи, багажні списки та інші документи, які за формою відповідають встановленим вимогам і нібито дають право особі без перешкод перетнути митний кордон.

Використання підробленого документа охоплюється поняттям «**П.в.м.к.**», а тому дії винного не потребують додаткової кваліфікації за ст. 358 ККУ (підроблення документів, печаток, штампів та бланків, їх збування, використання підроблених документів). З метою вчинення контрабанди фізична особа спочатку може підробити документи, необхідні для незаконного переміщення предметів через митний кордон, а посадова особа здатна скоїти посадову підробку. Диспозицією ст. 366 ККУ (службове підроблення) охоплюється як матеріальна фальшивка, так і фальшування офіційних документів, коли уповноважений суб'єкт у документи, оформлені із зовнішнього боку правильно, вносить відомості, які за своїм змістом повністю або частково не відповідають дійсності (інтелектуальна підробка). У разі скоєння контрабанди особою, яка раніше вчинила фальшування документа, в її діях убачається реальна сукупність кримінальних правопорушень, а тому застосуванню підлягає не лише ст. ст. 201, 201-1, 201-3, 201-4, 305 ККУ, а й відповідна частина ст. 358 або ст. 366 ККУ [3].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48. Ст. 552.; 2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131.; 3. Антонов К.В, Антонов Р.К., Варава В.В., Карнаухов О.В. Організаційно-правові основи боротьби з контрабандою: навч. посібник. Дніпропетровськ: АМСУ, 2014.

Варава В.В.

ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ (англ. PROCEEDINGS IN CASES OF VIOLATION OF CUSTOMS RULES) – адміністративно-юрисдикційна діяльність суду або митного органу, спрямована на своєчасне, всебічне, повне та об'єктивне з'ясування обставин справ про порушення митних правил, вирішення їх з дотриманням вимог закону, забезпечення виконання винесених постанов, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню порушень митних правил, та запобігання таким правопорушенням (визначення ґрунтується на нормі ч. 1 ст. 486 МКУ, яка визначає завдання **П.**) [1]. **П.** – це самостійний різновид провадження в справах про адміністративні правопорушення і являє собою систему процесуальних норм, що визначають порядок, форми та методи діяльності уповноважених органів та їх посадових осіб, пов'язану з притягненням до адміністративної відповідальності осіб, винних у вчиненні митних правопорушень [2].

П. включає в себе виконання процесуальних дій, зазначених у ст. 508 МКУ (складення протоколу про порушення митних правил; опитування осіб, які притягаються до адміністративної відповідальності за порушення митних правил, свідків, інших осіб; витребування документів, необхідних для провадження у справі про порушення митних правил, або належним чином завірених їх копій чи витягів з них; тимчасове вилучення товарів, транспортних засобів та документів на них; митне обстеження; пред'явлення товарів, транспортних засобів і документів для впізнання; експертиза; взяття проб та зразків для проведення дослідження (аналізу, експертизи), розгляд справи, винесення постанови та її

перегляд у зв'язку з оскарженням (ч. 2. ст. 486 МКУ). Нормативне підґрунтя для здійснення **П.** утворюють загальні норми КУпАП [3] та спеціальні норми МКУ (Розділ ХІХ), а також низка підзаконних нормативно-правових актів, прийнятих Мінфіном [4, 5, 6, 7] тощо та Держмитслужбою [8]. В свій час важливе практичне значення мали методичні рекомендації для посадових осіб, які безпосередньо здійснювали правоохоронну функцію митних органів [9]. Стадія оскарження рішень в **П.**, крім МКУ та КУпАП, також регламентується положеннями КАСУ [10].

Учасниками **П.** є: особи, які притягуються до адміністративної відповідальності за порушення митних правил; власники товарів, транспортних засобів, зазначених у п. 3 ст. 461 МКУ (заінтересовані особи); представники осіб, які притягуються до адміністративної відповідальності за порушення митних правил, та заінтересованих осіб (законні представники, представники, які діють на підставі довіреності, доручення); захисники; представники митних органів (лише в разі здійснення **П.** судом); свідки; експерти; перекладачі; поняті (ст. 497, 501 МКУ) [1]. Процесуальні права та обов'язки осіб, які беруть участь у **П.** визначення як МКУ, так і іншими законодавчими та підзаконними актами.

Стадіями **П.** є: 1) порушення справи – складення протоколу про порушення митних правил (ст. 488, 494 МКУ); 2) вжиття заходів забезпечення провадження (ст. 507 МКУ, ст. 264-265 КУпАП); 3) збирання доказів шляхом проведення процесуальних дій: опитування осіб, які притягуються до адміністративної відповідальності за порушення митних правил, свідків, інших осіб; витребування документів, необхідних для **П.**, або належним чином завірених їх копій чи витягів з них; тимчасове вилучення товарів, транспортних засобів, зазначених у п. 3 ст. 461 МКУ, та документів на них; митне обстеження; пред'явлення товарів, транспортних засобів і документів для впізнання; експертиза; взяття проб та зразків для проведення дослідження (аналізу, експертизи) (ст.ст. 508-511, 513-517 МКУ); 4) укладення мирової угоди і припинення провадження у справі шляхом компромісу (ст. 521 МКУ); 5) підготовка справи до розгляду (ст. 278 КУпАП); 6) розгляд справи по суті (ст.ст. 489, 524-526, 528 МКУ, ст.ст. 279, 280 КУпАП); 7) винесення однієї з постанов: про проведення додаткової перевірки, про накладення адміністративного стягнення або про закриття провадження у справі (ст. 527 МКУ, ст. 283-285 КУпАП); 8) оскарження, яке може відбуватися щодо: заходів забезпечення **П.** (ст. 267 КУпАП); тимчасового вилучення товарів, транспортних засобів (ст. 512 МКУ); постанови у справі про порушення митних правил (ст. 529-533 МКУ, ст. 287-289, 292-296 КУпАП, ст. 286 КАСУ); 9) виконання постанов про накладення адміністративних стягнень за порушення митних правил (ст. 534-542 МКУ) [1, 2, 3]. Стадії вжиття заходів забезпечення провадження, укладення мирової угоди, оскарження – є факультативними. Стадію виконання постанов умовно теж можна віднести до факультативних, оскільки **П.** не обов'язково закінчується накладенням адміністративного стягнення.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48. Ст. 552.; 2. Приймаченко Д.В. Загальна характеристика провадження в справах про порушення митних правил. Адміністративна відповідальність за порушення митних правил: навч. посібник / за заг.ред. В.В. Ченцова. К.: Істина, 2010. 208 с.; 3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. № 51. Ст. 1122.; 4. Про затвердження Типової мирової угоди про припинення провадження в справі про порушення митних правил : наказ Міністерства фінансів України від 28.05.2012 р. № 607. *Офіційний вісник України*. 2012. № 52. Ст. 2105.; 5. Про затвердження форм документів адміністративного затримання : наказ Міністерства фінансів України від 28.05.2012 р. № 608. *Офіційний вісник України*. 2012. № 46. Ст. 1816.; 6. Про затвердження форм процесуальних документів у справах про порушення митних правил : наказ Міністерства фінансів України від 31.05.2012 р. № 652. *Офіційний вісник України*. 2012. № 50. Ст. 2009.; 7. Про затвердження форм рішення про проведення особистого огляду

та протоколу особистого огляду : наказ Міністерства фінансів України від 10.04.2005 р. № 414. *Офіційний вісник України*. 2012. № 39. Ст. 1176.; 8. Положення про порядок передачі до відділення або служби по боротьбі з контрабандою і порушеннями митних правил матеріалів справ про порушення митних правил, заведених іншими підрозділами митниці : затверджено наказом Державної митної служби України від 06.01.1999 р. № 8. URL: <http://surl.li/tssup>; 9. Методичні рекомендації щодо провадження у справах про порушення митних правил : затверджено наказом Державної митної служби України від 30.12.2004 р. № 936. (втратили чинність). URL: <http://surl.li/tssuw>; 10. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35-36, № 37. Ст. 446.

Літинський В.В., Приймаченко Д.В.

ПРОСТІ МИТНІ ТАРИФИ (англ. SIMPLE CUSTOMS TARIFFS) – базується на одній ставці митного оподаткування, тобто передбачає одну ставку мита для кожного товару незалежно від країни походження. Такий тариф є універсальним, але він не забезпечує достатньої маневреності в митній політиці, не передбачає пільгового або дискримінаційного мита і порівняно мало розповсюджений (Мексика, Болівія, Панама) [1].

П.м.т. за походженням завжди є автономним, тобто приймається країною без домовленостей з іншими державами у сфері митного регулювання ЗЕД. Слід зазначити, що при застосуванні експортного мита, як правило, діє **П.м.т.**, тоді як механізм дії імпортного мита передбачає використання декількох видів митних ставок. Це свідчить про різну функціональну мету використання даного заходу митно-тарифної політики. Якщо у першому випадку – це виконання митним тарифом протекціоністських функцій, то у другому – це регулювання товаропотоків з певних країн.

Літ.: 1. Гребельник О.П. Митна справа: підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 400 с.

Гребельник О.П.

ПРОФІЛЬ РИЗИКУ (англ. RISK PROFILE) – це опис будь-якої сукупності індикаторів ризику, у тому числі визначених комбінацій індикаторів ризику, що є результатом збору, аналізу та систематизації інформації.

П.р. є підставою для застосування визначених форм митного контролю у відношенні до тих чи інших товарів або осіб, у разі виявлення потенційних ризиків в результаті аналізу документів, відомостей та іншої інформації, наявної у розпорядженні митниць. **П.р.** затверджується Держмитслужбою і доводиться до відома посадових осіб, які здійснюють митне оформлення та митний контроль, і є підставою застосування до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності відповідних форм та обсягів митного контролю.

Для практики функціонування систем управління ризиками у розвинутих країнах характерна наступна структура **П.р.**: загальні відомості: номер; термін дії; відомості про область ризику: індикатори ризику (вага, вартість, кількість тощо); митний орган, що здійснює митні операції з товарами; зовнішньоторговельний контракт; митний режим; вид транспорту; заходи щодо мінімізації ризику: вказівка про застосування заходів; тип митного огляду; контактна інформація: контактна особа; особа, що підписала проєкт профілю.

П.р. виконують такі функції: джерело інформації про діяльність конкретного учасника зовнішньоекономічної діяльності або перевезення конкретних видів товарів; застосовуються у визначених областях ризику; застосовуються при оцінці ступеня ризику у межах певної області ризику шляхом використання індикаторів [1].

П.р. розробляє центральний підрозділ з питань координації застосування системи управління ризиками Держмитслужби для застосування у всіх митницях (митних постах). **П.р.** залежно від можливості автоматизації їх застосування можуть бути документальними або електронними. **П.р.** може бути представлений у формах паспорта **П.р.** і програмного коду

профілю ризику. Паспорт **П.р.** формується для документальних та електронних **П.р.** і використовується для документального опису **П.р.** Облік, зберігання і використання паспортів **П.р.** здійснюються відповідно до нормативно-правових актів України, які регулюють питання обліку, зберігання та використання документів, які містять службову інформацію. Програмний код **П.р.** формується лише для електронних профілів ризику, використовується для їх програмної реалізації й імплементується до окремого модуля автоматизованої системи управління ризиками. З метою опису підстав розроблення та розглянутих у **П.р.** областей ризику до **П.р.** формується аналітична довідка, яка може формуватись із використанням інформаційних технологій, у тому числі з використанням інформації з бази даних ризиків. Залежно від необхідності наповнення **П.р.** значеннями індикаторів ризику застосовуються звичайні (не передбачають наповнення під час застосування) та рамкові (передбачають наповнення під час застосування) **П.р.** При цьому під наповненням **П.р.** розуміється визначення конкретних значень окремих індикаторів ризику та інших параметрів. **П.р.** може містити одне або більше ризик-правил. Для рамкових **П.р.** кількість ризик-правил у ньому визначається кількістю внесених до нього комбінацій конкретних значень окремих індикаторів ризику та інших параметрів. На підставі інформації про результати застосування **П.р.**, а також інших даних, пов'язаних із дією **П.р.**, здійснюється контроль його ефективності. Відповідальний за контроль ефективності **П.р.** митний орган та періодичність здійснення контролю ефективності зазначаються у паспорті **П.р.** Загальний контроль ефективності **П.р.**, у тому числі з урахуванням інформації про контроль ефективності, проведений зазначеним у паспорті **П.р.** відповідальним митним органом, здійснює центральний підрозділ з питань координації застосування системи управління ризиками. На рівні Держмитслужби з метою систематизації інформації про **П.р.** із застосуванням інформаційних технологій ведеться реєстр **П.р.** [2].

Літ.: 1. Бережнюк І.Г., Несторишен І.В. Профіль ризику Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 3 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 570 с.; 2. Порядок здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.07.2015 р. № 684. (в ред.. наказу від 22.01.2021 р. № 32). URL: <http://surl.li/notim>

Бережнюк І.Г., Разумей Г.Ю.

ПРОФІЛЮВАННЯ РИЗИКІВ (англ. RISK PROFILING) – це сукупність способів та методів аналізу ризиків. **П.р.** як методика аналізу ризиків, яка полягає у виявленні (за встановленими профілями ризиків або відповідними ознаками) суб'єктів, з боку яких існує висока ймовірність протиправних дій (правопорушень), для проведення вибіркової (поглибленої) перевірки осіб і транспортних засобів [1]. Розроблення профілю ризику як основного етапу **П.р.** передбачає: 1) визначення індикаторів ризику; 2) визначення доцільності застосування негативної та позитивної історії у профілі ризику (здійснюється лише для електронних профілів ризику); 3) визначення алгоритму обчислення ступеня ризику за профілем ризику та залежно від ступеня ризику адекватних заходів, необхідних для запобігання або мінімізації ризиків (форм та обсягів митного контролю), якщо необхідність визначення таких заходів передбачено профілем ризику. Рішення про схвалення та введення в дію електронних профілів ризику, змін до них, припинення дії електронних профілів ризику, як правило, приймає Експертна комісія із застосування системи управління ризиками, яка утворюється Держмитслужбою [2]. Процедура **П.р.** повинна визначати такий порядок: збирання, оброблення та систематизування інформації; установлення профілю загрози, тобто опис сфери загрози (правопорушення) та сфери ризику, характерних лише для нього ознак – індикаторів ризику; формалізація шляхом реєстрації формуляра затвердженого профілю ризику та аналітичної довідки на паперових та електронних носіях; практичне застосування

П.р. персоналом під час несення служби, яке здійснюється за формулярами (описами) профілів ризику або характерними (типовими) ознаками можливого правопорушення; моніторинг зареєстрованих профілів, їх корегування та внесення нової інформації до формуляра профілю (реєстрація позитивних результатів або їх відсутності у разі спрацювання профілю ризику) [1, с. 313].

Літ.: 1. Бережнюк І.Г., Несторишен І.В. Профіль ризику Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 3 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 570 с.; 2. Порядок здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.07.2015 р. № 684. (в ред. наказу від 22.01.2021 р. № 32). URL: <http://surl.li/notim>

Разумей Г.Ю.

ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ В МИТНИХ ОРГАНАХ (англ. SERVICE IN CUSTOMS AUTHORITIES) – період існування службових правовідносин між митним органом та його посадовою особою від моменту виникнення до моменту припинення цих правовідносин. Нормативного визначення цього терміну немає. Зокрема О. Дрозд виділяє наступні стадії проходження державної служби: вступ на державну службу; призначення на посаду державної служби; прийняття присяги державного службовця; просування державного службовця по службі; оцінення результатів службової діяльності; підвищення рівня професійної компетентності державних службовців; припинення державної служби [1].

П.с.м.о. регулюється загальними нормами ЗУ «Про державну службу» [2], а також спеціальними нормами глави 79 МКУ. Умови прийняття на службу до митних органів визначені ч. 1, 3 ст. 570 МКУ, якими встановлено наступні вимоги: наявність громадянства України, досягнення 18-річного віку, повна дієздатність, здатність за своїми діловими та моральними якостями, освітнім рівнем і станом здоров'я виконувати завдання, покладені на ці органи, відсутність судимості за вчинення умисного кримінального правопорушення, відсутність притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення корупційних діянь та інших правопорушень, пов'язаних з корупцією протягом року, що передував зверненню до митного органу з приводу працевлаштування [3]. Порядок проведення конкурсу на заміщення вакантних посад державних службовців в митних органах визначено загальними положеннями, що встановлені КМУ [4], а також спеціальними положеннями, що визначені Держмитслужбою [5]. Особливості обмежень, пов'язаних з проходженням державної служби посадовими особами митних органів, визначено ч. 2 ст. 572 МКУ, де вказано, що посадові особи митних органів не можуть обіймати посади, перебування на яких передбачає прийняття рішень з питань діяльності підприємств, контроль за діяльністю яких відповідно до розділу XV МКУ покладено на митні органи, а також службові зносини з такими підприємствами, якщо у штаті цих підприємств перебувають близькі родичі зазначених посадових осіб [3]. **П.с.м.о.** характеризується також наявністю 12 спеціальних звань посадових осіб митних органів, найнижчим з яких є молодший інспектор митної служби, а найвищим – дійсний державний радник митної служби (ст. 573 МКУ) [3]. КМУ було затверджено Положення про спеціальні звання посадових осіб митних органів з Переліком посад у митних органах та граничних спеціальних звань за такими посадами, а також Порядок присвоєння спеціальних звань посадовим особам митних органів та Співвідношення між спеціальними званнями митної служби України та/або спеціальними званнями посадових осіб митних органів та спеціальними званнями посадових осіб митних органів [6].

Особливості оплати праці посадових осіб митних органів визначені постановою КМУ, якою було затверджено Схему посадових окладів посадових осіб митних органів, Схему посадових окладів посадових осіб та працівників спеціалізованого підрозділу апарату

Держмитслужби, які безпосередньо здійснюють розроблення програмного забезпечення для митних органів, а також Порядок встановлення, призупинення, зменшення чи скасування надбавок та встановлення премій посадовим особам митних органів, посадовим особам та працівникам спеціалізованого підрозділу апарату Держмитслужби, які безпосередньо здійснюють розроблення програмного забезпечення для митних органів [7].

Літ.: 1. Дрозд О. Проходження державної служби в Україні як складова предмета адміністративно-правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 10. С. 102-106.; 2. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 р. № VIII. *Відомості Верховної Ради України*, 2016. № 4. Ст. 43.; 3. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 4. Порядок проведення конкурсу на заміщення вакантних посад державних службовців : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 15.02.2002 р. № 169. *Офіційний вісник України*. 2002. № 8. Ст. 351.; 5. Порядок проведення конкурсу на заміщення вакантних посад державних службовців в митній службі України : затверджено наказом Державної митної служби України від 07.10.2010 р. № 1174. URL: <http://surl.li/tssvs>; 6. Про спеціальні звання посадових осіб митних органів : постанова Кабінету Міністрів України від 17.06.2020 р. № 501. *Урядовий кур'єр*. 2020. № 116.; 7. Деякі питання оплати праці посадових осіб та працівників митних органів : постанова Кабінету Міністрів України від 20.10.2021 р. № 1103. *Урядовий кур'єр*. 2021. № 206.

Літинський В.В.

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДОКУМЕНТИ В СПРАВАХ ПРО ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ (англ. PROCEDURAL DOCUMENTS IN THE CASE OF VIOLATION OF CUSTOMS RULES) – це документи, якими фіксуються визначені МКУ [1] дії та рішення посадових осіб митних органів та осіб, які беруть участь у провадженні в справах про порушення митних правил (далі – ПМП), документи, що складаються при здійсненні процесуальних дій під час провадження в справах про ПМП, що передбачені ст. 508 МКУ та інші акти, в яких відображені процесуальні рішення та їх характеристика. Відповідно до МКУ в провадженні в справах про ПМП можуть складатись наступні **П.д.**: протокол про порушення митних правил (ст. 494 МКУ); додаток до протоколу про порушення митних правил (ст. 511 МКУ); рішення про адміністративне затримання (ст. 507 МКУ); протокол адміністративного затримання (ст. 507 МКУ); протокол опитування (ст. 509 МКУ); протокол про тимчасове вилучення товарів, транспортних засобів і документів (ст. 511 МКУ); додаток до протоколу про тимчасове вилучення товарів, транспортних засобів і документів (ст. 511 МКУ); скарги на рішення, дії посадових осіб в провадженні в справах про порушення митних правил (наприклад, скарга на рішення про застосування тимчасового вилучення товарів, транспортних засобів та документів (ст. 512 МКУ) тощо); протокол про митне обстеження (ст. 513); протокол про пред'явлення товарів, транспортних засобів і документів для впізнання (ст. 514 МКУ); висновок експерта (ст. 515 МКУ); постанова про призначення експертизи (ст. 516 МКУ); постанова про взяття проб і зразків (ст. 517 МКУ); протокол про одержання проб і зразків для проведення експертизи (ст. 517 МКУ); додаток до протоколу про одержання проб і зразків для проведення експертизи (ст. 517 МКУ); доручення посадової особи митних органів на проведення окремих процесуальних дій (ст. 518 МКУ); мирова угода між особою, яка вчинила порушення митних правил та посадовою особою митного органу (ст. 521 МКУ); постанова в справі про порушення митних правил (ст. 527 МКУ); скарга (адміністративний позов) на постанову митного органу у справі про порушення митних правил (ст. 529 МКУ); рішення за результатами перевірки законності та обґрунтованості постанови у справі про порушення митних правил (ст. 530 МКУ). Крім того у провадженні в справах про порушення митних правил можуть подаватись заяви (доводи, міркування, заперечення) та клопотання від осіб, які беруть участь у цьому провадженні.

Форми процесуальних документів, що складаються посадовими особами в процесі здійснення процесуальних дій, що передбачені ст. 508 МКУ затверджені Мінфіном [2].

Про кожний випадок виявлення ПМП уповноважена посадова особа митного органу, яка виявила таке порушення, невідкладно складає **П.д.** – протокол про порушення митних правил за встановленою формою [2]. Протокол повинен містити такі дані: 1) дату і місце його складення; 2) посаду, прізвище, ім'я, по батькові посадової особи, яка склала протокол; 3) необхідні для розгляду справи відомості про особу, яка притягується до відповідальності за ПМП, якщо її встановлено; 4) місце, час вчинення, вид та характер ПМП; 5) посилання на статтю МКУ, що передбачає адміністративну відповідальність за таке порушення; 6) прізвища та адреси свідків, якщо вони є; 7) відомості щодо товарів, у тому числі транспортних засобів особистого користування, транспортних засобів комерційного призначення та документів, вилучених в справі про ПМП; 8) інші необхідні для вирішення справи відомості (ч. 2 ст. 494 МКУ) [1]. При складенні протоколу необхідно точно вказувати дані про особу, яка притягується до адміністративної відповідальності (П.І.Б., посада, юридична та фактична адреса). Особа правопорушника встановлюється на підставі документів, що посвідчують особу (паспорт, військовий квиток, посвідчення водія тощо). Неприпустимо записувати в протоколі прізвище порушника тільки з його слів. При викладенні суті ПМП у протоколі зазначаються обставини його виявлення, спосіб учинення, характер правопорушення, кваліфікаційні ознаки. Якщо вчиненні протиправні дії кваліфікуються за кількома статтями МКУ у протоколі послідовно описуються ознаки цих ПМП. При потребі оформлюється додаток до протоколу за встановленою формою, який є невід'ємною частиною протоколу [2]. Про заповнення додатка у відповідній графі протоколу вчиняється запис.

Особа, яка притягується до адміністративної відповідальності за ПМП, має право дати пояснення та висловити зауваження щодо змісту протоколу, а також письмово викласти мотиви своєї відмови від підписання протоколу. Власноручно викладені цією особою пояснення додаються до протоколу, про що до протоколу вноситься відповідний запис із зазначенням кількості аркушів, на яких подано такі пояснення.

Складення протоколу за відсутності особи, яка притягується до відповідальності, можливо, коли встановлено факт її відсутності на території України, а також у випадках, коли цю особу викликано до митниці запрошенням, однак вона не з'явилась, не повідомивши про причини. У запрошенні зазначається, куди й до кого особа повинна з'явитися, а також день і час. Запрошення вручається особі під підпис, а в разі її тимчасової відсутності - дорослим членам сім'ї, адміністрації за місцем роботи, житловим органам за місцем проживання або надсилається їй рекомендованим листом з повідомленням.

Протокол підписується посадовою особою, яка його склала. Якщо при складенні протоколу була присутня особа, яка притягується до адміністративної відповідальності за порушення митних правил, протокол підписується і цією особою, а за наявності свідків - і свідками. Якщо особа, яка притягується до адміністративної відповідальності за ПМП, відмовляється підписати протокол, до протоколу вноситься відповідний запис. Особа, яка притягується до адміністративної відповідальності за ПМП, має право дати пояснення та висловити зауваження щодо змісту протоколу, а також письмово викласти мотиви своєї відмови від підписання протоколу. Власноручно викладені цією особою пояснення додаються до протоколу, про що до протоколу вноситься відповідний запис із зазначенням кількості аркушів, на яких подано такі пояснення.

У разі складення протоколу особі, яка притягується до адміністративної відповідальності за ПМП, роз'яснюються її права, передбачені МКУ, та повідомляється про можливість припинення провадження у справі про ПМП шляхом компромісу, про що до протоколу вноситься відмітка, яка підписується цією особою. У разі потреби в протоколі зазначаються також місце, дата і час розгляду справи. Протокол складається у двох

примірниках, один з яких вручається під розписку особі, яка притягується до адміністративної відповідальності за ПМП.

У разі відмови особи, яка притягується до адміністративної відповідальності, одержати примірник протоколу до протоколу вноситься відповідний запис, який підписується посадовою особою митного органу, яка склала протокол, та свідками, якщо вони є, після чого зазначений примірник протягом трьох робочих днів надсилається особі, яка притягується до адміністративної відповідальності за ПМП, за повідомленою нею або наявною в митних органах адресою (місце проживання або фактичного перебування).

Якщо при складенні протоколу особа, яка притягується до адміністративної відповідальності за ПМП, не була присутня, до протоколу вноситься відповідний запис, який підписується посадовою особою митного органу, яка склала протокол, та свідками, якщо вони є, після чого один примірник протягом трьох робочих днів надсилається особі, яка притягується до адміністративної відповідальності, за повідомленою нею або наявною в митних органах адресою (місце проживання або фактичного перебування). Протокол вважається врученим у тому числі у разі, якщо ця особа не перебувала за повідомленою нею або наявною в митних органах адресою або місце проживання чи фактичного перебування, повідомлене такою особою, є недостовірним. **П.д.** фіксують процесуальні дії в справі про ПМП, встановлені факти і обставини, необхідні для вирішення справи, та є доказами у справі про ПМП. Так, наприклад, посадова особа митного органу, у провадженні якої знаходиться справа про ПМП, може опитувати особу, яка притягується до адміністративної відповідальності за це правопорушення, а також свідків, інших осіб. Особи, які викликаються для опитування, повинні з'явитися на виклик митного органу і правдиво повідомити все, що їм відомо про обставини, які стосуються справи про ПМП. Особи, які підлягають опитуванню у справі, викликаються повісткою, яка вручається їм під розписку, або телефонограмою, телеграмою чи за допомогою інших засобів зв'язку. У повістці зазначаються прізвище, ім'я, по батькові особи, яка викликається для опитування, посада, прізвище, ім'я, по батькові посадової особи митного органу, у провадженні якої знаходиться справа про ПМП, місце та час явки. Про проведення опитування складається такий **П.д.** як протокол опитування в справі про порушення митних правил (ст. 509 МКУ), що є процесуальним документом, яким засвідчуються обставини справи, пояснення по суті справи особи, що притягається до відповідальності/свідка/інших осіб. Особа, яка притягається до відповідальності в справі про ПМП, має право відмовитись від надання пояснень згідно ст. 63 Конституції України, або зазначити, що пояснення нею будуть надані додатково, або надати зауваження і доповнення до протоколу про ПМП по суті справи, що в обов'язково має бути зафіксовано в протоколі опитування.

У разі вчинення ПМП, яка не має в Україні постійного місця проживання або адреси, допускається тимчасове вилучення товарів, транспортних засобів у кількості, необхідній для забезпечення стягнення штрафу або вартості товарів, транспортних засобів відповідно до ст. 511 МКУ. Тимчасово вилучені товари, у тому числі транспортні засоби особистого користування, транспортні засоби комерційного призначення та документи повинні бути перелічені у **П.д.** – протоколі про тимчасове вилучення товарів, транспортних засобів і документів, або в доданому до нього описі з точним зазначенням кількості, міри, ваги та особливих ознак цих товарів, транспортних засобів та документів, а також вартості товарів, транспортних засобів. Протокол, на відміну від додатку до протоколу про ПМП, не тільки містить інформацію про вилучені в справі про ПМП товари – безпосередні предмети ПМП і транспортні засоби та документи, а, перш за все, засвідчує факт вилучення товарів, транспортних засобів, документів, носія(їв) електронних документів, та факт присутності/відсутності під час проведення зазначених процесуальних дій громадянина (посадової особи підприємства, установи, організації), у якого вилучено товари, та понять.

Посадова особа митного органу, у провадженні якої знаходиться справа про ПМП і яка має достатні підстави вважати, що на території або в приміщеннях підприємств, або в транспортних засобах, що їм належать, знаходяться товари, що є безпосередніми предметами порушення митних правил, або товари із спеціально виготовленими сховищами (тайниками), що використовувалися для приховування безпосередніх предметів порушення митних правил від митного контролю, транспортні засоби, що використовувалися для переміщення безпосередніх предметів порушення митних правил через митний кордон України, а також документи та інформація, у тому числі ті, що перебувають в електронному вигляді, необхідні для розгляду справи про порушення митних правил, може проводити митне обстеження таких територій, приміщень або транспортних засобів. Про проведення митного обстеження складається окремий **П.д.** – протокол про митне обстеження (ст. 513 МКУ). За рішенням посадової особи митного органу, у провадженні якої знаходиться справа про ПМП, особі, яка вчинила це порушення, а також свідку, можуть бути пред'явлені товари, транспортні засоби, документи для впізнання. Про пред'явлення товарів, транспортних засобів, документів для впізнання складається такий **П.д.** як протокол про пред'явлення товарів, транспортних засобів і документів для впізнання (ст. 514 МКУ).

Якщо для з'ясування питань, що виникають у справі про ПМП, виникла потреба у спеціальних знаннях з окремих галузей науки, техніки, мистецтва, релігії тощо, посадовою особою, у провадженні якої знаходиться справа про ПМП, призначається експертиза. Ця процесуальна дія вимагає складення такого **П.д.** як постанова про призначення експертизи, у якій визначаються підстави для призначення експертизи, прізвище експерта або найменування спеціалізованого органу з питань експертизи та досліджень центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, його відокремленого підрозділу чи іншої відповідної установи, в якій має проводитися експертиза. У цій же постанові ставляться конкретні питання, які мають бути вирішені під час проведення експертизи, а також визначаються матеріали, що передаються у розпорядження експерта.

Посадова особа митного органу, у провадженні якої знаходиться справа про ПМП, має право відбирати в осіб, які притягуються до відповідальності за ПМП, зразки підпису, почерку, а також брати проби та зразки товарів, необхідні для проведення експертизи. У цьому випадку складається **П.д.** – постанова про взяття проб і зразків (ст. 517 МКУ). Про взяття проб та зразків складається **П.д.** – протокол про одержання проб і зразків для проведення експертизи та, за потреби – додаток до протоколу про одержання проб і зразків для проведення експертизи [2].

Експерт за результатами свого дослідження складає **П.д.** – висновок експерта у письмовій формі від свого імені. У висновку викладаються суть проведеної ним експертизи та обґрунтування відповіді на поставлені запитання.

У справі про ПМП митний орган або суд (суддя), що розглядає справу, виносить одну з постанов у справі про порушення митних правил: 1) про проведення додаткової перевірки; 2) про накладення адміністративного стягнення; 3) про закриття провадження у справі (ст. 527 МКУ). МКУ не містить вимог до даного **П.д.**, тому, в цьому випадку застосовуються норми КУпАП [3]. Постанова повинна містити: найменування органу (прізвище, ім'я та по батькові, посада посадової особи), який виніс постанову; дату розгляду справи; відомості про особу, стосовно якої розглядається справа (прізвище, ім'я та по батькові (за наявності), дата народження, місце проживання чи перебування; опис обставин, установлених під час розгляду справи; зазначення нормативного акту, що передбачає відповідальність за таке адміністративне правопорушення; прийняте у справі рішення (ст. 283 КУпАП). Постанова повинна містити вирішення питання про вилучені речі і документи, а також вказівку про порядок і строк її оскарження. Постанова суду (судді) про накладення адміністративного стягнення повинна містити положення про стягнення з особи, щодо якої її винесено, судового збору.

Постанова митниці у справі про ПМП може бути оскаржена до Держмитслужби, або до місцевого загального суду як адміністративного суду в порядку, передбаченому КАСУ (ст. 529 МКУ). За результатами перевірки законності та обґрунтованості постанови митниці у справі про ПМП посадовими особами Держмитслужби, що проводили перевірку, приймається один з **П.д.** – постанова про залишення постанови без змін, а скарги - без задоволення; постанова про скасування постанови і надіслання справи на новий розгляд; постанова про скасування постанови та закриття справи; постанова про зміну виду адміністративного стягнення в межах відповідальності, передбаченої за відповідне порушення митних правил, з тим, однак, щоб це стягнення не було посилено (ст. 530 МКУ).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Про затвердження форм процесуальних документів у справах про порушення митних правил: наказ Міністерства фінансів України від 31.05.2012 р. № 652. *Офіційний вісник України*. 2012. № 50. Ст. 2009.; 3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. № 51. Ст. 1122.

Ветушенко О.М., Приймаченко Д.В.

Р

РАДА МИТНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА – див. ВСЕСВІТНЯ МИТНА ОРГАНІЗАЦІЯ.

РАМКОВІ СТАНДАРТИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ТА СПРОЩЕННЯ СВІТОВОЇ ТОРГІВЛІ (англ. FRAMEWORK OF STANDARDS TO SECURE AND FACILITATE GLOBAL TRADE (WCO SAFE FRAMEWORK OF STANDARDS) – були затверджені 23.06.2005 р. резолюцією на щорічній сесії ВМО [1]. **Р.с.** являють собою набір принципів і стандартів та пропонувалися для прийняття в якості мінімуму того, що повинно бути зроблено членами ВМО [2]. Метою запровадження **Р.с.** було: встановлення стандартів, які забезпечують підвищення безпеки й полегшення функціонування міжнародного ланцюга поставки товарів на світовому рівні з метою досягнення більшої визначеності та передбачуваності; забезпечення комплексного управління міжнародним ланцюгом поставок товарів для всіх видів транспорту; підвищення ролі, функцій і можливостей митних адміністрацій для вирішення проблем і використання можливостей 21 століття; укріплення співробітництва між митними адміністраціями з метою розширення їх можливостей по виявленню партій товарів підвищеного ризику; укріплення співробітництва між митними адміністраціями та суб'єктами господарювання; сприяння безперервному руху вантажів по всьому безпечному міжнародному ланцюгу поставок товарів.

Р.с. складаються з чотирьох основних елементів: вони передбачають гармонізацію вимог щодо попереднього електронного повідомлення про вантаж при імпорті, експорті та транзиті; усі країни, які приєднуються до **Р.с.**, беруть на себе зобов'язання послідовно підходити до питань управління ризиками з метою вирішення питань безпеки; **Р.с.** вимагають, щоб за обґрунтованим запитом приймаючої країни-імпортера, заснованому на порівняльній методиці відстеження ризиків, митні адміністрації країни-експортера проводили огляд контейнерів і вантажів підвищеного ризику при експорті, бажано з використанням такої апаратури виявлення без фізичного втручання як рентген апарати та детектори радіації; в **Р.с.** визначаються пільги, які митні адміністрації будуть надавати суб'єктам господарювання, які дотримуються мінімальних стандартів безпеки міжнародного ланцюга поставки товарів та використовують ефективні методи роботи.

Р.с., засновані на чотирьох вищевказаних елементах, спираються на дві «опори»: систему угод між митними адміністраціями та партнерські відносини між митними адміністраціями та суб'єктами господарювання. Така стратегія двох «опор» має багато

переваг. Ці «опори» припускали наявність набору стандартів, скомпонованих таким чином, щоб гарантувати легкість в розумінні та оперативне застосування на міжнародному рівні. Крім того, **Р.с.** були побудовані з урахуванням існуючих у ВМО заходів щодо забезпечення безпеки і полегшення торгівлі, а також програм, розроблених митними адміністраціями країн-членів. На момент прийняття **Р.с.** було визначено первинний мінімальний набір із 17 стандартів, які було виокремлено в дві групи: стандарти, розроблені з метою розвитку співробітництва між митними адміністраціями країн-членів ВМО; стандарти, призначені для розвитку співробітництва між митними адміністраціями країн-членів РМС та суб'єктами господарювання. До першої групи стандартів було включено такі 11 стандартів: повноваження на перевірку вантажу; комплексне управління ланцюгом постачання товарів; сучасні технології під час огляду; вантаж або контейнери підвищеного ризику; системи управління ризиками; попередня електронна інформація; показники ефективності; цільовий відбір та комунікація; морально-етичні якості персоналу; оцінка безпеки; перевірка з метою безпеки при відправленні. Друга група з 6 стандартів регламентувала питання безпеки; партнерства; технології; повноважень; полегшення; комунікації.

Р.с. – унікальний документ, який дозволив перейти на нові принципи безпечної міжнародної торгівлі, визначив початок принципово нового підходу до методів роботи та взаємодії митних адміністрацій та суб'єктів господарювання. З того часу, ведеться робота над модернізацією та поліпшенням документа, головним чином, включення до його тексту нових положень, що стосуються інновацій в сфері митного регулювання. Зокрема, **Р.с.** було доповнено третім блоком із 12 стандартів щодо співробітництва між митними адміністраціями, іншими урядовими і міжурядовими органами (стандарти взаємної співпраці між митними адміністраціями та іншими компетентними державними органами, які регулюють рух вантажів на різних видах транспорту, включаючи інтермодальні; процедур/домовленостей про співпрацю; гармонізації програм безпеки; гармонізації національних заходів контролю; розробки заходів щодо безперервності бізнесу та відновлення; гармонізації вимог щодо подання даних; взаємної співпраці між митними адміністраціями та іншими компетентними державними органами, що займаються безпекою ланцюгів поставок через кордони або в межах митного союзу; розробки домовленостей про співробітництво або протоколів між Урядом та іншими установами, які працюють сумісно на спільному кордоні або в межах митного союзу; гармонізації програм безпеки; гармонізації заходів транскордонного контролю; налагодження взаємної співпраці; розробки домовленостей про співробітництво або протоколів між ВМО та іншими міжнародними міжурядовими організаціями (наприклад, СОТ, ВПС тощо, які безпосередньо займаються безпекою ланцюга поставок [3]. Досвід реалізації **Р.с.** засвідчив, що як митні адміністрації так і суб'єкти господарювання отримали позитивні результати та переваги від їх запровадження. **Р.с.** заклали нормативне підґрунтя, яке дозволило активізувати світову торгівлю, підвищити рівень її захищеності від терористичних посягань і збільшити вклад митних адміністрацій та суб'єктів господарювання в процес підвищення соціально-економічного благоустрою держав. Вони дозволили розширити можливості митних адміністрацій стосовно виявлення партій товарів підвищеного ризику для подальшої роботи з ними, а також підвищити ефективність управління товарами, прискорюючи, таким чином, процес митного оформлення і пропуску товарів [2].

Літ.:1. WCO. Resolution of the Customs Co-operation Council on the Framework of Standards to Secure and Facilitate Global Trade (Brussels, 2005). URL: <http://surl.li/tvjby>; 2. WCO SAFE Framework of Standards. Brussels, World Customs Organization, 2006. URL: <http://surl.li/tvkbq>; 3. WCO SAFE Framework of Standards 2021. URL: <http://surl.li/tvjdv>

Приймаченко Д.В.

РАХУНОК-ПРОФОРМА (англ. PROFORMA INVOICE) – різновид документу, що подається декларантом для підтвердження заявленої митної вартості (ст. 53 МКУ) [1]. **Р.п.** містить відомості про ціну і вартість товару, але не є розрахунковим документом, оскільки не містить вимоги про сплату вказаної в ньому суми. Виконуючи решту всіх функцій рахунку, він не виконує головної функції рахунку як платіжного документа. **Р.п.** зазвичай виписується при постачаннях товарів на консигнацію, бартер, на виставки, аукціони, постачаннях давальницької сировини по договорах на переробку, постачаннях товарів як дар або безвідплатна допомога (в цьому випадку може виписуватися тільки для цілей митної оцінки). **Р.п.** не може використовуватися для оплати поставок.

Р.п. – це оферта продавця потенційному покупцю. Зовні **Р.п.** відрізняється від комерційного рахунку тільки назвою і може служити пропозицією покупцеві розмістити в даній фірмі своє замовлення. **Р.п.** виставляється також експортером на прохання імпортера, якому необхідно здійснити митні та валютні формальності ще до відвантаження товару (одержання імпоротної ліцензії або дозволу на обмін національної валюти на іноземну). Як правило, **Р.п.** містить усі відомості (ціну, умови поставки), необхідні для того, щоб після одержання згоди покупця на ці умови вважати контракт укладеним. За цієї умови всі дані **Р.п.** переносяться у точній відповідності на комерційний рахунок, який виписується у належному порядку. Часто імпортер вимагає, щоб експортер зазначив у своєму рахунку, що всі умови відповідають умовам **Р.п.** **Р.п.** може бути виписана, коли угоду ще не укладено, у таких випадках: за відправки товарів посередникові на консигнацію (у **Р.п.** зазначаються ціни, за якими слід продавати товари); разом з офертою покупцеві (для пришвидшення підписання контракту в умовах конкуренції з боку інших постачальників); після того, як експортер прийняв пропозицію висунути умови поставок. **Р.п.** не виконує головної функції рахунку як платіжного документа, але виконує решту функцій рахунку. Якщо **Р.п.** містить зазначену ціну кожного виду або сорт товару, його називають специфікованим **Р.п.Р.п.** може бути виписаний на відвантажений, але ще не проданий товар і навпаки. **Р.п.** може бути також кошторисом, за допомогою якого імпортер може ознайомитись з основними даними про товар, який він бажає купити та з порядком розрахунків, а також визначити розмір витрат.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Вакульчик О.М. Рахунок-проформа. Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 3 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 570 с.

Вакульчик О.М.

РАХУНОК-ФАКТУРА – див. ІНВОЙС

РЕГІОНАЛЬНА КОНВЕНЦІЯ ПРО ПАН-ЄВРО-СЕРЕДЗЕМНОМОРСЬКІ ПРЕФЕРЕНЦІЙНІ ПРАВИЛА ПОХОДЖЕННЯ (Пан-Євро-Мед, РК ПСМ) (англ. REGIONAL CONVENTION ON PAN-EURO-MEDITERRANEAN PREFERENTIAL RULES OF ORIGIN (REMCONVENTION) [1] – інструмент, розроблений ЄС для співпраці зі своїми торговельними партнерами, а також останніх між собою, який встановлює ідентичні правила походження товарів, що застосовуються в рамках угод про вільну торгівлю, укладених між її Договірними сторонами, спрямований на посилення взаємних економічних зв'язків, збільшення товарообігу та отримання більших вигід від ЗВТ серед учасників цієї домовленості. Учасницями **Р.к.** є 52 країни світу: країни ЄС, ЄАВТ (Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія, Швейцарія), Албанія, Алжир, Боснія і Герцеговина, Грузія, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Ліван, Косово, Північна Македонія, Марокко, Молдова, Палестина, Сербія, Сирія, Туніс, Туреччина, Україна, Фарерські острови та Чорногорія).

Р.к. об'єднує декілька зон вільної торгівлі, утворених країнами-учасницями **Р.к.**, які в рамках угод про вільну торгівлю між собою використовують ідентичні преференційні

правила походження товарів на основі діагональної кумуляції. Продукцію, яка отримала статус походження в одній із країн, можна використовувати у виробничих процесах у будь-якій з інших країн без втрати цією продукцією статусу походження, який надає преференції при сплаті мит. Це правило сприяє багатосторонній торгівлі в рамках **Р.к.** і дозволяє здійснювати взаємні поставки за преференційними митними тарифами, що збільшує товарообіг між сторонами. принцип вільної торгівлі полягає у взаємному скасуванні мит та інших бар'єрів у торгівлі між країнами, що є сторонами відповідної угоди. Умовою надання відповідних преференцій при експорті/імпорті є визначення країни походження товару. Для використання преференцій товар має бути виготовлений у країні, що є стороною Угоди про вільну торгівлю. Забороняється здійснювати реекспорт із використанням преференцій з іншої країни, яка не є стороною угоди. Використання складових походженням з інших країн можливе тільки при наявності достатнього ступеня переробки продукції у країні, яка є стороною такої угоди. Конкретний рівень достатньої переробки, що дозволить скористатися преференціями тієї чи іншої зони вільної торгівлі, визначається у відповідних міждержавних угодах. Саме тому розділи та додатки до угод про вільну торгівлю, які визначають правила походження товарів, мають величезне значення для майбутніх торговельних відносин країн. Важливим поняттям, пов'язаним із правилами визначення, є кумуляція. Кумуляція дозволяє продуктам, які отримали статус походження в одній країні, а в подальшому були оброблені в іншій країні, не втрачати преференційного статусу, пов'язаного з їхнім походженням. Так, ніби вони виникли в останній країні, без втрати вигід від тарифних преференцій при експорті в третю країну, з якою є пільговий торговельний режим. Існує три типи кумуляції – двостороння, діагональна та повна [2].

Можливість приєднання України до **Р.к.** була передбачена положеннями Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. У вересні 2016 року Україна подала заявку на участь у Конвенції, яка була схвалена Спільним комітетом Конвенції у травні 2017 року. Відповідний нормативно правовий акт про приєднання нашої держави до **Р.к.** набув чинності 12.12.2017 р. Україна набула статусу учасниці 01.02.2018 р.[3]. На момент набуття участі Україною було укладено угоди про вільну торгівлю з наступними учасниками **Р.к.**: Грузія, ЄАВТ, Північна Македонія, Молдова, Чорногорія. Створення зони вільної торгівлі передбачено також Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. Ці угоди містили протоколи про походження товарів із власними відмінностями, характерними для кожної з них. Українська сторона здійснює роботу щодо заміни згаданих протоколів правилами походження **Р.к.**. Між учасниками **Р.к.** діє загалом понад 40 угод про вільну торгівлю.

Застосування положень **Р.к.** між Україною та ЄС у двосторонній торгівлі розпочалося з 01.01.2019 р. Положення **Р.к.** відкрили додаткові можливості для українських виробників: вони можуть використовувати принцип діагональної кумуляції походження товарів, що застосовується між учасниками Конвенції за умови існування між ними режимів вільної торгівлі. На практиці застосування положень **Р.к.** означає, що український виробник зможе закуповувати сировину або комплектуючі в одній зі сторін - учасниць **Р.к.**, а готову продукцію експортувати до іншої учасниці **Р.к.** без сплати мита або за заниженою ставкою мита[4]. За попередніми оцінками перспективними секторами економіки для застосування положень **Р.к.** є: виробництво автомобільних комплектуючих, машинобудування, деревообробна промисловість (виробництво готових меблів), текстильна промисловість та виробництво взуття.

У листопаді 2020 року відбулося 10-е засідання Спільного комітету **Р.к.**. Україна увійшла до 5 країн-учасниць Пан-Євро-Мед (Норвегія, Швейцарія, Ізраїль та Турція), якими на засіданні презентовано механізм видачі електронних сертифікатів з перевезення товару EUR.1. З метою забезпечення спрощеного допуску товарів українського походження на зовнішні ринки з наданням преференційного режиму оподаткування Держмитслужбою на веб-порталі «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» за адресою

<https://cabinet.customs.gov.ua/certorigcheck> запроваджено сервіс перевірки факту видачі сертифікатів з перевезення (походження) форми EUR.1 в режимі реального часу. Для перевірки сертифікатів достатньо зазначити дату, номер сертифіката та вагові показники партії товару. Крім того, за допомогою програмно-інформаційного комплексу автоматизованої системи митного оформлення при видачі сертифікатів EUR.1 в графі 7 проставляється QR-код (двовимірний штрих код), що дає можливість при розпізнаванні його сканувальним пристроєм (в тому числі за допомогою камери смартфона) встановити факт видачі сертифіката EUR.1 та переглянути в електронному вигляді відомості, що містяться в ньому, на Єдиному державному інформаційному веб-порталі «Єдине вікно для міжнародної торгівлі». Така технологія буде використана при видачі митницями Держмитслужби електронних сертифікатів EUR.1, застосування яких передбачено Угодою про вільну торгівлю між Кабінетом Міністрів України та Урядом Держави Ізраїль [5].

Відповідно до інформації Держмитслужби запроваджено Альтернативні правила походження товарів Регіональної конвенції про пан-євро середземноморські преференційні правила походження до угод про вільну торгівлю: з Молдовою 24.05.2023, з Північною Македонією 06.07.2023, з ЄС 01.12.2023[6]. Разом з тим, Рішенням Підкомітету Україна-ЄС з питань митного співробітництва від 16.11.2023 р. № 1/2023 про внесення змін до Протоколу I «Щодо визначення концепції «походження товарів» і методів адміністративного співробітництва» (далі – Протокол I) до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами – з іншої сторони оновлено Протокол I, яким передбачено, що товари користуються тарифними преференціями зі сплати мита та набувають преференційного походження з України або ЄС відповідно до положень нижче зазначених преференційних правил походження [7].

Таким чином, повною мірою скористатися перевагами, які пропонує **Р.к.**, стане можливо лише після того, як запрацюють ідентичні правила походження в рамках уже існуючих зон вільної торгівлі. Для цього необхідне внесення відповідних змін у положення діючих угод про вільну торгівлю в частині визначення правил походження. Залишається актуальним також укладення нових угод про вільну торгівлю з іншими країнами-учасниками **Р.к.**[2].

Літ.: 1. Regional Convention on Pan-Euro-Mediterranean preferential rules of origin (REMConvention) (Signed in Brussels on 15.06.2011 and entered into force on 01.01.2012). URL: <http://surl.li/sxdqb>; 2. Путівник експортера. Інформаційно-аналітичний бюлетень. URL: <http://surl.li/trmmx>; 3. Про приєднання України до Регіональної конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження : Закон України від 08.11.2017 р. № 2187-VIII. *Офіційний вісник України*. 2017. № 97. Ст. 2968.; 4. Юрліга. З 1 січня в торгівлі з ЄС застосовується Конвенція Пан-Євро-Мед про походження товарів. URL: <http://surl.li/trmqm>; 5. Державна митна служба України. Держмитслужбою на десятому засіданні Спільного комітету Регіональної конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження презентовано механізм видачі електронних сертифікатів з перевезення товару EUR.1 URL: <http://surl.li/trmqqs>; 6. Державна митна служба України. Інформація для розміщення згідно з Угодою СОТ. URL: <http://surl.li/trmrs>; 7. Рішення № 1/2023 Підкомітету Україна-ЄС з питань митного співробітництва від 16 листопада 2023 року про внесення змін до Протоколу I «Щодо визначення концепції «походження товарів» і методів адміністративного співробітництва» до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: <http://surl.li/tsswk>

Лабенська ЛЛ.

РЕГІОНАЛЬНИЙ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ (англ. REGIONAL RISK MANAGEMENT) – це робота митних органів з аналізу ризиків, виявлення та оцінки ризиків, розроблення та практичної реалізації заходів, спрямованих на мінімізацію ризиків, оцінки ефективності та контролю застосування цих заходів на основі використання регіональних профілів ризику з урахуванням специфіки зовнішньоекономічної діяльності регіону – зони діяльності митного органу. Підхід щодо регіонального профілювання митних ризиків не є новим у світі, зокрема він ефективно використовується у США, Польщі та інших країнах-членах ЄС. У митній системі України впровадження **Р.р.м.** було обумовлено проблемами, що виникали під час централізованої розробки профілів ризику, адже очевидними є переваги щодо гнучкості застосування системи управління ризиками на місцях. Очікувалось, що залучення митниць до процесу профілювання митних ризиків сприятиме кращому розумінню природи ризик-менеджменту на регіональному рівні. Також передбачалось, що це підвищить оперативність й повноту інформаційного наповнення автоматизованої системи управління ризиками та посилить зацікавленість митниць у результатах застосування розроблених ними ж алгоритмів автоматизованого аналізу за митними деклараціями у рамках регіонального профілювання митних ризиків. Робота на регіональному рівні щодо аналізу та управління ризиками фактично почала організовуватись митницями з урахуванням груп критеріїв ризику, затверджених Держмитслужбою ще у 2005 році [1]. Зокрема, до товарів групи «ризик» віднесено товари, які переміщуються через митний кордон України та відносно яких виявлені ризики або існують потенційні ризики, а до товарів групи «прикриття» – товари, що з достатнім ступенем імовірності можуть декларуватись замість товарів групи «ризик». Положенням про систему аналізу й селекції факторів ризику при визначенні окремих форм митного контролю, затвердженим Держмитслужбою, також було визначено, що одними із видів профілів ризику є регіональний та зональний профілі ризику [1].

Концептуальний підхід до розробки механізму наповнення автоматизованої системи управління ризиками на регіональному рівні та програмна імплементація регіональних профілів ризиків беруть свій початок з 2010 року. Впровадження регіональних профілів ризиків передбачало їх шаблонне застосування шляхом розробки так званих «рамкових» регіональних профілів ризику. Суть шаблонного підходу полягала у тому, що на центральному рівні (із залученням митниць) в установленому порядку готується рамковий регіональний профіль ризику за певним напрямом контролю. При цьому наповнення профілю здійснювалось митницею шляхом заповнення значень індикаторів ризику та додаткових пояснень (інструктивних повідомлень), що відображаються при спрацюванні профілю ризику.

На етапі впровадження **Р.р.м.** дієвого використання регіональних профілів ризику в автоматизованій системі управління ризиками вдалося досягти тільки за напрямом контролю товарів групи «прикриття» (контроль правильності класифікації товарів згідно з УКТ ЗЕД). Мова йде про регіональний профіль ризику «Контроль правильності класифікації товарів (на регіональному рівні)». Суттєві організаційно-правові зрушення у митній системі України щодо розвитку **Р.р.м.** пов'язані зі створенням у структурі управлінь (відділів) організації митного контролю митниць підрозділів моніторингу ризикових операцій та затвердження Порядку роботи з модулем «Конструктор профілів ризику АСМО «Інспектор» у 2016 році. У разі необхідності, структурні підрозділи митниці могли ініціювати в межах компетенції внесення підрозділом з управління ризиками доповнень до профілю ризику «Заходи оперативного реагування (на регіональному рівні)» із використанням модуля «Конструктор профілів ризику». Уповноважені посадові особи розглядали надані структурним підрозділом-ініціатором пропозиції, в тому числі на предмет можливості їх технічної реалізації із використанням модуля «Конструктор профілів ризику», та приймали рішення щодо підготовки доповнень до профілю ризику «Заходи оперативного реагування (на

регіональному рівні)» та подання їх на розгляд керівнику митниці. Отже, впровадження модуля «Конструктор профілів ризику» стало суттєвим кроком уперед у напрямі розвитку саме Р.р.м. Реалізація цієї новації значно пришвидшила програмну імплементацію нових нескладних профілів ризику, а також безпосередньо залучила митниці до профілювання ризиків, запровадивши широку практику використання регіональних профілів ризику.

У вересні 2018 р. до ст. 363 МКУ були внесені зміни, відповідно до яких АСУР має забезпечувати визначення однакового обсягу та форм митного контролю товарів, транспортних засобів комерційного призначення незалежно від того, якій митниці подано митну декларацію, для здійснення митних формальностей [2]. Така норма МКУ фактично виключає можливість застосування регіональних профілів ризику в рамках автоматизованої системи управління ризиками та, зокрема, можливість внесення з використанням автоматизованої системи митного оформлення митницями регіональних алгоритмів автоматизованого аналізу та оцінки ризиків за митними деклараціями. З урахуванням зазначеного, Держмитслужбою було припинено дію профілів ризику «Контроль класифікації товарів (на регіональному рівні)» та «Заходи оперативного реагування (на регіональному рівні)», доповнення до яких вносились митницями в рамках Р.р.м. У той же час, Порядком здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю, затвердженим Мінфіном, передбачено, що профілі ризику наповнюються значеннями індикаторів ризику, які можуть враховувати регіональні та місцеві особливості [3].

Літ.: 1. Про затвердження Концепції створення, впровадження і розвитку системи аналізу та керування ризиками та Положення про систему аналізу й селекції факторів ризику при визначенні окремих форм митного контролю : наказ Державної митної служби України від 27.05.2005 № 435. URL: <http://surl.li/tsswy>; 2. Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законів України щодо запровадження механізму «єдиного вікна» та оптимізації здійснення контрольних процедур при переміщенні товарів через митний кордон України : Закон України від 06.09.2018 р. № 2530-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 41. Ст. 320.; 3. Порядок здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю : наказ Міністерства фінансів України від 31.07.2015 № 684. *Офіційний вісник України*. 2015. № 70. Ст. 2323.

Разумей М.М.

РЕЖИМ ЗОНИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ (англ. CUSTOMS CONTROL AREA RULES) – це встановлені законодавством України з питань митної справи приписи, заборони та/або обмеження щодо перебування в зоні митного контролю товарів, транспортних засобів комерційного призначення та громадян, розташування в ній споруд та об'єктів, а також проведення у цій зоні господарських робіт (ч. 1 ст. 332 МКУ) [1]. Р.з.м.к. є одним із видів адміністративно-правових режимів. Адміністративно-правові режими – це поєднання адміністративно-правових засобів регулювання, що виявляється в централізованому порядку, імперативному методі правового впливу та юридичній нерівності суб'єктів правовідносин [2].

Р.з.м.к. належить до спеціальних адміністративно-правових режимів, що має обмежувальний характер та забезпечує функціонування підгалузі митного права, а точніше одного з основних напрямків діяльності митних органів – митного контролю. «...Саме існування подібного виду правового режиму пов'язано з реалізацією митними органами своїх контрольних функцій. Саме сукупність правових норм, що визначає функції, форми та способи діяльності митних органів щодо здійснення митного контролю, і є основою відповідного режиму» [3]. В науковій літературі виділяють низку функцій Р.з.м.к., зокрема: «...забезпечення дотримання порядку пропуску товарів і транспортних засобів через митний

кордон ... забезпечення функціонування митної інфраструктури (будівель, об'єктів, приміщень, вантажних митних комплексів, де здійснюються заходи митного контролю)...забезпечення дотримання вимог митного законодавства щодо тимчасового зберігання товарів під митним контролем ... забезпечення застосування митних режимів – вільна митна зона, митний склад та безмитна торгівля» [3].

Р.з.м.к. являє собою систему заходів і режимних правил, запроваджуваних для досягнення певної мети. Такою метою є забезпечення безперешкодного виконання митними органами сукупності заходів митного контролю (митних формальностей), шляхом встановлення заборони та обмежень для унеможливлення доступу в зони митного контролю сторонніх осіб та їх втручання у дії посадових осіб митниці, які здійснюють митний контроль та митне оформлення, а також вчинення будь-яких дій щодо товарів, транспортних засобів, а також інших осіб, які знаходяться у зоні митного контролю (далі – ЗМК), крім випадків передбачених законом. В ЗМК діють такі режимні правила: «Проведення господарських робіт у зоні митного контролю, переміщення через межі зони митного контролю і в межах цієї зони товарів, транспортних засобів, громадян, які не перетинають митний кордон України, посадових осіб інших державних органів, які не проводять заходи офіційного контролю, відбуваються з дотриманням режиму зони митного контролю і допускаються тільки з письмового дозволу керівника відповідної митниці (митного поста) або його заступника, а в зонах митного контролю, розташованих у пунктах пропуску через державний кордон України, – крім того, за погодженням з начальником відповідного органу охорони державного кордону. Особам, допущеним у зону митного контролю, забороняється втручатися у дії посадових осіб митниці (митного поста), які здійснюють митний контроль та митне оформлення, а також вчиняти будь-які дії щодо товарів, транспортних засобів, а також інших осіб, які знаходяться у зоні митного контролю, якщо інше не передбачено законом» (ч. 2 ст. 322 МКУ). Забезпечення дотримання режиму, законності та правопорядку у ЗМК здійснюється посадовими особами митного органу, у зоні діяльності якого вона створена. Доступ у зони ЗМК надається тільки посадовим особам митного органу, які безпосередньо беруть участь у здійсненні митних формальностей, посадовим особам органів державної влади, які здійснюють передбачені види контролю під час переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України, та декларантам на час здійснення митними органами митних формальностей щодо товарів та транспортних засобів, які пред'являються ними для митного контролю. Допуск у ЗМК іншим особам надається митним органом, у зоні діяльності якого вона створена, з дотриманням вимог МКУ та інших нормативно-правових актів. Посадові особи, яким надається доступ у ЗМК, можуть перебувати в ній тільки в межах, необхідних для виконання своїх прямих службових обов'язків. Такі посадові особи не повинні мати при собі товарів, вивезення або ввезення яких на митну територію України заборонено чи обмежено законодавством України [4].

Для створення та здійснення адміністративно-правових режимів, крім нормативно-правової підсистеми, важливе значення мають також організаційна та матеріально-технічна. Організаційна підсистема обслуговує діяльність органів виконавчої влади (їх посадових осіб), які повинні забезпечити додержання встановлених заборон і обмежень та виконання покладених на громадян і юридичних осіб обов'язків. Організаційна інфраструктура забезпечує реалізацію встановлених режимних правил [2]. Правова підсистема **Р.з.м.к.** характеризується наявністю правового забезпечення у митному законодавстві режимних правил, щодо організації та забезпечення **Р.з.м.к.** Організаційна підсистема **Р.з.м.к.** залежить від місця розташування та режиму функціонування зон митного контролю. Зазначене обумовлено тим, що за встановленою в митному законодавстві процедурою, створення зон митного контролю, в ряді випадків має погоджуватися з іншими контролюючими органами або суб'єктами господарювання. Погодження створення зон митного контролю здійснюються митними органами: у пунктах пропуску через державний кордон для

автомобільного сполучення – з відповідним органом охорони державного кордону; у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон для морського, річкового, повітряного та залізничного сполучення – з відповідним органом охорони державного кордону та адміністрацією морських і річкових портів, аеропортів та залізничних станцій; у межах прикордонної смуги на державному кордоні – з відповідним органом охорони державного кордону; у морських і річкових портах, аеропортах, на залізничних станціях, територіях підприємств – з адміністрацією портів, аеропортів, залізничних станцій та підприємств; у разі здійснення митного контролю у місцях, передбачених ч. 2 ст. 220 МКУ, – з керівниками залізничних станцій та відповідного органу охорони державного кордону; на територіях вільних митних зон промислового типу – з відповідним органом управління цієї зони (п. 2.1 Порядок створення зон митного контролю) [4]. Крім вищевказаних випадків, створення зон митного контролю на будь-якій ділянці місцевості в межах митної території України митними органами здійснюється самостійно. Тому, до організаційної підсистеми слід зараховувати належним чином організовану взаємодію з тими суб'єктами, з якими створення зон митного контролю має погоджуватися. Крім того, до організаційної підсистеми також слід відносити систему позначень зон митного контролю та їх меж спеціальними знаками, застосовування (встановлення) щитів з інформацією щодо її меж, місць перетину митного кордону, переліку осіб, які мають доступ на її територію, засобів її позначення та інших обставин, пов'язаних з її функціонуванням (п. 3.1, 3.2 Порядку), що попереджають сторонніх осіб, про наявність режимних правил на конкретній території. Сукупність інженерно-технічних споруд і засобів..., а також якість і продуманість інженерного обладнання, що пасивно сприяють забезпеченню **Р.з.м.к.** [5], складають організаційну інфраструктуру, що забезпечує реалізацію встановлених режимних правил в ЗМК. Також одним із елементів організаційної підсистеми є безпосереднє забезпечення митницями (митними постами), а також посадовими особами митних органів схоронності товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України, дотримання режиму зони митного контролю, забезпечення безпеки громадян, законності та правопорядку у зоні митного контролю, а також дієвість реагування на порушення сторонніми особами режиму ЗМК й ефективного застосування примусових заходів, передбачених МКУ, а також реалізації повноважень щодо притягнення порушників **Р.з.м.к.** до адміністративної відповідальності за ст. 468 МКУ «Порушення режиму зони митного контролю». Правова підсистема, організаційна підсистема, організаційна інфраструктура та ефективне «застосування митними органами (їх посадовими особами) всього діапазону заходів адміністративного примусу, адміністративних стягнень в сукупності із заходами адміністративного попередження і припинення правопорушень в зонах митного контролю, забезпечують **Р.з.м.к.**» [5].

Літ: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.; 2 Адміністративне право: підручник /Ю.П. Битяк (кер.авт. кол.), В.М. Гаращук, В.В. Богуцький та ін.; за заг. Ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В.Зуй. 2-ге вид. Х.: Право, 2013. 636 с.; 3. Кормич Б.А., Біленець Д.А. Режим зони митного контролю: адміністративно-правові основи: монографія. Чернівці : Технодрук, 2017. 180 с.; 4. Порядок створення зон митного контролю: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 22.05.2012 р. № 583. *Офіційний вісник України*. 2012. № 56. Ст. 2270.; 5. Коросташова І.М. Режим зон митного контролю: проблемні питання. *Проблеми законності*. 2002. Вип. 54. С.110-115.

Коросташова І.М.

РЕЗИДЕНТИ (англ. RESIDENTS) – юридичні особи, які утворені та провадять свою діяльність відповідно до законодавства України, з місцезнаходженням на її території, а також їх відокремлені підрозділи за кордоном, що не здійснюють господарської діяльності;

дипломатичні представництва, консульські установи та інші офіційні представництва України за кордоном, які мають дипломатичні привілеї та імунітет; фізичні особи: громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які мають постійне місце проживання в Україні, у тому числі ті, які тимчасово перебувають за кордоном; відокремлені підрозділи іноземних юридичних осіб з місцезнаходженням на території України, які здійснюють господарську діяльність відповідно до законодавства України; інвестор (оператор) за угодою про розподіл продукції, у тому числі постійне представництво інвестора-нерезидента (п. 50 ч. 1 ст. 4 МКУ). Виконання одного із економічних зобов'язань Р. України – сплата податків здійснюється відповідно до чинного українського законодавства, зокрема, ПКУ [2]. Згідно з останнім, доходи, отримані Р. (крім фізичних осіб) з джерел за межами України, враховуються під час визначення його об'єкта та/або бази оподаткування у повному обсязі. При визначенні об'єкта та/або бази оподаткування витрати, здійснені Р. (крім фізичних осіб) у зв'язку з отриманням доходів з джерел походження за межами України, враховуються у порядку і розмірах, встановлених законодавством. Доходи, отримані фізичною особою – Р. з джерел походження за межами України, включаються до складу загального річного оподаткованого доходу, крім доходів, що не підлягають оподаткуванню в Україні відповідно до положень ПКУ чи міжнародного договору, згода на обов'язковість якого надана ВРУ [3].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.; 3. Молдован Е.С. Резидент. Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 3 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014.

Горященко Ю.Г.

РИЗИК У МИТНІЙ СПРАВІ (англ. CUSTOMS RISK) – це ймовірність недотримання вимог законодавства України та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана ВРУ, з питань митної справи. Таке визначення логічно впливає з МКУ, який чітко інтерпретує поняття «ризик» (п.1 ст. 361 МКУ) та визначає, які саме нормативно-правові документи входять до складу законодавства з питань митної справи (п. 1 ст. 1 МКУ) [1]. Дефініція поняття **Р.м.с.** відповідає підходу щодо загального визначення ризику як можливості недосягнення поставлених цілей управління, адже одним з основних завдань митних органів є контроль за додержанням законодавства з питань митної справи [2].

Р.м.с. по суті є митним ризиком, під яким розуміють кількісну величину митного виклику у вигляді визначеної оцінки або ймовірності реалізації діючої або потенційної митної загрози в ЗЕД, митних співвідношеннях та в галузі митної справи з погляду усвідомленої можливості виникнення митної шкоди [3; 4]. У галузі міжнародного митного права **Р.м.с.** трактується документами, які розроблені під егідою ВМО. Зокрема, у Керівництві до Генерального додатку до Кіотської конвенції [4] ризик визначається як потенційне недотримання митного законодавства [5], а у Компендіумі з ризик-менеджменту – як вплив невизначеності на цілі [6].

Відповідно до МК Союзу, «ризик» означає ймовірність і наслідки настання події стосовно прибуття, вибуття, транзиту, переміщення або кінцевого використання товарів, переміщуваних між митною територією ЄС та країнами або територіями, які не є частиною такої території, а також стосовно перебування на митній території ЄС товарів із третіх країн, яка: перешкоджатиме правильному застосуванню інструментів ЄС або національних інструментів; ставитиме під загрозу фінансові інтереси ЄС та його держав-членів; становитиме загрозу для безпеки ЄС та його резидентів, здоров'я людей, тварин або рослин, довкілля чи споживачів (п. 7 ст. 5 МК Союзу) [7]. В Україні на рівні законодавства з питань митної справи розрізняють потенційні та виявлені ризики, а також фіскальні та нефіскальні

ризика (ризика безпеки) [8]. Питанням **Р.м.с.** присвячено гл. 52 МКУ «Система управління ризиками» [1].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Разумей М.М. Ризику митній справі. Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 3 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 570 с.; 3. Пашко П.В. Понятійний апарат системи забезпечення митної безпеки спроможності. *Актуальні проблеми економіки. Економіка та управління національним господарством*. 2009. № 4. С. 62–68.; 4. Порядок розроблення профілів ризику: наказ Державної митної служби України від 22.12.2010 р. № 1514. URL: <https://cutt.ly/8XS9HFU>; 5. World Customs Organization. General Annex Guidelines (Chapter 6 «Customs Control»). 2010. URL: <https://cutt.ly/OXS9C5Z>; 6. World Customs Organization. Risk Management Compendium. 2011. URL: <https://cutt.ly/KXS92rt>; 7. Regulation (EU) № 952/2013 of the European Parliament and of the Council of 9 October 2013 laying down the Union Customs Code, OJ L 269, 10.10.2013. URL: <https://cutt.ly/9XS94xI>; 8. Порядок здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю: наказ Міністерства фінансів України від 31.07.2015 № 684. *Офіційний вісник України*. 2015. № 70. Ст. 2323.

Разумей М.М.

РІЧКОВИЙ ТРАНСПОРТ (англ. RIVER TRANSPORT) – це один з основних видів транспорту, що здійснює перевезення вантажів та пасажирів внутрішніми водними шляхами. В митному законодавстві використовується поняття «**Р.т.**», проте відповідно до ЗУ «Про транспорт» [1] **Р.т.** вважається внутрішнім водним транспортом (далі – **В.в.т.**). Внутрішній водний транспорт – вид транспорту, до якого належать судна, суб'єкти господарювання, що здійснюють та забезпечують перевезення переважно внутрішніми водними шляхами вантажів, пасажирів, багажу і пошти, використовуються для рибогосподарської діяльності, надають інші послуги з використанням суден внутрішнього плавання, забезпечують судноплавство на внутрішніх водних шляхах, утримують об'єкти інфраструктури внутрішніх водних шляхів, здійснюють навігаційно-гідрографічне забезпечення судноплавства (п. 13 ст. 1 ЗУ «Про внутрішній водний транспорт» (далі – Закон) [2]. **В.в.т.** використовується при переміщенні по внутрішнім водним шляхам, акваторіям морських портів, судноплавним каналам та внутрішнім морським водам. Рухомий склад **В.в.т.** представлений флотом, який складається із: транспортних суден (перевозять вантажі та пасажирів); технічних суден (ведуть роботи з поглиблення та очищення дна); допоміжних суден (обслуговують транспортні й технічні судна). За способом руху судна розрізняють на: самохідні, ті, що мають силове устаткування та рушійні механізми (теплоходи, газоходи, дизель-електроходи, буксири, товкачі) та несамохідні (баржі та склади для штовхання). Крім цього, вантажні судна поділяють на: суховантажні; наливні; універсальні; спеціалізовані за родами вантажів.

Рух **В.в.т.** організовують за двома принципами: наскрізний – використовується на лініях, де умови плавання та характер вантажопотоків дають змогу доставляти вантаж від відправника до адресата без перевалки; ділянковий – окремі ділянки річкового шляху мають різні умови плавання або різний вантажопотік.

Перевезення пасажирів і вантажів у міжнародних та каботажних рейсах між річковими портами (терміналами), іншими місцями здійснення вантажних операцій на внутрішніх водних шляхах України та іноземними портами (терміналами) можуть здійснюватися українськими та іноземними суднами (крім суден під прапором держави-агресора, суден, власниками або судовласниками яких чи учасниками (акціонерами, членами) або кінцевими бенефіціарами власників або судовласників яких є громадяни держави, визнаної Україною державою-агресором або державою-окупантом, юридичні особи, зареєстровані на території держави, визнаної Україною державою-агресором або

державою-окупантом, держава, визнана Україною державою-агресором або державою-окупантом, фізичні та юридичні особи, стосовно яких застосовано спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (санкції) відповідно до ЗУ «Про санкції» (ст. 53 Закону) [2].

Правила перевезення пасажирів, вантажів, небезпечних вантажів **В.в.т.** розробляються і затверджуються Адміністрацією судноплавства. Правила перевезення небезпечних вантажів **В.в.т.** у міжнародних рейсах встановлюються міжнародними договорами України. Порядок застосування таких міжнародних договорів для перевезення небезпечних вантажів у каботажних рейсах розробляється та затверджується Адміністрацією судноплавства.

Перевезення вантажів судном (складом суден) здійснюється на підставі договору про перевезення вантажів (крім перевезення перевізником власних вантажів). Для кожного перевезення вантажу судном внутрішнього водного плавання перевізник оформлює перевізний документ (транспортна накладна, внутрішній коносамент або коносамент), у тому числі в разі перевезення власного вантажу. Перевізний документ засвідчує факт прийняття перевізником вантажу до перевезення у стані, описаному в транспортному документі. Оформлення коносаменту для транзитних і міжнародних перевезень є обов'язковим. Типова форма перевізного документа для перевезень внутрішніми водними шляхами у каботажних рейсах затверджується (ст. 56 Закону). Перевізник визначає, яке судно він буде використовувати для перевезення вантажу, якщо інше не визначено договором про перевезення. Перевізник зобов'язаний до і на початку рейсу здійснити необхідні заходи для забезпечення, з огляду на характер вантажу, що підлягає перевезенню, здатності судна прийняти вантаж, придатності судна для плавання, його оснащення, укомплектованості екіпажем, а також наявності на судні документів, необхідних для перевезення відповідного вантажу. Вантажовідправник, який уклав з перевізником договір про перевезення, зобов'язаний до передачі вантажу перевізнику надати йому інформацію про вантаж, що підлягає перевезенню, зокрема: розміри, кількість місць, кількість або вагу та питомий навантажувальний об'єм вантажу; маркування, необхідне для ідентифікації вантажу; характер, особливості та властивості вантажу; інформацію щодо митного режиму. Адміністрація судноплавства організовує впровадження та забезпечує функціонування інформаційної системи автоматизованого обліку перевезень внутрішніми водними шляхами, що діє у складі річкової інформаційної служби. Інформаційна система автоматизованого обліку перевезень внутрішніми водними шляхами має забезпечувати облік, систематизацію та обробку інформації про перевезення пасажирів, вантажів, багажу та/або пошти, використання для таких перевезень річкових портів (терміналів), інших місць відправлення/призначення суден внутрішнього плавання. Інформація про перевезення пасажирів, вантажів, багажу та/або пошти вноситься до інформаційної системи у порядку, встановленому ст. 66 ЗУ «Про внутрішній водний транспорт» (ст. 58 Закону).

Для розвитку національного **В.в.т.** у повоєнний період доцільними є наступні напрями: застосування великовантажних суден у внутрішніх перевезеннях масових вантажів; збільшення частки вантажів у пакетованому вигляді, контейнерах; розширення перевезення в ліхтеровозах; розвиток перевезення експортно-імпортних вантажів суднами типу річка–море; пом'якшення чинників сезонної нерівномірності перевезень за рахунок продовження експлуатаційного періоду та організації цілорічної навігації на окремих ділянках; виведення з експлуатації фізично й морально застарілих суден та поповнення флоту суднами нових типів; розширення обсягів перевезень буксирного флоту вантажопідйомністю 3900 т. і більше; оснащення портів високо продуктивними перевантажувальними комплексами для навалочних вантажів; оснащення портів засобами малої механізації, що дасть змогу скоротити простої суден, вагонів та автомобілів; розвиток відомчих причалів, оснащення їх сучасною перевантажувальною технікою. Особливості митних формальностей на річковому транспорті визначаються гл. 30 МКУ [3] (див. **МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ НА НА МОРСЬКОМУ І РІЧКОВОМУ ТРАНСПОРТІ**).

Літ.: 1. Про транспорт: Закон України від 10.11.94 р. № 233/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 51. Ст. 446.; 2. Про внутрішній водний транспорт: Закон України від 03.12.2020 р. №1054-ІХ. *Офіційний вісник України*. 2021. № 4. Ст. 201.; 3. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.

Кузьменко А. І.

РІШЕННЯ ПРО КОРИГУВАННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ ТОВАРІВ (англ. DECISION ON ADJUSTMENT OF THE CUSTOMS VALUE OF GOODS) – формалізований документ, який заповнюється посадовою особою митного органу, що здійснює контроль правильності визначення митної вартості товарів. **Р.** приймається митним органом у процесі здійснення контролю правильності визначення митної вартості товарів, заявлених декларантом для митного оформлення з метою їх випуску у вільний обіг (ст. 55 МКУ) [1].

Р. є закріпленням результатів здійснення такого контролю і може прийматись митним органом до випуску товарів у вільний обіг, а також під час проведення митного пост аудиту. **Р.** приймається, коли встановлено, що заявлено неповні та/або недостовірні відомості про митну вартість, що підтверджують числові значення складових митної вартості товарів, відсутні або неналежні документи, що підтверджують розрахунок митної вартості, декларантом не враховані всі витрати, що пов'язані із доставкою товару, як то витрати на страхування, навантаження/розвантаження, транспортні витрати, комісійні винагороди посередникам, роялті та інші ліцензійні платежі, що стосуються оцінюваних товарів, невідповідність умов обраного декларантом методу визначення митної вартості товару (гл. 9 МКУ). **Р.** приймається у разі надходження до митного органу документально підтвердженої офіційної інформації митних органів інших країн щодо недостовірності заявленої митної вартості. (ст. 54, 56 МКУ). Прийняте митним органом письмове **Р.** товарів має містити максимальний обсяг інформації пор товар, що оцінюється, та інформацію про право декларанта на випуск заявлених для митного оформлення товарів у вільний обіг.

У разі прийняття митним органом **Р.** декларант може подати нову митну декларацію за визначеною митним органом митною вартістю не пізніше 10 робочих днів з дати прийняття **Р.** (ст. 263 МКУ). У випадку незгоди декларант має право оскаржити **Р.** до органу вищого рівня або до суду. За зверненням декларанта митний орган випускає товари у вільний обіг за умови сплати митних платежів, розрахованих згідно з митною вартістю, яка визначена декларантом, та забезпечення сплати різниці між сумою митних платежів, розрахованих з митної вартості, що визначена декларантом та сумою митних платежів, яка розрахована із визначеної митним органом митної вартості. Забезпечення сплати митних платежів здійснюється декларантом у вигляді грошової застави, наданням індивідуальної або загальної гарантії (розд. X МКУ) на строк 90 днів з дня випуску товарів (ст. 55 МКУ).

Протягом 80 днів з дня випуску товарів декларант може надати митному органу додаткові документи для підтвердження заявленої ним митної вартості товарів. Митний орган протягом 5 робочих днів або виносить письмове рішення щодо визнання заявленої митної вартості та скасовує **Р.**, або надає обґрунтовану відмову. Якщо митний орган не надає відмови, вважається, що декларант правильно визначив митну вартість товарів. **Р.** скасовується, а надане забезпечення сплати митних платежів повертається (вивільняється) (ст. 55 МКУ). Якщо митним органом відмовлено у визнанні додаткових документів, як підтвердження митної вартості або декларантом не буди заявлені додаткові документи у цей період, кошти грошової застави для сплати митних платежів перераховуються до державного бюджету наступного робочого дня після закінчення 90 денного строку (ст. 55 МКУ).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Про

затвердження форми рішення про коригування митної вартості товарів: наказ Міністерства фінансів України від 24.05.2012 р. № 598. *Офіційний вісник України*. 2012. № 56. Ст. 2271.

Квеляшвілі І.М.

РОЗРАХУНОК ЦІНИ (КАЛЬКУЛЯЦІЯ) ТОВАРУ (англ. PRICE CALCULATION OF GOODS) – визначення затрат у вартісній (грошовій) формі на виробництво одиниці продукції, робіт, послуг. **Р.ц.т.** дає можливість визначити планову або фактичну собівартість об'єкта оцінки та служить основою для розрахунку ціни на продукцію, яку виготовляє підприємство. **Р.ц.т.** також розглядається не як процес, а як результат розрахунку – це таблиця з переліком витрат у розрізі статей на одиницю продукції (робіт, послуг). Ціна є грошовим виразом вартості товару і залежить від його собівартості. На формування ціни впливають сума витрат виробництва і середній прибуток на авансований капітал, попит і пропозиція, величини гуртових цін і торгівельних знижок і націнок, умови поставок, кон'юнктура ринку, сезонність попиту та інші чинники, які діють у комплексі.

При здійсненні ЗЕД використовується поняття «ціни зовнішньої торгівлі», під якими розуміють ціни на експортні та імпорتنі товари. Встановлюються зазвичай за взаємними домовленостями між продавцями і покупцями товарів на світовому ринку. Їх фіксують у контрактах, проте контрактна ціна в багатьох випадках може не збігатися з ціною, яку покупець платить продавцеві у процесі виконання контракту. Це пояснюється умовами врахування витрат ,пов'язаних із транспортуванням товарів від виробника до кордону і від кордону до споживача. Ціни зовнішньої торгівлі поділяються на ціни продавця (експортера) і ціни покупця (імпортера). Експортними називаються ціни, за якими виробники або зовнішньоторговельні організації продають національні товари на світовому ринку. Експортна ціна, з одного боку, повинна покривати прямі витрати, компенсувати непрямі витрати, які віднесені на товар (включаючи витрати на доставку товарів до пункту, обумовленого в контракті; витрати на митне оформлення), а також забезпечувати експортеру одержання прибутку, а з іншого – бути конкурентоспроможною та забезпечувати попит на ринку. Особливістю ціноутворення на експортні товари є звільнення їх від сплати непрямих податків (ПДВ, акциз, мито). Імпорتنі ціни товару – ціни, передбачені контрактом, за винятком транспортних витрат, якщо вони входять у загальну контрактну ціну. Треба відрізняти від ціни імпорту, в яку входять всі витрати з придбання товару, витрати на його доставку та митні платежі (контрактна ціна, транспортні витрати, мито, акцизний податок, податок на додану вартість, тощо). Митна вартість товару та митні платежі визначаються відповідно до МКУ [1], ЗУ «Про Митний тариф України» [2], а також Офіційних правил тлумачення торговельних термінів МТП (Інкотермс 2010) [3]. При визначенні розміру акцизного податку застосовуються такі ж ставки, що діють і на вітчизняну продукцію, а ПДВ при імпорті продукції визначається відповідно до ПКУ [4] (переважно за ставкою 20%). Ціна, яка включає в себе митну вартість та митні платежі, є нижньою межею імпорتنної ціни. Верхньою межею імпорتنної ціни є ціна реалізації імпорتنної продукції на внутрішньому ринку. Різниця між нижньою та верхньою межею ціни має покривати витрати імпортера на реалізацію товару, прибуток та ПДВ. Спільною особливістю при **Р.ц.т.** експортних та імпорتنних цін є використання індикативних цін. Індикативні ціни – ціни на товари, які відповідають цінам, що склалися чи складаються на відповідний товар на ринку експорту (імпорту) на момент здійснення експортної (імпорتنної) операції із урахуванням умов постачання та умов здійснення розрахунків, визначених згідно із законодавством [5].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Про Митний тариф України: Закон України від 19.10.2022 р. № 2697-IX. *Офіційний вісник України*. 2022. № 92. Т. 1. Ст. 5700.; 3. Інкотермс. Офіційні правила тлумачення торговельних термінів Міжнародної торгової палати (редакція 2000 року). *Урядовий кур'єр* від 10.04.2002 р. № 68.;

4. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.; 5. Вакульчик О.М. Розрахунок ціни товару. Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 3 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 570 с.

Вакульчик О.М.

РОЗСТРОЧЕННЯ СПЛАТИ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ (англ. INSTALLMENT PAYMENT OF CUSTOMS PAYMENTS) – означає надання суб'єкту ЗЕД бюджетного кредиту на суму податкових зобов'язань під відсотки, тобто розподілення належної до сплати суми митних платежів на декілька податкових періодів із нарахуванням плати (відсотків) за тимчасове користування платником коштами, які фактично належать бюджету. Починаючи з податкового періоду, наступного за періодом надання розстрочки, платник зобов'язується сплачувати рівними долями упродовж терміну розстрочення як надану йому суму бюджетного кредиту, так і нараховані на неї відсотки до їх повного погашення. Підставою для **Р.с.м.п.** є затверджений КМУ перелік обставин, що свідчать про наявність загрози виникнення або накопичення податкового боргу, і доказів існування таких обставин [1]. На підставі письмової заяви суб'єкта ЗЕД Держмитслужба, може відстрочити або **Р.с.м.п.** (ч. 1 ст. 304 МКУ) [2]. **Р.с.м.п.** надається під відсотки, розмір яких дорівнює розміру пені, визначеної згідно положень ПКУ [3]. Якщо до складу суми, що підлягає розстроченню, входить пеня, то для нарахування відсотків береться сума за вирахуванням суми пені.

Процедура надання **Р.с.м.п.** та застосування забезпечення виконання зобов'язань під час ввезення на митну територію України з помещенням у митний режим імпорту обладнання, що класифікується за товарними підкатегоріями згідно з УКТ ЗЕД, визначеними п. 65 підрозд. 2 розд. XX «Перехідні положення» ПКУ, та ввозиться платником податку для власного виробництва на території України визначається постановою Уряду України [4].

Будь-який суб'єкт ЗЕД має право звернутися до митного органу із заявою про **Р.с.м.п.**, або податкового боргу. Підставою для **Р.с.м.п.** або податкового боргу є надання суб'єктом ЗЕД окрім достатніх доказів існування обставин, що свідчать про наявність загрози виникнення, або накопичення податкового боргу такого платника, економічного обґрунтування, яке засвідчує можливість погашення грошових зобов'язань та податкового боргу, а також збільшення податкових надходжень до бюджету, внаслідок застосування режиму розстрочення, протягом якого відбудуться зміни політики управління виробництвом чи збутом у такого платника **Р.с.м.п.** або податкового боргу (у тому числі окремо – суми штрафних (фінансових) санкцій) погашаються рівними частинами починаючи з місяця, що настає за тим місяцем, у якому прийнято рішення про надання такого розстрочення. **Р.с.м.п.** надається окремо за кожним податком та збором. Строки сплати розстрочених сум або їх частки можуть бути перенесені шляхом прийняття окремих рішень та внесення відповідних змін до договорів розстрочення.

Літ.: 1. Перелік обставин, що свідчать про наявність загрози виникнення або накопичення податкового боргу, і доказів існування таких обставин: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2010 р. № 1235. *Офіційний вісник України*. 2011. № 1. Ст. 20.; 2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 3. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.; 4. Порядок надання розстрочення сплати податку на додану вартість та застосування забезпечення виконання зобов'язань під час ввезення на митну територію України обладнання для власного виробництва на території України: Постанова КМУ від 7.02.2018 р., № 85. *Офіційний вісник України*. 2018. № 19. Ст. 663.

Мартинюк В. П.

РУЧНА ПОКЛАЖА (англ. HAND LUGGAGE) – товари, що належать громадянам і переміщуються через митний кордон України разом з цими громадянами або уповноваженими ними особами без оформлення багажних чи інших перевізних документів (п. 52 ч. 1 ст. 4 МКУ) [1]. В залежності від обраного виду транспорту різняться і вимоги до перевезення **Р.п.** Автомобільним транспортом пасажиром дозволяється перевозити **Р.п.** розміри якої не перевищують 60x40x20 см., вагою до 10 кг. включно [2]. Залізничним транспортом пасажиром дозволяється перевозити **Р.п.** вага якої не перевищує 50 кг. **Р.п.** до 36 кг. включно перевозиться безкоштовно, перевищення до 14 кг. оплачується за тарифом перевезення багажу. Понад норму можна провозити портфель, дамську сумку, ліжі та палиці до них, сноуборд, вудилища, фотоапарат, відеокамеру та інші дрібні речі, які за своїми розмірами можуть бути розташовані у вагоні на місцях, призначених для **Р.п.**

Дозволяється перевозити при собі за рахунок норми **Р.п.** пасажиром дитячі коляски (при проїзді дитини), велосипеди в розібраному й упакованому вигляді (не більше одного). В плацкартних або купейних вагонах, поїздах «Інтерсіті» та «Інтерсіті+» дозволено безоплатне перевезення велосипеда в розібраному і упакованому вигляді за умови, якщо двоколісний транспорт можна розмістити в місці, призначеному для зберігання **Р.п.** [3]. Авіатранспортом пасажиром дозволено перевозити одну **Р.п.** вагою до 7 кг., розмірами 55x40x20см.

Р.п. повинна займати одне місце. Проте вимоги та обмеження щодо перевезення **Р.п.** в салоні літака можуть змінюватись в залежності від авіакомпанії та країни призначення. Так, наприклад при подорожі до Туреччини пасажиром не дозволяється перевозити **Р.п.**, за винятком лише однієї особистої речі, як: сумка з ноутбуком, жіноча сумочка, фотоапарат, парасоля, речі для немовля, тощо (дозволено до перевезення у салоні літака). Вага не повинна перевищувати 5 кг за максимальними розмірами 40x30x15 см. [4].

Митний орган може провести огляд (переогляд) **Р.п.**, якщо є підстави вважати, що в **Р.п.** переміщуються через митний кордон України, у тому числі транзитом, товари, які підлягають обліку і заходам офіційного контролю, чи товари, при митному оформленні яких справляються митні платежі, а також товари, переміщення яких через митний кордон України заборонено або обмежено.

Митному огляду не підлягає **Р.п.** Президента України, Голови Верховної Ради України, народних депутатів України, Прем'єр-міністра України, Першого віце-прем'єр-міністра України, Голови та суддів Верховного Суду, Голови та суддів Конституційного Суду України, Міністра закордонних справ України, Генерального прокурора та членів їхніх сімей, які прямують разом з ними [1].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Правила надання послуг пасажирського автомобільного транспорту: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 18.02.1997 р. № 176. *Офіційний вісник України*. 1997. № 8. Т. 2. 19. Ст. 142.; 3. Правила перевезення пасажирів, багажу, вантажобагажу та пошти залізничним транспортом України : затверджено наказом Міністерства транспорту та зв'язку України від 27.12.2006 р. № 1196. *Офіційний вісник України*. 2006. № 26. Ст. 1065.; 4. ANEX Tour в Україні. Оновлені вимоги щодо ручної поклажі пасажирів. 2020. URL: <http://surl.li/trxrh>

Коновалов Ю.О.

С

СВІТОВА ОРГАНІЗАЦІЯ ТОРГІВЛІ (СОТ) (англ. WORLD TRADE ORGANIZATION (WTO)) – універсальна міжнародна міжурядова організація, що діє в галузі міжнародної торгівлі з 01.01.1995 р. на підставі положень Угоди про заснування Світової організації торгівлі від 15.04.1994 р. [1], а також інших міжнародно-правових актів, що є невід'ємними її складовими частинами. Станом на січень 2024 р. її членами є 164

самостійних учасника міжнародних торговельних відносин, які контролюють 98% обсягу міжнародної торгівлі [2]. Членами СОТ можуть бути будь-яка держава або окрема митна територія, яка володіє повною автономією у здійсненні власних зовнішніх торговельних зносин, а також у вирішенні інших питань, що належать до сфери дії як цієї Угоди, так й інших багатосторонніх торговельних угод, і може приєднатися до цих угод на умовах, узгоджених із СОТ. Серед членів СОТ 128 є первинними її членами, а 36 – членами, що приєдналися після набуття чинності її установчого акту. Поряд із повноправними членами участь у діяльності СОТ також беруть і спостерігачі, серед яких можуть бути не тільки держави та окремі митні території. Станом на січень 2022 р. статус спостерігача при СОТ мають 25 учасників міжнародних торговельних відносин, зокрема і Святий Престол. Україна стала членом СОТ з 16.05.2008 р. [3]. Відносини СОТ та України доречно аналізувати в межах двох етапів: 1) перший етап – 1993 – 2008 рр. – від подання заявки до секретаріату ГАТТ стосовно наміру приєднатися до кола її членів, до визнання України 152 членом СОТ; 2) другий етап – 2008 р. – дотепер. – відносини з Україною як повноправним офіційним членом організації [4]. Штаб-квартира організації розташована у м. Женева (Швейцарія). Офіційними мовами її діяльності є англійська, іспанська та французька мови.

Мета створення та функціонування СОТ полягає у необхідності забезпечення загальної для усіх заінтересованих учасників міжнародних торговельних відносин організаційної форми міжнародного співробітництва з питань, визначених положеннями Угоди про заснування СОТ [5]. СОТ підтримує відносини співробітництва майже з 200 міжнародними міжурядовими та усіма заінтересованими і акредитованими при її органах неурядовими організаціями. Найбільш поглиблені відносини співробітництва СОТ підтримує з МВФ, Світовим банком, ВМО. Співробітництво з неурядовими організаціями здійснюється шляхом проведення щорічного Громадського форуму, різноманітних офіційних брифінгів та інших видів комунікаційних заходів. Офіційно неурядові організації не можуть впливати на прийняття рішень в рамках діяльності органів СОТ, однак їм надано право звертатись до таких органів із письмовими заявами, в змісті яких вони можуть повідомляти власну думку стосовно певної теми чи питання, вирішення якого належить до сфери діяльності СОТ. Характер здійснюваного співробітництва з усіма міжнародними організаціями варіюється від неформальних контактів і обміну інформацією до реалізації спільних проектів і програм.

Структуру СОТ утворюють різні за обсягом повноважень, напрямками діяльності та призначенням органи. Вищим представницьким органом СОТ є Конференція міністрів, яка збирається не менше одного разу на два роки. Органом, що забезпечує функціонування СОТ шляхом проведення зборів кожні два місяці та діє від імені Конференції міністрів є Генеральна рада. Генеральній раді підпорядковуються Комітет з питань торгівлі та розвитку, Комітет з питань обмежень, пов'язаних з платіжним балансом і Комітет з питань бюджету, фінансування та управління. Вищими робочими органами СОТ є: Рада з питань торгівлі товарами; Рада з питань торгівлі послугами; Рада з питань торговельних аспектів прав інтелектуальної власності. Вищим адміністративним органом СОТ є Секретаріат. Усі інші органи структури СОТ утворюють групу допоміжних органів і створюються за потреби.

Літ.: 1. Agreement Establishing the WTO (Marrakesh Agreement) (Marrakesh on 15.04.1994). URL: <http://surl.li/tsbbh>; 2. World Trade Organization. WTO Members and Observers. URL: <http://surl.li/tsbbp>; 3. Протокол про вступ України до Світової організації торгівлі. Женева, 05.02.2008 р.: ратифіковано Законом України від 10.04.2008 р. № 250-VI. *Відомості Верховної Ради України. 2008. № 23. Ст. 213.*; 4. Перепьолкін С.М., Сироїд Т.Л., Філяніна Л.А. Міжнародне право : словник-довідник / за заг. ред. Т. Л. Сироїд. Харків : Юрайт, 2014. 408 с.; 5. World Trade Organization. The WTO. URL: <http://surl.li/fvbrj>

Перепьолкін С.М.

СЕЗОННЕ МИТО (англ. SEASONAL DUTY) – це: 1) державний інструмент тарифного регулювання ввезення окремих (певних) видів товарів на обмежений часовий період; 2) податок на окремі товари, що встановлюється законом на строк не менше 60 та не більше 120 послідовних календарних днів з дня встановлення такого мита (ст. 274 МКУ) [1]. **С.м.** в Україні почали застосовувати після прийняття ЗУ «Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції» [2]. Так, сезонні ввізні (імпортні) мита запроваджувалися щорічно у подвійному розмірі до розміру пільгових ставок ввізного (імпортного) мита на сільськогосподарську продукцію груп УКТ ЗЕД, протягом строку збирання і закладення на зберігання аналогічної продукції українського виробництва.

С.м. є винятком із преференційних або пільгових режимів, у тому числі з угод про вільну торгівлю, митні союзи, виробничу кооперацію та інших подібних міжнародних угод, якщо це передбачено такими угодами. **С.м.** протягом часу їх дії заміщували відповідні ввізні (імпортні) мита. КМУ встановлюючи терміни дії **С.м.** на сільськогосподарську продукцію, оприлюднює свої рішення за 45 днів до дня їх запровадження. **С.м.** встановлюються стосовно товарів, які підпадають під визначення таких кодів УКТ ЗЕД: 07.01-07.08 (група 07 – овочі та деякі їстівні коренеплоди і бульби), 08.06.10, 08.07.10, 08.08.10, 08.08.20, 08.09.10000, 08.09.20 (група 08 – їстівні плоди та горіхи; шкірки цитрусових або динь), 10.01-10.05, 10.08 (група 10 – зернові культури), 12.06-12.08, 12.10, 12.12.91, 12.12.92, 12.13, 12.14 (група 12 – насіння і плоди олійних рослин; інше насіння, плоди та зерна; технічні або лікарські рослини; солома і фураж) [3] та при цьому оподатковуються за пільговою ставкою, яка дорівнює або перевищує 30 відсотків. Таким чином, **С.м.** може встановлюватися як ввізне чи вивізне. При цьому ставки мита, що передбачені Митним тарифом України, не застосовуються. Тепер **С.м.** застосовують стосовно деяких видів сільськогосподарської продукції та їх дія поширюється на товари, імпортовані на митну територію України.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції: Закон України від 16.01.98 р. № 32/98-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 44. Ст. 281; 3. Митний тариф України (групи 01-49). Додаток до Закону України «Про Митний тариф України» від 19.10.2022 р. № 2697-ІХ. *Офіційний вісник України*. 2022. № 92. Т. 1. Ст. 5700.

Герчаківський С. Д.

СЕРТИФІКАТ ВІДПОВІДНОСТІ (англ. CERTIFICATE OF CONFORMITY) – це різновид документів про відповідність, що підтверджує виконання заданих вимог, стандартів, технічних регламентів, які стосуються об'єкта оцінки відповідності. Таким об'єктом може бути будь-який товар, який переміщується через митний кордон України (готова продукція, система управління тощо) (ст. 40 МКУ) [1]. Отже, **С.в.** є юридичним документом, який видається уповноваженим органом з сертифікації. Означений орган бере на себе зобов'язання гарантувати достовірність інформації, що наведена в сертифікаті. **С.в.** є важливим документом в контексті захисту національних інтересів у сфері митної справи. Він є своєрідною гарантією якості товарів, які ввозяться на митну територію України або вивозяться з неї. Для захисту вказаних інтересів, посадові особи митних органів здійснюють митне оформлення імпортних товарів, сертифікація яких є обов'язковою. Процедура сертифікації відбувається на основі технічних регламентів, метою яких є захист життя та здоров'я людей, тварин і рослин, охорона довкілля та ресурсів, забезпечення енергоефективності, захист майна, забезпечення національної безпеки та запобігання підприємницькій практиці, що вводить споживача (користувача) в оману (ст. 2 ЗУ «Про технічні регламенти та оцінку відповідності») [2]. Технічні регламенти розробляються на основі міжнародних, національних і регіональних стандартів.

В законодавстві передбачено, що забезпечення відповідності продукції технічним регламентам здійснюється шляхом застосування національних стандартів або інших технічних специфікацій. Це надає процесу стандартизації достовірності, об'єктивності та комплексності. При чому, держави, які членами СОТ здійснюють на системній основі обмін інформацією про технічні регламенти, стандарти та процедури оцінки відповідності, що дозволяє гармонізувати національні та європейські стандарти. Передумовою видачі **С.в.** є здійснення процедури оцінки, яка застосовується виробниками, а у деяких випадках імпортерами (ст. 24 ЗУ «Про технічні регламенти та оцінку відповідності») [2]. Для здійснення процедури оцінки відповідності можуть бути залучені: призначені органи, визнані незалежні організації або акредитовані внутрішні органи з оцінки відповідності виробників. За результатами проведення процедури оцінки відповідності в Україні видається **С.в.** Результати оцінки відповідності вимогам технічних регламентів, проведеної в іншій державі, визнаються і приймаються в Україні, якщо застосовані в цій державі процедури оцінки відповідності забезпечують такий самий або вищий рівень відповідності вимогам відповідних технічних регламентів, як і українські процедури оцінки відповідності.

Для забезпечення законності процедури оцінки відповідності, передбачено контроль, який здійснюється шляхом державного ринкового нагляду і контролю нехарчової продукції, а також інших видів державного нагляду (контролю). Цей контроль здійснюється з метою захисту внутрішнього ринку від ввезення неякісних товарів. Також цей контроль важливий і для сфери експортерів, адже мова йде про питання вивезення за межі митної території України вітчизняних товарів та продукції (ст. 8 ЗУ «Про загальну безпечність нехарчової продукції») [3]. Якщо орган державного нагляду встановив, що продукція може становити ризики, він невідкладно приймає рішення про попередження виробником або розповсюджувачем споживачів (користувачів) про такі ризики або рішення про вжиття заходів щодо приведення продукції у відповідність із вимогами щодо забезпечення безпечності продукції перед введенням її в обіг на ринку України (ч. 12 ЗУ «Про загальну безпечність нехарчової продукції») [3].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552; 2. Про технічні регламенти та оцінку відповідності : Закон України від 15.01.2015 р. № 124-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 14. Ст. 96.; 3. Про загальну безпечність нехарчової продукції : Закон України від 02.12.2010 р. № 2736-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 221. Ст. 145.

Філатов В.В.

СЕРТИФІКАТ НА ЕКСПОРТ ОБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРИ (англ. MODEL EXPORT CERTIFICATE FOR CULTURAL OBJECTS) – міжнародна стандартна форма реєстрації культурних цінностей, що експортуються. **С.** було розроблено Секретаріатами ЮНЕСКО та ВМО, які співпрацюють у боротьбі з незаконним обігом культурних цінностей. Детальний опис переміщеної через кордон культурної цінності, наданий у 20 полях-боксах **С.**, дозволяє однозначно ідентифікувати об'єкт культури, на який видано **С.**, отже запобігти ризику незаконного вивезення з країни культурних цінностей, заборонених до вивезення, або викрадених, чи таких, що перебувають у розшуку. **С.** як інструмент контролю за циркуляцією культурних цінностей через кордони рекомендований ЮНЕСКО та ВМО в якості міжнародного стандарту, що допомагає країнам удосконалити контроль за експортом об'єктів культури і полегшити роботу посадових осіб митних адміністрацій.

Літ.: 1. UNESCO. UNESDOC. Digital Library. Model Export Certificate for Cultural Objects: Explanatory Notes. URL: <http://surl.li/tstau>

Калашнікова О.Л.

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ (СУР) (англ. RISK MANAGEMENT SYSTEM) – це сукупність інструментів та методів митного контролю, що використовуються митними органами для здійснення аналізу ризиків, виявлення та оцінки ризиків, розроблення та практичної реалізації заходів, спрямованих на мінімізацію ризиків, оцінки ефективності та контролю застосування цих заходів. **СУР** передбачає всебічний аналіз сукупності наявних ризиків, їх ідентифікацію, оцінку і вироблення механізмів контролю та дозволяє митним органам обмежуватися лише тими формами митного контролю, які є достатніми для забезпечення дотримання митного законодавства.

Метою **СУР** є створення сучасної системи митного адміністрування, що забезпечує здійснення ефективного митного контролю, виходячи з принципу вибірковості, для запобігання порушень митного законодавства України, які: мають стійкий характер; пов'язані з ухиленням від сплати митних зборів, податків у значних розмірах; підбивають конкурентоспроможність вітчизняного виробника [1].

Цілями застосування **СУР** є: запобігання, прогнозування і виявлення порушень законодавства України з питань митної справи; забезпечення більш ефективного використання наявних у митних органах ресурсів та зосередження їх уваги на окремих згрупованих об'єктах аналізу ризику, щодо яких є потреба у застосуванні окремих форм митного контролю або їх сукупності, а також у підвищенні ефективності митного контролю (областях ризику); забезпечення в межах повноважень митних органів заходів із захисту національної безпеки, життя і здоров'я людей, тварин, рослин, довкілля, інтересів споживачів; прискорення митного оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України (п. 3 ст. 361 МКУ) [2].

Основними завданнями **СУР** є: створення єдиного інформаційного простору; розробка методик (програм) з виявлення ризиків; визначення потенційних і фіксування виявлених ризиків; виявлення причин і умов, що сприяють вчиненню митних правопорушень; оцінка можливого збитку в разі виникнення потенційних ризиків і збитку при виявлених ризиках; визначення можливості запобігання або мінімізації ризиків, а також визначення необхідних ресурсів та розробка пропозицій щодо їх оптимального розподілу; розробка та практична реалізація заходів щодо запобігання або мінімізації ризиків; оцінка ефективності застосовуваних заходів з управління ризиками та коригування управлінських рішень; накопичення та аналіз інформації про результати застосування окремих форм митного контролю або їх сукупності, а також про причини й умови, що сприяють здійсненню митних правопорушень, з метою вироблення пропозицій щодо вдосконалення митного контролю [1].

Митні органи застосовують **СУР** для визначення товарів, транспортних засобів, документів і осіб, які підлягають митному контролю, форм митного контролю, що застосовуються до таких товарів, транспортних засобів, документів і осіб, а також обсягу митного контролю. [2].

Літ.: 1. Несторишен І.В. Система управління ризиками. Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 3 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 570 с.; 2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Разумей М.М.

СКЛАДИ МИТНИХ ОРГАНІВ (англ. WAREHOUSES OF THE CUSTOMS AUTHORITIES) – складські приміщення, резервуари, криті та відкриті майданчики, холодильні чи морозильні камери, які належать митним органам або використовуються ними і спеціально обладнані для зберігання товарів, транспортних засобів комерційного призначення (ст. 239 МКУ) [1].

Порядок роботи складу митного органу визначаються Мінфіном [2]. Відповідно до законодавства приміщення **С.м.о.** повинні відповідати таким вимогам: бути ізольованими від

інших службових і допоміжних приміщень; мати огорожувальні конструкції, що забезпечують належне зберігання, а також міцні стіни, перегородки, перекриття підлоги й стелі; замикатися на двоє дверей; приміщення складу митного органу обладнуються охороною та протипожежною сигналізаціями; територія складу митного органу поза спорудами митного органу повинна бути огорожена.

С.м.о. повинні бути укомплектовані необхідною кількістю технічного обладнання: навантажувально-розвантажувальною технікою й транспортними засобами; складським устаткуванням (стелажі, піддони, сейфи, металеві шафи тощо); ваговимірювальним обладнанням; вогнегасниками; засобами зв'язку; оргтехнікою; меблями; засобами обліку та контролю – для складів, призначених для зберігання наливних і насипних товарів.

На **С.м.о.** можуть зберігатися: товари, що знаходяться на тимчасовому зберіганні під митним контролем; товари, транспортні засоби комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України, якщо їх митне оформлення не може бути завершено у день пред'явлення митному органу; товари, що вивозяться за межі митної території України та після закінчення митного оформлення, зберігаються під митним контролем до фактичного їх вивезення; товари, що перебувають у митному режимі транзиту; товари, що перебувають у митному режимі митного складу; товари, строк зберігання яких у митному режимі митного складу закінчився; товари, транспортні засоби комерційного призначення, тимчасово вилучені; товари, доставлені перевізником до митного органу призначення; товари, митне оформлення яких призупинено; предмети контрабанди, вилучені митним органом відповідно до кримінально-процесуального законодавства; товари, які набули статус таких, що зберігаються на складі митного органу.

Власники товарів, що зберігаються на **С.м.о.** під митним контролем, або уповноважені ними особи можуть з дозволу та під контролем цих органів здійснювати із зазначеними товарами операції: підготовку товарів до продажу; змішування товарів (компонентів) без надання одержаній продукції характеристик і властивостей, що істотно відрізняють її від вихідних складових; прості складські операції, необхідні для забезпечення збереження цих товарів; взяття проб та зразків. Товари, транспортні засоби комерційного призначення, можуть зберігатися на **С.м.о.** протягом 90 днів. Товари, виявлені (знайдені) під час здійснення митного контролю в зонах митного контролю та/або у транспортних засобах, що перетинають митний кордон України, і власник яких невідомий можуть зберігатися на **С.м.о.** протягом 180 днів.

Товари, які зберігаються на **С.м.о.** під митним контролем, можуть бути видані їх власникам або уповноваженим ними особами, а також особам, до яких протягом строку зберігання перейшло право власності на ці товари або право володіння ними, лише після митного оформлення зазначених товарів, відшкодування витрат митних органів на їх зберігання та сплати відповідних митних платежів.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Порядок роботи складу митного органу: затверджено наказом Міністерства фінансів України 30.05.2012 р. № 627. *Офіційний вісник України*. 2012. № 59. Ст. 2380.

Попель С.А.

СКЛАД ТИМЧАСОВОГО ЗБЕРІГАННЯ (СТЗ) (англ. TEMPORARY STORAGE WAREHOUSE) – відповідним чином облаштовані приміщення та/або криті чи відкриті майданчики, резервуари, холодильні чи морозильні камери, призначені для тимчасового зберігання товарів під митним контролем до поміщення їх у митний режим (ст. 437 МКУ) [1]. Під відкритим майданчиком розуміють спеціально обладнану та огорожену територію, призначену для зберігання товарів та розташовану поза межами приміщень. Критий майданчик - крита, спеціально обладнана та огорожена територія, пристосована для

зберігання товарів та розташована за межами приміщень. Морозильна камера – будівля або апарат для заморожування і збереження харчових та інших швидкопсувних продуктів при температурі від -1°C до -35°C . Виділяють СТЗ відкритого та закритого типу. Специфіка СТЗ закритого типу полягає у тому, що він призначений для зберігання товарів, що належать його утримувачу. СТЗ відкритого типу призначається для зберігання товарів, що належать будь-яким особам. Товари можуть зберігатись на СТЗ без їх попереднього вивантаження з транспортних засобів. Порядок розміщення, зберігання та обліку товарів, транспортних засобів комерційного призначення на СТЗ, а також їх випуск визначається Мінфіном [2]. Функціонування СТЗ передбачає виконання певних процедур щодо їх відкриття та експлуатації, регламентованих законодавством України [3]. Відкриття та експлуатація СТЗ – процес отримання дозволу та забезпечення системи взаємозв'язків між утримувачем та користувачами СТЗ. Відкриття СТЗ є підконтрольною діяльністю з боку суб'єктів митного регулювання. Дозволи на відкриття СТЗ надаються митницями, в зонах діяльності яких розташовані відповідні території, приміщення, резервуари, холодильні чи морозильні камери, криті чи відкриті майданчики. У межах СТЗ та прилеглої до них території створюється зона митного контролю. Утримувач СТЗ повинен створити належні умови для забезпечення збереження товарів і транспортних засобів, розміщених на СТЗ. Законодавством України визначаються вимоги до розташування та обладнання СТЗ, зокрема, він повинен розташовуватись на території України, окрім території пунктів пропуску через державний кордон України для міжнародного чи міждержавного автомобільного сполучення. СТЗ може мати одну або декілька поштових адрес, залежно від кількості складських об'єктів, що входять до його структури. Утримувач СТЗ повинен забезпечити: наявність прилеглої до СТЗ території з твердим покриттям, сигналізації на відкритих майданчиках), наявність засобів пожежогасіння; наявність повірених засобів для зважування товарів, а на СТЗ, призначеному для зберігання наливних чи насипних товарів, - повірених засобів обліку таких товарів і контролю за ними; наявність рампи, оглядового майданчика, навантажувально-розвантажувальної техніки, можливість проведення розвантажувально-навантажувальних робіт на СТЗ або прилеглої території; наявність і функціонування системи відеоспостереження за всіма воротами або дверними отворами СТЗ, через які здійснюється ввезення та/або вивезення товарів, в'їздом і виїздом з прилеглої до СТЗ території, фіксування такого відображення для виявлення несанкціонованого доступу до товарів і транспортних засобів, що перебувають під митним контролем, а також ведення архіву відеозаписів; безперешкодний доступ працівників митниці до системи відеоспостереження; наявність і функціонування на в'їзді та виїзді з прилеглої до СТЗ відкритого типу території контрольно-пропускної системи, до якої входять шлагбауми, електронні ваги та засоби автоматичного зчитування реєстраційних номерних знаків транспортних засобів з функцією автоматичного внесення інформації про реєстраційний номер транспортного засобу та його загальну вагу до системи електронного обліку товарів на СТЗ; освітлення СТЗ та прилеглої території згідно із встановленими нормативними актами, санітарними нормами та правилами; обладнання робочих місць для працівників підрозділу митного оформлення згідно із встановленими нормативно-правовими актами, санітарними нормами та правилами; наявність каналів і засобів зв'язку для роботи посадових осіб митних та інших державних органів контролю у разі розміщення таких посадових осіб на території СТЗ; обладнання СТЗ не менше, ніж двома засобами нанесення забезпечення, один з яких повинен перебувати у розпорядженні митниці, другий – у розпорядженні утримувача СТЗ; наявність на складських об'єктах СТЗ інформаційних вивісок. Якщо СТЗ входить до структури вантажного митного комплексу, дозволяється використовувати обладнання, техніку, інфраструктуру та охорону, що забезпечують функціонування цього вантажного митного комплексу. Контроль за діяльністю СТЗ здійснюється шляхом проведення працівниками митниці огляду складських об'єктів СТЗ, у тому числі перевірки функціонування системи відеоспостереження, обліку товарів на

СТЗ. Для розміщення товарів і транспортних засобів комерційного призначення на **СТЗ** подається відповідний пакет супровідних документів. Строк тимчасового зберігання товарів і транспортних засобів на **СТЗ** починається з дня їх фактичного розміщення та закінчується днем: завершення їх митного оформлення в обраний декларантом митний режим; передачі їх на склад митниці. Строк тимчасового зберігання товарів не переривається при переміщенні товарів з одного **СТЗ** на інший. Митний орган встановлює строк для вивезення товарів із **СТЗ**, з урахуванням можливостей складських об'єктів, наявних засобів для транспортування товарів, навантажувально-розвантажувальної техніки. У разі продовження строків тимчасового зберігання товарів на **СТЗ**, працівниками митниці вноситься нова дата закінчення строку тимчасового зберігання товарів на **СТЗ** до відповідного програмно-інформаційного комплексу ЄАІС Держмитслужби. Утримувач **СТЗ** веде облік товарів, що розміщуються, зберігаються на **СТЗ** і випускаються з нього, в системі електронного обліку товарів на **СТЗ**, що містить таку інформацію: відомості про розміщення товару на **СТЗ**; кількість товару, розміщеного на **СТЗ**; вартість товару, розміщеного на **СТЗ**; відомості про випуск товарів із **СТЗ**; кількість товару, випущеного із **СТЗ**; вартість товару, випущеного із **СТЗ**; дата закінчення терміну тимчасового зберігання товару; дата закінчення терміну тимчасового зберігання товарів, продовженого митним органом. Утримувач **СТЗ** забезпечує доступ працівників митниць до інформації, що міститься в системі електронного обліку товарів на **СТЗ**. Утримувач **СТЗ** щомісяця до 5 числа місяця, що настає за звітним, подає митному органу звіт про рух товарів на **СТЗ**.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Порядок виконання митних формальностей відповідно до заявленого митного режиму: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.05.2012 р. № 657. *Офіційний вісник України*. 2012. № 80. Ст. 3233.; 3. Положення про склади тимчасового зберігання: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 28.05.2012 р. № 613. *Офіційний вісник України*. 2012. № 62. Ст. 2552.

Руда Т.В

СКЛАДНІ МИТНІ ТАРИФИ (англ. COMPLEX CUSTOMS TARIFFS) – базуються на двох, трьох і більше ставках митного оподаткування з конкретного товару. Кожна митна ставка застосовується до товарів певних країн або груп країн. Завдяки існуванню диференціації митних ставок, залежно від країни походження товару, митний тариф є дійсно дієвим інструментом регулювання товаропотоків з тієї чи іншої країни. Такі тарифи з різним рівнем митного оподаткування дають змогу державам провадити різну митну політику відносно до тих чи інших країн. Він тисне на одні країни, оподатковуючи їх товари більш високими ставками мита, при цьому домагаючись від них різних поступок (США, Німеччина, Японія, Канада, Італія тощо), або надаючи пільги іншим країнам, прив'язуючи їх до свого ринку. Розвиток митного тарифу більшості країн відбувався шляхом збільшення кількості товарів, які обкладались митом, і встановлення на кожний товар декількох ставок мита (дві або більше), – тобто мало місце застосування **С.м.т.** Низка країн застосовують митні тарифи з великою кількістю колонок. Наприклад, у тарифах Венесуели – 7 колонок, Сенегалу – 9, Малі – 17. Як правило, найвища ставка **С.м.т.** автономна, її називають максимальною або генеральною. Застосовують її до товарів з тих країн, з якими не має торговельних угод. За нею слідує мінімальна ставка для товарів з країн, на які поширюється «режим найбільшого сприяння». Такі ставки значно нижчі за максимальні. У митному тарифі ЄС, наприклад, різниця між ними складає 1,5–2,0 рази. У США й Японії цей розрив ще більший. **С.м.т.** передбачає також особливо низьке преференційне мито. Воно використовується країнами для створення замкнутих економічних угруповань, режимів асоціацій, а також у відносинах з країнами, що розвиваються [1]. **С.м.т.** за своєю природою завжди є конвенційним, тобто він

формується на підставі певних домовленостей з іншими країнами. Навіть на застосування повних ставок, які приймаються за відсутності домовленості з митних відносин з іншими країнами, впливають договірні стосунки між державами чи групами держав. Так, наприклад, на прийняття рішення Україною про застосування повних ставок мита відносно товарів з Тайваню вплинула домовленість з Китаєм про існування національного режиму товарообміну між країнами. Вперше в Україні, відповідно до національного законодавства, почали застосовуватись митні ставки з січня 1993 р., при цьому митний тариф визначався на основі чотирьох знаків товарної номенклатури. Сьогодні для розрахунку величини мита при переміщенні товарів через митний кордон України використовуються митні ставки, які визначається за десятьма знаками. Як правило, вони диференційовані залежно від коду товару за Товарною номенклатурою зовнішньоекономічної діяльності та країнами походження. Інші критерії: особи, які здійснюють зовнішньоторговельні операції, або вид угод значення для диференціації ставок не мають.

Літ.: 1. Гребельник О.П. Митна справа: підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 400 с.

Гребельник О.П.

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ПРАЦІВНИКІВ МИТНИХ ОРГАНІВ (англ. SOCIAL PROTECTION OF EMPLOYEES OF CUSTOMS AUTHORITIES) – діяльність (функція) держави, спрямована на встановлення системи правових і соціально-економічних та організаційних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб посадових осіб митних органів відповідно до специфічного виду їх службової діяльності, статусу в суспільстві, підтримання соціальної стабільності у професійному середовищі.

С.з. забезпечується застосуванням соціальних виплат, пільг, послуг, заходів та інших гарантій, передбачених для посадових осіб та інших працівників митних органів законодавством, за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, Пенсійного фонду України, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, міжнародної технічної допомоги та інших джерел, не заборонених законодавством.

Правові засади механізму **С.з.** визначаються гл. 83 МКУ [1], ЗУ «Про державну службу» [2], іншими законами та нормативними актами [3]. Держава забезпечує достатній рівень оплати праці посадових осіб та працівників митних органів з метою створення матеріальних умов для незалежного і сумлінного виконання ними службових обов'язків. Заробітна плата посадової особи та працівника митних органів складається з: посадового окладу; надбавки за вислугу років; надбавки за спеціальне звання посадових осіб митних органів; виплати за додаткове навантаження у зв'язку з виконанням обов'язків тимчасово відсутньої посадової особи або працівника у розмірі 50 відсотків посадового окладу тимчасово відсутньої посадової особи або працівника; надбавки за виконання особливо важливої роботи; надбавки за персональну кваліфікацію; надбавки за виконання особистих ключових показників ефективності; командної премії; премії за значні особисті досягнення (ст. 585 МКУ).

Посадовим особам митних органів надається службове житло в порядку, визначеному КМУ. Посадовим особам митних органів, які переводяться на роботу в іншу місцевість, а також випускникам вищих навчальних закладів, які одержали направлення на роботу до митних органів, розташованих в іншій місцевості, службове житло надається невідкладно (ст. 586 МКУ). Посадові особи митних органів та члени їхніх сімей, які проживають разом з ними, користуються правом на безоплатне медичне обслуговування у державних та комунальних закладах охорони здоров'я. Таке право зберігається за посадовими особами митних органів після їх звільнення з митних органів у зв'язку з виходом на пенсію або у

відставку. Посадові особи митних органів щорічно проходять профілактичний медичний огляд (ст. 587 МКУ).

Пенсійне забезпечення посадових осіб митних органів здійснюється в порядку та на умовах, передбачених ЗУ «Про державну службу» [2]. При цьому період роботи (служби) зазначених осіб (у тому числі тих, яким присвоєні спеціальні звання) в митних органах зараховується до стажу державної служби та до стажу роботи на посадах, віднесених до категорій посад державних службовців, що дає право на призначення пенсії відповідно до ЗУ «Про державну службу», незалежно від місця роботи на час досягнення віку, передбаченого зазначеним Законом (ст. 588 МКУ).

Держава відповідно до законодавства гарантує забезпечення прав посадових осіб та інших працівників митних органів на охорону праці під час виконання ними своїх службових (трудових) обов'язків, на проходження медичних оглядів, а також на пільги та компенсації за роботу у важких та шкідливих умовах (ст. 589 МКУ). Працівники митних органів підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню відповідно до законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Шкода, завдана майну посадової особи митних органів або членів її сім'ї у зв'язку з виконанням нею службових обов'язків, відшкодовується в повному обсязі за рахунок коштів державного бюджету з подальшим стягненням цієї суми з винних осіб. Відшкодування шкоди, завданої майну посадової особи митних органів або членів її сім'ї, проводиться на підставі рішення суду (ст. 590 МКУ).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 4. Ст. 43.; 3. Деякі питання оплати праці посадових осіб та працівників митних органів : постанова Кабінету Міністрів України від 20.10.2021 р. № 1103. *Офіційний вісник України*. 2021. № 84. Ст. 5399.

Приймаченко Д.В.

СПЕЦИФІЧНЕ МИТО (СПЕЦИФІЧНА СТАВКА МИТА) (англ. SPECIFIC DUTY (SPECIFIC DUTY RATES) – нараховується у грошовому розмірі на одиницю бази оподаткування, встановлену ст. 279 МКУ (кількість товарів у встановлених законом одиницях виміру (обсяг, маса, метр, штука, тощо) (ст. 280 МКУ) [1]. Наприклад, ставка митного тарифу на товар складає 50 євро за одну тону. Якщо митна вартість товару дорівнює 1000 ЄВРО за одну тону, то ціна цього товару в країні імпорту буде складати 1050 ЄВРО за одну тону. Можна легко встановити, що адвалорний еквівалент специфічного тарифу на цей товар складе у даному випадку 5%. Якщо товар оподатковується за специфічними ставками, то на відміну від адвалорного мита підставою для його нарахування є не митна вартість товару, а кількість товару. Ставка фіксується у стабільній валюті. **С.м.** нараховується за формулою: $M_c = K_T \times C_{M_c} \times O_k$, де M_c – величина мита, яке нараховується за специфічною ставкою; K_T – кількість товару (у тоннах, літрах, кубометрах, штуках тощо); C_{M_c} – специфічна ставка мита (в ЄВРО за одиницю товару); O_k – офіційний курс ЄВРО до гривні, який встановлюється НБУ на дату подання вантажної митної декларації [2].

С.м., як правило, застосовується на стандартизовані товари і має перевагу перед адвалорним з точки зору адміністрування, оскільки усуває можливість зловживань. Водночас чисто технічні відмінності при застосуванні адвалорного і **С.м.** є не основними, тому що за організаційно-технічними відмінностями стоять торговельно-політичні й економічні цілі. Так, рівень митного захисту за допомогою **С.м.** дуже залежить від коливань цін на товари. Так, **С.м.** в 100 дол. за один імпортований музикальний центр значно сильніше обмежує імпортування музикальних центрів ціною 800 дол., (тому що адвалорний еквівалент **С.м.** складає 12,5% його ціни), ніж музичного центру ціною 1200 дол., що складає тільки 8,3% його ціни.

Внаслідок підвищення імпорتنих цін, рівень захисту внутрішнього ринку за допомогою специфічного тарифу знижується. Отже, за умов коливання цін наслідки застосування мита різні: при збільшенні ціни сума, яка сплачується як адвалорне мито, збільшується пропорційно до зростання вартості товару, в той час як С.м. залишається незмінним. І навпаки, при падінні цін сума, яка сплачується як адвалорне мито, зменшується, а як С.м. залишається незмінною, тобто при падінні цін більш ефективним є використання С.м., а при підвищенні – адвалорного. Незалежність С.м. від ціни товару позбавляє його певної еластичності і знижує ефективність його застосування з торговельно-політичними цілями. Крім цього, за умов активізації інтеграційних процесів є необхідність порівняння рівня митного оподаткування, а при порівнянні С.м. є певні складнощі, тому що застосовується вартісний показник (ставка С.м. виражається у грошових одиницях).

Дохід від введення С.м. отримає держава. Однак необхідно зауважити, що цей дохід ніякою мірою не буде залежати від ціни товару. І держава програє, коли збільшується ціна товару, тому що ставка залишається фіксованою і не змінюється сума мита при збільшенні ціни товару, оскільки частину доходу сплатять споживачі, а решту – імпортери-виробники. Безумовно, як і при застосуванні адвалорного мита, функціональність С.м. залежить від величини митної ставки. Зі збільшенням ставки С.м. послаблюється фіскальний ефект і посилюється захисний.

В Україні С.м. почали застосовуватись з 1995 р. Це було обумовлено, у першу чергу, тим фактором, що через застосування адвалорних ставок почало відбуватися масове заниження митної вартості товарів суб'єктами ЗЕД з метою мінімізації митних платежів, особливо в частині сплати імпортного мита. Оскільки специфічні ставки мита не залежать від методики визначення митної вартості, то застосування даного інструменту тарифного регулювання частково розв'язало проблему. В основному об'єктом оподаткування С.м. стала сільськогосподарська продукція, мінеральна сировина, товари широкого вжитку (одяг із натуральної шкіри, хутрові вироби, побутова радіоелектроніка тощо) та транспортні засоби [3].

Згідно з ч. 10 ст. 280 МКУ, у разі декларування товарів відповідно до ст. 267 МКУ, до яких застосовуються специфічні ставки мита з однаковими одиницями виміру, мито нараховується за найбільшою специфічною ставкою, яка відповідає класифікаційному коду у межах однієї товарної позиції згідно з УКТ ЗЕД. У разі декларування товарів відповідно до ст. 267 МКУ, до яких застосовуються С.м. з різними одиницями виміру, найбільша специфічна ставка мита визначається для кожного такого товару з партії шляхом перерахунку їх в адвалорні ставки мита. Адвалорний еквівалент специфічної ставки мита перераховується як відсоток розрахованої суми С.м. для кожного з таких товарів від їх митної вартості. Мито нараховується за найбільшою адвалорною ставкою, яка відповідає класифікаційному коду у межах однієї товарної позиції згідно з УКТ ЗЕД, перерахованою із специфічних ставок мита. Базою оподаткування митом для таких товарів є їх сумарна митна вартість (ч. 11 ст. 280 МКУ). У разі декларування товарів відповідно до ст. 267 МКУ, до яких застосовуються як адвалорні, так і специфічні ставки мита, найбільша специфічна ставка, визначена відповідно до ч. 10 і 11 ст. 280 МКУ, для кожного такого товару з партії перераховується в адвалорну. Мито нараховується за найбільшою адвалорною ставкою, яка відповідає класифікаційному коду у межах однієї товарної позиції згідно з УКТ ЗЕД, після перерахунку специфічних ставок мита в адвалорні (ч. 12 ст. 289 МКУ).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Гребельник О.П. Митна справа: підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 400 с.; 3. Митне право: підручник / за заг. ред. О.П. Рябченко, Л.М. Дорофєєвої. Луцьк: Вежа-Друк, 2024. 548 с.

Гребельник О.П.

СПЕЦІАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА – див. ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА

СПЕЦІАЛЬНА МИТНА СТАТИСТИКА – див. МИТНА СТАТИСТИКА

СПЕЦІАЛЬНЕ МИТО (англ. SPECIAL DUTY) – різновид особливого виду мита, що встановлюється відповідно до ЗУ «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну»: як засіб захисту національного товаровиробника, у разі якщо товари ввозяться на митну територію України в обсягах та/або за таких умов, що їх ввезення заподіює або створює загрозу заподіяння значної шкоди національному товаровиробнику; як заходи у відповідь на дискримінаційні та/або недружні дії інших держав, митних союзів та економічних угруповань, які обмежують реалізацію законних прав та інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України (ч. 3 ст. 275 МКУ) [1]; 2) особливий вид мита який додатково застосовується при захисті національного ринку [2]. При цьому ставки спеціального митного тарифу встановлюються на більш високому рівні в порівнянні з постійно діючими. В залежності від функціональної направленості **С.м.** може використовуватись як захисний захід, міра попередження та захід у відповідь.

З метою запровадження механізмів захисту інтересів національного товаровиробника в Україні було прийнято окремий закон, норми якого регулюють засади і порядок порушення та проведення спеціальних розслідувань фактів зростання імпорту в Україну незалежно від країни походження та експорту товару, що заподіює значну шкоду або загрожує заподіянням значної шкоди національному товаровиробнику, за результатами яких можуть застосовуватися спеціальні заходи, які передбачають застосування **С.м.** [3].

Як захисний захід, **С.м.** запроваджується, якщо товари ввозяться на митну територію України у таких кількостях або на таких умовах, які завдають чи загрожують завдати шкоди вітчизняним виробникам подібних або безпосередньо конкуруючих товарів. Запобіжним заходом даний вид тарифного регулювання стає відносно учасників ЗЕД, які порушують загальнодержавні інтереси у сфері міжнародних економічних відносин, а також як захід для припинення недобросовісної конкуренції у випадках, що визначаються законами України. У відповідь на дискримінаційні дії та (чи) недружні дії з боку іноземних держав проти України або у відповідь на дії окремих країн та їх союзів, які обмежують здійснення законних прав та інтересів суб'єктів ЗЕД, держава також може запроваджувати **С.м.**. Слід зауважити, що ставка **С.м.** встановлюється в кожному окремому випадку залежно від конкретної ситуації та мотивації застосування.

Останнім часом досить інтенсивно даний інструмент регулювання почали використовувати не тільки країни з напрацьованим антидемпінговим законодавством, але й країни, які тільки починають відпрацьовувати механізм жорсткого протекціоністського регулювання імпорту – рф та країни СНД. Так, відносно українських товарів з вересня 2000 р. було введено спеціальне 30% імпортне мито на вивезення з України картопляного крохмалю, що зробило практично нерентабельним експорт даного товару до росії. Наслідком даного процесу стало значне падіння обсягів продажу крохмалю (оскільки виробляти його в обсягах, необхідних для внутрішнього споживання, нерентабельно). Ініціатором проведення спеціального розслідування та введення спеціального мита став основний конкурент українських підприємств на даному сегменті ринку росії – Група промислових підприємств «російський крохмалепродукт» [2]. В свою чергу Україна теж використовує механізм застосування **С.м.**, так, наприклад, 15.05.2019 р. КМУ ухвалив ініційоване Мінекономрозвитку рішення про застосування спеціального мита на всі товари походженням з рф. Виняток становив чутливий імпорт, такий як вугілля, кокс, бензин, скраплений газ та фармацевтична продукція. Відтак з 01.08.2019 р. під час ввезення на митну територію України товарів походженням з рф, незалежно від інших видів мита, було запроваджено **С.м.** у відсотках до митної вартості товарів за визначеними ставками. Сплачене **С.м.**

акумулюється у спеціальному фонді державного бюджету та використовується для фінансування заходів з імпортозаміщення [2].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, № 48. Ст. 552.; 3. Гребельник О.П. Митна справа: підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 400 с.; 4. Урядовий портал. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Україна запроваджує спеціальне мито на всі російські товари. URL: <http://surl.li/tsbcy>

Гребельник О.П.

СПОСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПЛАТИ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ (англ. METHODS OF SECURING CUSTOMS CHARGE) – встановлені МКУ [1] способи, які може обрати особа, на яку покладено обов'язок із сплати митних платежів, для виконання зобов'язання перед митним органом щодо їх сплати за визначених умов. С.з. є невід'ємним елементом механізму забезпечення сплати митних платежів, правове регулювання якого забезпечується нормами розд. X МКУ [1], міжнародних митних конвенцій [2, 3] інших законодавчих та підзаконних нормативних актів [4].

Відповідно до ст. 308 МКУ, С.з. є:

1. Грошова застава – це кошти, внесені/переказані на рахунки, відкриті в установленому порядку на ім'я митних органів, для забезпечення сплати митних платежів (ст. 309 МКУ).

2. Індивідуальна гарантія – забезпечує суму митних платежів щодо товарів, які підлягають митному оформленню за однією митною декларацією, і є зобов'язанням гаранта щодо виплати на вимогу митного органу коштів, у разі невиконання обов'язку із сплати митних платежів (ст. 310 МКУ).

3. Загальна гарантія, яка забезпечує суму митних платежів щодо товарів, які підлягають митному оформленню за декількома митними деклараціями. Гарантія видається гарантом особі, на яку покладається обов'язок із сплати митних платежів. Загальна гарантія може бути застосована, за умови наявності у підприємства діючої авторизації на застосування одного із спрощень: «загальна гарантія»; «загальна гарантія із зменшенням розміру забезпечення базової суми на 50 відсотків»; «загальна гарантія із зменшенням розміру забезпечення базової суми на 70 відсотків». Під зменшенням розміру забезпечення базової суми загальної гарантії на 50 відсотків або на 70 відсотків розуміється застосування базової суми загальної гарантії, але з фактичним забезпеченням цієї базової суми загальною гарантією, виданою гарантом, на 50 відсотків або на 30 відсотків відповідно (ст. 311 МКУ).

4. Звільнення від гарантії може застосовуватися за умови наявності у підприємства діючої авторизації на застосування спрощення «звільнення від гарантії», що передбачає використання визначеної базової суми звільнення від гарантії, але з фактичним звільненням від забезпечення базової суми гарантією, виданою гарантом. Авторизація на застосування спрощення «загальна гарантія» надається підприємству, яке відповідає встановленим МКУ критеріям (ст. 312-1 МКУ).

5. С.з. на умовах Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП 1975 р. (Конвенції МДП) застосовується для транзитного переміщення товарів (крім алкогольних напоїв та тютюнових виробів), що перебувають під митним контролем, за умови що такі товари під час транзитного переміщення перетинають митний кордон України та переміщуються на всьому маршруті або на його частині автомобільним транспортом(ст. 313 МКУ).

6. С.з. на умовах Конвенції про тимчасове ввезення (Стамбульська конвенція) із застосуванням книжки (карнета) А.Т.А. або книжки (карнета) СРД використовується під час

перевезення товарів, транспортних засобів на умовах Стамбульської конвенції. Застосовується книжка (карнет) А.Т.А. або книжка (карнет) CPD – уніфіковані міжнародні митні документи, що використовуються як митна декларація для митного оформлення товарів, транспортних засобів, та документ про забезпечення сплати митних платежів у порядку та на умовах, визначених цією Конвенцією (ст. 314 МКУ).

С.з. обирається особою, на яку покладається обов'язок із сплати митних платежів. Митні органи відмовляють у застосуванні обраного **С.з.**, якщо такий спосіб не призначений для застосування при розміщенні товарів у відповідний митний режим.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Convention on a common transit procedure, 1987. (СТС). URL: <http://surl.li/nreyz>; 3. Convention On Temporary Admission (Istanbul Conventions) (Istanbul, 26.06.1990). URL: <http://surl.li/tmird>; 4. Про деякі питання забезпечення сплати митних платежів : наказ Міністерства фінансів України від 25.04.2023 р. № 213. *Офіційний вісник України*. 2023. № 59. Ст. 3356.

Квеляшвілі І.М.

СПРАВЛЯННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ (англ. CHARGING CUSTOMS PAYMENTS) – це процес зі сплати митних платежів, який виникає: у разі ввезення товарів на митну територію України – з моменту фактичного ввезення цих товарів на митну територію України; при незаконному переміщенні товарів, що перебувають на території вільної митної зони або на митному складі, – з моменту такого переміщення товарів; у разі вивезення товарів з митної території України: а) при оформленні товарів відповідно до митного режиму експорту – з моменту прийняття митним органом митної декларації; б) при вивезенні товарів за межі митної території України без оформлення митної декларації та при незаконному вивезенні товарів за межі митної території України – з моменту фактичного вивезення товарів за межі митної території України; в) при невиконанні умов, установлених щодо товарів, які вивозилися за межі митної території України із звільненням від оподаткування вивізним митом, – з моменту, коли ці товари прибули до іншого місця призначення, ніж те, у зв'язку з яким надавалося таке звільнення; після завершення митного оформлення товарів та їх випуску, якщо внаслідок перевірки митної декларації чи за результатами документальної перевірки митний орган самостійно визначає платнику податків додаткові податкові зобов'язання; в інших випадках, встановлених ПКУ (ст. 289 МКУ) [1].

Обов'язок зі сплати митних платежів покладається на декларанта та на особу, яка здійснює декларування товарів за дорученням декларанта солідарно з ним. У випадку якщо декларування товарів, що переміщуються (пересилаються) на митну територію України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, здійснюється оператором поштового зв'язку, експрес-перевізником шляхом подання реєстрів (тимчасових та/або додаткових), особою, на яку покладається обов'язок із сплати митних платежів, є оператор поштового зв'язку, експрес-перевізник.

Митні платежі нараховуються декларантом або іншими особами, на яких покладено обов'язок із сплати митних платежів, самостійно, крім випадків, якщо обов'язок щодо нарахування митних платежів відповідно до цього МКУ, ПКУ [2] та інших законів України покладається на митні органи. Нарухування сум митних платежів здійснюється у валюті України. При нарахуванні митних платежів застосовуються ставки, що діють на день подання митному органу митної декларації на товари, а в разі якщо митне оформлення здійснюється без подання митної декларації, – на день його здійснення.

Процес **С.м.п.** вважається завершеним у випадках: припиненням обов'язку зі сплати митних платежів; виконанням обов'язку зі сплати митних платежів. Обов'язок із сплати митних платежів припиняється: при виконанні обов'язку із сплати митних платежів; якщо товари до їх випуску виявилися знищеними або безповоротно втраченими внаслідок аварії

або дії обставин непереборної сили за нормальних умов транспортування, зберігання або використання (експлуатації) та за відсутності порушень вимог та умов, установлених МКУ, а також внаслідок природних втрат, які підтверджуються відповідними актами; якщо товари знищуються або передаються у власність держави відповідно до МКУ; якщо товари конфіскуються відповідно до МКУ; при виконанні умов відповідного митного режиму або митних формальностей, що дозволяють завершити митний режим або операцію з товарами; якщо після випуску товарів у вільний обіг на митній території України підприємство відмовилося від використання таких товарів за кінцевим (цільовим) призначенням і товари були вивезені за межі митної території України; якщо товари, транспортні засоби комерційного призначення примусово відчужені або вилучені відповідно до законів України; у разі надходження на рахунки, відкриті для зарахування надходжень державного бюджету, контроль за справлянням яких покладено на центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, коштів (у сумі митних платежів, що підлягали б сплаті при випуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення у вільний обіг на митній території України), одержаних від реалізації товарів, транспортних засобів комерційного призначення, визначених відповідною статтею МКУ. Щодо товарів, випущених у вільний обіг на митній території України або вивезених з цієї території без сплати митних платежів, обов'язок з їх сплати припиняється також у випадках, передбачених МКУ, ПКУ та іншими законами України.

Обов'язок із сплати митних платежів вважається виконаним (митні платежі вважаються сплаченими): у разі здійснення особою, відповідальною за сплату митних платежів, розпорядження про використання коштів авансових платежів: а) при здійсненні митного оформлення товарів – з моменту закінчення митного оформлення; б) якщо сплата не пов'язана із здійсненням митного оформлення товарів, – з моменту списання коштів з авансового рахунку при перерахуванні їх до державного бюджету; у разі сплати коштів безпосередньо до державного бюджету у випадках, визначених законодавством України, – з моменту: а) списання коштів з рахунку платника податків у банку; б) внесення готівкових коштів у касу банку; з моменту сплати гарантом, гарантійним об'єднанням або іншою організацією відповідно до наданого забезпечення сплати митних платежів коштів до державного бюджету в рахунок сплати митних платежів; з моменту списання коштів, що перебували у грошовій заставі, з відповідного рахунку митниці при перерахуванні цих коштів до державного бюджету в рахунок сплати митних платежів; з моменту настання інших обставин, визначених ПКУ.

При **С.м.п.** суми митних платежів, нараховані декларантом (уповноваженою ним особою) або митним органом, підлягають перерахуванню безпосередньо на єдиний казначейський рахунок. Суми митних платежів сплачуються в готівковій формі через касу митного органу чи фінансової установи або у безготівковій формі через фінансову установу, крім випадків, передбачених МКУ та законами України. Суми митних платежів можуть справлятися митним органом у готівковій формі із заповненням уніфікованої митної квитанції. Перерахування сум митних платежів до Державного бюджету України із зазначених рахунків митного органу здійснюється цим митним органом.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.

Квеляшвілі І.М.

СПРИЯННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ (англ. ASSISTANCE OF PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS) – забезпечення/створення митними органами сприятливих умов, шляхом застосування до

товарів, що переміщуються через митний кордон України і підозрюються у порушенні прав інтелектуальної власності заходів сприяння, за яких правовласник об'єкта права інтелектуальної власності (його представник) отримує можливість для ефективного захисту охоронюваних законом прав інтелектуальної власності. Відповідно до п. 9 ч. 1 ст. 544 МКУ С.з., вжиття заходів щодо запобігання переміщенню через митний кордон України товарів з порушеннями охоронюваних законом прав інтелектуальної власності, недопущення переміщення через митний кордон України контрафактних товарів – є одним з основних завдань митних органів [1].

В МКУ законодавець вживає термін «С.з.», а не «захист прав інтелектуальної власності» в силу певних особливостей нормативно-правового регулювання у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності, оскільки специфіка даної сфери правовідносин не дозволяє митним та іншим контролюючим й правоохоронним органам держави приймати остаточні, а в ряді випадків, навіть, і проміжні рішення щодо товарів, стосовно яких є підозра у переміщенні через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності, а також притягувати до відповідальності порушників таких прав без активної участі правовласника об'єкта права інтелектуальної власності (його представника) у процесі здійснення митним органом відповідних митних процедур та без виконання правовласником (його представником) передбачених законодавством митних формальностей. Отже застосування вищезазначеного терміну у МКУ зумовлює характер дій митних органів, що полягає не в безпосередньому захисті прав інтелектуальної власності, а у забезпеченні (створенні) митними органами сприятливих умов для здійснення правовласником об'єкта прав інтелектуальної власності (його представника) захисту порушених прав інтелектуальної власності. Тобто, як застосування митними органами заходів С.з., так і їх результати безпосередньо залежать від волевиявлення правовласника об'єкта права інтелектуальної власності та активності його позиції та дій щодо захисту належних йому прав інтелектуальної власності.

Митний контроль і митне оформлення товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності (далі – ОПВ), які охороняються відповідно до закону, та ввозяться на митну територію України або вивозяться з митної території України, здійснюються в загальному порядку з урахуванням особливостей, встановлених МКУ та іншими законами України. Згідно з ч. 1 ст. 74 МКУ (в ред. 1991 р.) [2] щодо товарів, імпорту яких здійснювався з порушенням прав інтелектуальної власності, була встановлена заборона на переміщення через митний кордон України. У зв'язку з посиленням вектору України щодо вступу до ЄС та на виконання Угоди про торговельні аспекти інтелектуальної власності (TRIPS) [3], яка адмініструється СОТ, порядок застосування процедур сприяння захисту інтелектуальної власності спочатку було впроваджено на підзаконному рівні [4]. Термін «С.з. учасників зовнішньоекономічних зв'язків, інших юридичних та фізичних осіб», як одне з основних завдань митних органів, вперше з'явилося у МКУ, прийнятому у 2002 р. [5] в якому цьому питанню присвячено окрему главу.

Наразі, відповідно до ст. 397 МКУ [1] до заходів С.з. належать: призупинення митного оформлення товарів на підставі даних митного реєстру ОПВ, які охороняються відповідно до закону, відповідно до ст. 399 МКУ; призупинення митного оформлення товарів за ініціативою митного органу (ex-officio) відповідно до ст. 400 МКУ; знищення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності, відповідно до ст. 401 МКУ; призупинення митного оформлення та знищення невеликих партій товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, відповідно до ст. 401-1 МКУ; зміна маркування на товарах та їх упаковці відповідно до ст. 402 МКУ.

З метою визначення єдиного порядку застосування заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності, передбачених ст. 399, 400, 401-402 МКУ, взаємодії митних

органів з правовласниками, декларантами та іншими заінтересованими особами під час здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, Мінфіном було прийнято відповідний підзаконний нормативний акт [6].

Заходи С.з. застосовуються митними органами у разі підозри у порушенні прав інтелектуальної власності щодо: товарів, що переміщуються громадянами на митну територію України або за її межі; товарів під час їх ввезення на митну територію України (у тому числі з метою транзиту) або вивезення за межі митної території України; товарів, що поміщуються в митні режими імпорту, реімпорту, експорту, реекспорту, тимчасового ввезення, тимчасового вивезення, митного складу, вільної митної зони, переробки на митній території, переробки за межами митної території. У разі підозри у порушенні прав інтелектуальної власності щодо товарів, митні формальності щодо яких здійснюються без подання митної декларації, митними органами призупиняється виконання митних формальностей щодо таких товарів згідно з положеннями ст. 399 (за даними митного реєстру) або ст. 400 (за власною ініціативою), або ст. 401-1 МКУ. Заходи С.з. не застосовуються до: оригінальних товарів, тобто товарів, які були виготовлені за згодою правовласника, або товарів, виготовлених особою, належним чином уповноваженою правовласником на виробництво певної кількості товарів, у тому числі у кількості, що перевищує обумовлену між цією особою і правовласником; особистих речей; товарів, що ввозяться громадянами на митну територію України у ручній поклажі та/або у супроводжуваному багажі для власного використання і не призначені для виробничої чи іншої підприємницької діяльності, сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 1000 євро (що ввозяться через пункти пропуску через державний кордон України, відкриті для повітряного сполучення), та товари, сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 500 євро та сумарна вага яких не перевищує 50 кг (через інші, ніж відкриті для повітряного сполучення, пункти пропуску через державний кордон України).

Товари, що містять ОПВ митне оформлення яких призупинено митним органом підлягають зберіганню. Зберігання на складі митного органу є платним, починаючи з наступного календарного дня за днем їх розміщення на такому складі. Відшкодування витрат, пов'язаних із зберіганням товарів, що містять ОПВ митне оформлення яких призупинено митним органом, здійснюється за рахунок правовласника ОПВ. Правовласник має право вимагати компенсацію таких витрат від власника товарів, що є предметом порушення його прав інтелектуальної власності, або інших осіб відповідно до законодавства України. До завершення процедури призупинення митного оформлення товарів за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності, вивезення їх з митної території у незмінному вигляді – забороняється.

Товари, митне оформлення яких призупинено митним органом за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності можуть бути випущені у вільний обіг достроково за рішенням керівника митного органу або його заступника, якщо протягом строку призупинення власник товарів або уповноважена ним особа звернулася до митного органу із заявою про випуск товарів, митне оформлення яких призупинено, до закінчення встановленого (у тому числі продовженого) строку призупинення. Умовами дострокового випуску таких товарів є: відсутність у митного органу інформації щодо рішень відповідних державних органів про заборону вчинення певних дій щодо таких товарів або застосування інших заходів щодо запобігання їх використанню; відсутності в митних органах інформації щодо рішень відповідних державних органів про заборону вчинення певних дій щодо таких товарів або застосування інших заходів щодо запобігання їх використанню; надання митному органу декларантом або власником товарів підтвердження досягнення згоди між правовласником та власником товарів щодо їх дострокового випуску; виконання митних формальностей, необхідних для випуску таких товарів тощо [7].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Митний кодекс України: Закон України від 12.12.1991 р. № 1970-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 16. Ст.203; 3. Agreement on trade-related aspects of intellectual property rights (Marrakesh, 1994) (TRIPS). URL: <http://surl.li/tstew>; 4. Положення про порядок реєстрації та переміщення через митний кордон України товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 28.04.2001 р. № 412. (втратило чинність). *Офіційний вісник України*. 2001. № 18. Т. 2. Ст. 790.; 5. Митний кодекс України: Закон України від 11.07.2002 р. № 92-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2002, № 38-39, Ст. 288; 6. Порядок застосування заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності та взаємодії митних органів з правовласниками, декларантами та іншими заінтересованими особами: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 09.06.2020 р. № 281. *Офіційний вісник України*. 2020. № 50. Ст. 1578; 7. Патентологія: навчальний посібник / Р.С. Кірін, В.Л. Хоменко, І.М. Коросташова. Дніпро: НТУ «ДП», 2018. 240 с.

Коросташова І.М.

СТАВКА МИТА (англ. DUTY RATE) – розмір податкових нарахувань на (від) одиницю (одиниці) виміру бази оподаткування. В Україні застосовуються такі види ставок мита: адвалорна – у відсотках до бази оподаткування; специфічна – у грошовому розмірі на одиницю бази оподаткування; комбінована, що складається з адвалорної та специфічної ставок мита (ст. 280 МКУ) [1]. Забороняється застосовувати інші види ставок мита. Ставки мита, крім сезонного та особливих видів мита, встановлюються виключно законами України з питань оподаткування. Ввізне мито на товари, митне оформлення яких здійснюється в порядку, встановленому для підприємств, нараховується за ставками, встановленими МКУ. Ввізне мито є диференційованим щодо товарів, що походять з держав, які спільно з Україною входять до митних союзів або утворюють з нею зони вільної торгівлі. У разі встановлення будь-якого спеціального преференційного митного режиму згідно з міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана ВРУ, застосовуються преференційні ставки ввізного мита, встановлені Митним тарифом України. До товарів, що походять з України або з держав - членів СОТ, або з держав, з якими Україна уклала двосторонні або регіональні угоди щодо режиму найбільшого сприяння, застосовуються пільгові ставки ввізного мита, встановлені Митним тарифом України, якщо інше не встановлено законом. До решти товарів застосовуються повні ставки ввізного мита, встановлені України. Ввізне мито на товари, митне оформлення яких здійснюється в порядку, встановленому для громадян, нараховується відповідно до розд. XII МКУ. Вивізне мито нараховується за ставками, встановленими законом. Сезонне мито нараховується за ставками, встановленими Законом України «Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції». Особливі види мита нараховуються за ставками, встановленими рішеннями Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі про застосування антидемпінгових, компенсаційних або спеціальних заходів, відповідно до ЗУ «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту», «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту», «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну».

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Фрадинський О.А.

СТРОК СПЛАТИ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ (англ. TERM OF PAYMENT OF CUSTOMS DUTIES) – період, що розпочинається з моменту виникнення податкового обов'язку платника податку із сплати конкретного виду податку і завершується останнім

днем строку, протягом якого такий податок чи збір повинен бути сплачений у порядку, визначеному податковим законодавством. Податок, що не був сплачений у визначений строк, вважається несплаченим своєчасно. Момент виникнення податкового обов'язку платника податків, податкового агента, визначається календарною датою. У разі ввезення товарів на митну територію України суми митних платежів, нараховані декларантом (уповноваженою ним особою) або митним органом, підлягають сплаті до Державного бюджету України платником податків до або на день подання митному органу митної декларації для митного оформлення, крім випадків, якщо відповідно до МКУ товари ввозяться на митну територію України із звільненням від оподаткування митними платежами або випускаються у відповідний митний режим за спрощеною декларацією в межах спеціальних спрощень, наданих підприємству, яке отримало авторизацію А.е.о-С. У випадку випуску товарів у відповідний митний режим за спрощеною митною декларацією в межах спеціальних спрощень, наданих підприємству, яке отримало авторизацію А.е.о-С, митні платежі повинні бути сплачені не пізніше дня подання до митного органу відповідної додаткової декларації до такої спрощеної декларації. При розміщенні товарів на тимчасове зберігання митні платежі мають бути сплачені не пізніше дня закінчення строку тимчасового зберігання. Якщо до закінчення строку тимчасового зберігання ці товари поміщуються у митний режим, який передбачає сплату митних платежів, митні платежі мають бути сплачені не пізніше випуску товарів відповідно до цього режиму. У разі вивезення товарів з митної території України вивізне мито має бути сплачене не пізніше дня прийняття митним органом митної декларації для митного оформлення, якщо інше не встановлено МКУ. У разі зміни митного режиму митні платежі мають бути сплачені не пізніше дня випуску товарів у наступному митному режимі. **С.с.м.п.** при переміщенні (пересиланні) товарів через митний кордон України громадянами, при переміщенні товарів через митний кордон України трубопровідним транспортом та лініями електропередачі, при тимчасовому ввезенні товарів на митну територію України з умовним частковим звільненням від оподаткування митними платежами, а також при незаконному переміщенні товарів через митний кордон України визначаються МКУ та ПКУ [1].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Фрадинський О.А.

СУБ'ЄКТИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (англ. FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY ENTITIES) – суб'єкти господарської діяльності, що належать до різних форм власності та самостійно здійснюють зовнішньоекономічні операції із закордонними партнерами. **С.ЗЕД** відповідно до законодавства в Україні є: – фізичні особи-громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства, які мають цивільну правоздатність і дієздатність згідно з законами України і постійно проживають на території України;- юридичні особи, зареєстровані як такі в Україні і які мають постійне місцезнаходження на території України (підприємства, організації та об'єднання всіх видів, включаючи акціонерні та інші види господарських товариств, асоціації, спілки, концерни, консорціуми, торговельні дома, посередницькі та консультаційні фірми, кооперативи, кредитно-фінансові установи, міжнародні об'єднання, організації та інші), в тому числі юридичні особи, майно та/або капітал яких є повністю у власності іноземних суб'єктів господарської діяльності; – об'єднання фізичних, юридичних, фізичних і юридичних осіб, які не є юридичними особами згідно з законами України, але які мають постійне місцезнаходження на території України і яким цивільно-правовими законами України не заборонено здійснювати господарську діяльність; – структурні одиниці іноземних суб'єктів господарської діяльності, які не є юридичними особами згідно з законами України (філії, відділення, тощо), але мають постійне місцезнаходження на території України; – спільні

підприємства за участю суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, зареєстровані як такі в Україні і які мають постійне місцезнаходження на території України; – державні замовники у сфері оборони; – інші суб'єкти господарської діяльності, передбачені законами України[1].

Вітчизняні та іноземні **С.ЗЕД** мають право відкривати свої представництва на території інших держав згідно з законами цих держав, оскільки існують деякі види зовнішньоекономічних операцій, які можуть здійснювати лише за наявності офіційно зареєстрованого представництва в країні здійснення цих операцій. Всі **С.ЗЕД** мають право на отримання будь-якої інформації, необхідної для здійснення зовнішньоекономічних операцій але у випадку, якщо інформація не становить державної або комерційної таємниці.

Літ.: 1. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. № 960-ХІІ. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 29. Ст. 377.

Попель С.А.

СУПРОВОДЖУВАНИЙ БАГАЖ (англ. ACCOMPANIED BAGGAGE) – товари, що належать громадянам і переміщуються через митний кордон України у багажних відділеннях транспортних засобів, якими прямують ці громадяни, з оформленням багажних або інших перевізних документів(п. 55 ч. 1 ст. 4 МКУ) [1]. Визначення **С.б.** на різних видах транспорту різняться, можливо зустріти речі та інші матеріальні цінності [2], предмети, майно та інші особисті речі пасажира або члена екіпажу [3], будь-який предмет чи транспортний засіб [4], але в будь-якому випадку він належить громадянину, переміщується в спеціальному приміщенні на транспортному засобі що і громадянин і громадянин має відповідний документ що підтверджує оплату такого переміщення.

Митний контроль та оформлення **С.б.** здійснюється на тих-же підставах що і для товарів, що переміщуються громадянами. Якщо є підстави вважати, що в **С.б.** громадянина переміщуються через митний кордон України, у тому числі транзитом, товари, які підлягають обліку і заходам офіційного контролю, чи товари, при митному оформленні яких справляються митні платежі, а також товари, переміщення яких через митний кордон України заборонено або обмежено, митний орган має право провести огляд, а в разі необхідності – і переогляд **С.б.** з його розпакуванням. Митному огляду не підлягає **С.б.** Президента України, Голови Верховної Ради України, народних депутатів України, Прем'єр-міністра України, Першого віце-прем'єр-міністра України, Голови та суддів Верховного Суду, Голови та суддів Конституційного Суду України, Міністра закордонних справ України, Генерального прокурора та членів їхніх сімей, які прямують разом з ними (ч. 1. ст. 389 МКУ).

Товари (за винятком підакцизних), сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 1000 євро, що ввозяться громадянами на митну територію України у **С.б.** через пункти пропуску через державний кордон України, відкриті для повітряного сполучення, та товари (крім підакцизних), сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 500 євро та сумарна вага яких не перевищує 50 кг, що ввозяться громадянами на митну територію України у **С.б.** через інші, ніж відкриті для повітряного сполучення, пункти пропуску через державний кордон України, не підлягають письмовому декларуванню (за винятком товарів, на які відповідно до ст. 197 МКУ встановлено обмеження щодо переміщення громадянами через митний кордон України) та не є об'єктами оподаткування митними платежами (ч. 1 ст. 379 МКУ). У разі, якщо особа, яка ввозить товари на митну територію України, в'їжджає в Україну не частіше одного разу протягом однієї доби. З метою забезпечення дотримання цієї умови посадові особи органів охорони державного кордону, які здійснюють паспортний контроль у пунктах пропуску через державний кордон України, безпосередньо в процесі здійснення такого контролю інформують посадових осіб митних органів про громадян, які в'їжджають в Україну частіше одного разу протягом однієї

доби. У разі якщо товари в обсягах, що не перевищують обмежень, встановлених у ч. 1 ст. 374 МКУ, ввозяться на митну територію України особою, яка в'їжджає в Україну частіше одного разу протягом однієї доби, такі товари підлягають письмовому декларуванню в порядку, встановленому для громадян, з поданням документів, які видаються державними органами для здійснення митного контролю та митного оформлення таких товарів, та оподатковуються ввізним митом за ставкою 10 відсотків і податком на додану вартість за ставкою, встановленою ПКУ (ч. 2 ст. 374 МКУ).

Особливості митних формальностей щодо товарів, що переміщуються громадянами у супроводжуваному багажі визначені в розд. XII МКУ (див. **ПЕРЕМІЩЕННЯ ТОВАРІВ ГРОМАДЯНАМИ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН У СУПРОВІДЖУВАНОМУ БАГАЖІ**).

Літ.: 1. Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48. Ст. 552.; 2. Про залізничний транспорт: Закон України від 04.07.1996 р. № 273/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 40. Ст. 183.; 3. Повітряний кодекс України: Закон України від 19 травня 2011 р. № 3393-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №48-49. Ст. 536.; 4. Про внутрішній водний транспорт: Закон України від 03 грудня 2020 р. № 1054-IX. *Офіційний вісник України*. 2021. №4. Ст. 201.

Ковальов В.Г.

Т

ТАРИФНА ЕСКАЛАЦІЯ (англ. TARIFF ESCALATION) – підвищення рівня митного оподаткування товарів у міру зростання ступеня їх обробки. Це означає, що, наприклад, на ввезення сировини діють більш низькі мита, ніж на імпорт готового товару. **Т.е.** також характеризує принцип, на якому часто будується структура імпортних митних тарифів окремих країн для надійного захисту внутрішнього ринку.

Чим вище відсоткове зростання ставки тарифу в міру просування від сировини до готової продукції, тим вище ступінь захисту виробників готової продукції від зовнішньої конкуренції. **Т.е.** в розвинених країнах стимулює виробництво сировини в країнах, що розвиваються, і консервує їх технологічну відсталість, оскільки тільки з сировинною продукцією митне оподаткування якої мінімальне, вони реально можуть пробитися на їх ринок. В той же час ринок готової продукції практично закритий для країн, що розвиваються, в силу істотної тарифної ескалації, що має місце в більшості розвинених держав [1].

Літ.: 1. Fuzhi Cheng. Tariff Escalation in World Agricultural Trade. Case Study #10-11 of the Program: «Food Policy For Developing Countries: The Role Of Government In The Global Food System», 2007. URL: <http://surl.li/tstht>

Мартинюк В. П.

ТАРИФНА КВОТА (англ. TARIFF QUOTA) – 1) визначений обсяг товару, в межах якого ввезення або вивезення такого товару здійснюється за пільговою ставкою мита або без застосування мита (п. 56 ч. 1 ст. 4 МКУ) [1]; 2) різновид змінних митних ставок, які залежать від обсягу імпорту товарів: при імпорті в межах певної кількості він оподатковується за базовою внутрішньо квотною ставкою мита тобто воно є контингентним, а при перевищенні певного обсягу імпорт оподатковується за надквотною ставкою [2].

Головна мета застосування **Т.к.** – це сприяння ввезенню національними товаровиробниками сировини для виробництва готової продукції. Оскільки при митному оформленні продукції, яка ввозиться за квотами, сплачується мінімальна ставка ввізного мита, то це сприятливо впливає на ціну готової продукції, що робить її більш конкурентоспроможною. **Т.к.** були прийняті для забезпечення мінімального/поточного доступу на ринок сільськогосподарських товарів у тих випадках, коли нетарифні заходи були

перетворені в тарифні еквіваленти (процес тарифікації) відповідно до Угоди про сільське господарство СОТ [3]. У разі застосування **Т.к.** використовується два рівні тарифних ставок - основна (мінімальна) ставка мита для певного обсягу імпорту товару (квоти), і додаткова (підвищена) ставка, коли обсяг імпорту перевищує розмір квоти. Як правило, **Т.к.** розраховується шляхом порівняння обсягу внутрішнього виробництва і попиту.

Механізм **Т.к.** почав активно застосовуватись в Україні з 1998 р. В основному він стосувався достатньо чутливих для українського ринку позицій – деяких видів сільськогосподарської продукції (цукру-сирцю тростинного, солоду, деяких видів олії та окремих видів хмелесировини). Щорічно починаючи з 1999 р. ВРУ затверджується розмір та механізм реалізації **Т.к.** відносно імпорту цукру-сирцю тростинного [2].

Наразі чинним митним законодавством допускається встановлення тарифних пільг (тарифних преференцій) щодо ставок Митного тарифу України[4] у вигляді встановлення **Т.к.** відповідно до законодавства України та для ввезення товарів, що походять з держав, з якими укладено відповідні міжнародні договори (ч. 1 ст. 281 МКУ) [1]. КМУ затверджує концепцію «походження товарів» і методи адміністративного співробітництва відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС, з іншої сторони [5], які підлягають застосуванню з дня набрання чинності відповідним рішенням Підкомітету з питань митного співробітництва, утвореного відповідно до ст. 83 гл. 5 розд. IV зазначеної Угоди, що оприлюднюється відповідно до процедури, встановленої КМУ.

Т.к. у вигляді встановлення обсягів окремих товарів, призначених для ввезення на митну територію України у визначений період зі зниженням ставки ввізного мита, встановлюються окремими законами. Ввезення товарів на митну територію України поза **Т.к.** здійснюється без зниження ставок ввізного мита.

У відповідь на дружні дії держав щодо реалізації законних прав та інтересів суб'єктів ЗЕД України, держав, з якими Україною укладено міжнародні договори про вільну торгівлю, як захід з національної безпеки, що запроваджується відповідно до статті XXI ГАТТ 1994 [6], КМУ відповідно до ст. 29-1 ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність»[7] може прийняти рішення про тимчасове застосування аналогічних заходів – встановлення тарифних пільг (тарифних преференцій) у вигляді встановлення **Т.к.** – до товарів, що походять з держав, які здійснили дружні дії щодо реалізації законних прав та інтересів суб'єктів ЗЕД, держав, з якими Україною укладено міжнародні договори про вільну торгівлю, та які в односторонньому порядку застосували тарифні пільги(тарифні преференції) до товарів, що походять з України.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Гребельник О.П. Митна справа: Підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 400 с.; 3. WCO. Agreement on agriculture (entered on 01.01.1995). URL: <http://surl.li/tsbhjn>; 4. Про Митний тариф України : Закон України від 19.10.2022 р. № 2697-IX. *Офіційний вісник України*. 2022. № 92. Т. 1. Ст. 5700.; 5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Т. 1. Ст. 2125.; 6. General Agreement on Tariffs and Trade 1994 (GATT 1994). URL: <http://surl.li/tstgig>; 7. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 р. № 960-XII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 29. Ст. 377.

Гребельник О.П.

ТАРИФНА ПІЛЬГА (ТАРИФНА ПРЕФЕРЕНЦІЯ) (англ. TARIFF PRIVILEGES (TARIFF PREFERENCES) – це надання на умовах взаємності чи в односторонньому порядку пільги по сплаті мита стосовно товару, який переміщується через митний кордон України, у

формах: звільнення від сплати мита, зниження митної ставки, встановлення тарифних квот на преференційне ввезення чи вивезення товарів, повернення раніше сплаченого мита [1].

Усю сукупність існуючих **Т.п.** у сфері митного оподаткування можна систематизувати за декількома критеріями: за юридичною природою надання пільг у системі тарифного регулювання, за суб'єктом та об'єктом надання податкових пільг, відповідно до застосування певного митного режиму.

За юридичною природою можна систематизувати всю сукупність **Т.п.** залежно від того, на підставі якого законодавства – національного чи міжнародного діє дана пільга. Товари, які не обкладаються ввізним митом відповідно до національного законодавства, можна класифікувати на дві групи: звільнення від обкладення митом, **Т.п.** відповідно до митного законодавства України, основними з яких є МКУ (як приклад, товари та інші предмети, що тимчасово ввозяться на митну територію України і призначені для зворотного вивезення за її межі в установлені строки у незмінному стані або у відремонтованому вигляді); звільнення від обкладення митом, **Т.п.** відповідно до інших законодавчих актів України (вантажі з гуманітарною допомогою, що надходять на митну територію України від іноземних, юридичних і фізичних осіб за умови подання відповідного підтвердження Комісії з питань координації приймання транспортування, охорони та розподілу гуманітарної допомоги із зарубіжних країн при КМУ).

Відповідно до міжнародного законодавства, звільнення від обкладення митом, **Т.п.** діють на підставі міжнародних договорів (двосторонніх та багатосторонніх угод), зобов'язань України, а також міжнародних звичаїв за принципом взаємності (товари, що ввозяться в Україну в межах договорів про вільну торгівлю; товари, що ввозяться в Україну в межах договорів про надання режиму найбільшого сприяння чи національного режиму). Залежно від суб'єкта **Т.п.** можна поділити на дві групи – звільнення від сплати тарифного податку окремих осіб, які не є резидентами (товари і послуги, передбачені для власних потреб дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав та представництв міжнародних організацій в Україні, а також для особистих потреб дипломатичного персоналу та членів їх сімей) та осіб які є резидентами України. До юридичних осіб, що отримали пільги за другою ознакою належать суб'єкти господарювання, які зареєстровані на території України і мають відповідні пільги (майно, що ввозиться в Україну як внесок іноземного інвестора до статутного фонду суб'єкта господарювання підприємства з іноземними інвестиціями; техніка, устаткування, майно й матеріали, що ввозяться на митну територію України розвідувальними органами України та призначені для власного використання цими органами).

Залежно від об'єкта оподаткування **Т.п.** класифікуються у такий спосіб: повне звільнення від тарифного податку (транспортні засоби, що використовуються для регулярних міжнародних перевезень вантажів, багажу та пасажирів, а також матеріально-технічного постачання, паливо, продукти харчування та інше майно, необхідні для їх нормальної експлуатації під час перебування у дорозі, у пунктах проміжних зупинок або придбані за кордоном для ліквідації аварійних поломок); зниження рівня митного обкладення товарів (наприклад, предмети дитячого асортименту, при ввезенні яких відповідні ставки мита зменшуються на 50%); прикладом **Т.п.** залежно від застосування певного митного режиму можна вважати: безмитне ввезення (вивезення) митом товарів, які ввозяться у спеціальні митні зони на території України для кінцевого споживання у цих зонах; умовно-безмитне ввезення та вивезення товарів, що запроваджується на товари, які тимчасово ввозяться на митну територію України та призначені для зворотного вивезення за її межі в установлені строки, незмінному стані (відремонтованому вигляді); зменшення належної до сплати за розрахунковий період суми тарифного податку і використання податкового кредиту (дана пільга поширюється на давальницьку сировину іноземного замовника.

Наслідки запровадження системи **Т.п.** у сфері тарифного регулювання міжнародних економічних відносин – неоднозначні. З одного боку, позитивні зміни відбуваються у структурі зовнішньоекономічних зв'язків, з іншого – має місце негативний вплив на економічну ситуацію в країні, оскільки від системи існування пільгового режиму сплати ввізного мита втрачає, насамперед, державний бюджет. Але головний недолік, на нашу думку, полягає в тому, що порушуються умови функціонування конкуренції як рушійної сили формування ринкової моделі господарювання. За наявності **Т.п.** велика частка високоліквідних товарів ввозиться в Україну через комерційні структури. Основним видом діяльності окремих суб'єктів господарювання стала власне реалізація їх пільгового статусу [2].

Чинним митним законодавством допускається встановлення **Т.п.** щодо ставок Митного тарифу України [3] у вигляді звільнення від оподаткування ввізним митом, зниження ставок ввізного мита або встановлення тарифних квот відповідно до законодавства України та для ввезення товарів, що походять з держав, з якими укладено відповідні міжнародні договори (ч. 1 ст. 281 МКУ). КМУ затверджує концепцію «походження товарів» і методи адміністративного співробітництва відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС, з іншої сторони [4], які підлягають застосуванню з дня набрання чинності відповідним рішенням Підкомітету з питань митного співробітництва, утвореного відповідно до ст. 83 гл. 5 розд. IV зазначеної Угоди, що оприлюднюється відповідно до процедури, встановленої КМУ.

У разі якщо імпорт товару є об'єктом антидемпінгових, компенсаційних або спеціальних заходів, **Т.п.** не встановлюються або зупиняються чи припиняються, якщо інше не передбачено міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана ВРУ. У відповідь на дружні дії держав щодо реалізації законних прав та інтересів суб'єктів ЗЕД України, держав, з якими Україною укладено міжнародні договори про вільну торгівлю, як захід з національної безпеки, що запроваджується відповідно до ст. XXI ГАТТ 1994 [5], КМУ відповідно до ст. 29-1 ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність» [6] може прийняти рішення про тимчасове застосування аналогічних заходів – встановлення **Т.п.** у вигляді звільнення від оподаткування ввізним митом, зниження ставок ввізного мита або встановлення тарифних квот – до товарів, що походять з держав, які здійснили дружні дії щодо реалізації законних прав та інтересів суб'єктів ЗЕД, держав, з якими Україною укладено міжнародні договори про вільну торгівлю, та які в односторонньому порядку застосували **Т.п.** до товарів, що походять з України.

Літ.: 1. Гребельник О.П. Митна справа: Підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 400 с.; 2. Митне право: підручник / за ред. О.П. Рябченко, Л.М. Дорофеева. Луцьк: Вежа-Друк, 2024. 548 с.; 3. Про Митний тариф України : Закон України від 19.10.2022 р. № 2697-IX. *Офіційний вісник України*. 2022. № 92. Т. 1. Ст. 5700.; 4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Т.1. Ст. 2125.; 5. General Agreement on Tariffs and Trade 1994 (GATT 1994). URL: <http://surl.li/tstg>; 6. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 р. № 960-XII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 29. Ст. 377.

Гребельник О.П.

ТАРИФНИЙ КОНТИНГЕНТ (англ. TARIFF CONTINGENT) – дозвіл на ввезення у країну певної кількості товару за зниженим митом або безмитно. Товари, що ввозяться понад **Т.к.**, обкладаються звичайним митом. **Т.к.** – це симбіоз кількісних обмежень і митно-тарифної політики. Він відкривається, як правило, для сировинних товарів, в імпорті яких за нижчими цінами зацікавлені національні виробники. При цьому передбачається, що товар

виробляється всередині країни, але його кількість недостатня для покриття внутрішнього попиту.

Літ.: 1. Митна справа : підруч. / [А.І. Крисоватий, С.Д. Герчаківський, О.Б. Дем'янюк та ін.]; за ред. А.І. Крисоватого. Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2014. 540 с.

Крисоватий А.І.

ТЕХНІЧНІ БАР'ЄРИ У ТОРГІВЛІ (англ. TECHNICAL BARRIERS TOTRADE) – є різновидом заходів нетарифного регулювання ЗЕД, тобто комплексу заходів заборонно-обмежувального характеру, що прямо або опосередковано обмежують імпорт іноземних товарів (послуг) на внутрішній ринок країни чи взагалі його забороняють. Термін «Т.б.т.» означає обов'язкові технічні регламенти та добровільні стандарти, які визначають специфічні характеристики продукту, наприклад, його розмір, форма, дизайн, маркування/упаковка, функціональність або продуктивність. Технічним регламентом є нормативно-правовий акт, в якому визначено характеристики продукції або пов'язані з ними процеси та методи виробництва, включаючи відповідні адміністративні положення, додержання яких є обов'язковим. Він може також включати або виключно стосуватися вимог до термінології, позначень, пакування, маркування чи етикетування в тій мірі, в якій вони застосовуються до продукції, процесу або методу виробництва (абз. 39 ч. 1 ст. 1 ЗУ «Про технічні регламенти та оцінку відповідності») [1]. Технічні регламенти є обов'язковими. Стандарт – документ, який затверджено компетентним органом і який визначає призначені для загального і багатократного використання правила, інструкції або характеристики товарів чи пов'язаних з ними виробничих процесів або способів виробництва, дотримання яких є необов'язковим. Він може також включати або містити тільки вимоги щодо термінології, позначок, пакування, маркування чи етикетування, які застосовуються до певного товару, виробничого процесу чи способу виробництва. Широке і добровільне використання стандартів підприємствами пояснюється їх прагненням до досягнення певного рівня технологічної однорідності продукції, що, безумовно, сприяє розвитку спеціалізації і кооперації, а також міжнародної торгівлі. Добровільні стандарти стосуються систем управління безпекою та якістю харчових продуктів, а точніше належної організації технологічних та супутніх процесів. Добровільні (приватні) стандарти щодо харчових продуктів відіграють все більш важливу роль у забезпеченні доступу на ринок у міжнародній торгівлі. До добровільних стандартів належать: безпека харчових продуктів (включає: належні гігієнічні практики (GHP); інфраструктуру; систему, що забезпечує послідовне виробництво та контроль продукції відповідно до стандартів якості та покликаний мінімізувати ризики, пов'язані з будь-яким фармацевтичним виробництвом, які неможливо усунути після тестування кінцевого продукту (GMP); HACCP) підготовка персоналу внутрішній контроль та управління відповідністю аналіз та постійне вдосконалення запобігання шахрайству з продуктами харчування та захист продуктів харчування Такі вимоги викладені в різних стандартах. Стандарти різняться між собою предметом сертифікації та широтою визнання, тобто – відповідями на запитання: «Що сертифікуємо?» і «Де їх визнають?» Так, існують стандарти первинного виробництва (як-от GlobalG.A.P.); первинного виробництва, переробки та дистрибуції (як-от FSSC, IFS, SQF, Primus, Freshcare Food Safety & Quality Standard, Global Aquaculture Alliance Seafood, AsiaGAP, CanadaGAP, JapanGAP). Щодо широти визнання, тут є: спеціальні вимоги до роздрібної торгівлі, які забезпечують доступ до певної мережі або магазину; місцеві стандарти, визнані лише в межах країни (як ДСТУ ISO 22000, ДСТУ 4161); місцеві стандарти, визнані на міжнародному рівні (як-от Canada GAP); міжнародні стандарти з обмеженим визнанням (наприклад, ISO 22000), які визнано деякими клієнтами; нарешті, існують загально визнані стандарти, які відкривають двері виробнику майже до кожного супермаркету (IFS, PC, FSSI). Найбільш поширені такі: ISO 22000. Призначений для сертифікації систем менеджменту організацій, що виробляють: харчові продукти малого і

тривалого терміну зберігання, харчові інгредієнти / сировину, упаковку для харчової продукції, тваринницьку продукцію, обладнання для харчової продукції, а також тих, хто бере участь в доставці і зберіганні харчової продукції. Його основне завдання – контроль ризиків для харчової продукції. Він заснований на аналізі небезпек і встановлення критичних контрольних точок НАССР. Стандарт засвідчує «правильність» всього шляху, починаючи від виробництва сировини до викладки готової продукції на полиці в магазині. GLOBAL G.A.P. – визнана у світі серія сільськогосподарських стандартів, які встановлюють практику ведення сільського господарства/рибальства. Потрібна виробникам с/г культур та фермерам, які вирощують свійських тварин та рибу для споживання людиною. Сьогодні більшість підприємств роздрібною торгівлі вимагають цей сертифікат як доказ використання практик, рекомендованих для використання в сільському господарстві та рибальстві. Вимагається експортерами продукції в країні Європи, Азії та Америки. Правила застосування **Т.б.т** – є одним з важливих торговельних питань, що регулює СОТ. Ці правила було визначено під час Уругвайського раунду переговорів в Угоді про технічні бар'єри в торгівлі, що є одним із додатків (Додаток 1А) до Угоди про заснування СОТ (далі – Угода) [2], в якій використовуються терміни «технічний регламент» і «стандарт». В рамках Угоди «технічні регламенти» розробляються, приймаються й застосовуються центральними урядовими органами (ст. 2 Угоди) та місцевими урядовими органами й неурядовими органами (ст. 3 Угоди) країн – членів СОТ. «Стандарти» приймаються й дотримуються центральними урядовими органами з питань стандартизації, місцевими урядовими та неурядовими органами з питань стандартизації, які знаходяться в межах своїх територій, а також регіональними органами з питань стандартизації, що мають діяти відповідно до «Кодексу сумлінної практики для розробки, прийняття й застосування стандартів», зазначених у додатку 3 до Угоди з **Т.б.т**. Під дію положень Угоди підпадає уся продукція, у тому числі промислова та сільськогосподарська продукція країн-учасниць СОТ. В межах СОТ питання щодо використання окремих **Т.б.т** розглядають на міністерських конференціях СОТ, а також під час роботи Комітету з питань технічних бар'єрів у торгівлі (далі – Кабінет), який засновано Угодою (ст. 13). Комітет складається з представників від кожного із країн-членів СОТ. Комітет обирає свого Голову й для надання членам можливості проконсультуватися з питань, що стосуються дії цієї Угоди або виконання її завдань, проводить засідання в разі необхідності, але не менше, ніж раз на рік, а також виконує такі обов'язки, які покладаються на нього за цією Угодою або членами. Комітету повно важено стежити за тим, як технічні стандарти та інші вимоги відповідають своїм цілям без створення невинуватих перепон у торгівлі, був близький до узгодження добровільних механізмів та пов'язаних принципів належної регуляторної практики та пов'язаних принципів належної регуляторної практики. Крім того, для забезпечення можливості країн-членів СОТ, що розвиваються, виконувати Угоду Комітет, наділено повноваженнями щодо надання на запит чітко визначені, обмежені в часі повні або часткові звільнення від зобов'язань за цією Угодою. Під час розгляду таких вимог Комітет бере до уваги особливі проблеми у сфері розробки й застосування технічних регламентів, стандартів і процедур оцінки відповідності, особливі потреби розвитку й торговельні потреби країни-члена, що розвивається, а також стадію її технологічного розвитку, яка може обмежувати її здатність певною мірою виконувати свої зобов'язання за цією Угодою. Комітет, зокрема, бере до уваги особливі проблеми найменш розвинених країн-членів (п. 12.8) [3].

Літ.: 1. Про технічні регламенти та оцінку відповідності : Закон України від 15.01.2015 р. № 124-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 14. Ст. 96.; 2. Agreement on Technical Barriers to Trade (TBT Agreement) (15.04.1994). URL: <http://surl.li/tsbog>; 3. Ченцов В.В. Угода про технічні бар'єри в торгівлі. *Митна енциклопедія* : в 3 томах. Т. 3 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 570 с.

Коросташова І.М.

ТЕХНІЧНІ ТА СПЕЦІАЛЬНІ ЗАСОБИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ (ТСЗМК) (англ. TECHNICAL AND SPECIAL MEANS OF CUSTOMS CONTROL (TSMCC)). З метою скорочення часу проведення митного контролю та підвищення його ефективності митні органи відповідно до ст. 324 МКУ, можуть використовувати **ТСЗМК** [1].

ТСЗМК відповідно до Концепції інтегрування системоутворюючих компонентів технічних та спеціальних засобів митного контролю з автоматизованою системою митного оформлення Держмитслужби України [2] (Концепція), є комплексом технічних та спеціальних засобів та систем, що застосовуються митними органами безпосередньо в процесі оперативного митного контролю всіх видів об'єктів контролю, що переміщуються через митний кордон, з метою виявлення серед них предметів, матеріалів і речовин, заборонених до ввезення та вивезення, або таких, що не відповідають відомостям, зазначеним у деклараціях або інших митних документах.

До **ТСЗМК**, належать наступні засоби: 1) Оглядова рентгенотелевізійна техніка: рентгенівські та рентгентелевізійні апарати (рентген-апарат для контролю ручної поклажі і багажу пасажирів типу «HI-SCAN» 5170 20TS тощо). За допомогою цієї техніки можна швидко виявити приховані вкладення у контрольованих об'єктах. До використання цих засобів допускаються особи, які пройшли відповідну підготовку та допущені до такої роботи начальником митного органу. 2) Засоби пошуку: доглядові дзеркала, лупи, доглядові освітлювачі, металошукачі, що використовуються для пошуку предметів контрабанди, а також заборонених для ввезення та вивезення чи не зазначених в декларації або інших митних документах, матеріалів і речовин. 3) Технічні засоби контролю носіїв аудіо-відеоінформації (плеєри, магнітофони, відеоманітофони, телевізори, тощо). Крім того, до **ТСЗМК** належать засоби ідентифікації, інспекційно-доглядові комплекси, технічні засоби митного контролю матеріалів, що діляться, і радіоактивних матеріалів, засоби нанесення та зчитування спеціальних міток, доглядовий інструмент, технічні засоби поверхневого зондування, а також низку інших технічних засобів. Зберігання, використання, облік **ТСЗМК** у митних органах регламентується відповідними підзаконними актами. Зокрема, Порядком використання, забезпечення та обліку технічних засобів митного контролю в митницях [3]. Відповідно до нього рішення про використання **ТСЗМК** приймається посадовими особами, які згідно зі штатним розкладом митного органу вповноважені здійснювати митний контроль самостійно, якщо інше непередбачено нормативно-правовими актами Держмитслужби. Після використання **ТСЗМК** інформація про це заноситься в електронному вигляді в журнал обліку. Застосування скануючої систем як однієї з форм **ТСЗМК** регламентується Порядком виконання митних формальностей із застосуванням скануючої систем [4]. Відповідно до Порядку, скануюча система – технічна система, призначена для отримання зображення на основі застосування енергії рентгенівського, гамма або гальмівного випромінювання (до якої належать вантажна скануюча система та багажна/поштова скануюча система).

При застосуванні **ТСЗМК** варто враховувати, що митний контроль має здійснюватися на принципах законності та презумпції невинуватості, додержання прав та охоронюваних законом інтересів осіб. Саме тому будь-яке небезпечне для життя і здоров'я людини, тваринного та рослинного світу застосування для здійснення митного контролю **ТСЗМК**, та завдання шкоди цим застосуванням товарам та транспортним засобам є неприпустимим. Згідно із ст. 30 МКУ шкода, заподіяна особам та їх майну неправомірними рішеннями, діями або бездіяльністю митних органів, організацій або їх посадових осіб чи інших працівників при виконанні ними своїх службових (трудових) обов'язків, відшкодовується цими органами, організаціями у порядку, визначеному законом [1].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Концепція інтегрування системоутворюючих компонентів технічних та спеціальних засобів митного контролю з автоматизованою системою митного оформлення Держмитслужби України:

затверджено наказом Державної митної служби України від 28.03.2012 р. № 191. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0191342-12#Text>; 3. Порядок використання, забезпечення та обліку технічних засобів митного контролю в митницях ДФС: затверджено наказом Державної фіскальної служби України від 28.07.2015 р. № 541. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/DFS05113>; 4. Порядок виконання митних формальностей із застосуванням скануючи систем : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 18.10.2021 р. № 552. *Офіційний вісник України*. 2021. № 98. Ст. 6464.

Приймаченко Д.В.

ТИМЧАСОВІ ЗОНИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ (англ. TEMPORARY ZONE OF CUSTOMS CONTROL) – місце (територія), визначене митним органом на митній території України, що знаходиться поза місцем розташування підрозділів митного оформлення митниці, в межах якого митниця здійснює митні процедури. Порядок створення та функціонування місць для здійснення митного контролю регламентовано главою 48 МКУ [1]. Зони митного контролю можуть бути постійними, у разі регулярного розміщення на їх території товарів, що підлягають митному контролю, або тимчасовими (**Т.з.м.к.**), що утворюються на час здійснення митного контролю.

Т.з.м.к. створюються у випадку, якщо необхідно систематично здійснювати митні процедури на одній і тій самій території. **Т.з.м.к.** створюються і функціонують на підставі план-схем, на яких позначаються їх межі. Створення **Т.з.м.к.** здійснюється виключно митними органами за погодження відповідних служб охорони кордону та адміністрацій: 1) на повітряних суднах, стоянках повітряних транспортних засобів, у залах митного огляду та інших приміщеннях аеропортів і аеродромів; 2) у вагонах пасажирських поїздів закордонного сполучення, на перонах вокзалів, на територіях залізничних станцій, що розташовані в межах пунктів пропуску (пунктів контролю) через державний кордон для залізничного сполучення; 3) на суднах закордонного плавання, на причалах та інших територіях морських і річкових портів, що розташовані в межах пунктів пропуску (пунктів контролю) через державний кордон для морського та річкового сполучення; 4) у місцях стоянки для транспортних засобів, які не пропущені, в межах пунктів пропуску (пунктів контролю) через державний кордон для автомобільного сполучення; 5) на територіях і в приміщеннях підприємств, на складах організацій – отримувачів гуманітарної допомоги за умови дотримання ними вимог щодо забезпечення режиму зони митного контролю та здійснення митного контролю в повному обсязі [2].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Порядок створення зон митного контролю : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 22.05.2012 р. № 583. *Офіційний вісник України*. 2012. № 56. Ст. 2270.

Герчаківський С. Д.

ТИМЧАСОВА МИТНА ДЕКЛАРАЦІЯ (англ. TEMPORARY CUSTOMS DECLARATION) – вид митної декларації, що подається митному органу у випадку, коли декларант або уповноважена ним особа не володіє точними відомостями про характеристики товарів, необхідні для заповнення митної декларації у звичайному порядку, за умови, що **Д.м.т.** містить дані, достатні для поміщення їх у заявлений митний режим, та під зобов'язання про подання додаткової декларації у строк не більше 45 днів з дати оформлення **Д.м.т.** [1].

Якщо під час митного оформлення товарів митним органом бралися проби (зразки) цих товарів для проведення їх дослідження (аналізу, експертизи), випуск таких товарів до одержання результатів відповідних досліджень (аналізу, експертиз), якщо вони не підпадають під дію встановлених законодавством України заборон та/або обмежень щодо переміщення

через митний кордон України, може бути здійснений митним органом за декларацією на митний транзит у порядку та на умовах, встановлених КМУ. Для випуску товарів відповідно до заявленого митного режиму за Д.м.т. застосовуються курси валют, визначені відповідно до ст. 3-1 МКУ, заходи тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, чинні на дату прийняття митним органом Д.м.т. для оформлення. Якщо декларант не володіє точними відомостями, необхідними для визначення ставок митних платежів, для нарахування сум митних платежів за Д.м.т. застосовується найбільша ставка митних платежів з тих, під яку може підпадати товар. Митний орган не має права відмовити у прийнятті Д.м.т., якщо виконано всі умови, встановлені МКУ. Відмова органу у прийнятті Д.м.т. повинна бути вмотивованою, а про причини відмови має бути письмово повідомлено декларанта. Оформлення митним органом Д.м.т. передбачає необхідність виконання вимог законодавства, передбачених для поміщення товарів в обраний митний режим та сплати митних платежів або забезпечення їх сплати.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Фрадинський О.А.

ТИМЧАСОВЕ ЗБЕРІГАННЯ (англ. TEMPORARY STORAGE) – ст. 201 МКУ [1], передбачено, що товари і транспортні засоби з моменту пред'явлення митному органу і до їх випуску відповідно до обраного митного режиму можуть перебувати на тимчасовому зберіганні під митним контролем. Товари, ввезені на митну територію України в митному режимі транзиту на умовах Конвенції про процедуру спільного транзиту [2], після їх пред'явлення на території об'єкта підприємства, зазначеного в авторизації на застосування спрощення, перебувають на тимчасовому зберіганні на території цього об'єкта.

Тимчасове зберігання товарів під митним контролем здійснюється на складах тимчасового зберігання або на території об'єктів підприємств (будівель, споруд, відкритих або закритих майданчиків тощо), визначених для застосування спрощень, якщо інше не передбачено Митним кодексом України. На тимчасове зберігання під митним контролем із застосуванням положень глави 29 МКУ товари також можуть розміщуватися на митних складах або на складах митних органів.

Єдиним документом, необхідним для розміщення товарів на тимчасовому зберіганні під митним контролем, є уніфікований документ за встановленою формою. В цьому документі міститься опис товарів на підставі товаросупровідних документів. Власник товарів, що перебувають на тимчасовому зберіганні під митним контролем, або уповноважена ним особа з дозволу митного органу можуть проводити з цими товарами такі операції: прості складські операції, необхідні для забезпечення збереження цих товарів; огляд та вимірювання; усунення пошкодження упаковки; взяття проб та зразків; підготовка товарів до продажу і транспортування.

Загальний строк тимчасового зберігання товарів під митним контролем становить 90 календарних днів. Строк тимчасового зберігання товарів за заявою власника або уповноваженої ним особи може бути продовжено (не більше ніж на 30 днів). Товари, які швидкопсувні або мають обмежений строк зберігання, можуть перебувати на тимчасовому зберіганні під митним контролем у межах строку збереження їх споживчих якостей.

Ст. 206 Митного кодексу України встановлюються особливості тимчасового зберігання товарів на складах, розташованих поза межами пунктів пропуску через державний кордон України на території аеропортів, морських та/або річкових портів.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Convention on a common transit procedure, 1987. (CTC). URL: <http://surl.li/nreyz>

Попель С.А.

ТОВАРИ (англ. GOODS) – вироблені для обміну продукти праці, що задовольняють певну потребу людини; це активи, які утримуються підприємством для продажу і передбачають у подальшому отримання прибутку. Вітчизняне законодавство визначає **Т.** як будь-яку продукцію, послуги, роботи, права інтелектуальної власності та інші немайнові права призначені для продажу (оплатної передачі). МКУ **Т.** визначено як будь-які рухомі речі, у тому числі ті, на які законом поширено режим нерухомої речі (крім транспортних засобів комерційного призначення), валютні цінності, культурні цінності, а також електроенергія, що переміщується лініями електропередачі (п. 57 ч. ст. 4 МКУ) [1]. До **Т.** не належать транспортні засоби, що використовуються для міжнародних перевезень пасажирів і товарів, включаючи контейнери та інше транспортне устаткування.

Відповідно МКУ країною походження **Т.** вважається країна, в якій **Т.** був повністю вироблений або підданий достатній переробці відповідно до критеріїв, встановлених МКУ. Під країною походження **Т.** можуть розумітися група країн, митні союзи країн, регіон чи частина країни, якщо є необхідність їх виділення з метою визначення походження **Т.** У разі, якщо у виробництві **Т.** беруть участь дві або більше країн, країною походження **Т.** вважається країна, в якій були здійснені останні операції з переробки, достатні для того, щоб **Т.** отримав основні характерні риси повністю виготовленого **Т.**, що відповідають критеріям достатньої переробки згідно з положеннями. **Т.**, повністю отриманими в країні походження, вважаються: мінеральна продукція (корисні копалини), добута з надр цієї країни, в її територіальних водах або на її морському дні; продукція рослинного походження, вирощена або зібрана в цій країні; живі тварини, що народилися та вирощені в цій країні; продукція, отримана від живих тварин, вирощених у цій країні; продукція, отримана в результаті мисливства або рибальства в цій країні; продукція морського рибальського промислу та інша продукція, отримана судном, що зареєстроване в цій країні та ходить під прапором цієї країни за межами територіальних вод будь-якої країни; продукція, отримана або вироблена на борту переробного судна цієї країни, за умови, що таке переробне судно зареєстровано у цій країні та ходить під її прапором; продукція, отримана з морського дна або з морських надр за межами територіальних вод цієї країни, за умови, що ця країна має виключне право на розробку цього морського дна або цих морських надр; брухт та відходи, отримані в результаті виробничих операцій з переробки в цій країні, а також вироби, що були в ужитку, зібрані в цій країні та придатні виключно для відновлення сировинних матеріалів.

МКУ встановлює перелік документів, які підтверджують країну походження **Т.** До них відносяться: Сертифікат про походження **Т.**, Засвідчена декларація про походження **Т.**, Декларація про походження **Т.**, Сертифікат про регіональне найменування **Т.** З метою митного регулювання виділяють українські **Т.** та іноземні **Т.** До українських **Т.** належать такі, які повністю отримані (вироблені) на митній території України та які не містять **Т.**, ввезених із-за меж митної території України. **Т.**, повністю отримані (вироблені) на митній території України, не мають митного статусу українських **Т.**, якщо вони отримані (вироблені) з **Т.**, які не перебувають у вільному обігу на митній території України; ввезені на митну територію України та випущені для вільного обігу на цій території; отримані (вироблені) на митній території України. Іноземні **Т.** – **Т.**, що не є українськими відповідно до вищенаведених ознак, а також **Т.**, що втратили митний статус українських **Т.** відповідно до МКУ. **Т.** одного класу та виду є **Т.**, які підпадають під групу або спектр **Т.**, що виробляються конкретною галуззю чи сектором промисловості та включають ідентичні або подібні (аналогічні) **Т.** Термін «**Т.** того ж класу або виду» включає **Т.**, імпортовані з тієї ж країни, що й оцінювані **Т.**, а також **Т.**, імпортовані з інших країн.

Т., що ввозяться на митну територію України (у тому числі з метою транзиту), можуть підлягати заходам офіційного контролю. Вичерпний перелік **Т.** (з описом та кодом згідно з УКТ ЗЕД), які в разі ввезення на митну територію України (у тому числі з метою транзиту) підлягають заходам офіційного контролю, затверджується КМУ [2]. Перелік містить **Т.**, що

ввозяться на митну територію України (у тому числі з метою транзиту) і підлягають фітосанітарному контролю відповідно до ЗУ «Про карантин рослин»; Т., що ввозяться на митну територію України (крім ввезення з метою транзиту) і підлягають фітосанітарному контролю відповідно до ЗУ «Про насіння і садивний матеріал»; Т., які підлягають ветеринарно-санітарному контролю; Т., які підлягають державному контролю за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин відповідно ЗУ «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин».

Відповідно до МКУ контрафактними є Т., що є предметами порушення прав інтелектуальної власності на торговельну марку в Україні, на яких без дозволу міститься позначення, тотожне із охоронюваною в Україні торговельною маркою стосовно одного й того самого виду Т., або яке є схожим настільки, що його можна сплутати з такою торговельною маркою; Т., що є предметами порушення прав інтелектуальної власності на географічне зазначення в Україні й містять назву чи термін або описуються за допомогою назви чи терміна, які захищені таким географічним зазначенням; будь-яка упаковка, етикетка, наліпка, брошура, інструкція з експлуатації, гарантія чи інший документ такого типу, навіть якщо вони представлені окремо, які є предметами порушення прав інтелектуальної власності на торговельну марку або географічне зазначення, які містять позначення, назву або термін, тотожні із охоронюваною в Україні торговельною маркою чи географічним зазначенням, або які є схожими настільки, що їх можна сплутати з такою торговельною маркою чи географічним зазначенням, та які можуть використовуватися стосовно одного й того самого виду Т., щодо якого охороняється торговельна марка в Україні чи географічне зазначення.

Піратські Т. є предметами порушення авторського права та/або суміжних прав або права інтелектуальної власності на зареєстрований промисловий зразок в Україні та які являють собою або містять копії, зроблені без згоди правовласника авторського права і суміжних прав або права інтелектуальної власності на промисловий зразок чи особи, уповноваженої таким правовласником у країні виробництва.

Т., що підозрюються у порушенні прав інтелектуальної власності: Т. з ознаками порушення авторського права і суміжних прав, прав інтелектуальної власності на винаходи, промислові зразки, торговельні марки, географічні зазначення, сорти рослин, компонування напівпровідникових виробів, прав, що надаються за сертифікатами додаткової охорони на лікарські засоби та засоби захисту рослин; пристрої, продукти або компоненти, призначені, виготовлені або адаптовані головним чином для забезпечення або полегшення обходу технології, пристрою або компонента, що у звичайному режимі функціонування попереджують або обмежують дії, не дозволені правовласником авторського права і суміжних прав; будь-яка форма або матриця, яка спеціально призначена або адаптована для виробництва Т., що є предметом порушення прав інтелектуальної власності.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Деякі питання проведення заходів офіційного контролю товарів, що ввозяться на митну територію України (у тому числі з метою транзиту) : постанова Кабінету Міністрів України від 24.10.2018 р. № 960. *Офіційний вісник України*. 2018. № 93. Ст. 3048.

Лихолат О.А.

ТОВАРИ ГРУПИ РИЗИКУ (англ. RISK GROUP GOODS) – товари, які переміщуються через митний кордон України та відносно яких виявлені ризики або існують потенційні ризики. Держмитслужбою визначено 7 груп критеріїв ризику, однією з яких є власне «Т.г.р.» (група критеріїв ризику «А»): товари, які мають значні обсяги переміщення і

забезпечують надходження найбільших сум митних платежів; товари, щодо яких застосовуються високі адвалерні ставки ввізних мит; товари, щодо яких застосовуються комбіновані або специфічні ставки ввізних мит; товари, обсяги ввезення яких за даними митної статистики України є значно менші обсягів їх вивезення за даними митних статистик країн-контрагентів; товари, які підлягають сертифікації, санітарному, ветеринарному, радіаційному та іншим видам контролю або іншим обмеженням на здійснення зовнішньоекономічних операцій з ними [1].

Отже, **Т.г.р.** – це товари, щодо яких існує можливість декларування не за своїм найменуванням і які по відношенню до інших товарів, подібних за складом та функціями, мають значну різницю в ступені оподаткування та заходах нетарифного регулювання. До **Т.г.р.** належать товари, у класифікації яких виникають труднощі, у зв'язку із тим, що зовнішні ознаки товарів та товаросупровідні документи не дають можливості однозначно класифікувати їх у відповідну під субпозицію товарної номенклатури зовнішньоекономічної діяльності, через що такі товари можуть стати об'єктом порушення митних правил у частині неправильної класифікації. Підставою для випуску **Т.г.р.** на митну територію України є здійснення митного оформлення згідно з чинним законодавством України та проведення визначених законодавством процедур класифікації при митному оформленні **Т.г.р.**, які ввозяться на митну територію України [2].

Літ.: 1. Положення про систему аналізу й селекції факторів ризику при визначенні окремих форм митного контролю : затверджено наказом Державної митної служби України від 27.05.2005 р. № 435. URL:<http://surl.li/notqo>; 2. Несторишен І.В. Товари «групи ризику». Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 3 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 570 с.

Разумей Г.Ю.

ТОВАРИ ВІЙСЬКОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ (англ. GOODS FOR MILITARY PURPOSE) – в сукупності чи окремо включають в себе: вироби військового призначення - озброєння, боєприпаси, військова та спеціальна техніка, спеціальні комплектуючі вироби для їх виробництва, вибухові речовини, а також матеріали та обладнання, спеціально призначені для розроблення, виробництва або використання зазначених виробів; послуги військового призначення – надання іноземним юридичним чи фізичним особам в Україні або за її межами послуг, у тому числі посередницьких (брокерських), у сфері розроблення, виробництва, будівництва, складання, випробування, ремонту, технічного обслуговування, модифікації, модернізації, експлуатації, управління, демілітаризації, знищення, збуту, зберігання, виявлення, ідентифікації, придбання або використання виробів чи технологій військового призначення, а також надання зазначеним юридичним особам іноземної держави чи її представникам або іноземцям послуг з фінансування таких робіт; технології військового призначення - спеціальна інформація в будь-якій формі (за винятком загальнодоступної інформації), необхідна для розроблення, виробництва або використання виробів військового призначення та надання послуг військового призначення.

Ця інформація може надаватися у формі технічних даних або технічної допомоги (ст. 1 ЗУ «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання») [1]. Список **Т.в.п.** наведено у додатку до Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення [2]. Зазначений список охоплює **Т.в.п.** визначені у «військовому» списку міжнародного режиму експортного контролю «Вассенаарська домовленість».

Список містить 22 категорії **Т.в.п.**, а саме такі категорії товарів, як зброя та озброєння, боєприпаси, бомби, торпеди, ракети, апаратура керування вогнем та апаратура протидії, наземні транспортні засоби (у тому числі танки, броньовані машини тощо), хімічні та біологічні токсичні агенти, сльозоточиві гази, радіоактивні матеріали, військові вибухові

речовини і паливо, військові кораблі, військові літальні апарати (у тому числі безпілотні), військове електронне обладнання, високошвидкісні системи зброї, броньоване чи захисне обладнання, обладнання для військової підготовки, обладнання і технології для виробництва виробів військового призначення, зброя спрямованої енергії, військове кріогенне обладнання, а також програмне забезпечення і технології спеціально призначені для військового використання. Сім категорій товарів з зазначеного списку підлягають звітності до ООН, ОБСЄ та міжнародного режиму «Вассенаарська домовленість». До цих категорій відносяться: бойові танки, бойові бронемашини, артилерія великих калібрів, бойові літаки, бойові вертольоти, бойові кораблі, а також ракети, ракетні системи та безпілотні літальні апарати [3].

Літ.: 1. Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання : Закон України від 20.02.2003 р. № 549-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 23. Ст. 148; 2. Порядок здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 20.11.2003 № 1807 р. *Офіційний вісник України*. 2003. № 48. Ст. 2506.; 3. Посібник з експортного контролю України. URL: <http://exportcontrol.in.ua/>

Коновалов Ю.О.

ТОВАРИ ПОДВІЙНОГО ВИКОРИСТАННЯ (англ. DUAL USE GOODS) – окремі види виробів, обладнання, матеріалів, програмного забезпечення і технологій, спеціально не призначені для військового використання, а також послуги (технічна допомога), пов'язані з ними, які, крім цивільного призначення, можуть бути використані у військових або терористичних цілях чи для розроблення, виробництва, використання товарів військового призначення, зброї масового знищення, засобів доставки зазначеної зброї чи ядерних вибухових пристроїв, у тому числі окремі види ядерних матеріалів, хімічних речовин, бактеріологічних, біологічних та токсичних препаратів [1].

Законодавство України передбачає Єдиний список **Т.п.в.** Єдиний список **Т.п.в.** ґрунтується на Списку **Т.п.в.** ЄС, який, своєю чергою, базується на списках міжнародних режимів експортного контролю та списках Конвенції про заборону хімічної зброї (КХЗ). Елементи, включені до Єдиного списку **Т.п.в.**, віднесено до 10 категорій. Категорія 0 ґрунтується на Тригерному списку групи ядерних постачальників, а інші категорії – на списку **Т.п.в.** Вассенаарських домовленостей.

Єдиний список об'єднує окремі списки міжнародних режимів експортного контролю, усуває дублювання елементів та організовує решту елементів у межах загальної, уніфікованої структури класифікації товарів. Усі елементи, включені до Єдиного списку **Т.п.в.**, класифікуються з використанням п'ятизначної літерно-цифрової системи. Кожен знак відповідає за певну характеристику елемента, що забезпечує розуміння характеру елемента суб'єктами торгівлі та персоналом експортного контролю [1].

Перший знак визначає категорію контрольованого елемента: Категорія 0. Ядерні установки, матеріали та обладнання; Категорія 1. Спеціальні матеріали та пов'язане з ними обладнання; Категорія 2. Оброблення матеріалів; Категорія 3. Електроніка; Категорія 4. Комп'ютери; Категорія 5. Зв'язок та «захист інформації»; Категорія 6. Датчики і лазери; Категорія 7. Навігаційне обладнання та авіаційна радіоелектроніка; Категорія 8. Морська справа; Категорія 9. Авіакосмічна промисловість та рушійні/силові установки. Другий знак визначає підкатегорію елемента: А. Системи, обладнання і компоненти; В. Обладнання для випробування, контролю та виробництва; С. Матеріали; D. Програмне забезпечення; Е. Технологія. Третій знак визначає міжнародний режим, з якого походить контрольований елемент: 0 Вассенаарські домовленості; 1 Режим контролю ракетних технологій (РКРТ); 2 Група ядерних постачальників (ГЯП); 3 Австралійська група (АГ); 4 Конвенція про хімічну

зброю; 5 Не використовується; 6 Не використовується; 7 Не використовується; 8 Не використовується; 9 Зарезервовано для національного контролю. Четвертий і п'ятий знаки визначають конкретний елемент, який підлягає контролю. Подібним товарам, які потрапляють під контроль різних міжнародних режимів, присвоюють однакові четвертий і п'ятий цифрові знаки [2].

Крім того, в Єдиному списку **Т.п.в.** викладено переліки «чутливих товарів» та «дуже чутливих товарів», які є аналогічними відповідним перелікам, що містяться у Списку **Т.п.в.** Вассенаарських домовленостей. У встановлені строки Секретаріату Вассенаарських домовленостей подається інформація про видачу або відмову у видачі дозволів на експорт товарів, включених до списку, а також про фактичні передачі таких товарів.

Літ.: 1. Порядок здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 20.11.2003 № 1807 р. *Офіційний вісник України*. 2003. № 48. Ст. 2506.; 2. Посібник з експортного контролю України. URL: <http://exportcontrol.in.ua/>

Коновалов Ю.О.

ТОВАРНА ГРУПА (англ. COMMODITY GROUP) – група однорідних товарів за ГС (абз. 50 ст. 1 ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність») [1]. В Україні **Т.г.** визначені в УКТ ЗЕД, які розроблені на основі ГС ВМО з урахуванням КН ЄС і узагальнені в ЗУ «Про Митний тариф України» [2]. **Т.г.** призначені для класифікації товарів з метою визначення ставок мита при здійсненні ЗЕД. **Т.г.** мають двозначну нумерацію арабськими цифрами, яка не має зв'язку з нумерацією розділів. Перші два знаки товарного коду відповідають номеру групи, в якій цей товар класифікується. Всього в УКТ ЗЕД 97 **Т.г.** Групи товарів не повторюються по змісту. 96 груп товарів деталізовані в УКТ ЗЕД на товарні позиції. На рівні **Т.г.** товари деталізовані в залежності від матеріалу, з якого їх виготовлено; від функцій, які вони виконують; від ступеню обробки. 77 зарезервована для її можливого використання у майбутньому і не містить текстового опису. **Т.г.** містять примітки, які мають юридичну силу при класифікації товарів: дозволяють провести чіткий розподіл між різними товарними позиціями та визначити їх пріоритети при класифікації певних видів товарів; виключають конкретні товари з конкретних **Т.г.** і товарних позицій. Деякі **Т.г.** містять додатковий рівень класифікації м підгрупи, які пронумеровано римськими цифрами та які не відображено у структурі цифрового коду. Наприклад, група 39 складається з двох підгруп: I. «Первинні форми» та II. «Відходи, обрізки та скрап; напівфабрикати; вироби». При утворенні **Т.г.** в УКТ ЗЕД використано принцип послідовності обробки товару: сировина – напівфабрикати – готові вироби. Наприклад, живі тварини класифікуються у **Т.г.** 01, м'ясо та їстівні субпродукти у **Т.г.** 02, готові харчові продукти з м'яса у **Т.г.** 16.

Розділ I «Живі тварини; продукти тваринного походження» містить 6 **Т.г.:** 01 «Живі тварини»; 02 «М'ясо та їстівні субпродукти»; 03 «Риба і ракоподібні, молюски та інші водяні безхребетні»; 04 «Молоко та молочні продукти; яйця птиці; натуральний мед; їстівні продукти тваринного походження, в іншому місці не зазначені»; 05 «Інші продукти тваринного походження, в іншому місці не зазначені». Розділ II «Продукти рослинного походження» містить 9 **Т.г.:** 06 «Живі дерева та інші рослини; цибулини, коріння та інші аналогічні частини рослин; зрізані квіти і декоративна зелень»; 07 «Овочі та деякі їстівні коренеплоди і бульби»; 08 «Їстівні плоди та горіхи; шкірки цитрусових або динь»; 09 «Кава, чай, мате або парагвайський чай, прянощі»; 10 «Зернові культури»; 11 «Продукція борошномельно-круп'яної промисловості; солод; крохмалі; інулін; пшенична клейковина»; 12 «Насіння і плоди олійних рослин; інше насіння, плоди та зерна; технічні або лікарські рослини; солома і фураж»; 13 «Шелак природний неочищений; камеді, смоли та інші рослинні соки і екстракти»; 14 «Рослинні матеріали для виготовлення плетених виробів; інші продукти рослинного походження, в іншому місці не зазначені». Розділ III «Жири та олії

тваринного або рослинного походження; продукти їх розщеплення; готові харчові жири; воски тваринного або рослинного походження» містить лише одну **Т.г.** 15 «Жири та олії тваринного або рослинного походження; продукти їх розщеплення; готові харчові жири; воски тваринного або рослинного походження». Розділ IV «Готові харчові продукти; алкогольні та безалкогольні напої і оцет; тютюн та його замінники» включає 9 **Т.г.**: 16 «Готові харчові продукти з м'яса, риби або ракоподібних, молюсків або інших водяних безхребетних»; 17 «Цукор і кондитерські вироби з цукру»; 18 «Какао та продукти з нього»; 19 «Готові продукти із зерна зернових культур, борошна, крохмалю або молока; борошняні кондитерські вироби»; 20 «Продукти переробки овочів, плодів, горіхів або інших частин рослин»; 21 «Різні харчові продукти»; 22 «Алкогольні та безалкогольні напої і оцет»; 23 «Залишки і відходи харчової промисловості; готові корми для тварин»; 24 «Тютюн і промислові замінники тютюну». Розділ V «Мінеральні продукти» включає 3 **Т.г.**: 25 «Сіль; сірка; землі та каміння; штукатурні матеріали, вапно та цемент»; 26 «Руди, шлак і зола»; 27 «Палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки; бітумінозні речовини; воски мінеральні». Розділ VI «Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості» містить 11 **Т.г.**: 28 «Продукти неорганічної хімії: неорганічні або органічні сполуки дорогоцінних металів, рідкісноземельних металів, радіоактивних елементів або ізотопів»; 29 «Органічні хімічні сполуки»; 30 «Фармацевтична продукція»; 31 «Добрива»; 32 «Екстракти дубильні або барвні; таніни та їх похідні, барвники, пігменти та інші фарбувальні матеріали, фарби і лаки; замазки та інші мастики; чорнило, туш»; 33 «Ефірні олії та резиноїди; парфумерні, косметичні та туалетні препарати»; 34 «Мило, поверхнево-активні органічні речовини, мийні засоби, мастильні матеріали, воски штучні та готові, суміші для чищення або полірування, свічки та аналогічні вироби, пасти для ліплення, пластилін, «стоматологічний віск» і суміші на основі гіпсу для стоматології»; 35 «Білкові речовини; модифіковані крохмалі; клеї; ферменти»; 36 «Порох і вибухові речовини; піротехнічні вироби; сірники; пірофорні сплави; деякі горючі матеріали»; 37 «Фотографічні або кінематографічні товари»; 38 «Різноманітна хімічна продукція». Розділ VII «Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них; каучук, гума та вироби з них» включає 2 **Т.г.**: 39 «Пластмаси, полімерні матеріали та вироби з них»; 40 «Каучук, гума та вироби з них». Розділ VIII «Шкури необроблені, шкіра вичинена, натуральне та штучне хутро та вироби з них; шорно-сідельні вироби та упряж; дорожні речі, сумки та аналогічні товари; вироби з кишок тварин (крім кетгуту з натурального шовку)» містить 3 **Т.г.**: 41 «Шкури необроблені (крім натурального та штучного хутра) і шкіра вичинена»; 42 «Вироби із шкіри; шорно-сідельні вироби та упряж; дорожні речі, сумки та аналогічні товари; вироби з кишок тварин (крім кетгуту з натурального шовку)»; 43 «Натуральне та штучне хутро; вироби з нього». Розділ IX «Деревина і вироби з деревини; деревне вугілля; корок та вироби з нього; вироби із соломи, альфи та інших матеріалів для плетіння; кошикові вироби та плетені вироби» включає 3 **Т.г.**: 44 «Деревина і вироби з деревини; деревне вугілля»; 45 «Корок та вироби з нього»; 46 «Вироби із соломи, трави еспарто та інших матеріалів, які використовуються для плетіння; кошикові вироби та плетені вироби». Розділ X «Маса з деревини або з інших волокнистих целюлозних матеріалів; папір або картон, одержані з відходів та макулатури; папір, картон та вироби з них» включає 3 **Т.г.**: 47 «Маса з деревини або з інших волокнистих целюлозних матеріалів; папір або картон, одержані з відходів та макулатури»; 48 «Папір і картон; вироби з паперової маси, паперу або картону»; 49 «Друкована продукція, періодичні видання або інша продукція поліграфічної промисловості; рукописи або машинописні тексти та плани». Розділ XI «Текстильні матеріали та текстильні вироби» містить 14 **Т.г.**: 50 «Шовк»; 51 «Вовна, тонкий та грубий волос тварин; пряжа і тканини з кінського волосу»; 52 «Бавовна»; 53 «Інші рослинні текстильні волокна; пряжа з паперу і тканини з паперової пряжі»; 54 «Нитки синтетичні або штучні; стрічкові та подібної форми нитки із синтетичних або штучних матеріалів»; 55 «Синтетичні або штучні штапельні волокна»; 56 «Вата, повсть і неткані матеріали;

спеціальна пряжа; шпагати, мотузки, троси та канати і вироби з них»; 57 «Килими та інші текстильні покриття для підлоги»; 58 «Спеціальні тканини; тафтингові текстильні матеріали; мережива; гобелени; оздоблювальні матеріали; вишивка»; 59 «Текстильні матеріали, просочені, покриті або дубльовані; текстильні вироби технічного призначення»; 60 «Трикотажні полотна»; 61 «Одяг та додаткові речі до одягу, трикотажні»; 62 «Одяг та додаткові речі до одягу, текстильні, крім трикотажних»; 63 «Інші готові текстильні вироби; набори; одяг та текстильні вироби, що використовувалися; ганчір'я». Розділ XII «Взуття, головні убори, парасольки від дощу та сонця, палиці, стеки, батоги та їх частини; пір'я оброблене і вироби з нього; штучні квіти; вироби з волосся людини» включає 4 Т.г.: 64 «Взуття, гетри та аналогічні вироби; їх частини»; 65 «Головні убори та їх частини»; 66 «Парасольки від дощу та сонця, палиці, палиці-сидіння, батоги, хлисти для верхової їзди та їх частини»; 67 «Оброблені пір'я та пух і вироби з них; штучні квіти; вироби з волосся людини». Розділ XIII «Вироби з каменю, гіпсу, цементу, азбесту, слюди або аналогічних матеріалів; керамічні вироби; скло та вироби із скла» включає 3 Т.г.: 68 «Вироби з каменю, гіпсу, цементу, азбесту, слюди або аналогічних матеріалів»; 69 «Керамічні вироби»; 70 «Скло та вироби із скла». Розділ XIV «Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння, дорогоцінні метали, метали, плаковані дорогоцінними металами, та вироби з них; біжутерія; монети» складається з однієї Т.г. 71 «Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння, дорогоцінні метали, метали, плаковані дорогоцінними металами, та вироби з них; біжутерія; монети». Розділ XV «Недорогоцінні метали та вироби з них» містить 12 Т.г.: 72 «Чорні метали»; 73 «Вироби з чорних металів»; 74 «Мідь і вироби з неї»; 75 «Нікель і вироби з нього»; 76 «Алюміній і вироби з нього»; 77 «(Зарезервована для використання в майбутньому)»; 78 «Свинець і вироби з нього»; 79 «Цинк і вироби з нього»; 80 «Олово і вироби з нього»; 81 «Інші недорогоцінні метали; металокераміка; вироби з них»; 82 «Інструменти, ножові вироби, ложки та виделки з недорогоцінних металів; їх частини з недорогоцінних металів»; 83 «Інші вироби з недорогоцінних металів». Розділ XVI «Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання; їх частини; звукозаписувальна та звуковідтворювальна апаратура, апаратура для запису або відтворення телевізійного зображення і звуку, їх частини та приладдя» включає 2 Т.г.: 84 «Реактори ядерні, котли, машини, обладнання і механічні пристрої; їх частини»; 85 «Електричні машини, обладнання та їх частини; апаратура для запису або відтворення звуку; телевізійна апаратура для запису та відтворення зображення і звуку, їх частини та приладдя». Розділ XVII «Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби і пов'язані з транспортом пристрої та обладнання» включає 4 Т.г.: 86 «Залізничні локомотиви або моторні вагони трамвая, рухомий склад та їх частини; шляхове обладнання та пристрої для залізниць або трамвайних колій та їх частини; механічне (у тому числі електромеханічне) сигналізаційне обладнання всіх видів»; 87 «Засоби наземного транспорту, крім залізничного або трамвайного рухомого складу, їх частини та обладнання»; 88 «Літальні апарати, космічні апарати та їх частини»; 89 «Судна, човни та інші плавучі засоби». Розділ XVIII «Прилади та апарати оптичні, фотографічні, кінематографічні, контрольні, вимірювальні, прецизійні, медичні або хірургічні; годинники всіх видів; музичні інструменти; їх частини та приладдя» включає 3 Т.г.: 90 «Прилади та апарати оптичні, фотографічні, кінематографічні, контрольні, вимірювальні, прецизійні; медичні або хірургічні; їх частини та приладдя»; 91 «Годинники всіх видів та їх частини»; 92 «Музичні інструменти; їх частини та приладдя». Розділ XIX «Зброя, боєприпаси; їх частини та приладдя» включає Т.г. 93 «Зброя, боєприпаси; їх частини та приладдя». Розділ XX «Різні промислові товари» містить 3 Т.г.: 94 «Меблі; постільні речі, матраци, матрацні основи, диванні подушки та аналогічні набивні речі меблів, світильники та освітлювальні прилади, в іншому місці не зазначені; світлові покажчики, табло та подібні вироби; збірні будівельні конструкції»; 95 «Іграшки, ігри та спортивний інвентар; їх частини та приладдя»; 96 «Різні

готові вироби». Розділ XXI «Твори мистецтва, предмети колекціонування та антикваріат» складається з однієї Т.г. 97 «Твори мистецтва, предмети колекціонування та антикваріат».

Літ.: 1. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. № 959-ХІІ. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 29. Ст. 377.; 2. Про Митний тариф України: Закон України від 19.10.2022 № 2697-ІХ. *Офіційний вісник України*. 2022. № 92. Т. 1. Ст. 5700.

Лихолат О.А.

ТОВАРНО-ТРАНСПОРТНА НАКЛАДНА (ТТН) (англ. SHIPPING BILL OF GOODS) – єдиний для всіх учасників транспортного процесу документ, призначений для обліку товарно-матеріальних цінностей на шляху їх переміщення, розрахунків за перевезення вантажу та обліку виконаної роботи, та є одним із документів, що може використовуватися для списання товарно-матеріальних цінностей, оприбуткування, складського, оперативного та бухгалтерського обліку, що може бути складений у паперовій та/або електронній формі та має містити обов'язкові реквізити, визначені законодавством [1]. **ТТН** – це один з основних первинних документів, який супроводжує перевезення вантажу та використовується як юридичними, так і фізичними особами, об'єднуючи всіх учасників транспортного процесу (покупця, продавця, перевізника, водія та інших сторін, наприклад, експедитора). **ТТН** – це єдиний документ, який є підтвердженням здійсненого автотранспортом перевезення у межах України. Обов'язок використання **ТТН** при вантажних перевезеннях, які здійснюються на договірних умовах, визначено в ст. 48 ЗУ «Про автомобільний транспорт» (Закон). Відповідно до Закону, **ТТН** обов'язково повинен мати водій юридичної особи або ФОП, який здійснює перевезення на договірних умовах. **ТТН** входить у перелік тих документів, які водій має пред'явити поліції (разом з посвідченням водія, техпаспортом, полісом обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності). В Україні функціонує Єдиний реєстр **ТТН** на переміщення алкогольних напоїв – спеціалізована електронна база даних, яка містить інформацію товарно-транспортних накладних на переміщення алкогольних напоїв з їх реєстраційними номерами та використовується з метою здійснення контролю за переміщенням митною територією України алкогольних напоїв [3]. Адміністратором та держателем Реєстру є ДПС. Крім того, з 2021 р. функціонує реєстр **ТТН** – спеціалізована електронна база даних, що містить інформацію про реєстрацію **ТТН** в електронній та/або паперовій формі та використовується з метою здійснення державного контролю за перевезеннями вантажів транспортними засобами територією України. Держателем реєстру є Мінінфраструктури, яке забезпечує його ведення та функціонування (ст. 1 Закону).

Форма **ТТН** визначена п. 11.1 Правил перевезення вантажів автомобільним транспортом в Україні (**ТТН** форма 1 ТН) [1]. Це стандартна форма, яка використовується в усіх перевезеннях, крім особливих. Для особливих же перевезень розроблені спеціальні форми **ТТН**. Вони призначені для перевезення таких товарно-матеріальних цінностей як: спирт етиловий і алкогольні напої; високооктанові кисневмісні добавки; нафтопродукти (нафта); хлібобулочні вироби; деревина. Суб'єкти господарювання можуть використовувати й власні форми **ТТН**, розроблені самостійно, проте вона має бути обов'язково затверджена наказом керівника, містити всі обов'язкові реквізити, які визначені абз. 2 п. 11.1 Правил.

Літ.: 1. Правила перевезення вантажів автомобільним транспортом в Україні: затверджено наказом Міністерства транспорту України від 14.10.1997 р. № 363. URL: <http://surl.li/tsbwu>; 2. Про автомобільний транспорт: Закон України від 05.04.2001 р. № 2344-ІІІ (в ред. Закону від 23.06.2006 р. № 3492-ІV). *Офіційний вісник України*. 2001. № 17. Ст. 719; 3. Порядок ведення Єдиного реєстру товаротранспортних накладних на переміщення алкогольних напоїв: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 09.10.2013 р. № 806. *Офіційний вісник України*. 2013. № 87. Ст. 3219.

Бабенко Л.В.

ТОВАРНО-ТРАНСПОРТНИЙ ДОКУМЕНТ (ТТД) (англ. SHIPPING DOCUMENT)

– документ, що підтверджує факт укладання договору перевезення, а також факт приймання вантажу від вантажовідправника, та є підставою для здійснення перевезення товару. ЗУ «Про транспортно-експедиторську діяльність» передбачає такі види ТТД: авіаційна вантажна накладна (Air Waybill); міжнародна автомобільна накладна (CMR); накладна СМГС (накладна УМВС); коносамент (Bill of Lading); накладна ЦІМ (CIM); вантажна відомість (Cargo Manifest); інші документи, визначені законами України [1].

Рішенням КМУ, яке наразі втратило чинність, було передбачено також визначення терміну «єдиний транспортний документ» як документ, за яким здійснюється перевезення вантажу [2], проте який використовується у ст. 9 ЗУ «Про транспортно-експедиторську діяльність» на противагу комплекту документів (залізничних, автомобільних, авіаційних накладних, коносаментів тощо) [1]. При цьому, авіаційна вантажна накладна – це документ, оформлений вантажовідправником чи від імені вантажовідправника, у тому числі його електронна копія (у разі використання), який є підтвердженням укладання договору перевезення між авіаперевізником та вантажовідправником на перевезення та прийняття вантажу до перевезення на умовах, визначених у ньому, а також є квитанцією на отримання вантажу (п. 4 розділу I «Загальні положення» Авіаційних правил України «Правила повітряних перевезень вантажів») [3].

В свою чергу, відповідно до ст.ст. 1, 9 Конвенції про договір міжнародного автомобільного перевезення вантажів, договір перевезення підтверджується складанням вантажної накладної, яка є первинним доказом укладання договору перевезення, умов цього договору і прийняття вантажу перевізником [4]. Товарно-транспортна накладна – це єдиний для всіх учасників транспортного процесу (крім фізичних осіб, які здійснюють перевезення вантажу за рахунок власних коштів та для власних потреб) документ, призначений для обліку товарно-матеріальних цінностей на шляху їх переміщення, розрахунків за перевезення вантажу та обліку виконаної роботи, що може використовуватися для списання товарно-матеріальних цінностей, оприбуткування, складського, оперативного та бухгалтерського обліку, який складається у паперовій та/або електронній формі та містить обов'язкові реквізити, передбачені ЗУ «Про автомобільний транспорт» та правилами перевезень вантажів автомобільним транспортом [5].

За змістом ст. 6 ЗУ «Про транзит вантажів», товарно-транспортною накладною, якою супроводжується транзит вантажів, може бути: авіаційна вантажна накладна (Air Way bill), міжнародна автомобільна накладна (CMR), накладна УМВС (СМГС), накладна ЦІМ (CIM), накладна ЦІМ/УМВС (CIM/SMGS, ЦІМ/СМГС), коносамент (Bill of Lading) [6].

Відповідно до роз'яснень Мінінфраструктури, залізничні вантажні перевезення у міжнародному сполученні здійснюються за перевізними документами: накладна ЦІМ (Конвенція про міжнародні залізничні перевезення (КОТІФ) від 9 травня 1980 року), накладна УМВС (Угода про міжнародне залізничне вантажне сполучення), накладна ЦІМ/УМВС (додаток 22 «Керівництво щодо накладної ЦІМ/УМВС» до Угоди про міжнародне залізничне вантажне сполучення) [7].

Коносамент – це документ, що підтверджує укладення договору морського перевезення та прийняття або навантаження вантажу перевізником, та згідно з яким перевізник зобов'язується здати вантаж проти цього документа (п. 7 ст. 1 Конвенції ООН про морське перевезення вантажів 1978 року) [8].

Літ.: 1. Про транспортно-експедиторську діяльність : Закон України від 01.07.2004 р. № 1955-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 52. Ст. 562.; 2. Деякі питання здійснення митного контролю товарів та інших предметів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон у міжнародних поштових та експрес-відправленнях : постанова Кабінету Міністрів України від 25.12.2002 р. № 1948. (втратила чинність) *Офіційний вісник України*. 2003. № 1. Ст. 11.; 3. Авіаційні правила України «Правила

повітряних перевезень вантажів» : затверджено наказом Державної авіаційної служби України від 19.11.2021 р. № 1795. Офіційний вісник України. 2022. № 7. Ст. 412.; 4. Конвенція про договір міжнародного автомобільного перевезення вантажів від 19.05.1956 р. *Офіційний вісник України*. 2006. № 34. Ст. 2415.; 5. Про автомобільний транспорт: Закон України від 05.04.2001 р. № 2344-III (в ред. Закону від 23.06.2006 р. № 3492-IV). *Офіційний вісник України*. 2001. № 17. Ст. 719.; 6. Про транзит вантажів : Закон України від 20.10.1999 р. № 1172-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 51. Ст. 446.; 7. Лист Міністерства інфраструктури України від 19.09.2011 р. № 7885/11/10-11. *Все про бухгалтерський облік*. 2012. № 23. С. 27.; 8. Конвенція ООН про морське перевезення вантажів 1978 року. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU78K02U>

Ліпинський В.В.

ТОВАРНА НОМЕНКЛАТУРА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (англ. COMMODITY NOMENCLATURE OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY) – це: 1) систематизований перелік усіх асортиментних груп товарів і товарних одиниць, що пропонуються виробником для реалізації та застосовується митними органами і учасниками ЗЕД з метою здійснення зовнішньоекономічних операцій; 2) сукупність найменувань товарів ЗЕД, з якими у своїй практичній діяльності працюють органи державної влади і суб'єкти ЗЕД [1]. В міжнародній митній практиці використовується Гармонізована система опису та кодування товарів (далі – ГС) – номенклатура, що включає в себе товарні позиції, субпозиції та належні до них цифрові коди, примітки до розділів, груп та субпозицій, а також основні правила інтерпретації класифікації товарів. ГС включає в себе: 1) номенклатуру ГС; 2) товарні позиції, субпозиції та їх цифрові коди; 3) примітки до розділів, груп та субпозицій; 4) основні правила інтерпретації ГС. До ГС входить близько 5000 груп товарів, кожна з яких позначається шестизначним цифровим кодом. Товари упорядковані в логічну структуру та мають чітко визначені правила групування для досягнення уніфікованої класифікації. ГС використовується більше ніж 200 країнами та складає основу їх митних тарифів, а також використовується для збору міжнародної торгової статистики. В термінах даної системи класифіковано більше 98 % товарів міжнародної торгівлі.

Необхідність розробки єдиного міжнародного класифікатора, що міг би використовуватися в різних країнах при оформленні зовнішньоторговельних операцій, була обумовлена труднощами застосування різноманітних класифікаційних принципів в основних міжнародних **Т.н.** Перед міжнародним співтовариством постало завдання максимальної уніфікації системи кодування інформації, що стосується товарів, країн їх походження, одиниць виміру, видів транспорту тощо. Зважаючи на це, у 1970 р. РМС розпочала розробку ГС, яка могла б використовуватися як для митних, так і для статистичних цілей. Основними завданнями такої системи стали: 1) повне охоплення товарів, що були в обігу у міжнародній торгівлі; 2) максимальне відображення технології виготовлення таких товарів у процесі їх опису та кодування. Паралельно із розробкою ГС проводилася підготовка Міжнародної конвенції з її використання. Базою для формування ГС стали 13 різних номенклатур, у тому числі Митна номенклатура зовнішньої торгівлі ЄЕС (НИМЕКС), Єдина номенклатура товарів Міжнародної спілки залізниць, митні тарифи ряду держав (зокрема, США, Японії, Канади) [2]. Гармонізована система опису і кодування товарів набула чинності з 01.01.1988 р. [3].

Основними елементами номенклатури ГС є система класифікації та система кодування. Система класифікації має шість ступенів: розділи (21), групи (99), підгрупи (33), товарні позиції (1241), підпозиції (3553), субпозиції (5019). Для позначення розділів і підгруп у ГС використовують римські цифри, для позначення груп, товарних позицій та субпозицій – арабські. Поділ товарів на розділи здійснюється відповідно до галузей промисловості за певними ознаками. Цифровий номер розділу не зазначається у товарному коді. Кожен розділ

містить примітку, що має юридичну силу щодо класифікації товарів. Групи мають двозначну нумерацію, що відповідає першим двом знакам товарного цифрового коду та не має зв'язку із нумерацією розділів. Групи, як і розділи, містять примітки. На рівні груп товари деталізовано у залежності від матеріалу їх виготовлення, функцій та ступеня обробки. Для формування груп у номенклатурі ГС використовується принцип послідовності опрацювання товарів – від сировини до одержання напівфабрикатів та готових виробів. Деякі групи мають додатковий рівень класифікації та поділяються на підгрупи, нумерація яких не відображається у структурі цифрового коду. Позиції мають чотиризначну нумерацію, в якій перші два знаки відповідають номеру групи. Деталізація товарів на рівні товарних позицій здійснюється за більш різноманітними та специфічними ознаками, ніж на рівні груп. Підпозиції є самим останнім рівнем деталізації товарів, мають шестизначну нумерацію, перші чотири знаки якої відповідають товарній позиції [4].

У **Т.н.** окреме значення має спеціальна система пунктуації (кома, крапка з комою та дві крапки), що застосовується у текстовому описі товарних угруповань (позицій, підпозицій, категорій та підкатегорій). Кома між двома частинами текстового опису угруповання свідчить про те, що будь-який товар, який зазначено до коми, може бути виготовлений із будь-якого матеріалу. Крапка з комою зазначає розмежування товарів із різними ознаками (характеристиками), що об'єднані в одній товарній позиції чи підпозиції. Тобто, будь-які визначення у текстовому описі товарного угруповання товарної номенклатури після крапки з комою не можуть застосовуватися до товарів, зазначених до крапки з комою. Слід пам'ятати, що після крапки з комою починається новий опис іншого товару. Дві крапки означають продовження деталізації товарного угруповання на іншому рівні. Крім цього, у **Т.н.** використовується «дефісна система», що передбачає зазначення певної кількості рисок (дефісів) перед текстовим найменуванням деталізованих угруповань (підпозицій, категорій, підкатегорій). Кількість дефісів відповідає рівню угруповання. Різна кількість поставлених дефісів показує глибину деталізації та полегшує пошук відповідного текстового найменування товару за певним алгоритмом від меншого числа дефісів до більшого. У деяких угрупованнях товарної номенклатури (позиціях та підпозиціях) присутні додаткові рівні деталізації, для яких не передбачено цифрового коду. Вони позначені символами «-» або «- -», поставленими перед текстовим описом. Без врахування вказаного текстового опису товар класифікуватися не може [2].

Варто також зауважити, що підрозділи національних номенклатур можуть бути доповнені і кодовані понад шестизначний цифровий код, наведений у номенклатурі ГС. Для прикладу, Комбінована номенклатура ЄС [5] будується на основі ГС, однак, шестизначний код товару за ГС доповнюється сьомим та восьмим знаками, що деталізують субпозицію.

Літ.: 1. Сапожник Д.І. Товарна номенклатура зовнішньоекономічної діяльності : підручник. Львів : Вид-во Львів. торг.-екон. ун-ту, 2019. 429с.; 2. Митна справа : підруч. / [А.І. Крисоватий, С.Д. Герчаківський, О.Б. Дем'янюк та ін.] ; за ред. А.І. Крисоватого. Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2014. 540 с.; 3. International Convention in the Harmonized Commodity Description and Coding System (HS Convention) (done at Brussels on 14.06.1983). URL: <http://surl.li/nrexv>; 4. Класифікація товарів – інструмент регулювання зовнішньоекономічної діяльності : навчальний посібник / за заг. ред. Макаренка А.В. Хмельницький: ІНТРАДА, 2009. 327 с.; 5. Combined Nomenclature of the European Community 2022. *Official Journal of the European Union*. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/metadata/classifications>

Герчаківський С. Д.

ТОВАРОСУПРОВІДНІ ДОКУМЕНТИ (англ. SHIPPING DOCUMENTS) – поділяються на дві групи: 1) документи, що прямують разом з вантажами та містять відомості про товари та інші предмети, які переміщуються через митний кордон України;

2) документи, що визначені для здійснення митного контролю, долучаються до перевізних документів та містять дані про товар (вантаж) і на підставі яких здійснюються облік, прийняття, передавання товару (вантажу) та взаємні розрахунки між вантажовідправником і вантажоодержувачем чи експедитором [1]. У практиці міжнародної торгівлі **Т.д.** – це документи, на підставі яких вантажоодержувач приймає поставку товарів, а деякі транспортні документи не тільки засвідчують факт поставки, але й підтверджують факт укладення договору на перевезення і перехід прав власності на товари, що знаходяться в дорозі. Так, при використанні коносаменту на пред'явника власник його оригіналу (товаро розпорядник) може переуступити (продати) іншій особі свої права на товари, позначені в такому коносаменті.

Згідно з законодавством України до основних **Т.д.** належать: митна декларація, товарно-транспортна накладна та інші транспортні документи; рахунок-фактура (інвойс), комерційний рахунок; відвантажувальна специфікація; пакувальний лист; комплектувальна відомість. До категорії цих документів також відносять сертифікати якості та походження товару, багажну квитанцію, коносамент тощо. Існують особливості формування пакету товаросупровідних документів при перевезенні товарів автомобільним, залізничним, морським і повітряним транспортом, у зовнішньоторговельній діяльності, а також стосовно інших вантажів, як того вимагають митні, портові, санітарні та інші адміністративні правила. Форми таких документів, порядок їх складання і застосування встановлюються органами державного регулювання економіки, фінансів, промисловості, транспорту тощо.

Т.д. надаються митним органам особами, які переміщують товари, транспортні засоби комерційного призначення через митний кордон України чи провадять діяльність, контроль за якою покладено на митні органи.

Т.д. надаються в усній, письмовій та/або електронній формі й є основою для здійснення митного контролю та митного оформлення. Під час переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України декларант, уповноважена ним особа або перевізник залежно від виду транспорту, яким здійснюється перевезення товарів, надають митному органу в паперовій або електронній формі документи та відомості перелік яких визначено ст. 335 МКУ [2].

Т.д. є доказовою базою для визначення митної вартості товарів, що перетинають митний кордон України, перевірки відомостей про їх кількість та якість під час здійснення митного контролю і митного оформлення та основною інформаційною базою для здійснення документального контролю таких операцій після завершення митного оформлення.

Літ.: 1. Івашова Л.М. Документи товаросупровідні. Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 2 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 474 с.; 2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48. Ст. 552.

Івашова Л.М.

ТОРГОВЕЛЬНИЙ БАЛАНС (англ. TRADE BALANCE) – співвідношення вартості експорту до імпорту за певний проміжок часу, наприклад, рік. До **Т.б.** входить вартість товарів, проданих і куплених на умовах негайної оплати, поставлених у кредит, а також наданих безкоштовно у вигляді урядової допомоги або дарунку (за відрахування вартості безплатних товарів торговий баланс включається у платіжний баланс). Тобто **Т.б.** є складовою платіжного балансу країни [1].

Регулювання **Т.б.** є найважливішим узагальнюючим інструментом планування й управління зовнішньою торгівлею країни, а оскільки **Т.б.** становить більшу частку в платіжному балансі, то він має значну вагу в управлінні всією системою зовнішньоекономічних зв'язків. Оскільки значна частина зовнішньої торгівлі здійснюється в кредит, існують розходження між показниками обсягів торгівлі, платежів і надходжень,

фактично зроблених за відповідний період. Якщо вартість експорту перевищує вартість імпорту, то він є активним (профіцитним), а при зворотному співвідношенні – пасивним (дефіцитним).

Економічне значення активного чи пасивного **Т.б.** стосовно конкретної країни залежить від її положення у світовому господарстві, характеру її зв'язків з партнерами і загальною економічною політикою. Для країн, що відстають від лідерів за рівнем економічного розвитку, активний **Т.б.** необхідний як джерело валютних коштів потрібних для оплати міжнародних зобов'язань за іншими статтями платіжного балансу. Для промислово розвинутих країн (Китай, Японія, ФРН, тощо) активне сальдо **Т.б.** використовується для створення другої економіки за кордоном. Пасивний **Т.б.** вважається небажаним і звичайно оцінюється як ознака слабості зовнішньоекономічних позицій країни. Це правильно для країн, що розвиваються, що мають недостачу валютних надходжень. Для промислового розвитку країн це може мати інше значення. [2].

Наприклад, дефіцит **Т.б.** США свідчить про активне просування на їхній ринок міжнародних конкурентів (Західної Європи, Японії, Тайваню, Південної Кореї й інших країн) з виробництва товарів більшої складності. У результаті міжнародного поділу праці, більш ефективно використовуються ресурси у світових масштабах. Дзеркальним відображенням дефіциту зовнішньої торгівлі США служить активне сальдо за цими операціями у згаданих партнерів, що використовують валютні надходження для закордонних капіталовкладень, у тому числі в США.

Літ.: 1. Івашова Л.М. Торговельний баланс. Митна енциклопедія : Митна енциклопедія : в 3-х томах. Т. 3 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 570 с.; 2. Торговельний баланс. Банківська енциклопедія/С.Г. Арбузов,Ю.В. Колобов,В.І. Міщенко,С.В. Науменкова.К.: ЦНБ НБУ – Знання, 2011. 504 с.

Івашова Л.М.

ТРАНЗИТНЕ МИТО (англ. TRANSIT DUTY) встановлюється відносно товарів, які переміщуються через митну територію країни до інших держав. **Т.м.** застосовується тільки у деяких країнах світу. Основні причини застосування **Т.м.** – це: регулювання (стримання) потоків певних груп товарів через територію країни; поповнення державного бюджету; покриття витрат, пов'язаних з транзитом іноземних товарів через митну територію країни.

Певний час **Т.м.** було досить популярним заходом фіскального характеру і застосовувалось багатьма країнами світу. Але з часом, враховуючи той факт, що всі держави, як правило, зацікавлені у збільшенні транзиту через їхню територію, оскільки це приносить чималі дивіденди, **Т.м.** стало об'єктом міжнародних переговорів, і у більшості країн припинило своє існування (перша половина ХХ століття). У 1921 р. результатом проведення Барселонської конференції стало прийняття узгодженого документу під назвою «Статус про транзит» відповідно до якого представники 34 країн-учасниць взяли зобов'язання про не запровадження **Т.м.** та вільне переміщення транзитних товарів через їх територію.

В подальшому дана практика було розповсюджена і на інші території. Так, відповідно до статті V СОТ країни-учасниці даної організації взяли на себе обов'язок щодо свободи транзиту через територію кожної з країн-учасниць, тобто звільнення транзитних товарів від митних та транзитних зборів.

Тому даний вид мита сьогодні використовується дуже рідко, як правило, як інструмент «торговельної війни». Більшість країн віддають перевагу при оподаткуванні транзиту нарахуванню різного виду зборів: дозвільні, гербові, статистичні і, як правило, нарахування плати за переміщення вантажів через митну територію даної держави[1].

Літ.: 1. Гребельник О.П. Митна справа: Підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 400 с.

Гребельник О.П.

ТРАНЗИТНІ ВАНТАЖІ (англ. CARGOS IN TRANSIT) – насипні, наливні, навалочні, штучні, тарно-штучні товари, вантажобагаж, що прийняті до перевезення згідно з договором (контрактом). Такі вантажі, а також транспортні засоби транзиту і контейнери вважаються прохідними через територію України у разі, якщо проходження цих вантажів з перевантаженням, складуванням, подрібненням на партії, зміною транспортного засобу транзиту чи без таких операцій є частиною повного маршруту перевезення, що розпочинається і закінчується за межами території України (ст. 5 ЗУ «Про транзит вантажів») [1].

Перевезення **Т.в.** супроводжується товарно-транспортною накладною, складеною мовою міжнародного спілкування. Залежно від обраного виду транспорту такою накладною може бути авіаційна вантажна накладна (Air Waybill), міжнародна автомобільна накладна (CMR), накладна УМВС (СМГС), накладна ЦІМ (СІМ), накладна ЦІМ/УМВС (СІМ/SMGS, ЦІМ/СМГС), коносамент (Bill of Lading). Крім цього, транзит вантажів може супроводжуватися (за наявності) рахунком-фактурою (Invoice) або іншим документом, що вказує вартість товару, пакувальним листком (специфікацією), вантажною відомістю (Cargo Manifest), книжкою МДП (Carnet TIR), книжкою АТА (Carne tATA). При декларуванні **Т.в.** відповідно до митного законодавства України до митних органів подається вантажна митна декларація (ВМД) або накладна УМВС (СМГС), накладна ЦІМ (СІМ), накладна ЦІМ/УМВС (СІМ/SMGS, ЦІМ/СМГС), книжка МДП (Carnet TIR), книжка АТА (Carnet ATA), необхідні для здійснення митного контролю.

У разі перевезення **Т.в.** залізничним транспортом до митних органів на дільницях, на які поширюється сфера застосування Конвенції про міжнародні залізничні перевезення (КОТІФ) [2, 3], подається накладна ЦІМ (СІМ). У разі транзиту вантажів залізничним транспортом на інших дільницях до митних органів подається накладна УМВС (СМГС) або накладна ЦІМ/УМВС (СІМ/SMGS, ЦІМ/СМГС), що містить відомості, необхідні для здійснення митного контролю. У разі перевезення **Т.в.** автомобільним транспортом до митних органів подається вантажна митна декларація (ВМД) або книжка МДП (Carnet TIR). Декларування **Т.в.**, що переміщуються авіаційним транспортом, здійснюється за авіаційною вантажною накладною (Air Waybill) та/або вантажною відомістю (Cargo Manifest) з поданням митним органам вантажної митної декларації. У разі переміщення **Т.в.** в межах одного пункту пропуску вантажна митна декларація не подається. Декларування **Т.в.**, що переміщуються морським і внутрішнім водним транспортом, відповідно до вимог законодавства України здійснюється за поданням митним органам коносаменту (Bill of Lading) та вантажної митної декларації.

Посадовими особами митних органів та інших контролюючих органів, які здійснюють контроль **Т.в.**, забороняється вимагати від учасників транзиту іншої документації транзиту вантажів, крім визначеної ч. 1 ст. 6 Закону [1] та міжнародними договорами України. Особливості переміщення **Т.в.** в митному режимі транзиту регламентується гл. 17 МКУ [4] (див. **МИТНИЙ РЕЖИМ ТРАНЗИТУ**).

Літ. : 1. Про транзит вантажів: Закон України від 20.10.1999 р. № 1172-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 51. Ст. 446.; 2. Convention concerning International Carriage by Rail of 9 May 1980 (COTIF). URL: https://otif.org/en/?page_id=53; 3. Про приєднання України до Конвенції про міжнародні залізничні перевезення (КОТІФ) : Закон України від 05.06.2023 р. № 943-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 39. Ст. 342; 4. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.

Приймаченко Д.В.

ТРАНСПОРТ АВІАЦІЙНИЙ – див. АВІАЦІЙНИЙ ТРАНСПОРТ

ТРАНСПОРТ АВТОМОБІЛЬНИЙ – див. АВТОМОБІЛЬНИЙ ТРАНСПОРТ

ТРАНСПОРТ ЗАЛІЗНИЧНИЙ – див. ЗАЛІЗНИЧНИЙ ТРАНСПОРТ

ТРАНСПОРТ МОРСЬКИЙ – див. МОРСЬКИЙ ТРАНСПОРТ

ТРАНСПОРТ РІЧКОВИЙ – див. РІЧКОВИЙ ТРАНСПОРТ

ТРАНСПОРТ ТРУБОПРОВІДНИЙ – див. ТРУБОПРОВІДНИЙ ТРАНСПОРТ

ТРАНСПОРТНІ ЗАСОБИ (англ. MEANS OF TRANSPORT) – в чинному національному законодавстві термін **Т.з.** використовується у різних значення. В узагальненому значенні **Т.з.** (від лат. vehiculum) – пристрій призначений для самостійного переміщення, зазвичай перевезення людей, вантажів та (або) інших предметів. **Т.з.** класифікують: за типом рушійної сили (приводу) поділяють на ті, що: рухаються завдяки штучним складним механізмам (авто, трамвай, локомотив, літак, човен тощо) – механічні **Т.з.**; приводяться в рух силою людських м'язів (дрезина, велосипед, катамаран тощо); транспорт, що рухається силою м'язів тварин (коней, верблюдів, собак, віслуків тощо) – гужовий транспорт; приводяться в рух силою вітру або потоків повітря (вітрильник, повітряна куля, планер, дельтаплан тощо); приводяться в рух потоками води, течією (байдарка, каное тощо). За середовищем, в якому відбувається рух **Т.з.** виокремлюють: наземний (сухопутний) **Т.з.**: ручні – що приводяться в рух силою людських м'язів (тачка, ноші, вагонетка тощо); велотransпорт – що приводяться в рух силою людських м'язів за допомогою педалей (велосипед, веломобіль); рейкові або ж залізничні – що рухаються по рейках, зазвичай завдяки власним двигунам (поїзд, трамвай, дрезина тощо); автотransпортні засоби - що рухаються на колесах дорогами за допомогою власного двигуна (власне пасажирський автомобіль, вантажний автомобіль, автобус, тролейбус, мотоцикл тощо). Водні **Т.з.** – різноманітні засоби призначені для руху на поверхні і в глибині води (океанів, морів, річок, озер) (судно, корабель, човен, субмарина тощо). Повітряні **Т.з.** – різноманітні механізми призначені для польотів в атмосфері – літальні апарати (аеростат, літак, гелікоптер тощо). Космічні **Т.з.** – призначені для польотів у космосі (ракета, космічна станція, супутник тощо). Існують й інші класифікації за іншими критеріями.

З метою правового регулювання митних правовідносин відповідно до п. 58 ч. 1. ст. 4 МКУ [1] розрізняють: **Т.з.** комерційного призначення, особистого користування (див. **АВТОМОБІЛЬНИЙ ТРАНСПОРТ**), трубопроводи (див. **ТРУБОПРОВІДНИЙ ТРАНСПОРТ**) та лінії електропередачі (див. **ЛІНІЇ ЕЛЕКТРОПЕРЕДАЧІ**). **Т.з.** комерційного призначення – будь-яке судно (у тому числі самохідні та несамохідні ліхтери та баржі, а також судна на підводних крилах), судно на повітряній подушці, повітряне судно, автотransпортний засіб (моторні **Т.з.**, причепи, напівпричепи) чи рухомий склад залізниці, що використовуються в міжнародних перевезеннях для платного транспортування осіб або для платного чи безоплатного промислового чи комерційного транспортування товарів разом з їхніми звичайними запасними частинами, приладдям та устаткуванням, а також мастилами та паливом, що містяться в їхніх звичайних баках упродовж їхнього транспортування разом із **Т.з.** комерційного призначення; **Т.з.** особистого користування – наземні **Т.з.** товарних позицій 8702, 8703, 8704 (загальною масою до 3,5 тони), 8711 згідно з УКТ ЗЕД та причепи до них товарної позиції 8716 згідно з УКТ ЗЕД, плавучі засоби та повітряні судна, що зареєстровані на території відповідної країни, перебувають у власності або тимчасовому користуванні відповідного громадянина та ввозяться або вивозяться цим громадянином у кількості не більше однієї одиниці на кожен товарну позицію виключно для особистого користування, а не для промислового або комерційного транспортування товарів чи пасажирів за плату або

безоплатно. Правові, економічні, організаційні та соціальні основи діяльності транспорту, в т.ч. й **Т.з.** визначаються окремими кодексами (Повітряний кодекс України), законами (ЗУ «Про автомобільний транспорт»)та підзаконними нормативними актами, наприклад, Правилами перевезення вантажів, пасажирів і багажу внутрішнім водним транспортом. Особливості митних формальностей при переміщенні товарів через митний кордон України різними видами **Т.з.** регламентується розд. VI МКУ (див. митні формальності при переміщенні товарів через митний кордон України).

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Приймаченко Д.В.

ТРУБОПРОВІДНИЙ ТРАНСПОРТ (англ. PIPELINE TRANSPORT) – це трубопроводи в комплекті з іншими засобами, котрі призначені для перекачування нафти, нафтопродуктів та газу[1]. **Т.т.** є складовою частиною транспортної системи України. Відносини в галузі трубопровідного транспорту регулюються ЗУ «Про транспорт» [2], «Про трубопровідний транспорт» [3] та іншими актами законодавства України. Відповідно до ст. 1 ЗУ «Про трубопровідний транспорт» виокремлюють наступні види **Т.т.**: магістральний трубопровід – технологічний комплекс, що функціонує як єдина система і до якого входить окремий трубопровід з усіма об'єктами і спорудами, зв'язаними з ним єдиним технологічним процесом, або кілька трубопроводів, якими здійснюються транзитні, міждержавні, міжрегіональні поставки продуктів транспортування споживачам, або інші трубопроводи, спроектовані та збудовані згідно з державними будівельними вимогами щодо магістральних трубопроводів; промислові трубопроводи (приєднані мережі) – всі інші немагістральні трубопроводи в межах виробництв, а також нафтобазові, внутрішньопромислові нафто-, газо- і продуктопроводи, міські газорозподільні, водопровідні, теплопровідні, каналізаційні мережі, розподільчі трубопроводи водопостачання тощо [3]. Технічна база сучасного **Т.т.** включає: трубопровід (лінійну магістраль із зварених та ізольованих труб із засобами електричного захисту); перекачувальні та компресорні станції для транспортування рідин і газоподібних продуктів по трубопроводу; початкові та проміжні станції; лінійні вузли, устаткування для з'єднання або роз'єднання паралельних або перетинаючі магістралей та перекриття окремих ділянок ліній при ремонті; лінії електрозабезпечення, якщо силові агрегати (насоси, компресори) мають електричний привід; лінії зв'язку для передавання необхідної інформації, яка забезпечує нормальне функціонування системи. За призначенням **Т.т.** поділяють на: нафтопроводи; газопроводи; продуктопроводи. За місцем пролягання трубопроводи поділяються на підземні та надземні (монтуються на спеціальних естакадах).Наразі Україна є потенційно найбільшим у світі транзитером природного газу. Сукупна довжина газопроводів становить 34,1 тис. км. Їх пропускна спроможність на вході становить 290 млрд, м³, а на виході (до країн Західної, Центральної та Східної Європи, а також до Молдови) – майже 170 млрд, м³ на рік. Кількість агрегатів, які забезпечують перекачування газопотоків, перевищує 800 із загальною потужністю 5,4 МВт, що в 1,5 рази перевищує компресорну потужність усіх європейських країн. Публічне управління у сфері **Т.т.** здійснюють центральні та місцеві органи державної виконавчої влади, представницькі органи та органи місцевого самоврядування в межах їх компетенції відповідно до чинного законодавства України. На особливий період безпосереднє керівництво підприємствами **Т.т.** контроль за їх діяльністю забезпечуються органами Міноборони (ч. 2. ст. 8 ЗУ «Про трубопровідний транспорт») [3].

Особливості митних формальностей на трубопровідному транспорті визначаються пл. 35 МКУ [4] (див. **МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ НА ТРУБОПРОВІДНОМУ ТРАНСПОРТІ ТА ЛІНІЯХ ЕЛЕКТРОПЕРЕДАЧІ**).

Літ.: 1. Транспортна екологія: навчальний посібник / О.І. Запорожець, С.В. Бойченко, О.Л. Матвєєва, С.Й. Шаманський, Т.І. Дмитруха, С.М. Маджд; за заг. редакцією С.В. Бойченка. К.: НАУ, 2017. 507 с.; 2. Про транспорт: Закон України від 10.11.1994 р. № 232/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*, 1994. № 51. Ст. 446.; 3. Про трубопровідний транспорт: Закон України від 15.05.1996 р. № 192/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 29. Ст. 139.; 4. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.

Кузьменко А.І.

У

УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ, З ОДНІЄЇ СТОРОНИ, ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ, ЄВРОПЕЙСЬКИМ СПІВТОВАРИСТВОМ З АТОМНОЇ ЕНЕРГІЇ І ЇХНІМИ ДЕРЖАВАМИ-ЧЛЕНАМИ, З ІНШОЇ СТОРОНИ (англ. ASSOCIATION AGREEMENT BETWEEN THE EUROPEAN UNION AND THE EUROPEAN ATOMIC ENERGY COMMUNITY AND THEIR MEMBER STATES, OF THE ONE PART, AND UKRAINE, OF THE OTHER PART) [1].

У. ратифікована ВРУ 16.09.2014 р. [2]. Підписання У. відбулося у два етапи: по-перше, політичну частину було підписано 21.03.2014 р. під час Позачергового Саміту Україна – ЄС. Того дня, зокрема, були підписані Преамбула, Стаття 1, Розділи I "Загальні принципи", II "Політичний діалог та реформи, політична асоціація, співробітництво та конвергенція у сфері зовнішньої та безпекової політики" і VII "Інституційні, загальні та прикінцеві положення" Угоди. На тому ж Саміті Українська Сторона заявила, що зобов'язання України, які впливають зі ст. 8 У. стосовно ратифікації Римського статуту Міжнародного кримінального суду 1998 р. будуть виконані після внесення відповідних змін до Конституції України. По-друге, 27.06.2014 р. під час засідання Ради ЄС Президент України П. Порошенко та керівництво ЄС глави держав та урядів 28 держав-членів ЄС підписали економічну частину У. – Розділи III "Юстиція, свобода та безпека", IV "Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею", V "Економічне та галузеве співробітництво" та VI "Фінансове співробітництво та положення щодо боротьби із шахрайством", які разом із рештою тексту Угоди становлять єдиний документ [1]. 16.09.2014 р. ВРУ та Європейський Парламент синхронно ратифікували У. [2]. Українська Сторона передала до депозитарію ратифікаційні грамоти і завершила таким чином усі внутрішньодержавні процедури. Відповідно до ст. 486 У. з 01.11.2014 р. здійснювалося її тимчасове застосування до моменту набрання нею чинності 01.09.2017 р. після тривалого процесу ратифікації У. набула чинності у повному обсязі.

У. визначає якісно новий формат відносин з ЄС на принципах «політичної асоціації та економічної інтеграції» та є стратегічним орієнтиром системних реформ в Україні. У. є унікальним двостороннім документом, який виходить далеко за рамки угод про асоціацію, які були укладені ЄС свого часу з країнами Центральної та Східної Європи. У. за своїм обсягом і тематичним охопленням є найбільшим міжнародно-правовим документом за всю історію України та найбільшим міжнародним договором з третьою країною, коли-небудь укладеним ЄС. Під «асоціацією» у праві міжнародних організацій прийнято розуміти залучення певної держави до участі в міжнародній організації, яка за обсягом прав та обов'язків такої держави є в будь-якому випадку вужчим від повноправного членства. Проте у ЄС не існує асоційованого членства. Тому укладання угоди про асоціацією з третьою країною не надає такій країні будь-яких прав та обов'язків держави-члена ЄС. Відповідно, не варто говорити про «асоційоване членство», – натомість слід надавати перевагу термінам «асоційована країна» та «відносини асоціації». Угода про асоціацію – особлива угода у системі договорів ЄС. Вона укладається відповідно до ст. 217 Договору про функціонування

ЄС. Відповідно до існуючої практики, у випадку укладення угоди про асоціацію з європейською державою в розумінні ст. 49 Договору про функціонування ЄС, така угода може трактуватись як така, що готує відповідну країну до вступу в ЄС. Угоди про асоціацію – це угоди з множинністю учасників на стороні ЄС: ЄС, Європейське співтовариство з атомної енергії (Євратом) та 28 держав-членів ЄС. Крім того, згідно з існуючою судовою практикою угоди про асоціацію характеризуються тим, що значна частина їх положень визнаються нормами прямої дії, що дозволяє фізичним і юридичним особам отримувати захист своїх прав, передбачених в угодах, у судових органах держав-членів ЄС і судах самого ЄС. На сьогодні ЄС продовжує дотримуватися позиції, що У. з Україною «не визначає наперед і залишає відкритим майбутній розвиток відносин Україна – ЄС», тобто не передбачає, але й не виключає майбутнього членства України в ЄС [3].

У. складається із преамбули та семи розділів: 1. «Загальні принципи». 2. «Політичний діалог та реформи, політична асоціація, співробітництво та конвергенція у сфері зовнішньої та безпекової політики». 3. «Юстиція, свобода та безпека»; 4. «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею». 5. «Економічне та галузеве співробітництво». 6. «Фінансове співробітництво та положення щодо боротьби із шахрайством». 7. «Інституційні, загальні та прикінцеві положення». У. містить 486 статей, 44 додатки, 3 протоколи. Також до У. додано одну декларацію, вчинену Україною [1].

Основний зміст У.: Преамбула констатує, що Україна є європейською країною, яка поділяє спільну історію та цінності з ЄС. Відзначається європейська ідентичність нашої держави та існування широкого громадянського консенсусу навколо її європейського вибору. Наголошено на визнанні ЄС європейських прагнень України та її європейського вибору. У Розділі I «Загальні принципи» визначено, що в основі асоціації лежать принципи поваги до демократичних принципів, прав людини і основоположних свобод, верховенства права, суверенітету й територіальної цілісності, непорушності кордонів, вільної ринкової економіки, забезпечення належного врядування, а також протидія розповсюдженню зброї масового знищення, боротьба з корупцією та різними формами транснаціональної організованої злочинності й тероризму, сприяння сталому розвитку. Розділ II «Політичний діалог та реформи, політична асоціація, співробітництво та конвергенція у сфері зовнішньої та безпекової політики» визначає, що Сторони розвиватимуть політичний діалог у всіх сферах, які становлять спільний інтерес, та з метою поступового зближення їхніх позицій з питань зовнішньої політики, а також безпеки та оборони. Перераховано форми проведення політичного діалогу, включаючи саміти, зустрічі на рівні міністрів, політичних директорів, парламентарів, посадових осіб високого рівня, експертів військових структур тощо. Розділ III «Юстиція, свобода та безпека» встановлює однією з цілей асоціації зміцнення співпраці в галузі правосуддя, свободи та безпеки з метою посилення верховенства права та поваги до прав людини й основоположних свобод. Передбачена Розділом IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» поглиблена та всеосяжна зона вільної торгівлі визначає правову базу для лібералізації переміщення товарів, послуг, капіталів, частково робочої сили між Україною та ЄС, а також регуляторного наближення, спрямованого на поступове входження економіки України до внутрішнього ринку ЄС. Положення Розділу V «Економічне та секторальне співробітництво» сприяють поступовому регуляторному зближенню і гармонізації законодавства України та законодавства ЄС, розвитку співпраці у переважній більшості галузей економіки, а також сприяють реформуванню інституційної спроможності відповідних українських установ. Розділ також містить додатки із переліками та строками імплементації актів законодавства ЄС. Розділ VI «Фінансове співробітництво та положення щодо боротьби із шахрайством» визначає положення щодо фінансової співпраці між Сторонами, щодо боротьби з шахрайством, а також передбачає зобов'язання ЄС щодо надання допомоги Україні. У свою чергу для отримання такої допомоги Україна буде зобов'язана належно імплементувати відповідний *acquis* ЄС, що регулює порядок та

принципи використання коштів ЄС. Розділ VII «Інституційні, загальні та прикінцеві положення», на додаток до вже традиційного саміту Україна – ЄС передбачає створення нових двосторонніх органів. На найвищому рівні політичний діалог та діалог в інших сферах між Сторонами відбуватиметься на рівні Самітів, на якому Україну представлятиме Президент, а ЄС – Президент Європейської Ради та Президент Європейської Комісії. Для контролю, моніторингу та оцінки застосування і виконання Угоди, її перегляду у разі потреби, утворено Раду асоціації, яка збиратиметься періодично на рівні відповідних міністрів, в залежності від питань, що розглядатимуться. Українську Сторону в Раді асоціації представлятимуть члени Уряду, Сторону ЄС – члени Ради ЄС. Засідання Ради проводяться регулярно щонайменше один раз на рік. Також для підтримки роботи Ради асоціації буде створено Комітет асоціації, який складатиметься з представників Уряду України з однієї сторони та представників Ради ЄС і Європейської Комісії з іншої [3].

У практиці ЄС Угоди про асоціацію найчастіше укладалися з метою підготовки асоційованої країни до набуття членства в ЄС. Це – такі країни, як Греція та Туреччина (1960-ті), Мальта та Кіпр (1970-ті), Болгарія, Естонія, Латвія, Литва, Польща, Румунія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Чехія (1990-ті), Албанія, Боснія і Герцеговина, Македонія, Сербія, Хорватія (2000-ні). Також вони укладалися як альтернатива членству в ЄС – Угода про європейський економічний простір (1992) з Австрією, Ісландією, Ліхтенштейном, Норвегією, Фінляндією і Швецією. Крім того, інколи угоди про асоціацію укладаються з неєвропейськими країнами з метою надання допомоги в їх розвитку. Угоди про партнерство з африканськими, карибськими та тихоокеанськими державами (1960-2000), з середземноморськими країнами – Алжиром, Марокко, Тунісом, Єгиптом, Сирією, Ліваном, Ізраїлем (1990-2000), з Південно-Африканською Республікою (1999) та Чилі (2002) Як наголосив Суд ЄС, угода про асоціацію «створює спеціальні привілейовані зв'язки з країною – не членом, котра повинна, принаймні до певної міри, брати участь у системі Співтовариства [Союзу]» (справа 12/86 «Demirel»). І хоча укладання угоди не означає набуття «асоційованого членства» в ЄС (якого просто не існує), асоційована країна до певної міри долучається до реалізації завдань, для досягнення яких і був створений Союз. Процедура ратифікації Угоди про асоціацію державами-членами ЄС може тривати кілька років. Відповідно до положень Звіту про виконання У. за 2014-2024 р.р. збільшився до майже 80 % [4].

Літ.: 1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Т. 1. Ст. 2125.; 2. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09.2014 р. № 1678-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 40. Ст. 2021.; 3. Угода про асоціацію між Україною та ЄС: зміст та імплементація. URL: <http://surl.li/tscay>; 4. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2022 рік. URL: <http://surl.li/tscbc>

Лабенська Л.Л.

УГОДА ПРО ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ VII ГЕНЕРАЛЬНОЇ УГОДИ ПРО ТАРИФИ Й ТОРГІВЛЮ (УГОДА 1994 РОКУ) (англ. AGREEMENT ON IMPLEMENTATION OF ARTICLE VII OF THE GENERAL AGREEMENT ON TARIFFS AND TRADE, 1994) [1].

У. була укладена під час Уругвайського раунду багатосторонніх торговельних переговорів 15.04.1994 р. і є Додатком 1А до Угоди про заснування СОТ. Україна є державою учасницею СОТ з 16.05.2008 р. [2].

У. передбачає систему митної оцінки, яка в основному базується на митній(контрактній) вартості, тобто ціни фактично сплаченої або що підлягає сплаті за товари під час продажу для експорту в державу імпорту, з певними коригуваннями. Якщо митна вартість не може бути визначена на основі вартості операції, вона буде визначена одним із таких методів: вартість операції з ідентичними товарами; вартість операції з подібними товарами; метод дедуктивної вартості; метод обчисленої вартості; запасний метод. У. має на меті забезпечити єдину систему, котра є справедливою, уніфікованою та нейтральною для оцінки імпортованих товарів для митних цілей, яка відповідає комерційним реаліям і забороняє використання довільних або фіктивних митних цінностей. Відповідно до позитивної концепції вартості Угода визнає, що митна оцінка повинна, наскільки це можливо, базуватися на фактичній ціні товарів, що підлягають оцінці. Оскільки більшість світової торгівлі оцінюється на основі методу трансакційної вартості, У. забезпечує більшу передбачуваність, стабільність і прозорість для торгівлі, таким чином полегшуючи міжнародну торгівлю, водночас забезпечуючи дотримання національних законів і правил. Дотримання Угоди про оцінку є важливим для експортерів, зокрема для того, щоб гарантувати, що можливості доступу до ринку, досягнуті завдяки зниженню тарифів, не підриваються та не зводяться нанівець необґрунтованим «підвищенням» митної вартості товарів, до яких застосовуються мита. Використання довільного і невідповідного «підвищення» оцінки товарів державами-імпортерами при застосуванні тарифів може призвести до необґрунтованого подвоєння або потроєння мит.

У. створює Комітет з питань митного оцінювання. До складу входять представники держав-учасниць. Метою якого є надання учасникам можливості проводити консультації з питань, що стосуються адміністрування системи митної оцінки. Також засновує Технічний комітет з питань митного оцінювання, який діє під егідою Ради з питань митного співробітництва, з метою забезпечення на технічному рівні однакового тлумачення та застосування У. До обов'язків Технічного комітету входить надання консультацій з конкретних технічних питань на вимогу держав-учасниць або групи експертів у суперечці.

Важливим для підтримки цілісності узгоджених зобов'язань щодо доступу на ринок на основі вартості імпортованого товару є використання посадовими особами митниці належної методології оцінки, передбаченої У. та уникнення довільних визначень або офіційно встановлених мінімальних імпорتنих цін.

Літ: 1. Agreement on implementation of article VII of the General Agreement on tariffs and trade, 1994. (GATT). URL: <http://surl.li/tweca>; 2. Протокол про вступ України до Світової організації торгівлі (Женева, 05.02.2008 р.): ратифіковано Законом України від 10.04.2008 р. № .250-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2008. № 23. Ст. 213.

Філяніна Л.А.

УГОДА ПРО ОЦІНКУ ВІДПОВІДНОСТІ ТА ПРИЙНЯТНІСТЬ ПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ(УГОДА АСАА, «ПРОМИСЛОВИЙ БЕЗВІЗ») (англ. AGREEMENT ON CONFORMITY ASSESSMENT AND ACCEPTANCE OF INDUSTRIAL PRODUCTS (АСАА AGREEMENT, «INDUSTRIAL VISA-FREE»)) – це спеціальна форма Угоди про взаємне визнання (MRAs), що спрямована на врегулювання законодавства, інституцій та інфраструктури, а також технічних регламентів і стандартів України з ЄС. Угода укладається в формі Протоколу щодо оцінки відповідності та прийнятності промислової продукції, тобто є інтегральною складовою та безпосередньо регламентована ст. 57 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (Угода про асоціацію) [1]. Метою У. є сприяння торгівлі товарами між ЄС і третіми країнами шляхом полегшення доступу на ринки. Це вид двосторонньої угоди, яка

спрямована на те, щоб принести користь промисловості, забезпечивши більш легкий доступ до оцінки відповідності.

Зобов'язання України за напрямом Технічні бар'єри у торгівлі передбачені Главою 3 «Технічні бар'єри у торгівлі» Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію[1]. Ухвалення горизонтального та вертикального законодавства України, гармонізованого із законодавством ЄС, а також його практичне застосування у сферах технічного регулювання, оцінки відповідності, стандартизації, метрології та ринкового нагляду дало змогу перевести у практичну площину питання підписання У.

Відповідно до ст. 57 Угоди про асоціацію Сторони домовились додати У. в якості протоколу до цієї Угоди, яка охоплює один або кілька секторів, що перелічені у Додатку III до Угоди про асоціацію, після повного узгодження галузевого та горизонтального законодавства України, інституцій та стандартів з галузевим і горизонтальним законодавством, інституціями та стандартами ЄС. У. передбачатиме, що торгівля товарами між Сторонами в секторах, що охоплені Угодою про асоціацію, буде проводитися на тих самих умовах, які застосовуються в торгівлі товарами між країнами-членами ЄС. Після перевірки з боку Сторони ЄС та досягнення домовленості про стан узгодження відповідного технічного законодавства України, стандартів та інфраструктури У. повинна бути додана як протокол до Угоди про асоціацію, за згодою між Сторонами відповідно до процедури внесення поправок до Угоди про асоціацію, яка охоплюватиме такі сектора з переліку в Додатку III до Угоди про асоціацію, які повинні бути гармонізовані. Передбачається, що дія У. в кінцевому підсумку буде поширюватися на всі сектори, перелічені у Додатку III до Угоди про асоціацію, відповідно до вищезгаданої процедури. Як тільки перелічені сектори підпадають під дію У., Сторони за взаємною згодою та відповідно до процедури внесення змін до Угоди про асоціацію зобов'язуються розглянути можливість розширення своєї сфери діяльності в інших галузях промисловості. До того, як товари будуть охоплені У., чинне законодавство Сторін повинно застосовуватися з урахуванням положень Угоди ТБТ СОТ[2].

У. є способом усунення технічних бар'єрів у торгівлі між Україною і ЄС. Передбачається, що в охоплених У. секторах українські експортери зможуть маркувати свою продукцію знаком СЕ та вільно продавати її на ринку ЄС без додаткової сертифікації в ЄС. Потенційно, У. може охопити до п'ятої частини українського експорту до ЄС, передусім продукцію машинобудування. Крім економії часу та коштів експортерів на проходження сертифікації, У. з ЄС призведе до зростання іміджу продукції made in Ukraine, полегшить для України доступ на інші глобальні ринки та збільшить привабливість України. «Промисловий безвіз» – це не офіційний термін, а суспільно приваблива назва Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів[3].

Передбачається, що дія У. в кінцевому підсумку буде поширюватися на всі сектори, визначені у відповідному додатку, у тому числі горизонтальне законодавство та секторальне: горизонтальне законодавство (загальна безпека продукції, встановлення вимог для акредитації та ринкового нагляду, загальна структура (система) маркетингу продукції, одиниці виміру, відповідальність за браковану продукцію), секторальне законодавство (машини, електромагнітна сумісність, прості посудини високого тиску, обладнання, що працює під тиском, пересувне обладнання, що працює під тиском, ліфти, безпека іграшок, електричне обладнання, розраховане на певні граничні значення напруги, вимоги до коефіцієнта корисної дії нових водонагрівальних котлів, що працюють на рідкому чи газоподібному паливі, прилади, що працюють на газоподібному паливі, засоби індивідуального захисту, технічні вимоги щодо енергоспоживання електричних побутових холодильників та морозильних камер, неавтоматичні зважувальні прилади, зважувальні прилади, суднове обладнання, медичні пристрої, активні імплантовані медичні пристрої, *in vitro* діагностичні медичні пристрої, обладнання систем захисту, призначених для застосування у вибухонебезпечній атмосфері, радіо- і телекомунікаційне термінальне

обладнання та взаємне визнання його відповідності, канатні установки для перевезення людей, прогулянкові судна, будівельні вироби, включаючи їх імплементаційні заходи, пакування та відходи, вибухові речовини цивільного призначення, зазначення маркування та стандартної інформації щодо споживання енергії та інших ресурсів, пов'язаних із енергетичними продуктами, високошвидкісні залізні дороги). Після охоплення У. відповідних секторів, що перелічені вище, сторони зобов'язалися розглянути можливість розширення цих сфер, щоб охопити також інші промислові сектори. До того, як товари будуть охоплені У., повинно застосовуватися чинне законодавство сторін з урахуванням положень Угоди СОТ щодо технічних бар'єрів в торгівлі [3].

Питання укладання У. між ЄС та Україною має вже тривалу історію. Ще у грудні 2005 року Україна та ЄС підписали План дій з підготовки до У. задовго до початку переговорів про майбутню Угоду про асоціацію. Укладення У. передбачено ст. 57 Угоди про асоціацію між Україною і ЄС. Відповідно до цієї статті та Додатку III до Угоди про асоціацію, У. поширюватиметься на 27 категорій промислової (нехарчової) продукції. Спочатку У. може охоплювати один або кілька з цих секторів, з наступним розширенням на інші. Після того, як У. охопить усі зазначені у Додатку III сектори, Україна та ЄС зобов'язалися розглянути можливість її поширення на інші категорії промислової продукції. країни для локалізації виробництва. Процедурно, У. укладається як Протокол до Угоди про асоціацію. Для цього потрібне рішення органів асоціації Україна-ЄС (Комітету асоціації у торговельному складі та Ради асоціації). Цьому рішенню має передувати позитивна оцінка виконання Україною свого «домашнього завдання». Зазвичай угоди про взаємне визнання оцінок відповідності підписують розвинені країни, в яких рівень довіри до таких органів дуже високий. Наприклад, ЄС має угоди про взаємне визнання оцінок відповідності із США. Протягом останніх десятиріч ЄС запропонував підписати У. багатьом країнам-партнерам, які мають преференційний доступ на ринок ЄС. Але допоки фактично було підписано лише одну таку угоду – з Ізраїлем 2013 року [4].

Таким чином, Україна може стати другою країною, з якою ЄС укладе У., і однією з дуже небагатьох країн світу, з якими ЄС має угоди про взаємне визнання оцінок відповідності. Станом на кінець 2020 року ЄС підписав такі угоди з сімома країнами: окрім уже згаданих США та Ізраїлю, це Канада, Японія, Австралія, Нова Зеландія та Швейцарія. В Україні зроблено вже дуже багато для отримання «промислового безвізу» як у царині законодавства, так і в сфері його впровадження. Після того, як буде одержано позитивний висновок офіційної місії ЄС, що українська система технічного регулювання у сферах, які має охопити У., ідентична системі ЄС, почнеться процес переговорів щодо У.У. підписується лише один раз як рамкова угода, а потім до неї поступово додають нові сфери [2].

Літ.: 1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Т.1. Ст. 2125.; 2. Угода про технічні бар'єри в торгівлі URL: <http://surl.li/ntkag>; 3. В. Мовчан «Промисловий безвіз» із ЄС. URL:<http://surl.li/tscbx>; 4. Луценко А. Угода АСAA: інтеграція України до ринку промислових товарів ЄС. 2019. URL: <http://surl.li/tscch>

Лабенська Л.Л.

УГОДА ПРО ПРАВИЛА ВИЗНАЧЕННЯ ПОХОДЖЕННЯ (англ. AGREEMENT ON RULES OF ORIGIN.ANNEX 1A (MULTILATERAL AGREEMENTS ON TRADE IN GOODS) [1].

15.04.1994 р. після підписання відповідної багатосторонньої угоди у м. Марракеш (Марокко) була створена СОТ, яка почала свою діяльність у січні 1995 р. [2]. СОТ стала

правонаступницею Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ) – організації, яка проіснувала з 1947 по 1994 рік і нараховувала 128 членів.

У. є одним з додатків до Угоди Марракеш (частина Додатку 1А: Багатосторонні угоди з торгівлі товарами). У. регламентує принципи, які регулюють застосування правил визначення походження і порядок визначення походження товарів. Для набуття членства в СОТ країна-претендент має взяти зобов'язання щодо приєднання до системи її угод. У. є невід'ємною складовою Багатосторонніх угод з торгівлі товарами (додаток 1А до Угоди СОТ) та Марракешської Угоди про заснування СОТ (Угода СОТ) від 15.04.1994 р. Приєднання до системи зазначених угод потребує прийняття відповідних національних законів, якими регулюються питання, що їх торкаються ці угоди, а також внесення змін і доповнень у вже прийняті національні законодавчі акти. Участь у цій У. є обов'язковою умовою членства у СОТ. Ця У. зобов'язує країни-учасниці спільно встановити єдині правила походження, які повинні бути зрозумілими, об'єктивними, передбачуваними. Визначення країни походження товару є одним з основних чинників, поряд з митною вартістю товару та кодом товару, від якого залежить розмір тарифних і нетарифних заходів, що будуть застосовані до нього. Правила походження використовуються урядами країн для визначення країни, в якій вироблені імпортовані товари. Походження товару не завжди просто визначити, особливо якщо виробничий процес проходив в більш ніж одній країні. Для визначення походження в цьому випадку використовують різні правила і методи, які мають як свої переваги, так і недоліки.

У. засновується Комітет питань правил визначення походження (даді – Комітет) – це орган, що складається з представників кожного з членів СОТ. Комітет обирає свого голову й проводить засідання в разі необхідності, але не менше, ніж раз на рік, для надання можливості членам провести консультації з відповідних питань. Він підпорядкований Раді з торгівлі товарами. Здійснює всю роботу, пов'язану з реалізацією положень У.. Технічний комітет з правил походження товарів заснований під егідою ВМО. Його функції пов'язані з вивченням технічних проблем, які виникають при застосуванні правил походження товарів і наданням конкретних рекомендацій. Кожен член СОТ має право бути представленим у Технічному комітеті. У роботі Технічного комітету можуть приймати участь в якості спостерігачів представники країн, які не є членами СОТ або членами ВМО. Обов'язки, порядок представництва, проведення засідань та процедурні питання в діяльності Технічного комітету, визначені у Додатку 1 до У.

У. регламентується порядок та строки подання членами СОТ щодо відповідної інформації та процедури зі зміни та введення нових правил визначення походження. Комітет щорічно переглядає застосування й виконання відповідних положень У., в разі необхідності пропонує поправки, що відображають результати робочої програми з гармонізації, а також у співробітництві з Технічним комітетом установлює механізм розгляду й пропонування поправок до результатів робочої програми з гармонізації. Це може охоплювати випадки, коли існує необхідність зробити правила більш практичними чи більш сучасними для того, щоб урахувати нові виробничі процеси, на які здійснюють вплив будь-які технологічні зміни.

Окремим Додатком II до У. передбачені норми, якими члени СОТ приймають Спільну декларацію стосовно преференційних правил визначення походження [1]. Для митних цілей існує розподіл на два типи походження товарів, а саме – неpreferенційне і preferенційне походження. Preferенційне походження є умовою для застосування тарифних пільг (тарифних преференцій) щодо ставок Митного тарифу України у вигляді звільнення від оподаткування ввізним митом, зниження ставок ввізного мита або встановлення тарифних квот відповідно до законодавства України та для ввезення товарів, що походять з держав, з якими укладено відповідні міжнародні договори. Правила preferенційного походження визначаються на основі законів України, а також міжнародних договорів України, згоду на обов'язковість яких надано ВРУ.

Сучасні національні системи визначення походження товару різноманітні, але загалом вони ґрунтуються на двох головних принципах: – принцип доданої вартості у виробництві або подальшого оброблення. Продукція вважається виробленою в тій країні, в якій був доданий визначений відсоток (40, 50, 60%) її вартості; – принцип походження на основі змін у тарифній класифікації. Країни-члени СОТ використовують Гармонізовану систему (ГС) опису та кодування товарів. Система складається з 97 розділів, в кожному з яких товари розписані відповідно до міри оброблення, починаючи з сировини, через напівфабрикати і до готової продукції. При використанні цієї системи класифікації визначається, що продукція походить з країни, в якій внаслідок оброблення змінюється його тарифна класифікація [3].

Правила походження встановлюють «економічну національність» товарів, однак не місце їх відправлення, а місце (країну), де вони були повністю вироблені або піддані достатній переробці. Походження товарів є одним із базових елементів, на основі яких здійснюється митно-тарифне регулювання.

Літ.: 1. Agreement on Rules of Origin. Annex 1A: Multilateral Agreements on Trade in Goods. URL: <http://surl.li/tpimb>; 2. Agreement Establishing the WTO (Marrakesh Agreement) (Marrakesh 15.04.1994) URL: <http://surl.li/tsbbh>; 3. Необхідність та значення визначення країни походження товару в митному адмініструванні. URL: <http://surl.li/tscdb>

Лабенська Л.Л.

УКРАЇНСЬКА КЛАСИФІКАЦІЯ ТОВАРІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (УКТ ЗЕД) (англ. UKRAINIAN CLASSIFICATION OF GOODS OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY (UCG FEA) – товарна номенклатура Митного тарифу України [1], що використовується з метою тарифного та інших видів регулювання ЗЕД, ведення статистики зовнішньої торгівлі та здійснення митного оформлення товарів. УКТ ЗЕД розроблено на виконання положень Міжнародної конвенції про Гармонізовану систему опису та кодування [2], до якої Україна приєдналася у червні 2002 р. [3] У її основу покладено Гармонізовану систему опису та кодування товарів (ГС) та Комбіновану номенклатуру ЄС (КН) [4]. Структурно складається із 21 розділу, до складу яких входять 97 груп, що деталізують інформацію про товари, які є об'єктами експортно-імпорتنних операцій, в частині їх назв, одиниць виміру та товарних кодів. Відповідно до УКТ ЗЕД усі товари класифікуються у межах групи – двозначним кодом; товарної позиції – чотиризначним кодом; товарної підпозиції – шестизначним кодом; товарної категорії – восьмизначним кодом; товарної підкатегорії – десятизначним кодом. На рівні шести знаків відповідає ГС (HS-2022), дев'ятий та десятий знаки відповідають деталізації коду товару на національному рівні України.

Ведення УКТ ЗЕД є одним із завдань Держмитслужби (ст. 68 МКУ) [5]. Порядок ведення визначається КМУ [6]. Держмитслужба в межах своєї компетенції: здійснює підготовку пропозицій про внесення змін до УКТ ЗЕД у зв'язку із внесенням змін до ГС, пояснень та інших рішень щодо її тлумачення ВМО, а також до КН; приймає рішення про проведення деталізації товарів в УКТ ЗЕД на національному рівні та запровадження додаткових одиниць виміру; визначає процедуру та встановлює форму рішення щодо класифікації товарів в УКТ ЗЕД; здійснює розроблення пояснень до товарних підкатегорій УКТ ЗЕД (національний рівень деталізації товарів) з метою забезпечення однакового тлумачення та застосування УКТ ЗЕД, які мають рекомендаційний характер; здійснює заходи щодо організації роботи з видання та поширення УКТ ЗЕД і пояснень до УКТ ЗЕД; поширює інформацію про застосування УКТ ЗЕД; веде та зберігає еталонний примірник УКТ ЗЕД (на паперовому та електронному носіях); виконує інші функції, пов'язані з веденням УКТ ЗЕД. Для виконання функцій з ведення УКТ ЗЕД Держмитслужба має право: одержувати в установленому порядку від міністерств та інших центральних органів

виконавчої влади необхідну інформацію; залучати фахівців центральних органів виконавчої влади та наукових установ до роботи з ведення УКТ ЗЕД.

На офіційному веб-сайті Держмитслужби оприлюднюються знеособлено рішення про визначення коду товару згідно з УКТ ЗЕД, опубліковуються методичні рекомендації та інші роз'яснення з питань класифікації товарів згідно з УКТ ЗЕД.

Літ. 1. Про Митний тариф України : Закон України від 19.10.2022 р. № 2697-IX. *Офіційний вісник України*. 2022. № 92. Т. 1. Ст. 5700.; 2. International Convention on the Harmonized Commodity Description and Coding System (HS Convention) (Done at Brussels on 14.-6.1983). URL: <http://surl.li/nrexv>; 3. Про приєднання України до Міжнародної конвенції про Гармонізовану систему опису та кодування товарів: Указ Президента України від 17.05.2002 № 466/2002. *Офіційний вісник України*. 2002. № 21. Ст. 1010.; 4. Commission implementing regulation (EU) 2023/2364 of 26 September 2023 amending Annex I to Council Regulation (EEC) No 2658/87 on the tariff and statistical nomenclature and on the Common Customs Tariff. URL: <http://surl.li/tqudu>; 5. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 6. Порядок ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 428. *Офіційний вісник України*. 2012. № 40. Ст. 1523.

Бережнюк І.Г

УМОВНЕ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ОПОДАТКУВАННЯ МИТНИМИ ПЛАТЕЖАМИ (англ. **CONDITIONAL RELIEF FROM CUSTOMS DUTIES**) – це митні пільги, що передбачають звільнення від сплати митних платежів, які застосовуються до товарів в залежності від обраного митного режиму, встановлюються для кожного з видів митних платежів відповідно МКУ [1] і ПКУ [2] та передбачають застосування умовного повного або умовного часткового звільнення від оподаткування митом, акцизним податком та податком на додану вартість. Термін «умовне» поєднує особливості, що пов'язані із процедурою нарахування митних платежів без їх безпосередньої сплати платником податків, з метою обліку сум несплачених до бюджету митних платежів, для ведення митної статистики та має важливе значення для контролю за цільовим використанням товару, дотримання умов обраного митного режиму, що передбачає звільнення від сплати митних платежів, у тому числі часткове. Умовне повне звільнення від оподаткування у разі ввезення застосовується до товарів, поміщених у митні режими транзиту, тимчасового ввезення, митного складу, вільної митної зони, безмитної торгівлі, переробки на митній території, знищення або руйнування, відмови на користь держави. Умовне повне звільнення від оподаткування передбачає дотримання встановлених МКУ умов митного режиму (п. 62 ч. 1 ст. 4 МКУ).

Умовне повне звільнення від оподаткування у разі вивезення застосовується до товарів, поміщених у митні режими транзиту, тимчасового вивезення. Умовно повне звільнення від оподаткування митними платежами застосовується до товарів, які були поміщені у митний режим переробки за межами митної території та в межах визначеного строку повертаються на митну територію України: у тому самому стані, в якому вони були вивезені за межі митної території України; у відремонтованому вигляді, якщо ремонт проведено в рамках гарантійних зобов'язань (ч. 2 ст. 168 МКУ).

Реалізація на митній території України продуктів переробки, виготовлених з товарів, власником яких є підприємство-резидент, якому митним органом надано дозвіл на їх переробку, здійснюється після поміщення зазначеним підприємством таких продуктів переробки в митний режим імпорту зі сплатою митних платежів, якими відповідно до законів України оподатковуються товари під час ввезення на митну територію України в режимі імпорту (ч.4 ст. 155 МКУ).

Умовно часткове звільнення від оподаткування митними платежами застосовується:

1. До продуктів переробки, які повертаються на митну територію України відповідно з умовами митного режиму «Переробка за межами митної території». Сплаті підлягає позитивна різниця між сумою ввізного мита, нарахованою на продукти переробки, та сумою ввізного мита, яка підлягала б сплаті в разі імпорту відповідних товарів, що були вивезені за межі митної території України для переробки. 2. У режимі тимчасового ввезення умовно часткове звільнення означає звільнення від сплати частини суми митних платежів, які мали б бути стягнуті, якби товари пройшли процедуру митного оформлення для використання в межах території ввезення, станом на дату поміщення товару у режим тимчасового ввезення. Умовно часткове звільнення від оподаткування митними платежами застосовується до товарів, що можуть поміщуватися у митний режим тимчасового ввезення відповідно до положень Додатка Е до Конвенції про тимчасове ввезення (Стамбульська конвенція) (за винятком підакцизних) [3]. Це товари не зазначені у ст. 105, 189 МКУ, а також у Додатках В.1-В.9, С, D до Стамбульської конвенції, або, що не відповідають вимогам зазначених Додатків. Передбачається, що за кожний повний або неповний календарний місяць заявленого строку перебування на митній території України сплачується 3 відсотки суми митних платежів, яка підлягала б сплаті у разі випуску цих товарів у вільний обіг на митній території України, розрахованої на дату поміщення їх у митний режим тимчасового ввезення. Для того, щоб можна було скористатись правами на пільги, товари, які ввозяться з частковим звільненням, повинні належати особі, яка зареєстрована або постійно проживає за межами території тимчасового ввезення.

У разі порушення підприємствами порядку цільового використання товарів, звільнених від оподаткування, або умов, за яких надається умовне повне або часткове звільнення від оподаткування митом, до цих підприємств, незалежно від притягнення їх посадових осіб до адміністративної відповідальності, передбаченої МКУ, застосовуються штрафи та фінансові санкції, які встановлені ПКУ.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.; 3. Convention On Temporary Admission (Istanbul Conventions) (Istanbul, 26.06.1990). URL: <http://surl.li/tmird>

Квеляшвілі І.М.

УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ (УМСФ) (англ. UNIVERSITY OF CUSTOMS AND FINANCE (UMSF)) [1] – спеціалізований заклад вищої освіти з підготовки фахівців у галузі митної справи, зовнішньоекономічної діяльності та сфери фінансів. Згідно з розпорядженням Уряду України у вересні 2014 р. відбулась реорганізація Академії митної служби України (див. Академія митної служби України) та Дніпропетровської державної фінансової академії шляхом їх приєднання до **УМСФ** [2]. Таким чином розпочався черговий етап розвитку вищого навчального закладу митної та фінансової освіти в Україні. У травні 2018 р. на посаду ректора **УМСФ** був обраний к.ю.н., доцент Д.О. Бочаров. З червня 2023 р. Д.О. Бочаров обраний на другу ректорську каденцію.

УМСФ це багатопрофільний університет на станом на 2024 р. структурно складається: з Навчально-наукового інституту права та міжнародно-правових відносин, 4 факультетів: інноваційних технологій; фінансового; економіки, бізнесу та міжнародних відносин; управління (6000 здобувачів вищої освіти), 24 кафедри, 16 структурних підрозділів (468 співробітників), військової кафедри (200 курсантів), ліцею міжнародних відносин (230 учнів 8-11 класів). Бібліотека **УМСФ** – володіє найбільш повним зібранням видань з питань митної тематики в Україні. Фонд бібліотеки нараховує понад 170 тисяч. Підготовка студентів

здійснюється за 29 спеціальностями за освітнім рівнем «бакалавр» та за 23 спеціальностями освітнього рівня «магістр».

З 1998 р. університет (як правонаступник АМСУ) готує наукові та науково-педагогічні кадри через аспірантуру, з 2005 р. функціонує постійно діюча аспірантура. У 2016 році згідно із наказом МОНУ **УМСФ** отримав ліцензію на здійснення освітньої діяльності на третьому освітньо-науковому рівні з підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії. На початку 2024 р. в **УМСФ** функціонують 2 постійно діючі спеціалізовані вчені ради: Д 08.893.01 з правом прийняття до розгляду та проведення захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) економічних наук за спеціальностями 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит», 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) (проходить акредитацію); Д 08.893.03 з правом прийняття до розгляду та проведення захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». В аспірантурі на цей час навчаються за 5 спеціальностями: 051 Економіка; 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок; 076 Підприємництво та торгівля; 081 Право; 281 Публічне управління та адміністрування – 153 аспіранти. У докторантурі за 5 спеціальностями: 051 Економіка; 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок; 076 Підприємництво та торгівля; 081 Право; 281 Публічне управління та адміністрування – 16 докторантів.

УМСФ є засновником наукового часопису «Customs Scientific Journal», що є однією з платформ, які забезпечують вивчення й розповсюдження сучасних митних технологій та стандартів для їх подальшого використання в європейському регіоні. У науковому журналі публікують свої матеріали працівники митних адміністрацій, навчальних митних установ, а також науково-дослідних установ європейських країн, зокрема Австрії, Македонії, Німеччини, Польщі, Угорщини тощо. Крім того, в **УМСФ** видаються такі наукові часописи, як «Правова позиція», «Науковий погляд: економіка та управління», «Публічне управління та митне адміністрування», «Системи та технології» які включені до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») за різними галузями та індексуються в міжнародних наукометричних базах даних.

Слід відзначити, що всі освітні програми підготовки здобувачів вищої освіти адаптовані під вимоги роботодавців відповідно до існуючих договорів. Практична підготовка здійснюється на базах роботодавців. Серед великої кількості роботодавців з якими **УМСФ** має договори та плідно співпрацює з напрямів працевлаштування випускників університету слід відзначити Мінфін, Держмитслужбу, ДПА, БЕП, ДБР, АРМА, інші державні та приватні установи й організації.

Сучасна стратегія розвитку університету концентрується на реалізації концепції дослідження сучасних потреб ринку освітніх послуг, які враховують інтереси підприємців. В рамках цієї стратегії в **УМСФ** працюють 9 профільних центрів: Центр інформаційних технологій, Регіональний центр інноваційного розвитку банківської системи України, Центр розвитку підприємництва, Центр Фінансової освіти, Центр Розвитку Аудиту, Центр журналістики та медіакомунікацій, Центр АРМА, Центр правової освіти та Юридична клініка, Центр розвитку туризму та гостинності. Забезпечує організацію та проведення платних курсів Центр профільної освіти (курси державної реєстрації, курси виконавчої служби, курси міграційної служби, курси судової адміністрації, корпоративне навчання, семінари-тренінги, індивідуальні консультації «Організація та управління власним (малим) бізнесом», «Основи бізнес-планування у підприємницькій діяльності», «Фінанси, бухгалтерський облік та інформаційні технології», «Підприємець-початківець», «Управління та діловодство кадрового персоналу».

Особливо слід відзначити ініціативну політику університету з професійної підтримки учасників бойових дій. У вересні 2023 р., відкрито перший в Україні Центр ветеранського

розвитку, який забезпечує перепідготовку ветеранів війни. Провідна роль при формуванні стратегії розвитку УМСФ належить вченій раді університету. Завдяки професійному плануванню і менеджменту УМСФ в складних умовах воєнного часу демонструє успішний розвиток.

УМСФ є провідним центром міжнародного співробітництва в сфері митної освіти. На його базі створені та функціонують 7 міжнародних центрів: (корейський, італійський, польський, азербайджанський, бразильський, арабський, Почесного Консульства Кот-Д'Івуару). Міжнародні партнери: більше 50 університетів світу; членство в міжнародних організаціях (WCO, INCU). З 2022 р. відбувається міжнародне стажування студентів: Асоціація UCM-Italy і Громадська організація «Італійські продукти і кулінарна школа» (Україна) організовує проходження оплачуваної практики (стажування) у Республіці Італія [3].

Особливе місце в сучасній історії УМСФ належить збереженню та вивченню історичної та мистецької спадщини. З 2011 р. в УМСФ функціонує музей історії митної справи. В період 2021-2023 рр. була проведена колосальна робота з модернізації та розширення тематики експозицій, що дало можливість створити музейний комплекс УМСФ, який включає постійно діючі експозиції: «Історія торгівлі та митної справи в Україні», «Історія боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил в Україні», «Історія митних органів незалежної України», «Історія Університету», «Формений одяг митників світу», «Історія розвитку технічних засобів митного контролю», «Валюти світу», «Історія країн у монетах», «Україна. Валюта. Історія грошового обігу». Художньо-літературно-творча частина складається з експозицій: «Галерея АМСУ», «Фотовиставка Володимира Тертишника», «Виставка Ігоря Зайцева», «Наші таланти», «Галерея УМСФ», «Художня виставка», «Фотовиставка», «Виставка Анатолія Щетиніна», «Портрети іноземних студентів», «Наукові здобутки», «Школа Ігоря Зайцева», «Центр підтримки культурної спадщини» та експозиція «Петриківський розпис» [4].

Літ.: 1. Університет митної справи та фінансів. URL: <http://umsf.dp.ua/>; 2. Деякі питання утворення Університету митної справи та фінансів: розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.09.2014 р. № 788-р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 72. Ст. 2032.; 3. Приймаченко Д.В., Разживін В.М., Морозов О.В. Університет митної справи та фінансів. *Велика українська енциклопедія*. URL: [https://vue.gov.ua/Університет митної справи та фінансів](https://vue.gov.ua/Університет_митної_справи_та_фінансів); 4. Історія Університету митної справи та фінансів. URL: <http://umsf.dp.ua/about/istoriia>

Морозов О.В., Ченцов В.В.

УНІФІКОВАНА МИТНА КВИТАНЦІЯ (англ. UNIFIED CUSTOMS RECEIPT) – документ встановленої форми, що у випадках, передбачених МК, засвідчує факт справляння митним органом грошових коштів, прийняття грошової застави, передачі йому товарів, транспортних засобів на зберігання (п. 62-1 ч. 1 ст. 4 МКУ) [1]. Кожний бланк Ум.д. складається з трьох самокопіювальних аркушів, виготовлених друкарським способом, з однаковими серією й номером. Графи «Сума чи вартість, грн.», «Сума, грн.», «Усього (літерами)» зазначених самокопіювальних аркушів зафарбовано: першого аркуша – рожевим кольором, другого – блакитним, третього – жовтим. Грошові кошти приймаються за: виконання митними органами поза місцем розташування цих органів, а також поза робочим часом, установленим для них, на умовах, визначених МКУ митних формальностей з митного контролю та оформлення товарів та транспортних засобів; відшкодування витрат митних органів за зберігання товарів, транспортних засобів; перевезення громадянами товарів, у формі митних платежів що сплачуються у готівковій формі, вартість яких перевищує 500 євро (1000 євро для авіаційного сполучення) але до 10000 євро та не передбачає складання митної декларації. Грошовою заставою є кошти, внесені/переказані на рахунки, відкриті в установленому порядку на ім'я митних органів, або в готівковій формі, для забезпечення

сплати митних платежів. Внесення/переказ коштів як грошової застави здійснюється у національній валюті України. Внесення/переказ коштів як грошової застави в іноземній валюті може здійснюватися підприємством-нерезидентом або уповноваженою ним особою для переміщення товарів територією України транзитом за курсом валюти, визначеним відповідно до МКУ, на день внесення/переказу грошової застави. У разі одночасного прийняття на зберігання від однієї фізичної особи або підприємства товарів – **Ум.к.** заповнюється окремо на: продовольчі товари; промислові товари; дорогоцінне каміння (у тому числі дорогоцінне каміння органогенного утворення), напівдорогоцінне каміння; товари з вмістом дорогоцінного каміння, напівдорогоцінного каміння; товари, виготовлені з металу, який має зовнішні ознаки одного з дорогоцінних металів; товари з дорогоцінних металів з вставками дорогоцінного каміння; транспортні засоби; валюту України; іноземну валюту I; іноземну валюту II, III; платіжні документи та інші цінні папери; банківські метали. Дозволяється: у разі внесення відповідних сум єдиного збору через відділення уповноваженого банку або списання сум єдиного збору, унесеного як передоплата, з депозитного рахунку митного органу, відкритого в органах Держказначейства, використовувати роздруковану електронну форму **Ум.к.**; у разі ввезення товарів на митну територію України у митному режимі транзиту на умовах Конвенції про процедуру спільного транзиту та розміщення таких товарів на тимчасове зберігання на території об'єктів підприємств, зазначених в авторизація на застосування спрощень, замість **Ум.к.** використовувати митну декларацію, за якою ці товари були ввезені на митну територію України [2].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48. Ст. 552.; 2. Порядок застосування уніфікованої митної квитанції МД-1 : затверджено наказом Державної митної служби України від 04.01.2005 р. № 1. *Офіційний вісник України*. 2005. № 4. Ст. 239.

Ковальов В.Г.

УПОВНОВАЖЕНА ОСОБА (ПРЕДСТАВНИК) (англ. AUTHORISED PERSON (REPRESENTATIVE)), – це особа, яка на підставі договору або належно оформленого доручення, виданого декларантом, наділена правом вчиняти дії, пов'язані з проведенням митних формальностей, щодо товарів, транспортних засобів комерційного призначення від імені декларанта (п. 63 ч. 1 ст. 4 МКУ) [1]. Норма ч. 5 ст. 265 МКУ передбачає право декларанта уповноважувати інших осіб на здійснення декларування від свого імені. Одночасно норма ч. 6 цієї ж статті встановлює, що декларування товарів, що належать громадянам, може здійснюватися цими громадянами або іншими громадянами, уповноваженими на це власниками зазначених товарів нотаріально посвідченими дорученнями. Представництво інтересів декларанта може здійснюватися в т.ч. на професійній основі агентом з митного оформлення – фізичною особою-резидентом, що перебуває в трудових відносинах з митним брокером і безпосередньо виконує в інтересах особи, яку представляє митний брокер, дії, пов'язані з пред'явленням митному органу товарів, транспортних засобів комерційного призначення, а також документів, потрібних для здійснення їх митного контролю та митного оформлення (ч. 1 ст. 418 МКУ) [1]. Така діяльність регулюється Правилами провадження митної брокерської діяльності та порядком контролю за її провадженням [2]; в п. 3 розділу II Правил зазначено, що відносини митного брокера з особою, яку він представляє, визначаються відповідним договором. Для надання послуг з декларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України, договір укладається безпосередньо між митним брокером і декларантом або уповноваженою ним особою. Нормативно-правові акти не встановлюють особливих вимог до змісту довіреності на вчинення дій, пов'язаних з проведенням митних формальностей. При оформленні, видачі та скасуванні таких

довіреностей потрібно враховувати положення ст. 244-249 ЦКУ, зокрема слід пам'ятати, що довіреність від імені юридичної особи видається її органом або іншою особою, уповноваженою на це її установчими документами (ст. 246 ЦКУ); якщо строк довіреності не встановлений, вона зберігає чинність до припинення її дії (ч. 1 ст. 247 ЦКУ); довіреність, у якій не вказана дата її вчинення, є нікчемною (ч. 3 ст. 247 ЦКУ); особа, яка видала довіреність і згодом скасувала її, повинна негайно повідомити про це представника, а також відомих їй третіх осіб, для представництва перед якими була видана довіреність (ч. 2 ст. 249 ЦКУ).

Зміст такої довіреності має узгоджуватися зі ст. 1003 ЦКУ, якою визначено, що у договорі доручення або у виданій на підставі договору довіреності мають бути чітко визначені юридичні дії, які належить вчинити повіреному; дії, які належить вчинити повіреному, мають бути правомірними, конкретними та здійсненими [3]. Дії, які вчиняються **У.о.**, створюють, змінюють і припиняють саме права та обов'язки декларанта, тобто вважається, що дії, вчинені **У.о.** від імені декларанта, є такими, що вчинені самим декларантом. Відносини між декларантом та **У.о.** мають характер цивільно-правових та врегульовуються укладеним між ними договором (письмовим чи усним договором доручення, який став підставою для видачі письмової довіреності).

В свою чергу, відповідальність перед митними органами за достовірність декларування несе не **У.о.**, а саме декларант. **У.о.** не може виходити за межі повноважень, наданих йому декларантом у договорі або довіреності, а при вчиненні юридично-значущих дій від імені декларанта **У.о.** зобов'язаний керуватися виключно інтересами самого декларанта. Крім того, нормою ч. 1 ст. 419 МКУ визначено, що інформація, отримана митним брокером та його працівниками-агентами з митного оформлення від особи, яку представляє митний брокер, у процесі виконання митних формальностей, може використовуватися виключно для цілей виконання цих формальностей [1].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Правила провадження митної брокерської діяльності та порядком контролю за її провадженням : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 27.09.2021 р. № 517. *Офіційний вісник України*. 2021. № 99. Ст. 171.; 3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40–44. Ст. 356.

Ліпинський В.В.

УСНЕ ОПИТУВАННЯ ГРОМАДЯН ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ ПІДПРИЄМСТВ (англ. ORAL QUESTIONING OF THE CITIZENS AND BUSINESS OFFICIALS) – 1) форма здійснення митного контролю, що передбачає отримання посадовою особою митного органу інформації, що має значення для здійснення митного контролю, від осіб, які володіють такою інформацією (ст. 336, ст. 342 МКУ) [1]; 2) один з прийомів методу фактичного контролю який застосовується суб'єктами фінансового контролю з метою отримання інформації від третіх осіб, що володіють інформацією про підконтрольний об'єкт [2].

У.о. проводиться посадовими особами митних органів відповідно до положень ст. 342 МКУ [1]. Підставою для застосування цієї форми митного контролю є відсутність необхідної інформації, здатної забезпечити ефективний митний контроль. **У.о.** є правом, а не обов'язком для посадової особи митного органу, яка може самостійно вирішувати, чи здійснювати усне опитування. Відповідно до ч. 2 ст. 342 МКУ **У.о.** під час здійснення митного контролю – це отримання посадовою особою митного органу інформації, що має значення для здійснення митного контролю, від осіб, які володіють такою інформацією. Інформація, що має значення для здійснення митного контролю, – це дані, що їх отримує посадова особа митного органу до чи після застосування інших форм контролю, передбачених ст. 336 МКУ [1].

Отже, ця інформація може бути первинною або давати можливість уточнити і з'ясувати уже відомі факти. Наприклад, поширені випадки здійснення **У.о.** у купе пасажирського потяга, аеропорті, де посадова особа митних органів може запитувати про приховування заборонених до переміщення товарів чи таких із них, при митному оформленні яких справляються митні платежі або товари, переміщення яких через митний кордон України обмежено митним законодавством, тощо.

Отримана в такий спосіб інформація може бути підставою для використання інших форм митного контролю, інформаційним приводом для застосування системи управління ризиками з метою визначення товарів, транспортних засобів, документів і осіб, які підлягають митному контролю, власне тих чи інших форм митного контролю, застосовуваних до таких товарів, транспортних засобів, а також обсягу митного контролю. Особами, що надають запитувану усно інформацію, є безпосередньо особи, що переміщують товари і транспортні засоби комерційного призначення через митний кордон України, а також особи, яким відома інформація, необхідна для здійснення митного контролю. **У.о.** можливе й тоді, коли відбувається письмове або усне декларування.

У ч. 1 ст. 257 МКУ передбачено, що декларування здійснюється шляхом заявлення за встановленою формою (письмовою, усною, шляхом вчинення дій) точних відомостей про товари, мету їх переміщення через митний кордон України, а також відомостей, необхідних для здійснення їх митного контролю та митного оформлення. ч. 8 ст. 257 МКУ передбачає вичерпний перелік відомостей, які вносяться до митної декларації. Це відомості про: товари, декларанта, уповноважену особу, яка склала декларацію, відправника, одержувача тощо. Отже, за письмового декларування обсяг інформації, яка отримується під час усного опитування, незначний, адже згідно зі ст. 334 МКУ особи подають митним органам лише документи й відомості, необхідні для здійснення митного контролю та встановлені МКУ [3].

При усному декларуванні **У.о.** має неабияке значення: посадова особа митного органу має право отримувати інформацію щодо кількісних, вартісних, якісних характеристик товарів і транспортних засобів комерційного призначення, які переміщуються через митний кордон України, й іншу необхідну інформацію. Детального переліку, які саме питання можуть бути порушені під час **У.о.**, чинним законодавством не встановлено. Проте можна навести приклад інформації, що не має значення для здійснення митного контролю: про мету приїзду особи, час її перебування на території України тощо.

У разі необхідності під час проведення **У.о.** складається протокол, форма якого затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері фінансів. Така необхідність постає у випадку, коли отримана від особи інформація має бути зафіксована документально задля подальшого проведення митного контролю тощо. Про складення протоколу особа, яка обпитується, попереджається перед початком опитування.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Івашова Л.М. Митний постаудит: навчальний посібник електронна версія Дніпро: УМСФ. 2020. 237 с. URL: <http://surl.li/tscez>; 3. Науково-практичний коментар до Митного кодексу України : у 3 т. / Т.2. П.В. Пашко, В.Ю. Хомутиннік, Т.І. Єфименко та ін. К.: ДННУ «Акад. фін. Управління», 2012. 526 с.

Івашова Л.М

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ (англ. RISK MANAGEMENT) – це робота митних органів з аналізу ризиків, виявлення та оцінки ризиків, розроблення та практичної реалізації заходів, спрямованих на мінімізацію ризиків, оцінки ефективності та контролю застосування цих заходів.

Основними міжнародними документами, в яких передбачена робота митних органів з **У.р.**, є Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Киотська конвенція) [1] і Рамкові стандарти безпеки та полегшення всесвітньої торгівлі ВМО (Рамкові стандарти ВМО) [2].

Киотська конвенція визначає **У.р.** основною філософією митного контролю і наголошує, що для реалізації принципів митного контролю необхідно, щоб він проводився на мінімальному рівні, достатньому для досягнення поставлених цілей; здійснювався на основі відбору з максимально можливим використанням методів **У.р.** У Рамкових стандартах ВМО зазначено, що з метою виявлення потенційно небезпечних вантажів митна адміністрація повинна створити систему **У.р.** та автоматизувати її. **У.р.** повинно включати механізм валідації оцінок загроз і рішень по відстеженню вантажів, а також визначення найбільш ефективних методів роботи. **У.р.** є систематичним застосуванням управлінських процедур і методів, які надають у розпорядження митних адміністрацій інформацію, необхідну для роботи з транспортними операціями або товарними партіями, які несуть певний ризик [1].

Діяльність митних органів з оцінки та **У.р.** полягає у виконанні таких завдань: 1) формування інформаційної бази даних системи **У.р.** митних органів; 2) аналіз, виявлення та оцінка ризиків, у тому числі з використанням інформаційних технологій, що включають систематичне: виявлення умов і факторів, що впливають на виникнення ризиків; визначення областей ризику; визначення критеріїв із заданими наперед параметрами, використання яких дає можливість здійснювати вибір об'єкта контролю, що становить ризик (індикаторів ризику); здійснення оцінки імовірності виникнення ризиків та можливої шкоди у разі їх проявлення; 3) розроблення і реалізація практичних заходів з **У.р.** з урахуванням: результатів аналізу та оцінки ризиків; результатів аналізу необхідних ресурсів та очікуваних результатів реалізації запланованих заходів; 4) аналіз результатів та коригування вжитих заходів з **У.р.**, що включає: здійснення контролю за практичною реалізацією заходів; збір, оброблення та аналіз інформації про результати вжитих заходів з метою їх коригування та вдосконалення системи **У.р.** (п. 1 ст. 363 МКУ) [4].

Літ.: 1. International Convention on the simplification and harmonization of Customs procedures (as amended) (Revised Kyoto Convention) (Kyoto, 26.06.1999). URL: <http://surl.li/svqbx>; 2. Рамкові стандарти безпеки та полегшення світової торгівлі, схвалені резолюцією ВМО від 01.06.2005 р. URL: <https://regulation.gov.ua/documents/id104641>; 3. Управління ризиками у сфері митного контролю: навчальний посібник / О.В. Поліщук, Г.Ю. Разумей, М.М. Разумей. Дніпро: УМСФ, 2020. 218 с.; 4. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Разумей Г.Ю.

УТРИМУВАЧ ВАНТАЖНОГО МИТНОГО КОМПЛЕКСУ (англ. HOLDER OF THE CARGO CUSTOMS COMPLEX) – це самостійний суб'єкт господарювання (підприємство), що здійснює господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), має відокремлене майно і несе відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством, зареєстрований, як такий в установленому законодавством порядку, що на підставі дозволу на відкриття та експлуатацію вантажного митного комплексу, утримує вантажний митний комплекс (далі – ВМК) й з метою отримання прибутку надає послуги, особам, які переміщують товари через митний кордон України.

Суб'єкти господарювання реалізують свою господарську компетенцію на основі права власності, права господарського відання, права оперативного управління відповідно до визначення цієї компетенції у ГК України (ч. 4 ст. 55 ГКУ) [1]. Відповідно до ч.1 ст. 58 ГКУ,

суб'єкт господарювання підлягає державній реєстрації як юридична особа чи фізична особа-підприємець у порядку, визначеному законом.

Відкриття та експлуатація ВМК, є одним із видів діяльності, контроль за провадженням яких здійснюється митними органами. Відкриття та експлуатація ВМК здійснюється на підставі дозволу, що видається митним органом. Підприємства, які отримали дозволи на відкриття та експлуатацію ВМК, включаються до відповідних реєстрів, які ведуться Держмитслужбою. **У.в.м.к.** видається витяг з відповідного реєстру. Згідно зі ст.405 МКУ [2], організаційною формою суб'єкта господарювання, якому може бути надано дозвіл на відкриття та експлуатацію ВМК - є підприємство (самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому ГКУ та іншими законами (ч. 1ст. 42 ГКУ). Підприємство, як правило, діє на основі статуту. Підприємства незалежно від форми власності, організаційно-правової форми, а також установчих документів, на основі яких вони створені та діють, мають рівні права та обов'язки. Підприємство є юридичною особою, має відокремлене майно, самостійний баланс, рахунки в установах банків та може мати печатки. Підприємство не має у своєму складі інших юридичних осіб (ч. 3, 4, 5 ст. 62 ГКУ).

Відповідно до ст. 63 ГКУ, залежно від форм власності, передбачених законом, в Україні можуть діяти підприємства таких видів: приватне підприємство, що діє на основі приватної власності громадян чи суб'єкта господарювання (юридичної особи); підприємство, що діє на основі колективної власності (підприємство колективної власності); комунальне підприємство, що діє на основі комунальної власності територіальної громади; державне підприємство, що діє на основі державної власності; підприємство, засноване на змішаній формі власності (на базі об'єднання майна різних форм власності); спільне комунальне підприємство, що діє на договірних засадах спільного фінансування (утримання) відповідними територіальними громадами-суб'єктами співробітництва [1].

Оскільки ВМК являє собою ділянку території з комплексом будівель, споруд, інженерно-технічних засобів і комунікацій, необхідних для здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України, на території ВМК розташовуються підрозділи митного оформлення митних органів, а також можуть розташовуватися підрозділи та посадові особи інших контролюючих служб, що приймають участь у здійсненні різних видів контролю товарів, що переміщуються через митний кордон України, а також інші суб'єкти, що надають послуги в межах ВМК (ст. 442 МКУ).

Взаємовідносини **У.в.м.к.** з особами, які користуються послугами комплексу, та митними органами визначаються відповідними договорами. Для забезпечення виконання **У.в.м.к.** комплексу необхідних функцій на території ВМК до підприємств, що претендують на отримання дозволу на відкриття та експлуатації ВМК, митним законодавством України висуваються особливі вимоги, що полягають у наявності у такого підприємства низки дозволів на здійснення цілого комплексу видів діяльності, контроль за провадженням яких здійснюється митними органами, а саме наявності дозволів на: здійснення митної брокерської діяльності; відкриття та експлуатацію складу тимчасового зберігання відкритого типу; відкриття та експлуатацію митного складу відкритого типу (ст. 408 МКУ). Зазначене забезпечує багатофункціональність ВМК, передбачену для цього виду діяльності.

До переліку послуг, надання яких **У.в.м.к.** повинен обов'язково забезпечувати особам, що переміщують товари через митний кордон України віднесено: надання посередницьких послуг з декларування товарів, що переміщуються через митний кордон України; надання послуг із зберігання товарів, що переміщуються через митний кордон України, і транспортних засобів комерційного призначення; виконання навантажувально-

розвантажувальних робіт. Крім того, **У.в.м.к.** на території ВМК також можуть бути обладнані місця для надання додаткових послуг (наприклад, ремонту та приведення автомобілів у належний технічний; страхування; харчування та інші супутні послуги). Питання щодо надання послуг **У.в.м.к.** та оплати за їх надання, регулюються договором, що укладається між **У.в.м.к.** та особою, що переміщує товари через митний кордон України.

До обов'язків **У.в.м.к.** митним законодавством належить: дотримання положень МКУ, виконання умов дозволу на відкриття та експлуатацію вантажного митного комплексу та вимоги щодо конструкції, облаштування і функціонування комплексу; забезпечення безоплатного входу та в'їзду на територію комплексу та безоплатного перебування на його території протягом перших чотирьох годин; виключення можливості несанкціонованого доступу на територію комплексу сторонніх осіб, а також вилучення з його території товарів, що перебувають під митним контролем, і транспортних засобів комерційного призначення; забезпечення безперешкодного доступу посадових осіб митного органу до товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що перебувають під митним контролем на території комплексу, та документів на такі товари, створення цим особам належних умов для роботи; безкоштовне надання на договірній основі у користування облаштованих приміщень для розміщення на території комплексу посадових осіб митного органу та облаштування робочих місць для посадових осіб всіх державних органів, які здійснюють інші види контролю; ведення обліку товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що обслуговуються комплексом, і щоквартальне подання відповідному митному органу звіту про такі товари, транспортні засоби за формою та у порядку, встановленими центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику; забезпечення наявності та функціонування електронного обліку товарів і транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються територією вантажного митного комплексу, і безперешкодного доступу до системи такого обліку посадових осіб митних органів; забезпечення наявності та функціонування контрольно-пропускної системи при в'їзді на територію ВМК та при виїзді з неї, обладнаної шлагбаумами, засобами автоматичної фіксації даних реєстраційних номерних знаків транспортних засобів та електронними вагами, з можливістю автоматичного внесення інформації про реєстраційний номер транспортного засобу та його загальну вагу до системи електронного обліку товарів і транспортних засобів; забезпечення наявності та функціонування системи відеоспостереження за входом (в'їздом) на територію комплексу та виходом (виїздом) з неї, процедурою здійснення митного контролю з фіксацією такого відображення для ведення відповідного архіву, а також безперешкодного доступу посадових осіб митних органів до зазначеної системи відеоспостереження (ст. 446 МКУ).

Літ.: 1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. №436-IV. Верховної Ради України. 2003. №18, №19-20, № 21-22. Ст. 144.; 2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. №44–45, №46–47, № 48. Ст. 552.

Коросташова І.М.

Ф

ФАКТИЧНИЙ КОНТРОЛЬ (англ. THE ACTUAL CONTROL) – контроль, суть якого полягає у встановленні реальних кількісних та якісних показників щодо стану об'єкта на момент здійснення такого контролю шляхом застосування спеціальних методів. Об'єктами **Ф.к.** під час документальних перевірок суб'єктів ЗЕД посадовими особами митних органів є основні засоби, нематеріальні активи, запаси, готова продукція, товари, готівка в касі тощо [1].

До методів **Ф.к.** належать такі прийоми: інвентаризація – перевірка фактичної наявності і стану збереження товарно-матеріальних цінностей. За допомогою інвентаризації можна проконтролювати кількісні та вартісні показники щодо ввезених підприємством товарів, сировини (у тому числі давальницької), стану розрахунків за зовнішньоекономічними операціями та їх відповідність даним бухгалтерського обліку; лабораторний аналіз – прийом **Ф.к.**, який дозволяє визначити якісні, фізичні та хімічні характеристики сировини, матеріалів, готової продукції; спостереження – прийом контролю стану об'єктів, їх якісних характеристик. Використовується, наприклад, при контролі дотримання умов зберігання товарно-матеріальних цінностей на митних складах або складах підприємства, порядку їх видачі, реалізації тощо. За допомогою цього методу можна оцінити ступінь оснащення структурних підрозділів суб'єкта ЗЕД, підраховувати устаткування, що дасть змогу визначити виробничі потужності і орієнтовно обсяги продукції, яка випускається, експортується, а також доходи від її реалізації; огляд товарів, що поділяється на два види: фактичний огляд товарів (здійснюється з метою встановлення законності їх переміщення на митну територію України, а також їх відповідності даним у товаросупроводжувальних, комерційних, митних та інших документах) та ідентифікаційний огляд (проводиться з метою встановлення фактичної відповідності товарів, що знаходяться під митним контролем, їх опису та кількості, заявленої у документах, визначенню країни походження, якості тощо); експертиза, яка здійснюється фахівцем-експертом на предмет дотримання вимог технології виробництва, технічних характеристик тощо; опитування дозволяє отримати в усній або ж письмовій формі докази від працівників та управлінського персоналу суб'єкта ЗЕД, а також від контрагентів підприємства та третіх осіб; контрольний запуск сировини і матеріалів у виробництво – застосовується для перевірки обсягів виходу готової продукції в переробній промисловості.

За допомогою такої процедури можна перевірити весь технологічний процес, починаючи зі зважування сировини і допоміжних матеріалів, їх обробки і закінчуючи виходом готової продукції. Це дає можливість перевірити фактичний вихід продукції та обсяги витрат сировини і допоміжних матеріалів, порівняти з даними обліку до контрольного запуску, установити необліковані надлишки матеріальних цінностей і пов'язані з цим зловживання, що можуть виникнути в подальшому. Такий прийом особливо актуальний під час **Ф.к.** толінгових операцій [2].

Літ.: 1. Івашова Л.М. Фактичний контроль. Митна енциклопедія : Митна енциклопедія : в 3-х томах. Т. 3 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 570 с.; 2. Івашова Л.М. Митний постаудит: навчальний посібник електронна версія. Дніпро: УМСФ. 2020. 237 с.

Івашова Л.М

ФАКТУРНА ВАРТІСТЬ ТОВАРУ (англ. INVOICE COST OF GOODS) – 1) ціна товару, що переміщується (пересилаються) через митний кордон України, зазначена в касових або товарних чеках, ярликах, банківських виписках, електронних повідомленнях з інтернет-магазинів, інших документах, які містять відомості про вартість таких товарів або ціна цих товарів, зазначена у товаросупровідних документах, складених відповідно до актів ВПС (ч. 1 ст. 368 МКУ) [1]; 2) вартість, яка фактично сплачена чи підлягає сплаті або може бути компенсована зустрічними поставками товарів згідно з умовами зовнішньоекономічних договорів купівлі-продажу або міни. У міжнародному праві аналогом **Ф.в.т.** є так звана інвойсова вартість, яка офіційно перекладається саме як **Ф.в.т.** (наприклад, додаткові положення до статті VII ГАТТ / СОТ, «Формуляр-зразка ООН для зовнішньоторговельних операцій. Керівні принципи для застосування»[2]). Різниця між митною та **Ф.в.т.** полягає, перш за все, у різній функціональній природі. Якщо митна вартість є основою для системи митного оподаткування, то **Ф.в.т.** є основою системи валютного контролю, а також базою для

калькулювання митної вартості товарів та в основному найбільшою її компонентою. Якщо митна вартість розраховується в національних грошових одиницях, то **Ф.в.т.** – у вільноконвертованій валюті, яка зазначається у рахунку-фактурі, рахунку-проформі чи інших товаросупровідних документах.

Чинне митне законодавство України використовує **Ф.в.т.** як індикатор для встановлення параметрів митного оподаткування. Наприклад, при оподаткуванні митними платежами товарів, що переміщуються (пересилаються) у міжнародних поштових та експрес-відправленнях товари (крім підакцизних), що переміщуються (пересилаються) на адресу одного одержувача-громадянина в одній депеші від одного відправника у міжнародних поштових відправленнях, на адресу одного одержувача-громадянина в одному вантажі експрес-перевізника від одного відправника у міжнародних експрес-відправленнях, якщо їх сумарна **Ф.в.т.** не перевищує еквівалент 150 євро, не є об'єктом оподаткування митними платежами. Товари (крім підакцизних), що переміщуються (пересилаються) на адресу одного одержувача-громадянина в одній депеші від одного відправника у міжнародних поштових відправленнях, на адресу одного одержувача-громадянина в одному вантажі експрес-перевізника від одного відправника у міжнародних експрес-відправленнях, якщо сумарна **Ф.в.т.** перевищує еквівалент 150 євро, оподатковуються митними платежами у порядку, встановленому ст. 374 МКУ (ст. 234 МКУ) [1].

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. ООН ЄЕК. Формуляр-зразка ООН для зовнішньоторговельних операцій. Керівні принципи для застосування. URL: <http://www.singlewindow.org/docs/166?lang=ukr>

Крисовата К.В.

ФІТОСАНІТАРНИЙ КОНТРОЛЬ (англ. PHYTOSANITARY CONTROL) – є різновидом заходів офіційного контролю [1] – 1) заходи, що поширюються на сировину і продукцію рослинного походження (рослини, насіння, зернові, фрукти та овочі, лісоматеріали, а також будь-які матеріали, за допомогою яких можуть поширюватися карантинні об'єкти); 2) комплекс заходів, що застосовується для товарів рослинного походження та полягає у застосуванні дій, спрямованих на охорону території України від проникнення з-за кордону карантинних та інших небезпечних шкідників, хвороб рослин і бур'янів, що можуть завдавати значних збитків народному господарству України. Відповідно до ЗУ «Про карантин рослин» (Закон) встановлено стандартний та вибірковий **Ф.к.** [2].

Наразі в Україні **Ф.к.** реалізується Держпродспоживслужбою та її територіальними підрозділами. Зокрема, **Ф.к.** вантажів з об'єктами регулювання, що ввозяться на митну територію України (у тому числі з метою транзиту), здійснюється державними фітосанітарними інспекторами у визначених пунктах карантину рослин у пунктах пропуску на державному кордоні України (ст. 38 Закону) [2]. Законодавством встановлено, що при імпорتنі вантажі з об'єктами регулювання, повинні відповідати таким вимогам: бути вільними від карантинних організмів; супроводжуватися оригіналами фітосанітарних сертифікатів; не походити з об'єкта або зони виробництва чи переміщуватися через зону, на яку поширюється карантинний режим, що підтверджується іноземною національною організацією захисту рослин країни-експортера або транзиту. У разі якщо імпорتنий або транзитний вантаж із об'єктами регулювання був доставлений або зберігався, перепаковувався чи розділявся в іншій країні, крім оригіналу фітосанітарного сертифіката на реекспорт, він супроводжується оригіналом міжнародного фітосанітарного сертифіката з країни походження або його завіреної копії. Якщо імпорتنий або транзитний вантаж із об'єктами регулювання був імпортований у кілька країн та у зв'язку з цим було видано кілька фітосанітарних сертифікатів на реекспорт, такі вантажі, крім оригіналу або завіреної копії фітосанітарного сертифіката, виданого в країні походження, повинні супроводжуватися

оригіналом фітосанітарного сертифіката на реекспорт. Якщо на відміну від країни призначення країна реекспорту не вимагає фітосанітарного сертифіката країни походження на відповідний вантаж, то він супроводжується оригіналом фітосанітарного сертифіката на реекспорт. Дозволяється імпорт без фітосанітарного сертифіката у поштових відправленнях, ручній поклажі та багажі пасажирів, членів екіпажів морських, річкових та повітряних суден, транспортних засобів свіжих або сушених фруктів та овочів (крім картоплі) у кількості, що не перевищує двох кілограмів кожного виду. Дозволені до ввезення без переміщення за межі транспортних засобів об'єкти регулювання для продовольчих цілей членів екіпажів морських, річкових та повітряних суден, автомобільних та залізничних засобів. Фітосанітарні процедури до об'єктів регулювання при ввезенні в Україну, включаючи методи інспектування та відбору зразків, здійснюються відповідно до порядку ввезення об'єктів регулювання в Україну. Оригінали фітосанітарного сертифіката та фітосанітарного сертифіката на реекспорт, видані державою-імпортером, визнаються в Україні у паперовій та електронній формах (ст. 36 Закону) [2].

При здійсненні **Ф.к.** в Україні всі імпорتنі товари рослинного походження діляться на три категорії: I. Підконтрольні об'єкти – об'єкти, що входять до категорії підкарантинних матеріалів та об'єктів і контролюються спеціалістами Держпродспоживслужби. До підконтрольних об'єктів належать: транспортні засоби, що надходять в Україну з інших країн; приміщення, де зберігаються імпорتنі підконтрольні та підкарантинні матеріали. II. Підконтрольні матеріали – матеріали, що входять до категорії підкарантинних матеріалів та об'єктів і підлягають карантинному догляду без супроводження фітосанітарними документами. До підконтрольних матеріалів належать: тара, контейнери, промислові товари, вироби зі шкіри, вовни, деревини, гофрокартону, пакувальні матеріали, вироби з рослинних матеріалів, що можуть бути носіями карантинних і небезпечних шкідників, хвороб рослин і бур'янів, продукти рослинного походження, що пройшли відповідну промислово переробку, а також цукор, багаж та промислові відправлення. III. Підкарантинні матеріали – об'єкти та матеріали, що входять до категорії підкарантинних матеріалів та об'єктів, підлягають **Ф.к.** на державному кордоні та супроводжуються фітосанітарними документами. До них належить: насіння та садивний матеріал, рослини та їхні частини, овочі, фрукти, продовольче, фуражне та технічне зерно, товари зі вмістом зерна, копра, тютюну, волокна бавовни та льону, лікарські рослини, сировина рослинного походження, крупи, борошно та вироби з них, какао-зерно та какао-боби, прянощі, сушені овочі та фрукти, культури живих грибів, бактерій, вірусів, колекції комах та рослин, деревина та вироби з неї, фураж, живі квіти. За відсутності зараження карантинними об'єктами вантажі безперешкодно пропускаються до місця призначення, всі підконтрольні і підкарантинні товари, що надходять з-за кордону і пройшли **Ф. к.** на прикордонно-пропускному пункті, підлягають повторному карантинному огляду, а за необхідності – лабораторній експертизі в місці призначення.

Порядок здійснення **Ф.к.** регламентується підзаконним нормативним актом КМУ [3]

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Про карантин рослин: Закон України від 30.06.1993 р. №3348-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 34. Ст. 352.; 3. Деякі питання здійснення фітосанітарних заходів та процедур, заходів державного контролю у сферах ветеринарної медицини, безпечності та окремих показників якості харчових продуктів в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 01.04.2022 р. № 398. *Офіційний вісник України*. 2022. № 29. Ст. 1576.

Приймаченко Д.В., Сидорович О. Ю.

ФОРМА 302 – див. МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ ЩОДО ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ ТА ІНШИХ ТОВАРІВ ПІДРОЗДІЛІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ

ФОРМАТО-ЛОГІЧНИЙ КОНТРОЛЬ (англ. FORMAT AND LOGICAL CONTROL) – це автоматизована перевірка правильності заповнення даних митних декларацій та повернення результатів перевірки; перевірка митних декларацій та інших документів на достовірність та законність; здійснення статистичного, валютного контролю, контролю нарахованих митних платежів, контролю правильності застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. (ч. 2 ст. 337 МКУ) [1]. Застосовується при перевірці документів та відомостей, які подаються митним органам під час переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України. **Ф.л.к.** здійснюється з метою перевірки достовірності наданих декларантом відомостей щодо вартості товарів і виключно для контролю правильності визначення митної вартості та виявлення потенційних ризиків.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Приймаченко Д.В.

ФОРМИ ДЕКЛАРУВАННЯ (англ. DECLARATION FORMS) – це способи заявлення точних відомостей про товари, мету їх переміщення через митний кордон України, а також відомостей, необхідних для здійснення їх митного контролю та митного оформлення. МКУ визначає, що декларування здійснюється шляхом з'явлення таких відомостей за встановленою формою, та визначає три такі форми: письмова, усна, шляхом вчинення дій (ч. 1 ст. 257 МКУ) [1].

Письмова **Ф.д.** застосовується як при переміщенні товарів суб'єктами ЗЕД, так і громадянами. При застосуванні письмової **Ф.д.** можуть використовуватися як електронні документи, так і документи на паперовому носії або їх електронні (скановані) копії, засвідчені електронним цифровим підписом декларанта або уповноваженої ним особи. Митна декларація та інші документи, подання яких митним органам передбачено МКУ, оформлені на паперовому носії та у вигляді електронних документів, мають однакову юридичну силу. Умови та порядок декларування, перелік відомостей, необхідних для здійснення митного контролю та митного оформлення, визначаються МКУ. Положення про митні декларації та форми цих декларацій затверджуються КМУ [2], а порядок заповнення таких декларацій та інших документів, що застосовуються під час митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення, – Мінфіном [3, 4]. Перелік відомостей, що підлягають внесенню до митних декларацій, обмежується лише тими відомостями, які є необхідними для цілей справляння митних платежів, формування митної статистики, а також для забезпечення додержання вимог МКУ та інших законодавчих актів. Митне оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення здійснюється митними органами на підставі митної декларації, до якої декларантом залежно від митних формальностей, установлених для митних режимів, та заявленої мети переміщення вносяться необхідні відомості.

Усне декларування передбачає повідомлення громадянином в усній формі на вимогу посадової особи митниці під час митного оформлення точних даних про валютні цінності, цінності, даних, що стосуються кількісних, якісних та вартісних характеристик предметів, що переміщуються ним через митний кордон України. Така **Ф.д.** може бути застосована виключно при переміщенні фізичними особами через митний кордон України особистих речей, товарів, транспортних засобів у порядку й обсягах, що не перевищують норми, встановлені законодавством України з питань митної справи, та таких, що не потребують дозволів інших державних контролюючих органів на їх переміщення. Як декларування шляхом вчинення дій слід розглядати проходження митного контролю каналом, позначеним символом зеленого кольору - «зелений коридор», коли особа самостійно вибирає спрощений

митний контроль, тим самим, своєю поведінкою заявляє митниці про відсутність товарів, що підлягають оподаткуванню або заборонених до ввезення (вивезення).

Електронне декларування здійснюється з використанням електронної митної декларації, на яку накладено електронний підпис, та інших електронних документів або їх реквізитів у встановлених законом випадках, а також електронних (сканованих) копій паперових документів, на які накладено електронний підпис декларанта або уповноваженої ним особи. Митна декларація та інші документи, подання яких митним органам передбачено МКУ, оформлені на паперовому носії та у вигляді електронних документів, мають однакову юридичну силу. Формат митних декларацій, що подаються як електронні документи, базується на міжнародних стандартах електронного обміну даними.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Питання, пов'язані із застосуванням митних декларацій: постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 450. *Офіційний вісник України*. 2012. № 40. Ст. 1545.; 3. Порядок заповнення митних декларацій на бланку єдиного адміністративного документу : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 30.05.2012 р. № 651 в редакції від 23.09.2022 р. № 296. *Офіційний вісник України*. 2022. № 84. Т. 4. Ст.5231.; 4. Порядок заповнення митної декларації М.16 : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 04.01.2023 р. № 6. *Офіційний вісник України*. 2023. № 4. Ст. 389.

Дорофєєва Л.М.

ФОРМИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ (англ. FORMS OF CUSTOMS CONTROL) – це складова заходів, які у своїй сукупності забезпечують додержання норм МКУ, законів та інших нормативно-правових актів з питань митної справи, міжнародних договорів України, укладених у встановленому законом порядку. Митний контроль здійснюється безпосередньо посадовими особами митних органів у формах, вичерпний перелік яких міститься у ст. 336 МКУ [1]. Сутність та зміст цих дев'яти форм може бути представлена наступним чином.

Перевірка документів та відомостей, які надаються митним органам під час переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України (ст. 337 МКУ). Здійснюється така перевірка візуально, із застосуванням інформаційних технологій (шляхом проведення формато-логічного контролю, контролю співставлення, контролю із застосуванням системи управління ризиками) та в інші способи, передбачені МКУ. Формато-логічний контроль – це автоматизована перевірка правильності заповнення даних митних декларацій та повернення результатів перевірки; перевірка митних декларацій та інших документів на достовірність та законність; здійснення статистичного, валютного контролю, контролю нарахованих митних платежів, контролю правильності застосування заходів нетарифного регулювання ЗЕД. Контроль співставлення - це автоматизоване порівняння даних, які містяться в митних деклараціях або інших документах, поданих для митного контролю або митного оформлення, з даними, які містяться в електронних копіях митних декларацій та інших документах, що надходять з митних та правоохоронних органів суміжних держав; в уніфікованих електронних дозвільних документах, що надходять з інших державних органів, інших електронних документах, пов'язаних з перевіркою достовірності даних. Контроль із застосуванням системи управління ризиками - це оцінка ризику шляхом аналізу (у тому числі з використанням інформаційних технологій) поданих документів у конкретному випадку переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України з метою обрання форм та обсягу митного контролю, достатніх для забезпечення додержання вимог законодавства України з питань митної справи.

Митний огляд включає огляд та переогляд товарів, транспортних засобів комерційного призначення, огляд та переогляд ручної поклажі та багажу, особистого огляду

громадян. Відповідно до ст. 338 МКУ, проводиться огляд товарів, транспортних засобів комерційного призначення, пред'явлених митному органу, в можливо короткий строк після прийняття рішення про його проведення. За результатами застосування системи управління ризиками огляд може бути ідентифікаційним – без розкриття пакувальних місць і без обстеження транспортного засобу, частковим – з розкриттям до 20 відсотків пакувальних місць і вибіркоvim обстеженням транспортного засобу та повним – з розкриттям до 100 відсотків пакувальних місць та поглибленим обстеженням транспортного засобу. В окремих випадках огляд також проводиться за письмовим рішенням керівника митного органу або його заступника, якщо: декларантом вчасно не подана митна декларація та за наявності достатніх підстав вважати, що ці товари переміщуються з порушеннями; товари виявлено (знайдено) під час здійснення митного контролю в зонах митного контролю та/або транспортних засобах, що перетинають митний кордон України, і їх власник невідомий; або коли декларантом не виконуються обов'язки, встановлені ст. 266 МКУ. Переогляд товарів, транспортних засобів комерційного призначення проводиться у разі виявлення пошкодження або втрати митного забезпечення, накладеного на зазначені товари, транспортні засоби, чи за наявності інших видимих ознак можливого несанкціонованого доступу до товарів, що перебувають під митним контролем. Крім вказаних випадків, огляд (переогляд) товарів, транспортних засобів комерційного призначення може проводитися за наявності достатніх підстав вважати, що їх переміщення через митний кордон України здійснюється поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, у тому числі в разі отримання відповідної офіційної інформації від правоохоронних органів.

Вичерпний перелік відповідних підстав визначається КМУ [2]. З метою проведення огляду (переогляду) товарів посадові особи митних органів самостійно вживають заходів, передбачених МКУ, на всій митній території України. Огляд (переогляд) товарів, транспортних засобів комерційного призначення здійснюється у присутності особи, яка переміщує ці товари, транспортні засоби через митний кордон України чи зберігає товари під митним контролем, а у разі її відсутності – за умови залучення не менше ніж двох понятьих.

Відповідно до ст. 339 МКУ, огляд та переогляд ручної поклажі, багажу з їх розпакуванням може бути проведений митним органом якщо є підстави вважати, що в ручній поклажі або багажі громадянина переміщуються через митний кордон України, товари, які підлягають обліку і заходам офіційного контролю, чи товари, при митному оформленні яких справляються митні платежі, а також товари, переміщення яких через митний кордон України заборонено або обмежено. Огляд та переогляд ручної поклажі, багажу громадянина здійснюються в присутності цього громадянина чи уповноваженої ним особи. За відсутності громадянина чи уповноваженої ним особи огляд та переогляд ручної поклажі, багажу може здійснюватися: якщо є підстави вважати, що несупроводжуваний багаж містить товари, які становлять небезпеку для життя і здоров'я людей, тварин та рослин, а також довкілля; якщо громадянин або уповноважена ним особа не з'явилися протягом одного місяця з дня надходження до митниці призначення несупроводжуваного багажу; у разі залишення на території України ручної поклажі, багажу з порушенням зобов'язання про їх транзит. У таких випадках огляд та переогляд ручної поклажі, багажу в присутності представників підприємства, що здійснює перевезення, пересилання ручної поклажі та багажу чи їх зберігання. Здійснення особистого огляду як виняткової **Ф.м.к.** передбачено ст. 340 МКУ й проводиться за письмовим рішенням керівника митного органу або його заступника, якщо є достатні підстави вважати, що громадянин, який прямує через митний кордон України чи перебуває в зоні митного контролю або у транзитній зоні міжнародного аеропорту, приховує предмети контрабанди чи товари, які є безпосередніми предметами порушення митних правил або заборонені для ввезення в Україну, вивезення з України чи транзиту через територію України. Перед початком огляду громадянину пред'являється письмове рішення, громадянина ознайомлюють з його правами та

обов'язками під час проведення такого огляду і пропонується добровільно видати приховані та/або не задекларовані товари. Під час проведення особистого огляду складається протокол, копія якого надається громадянину. Особистий огляд проводиться в ізольованому приміщенні, що відповідає встановленим санітарно-гігієнічним вимогам, посадовою особою митного органу однієї статі з громадянином, стосовно якого проводиться особистий огляд, у присутності не менш як двох понятих тієї самої статі. Доступ до приміщення, де проводиться огляд, громадян, які не беруть участі в ньому, і можливість спостерігати за проведенням огляду з боку таких громадян мають бути виключені. Обстеження органів тіла громадянина, який підлягає особистому огляду, проводиться виключно медичним працівником [3].

Облік товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України здійснюється митним органом з метою проведення їх митного контролю (ст. 341 МКУ). Облік товарів, транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, здійснюється на підставі митних декларацій на товари та національних реєстраційних документів транспортних засобів. Облік товарів, що переміщуються трубопровідним транспортом та лініями електропередачі, здійснюється з використанням відповідних приладів обліку. Порядок здійснення митними органами обліку товарів, транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, та форми документів для здійснення такого обліку, у тому числі в електронній формі, визначаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику.

Усне опитування громадян та посадових осіб підприємств може проводитись посадовими особами митного органу для забезпечення митного контролю і полягає у отриманні посадовою особою митного органу інформації, що має значення для здійснення митного контролю, від осіб, які нею володіють разі необхідності під час проведення усного опитування складається протокол, форма якого затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику. Про складення протоколу особа, яка опитується, попереджається перед початком опитування (ст. 342 МКУ).

Відповідно до ст. 343 МКУ, огляд територій та приміщень складів тимчасового зберігання, митних складів, вільних митних зон, магазинів безмитної торгівлі та інших місць, де знаходяться товари, транспортні засоби комерційного призначення, що підлягають митному контролю, чи провадиться діяльність, контроль за якою покладено на митні органи (крім житла громадян), може здійснюватися посадовими особами митного органу за письмовим рішенням керівника цього органу або особи, яка виконує його обов'язки. Як правило, огляд повинен здійснюватися не більш як протягом одного дня. Використовується така форма митного контролю з метою: перевірки законності ввезення товарів, транспортних засобів комерційного призначення на митну територію України, дотримання порядку їх ввезення, а також правильності нарахування та повноти сплати митних платежів; перевірки відповідності фактичної кількості ввезених товарів, транспортних засобів комерційного призначення відомостям, заявленим у митній декларації; перевірки дотримання встановлених правил провадження діяльності, контроль за якою покладено на митні органи. Огляд проводиться після пред'явлення особі, у володінні (користуванні) якої перебуває територія, особі, відповідальній за експлуатацію складу організації-отримувача гуманітарної допомоги, утримувачеві складу тимчасового зберігання, митного складу, магазину безмитної торгівлі, вільної митної зони або уповноваженій ним особі відповідного рішення та службового посвідчення посадової особи митного органу. За результатами огляду складається акт, один примірник якого вручається вказаній особі.

Перевірка обліку товарів, що переміщуються через митний кордон України та/або перебувають під митним контролем (ст. 344 МКУ) – це проведення митними органами дій щодо встановлення відповідності документації про зазначені товари встановленим вимогам.

Перевірка обліку товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що перебувають під митним контролем, як форма митного контролю здійснюється стосовно: 1) підприємств, які здійснюють види діяльності, зазначені у ст. 404 МКУ; 2) підприємств, до яких застосовуються спеціальні спрощення; 3) підприємств, які здійснюють операції з товарами, поміщеними у митний режим, що передбачає ведення обліку таких товарів. За результатами перевірки обліку товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що перебувають під митним контролем, посадовими особами митного органу складається акт, один примірник якого надається керівнику підприємства, що перевірялося.

Проведення документальних перевірок дотримання вимог законодавства України з питань митної справи, у тому числі своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних платежів регламентованості. 345-355 МКУ. Документальна перевірка – це сукупність заходів, за допомогою яких митні органи переконуються у правильності заповнення митних декларацій, декларацій митної вартості та в достовірності зазначених у них даних, законності ввезення (пересилання) товарів на митну територію України або на територію вільної митної зони, вивезення (пересилання) товарів за межі митної території України або за межі території вільної митної зони, а також своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних та інших платежів, а також пені, контроль за справлянням яких покладено на митні органи. Митні органи мають право здійснювати митний контроль шляхом проведення документальних виїзних (планових або позапланових) та документальних невиїзних перевірок дотримання законодавства України з питань митної справи щодо: 1) правильності визначення бази оподаткування, своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних платежів; 2) обґрунтованості та законності надання (отримання) пільг і звільнення від оподаткування; 3) правильності класифікації згідно з УКТ ЗЕД товарів, щодо яких проведено митне оформлення; 4) відповідності фактичного використання переміщених через митний кордон України товарів заявленій меті такого переміщення та/або відповідності фінансових і бухгалтерських документів, звітів, договорів (контрактів), калькуляцій, інших документів підприємства, що перевіряється, інформації, зазначеній у митній декларації, декларації митної вартості, за якими проведено митне оформлення товарів у відповідному митному режимі; 5) законності переміщення товарів через митний кордон України, у тому числі ввезення товарів на територію вільної митної зони або їх вивезення з цієї території. Результати перевірки оформлюються актом (довідкою) та є підставою для самостійного визначення митним органом суми податкового зобов'язання підприємства щодо сплати митних платежів, застосування заходів, передбачених законами України. Проводяться такі перевірки з урахуванням строків давності, визначених ст. 102 ПКУ [4].

Процедура направлення запитів до інших державних органів, установ та організацій, уповноважених органів іноземних держав для встановлення автентичності документів, поданих митному органу як **Ф.м.к.** регламентується Держмитслужбою [5]. В підзаконному нормативному акті визначено, що такі запити можуть направлятись у випадках наявності в митного органу України обґрунтованої підозри в можливості вчинення порушення митних правил, яку можна підтвердити або спростувати лише шляхом отримання інформації від митної служби іноземної держави; або потреби отримання, підтвердження або спростування з метою забезпечення дотримання митного законодавства України даних, зазначених у поданих митному органу України документах про товари (їх кількість, вартість, походження тощо), переміщуваних через митний кордон України, для проведення їх митного оформлення.

Пост-митний контроль (ст. 337-1 МКУ). Для цілей пост-митного контролю митні органи мають право перевіряти точність і повноту інформації, що міститься у митній декларації, загальній декларації прибуття, та наявність, точність і правильність документів, на підставі яких здійснено випуск товарів. Пост-митний контроль як **Ф.м.к.** здійснюється за результатами застосування системи управління ризиками та може бути ініційований під час

митного оформлення або протягом 30 календарних днів з дня випуску товарів, виключно тим митним органом, що здійснював митне оформлення товарів. Здійснюється пост-митний контроль у приміщенні митного органу. Митний орган надсилає декларанту в електронній формі повідомлення з переліком документів, які необхідно надати для здійснення пост-митного контролю. Декларант зобов'язаний надати такі документи протягом 15 календарних днів. Результати пост-митного контролю підприємства враховуються системою управління ризиками, що застосовується митними органами, та під час планування і проведення документальних перевірок.

Літ.: 1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.; 2. Вичерпний перелік підстав, за наявності яких може проводитись огляд (переогляд) товарів, транспортних засобів комерційного призначення митними органами: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23.05.2012 р. № 467. *Офіційний вісник України*. 2012. № 41. Ст. 1578.; 3. Положення про порядок здійснення особистого огляду громадян, які прямують через митний кордон України: затверджено Головою Державного митного комітету України 09.06.1992 р. URL: <http://surl.li/tschn>; 4. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.; 5. Порядок направлення запитів Державної митної служби України до митних служб іноземних держав або їх інформування: затверджено наказом Державної митної служби України від 06.07.2005 р. № 639. URL: <http://surl.li/tschx>

Дорофєєва Л.М.

Ш

ШТРИХОВИЙ КОД (ШТРИХ-КОД) (англ. BAR CODE) – графічне зображення, що являє собою послідовність штрихів та проміжків визначеного розміру, за допомогою яких кодуються цифри, букви та інші символи. Закодовану в **Ш.к.** інформацію можна автоматично зчитати за допомогою спеціальних технічних засобів – сканерів зчитування **Ш.к.**. Кожна цифра або буква в **Ш.к.** відображається комбінацією штрихів та проміжків за чітко визначеними правилами. Під час зчитування сканер вимірює світло, відбите від темних та світлих ділянок **Ш.к.**. Кожний **Ш.к.** будується за визначеними заздалегідь стандартними правилами. Сукупність таких правил називається символікою **Ш.к.** (або штрихковою символікою). Штрихкова символіка передбачає певні правила кодування кожного символу (цифри, букви тощо), встановлює вимоги до друку та зчитування штрихкодів позначок [1]. Наявність **Ш.к.** на товарах дозволяє автоматизувати облік, касове обслуговування і необхідне при автоматизації процесів транспортування та продаж. Коли товар **Ш.к.**, його конкурентоспроможність значно зростає. Кожен ідентифікаційний номер є унікальним. Відповідно до прийнятого порядку виробник товару наносить на нього **Ш.к.**, сформований із використанням даних про місцезнаходження та код виробника. Такий порядок реєстрації дозволяє виключити можливість появи двох різних товарів з однаковими кодами.

За способом кодування інформації розрізняють лінійні (одномірні) і двовимірні символіки (кодування) **Ш.к.**. Лінійними (звичайними) називаються **Ш.к.**, які читаються в одному напрямі (по горизонталі). Найпоширеніші лінійні символіки: EAN, UPC, Code39, Code128, Codabar, Interleaved 2 of 5. Лінійні символіки дозволяють кодувати невеликий обсяг інформації (до 20-30 символів – зазвичай цифр) за допомогою нескладних **Ш.к.**, читаних недорогими сканерами. Двовимірні **Ш.к.** – символіки, які розроблені для кодування великого обсягу інформації (до 2 Кб). Такий код зчитується за допомогою спеціального сканера і дозволяє швидко і безпомилково вводити великий обсяг інформації, а його розшифровка проводиться в двох вимірах - по горизонталі і вертикалі. Найбільш поширені: Datamatrix, DataGlyph, Aztec, QR Code тощо. На сьогодні лінійні **Ш.к.** є найбільш розповсюдженими

носіями даних, призначених для автоматизованого зчитування завдяки низькій вартості їх застосування, хоча набувають все більшого поширення й **Ш.к.**, в яких дані подаються за допомогою графічних елементів, розташованих на площині (двовимірні символики) [2].

Перші **Ш.к.** для маркування товарів у роздрібній торгівлі було розроблено 1973 р. в США. Це були 12-розрядні коди, які отримали назву – універсальний товарний код (**UPC**). З 1974 року адмініструванням цих кодів займалася американська компанія Рада з єдиного коду (Uniform Code Council (**UPC**)). У 1976 р. американський стандарт було розширено до 13 розрядів для впровадження у Європі. Його було ухвалено як стандарт під назвою Європейська асоціація товарної нумерації (European Article Number (**EAN**)) представниками 12 європейських країн 1977 р. в Брюсселі. Дві організації формально об'єдналися в 1990 р коли підписали угоду про глобальну співпрацю й розширили свою діяльність до 45 країн, де відкрили свої представництва. В 2005 р. організація мала вже представництва в більше ніж 90 країнах та почала використовувати назву **GS1**. Хоча «**GS1**» не є аббревіатурою, вона позначає організацію, що адмініструє єдину глобальну систему стандартів. **GS1** – міжнародна неприбуткова асоціація, членами якої є національні або багатонаціональні неурядові неприбуткові організації, що має на меті створення всесвітньої багатогалузевої системи ідентифікації та розповсюдження інформації щодо товарів і послуг, яка базується на міжнародно визнаних стандартах, створених на основі ділових інтересів. Країни-члени **GS1** забезпечують застосування на національному рівні своїх систем товарної нумерації в межах правил, розроблених **EAN**. Завдяки цьому товари, марковані штриховим кодом **EAN** в одній країні, можуть бути однозначно ідентифіковані та скановані на відповідному устаткуванні в усіх країнах світу. Система **EAN** є універсальною і може бути застосована практично до будь-якого виду товару й у будь-якому відрізку ланцюга «виробник – оптове підприємство – підприємство роздрібною торгівлі». Наразі **GS1** має представництва у 111 країнах [3]. В Україні **GS1** представлена Асоціацією Товарної Нумерації України «ДжіЕс1 Україна» (**GS1 Ukraine**) [4]. «ДжіЕс1 Україна» є єдиним офіційним представником в Україні **GS1**.

В Україні з 01.01.1997 р. за рішенням КМУ було запроваджено маркування суб'єктами підприємницької діяльності товарів, які виробляються або реалізуються в Україні, **Ш.к.** **GS1** [5]. **Ш.к.** використовується у відповідності до Положення про штрихове кодування товарів [6]. Основним об'єктом **Ш.к.** є товар. Конкретні одиниці товару мають певні характеристики (розмір, масу, ціну, якість), завдяки яким один товар відрізняється від іншого, і тому вони повинні мати різні коди. **Ш.к.** не класифікує товар, а ідентифікує його так, щоб будь-який інший товар, що реалізується на міжнародному ринку, не міг мати такий же код. У міжнародній системі товарної нумерації зараз використовуються **Ш.к.** – **EAN-13**, **EAN-8**, **UPC**, **ITF-14**, **GS1-128**, штрихкодова символіка **GS1 DataBar**.

У рамках системи **EAN** розроблено й активно використовується в багатьох країнах світу стандарт електронного обміну даними (**EANCOM**). Коди **EAN** можуть бути 8-розрядними (для товарів невеликого розміру), 13-розрядними (для більшості товарів) і 14-розрядними (тільки для транспортної тари). Всі вони являють собою комбінації штрихів і пробілів різної ширини. Наприклад, найбільш використовуваний **Ш.к.** – стандартний товарний код **EAN-13** має такі елементи структури: перші дві або три цифри називаються префіксом і позначають країну – виробника продукції. Деякі країни, які вступили в **EAN** першими (Бельгія, Великобританія, Данія, Франція та інші), встигли одержати дворозрядні префікси, а коли потреба у використанні **Ш.к.** стала об'єктивною, було вирішено присвоювати трирозрядні префікси. Україна має префікст товарної нумерації системи **EAN** – 482. Наступні 3-5 цифр – код виробника, який видається конкретній організації-виробнику національним органом з ідентифікації. Наступні 3-5 цифр коду **EAN-13** – це інформація, що присвоюється товару організацією-виробником або продавцем самостійно у вигляді реєстраційного номера в межах свого підприємства. У даних цифрах виробник може закодувати необхідні для ідентифікації відомості про товар. Будь-які зміни, що вносяться в

товар і викликають його зміну, вимагають перекодування і встановлення нового **Ш.к.** Тільки зміна вартості товару не призводить до зміни **Ш.к.** Остання цифра **Ш.к.** – контрольна, яка дозволяє перевірити правильність зчитування коду сканером. На початку і на кінці **Ш.к.** знаходяться крайні трохи подовжені штрихи, які вказують на початок і кінець зчитування коду.

В центрі **Ш.к.** є центральні подовжені штрихи, які полегшують візуальну перевірку повноти запису коду. У деяких випадках, код, нанесений на товар, не відповідає країні-виробнику, заявленій на упаковці. Така ситуація може виникати з таких причин: фірма була зареєстрована та отримала код не у своїй країні, а в тій, куди спрямований основний експорт її продукції; товар був виготовлений на дочірньому підприємстві; товар був виготовлений в одній країні, але за ліцензією фірми з іншої країни; засновниками підприємства є декілька фірм різних держав. Нормативно-технічна документація символіки EAN/UPC визначена: технічними вимогами до символіки EAN/UPC, що встановлені Загальними технічними умовами GS1; технічними вимогами до символіки EAN/UPC, що викладені в ДСТУ 3146-95 «Коди та кодування інформації. Штрихове кодування. Маркування об'єктів ідентифікації. Штрихкодіві позначки EAN»; Стандартом на символіку EAN/UPC Міжнародної Організації Стандартизації: ISO/IEC 15420: Information technology – Automatic identification and data capture techniques – Barcode symbology specification – EAN/UPC [1].

Літ.: 1. Асоціація Товарної Нумерації України «ДжіЕс1 Україна». Про штрихові коди. URL: <http://surl.li/kenpn>; 2. Руда Т.В. Код штриховий. Митна енциклопедія : в 3 томах. Т. 2 / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 474 с.; 3. GS1. Aboutus. History. URL: <https://www.gs1.org/about/history>; 4. Асоціація Товарної Нумерації України «ДжіЕс1 Україна». Про нас. URL: <https://gs1ua.org/pro-dzhies1-ukraina/>; 5. Про впровадження штрихового кодування товарів: постанова Кабінету Міністрів України від 29.05.1996 р. № 574. *Урядовий кур'єр* від 20.07.1996 р.; 6. Положення про штрихове кодування товарів: затверджено наказом Міністерства економіки та з питань Європейської інтеграції України від 20.08.2002 р. № 255 (в редакції наказу Міністерства економіки України від 25.10.2007 р. № 355). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0733-02#Text>

Приймаченко Д.В.

**АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК
ТЕРМІНІВ «СУЧАСНОЇ МИТНОЇ ЕНЦИКЛОПЕДІЇ»
ТА СПИСОК АВТОРІВ**

А		
1.	АВІАЦІЙНИЙ ТРАНСПОРТ	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
2.	АВТОМАТИЗОВАНА СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ	РАЗУМЕЙ М.М.
3.	АВТОМОБІЛЬНИЙ ТРАНСПОРТ	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
4.	АВТОНОМНЕ МИТО	ГРЕБЕЛЬНИК О.П.
5.	АВТОНОМНІ СТАВКИ МИТА	ІВАШОВА Л.М.
6.	АВТОРИЗОВАНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ОПЕРАТОР	ГАРМАШ Є.В., ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
7.	АГЕНТ З МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ	ГАРМАШ Є.В.
8.	АДВАЛОРНЕ МИТО (АДВАЛОРНА СТАВКА МИТА)	ГРЕБЕЛЬНИК О.П.
9.	АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
10.	АДМІНІСТРАЦІЯ МИТНА – див. МИТНА АДМІНІСТРАЦІЯ	
11.	АКАДЕМІЯ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ	РАЗЖИВІН В.М., ЧЕНЦОВ В.В.
12.	АКРЕДИТАЦІЯ НА МИТНИЦІ – див. ОБЛІК ОСІБ, ЯКІ ПІД ЧАС ПРОВАДЖЕННЯ СВОЄЇ ДІЯЛЬНОСТІ Є УЧАСНИКАМИ ВІДНОСИН, ЩО РЕГУЛЮЮТЬСЯ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ МИТНОЇ СПРАВИ	
13.	АКТ КОМЕРЦІЙНИЙ	ІВАШОВА Л.М.
14.	АКТИВНИЙ ТОРГІВЕЛЬНИЙ БАЛАНС	ІВАШОВА Л.М.
15.	АКЦИЗНИЙ ПОДАТОК	ВАКУЛЬЧИК О.М.
16.	АНТИДЕМПІНГОВЕ МИТО	ГРЕБЕЛЬНИК О.П.
17.	АНАЛІЗ РИЗИКУ	РАЗУМЕЙ Г.Ю.
18.	АСОЦІАЦІЯ МИТНИХ БРОКЕРІВ УКРАЇНИ	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
19.	АСОЦІАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ АВТОМОБІЛЬНИХ ПЕРЕВІЗНИКІВ УКРАЇНИ	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
20.	АСОЦІАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ ЕКСПЕДИТОРІВ УКРАЇНИ	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
21.	АСОЦІАЦІЯ ТРАНСПОРТНІ, ЕКСПЕДИТОРСЬКІ І ЛОГІСТИЧНІ ОРГАНІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ «УКРЗОВНІШТРАНС»	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
22.	АТРИБУТИКА МИТНИХ ОРГАНІВ	МОРОЗОВ О.В., ЧЕНЦОВ В.В.
Б		
23.	БАГАЖ НЕСУПРОВОДЖУВАНИЙ – див. НЕСУПРОВОДЖУВАНИЙ БАГАЖ	
24.	БАГАЖ СУПРОВОДЖУВАНИЙ – див. СУПРОВОДЖУВАНИЙ БАГАЖ	
25.	БАР'ЄР МИТНИЙ – див. МИТНИЙ БАР'ЄР	
26.	БАРТЕРНІ ОПЕРАЦІЇ У ГАЛУЗІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	ОЛЕКСІЄНКО Р.Ю.

27.	БЕЗМИТНА ТОРГІВЛЯ – див. МИТНИЙ РЕЖИМ БЕЗМИТНОЇ ТОРГІВЛІ	
28.	БЕЗМИТНЕ ВВЕЗЕННЯ	КРИСОВАТИЙ А.І.
29.	БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЯ У МИТНІЙ СПРАВІ	ІЛЬЧЕНКО В.М.
30.	БОНДОВИЙ СКЛАД	ПОПЕЛЬ С.А.
31.	БОНДОВІ ВАНТАЖІ	ПОПЕЛЬ С.А.
32.	БРОКЕР МИТНИЙ – див. МИТНИЙ БРОКЕР	
	В	
33.	ВАЛЮТНИЙ КОНТРОЛЬ	ЖАДЬКО К.С.
34.	ВАЛЮТНИЙ КУРС	ЖАДЬКО К.С.
35.	ВАЛЮТНІ ОБМЕЖЕННЯ	ЖАДЬКО К.С.
36.	ВАЛЮТНІ ОПЕРАЦІЇ	ЖАДЬКО К.С.
37.	ВАЛЮТНІ УМОВИ КОНТРАКТУ	ЖАДЬКО К.С.
38.	ВАЛЮТНІ ЦІННОСТІ (КОШТИ)	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
39.	ВАНТАЖ ЕКСПРЕС-ПЕРЕВІЗНИКА	РАЗУМЕЙ М.М.
40.	ВАНТАЖІ БОНДОВІ – див. БОНДОВІ ВАНТАЖІ	
41.	ВАНТАЖІ ВВЕЗЕНІ В РАМКАХ ТОРГОВОЇ ОПЕРАЦІЇ	ЖАДЬКО К.С.
42.	ВАНТАЖНА ВІДОМІСТЬ (КАРГО-МАНІФЕСТ)	ЛЕГЕЗА Є.О.
43.	ВАНТАЖНЕ ВІДПРАВЛЕННЯ	ФРАДИНСЬКИЙ О.А.
44.	ВАНТАЖНИЙ МИТНИЙ КОМПЛЕКС	ГАРМАШ Є.В.
45.	ВАРТІСТЬ ТОВАРУ ЕКСПОРТНА	ПОПЕЛЬ, С.А.
46.	ВАРТІСТЬ ТОВАРУ ІМПОРТНА	ПОПЕЛЬ, С.А.
47.	ВАССЕНААРСЬКА ДОМОВЛЕНІСТЬ ЩОДО КОНТРОЛЮ ЗА ЕКСПОРТОМ ЗВИЧАЙНИХ ОЗБРОЄНЬ ТА ТОВАРІВ І ТЕХНОЛОГІЙ ПОДВІЙНОГО ВИКОРИСТАННЯ	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
48.	ВВІЗНЕ (ІМПОРТНЕ) МИТО	ГРЕБЕЛЬНИК О.П.
49.	ВЕРИФІКАЦІЯ (ПЕРЕВІРКА ДОСТОВІРНОСТІ) СЕРТИФІКАТІВ ПРО ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ З УКРАЇНИ	СІДЛЯР В.В.
50.	ВЕТЕРИНАРНІ ДОКУМЕНТИ	СИДОРОВИЧ О. Ю., ГЕРЧАКІВСЬКИЙ С. Д.
51.	ВЕТЕРИНАРНО-САНІТАРНИЙ КОНТРОЛЬ	КОРОСТАШОВА І.М.
52.	ВЗЯТТЯ ПРОБ (ЗРАЗКІВ) ТОВАРІВ	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
53.	ВИБІРКОВІСТЬ МИТНОГО КОНТРОЛЮ	КОРОСТАШОВА І.М.
54.	ВИВІЗНЕ (ЕКСПОРТНЕ) МИТО	КВЕЛІАШВІЛІ І.М.
55.	ВИПУСК ТОВАРІВ, ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ТА ІНШИХ ПРЕДМЕТІВ	РАЗУМЕЙ М.М.
56.	ВИСНОВОК ДЕРЖАВНОЇ САНІТАРНО-ЕПІДЕМІОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
57.	ВИТРАТИ НА ДОСТАВКУ ТОВАРІВ	ЖАДЬКО К.С.
58.	ВІДВАНТАЖУВАЛЬНА СПЕЦИФІКАЦІЯ	КРИСОВАТИЙ А.І.
59.	ВІДМОВА У МИТНОМУ ОФОРМЛЕННІ	РУДА Т.В.
60.	ВІДОМЧІ КЛАСИФІКАТОРИ ІНФОРМАЦІЇ З ПИТАНЬ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СПРАВИ	ФРАДИНСЬКИЙ О.А.
61.	ВІЗУАЛЬНЕ ІНСПЕКТУВАННЯ	МАЗУР А. В.
62.	ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА	ОЛЕКСІЄНКО Р.Ю.
63.	ВІЛЬНА МИТНА ЗОНА	ПОПЕЛЬ С.А.

64.	ВІЛЬНИЙ ОБІГ	КРИСОВАТИЙ А.І.
65.	ВСЕСВІТНІЙ ПОШТОВИЙ СОЮЗ	ФІЛЯНИНА Л.А.
66.	ВСЕСВІТНЯ МИТНА ОРГАНІЗАЦІЯ	ПЕРЕПЬОЛКІН С.М., ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
67.	ВСЕСВІТНЯ ОРГАНІЗАЦІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	КОРОСТАШОВА І.М., ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
	Г	
68.	ГАРАНТ	БОРИСЕНКО О.П., ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
69.	ГАРАНТІЯ	ГАРМАШ Є.В.
70.	ГАРМОНІЗОВАНА СИСТЕМА ОПИСУ ТА КОДУВАННЯ ТОВАРІВ	ЛИХОЛАТ О.А.
71.	ГЕНЕРАЛЬНА УГОДА З ТАРИФІВ Й ТОРГІВЛІ	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
72.	ГРОШОВА ЗАСТАВА	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
	Д	
73.	ДАВАЛЬНИЦЬКА СИРОВИНА	ВАЛІГУРА В.А
74.	ДАТА ВИНИКНЕННЯ ПОДАТКОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	ІВАШОВА Л.М.
75.	ДВОКАНАЛЬНА СИСТЕМА МИТНОГО КОНТРОЛЮ ТОВАРІВ, ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ, ЩО ПЕРЕМІЩУЮТЬСЯ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ ГРОМАДЯНАМИ	РУДА Т.В.
76.	ДЕКЛАРАНТ	СІДЛЯР В.В.
77.	ДЕКЛАРАЦІЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ	КВЕЛІАШВІЛІ. І.М.
78.	ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ	КВЕЛІАШВІЛІ. І.М.
79.	ДЕКЛАРАЦІЯ РАДИ МИТНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЩОДО НАЛЕЖНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ДОБРОЧЕСНОСТІ НА МИТНИЦІ	ПЕРЕПЬОЛКІН С.М.
80.	ДЕКЛАРУВАННЯ	РУДА Т.В.
81.	ДЕМПІНГ	КРИСОВАТА К.В.
82.	ДЕПЕША	МАЗУРА.В.
83.	ДЕПОЗИТИ ІМПОРТНІ	КРИСОВАТИЙ А.І.
84.	ДЕРЖАВНА МИТНА ПОЛІТИКА	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
85.	ДЕРЖАВНА МИТНА СЛУЖБА УКРАЇНИ	МОРОЗОВ О.В., ЧЕНЦОВ В.В.
86.	ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	ІВАШОВА Л.М.
87.	ДЕРЖАВНЕ СПРИЯННЯ ЕКСПОРТНИЙ ДІЯЛЬНОСТІ	ІВАШОВА Л.М.
88.	ДЕРЖАВНИЙ ЕКСПОРТНИЙ КОНТРОЛЬ	ФРАДИНСЬКИЙ О.А.
89.	ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ НЕХАРЧОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ПРИ ЇЇ ВВЕЗЕННІ НА МИТНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ	ФРАДИНСЬКИЙ О.А.
90.	ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ	МАРТИНЮК В.П.,
91.	ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР НАЦІОНАЛЬНОГО КУЛЬТУРНОГО НАДБАННЯ	ГЕРЧАКІВСЬКИЙ С.Д., СИДОРОВИЧ О.Ю.
92.	ДЕРЖАТЕЛЬ (КОРИСТУВАЧ) КНИЖКИ МДП	КРИСОВАТИЙ А.І.
93.	ДЖЕРЕЛО МИТНОЇ БЕЗПЕКИ	ПАШКО Д.В., ПАШКО П.В.

94.	ДИПЛОМАТИЧНА ПОШТА (ВАЛІЗА)	ФІЛЯНІНА Л.А.
95.	ДИПЛОМАТИЧНИЙ ВАНТАЖ	ФІЛЯНІНА Л.А.
96.	ДИСКРИМІНАЦІЯ В ЗОВНІШНІЙ ТОРГІВЛІ	СИДОРОВИЧ О.Ю.
97.	ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ МИТНИХ ПРОЦЕДУР	ІЛЬЧЕНКО В.М.
98.	ДОБРОВІЛЬНЕ ОБМЕЖЕННЯ ЕКСПОРТУ	ПОПЕЛЬ С.А.
99.	ДОДАТКОВИЙ ІМПОРТНИЙ ЗБІР	КВЕЛІАШВІЛІ І.М.
100.	ДОЗВІЛ НА ВВЕЗЕННЯ, ВИВЕЗЕННЯ АБО ТРАНЗИТ ЧЕРЕЗ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН ТА ПРЕКУРСОРІВ	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
101.	ДОЗВІЛ НА ПРИДБАННЯ І ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ, БОЄПРИПАСІВ	ЛПИНСЬКИЙ В.В.
102.	ДОКУМЕНТ КОНТРОЛЮ ДОСТАВКИ	ЛЕГЕЗА Є.О.
103.	ДОКУМЕНТАЛЬНА ВИЇЗНА ПЕРЕВІРКА	ВАКУЛЬЧИК О.М.
104.	ДОКУМЕНТАЛЬНА НЕВИЇЗНА ПЕРЕВІРКА	ВАКУЛЬЧИК О.М.
105.	ДОКУМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА	ІВАШОВА Л.М.
106.	ДОКУМЕНТАЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ	ІВАШОВА Л.М.
107.	ДОКУМЕНТАЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ВАНТАЖАМИ	ІВАШОВА Л.М.
108.	ДОКУМЕНТИ ТОВАРОСУПРОВІДНІ	ІВАШОВА Л.М.
109.	ДОПУЩЕННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ДО ПЕРЕВЕЗЕНЬ ТОВАРІВ ПІД МИТНИМИ ПЕЧАТКАМИ Й ПЛОМБАМИ	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
110.	ДОРОГОЦІННЕ КАМІННЯ	КАЛАШНИКОВА О.Л.
111.	ДОРОГОЦІННІ МЕТАЛИ	КАЛАШНИКОВА О.Л.
112.	ДОСТУП ПОСАДОВИХ ОСІБ МИТНОГО ОРГАНУ НА ОБ'ЄКТИ ПІДПРИЄМСТВА	ІВАШОВА Л.М.
	Е	
113.	ЕКСПОРТ ТОВАРІВ	БАБЕНКО Л.В.
114.	ЕКСПОРТНА КВОТА	СІДЛЯР В.В.
115.	ЕКСПРЕС-ПЕРЕВІЗНИК	КРИСОВАТИЙ А.І.
116.	ЕЛЕКТРОННА МИТНИЦЯ (Е-МИТНИЦЯ)	ІЛЬЧЕНКО В.М.
117.	ЕЛЕКТРОННІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ МИТНИХ ОРГАНІВ	МАЗУР А.В.
118.	ЕСКАЛАЦІЯ МИТНОГО ТАРИФУ	ГРЕБЕЛЬНИК О.П.
	Є	
119.	ЄВРОПЕЙСЬКА АСОЦІАЦІЯ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ	ЛАБЕНСЬКА Л.Л.
120.	ЄДИНА АВТОМАТИЗОВАНА ІНФОРМАЦІЙ НА СИСТЕМА ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ	РАЗУМЕЙ М.М., ПОПЕЛЬ С.А.
121.	ЄДИНА КОНВЕНЦІЯ ПРО НАРКОТИЧНІ ЗАСОБИ ВІД 30.03.1961 Р.Р	ФІЛЯНІНА Л.А.
122.	ЄДИНЕ ВІКНО – див. МЕХАНІЗМ «ЄДИНОГО ВІКНА»	
123.	ЄДИНИЙ ЗБІР, ЯКИЙ СПРАВЛЯЄТЬСЯ У ПУНКТАХ ПРОПУСКУ ЧЕРЕЗ ДЕРЖАВНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ	ФРАДИНСЬКИЙ О.А.
	З	
124.	ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ	ПАШКО Д.В., ПАШКО П.В.

125.	ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ НА РІВНІ КРАЇНИ	ПАШКО Д.В, ПАШКО П.В.
126.	ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПЛАТИ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ	КВЕЛІАШВІЛІ І.М.
127.	ЗАГАЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ ПРИБУТТЯ	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
128.	ЗАГАЛЬНА СИСТЕМА ПРЕФЕРЕНЦІЙ	ЛЕГКА О.В.
129.	ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ З ПИТАНЬ МИТНОЇ СПРАВИ	ГОРЯЩЕНКОЮ.Г.
130.	ЗАЛІЗНИЧНИЙ ТРАНСПОРТ	КУЗЬМЕНКО А.І.
131.	ЗАПИТ ІНФОРМАЦІЇ	БОРИСЕНКО О.П.
132.	ЗАПІРНО-ПЛОМБУВАЛЬНИЙ ПРИСТРІЙ	ПОПЕЛЬ С.А.
133.	ЗАСВІДЧЕНА ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ – див. ПІДТВЕРДЖЕННЯ КРАЇНИ ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРІВ	
134.	ЗАСОБИ ВІЗУАЛЬНОГО НАГЛЯДУ ЗА ОБСТАНОВКОЮ В ЗОНАХ МИТНОГО КОНТРОЛЮ	КРИСОВАТИЙ А.І.
135.	ЗАСТОСУВАННЯ ГАРАНТІЙ, ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ГАРАНТІЇ	БОРИСЕНКО О.П.
136.	ЗАХИСТ ЕЛЕКТРОННОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ МИТНИХ ОРГАНІВ	РАЗУМЕЙ М.М.
137.	ЗАХОДИ НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД	ПЕТРУНЯ Ю.Є.
138.	ЗАХОДИ ОФІЦІЙНОГО КОНТРОЛЮ	ІВАШОВА Л.М.
139.	ЗАХОДИ ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД	ПЕТРУНЯ Ю.Є.
140.	ЗАЯВЛЕННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ ТОВАРІВ (ДЕКЛАРУВАННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ)	РУДА Т.В.
141.	ЗБРОЯ	ВАРАВА В.В.
142.	ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ	ЛЕГКА О.В.
143.	ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА	ІВАШОВА Л.М.
144.	ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИЙ ДОГОВІР (КОНТРАКТ)	ЛЕГКА О.В.
145.	ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ	ІВАШОВА Л.М.
146.	ЗОНА ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ	КОНОВАЛОВ Ю.О., ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
147.	ЗОНА ДІЯЛЬНОСТІ МИТНОГО ОРГАНУ	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
148.	ЗОНА МИТНОГО КОНТРОЛЮ	ДОРОФЕЄВА Л.М.
149.	ЗРАЗКИ І ПРОБИ	ЛПИНСЬКИЙ В.В
	I	
150.	ІДЕНТИФІКАТОР КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ	КАЛАШНІКОВА О.Л.
151.	ІДЕНТИФІКАЦІЙНИЙ НОМЕР ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ	СІДЛЯР В.В.
152.	ІДЕНТИФІКАЦІЙНИЙ ОГЛЯД	ЛПИНСЬКИЙ В.В.
153.	ІДЕНТИЧНІ ТОВАРИ – див. МЕТОДИ ВИЗНАЧЕННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ	
154.	ІМПОРТ (ВИПУСК ДЛЯ ВІЛЬНОГО ОБІГУ)	БАБЕНКО Л.В.
155.	ІНВОЙС (РАХУНОК-ФАКТУРА)	КОНОВАЛОВ Ю.О.
156.	ІНДИКАТОРИ РИЗИКУ	РАЗУМЕЙ М.М.
157.	ІНКОТЕРМС	ЖАДЬКО К.С.
158.	ІННОВАЦІЇ В МИТНИХ ОРГАНАХ	ГОРЯЩЕНКО Ю.Г.
159.	ІНОЗЕМНІ ТОВАРИ	КОНОВАЛОВ Ю.О.
160.	ІНТЕГРОВАННИЙ МИТНИЙ ТАРИФ	ПЕРЕПЬОЛКІН С.М.

161.	ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	ГОРЯЩЕНКО Ю.Г.
162.	ІНФОРМУВАННЯ З ПИТАНЬ МИТНОЇ СПРАВИ	ПОПЕЛЬ С.А., ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
163.	ІСТОРІЯ МИТНОЇ СПРАВИ	МОРОЗОВ О.В., ЧЕНЦОВ В.В.
	К	
164.	КАРГО-МАНІФЕСТ – див. ВАНТАЖНА ВІДОМІСТЬ	
165.	КВОТА	ПЕТРУНЯ Ю.Є.
166.	КВОТУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ	ПЕТРУНЯ Ю.Є.
167.	КЛАСИФІКАТОР ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ, ЇЇ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОРГАНІВ ТА ЇХ СТРУКТУРНИХ ПІДРОЗДІЛІВ	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
168.	КЛАСИФІКАЦІЯ ТОВАРІВ У ЗЕД	ГЕРЧАКІВСЬКИЙ С.Д.
169.	КНИЖКА (КАРНЕТ) АТА	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
170.	КНИЖКА СРД	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
171.	КНИЖКА МДП – див. ДЕРЖАТЕЛЬ (КОРИСТУВАЧ)	КРИСОВАТИЙ А.І.
172.	КОД ТОВАРУ ЗГІДНО З УКТ ЗЕД	ГЕРЧАКІВСЬКИЙ С.Д. СІДЛЯР В.В.
173.	КОМБІНОВАНА НОМЕНКЛАТУРА ТОВАРУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	ЛИХОЛАТ О.А.
174.	КОМБІНОВАНЕ МИТО (КОМБІНОВАНА СТАВКА МИТА)	ГРЕБЕЛЬНИК О.П.
175.	КОМПЕНСАЦІЙНЕ МИТО	ГРЕБЕЛЬНИК О.П.
176.	КОМПЛЕКТНИЙ ОБ'ЄКТ	КРИСОВАТИЙ А.І.
177.	КОМПРОМІС У СПРАВІ ПРО ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ	РУДА Т.В.
178.	КОНВЕНЦІЯ ПРО ДОГОВІР МІЖНАРОДНОГО АВТОМОБІЛЬНОГО ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВАНТАЖІВ (КОНВЕНЦІЯ CMR 1956 РОКУ)	ЛАБЕНСЬКА Л.Л., ФІЛЯНІНА Л.А.
179.	КОНВЕНЦІЙНЕ (ДОГОВІРНЕ) МИТО	ГРЕБЕЛЬНИК О.П.
180.	КОНВЕНЦІЯ ООН ПРО ДОГОВОРИ МІЖНАРОДНОЇ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ ТОВАРІВ	ФІЛЯНІНА Л.А.
181.	КОНВЕНЦІЯ ООН ПРО МОРСЬКЕ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВАНТАЖІВ (КОНВЕНЦІЯ 1978 РОКУ) (ГАМБУРЗЬКІ ПРАВИЛА)	ФІЛЯНІНА Л.А.
182.	КОНВЕНЦІЯ ООН ПРО БОРТЬБУ ПРОТИ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ І ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, 1988	ВЕТУШЕНКО О.М.
183.	КОНВЕНЦІЯ ООН ПРО МІЖНАРОДНІ ЗМІШАНІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВАНТАЖІВ	СТРИЖАК І.В.
184.	КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАСНУВАННЯ ВСЕСВІТНЬОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ (КОНВЕНЦІЯ 1967 РОКУ)	ФІЛЯНІНА Л.А.
185.	КОНВЕНЦІЯ ПРО МІЖНАРОДНУ ТОРГІВЛЮ ВИДАМИ ДИКОЇ ФАУНИ І ФЛОРИ, ЩО ПЕРЕБУВАЮТЬ ПІД ЗАГРОЗОЮ ЗНИКНЕННЯ (КОНВЕНЦІЯ 1973 РОКУ)	ОЛЕКСІЄНКО О.Ю., ФІЛЯНІНА Л.А.

186.	КОНВЕНЦІЯ ПРО ПРОЦЕДУРУ СПІЛЬНОГО ТРАНЗИТУ (КОНВЕНЦІЯ 1987 РОКУ)	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В., ФІЛЯНИНА Л.А.
187.	КОНВЕНЦІЯ ПРО ПРАВО, ЩО ЗАСТОСОВУЄТЬСЯ ДО ДОГОВОРІВ МІЖНАРОДНОЇ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ ТОВАРІВ	СТРИЖАК І.В.
188.	КОНВЕНЦІЯ ПРО СПРОЩЕННЯ ФОРМАЛЬНОСТЕЙ У ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ	СТРИЖАК І.В.
189.	КОНВЕНЦІЯ ПРО СТВОРЕННЯ РАДИ МИТНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ВІД 15 ГРУДНЯ 1950 РОКУ	ПЕРЕПЬОЛКІН С.М.
190.	КОНВЕНЦІЯ ПРО ТИМЧАСОВЕ ВВЕЗЕННЯ ВІД 26 ЧЕРВНЯ 1990 РОКУ (СТАМБУЛЬСЬКА КОНВЕНЦІЯ)	ПЕРЕПЬОЛКІН С.М.
191.	КОНВЕНЦІЯ ЮНІДРУА ПРО ВИКРАДЕНІ АБО НЕЗАКОННО ВИВЕЗЕНІ КУЛЬТУРНІ ЦІННОСТІ	ФІЛЯНИНА Л.А.
192.	КОНОСАМЕНТ	ЛЕГКА О.В.
193.	КОНСОЛІДОВАНИЙ ВАНТАЖ	КРИСОВАТИЙ А.І.
194.	КОНСУЛЬСЬКА ФАКТУРА	ФРАДИНСЬКИЙ О.А.
195.	КОНСУЛЬТУВАННЯ З ПИТАНЬ МИТНОЇ СПРАВИ.	ВАЛІГУРА В.А.
196.	КОНТРАБАНДА	ВАРАВА В.В.
197.	КОНТРАФАКТНИЙ ПРИМІРНИК ТВОРУ, ФОНОГРАМИ, ВІДЕОГРАМИ	КАЛАШНИКОВА О.Л.
198.	КОНТРАФАКТНІ ТОВАРИ	ФІЛЯНИНА Л.А.
199.	КОНТРОЛЬ ПРАВИЛЬНОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ	ІВАШОВА Л.В.,
200.	КОНТРОЛЬ СПІВСТАВЛЕННЯ	ФРАДИНСЬКИЙ О.А.
201.	КОНТРОЛЬОВАНА ПОСТАВКА	ВАРАВА В.В.
202.	КОНФЕРЕНЦІЯ ООН З ТОРГІВЛІ ТА РОЗВИТКУ (ЮНКТАД)	ЛАБЕНСЬКА Л.Л.
203.	КОНФІСКАЦІЯ	ОЛЕКСІЄНКО Р.Ю., ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
204.	КРАЇНА ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ	КВЕЛІАШВІЛІ І.М.
205.	КРИТЕРІЇ ДОСТАТНЬОЇ ПЕРЕРОБКИ	КВЕЛІАШВІЛІ І.М.
206.	КУЛЬТУРНІ ЦІННОСТІ	КАЛАШНИКОВА О.Л., ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
	Л	
207.	ЛІНІЇ ЕЛЕКТРОПЕРЕДАЧІ	КУЗЬМЕНКО А.І.
208.	ЛІЦЕНЗУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ	ПЕТРУНЯ Ю.Є.
	М	
209.	МАГАЗИН БЕЗМИТНОЇ ТОРГІВЛІ	КОРОСТАШОВА І.М.
210.	МАНІФЕСТ (РЕЄСТР)	ЛЕГЕЗА Є.О.
211.	МАРКА АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ	ФРАДИНСЬКИЙ О.А.
212.	МЕТОДИ ВИЗНАЧЕННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ	КВЕЛІАШВІЛІ І.М.
213.	МЕТОДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	ІВАШОВА Л.М.
214.	МЕТОДИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ	ІВАШОВА Л.М.
215.	МЕХАНІЗМ «ЄДИНОГО ВІКНА»	КОНОВАЛОВ Ю.О.
216.	МИТНА АДМІНІСТРАЦІЯ	ФРАДИНСЬКИЙ О.А.
217.	МИТНА БЕЗПЕКА	ПАШКО Д.В., ПАШКО П.В.

218.	МИТНА БЕЗПЕКОСПРОМОЖНІСТЬ	ПАШКО Д.В, ПАШКО П.В.
219.	МИТНА БЛОКАДА	ФРАДИНСЬКИЙ О.А.
220.	МИТНА БРОКЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ	ГАРМАШ Є.В., ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
221.	МИТНА ВАРТІСТЬ ТОВАРІВ	КВЕЛПАШВІЛІ І.М..
222.	МИТНА ДЕКЛАРАЦІЯ	КОВАЛЬОВ В.Г.
223.	МИТНА ЕКСПЕРТИЗА	КРИСОВАТА К.В.
224.	МИТНА ЗАГРОЗА	ПАШКО Д.В, ПАШКО П.В.
225.	МИТНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ	ГУЦУЛ І.А.
226.	МИТНА КОНВЕНЦІЯ	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
227.	МИТНА КОНВЕНЦІЯ СТОСОВНО КНИЖОК АТА НА ТИМЧАСОВЕ ВВЕЗЕННЯ ТОВАРІВ	ПЕРЕПЬОЛКІН С.М.
228.	МИТНА КОНВЕНЦІЯ ПРО МІЖНАРОДНЕ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВАНТАЖІВ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ КНИЖКИ МДП (КОНВЕНЦІЯ МДП 1975 РОКУ.)	ПЕРЕПЬОЛКІН С.М.
229.	МИТНА ЛОГІСТИКА	КУЗЬМЕНКО А. І.
230.	МИТНА ПРОЦЕДУРА	ГАРМАШ Є.В.
231.	МИТНА СИСТЕМА	БЕРЕЖНЮК І.Г.
232.	МИТНА СПРАВА	МАЗУР А.В.
233.	МИТНА СТАТИСТИКА	ГЕРЧАКІВСЬКИЙ С.Д. КРИСОВАТА К.В.
234.	МИТНА ТАРИФНА ПРЕФЕРЕНЦІЯ	ІВАШОВА Л.М.
235.	МИТНА ТЕРИТОРІЯ УКРАЇНИ	МАЗУР А.В.
236.	МИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
237.	МИТНЕ ЗАКОНОДАВСТВО – див. ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ З ПИТАНЬ МИТНОЇ СПРАВИ	
238.	МИТНЕ ЄВРОПЕЙСЬКЕ ПРАВО	БЕРЕЖНЮК І.Г., ЧЕНЦОВ В.В.
239.	МИТНЕ ОФОРМЛЕННЯ	КОВАЛЬОВ В.Г.
240.	МИТНЕ ПРАВО	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
241.	МИТНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ – див. ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ	
242.	МИТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ	МАЗУР А.В.
243.	МИТНИЙ АТАШЕ	РАЗЖИВІН В.М.
244.	МИТНИЙ АУДИТ	ІВАШОВА Л.М.
245.	МИТНИЙ АУКЦІОН	ФРАДИНСЬКИЙ О.А.
246.	МИТНИЙ БАР'ЄР	КОНОВАЛОВ Ю.О.
247.	МИТНИЙ БРОКЕР	ГАРМАШ Є.В.
248.	МИТНИЙ КОДЕКС ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	ПЕРЕПЬОЛКІН С.М.
249.	МИТНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ	МАЗУР А.В.
250.	МИТНИЙ КОНТРОЛЬ	МАЗУР А.В.
251.	МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
252.	МИТНИЙ ОГЛЯД	ДОРОФЕСВА Л.М.
253.	МИТНИЙ ПОСТ	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
254.	МИТНИЙ ПРОТЕКЦІОНІЗМ	МОРОЗОВ О.В., ЧЕНЦОВ В.В.

255.	МИТНИЙ РЕДУКЦІОН	ФРАДИНСЬКИЙ О.А.
256.	МИТНИЙ РЕЄСТР ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	КОРОСТАШОВА І.М.
257.	МИТНИЙ РЕЖИМ	БОРИСЕНКО О.П.
258.	МИТНИЙ РЕЖИМ БЕЗМИТНОЇ ТОРГІВЛІ	БОРИСЕНКО О.П.
259.	МИТНИЙ РЕЖИМ ВІДМОВИ НА КОРИСТЬ ДЕРЖАВИ	ОЛЕКСІЄНКО Р.Ю.
260.	МИТНИЙ РЕЖИМ ВІЛЬНОЇ МИТНОЇ ЗОНИ	БОРИСЕНКО О.П.
261.	МИТНИЙ РЕЖИМ ЕКСПОРТУ	КОВАЛЬОВ В.Г
262.	МИТНИЙ РЕЖИМ ЗНИЩЕННЯ АБО РУЙНУВАННЯ	КОВАЛЬОВ В.Г.
263.	МИТНИЙ РЕЖИМ ІМПОРТУ(ВИПУСКУ ДЛЯ ВІЛЬНОГО ОБІГУ)	КОВАЛЬОВ В.Г.
264.	МИТНИЙ РЕЖИМ МИТНОГО СКЛАДУ	ПОПЕЛЬ С.А.
265.	МИТНИЙ РЕЖИМ ПЕРЕРОБКИ ЗА МЕЖАМИ МИТНОЇ ТЕРИТОРІЇ	БОРИСЕНКО О.П.
266.	МИТНИЙ РЕЖИМ ПЕРЕРОБКИ НА МИТНІЙ ТЕРИТОРІЇ	БОРИСЕНКО О.П.
267.	МИТНИЙ РЕЖИМ РЕЕКСПОРТУ	БОРИСЕНКО О.П.
268.	МИТНИЙ РЕЖИМ РЕІМПОРТУ	БОРИСЕНКО О.П.
269.	МИТНИЙ РЕЖИМ ТИМЧАСОВОГО ВВЕЗЕННЯ	БОРИСЕНКО О.П.
270.	МИТНИЙ РЕЖИМ ТИМЧАСОВОГО ВИВЕЗЕННЯ	БОРИСЕНКО О.П.
271.	МИТНИЙ РЕЖИМ ТРАНЗИТУ	БОРИСЕНКО О.П.
272.	МИТНИЙ СКЛАД	ПОПЕЛЬ С.А.
273.	МИТНИЙ СОЮЗ	МОРОЗОВ О.В., ЧЕНЦОВ В.В.
274.	МИТНИЙ СТАТУС ТОВАРІВ	ГЕРЧАКІВСЬКИЙ С.Д.
275.	МИТНИЙ ТАРИФ	ГРЕБЕЛЬНИК О.П.
276.	МИТНИЙ ТАРИФ УКРАЇНИ	ЛИХОЛАТ О.А.
277.	МИТНИЦЯ (МИТНИЙ ОРГАН)	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
278.	МИТНИЦЯ ВІДПРАВЛЕННЯ	ГЕРЧАКІВСЬКИЙ С.Д. ГУЦУЛ І. А.
279.	МИТНИЦЯ ПРИЗНАЧЕННЯ	ГЕРЧАКІВСЬКИЙ С.Д. ГУЦУЛ І. А.
280.	МИТНІ ЗБОРИ	ФРАДИНСЬКИЙ О.А.
281.	МИТНІ ІНТЕРЕСИ	ОЛЕКСІЄНКО Р.Ю., ПАШКО П.В.
282.	МИТНІ МУЗЕЇ	МОРОЗОВ О.В., ЧЕНЦОВ В.В.
283.	МИТНІ ОРГАНИ	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
284.	МИТНІ ПІЛЬГИ	КВЕЛІАШВІЛІ І.М.
285.	МИТНІ ПЛАТЕЖІ	КВЕЛІАШВІЛІ І.М.
286.	МИТНІ ПРАВИЛА	КОНОВАЛОВ Ю.О.
287.	МИТНІ ПРАВОВІДНОСИНИ	МАЗУР А.В.
288.	МИТНІ ПРЕФЕРЕНЦІЇ (МИТНІ ТАРИФНІ ПРЕФЕРЕНЦІЇ)	ІВАШОВА Л.М.
289.	МИТНІ РЕЖИМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	ПЕРЕПЬОЛКІН С.М.
290.	МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ	КОВАЛЬОВ В.Г.
291.	МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ НА АВІАТРАНСПОРТІ	КОВАЛЬОВ В.Г.

292.	МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ НА АВТОМОБІЛЬНОМУ ТРАНСПОРТІ	КОВАЛЬОВ В.Г.
293.	МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ	РАЗУМЕЙ М.М.
294.	МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ НА МОРСЬКОМУ ТА РІЧКОВОМУ ТРАНСПОРТІ	РАЗУМЕЙ М.М.
295.	МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ НА ТРУБОПРОВІДНОМУ ТРАНСПОРТІ ТА ЛІНІЯХ ЕЛЕКТРОПЕРЕДАЧІ	ЛЮТИКОВ П.С.
296.	МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ ПОЗА МІСЦЕМ РОЗТАШУВАННЯ МИТНОГО ОРГАНУ	РАЗУМЕЙ М.М.
297.	МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ ЩОДО ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ ТА ІНШИХ ТОВАРІВ ПІДРОЗДІЛІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
298.	МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ ЩОДО ПРИПАСІВ	ФІЛАТОВ В.В., ЛЕГЕЗА Є.О.
299.	МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ ЩОДО ТОВАРІВ, ЩО ПЕРЕМІЩУЮТЬСЯ (ПЕРЕСИЛАЮТЬСЯ) У МІЖНАРОДНИХ ПОШТОВИХ ВІДПРАВЛЕННЯХ	ЛЮТИКОВ П.С.
300.	МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ ЩОДО ТОВАРІВ, ЩО ПЕРЕМІЩУЮТЬСЯ (ПЕРЕСИЛАЮТЬСЯ) У МІЖНАРОДНИХ ЕКСПРЕС-ВІДПРАВЛЕННЯХ	ГУЦУЛ І. А., ЛЮТИКОВ П.С.
301.	МИТНО-ПРАВОВА НОРМА – див. НОРМА МИТНОГО ПРАВА	
302.	МИТНО-ТАРИФНЕ РЕГУЛЮВАННЯ	ПЕТРУНЯ Ю.Є.
303.	МИТО	ГРЕБЕЛЬНИК О.П., КОРОСТАШОВА І.М.
304.	МИТО АВТОНОМНЕ – див. АВТОНОМНЕ МИТО	
305.	МИТО АДВАЛОРНЕ – див. АДВАЛОРНЕ МИТО	
306.	МИТО АНТИДЕМПІНГОВЕ – див. АНТИДЕМПІНГОВЕ МИТО	
307.	МИТО ВВІЗНЕ (ІМПОРТНЕ) – див. ВВІЗНЕ МИТО.	
308.	МИТО ВИВІЗНЕ (ЕКСПОРТНЕ) – див. ВИВІЗНЕ МИТО	
309.	МИТО КОМБІНОВАНЕ – див. КОМБІНОВАНЕ МИТО	
310.	МИТО КОМПЕНСАЦІЙНЕ – див. КОМПЕНСАЦІЙНЕ МИТО	
311.	МИТО КОНВЕНЦІЙНЕ (ДОГОВІРНЕ) – див. КОНВЕНЦІЙНЕ (ДОГОВІРНЕ) МИТО	
312.	МИТО СЕЗОННЕ – див. СЕЗОННЕ МИТО	
313.	МИТО СПЕЦИФІЧНЕ – див. СПЕЦИФІЧНЕ МИТО	
314.	МИТО СПЕЦІАЛЬНЕ – див. СПЕЦІАЛЬНЕ МИТО	
315.	МИТО ТРАНЗИТНЕ - див. ТРАНЗИТНЕ МИТО	
316.	МІЖНАРОДНА КОНВЕНЦІЯ ПРО БЕЗПЕЧНІ КОНТЕЙНЕРИ (КОНВЕНЦІЯ CSC 1972 РОКУ)	СТРИЖАК І.В.
317.	МІЖНАРОДНА КОНВЕНЦІЯ ПРО ВЗАЄМНУ АДМІНІСТРАТИВНУ ДОПОМОГУ В МИТНИХ СПРАВАХ («ЙОХАНЕСБУРГСЬКА МИТНА КОНВЕНЦІЯ»).	ФІЛЯНІНА Л.А.

318.	МІЖНАРОДНА КОНВЕНЦІЯ ПРО ВЗАЄМНУ АДМІНІСТРАТИВНУ ДОПОМОГУ У ВІДВЕРНЕННІ, РОЗСЛІДУВАННІ ТА ПРИПИНЕННІ ПОРУШЕНЬ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА (КОНВЕНЦІЯ 1977 РОКУ)	ФІЛЯНИНА Л.А.
319.	МІЖНАРОДНА КОНВЕНЦІЯ ПРО ГАРМОНІЗОВАНУ СИСТЕМУ ОПИСУ ТА КОДУВАННЯ ТОВАРІВ ВІД 14.06.1983 Р.	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
320.	МІЖНАРОДНА КОНВЕНЦІЯ ПРО СПРОЩЕННЯ І ГАРМОНІЗАЦІЮ МИТНИХ ПРОЦЕДУР (КІОТСЬКА КОНВЕНЦІЯ)	ОЛЕКСІЄНКО Р.Ю., ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
321.	МІЖНАРОДНА КОНВЕНЦІЯ ПРО УЗГОДЖЕННЯ УМОВ ПРОВЕДЕННЯ КОНТРОЛЮ ВАНТАЖІВ НА КОРДОНАХ ВІД 21.10.1982 Р. (ЖЕНЕВСЬКА КОНВЕНЦІЯ 1982 РОКУ.)	ПЕРЕПЬОЛКІН С.М.
322.	МІЖНАРОДНА МЕРЕЖА МИТНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ	РАЗЖИВІН В.М., ЧЕНЦОВ В.В.
323.	МІЖНАРОДНЕ МИТНЕ ПРАВО	ПЕРЕПЬОЛКІН С.М.
324.	МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО З ПИТАНЬ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СПРАВИ	ПЕРЕПЬОЛКІН С.М.
325.	МІЖНАРОДНИЙ ВЕТЕРИНАРНИЙ СЕРТИФІКАТ	ЛПИНСЬКИЙ В.В.
326.	МІЖНАРОДНИЙ ІМПОРТНИЙ СЕРТИФІКАТ	ЛПИНСЬКИЙ В.В.
327.	МІЖНАРОДНИЙ ПЕРЕВІЗНИК	ЛЕГКА О.В
328.	МІЖНАРОДНИЙ СОЮЗ ПУБЛІКАЦІЇ МИТНИХ ТАРИФІВ	ПЕРЕПЬОЛКІН С.М.
329.	МІЖНАРОДНИЙ ТРАНСПОРТНИЙ ДОКУМЕНТ – див. ТОВАРНО-ТРАНСПОРТНИЙ ДОКУМЕНТ	
330.	МІЖНАРОДНІ ЕКСПРЕС-ВІДПРАВЛЕННЯ	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
331.	МІЖНАРОДНІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ	ЛЕГКА О.В.
332.	МІЖНАРОДНІ ПОШТОВІ ВІДПРАВЛЕННЯ	ФРАДИНСЬКИЙ О.А
333.	МУЛЬТИМОДАЛЬНЕ ПЕРЕВЕЗЕННЯ	КУЗЬМЕНКО А.І.
	Н	
334.	НАРКОТИЧНІ ЗАСОБИ	ВАРАВА В.В.
335.	НЕРЕЗИДЕНТИ	КОНОВАЛОВ Ю.Г.
336.	НЕСУПРОВОДЖУВАНИЙ БАГАЖ	КОНОВАЛОВ Ю.О
337.	НОРМА МИТНОГО ПРАВА	МАЗУР А.В.
	О	
338.	ОБЛІК ОСІБ, ЯКІ ПІД ЧАС ПРОВАДЖЕННЯ СВОЄЇ ДІЯЛЬНОСТІ Є УЧАСНИКАМИ ВІДНОСИН, ЩО РЕГУЛЮЮТЬСЯ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ МИТНОЇ СПРАВИ	ГАРМАШ Є.В., ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
339.	ОБЛІКОВА ІДЕНТИФІКАЦІЙНА КАРТКА ПРЕДМЕТА	КАЛАШНІКОВА О.Л., ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
340.	ОБМЕЖЕННЯ ЩОДО ВВЕЗЕННЯ ГРОМАДЯНАМИ ТОВАРІВ НА МИТНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ	БОРИСЕНКО О.П.
341.	ОБМЕЖЕННЯ ЩОДО ВИВЕЗЕННЯ (ПЕРЕСИЛАННЯ) ГРОМАДЯНАМИ ЗА МЕЖІ МИТНОЇ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ ОКРЕМИХ ТОВАРІВ	БОРИСЕНКО О.П.
342.	ОГЛЯД ТА ПЕРЕОГЛЯД РУЧНОЇ ПОКЛАЖІ	ЛПИНСЬКИЙ В.В.

343.	ОГЛЯД ТА ПЕРЕОГЛЯД ТОВАРІВ, ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ	ЛПИНСЬКИЙ В.В.
344.	ОГЛЯД ТЕРИТОРІЙ ТА ПРИМІЩЕНЬ МІСЦЬ, ДЕ ЗНАХОДЯТЬСЯ ТОВАРИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ МИТНОМУ КОНТРОЛЮ	ЛПИНСЬКИЙ В.В.
345.	ОПОДАТКУВАННЯ МИТНИМИ ПЛАТЕЖАМИ	БОРИСЕНКО О.П.
346.	ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ	ПАШКО Д.В, ПАШКО П.В.
347.	ОРГАНІЗАЦІЙНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖ. УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ МИТНОЇ СПРАВИ	БЕРЕЖНЮК І.Г., ЧЕНЦОВ В.В.
348.	ОСОБИСТИЙ ОГЛЯД	СИДОРОВИЧ О.Ю.
349.	ОСОБИСТІ РЕЧІ	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
350.	ОСОБЛИВІ ВИДИ МИТА	ГРЕБЕЛЬНИК О.П.
351.	ОФШОРНА ЗОНА	ЛЕГКА О.В.
	П	
352.	ПЕНЯ	ВАЛІГУРА В.А.
353.	ПЕРЕВІЗНИК	КОНОВАЛОВ Ю.О.
354.	ПЕРЕМІЩЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ	КАЛАШНІКОВА О.Л., ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
355.	ПЕРЕМІЩЕННЯ ТОВАРІВ ГРОМАДЯНАМИ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН У НЕСУПРОВОДЖУВАНОМУ БАГАЖІ	БОРИСЕНКО О.П.
356.	ПЕРЕМІЩЕННЯ ТОВАРІВ ГРОМАДЯНАМИ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН У СУПРОВОДЖУВАНОМУ БАГАЖІ	БОРИСЕНКО О.П.
357.	ПЕРЕМІЩЕННЯ ТОВАРІВ ПІД НЕГЛАСНИМ КОНТРОЛЕМ	ВАРАВА В.В.
358.	ПЕРЕМІЩЕННЯ ТОВАРІВ, ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ	КОРОСТАШОВА І.М.
359.	ПІДАКЦИЗНІ ТОВАРИ (ПРОДУКЦІЯ)	ФРАДИНСЬКИЙ О.А
360.	ПІДТВЕРДЖЕННЯ КРАЇНИ ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ	КВЕЛПАШВІЛІ І.М.
361.	ПІЛЬГОВІ СТАВКИ МИТА	ГРЕБЕЛЬНИК О.П.
362.	ПІРАТСЬКІ ТОВАРИ	КОНОВАЛОВ Ю.О
363.	ПЛАТНИК ПОДАТКІВ	КРИСОВАТА К.В., ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
364.	ПОВНІ МИТНІ СТАВКИ	ГРЕБЕЛЬНИК О.П.
365.	ПОДАТКОВА ДЕКЛАРАЦІЯ (РОЗРАХУНОК)	ФРАДИНСЬКИЙ О.А
366.	ПОДАТКОВА ПІЛЬГА	ВАЛІГУРА В.А., КРИСОВАТИЙ А.І.
367.	ПОДІБНІ ТОВАРИ – див. МЕТОДИ ВИЗНАЧЕННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ	
368.	ПОПЕРЕДНЄ ПОВІДОМЛЕННЯ – див. МИТНА ДЕКЛАРАЦІЯ	
369.	ПОПЕРЕДНІЙ ДОКУМЕНТАЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ	ІВАШОВА Л.М.
370.	ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ	ЛПИНСЬКИЙ В.В.
371.	ПОРЯДОК ВВЕЗЕННЯ ГРОМАДЯНАМИ НА МИТНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ ДЛЯ ВЛАСНОГО СПОЖИВАННЯ	МАРТИНЮК В.П.
372.	ПОРЯДОК ВЗЯТТЯ ПРОБ (ЗРАЗКІВ) ТОВАРІВ	ЛПИНСЬКИЙ В.В.

373.	ПОРЯДОК І ФОРМИ СПЛАТИ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ	МАРТИНЮК В.П.
374.	ПОРЯДОК НАРАХУВАННЯ І СТЯГНЕННЯ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ ПРИ ВВЕЗЕННІ ТОВАРІВ В УКРАЇНУ	МАРТИНЮК В.П.
375.	ПОРЯДОК НАРАХУВАННЯ І СТЯГНЕННЯ ПЛАТИ ЗА ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ ПОЗА МІСЦЕМ РОЗТАШУВАННЯ АБО ЧАСОМ РОБОТИ МИТНОГО ОРГАНУ	МАРТИНЮК В.П.,
376.	ПОСАДОВА ОСОБА МИТНОГО ОРГАНУ	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
377.	ПОСАДОВА ОСОБА ПІДПРИЄМСТВА	ВЕТУШЕНКО О.М.
378.	ПОСТ-МИТНИЙ КОНТРОЛЬ	ІВАШОВА Л.М.
379.	ПРАВИЛА ВИЗНАЧЕННЯ ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРІВ	КВЕЛІАШВІЛІ І.А.
380.	ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ВИМОГ ПРО СПЛАТУ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ	БОРИСЕНКО О.П.
381.	ПРЕКУРСОРИ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ І ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН (ПРЕКУРСОРИ)	ВАРАВА В.В.
382.	ПРЕФЕРЕНЦІЙНІ СТАВКИ МИТА	ГРЕБЕЛЬНИК О.П.
383.	ПРИНЦИПИ ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОЇ СПРАВИ	ІВАШОВА Л.М.
384.	ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ МИТНОЮ СЛУЖБОЮ	БЕРЕЖНІЮК І.Г., ЧЕНЦОВ В.В.
385.	ПРИХОВУВАННЯ ВІД МИТНОГО КОНТРОЛЮ	ВАРАВА В.В.
386.	ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ	ЛПИНСЬКИЙ В.В. ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
387.	ПРОСТІ МИТНІ ТАРИФИ	ГРЕБЕЛЬНИК О.П.
388.	ПРОФІЛЬ РИЗИКУ	РАЗУМЕЙ Г.Ю.
389.	ПРОФІЛЮВАННЯ РИЗИКІВ	БЕРЕЖНІЮК І.Г., РАЗУМЕЙ Г.Ю.
390.	ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ В МИТНИХ ОРГАНАХ	ЛПИНСЬКИЙ В.В.
391.	ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДОКУМЕНТИ В СПРАВІ ПРО ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ	ВЕТУШЕНКО О.М., ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
	Р	
392.	РАДА МИТНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА – див. ВСЕСВІТНЯ МИТНА ОРГАНІЗАЦІЯ	
393.	РАМКОВІ СТАНДАРТИ БЕЗПЕКИ ТА ПОЛЕГШЕННЯ ВСЕСВІТНЬОЇ ТОРГІВЛІ ВСЕСВІТНЬОЇ МИТНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
394.	РАХУНОК-ПРОФОРМА	ВАКУЛЬЧИК О.М.
395.	РАХУНОК-ФАКТУРА – див. ІНВОЙС	
396.	РЕГІОНАЛЬНА КОНВЕНЦІЯ ПРО ПАН-ЄВРО-СЕРЕДЗЕМНОМОРСЬКІ ПРЕФЕРЕНЦІЙНІ ПРАВИЛА ПОХОДЖЕННЯ	ЛАБЕНСЬКА Л.Л.
397.	РЕГІОНАЛЬНИЙ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ	РАЗУМЕЙ М.М.
398.	РЕЖИМ ЗОНИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ	КОРОСТАШОВА І.М.
399.	РЕЗИДЕНТИ	ГОРЯЩЕНКО Ю.Г.
400.	РИЗИК У МИТНІЙ СПРАВІ	РАЗУМЕЙ М.М.
401.	РІЧКОВИЙ ТРАНСПОРТ	КУЗЬМЕНКО А. І.
402.	РІШЕННЯ ПРО КОРИГУВАННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ ТОВАРІВ	КВЕЛІАШВІЛІ І.М.
403.	РОЗРАХУНОК ЦІНИ (КАЛЬКУЛЯЦІЯ) ТОВАРУ	ВАКУЛЬЧИК О.М.

404.	РОЗСТРОЧЕННЯ СПЛАТИ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ	МАРТИНЮК В.П.,
405.	РУЧНА ПОКЛАЖА	КОНОВАЛОВ Ю.О.
	С	
406.	СВІТОВА ОРГАНІЗАЦІЯ ТОРГІВЛІ	ПЕРЕПЬОЛКІН С.М.
407.	СЕЗОННЕ МИТО	ГЕРЧАКІВСЬКИЙ
408.	СЕРТИФІКАТ ВІДПОВІДНОСТІ	ФІЛАТОВ В.В.
409.	СЕРТИФІКАТ НА ЕКСПОРТ ОБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРИ	КАЛАШНІКОВА О.Л.
410.	СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ	РАЗУМЕЙ М.М.
411.	СКЛАД МИТНИХ ОРГАНІВ	ПОПЕЛЬ С.А.
412.	СКЛАД ТИМЧАСОВОГО ЗБЕРІГАННЯ	РУДА Т.В.
413.	СКЛАДНІ МИТНІ ТАРИФИ	ГРЕБЕЛЬНИК О.П.
	СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ПРАЦІВНИКІВ МИТНИХ ОРГАНІВ	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
414.	СПЕЦИФІЧНЕ МИТО (СПЕЦИФІЧНА СТАВКА МИТА)	ГРЕБЕЛЬНИК О.П.
415.	СПЕЦІАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА – див. ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА.	
416.	СПЕЦІАЛЬНА МИТНА СТАТИСТИКА – див. МИТНА СТАТИСТИКА	
417.	СПЕЦІАЛЬНЕ МИТО	ГРЕБЕЛЬНИК О.П.
418.	СПОСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПЛАТИ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ	КВЕЛІАШВІЛІ І.М.
419.	СПРАВЛЯННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ	КВЕЛІАШВІЛІ І.М.
420.	СПРИЯННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПІД ЧАС ПЕРЕМІЩЕННЯ ТОВАРІВ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН	КОРОСТАШОВА І.М.
421.	СТАВКА МИТА	ФРАДИНСЬКИЙ О.А.
422.	СТРОК СПЛАТИ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ	ФРАДИНСЬКИЙ О.А.
423.	СУБ'ЄКТИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	ПОПЕЛЬ С.А.
424.	СУПРОВОДЖУВАНИЙ БАГАЖ	КОВАЛЬОВ В.Г.
	Т	
425.	ТАРИФНА ЕСКАЛАЦІЯ	МАРТИНЮК В.П.,
426.	ТАРИФНА КВОТА	ГРЕБЕЛЬНИК О.П.
427.	ТАРИФНА ПІЛЬГА (ТАРИФНА ПРЕФЕРЕНЦІЯ)	ГРЕБЕЛЬНИК О.П.
428.	ТАРИФНИЙ КОНТИНГЕНТ	КРИСОВАТИЙ А.І.
429.	ТЕХНІЧНІ БАР'ЄРИ	КОРОСТАШОВА І.М.
430.	ТЕХНІЧНІ ТА СПЕЦІАЛЬНІ ЗАСОБИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
431.	ТИМЧАСОВА ЗОНА МИТНОГО КОНТРОЛЮ	ГЕРЧАКІВСЬКИЙ С.Д.
432.	ТИМЧАСОВА МИТНА ДЕКЛАРАЦІЯ	ФРАДИНСЬКИЙ О.А.
433.	ТИМЧАСОВЕ ЗБЕРІГАННЯ	ПОПЕЛЬ С.А.
434.	ТОВАР	ЛИХОЛАТ О.А.
435.	ТОВАРИ ГРУПИ РИЗИКУ	РАЗУМЕЙ Г.Ю.
436.	ТОВАРИ ВІЙСЬКОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ	КОНОВАЛОВ Ю.О.
437.	ТОВАРИ ПОДВІЙНОГО ВИКОРИСТАННЯ	КОНОВАЛОВ Ю.О.
438.	ТОВАРНА ГРУПА	ЛИХОЛАТ О.А.
439.	ТОВАРНО-ТРАНСПОРТНА НАКЛАДНА	БАБЕНКО Л.В.
440.	ТОВАРНО-ТРАНСПОРТНИЙ ДОКУМЕНТ	ЛПІНСЬКИЙ В.В.

441.	ТОВАРНА НОМЕНКЛАТУРА ЗЕД	ГЕРЧАКІВСЬКИЙ С.Д.
442.	ТОРГОВЕЛЬНИЙ БАЛАНС	ІВАШОВА Л.М.
443.	ТРАНЗИТНЕ МИТО	ГРЕБЕЛЬНИК О.П.
444.	ТРАНЗИТНИЙ ВАНТАЖ	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
445.	ТРАНСПОРТ АВІАЦІЙНИЙ – див. АВІАЦІЙНИЙ ТРАНСПОРТ	
446.	ТРАНСПОРТ АВТОМОБІЛЬНИЙ – див. АВТОМОБІЛЬНИЙ ТРАНСПОРТ	
447.	ТРАНСПОРТ ЗАЛІЗНИЧНИЙ – див. ЗАЛІЗНИЧНИЙ ТРАНСПОРТ	
448.	ТРАНСПОРТ МОРСЬКИЙ – див. МОРСЬКИЙ ТРАНСПОРТ	
449.	ТРАНСПОРТ РІЧКОВИЙ – див. РІЧКОВИЙ ТРАНСПОРТ	
450.	ТРАНСПОРТ ТРУБОПРОВІДНИЙ – див. ТРУБОПРОВІДНИЙ ТРАНСПОРТ	
451.	ТРАНСПОРТНІ ЗАСОБИ	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
452.	ТРУБОПРОВІДНИЙ ТРАНСПОРТ	КУЗЬМЕНКО А.І.
	У	
453.	УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ, З ОДНІЄЇ СТОРОНИ, ТА ЄС, ЄВРОПЕЙСЬКИМ СПІВТОВАРИСТВОМ З АТОМНОЇ ЕНЕРГІЇ І ЇХНИМИ ДЕРЖАВАМИ-ЧЛЕНАМИ, З ІНШОЇ СТОРОНИ: РАТИФІКОВАНО 16.09.2014 Р.	ЛАБЕНСЬКА Л.Л.
454.	УГОДА ПРО ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ VII ГАТТ 1994 РОКУ	ФІЛЯНИНА Л.А.
455.	УГОДА ПРО ОЦІНКУ ВІДПОВІДНОСТІ ТА ПРИЙНЯТНІСТЬ ПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ («ПРОМИСЛОВИЙ БЕЗВІЗ»)	ЛАБЕНСЬКА Л.Л.
456.	УГОДА ПРО ПРАВИЛА ВИЗНАЧЕННЯ ПОХОДЖЕННЯ	ЛАБЕНСЬКА Л.Л.
457.	УКРАЇНСЬКА КЛАСИФІКАЦІЯ ТОВАРІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	БЕРЕЖНЮК І.Г.
458.	УМОВНЕ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ОПОДАТКУВАННЯ МИТНИМИ ПЛАТЕЖАМИ	КВЕЛІАШВІЛІ І.М.
459.	УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ	МОРОЗОВ О.В., ЧЕНЦОВ В.В.
460.	УНІФІКОВАНА МИТНА КВИТАНЦІЯ МД-1	КОВАЛЬОВ В.Г.
461.	УПОВНОВАЖЕНА ОСОБА (ПРЕДСТАВНИК)	ЛПІНСЬКИЙ В.В.
462.	УСНЕ ОПИТУВАННЯ ГРОМАДЯН ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ ПІДПРИЄМСТВ	ІВАШОВА Л.М.
463.	УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ	РАЗУМЕЙ Г.Ю.
464.	УТРИМУВАЧ ВАНТАЖНОГО МИТНОГО КОМПЛЕКСУ	КОРОСТАШОВА І.М.
	Ф	
465.	ФАКТИЧНИЙ КОНТРОЛЬ	ІВАШОВА Л.М.
466.	ФАКТУРНА ВАРТІСТЬ	КРИСОВАТА К.В.
467.	ФІТОСАНІТАРНИЙ КОНТРОЛЬ	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В., СИДОРОВИЧ О.Ю.

468.	ФОРМА 302 – див. МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ ЩОДО ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ ТА ІНШИХ ТОВАРІВ ПІДРОЗДІЛІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ	
469.	ФОРМАТО-ЛОГІЧНИЙ КОНТРОЛЬ	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.
470.	ФОРМИ ДЕКЛАРУВАННЯ	ДОРОФЕЄВА Л.М.
471.	ФОРМИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ	ДОРОФЕЄВА Л.М.
472.	ФРИТРЕДЕРСТВО	ІВАШОВА Л.М.
	III	
473.	ШТРИХОВИЙ КОД	ПРИЙМАЧЕНКО Д.В.

Довідкове видання

Авторський колектив:

Бабенко Л.В., Бережнюк І.Г., Борисенко О.П., Вакульчик О.М., Валігура В.А., Варава В.В., Ветушенко О.М., Гармаш Є.В., Гарчаківський С.Д., Горященко Ю.Г., Гребельник О.П., Гуцул І.А., Дорофєєва Л.М., Жадько К.С., Івашова Л.М., Льченко В.М., Калашникова О.Л., Квеляшвілі І.М., Ковальов В. Г., Коновалов Ю.О., Коросташова І.М., Крисовата К.В., Крисоватий А.І., Кузьменко А.І., Лабенська Л.Л., Легеза Є.О., Легка О.В., Лихолат О.А., Ліпинський В.В., Лютіков П.С., Мазур А.В., Мартинюк В.П., Морозов О.В., Олексієнко Р.Ю., Пашко Д.В., Пашко П.В., Перепьолкін С.М., Петруня Ю.Є., Попель С.А., Приймаченко Д.В., Разживін В.М., Разумей Г.Ю., Разумей М.М., Руда Т.В., Сидорович О.Ю., Сідляр В.В., Стрижак І.В., Філатов В.В., Філянїна Л.А., Фрадинський О.А., Ченцов В.В.

СУЧАСНА МИТНА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ

За загальною редакцією Д.В. Приймаченка, В.В. Ченцова

Підписано до друку 27.05.2024 р.
Формат 60x84/8. Папір офсетний.
Облік.-вид. арк. 51,57. Ум. друк. арк. 59,02.
Тираж 300 прим.
Замовлення № 6710

Університет митної справи та фінансів
49000, м. Дніпро, вул. Володимира Вернадського 2/4.
Тел.: (056) 745-55-96
E-mail: university.msf@gmail.com; academy@umsf.dp.ua
Свідоцтво про видавничу діяльність ДК № 6198 від 24.05.2018 р.